
IHS

IN HOC SIGNO VINCES

ex libris A:J: Hack

Societatis IESV
[redacted]

AEN

GODT AL-MACHTICH KONINCK der KONINGHEN

ENDE AEN

DE KONINGHINNE DES HEMELS, DE HEYLIGHE MAGHEDT ENDE MOEDER GODTS

MARIA.

Lderbermhertichsten Godt het behoort u al toe, den hemel, d'aerde, ende al vvat hier in begrepen is; ende oock selve het ghene dat vvy u op-draghen, komt van u; ende dat vvy van u ontfanghen hebben, gheven vvy u vveder-om; op dat het al vveder-om keere tot de Fonteyne, van de vvelcke alle de beecxkens vloeyen. Ende hier om offere ick u met alder oodtmoedicheydt dit vverck, 't vvelck uvve is, ende niet mijn: Jck offere u desen VVECH DES LEVENS, *die daer zijt* den VVech, de VVaerheydt, *ende*

(·?.) 2 ons

ons Leven ; *Ende daer beneffens offere ick dit aen* uvve alder-heylichste Moeder : *Ende ick bidde u , dat ghy met haer desen VVech goedertierelijck vvilt aen-sien, ende insghelijcks oock die den selven sullen lesen, ende in-gaen, op datse in u moghen vvandelen, die den* vvaerachtighen VVech *zijt, ende in de* vvaerheydt *souden moghen volherden ; ende tot u , die de salicheydt zijt, ende ons eeuvvich leven, souden moghen gheraken , ende dat al-dus alle dinghen souden vveder-om keeren , van-vvaer sy ghekomen zijn. Amen.*

AEN

AEN DEN

EER-WEERDICHSTEN HEERE

NICOLAO ZOES

DEN V. BISCHOP

VAN 'SHERTOGHEN-BOSCH

Raedt van hare Door-luchtichste Hooch-heden, ende Meester van de Requesten van hunnen huyse.

EER-WEERDICHSTEN HEERE,

Desen Boeck over een jaer door V.E. Neve over-gheset / ende aen haer van mijnen 't wegen ghepresenteert / komende nu weder-om in 't licht / vermeerdert / ende als vernieuwt; komt oock weder-om tot V.E. niet door eene derde handt / maer van de mijne ghesonden / ende V.E. toe-geschreven. Ick bidde V.E. den selven naer sijne ghewoonelijcke goedt-gunstichepdt in dancke te nemen. Ende voor-waer ick en kan van sulcks niet twijfelen / aen-ghesien nu bekent is de sonderlinghe affectie die V.E. over soo vele jaren altijdt ghestadelijck aen onse Societeyt IESV heeft betoont. Hier-om hadde wel ghewenscht iet te hebben weerdich om V.E. te presenteren: maer alsoo nu sulcks niet ter handt en was / hebbe immers begheert met desen Wech des Levens, te verklaren dat by ons / ende mij in 't particulier / altijdt is is levende de danckbarighe memorie van V.E. Den Heere van alles gelieve de selve lange jaren

te sparen tot sijn meerdere glorie; op dat door haer exemplaer leven ende herderlijcke sorghe/ veel van sijne schapen moghen wandelen den oprechten wech des eeuwighen levens/ ende tot het selve met haren goeden herder gheluckelijck gheraken. uyt Antwerpen desen 2. Februarij 1622.

V. E. Ootmoedighen dienaer

ANTONIVS SVCQVET.

VOOR-

VOOR-REDEN
Tot den Leser.

WY zijn alle pelgrims, ende vremdelinghen in desen wech, ende in dit tegenwoordich leven; ende den mensch is, eylaes! sijn eynde onbekent. Want hier veel omweghen, menichvuldighe perijckelen, ende verscheyde paden ghevonden worden, die den mensch oock schijnen recht te leyden, die nochtans ten laetsten ter doodt leyden. Soo dat een-ieghelijck met reden sorch-vuldich behoort te wesen, om den rechten wech te vinden; Ende soo wie hier toe behulpsaem kan wesen, 't zy door de wet der liefde, 't zy door de perijckelen in de welcke hy sijne broeders siet, 't zy door den ijver van de eere Godts; die behoort het selve neerstelijck te werck te stellen. Hier toe heeft my dies-halven verwveckt het bevel mijnder Oversten; ende alvvaer 't dat ghy luttel hulpe in desen Wech soudt vinden, soo sullẽ dese nochtans mijne sorchvuldicheydt vinden om haer-l. onderdanich te vvesen: ende ghy beminden Leser, sult insghelijcks met de gratie Godts, in my eenen ghereeden vville vinden, om u in alle manieren behulpsaem te vvesen.

Ick hebbe desen Wech in dry deelen ghedeylt, op dat ick door den eerstẽ, den vvech

soude toonen aen den ghenen die dolen, ende die eerst beghinnen: Door den tvveeden, soude onder-vvijsen ende vervvecken den ghenen die voordts-gaen in den vvech der volmaecktheydt : Door den derden, soude te kennen gheven in **desen Wech**/ de fonteynen van het eeuvvich leven : op dat ghy dan soudt mogen smaken, ende sien hoe soet dat den Heere is, ende hem liever dienen uyt gheheelder herten, **die het Licht/ den Wech/ ende de Waerheydt is**/ dan den Prince der duysternissen, den vader der leughen-tael, ende de doodt.

TAFEL

TAFEL
Van de Capittelen.
DEN EERSTEN BOECK.
HET I. CAPITTEL.

DEN TWEEDEN BOECK.

HET I. CAPITTEL.

Het

Het

DEN DERDEN BOECK.

HET I. CAPITTEL.

valle, 1

Eynde des Tafels van de Capittelen.

TAFEL
Der Meditatien, in dese dry Boecken begrepen.

BEmerckt dat men voor alle Meditatien moet ghebruycken het bereydende Ghebedt / ende daer door versoecken dat den Heere hem ghewerdige ons gratie te gheven om wel te mediteren : Dusdanich een Ghebedt / passende op alle Meditatien / sult ghy vinden in den eersten Boeck Fol.4.

Ghy sult boven dien vinden eene korte oeffeninge om na de Meditatie te ghebruycken / ende een Ghebedt / bequaem om alle Meditatien te sluyten. Fol. 614. 615.

Bemerckt ten 2. dat ghy naer elcke Meditatie sult vinden een Ghebedt / verscheyde Practycken / ende schiet Ghebedekens / dienende tot de selve materie van de Meditatie, etc.

Den eersten Boeck.

Den tweeden Boeck.

Medit.

Medit.

Den derden Boeck.

Eynde des Tafels van de Meditatien.

DEN EERSTEN BOECK
VAN
DEN WECH
DER GHENER
DIE EERST
BEGHINNEN.

AEN-MERCKINGHE
OP HET EERSTE BEELDT.
Let/ o mensch/ op u eynde ende uwe weghen.

[A] BEmerckt inde tegenwoordicheyt Godts, het eynde waer toe ghy [B] gheschapen zijt, want daer zijn twee eeuwich-durende uytersten, als de [C] salige inden hemel, ende [D] d'onsalighe inde helle: tot d'onsalige rolle͂ wy met de [E] werelt; die met al haer ijdelheydt in roock verdwijnt; ende ghelijck een [F] zee vol steen-rotsen, veel schipbraken onder-worpen altijt onstelt is. Tot den hemel leyden ons dry [G] wegen, die beteeckenen drijderhãde maniere͂ van leve͂; het Kloosterlijck, den rechtsten; het Geestelijck, die soo recht niet en is; ende het Weerlijck, den seer om-gaenden wech: sy beteeckene͂ oock den beginnenden, den voort-gaenden, ende den vol-maeckten wech. Daerenboven in elcke maniere van leven worden dese dry wegen gevonden: besiet oft gy in alle uwe wercken den rechtste͂ volght; [H] Godt gedurichlijck voor ooghen hebbende; waer ghy bidt, stelt u in 't aenschijn Godts, gelijck eenen [I] misdadighen over uwe sonden weenende; oft gelijck eenen armen mensch, van deuchden bloodt; oft ghelijck eene Bruydt, met liefde ontsteken: ende aldus voor Godt komende
Psal. 118. wilt seggen: Laet mijn ghebet komen voor u aenschijn, o Heere, ende naer uwe belofte vervult my met kennisse.

H
I
C
B
F
G
G
G
En finis; quò, quà vado?
D
E
A
Cum Gratia et
Privilegio.

HET I. CAPITTEL.

Bemerckinghe van het eynde des menſches.

Gelijcker-wijs den ſchipper voor al ſy-ſelven voor ooghen ſtelt de havene / tot de welcke hy vaert / den reysenden man de plaetſe tot de welcke hy treckt; alſoo en iſſer niet ſoo noodtſaeckelijck in deſen onſen wech / ende dit ſterveſlijck leven / als neerſtichlijck ende ſorghvuldelijck gade te ſlaen het eynde van onſe ſchip-vaert / te weten / dat wy moeten bemercken / waer toe wy van Godt almachtich gheſchapen zijn / op dat alſoo / al het ghene wy in dit leven ter handen trecken / daer toe gheſchickt ende gheſtiert worde: want anders doende / ſouden wy van den rechten wech af-wijcken / oft wel in den-ſelven dolen / ende wandelen / gelijck den Wijſen-man ſeght / pijnelijcke ende moeyelijcke weghen. Och hoe veel fauten ghebeuren hier door daghelijcx onder alderley ſoorten van menſchen! want wie wordt daer ghevonden / die (naer den eyſch van den Heylighen Thomas) als hy eerſt-mael ſijn verſtandt beghint te ghebruycken / ſoeckt ſy ſelven te ſtieren uyt dit ballinghſchap tot ſijn Vader-landt / ende dies-volghende alle ſijne gedachten / woorden ende wercken tot het opperſte goedt / waer toe dat wy alle geſchapen zijn? Sy-na den meeſten-deel der menſchen / ſtelt ſy-ſelven voor ooghen d'ydelheyt der eere / ende de ghenoechte des werelts / niet wetende eylacs! waer dat ſy hare meyninghe behoorden te ſtieren: want gheroepen zijnde om groote eere in het Hemelſch Jeruſalem op ſijnen tijdt te beſitten / loopen al ſpelende ende dolende verre van Jeruſalem in Jericho. Daer en is voor-waer niet dat meer te beklaghen is / dan dat den menſch / die tot ſulcken edelen eynde geſchapen is ſoo onbedachtelijck leeft / ſijn ſelven ende Godt al-machtich verghetende / ſoo dat hy ſijn eynde qualijck eens in-dachtich is. Dus bidde ick u / beminden Leſer / dat ghy u niet en laet wech draghen door den gemeynen loop der verblin-

Sap. 5.

D.Tho.1.2. quæſt. 89. art. 6.

de menschen / maer slaet uwe ooghen neder ter aer-den/ uyt de welcke ghy gekomen zijt/ ende daer naer na den hemel/ om den welcken te besitten/ ghy van Godt al-machtich ghescharpen ende ghemaeckt zijt. Heft op dan u herte met weenende ooghen / o bal-linck ende vremdelinck in dese bedruckte wereldt! tot uwen Godt/ Ghy die hier zijt in eene wildernis-se verre van u Vader-landt.

Het bereydende Ghebedt is voor alle Meditatien noodtsakelijck: ende waer om.

Bemerckt ten eersten/ dat-men in alle meditatie oft bemerckinghe / voor al moet ghebruycken het bereydende Ghebedt/ op dat wy Godt voor ooghen hebbende/ alle onse krachten oprechtelijck ter eeren Godts souden moghen stieren/ ende versoecken dat den Heere ons alsoo ghelieve gratie te gheven om wel te mediteren: welck ghebedt/ met het verstandt ghepeyst oft metten monde ghesproken/ sal moghen wesen/ Komt heylighen Gheest, &c. oft/ Ontfermt u onser Godt, oft eenich ander / waer door-men sy selven verweckt sal vinden.

Het bereydende Ghebedt, passende op alle andere langhe ghebeden ende meditatien.

Een al-ghemeyn bereydende Ghebedt.

MAchtighen Godt, in wiens teghen-woordicheydt alle dinghen zijn als niet, laet mijn ghebedt, ende alle mijne wercken ghestiert worden als eenen op-klimmenden wieroock in uwe Goddelijcke teghen-woordicheydt, ter eeren van uwen grooten naem: want ghy hebt hemel ende aerde ghescharpen tot mijnder bate, ende onder-houdt de selve, die anders vergaen souden, op dat ick u soude kennen ende beminnē. Ghy hebt my, o alder-minnelijckSten Vader, uwen verloren sone, met ontallijcke wel-daden begaeft: ende ick heb u, eylaes! daer-en-teghen groot onghelijck ghedaen. Ghy hebt my u selven, ende uwen Sone ghe-gheven om my te verlossen met sijn dierbaer bloedt. O Koninck der Koninghen, ende Heere der heyr-krachten, die al-omme zijt, ende door-siet soo wel de goeden, als de quaden op alle plaetsen, tot in het binnenste des herten ende der nieren; siet ick kome tot den throon uwer glorie met een op-recht gheloove ende betrou-wen, (want ghy hebt ghesseydt: Al het ghene dat ghy sult beghee-ren, sal u gheschieden) ick kome als eenen mis-dadighen tot sij-

*nen rechter, als eenen armen ende verloren ſone tot ſijnen vader, ende met ſoo groote liefde als het my moghelijck is, tot u, die mijne ſiele bemindt; op dat ick u ſoude moghen behaghen, ende mijn leven gheheelijck beteren, ſonderlingh deſe N. faute * op dat ick u op-draghe een ſacrificie van lof-ſanghen uyt het binnenſte mijnder herte, ende met de begheerte van alle creaturen, die oyt ghevveeſt hebben, nu zijn, die oock ſullen oft konnen vveſen; al vvaer't oock datter ontallijcke vverelden door uvve al-moghende handt ghemaeckt vvierden: ende dat in de vereeninghe van de liefde ende verdienſten* CHRISTI IESV, *van de H. Maghet* MARIA, *ende alle Godts lieve Heylighen. O alder-heylichſte Drij-vuldicheydt, ick begheere u te loven ende te dancken uyt den naem van alle de ghene, die u niet en kennen, ende uvven naem laſteren, 't zy op der aerden, oft oock in den af-grondt der hellen. Dus ghebenedijde ick u met alle uvve Heylighen, ende bedancke u voor alle gratien ende gaven, die ghy de menſchelijcke nature van* CHRISTVS *onſen Salich-maker, de H. Maghet, alle uvve Heylighen, ende my oyt ghedaen hebt, ende ſonderlingh voor de liefde die ghy my uvven dienaer bevveſen hebt. Ick gheve my oock vveder-om aen u, die daer zijt de fonteyne ende den oor-ſpronck van alle dinghen, ende levere my in alle manieren over tot het ghene dat ghy van my ſchickt, nu ende inder eeuvvicheydt: Ick offere u mijne ſiele ende hare krachten, o alder-heylichſte Drij-vuldicheydt, op dat ick u hier naer met u hemelſch heyr, ende alle creaturen uyt gantſcher herten mach loven ende dancken. Verleent my gratie, dat ick dit ſelve oodt-moedelijck, aen-dachtelijck, ende vierichlijck mach volbrenghen, die aen u mijnen Godt, in ſoo veel manieren verbonden ben. VVat ben ick doch ſonder u? vvat vermach ick? ende vvat begheer' ick buyten u?*

* Te weten die ghy in't bijſonder examen ſoeckt uyt te roeyen.

Dit oft dier-ghelijck ghebedt mach-men aen-dachtelijck ſegghen/'t welck voordt-aen al-tijdt *het bereydende Ghebedt* ghenoemt ſal worden. Ende ſult hier na een ander des ghelijcke vinden in't V. Cap. van de bereydinghe.

Bemerckt ten tweeden/op dat ons herte van an-

dere dinghen ghetrocken/ende gescheyden worde/ dat het profijtelijck is/ sy selven te voorbeelden eene sekere plaetse/ ende de sake (in dien-se lichamelijck is/daer-men af mediteren moet) al-daer stelle/ghelijck oft se voor ons ghebeurde; (indiense gheestelijck is) nochtans oock eenichsins voor oogen stelle/soo-men menschelijck eenich dinck soude moghen begrijpen / ende dit sullen wy noemen het *eerste voor-bereydtsel* oft *voor-stellinghe* der plaetse.

Bemerckt ten derden / dat men Godt moet bidden/dat hy ons wil gheven het ghene dat wy in het teghenwoordich ghebedt oft meditatie versoecken; ende sal het *tvveede voor-bereydtsel* ghenoemt worden.

Hier naer treedt inde teghenwoordichept Gods/ met eene stilte des herten ende des lichaems/ overleght in sulcker voeghen elcke sake in 't bijsonder/ ghelijck eenen gierighen mensch placht te doen/die alle dinghen tot sijn profijt soeckt te trecken / soo veel als het hem doenlijck ende moghelijck is.

Hier af sullen wy na-der-handt breeder bescheyt gheven ter bequamer plaetse/ als wy van de bereydinghe tot het ghebedt / ende het eynde des selfs/ sullen handelen ; ende weder om als wy sullen spreken van de meditatie. Dit sal nu in 't voor-bygaen / hier af ghenoech zijn.

MEDITATIE

Van het eynde waer toe den mensch gheschapen is.

Het bereydende ghebedt, als boven.

Het I. voor-bereydtsel oft de voor-stellinghe der plaetse.

STelt u selven in de teghenwoordichept Godts/ ende laet u voor-staen dat ghy zijt in eene woeste wildernisse/al-waer ghy aenschouwt het menschelijck gheslachte van den beghinne des wereldts af voordts-komen / uyt den schoot van onse ghemeyne moeder de aerde/ in dit leven/als oft sy quamen op eene stellagie / ende datse passeerden door de poorte des doodts / ghelijck oft sy haer vertrocken achter de gordijnen / in twee al te verscheyden rijcken/ te weten/ de sommighe naer de gheluckichste/

ende

ende d'andere naer de on-geluckichste eeuwichept/ alsoo u den tytel van desen boeck vertoont) slaet hier uwe ooghen boven tot Godt ende syne Heylighen / u vermanende dat ghy door de groote perijckelen ende qualijck-vaert van soo veel/ sout leeren voorsichtigher wesen.

Het 1. voor-bereydtsel, Bidt Godt oodtmoedichlijck/ dat hy u den wech wil wijsen/dien ghy moet wandelen/ende u wil verleenen/ dat ghy bemerckt hebbende het eynde van soo veel onsalighe ende ongheluckighe menschen/tot een gheluckigher eynde ende leven soudt moghen gheraken.

Het 1. point, Bemerckt ten eersten den af-grondt ende die t'samen-menginghe aller dinghen/die daer was /eer de wereldt ghemaeckt was / wat het als doen gheweest is van dese wereldt/ van de Koninghen/Princen/van alle menschen/ende al het ghene dat op desen aerdt-bodem begrepen is / ende waer dat ghy naer eenen korten tijdt zijn sult/ ende dat inder eeuwichepdt. Blijft hier wat op peysende/ ende over-legt dit wel / want de figuer deser wereldt gaet voor-by/ende het vergaet al ghelijck eene schaduwe. Aen-merckt dan neerstelijck de ijdelhept van alle dinghen / ghelijck ghy claerlijck kont bemercken in den af-grondt van dese niethepdt / dat ghy ende alle andere saecken niet gheweest en hebt / niet en hebt konnen wesen / noch niet en hebt konnen weten / ende dat het al ghekomen is van de handt uwes Scheppers / ende veroodtmoedight u onder syne machtighe handt/noch en beroemt u tot gheender tijden/dan in hem. Want wie onderschept u? ende wat hebdy/dat ghy niet ontfangen en hebt? ende is 't dat ghy 't ontfanghen hebt/waer om glorieerdy als oft ghy 't niet ontfanghen en hadt. 1. Cor. 7. 1. Pet. 5. 1. Cor. 4.

Bemerckt ten 2. als oft ghy uyt dien af-grondt van uwe niethept door de Goddelijcke handt versch ghetrocken waert/ende van Godt gestelt op de stellagie van dese werelt/oft wel in eene woeste wildernisse / ende besiet hoedanich dat u Godt ghemaeckt heeft van het slijck der aerden/dat hy u in-ghe-blasen heeft den gheest des levens / ende gheschapen naer syn beeldt/als hy u ghegheven heeft eene verstandighe siele/die gheestelijck is/die al-omme gheheel is/

die 't al roert/on-sterfelijck/eene/ende die verciert is met drije schoone krachten: daer-en-boven u lichaem vol-maeckt heeft met alle sijne sinnen ende lidt-maten / ende bekent/ o mensch/ terstondt uwe weerdicheydt/bekent de weerdicheyt van den menschelijcken staet. Ghy zijt wel lichamelijck met de wereldt: want dit aldus betaemde/dat den ghenen die ghestelt was om heerschappije te hebben over de gheheele wereldt/dese eenichsins soude ghelijck wesen: maer nochtans hebt ghy iet anders / het welck van hoogher weerden is/te weten/uwe edele siele/ waer mede ghy alle andere gheschapen dinghen seer verre te boven gaet.

Bernard. serm. de Nat. Domini.

Het eynde/ waer toe den mensch van Godt gheschapen is.

Ten derden bemerckt dat Godt u teghenwoordich is/ ghelijck hy Adam was in sijne scheppinge/ ende vraeght hem oodtmoedelijck/waer toe dat hy u gheschapen heeft: ende hoort hem segghen/dat hy het al ghemaeckt heeft om sijn eyghen selven/ ende tot sijnder glorie / ende op dat ghy hem in dit leven soudt loven/dancken ende dienen/ghelijck alle creaturen doen/ ende ten lactsten soudt moghen komen tot de eeuwighe salicheyt: hierom ghy die sijn schepsel/maecksel/ sijnen knecht ende sone zijt / sult ghy hem derren versmaden/ende leven tot sijnder spijt? Siet hoe dat hy u den hemel toont/ in den welcken ghy (is't dat het u belieft) als borgher der selver in-ghescheven zijt; siet neder-waerts voor uwe voeten den af-grondt der hellen / al-waer ghy eeuwelijcken ghepijnight sult worden / is't sake dat ghy anders doet. Ende siet/ o Christene siele/ hoe grootelijcks dat ghy verbonden zijt om deuchdelijck te leven / ghestelt zijnde om den eeuwighen loon oft de eeuwighe straffe te ontfanghen.

Den mensch gheschapen zijnde / moet sorgh-vuldich wesen/om tot den hemel te gheraken.

Het 2. point, Voorbeeldt u/ dat ghy in de woeste wildernisse des wereldts ghestelt zijt/ ende siet hoe verre dat u Vader-landt is/ ende hoe qualijck datmen daer kan gheraken; versucht met rechte/ende over-leght wat wech dat ghy in wilt gaen/ aenghesien datter questie is van de eeuwicheydt. Och met wat eene sorghvuldicheydt ende ghedurighen arbeydt/moet ghy hier toe trachten! laet u hier toe bewegen alle gheschapen dingen/die met een groot ghewelt altijt soecken tot haer eynde te gheraken.

Siet/

Siet/hoe dat de elementen haer spoeyen/ om te komen tot hare naturelijcke plaetse/hoe dat de beesten gedreven worden tot het ghene dat hun vermaeckt/ ende tot hun eynde. Bemerckt hoe dat de kinderen deser wereldt / alle hare ghedachten ende krachten hunder sielen / daer toe keeren/ om te verkrijghen een verganckelijck eynde van eere ende wel-lusten. Wel aen dan / hoe dick-wijls zijt ghy u eynde wel in-dachtich /ende den wech ende toe-padt om daer toe te gheraken?

Bemerckt ten tweeden/hoe edel dat u eynde is/ Godt te dienen/hem aen te hanghen/ eenen gheest met hem te wesen/ ende te ghenieten d' eeuwighe salicheydt; voor-waer daer en is anders niet dat u profijtelijck is/maer dit is hier u profijt ende welvaerdt alleen/ u selven te verbooderen tot dit eynde/ waer toe dat ghy gheschapen zijt; ende soo veel te gheluckigher zijt ghy/hoe ghy 't selve meer ghenaeckt. Want dit is doch den eyghendom van het eynde van eenighe sake/dat het oock de volmaecktheydt ende salicheydt der selver is. Verre van u dan mijne siele / dat ghy eenich ander goedt soudt willen soecken/ dan dat u goedt is: want verschepden schepselen hebben verschepden goeden / maer soeckt ghy u goedt: niemandt en isser goedt dan Godt alleen; wat sal u dan ghebreken/die het opperste goedt besit? Daer zijn goederen van mindere weerde/die aen diversche creaturen goet ende aenghenaem zijn; ghelijck/wat is den beesten goet? anders dan haren buyck op te vullen/ gheen ghebreck te lijden/ te slapen/ te huppelen ende te springhen/ te leven/wel te passe zijn/ende te genereren. Maer sult ghy soodanich goedt soecken/ sult ghy(o mede-erfghenaem Christi!) u vermaeck nemen dat ghy den beesten ghelijck ghewoden zijt? heft toch uwe hope op tot het goedt van alle goederen.

Hoe profijtelijck dat het is/ wel te overdencken het eynde daer men toe geschapen is.

August. in Psalm. 102. sub med.

Bemerckt ten derden/wat hulpe dat Godt uwen Schepper/door eene oneyndelijcke mildtheyt/u tot uwen behoeve ende vermaeck ghegheven heeft/als te weten/soo veel verschepden creaturen/ soo menigerley konsten ende wetenschappen/daer-en-boven soo veel overtreffelijcke H. Sacramenten eñ geestelijcke bijstanden/welcke zijn d'alder waerachtichste

Middelen van Godt ghegeven/om tot dit eynde te gheraken.

ende op-rechtste middelen aen u gheschoncken / als behulp op den wech om tot Godt te gheraken. Bedanckt uwen wel-doender uytter herten: maer let hier wel op (soo ghy niet gheheel van sinnen berooft en zijt) dat ghy dese middelen / de welcke zijn als weghen / niet anders moet ghebruycken / dan voor soo veel als sy u dienen om tot u eynde te gheraecken. Sult ghy den quaetsten wech verkiesen / om naer u Vader-landt te reysen? Als ghy gheern ghesondt soudt worden / sult ghy de sorghelijckste medecyne begheeren / ende de beste van u wysen? Als ghy te schepe moet varen / soudt ghy een ghebroken ende verrot schip stellen voor een dicht ende sterck? Als ghy een kleedt / peerdt / wagen oft huys moet kiesen / soo neemt ghy wel dat alder-best is: ende sult ghy (o dwaesheydt!) eenen wech daer uwe salicheydt aenhanght / kiesen / die sorghelijck ende vol perijckelen
Deut. 32. is? Och oft de menschen wys waren / ende verstonden / ende hare uytersten voor-saghen. Bemerckt hier wat gheneyghelijckheden dat ghy in u selven ghevoelt / tot eere / rijckdommen / wellusten / &c. ende siet toe dat u d'affectie niet en trecke in perijckel van den rechten wech ende het eeuwich leven te verliesen.

Het 3. point, Bemerckt in de teghenwoordicheydt Godts / dat ghy in den wech on-ervaren zijt: want hoe veel zijnder eplaes! die den mensche schijnen recht
Prou. 16. te wesen / wiens eynde nochtans leydt tot de doodt? Overlegt hoe onseker dat zijn alle de menschelijcke voorsichticheden. Och / hoe dickwyls ghebeurt het / dat-men met vollen toe-staen hem begheeft tot eene sekere manier van leven / ende gelijck voor den wint van kante steeckt / ende na-der-hant nochtans ghedreven wordt op de sant-klippen van alderley miserien / ende ellenden / ja oock na den af-grondt van de eeuwighe verdoemenisse / door eenighe groote tempeest oft on-weder van bekoringhen / ende dat ter oorsaken dat-men den rechten wech niet ghenomen en heeft! Als ghy u dan wilt begheven tot eenen sekeren staet van leven / oft eenighe ghewichtighe saken wilt aen-veerden / peynst dat u / ghelijck eenen siecken / verscheyde medecijnen ende dranchen voor ghestelt zijn / onder de welcke eenighe met doodtlijck

fenijn ghemengheelt zijn: dat ghy verscheyden loten als uyt eene loterye moet trecken/ onder de welcke meer als een van de eeuwighe doodt is. Peynst dat ghy staet ghelijck op eenen wech/ die hem in ontallijcke andere verdeylt/ende dat meer is/in't middel van eene woeste wildernisse/ die sonder perijckel niet en is. Soudt ghy dan op uwe eygene vernuftheydt wel iets sekers derren kiesen/ daer u dit al te samen on-bekent is? soudt ghy eenen goeden leytsman verachten? ende niet liever begheeren ootmoedelijck van hem ghelevdt te wesen/ende eer ghy hem ghevonden hebt/ soudt ghy niet met alle neerstigheydt eenen goeden raedts-man oft leydts-man soecken? Hier om in alle dese dinghen en wilt noch tot d'eene/ noch tot d'andere zijde gheneyght zijn; maer bidt Godt oodtmoedelijck dat hy uwe wegen wil schicken / ende seght met den Propheet David: Stelt my eene wet Heere in uwen wech / ende beschickt my in den rechten wech/om mijne vijanden. Psalm. 26.

GHEBEDT.

Al-machtighen eeuwigen Godt, die't al van niet door uwe machtighe handt gheschapen hebt, ende my ghemaeckt naer u beeldt ende ghelijckenisse; gheeft my dat ick uwer tot gheender tijdt en verghete, noch oock van waer ick ghekomen ben; ende en laet den voet der hooveerdije my niet over-komen, daer zijn sy al ghevallen die boosheydt doen. Ende hoe sal hem den mensch konnen verheffen die van niet ghekomen is, ende tot allen stonden in niet soude veranderen, 't en ware dat ghy het selve waert belettende, 't en ware dat ghy de elementen, ende 't ghene dat tot des menschen leven noodtsakelijck is, waert bewarende, ende steunsel ghevende door uwe on-ghemeten goetheydt ende liberaelheydt? Wat sal ick u dan wederomme gheven, o mijnen Godt, voor al't ghene dat ghy my gheschoncken hebt? dit alleen, dat uwe goedtheydt van my begheert; ick sal mijn eynde, mijne glorie, ende mijne salicheydt, altijts voor oogen hebben. Want is't by aldien dat ick dit niet en doe, soo dreyght ghy my met de eeuwighe straffe; ende is't dat ick het doe, soo belooft ghy my dien loon, den welcken noch ooghe en heeft ghesien,

Psalm. 35.

Psalm. 115.

1. Cor. 2.

sien, noch oore en heeft ghehoort. VVel aen dan, o mijnen Schepper, komt te hulpe 't maecksel uwer handen, op dat ick altijdt uwes gedachtich zy, ende van u spreke, o mijn eenich goet; ende soo mach leven, dat ick eens mach by u komen, die daer zijt den wensch ende begheerte van mijn herte, ende van de eeuwighe heuvelen. Ick bidde u over-sulcks o Heere, uyt 't binnenste mijnder herte, dat ghy my wilt stieren op den rechten wech, door den welcken ghy weet dat ick ten laetsten sal geraken tot mijn gewenscht eynde, ende eyndelijck tot de havē mijnder pelgrimagie. Doet altijdt met my na uwe Goddelijcke believe; want u, o Heere ende mijnē Godt, hebb' ick mijne salicheyt betrout, u hebbe ick my duysent ende duysent-mael op-gedragen, 't welck ick nu wederom doe, tot inder eeuwicheydt der eeuwicheden, Amen.

Pracktijcke om sijn eynde voor ooghen te hebben.

NEemt voor u/ naer dese meditatie/ 1. u selven te vervoorderen tot het eynde/ waer toe ghy gheschapen zijt/ende vernieuwt dit propoost dickwijls in de teghenwoordicheyt Godts/ende ondervraeght u selven/ Waer toe ben ick gheschapen?

2. Over leght wat weghen dat u derwaerts leyden/ ende kiest eenen bequamen ende profijtelijcken/ om tot den selven eynde te geraken. De schreden in desen wech zijn onse ghedachten/woorden ende wercken.

3. Weet dat uwe eerste sorghvuldicheydt behoorde te wesen terstondt wederomme te keeren tot den rechten wech/als ghy verdoolt zijt; waer toe u sal mogen dienen het beraedt van eene rijpe ende wel-bedachte bekeeringhe/het welck hier naer ghestelt wordt.

4. Dat eene waerachtighe bekeeringhe hier in ghelegen is/ 1. datmen verwecke een waerachtich berouw; 2. datmen hem biechte; 3. ende sijn leven betere: welcke drij saken hoe datmense moet aen-rechten/ u geleert sal worden in de na-volghende Capittelen.

5. Verweckt u selven tot danckbaerheydt/ uyt het aenschouwen van alle de creaturen/ aenghesien dat de selve om u gheschapen zijn.

6. Wandelende oft andersins alleen zijnde/ overleght de on-sterfelijckheyt uwer siele/ ende wat het sal wesen na dit leven.

7. Leert

9. Leert kennen de edelheydt der zielen / soo uyt de verderfelijckheydt der lichamen / die ons daghelijcks ontmoeten / als oock uyt de schoonheydt ende excellentie der selver. Want gelijckerwijs als de dinghen lichamelijck zijnde / van de sinnen ghevat worden; alsoo zijn die van der zielen gheestelijck / ende de sinnen gheensins onder-worpen / die de voor-ghesepde in weerdicheydt / macht / etc. verre te boven gaen / ghelijck dat in de Enghelen ende boose gheesten ghenoech blijckt.

KORTEN REGHEL ENDE WECH tot de vol-maecktheydt, ende tot een waerachtich salich leven in wat staet des levens men wesen mocht.

1. Alle daghen des morghens ontwaeckt zijnde / keert terstondt als eenen reysenden man uwe ooghen tot Godt ende den hemel; want daer henen moet ghy gaen: ende neemt voor u alle uwe voet-stappen / dat is / uwe ghedachten / woorden ende wercken / tot meerdere Godts glorie / uyt eene alder-hoochste liefde te stieren: ende in 't af-loopen des daechs / let hier op / oft uwe wercken u daer toe leyden / oft ghy met Godt ende door hem wandelt: ende indien ghy twijffelt / seght aldus: Thoont my den wech daer ick in wandelen moet, want tot u hebbe ick mijne siele op-gheheven: och wat eene groote dwaesheydt is 't sijne stappen te vestighen / ende niet te weten in wat plaetse; oft in de eeuwighe doodt / oft in 't eeuwich ende salich leven. Aen eenen voet-stap hanght d'on-eyndelijcke / on-eyndelijcke eeuwichheydt.

2. Volght de leydts-mannen u van Godt ghegeven: dese zijn; Ten eersten den H. Enghel uwen Bewaerder / handelt met desen seer ghemeynsaemlijck / beraedt u met hem / vraeght hem dick-wijls naer den wech / ende beveelt hem al dat u aen-gaet: Daer naer volght uwe Oversten / ende weest die onderdanich als Gode: want soo wie dese hoort / die hoort Godt: volght naer beraedt hier by eenen goeden man / ende neemt hem voor eenen vermaender.

3. U sullen ontmoeten in den wech Godts creaturen ende wercken / uyt alle dese sult ghy eenighe

vreuchdt scheppen/indien ghy u laet voor-staen/ dat sy alle om u alleen ende uwe salicheyt gheschapen zijn; eñ dat Godt in alle die werckt ende roert ende tegenwoordich is: min oft meer/ dan oft ghy alleen met Godt in de wereldt waert: ende van 't goedt lovet ende danckt den Heere altijdt/ ende schrijvet Gode toe/ want de creaturen zijn sijne dienaers; ende door sijn bevel doen sy u goedt. Maer waer 't by-aldien dat sy u van den rechten wech pooghden te verleyden/ ghelijck zijn schoone/ curieuse/ soete dinghen; houdtse voor verleyders: denckt dat ghy moet kiesen oft deylen / oft d'eeuwighe goeden ghemissen/ oft dese. Merckt dat dese u niet en konnen versaden noch vervullen/ ende versmaedtse als eenen strick oft beker met venijn/ daer-men af mocht segghen: De doodt is in desen pot. Wie wijs wesende sal arbeyden te vullen een vat dat door-boort is / oft sulcks / dat/ hoe ghy daer meer in giet/ hoe 't min vervult wordt? Doch het is seker dat ghelijck den Poeet seght: de liefde des gheldts ende der andere dinghen/ wascht soo seer als sy selve wasschen / noch 't herte der menschen en kan versaedt oft vervult worden.

4. U sullen oock in 't ghemoet komen quade dinghen ende tegenspoet/ sieckten/ gebreken/ etc. schrijvet al Gode toe/ ende ontfanghet al van sijne Vaderlijcke ende Medecinale handt/ ende laet met u selven ende de voorseyde teghenspoedighe dinghen sijne voorsichticheydt ghe-worden. Ende aenghesien Christus heeft moeten lijden ende alsoo in gaē in sijne glorie/ soo vergelijckt u selven ende u lijden met hem / ende met sijne pijnen oft smerten: neemt op u cruys / ende volght hem naer. Maer voor al bewaert den vrede uwes ghemoets/ als een seer seker kasteel oft slot: ende stelt u betrouwen in Godt ende sijne voorsichticheydt; hoe dat het valt/ schrijvet hem toe / denckt dat het van hem komt ; van toe-komende dinghen en ondersoeckt niet angstelijck; hy regeert ons ende alle dinghen zijn hem kenneliјck ende moghelijck; door hem/ door hem / ende tot hem levet al / ende om sijnen wille zijn alle dinghen ; Daer om bevelet hem al.

5. U sullen oock menschen ontmoetē/ bemint die uyt oprechter herten/ bijsonder die uwe tegen-partijen zijn; als lidt-matē Christi ende sijne dienaers. Wacht u oock van den minsten af-keer oft bitterheydt/ oft op-rijsende ver-

versmadinghe toe te laten. Maer sluyt dese buyten/ verweckende in u eene dadelijcke liefde: Wacht u van iemanden te oordeelen oft straffelijcken te berispē/noch en acht u niet beter / noch en stelt u voor iemanden ter wereldt. Want waer in ghy een-ander hoovaerdelijck oordeelt/ daer in verdoemt ghy u selven: want indien ghy op u selven wel let / ghy sult bevinden dat ghy het selve doet/ daer ghy een ander in oordeelt. Indien de menschen u eenighe deuchdt doen / denckt dat sy van Godt daer toe/ ghesonden zijn / ende dat hy hun sulcks bevolen heeft: doen sy u quaedt / denckt het selve/ oft immers / dat hy door sijne eeuwighe af-grondighe wijsheydt gheschickt heeft 't selve te laten gheschieden; ende indien ghy 't niet en kont beterē/beveelt het Gode.

6. Onder dese kiest goede ende deuchdelijcke mede-ghesellen/ niet verleyders/ niet pesten van menschen/ niet vijanden / met de welcke ghy betrapt zijnde/ ghestraft soudt worden: maer die uwe lasten by ghebeurte willē helpen dragen/ die u op den wech voeden ende behulpich willen wesen. Maer wacht u van u selven beter t'achten dan iemanden anders/wacht u van iemanden te willen behagē dan in Gode:en neemt geene twistinghe teghen iemanden aen; maer soo wie u dwinght tot duysent schreden / gaet met hem noch andere duysent/ ende weest van eene ghesintheydt met uwe teghen-partije op den wech; op dat ghy tot den Rechter niet ghetrocken en wordt.

7. Indien ghy neder-gevallen zijt in den wech/ staet van stonden aen op met leetwesen ende liefde tot Godt/ ende gheneest uwe wonden door alle weken te biechten/ ende her-maeckt uwe krachten door de H. Communie/ eenen teughe der dorstender siele sal wesen een ghedurich ghebedt/ende d'aen-roepinge der H. Maghet moeder Godts Maria/ die is eene verhalinghe des asems/ ghelijck daer staet: Psalm. 118. Ick hebbe mijnen monde open-ghedaen, ende den gheest oft asem tot my ghetrocken. En laet oock gheenen dach door-by gaen / ghy en leest een devoot boecxken; ende indien 't u moghelijck is/ besteedt eenighen tijdt tot de Meditatie.

8. Uwe tonghe/ooghen ende ooren sult ghy bewaren op sijn alder-neerstichste. Soo wie met de tonghe niet mis daen en heeft/ dat is eenen vol-maeckten man:

ende

ende hoe Godts dienstigen leven iemandt leeft/ indien hy sijne tonghe niet en toomt/ ijdel is sijne Godts-dienstichept. Weest dan waerachtich oprecht/ on-gheveynst/ ende ghespreeckſaem tot eenen-ieghelijcken/ soo wie anders is van conditie ende politijck/ die bedrieght sy selven/ ende hy sal van de waerheydt beschaemt worden: maer soo wie sijnen lippen mate stelt/ ende wel bestiert/ die is d' alder-wijste.

9. Aen-merckt alle daghen/ ten minsten eens des avondts/ als oft ghy nu sterven moest/ hoe veel weechs ghy af ghelepdt hebt; dat is/ oft ghy uwe wercken beter ende beter hebt ghedaen: ende onder-soeckt uwe conscientie/ ende biecht ten minsten eens ter weken/ ende neemt voor u te schouwen alle af-weghen/ ende alle steyge diepten oft quade ghenepgelijckheden: die ghy/ al zijn sy oock kleyn/ alle daghen u sult pijnen te sterven; meest de curieusheydt oft nieus-ghierichept/ gulsichept/ grootsheydt/ gram-moedichepdt ende droefheydt: want soo wie sijne siele niet en haet/ de selve mortificerende/ die en mach Christi discipel niet zijn. En paster niet op/ indien den vijandt u op den wech na-roept/ quade oft on-reyne ghedachten in-blaest/ veracht hem als eenen bassenden hondt; noch en vermoeydt niet datter sonde onder-schuylt/ soo langhe als ghy ghevoelt dat het u mis-haeght.

10. Communiceert ten minsten eens ter weken/ devotelijck ende sonder uyt-steke: Want dit Sacrament is eene teer-spijse/ eenen pandt der eeuwigher glorien/ eene hermakinghe der krachten/ een broodt 't herte der menschen versterckende/ ende solaes des wechs/ eenen loon oft prijs des Vader-landts: hier toe sult ghy in twijfelachtighe dinghen die u ontmoeten/ uwe toe vlucht nemen/ als tot een tabernaeckel: dit sal u wesen als een sterck slot/ om u te vertrecken in swarichepdt ende teghenspoet: loopt hier toe als eenen hert tot de fonteyne: als eenen die verhonghert is tot de tafel/ die IESVS met sijnen grooten arbepdt u bereydt heeft/ met sijn dierbaer bloedt smakelijck ghemaeckt heeft/ met sijne oprechte lautere liefde ghekocht heeft. Maer boven al/ uyt alle creaturen raept vonckskens van de liefde Godts/ ende haeckt tot hem/ ende zijt uyt gantscher herten in alles met sijnen Goddelijcken wille te vreden/ op dat ghy niet

anders

anders en wenscht op der aerden / als dat sijnen wille gheschiede.

Volght den selven Reghel, in een Ghebedt besloten.

O Mijnen Godt fonteyne van allen goedt, ick beminne u uyt gheheel mijn herte, vvant ghy hebt my gheschapen tot u, op dat ick u dienen, ende uyt gantscher herten aen-hanghen soude. Ick bidde u o goeden IESV, *stiert mijne stappen in uvve paden; helpt my, dat ick met alle mijne ghedachten,* N. *vvoorden* N. *ende vvercken,* N. *van daghe tot u strecke, ende dat ick ten laetsten eens tot u, o mijn eenich begheeren, mach gheraken. Treckt my naer u, op dat ick u volghe, ende den Enghel die ghy my tot eenen Leydts-man deses vvechs ghegheven hebt; ende mijne Oversten, daer ghy van gheseydt hebt: Soo vvie u hoort, die hoort my. Ende indien daer eenighe goede creaturen door de poorten mijnder sinnen my ontmoeten, maeckt doch dat ick sien mach, dat die van u ghesonden zijn, ende dat ghy hun bevolen hebt my vvel te doen: op dat ick alsoo aen gheene van desen, maer u alleen mach toe-schrijven allen goedt; ende dat ick die niet en minne, dan om u: ende vvat kan ick doch buyten u beminnen, oft begheeren? en vveet ick niet voor-seker dat ghy de af-grondighe fonteyne zijt van allen goet, uyt vvelcke allen goedt is vloeyende? maer vvaer 't by aldien dat sy mijn herte sochten te verleyden, ende het selve toe-te-neyghen tot hun, helpt my dat ick my voor alle gheschapene dinghen, die sonder u zijn, als voor eenen strick, venijn, doodt ende helle, verschroome. Ick vvete dat noch ooghe van sien, noch oore van hooren versaedt en vvordt: ja hoe iemandt de selve meer soeckt te versaden, hoe sy on-versadelijcker vvorden. Indien my in 't ghemoedt komen quade dinghen van u ghesonden oft toe-ghelaten, maeckt dat ick uvven dienaer kenne ende om-helse mijn cruys, ende prijse uvve alder-heylichste voor-sienicheydt: voordts alle menschen, mede-ghesellen op den vvech; ende meest mijne teghen-partijen, die sal ick beminnen, ende van nu af beminne om uvven t' vville: ick en vville my oock voor niemandt stellen;*

Danck-segghinghe ende offeninghe van alle sijne wercken te stieren tot Godt ende ons eynde.

Merckt oock wat leydts-mans wy hebben inden wech onses levens.

Wat dat wy al ontmoeten.

Verfoeyt alle creaturen / die u beletten.

Aen-veert teghen-spoet van Godts handt.

len, niemandt oordeelen, vvant ick en vvete niet oft ick des baedts, oft der liefden van u o Godt vveerdich ben. Ende ick ben seker dat een-ieghelijck soo groot is, als hy in uvve ooghen is.

Merckt wat ghselschap men op den wech schouwen moet.

Vyt dese Heere gheeft my goedt ghesélschap, die niet boos van manieren en zijn, venijn van achter-klap spreydende, verleyders, ende op dat ick met eenen-ieghelijcken vrede hebbe: vvant o alder-saecht-moedichsten IESV, *uvve plaetse is in vrede*

Hoe men gevallen zijnde moet op-staë.

ghemaeckt. Indien ick kome te vallen op den vvech, biedt uvve rechte handt aen 't vverck uvver handen, ende door leet-vvesen ende liefde stiert my tot u; ende bevvaert in sulcker voeghen de poorten mijnder sinnen, bijsonder mijne tonghe, dat daer niemandt binnen en kome, dan bevel hebbēde van u, oft om u in-ghelaten als eenen bode van verre landen, van 't landt der levende, van u o Koninck der Koninghen, ende Heere der Heerschappijen: vvant het spreeskt my al van u, uvve groot-dadighe vvercken, ende hoe groot de dinghen zijn, die ghy my bereyt hebt; het kondight my oock mijne ijdelheydt ende ellende. Ten laetsten gheeft my dat ick daghelijcks door 't onder-soecken mijns selfs, eenighe reysen my-selven onder-vraghe, oft ick oock

Men moet voor de poorte sijnder sinnen niet in-laten, dan die van Godt komen.

Men moet mercken, oft men voordt-gaet in den wech alle daghen.

my strecke tot u, o allen mijn goedt? oft ick vvassche in uvve minne? oft in den haedt mijns selfs, ende in de mortificatie mijnder sinne ende mijns vville? VVant dit sacrificie, desen brandt-offer van eenen alder-soetsten geur vervvacht ghy van my: ende ick vervvachtende, vervvachte u dach ende nacht, dat ghy my soudt bevelen tot u te komen; maer soo langhe dit u niet en belieft, ick sal daer-en-tusschen eten u broodt, ende uvven vvijn, die ghy met honich, in 't Heylich Sacrament des Autaers voor ons ghemenght hebt, op dat vvy souden droncken vvorden van uvve liefde; op dat vvy leven ende sterven mochten in u, o ons leven, mijnen Godt, ende allen mijn goet. O vvanneer sal het vvesen dat ghy mijnder ghedencken sult? VVanneer sal ick drincken den Kelck der salicheydt? VVanneer sal mijn leven verborghen vvesen in u? VVanneer sal ick eens vvesen met u? O die daer zijt mijn leven ende fonteyne van allen leven, dat ick doch mach sterven voor u. VVanneer sal voor my den dach

Hoe men sy-selven versterken sal met het Hemelsch broot.

op-

op-rijsen, die noyt onder-gaet? VVanneer sult ghy my eeuvvich licht beschijnen? VVanneer sal ick in-treden in de blijdschap mijns Heere? niet om dat ick my soude verblijden van uvve goederen, maer van u, ende om u, die daer zijt allen goedt.

Schiet-ghebedekens om d' affectie, die in de Meditatie vervveckt is, door den dach te onder-houden.

Leydt my voordts in den padt van uwe gheboden, want die hebb' ick ghewilt. Psal. 118.

Thoont my Heere uwe weghen, ende leert my uwe paden. Psal. 24.

Stelt my Heere voor eene wet, den wech uwer rechtveerdic-maeckinghen, ende ick sal dien soecken tot allen tijden. Psal. 108.

Mijne ganghen beschickt naer u woordt, ende en laet gheene heerschappije over my hebben eenighe on-rechtveerdicheydt. Psalm. 118.

Maeckt my kennelijck den wech daer ick in wandelen mach, want tot u heb ick mijne siele op-gheheven. Psalm. 142.

Vol-maeckt mijne ganghen in uwe paden, dat mijne voetstappen niet beroert en worden. Psalm. 16.

Besiet oft den wech der boosheydt in my is, ende leydt my in den eeuwighen wech. Psalm. 138.

Het II. Capittel,

Beraedt van den eersten ende principaelsten middel om tot het eynde te gheraken, te weten, het Gheloove.

Ghy hebt nu het eynde / ende siet van verre de haven; daer resteert nu / dat ghy de middelen ende den wech soeckt om al-daer te gheraken. Ende wat isser noodtsakelijcker dan het gheloove? Want sonder 't Gheloof (seght den H. Apostel) is 't on-moghelijck Gode te behaghen. Want soo wie tot Godt komt / die moet ghelooven dat hy is / ende dat hy den ghenen die hem soecken eenen vergheldere is. Ja na de leeringhe van Clemens Alexandrinus / het gheloove is alsoo noodtsakelijck / als den mensch / die in dese wereldt leeft / het her-halen van sijnen asem is / ghy siet dan hoe grootelijckx dat ghy moet besorghen het waerachtich Catholijck gheloove te volghen /

Men moet bequame middelen soecken / om tot sijn eynde te gheraken. Heb. 11.

Den eersten middel is / een op-recht Gheloof.

ghen/u in't selve te versterken ende dat te soecken/ by al-dien dat ghy van den rechten wech ghewecken waert. Hier op sal ick al-hier het beraedt stellen/ niet soo seer voor den ghenen die in't gheloove twijfelen/ maer voor die menschen in't selve versterckt te worden/ 't welck nochtans oock sal moghen dienen voor een berdt aen de ghene/ die schip-brake in het gheloove souden moghen lyden.

Psalm. 5. Den mensch. O Heere leyt my in uwe rechtveerdicheydt: om myn der vyanden wille/ soo beschickt in u aen-schouwen mijnen wech: want daer en is gheenen anderen die mijne voet-stappen kan schicken in uwe weghen/ op dat ick van den rechten wech niet af en wycke/ ghestelt zijnde tusschen soo veel-derhande ketteryen ende dolinghen. Want wie isser die niet en soude konnen dolen oft twyfelachtich worden/ tusschen soo veel weghen/ ghestelt zijnde in't middel van den nacht/ende reysende eenen onbekenden wech? Wie en soude niet by-navallen oft ten minsten struyckelen/'t en waer sake dat ghy/die een

Ioan. 1. waerachtich licht zijt/ verlichtende alle menschen/

Rom. 9. in onse herten waert schijnende? Want het en is voorwaer niet des ghenes die wilt ende loopt/maer

Matth. 16. des ontfermenden Godts: noch het vleesch/noch het bloedt en komen ons niet brenghen tot de kennisse van uwen wech/ maer ghy alleen / die uwe woon-

1. Tim. 6. plaetse ghestelt hebt in een onbegrijpelijck licht; van wien als van den Vader des lichts/ alle goede gave/ ende alle vol-maeckte ghifte neder-dalende is:

Iacob. 1. ende die begheert dat alle menschen souden komen tot de kennisse van de oprechte waerheyt; ende daeromme en hebt ghy ons niet ghelaten sonder ghetuyghenisse/maer hebt eenen sekeren wech/ ende uwe wet/laten schijnen in dese werelt gelijck eene fackel/ waer door alle menschen / ghelijck hier voor-tydts de kinderen van Israel/door de wildernisse souden moghen ghelevdt worden in het landt van beloften.

Godt en laet de menschen niet al willes bloot van 't Ghelooff. Heere soude het wesen van uwe goedtheydt/ende al te hert/ ons te roepen tot eenen on-bekenden wech/ ende dat ghy ons niet en soudt wijsen/den wech die wy moeten ingaen. Dit leert de rechte redene/ende betuyght ons dat dierbaer bloedt/ dat ghy soo milde lijck voor ons hebt uyt-ghestort: want de rechte

redene

redene ghetuyght/ datter eene waerheydt is / ghelijck ghy mijnen Godt een zijt/ende eenen Christus/ eene Kercke ghelijck hier voor-tijdts de arcke van Noe/buyten de welcke gheene salicheyt te bekomen en is: eylaes! hoe droevich is het te aen-schouwen den overvloet van soo menigherley dolinghen/door de welcke wy by-na de gheheele wereldt sien verdrincken/ waer door u kleedt (sonder naet zijnde) ghescheurt wordt/ende alsoo wordt verworpen den alder-heylichsten prijs van uwe bittere doodt. O Heere Jesu!

Christus. Aenmerckt hoe veel dat ick voor uwe siele ghedaen hebbe/ die u in't midden van soo veel verscheyden dolinghen ghegheven hebbe het licht van't Waerachtich gheloove/ende gestelt op den rechten Wech.

Den mensch. Wat sal ick weder om gheven voor dese groote wel-daden/o Heere? ick en sal voorwaer niemermeer ten vollen u konnen bedancken/ die van u gheroepen ben tot u wonderlijck licht. 1.Pet.2.

Christus. Het is verre van my dat ick beghere datter iemandt verloren soude gaen / daer-omme soo toone ick eenen-ieghelijcken den goeden wech ende kercke/zijnde eene colomne ende steunsel der waerheydt ghelijck een vier-baken in de zee des werelts/ die soo veel schip-braken onder-worpen is.

Den mensch. Van waer komt het dan/Heere Jesu/ dat soo veel secten / verschillen ende dolinghen der ketteryen/van de menschen vry-willichlijcken ghesocht worden?

Christus. Sone en is mijne wet niet bekent genoech door het licht der nature? en is mijn jock niet sacht? nochtans worden daer soo veel ghevonden die door hare eyghene boosheyt alsoo verblindt worden/dat de naturelijcke redē in haer alsoo verduystert wort/ datse mijne gheboden als swaer ja onverdragelijck rekenen; sy beschuldighen mijne wijsheydt ende goedtheyt/als oft ick begeerlijck wesende van haer lieder qualijck-vaert / maeckte gheboden die-men niet en kan vol-brenghen oft onder-houden/ghelijck oft ick belaste sonder vleughelen te vlieghen/ ende sonder voeten te staen; sy willen alle dinghen door-soecken/ende doen professie van niet te gheloove/

dan't ghene datse van te voren wel hebben verstaen/ als oft daer iemandt soo scherp van verstandt ghevonden wierde/ die mijne Drijvuldicheydt kan begrijpen/oft eenighe verborghentheden van de nature gheheelijck kan doorgronderen: even sottelijck is't / als sy segghen datse ghelooven inde Schrifture/ die haer van de Kercke ghegheven is / ende nochtans gheenssins haer willen te vreden houden met den sin ende 't verstandt / die haer van de selve Kercke ghegheven wordt: ende alsoo gheschiedt het dat de gene/die den gheest niet levendich en maeckt/ door de letter ghedoodt worden. Men vindt daer andere/die dit niet met allen en achtē/ende meynen in alle religien hare salicheyt te bekomen; waer dat alsoo / waer toe soude ick u-lieden het Euangelie verkondight hebben/ende medeghedeylt/het ghene ick van mijnen Hemelschen Vader verstaen hebbe? Waer toe souden de ketterijen door mijn bevel verwesen worden? Waer toe souden de Martelaers voor het Catholijck gheloof haer bloedt ghestort hebben? Waer toe souden d'Apostelen ghesonden ghe weest hebben om het Euangelie te prediken door de gheheele wereldt? Wat onder-scheedt soude daer wesen tusschen de Joden/Turcken ende Christenē? Waer toe soude mijnen Apostel bevolen hebbē eenen ketter te vlieden/ na de tweede vermaninghe / anders dan om dat soodanighen mensch verworpen ende door sijn eyghen vonnisse verwesen is.

De dwaesheyt der ketteren in de Schrifture te gelooven/nae haren eyghen sin.

Ad Tit. 3.

Den mensch. Ick sal u dancken Heere uyt het binnenste mijnder herten/ende uwen naē groot maken inder eeuwicheydt; want groot is uwe bermhertichevdt over my / ende ghy hebt mijne siele verlost van 't diepste der hellen/ghy hebt mijne siele verlost van de doodt/ ende mijne voeten op dat ick niet en soude vallen/ghy hebt mijnen beschermer ghe weest/ ende inder waerheydt ghy hebt my verlost. Want het is groote eere u te dienen o Heere/ ende te volghen uwe wetten/ uwe wet/ die on-bevleckt is bekeerende de zielen / u oordeel is waerachtich verlichtende de kinderen.

Den mensch danckt den Heere van sijne weldaet.

Psal. 85.

Psal. 55.

Psal. 7.

Psal. 18.

Christus. Neemt dit voor een merck-teecken van de Catholijcke waerheydt/te weten/ dat de Ketters segghen on-moghelijck te wesen t' onder-houden de rey-

De bottigheyt der ketteren/vā dat

reynicheydt die ick aen-gheprefen hebbe; het vasten ende de beloften noemē sy eene goddeloose sake. Sy beschuldighen my als autheur ende oorsake van de sonde/om alsoo te soecken een decksel tot hare vryheyt ende hare boosheden; want waer toe zijn dan de wetten/ de straffen ende den loon/ is't sacke dat den mensch de sonde niet en kan schouwen? Het soude onmoghelijck zijn de reynicheydt te onder-houden.

Den mensch. Dit hebbe ick claer ghenoech ghesien als ghy mijne siele gheroepen hebt o Heere tot het leven / ende mijne voeten bewaert dat ick niet en soude vallen/daer-en-boven dit versterckt my grootelijcks ende verseckert my in 't middel van soo veel dolinghen dat de Ketters met haren eyghen mondt belijden / dat de Catholijcken oock salich konnen worden. Hy moeste dan wel t'eenemael van sinnen berooft zijn/ die hem niet en soude voeghen met de Catholijcke religie/in de welcke oock onse teghen-partye seght / datmen kan tot sijne salicheydt gheraken;want wie en soude ick niet raden den sekersten wech te kiesen in soo groote on-sekerheydt? ende desen sekeren wech is de Catholijcke religie/ die van twee contrarie sijden aengheprefen wordt. Insghelijcks en wordt daer niemant ghevonden/ oft hy sal de medecijne/die naer het ghevoelen van twee hervaren Doctoren goedt ghevonden wordt/ sekerder houden om in te nemen/ als die door opinie van den eenen verwesen wordt. Psal. 65.

Och wat eene benouwtheydt sullen soodanighe zielen in d'ure des doodts ghevoelen / die met soo veel dwalinghen herwaerts ende derwaerts ghedreven worden; sy en vinden nergens gheene ruste/ maer sy leven al twijfelende / ende sterven al twijfelende/ ende die u hebben derren beschuldighen in haer leven / dat ghy gheenen rechten wech ghewesen en hebt / loopen on-twijfelick in den af-grondt van de eeuwighe verdoemenisse: och wie sal mijnen hoofde water gheven / ende mijnen ooghen eene fonteyne der tranen / op dat ick soude moghen beweenen de over-ledenen mijns volcks? Hoe de Ketters in de ure des doodts beswaert sullen wesen/om hare twijfelachtighe tonghe. Ierem. 9.

Dese sullen tot u komen o Heere / als tot haren Rechter/de welcke waer't sake dat sy de H. Kercke gehouden hadden voor hare Moeder/u hebben souden voor haren Vader/ende sullen terstont daer na

hooren dat de goede wercken geloont/ ende de quade ghestraft worden; als men sal kroonen de ghene/ die de hongherighe hebben ghespijst/ ende men sal straffen die dit niet en hebben ghedaen.

Hoe sy in den dach des oordeels beschaemt sullen zijn.

Christus. Wat sullen sy my antwoorden / dat sy de Apostaten oft af-gheweken ketters/ die sonder eenighe ghetuygheniße van deuchdt oft mirakelen/ maer alleen door hare boosheden ende schelmeryen bekendt zijn/aen ghehanghen hebben; verlatende de H. Kercke / beseghelt met haren ouderdom ende mirakelen; volghen (seggh' ick) de ketters alleen op dit argument / dat sy haer beroemen de beste uyt-leggers der H. Schrifture ende oudt-Vaderen te zijn. Want (let hier wel op) gheene andere sluyt-reden en konnen de ketters voort-brenghen/ om de menschen tot hare dwalinghe te trecken.

Wat sullen sy segghen als sy sullen sien blincken mijn cruys in de locht/ die gantschelijck eenen schroom ghehadt hebben van al 't ghene / dat het vleesch teghen was / mijn exempel versmaedt ende veracht hebben? Ick hebbe den loon belooft den ghenen/ die ghearbeydt sullen hebben in mijnen wijngaert; ende den pachter die op sijnen tijdt vruchten voordt-brenghen soude: maer aen-ghesien dat sy alle wercken voor sonden rekenen/ sal ick de sonden loonen? oft sal ick de sonden vruchten noemen? gheensins: daerom sullen sy beschaemt staen voor de gantsche wereldt/ die haer voor wijse uytghevende/ sot ghewordden zijn; die al versmaedden/ 't ghene sy niet en verstonden; ende voor on-seker hielden/ 't ghene sy voor sulcks oordeelden te wesen.

Rom. 1.

Hoe dat het hier gaet om d'eeuwicheydt.

Den mensch. Waer het sake dat hier aen d'eeuwicheydt niet en kleefde / ick en soude haer verlies soo grootelijcks niet achten ende beklaghen; maer / o eeuwicheydt / o eeuwicheydt! wat eene sware ende grouwelijcke eeuwicheyt staet haer te verwachten! Weest ghenadich o Heere / weest ghenadich / want den tydt van t' ontfermen ende ghenadich te wesen ghekomen.

Psal. 101.

Waerom de ketters niet en komen tot kennisse.

Christus. Bermhertich ende altijdt ghenadich te wesen is mijn eyghen: maer als ick vermane / ende verwecke / daer en wordt nochtans niemandt ghevonden op de straten / die eens onder-vraghe naer

d' oude

d'oude weghen;indien sy sulcks deden/siet terstont eene ontallycke menichte van heylige Religieusen/ souden haer op den rechten wech wijsen/diesgelycks veel heylighe Bisschoppen / soo veel als lichten der H. Kercke/souden alle duysternissen der dwalingen uyt haer verstandt verdrijven; want dese naer het oudt ghebruyck hebben Misse ghedaen/ghelijck ons ghetuyghen alle eeuwen / de Kercken gheven 't te kennen: de ghiften ende schencken aen Godt op-ghedraghen / zijn als ghedenck-teeckenen / die ons dit als met luyder stemmen verclaren : daer-en-boven hoe menich mirakel hebbe ick tot allen tijden gedaē/ ghelijck ick noch hedens-daechs ter eeren van mijne H. Moeder doe? Hoe veel Heylighen hebbe ick met de selve vermaert ghemaeckt? maer ghelijck aen my gheseydt is/ dat ick in den naem van den duyvel der hellen/de duyvels verdreef; alsoo noch heden dese verblinde menschen souden gheerne(waer 't in hare macht) de rechte waerheydt der mirakelen verdonckeren / ende de menschen wijs maken / dat hier in eenich bedroch gheleghen ware/die nochtans voor-waer/ende op-recht voor de gheheele wereldt bekendt zijn.

Wat meynen doch dese Ghereformeerde? sal ick toe-laten/ die een on-bevleckt ende onnoosel lam ben/dat mijne Kercke sal gereformeert worden van uyt-gheloopen Moninckenn / menschen / die haren buyck ende wel-lusten toe-ghedaen zijn? ende hoe sullen sy predicken / die doch van niemandt ghesonden en zijn? Hier uyt komt dat haer-lieder Leeraers die dese dinghen weten/ in gheender manieren te ontschuldighen en zijn; die mijn volck van den rechten wech af-trecken/om de selve te doen dwalen gelijck verdoolde schapen/ ende die alsoo te brenghen op de vleesch-banck/ ende tot hare bedervenisse : ja dat sy komen te vallen tot in den af-grondt der hellen/al waer sy van de eeuwighe doodt verslonden sullen worden. Psal. 48.

Hoe on-godtelijck sy seggen / als sy hun de Ghereformeerde noemen.

Den mensch. O alder-langh-moedichsten/ende verduldichsten over de boosheydt der menschen/weest ten minsten bermhertich aen soo veel duysenden/die gelijck verloren schaepkens sonder herder verlaten loopen; aen-siet/ hoe dat de helle haren mondt open Esai. 5.

ghedaen heeft/ worpt uwe ooghen op haer lieden/ o Heere/ ende en weest niet in-dachtich onser ende haer-lieder sonden; want ghy zijt onsen herder/ onsen leydts-man ende wet-ghever: doet haer eens smaken den vrede/ die ghy mede-deylt den ghenen/ die u beminnen/ ende sy sullen komen om u te aenbidden ende uwen Heylighen naem te belyden.

Den vrede der Christenē wordt by den oodtmoedigen ghevonden.

Christus. Desen vrede en wordt niet ghesmaeckt/ dan van de ghene/ die oodtmoedich van herten zijn. ende wat oodtmoedicheyt kander ghevonden worden onder de ghene/ die met eene groote hooveerdicheydt mijne Schrifture derren oordeelen/ verminderen hier ende daer/ dat haer lust/ achterlaten/ de Heylighe Vaders vervalschen/ oft wel verworpen. Is daer meer dan eene waerheydt? En vindtmen ghcene tweedracht/ daer scheydinge ende deylinghe is? soo veel hoofden als daer zijn/ soo veel verscheyden opinien vindt-men onder haer; want een-ieghelijck naer sijnen eyghen gheest wilt sijne dolinghe bevestigen: ende anders wort daer gheen verschil gevonden onder dese secten/ dan dat d'eene seght onse uytlegghinghe is waerachtich ende oprecht; d'andere segghen/ de onse is beter: vraeghtmen haer: Waer door bevestight ghy dit? sy sullen antwoorden door onsen gheest: ja maer/ dien geest/ te weten/ die den eenen/ den anderen teghen is: ende alsoo moeten dese botte ende on-verstandighe menschen belyden/ dat de waerheydt/ die maer een en is/ oft wesen kan/ ghedeylt/ ende veelderley ghe-worden is. Wie en weet niet/ dat de Schrifture/ ende de oudt-Vaders/ (door de boosheydt der menschen) herwaerts ende derwaerts getrockē hebben worden/ ghelijck als oock de wetten? Ende hierom 't en waer datter rechters ende middelaers gevonden wierden/ soo en souden dese geen behulp wesen der vrede/ maer wel een voetsel ende verwecksel van vijandtschapen; ende om dese redene/ hebbe ick de Kercke ghestelt als middelaersse/ eene colomne ende steunsel der waerheydt: soo dat/ die haer niet en soude willen hooren/ soude ghereckent worden voor Heydden ende Publicaen. Heb ick met mijne Apostelen aldus de waerheydt bevestight? Ick hebbe ghelijck sy doen te rechte ghesevdt: 'T en waer/ dat

Hoe snoode den eyghen gheest der Ketteren is.

1.Tim. 3.

Matth. 18.

ick

ick de wercken onder haer ghedaen hadde/ die niemant anders ghedaen en heeft/ sy en souden de sonden niet hebben. Dese wercken te doen en hebb' ick voor my niet alleen bewaert / maer hebbe de selve aen myne discipelen oock uyt goeder herten medeghedeylt / soo dat ick oock belooft hebbe dat sy lieden meerdere saken doen souden (door mijne krachten) dan ick ghedaen hebbe: ende heb dit aldus gheschickt/ datter tot allen tijden mirakelen ende heylighen / soo veel als daer sterren zijn/ blincken souden in het firmament van mijne Kercke. Ioan. 15.

Den mensch. Dit hebb' ick oock dickwijls bemerct/ te weten/ datter nopt eenighe af-ghewecken en zyn van de Catholycken om hun tot een beter leven te begheven/ maer om dat sy souden gheraken tot de vryheydt des vleeschs / de welcke aen-gheprædickt wordt/ van uwe vijanden o Heere/ ende van de vijanden uwes Heylighen Cruys. Hoe dickwijls is't gheschiedt / dat d' alder-wyste onder haer-lieden/ ghewenscht hebben te leven op de wijse ende maniere der Ketteren / maer te sterven op de maniere der Catholycken / ende dat eplaes te vergheefs. Och verblinde menschen / Hoe langhe sult ghy zijn swaer van herten? Waer toe bemint ghy ydelheyt/ ende soeckt de loghenen? Psal. 4.

Merckt dat nopt iemandt af-ghewecken is van 't Catholijck gheloof/ om hem tot een beter leven te begheven.

GHEBEDT.

GHeloofst ende ghedanckt moet ghy vvesen, o Heere, die uvve bermherticheydt van my niet ghekeert en hebt, ick en sal in der eeuvvicheydt, in der eeuvvicheydt en sal ick my niet af-keeren van uvve gheboden, maer sal al-tijdt ghehoorsaem vvesen aen uvve Kercke, op dat ick niet gherekent en vvorde, voor eenen heyden ende publicaen. Ick sal blijven staen op de oude paden, die bevvandeldt hebben ghevveest van de oude Vaders, ende door hare ghetuyghenissen bevestight. Verlicht my ghy, die daer zijt het vvaerachtich licht, ende versterckt my op dat ick tot gheender tijden en ontslape in de doodt, op dat mijnen vijandt niet en segghe, ick hebbe d' over-handt over hem ghekreghen. O hoocheydt der rijckdommen, van de vvijsheydt ende vvetentheydt Godts, hoe onbegrijpelijck zijn sijne oordeelen, ende Psal. 65. Psal. 12. Ibidem. Rom. 11.

Hoe men in 't gheloove te wesen / hem aen de Oude Vaders moet houden.

hoe

hoe ongrondeerlijck sijne vveghen! VVie is daer ghevonden, die uvven sinne door-kent heeft, o Heere, oft vvie heeft uvven
Isai. 5. *raedts-man ghevveest? Siet daer gaen alle ooghen-blicken, on-*
Psal. 76. *tallijcke menschen verloren; ende de helle heeft haren mondt open ghedaen sonder mate; ende daer en vvordt by na niemandt ghevonden, die op d'eeuvvicheydt denckt; met vvat eene neer-sticheyt, o soeten* IESV, *souden de menschen de vvaerheyt on-der-soecken, vvaer het sake datse hier op letteden, met vvat eene viericheyt, souden sy haer begeven tot de H. Catholijcke Kercke, die met soo veel H. mannen verciert is ghevveest, met soo veel mirakelen door-luchtich, door soo veel hondert jaren bevestight met het bloedt van soo veel heylighe Martelaren besegheldt? Het is voor-vvaer on-gheloovelijck, dat dese alle-ghelijck ghe-doolt hebben; ende onder haer, soo veel vvijse ende gheleerde mannen, tot dat eenen uyt-gheloopen Moninck, het vijfste Eu-angeli, oft om beter te segghen sijne rasernije heeft beghinnen te verkondighen. VVie soude konnen ghelooven, ('ten vvare dat vvy het selve saghen,) datter soo veel menschen af-ghevveken zijnde, van de oprechte vvaerheydt, soo gherustelijck leven, in dese sotte leeringhe. Sy en vveten eylaes niet, dat haer d'eeuvvic-heydt nakende is! Hier door ghebeurt het, dat sy naer de rechte ende oude vveghen niet en vraghen, noch en letten niet op dit leven, ende desen vvech, die eens gepasseert zijnde niet te hergaen*
Psal. 45. *en is. Komt, dit bidde ick u, ende aen-merckt de vvercken des Heeren, die hy als vvonderbare teeckenen ghestelt heeft op der aerden, ende leert, vvaer den vvegh der salicheydt, ende het eeuvvich-durende leven te vinden is, vvant het is on-moghelijck*
Heb. 11. *Godt te behaeghen sonder gheloove. Aenschouvvt de groote me-nichte der ghener die in de vvildernisse, ende in de Kloosters door stranghicheydt ende suyverheydt van leven, alleen in de Catholijcke Kercke uyt geschenen hebben, de chooren der maegh-den door reynicheydt blinckende, de Martelaren door on-ver-vvinnelijcke patientie uyt-steckende. VVat danck-segghinghe sal ick u bevvijsen, o Verlosser mijnder siele, die in't midden van dese duysternissen soo veel lichten hebt laten over my schijnen, op*

Dat sy op d'eeuwicheyt dochten / sy souden haest tot de waer-heydt ghe-raken.

k dat

dat ick soude moghen sien, vvaer henen, ende al-vvaer ick soude moeten reysen, om my te houden aen de colomne van de Heylige Catholijcke Kercke, in de vvelcke het vvaerachtich Gheloof de sondaers gheneest, de on-vvetende verlicht, de siecken meestert, de Gheloovighe onder-vvijst, die berouv ende leedt-vvesen hebben her-maeckt, de rechtveerdighe vierigher maeckt, de Martelaren kroont, de maeghden bevvaert, aen de ghehoude persoonen reynicheydt gheeft, de Gheestelijckheydt reformeert, de Priesters vvijdt, ons den Hemel ghereedt maeckt, ende ten laetsten ons mede-deylt de eeuvvighe ervenisse in het ghesélschap van de Enghelen Godts. Och oft dit over-dochten ende bemerckten ende uvve gheboden vvilden onder-houden, die soo ellendelijck verleydt vvorden door de rasernijen der af-vallighen: metter vvaerheydt, ende vvel hebt ghy (o eeuvvighe VVijsheydt) ghéseyt, Die den vville van mijnen Hemelschen Vader sal vvillen doen, sal moghen kennen vvat het is van mijne leeringhe, oftse uyt Godt is, oft dat ick uyt my-selven spreke. Sy souden voor-vvaer lichtelijck uyt de Synagoge der Goddeloosen gheraken, vvaer't sake dat sy hare sonden, ende boos leven vvilden verlaten, ghelijck Abraham verlaten heeft het vier der Chaldeen, ende Moyses door het gheloove het landt van Egypten, met hare duysternissen, ende datse vvilden komen tot u, o herder der sielē, tot u, o soeten Iesv. *Die ghedurichlijck uvve handen uyt-reyckt tot het ongheloovich volck, vvelck vvādelt in eenen vvech die niet goet en is, na sijne ghedachten, tot u, die daer zijt d'eeuvvighe VVijsheydt, die buyten predickt ende op de straten geeft uvve stemme, seggende: Hoe langh sult ghy kleyne de kindtsheydt beminnen? ende hoe langh sullen de dvvase hun-selven schadelijcke dinghen begheeren, ende de on-vvijse de vvetentheydt haten? verlicht o soeten* Iesv *hare sielen, ende oock de mijne, versterckt my, ende vermeerdert mijn Gheloof, ghy, die alle menschen zijt verlichtende. Spreydt uyt, o mijnen Verlosser, de straelen van uvve goedtheydt, ende vveest ghenadich; vveest ghedachtich uvver ontfermhertichedē, ende uves dierbaren bloets, vvaer mede ghy ons gekocht hebt. Leydt ons, o vvaerachtigen Herder, in de vveyden*

Aug. serm. 10. de verb. Apost.

Ioan. 7.

Heb. 11.

Isai. 65.

Prov. 1.

den van het Hemelsch paradijs, verlost ons van de eeuwighe doodt, o ons leven, ende onse eeuwighe toe-vlucht.

MEDITATIE
Van de Gave des Gheloofs.

De voor-stellinghe der plaetse zy, als oft ghy waert in eene groote wildernisse / in de welcke verscheyden weghen zijn / sonder leydts-man / oft (te weten) waer henen sy leyden.

Het Ghebedt. Bidt om licht van de sonne der rechtveerdicheydt / op dat ghy moocht weten / wat weghen ghy moet wandelen.

HEt 1. point, Ten eersten / over-siet als van eenen hooghen berch den gheheelen aert-bodem / ende verwondert u over de macht / wijsheyt ende goetheydt Godts; ende ghelooft vastelijck (ghemerckt datter niet van sy-selven wesen kan) dat hy den Schepper ende oor-spronck is van dien. Ten tweeden overdenckt dat alle Schepsels ghemaeckt zijn by ghewichte / ghetal ende mate / ende van hem / als van eenen Bou-meester oft Konstenaer tot een seker eynde ghestiert worden / ende oversulcks hem verkondighen als haren oorspronck: Want soo den Propheet segt: de hemelen vertellen de glorie van Godt / &c. ende wee u / soo ghy swyght. Ten derden overdenckt dat den mensch d'edelste is van alle creaturen / en dat ghy u eynde ende volmaecktheyt hebt: geroepen zynde waerachtelijck / en niet spots-wijs tot de eeuwighe vreucht / leven ende eere; ende ter dier oorsake / datter middelen bereydt zijn / onder welcke 't eerste ende alder-noodichste is het Catholijck gheloove / als een licht in de duysternissen / ende eene arcke in't midden des overvloedts / in de welcke alleen ghevonden wordt salicheydt / heylicheydt ende onnooselheydt des levens: alle de andere / die hier buyten zijn lyden schip-brakinge van't ghelooff / en gaen jammerlijck met groote menichten te gronde / door ketterije ende argh-listicheyt des duyvels. Daerom siet wat ghy kiest / ende laet u voor-sekerlijck voor-staen dat ghy den eeuwigen brant niet en sult ontkomen buyten dese arcke: Want de Kercke is een / het Gheloof een / het Doopsel een. Het huysghesin

Alle creaturē verkondigen ons eenen Godt. Sap. 11.

Psal. 18.

Alle creaturē hebben hun eynde.

Waer en is maer een Gheloof.

Ephes. 4.

ghesin van eenen Noe is uyt-verkoren / eenen Abraham is Vader ghestelt gheweest van de gheloovighen. Ten vierden over-denckt hoe noodtsakelijck het geloof is; en hoe sorghvuldelijck dat het van de ongeloovighen gesocht moet worden / denckt dat ghy daer ontallijcke siet af-wijcken / ende dat ghy mede staet op het upterste boordt om te vallen / 't en waer den Heere aen uwe siele onder-stant dede met syne ghenadige handen: waer af ghy hem schuldich zijt uyt gantscher herten te bedancken. Ten vijfden over-denckt / dat den Heere Christus neder-gedaelt is uyt den Hemel / om aen onse ellendighe (die daer saten in de schaduwe des doodts /) dese arcke ende dit licht des gheloofs te toonen. Dat des Koninckx Sone (segghe ick) is ghekomen / op dat hy de schaepkens / die daer doolden langhs dese wilde boschaghie soude soecken / ende niet alleen de selve soude leyden na den rechten wech / maer oock op syne eyghene schouders soude weder-brenghen: 't welck hy doet soo dickwijls / als hy iemandt mede-deylt het licht des gheloofs / ende ghelijck eenen tweeden Noe ontfanghtse in d'arcke der H. Kercke. Ten sesten overdenckt dat het over-sulcks toe-staet aen de Goddelycke voorsichticheyt gheensins toe te laten dat den mensch / die Godt waerachtelijck ende in goeder trouwen soeckt ('t en zy dat hy selfs wille) van der duyvelen ende Ketteren valsche op-stellinghe bedroghen worde: ende daer om weest versekert / ghelijck hy tot allen tijden ghekosen heeft uyt de heylighen sommighe Propheten ende Apostelen / alsoo niet en sal toe-laten dat ketterije / haere booshepdt met ghevepnsde manierlijckheydt des levens alsoo bedecken: oft sy en konnen altijdts ooghenschijnelijck van den in-sienden bevonden worden: als het oock plach te ghebeuren / soo wanneer den boosen vijandt syne ghedaente verandert in eenen Enghel des lichts door schijnende mirakelen / die Godt onder den roem van op-rechte / niet en laet gheschieden.

Hoe groote gabe het ghe-loof is.

Godt en laet niet toe / dat een op-recht mensch bedroghen wordt.

Het 2. point. Over-denckt dat dese gabe alsoo om niet ghegheven is / dat sy in gheender manieren met eenighe neerstichepdt oft toedoen der menschen bekomen kan worden; niemant en kan 't gheloof verdienen /

Hoe dat niemant het geloof verdienen kan / nochtans voor een iegelijck bereyt is.

dienẽ/niet meer (soo Augustinus spreeckt) als eenen on-gheschaefden block verdient dat den beelt-snyder van hem make een staende beelt. Dus bedáckt den Heere/ die daer van de duysternissen in u hert heeft doen blincken dat schoon ende wonderlijck licht. Ten tweeden overdenckt dat dese gave wel om niet
1. ad Tim. 2. gheghheven is in sulcker voeghen nochtans/ datse voor een-iegheliijck bereydt zy. Want Godts wille is/ dat alle menschen salich worden/ ende komen tot kennisse der waerheydt: ende hy verlicht alle menschen komende in dese werelt; alsoo dat/waer't by aldien (na het ghevoelen van Goddelijcke Leeraers) datter iemandt in de wildernisse leefde naer het uyt-wijsen van de wet der naturen/ Godt hem ontwijffelijck soude senden oft eenen Engel (gelijck hy gedaẽ heeft aen de H. Christiana) oft eenen Apostolischẽ man/ die hem in't geloove soude onder-wijsen: alleen is't van noode/ dat hy met stil ghemoedt de venster synder siele opene aen't licht der waerheydt. Ten derden over-denckt hoe groot dese gave zy/
Ioan. 17. want (soo de waerheyt getuyght:) dit is het eeuwich leven/ dat sy u kennen alleen waerachtighen Godt/ ende dien ghy hebt ghesonden IESVM CHRISTVM: want door het gheloove kent-men Godt ende alle Heylighen/ ende aller schepselen beghinsel ende eynde. Het gheloof is't grondt-werck
Hebr. 11. van alle goede wercken; want sonder het gheloof is't on-moghelijck Gode te behaghen: ende weder
Marci vlt. om soo wie niet en ghelooft/ sal verdoemt worden; ja dat meer is/ die niet en ghelooft/ die is van nu af veroordeelt/ ende daerom seght den H. Petrus/ door
2. Pet. 1. Christum heeft ons Godt kostelijcke beloften ghegheven/ op dat wy hier door moghen deelachtich worden van de Goddelijcke nature. Hier uyt soo leert/ hoe groote eene wel-daedt ende gratie het is gheroepen te zijn tot het gheloove/ ende dat ghy onder soo veel hondert-duysenden/ die als verwesen waren tot eene schroomelijcke ende wreede doodt/ alleen sonder uwe verdiensten/ ende enckelijck door des rechters liefde wordt verlost; ende hier-en-boven noch gheroepen tot het rijck der Hemelen. Ten vierden over-leght hoe groote ghenaede van den Heere gheschiedt is aen Loth/ hem treckende uyt het

Het Gheloof maeckt ons deelachtich van de beloften Christi.

het vier van Sodoma: hoe groote aen Noe / hem bevrijdende van den ghemeynen water-vloedt: hoe groote aen Abraham / hem roepende uyt Or der Chaldeeuschen / ende uyt dese wel-daden leert kennen de grootheydt van het wel-daedt uwes roeps tot het gheloof.

Het 3. point. Over-denckt met hoedanighe sorghvuldicheydt 't gheloof bewaert moet worden / alsoo dat ghy veel liever vromelijck behoorde te sterven / dan een strop breedt daer af te wijcken: hierom seght den Apostel: waer 't dat wy / oft oock eenen Enghel uyt den hemel anders predickte / die zy verbannen van Gode. Ten tweeden aenschouwt de ontallijcke menichte der Martelaren / die allegader veel liever hebben ghehaet haer leven / als haer gheloof te verliesen. Ten derden denckt met hoe grooten yver ende neerstichevdt het selve door soo veel Apostolische mannen / door menichte van perijckelen / ende verscheyden soorten van dooden verbreydt is. Ten vierden / de reden van dese sekerheydt ende volstandichevdt is / om dat Godt selve / die de waerheyt is / de leeringe des gheloofs heeft gheopenbaert: want wy doch gheloven om dat het Godt ghesept heeft. Ghy-lieden hebt ontfanghen (spreeckt Paulus) het Woordt des ghehoors / niet als 't Woordt der menschen / maer soo het waerachtelijck is / 't Woordt Godts. Och hoe groote eene gratie is 't Godt te hebben tot sijnen meester / ende door sijn beleydt in te gaen den wech der eeuwichevdt! Ten vijfden / hier uyt komt het / dat de Catholijcke religie noch faileren noch veranderen kan / noch oock bedorven worden d' alder-heylichste leeringhe der Kercke: ende bemerckt wel / hoe dat nu soo veel hondert jaren al-tijdt 't selve gheloof / altijdt de selve leeringe der H. Kercke blijft staen / daer nochtans soo menich-vuldighe seckten der ketterijen zijn / ende tot allen tijden geweest hebben. Ten sesten / overdenckt hoe groot de heylicheydt is deser Kercke: hoe dat dese uyt-gheschenen heeft in soo veel maeghden ende Martelaers: wat eene onthoudinghe der spijse in d' Eremijten / wat eene verduldicheydt in lijden / wat eene menichte der mirakelen bevonden worden. Want het doch al moghelijck is aen den ghe-

Hoe wy het gheloof bewaré moeté.

Gal. 6.

1. Thessal. 2.

Waer uyt het komt dat de Catholijcke Religie niet failleren oft bedorven kan worden.

Marci 9.

loovenden/ alsoo dat oock na menschelijcke voorsienichheydt/ een-ieghelyck schuldich is dit gheloof t'aen-veerden. Ten sevensten/ dese gave en wordt op gheene andere maniere beter bewaert/ dan met goede wercken/ ende daerom en ghebeurt het niet lichtelijck/ dat iemandt af-vallich worde van 't gheloove/ die hem met Christo vereenight in Godt-vruchticheydt ende goede manieren: maer boven al/ soo leert uyt het exempel van Cornelius/ hoe gewichtich hier toe zijn/ 't ghebedt ende d'almoesse naer het ghetuyghen des Enghels/ die hem seyde/ uwe ghebeden ende almoessen zijn in gedenckenisse op-gheklommen voor Godts aen-sicht/ ende nu seyndt mannen in Joppen/ ende doet hem halen eenen Simon/ die toe-ghenaemt wordt Petrus/ als oft hy seyde/ dat hy om sijne ghebeden ende almoessen gheroepen was uyt het Joodschap/ tot het Gheloof Christi Jesu.

Actor. 10.
Het ghebedt ende almoessen versterckē ons in het gheloof.

Een Ghebedt voor de Catholijcken, op dat sy in het Gheloof vol-standich blijven mochten; ende voor de dwalende, op dat sy daer toe moghen komen.

O Mijnen Godt, o oneyndelijcke goedtheydt, en hebt ghy niet hemel ende aerde gheschapen voor my? maer wat is al dit? als ick verloren was, soo hebt ghy my met veel moeyten gekocht ende verlost, ende u-selven ghegheven voor my. Ick kome dan met groot betrouwen tot u, ende bidde u, door u dierbaer bloedt, wijst my den wech, door den welcken ick wandelen mach; op dat ick kome tot het eynde, dat ghy my voor-ghestelt hebt, tot het leven, het welck ghy voor my bereydt ende soo dier ghekocht hebt: want aen-ghesien ghy niet te vergheefs ghemaeckt en hebt, maer ieder dinck ordineert soetelijck ende sterckelijck tot sijn eynde, ende al om my; ja nademael ghy om mijnen t'wille van den hemel ter aerden ghekomen zijt, uyt eene onuyt-sprekelijcke liefde, op dat ghy my als een verloren schaepken in uwe weyde soudt moghen leyden: ja noch duysent-mael bereydt soudt zijn om te sterven, indien uwe over-vloedighe onder-rechtinghe ende verlossinghe niet ghenoech en waer.

Godt is den mensch als 't eynde voor-ghestelt.

Een

Ben ick hieromme niet meer als seker, dat indien ick maer en vville, ghy my ten eynde toe gheleyden sult in den rechten vvech? ende dat ghy, o Sonne der recht-veerdicheydt my verlichten sult, indien ick mijn herte voor u niet en sluyte, dat ghy my uvve vveghen leeren sult, indien ick niet en stoppe de ooren mijnder siele: vvant ghy zijt eene on-eyndelijcke goetheydt, ende ghy vvilt dat niemandt verloren gae, maer dat alle menschen tot de kennisse der vvaerheydt komen. Hoe kan ick dan tvvijfelen, ofte ghy zijt bereydt om my te stieren, is't dat ick u oprechtelijck bidde, ghelijck ick op het vierichste doe? O eeuvvighe vvaerheydt, ghy en kont my door loghen-tale niet bedrieghen! O opperste goedtheydt, ghy en kont my tot quaetheydt niet verleyden! O eeuvvighe VVijsheydt, ghy en kont oft ghy en vvilt my niet in eenighe dvvalinghe brenghen, stellende voor my diversche ende donckere vveghen, ghy die daer zijt 't vvaerachtich licht in de duysterheydt, die verlicht alle menschen komende in dese vvereldt, op dat een ieder kennelijck vvorde, vvelcken vvech goedt is, ende vvandele in dien. VVant vvie en kan niet mercken de bedrieghelijckheden van de oude ende nieuvve Ketters, naer-de-mael sy al te samen bekennen het eenich fondament te vvesen haerder leeringhe, dat sy ende alle menschen vastelijck moeten ghelooven aen de Catholijcke Kercke, dat dese aen haer de vvare Schrifture over-ghelevert heeft: maer datmen in d'uyt-legghinghe van die, niet de Catholijcke Kercke, maer hun ghelooven moet; ende dat alleen, om datse hare uytlegghinghe de beste noemen? Soo kleeden haer met de Schrifture dese grijpende vvolven in schaeps-kleederen: alsoo Satan verandert hem-selven in eenen Enghel des lichts. Ick voor-vvaer, ende een-ieder, die eenighe vvijsheydt heeft, sal in dit, ende in alle andere saken, oock die veel kleynder zijn, liever ghelooven aen de Heylighe Kercke, naer-de-mael alle Ketters oock leeren, dat-men aen dese moet ghelooven in 't over-leveren der Schrifture, 't vvelck een fondament is van alle gheschillen, die tusschen ons ende de Ketters zijn. Inder vvaerheydt den ouderdom bevestight dese Kercke: de miraculen verstercken haer: de hey-

Den mensch is seker/ soo verre hy wilt dat hy tot dat eynde gheraken sal.

1. Tim. 5.

Godt verlicht een ieghelick om op den rechten wech te komen.

De valscheyt der Ketters.

De teeckenen van de Ware Kercke Christi.

licheydt

licheydt der gheestelijcken recommandeert haer: maer dese andere maeckt de nieuvvicheydt suspect; ende de tvvee-dracht, die onder haer is, ende de vrijicheydt des levens, is ghenoechsaem om haer te vveder-legghen. En hebt ghy niet gheseydt, o alder-soetsten IESV, *dat de poorten der hellen gheene macht teghen uvve Kercke hebben sullen: dat ghy by haer blijven sult tot het eynde des vvereldts: Hier-om en kan gheene ketterije, die de macht der hellen is, dese Kercke vernielen: ghelijck ghy, die niet en hebt konnen verlaten. Ick gheloove u veel liever, o eeuvvighe VVaerheyt, als eenighe verloopene dvvasen, die de hooveerdije, ijdelheydt, ende de on-kuyscheydt ghebrocht hebben tot ketterije, als tot eene toe-vlucht van allen quaden: maer boven al de hooveerdije: vvant sy stellen hun-selven als Rechters van alle H. Oudt-Vaders, ende van alle tijden, ende soo vallen sy in den af-grondt van alle dolinghen ende ellenden. O goeden* IESV, *hoe konnen dit uvve Discipelen zijn, die saecht-moedich ende oodt-moedich van herten zijt? Mijne siele heeft u aen-ghehanghen; laet doch uvve rechter handt bidde ick, my ontfanghen, op dat ick niemermeer in dvvalinghe ghebrocht vvorde, ende indien ick onverdachtelijck in eenighe dvvalinghe quame, her-stelt doch mijne ganghen ten rechte; vvant ghy vveet o Heere, dat ick buyten u niet en soecke. Ende hoe vvel ick eenen armen sondaer ben, soo is't my nochtans van herten leedt, dat ick u vertoornt hebbe: mijn herte is beereedt o Heere, mijn herte is bereedt, indien het noodich is my-selven t'ontslaen van alle officien, eere, rijckdom, ende oock mijn leven te laten, naer-demael hier ghehandelt vvordt van eene eeuvvighe doodt, ende van een eeuvvich leven, ende van uvve liefde, mijn herte is bereedt om u te volghen, op dat ick uvve vvet mach vol-brenghen; ende ick vveet dat ghy door uvve on-eyndelijcke goedtheydt, den verloren sone, die tot u komt niet verstooten en sult; dat ghy niet haten en sult, de gene, die u beminnen: dat ghy de arbeydende ende overladene niet vervvorpen en sult; vvant gy zijt eenen oprechten Vader der armen. Hierom en versmaet my dan niet, maer helpt my o mijn licht; op dat ick niet en ontslape in de doot. Ende gemerckt ghy door uvve*

Matth. 28.

Matth. 11.

Het ghebedt om uyt eene dwalinghe op te staen.

Psal. 56.

on-eyndelijcke bermherticheydt ghewilt hebt, dat ick het ware licht van uwe Catholijcke Kercke sien soude, verbreydt uwe liefde in mijn herte, op dat ick seker zy, dat noch doodt, noch Enghelen, noch Archenghelen, noch Princelijckheden, noch krachten, noch teghen-woordighe, noch aen-staende saecken, noch hoocheydt, noch diepte, noch eenighe andere creature, my sal konnen af-scheyden van de liefde Godts, de welcke is in u CHRISTE IESU; *want ghy zijt mijn leven, ende voor u te sterven is mijne winste, als ick mijne doodt voor de uwe sal ghegheven hebben, als ick het teghen-woordich leven, mijne eere, glorie, rijckdom, met u rijck vermanghelt sal hebben, en sal ick niet gheluckich wesen? Maer boven al, indien ick u bemindt sal hebben ende nouwelijck een droppelken van liefde voor den af-grondt van de uwe weder-ghegheven: want hier toe alleen soo suchte ick, dat ick uwes mach zijn, dat ick u mach genieten om uwe liefde: op dat ick in u, die eeuwich zijt, eeuwich mach leven, ende met u een mach zijn inder eeuwicheydt, Amen.* Roman. 8.

Pracktijcke om het Gheloof te oeffenen, ende tot het selve te komen.

1. GHemerckt de wercken van den Christen mensch op het geloof/ als op eenen grondt-steen steunen/ soo is't dat wy gheduerichlijck gheleghentheyt hebben/ om het selve te oeffenen: maer principalijck in het ghebruyck der Heyligher Sacramenten. Het selve wordt oock levendich ghemaeckt/ soo wanneer iemandt sy selven onder-vraeght/ oft hy ghelooft/ oft hy soo sijne wercken vol brenght/ als een die waerachtichlijck ghelooft? want het levende geloof brenght voor vruchten de wercke voort: In sulcker voegen oock/ door het aen-sien aller creaturen kan het geloof en liefde tot den Schepper der selver/ in ons verweckt worden; want soo Hugo a S. Vict. ghetuyght; alle gheschapene dinghen roepen tot ons/ ontfanght/ geeft weder/ vliet/ ontfanght wel-daet/ geeft weder uwe schult/ vliet de straffe. Ende wy en hebben niet min in tegen-spoedige als in voor-spoedighe saken occasie om het geloof te oeffenen/ aen gesien dat wy in tegen-spoedt/ even als in voor-spoet sijne Goddelijcke ende Vaderlijcke handt oock kunnen bemercken/ ende

de hope der eeuwigher vergheldinge in ons verwecken. Insghelijcks soo dick-wijls alsser van Ketters oft van boose menschē woort vermelt/soo moghē wy Godt dancken voor de gave des gheloofs/ende soo danighe wercken doen/die hunner valscher leeringhen contrarie zijn.

2. Het is noodtsakelijck/ dat den mensch om tot het oprecht gheloof te komen/ sijne toe-vlucht neme tot Godt/ ende bidde dat hy verlicht mach worden.

3. Alle affectien hart ende nijdt af-legghe/ op dat hy met een onpartijdich herte van dese sake/mach oordeelen besonderlijck moet men af-leggen d'affectien tot tijdelijcke goederen/ de welcke veel menschen ghebonden houdt.

4. Lese de Oudt Vaders/ maer niet de ghene die de ketters/ naer het quaedt exempel van d'oude ketteren/ hedens-daechs bedorven hebben.

5. Handele met een geleert man/niet met meyninge van disputeren/ maer om te komen tot kennisse van de oprechte waerheydt.

Door aelmoessen ende Ghebeden wordt principalijck het gheloove bekomen.

6. Tot dien eynde aelmoessen gheve/ende hem oodtmoedelijck dickwijls beghebe tot het ghebedt/ende den Heere sal seynden/ oft sijnen Enghel/ oft sal dwinghen eenen nieuwen Petrus te komen, dat is te seggen/eenen Apostolycken man/oft wel sal geven eenen Philippus/ ghelijck hy ghedaen heeft aen den Ghesneden Kamerlinck. Want den ghenen die waeckt aen de deuren der wijsheydt/ ende wacht aen de stijlen van hare deuren/ die is ghelukich/ ende hy sal het leven vinden/ende sal salicheydt scheppen van den Heere.

Prov. 8.

Hoe datmen meer door wel-daden dan door disputatie de bekeeringhe van onsen even-naesten besorghen moet.

7. Ghy moet voor al beneerstighen/ dat ghy het herte van den ghenen/ die ghy gheerne op den rechten wech soudt brenghen/wint met eenighe wel-daden;want hier in vermach meer de liefde tot sijnen even naesten/ dan langhe redenen ende disputatien: ende aldus lesen wy bekeert te wesen den vermaerdē Eremijt Paphnutius.

8. Eenighe Godt vruchtige boeckskens/ aen de gene die in dwalinghe leven ter handt stellen/ hare kinderen behulpsaem wesen oock tijdelijck/de selve onder-wijsen in het Catholijck gheloove/dit is eene sonderlinghe behendicheydt van de liefde.

9. Is't sake/dat ghy arbeydt iemandt te bekeeren/die nu tot sijne jaren ghekomen is/ soo moet ghy besorgen/

naer

naer den raedt van P. Petrus Faber/ een van de thien eerste mede gesellē van den H. Ignatius ende van onse Societeyt/ dat den selven hem af trecke van het sondich leven/ want dit gemeynelijck de menschen weder-hout/ dat sy haer tot het recht gheloove niet en begheven.

10. Aen-gesien dat het ongeloof de eerste sonde niet en is van een mensch die ongheloovich wordt/ maer dat hy door andere fauten/ ende door kleyn achten van de geboden ende kostuymen der H. Kercken/ allenghskens tot ongheloof komt/ soo is het seer profijtelijck (om sy-selven ende oock andere/ in het gheloove te bewaren) dat men de gheboden ende kostuymen van de H. Kercke altijdt met neerstichheydt voor-stae/ bescherme/ ende onderdanich zy/ als oock de over-leveringhe van de H. Vaderen/ ende de gheboden der Overheydt: voordts sijn leven niet slappelijck naer de maniere vanden gemeynen man/ maer vierichlijck/ naer het exempel der Heylighen Godts/ schicken.

Sy moeten onder-wesen worden in de over-leveringhe van de H. Vaders die sy moeten groot-achten als oock de ghebodem der H. Kercke.

11. Het is nut/ dat den genen die twijfelachtich is/ in het ghene dat het gheloof aen-gaet/ vastelijck gheloove/ datter veel ketterijen zijn; jae dat meer is/ ghelijck den Apostel spreeckt dat het noodtsakelijck is/ datter ketterijen ghevonden worden/ op dat de ghene/ die gheproeft zijn/ kenbaer worden. Ten anderen dat de ketteren van de H. Kercke/ ende van de H. Vaders verworpē zijn. Ten derden/ over legghen/ dat de waerheydt maer een en is/ de welcke/ op datse een-ieghelijck soude moghen bekent worden/ heeft Godt sijnen sone gesonden: verre is't dan van daer/ dat hy de selve soude willen verborgen/ om de menschen in dolingen te laten vallen/ over sulcks moet hy voor hem nemen de selve met alle neerstichheydt te soecken. Maer dit moet gheschieden met eene groote oodtmoedicheyt/ aen ghesien dat de hooveerdicheydt den oorspronck van alle ketterijen is: want eenen ketter alle de Concilien/ Oudt Vaders/ Leeraers/ Heylighen/ ende onse voor Vaders oordeelt ende verworpt/ op dat hy alleen schijne verstandt te ghebruycken/ ende en kan nochtans geene andere redene van sijne leeringe voort-brenghen/ dan dat hy alleen boven alle andere/ den oprechten sin van de H. Schrifture ghevonden heeft.

1 Cor. 11.

Aug. de fid. ad Pet.

Pracktijcke om te disputeren.

IS't sake dat ghy het disputeren met de ketters niet en kont ontgaen/soo moet ghy voor-al vraghen/ (op dat de disputatie niet te vergheefs en ghesciede) wie dat den scheyd-man oft den oordeeler sal wesen. Is't sake dat u voor-antwoorde gegeven wordt/ De Schrifture: vraecht welck de Schrifture is/en van waer ons die ghegheven sal worden? hy sal ontwijffelijck andtwoorden / van de Kercke: vraeght / waerom dat de ketters de selve dan veranderen ende schenden: waerom dat sy de Catholijcke Kercke sonder eenige twijfel gelooven wanneer sy seyt/ waerachtich dit is Schrifture/ende versmaden nochtans hare uyt legghinghe als oft sy daer in soude dolen; ende in dien wy / om dese waerheydt te door-gronden / de Schrifture alleen moeten ghebruycken/waer sullen wy geschreven vinden/dat de boecken/die wy de Schrifture noemen/ schrifture zijn? Waer uyt men noodtsakelijck moet laten volgen / dat veel treffelijcke hoofdt puncten des gheloofs/gelooft moeten worden/al is't dat de selve niet ghescheven en zijn / ende dat men hier in tot de H. Kercke als tot de columne en het steunsel der waerheydt sijne toe-vlucht moet nemen. Waer af den H. Augustinus seer wel seydt. Ick en soude voor-waer de schrifture niet ghelooven/'t en waer/ dat my daer toe de vermoghentheydt ende authoriteyt van de H. Kercke / beweeghde. Is't sake/dat hy alsdan hem begeven wilt tot de Kercke/soo moet men de Kercke soecken ende onder-kennen/ door sekere merck-teeckenen/te weten/door de eenicheyt van leere/door heylicheydt/ouderdom/ ende over-leveringhe der Apostelen/want het is eene uyt-sinnige sake/ ende een bedroch / Petitio principij, ghenaemt / dat men de Kercke moet te rade gaen/om te verstaen den sin van de Schrifture/ende als men vraecht welcke dat de Kercke is / voor andtwoorde krijght / Dat het die is de welcke den waerachtighen sin / ende uyt-legghinghe heeft van de schrifture. Ende als men voordts vraeght welcke dat dese dan is/ons gheene andere gethoont en wordt/ dan haer lieder Kercke; ende als ghy haer praemt / wie dat dit aldus leert/ sullen u andtwoorden / haren gheest; maer / te weten / den gheest van dwalinghe / ende opgheblasenheydt. Als ghy wilt weten/ waer uyt dat het blijckt/

August. de fide ad Pet. Aug. cont. epist. Manich. c. 5.

blijckt / dat sy desen gheest hebben / en sult anders gheen antwoorde krijghen / dan / dat het aldus is. Ten laetsten / om in kort al te begrijpen / soo en sult ghy anders gheen fondament ende steunsel van het gheloove hebben / dan de rasernije van eenighe ijdele hersenen.

Een andere maniere om met de ketters te disputeren / sult ghy vinden by den E. P. Veronius.

Schiet-ghebedekens door de vvelcke d'affectie van dese beradinghe door den dach soude moghen onder-houden vvorden.

Gaet tot hem ende woort verlicht, ende soo en sullen uwe aensichten niet beschaemt worden. Psal. 33.

Komt tot my alle die arbeydet ende belast zijt, ende ick sal u vermaken. Matth. 11.

Soo wie dorst heeft, die kome tot my ende drincke. Ioan. 7.

Oft ick ben 't licht der wereldt, den wech, ende 't leven. Ioan. 8.

Is't dat ghy heden sijne stemme hoort, soo en wilt uwe herten niet verherden. Psalm. 94.

Hoort sone, ende ontfanght den raedt des verstandts, ende en verworpt mijnen raedt niet. Ondersoeckt de wijsheydt, ende sy sal u gheopenbaert worden, ende als ghyse verkreghen hebt soo en verlaet haer niet. Eccli. 6.

Staet op de weghen, ende besiet ende vraeght naer de oude weghen, welck den goeden wech is, ende wandelt in dien. Ierem. 6.

Vraghet uwen Vader, ende hy sal't u verkondighen, uwe ouders, ende sy sullen 't u segghen, Deut. 32.

En gaet niet over de oude palen, die uwe Vaders ghestelt hebben. Prov. 22.

Siet toe dat u niemandt en verleyde; want daer sullen veel valsche Propheten opstaen. Matth. 24.

HET III. CAPITTEL.

Beraedt van den tweeden middel, oft om eenen staet des levens te verkiesen, om tot ons eynde te gheraken.

Naer dat wy tot de kennisse van 't waeractich gheloof ghekomen zijn / soo resteert daer noch eenē anderen middel nootsakelijck tot de salicheyt / het verkiesen / te weten / van eene staet van leven; Want aen-ghesien / dat Godt den menschen ver- *Na dat men het Gheloof van Godt ontfanghen heeft / moet men verkiesen eenen staet van leven.*

schepden verweckinghen ghegheven heeft/ die oock van jonghs af beghinnen uyt te schynen/ ende eenen-ieghelycken schicken tot eene sekere maniere van leven/ gelycker wijs eenen voorsichtigen vader des huysghesins syne kinders plach te doen; ende ghemerckt wy niet geschapen en zyn/ om ons leven in ledicheydt te verslyten/ maer om t'arbeyden; soo moeten wy rypelijck ende in tijts hier af met ons-selven beraden: soo heeft den Heere Adam/ naer dat hy gheschapen was/ ghestelt in het paradys/ om dat hy't selve bouwen ende bewaren soude. Want het is voorseker datter on-tallycke menschen hierom al-leen qualijck leven/ ende oock eeuwelycken qualyck varen/ om dies wille/ dat sy haer niet en begheven tot dien staet des levens/ daer sy van Godt almach-tich toe geroepen worden/ oft wel alsulcken verkie-sen/ daer sy meer door hare quade lusten/ dan door eenich verstandich beraet/ toe-ghepoort ende ghedre-ven worden. Maer is 't saecke dat iemandt nu tot eenen staet des levens ghekomen is/ desen moet sy-selven door dit beraedt daer in versterrcken/ ende niet ghedurichlyck hem van alle kanten laten her-waerts ende der-waerts drijven; maer hem in den selven vol-maecken. Want het en is gheene kleyne bekoringhe/ eens anders leven grootelycks te verheffen/ ende het syne te beklaghen; ende al-soo nimmermeer gherust te wesen. Want daer gheenen staet/ oft maniere van leven ghevon-den en wordt/ in de welcke de vol-maecktheydt/ die in de liefde ghegrondt is/ niet en kan bekomen worden. Ende al hoe wel dat iemandt in syne eerste verkiesinghe ghefailleert heeft/ in dien dese niet en kan verandert worden/ soo moet hy sy selven in dien versterrcken/ ende een toe-vlucht nemen tot den Vader der bermhertichheydt/ op dat de laetste dwa-linghe niet ergher en worde/ dan de eerste.

By faute vã dese kiesinge gaender veel eeuwichlijck verloren.

De siele. Siet/ o Heere door uwe onmetelijcke goedtheydt/ hebt ghy my geschapen; maer ick wete/ dat het my nutter ware/ niet ghebooren te zyn/ dan niet te weten den wech door den welcken ick als ee-nen Pelgrim (int t'woest-landt onbewandelt/ ende sonder water/ ghestelt zijnde) mach gheraken tot u/ die myn eynde ende alle myn gheluck zyt. O/ waer-

Psal. 62.

achtich

achtich licht/ die alle menschen verlicht! o wech/ waerheydt/ende leven/alwaer moet ick reysen om tot u te komen/die mijnen herder zijt? Leydt my/o Heere/ want ick blindt ben / ende een kleyn kindt/ niet wetende mijnen uyt-ganck/ oft in-ganck: daer zijn veel-der-ley weghen / ende veel manieren van leven: is't sake dat ick desen verkiese/die my goedt schijnt/ die sal my moghelijck tot een quaedt eynde brenghen: is't dat ick eenen anderen kiese/ick vreese 't selve. Want daer is eenen wech/die den mensch schijnt recht te zijn/ende sijn uyterste leydt ter doot. Wien is den wech des mensches kenbaer? Wie kan desen door-kennen? Ende alle onse voorsienicheden zijn onseker; maer als u / de weghen des mensches genoegen/soo sult ghy sijne vijanden oock tot vrede bekeeren. Hier om bid ick u oodtmoedelijck/o Heere door het binnenste uwer ontfermherticheden / dat ghy my wilt thoonen den wech / dien ick moet bewandelen in dese woeste wildernisse. Want dry dinghen zijn my swaer/seght uwen Wijsen-man/ende het vierde en ken ick met allen niet; den wech des arendts in den hemel/den wech eener slange op den steen / eens schips wech in het midden der zee/ ende eens mans wech in sijne jonckheydt.

Ioan. 1.
3. Reg. 3.
Prov. 16.
Prov. 20.
Sap. 9.
Prov. 16.
Prov. 30.

Christus. Op u is gheteeckent het licht van mijn aensicht. Siet dan wel toe/dat ghy niemant anders te rade en gaet dan my/ die d'eeuwighe wijsheydt ende altijdt ghereedt ben: over-leght wel / eer ghy iet beghint: Siet dat ghy u niet en verhaest / kiest eenen staet van leven ter gheleghender tijdt / ende niet om dat u wordt ghepresenteert / by exempel eene huys-vrouwe te trouwen/ oft eenighe prebende/ eere/ sekere mede-ghesellen oft ghemack; want voor-seker daer en is niet/ daer-men soo neerstichlijck op moet letten/ als op het verkiesen van eenen staet/ aen den welcken dick-wijls uwe eeuwighe salicheydt/ oft wel uwe eeuwighe bedervenisse is hanghende.

Psal. 4.
Men moet rypelijck hi[e]r in delen in het verkiesen/ sonder haesten.

De siele. De verscheydenheyt der staten treckt my nu herwaerts/ nu derwaerts / soo dat ick niet en weet/ waer ick my keeren/ oft wat ick verkiesen sal. Verlicht my/ghy/die daer zijt het waerachtich licht/ende leydt my op den rechten wech/ den wech van

Psal. 118.

van uwe gheboden/ want mijne begheerte is die te onder-houden.

Christus. Aen-ghesien ghy mijnen raedt wilt volghen/ soo wacht u/ tot dat ghy u met my beraden hebt van uwe sinnen te verbinden aen eenen sekeren staet / maer houdt u veerdich om u tot alsulcken te begeven/die u alder-meest tot uwer siele salicheyt na mijn aen-wijsen dienen sal: want ghelijckerwijs den siecken/ sijne gesontheyt t'eenemael stelt in handen van eenen hervaren Medecijn/ ende nieuwers anders voor besorght en is / dan tot eene oprechte gesontheyt te gheraken/ oock ghereedt wesende/ dat de medecijn-meester brande ende kerve/ is't sake/ dat hy sulcks goet vint/ om sijn leven te behouden; desgelijcken moet ghy oock doen/ om 't eeuwich leven te behouden. Voorts ghelijck eenen reysenden man/ dien den wech on-bekent is/ en weet dat hy vol perijckelen is/ soeckt eenen leydts-man ende laet hem leyden: doet ghy oock alsoo/ ende komt volght my na.

Men moet bereedt ende veerdich wesen om d'ingesprake Godts te volghen.

De siele. Och oft ick wiste/ o soeten Jesu/ al-waer dat ick moet gaen?

Actor. 9. Christus. Bidt my hier daghelijcks om/ ende seght met den H. Paulus. Heere wat belieft u dat ick doe?

De siele. Wat belieft u dat ick doe/ o mijnen Godt/ wat wech belieft u/ dat ick kiese/ wat ampt oft officie dat ick bediene? mijn herte is gereet/ o Heere/ mijn herte is ghereedt / aen-siet my / ende weest mijns ghenadich.

Psal. 107.

Den Enghel. En houdt niet op van te roepen tot den Heere/ waeckt/ 's morghens vroegh tot hem/ op dat hy u ghebenedijde/ ende u seynde sijnen Engel/ die u leyde/ ghelijck 't ghebeurt is/ den kinderen van Israel/ Tobias ende Jacob. Ende stelt u gheloof te werck/ want na 't selve sal u gheschieden. Is dat ghy uwen dienaer/ oft sone gheeft te kennen / wat uwe beliefte is: hoe veel te meer sal uwen Heere ende Godt dit doen/ die altijdt ghereedt staet/ ende klopt/ voor de deure uwes herten/ om u goeden raet te gheven/ om u te leyden / jae selve / om u op sijne schouders te draghen / waer het noodich.

Tob. 5.

Om tot dese keuse te komen sal-men over-legghen

Christus. Stelt u voor ooghen het eynde/ waer toe dat ick u geschapen heb/ ende overleght/ oft u desen/ oft dien staet/ tot het selve eynde bequamelijck soude konnen

konnen brenghen: want dit moet ghy voor-seker weten dat eenen-iegheliicken een-der-ley maniere van leven niet bequaem en is: waer om soude ick anders soo veel-der-ley manieren van leven inghestelt hebben/ dan om dat ick begeerde/ dat myne schepsels door verscheyden weghen/ tot my souden komen/ ende om dat ick eenen-iegheliick wilde roepen ende trecken/ door alsulcke middelen/ die ick kende een-ieder bequaem te wesen: dus neemt u eynde eerst sonderlingh voor oogen/ ende kiest daer na middelen/ die u tot het selve souden mogen brenghen. Want het niet wijselijck ghedaen en is/ de middelen te kiesen voor het eynde; den wech eer men weet/ waer men wil reysen; de medecijnen gebruycken/ voor dat men weet met wat sieckte men bevãghen is. Ende wie salder doch soo dwaes/ ende onbedacht ghevonden worden/ die om in de stadt te komen/ sal kiesen eenen wech die moeyelijck/ sorgelijck ende vol roovers ende moordenaers is/ als hy eenen anderen kan vinden/ die sekerder is?

Den mensch. Niemant o Heere/ maer men vindter/ die den eenen oft den anderen kiesen/ gelijck sy segghen/ om dat sy-lieden gheenen anderen en konnen verkiesen/ oft wel gheenen anderen en weten.

Christus. Ende op wat maniere laten sy haer voorstaen/ den selven die sy verkosen hebben/ te doorreysen; is 't niet door myne hulpe ende gratie? Ende wat isser betamelijcker/ dat ick myne hulpe ende by-standt gheve/ den ghenen die mynen wille oft goede inspraken versmaedt/ oft die de selve volght? Ick ben machtich de selve mildelijck te gheven in alle manieren van leven/ ende doe het selve om dies wille/ dat sy my ghehoor gheven. Dus moet ghy voor al gade slaen/ wat ick van u versoecke/ in wat maniere ende ampt/ dat ghy u leven sult verslijten/ ende macht u wel/ als u dit kẽnelijck sal wesen/ het selve te versuymen: wãt ick ben uwen Heere/ uwen Vader/ ick ben den Koninck der Koninghen/ ende Heere der heyr-krachten/ wie heeft my weder-staẽ/ ende vrede ghehadt. Dus gaet u-selven te rade/ desgheliicken Godt-vruchtighe ende wijse mannen/ die u hier in goeden raedt konnen gheven: Noch en handelt met den goddeloosen niet van Goddeliicke saken/

't eynde/ daer wy toe gheschapen zijn/ ende oft desen oft dien staet ons tot dat eynde leydt.

Eccl. 37. ſaken/nacht met den onrechtveerdighen van recht-veerdicheydt/ met den blinden van de coleuren/ met de werreldtſche menſchen van hemelſche dinghen; maer gaet te rade den wijſen ende Godtvruchtigen; Alſt hiet ghelijck boven gheſeydt is/ voor ooghen hebbende u eynde/ ende oft ghy ten op-ſichte dit alleen/ ende van uwer ziele ſalicheydt deſen raedt aenveerdt. Want is't ſake/ dat ghy u hier door alleen ghevoelt beweeght te worden/ (aen-ghesien datter

1. Cor. 12. niemandt machtich en is/ ghelijck mynen Apoſtel ghetuyght/ te ſegghen Heere Jeſu/ dan door den H. Gheeſt) ſoo mooght ghy u in alles geruſt houdẽ.

Den menſch. Ick ſie wel/ o Heere Jeſu/ het ghene dat beter is, maer/ eylaes! de betooveringhe der y-

Sap. 4. dele klappinghen verdonckert goede dinghen/ ende de on-ghestadicheydt der quaedt-luſticheydt verkeert den ſin ſonder argheydt.

Den tweeden middel om tot ſijn eynde te gheraken/ is geen aertſche dinghen aen te hanghen.

Chriſtus. Maeckt u bloot van alle aertſche affectie/ trecht aen de begheerte, die ghy in d'ure des doots hebbẽ ſult/ alſ-dan ſult ghy alle dingen inſien ſonder beroerte van eenige paſſie/ ende ſult bekennen / dat het ydele dingen zyn/ die u nu vaſt houdẽ/ ende doen vreeſen. En ſoudt ghy alſ-dan niet begheeren het ſekerſte leven ende den bequaemſten wech gevolght te hebbẽ? Want in mijn ſtrangh oordeel/ is't dat ghy uwe raden wel over-leght / ghy ſult opentlijck d' ydelheydt des wercldts beſchuldighen. Als-nu wort ghy weder-houden door u eyghen ghemack / rijckdommen ende eere/ ghelijck met eenen vaſt-houdenden lijm; alſ-dan ſoudt ghy wel willen het ſekerſte/ in ſoo groote on-ſekerheydt verkoſen te hebben.

Den derden middel is/ u eenicheyt des hertens wanderen/ ende te laeten den ruymen wech des wereldts.

Wel-aen/ wat hebben myne Heylighen ghedaen? ſy zyn in de wilderniſſen ghegaen/ op dat ſy dit werck van hare ſalicheyt ernſtelijck ſouden behertẽ/ ende om te hooren/ in wat voegen/ dat ick aen haer herte ſoude ſpreken. Want daer ſtaet gheſchreven: Ick ſal hem in de wilderniſſe leyden / ende ſal tot ſijn

Osee 2. herte ſpreken.

Vertreckt u dan is't u moghelijck; ende en laet u den tijdt voor u ſelven niet ontbreken/ voor uwe ſiele ſeggh' ick; ende beſchaemt u/ dat ghy ſoo dickwijls ſoo veel tijdts met ſaken van gheender weerde onnuttelijck over-brenght/ ende dat het u laſtich ſchijnt

te

te vallen/ wanneer ghy somwijlen eenighe gheheele daghen soudt moeten besteden ter bate van uwe siele/ waer toe het u al ghegheven is/ tydt/ studien/ rycke-dommen ende andere bekommeringhen. Is't sake dat ghy dit doet/ soo sult ghy na-der-handt volherdich ende gherust wesen in den roep/ daer ghy u toe sult begheven; daer-en-tegen andere menschen / die soo niet en doen / altijdt eens anders leven verheffen ende prijsen / ende veel teghenheydts in haerselven verdraghen / ende noch veel meer vreesen. Want ghelycker-wijs dat den ghenen / die in den beghinne des wechs beghint te dolen / al-tydt bevreest is/ dat/ hoe ghy verder voorts gaet/ meer ende meer dwalen sal; alsoo dese menschen hebben eenen wech verkosen / sonder my / die nochtans haren leydts-man behoorde te wesen: ende hier om is't dat sy al-tydt vreesen / ende niet sonder redene beschroomt zijn voor de perijckelẽ/ die haer in eenen onbekenden ende slibberachtigen wech ontmoeten. Want dit leven is eenen wech. Ende het mishaeght my grootelycks / dat ick d' eeuwighe Wijsheydt zynde/ altijdt ghereedt ende den Enghel van grooten raet ben/ dat niemandt my na den rechten wech en vraeght/ ende dat de ghene / die mijne dienaers zyn niet eens en vraghen/ wat mijne beliefte is: hier om is't/ dat/ die niet voorsien en konnen 't gene dat toe-komende is/ vallen op sulcks / dat haer aldermeest behaeght; al is't dat ick/ die alle dinghen tot den eynde toe sterckelijcken aen-drijve/ ende soetelijcken schicke/ altijdts ghereedt ben / om haer den rechten/ den ghebaenden/ ende den on-bevleckten wech/ die ter salicheydt leydt/ te wijsen. Och oft sy maer alleen dit en bedochtẽ/ wat ick haer-lieden ben radende/ die haer tegenwoordich ben/ niet min dan oft sy my met hare lichamelijcke ooghen konden aenschouwen ende aen-hooren / wat ick tot haer spreecke: want ick hebbe met den mensch in het Heylich Sacramẽt willen wesen tot het eynde des werelts toe/ op dat de gheloovighen aldaer raedt/ ende ruste des herten souden vinden. Aengesien dan dat ick haerlieden dat ghedaen hebbe/ ende noch ontallijcke weldaden dagelycks bewijse ; waer toe versmaden sy mijnen raet: Sal ick myne hant uytreycken/

Sap. 8.

Matth. vlt.

reyckten/ende en salder niemant gevonden worden/
Prov. 1. die daer eens naer sal sien? De wellusticheyt treckt tot desen oft dien staet/ d'eere/ oft eer-giericheydt/ ende vrydom/locken eenen ieghelycken: Maer zyn dit middelen om tot het goedt eynde te gheraken? zijn dit raden voor menschen/ die door reden/ ende niet door de sinnelijckheydt moeten gheleydt ende ghedreven worden?

GHEBEDT.

Psalm. 118. Dit is een verbondt met den Heere/om te volghen den wech/ die hy thoonen sal.

DEn mensch. *Ick belijde, als heden voor u, o mijnen Godt, ende mijnen Koninck. Ick heb ghesvvoren, ende voor my ghenomen t'onder houden de oordeelen van uvve rechtveerdicheydt: den vvech die ghy my sult toonen sal ick ingaen; hoe svvaer dat dien oock soude moghen vvesen, vvant ghy kondt ende sult my helpen, die d'opperste kracht en macht zijt; hoe vervvorpen datse is; vvant ghy vvijs zijt; hoe moyelijck datse*
Ioan. 6. *is, vvant ghy goedt zijt. Niemandt en kan u volghen, o Heere*
Cant. 1. *IESV, 't en zy dat ghy hem tot u treckt; treckt my dan, o Heere: niemandt en kander komen, dan den gheenen, die sijn cruys op hem neemt; leght my alsulcken op, als 't uvver Godlijcker maie-*
Matth. 16. *steyt belieft. VVant ghy zijt den Heere, ende vvy de dienaren; ghy zijt den Vader, vvy uvve kinderen; ghy den Koninck; vvy de onder-saten; ghy zijt de vvijsheydt ende het licht; vvy in alles verblint; ghy zijt ten laetsten den herder, ende vvy de schaepkens.*
Ioan. 10. *Doet Heere, dat ick mach aen-hooren uvve stemme, ende dat ick de selve kenne, om die naer te volghen; vvant die dese niet en hoort, en is van uvve schaepkens niet, noch van uvve uyt-verkoren, ghelijck ick betrouvve dat ick ben, ende dat ghy my niet en sult verlaten, die ghereedt ben om u te volghen, maer sult my leyden als eenen goeden herder, op dat ick mach gheraken*
Ibid. *tot de vvaerachtighe vveyden, ende dat ick mach leven in u, ende over-vloedelijck leven, die daer zijt mijn leven, ende alle mijn goedt.*

Pracktijcke in't verkiesen van eenen sekeren staet.

D'eerste practijcke/ sy-selven vertrec-

D'Eerste is/hem vertrecken/is't sake dat het mogelijc is/oft ten minsten alle bekommeringen eenen tijdt langh

langh aen d'eene sijde stellē/ende sijne siele suyveren door het Sacrament der biechte; want in eene quaet willige siele en sal gheene wijsheydt komen. Bemerckt hier-en-boven/dat het voor al nootsakelijck is/ sy selven gheheel over te gheven aen Godt/ waer door ghesciedt dat een mensch ghereedt is te volghen den wech die hem ghewesen sal wordē; noch en begeert niet dat de Goddelijcke wijsheydt haer voeghe naer sijne dwaesheydt/ oft dat den Goddelijcken/heyligen/eñ wel-behagelijcken wille/ naer den sijnen ghetrocken wordt. Voorts moet hy hem sonderlingh begheven tot het ghebedt / tot aelmoessen/ ende andere Godtvruchtighe wercken; aengesien dat dit eene alder-grootste sake is/waer in men anders niet en moet ondersoecken dan den wille Godts alleen/als die alleen weet wat ponden hy aen ons gegeven heeft/ende noch sal ghelieven te geven. Waer en boven weet Godt wat maniere van leven ons bequaem is. Waer toe grootelijcks dienen sullen de teeckenen om verscheyden gheesten t'onder-kennen. Waer af hier naer ghesproken sal worden.

ken in stilte voor het verkiesen.

Bidden/ aelmoessen gheven, Godtvruchtighe wercken aennemen tot dese eynde.

De tweede/Dickwijls ten H. Sacramente te gaen/eñ het selve ontfangen hebbende/oodtmoedelijck/ende met een gheheel over-gheven sijns selfs/eyschen ende seggen: Heere wat belieft u dat ick doe? Want het aen verscheyden gebeurt is/gelijck den salighen Aloysius Gonzaga/ dat sy als-dan de stemme des Heeren / ende sijnen wille gheheelijck verstaen ende ghekent hebben.

De tweede/ practijcke, dickwijls ten H. Cōmunie gaen.

De derde / Gheerne hooren spreken geestelijcke ende oprechte mannen in dit stuck. Want den Heere placht ghemeynelijck door een ander / maer alder-meest door den Biecht-vader/ons te kennen te gheven/wat hy van ons ghedaen wilt hebben. Aldus is geseyt gheweest aen den Heylighen Apostel Paulus/als hy ghesonden was tot Ananiam: Staet op/ende gaet in de stadt/ ende aldaer sal u gheseydt worden / wat ghy sult moeten doen. Het selve vertelt P. Ribera ghesciedt te wesen aen de salighe Teresa: want De siele van eenen heylighen man vercondicht somtijdts meer waerachtighe dingen/ dan seven wachters / sittende in't hooghe om te aenschouwen.

De derde geestelijcke t'samen spraecke houden van dese saecke.

Act. 9.

Eccli. 37.

De vierde/Ick heb voor alle gheseydt profijtelijck te wesen dat men sy-selve vertrecke / alsmen dit beraedt

De vierde/ die hem niet vertrecken

kan/ sal 's avonts in stilste de na volghende pointen neerstichlijck overleggen/ die staen pag. 5[illegible].

voor handen heeft : maer als dit niet ghescheiden en kan / als-dan sal het nut ende proffijtich wesen t'savonts eenen tijdt langh te herknauwen ende t'over legghen de poincten/die hier naer ghestelt worden van de maniere van beradē ende mediterē/ende besonder/wat maniere van leven dat men inde ure des doots soude willen verkosen hebben. Hier uyt en volght nochtans niet/dat alle menschen eenen oft al den selven wech in sullen gaen; by exempel den sekersten / dat is / de religie: maer want veel menschen daer toe niet bequaem en zijn / soo en is de religie voor de sommighe den sekersten wech niet: Want een-ieghelijck heeft sijne gave / ende sijnen roep. Ende een-ieghelijck moet blijven in den roep daer hy in gheroepen is/naer den raedt van den heylighen Apostel Paulus. Want / ghelijck den selven Apostel te kennen gheeft / sal eenich maecksel seggen tot den ghenen die't ghemaeckt heeft/ Waerō hebt ghy my alsoo ghemaeckt? Waer zijn in het lichaem verscheyden lidt-maten/ ende de lidt-maten en hebben alle 't selve werck niet/ maer het een heeft d'ander ghebreck : dus moet men hier in anders niet naer volghen/dan de beste gaven/ te weten/ de liefde : Want Godt en is gheenen uyt-nemer der persoonen.

1. Cor. 7

Rom 9.

Rom. 12.

De vijfde. Sijnen H. Enghel bidden dat hy in den wech ons wilt leyden.

De vijfde / Sijnen H. Enghel eeren/ende aen-roepen: want aen ghesien dat hy ons ghegheven is tot eenen leytsman ende wech-ghesel om ons in ons Vader-landt te leyden/ghelijck Raphael ghegheven is ghewеest aen Tobias; sonder twijfel soo is sijne meeste sorghe ons te leyden tot dien wech/ende maniere van leven/die aldermeest met den Goddelijcken wille over-een komt; op dat hy alsoo de ghene die onder sijne beschermenisse ghestelt zijn / ende de kinderen Godts wederom soude moghen brenghen tot haren hemelschen Vader.

De seste / sijn hert ghelijck stellen/sonder affectie tot yet in't besonder.

De seste / Voor al is't noodtsakelijck / ghelijck boven ghesendt is de bereydinghe des herten / waer door den mensch vastelijck voor hem neemt/t'omhelsen den wille die hem van Godt almachtich ghetoont sal worden. Noch men moet in gheender manieren/hem gheven tot dit beraden/voor al eer dat onse siele ghelijck een weeghschale ghelijck stae / op dat wy het ghewichte van den Goddelijcken wille te bescheydelijcker souden moghen kennen. Maer is't by al-dien/dat wy dese ghelijckheyt

in ons

ons niet en binden; soo moeten wy ons dick-wijls oeffenen in't buyghen van onsen wille/tot dien kant daer se den meesten af-keer heeft.

De sevenste/ 't een/ met 't ander te over-legghen daer op beraedt/ ende de redenen/ die voor oft teghen dienen/ op ghescrifte aen-teeckenen.

De sevenste/ Ende op dat ghy het gherief/ ende on-gherief/om tot het eynde te gheraken te beter soudt ken-nen/ sal't goedt zijn op ghescrifte te stellen de redenen ende gherieven/ die haer in dese maniere van leven verthoonen/ ende die het selve aen-prijsen; ende daer na de redenen die daer teghen strijden; over-legghende/ oft het gherief/ ende de bequamicheden/ het ongherief/ ende onbequamicheden niet en over weghen; ende sult de swaricheden in't schrifte ghestelt by u selven over-legghen.

Schiet-ghebedekens, vvaer door den ghenen die hem beraedt, sich door den dach kan vervvecken.

Leydt my Heere tot uwen wech; ende laet my wandelen in uwe waerheydt. Psal. 85.

Den wech van uwe rechtveerdich-makinghe leert my, ende ick sal ghe-oeffent worden in uwe wonderlijckheden. Psal 118.

Heere wat vvilt ghy, dat ick doe? Act. 9.

Vvven dienaer ben ick, gheeft my verstandt dat ick vveten mach uvve ghetuyghenissen. Psal. 118.

Het herte van den mensch beschickt sijnen vvech, maer des Heeren is't sijne ganghen te beschicken. Prov. 16.

Den vvech van den sot is recht in sijne oogen, maer die vvijs is, hoort de raden. Prov. 12.

Van den Heere vvorden eens mans ganghen beschickt, vvant vvie isser van den menschen, die sijnen vvech verstaen kan? Prov. 20.

Spreeckt Heere, vvant uvven dienaer hoort. 1. Reg. 3.

Alle vveghen eens mans duncken hem op-recht te zijn, maer den Heere vveghet de herten. Prov. 21.

Och oft mijne vveghen ghesekert vvorden, om te onder-houden uvve recht veerdich-makinghe. Psal. 118.

In allen mijn herte hebbe ick u ghesocht, en vvilt my niet verstooten van uvve gheboden. Ibid.

Leydt my voordts in den padt van uvve gheboden, vvant die hebb'ick ghevvilt. Ibid.

MEDITATIE

Van den Houwelijcken Staet.

D'eerste voor-stellinghe. Stelt u voor het aen-schijn des Heeren/ ende syn Hemelsch hof/ bereydt tot allen synen wille.

De tvveede. Bidt dat hy hem gheweerdighe u te roepen tot sulcken eenen staet/ in den welcken ghy hem alder-aen-ghenaemste wesen mooght.

HEt 1. point. Aen-merckt ten eersten/ dat elcken dienaer Godts moet bereydt zijn in alle staten hem te dienen/ noch en moet ampt oft staet kiesen/ dan na synen alder-heylichste wille: hy die verscheyden leden in syn lichaem gheschapen heeft/ ende menigher-ley staten in syne Heylighe Kercke in-ghestelt heeft/ weet best wat ons profytelijcker souden moghen wesen/ ende tot syne meerdere glorie dienende; begheert dit alleen van hem/ ende leeft te vreden met uwen roep. Ten tweeden/ het houwelijck is van Godt in-ghestelt tot verbreydinghe des menschelycken gheslachts/ op dat hier door meer zielen Gode inder eeuwicheyt souden dienen/ ende op dat het soude zijn een remedie teghen de on-suyverheydt; hebt dit eynde al-tijdt voor ooghen/ende hoe schadelijck het zy/ om eenich ander eynde het houwelijck aen te gaen/ leert uyt het exempel van Zara/ wiens seven mannen den boosen gheest versmacht heeft/ om dat sy hun (soo den Enghel ghetuyghde) tot desen staet begeven hadden/ om hunne quade lusten te ghenieten/ ghelijck peerden ende muylen. Ten derden/ aen merckt het ghene den Wijsen-man seght: een goedt deel ende lot is eene goede vrouwe/ in het deel der ghener/ die Godt vreesen: sy sal eenen man ghegheven worden voor syne goede wercken; ende ten 1. leert/ hoe neerstich ghy moet begheeren van Godt de parture/ die hy u toe-geschickt heeft ende betrout/ghelijck hy Adam al slapende/ Evam ghegheven heeft/ soo sal hy u oock/ als ghy op hem betrouwt eene geven. Indien ghy nu een bekomen hebt/ denckt op de voorsichticheydt Godts/ die u dese beschickt heeft van alle eeuwicheydt; ende danckt den Heere daer voor. Ten vierden/ aen-merckt hoe den Archenghel Raphael voor

> Eenen staet des levens/ en sal men niet uyt syn eyghen maer naer Godts wille verkiesen.

> Het eynde des Houwelijcks.

> Hoe men van Godt syne parture begheeren moet.

voor Tobias eene huys-vrouwe ghesocht heeft/ende den boosen gheest ghebonden heeft: ende bidt dien selven Archenghel ende oock uwen Bewaerder/ende den Bewaerder uwer parture/ die is/oft wesen sal/ dat hy u altydt helpe ende bestiere/ ende dese sake/daer u ende uwes parture salicheyt meest aenhanght/ghelieve te beherten. Ten vyfsten/aenmerckt hoe Abraham voor synen sone Isaac eene huys-vrouwe ghesocht heeft/ende volght Isaac na; ende wacht u een te nemen sonder raedt oft benedictie uwer Ouderen;aenghesien dat sulcks vereyst de eer-biedinghe/ die ghy hun schuldich zijt: waer toe u oock vermaent uwe on-wetentheydt / blinde liefde/ ende kleyne experientie oft ervarentheydt. Ten sesten/ aen-merckt dat sommige menschen met groote Godtvruchticheydt / ende veel biddens het houwelijck aen-slaen / sommighe andere doen het selve door veel on-ghe-oorloofde middelen:ende dat dese doen / even oft sy den wech door af-weghen sochten/remedie door wonden/benedictie door maledictie/ hun eerst gheven den boosen vyandt / om Gode in den houwelijcken staet te dienen. Doch indien ghy nu soo ghedaen hebt/ peynst wat ghy eenen anderen raden soudt; ende suyvert uwe siele/ vernieuwt uwe meyninghe / ende rantsoent uwe sonden door almoessen ende goede wercken: want anders ghelijck on-goddelijck dit houwelijck begonst is/ soo ghemeynlijck komen daer uyt seer bittere ende droeve vruchten. Aen-merckt ten sevensten / wat teeckenen ghy hebt/ waer uyt ghy sluyt/ dat Godt u tot de houwelycke roept/als zyn sterckheyt van weghen des lichaems/ oft eene naturelijcke geneyghelyckheydt van weghen der Zielen/ oft eenich in-gheven als ghy ter tafelen Godts gheweest hebt/ oft naer dat ghy Godt ghebeden hebt / ende offert u uwen heere op / dat synen heylichsten wille in u gheschiede. Indien ghy nu ghehoudt zijt / bedanckt den selven / dat desen in u volbrocht is/ende betrout u vastelijck/dat hy uwen staet / ende wercken sal ghebenedijen / is't dat ghy den selven naer syne wet beleeft.

Met raedt oft benedictie der Ouderen salmen syne parture soecken.

Godt-vruchtighe oeffeninghe / om den houwelijcken staet wel aen-te-gaen.

Het 2. point. Aenmerckt ten eersten dat t'houwelijck een groot Sacrament is/ ende dat het beteeckent

Hoe dat het Houwelijck een Sacrament is.

kent de vereeninghe Christi ende der H. Kercke/ Godts ende der sielen/der goddelijcker nature met de menschelijcke / ende besiet neerstichlijck indien ghy daer toe gheroepen wordt / hoe dat ghy soudt moghen bewaren een on-bevleckt bedde/ende trouwe aen uwe huys-vrouwe ; ghelijck Christus ghedaen heeft aen sijne Kercke. Ten tweeden aen-merct dat dit Sacrament gratie gheeft/indien 't aenghenomen wordt in den staet der gratie/op dat sy beyde de lasten des houwelijcks mochten draghen;ende soo veel grooter gratie gheeft dit Heylich Sacrament/ hoe de devotie/ met de welcke men hem daer toe bereydt/grooter is. Aenmerckt ten derden/dat het houwelijck van Godt in 't paradijs in-ghestelt is/ende van Christo ghe-eert/ eerst in de H. Maget MARIA, ende Joseph : daer naer in de bruyloft van Cana Galilæa / met sijn eerste mirakel. Hier om denckt hoe heylichlijck/ende met wat eene reynicheydt ghy na het exempel van onse Lieve Vrouwe behoort te leven/ op dat Christus Jesus het water der tribulatie verandere in wijn van consolatie. Aen-merckt ten vierden / dat door 't selve veel beletselen der salicheydt ghewevrt worden / indien men 't selve aen-gaet soo 't behoort / ende daer in wel leeft : daer om dancht den Heere / dat hy hem ghewerdight heeft / door soete middelen onse broosheydt t' onder-komen. Aen-merckt ten vijfden / dat de ghehoude persoonen d' eene den anderen/ met seer groote heylighe liefde moeten beminnen/ soo den Apostel seght : Ghy mannen bemindt uwe huys-vrouwen/ghelijck Christus sijne Kercke bemindt heeft/ ende heeft sy selven voor haer ghegheven : ende seght noch meer ; de mans moeten hunne huys-vrouwen beminnen/ als hunne eyghene lichamen : alsoo dat den mensch om hun / Vader ende moeder verlaten moet/ende hun aen-hanghen; ende hoe leelijck soude het wesen desen bandt van soodanighe vergaderinge te scheuren/ende ghelijck honden teghen malckanderen te bassen / ende met woorde te strijde;want sulck een leven door on-sprekelijcke bitterheydt / meer eene doodt ende helle/ dan een leven mach ghenoemt worden.

Hoe dat het van Godt in 't Paradijs is in-ghestelt ende van Christo seer ghe-eert gheweest.

Coloss. 3.

Genes. 21.

Het 3. point, Aen-merckt ins-ghelijcks het ghe-

mack

mack ende on-ghemack des houwelijcken staets. Ten eersten dat het eenen ontbindelijcken bandt is/ waer door de ghehoude aen malckanderen ghebonden zijn / ende sy gaen aen eene seer nouwe compagnie van allen goedt ende quaet: ende daerom staet wel t' aen-mercken/ met wien men treedt in dese compagnie. Ten tweeden / sy moeten d' eene den anderen soecken te believen in het goedt; want den man (soo den Apostel seght) is besorght voor de dinghen deser wereldt/ hoe hy syne huys-vrouwe believen sal/ ende insghelijck de huys-vrouwe hoe sy haren man behaghen sal. Doch hun staet toe te sien/ dat hun niet en bederve eene al te groote liefde/ gelijck gheschiedt is in Adam ende Eva/ in Sampson ende Dalila/ jae de vreemde huys-vrouwen hebben Salomon tot af-goderije ghetrocken. Aen-merckt ten derden/ dat gheen van beyden macht en heeft syns eyghens lichaems/ ghelijck den Apostel seght/ maer sy zijn elck slaven ghe worden van den anderen/ ghelijck S. Jan Guldemont leert. Ten vierden bemerckt ende dat op 't alder-neerstichste / dat niet alleen de sieckten des lichaems / maer oock de sieckte der siele/ van eene quade weder-partije over d' ander komt: ende dat als d' eene boos is/ bijkans voorseker den anderen bederft: ende oversulcks dat ghy veel neerstigher letten moet op de schoonheydt der ziele als des lichaems/ ende soo veel te neerstigher moetmen wesen / om de quade ghebreken te mijden/ hoe de selve als eene smettighe saecke lichtelijcker ghehaelt worden: seght my / ick bidde het u/ soudt ghy met eenen melaedtschen / oft die eenigher schandigher doodt plichtich waer / oft die onterft waer van syne ouders 't houwelijck aenveerden? ick en meyne het niet. Inder selver manieren vliedt / ende veel meer den on-deuchdelijcken. Te woonē/ seght den Wijsen-man/ met eenen leeuw oft met eenen draeck is behaghelijcker / dan met eene snoode vrouwe: die haer heeft is ghelijck den ghenen / die eenen Scorpioen ghevat heeft: maer van eenen boosen man seght den selven: dat hy ghelijck eenē leeuw uptroept ende verderft syne huysghenooten. Ten laetsten aengheslen dat de gedachten der stervelijcke menschen bloode zijn/ ende onse

Het ghemack ende on-ghemack des houwelijckx.

Hoe schadelijck het is eene quade partuere ghekosen te hebben.

voorsichticheden on-seker; bidt den Heere oodtmoedichlijck/ dat hy uwe weghen bestiere in sijn wel-behaghen / ende u gratie verleene / die noodelijck is tot den staet / in den welcken hy u gheroepen heeft.

GHEBEDT

Om in den Houwelijcken Staet Godt-vruchtelijck te leven.

O Mijnen Heere, o mijnen Godt, door wiens voor-sichticheydt alle dinghen bestiert worden, ghy hebt my uyt-verkoren om u in het houwelijck te dienen, mijn herte is bereydt om uwen wille te vol-brenghen, in den welcken ick gheerne my over-ghere, om den welcken ick verlate Vader ende Moeder, ende sal mijne parture aen-hanghen; maer voor al keere ick mijn aen-sicht tot u, ick heffe mijne ooghen tot u, op dat ons houwelijck eerlijck, ende ons bedde on-bevleckt worde: want het is u bekent, dat ick gheene parture begheert en hebbe, noch en begheere, dan om uwen t' wille, ende met uwe vreese, Ick en hebbe mijn consent niet ghegheven, desen staet t' aenveerden om mijne wel-luste. Helpt ons dan, ende maeckt ons beyden een met u, op dat wy u beminnen ende dienen moghen met eene schoudere; op dat wy wandelen sonder klachte oft op-spraecke. Van mijnen t' weghen, ick ben bereedt te haten Vader ende Moeder, parture ende kinderen, ende al dat ick hebbe, liever dan u, oock met eene daghelijcksche sonde te vertoornen. Ick ben bereydt liever te sterven, dan dat door mijn exempel oft on-achtsaemheydt de mijne van u soude af-wijcken, die daer zijt ons leven. WAnt seker ben ick, dat bij-sonder de kinders sullen wesen door mijn toe-doen, oft erfghenaem van de eeuwighe salicheydt, oft plichtich van d' eeuwighe doodt, want na des Wijsen-mans ghevoelen, eenen jonghelinck oock als hy out sal wesen, en sal van sijnen wech niet wijcken. Helpt my dan o Heere, mijne eenighe salicheydt, ende verkeert onse tribulatie des vleeschs, in consolatie des gheests, op dat wy uwen naem ghebenedijden, ende dat onse huys-ghenooten oock uwen

De parture moet om Godts wille/ begeert worden.

De kinders worden door het toe doen der Ouderen/ oft salich/ oft verdoemt.

Prov. 22.

naem

naem loven, maeckt dat sy u vreesen, ende vvy al te samen d'een den anderen beminnen: vvant uvve plaetse, o Prince des vredes, is in vrede ghemaeckt, noch in't midden mijns huys sal vvoonen die hooveerdicheydt bedrijft, soo dat hy niet en vvilt uvven gheboden onder-danich vvesen, ende by-sonder dat ghebodt, dat ghy u ghevveerdight hebt ons soo menich-vverf aen-te-prijsen, seggende: Dit is mijn ghebodt, dat ghy malckanderen bemindt, gelijck ick u lieden bemindt hebbe. Ontfaught doch bidde ick u mijne goede begeerte, ende verleent my dat ick noch door vvoorden, noch door vvercken iemandt van u af-keere; maer ter contrarie, dat ick een-iegelijck in de deucht mach voor-gaen: vvant vvie gheene sorghe en draeght voor sijne huys-ghenooten, is argher dan eenen on-gheloovighen: hoe veel te meer, is't sake hy door vvoorden oft exempelen hun tot de doodt leydt, hun noode, oft daer toe brenge, dat sy u souden versmaden, ende (o goedertieren IESV) *u vveder aen den cruyce hechten. Ick en bevinde niet vreeder te vvesen, dan alsoo aen de sijne te schencken den beker des eeuvvighen doodts, alsoo de poorten open te doen aen den vijandt, alsoo uvve tempelen, de zielen, die ghy my bevolen hebt, over te leveren aen den duyvel, om van hem ghe schendt te vvorden, niet vvillen oft derren hun vermanen, van de perijckelen daer sy in zijn; maer sorgh-vuldichlijck rijckdommen soecken, ende allen over-daedt oft pracht toe-laten. VVeyrt doch, ick bidde u sulcks van my, ende o mijnen Vader, maeckt dat vvy uyt gantscher herten u beminnen moghen, ende eerst soecken u rijck: bedelaers noodt, ende rijckdommen en gheeft ons niet, verleent ons alleen onsen noodt-druft om te leven. Doch, indien't alsoo vvaer, dat u beliefde my dit te vveygheren, ick vveet vvy zijn uvve kinders o Vader der bermherticheydt ende Godt alles troosts, ghy vveet best vvat ons profijtelijck is, ende ghy verbiedt ons benout te zijn, ende gebiedt ons alle onse sorghe op u te vvorpen: ende dit doe ick gherustelijck, ende soo my dat toe-staet te doen, mijne siele, mijn lichaem, mijn leven, parture, kinderen het is al u, ende voor u alleen bevvare ick de selve, ick leve voor u ende niet voor my, u draghe ick op my-selven,*

Hoe schadelijck het is / voor de kinders 't quaet exempel der Ouderen.

Hoe sy hunne nooddrufticheyt van Godt moeten begheeren.

alle mijne ende mijnder vvercken, op dat sy u eeuvvichlijck loven ende glorificeeren van eeuvve tot eeuvve, Amen.

Pracktijcke oft Reghel voor die in den Houwelijcken staet leeft.

1. DJe tot desen staet geroepen is/moet dien tot Godts glorie/eñ om dat sulcks Godts wille is alleẽ aenveerden/ende dat nae eene generale biechte;naer goede bedenckinghe/ ende veel ghebeden/ ende almoessen: soo heeft den Enghel Tobias gheleert / ja oock van hem te onthouden eenige dagen / om alsoo des duyvels macht t' ontgaen;ende wat wõder soude het wesen/dat sulcks iemandt na-volghde;ghemerckt soo veel in den houwelijcken staet / oock hebben eeuwighe suyverheydt bewaert? Na dien dan men aldus heeft het houwelijck inghegaen/soo moet men hem laten voor-staen t' samen aen-ghegaen te hebben met sijne parture een compagnie van allen goedt ende quaedt:ende voor al/die ghehoudt is / dient te besorghen dat sijne gheheele familie Gode aen-ghenaem zy: hy sal daer uyt sluyten alle on-deghelijcke;ende sal wachten soo veel hem moghelijck is/ dat Godt van de selve niet vergramt en worde. Tijdt ende werck sal hy alsoo bedeylen/ datter niemandt ledich en zy.

Alle daghen iet doen ter eeren Godts.

2. Hy sal alle daghen voor hem nemen/ in den naem des Heerẽ Jesu Christi te doen/al dat hy doet/in woorden ende wercken/ ende hy sal besorghen/dat sy daghelijcks Misse hooren/'s avonts hunne conscientie ondersoecken / ten minsten alle maenden eens biechten ende communiceeren / ende hy en sal niemandt / dan op sulcken besproken conditie aen-nemen/oft oock by hem houden.

Sy sullen weyren vuyle beelden ende on-eerbare boeckẽ.

3. Dat hy de sijne / leere op't neerstichste te schouwen vuyle oft on ghe-oorloofde schou-spelen / maer meest hem quijt make alle on-suyvere boecken ende beelden; ende besorghe in die plaetse Godt vruchtighe boecken ende beelden/ op dat de selve voor een iegelijck by de handt ende ooghen zijn; ende indien 's soo te passe quame/ men soude wat in 't ghemeyn moghen lesen op eene ghesette ende bequame ure / soo den H. Elzearius dede:wiens leven ende van andere Godtvruchtighe ge-

Hoe men op ghesetter ure

houde

houde persoonen sal hy lesen ende de sijne voor houden/ om naer te volghen. Wat goeders lesen sal.

4. Den man is des vrouwen hoofdt/noch 't en betaet niet dat de vrouwe heerschappije hebbe over haré man; hy sal nochtãs gedachtich zijn dat hy haer moet houdẽ/ als eene mede-gesellinne: ende daer om sal haer als een krancker vaetken (soo den Apostel seght) eeren. Hy moet oock sijns huys-vrouwe kranckheydt verdraghen ende onder-rechten; (want soo den Apostel leert) indien de vrouwen iet willen leeren/ dat sy het t'huys hunne mannen vraghen.

5. Voor al is't te vlieden alle strijdinghe/ kijvagie eñ quaet vermoeyẽ; ende de vrouwe moet haer mijden van te veel sprekens/ende van moet-willicheydt; want door dusdanighe dinghen/wordt het houwelijck een on-verdraghelijck jock. De ghehoude moeten hun beste doen/ om malckanderen te ghelieven in't goet; ende allen goet moet onder hun ghemeyn zijn/ ende om gheen dinck ter werelt / en salmen aen nemen eenighe verbreemdighe van sijne partuere / oft van hare vrienden oft maeghen. Hoe sy moeten tweedrachte schouwen.

6. Hun habijt oft kleedinghe zy matich/ naer den sin des Apostels / De vrouwẽ (seght hy) sullen met een tamelijck habijt / met schaemte ende soberheydt haer vercieren/het welck oock plaetse heeft in de mans; maer de vrouwen volgen licht haers gelijck door sotternije/ ende zijn quellijck om meerder cieraet des lichaems:'t welck oock selve meer cieraets ontfanghen soude / van de heusheydt ende deuchdt der zielen. Maticheydt in kleederen.

7. Als den Heere eene vrucht verleent heeft/ die salmen soo haest als 't ghebooren is/ ende daer na / soo het eerst kan geschieden/ Gode met groote affectie op-offeren in den tempel des Heeren / jae oock daghelijcks/ op dat hy daer van schicke ende ordonnere / 't ghene zy tot sijne meerdere glorie; 'ten zy dat Godt de vrucht met eene on-rijpe doot believe te halen/oft tot eenen Religieusen staet te roepen. Hy is Gode ende den mensche on danckbaer/ soo wie de gaven Godts alsoo ontfanght/ dat hy 't ghebruyck der selver/ den ghever weyghere eenen oogen-blick van dit leven/ daer hy de selve inder eeuwicheydt weder om verkrijghen sal; maer de kinderen moet men neerstelijck onder wijsen/ terstondt van joncks af/ Hoe sy hunne vrucht Gode op-offeren sullen.

prin-

principalijck door 't exempel van Godtvruchticheydt/ manierlijckheydt / deghelijckheydt / maticheydt ende facht moedicheydt: want de kinders plachten in hun/ als in eenen spieghel / te verbeelden oft uyt te drucken den aerdt oft maniere van hunne Ouders/ daer-en boven moet men hun oeffenen oft ghewennen in Godtvruchtighe oeffeninghe; ende beschrijben hun memorie met Heylighe dinghen te verhalen / oft met sententien tot een Godtvruchtich leven pooghende / voor te houden. In't kort men moet volghen het vermaen des Wijsen mans/ En gheeft uwen sone gheene macht in syne jonckheydt/ maer booght synen neck; want eenen sone/ die men syn willeken geeft/ die sal sijne moeder beschamen. Tijdelijck goedt sal men alsoo soecken te winnen/ dat men nochtans sijne meeste hope op Godt stelt / ende dat men de selve met Godt deylt; in den armen mildelijck by te staen/ op datmen oock in dit leven hondertvoudt ontfanghe/ ghelijck de Waerheydt selve belooft heeft.

Hoe de vrouwe met haren man bedeylen sal de regheringhe des huys-gesins.

8. De vrouwe sal in minder dinghen het huys-ghesin regeeren/ende maken dat sy on berispbaer zy / door eene seedhbare ende heylige conversatie; want die ijdele/ nieus ghierighe ende on-ghebonden van ooghen/ treckt een ander tot sonde/oft immers schijnt dat te doen. Ter contrarie de suyvere ende eerbare (ghelijck men van eene vermaerde vrouwe leest) en kent niemanden dan haren man / noch is qualijck aen iemandt anders bekent/ende dese nae de vermaninghe des Wijsen mans/ sal haren man goedt gheven / ende gheen quaedt/ alle de dagen haers levens; sy sal uyt haer selven wolle ende vlas soecken/ende sal ledicheydt vlieden/ ende de handt gheerne aen den armen openen.

9. Sal men alle maenden rekeninghe houden van ontfanck ende uyt gheven/ ende hier sal men ghedachtich wesen / onder de winninghe te stellen/ 'tghene men den armen uyt ghedeylt heeft.

Hoemen drij dinghen doen sal op 't jaerghetijde des bruylofts.

10. Alle jaer op't jaer ghetijde uwes bruylofts / sult ghy drij dinghen doen/ten eersten/ghy sult biechten ende communiceeren is 't mogelijck met uwe gheheele familie: ten tweeden / peyst neerstelijck / ende beraedt u met u huys-vrouwe / om 't selve toe-komende jaer beter te bestieren: ten derden / offert al het uwe aen Godt / in't

Sacrificie der Misse/ dat ghy tot desen eynde sult doen doen; uytdeylende oock eenighe aelmoessen : aldus was Iob ghewoon te doen / soo de Schriftuere verhaelt : te weten/ hy offerde sacrificie voor syn huys ghesin/ ende suyverde het selve. Iob.1.

Schiet-Ghebedekens.

MIjnen Heere, ende Godt, in u hebbe ick betrout, behoedt my voor alle, die my vervolghen, ende verlost my. Psal.7.

Worpt uwe sorghe op den Heere, ende hy sal u opkoesteren, ende en sal inder eeuwicheydt den recht-veerdighen niet in on-rust laten. Psal 54.

MEDITATIE
Van den Weduwelijcken staet.

D'eerste voor-stellinghe; Aenmerckt dat ghy staet in Godts teghenwoordicheydt/ ende dat ghy van hem ghenoodt wordt / tot eenen volmaeckten staet.

De tvveede, Bidt hem dat ghy syne voyse hooren mocht/ ende weerdelijck naer uwen roep leven.

HEt 1. point, Aenmerckt ten eersten/ dat een-iegheliick eenen staet moet kiesen naer den wille Godts/ ende wat een opentlijck teecken van den wille Godts dat heeft eene weduwe / de welcke Godt haren man af-ghenomen heeft. Aen-merckt ten tweeden dese woorden/ Indien iemãt komt tot my / ende en haet niet sijnen Vader/ moeder/ huysvrouwe/ kinders/ broeders ende susters/ ende daer-en-boven sy selven / die en mach mijnen Discipel niet zijn: ende denckt dat Godt nu proeft uwe ghetrouwicheydt/ oft ghy hem meer bemindt/ dan alle dese. Weest dan gedachtich het vonnis / dat over uwen man komen is: want t'selve sal over u komen; moghelijck sult ghy heden by hem wesen/ dien ghy onmatelijck beklaecht u ontnomẽ te zijn. Aenmerct wat teeckenen ghy hier-en-boven noch hebt van desen roep. Dese syn dickwijls onvruchtbaerheydt/ sieckte/ datter gheen parture u en presenteert / dat ghy ruste vindt in desen staet/ ende een begeerte om tot de vol-maecktheydt te komen; ende let op die woorden des Apostels/ Eene vrouwe die onder den man is/ dese/ alsoo lanck als hy leeft/ is inde wet verbonden; maer indien haren man ghestorven is/

Hoe dat men eenen staet kiesen moet.

Luc.14.

Godt die proeft eene weduwe oft sy hem boven al bemint.

Eccles.36.

Wat teeckenen sy heeft om in haren staet te volherden.

1.Cor.7.

sy is ontbonden van de wet des mans; dat sy trouwe aen den ghenen sy wilt; maer sy sal saligher zyn; indien sy soo blyft/naer mynen raedt: doch ick meyne dat ick ooch den gheest Godts hebbe. Maer dit is meest te verstaen van de ghene/ die tot hunne 1.Cor.7. jaren ghekomen zyn/ want voor d'ander (seght den 1.Timot.5. selven) is't beter te houwen/ dan te branden.

Hoe dat Weduwelijcken staet het houwelijck te boven gaet. Het 2. point. Aenmerckt ten eersten/ waerom den staet der weduwen saligher is/ te weten om dat sy/ ghelijck de maechden/ los ende vry zynde van t'ghebodt des mans/ mogen Godt vryelyck dienen/ ende aldus gelijck die hondert-voudige vruchten voortsbrenghen/ alsoo brenghen de weduwen voordt de sestich-voudighe: ontslaghen wesende van de begheerlijckheden/ ende hare wel-lusten/ van veel Het groot gemack deses staets. sorghen/ ende on-gherusticheden/ van weerlijcke conversatie/ van maeltijden ende pracht inde kleederen/ ende familie; de welcke in de menschen de liefde Godts belet/ wesende dese soo veel te meerder/ hoe onse liefde min verspreydt is. Bemerckt dan dat ghy zijt als ontbonden van de wetten des wereldts; ghy en hebt niemant aen wien ghy moet soecken te behagen/ om wien ghy 'u paleeren moet nu en sal uwen man u niet meer leyden tot bancquetten ende schou-spelen; ghy sult Godt loven/ dat ghy niet/ ghelijck andere/ wenscht een parture te vinden; dat ghy niet en weent/ om het af-wesen van dien; dat ghy niet onpatientich en zijt om syn verdeyden/ is't dat hy goedt was: dat ghy niet en hoeft te wenschen syne absentie/ als hy moyelijck was. Hebt ghy eenen goedẽ gehadt/ soo hebt ghy diẽ ghevreest te verliesen. Hebt ghy eenen quaden ghehadt (o groote katyvicheyt) soo hebt ghy dien t'samẽ gehaet/ ende moeten beminnen. Verblijdt u dan (soo Annia Romana dede) dat ghy noch goeden en wenscht/ om voor hem meer/ als voor u/ te vreesen; noch quaden en soeckt om al-tydts te versuchten. Ten laetsten aen-ghesien u gheoorloft noch is uwe liefde/ die bedeyldt was/ in Godt te vereenighen/ Godt is voocht ende mõbaer van de weduwẽ. doet het uyt gantscher herte/ ende bedenckt u gheluck des weduwelycken staets/ dien de Heydenen oock verheven ende gepresen hebben. Ten tweeden/ om dat den Heere/ by-sonder voor de weduwen ende

weesen

weesen sorghe draeght: hy is van dese voocht oft mombaer/ende eenen Patroon van d'andere: noch de ghene/die herhouwen/en moghen niet segghen/ dat sy dat doen/om alsoo vanden man gheholpen te zyn/om hare kinderen op te brenghen; aen-ghesien sy dus doende/ hare kinderen oock berooven van hunne moeder/ ende van't moederlyck ghemoet; sy stropt saet van onvrede/ende twist/ende dese verlatende soeckt andere erf-ghenamen. Indien sy gheene kinderen en heeft / wie isser die haer van gheene onvruchtbaerheyt/ ende oor-loosheydt versekeren sal. Aenmerckt ten derden/ oock 't exempel Judith/de welcke om de weduwelycke suyverheyt/ uytghekoren is/om't volck van Israel te verlossen/ Om dat ghy (seght de Schrifture) de suyverheydt bemint hebt/ende naer uwen man gheenen anderen ghekent en hebt. Hierom heeft de handt Godts u versterckt/ende ghy sult ghebenedyt zyn inder eeuwicheydt seght den H. Gheest. Bemerckt ten vierden/ dat de H. Maghet MARIA een voor-beelt van alle weduwen ende maechden is/daerō over-denckt hoe heylichlyck sy in desen staet gheleeft heeft. Bepeyst hoe sy hare sinnen bewaert heeft/ haren tydt bedeylt heeft/een-iegheiyck door haer exempel ende heylighe conversatie/ bequamelijck tot de Godtvruchticheydt ghetrocken heeft.

Iudith.14.

Hoe dat de H. Maria een voorbeelt oft Patroon voor alle weduwen is.

Het 3. point, Aen-merckt ten eersten/hoe ende in wat manieren eene weduwe/ na den Apostel haer leven moet aen-stellen. Ten eersten/ sy moet alle hare liefde tot Godt keeren/ ende soecken hare familie te gouverneren/onberispbaer zyn in hare maniere/heus en stil van wesen;den tyt die sy placht te besteden/om haren man te believen/nu aen Christus te hangen;'tvermaeck ende genoechte des wereldts schouwen:want eene weduwe/die in weeldē leeft/ die is als levende doodt. Aenmerckt ten tweeden/ den lof van de H. weduwe S. Anne/Sy en ghinck (seght den Evangelist) uyt den tempel niet/ dienende Godt met vasten ende biddē dach ende nacht. Aenmerckt ten derden/ de maniere van Judith/ sy vastede alle de daghen haers levens / behalven de Sabboth daghen/ ende de nieuwe Mane / ende de Feest-daghen des huys van Israel / ende sy was ghe-

Hoe eene weduwe haer leven moet aen-stellen.

1.Tim.5.

Luc.2.

Sy moeten naer volghen het exempel van Judith.

Iudith 8.

gekleedt met een hayren kleet/ ende sy hadde haer in 't opperste haers huys/ een stille camer gemaeckt/ in de welcke sy met hare jonck-vrouwē gesloten woonde. Soo verre was het van haer dat sy na de schou-spelen ghegaen soude hebben / oft dick-wyls haer lancks de huyse laten vinden. Aenmerckt ten vierden/ de woorden des Apostels/ soo eenighe/ een oprechte weduwe is/ ende verlaten/ die hope ende betrouwe op Godt / ende zy ghestadich in ghebeden ende smeeckinghen nacht ende dach. Ende hy verbiet hun ledich te zijn/ ende te swieren vā 't een huys in 't ander/ eñ veel van woorden te zijn. Voor-waer ledicheydt staet haer alder-meest te vermyden/ ende peryckeleus gheselschap/ ghelyck oock den modder der ghiericheyt. Verre zy het van de weduwe (segt den H. Augustinus) dat sy haer laet bevanghen met de begheerlyckheyt der rijckdommen/ in plaetse van de begheerlijckheydt des vleeschs; want wy hebben dickwyls by experientie bevonden/ in sommighe vrouwen/ dat de wel-lusten gheblust zijnde/ de ghiericheydt meer is ontsteecken gheweest.

Aug. de bono Vid.

Ghebedt eender weduwe.

O *Mijnen Heere, die onsen Koninck zijt, ende Vader der bermherticheden helpt my, die alleen ende verlaten ben, die behalven u gheenen anderen helper en heeft, aen-siet my van den hooghen setel uvver glorie; vvant tot u hebbe ick mijne ooghen op-gheheven; ghy zijt mijne eenighe Hope, ende mijne bevvaringhe: vvant ick en mach niet om-sien, naer menschelijcke hulpe: vvant vermaledijt is van u, soo vvie betrout op den mensche; ende siet ghy hebt mijne parture, tot u geroepen, op dat ick uyt gantscher herte my toe keeren soude tot u: ghy zijt rechtveerdich, Heere, ende u oordeel is, oprecht; vvant hy hoorde u toe, ick ben u danckbaerheydt schuldich, dat ghy hem eenen tijt lanck hebt laten mijn vvesen. Ghy haddet sijne daghen ghetelt, die niet en konnen voor by gaen: jae ick vvete oock, dat ghy de myne ghetelt hebt, ende over-sulcks ick vervvachte oock teghen dat mijne veranderinghe komen sal, ende dat ghy mijns sult ghedachtich vvesen. Vervvachtende; sal ick u vervvachten o Heere,*

Hoe sy het af-stervē van haren man/ Gode moet op-draghen.

1. Reg. 1.

ende

ende ick vvete, dat ghy my in den tijt der tribulatien niet verlaten en sult; ende ghy sult my veel beter zijn, dan thien mans. Vertoont u doch, ick bidde 't u in den tijdt mijnder tribulatien, ende verlost my door uvve handt, ende helpt my, die gheene andere hulpe en hebbe, dan u, o Heere; die alle vvetentheydt hebt: mijnen noodt ende voor-nemen is u bekent, hoe dat ick u begeere in desen staet aen-te-hanghen uyt gantscher Herten: vvant ghy hebt ghesseydt dat ick salich vvesen soude, indien ick alsoo bleve; op dat ick alleen dencke, hoe dat ick u mocht behaghen; op dat ick heylich mochte zijn naer lichaem ende siele; verleent my; ick bidde 't u, dat mijne eenicheydt door u ghesselschap oft bij-vvesen, my mocht soet vvorden; op dat ick niet en soecke van de menschen bemindt oft ghesien te zijn, oft van 't verdriet vervvonnen, gheen ghesselschap der menschen en soecke; maer dat alle mijne ghenoechte mocht vvesen met de H. Anna: ghedurich te vvesen in bedinghe ende in smeeckinge; dat ick mijn huys-gesin heylichlijck mach bestieren; met Iudith in 't secreet voor u leven; op datter niemandt van my een quaedt vvoordt en spreke. Ick sal my al-tijdt met eenich goedt vverck besich houden, ende sal u al-tijdt voor ooghen hebben; op dat ghy mijn gheheel herte besitten ende beslaen mocht. Ick sal mijne handt den armen open doen, ende den hongherighen mijn broodt breken; ende mijn herte sal betrouvven op den Heere: vvant u Heere is den armen verlaten; den vveesen sult ghy eenen Helper vvesen; ende ghy hebt de bermhertighe salich ghenoemt, vvant sy sullen bermhertichheydt vervverven. Thoont my de selve, ende verhoort het ghebedt uvver dienst-maeghdt, die haer ghebedt niet en stort steunende op hare recht-veerdicheydt, maer op uvve menigher-hande bermherticheydt. Let op mijn ghebedt o Heere, ende en vertoeft niet om u eyghen selfs vville, o mijnen Godt ende eenich betrouvven, Amen.

Iudith. 1. — Esther. 14. — Ghebedt om in d' eenicheydt smaeck te vinden. — Luc. 2. — Psal. 9. — Matth. 5. — Dan. 9.

Pracktijcke oft Reghel voor eene Weduwe.

1. NA een rijp beraedt ende generale biechte / by soo verre dat ghelegghen is / verkiest desen staet / ende neerstichlijck aenmerckt dickwijls het eynde / waer om

Hoe en waer om men desen staet verkiesen sal.

ghy tot den weduwelijcken staet gheroepen zijt; te weten/ om dat ghy van de macht des mans ontslaghen zijnde/ Godt vrijelijck soudt moghen dienen; schouwt het gheselschap van mans persoonen/ ende nae het exempel der Heylighen/ vliedt alle familiariteyt/ oock van uwen Biecht-vader; 't welck soo wel den weduwen als den maeghden gheboden wordt: ende daer om/ dat voor dese dient/ peynst dat het u oock aen gaet. En spreeckt niemermeer seght den H. Hieronymus/ met den man alleen/ op dat u/ die over komt/ niet beschaemt en make; mindt Godt uyt gheheel u herte/ noch en begheert niet bemint oft ge-acht te zijn van de menschen; staet dan na de vol maecktheydt/ ende weyrt van u de beletselen der selver: onder de welcke wel de meeste is sorghvuldicheydt voor aerdtsche dinghen; waer van seght den Apostel: Worpt alle uwe sorghvuldicheydt op Godt.

1. Pet. 5.

Sy sullen gheerne alleen zijn met de Heylighe Judith.

2. Onderhoudt gheerne met de H. Weduwe Judith/ d'eenicheydt; komt selden op de straten; weest een iegelijck ghespreeckfaem / maer niemandt ghemeynsaem; en verhaelt niet lichtelijck by iemandt 't goedt/ dat ghy van Godt ontfanghen hebt; en klaeght oock niet lichtelijck verhaelende uwe eyghen-spoedt.

Waer van sy haer wachten moeten.
1. Timot. 5.

3. Bemindt pœnitentiale wercken met discretie; schouwt soo veel als ghy kont maeltijden oft bancquetten; want eene weduwe levende in weelde is al levende doodt: hier om ghebruyckt slechte kleederen/ vliedt ende mis-acht grootsheydt / ende lof der menschen: Want Godt weder-staet den hoovaerdighen/ den oodtmoedighen gheeft hy gratie.

Iacob. 1.
Psal. 100.
Eccli. 10.

4. Aenghesien dat de Godts dienstigheyt des ghenes/ die sijne tonghe niet en snoert ijdel is/ vervolght met den Propheet David/ den genen/ die sijnen naesten heymelijck lastert oft blameert: Want ghelijck een serpent bijt in 't verborghen/ niet min en doet-hy/ die heymelijck achter-klap spreeckt.

Hoe het somtijdts goet is en lofbaer/ na raedt van eenen discreten Biecht-vader de suyverheyt ten minsten voor eenen tijt te ghelooven.

5. Den Apostel prijst ons aen den weduwelijcken staet/ ende seght dat sy salich zijn/ indien sy soo blijven/ daerom beraedt u/ oft u niet goedt en waer/ ten minsten voor eenen tijdt suyverheydt te beloven / ende volght den raedt van eenen Godtvruchtighen ende voorsichtighen Biecht-Vader: veel lichter soo Augustinus leert/ wordt de begheerlijckheyt verwonnen / die niet en wordt

voor

door eenighe hope ontsteken / de welcke meesten deel vergaet / soo wanneer men door gheloften aen Godt almachtich / den gheheelen boom op-offert ende met de vruchten alleen. Wacht u te versmaden de ghene / die trouwen; maer danckt Godt voor de gave / die ghy van hem ontfanghen hebt / ende bewaert uwen schat sorghvuldichlijck.

6. Allen jaer / oft in het jaer-getijde van uwes mans af-lijvicheyt / sult ghy ghebiecht ende ghecommuniceert hebbende / met een innich ghemoedt / het propoost van den weduwelijcken staet t' onder-houden / soecken te vernieuwen.

Alle jaer sullen sy hun propoost met groote devotie vernieuwen.

7. Siet voor al / dat ghy den tijdt neerstelijck bedeylt / doet altijdt wat goedts / ghelijck Hieronymus seght / op dat den duyvel altijdt u besich vinde / is 't dat ghy rijck zijt / werckt voor den armen / oft om beter te segghen / voor Godt alleen: Des morghens sult ghy alle daghen wat van devotie lesen / ende bidt Godt sonder op houden / ende besproeyt aldus uwe wercken met devotie / op dat ghy u in den Heere vermaken mooght.

8. Nieuf-ghierichepdt in schou-spelen te sien / sult ghy vlieden / ende de poorten uwer sinnen met alle neerstichepdt bewaren.

9. Soeckt de passien uwes ghemoedts daghelijcks te verwinnen; principalijck hoovaerdije / grammoedichheydt / droefheydt ende on-verduldicheydt; want de patientie is wel allen man / maer principalijck den weduwen van noode; om de gheloften des Heeren te verkrijghen. Ick straffe de ghene / die ick beminne seght den Heere / ende den selven door sijnen Enghel / seght aen Tobias: Om dat ghy Gode aen-ghenaem waert / moest ghy door de tentatie gheproeft worden.

Ad Heb. 10. Apoc. 3.

10. Biecht ende communiceert dickwijls / ende in alle twijfel-achtighe ende moeyelijcke dinghen / neemt uwe toevlucht tot het H. Sacrament ende verwacht hulpe ende raedt van den Heere / ghebruyckt wel eenen Biecht-Vader / maer verbindt u aen gheenen.

Sy moeten hare meeste hulpe stellen in 't Heyligh Sacrament / dat tot den eynde dickwijls nutten de.

11. Weest milt tot den armen / ende en laet niemant gaen onghetroost kont ghy / en versaemt gheene schatten / latende Christus uwen Bruydegom / om een stuck broodts roepen aen uwe deure: en zijt niet pompeus in uwe kleederen / latende Christum naeckt wesen in sijne

Dat sy milt tot den armē zijn.

leden;ende indien ghy niet meer en vermooght/gheeft gheerne twee minuten met het Euangelisch meucken/ ende met de Sareptana: van een luttel meels ende olie maeckt eerst een kleyn broodeken voor Helias/ende ghy salt dē segen oft benedictie verwerven vanden Heere/eñ den meel pot en sal u niet begeven/noch de olie kruyck en sal niet verminderd worden.

Hoe sy hare kinders godt-vruchtichlijck moeten op-brenghen.

12. Is 't dat ghy kinderen hebt / brenghtse op in de vreese des Heeren/ ende offertse hem daghelijcks / ende beveeltse oock aen uwen ende haren Enghel Bewaerder; op dat hem ghelieve Vaderlijcke sorghe aen die te dragen: maer weet dat u toe staet goede sorghe te dragen/ om alle occasie van sonden te weyren/ende wenscht met de moeder vanden H. Ludovicus Koninck/Blanca ghenaemt/ uwe kinderen liever doodt te sien / dan te hooren/ dat ghy ter wereldt soudt ghebrocht hebben/ oft op voeden/ door de welcke Godt doodelijck soude vergramt worden/ende Christus Jesus weder om ghecruyst;en laet u gheenssins mis-achten/ noch en bederft uwe kinders niet door te veel toe te geven;maer houtse in eer-biedinghe/ meer door liefde als door macht/ende vermaentse meer door exempelen / als door woorden tot de deuchdt.

Schiet-Ghebedekens,

Psal. 122. GHelijck des dienst maghets ooghen in de handen haerder Vrouwe: alsoo zijn mijne ooghen ghevestight op u, o Heere onsen Godt.

Psal. 118. Uwer ben ick, maeckt my salich, uwe recht-veerdich-maeckinghen hebb' ick seer ghesocht.

Psal. 9. Den Heere is ghewordden de toe-vlucht voor den armen, ende Hulper in den bequamen tijdt, ende in de tribulatie.

MEDITATIE

Van den staet des Reynicheydts.

Het eerste voor-bereydtsel. Aenschouwt in den Hemel de maeghden/ het Lammeken IESUM allesins volghende.

Apoc. 14.

Het tvveede. Bidt Godt in dien dat tot sijnder meerdere glorie is/ dat het hem ghelieve u tot desen staet

ſtaet te roepen / oft in dien ghy daer in zijt / u daer in te bewaren.

Het 1. point. Aenmerckt ten eerſten / dat men den ſtaet des levens moet verkieſen / die ons alderbequaemſte is / ende den beſtē wech is / om tot 't eeuwich leven te komē: hoedanich is ontwijfelijck den wech daer de meeſte hulpe / ende de minſte beletſelen zijn. Ten tweeden / onder-ſoeckt wat hulpe ghevonden wordt in den ſtaet des reynicheydts om Godt te dienen: ende ghy ſult bevinden / in den eerſten / dat ſy u gheeft vrijicheydt: want eene vrouwe / die in den houwelijcken ſtaet is / en heeft haers lichaems macht niet / maer ſoo den Apoſtel ſeght: Den man aen wien ſy ghebonden is / te weten met wooninghe / taefel / ruſt-plaetſe / ende ſijn ghebodt onderworpen: want eenen man is het hooft der vrouwe / ſoo dat het houwelijck gheſchieden kan / dat d'eene ſonder d'ander behouden zy / oft verloren gae: als twee ſlaven met eene keten ghebonden: want / naer het segghen van S. Joannes Chryſoſtomus: ſoo zijn gheene ſlaven meer in bedwanck van een ander / als man ende vrouwe: maer een maghedt vry van lichaem ende ghemoet / mach Godt dienen naer haer eyghen ghelieven. Ten tweeden / den ſtaet des ſuyverheydts gheeft macht om ſonder beletſel te bidden ende Gode te behaghen: want eene on-ghehoude vrouwe ende maget / denckt alleen om 't gene dat Godt aengaet / hoe ſy nae het lichaem / ende den gheeſt heylich mach weſen: maer die ghehouwt is / denckt hoe ſy haren man behaghen mach ende is verdeelt: want de liefde tot den man / ende tot de kinderen / ende de welluſt / al is ſy al gheoorloft / belet nochtans ende verſtopt / ende ſwackt ende treckt nederwaerts het ghemoedt / niet anders als de grāſchappe: de welcke hoe wel ſy redē heeft / niet en laet den menſch te ontſtellen ende te blinden. Ten derden deſen ſtaet verloſt eenen menſch van tribulatie des vleeſchs / den welcken (naer het ſegghen van den H. Paulus) de ghehoude hebben: ende van veel ſorgen ende qualen / daer beyde de ghehoude haer in verwerren; als zijn dick-wijls armoede / onvruchtbaerheydt / jalourſie / twee-dracht / moeyte / ende ſorghe

Hoe men in 't verkieſen des ſtaets moet aen ſië / welcken den bequaemſten ende den beſten is.

1. Cor. 7.

Ephes. 5.

Een groot privilegie van den ſtaet des ſuyverheydts.

1. Cor. 7.

Sy worden verloſt van de tribulatie des vleeſchs.

Ibidem.

in't opbrenghen der kinderen/ d'ongehoorsaemheyt der selver / ende hare quade manieren; ja oock somtydts eene schandelijcke doodt : welcke saken niemandt en kan ontvluchten / die door den bandt des houwelijcks aen een ander verbonden is. Daer-en-boven soo zijn de kranckheden des ghemoedts/ ende des lichaems den ghehouden by-kans ghemeyn/ de welcke seer dickwyls eene van beyde terstont na de bruyloft bevanghen / ende alsoo / beyde t'samen ellendich maken : ende hier-en-boven moet de vrouwe/ ende oock den man / om de liefde des vrouwes/ alle jaren een seker perijckel des doodts in't baren der kinderen aen-gaen.

Hoe hooch en verheven den maeghdelijcken staet is. Het 2. point. Aenmerckt hoe hooch/ ende verheven den maeghdelijcken staet is / dien Christus by den staet der Enghelen vergheleyckt/ segghende; dat die niet en houwen oft ten houwelyck besteedt worden/ zijn als Enghelen Godts/ ende daerom converseren

Marci 12. de Enghelen oock gheerne met de maeghdekens/ ghelijck in den Babyloenschen oven / den Enghel

Daniel 3. hem voeghde by de dry kinderẽ. Hierom lesen wy by

Eccles. 26. den Wijsen-man: dat geene ghenoechte is te weerderen teghen eene kuysche siele : Jae oock de heydenen hebben dese gheleert / ende in de Sybillen is oock door de gave der Prophetyen van Godt verheven.

1. Cor. 11. Ten 2. wordt eene siele door de reynicheydt een bruydt Godts : O hoe groot is dese weerdicheyt! waer af den H. Paulus seght : Ick hebbe u ten houwelijck belooft aen Christus/ om u als een suyvere maghet hem te leveren. Ten 3. Bemerckt hoe de maeghden volghen in den hemel het Lammeken waer-waerts dat het gae: soo dat niemandt den lof

Apocal. 14. Godts soo singhen en kan als dese. Ten 4. Door

Hoe dat Christus desen staet voor hem ende voor de H. Maget verkosen heeft. desen staet wordt eenen mensch eenichsins Christo ghelijck; den welcken wesende d'eeuwighe wijsheyt/ desen staet verkosen heeft voor hem selven. Voor d'alder-heylichste maget/ voor sijne Apostelen/ ende allen die hy meest beminde : ghelyck S. Joannes als zijnde den alderedelsten staet in den welcken het

Matth. 13. saet der gratie soude voort-brenghen de honderste vruchte. Ten 5. Hy en heeft desen staet niet alleen verkosen ; maer hy heeft door sy-selven/ dien oock aen-gheraden/ segghende: Die het vatten kan/ dat

die

die het vatte; ende door synen Apostel seght hy: Van maeghden en heb ick gheen gebodt van den Heere/ maer ick gheve raedt / als verworven hebbende gratie/ende ick meyne dat dit goet is; Ende weder om die syne maghet ten houwelijck besteet die doet wel/ maer die haer niet ten houwelyck besteedt/die doet beter: ende sy sal gheluckigher wesen/ indien sy alsoo blijve naer mijnen raedt / ende ick meyne dat ick oock den geest Godts hebbe: maer bemerct dat onder de maeghden veel dwase zijn / soo Mattheus leert / ende maeckt dat ghy door liefde ende oot-moedicheyt onder dese niet en wordt gerekent. Matth. 15. 1.Cor.7. Matth.25.

Het 3.point. Aenmerckt de groote blydschap/ die in desen staet is. Ten 1. Want Christus heeft belooft dat alle die ghene / die vader/ende moeder/Huysvrouwe/ oft kinderen/om hem verlaten sal hebben; hondert-werf meer in dit leven verkrijghen sal. Ende voor-waer Christus en heeft hem soo ghemeynsaem met niemant getoont; als aen de maeghdekens/ soo het blijckt uyt S. Catharina van Senen/ ende duysent andere: Soo dat de bruyt met reden segghen mach: Mijne beminde is mijn/ ende ick ben syn / die tusschen de lelien/ te weten van suyverheydt ghevoedt wordt. Ten 2. Aenghesien de gehoude persoonen twee worden in een vleesch/ soo is te bemercken dat de maeghden alleen hun eyghen cruys draghen / maer de ghehoude hebben het cruys van twee te verwachten; de welcke uyt de kranckheden des ghemoets/ ende des lichaems/ ende uyt andere ongheluccken voort-komen: Hierom seyde den Wysen-man/ dat hy bevonden hadde eene vrouwe bitterder als de doodt/(te weten voor haren man/) ghelijck eenen man oock dick-wijls is voor syne vrouwe. Hier-en-teghen de Reynicheydt als een leliken onder de doornen/ gheeft eenen lieffelijcken reuck/ende vermaeckt Godt/ende den menschen. Ten derden / want aen eene maghet wordt het verborghen Manna ghegheven/ende eenen name beter als van sonen ende dochters / eenen eeuwighen naem/die niet en vergaet: ende wie en siet niet seght Hieronymus/dat beter is eenen dienaer Godts te wesen/als eenen dienaer van vrouwe oft man/ende dat het beter is den gheest te dienen/als

De groote blijdschap die in desen staet is. Matth. 19. Cant.2. Genes.1. Eccles.7. Cant. 2. De groote weerdicheydt des maeghdelijcken staets. Apoc.2. Ioann.5.

het vleesch? want het vleesch door de wellustc eer verweckt wordt / dan versaedt. Aendenckt Ten vierden dat niemant en moet op-klimmen tot desen staet / dan die van den Heere gheroepen is: want een ieder heeft syne gave van Godt / ende alle menschen en vatten dit woort niet / maer die alleen / aen wien het ghegheven is. Ende soo den H. Apostel seght / daer zyn verdeylinghen der gratie maer eenen gheest / een ieghelyck uytdeylende soo het hem gelieft. Siet hierom wat inspiratiē desen H. Gheest u ingheghe ven heeft; wat dat u tot dit leven heeft moghen beweghen / als oock somtyts is kranckheydt / armoede / ghebreken des lichaems / etc. ende indien ghy den Heere hoort roepen / en versteent u herte niet / maer betrouwt u gheheel op den heere; ende ten eersten maeckt / dat door ghestadich / ende vierich gebedt / ende ootmoedicheyt uwe sinnelyckheyt bedwonghen worde: wel wetende dat niemant suyverlyck leven en kan / 't en zy dat Godt door sonderlinge gave dit geve: want door d' oeffeninge des ootmoedicheydts / moet de netticheydt des suyverheydts behouden worden / ende niet min door ghehoorsaemheyt onder uwe oversten: want S. Augustinus seght sprekende aldus van Adam / dat de ongehoorsaemheyt des vleeschs verkondighde de ongehoorsaemheydt des gheests. Aenmerckt hier na dat gelijcker-wijs den staet des suyverheydts / seer hooch is; alsoo oock den val in den selvē seer leelijck ende swaer is. Want indien eene bruyt Christi den oppersten Koninck eene ontrouwe doet / dese valt in eene afgrijsschelijcke louwicheyt / ende wordt vā den Heere verlaten / ende tot eens anders spighel komt te vallen inde alder-schandelijckste gebreken. Hierom o maget en wilt u niet vermeten / ende wijs in u oogen zyn: maer vreest ende bewaert met de opperste neersticheydt u hert / ende u lichaem / op dat ghy reyn mooght zyn naer den lichaē ende na den geest. Aenmerckt ten 1. hoe veel maeghden om desen schat te bewaren hebben geerne haer leven verloren. De andere als S. Brigida ende S. Angradesima hebben van Godt verkregen dat hare schoonheyt soude vergaen / liever dan iemandt t'onstichten. Spighelt u aen dese ende danckt Gode voor syne gaven.

Marginalia: Hoe niemant tot desē staet komen moet / dan die van Godt gheroepē wordt. — 1. Cor. 7. — 1. Cor. 12. — Hoe wy Gods stemme hooren sullen. — Genes. 32. — Sap. 8. — Ghelijc desen staet seer hooch is / soo oock is den val in den selven seer leelijck. — Rom. 11.

GHEBEDT

GHEBEDT.

Voor de ghene, die den ſtaet des Reynicheydts verkoſen heeft.

Ick ſal u belijden, o Heere, ende ick ſal u prijſen, o Godt mijnen Salich-maecker: Ick ſal uvven naem belijden, o alder-ſoetſten IESV, *vvant ghy hebt my verkoſen dat ick heylich vveſen ſoude, naer de ſiele, ende naer den lichaem: op dat ick alleen ſoude dencken om u te behaghen: vvant eene Vrouvve, die aen eenen man verbonden ende ghehouvvt is, die denckt het ghene dat de vvereldt aen-gaet, hoe ſy den man behaghen mocht; maer ick ſal dencken, hoe ick u alleen aenghenaem zijn mach: ick en begheere van niemandt gheacht, oft ghepreſen te vvorden, ick en ſoecke niemanden te behaghen, noch vreeſe iemanden te mis-haghen, als u o on-bevleckt Lammeken, vvant vvat ſal het my baten, dat d'andere my prijſen, aen-gheſien ick t'eene-mael u toe-behoore, ende ben aen u door u dier-baer bloedt ondertrouvvt? Ick ſal u volghen, al-vvaer ghy gaen ſult, ende ghelijck des dienſt-maghets ooghen al-tijdt zijn in de handen van hare vrouvve; alſoo ſullen mijne ooghen 's nachts ende daeghs naer u ſien. Ende ick en ſal niemandt aenſien, oft mijn herte op niemant ſtellē, als op u o goeden* IESV, *die mijne eenighe liefde zijt, ende de begheerte van mijn herte, ende mijne oogē. Och oft mijn herte ende mijn vleeſch haer t'ſamen verheughden in u, o mijnen levendē Godt! och oft ghy in ſtil ſvvijgen ende eenicheyt ſpracct tot mijn herte; vvāt uvve vvoordē zijn ſoet in mijnen mont bovē honich ende honichrate, ende hier om hebb' ick mijnen mont ende mijne lippen tot u opgeoffert ende allē cieraet ende vvelluſte des vverelts veracht: vvant eene maget, die leeft in genoechten, ende converſatie van veel menſchen is voor u, o Fonteyne des levens, levende doodt: O Enghel des grooten raedts, ghy hebt ſom-tijdts van deſen Engelſchen ſtaet gheſeyt: Die het vatten kan, dat hy het vatte: ghy hebt hier van gheen ghebodt, maer vvel eenen raedt ghegheven. Och hoe kan ick u ghenoech ghedancken, dat het u ghelieft heeft my daer toe te roepen, op dat ick het vatten ſoude, het vvelck*

Eccleſ. 51.

Eene vrouwe/ die ghehouwt is/ denckt 'tgene de wereldt aen gaet / maer deſe denckt alleen hoe sy Gode behaghen sal.

Pſal. 122.

Pſal. 83.

Pſal. 118.

Hoe eene maget allen cieraet ende wellusten des wereldts ter liefde Christi veracht.

Iſaiæ 9.

Matth. 19.

'tGhebet om in desen staet te volherden. *alle menschen niet en vatten: vvat is dat? uvven raet, den staet der Enghelen, het schouvven der perijckelen, maeltijden, ende klappernijen, die by uvve vvet niet te ghelijcken en zijn, dat ghy alleen my soudt vvesen voor al, ende al in alles: Heere bevvaert dit, dat ghy in my ghevvrocht hebt, ende en laet mijne lampe met de dvvase maeghden niet uyt-gaen door een ijdel betrouvven, ijdele ende sorghelijcke conversatie.* O IESV *Bruydegom mijnder siele, ick hebbe uvve bermhertichedeu ontfanghen,* Psal. 47. *in het middel van uvven tempel mijnder herte, ghy hebt mijne rechte handt ghehouden, ghy hebt my den vvijn gheschoncken, op dat ick vlieden soude al dat droncken maeckt, den vvijn die* Zach. 9. *maeghden doet groeyen, den vvelcken als ick sal ghedroncken* Prov. 5. *hebben, soo en sal hy op het laetste niet bijten als een serpent, noch als een Basiliscus sijn venijn verstroyen, noch en sal oock ghelijck* Iob 20. *het broodt des gulsicheydts in de maghe van die dat eet, in galle niet verandert vvorden; noch en sal vvesen als de lippen van eene hoere, als een droppende honich-rate, vviens uyterste is bitter* Prov. 5. *als alsem. Van vvaer komt my doch dit? van vvaer komt my doch dit? dan van u o Vader van suyveren raedt? ontfanght my hier-omme, ghy die my gheroepen hebt, u vvil ick alleen aenhanghen, ende behaghen; en verlaet my niet, ende en vervvorpt my niet: u begheere ick alleen te aenschouvven, hierom siet naer my: om u begeere ick te hooren, hierom laet uvve stemme luyden in mijne ooren: ghy zijt mijne hope, mijne liefde mijn leven: stelt u als eenen seghel op mijn herte, als eenen seghel op mijnen arm;* Cant. 8. *vvant ghy vvet dat ick u uyt ganscher herte (soo ick hope) lief hebbe; ende uyt ganscher Ziele, ende uyt alle mijn ghemoedt, ende uyt alle mijne krachten. In-dien ick gaen sal door de* Isai. 43. *vvateren, soo vvilt toch vvesen met my, op dat de rivieren my niet en over-loopen; indien ick gaen sal door het vier, vveest ghy mijn verkoelinghe, op dat ick vvesen mach als eenen on-verbranden doorn: ten laetsten vveest ghy, my alleen eenen Godt mijnder herte ende in plaetse van alle dinghen. Amen.*

Eene Practijcke oft maniere van leven voor eene Maghedt voor-ghestelt, door eene t'samen-sprekinghe met den Enghel Bewaerder.

ENghel. Stelt u voor ooghen als eenen spieghel / het leven van MARIA, het welck is eene leeringe voor alle menschen: Ten 1. 's morgens wacker geworden zijnde / om-helst met de armen uwer siele den gecruysten Christum. Ten 2. voor siet wat u te doē eñ te lijden staet dien dach / eñ offeret hem al op. Verdeylt uwen tijdt / ende bekommeringen; eñ op dat ghy een gherust leven mooght voeren / maeckt dat de maniere van uwe oeffeninghen licht ende Godt-vruchtich zy; want daer en is niet profijtelijcker / om tot gherustichheydt te gheraken. Verdeylt uwen tijdt om te bidden / mediteren / goede boecken te lesen / ende u handt-werck te doen / etc. Bekent Godt over al teghen-woordich / ende zijt met hem ghemeynsaem. Eert de alder-salichste maghedt MARIA, als uwe alder-minnelijckste moeder; ende beveelt haer u leven ende u voor-nemen van suyverheydt.

Eenen spieghel voor de maeghdekens / is het leven van de H. Maria.

Hoe sy haeren tijdt verdeylen moeten.

Maghedt. Ick sal dus doen door Godts gratie; de weghen van mijn huys bemercken / ende mijn broodt en sal ick niet ledichlijck eten / noch gheen mans persoonen en sal ick ghemeynsaem zijn; noch met iemandt alleen spreken / dan in 't openbaer; noch oock lichtelijck op den wech my alleen begheven / soo veel als 't moghelijck sal wesen / want ick hoore datter gheschreven staet: Wee den ghenen / die alleen is.

Prov. 31.

Sy moeten schouwen alle ghemeynsaemheydt met mans persoonen.

Enghel. Dit is lof-weerdelijck ghedaen: schouwt soo veel als ghy kondt / de conversatie der menschen / ende voor al der mans-persoonen. Is 't dat ghy iemandt merckt die u streelt / ende prijst / u dick-wijls soeckt alleē te spreken / oft u ander teecken geeft van onsuyvere liefde / verfoeyt hem als eenen duyvel; al is 't dat hy misschiē een Engels leven schijnt te leven, want anders ghy sult leelijck vallen / oft immers sult in groot perijckel wesen. En ontfanght van hun niet lichtelijck gaven oft brievē; ende wacht u van bemindt oft geacht te willen zijn van iemandt, en laet niet toe dat men oock uwe handt gherake / naer het exempel van S. Agatha / die oock met de handt van den H. Petrus / haer openbarende / weygerde gesont gemaeckt te worden; eenen kus sult ghy houden

Eccl. 4.

Hoe sy hun wachten moeten van gaven oft brieven t'ontfangen.

als eenen strick ende deure des doodts: ghebruyckt een deghelijck habijt naer uwen staet/schouwt de besonderheydt en curieusheydt/ende eene overvloedicheydt van woorden/ soo binnen als buyten 's huys.

Het stil-swijghen van de H. Maghedt Maria/ het welck de maeghden moeten naervolghen.

Maghedt. Och mocht ick de alder-heylichste maghedt naer-volghen / die (soo ick hoore) maer seven mael in 't Evangelie ghesproken heeft: ende als sy spreken soude/ soo dede sy dat seer wijselijck/ende oetmoedelijck.

Een kort verhael der deughden/die eene Maeght betamen.

Enghel. Bewaert voor al de ootmoedicheydt/ende en spreeckt van uwe saken niet/noch en soeckt oock geenen lof van uwe devotie/ oft penitentie/ en soeckt oock niet d'andere te boven te gaen; t'welck al teeckenen zijn van hooverdije: maer oeffent liever d'ootmoedicheydt/ niet soo met woorden ('t welck meestendeel een decksel van hooverdije is) als met eene oodtmoedighe dienstbaerheydt / ende acht ee[n] yeghelijck / ja oock de wereldtsche menschen/ beter als u selven.

Maghedt. Moet-men hem dan niet pooghen de beste gratie na te volghen; als in dickwijls te biechten/ communiceeren/ ende sulcke devotien?

Hoe sy aen haerē Biecht-vader moeten ghehoorsaem zijn.

Enghel. Het is best hier in den Biecht Vader oodtmoedelijck ghehoorsaem te zijn; want hy leght u uyt den wille Godts/aen wien ghy ten minsten den 8. dach op eene sekere ure biechtē/ ende daer na communiceeren moogh[t]/ t'en zy datter eenighe Heylige dagen quamen: ende dan oock moetmen niet sonder noodt te dickwijls biechten. Aengaende de biechte/ ende het verkiesen der Biecht vaderen/bemerckt hier in 't korte / dat het met recht mispresen wordt/ sonder reden te veranderen van Biecht-vader;oft om dat ghy sijne vermaninge vlieden soudt / oft om dat ghy voor het her-vallen vreest kleynder by hem gheacht te worden / oft verhopt by eenen anderen om uwe deughdt oft andere redenen aenghenamer ende meer ghesien te wesen: Wacht u oock wel van eenighen Biecht-vader in 't besonder gehoorsaemheydt te beloven / want sulcks de Wijse seer ontraden; als het ghene dat Gode mishaeght / seer periculeus is/ veel swaricheden onder-worpen / ende nauwelijcks wordt bevonden van eenighe Heyligen gebruyckt. Veel meer/wacht u van te beloven aen eenen alleen te biechten/want sulcx onredelijck en indiscreet is/ en Gode geensins aenghenaem / en door sijnen Vicarius ende Prelaten

Leest hier vā Joan. Bapt. Velati c. 11.

Synod. Mechl. tit. 5 cap. 7.

ten / verclaert dat sulcke beloften by hem van gheender weerde en zijn. Bidt den Heere dat hy u eenen gheleerden ende goeden Biecht-Vader verleene / ende biecht door gaens aen hem alleen: maer en hanght daer soo seer niet aen / dat ghy onstelt soudt worden / indien hy door doot / sieckte / etc. veel min door bevel der Oversten quam verandert te worden. Godt is 't die u regeert / jae het is dickwijls goedt dat sulcke veranderinghen komen / op dat niemandt sijn betrouwen op menschen stelle; waer van de Schrifture seght: Vermaledijdt is den mensch / die op den mensche betrouwt. Vraeght oock andere Biecht-Vaders raedt in de biechte / als 't u belieft / ende houdt uwe vrijicheydt / ende om het segghen oft respect der menschen en verliest die niet doende onvol-maeckte biechten. Wacht u oock van buyten de biechte uwe conscientie t' openbaren aen iemandt / bijsonderlijck die uwen Biecht-vader niet en is / want dat en is niet sonder perijckel. Den Biecht-vader als van Godt daer toe ghestelt / staet het toe u t' onder rechten / ende t' onderscheyden tusschen melaedtscheydt ende gheene melaedtscheydt.

Sy sullen eenen Biecht-Vader houden / sonder aen dien verbonden te zijn.

Deut. 17.

Maghet. Maer sal ick dan de verdiensten van de volkomen ghehoorsaemheydt oock ghenieten / als ick sonder belofte mijnen Ouderen / Biecht-vader oft Oversten ghehoorsaem ben / ghelijck de ghebenedijde Moeder Godts aen den H. Joseph gheweest is?

Hoe sy onder de ghelofte des ghehoorsaemheyts / nochtans de verdiensten der selver hebben konnen.

Enghel. Nadien ghy van Godt tot dese maniere van leven gheroepen zijt; als ghy met oprechte liefde pooght uwen eyghen wille te versaken: bereyt om ghehoorsaemheydt te gheloven / indien sulcks den wille Godts waer; soo hebt ghy gelijcke verdiensten; maer ghy moet u oock wachten voor de peste van ghierichheydt ende beminnen d' armoede in kost / ende kleederen sonder nochtans uyt te steken: oft na het exempel van onse L. Vrouwe mooght ghy uwe goederen verdeylen / eens-deels voor den armen / eens-deels voor de Kercke / ende eens deels tot uwen eyghen noodt-druft / oft anderssins: ende als ghy altijdt metter herten bereydt sult zijn / om allen u goedt om de liefde Godts te verlaten / als hem sulcks soude belieben / ghebruyckende naer uwen staet uwe goederen; soo sult ghy oock voor Godt waerachtichlijck arm gherekent worden; ende met den Apostel

Hoe sy hunne goederen verdeylen sullen.

niet hebben / ende alles besitten / voor al / soo ick u noch hebbe gheseydt / schouwt veel conversatie / hooveerdije ende ledicheydt ; ende voor soo veel als de conversatie aen-gaet / en houdt gheen gemeynschap / dan tot dien eynde / dat ghy tot Godtvruchticheydt iemant mooght trecken / oft van die spreken met groote simpelheydt ende een-voudicheydt / niet van hooghe dinghen noch als meesterssse sprekende.

Maer in sy hun moeten oeffenen / om de ledicheydt te schouwen; ende den dach godtvruchtelijck over te brenghen.

Maghet. Om de ledicheyt te schouwen / neme ick voor my op wercke daghen / 's morghens ten minsten eene ure in de Meditatie / oft wat goets te lesen te besteden / de Misse te hooren / ende met eene gheestelijcke Communie / ten minsten deelachtich te worden van 't sacrificie : het ander deel tijdts wel te wercken / oft voor de Kercke / oft voor den armen / oft voor my ; ende tusschen het wercken som-tijdts van Godtvruchtighe dinghen te spreken / oft die te verdeylē met het lesen van een goet boecksken ; oft oock versoeten met een gheestelijck ghesanck. Naer den noene / hebende matelyck gheten ; naer een weynich rusts / oft eene goede t' samen-sprekinghe sal ick wederom wat lesen / ende daer naer my op mijn werck stellen / het welcke oock onderbroken sal worden / met eenich ghebedt oft het lesen van een roosen-hoeyken. Ten laetsten sal ick den dach besluyten met het onder-soecken mijnder conscientie / ende slapen gaen / als oft den laetsten nacht soude wesen : met een goedt ghedachte / vol komen berouw / ende oeffeninghe van liefde tot Iesum mijnen Bruydegom / hem verwachtende alle uren met de wijse maeghden.

Hoe sy hun moetē wachten van achter-klap.

Enghel. Is 't dat ghy alsoo doet / soo sal ick met u gheerne hanteren / soo sult ghy van uwen Bruydegom dickwijls besocht ende ghetroost worden : principalijck is 't dat ghy onderhoudt de liefde met een ieder / sonder teghen strijden oft achter klap : want het eerste / is eene dochter van hooveerdije / ende het tweede / is eene moeder van alle verbitterheydt . En bevleckt hierom uwen mondt niet met de ghebreken van eenighen mensch / noch en leent uwe ooren daer toe niet : want ghy hebt u selven / ende uwe tonghe aen Godt op gheoffert ; zijt oock neerstich om voordt ganck te doen / waer af di[e] teeckenen zijn ; 1. van niemant af-keer / maer met iede[r] compassie te hebben : ieder principalijck vijanden be-

minne[n]

minnen ende soet aen-spreken: 2. versoeyen van genoechte des wereldts / ende syne sinnen bewaren / ende die versterven: 3. grooten haedt der sonden / oock van de minste gheerne versmaedt worden / ende niet excuseren sonder noodt / maer gheneyght zijn om sy selven te berispen / ende altijt een ander te loven: 4. seer sorghvuldich te zijn om niemandt te ontstichten: 5. ghevoelen groote begheerte van volmaecktheydt. 6. de armen te beminnen ende helpen. 7. gheerne voor Godt iet te lijden / ende min klaghen als ghy placht / om dat ghy den wille Godts in alles aenmerckt ende bemindt. 8. haken nae 't ghebedt / naer 't hemelsch broodt ende sijn Vader-lant. 9. dick wijls met Godt spreken ende van hem / ende van syne passie. 10. om geen respect der menschen iet goedts laten / oft daerom eene goede ghewoonte achter-laten. 11. de devotie tot onse L. Vrouwe vermeerderen eñ verbreyden. 12. eene stilte van herte ende lichaem genietẽ.

Wat deuchden in desen staet principalijck ghesocht moeten worden.

Schiet-Ghebedekens.

DEn Heere is mijnen hulper ende beschermer, mijn herte heeft in hem ghehopt, ende ick ben gheholpen gheweest. Psal. 27.

Mijnen Godt, mijnen hulper, ende ick sal in u hopen, ghy zijt mijnen beschermer, de hope mijns salicheydts, ende mijnen ontfangher. Psal. 17.

O Heere ick sal u verheffen, ghy hebt my aenghenomen, ende ghy en hebt mijne vijanden over my niet verblijdt. Psal. 29.

MEDITATIE

Van den staet des Religieusen mensch, begrijpende dry deelen oft Meditatien.

Het 1. bereydtsel. Stelt u als in den Hemel / ende aensiet Godt den Heere in d' eeuwighe glorie / voorhoudende aen alle-gader / eenen ieghelijcken nochtans na syne verdiensten verscheydẽ woon-steden.

Het 2. Bereydtsel. Bidt den Heere dat hy hem ghewerdighe u tot sulcken staet te roepen / ende daer in te bewaren, daer hy begeert dat hy leeft tot synder meerdere eere ende glorie.

HEt 1. point, Overpeyst ten eersten / dat alle menschen gheschapen zijn / om te komen tot d' eeuwighe salicheydt in den Hemel; ende hier beneffens

Om twee saken is den mensch gheschapen.

in

in dit leven oock gheraken tot eene andere/ die gheleghen is in de volkomentheydt der deuchden/ ende heylicheydt. Dese twee zijn ons voor-ghestelt als het eynde/ ende het wit van alle onse gedachten ende wercken. Ten tweeden / datse allegader in wat staet dat sy oock leven/ verbonden zijn tot de volmaeckt-heydt: want het eenen ieghelijcken toe-ghesproken is/ Weest volmaeckt/ gelijck uwen hemelschen vader volmaeckt is; ghelijck oock 't ghene den Heere seyde aen Abraham: Wandelt voor my ende weest volmaeckt / want seght Christus / 't ghene dat ick segghe aen u lieden / dat segghe ick een ieghelijck. Ten derden / dat de volmaecktheyt hier in gelegen is / dat men Godt beminne / uyt gantscher herte/ ende gheneghentheydt/ ende niet buyten hem / dan om synen wille; ende want het hem alsoo believt; maer om dat het swaer is aertsche goederen te besitten / sonder de selve te beminnen; daer om en isser niet profytelijcker tot de volmaecktheydt/ als alle ghescharpen dinghen / soo wanneer u den Heere daer toe roept / niet alleen metter affectie / maer oock metter daet / soo veel het immers moghelijck is/ af te gaen/ ende versaken. Ten vierden / datter wel verscheyden staten ende weghen zijn tot de volmaecktheydt / maer dat een ieghelijck soo veel in hem is, behoort te trachten naer den verhevensten/ op dat alsoo de goddelijcke goedertierentheyt meer vereert mochte worden, ende eerst voor al moet hy alsulcke kiesen daer hem Godt toe roept; want/ niemandt tot hem komen en kan/ 't en zy den Heere hem trecke; ende wederom/ allegader en vatten dat woordt niet/ maer dien wie het ghegheven is. Ghelijck het dan seer sorghelijck is / den roependen niet te willen aenhooren/ alsoo oock boven sy selven te willen vlieghen / ende na-der-handt met de huysvrouwe van Loth achter-waerts sien / ende alsoo onbequaem gemaeckt worden/ tot Godts rijck; oft wel beghinnen te timmeren / ende niet konnen volbouwen/ is voor waer bespottens weerdich. Want beter is het/ lam oft kreupel/ uyt de on-volmaeckt-heydt des staets / in 't rijck der hemelen te gaen / als met twee handen / oft met twee voeten/ ghesmeten te worden in het helsche vier. Ten 5. dat den Religieusen

Matth. 5. Ieghelijck is verbonden tot de volmaeckt-heydt.

Marci. 13. Waer in gheleghen is de volmaeckt-heydt.

Matth. 22. Joannis 15.

gieusen

gieusen staet/ naer syn wesen (soo verre als iemant van Godts weghen daer toe gheroepen wordt (den alder-bequaemsten ende sekersten wech is tot de vol-maecktheyt; ende voor alsulcken van alle Heylighen/ jae Christus selve voor ghehouden is. Ten eersten/ om dat hy weyrt alle beletselen ende occasie der sonden/ welcke zijn ten eersten/ den eyghen wille/ ten tweeden wellusticheyt/ ten derden ryckdommen/ die t' samen wech ghenomen worden/ door de dry beloften van Ghehoorsaemheydt/ Suyverheyt/ ende Armoede. Ten tweeden/ desen staet neemt wech alle gheleghentheydt der sonden/ want dese in de Religie selden ghevonden worden; maer ter contrarie veel behulpsaemheden ende exempelen der deuchden. Ten derden/ alle wereldtsche bekommeringhen/ als zyn huys-vrouwe/ kinders/ Borgherlijcke saken/ ende dierghelijcke; van welcke den H. Gregorius seght: De siele en kan gheenssins tot hooghe dinghen verheven worden/ is 't dat sy met het ghewoel der sorghen/ ghedurich in dese leeghde belemmert blijve. Ten sesten / over-denckt dat de Religie niet alleen de beletselen en weyrt/ maer oock gheeft groote behulpsaemheyt / om tot de volmaecktheydt te gheraken. Ten 1. achter-volghende het ghemeyn ghevoelen der Goddelijcker scholen/ als oock verscheyden openbaringen/ wort daer verleent in den in-ganck verghiffenisse van alle sonden: want het een alder-vol-komenste vol-doeningh is/ ende eenen staet van penitentie soo hooch/ datter niemandt toe ghedwongen en kan worden/ ende over-sulcks ghelyck een tweede doopsel ghenoemt wordt. Ten tweeden/ vloeyen daer ghedurich uyt dese fonteynen tot de Religieusen veel verscheyden behulpselen van gratie; want soo de waerheyt ievers plaetse heeft; (Soo waerder twee vergadert sullen wesen in mijnen naem/ daer ben ick in't midden van hun-lieden) soo grijpt sy hier stede: wāt den soeten Jesus ende syne H. moeder by de Religieusen woonē; ende de Enghelen al te gheerne met hun handelen. Ten derden/ want de Religie eene schole is ende ghedurighe oeffeninghe der deuchden: hier by soo komt noch een beleydt/ ende soet bestierē der oversten/ de broederlijcke hulpe en-

Hoe-danich dat is den Religieusen staet.

De profijten van den Religieusen staet.

Gregor. 5. moral.

Matth. 18.

de onderstandt altijdt bereydt / ende de ghemeyn-schap van alle goede wercke. Ten laetsten verleent-se eene gheruste ure des doots; soo om het lanck-durich oeffenen der deuchden / als om dat het een seker teecken is van de predestinatie: wat soudt ghy doch meer moghen wenschen / o Religieuse persoonen / die tot desen staet gheroepen zijt?

De weerdich-heydt der Religie ende gheestelijcken levens.

Gregor. 2. Regist.

Het 2. point. Overdenckt ten eersten de weerdichheydt der Religie / ende des gheestelijcken levens; ende hoe heerlijck dat het is / door het versmaden des wereldts / verheven te worden / boven de hooghde der aerde; niet hopende / niet vreesende op der aerden / maer als meester ende over-winner van alles staen als op eenen trap boven alle schepselen / niet hebbende / nochtans al besittende: want daer en is gheen onder-schil tusschen niet te hebben / oft niet te begheeren. O rijcke armoede! welcker weerdichheydt alsoo sy de hoochste is / soo en isser niet on-weerdigher / dan ghy / o Religieus / die professie maeckt van de gheheele wereldt verloochent te hebben / ende nochtans aen de selve door d'affectie u tot eenen boeck / schrift / kleet / oft beelt stercker laet verbinde; murmureert ende on-patientich u draeght / wanneer iemandt van uwe Oversten / u dese occasie uwer verdoemenisse ende strick wilt af-nemen; jae meer dan de wereldtsche persoonen / om het verlies van hunne tijdelijcke goederen. Om de liefde Godts wacht u van sulcks / ende aen-ghesien dat ghy kondt wesen (soo verre ghy wilt) Heere des wereldts / en verworpt u selven niet in eene ellendighe ende schandaleuse slavernije. Ten tweeden / hoe loffelijck het is met Abraham te gaen buyten sijn landt / ende sijn maeghschap / jae sijn selven te verloochenen door de ghehoorsaemheydt / ende den Heere te volghen / ende moghen segghen met d'Apostelen: Siet wy hebben 't al verlaten / ende u ghevolght. maer voorwaer wat eene droeve sake is 't / dat ghy / naer soo kloecke feyten door duyvels bedroch verblindt zijnde / aen eene plaetse / officie oft ghemack / oft vriendtschap blijft hanghen / ende breeckt het verbondt tusschen u ende tusschen Godt: jae hier om soo veel te booser ende ellendigher / hoe ghy meer verlaten hebt / hoe ghy u gereeder tot alles

Genes. 12.

Matth. 19.

over-

over-gegeven hebt: want soo de H. Vaders leeren/ soodanich weder-nemen van sijnen eyghen wille/ is een groot sacrilegie/ende om de melancolie/ende ongherustheydt des ghemoets/ eene martelie des duyvels/voor-bode van eeuwighe pynen: maer het leven der Godtvruchtigher Religieusen is eene oprechte naer-volghinghe van Apostolijcke mannen: ende voor-waer ghelyck het seer eerlyck is/alles te verlaten/alsoo is 't oock noodt-sakelijck/ immers metter herte 't selve te doen: 't welck in hem selven veel swaerder is/gemerckt daer ghescreven staet: Soo wie niet en versaeckt al wat hy besit/ en kan mijnen discipel niet wesen/ ende weder om: Die niet en haet Vader ende Moeder/ ende hier-en-boven noch syne eygen siele/en kan mijnen discipel niet zijn. Ten derden/denckt dat de weerdicheydt deses staets grootelijcks vermeerdert wordt/ uyt dien/ dat den Religieus een leven leydt/ gelijck aen Christus ende met hem/ als aen 't cruys ghehecht is. Daerō seght den Heere: Wilt ghy volmaeckt zijn/ gaet henen verkoopt al wat ghy hebt/en kōt volght my na. Eñ 't is voorwaer eene groote/ja alder-meeste glorie den Heere na te volgē;ende den Religieus volght niet alleenlijck Christus naer / maer oock Godt den Vader/ ter wijlen hy naer 't segghen van den H. Bernardus/tusschen voor-spoet ende tegenspoet van verganckelycke dinghen/ voert een beelt der eeuwicheydt:ghelijck den ghenen/by den welcken gheene veranderinghe en is/ oft over-lommeringhe der verkeeringhe. Ten vierden / peyst naer de leeringhe der Ouder-Vaderen / dat den Religieus onder de Martelaers gherekent wort / ende wordt ghenoemt eenen tempel ende gheduerighe offerande/ seer aen-ghenaem aen Godt. waer uyt/ aengesien datter niet weerdigher en kan wesen/ de heerlyckheydt der Religie uyt-schijnt. Ten vyfden/ denckt dat in dien schroomelijcken dach des oordeels/ belooft is aen de Religieusen/dat sy mede sitten sullen/ op de twaelf stoelen/vonnis ghevende over de twaelf gheslachten van Israel. Dunckt u niet/dat in vergheleyckinghe van dese eere/versmadelyck ende eer-loos zijn/ alle rijcken des wereldts. Ten laetsten over-denckt wel / dat de heylicheydt/

Luc. 14.
Hoe den Religieus Christus eñ Godt na-volght.
Luc. 18.
Marci 10.
Eccles. 13.
Bernard.
Iacob. 1.
Wat aen den Religieus belooft is in den dach des oordeels.
Matth. 19.

gheleertheydt/ende hulpe des naesten/voor't meeste deel ghesproten is uyt de Religieusen: ende daerom is't dat den Heere hem gheweerdight heeft / u tot desen staet te roepen / wacht u wel van on-danckbaer te zyn aen syne Goddelycke Majesteyt.

In de Religie is bestandighe ghenoechte te vinden.

Het 3. point. over-leght datmen alleenlyck / uyt het Religieus ende Gheestelyck leven / bestandige ghenoechte scheppen kan: want het voor-seker is dat het vermaeck des ghemoedts in Godt alleen is des te grooter/ hoe dien verder allen sakente boven gaet: ende soo Bernardus ghetuyght / Dat is voor-waer d' eenighe ende waeraechtige vreuchdt/ diemen treckt uyt den Schepper / ende niet uyt de schepselen/ ende principalyck uyt de waeraechtighe armoede / door de welcke het herte van eenen Religieus van alle gheschapen liefde wordt bevrydt: ende alle geschapen dinghen met de voeten treedt. Daer-en-boven uyt de vol-komen suyverheyt/ door de welcke den Religieus maeckt een verbondt met syne ooghen ende met syne siele; om soo met den H. Job niet eens op eene maghet te peysen: want weet

Uyt het onder-houden synder beloften.

voor-seker/'t en zy dat ghy uwe ooghen neerstelyck bewaert / ende uwe handt oock van het aen-raken van eens anders handt onthoudt / ghy sult u selven in't peryckel stellen van schip-brake / soo het dickwyls bevonden is. Ende de vreuchdt / die uyt dese deuchdt spruyt is soo groot/ dat sy (ghelijck Cato een Heydensch mensch ghetuyght) het leven der menschen verghelyckt by 't leven der Goden: ende bemerckt hoe in's wereldts leven dit wordt belet. Ten eersten/ door tydelycke bekommeringhe/ van welcke de Religie niet alleen ontslaghen is / maer hier-en-teghen/ brenght voordts eene wonderlijcke genoechte/ door een versterven synder passien / ende ghedurich gebedt/ende t'samen-spreken met Godt: hier by komt noch de liefde ende het soet gheselschap der gheestelycker broederen ende 't hondertvoudt/ 't welck van de Waerheydt selve den Religieusen belooft is in dit leven. Over welcke dingen

Matth. 19.

ghy u dies te min verwonderé moet/ hoe ghy claerlycker na goedt vonnis sult bevinden/ dat uyt ghenomen on-eerlijcke ende vleeschelycke wel-lustigheden / alle ghenoechten gheniet worden van eene Reli-

Religieuse siele: met soo veel meer vermakens/ als de ruste des herten/meerder is ende over-vloediger van gheestelijcke ende Hemelsche vertroostinghe: alsoo dat met reden / de Religie van de Heylighe Vaders aen een aerdtsch ende hemelsch Paradijs wordt vergheleken: wat isser dan dat teghen de Religie mach worden ghewerdeert? Dus dit alsoo zijnde/ soo over-leght hoe veel ghy aen Godt schuldich zijt/ dat hy u onder ontallijcke/ die hy voor-by-ghegaen is/ verkosen heeft: ende tot den alder-sekersten wech uwer salicheydt tot sijn gheselschap/ ende besondere vriendtschap/ ghebrocht heeft/ ende danckt hem sonder op-houden. De Religie wordt aen een paradijs verghleken.

GHEBEDT.

O *Heere, groot is over ons uvve bermherticheyt, die ghy met soo onsprekelijcke kracht van uvven gheest, met soo onvveerdeerlijcke gave uvver gratie ghetrocken hebt uyt de ijdele conversatie deses vverelts, in de vvelcke vvy te voren vvaren ghelijck schaepkens dolende sonder herder, sonder u, ofte (dat schroomelijcker is) vveder-spannich aen u, o soeten* IESV; *hoe groot is ghevreest dese blindtheydt? hoe groot dese boosheydt teghens u op te staen, o oneyndelijcke goedtheydt, u te vlieden, u te versaken? hoe groot een gheluck is't de vverelt te schouvven? ende uyt soo veel duysende, van u gheroepen te vvorden tot uvve vrindtschap, tot u erfdom, tot u huys, in't vvelck den mensch suyverder leeft, vveyniger valt, rasscher opstaet, voorsichtigher vvandelt, dickvvijlder met uvve hemelsche gratie bedout vvort, sekerder rust, betrouvvelijcker sterft, haester ghesuyvert vvordt, ende over-vloediger vergolden. Van vvaer komt het my doch? dat ick voor andere hoore uvve stemme seggende, VVilt ghy volmaeckt vvesen, gaet ende verkoopt al dat ghy hebt, ende komt volght my naer. Van vvaer is my dit gheluck? dat ick ghevonden hebbe de kostelijcke peerle, ende den verborghen schat, ende hebbe konnen verkoopen mijnen acker, om die te koopen; van vvaer komt my dese ghenade? dat ghy my, die daer siet soo veel in dese Zee schip-brake lijden, gheroepen hebt in de arcke der salicheydt; o* IESV *van* Nazareth, *ende hebt begheert van my* Bern. serm. de Ingrat. Bern. hom. simile est regnum. Matth. 13.

eenen Nazareum te maken; ende op den berch Tabor, u glorie te laeten aenschouvven: ende verheffen tot de heerlijckheydt, van een Apostolijck leven, ende handelinghe te hebben in den hemel. Ghebenedijdt myne siele den Heere, ende alle mijn gheeenten seght: Heere, vvie is uvves ghelijck, die in het Lichaem mijns moeders in-dachtich zijt ghevveest mijnen naem, op dat ick, die u te voren toe-behoorde, door mijne scheppinghe, ende verlossinghe, soude uvver goddelijcker Maiesteyt toegheheylight vvorden, tot eenen tempel ende offerhande? vvat sal ick u vvederom gheven mijnen heer, mijnen Godt? voorvvaer, als ick u sal hebben ghegeven, al dat ick ben, ende al dat ick vermach, en is dit al niet ghelijck een sterre by de sonne, een druppelken by de rivier, eenē steen by den berch, een koren-graentken by den hoope; vvat seggh' ick? tis al ghelijck als niet voor u, ende de gheheele vvereldt, als een aesken der vvaghe. VVat ben ick, dat ghy mijnder gedencken sout? dat ghy my sout leyden uyt dese vverelt, die gheheel in boosheydt ghestelt is? dat ghy my met Loth soudt brenghen uyt Sodoma, op den berch Segor? uyt AEgipten, in't landt van beloften? uyt de vvoeste Zee, in de seker haeve, uyt de vvelcke met de belofte van armoede, ghesloten vvordt de begheerlijckheydt, oorspronck van alle quaet, ende verre verjaeght vvorden menigherley vijanden, ende de baren der tentatien gebroken. Ick bidde u o Heere, en vvilt niet toe-laten, dat ick dese vvel-daet oyt verghete, dat ick oyt te rugghe keere; oft achter-vvaerts sie met de huys-vrouvve van Loth: vvant die sijnen vijandt aldus bevvaert, ende met soo veel bijstandts niet en kan vveder-staen, vvat sal hy uyt richten, vvesende van dese onversien? verre zy van my dan, dat ick arm vvesende om u, soecke de vvel-luste des rijcken, erghens af klaghe, vreese dat my iet sal af-ghenomen vvesen; blijvende ghebonden met een draeyken, daer ick te voren schip-kabels hebbe ghebroken? verre zy van my dat mijne ooghen gheslaghen op onghelijcke persoonen, my mijne siele ontroove, oft door te groote ghemeynsaemheyt met hun my uvven vijandt make; dat ick iemandts aensprake, teghen-vvordicheydt, oft liefde versoecke, aenghesien dat ghy, die alle goet in u besluyt, ende Godt

Ghebedt dienende tot danckbaerheydt van desen staet.

Psal. 34.

Bernard. Epist. 143.

Isai 40.

Godt zijt, van allen trooſt, my teghenvvordich zijt. Verre zy van my, dat ick, die my u hebbe op geoffert tot eenen brant-offer, ende mijnen eyghen vville afghesvvoren, als eenen roover, van het gene dat u eens toe-geeygent is gevveeſt, beſchuldight vvorde, niet vvillende oock in een kleyne ſake, my aen mijne overſten onder-vverpen: vvant vvat is't o bermhertichſten IESV? *ſijnen eyghen vville; aengaende vvoon-plaetſe, officie, oft eenighe andere ſaken, te vvillen volghen? dan te mis-trouvven, van uvve goddelijcke voorſichticheydt, ende ſijn eyghen vrijsheydt, voor de uvve te ſtellen? ende dat ick, als een peerdt, aen u, als ridder; ende niet aen den toom, dat is mijne Overſten, door den vvelcken ghy my regeert, vvederſpannich zy; ende my niet als eenen ſtock, doot lichaem, ofte blinden, laten gheleyden, ende handelen, noch oock voor het beſte ende oorboorlijckſte houden, het vvelcke ghy door mijne overſten ſult hebben gheſtelt; maer dat alleen, 't vvelck den eyghen vville, (den vvelcken teghen-ſtrijdende, voorts-drijvende, vveder-ſtaende, hem veropenbaert) heeft voorghenomen? Verre zy van my, dat ick uyt de have, vvederom keere tot ſchipbrake, die ick nauvvelijck naeckt ontkomē ben, dat ick keere naer het vier, daer ick half verbrandt uytgheraeckt ben; dat ick uyt de plaetſe der vvelluſticheden ende voor-ſale uvves huys, af-dale naer AEgypten, naer 't huys vande ellendighe ſlavernije; van vvaer ſoude my doch aen-komen deſe onvvijsheydt o Heere. Voorvvaer die gulſicheydt die Adam verjaeght heeft uyt het paradijs, ende 't vermaeck der ſinnelijckheyt ſtoot den Religieus uyt het gheeſtelijck leven, ende maeckt dat die ghene daer opgevoyet vverden in alle vvelden on-helſen den dreck der ſonden, ende de hooverdije, die daer den afvallighen Enghel verciert zijnde met alderley coſtelijcke gheſteenten, ghevvorpen heeft uyt den hemel, die ſelve ſmijt den Religieus, die ſlave is ſijns eyghens vville, in den afgront der catijvicheden, ende onder-vvorpt, aen veel perijckelen ende verſtoortheden, d'vvelcke de af-vallige Religieuſen plegen over te komen. o Ellendighen ende blinden Religieus, die ghelijck eenen anderen Eſau, voor een ſchotel vitſen, het recht ſijnder eerſte gheboorte verkoopt; aenghelockt zijnde, door begheerlijckheydt van eenighe plaetſe, officie, oft ander vervvor-*

Afkeer van't weder-keeren des werelts.

Gen.4.

Wat eenen af-valligen Religieus plaght te over-komen.

pen creature, vvat sal hy doen Heere? als ghy sult komen ten oordeel. Ick bidde, o Godt, van Israel die my met Abraham gheroepen hebt vyt Vr der Chaldeeuvvschen, die my gheleyt hebt, ghelijck u uytverkoren volck, uyt AEgypten, in de kracht van uvve handt, in teeckenen ende vvonderheden, ende in uvve groote macht, ende in uvven verheven arme; bevvaert toch 't gheneghy ghevrocht hebt in ons, op dat der aerde kennelijck zy, dat ghy zijt den Heere onsen Godt, ende dat uvven heyligen naem aen-gheroepen is over ons. Amen.

KORTEN REGHEL
tot de Vol-maecktheydt.

Om voort te gaen in desen staet/ salmen alle jaer hem tot eenighe stilte vertrecken voor ettelijcke daghen/ ende als dan rekeninghe houden van datter gepasseert is om 't selve te beteren.

1. BEdeylt neerstichlijck op eene bequame maniere uwen tijdt/ ende beletselen/ op dat ghy alles met goede schickinghe doet; beneerstight u alle weken 't selve beter ende beter te werck te stellen: oock rekeninghe houdẽde met u selven: vertreckt u alle jaren tot eenighe stilte, ende over-leght dit by u selven op ettelijcke daghen/ eñ hier en boven schickt hier toe noch alle maenden eenen gheheelen oft immers eenen halven dach.

2. Overdenckt alle daghen met den H. Bonaventura/ waer toe ghy ghekomen zijt/ dat ghy ghestorven zijt aen de wereldt/ ende dat ghy soeckt eeuwighe rijckdommen/ eere ende vreuchdt/ die ghy in mangelinghe aenveerdt hebt/ teghen de tijdelijcke ende aerdtsche. want alsoo door Godts gratie/ sult ghy ontgaen de blindtheydt/ in de welcke de flouwe Religieusen plachten te vallen/ hakende altijdt na lichamelijcke vermaecselen; ende 't en zy dat haer toe-ghelaten worde/ naer haren eyghen wille te leven/ ende soodanighe woonplaetse ende officie te kiesen/ als 't haer belieft/ soo vergaense van in-wendighe droefheydt/ oft vullen aen alle kanten de Kloosters met murmuratie.

Hoe men Godt bequamelijck sal bedancken voor sijnen roep.

3. Danckt Godt ten minsten drij-maels daeghs/ voor uwen roep/ ende viert eenen jaerlijckschen dach tot dien eynde: mediteert alle maenden immers van de principaelste Regels/ ende letter wel op/ oft ghy oock voordt ganck ghedaen hebt. Sluyt vastelijck by u selven/ alsoo wel de minste als de meeste t'onder-houden; want die sorghelijcker versuymt worden/ als dese.

4. Weest

4. Weest ghestadich in 't ghebedt / ende in alle uwe wercken / oft handelinghen; spreeckt met Godt in dier voeghen / als oft ghy alleen met hem waert in de werelt / alsoo sal het gheschieden / dat ghy u sult verheughen in den Heere / ende sonder swaricheydt verstellen alle sinnelijcke wellusticheden.

5. Bemindt alsoo d' armoede / dat u niet en kan af-ghenomen worden / ghemerckt ghy niet eyghens en hebt / maer al aen Godt op-ghedraghen: ghebruyckt de ghemeyne dinghen oorboorlijck / ende schaemt u / is 't dat ghy arm wesende / niet te vreden en zijt / met 't gene waermede haer de rijcke des werelts te vreden houden.

Hoe mẽ de drij gheloften sal offeren.

6. Bewaert de suyverheyt met het gade-slaen uwer ooghen / met soberheydt / met t' vluchte van lanck-durige handelinghe ende t' samen-spreken van on-ghelijcke persoonen; Want die het perijckel bemindt sal daer in vergaen.

7. Doet neerstelijck u beste / om de nieus-ghiericheyt als eene peste van devotie t' over-winnen; want dese met menich-vuldighe laghen ende stricken den Religieus soeckt t' onder kruypen / daerom was 't eer-tijts onder de H. Oudt-Vaders een ghemeyn spreeck-woort; eenen goeden Religieus moet wesen stom / doof ende blindt.

Ecclesi. 3.

8. Hebt de ghehoorsaemheydt alsoo lief / dat ghy niet en wilt / niet en aen-veert / niet te werck en stelt sõder dit alder-sekerste recht-snoer / noch eenichsins door menschelijcke wijsheydt / oft om beter te segghen door duyvels vernuftheyt / d' overste soeckt na uwẽ wille te trecken; want te vergheefs roemt ghy u over alsulcke ghehoorsaemheydt / die den H. Bernardus noemt te wesen deksel van boosheyt: maer besorght dat den Oversten van u ghevoele / dat ghy niet en weyghert / niet en begheert / dan den eenighen wille Godts.

9. Wilt ghy eenen Religieus wesen soo bedwinght uwe tonghe / spreeckt eenen-ieghelijck vriendelijck aen / verhaelt gheerne dat in haer lof-weerdich is / swijght insghelijcks dat berispelijck is.

10. Wacht u neerstelijck van 't gemeynschap der flouhertighe / veel meer van de selve na te volgen. Dat uwe handelinge vriendelijck zy / ende gemeynsaẽ / eerbaer eñ niet hoofsch / d' ooghen ten meesten-deel neder-waerts

Het gemeynschap der flouwer Religieusen moet neerstelijck gheschout worden.

gheslaghen/ uwe sprake weynich ende wel-bedacht/ het lichaem stil ende seeghbaer/ tot een teecken van de inwendighe gherustichepdt. Is 't dat ghy dit al achtervolght/ sult woonen in't landt van beloften/ in 't aertsch Paradijs/ sult wesen vriendt van den Bruydegom/ sult bevinden t'uwaert de H. Maghedt MARIA, als eene Moeder/ ende sult u ghemeynsaem maken den heylighen Enghelen; naementlijck uwen Bewaerder: den welcken ghy in alles moet te rade gaen/ ende hem bevelen alle uwe goede wercken/ ende begheerte/ dat hyse ghewaerdighe door sijne suyvere handen op te offeren aen de Goddelijcke Majesteyt.

Daghelijckſche Vernieuwinghe van eenen Religieus.

O Koninck der Koninghen/ Christe IESV, ghy hebt my gheroepen door uwe on-uyt-sprekelijcke bermhertichepdt/ in dese plaetse der weyde/ in de welcke my niet ghebreken en kan/ is 't dat ick aen my selven niet en ghebreke; maer waer toe hebt ghy my gheroepen? waer toe ben ick ghekomen? op dat ick de wereldt t'eenemael ontloopen/ ende al dat haer aengaet met de voeten soude stooten/ dat ick u met goede trouwe ende ongheveynst mijnen wille soude offeren. Hier vrij-willichlijck ben ick ghekomen/ ende hebbe u eene belofte ghedaen: my selven ende al dat my aengaet heb ick op gheoffert tot eenen brandt-offer aen uwen verheven naem: ick ben ghekomen om met u de minste van al te wesen; wel wetende dat ghy d'oodtmoedighe verheft/ ende de hoovaerdighe vernedert; waer om is 't dan? dat ick heden van veroodtmoedinghe/ van de leeghste plaetse/ oft van iet anders my sal beklaghen? en ben ick daer om niet ghekomen? en wil ick dan niet hooren uyt uwen mondt/ als ghy komen sult alder-goedertierensten IESV, vriendt klimt op-waerts? maer dat meer is/ door uwe groote ghewaerdichepdt/ ick den verworpensten van uwe dienst-boden/ begheere aen u ghelijck te wesen: ende ghemerckt dat ghy zijt ghehoorsaem gheweest tot de doodt/ ende dat tot de doodt des cruyces/ achterlatende voor my een exempel van eene volkomen ghehoorsaemhepdt: wat dat het zy dan/ dat mijnen Oversten sal hebben ghestelt oft ghesloten/ in wat saecke dat

Verwecksel tot oodtmoedichepdt.

het

het oock zy/ ick ſal't houden voor het beſte / ende voor het alder redelijckſte; want ick wete ghy zijt de eeuwige wijsheydt/ende d'on-eyndelijcke goedtheydt/ ende niet en kan my beter ende nutter weſen / dan dat ick mijnen wille met den uwen ghelijck-vormich make; ende mijn oordeel voeghe naer het recht-ſnoer van u Goddelijck oordeel ende wille: den welcken door mijne Overſten/ uyt uwen naem my voorghehouden wordt: noch ick en ſal't niet doen door bedwanck / maer vry-willichlijck ſal ick u offerande doen / ende arm weſen / niet met den naeme alleen/ maer metter daet / dervende oock met blijdſchap / het welck my noodtſaeckelijck is om uwe liefde; want daer ghy rijck ende machtich waert / om my u bloodt ende behoevich hebt ghemaeckt: O alder-goedertierenſten IESV, wie iſſer doch/ die d'armoede be-mindt/ ende hare ghemeynſchap haet / vergadert rijck-dommen/ende laet niet toe dat hem iet ghebreke / ghe-merckt dat ghy Heere niet en hebt ghehadt / daer ghy u hooft op neder-legghen ſoudt? o eeuwighe Wijsheyt en is dit niet de maniere/ op de welcke onſe boosheydt haer ſelven belieght? Hoe ſoude ick my derren verſtou-ten u te vraghen om te ſitten in 't oordeel? ja oock te oordeelen/te belijden/ dat ick al verlaten hebbe/bekom-mert weſende met eene kleyne ende verworpen ſaecke/ ende aen de ſelve met on-behoorlijcke affectie blijvende ghehecht? o geluckigher is 't hier voorwaer naeckt ende bloodt van alles te weſen/ ende nochtans al te beſitten; u te genieten/ende uwe goederen om uwen t'wille. Ick bidde u Heere/door uwe groote bermherticheydt/maect dat ick metter daedt volbrenghe / 't welck ick met den monde belijde/ ende datter voorwaer niet en zy / oft be-dacht kan worden / dat ick ſoude moghen begheeren oft vreeſen dan u; want in u alleen is 't al beſloten: wat wil ick dan weten / aen-ſchouwen/ oft beſitten / meer dan u? hoe ſoude ick u konnen verlaten? wel is' t waer/ dat het vleeſch/ my met de wereldt verbindt/ maer het verſtandt recht ende draeght my op tot u / het vleeſch druckt my neder-waerts; maer het verſtandt voert my op-waerts: het vleeſch dat bindt my/ maer uwe liefde/ die ontbindt my. Bewaert my dan Heere/ als den appel van d'ooge/ende beſchermt my onder de ſchaduwe van uwe vleughelen / op dat ick in on-bederbelijckheydt/

Der Werckſel tot d'armoe-de.

aen

aen u ghelijck mach ghemaeckt worden/ende dat u alle de sinnelijcke gheneghentheydt/ als den helschen afgront versake. Want ick weet dat is't saken/dat ick het perijckel beminne 't zy in toegheneghentheydt tot eenighe creature/in't aenschouwen der selver / oft t'samensprake / ick sal verloren gaen / oft immers ten minsten sal den spieghel mijnder siele door eene kleyne vlecke besmet ende soo verduystert worden/dat ick u/o Heere/ niet en sal konnen aen-sien/ tot den welcken ick hebbe mijn ooghen opghcheven / tot den welcken ick alleen suchte / den welcken ick uyt gantscher herte beminne/ ende ontbelse.

Schiet-Ghebedekens.

Psal. 114. KEert wederom mijn ziele in uwe ruste, want den Heere u heeft wel ghedaen, want hy heeft mijn siele verlost vander doot, mijn ooghen van tranen, mijn voeten van den val.

Psal. 115. Mijne beloften sal ick betalen den Heere, voor d'aensicht van alle sijn volck, in de voor-hooven van des Heeren huys, in't midden van u Ierusalem

Ibid. Ghy hebt o Heere in stucken ghebroken mijne banden, u sal ick offeren het sacrificie des lofs, ende den naem des Heeren aen-roepen.

Psal. 55. In my zijn o Godt uwe beloften, die ick u, tot lovinghe sal weder-gheven.

Ibid. Want ghy hebt mijn siele vander doodt verlost, ende mijne voeten van den val, op dat ick behagen mach voor Gode in't licht der levender.

MEDI-

MEDITATIE

Van de vol-herdicheydt eens iegheljcks in sijnen eyghen roep.

Het in-beelden der plaetsen sal zijn, Aen-merckē de wijde woeste werelt/ ende verscheyden woon-steden in den hemel.

Het Ghebedt. Bidt Godt om vol-herdicheydt in den roep/ daer hy u in-gheroepen heeft.

HEt 1. point. Aen-merckt eerst de geheele werelt/ ende de verscheyden soorten van creaturen in de selve: ende hoe grooten onder-scheedt datter is/ onder de selve/ hoe on-ghelijck d'eene sterre is van d'andere in claerheydt/ ende redent by u selven/ dat in 't geestelijck lichaem der H. Kercke/ oock dusdanighe verscheydentheyt is door Godts ordonnantie. Aenmerckt ten tweeden/ wat eene groote stooringhe daer op-rysen soude/ waer 't by aldien/ dat de dinghen/ die d' eeuwighe Wijsheyt d' een onder d'ander ghestelt heeft/ d' ordre om-drayende/ de nederste boven d' opperste ghestelt wierden: het selve soude sonder twijfel gheschieden/ waer 't dat een-iegheljck in sijnen staet mis-noeghen hadde/ ende naer eenen anderen wilde staen. Want wat souder volghen/ waer 't dat een-iegheliick in de Republicke oft ghemeynte/ oft in het hof des Koninckx wilde d' eerste wesen/ waer 't dat een-iegheljck in het schip der Heyligher Kercke wilde aen het roer sitten/ waer 't dat elck van de steenen des hemelsch Jerusalem/ in eene selve plaetse wilde gheleydt worden: het ghene dat ghy in dese dinghen siet/ soo on-ghereghelt te zijn/ weet dat het oock seer onghesch ickt ende berispelijck is in dese sake.

Hoe dat het onder-scheedt dat tusschen de creaturen is/ oock ghevonden wordt in 't gheestelijck lichaem der H. Kercke.

Wat eene confusie het wesen soude/ dat dese schickinghe ghebroken wierdt.

Het 2. point. Aen-merckt ten eersten/ de parabole by S. Matth. 12. Al-waer den Heere/ aen sijne verscheyden dienaers verscheyden ponden gheeft; aen den eenen vijf/ aen den anderen twee/ aen den anderen een/ eenen-iegheljck naer sijne eyghen kracht. Leeft dan te vreden met u lot: ende weet dat het beter is te beneerstighen/ dat ghy door

goede

goede wercken / uwen roep versekert / dan dat ghy als nu naer den desen / als dan naer eenen anderen roep soeckt te staen. Aen-merckt ten tweeden / dat wy alle gader reysende persoonen zijn / ende dat het beter is inden aenghenomen wech / Godt die onsen Leydts man is / ende ons voor-gaet / naer te volghen / dan eenen korten ende on-sekeren wech sonder leydts-man te soecken.

Hoe datmen in den aenghenomen wech / Godt voor eenen leydts-man volgen moet.

Aen-merckt ten derden / dat dese wereldt als eene thoon-plaetse oft theatre is / ende datmen van u niet eyschen en sal / wat persoone ghy ghespeelt hebt ; maer hoe wel ghy dien persoon / die u op-gheleydt is ghespeelt hebt / wie en weet niet / dat die den persoone van eenen / die maer verthoont heeft / beter dan eenen anderen / den persoone van eenen Koninck / den prijs oock boven hem behalen sal: alsoo is 't oock in dese saecke / den Heere en sal niet wegen / wat staet ghy beleeft hebt: maer met hoe groote liefde ghy uwen staet beleeft hebt.

Hoe dat de wereldt eene thoon-plaetse is.

Aenmerckt ten vierden / dat wy alhier in de loop-bane / om prijs loopen: maer wie is 't / die in de loop-baene den prijs behaelt ende wech draeght: voorwaer niet den Koninck oft Prince / maer den ghenen / die dapperder loopt.

Wie dat in dese loopbane den prijs behaelt.

Het 3. point. Aen-merckt de woorden des Apostels / 1.Cor.12. Daer zijn bedeylinghen der gratien / maer 't is eenen gheest : daer zijn bedeylinghen der bedieninghen / maer het is eenen Heere ; ende daer zijn bedeylinghen der wercken / maer het is eenen Godt / die het al werckt in eenen ieghelijcken. Siet ghy wel / dat ghy te vergheefs arbeydt / om eene andere bedeylinghe te doen / ende anders te wercken / dan Godts wille is. Aen-merckt ten tweeden / dat hier naer-volght : Eenen-ieghelijcken wordt d' openbaringhe des gheests ghegheven ten profyte : ende weet voor-seker dat ghy gheen profyt ghenieten en sult / 't en zy dat ghy leeft naer den eysch ende gratie uwes roeps / ende niet naer eens anders roeps: noch ghy en hebt gheene reden om te murmureren / want ghelijck den Apostel seght: Dit werckt alleen den eenen selven gheest / deylende eenen-ieghelijck soo 't hem belieft: ende op eene andere plaetse / Een-ieghelijck heeft syne eyghen gave uyt Godt / den eenen aldus / den anderen alsoo.

Hoe sorgelijck het is nae synen roep niet te leven.

Aen-

Aen-merckt ten derden/ de woorden des Apostels: Ghelyck het lichaem een is/ ende heeft veel leden/ soo is de Heylighe Kercke: ende het lichaem en is niet een lidtmaet maer veel: is't dat den voet seght/ want ick gheene handt en ben/ ende de oore/ want ick gheene ooghe en ben/ ick ben van het lichaem niet: en is sy daer om van het lichaem niet? doch d' ooghe en mach tot de handt niet segghen/ ick en hebbe uwe hulpe niet van doen; noch het hoofdt/ den voeten/ ghy en zijt my niet van noode; maer meer de leden des lichaems/ die de kranckste schijnen te zijn/ zijn noodelycker/ ende die wy houden voor d'on-edelste/ die behanghen wy met meerdere eere: hier uyt sult ghy besluyten volherdicheydt in uwen eersten roep/ al-waer die oock slechter: aenghesien hy van d' eeuwighe Wijsheydt in-ghegheven is: hier om ontseydt den Apostel te doopen/ want hy ghesonden was om 't Evangelie te verkondighen. Aen-merckt ten vierden/ oock de woorden des Apostels: Een-ieghelijck blijve in den roep/ daer hy in gheroepen is: want ghelijcker staet tot den Ephesien in 't vierde: Aen eenen-ieghelijcken van ons is gratie ghegheven na de mate van Christus ghifte. Soo dan/ indien ghy gheene groote macht oft kracht en hebt/ dan om thien pondt op te heffen/ waer om pooght ghy u twintich op te nemen/ ende daer aen bersten? Waer om wilt ghy/ die kleyn van vermoghen ende van moedt zijt/ grooter kleederen/ om soo te segghen (dat is) een ampt oft eenen staet aen-nemen die grooter ende hoogher is/ dan ghy? Aenmerckt ten vijfden/ 't ghene staet by S.Luc.c.9. Niemant syn handt aen den ploech slaende/ ende achter-waerts om-siende en is bequaem den rijcke Godts. Ende leert hier uyt/ dat soo wie sijnen roep verlaet/ dien on-bequaem is den rijcke Godts/ dat is hy wordt daer uyt ghesloten: ende voor-waer het is beter kreupel ende kranck in 't leven te gaen/ dan twee handen ende twee voeten hebbende/ (dat is in eenen vol-maeckten staet ghestelt zijnde) in den brandt der hellen ghestooten te worden. Aenmerckt ten sesten/ datter veel wanckelbaer zijn in hunnen roep/ om dat sy het goedt van hunnen eyghen roep oft niet en bekennen/ oft daer

1.Cor.7.

1.Cor.12.

Waer om men volherdicheyt moet soecken in sijnen eersten roep.

1.Cor.4.

1.Cor.7.

Luc.9.

Die sijnen roep verlaet is onbequaem den rijcke Godts.

daer op niet en letten: maer bemercken het goedt van eenen anderen roep / sonder te letten op het quaedt / on-ghemack ende perijckel des selfs. Want het is seker dat elcken staet syn voor-deel ende achter-deel/ghemack ende on-ghemack/ mede brenght: maer ghelijck het eene bottigheydt ende slechticheydt waer voor eene mussche / dat sy soude willen hebben de vleughelen van eenen struys-vogel / ende dat sy hem soude benijden de grootheydt der selver / niet aen-merckende hare on-gheluckige grootheydt: alsoo is het on-redelyckheydt ende gheene wijsheydt / naer eenen hooghen oft grooten roep te staen.

Hoe dwaes het is in syne staet niet te willen te vreden zijn/ maer naer eenen hoogen te staen.

GHEBEDT.

O Eeuwige wijsheydt, mijnen Godt, hoe onseker zijn onse voorsichticheden! VVy ellendighe menschen, vvy en vveten niet, vvaer toe ons keeren, vvat vvech vvy best in-gaen mogen: ghy vveet alleen ende siet, door vvat vvegen onder alle omvveghen, ick soude konnen tot u komen, ghy raeckt van eynde tot eynde sterkelijck, schickt doch, ick biddet u soetelijck door uvve hertelijcke innichste bermherticheydt, dat ick mocht volherdelijck vvandelen den vvech dien ghy my ghevvesen hebt: op dat ick mocht komen tot u, naer vvien mijne ziele verlangt, ghelijck eenen hert haeckt naer de fonteyne der vvateren; ende maeckt dat ick niet en sorge, door vvat vvech ghy my leyt: vvant ick en soecke den vvech niet, maer u, mijnen Leydts-man ende mijn opperste goedt. Ick sie dien oft desen door eenen seer hooghen padt gaen, maer ick sie oock dat hy als een mensch sterft, ende als eenē van de Princen valt. Ick sie eenen anderē, in 't nederste staen, ende aenghesien men te vergheefs spreyt het net voor de ooghen der ghevleughelden, eylacen den ellendighen mensch op d'aerde vvandelende, al en valt hy niet van hooghe, hy valt nochtans in de stricken der jagheren: een ander houdt het midden, ende nochtans niet den rechten vvech; vvant sijn lichaem besvvaert de ziel, ende druckt neder den sin, met veel ghedachten belemmert zijnde. maer ick sie andere, die in eenen salighen

Om volherdelijck te wandelen in den wech die Godt ons ghewesen heeft.

Sap. 9.

ghen padt, u als eenen Leydts-man volghen, die op hunne hoede ſtaen, ende veſtighen hunne ſtappen op hunne ſterckte in hunne ordre, die in de loop-bane loopen, ende achter-halen daer vele, ende ſy behalen den prijs; vvelck anders gheenen en is, dan ghy, o mijnen Heere *ende* Godt: *VVant vvat iſſer voor my in den hemel, ende behalven u; vvat hebbe ick begheert op 't aertrijck, dan u* Heere? *tot den vvelcken ick, vermoeyt zijnde van den vvech, hake ende ſnacke, ende brandende van liefde ſuchte tot u, die zijt de* Fonteyne *des levenden vvaters, tot den vvelcken mijne ziele dorſtende is nacht ende dach; maer uvven alderheylichſten vville moet gheſchieden: om den vvelcken ick my gheruſt houde in mijnen ſtaet; ende ick dancke u dat ghy my den vvech ghevveſen hebt, in den vvelcken ick vvandelen mach, ende den padt van uvve gheboden: ſtiert mijnen ganck, op dat mijne voet-ſtappen niet beroert en vvorden in der eeuvvicheydt, Amen.* Het gheluck der gener die Godt als eenen Leydts-man volgen.

Practijcke.

Men sal Godt dancken voor sijnen roep, ende de teeckenen van dien by ghescheifte te bewaren.

D'Eerste zy dese/ dick-wijls Godt dancken voor sijnen roep: ende de teeckenen sijns roeps schriftelijck bewaren. Want het is seker/ ghelijck onsen salighen vader Ignatius leert/ dat den mensch behoordt te vol herden in sijnen beghonnen staet/ als hy den selven met rijp beraedt aen ghenomen heeft. Daer om niet sonder reden zijnder verscheyden orden van religieusen/ onder de welcke oock is onse Societeyt/ die niet en aen-veerden/ de ghene die eens eene andere orden aen-veert hebben.

Hoe dat van de hooghste staten de swaerste gevallen zijn.

De tweede/ weet voor-seker dat alle staten hun ghemack ende onghemack hebben/ ende peyst dick-wijls aendachtelijck op de selve: en weet dat van de hooghste staten/ de swaerste vallen zijn. Want S. August. belijdt/ dat hy geene deughdsamer menschē en heeft gevonden/ dan die in de Kloosters ghevoordert zijn/ noch booser dan die in de Kloosters achter-waerts ghegaen zijn. Hier om van Godt gestelt zijnde in eenen nederen staet/ dient hem oodtmoedelijck ende volmaecktelijck: ende al waert ghy een slecht oudt wijf/ ghy soudt konnē/ om eene excellente liefde tot Godt/ onder d'Apostelen in den hemel ghereckent worden/ ende voor veel ontallijcke religieusen ghestelt worden. 'T ghemack ende ongemack van verscheyden staten/ heeft Heer Rodericus Bischop van Zamorren in eenen boeck beschreven/ die genoemt wordt/ Den spieghel des menschelijcken levens.

In eenen nederen staet kan men tot een groote volmaecktheydt gheraken.

De volmaecktheydt des staets is in eene volkomen liefde ghelegghen.

De derde practijcke/ arbeydt op u alder-neerstichste te behalen de volmaecktheydt uwes staets/ die in volmaeckte liefde ghelegen is/ noch en staet niet lichtelijck naer eene andere maniere van leven.

De vierde/ stelt u voor oogen 't patroon van eenē uytnemenden en heylighen persoon/ die in soodanighen staet als den uwen/ den wech tot het eeuwigh leven ghelukkelijck af gheloopen heeft/ ende volght dien naer: neemt sulcke tot uwe patroonen ende voor-bidders/ ende by sonder dient den H. Enghel uwen bewaerder/ als den leydts-man uwes wechs ende levens.

Schiet-

Schiet-ghebedekens.

MIjn herte is bereydt, o mijn Godt, mijn herte is bereydt: ick ſal u Pſalmen ſinghen in mijne glorie. Pſalm. 107.

Als een laſt-draghende beeſte ben ick by u, ende altijdts ben ick by u. Pſalm. 72.

Ick hoore u toe, maeckt my ſalich, want ick hebbe uwe rechtveerdicheden onder-ſocht. Pſal. 118.

AEN-MERCKINGHE OP HET TWEEDE BEELDT.

Wat verbeydt ghy u te bekeeren tot den Heere uwen Godt / ende al u goedt?

SPoedt u o sondaer om u te bekeeren tot uwen Schepper, ende Verlosser, en blijft niet [A] twijfelachtigh: wāt de doot volght u. Siet [B] Iesus ghereedt om u t'ontfangen, Aensiet sijne wonden, let op sijne [C] pijnē, ende hoe dat hy u goedertierlijck te gemoet gaet. Versmaedt de [D] werelt met haer bedrogh; verfoeyt de [E] sonde, als eē schrickelijck monster; volght Iesus, eñ de [F] deught, die den [G] Enghel u toont: let op den prijs die daer toe staet, ende neemt uwen toevlucht tot haer; door [H] berou van sonden, ende door [I] biechte aen den Priester ghedaen: volght d'exempelen van [K] die penitentie ghedaen hebben, op dat ghy mooght vol-doen voor Godt, alsoo sult ghy verlost worden van het jock des helschen Pharao, ende sijne slavernijen; ghelijck de [L] kinderen van Israel door het uyt-gaen van Egypten: blijft hier niet stille staē, maer trect voordts naer u vader-landt, als een reysende man, baent hier toe den wech door [M] aelmoessen, [N] vasten ende [O] bidden. Och hoe verblijden haer [P] de Enghelen over eenen sondaer penitentie doende: ende wat eenen grooten loon sal al-sulcken siele te verwachten hebben!

P
O
N
M
L
I
K
F
G
H
D
A
E
C
B
II
2

Het IV. Capittel.

Beraedt om rijpelijck tot Godt ende ons eynde te bekeeren, als vvy van den rechten vvech af-ghevveken zijn.

WAt sal't u baten / o reyser / dat ghy het eynde uwes levens weet / dat u door het gheloove Godt ende den wech tot Godt/kenbaer geworden is/ eñ dat ghy eenen staet des levens verkosen hebt; is't sake dat ghy dus verre gekomẽ zijnde, af-wijct van den rechten wech/u eynde/gheluck ende salicheydt vergheet? Voorwaer het soude beter gheweest hebben/ dat ghy Godt noch sijn ghebodt niet en hadt gekent: want den knecht die den wille sijns Heeren weet/ ende niet en doet/ die sal gheslaghen worden met veel slagen. Ghelijcker-wijs den Apostel seydt / dat sy gheene onschult en hebben; want als sy Godt gekent haddẽ/soo en hebben sy hem als Godt niet ghe-eert oft ghedanckt; maer sy zijn ijdel geworden in hunne gedachten/eñ hun onwijs herte is verdonckert gheworden: want seggende hun selven wijs te wesen/zijnse dwasen geworde/eñ daerom heeftse Godt ghelevert in de begheerten haers herten in onsuyverheydt/ ende schandelijcke lusten. Lue.12. Rom.1.

Is't sake dan/ dat ghy(die dit leest)noch door mẽschelijcke kranckheydt af-gheheert zijt van uwen Godt/van u goedt/uwẽ alder-liefsten Vader/ ende alder machtichsten Schepper; ick bidde u door het bloedt van Christus Jesus/ende uwe salicheyt/dat ghy niet lanck saem en zijt om u tot dẽ Heere te bekeeren/ ende het selve niet uyt en stelt van dage tot dage. Want onversiens sal sijne gramschap komẽ/ ende in den tijdt der wrakẽ sal hy u vernielen; maer keert u tot hem op desen selven oogen-blick/eñ versucht tot hem. Want sijne machtige handt is over u uyt-ghereckt; keert weder-om/ ende keert u op den rechten wech / tot uwen Heere uwen Godt. Want hy heeft ghesyedt: den ongoddelijcken verlate sijnen wech / ende een ongherechtich man sijne ghedachten / ende laet hem weder-keeren tot den Heere/ende hy sal sijns ontfermen; tot onsen Godt/ want hy is veel om te vergheven. Eccl.5. Isaiæ 55.

Den mensch. Ick weet / ende kenne opentlijck / het eynde waer toe dat ick gheschapen ben / te weten / om Godt den Heer te dienẽ; ende dat hier in al mijn geluck ende salicheydt gheleghen is : maer wat sal Psal. 37. ick doen? Want mijne boosheden zijn boven mijn hooft gewassen / ende gelijck eenen swaren last zijn sy op my beswaert. Ick bevinde dat ick neder-ghedaelt ben van Jerusalem naer Jericho / die ter contrarie uyt Jericho moeste mijn reyse nemen naer het hemelsch Jerusalem: ende nochtans soo ben ick met veel andere menschen verblindt gheweest / dat ick voor my nam als-dan mijn selven tot Godt te bekeeren / als ick eerst Godt met alderley sonden ghenoechsaem vertoornt soude hebben : ick hebbe voor my ghenomen als-dan my tot sijnen dienst te begeven / als ick onbequaem soude wesen door mijnen ouderdom / om de wereldt langher te dienen : ende als ick den nieuwen wijn / den fleur ende jeught mijns levens aen de wereldt gheschoncken hebbe / dan soude ick my selven / slap ende krachteloos zijnde / tot den dienst Godts begheven : ende meynt ghy dat hy mijns ghenadich sal wesen?

Matth. 11. Den Enghel. Hoort den Heere segghen : Komt tot my die beladen ende belast zijt / ende ick sal u vermaken : Psal. 26. Betrout in den Heere / ende doet wel / ende ghy sult gevoedt worden in sijne rijckdommen. Alleen Eccl. 5. en vertoeft niet u tot den Heere te bekeeren / ende en stelt dat niet uyt van daghe te daghe; want onversiens sal sijne gramschap komen / ende in den Psal. 7. tijt der wrakẽ sal hy u vernielen. Spoedt u te bekeeren / op dat hy uwe siele niet wech en neme als eenen leeuw / ende datter niemandt ghevonden en worde / die se verlosse ende behoude. En weet ghy niet dat-men dick-wijls al te laet remedie soeckt / als de siecte nu ghewortelt ende verondert is? Wat profijtẽ sullen daer doch komen van dit uyt stellen? en siet ghy niet dat eenen boom niet geboogh en kan worden dan als dien noch jonck oft een roede is; alsoo oock sult ghy geluckich wesen / is't sake dat ghy in tydts uwen hals bunght onder het soet jock van Christus Jesus uwen Heere / eñ de kleyne kinderen van Babylonien (dat zijn de op-klimmende gedachten) slaet aen den steen / op dat ghy niet te langh beydende / de

Den eersten middel om niet langher te dolen / is in tijdts weder te keeren.

selve

selve soudt konnen verwinnē. Want wie isser sieck/ die verwacht tot dat de siecke vererghert is? Wie is eenen wijsen reysenden man/ die syne reyse uyt-stelt/tot dat door den gheduerighen reghen/ de we-ghen niet te passeren en zijn? Wie isser die verbeydt dat den draeck/ die hy qualijck af-snyden kan/ ghe-wassē zy als eene schippers kabel/ dat is tot dat de quade ghewoonte dieper ghewortelt is/ eñ quader zy om uyt te roeyen? Wie isser soo dwaes/die voordts gaet dwalen/als hy bemerckt dat hy van den rech-ten wech geweken is? Wie isser die het pack synder sonden/nu niet op-heffen konnende/om aen de voe-ten Christi onses Salich-makers/ eñ des Priesters af te legghen/sal konnen verdraghen/noch grooter ghewordeu zynde? Het gene dan dat ghy eenen an-deren soudt raden in soodanighe sake (let hier wel op) gheeft desen raedt aen u selven.

Den mensch. Eylaes! en is dan de ghedachtenisse des doodts niet krachtich genoech om my dit wijs te makē/ de welcke my sal verrasschen/ ende komen ghelijck eenen dief in den nacht/ ende op sulcken ure die ick minst ben verwachtende?

Den Enghel. Siet wel toe dat ghy in deser voegen niet ghestraft en wordt: de wyle ghy nu kloeck ende wel-varende zynde/ Godt vergeet; dat ghy in de ure uwes doots/ wel u selven/ ende Godt mede niet in-dachtich en zijt. Den vyandt sal u als-dan dapper-lijck aen-vallen ende bestrijden/ ende dat soo veel te kloecker/ hoe dat hy u dick-wijlder over-wonnen heeft/ ende ghy door de menich-vuldicheydt uwer sonden te swacker sult wesen/ soo veel te geweldi-ger sal hy u aen-vallen/ hoe dat u als-dan de krach-ten der sielen ende des lichaems te meer sullen ont-breken. Al is't sake dat Godt belooft heeft vergif-fenisse den genen die met een rouwich herte tot hem komē/ en heeft hier toe nochtās niet belooft u gratie te gheven/ noch toe-geseydt/ dat ghy den dach van morgen sult beleven. Hoe grootelijcx sult ghy in den dach des oordeels beschuldicht wordē/ dat ghy by-na de ghelegentheydt uwer salicheydt veronacht-saemt/ eñ den wech uwer bederffenisse/ met grootē arbeydt ende verscheyden perijckelen gesocht hebt? Wat eere sal het hem dan wesen / die gheheel syn

Den tweedē is de onse-kerheydt des doodts / ende als-dan het heet aen-val-len des vyants.

leven qualijck over-ghebracht heeft? wat sal hy als-
dan maeyen/ die in sijn leven voor sy-selven/ smer-
Matth. 7. ten/ende eeuwighe tormenten ghesaeyt heeft? Oft
sullen sy plucken wijn-druyven van de doornen;
oft van de distelen/vyghen? Is dit eene bereydin-
ghe om den Rechter te versoenen / d'een sonde op
d'ander te vergaderen?

Den mensch. Ick bemercke/ ende sie klaerlijck/
datter niet droeviger en sal wesen in der eeuwich-
Rom. 2. heydt / dan dat-men in den tijdt van ghenade / sy-
selven vergadert eenen schat der gramschappen/ in
den dach der gramschappen ende van wrake/ ende
dat door dien wy Godt meer vergramt/ende meer
ongheluck ghedaen hebben/ hoe dat hy in dit leven
ghenadigher t'ons-waerts is gheweest.

Den derden is / te over-dencken den leelijckẽ ende slavelijcken staet der sonden.

Den Enghel. Al-waer het by al-dien/ dat ghy in u
uyterste salich soudt wordẽ/soude 't niet eenen uyt-sin-
nicheydt wesen hier te blijven in den staet vā eenen
moordenaer ende vyant Godts; inden staet van een
slave/liever dan vrij te wesen/ ende laten allen den
tijdt van verdiensten eñ Godt te behaghen voor-by
gaen? Is 't sake dat ghy Godt in der eeuwicheydt
wilt lief hebben ende beminnen/ waer-om wilt ghy
hem nu haten? is 't dat ghy hem als-dan sult bemin-
nen/hoe grootelijcks sult ghy u bedroeven/dat ghy
uwen Vader/uwen Heere/ende al u goet/soo langh
sult ghehaet hebben. Ghy en laet hier gheen ghele-
gentheydt oft occasie van eenich tydelijck ghewin
voor-by gaen / eñ sult ghy veronachtsamen d'occa-
sie van eeuwige rijckdommen te bekomen? Aen-siet
eens hoe sorchvuldelijck dat de heylighen ghewan-
delt hebben in de tegenwoordicheydt Godts/ ende
vreesden den Heere gelijck op-rysende baren tegen
haer-lieden op-staende/altijt bevreest wesende/niet
tegen-staende dat sy haer nerghens in schuldich en
kenden/ en waren nochtans tot gheender tijden on-
besorcht. Ende ghy soo menich-mael van my ver-
maent wesende / op dat ick my soude moghen ver-
heugen in uwe bekeeringhe/hebt my soo langh we-
Amb. lib. 2. derspannich gheweest. En laet u niet voor-staen dat
de pœnit. het soo licht is/sy-selven te bekeerẽ/ (seght den hey-
c. 10. ligen Ambrosius) ick heb bevondẽ dat het veel lich-
ter is / dat-men hem soude behouden in sijne eerste
onnoo-

onnooselheydt/ dan hem te begheven tot eene waer-achtige penitentie: ende al en waerder anders niet/ wat isser droevigher dan te leven in eenen ghedurighen strijdt/ benautheydt/ ende een knaghen van conscientie sonder op-houden dach ende nacht? heeft dit uwen Salich-maker by u verdient? is dit sijne voet-stappen naer-ghevolght/ hem te verbellighen om dat hy genadich ende bermhertich is gheweest; ende den spot met hem te houden/ om dat hy lanckmoedich ende sacht-sinnich is? En weet ghy niet/ Rom 2.
seght den Apostel/ dat de goedertierenheydt ende goetheydt Godts u verwacht tot leedt-wesen van u voor-leden leven? Och hoe groot is de goedtheydt die hy u dagheliicx betoont in u te spijsen/ t'onderhouden/ te beschermē/ ende alle creaturen om uwen wille! en kan u dit noch niet-met-allen beweghen? Och oft ghy verstont/ ende dat in desen uwen dach/ Luc.19.
die tot uwen vrede is! Ende wat is het doch dat u af-houdt van uwen Godt/ van uwe salicheydt/ glorie/ goedt ende salich leven; van het om-helsen ende liefde van eenen soo goeden Vader? Wat is het anders dan een luttel ghenuechts ende ijdelheyt deser werelt/ de welcke nochtans met soo grooten arbeyt eñ sorchvuldicheydt ghesocht/ met vreese bewaert/ ende verloren zijnde beschreyt wort; daer-en-boven hier namaels met onsprekelijcke pijnen/ oft wel alhier met ghedurighe tranen betaelt moet worden? want komt ghy eens onder het ghetal der uyt-verkorene/ soo sult ghy wenschen duysendt dooden ghestorven te hebbē/ liever dan dat ghy Godt al-machtich vergramt soudt hebben. Gaet dan/ ende geeft u tot eene wel-luste van eenen oogen-blick/ die ghy daer naer met de eeuwighe straffe moet bekoopen. Bekeert u/ bekeert u/ eñ siet wat onder-scheyt datter is tusschen den rechtveerdigen ende den goddeloosen/ tusschen den genē die Godt oft sijnen vijant Malach.3.
dient. Want hy is den Heere/ ende daer en is gheenen anderen neffens hem/ hy is den genen die doot-slaet ende weder-om levendich maeckt; hy is grootdadich/ ende sijne groot-dadicheydt en heeft gheen eynde; hy is alleen die onsterfelijck is/ ende woont in een licht/ daer-men niet aen komen en kan: ende dorst ghy u noch verstouten om desen machtighen 1.Reg.2. Psalm. 44. 1.Timot.6.

Heere te versmaden / ende liever aen te hangen sij-nen ende uwen gheswoorn vyandt/door eer-sucht/ gierichheydt/ende ydelheydt deser wereldt ? Jeru-salem/ Jerusalem / bekeert u/ bekeert u / tot uwen Heere uwen Godt.

August. l.8. Conf.c.5. Den mensch. Ick en heb niet/o heylighen Enghel! dat ick hier teghen soude verantwoorden / als ghy my seght: Staet op/ghy die daer slaept/ ende ver-weckt u van der doodt / ende uwen Salich-maker sal u verlichten : ende overmidts dat ick bekenne/ dat het in alles waer is / 't gheen my voor ooghen ghestelt wordt/ soo en heb ick niet daer ick my met recht mede soude komen verdedigen/ over-wonnē wesende van de waerheydt. Want ick soude wel uytsinnich wesen te sondighen / by al - dien ick my liet voor-staen / dat ick naer alle myne mis-daden gheene ghenade en soude konnen verwerven : ende weet ick dat ick eenen goeden ende bermhertighen Heere hebbe / die niet teghen-staende dat hy groo-telyckx door de menichte mynder sonden vergramt wordt / nochtans ghereedt is myne sonden te ver-gheven;hoedanich soude dese myne booshevdt we-sen/ quaedt te willen zyn/ om dat hy goedt is ?

Ghebedt van eenen die hem tot Godt bekeert, uyt den H. Augustinus.

H*Eere Iesu Christe, Sone van den levendighen Godt, die met uyt-ghestreckte armen, tot de verlossinghe van alle men-schen, ghedroncken hebt den Kelck van u bitter lijden, komt my van daegh te hulpe. Ick arm zijnde, kome tot den ghenen die rijck is; ellendich, tot den ghenen die bermhertich is: en laet my doch niet onghetroost vvech gaen. Ick kome tot u hongherich zijnde, en laet my niet gaen onversaedt. Al is 't dat ick versuchte eer ick ete, verleent my, dat ick naer dese versuchtingen mach ghespijst vvorden. Voor al, o alder-soetsten* I E S V, *ick belijde in de teghenvvoordicheydt van uvve grondeloose bermherticheyt, teghen mijn eyghen selve mijne misdaden. Aen-siet, o Heere, hoe dat ick in sonden ontfanghen ende gheboren ben, ende ghy hebt my ghesuyvert ende gheheylicht, ende ick heb my na-der-handt met meerder sonden besmet. VVant ick heb gheboren ghevveest*

in

in het ghene dat ick niet en konde ontgaen ; maer heb my daer naer vrij-vvillichlijck in mijne vuylicheden ghevventelt. Dit is het quaedt, o Heere, daer ick u mede onteert ende my selven besmeurt hebbe (die ghy nochtans naer u beeldt ende ghelijckenisse gheschapen hadt) hooveerdicheydt, ijdele glorie, ende meer andere sonden, met de vvelcke ick mijne arme siele nu besvvaert ende ghequetst vinde. Siet, Heere, hoe dat mijne sonden boven mijn hooft ghevvassen zijn, ende als een svvaer pack my selven over laden; ende 't en zy sake dat ghy, vvien het eyghen is ghenadich ende bermhertich te vvesen, my by-staet met uvve krachtighe handt, ick sal teenemael te niet gaen. Slaet uvve ooghen op my, o Heere, die heylich zijt, ende siet, hoe dat mijnen vijandt teghen my op-staet segghende: Godt heeft hem verlaten, ick sal hem vervolghen ende vangen, vvant daer en is niemandt, die hem uyt mijne handen kan ontvveldighen. Ende hoe langh sult ghy vertoeven, o Heere? keert u tot my, ende verlost mijn ziele; bevrijdt my door uvve ghenade. VVeest uvves soons bermhertich, die ghy niet sonder grooten arbeyt gebaert hebt, ende en acht soo seer mijn quaedt niet, dat ghy daer door uvve goedtheydt soudt vergheten. VVie is den vader die sijnen sone niet en verlost? oft vvie is den sone die van den vader met sijne ghenadighe handt niet en vvordt ghestraft? Soo dan, o Vader ende Heer, al is't dat ick een sondich mensch ben, ick en kan nochtans niet laten uvven sone te zijn, vvant ghy my ghemaeckt hebt ende hermaeckt. Is't dat ick ergens in ghesondight heb, suyvert my, ende door uvve gheesselinghen ende straffen ghesuyvert zijnde, levert my over aen uvven Sone. Is het vvel moghelijck dat een moeder, het kint dat sy in haer lichaem ghedraghen heeft, kan vergheten? ende al vvaer het by al dien dat sy het vergate, ghy nochtans als eenen goedertieren Vader, hebt belooft ons niet te vergheten. Ick roepe tot u, ende ghy en verhoort my niet; ick ben in droefheydt, ende ghy en troost my niet. VVat sal ick alder-ellendichsten mensch segghen oft doen? Ick ben vervvorpen van u aenschijn, aen-ghesien dat my desen troost ontbreeckt. VVee my, van hoe grooten goedt ben ick gekomen tot een alder-meeste quaedt?

Psal. 37.

Psal. 70.

Psalm. 6.

Isaiæ 49.

quaedt! vvaer ginck ick, ende vvaer toe ben ick gekomen! vvaer ben ick, ende vvaer ben ick niet! vvaer hebbe ick naer verlanght, ende vvaer naer versucht ick nu! ick hebbe rust gesocht, ende siet ick ben benaut; siet ick sterve, ende mijnen Salich-maker en is met my niet: ende het vvaer my nochtans beter niet te vvesen,

Psal.88. *dan sonder mijnen Salich-maker te vvesen: het is beter niet te leven, dan sonder het vvaerachtich Leven te leven. VVaer zijn uvve oude bermhertícheden, o Heere* IESV*! sult ghy altijt op my vergramt blijven? versoent u over my, ende vveest mijns ghenadich, noch en keert u aenschijn vā my niet; die het selve om my te verlossen, niet af-ghekeert en hebt van de ghene, die u bespot ende bespoghen hebben. Ick belijde dat ick ghesondicht hebbe, ende mijne conscientie ghetuyght my, dat ick de verdoemenisse vveerdich ben, ende niet machtich en ben voor mijne sonden te vol-doen; maer het is nochtans seker dat uvve bermhertícheydt*

Psal.142. *alle mis-daden verre te boven gaet. En vvilt teghen my niet op-teeckenen, o alder-goedertierenstē Heere, alle mijne bitterheden, noch met uvven dienaer in 't recht treden; maer vvilt my naer de menich-vuldicheydt uvver ontfermbertícheden alle mijne sonden vergheven, Amen.*

Practijcke tot eene rijpe bekeeringhe.

D'Eerste te bemercken dat het onwijsselijck ghedaen is/iet anders van dese sake meer ter herten te treckē/ waer aen het al/ende de salicheydt van de menschen ge-

Matth. 16. leghen is. Want wat batet den mensche/dat hy de gheheele wereldt winne / ende dat hy schade lijde aen sijne siele?

De tweede / dagheliijcx 's avondts een van dese naervolghende bemerckinghen by sy-selven over-legghen/ waer door hy mach verweckt ende voordts-ghedreven worden; ende t'samen/eer hy gaet slapen/over dencken/ oft hy ghereedt is te sterven. Want den slaep een waerachtich voor-beelt is van de doodt/ ende oock den wech tot de selve. Hoe dick-wijls is het gheheurt/dat den ghenen die 's avondes gherustelijck is gaen slapen / 's morghens onversiens doodt ghevonden is? Zijt ghy wijs/ soo en sult ghy u tot den slaep niet begheven/ u stellende in perijckel van de eeuwige doodt. Het is eene grouwe-

lijcke

lijcke sake te vallen in de handen van den levenden Godt.

De derde/ sekere bequame uren hier toe schicken/ besonderlijck 's Heylich daeghs. Maer/ eylaes! soo verre zijn wy verblindt ende verslapt / dat wy lichtelijck vinden tijdts ghenoech voor ons tijdelijck profijt; maer voor onser sielen salicheydt/ ende voor Godts dienst/ konnen wy qualijck eenen ooghen-blick vinden/ aen-gesien dat ons gheheel leven by-na in tijdelijcke bekommernissen versleten wordt.

Korte bemerckinghen dienende tot onse bekeeringhe, ende om een goedt leven te aenveerden, die wy dick-wijls, maer sonderlinghe teghen den nacht behoorden te over-dencken.

Bemerckt ten eersten/ dat ghy als eenen pelgrim ende reysenden man zijt / ende spreeckt u selven aen in deser manieren: Waer ga ick? tot wat eynde ben ick gheschapen/ ende den wech van dit leven in getreden? 'T is voorwaer op dat ick eens soude gheraken tot het hemelsch Jerusalem. Maer leydt my derwaerts oock het leven dat ick leyde / ende den wech die ick in ghetreden ben? Wanneer sal ick komen / ende verschijnen voor u aenschijn / mijnen Godt? eylaes mijne wooninghe is verlenght!

Dese pointē dienen op de vierde practijcke boven ghestelt/ pag. 49.

Bemerckt tē eersten dat ghy eenen pelgrim zijt.

Bemerckt ten tweeden / dat eenen reysenden man/ daghelijcks voordts moet gaen/ ende soecken de kortste ende sekerste weghen / ende over-leght oft ghy dit doet: voorwaer in dien dat u/ over wech gaende/ den sekerstē ghewesen wierdt/ soudt ghy dien niet in gaen? Waer 't by al-dien / dat u in eenighe sake van grooter gewichte verscheyden raden voor ghelepdt wierden/ en soudt ghy den sekersten niet verkiesen/ besonder/ waer 't dat u desen ghegheven wierde / van een seer wijs ende verstandich man? Ghebruyckt dese selve wijsheydt/ in het gene dat uwe siele aen-gaet. Hoort wat de eeuwighe wijsheydt seght/ ende het gene dat ghy eenen anderen soudt raden / stelt dat voor u selven te werck. Biecht u dickwijls/ ende ontfanght het H. Sacrament/ eñ hebt medelijden met u eyghen siele / is 't dat ghy Gode wilt behaghen/ soo dat ghy tot gheender tijdt / niet een ure lanck en blijft in de vyandtschap / oft verlaten van Godt almachtich/

Ten tweedē/ dat ghy alle daghe moet voort-gaen/ ende den kortstē wech onder-soeckē.

machtich / in de macht van den vijandt der hellen / levende naer sijn goedt duncken. Eylaes / veel wijser zijn de kinderen deser wereldt / dan de kinderen des lichts in hun gheslachte!

Ten derden / dat alle dingen hier seer haest vergaē.

Bemerckt ten derden / verscheyden bekommeringen der menschen ende waer om dat sy haer tot de selve begheven met gantscher krachten / soo van siele als van lichaem: te weten / op dat sy rijckdommen souden moghen vergaderen / oft wel dat sy eere ende gonste der menschen souden bekomen / ende dat voor eene wijle tijdts / oft eenen ooghen-blick: ende dese konnen dickmael op den selven oogen-blick / door eene kleyne faute / oft door een woordeken van eenen quaedt-willigen / oft door het schieten van een loot / verloren gaen. Hoe veel te beter is het dan te dencken op de eeuwighe eere / ende goedt-gunsticheydt van den eeuwighen Koninck ende sijne rijckdommen? Ijdelheyht der ijdelheydt / ijdelheyt der ijdelheydt / ende het en is al maer ijdelheydt.

Ten vierdē / dat al het gene hier is / vā kleyn weerden is.

Bemerckt ten vierden / wat de Koningen ende Princen deser wereldt zijn / ende wat dat Godt is? Sy en zijn anders niet dan wormen der aerden / slaven oft onse mede-knechten: heden zijnse / ende morghen niet. Overleght hoe dat van d'eene zijde eenen worm der aerden / ende onsen mede knecht / van ons begheert ghedient te wesen / ende van d'andere zijde Godt: siet hoe neerstich ende veerdich dat de menschen zijn / haer niet temoeyelijck vallende om eenen Prince te dienen / die haren mede-knecht is: ende hoe veel beloften moet Godt bybrenghen / ende vermaenders uyt seynden / eer hem het thiende deel bewesen wordt / ende dat dit selve noch niet eer en gheschiedt / voor dat het van den mede-knecht goedt ghevonden ende toe ghelaten wordt: over-peyst hoe leelijck ende onweerdich dat sulcks is / ende seght: My is goedt Gode aen te hanghen / te stellen mijn betrouwen op mijnen Heere / mijnen Godt.

Ten vijfden / de wereldt en loont geenen arbeydt naer verdienste.

Ten vijf den / bemerckt eerstmael als ofter nu eenighe weder om ghekomen waren uyt de helle / soo van de Heydenen / als van de Christenen / ende die uwes gelijck ghewees hebben / 't zy Keyseren / 't zy Krijchs mannen / Princen / Raedts-heeren / etc. vraeght haer welcken loon dat sy van de wereldt voor haren arbeydt ontfanghen hebben. Eylaes! hoe veel worden der ghevonden

die

die ghepresen worden daer sy niet en zijn / ende ghepijnicht worden daer sy zijn? Ten tweeden/ hoe veel goede wercken sulcken Prince/ by exempel/ ter eeren Godts soude konnen upt rechten / die sulcken arbeydt aenneemt/ ende sy selven in soo veel perijckelen stelt/ om de wereldt te dienen. Het is ontwijfelijck / oft hy soude lichtelijck tot groote heylicheydt konnen geraken/ ende verre ende wijdt d'eere Godts konnen verbreyden: seght dan upter herten : Wat batet den mensche is't sake dat hy de gheheele wereldt winne / ende sijne eyghene siele verliese.

Ten sesten bemerckt/ ten eersten dat ghy in het gheene dat u te doen staet / niet en kondt upt - rechten sonder Godt/ hier om schrijft het hem al toe / die de machtighe vernedert/ ende verheft den ootmoedigen : ende zijt voor al besorght/ dat ghy hem soudt moghen behaghen. Ten tweeden/ dat uwe dienaers ende andere die onder u bevel staen/ soo veel als 't doenlijck is / goedt ende Godtvruchtich zijn. Want het is voor-seker / dat soodanighe gheene bequame instrumenten en zijn/ om het gheloove voor te staen / de eere Godts te verbreyden/ oft iet heerlijcks upt te rechten / die vijanden zijn van Godt almachtich / ende slaven van den duyvel der hellen / die haer - lieden tot alle quaedt ghedueriglijck verweckt. Ten derden / dat het onmoghelijck is alle toe-komende dinghen te voor - sien/ daer om als - men alle menschelijcke neerstigheydt ghebruyckt heeft/ moet men van alles Godt de sorghe laten ende bevelen aen sijne Goddelijcke voorsichtigheydt. Ten vierden/ aen gesien dat hy alleen Heere is / alleen den alder - hooghsten / dat - men over-sulcks sijne eere ende glorie voor al moet besorgen ende voor ooghen stellen. Want anders doende souden wy hem grootelijcks vergrammen / ende ons voornemen en soude tot gheen goedt eynde gheraken / als hy siet / dat wy hier in meer d'eere van eenen dienaer/ dan sijn eere soecken : want hy ghetuyght ons klaerlijck : Ick en sal mijne glorie niemanden anders gheven. Wie isser te ghelijcken by onsen Heere/ onsen Godt/ die daer woondt in het hooghste/ ende aenschout de verworpen dingen in hemel ende aerde? die daer seght: Soo wie my eere sal bewijsen / dien sal ick oock vereeren : maer die my versmaden/ sullen onbekent wesen.

Ten sesten/ dat men sonder Godt niet doen en kan: en daerom middelen soecken om hem te dienē ende te behaghen.

Bemerckt

Ten sevensten / dat den tijdt snellijck voorby gaet / ende dat men daer om niet moet uyt-stellen.

Bemerckt ten sevensten / de kortheyt des levens / ende dat het selve voor-by gaet ghelijck een schip / eenen pijl / eenen loopenden Post / en eenen roock. Daer om seyndt de schatten van uwe goede wercken ende aelmoessen / al-waer ghy eeuwelijck sult leven: soeckt daer heerlijckheden te verkrijgen / ende niet op deser werelt / daer wy voor eenen korten tijdt woonachtich zijn. Hier naer bemerckt d'onsekerheyt van de ure des doodts / en weest daer om alle ure gereedt / noch en begeeft u niemermeer tot ruste / 't en zy dat ghy Godt naer het onder-soecken uwer conscientie versoent hebt / indachtich wesende het ghene dat de eeuwige Waerheydt seght: De ure die ghy niet en meynt / sal den Sone des menschen komen.

Ten achtsten / dat men ten minsten soo neerstich moet wesen voor sijne salicheydt / als voor het tijdelijck te besorghen.

Bemerckt ten achtsten / dat de Princen voor-sien zijn van soodanighe persoonen / die met alder neerstichey dt besorghen het ghene dat het ghelt oft financie aen-gaet: die haer lichaem gade slaē / ende datse rijckelijck geloont wordē / die haer lieden schaden beletten / die haer de teeckenen van sieckten te kennen geven / ende de verborgen listighe vonden van de vijanden ontdecken ende te kennen geven. Voeght dit uwe siele toe / ende kiest ten minsten eenen Biecht-vader / van den welcken ghy begheert vermaent te worden / als hy eenighe sieckte der selve sal ontdecken / oft de loose vonden van de helsche vijanden u sal te kennen geven / op dat ghy u hier af in tijts soudt mogen bevrijen. O Heere / toont my uwe weghen / ende onder-wijst my uwe voet-paden. Och oft mijne weghen ghestiert wierden tot het onder-houden van uwe rechtveerdichmakinghen! Ick hebbe ghesworen ende voor my ghenomen / te onder-houden d'oordeelen van uwe recht veerdicheydt.

Schiet-Ghebedekens.

Psalm.7. TEn zy dat ghy bekeert wordt, hy heeft sijn sweerdt opgeheven om te slaen, sijnen boge heeft hy gespannen, ende dien bereydt.

Psalm.79. Godt der heyr-krachten bekeert ons ende vertoont u aensicht, ende wy sullen salich zijn.

Psalm.84. Bekeert ons Godt onsen Salich-maker, ende keert uwe gramschappe van ons.

Ierem.31. Bekeert my, o Heere, ende ick sal bekeert worden, want ghy zijt mijnen Heere mijnen Godt.

HET

HET V. CAPITTEL.

Van de penitentie den waer-achtighen Wech, door den welcken den menſch tot Godt, ende tot den wech der ſalicheydt weder-om keert, ende van haer eerſte deel, welck is het berouw.

NAdemael dat den menſch in Godts tegenwoordicheyt voor-ghenomen heeft/ hem tot Godt te bekeeren/ ende wederom te keeren tot den wech der ſalicheydt/ ende te letten op het eynde/ waer toe dat hy van Godt al-machtich gheſchapen is; ſoo moet hy hem begeven tot berouw ſijnder ſonden/ waer door hy als door eenen korten wech/ op den rechten wech mach gheraken; ende alſo voor-dis reyſen den wech van dry daghen in de wildernisſe met de Iſraeliten/ om den Heere offerande op te draghen/ ende verloſt te worden van de ſlavernye des duyvels. Den eerſten dach van deſe dry/ ende het eerſte deel van deſe reyſe/ is 't Berou; het tweede/ de Biechte; het derde/ de Vol-doeninghe.

Den ghenen die weder-keert tot God/ ſal door al hem begeven tot berou ſijnder ſonden.

Exod. 12.

Want ghelycker-wijs dat Godt den Heere/ door ſijne wonderlijcke ende ſoete beſchickinghe ghestelt heeft/ dat de siele/ die den weedom ontfanghen ende de ſonde ghebaert heeft/ de doodt ſoude ſterven; alſoo heeft hy geordonneert/ dat de ſelve/ die nae de ſonde vervult ſal weſen met weedom ende droefheyt/ het leven ſoude wederom kryghen: ende alſoo gheſchiedet/ dat de vrucht der ſonde/ te weten/ den weedom/ die van de ſonde voorts-ghebrocht wordt/ de ſelve ſonde/ die ons vernielt hadde/ wederom te niet brenght.

Dit leedt-weſen is twee-derley/ 't een dat van de gheleerde Attritio ghenoemt wordt/ als iemandt een leet-weſen ſijnder voor-leden ſonden verweckt/ door het overlegghen van de leelijckheydt der ſelver; oft door vreeſe der hellen/ oft door eenighe dusdanighe bemerckinghe. T'ander is/ dat ſy Contritio noemen/ waer door de siele/ niet om eenighe ſtraffe/ niet om het verlies van ſijne goederen/ niet om eenighe pijnelijckheydt oft moeyelijckheydt/ maer uyt pure liefde bedroeft is/ wel willende dat hy die ſonde niet ghedaen en hadde (al is 't dat hy gheene ghe-

voelijcke beweeghlijckheydt oft tranen ghewaer en wordt) om dat hy hier door het opperste goedt/ ende sijnen alder-goedertierensten Vader/ sijnen alder-milsten Heere bedroeft ende on-gheluck ghedaen heeft, die hy nochtans alle eere en liefde schuldich was te bewijsen: ende dit is het leedt-wesen ende berou der kinderen / 't welck Godt den hemelschen Vader seer aen-ghenaem is/ ende dat in sulcker voeghen/ dat het oock ghenoechsaem ter salicheydt is/ als wy gheenen Biecht-vader by de-hant en hebben. Om hier toe te geraken/ moeten wy meer arbeyden/ dan tot een beanghst her-halen onser sonden/ daer wy nochtans gemeynelijck contrarie sien geschieden. Waerom ick hier eenighe middelen voor ooghen stelle/ die hier toe souden moghen dienen.
Luc. 7. Magdalena heeft door dit leedt-wesen ende liefde/
Luc. 18. hare sonden af-gewasschen: den Publicaen is weder om in ghenade ontfangen geweest/ als hy uyt gantscher herten / ende uyt eene affectie van liefde / dit salich woordt ghesproken heeft: Godt weest my armen sondaer ghenadich.

Dit tweederley leet-wesen begrijpt in hem (al is't dat dit niet altijdt uyt-druckelijck en gheschiet) eene begheerte om de gheboden t' onder-houden; waer onder begrepen wordt voor al 't ghebodt van op sijnen tijt te biechten: welck sulcken kracht heeft/ dat hier door den mensche/ die een on-vol-maeckt berou hadde/ tot een waer-achtich gheraeckt: soo dat wy behoorden het selve dick-wijls te ghebruycken / om onsen roep ende salicheydt te versekeren.

T' samen-sprekinghe Christi Iesu met eene sondighe siele, om tot een vol-maeckt berouw te gheraken.

Deut. 32. Christus. Aenhoort ghy hemelen/ dat ick spreke/ en
Iob. 38. de aerde hoore de woorden mijns mondts. Siet N.N. ick sal u vraghen/ andtwoordt my. En heb ick u niet door eene on-eyndelijcke ende on-bedwongen liefde ter eeren van mijnen naem gheschapen? wel aen/ en ghetuyght u u herte niet/ dat ghy leeft in mijne teghen-woordicheydt/ tot mijnder spijt/ dat met rechte/ waer't sake dat u leven voor de wereldt bekent ware/ om uwen t' wille mijnen naem gelastert soude worden? daer ick u nochtans als mijnen Sone op,

Redenen van leedt-wesen is de groote wel-daden/ die wy ont-fanghen hebben ende mis-bruyckt.

op-ghevoedt ende verheven heb. Ende ghy hebt my
versmaedt/ ende ick heb ghesweghen; den os heeft
synen besitter bekent / ende den esel de kribbe syns
Heeren/ maer ghy en hebt my niet ghekent: maer
om dat ick lanck-moedich ben / heb ick verduldich
ghewest over de boosheydt der menschen.

De siele. Inder waerheydt Heere/ick ben ghelijck Psal.31.
ghewor den den peerde/ ende den muyle/ die on-ver-
standich zijn. Ick heb u ghenoemt Schepper / Ko-
ninck/ ende mijnen Godt/ ende om u spijt te doen/
heb ick u min gheacht dan eene snoode creature.
Ende is't sake dat ghy my vraeght de redene waer
om ick dat ghedaen heb/ en weet anders my niet te
verandtwoorden/ dan dat het my alsoo belieft heeft
niet tegen-staende/ dat ghy het verboden hadt; wāt
dit mijn vermaeck was/ al was 't u lief oft leedt.
Eylaes! Van de plante des voets tot den top des Isai.1.
hoofdts/ en is in my gheene ghesondtheydt. Maer
waer sal ick henen gaen: tot wien sal ick mijne toe-
vlucht nemen? Vader van bermhertigheydt / ende
Godt van alle vertroostinge/ en verworpt my van Psal.50.
u aenschijn niet/ ende en neemt uwen H. Gheest van
my niet. Reyckt uyt uwe handt aen u maecksel mij- Job.14.
nen Heere/ ende mijnen Godt.

Christus. Is't sake dat ick den Heere bē/ waer is
mijne vreese? Ben ick den Vader/ waer is de liefde/
die men my bewijst? Gelooft ghy dat ick den Heere
ben/ ende versmaet ghy my? Noemt ghy my Vader/
ende versmaedt nochtans mijne gheboden om uwen
ghesworen vyandt te ghelieven? Hoe dick-wijls heb Matth.23.
ick u willen vergaderen / ghelijck de klock-hinne
vergadert hare kiecksenen onder hare vleugelen/ eñ
ghy en hebbes niet ghewilt? Hoe menich-mael heb
ick gheseydt; hoe langhe sult ghy swaer van herten
wesen? Waer om bemindt ghy d'ydelheydt/ ende Psal.4.
soeckt de leughen-tael? Meynt ghy datter iemandt
soo boos gevonden wort/ die/ als hy hem laet voor-
staen dat den Koninck ontrent hem is / hem aen-
schouwt/ hem dreyght/ nochtans niet op soude hou-
den van den Koninck te vermaledyden? Isser wel
eenen mis-dadighen in den kercker ghestelt/ die den
rechter verwachtende/ weet dat de voor-leden ure/
ende oock dese teghen-woordige/ verscheydē andere

op de merckt grouwelijck ghepijnight worden/ om alsulcken mis-daden ghelijck hy ghedaen heeft/ende en wordt niet verschrickt? Ende ghy wel wetende dat overmidts sulcke sonde N. de voorleden ure ontallijcke menschen gheworpen zijn in den af-grondt der hellen / hebt nochtans dit op de selve ure versmaedt ende veracht. Ick heb u niet teghen-staende weder-om ghegeven / ende ghy en hebt my niet willen hooren ; ick heb mijne handt uyt-ghesteken/ ende ghy en hebt daer niet willen nae sien: ghy hebt allen mijnen raedt veracht.

Iob. 10. De siele. Weest ghedachtich Heere / dat ghy my gelijck slijck ghemaeckt hebt/ende weest indachtich uwer ouder bermhertigheden ; laet uwe bermhertigheden ons haestelijck voor-komen/want wy zijn
Psal. 78. uyter maten seer arm geworden. Wie sal my water geven voor mijn hooft/ ende eene fonteyne van tranen voor mijne ooghen! Het is my bitter dat ick u
Ierem. 9. verlaten heb/ mijnen Heere ende mijnen Godt.

Isaiæ 43. Christus. Weest ghedachtich der menichvuldigher wel-daden/ die ick u gedaen heb/ende laet ons t'samen gheoordeelt worden. Brenght iet voordts dat ghy hebt om u t' ontschuldighen . En hebt ghy my niet ontallijcke quaden N. voor al't goedt dat ick u bewesen heb/wederom ghegeven: o onvruchtbaerheydt mijnder siele? Ick heb u ghekocht met eenen dierbaren prijs van mijn bloet/niet met eenige verganckelijcke saken van gout ende silver/om dat ghy my alle eere soudt bewijsen/ende my draghen soudt in u lichaem : ende ghy hebt uwe siele verkocht om gheender weerde / soo kleyn hebt ghy my gheacht.

Hier worden de meeste wel-daden aen ghetelt die wy van Godt ontfanghen hebben.

1. Cor. 6. Weest ghedachtich dat ick mijne lieve siele te pande ghestelt heb voor u tot in de doodt : maer metter waerheyt uwen neck is eenen yseren zenuw-bandt/
Isaiæ 48. ende u voor-hooft metael ; ende om dat ick goet ben/ u ooghe is boos. Want ghy hebt u aensicht van my
Matth. 20. ghekeert/ende ghy hebt een verbondt met de doodt ghemaeckt/ende eene alliantie met de helle/tot mijnder spijt/op dat dese over mijn bloedt souden triompheren. Ick heb u bemindt / ende ghewasschen in mijn eygghen bloet/ ende desen is uwen doodelijcken vijandt/ die haeckt ende snaeckt naer u bloedt : ick heb u gheschapen/ende desen soeckt u in alle manieren

te

te vernielen; ick noode u tot eenen eeuwighen loon; desen tot eene slechte genoechte/ende eeuwighe tormenten: Ick ben het opperste goedt/ ende desen het opperste quaedt: ick roepe nochtans/ ende ghy en hoort my niet; ick bidde u/ende ghy verstaet my: ick weene/ om de perijckelen in de welcke ghy ghestelt zijt, ende ghy houdt uwen spot met my/ ende dat meer is/ ghy neemt in de selve u vermaeck/ ende soeckter noch meerder. Desen om eene vuyle ghenoechte wordt met grooter moeyte ghedient/ ghebeden ende ghe-eert; syne ghebodẽ hoe swaer datse oock zijn worden onder-houden: de mijne al is't datse licht zijn/ worden versmaedt. Ghy hemelen wordt verbaest hier af/ende ghy hare poorten wort gantsch verlaten; sy hebbẽ my verlaten de fonteyne van het levende water. En heb ick u niet gheplant mijnen uyt-verkoren wijn-gaerdt/ende een oprecht saedt/ hoe zijt ghy dan dus verergert:/ende eenen vremden wijn-gaert ghewordeu? Ick heb gewacht dat ghy druyven voordts soudt brenghen/ ende siet hier wilde druyven. Wat moeste ick meer ghedaen hebben aen mijnen wijn-gaerdt/dat ick niet gedaen en heb? Wat boosheydt hebt ghy in my bevonden/ dat ghy u van my gekeert hebt? en heb ick niet stille ghesweghen? en heb ick niet verduldich/ lanckmoedich ende bermhertich gheweest over de mis-daden der menschen? Nochtans/ naer alle dese dinghen/ om dat ick ghereedt was om te vergheven/ ende goedertieren/ hebt ghy my soo veel te dick-wylder vergramt: ghy hebt het jock ghebroken/ ende ghesept: Ick en sal niet onder-worpen wesen: ghy hebt u beroemt in uwe quaetheydt/ machtich in boosheydt. Is dit/ daer ghy my mede vergheldt/ dwaes ende uytsinnich mensch? Waer zijn uwe godẽ/uwen troost/ daer ghy u op betrouwt hebt? 'T is al voor by ghepasseert ghelijck de schaduwe/ ende ghelijck een schip daer men geen teecken af en vindt/ als het door de golven gepasseert is. Hebt ghy niet terstont al volbrocht: het ghene dat u de wereldt voor-ghehouden heeft/dat uwer sinnelijckheyt ende 't vleesch behaghelijck was/ ende dat met vollen toe staen? Ende het ghene dat ick ghebodenheb/gheraden/ ja al biddende ende smeeckende door mijne liefde ende

Ierem. 2.

Isaiæ. 5.

dierbaer bloet van u begeert/ hebt ghy versmaedt. Ende siet/ het ghene dat ick soo veel jaren bevolen/ ende ghecommandeert heb door de Propheten/ eñ mijne uyt-roepers/ te were uwe oversten/ hebt ghy veracht. Is dit d'eerste liefde / door de welcke ghy in het doopsel alle dinghen versaeckt hebt? waer voor ghy my u-selven tot alles op-ghedragen hebt? Is dit het ghene dat ghy my vergheldt/ dervende seer stoutelyck segghen: Ick en sal het in gheender manieren doen/ ick hebbe mijn herte op vremde goden ghestelt/ ende die sal ick volghen.

De siele. Ach! Heere wie sal derren staen om met u te spreken/ oft een antwoordt te geven op duysendt dinghen/ die ghy daer teghen hebt? De hemelen en zijn niet suyver in uwe teghen-woordicheydt/ ende oock in de Enghelen hebt ghy boosheyt gevonden.
Job. 14. Wie kan doch suyver maken den genen die van onsuyveren sade ontfanghen is/ en kandt ghy dat niet die alleen zyt? Ghy hebt voorwaer mijne voet-stappen ghetelt/ maer weest mijnder sonden genadich/ ende zyt gedachtich dat mijn levẽ eenen windt is.
Job 7. Wat sal ick u doẽ/ o bewaerder der menschẽ/ waerom hebt ghy my u teghen-ghestelt: Eylaes! ick ben
Job 16. my-selven swaer ghevallen. Siet mijne droefheydt heeft my verdruckt/ende alle mijne leden zijn te niet
Job 6. ghemaeckt/uwe pylen steken in my/der welcker vervolgentheydt/ verteert gantsch mijnen gheest. Wie
Job 29. macht my geven/dat ick waer als in de voor-leden maenden / als in de daghen in de welcke ghy my/ o Heere bewaerde. Och/wie sal my dat gheven?

Christus. Waer om zyt ghy van my af-ghewecken/ eñ en komt niet wederom tot my? Sal eene maget haer cieraet vergheten / oft eene bruydt den bandt
Jerem. 2. van haer borst-cieraet? Ende ghy hebt my uwen Schepper vergheten ontallijcke veel daghen/ keert wederom/keert wederom. Siet ick heb u ghereedt ghemaeckt u eerste kleedt/ick heb mijne armen uyt-ghestreckt om u t' om-helsen / mijn hoofdt heb ick neder-ghebooght om u te kussen.
Luc. 15. De siele. Vader ick en ben niet weerdich genoemt te wordẽ uwen sone. Aen-siet my/ende weest mijns ghenadich/want ick ben verlaten eñ arm. Eylaes! siet ick vinde eene andere wet in mijne leden / strydende

vende teghen de wet mijns verstandts; ende ick en doe het goedt niet dat ick wille. Rom.7.

Christus. Siet ick sal u berispen/en sal uwe eyghene conscientie te ghetuyghe roepen. Hadt ghy sieck gheweest/en soudt ghy niet veel aen de medecijnen ende doctoren verquist hebben? had teghen u eenich proces op-geresen van eenen voet aerde/ghy soude hemel ende aerde gheroert hebben. En waer 't sake dat ghy 't honderste deel van het gene dat ghy voor de werelde doet/voor uwer siele salicheydt ghedaen hadt/soudt salichlijck gheleeft hebben? Heb ick niet gesëyt/die de waerheydt ben: Mijn jock is Matth. 11. soet/ende mynen last is licht/ende mijne geboden en 1.Ioan.5. zijn niet swaer? ende ghy seght datse moeyelijck zyn: met woorden/wercken/ende quaedt exempel treckt ghy anderen tot hare bedervenisse. Ghy brenght voorts/dat ghy u niet en kont wachtē van sekere geselschappē/van perijckelen van sondigen: ende waer 't by al-dien/dat iemandt hoe grooten vriendt dat hy u ware/u in 't minste vergramt/oft eenich kleyn ongelijck ghedaen hadde/ghy en soudt u/oock ghebeden wesende/met hem niet willen versoenen. Waer 't sake dat eenighe plaetse oft uwen vriendt met de peste bevanghen ware/oft dat den medecijn u dese/oft dese spijse verbodet/ghy soudt hem in alles onderdanich wesen: maer om uwe siele te moghen behouden/u lichaem te temmen/my ghehoorsaem te wesen/en te behaghen, en wilt ghy het minste niet lijdē oft verdragen. En sult ghy van my alleen niet vreesen/en van mijn aenschijn verbaert zijn? En heb ick u niet betuyghende betuyght/ende ghesëydt: Hoort myne stemme; en ghy en hebt niet Ierem.11. willen hoorē/noch uwe ooren tot my buygen/maer zijt voordts-ghegaen in de quaedtheydt van u boos herte? Siet mogelijck dese ure sult ghy ghetrocken worden tot een strengh oordeel/en gaen in het huys van de eeuwicheyt; ende siet uwe handen zijn noch vol bloedts. Myn volck/wat heb ick u gedaen/oft waer in heb ick u moeyelijck ghevallen? Weest ghedachtich/o siele/mijner galle/myner armoede/ende mijner tranen/die ick voor u in het ghebedt gestort heb/wāt ghy kostelijc waert in mijn aenschijn; ghy Ierem.5. hebt noch onkuyscheydt bedreven met veel boelen/

niet te min/keert wederō/keert wederō/siet ick stae voor de deure/ende kloppe;doet my opē mijne suster/ mijne bruyt/ want myn hooft is vol bloedigen dou-we/eñ mijne hayr-vlechtē vol droppelen des nachts.

Cant. 5. De siele. Ick heb u tot gramschap verweckt/o Heere/ ende ick heb ghesondight/ boven het ghetal van de sandekens der zee/ick bekenne mijne mis-daet:maer en verstoot my niet t'samen met mijne boosheden/ noch en stelt mijn straffe voor d'eeuwicheyt niet upt: verthoont my uwe goetheyt/ende weest uwer ouder ontfermhertichcheden indachtich/ ende werpt achter uwen rugghe alle mijne sonden. Want siet ick neme vastelyck voor my/ende dat in de teghenwoordicheydt van uwe Goddelijcke Majesteyt/ende geheel u hemelsch heyr/ u voort-aen niet meer te vergrammen/ de oorsaken der sonden te vlieden/ ende liever u mijnen Godt als den duyvel te dienē. Ontfanght my o Heere Jesu / ende en versmaedt niet een rouwich ende oodt-moedich herte/ ghy die door-grondeert ende door-siet het herte ende de nieren/u is bekent myn suchten/ende de begheerte/ die ick heb om u voordt-aen te dienen.

Ghebedt, oft verweckinghe tot waerachtich leedt-wesen.

HEere Iesu Christe vvaerachtich Godt ende mensch, mijnen Schepper ende Verlosser, 't is my leet uyt den grondt mijnder herten, dat ic uvve goddelijcke Majesteyt vergramt heb, om dat ghy mijnen Godt zijt, ende alle dat ick behoeve, den vvelcken ick boven al beminne ende eere. Ick neme daer-om vastelijck voor my, dat ick u voort-aen niet meer en sal vertoornen, maer alle oorsaken van sonden met alle neersticheydt vlieden: daer-en-boven, dat ick mijne sonden oprechtelijck sal biechten, ende de pœnitentie die my op-gheleyt sal vvorden, vol-brenghen: Ende tot eene vol-komen vol-doeninghe, offere ick u my selven van daghe, insghelijck mijn leven, al het ghene dat my aen-gaet, ende al het ghene dat ick lijden sal. Ende ghelijcker-vvijs als ick u ood-moedelijck bidde ende versoecke vergheveniße mijnder sonden, alsoo verhope ick de selve door uvve on-eyndelijcke goedtheydt ende bermhertichheydt, ende door de verdiensten van u dier-

u dierbaer bloedt, ende u heylich lijden te verkrijghen: ende dat ghy my gratie sult verleenen, om mijn leven te beteren, ende in het goedt tot den eynde toe te vol-herden. Amen.

Pracktijcke dienende om dit berou, dickwijls te ghebruycken.

Ten eersten / soo wordt dit ghebruyck aen ghepresen van alle gheleerde ende Godt vruchtighe mannen / bi nder 's morgens; op dat / alsoo als wy ons met Godt ve oent hebben / onse wercken / die anders sonder verdiensten waren / verdienstich souden mogen worden van het eeuwich leven. Ten tweeden is't 's avonds in het onder-soeck onser conscientie teghen eene on-voor sienghe doodt seer goedt. Ten derden / als wy ghevallen zijn in eenige groote sonde / op dat wy geene vyanden Godts en blijven. Ten vierden voor iegelijck ghebedt: want het ghebedt van eenen sondaer en is Gode niet aengenaem. Ten vijfden / in alle perijckelen des doodts ende eenighe groote bekoringhe. Ten sesten / als wy eenich ghewichtich oft moeyelijck werck willen aenveerden / ende daer toe de hulpe vande hemelsche gratie versoecken.

Schiet-ghebedekens.

Der om laet ons toe gaen (o siele) met betrouwen tot den throon der gratien op dat wy bermherticheydt moghen verkrijgen, ende dat wy gratie mogen vinden als wy de hulpe van doen sullen hebben. Heb. 4.

Keert wederom om tot den Heere, ende keert u af van uwe onrechtveerdicheyt, ende haet boven maten seer de afgrijselijckheydt, ende kent de rechtveerdicheden ende oordeelen Godts. Eccles 17.

Ick leve, seght den Heere, ick en begheere niet de doodt van den god-loosen, maer dat hy hem af-keere van sijnē wech, ende dat hy leve; Bekeert u van uwe alder-booste weghen, ende waer om sult ghy sterven o huys van Israel? Ezech. 33.

De versuymenissen mijnder jonckheydt ende mijnder onwetentheden en wilt niet ghedencken. Psal. 24.

Een suyver herte schept in my o Godt, ende den rechten geest vernieuwt in mijne binnensten. Psal. 50.

Heere en weest niet gedachtich onser ouder boosheden laet uwe bermherticheden ons haestelijck voor-komen; want wy zijn uyter maten seer arm ghewortden. Psal. 78.

Het VI. Capittel.

Van de Biechte, welck is het tweede deel van de Penitentie; ende ten eersten van de generale Biechte, ende de profijten der selver.

Naer het berouw moet die biechte volghen.

HEt berou/ en is nochtans niet gheweech/ maer wy moeten daer-en-boven door-wandelen den wech van den tweeden dach/ dat is/ het tweede deel der penitentie: op dat ghelijck wy metter herten gelooven tot de recht-veerdicheyt/ dat alsoo met den monde onse belijdinghe ghesciede ter salicheydt. Wat beghint ghy hier te twijfelen / oft te vreesen? ghy zijt eenen mensch/ en 't ghene dat andere menschen gheschiet is/ kan u oock gheschieden; dwalen vallen/ ende on-wetende zijn. Seght dan met den
Psal. 31. Propheet: Ick heb ghesendt/ ick sal mijne on-rechtveerdicheden teghen my-selven voor den Heere belijden; ende ghy hebt de boosheydt mijnder sonden
Psal 140. vergeven. Dus en keert u herte niet tot de woorden der quaetheydt/ om t'on-schuldighen de on-schulden in die sonden/ noch en weest niet beschaemt uwe sonden te belijden. Want die sijne sonden verborght/ die
Eccles. 4.
Prov. 28. en sal niet voor-spoedich zijn: maer diese belijdt ende laet/ die sal bermhertichheydt verkrijghen.

Wilt ghy dan uuter herten u bekeeren tot den Heere? siet hier is den wech; over-denckt alle uwe jaren in bitterheyt uwer herten/ ende stelt u tot eene op-rechte ende waer-achtige generale biechte uwer sonden/ 't en waer sake dat het uwen Biecht-vader anders gheraden vonde. Noch en vreest niet eenige pijne ende moeyelijckheydt aen te nemen voor uwer siele salicheydt; maer weet voor-seker dat dese biechte/ is 't sake dat ghy u wilt laten gheleyden/ even licht is om doen/ als aen sommighe/ de ghene diese alle weken doen. Ghebruyckt hier toe de maniere van onder-soecken / die by verscheyden Autheurs gheschreven staet/ want 't en sal u niet swaerder vallen te segghen/ ick heb den Heere duysendt-mael vergramt/ als te segghen/ hondert-mael.

Al is 't dat de generale biechte niet al-tydt van noode en is, dick-wils isse nochtans nut/ ende somwylen oock noodt-sakelijck.

Sy

Sy is noodt-sakelijck als de voor leden biechten on-volmaect gheweest hebben/ oft by ghebreck van geheelheyt/ oft by faute van leet-wesen/ oft dat den Biecht-vader gheene wettelijcke macht en hadde: want by sulcken gheval/ soo soude dese moeten ghedaen worden.

Wanneer eene generale Biechte van noode is.

Sy brenght oock menich-vuldighe profijten by/ al is 't dat wy niet voor-sekert en zijn/ dat de voorleden Biechte eenich gebreck gehadt hebben. Want sy brenght den mensch ten eersten/ tot eene kennisse ende kleyn achten syns selfs. Ten tweeden aen-gesien/ dat hier in een kloeck werck van oot-moedicheyt ghelegen is/ soo wordt Godt al-machtich hier door oock verweckt/ om den mensch eenighe bijsondere gratien ende gaven mede te deylen: gelijck wy sien ghebeuren aen den genen/ die dese sorgh-vuldelijck doen/ door het aen-nemen van een nieu leven/ als die hare rekeninge van alle kanten nu effen gestelt hebben. Ende hier om wordt dit selve voor alle voor-gestelt den ghenen/ die haer tot een Religieus leven begeven/ om dat sy haer-selven soo veel te bequamelijcker tot een nieu ende vol-maeckter leven souden moghen schicken. Ten derden/ sy gheeft den mensch eene gherustheyt ende sekerheyt in 't midden van alle twijfel-achticheden; waer door 't dick-wijls ghebeurt/ dat veel menschen door den H. Gheest ghedreven zijnde/ de selve doen in de ure des doots.

Verscheyden profijten komende uyt eene generale Biechte.

Bemerckt nochtans wel/ dat de generale biechte allen menschen niet nut en is: Ten eersten en dientse niet den genen/ die door groote vreese ende on-gherusticheden des herten gedreven wordē: want voor soodanighe en is het gheene medecijne/ maer veel meer een cruys ende eene ghedurighe quellinghe; want sulcke menschen haer te vergheefs hier door soecken te vreden te stellen/ aen-ghesien dat sy desen vrede door geenen anderen middel/ dan door de ghehoorsaemheyt alleen/ ende een vast betrouwen vergheselschapt met eene op-rechte liefde Godts sullen verkrijghen. Want alsoo langh als sy in het overdencken van hare sonden/ die niet anders dan duysternissen en zijn/ besich zijn/ wort haer-lieden verstandt meer ende meer verdonckert. Maer is 't sake dat sy met betrouwen ende liefde tot Godt gaen/ sy

Voor wie eene generale Biechte profijtelijck is/ oft niet.

sullen

sullen hem vinden/ ende van hem verlicht worden. Ten laetsten/ is 't seker/ dat ghy u eens moet gerust houden/ende dit sal ontwyfelyck veel beter geschieden door eens anders goedt-duncken / dan door u
Luc. 10. eyghen; waer af u gheseyt is: Die u hoort/ die hoort my/ daerom volght dese leeringhe. Daer-en-boven/ het is onmogelyck dat eenen mensch sekerlijck kan gheraken tot het ghetal synder sonden : waer uyt volght/dat hy hier toe niet verbonden en is / maer dat het ghenoech is / dat hy hier ghebruycke/ eene sedelijcke oft menschelijcke neerstichêyt ende sorchvuldicheydt / ghelyck als men placht te doen in eenighe sake/ die men ernstelijck behert. Want het Sacrament der penitentie is in-ghestelt / niet tot eene pyninghe ende quellinghe/ maer tot troost ende solaes. Ende dit wel verstaende / aengaende de voorleden sonden.

Nu aengaende de teghen-woordighe / als eenen mensch / die Godt upter herten vreest / ende hem in gheender manieren en begheert te vergrammen/ twyfelt/ soo mach hy hem wel laten voorstaē/dat hy daer in niet vry-willich geconsenteert en heeft. Wāt aengesien/ dat hy soo rypelyck ende vastelyck by sy selven gesloten heeft/ Godt te dienen/soo en kan hy dit voor-nemen oft propoost soo lichtelyck niet breken/ dan/ t' eenemael contrarie doende / ende met eenen vol-komen wille: ende het waer goedt/ dat hy hier toe van niet te sondighen Godt tot ghetuyghe name/ende sy selven in deser voeghen 's morghens wapende tegen dese benoutheden ende quellingen.

Ten tweeden de generale biechte/ en is oock niet nuttich die oneerlyck ghelceft hebben/ besonderlyck nochtans vrous-persoonen/naer datse de selve eens ghedaen hebben. Want het over-dencken van ons voor-leden leven / ende veel meer het verhael / niet sonder perijckel en is; ende het is veel beter geraden het selve achter te laten/ ende hem uyt-strecken tot het ghene dat voor de handt is/ ende vervolghen te bekomen den prys ende loon die ons belooft is. Het alder-beste ende sekerste is / hier in te volghen den raet van eenen wijsen Biecht-Vader/ den welcken on-twijfelyck niet toe-laten en sal/ dat soo-danighe menschen eene generale biechte sullen doen / die de

selve

selve eens van gheheel haer leven ghedaen hebben; 't en waer sake dat den noodt van het heylich Sacrament anders vereyschte: ende sal oock lichtelijckhet bedroch des vyandts ontdecken / door het welck hy haer som-wylen soeckt te brenghen tot haer voor leden sonden / van de welcke sy nu gheheelijck bevrijdt ende verlost waren/ende dat onder het decksel van Godts-dienstichheydt ende Godtvruchtichheydt.

Ghebedt voor de Biechte.

O *Goedertieren Godt, die mijn herte ende nieren door-straelt, verleent my door het bloedt van uvven eenighen Sone, om vviens vville, ghy my niet vveygheren en kont, dat ick u mach verhalen ende over-dencken alle mijne jaren, ende misdaden met een rouvvich ende ghebroken herte, eer ick sterve, ende dat ghy uvve gramschap over my vvilt laten komen, in tijdts ende stonde. Dat mijne jonckheydt ghelijck den arendt nu vernieuvvt mach vvorden, op dat ick alsoo behaghen mach uvve Goddelijcke ooghen, o alder-liefsten mijnder siele; ende niet uyt noodt, ofte, door eenighe ghevvoonte, maer door een oprecht herte, met een betrouvven van vergheveniße te vervverven, met eene volmaeckte liefde, mijne sonden voor u, ende uvven Stadthouder mach belijden. VVant die sijne groote sonden verberght, en sal niet voor-spoedich zijn; maer diese belijdt ende laet, sal bermherticheydt verkrijghen. U is het al bekent; ende ghy aenschouvvt alle dinghen, over al; ende zijt ghereedt om te vergheven. VVeest ghedachtich, o Heere, dat ghy my ghelijck slijck ghemaeckt, ende soo dickvvijls hermaeckt hebt; dat ghy metter vvaerheydt moocht segghen. VVat heb ick mijnen vvijngaerdt konnen doen, dat ick niet ghedaen en heb? VVant hoe menigherhande middelen hebt ghy my ghegheven, om te komen tot mijne salicheydt: hoe veel exempelen van deuchden hebt ghy my in u alder-heylichste leven, met uvven sueren arbeydt achter-ghelaten, die ick nochtans veronachtsaemt heb te volghen? hoe veel vervveckselen van liefde in u lijden ende doodt* Prov. 28. Iob 10. Isai. 5.

hebt

hebt ghy my ghelaten? Ende, eylaes, ghy hebt verwacht, dat ick goede ende smakelijcke druyven voorts-brenghen soude, ende siet het zijn wilde druyven. Vader ick heb ghesondight, ende mijne sonden zijn vermenich-vuldight boven het ghetal van de sandekens der zee, die ick door lauwicheydt ende slappicheydt mijnder siele by een vergadert heb; maer ick kome om van u ghewasschen te worden, die daer zijt de fonteyne van het eeuwich leven; tot u ben ick dorstich, ghelijck een hert tot de levendighe wateren; ick kome om van u verlicht te worden, die mijn licht zijt; op dat ick u beminne, o eeuwighe liefde gheneest my van mijne uyt-sinnicheydt, door de welcke, ick u, ende alle remedien ende middelen mijnder salicheyt versmaede: komt, o mijn licht, leydt my op den rechten wech, o eeuwighen Vader, maeckt my mijner sonden indachtich; o Sone Godts, geeft my dat ick de selve bekenne ende wel weghe; o H. Gheest, verleent my dat ick mijne vijanden, ende de doodt mach vervloecken ende van u, die mijn opperste goedt zijt, my niet en ver-vremde. Och oft mijn ghebedt mocht op-klimmen voor u aenschijn, ghelijck het wieroock, ten minsten desen dach, den welcken mogelijck den laetsten sal wesen van mijn leven! Ick heb ghesworen, ende een
Psalm. 118. *vast opset gemaeckt te bewaren de oordeelen uwer recht-veerdicheydt. Ende al hebb' ick mijn goedt voor-nemen seer dick-wijls ghebroken by faute van leedt-wesen, door mijne kranckheydt, nu neme ick vastelijck voor my door uwe gratie (sonder de welcke ick niet en vermach ende over sulcks de selve van uwe Goddelijcke Majesteyt hertelijcken versoecke, inder eeuwicheyt niet af en wijcken van uwe gheboden, ende die N. principaelste fonteynen ende oorsaken mijnder sonden met alle neerstlicheydt te vlieden. Dit op-set make ick in de teghen-woordicheydt van de H. maget* MARIA, *ende alle Heyligen, de welcke ick al-te-samen tot ghetuyghen van dese mijne begheerte, ende als voorbidders aen-roepe, besondere mijne patroonen, staet my by, ende helpt my, o soeten* IESV, *mijne eenighe hope. Amen.*

Korte

Korte practijcke, oft maniere om sijne conscientie t'onder-soecken.

DE maniere van uwe conscientie t'onder soecken/ sult ghy vinden in het Hant-boecksken van de Sodaliteyt/ ende in den Lust-hof van P. Makeblijde. In 't kort/ dient tot het onder soecken / te over-loopen de thien gheboden Godts / ende aenmercken hoe dat ghy teghen dese met ghedachten / woorden ende wercken hebt ghesondight / ende om de memorie te helpen / soo over-loopt uwe jaren / officien/ bekommeringhen / de plaetsen daer ghy gheweest / ende de persoonen met de welcke ghy ghehandelt hebt; let oock wat quade ghenegheentheyt ghy in u selven bevint; want ghy sult sien dat dese gemeynlijck den oorspronck is van alle onvolmaectheden: merckt oock wel/ ende let dat ghy de ghedaente van de sonde/ sonder nochtans eens anders sonden te verclaren / oft on-noodighe omleghentheden in de sonde van on-kuyscheydt/ de sonde wel uyt-druckt ende het ghetal der selver ten besten ghy kont; (by exempel) hoe dickwijls in de weke/in de maendt/oft daghelijcks ghy zijt ghevallen; oft is't dat ghy ghewoonte hebt van te sondigē/noch en kont het getal niet uyt-drucken/alsdan is genoech te seggen/hoe veel jaren dat ghy kostuyme hadt van quade eeden/ etc. maer let principalijck na het onder-soeck/ dat ghy een oprecht leedt-wesen in u verweckt/ende propoost van beteringhe/ende namentlijck van de occasie der sonden te schouwen / ende uwe quade passien/als wortelen van alle onvolmaectheden uyt te roeyen.

Oeffeninghe oft beraedt van hem oprechtlijck ende dick-vvijls te biechten.

DEn mensch. Een swaer jock isser gheleydt op alle Eccl.40. de kinderen van Adam / van den daghe dat sy gheboren zyn/tot den dach dat sy in de aerde/onser aller moeder / begraven worden: Want Heere ick en weet niet hoe dat het komt dat sy van u aensicht vluchten / ende verborghen hun ende hunne sonden voor u / die in alle plaetsen aenschouwt de goede ende de quade. Maer wat doen wy ellendighe? wy

soecken

soecken de sonde te verborghen/dat is de wonde onser siele/om dat sy veranderen soude/om dat de sonde soude worden sondighende boven maten. Want wat is't anders uyt te stellen de Biechte/dan de medecijne? Wat is't anders de sonde te verborghen/ dan de wonden bedecken / op dat sy verrotten souden / ende de lit-teeckenen voor het aensichyn onser onweetentheydt? Ick bidde u Heere gheneest de schadelycke beschaemtheydt/met de welcke d'onbeschaemtheydt bedeckt wordt : gheneest d'ydele begheerte van eere / door de welcke men d'eeuwighe schande behaelt. Helpt ons Godt onsen Salichmaker/op dat wy onse sonden waerachtelyck ende op-rechtelyck moghen biechten / ende ghy onser boosheden bermhertich wesen.

Seer onwijsselyck doet de genen die syne sonden bedeckt oft uyt-stelt die te biechten.

Eccl. 4.

Christus. Sone en schaemt u niet voor uwer siele wel-vaert de waerheydt te segghen; want daer is eene beschaemtheydt aen-brenghende de sonde/ ende eene beschaemtheydt aen-brenghende de glorie ende gratie. Over-leght wat profijt u sal toe-komen van eene op-rechte ende dick wyls ghesprooken biechte/ ende wat u komen sal uyt een valsch / ende uyt een lanck uyt-stel. Indien ghy eene groote wonde/ namentlyck eene doodelycke ontfanghen hadt / en soudt ghy niet terstondt met groote neerstichedt eenen medecijn soecken/ende hem die ontdecken/dit is de sonde? In dien ghy fenijn hadt ghedroncken/ soudt ghy vertoeven remedie te soecken/tot dat het binnenste uwes lichaems heel waer door-loopen? In dien ghy van den vyandt ghevanghen waer't/ ende in uwe macht ware om gherantsoent te worden/ soudt ghy uyt-stellen tot der tydt dat ghy met veel boeyen/ dat is/ sonden / beswaert ende ghebonden waert/tot dat ghy eene lastighe slavernye langhen tydt hadt gheleden? wie isser soo dwaes / die wilt in ballinckschap blyven/soo langen tydt tot dat hy veel goederen verloren heeft/ende uyt-ghesloten is uyt een riick erf-goedt ende hooghe eere? Maer indien den mensche terstondt na den val hem oodtmoedelyck biechtede/ hy soude van stonden af van 't fenijn ende slavernije ontslagen worden/ende weder om aen-ghesch reven onder het ghetal mijnder kinderen/hem soude weder om toeghelaten worden

Beter is't hier voor den biecht-vader alleen eens beschaemt te wesen/dan in der eeuwicheyt voor alle menschen.

Berispelijck is den genen/ die sorgh-vuldiger is voor het tydelijck goedt ende lebe/dan voor het eeuwich.

daghe-

daghelijcks met verdiensten sijne kroone te vermeerderen / ende deelachtich te zijn aller goederen. Die dit al veracht / ende uyt - stelt oft schaemt hem te biechten / hoe groot acht hy te zijn mijnen sone ende dienaer? hoe groot acht hy de salicheydt sijnder ziele / d'eeuwighe erf-goederen / ende (dat meest is) mijne gramschap oft goedt-gunsticheyt? Seght my / in dien iemandt beschuldicht waer van een stuck daer 't leven aen hinck / welcken wetende datter op de selve ure vele uyt hun bedde / na de plaetse des doodts / van sijne rechte ẽn slincke zijde wordẽ gehaelt / ẽn dat hy oock over-gedragen is / ja dat de officiers ende beulẽ daer ontrent zijn / last versoeckende om hem te vangen ; ẽn in dien desen sy-selvẽ met een woort van de doot / van eene wreede straffinghe / van 't verlies van sijne goederen / van des Koninckx gramschap / ick segghe met een woordt konde verlossen / belijdende sijn misdaedt aen eenen ghetrouwen vriendt / dien hy wiste seer secreet te wesen / ende 't selve nochtans versuymde te doen / en soudt ghy soodanighen niet segghen on-beradich ende uyt-sinnich te wesen? Aen - siet de haestighe doodt van veel menschen / de menich-vuldige vyanden vergadert om u te vermoorden / het ghetal der duyvelen meyne ick / die u om-ringhelen / ende u omgaen / soeckende wien sy souden moghen verslinden. Waer om en slaet ghy uwe salicheydt niet gade? waer om vertoeft ghy / die u selven ende soo grooten quale / met een woordt kondt gheneesen? Den hert gequetst wesende / loopt tot het kruydt dictamnus, de swaluwe soeckt het kruydt chelidonia ghenoemt / om hare blinde jonckxkens siende te maken: ende een mensche door sijne sonde beschuldicht / heeft liever eenen ooghen-blick verborghen te blijven / ende in der eeuwicheydt verdoemt / dan van de straffinghe ontslaghen ende salich te wesen. O ellendighe / die meerder acht slaet op de schaemte dan op uwe salicheydt! die liever hebt eeuwelijck verloren te gaen / dan uwe sonde t'openbaren! Wat soudt ghy in dit stuck uwen vriendt raden / wat u selven?

Die in 't biechten traech is / toont dat hy onachtsaem is in 't stuck sijnder salicheydt.

De biechte is eenen licht en middel om onse siele te bewaren / ẽn noodtsakelijck / gemerct dat wy soo veel vyanden ende perijckelen onder-worpen zijn. 1.Pet.5.

De onredelijcke creaturen leerẽ ons de biechte ghebruycken.

Den mensch. Heere ick sie dat het swaerder is de bedreven sonden te openbaren / dan te schouwen de

ghene die noch te doen staen/ende ick moet my verwonderen over onse uyt-sinnicheydt. Ick ben stom ghewordē / ende om dat ick 't goedt verswegen hebbe / is mijne pyne vermeert. Voorwaer mijnen Godt ick sal u mijne onrechtveerdicheyt belyden/ ende ghy sult vergheven de on-goddelijckheyt mijnder sonden / door uwe oneyndelijcke goedertierenheydt: want in dien ick swijghe / ick sal meer beschuldicht wesen ; ende hoe ick langher vertoeve/ hoe ick met meerdere swaricheydt (ghelijck-men van den eghel seght) baren sal de sonde die ick ontfanghen hebbe.

Psal. 38.
Psal. 31.

Hoe schadelijck dat het is de biechte te verballsche door ydele schaemte.

Christus. Och met wat benautheden zijn sy bevanghen in de ure des doodts / die door hunne hooverdije / ende eene ydele schaemte zijn weder houden gheweest van op-rechtelijck ende dickwijls te biechten! want hoe veel zijnder/ die hun veel jaren valschelijck hebben ghebiecht/ ende mijn bloedt met voeten ghetreden/ ende souden als-dan willen eene op rechte biechte sprecken; maer konnen nauwelijcken in dese laetste ende benoude ure des doodts het fenijn der sonden uyt-spouwen. O wat droefheydt is 't my om sien/dat dit Sacrament/'t welck ick tot troost hebbe in-ghestelt / wordt door de boosheydt ende ijdelheydt der menschen / in eene seer schadelijcke bederffenisse verkeert! wat hebbe ick saechter oft lichter konnen segghen/ dan: Belijdt uwe sonde/ende sy sal u vergheven worden ; biechtse voor eenen alleen/ende dat met een woordt/ende ghy sult daer van ontslaghen zijn / oock van alle de sonden des wereldts/in dien ghy die hadt ghedaen.

Den mensch. 'T is alsoo alder-goedertierenstē Iesv, daer en kan gheene sake lichter zijn: maer eylaes! aen de bedorvē nature en dunckt geene sake swaerder noch pijnelijcker te wesen.

Dwaesheydt der gener die uyt-stellen hun te biechten.

Christus. Hoe soo? heeft den mensch dan niet op eenen tijdt voor hem genomen synen sonde te biechten? in dien hy dat wilt doen op eenighen stonde/ waer om stelt hy dat uyt van daghe tot dage/ghelijck ick gheseydt hebbe/tot dat het quaedt door het lanck vertoeven / meerder ende ergher / ende den vyant stercker wordt? want de schaemte en mindert niet door het uyt-stellen/ maer vermeerdert. Ende

wat

wat groote oorsaecke is daer toch van soo groote schaemte?

Den mensch. Ick en kenne gheene andere/ dan de dwase hooverdye der menschen/ die vreesen ontslagen te worden door het vonnisse van eenen mensch/ ende seer on-wysselijck verkiesen liever voor de gheheele wereldt beschuldicht ende verdoemt te worden/ dan hunne schuldt voor eenen te bekennen ende daer van vry te wesen. Wy hebbē liever voor alle menschen beschaemt te wesen / dan voor eenen sondighen mensch alleen onse mis-daden te belyden / ende eene eerlijcke victorie over sy-selven te behalen. Wy hebben liever van u in der eeuwicheydt verworpen te wesen / dan dat onse wercken van eenen worm der aerden berispt souden wordē. Wel aen Heere / uwe ooghen hebben onse on-volmaeckt heydt ghesien / helpt ons / ende breeckt de banden onser sonden. Psal. 138.

Christus. Wat sult ghy ellendich mensch doen in dien schroomelycken dach/ als ick sal openbaren de verholentheden der duysternissen/ ende sal verlichten de raden der herten/ ende aisser niet verborghen en sal zyn/ dat niet veropenbaert en sal worden/ ende datter niet ghesepdt oft ghedaen is / oock in de meeste duysternissen / sal in't licht voor de gheheele wereldt blycken? Hoe klaer-schijnelijck sal haer dan verthoonen myne wet ende waer-achtighe sententie: Al die hem verheft sal vernedert worden / ende die hem vernedert sal verheven worden. Luc. 14.

In den dach des oordeels sullē alle verborgen saken vertoont worden. De hoovaerdige vernedert, en de ootmoedighe verheven.

Den mensch. Vreese ende bevinghē zyn over my ghekomen/ ende de duysternissen hebben my bedect: 't is schroomelyck in uwe handen te vallen / o almachtichsten Godt! 't is schroomelyck te overpeysen de beklaghinghe ende wee der ellendighe/ welcke de onnutte schaemte sal verdoemen tot de eeuwighe tormenten: al-daer sal de booshepdt gheopenbaert ende ontdeckt worden / tot eene eeuwighe schande/ de welcke waer-t sake dat soo veel jonck-mans / soo veel dochters / soo veel mannen hadden in de biechte gheopent/ de sonde soude hun tot eene eeuwighe glorie gheweest hebben. Wat sullen wy hier op segghen/ o mijne siele? Psal. 54. Heb. 10.

Christus. Myne heylighe vrienden onder-wesen eer-tijdts de hunne alsoo, dat eenen moninck soude verklaren/ hoe veel stappen hy wandelde/ in dien 't doenlijck ware; sy en keerden hun herte niet af tot woorden der boosheydt / om te ontschuldighen de ontschulden in de sonden; maer sy wiesschen hunne sonden af met die-wyls ende oodtmoedelijck te biechten: hier door genietteden sy soo grooten vrede ende in-wendighe blydschap; daer de sondaren ghedurichlijck ghepijnicht worden van den beul hunder conscientie / ende soo veel te wreeder / hoe 't selve heymelijcker ghesciedt: sy droeghen het serpent in hunnen boesem/ ende het vernielende vier. Dunckt u dan dat de biechte lanck uyt-ghestelt dient te wesen / op dat de straffe dies te langher / de vergiffenisse te swaerder/ ende d'inwendich knagen/ oock in 't midden der wel-lusten / te on-verdraghelijcker soude wesen? Want (soo mijnen Propheet seght) de boosheydt van Ephraim is t'samen ghebonden/ syne sonde verborghen/ de pijnen van eender barender vrouwe sullen hem over-komen. Siet ontdeckt die aen eenen met een woordt / ende den vrede met de stilheydt des ghemoets/ daer ghy naer verlanghde/ sal u weder-om toe-komen/ ende alle goedt met haer. Noch sy en openbaerden niet alleenlijck opentlijck ende op-rechtelijck hunne weghen in 't Sacrament der Biechten / maer sy gaven oock een ghemeyn ende klaer teecken / ende openbare kennisse der duyvelscher ghedachten / in dien sy beschaemt waren die aen den Ouderlinck oft oversten te openbaren: als-dan waren sy gherust ende sonder sorge als sy hem gheheel bekent waren / want sy wisten als-dan dat den Oudt-vader niet en soude toe-laten/ dat hun meerderen last soude op-gheleydt worden/ als sy souden konnen draghen; want sy die hunne kracht hadden verklaert / en vreesden niet / maer wenschten veracht te worden. Ende bemerckt dat dit myne in-stellinge ende Goddelijck voor-nemen seer seker is/ dat den ghenen die hem vernedert; sal verheven worden. Daer om en verliesen soodanighe noyt hunnen goeden naem/ maer vermeerderen dien eer/ want mijn woordt en kan niet missen ende is onbedrieghelijck/ ende mijne oordeelen blijven in der

Psal. 140.
De Godtvruchtighe door de biechte, ghenieten vrede des herten/ ende de sondaren worden ghedurichlijck ghepijnicht door den beul hunder conscientie.

Oseæ 13.

Cass. libr. 4. Instit. c. 4.

Matth. 23.
Die hem in de biechte veroodtmoedicht, wordt daer naer van Godt verheven.

in der eeuwicheydt: Want soo ick gheseydt hebbe/ van der eeuwicheydt af hebbe ick ghestelt ende gheordineert: Dat alle de ghene die hem vernedert/ sal verheven worden; ende alle de ghene die met 't verswyghen synder sonden hem pooght te verheffen/ sal eer-loos bedwonghen worden door eene te spade penitentie oft leedt-wesen/ het vier door den roock/ ende de wonde door den stanck te ontdecken ende t' openbaren. Matth.23.

Den mensch. O goeden IESV! hoedanighe profijten bemercke ick! met hoe veel goederen / met hoe veel beloften noodt ghy ons / om die leelijcke ende schadelijcke ghevepnstheydt te verwinnen/ om dat onse sielen dickwyls in u dier-baer bloedt ghewasschen/ ende onse wonden souden gheneesen worden/ om dat wy tot u weder om souden keeren / om dat wy suyver van herten souden zijn / om dat wy ten laetsten tot u souden komē/ dat wy u souden aen-schouwen/ regnerende met den Vader ende den H. Gheest in der eeuwicheydt der eeuwicheden.

Ghebedt om hem vvel te biechten.

O *Eeuvvighe vvaerheydt, mijnen Godt, die onder-soeckt de herten ende nieren, ick sal u mijne sonde belijden ende niet verborghen: vvant in dien ick in den hemel op-klimme, ghy zijt daer; ende in dien ick neder-dale in der hellen, ghy zijt daer teghen-vvoordich. Ghy vveet alle dinghen eer die geschieden, ende ghy en kondt de sonde niet aen-sien. Ick sal dan teghen my selven mijne onrechtveerdicheydt belijden, ende ghy sult vergheven de boosheydt mijnder sonde: Ick sal die belijden voor eenen mensch, als voor u mijnen Godt, ende ick vveet vvel dat ghy door uvve goedertierenheydt, sijne tonghe ende mijne vveghen sult stieren. Vvve vvaerheydt sal my met eenen schilt omringhelen, ende ick en sal niet vreesen van de nacht-vreese, maer u oordeel, ô eeuvvighe VVaerheydt! in 't vvelck de raden der herten sullen vvorden verklaert, ende de verborghentheden der duysternissen sullen gheopenbaert vvorden. Door u Christe Iesu is ghemaeckt de gratie ende vvaerheydt: sonder u zijn alle kinderen der menschen ijdel ende leughenachtich in hunne vveegh-schalen, om dat sy door de ijdelheydt al t' samen souden* bedrie-

Godt is over al en aen siet al watter in de werelt om gaet.

Psal.31.

Psal.90.

Ioan.1.

Psal.61.

bedrieghen, ende sy ellendighe souden bedroghen vvorden, als sy verberghen vvillen voor den ghenen die 't al siet, ende den snellen ghetuyghe hunder boosheydt. O hoe veel sullender in u oordeel, af-legghende het masker der gheveynstheydt, voor gheheel de vvereldt beschaemt blijven, ende men sal als-dan sien de ghevvitte graven, ende dat sy hun-selven schalckelijck hebben veroetmoedicht, vviens binnenste vvaren vol bedrochs. Eccl. 19. *O on-verstandighe, vvie heeft u betoovert, om der VVaerheyt niet onderdanich te zijn?* Gal. 3. *Ghy hebt u geschaēt u-selven voor eenen mensch te beschamen, ende siet voor gheheel de vvereldt sal de boosheyt der aerden geopenbaert vvorden. O hoe kort is den lof der goddeloosen, ende de blijdschap van den gheveynsden duert als eenen* Iob 20. *oogen-blick! In dien sijne hooverdije klimt tot in dē hemel, ende sijn hoofdt de vvolcken geraeckt, hy sal als eenen mest-hoop ten eynde verdorven vvorden, ende die hem ghesien hebben, sullen seggen: VVaer is hy? De hemelen sullen sijne boosheyt openbarē, ende de aerde sal tegen hem op-staen.* [illegible] *VVee u die diep van hertē zijt, ende verborght voor den Heere uvven raedt! vviens vvercken zijn in duysternissen, ende sy seggen: VVie siet ons, ende vvie kent ons?* Isa. 29. *Heere ghy siet ende aēschout op alle plaetsen de goede ende de quade, ende daer om en sal ick mijn herte niet af-keeren tot de vvoorden der boosheydt, om te ontschuldighen d' ontschuldinghen in de sonden;* Psal. 141. *maer vrij-vvillichlijck sal ick offeren, ende ick sal aen uvven naem belijden, vvant dien goedt is. Ghy sult my vvijsen den rechten vvech door den genen; die ghy u ghevveerdicht hebt my tot eenen leydts-man te gheven, hem sal ick hooren als u selven: vvant daer en is gheenen raedt, daer en is gheene voorsinnicheydt Heere, dan die van u komt; alle onse voorsichticheden zijn onseker: ick bidde u Heere, geeft hem eenen op-rechten gheest, op dat hy mach bekennen de vvonderheden van uvve VVet, dat hy my opene uvven goddelijckē vville, die ick seer begheere te vveten, ende u alleen te behagen ende te dienen in op-rechte heylicheydt ende recht-veerdicheyt, in oodtmoedicheydt ende verduldicheydt, in vol-maeckte suyverheydt ende ghetrouvve liefde alle de daghen mijns levens, Amen.*

Pra-

Practijcke om de sonden te biechten.

D'Eerste. Bemerckt dat den duyvel/ ende namentlijck op desen tijdt gheene sake meer en beneerstight/ dan om de menschen door eene groote dwaesheydt/ oock somwijlen de Godtvruchtighe sonderlingh de vrouws-persoonen te doen hunne sonden verswijgen/ bedecken/ ontschuldighen/ ende gheene vermaninghe toe te laten; ende alsoo met eene groote loosheydt (ghelijck S. Bonaventura seght) alle remedien teghen onse sonden ende ghebrecken ons t'on-trecken. O hoe veel aen-ghenamer zijn voor Godt de meeste sondaers/ dan soodanighe gheveynsde menschen! want die lichtelijcker dan dese/ om datse flauw ende lou zijn/ ghenesen worden. Een ieghelijck dan voor het eerste moet hem ghewoon maken sijnen Biecht Vader/ ende indien hy eenen Religieusen persoon is/ sy-selven oock oprechtelijck openen aen sijnen Oversten; ende niet alleen sijne ghebreken/ maer oock de bekoringhen ende andere Godtvruchtighe oeffeninghen. *Den duyvel doet neerst om onse biechte te doē bervallen door verswijghen ontschuldighen, etc.*

De tweede. Maer hoe wel dat het gheraden is hem te biechten aen eenen sekeren ende ghesetten Biecht-Vader/ nochtans/ indien het selve schijnt schadelijck te zijn aen de vryheydt/ gelijck het somtydts gheveurt; soo en is 't niet alleenlijck goedt/ maer noodich den selven te veranderen: ende men moet liever gaen by eenen onbekenden ende in 't doncker/ dan dat de siele door het verswijgen van den stommen duyvel/ ghetrocken soude worden in de uyterste pijnen ende duysternissen. 'T selve moet men doē indien men door de biechte vreest eenich perijckel der siele/ oft openbaringhe der sonden. Hier om heeft onse Moeder de H. Kercke in-ghestelt/ dat in der vrouwen Kloosters ten minsten dry-mael 's iaers/ door de Bisschoppen/ andere Biecht Vaders/ dan den gheooonelijcken soude ghegheven worden. Hier om wordt oock in de af-laten die men Iubileum noemt gemeynlijck eenen-ieghelijcken/ oock den Religieusen gheoorloft hun te biechten aen eenen-ieghelijcken/ die eens daer toe macht ontfangen hebben. Maer de discrete Oversten/ ende die oprecht ijverich zijn der zielen/ voorsien gheerne in dit on-gheval/ ende gheven van selfs oorlof om aen eenen anderen te biechten/ ghelijck sy met *Beter is sijnen gestaden Biecht-vader te veranderen, dan een on-weerdighe Biechte te spreken. Concil. Tridentin.*

Den ouerighē Ouersten staet toe sijne onder saten die benaut van conscientie zijn/eenen anderē biecht vader te latē gebruycken.

reden behooren te doen/indien sy bemercken/dat hunne ondersaten anghst ende benouwtheydt der conscientie lijden; verre is 't van daer/dat sy 't selve souden weygeren te doen. Voor waer dit te weygheren/ sonderlingh in Vrouwen Kloosters valt seer hert/ende die om Christus wille hun hebben laten binden / dese (by maniere van segghen) in stricken te verwerren/ ende in de haven der salicheydt haer de poorte der selver eplaets te sluyten. Hier om heeft wel voorsichtelijck ghedaen de salighe Moeder Teresa in hare Ordre/ 't vry verkiesen van eenen Biecht Vader ghegheven. Ghy siet hoe grooten vryheydt men hier moet ghebruycken. Daer om en kan ick niet gheraeden vinden / datmen de biecht-kinders aen lockt: maer den raedt van den eerweerdighen P. Alvarez heeft my altijt goedt ende profijtelijck gedocht/ dat den Biecht Vader die soude hooren en helpen/die den Heere tot hem soude gesonden ende gestiert hebben; want voor dese gheeft den Heere hem gratie/ende (om soo te segghen) spijse / waer mede hy hunne sielen soude spijsen: ende d' oodtmoedicheydt wijst dit oock uyt; want indien een ieghelijck een ander beter dan sy selven achten moet / soo moet hy oock peynsen / dat een ander bequamer is om de sielen te helpen: ende niemandt en moet hem laten voorstaen dat hy daer om bequamer is/ om dat hy misschien geleerder ende ervarender is/ aengesien hy wel weet/ dat het Gode alleen toestaet te treecken/te ghenesen / ende de zielen te stieren tot het eynde ende volmaecktheydt / die hy hun heeft toegheschickt: maer dat de voorsichticheden der menschen bedrieghelijck ende onseker zijn. Dit voornemen van sommighe wort oock voor loffelijck ghehouden/ dat sy den Biechtvader ghebruycken/dien den Heere in hunnen ghewoonelijcken stoel oft biecht-plaetse ghestelt heeft/ende hier in volghen met oodtmoedicheyt sijne Vaderlijcke voorsichticheydt. Hy weet wien hy tot iemanden seyndt: alsoo heeft hy ghesonden Philippum tot den ghesneden/ Ananiam tot Paulum/Petrum tot Cornelium/ende hy en heeft die niet alleen gesonden/maer oock van te vorē onder-recht/wat sy moesten doen / jae dat meer is heeft de seyndinge tot Cornelium met een mirakel betuyght.

Ten betaemt niet dat de biecht vaders iemant tot hun aen locken/ maer moetē hooren die van Godt tot hun ghesonden worden.

De derde. Men moet tot eenen Biecht-vader verkiesen eenen gheleerden/ voor-sichtighen / rijpen man; niet

die

die veel ende vleyende woorden ghebruyckt; ick segghe dat voor de vrouwen / want dese ghelijck sy moeten schouwen de ghemeynsaemheyt met den Biecht-vader/ moeten sy oock hun wachten van dick-wijls hem te besoecken/ende langh t'samen-spreken / 't en waer sulcks den noodt vereyschte; ende dat moet als-dan met korte woorden gheschieden / ende noyt sonder ghetuyghe / al waer't oock eenen Enghel uyt den Hemel:alsoo hebben alle H. Vrouwen ende Mannen ghedaen. Die eenen anderen wech in-gaet als hy kan / en volght de voet-stappen der heylighen niet / ende moet vreesen de straffe sijnder vermetelijckheydt.

Men moet eenen ghesetten/geleerden ende Godt-vruchtighen biecht vader verkiesen.

De vierde. Men moet in het biechten sijnder sonden hier op wel letten/ dat men sy-selven daer toe begheve met diep-grondighe oodt-moedicheydt; dat men sijne sonden uyt-spreke met goede ordre; met clare/geschickte ende korte woorden / achter-latēde de generale beschuldinghe/ die gheene fouten in 't bijsonder en raken; ende van veel persoonen onder conditie oft bespreeck worden ghebiecht: (by exempel) Ick biechte my van achter-klap/ is 't dat ick achter-klap ghesproken hebbe; ende soo van andere sonden/ schouwende oock soo veel als 't mogelijck is lange proopoosten ende verhaelselen / sonderlingh in 't ghene dat de supverheydt aen-gaet : ghemerckt dan een lanck verhael oft beschuldinghe in dese materie dick-wijls niet sonder perijckel en is / soo voor den ghenen die hem biecht /als voor den Biecht vader; 't is genoech dat men uyt-leght de gedaente van de daet oft sonde/ dat is/ de circumstantie oft om-standt/ die de sonde swaerder maeckt/ ghelijck zijn d' om-standen van den persoon / oft die ghehouwt / oft die Religieus / oft die met beloften verbonden is . Maer wilt ghy u bequamelijck bereyden tot de biechte/ghebruyckt de maniere van 't ghemeyn onder-soeck . Ten eersten/ danckt Godt dat hy u tijdt van penitentie heeft ghegheven . Ten tweeden / bidt om licht / op dat ghy uwe sonden moogt bekennen/ende die verfoeyen. Ten derden/onder-soeckt u . Ten vierden/ verweckt leedt-wesen. Ten vijfden/ maeckt een vast voor-nemen van u leven te beteren ; ende ghy sult u-selven moghen onder-soecken waer in ghy teghen Godt / teghen uwen naesten / ende u-selven ghesondight hebt met gheyeysen / woorden/

De biechte moet oodtmoedich kort en klaer wesen.

Maniere vā sijne consciētie t' ondersoecken/ ende hem tot de biechte te bereyden.

werckten en achter-laten: oft over-loopt de wercken van den daghe / ende vergadert die oft vier / (alsser niet swaers en is) om u daer van in de biechte te beschuldighen; maer doet meest u beste om een waerachtich leedt-wesen te verwecken / ende sterck voor-nemen van beteringhe te maken. 'T is seer gheraden om eene veerdighe biechte te doen / in 't daghelijcks onder-soeck aen te teeckenen het ghene men moet biechten: tot het leedt-wesen sal grootelijcks helpen te lesen de maniere ende verweckinghe der selver / voor-ghestelt fol. 120.

De vijfde. Hoe wel het dick-wijls biechten te prijsen is / nochtans moet men hier in maticheydt ghebruycken. Aen de Priesters soude ick raden hun daghelijcks te biechten / na het exempel der Heylighen: maer voor de Godtvruchtighe werelt sche menschen / is 't ghenoech eens oft twee-maels in de weke het selve te doen / ende dat in 't kort; 't en waer den noodt anders vereyschte. Men moet hem wachten dat de biechte niet en geschiede door eene ghewoonte / maer een-ieghelijck moet hem pooghen die alsoo te doen / als oft hy na de selve terstont moeste sterven; nochtans niet scrupuleuselijck ende met anghst. 'T is seer profijtelijck ende salich d'eene biechte by d'andere te ghelijcken / ende hier uyt bemercken wat voordt-ganck men ghedaen heeft.

Hoe dick-wijls het betaemt dat-men ham biechte.

De seste. Vele hebben seer wel beschreven met wat eer weerdicheydt / oodtmoedicheydt ende maniere men moet biechtē: hier om ick vermane alleenlijck hier eene sake / te weten / als den ghenen die hem biechten wilt / sijne voor-biechte spreeckt; Ick belijde voor Godt, &c oft den Confiteor, &c. dat hy aen-mercke ende ernstelijck peyse / dat hy niet en spreeckt aen eenen mensch / maer aen Godt / voor wien alle dinghen klaer ende openbaer zijn / ende niet en betrouwe op eenighe menschelijcke voorsichticheyt / maer op Godt alleen ende sijne onuytsprekelijcke gratie; dat hy daer komt als om ghewasschen te worden in 't bloedt Christi. Daer naer als hy ghekomen is tot dese woorden: Mijne alder meeste schuldt, oft Mea maxima culpa; dat hy weder om verwecke leet wesen / ende daer by voeghende ten minsten met der herten: 'T is my leet / dat ick voor soo veel wel-daden / soo grooten liefde van mijnen Godt / anders niet dan sonden in wisselinghe oft weder-ghifte hebbe ghegheven. 'T is

Wat dat-mē in de voor-biechte moet peysen.

goedt

goedt dat dit insghelijcks gheschiedt naer de biechte/tot de selve woorden die men ghemeynlijck naer de biechte her-haelt. In dien de kortheydt des tijdts niet toe en laet eene langhe voor-biechte te spreken/ soo moet-men ten minsten eene korte ghebruycken/ te weten dese oft dierghelijcke: Ick biechte my voor Godt al-machtich/ de H. MARIA, alle Heyligen/ ende u Vader/ want ick te veel hebbe ghesondicht/ 't is mijne alder-meeste schult; oft in 't Latijn: Confiteor Deo omnipotenti, B. MARIAE, omnibus Sanctis, & tibi Pater; quia peccavi nimis, mea maxima culpa.

Als ghy nu op de voor-seyde maniere uwe biechte ghesproken hebt/ Ten eersten/ looft Godt: Ten tweeden/ begheert gratie/ op dat ghy u mooght beteren; mistrout op u selven/ ende betrout op Godt: Ten derden/ vernieut u voor-nemen; voor alsoo veel als ghy kondt/ voor siet d'oorsaken/ ende neemt voor u die te schouwẽ: Ten vierden/ vol-brenght uwe penitentie/ lesende de Ghebeden die u bevolen zijn. Ghy sult daer moghen by-voeghen eenighe kastijdinghe des lichaems/ als soude moghen zijn on-ghemackelijck knielende/ oft iet diesgelijcks dat het lichaem moeyelijck ende pijnelijck valt; oft wel gheven eenige aelmoesse/ ten minsten eene gheestelijcke/ biddende voor uwen naesten/ ende sonderlinge voor de ghene die u niet wel toe-ghedaen en zijn; want alsoo sult ghy vol-brocht hebben de drijderhande manieren van goede wercken. Wat dat-mẽ na de biechte moet doen.

Ghebedt naer de Biechte.

ICk sal uwe ghenaden, o Heere, inder eeuwicheyt verheffen, die my soo dick-wijls in u dier-baer bloedt gewasschen hebt, ende in het badt uwer tranen, die ick eylaes! uwe Goddelijcke Majesteyt, sonder beweeght te worden, sie storten. O oneyndelijcke goedtheydt, hoe grootelijcks acht ghy eene ontrouwe siele, waer voor ghy 't Hemelsch palleys verlaten hebt, ende uwe siele te pande gestelt, ende over-ghegeven in de handen van uwe vijanden? Ghy hebt u erf-dom ten laetsten aen-ghesien, ende met lanck-moedicheyt tot penitẽtie verwacht, ende niet verworpen van u aenschijn, maer wel alle mijne sonden in 't diepste der zee. Psalm. 88.

O Heere

O Heere versterct doch het gene dat ghy in my ghewrocht hebt, ende weest mijns bermhertich, op dat het laetste niet ergher en zy dan het eerste, naer dat ghy my ghebrocht hebt tot u lieffelijck om-helsen, door eene quijdtscheldinge mijnder sonden. Och oft ick brandede in uwe Goddelijcke liefde, op dat door mijne slappicheydt my niet benomen en worde, ende aen een ander ghegheven, 't ghene dat ick nu ghekreghen heb, ende dat ick my doch niet en verworpe tot mijne oude sonden. O beminner der menschen, het is my leedt, dat ick u tot eenigher tijdt vergramt heb, om dat ghy goedt zijt; niet ten opsichte van de helle, ost dat ick de hemelsche vreuchdē soude moeten derven. Och, oft ick dit soo mocht ghevoelen, ghelijck-men ghewaer woodt ende ghevoelt het on-gemack des lichaems, het verlies van kinderen, van rijckdommen ende tijdelijcke goederen, &c. Ende nochtans die u verliest, verlieset al, den hemel, de hulpe ende bijstandt der Heylighen, uwe vriendtschap, ende alle goede wercken. Ende ghy, o Heere, en hebt onse goederen van gheenen noode, maer wenscht, dat ick hier salichlijck, ende hier-namaels eeuwelijcken leve, ende dat met een gherust herte, het welck met u vereenicht ende aen u ghehecht zy. Ick sie het Heere, ende ick ben beschaemt, ende als-dan meest, als ick bemercke ende over-dencke, dat-men ten opsichte van eene ijdele glorie, ter begeerte der rijckdommen soo veel doet, ende dat uwe liefde soo veel van my niet verkrijgen en kan: maer ick bidde u vveder-om, verghevet my, o Heere, verghevet my, door uwe verdiensten ende het dierbaer bloedt van uvven eenighen Sone, den welcken ick uwer Goddelijcker Majesteyt op-draghe, ende in de vereeninghe van sijne verdiensten, al het ghene dat my aen-gaet, om u te dienen. VVaer door ick voordt-aen betrouwe ende verhope, maer sonderlinghe door uwe gratie, een nieu leven te beghinnen. Komt my te hulpe alle Godts Enghelen, alle mijne heylighe Patroonen, op dat ick al het ghene dat ick in de teghen-woordicheydt van de alder-heylichste Drij-vuldicheydt, ende van u lieden alle voor my neme, door de Goddelijcke gratie soude moghen vol-brenghen, Amen.

Het

Het ghene dat-men doen moet naer de generale Biechte.

SIet ten eersten/ hoe dat ghy nu met grooten arbeydt/ met den verlooren sone in gratie ontfanghen zijt / ende bedanckt Godt uyt het binnenste uwer herten / ende volght Magdalena naer/ende maeckt een propoost/dat ghy naer haer exempel / al het gene dat ghy tot noch toe ghebruyckt hebt/ om de ijdelheydt deser wereldt te dienen/ wilt Gode al-machtich toe-eyghenen. Ten eersten/ na de biechte moet-men Godt dancksegghen.

Ten tweeden/ laet u voor-staen/dat dit tot u gheseydt is: Siet ghy zijt nu ghesont ghemaeckt / en wilt nu niet meer sondighen / ende verweckt in u selven weder om een waerachtich berou/ in de teghen woordicheydt van Godt al-machtich/ende alle sijne lieve lieve Heylighen/ die ghy hier toe sult nemen tot ghetuyghen; ende belijdt voor haer-lieden / dat ghy in der eeuwicheydt niet afwijcken en sult van de gheboden Godts. Ten tweedē/ op-set maken vā niet meer te sondighen. Ioan.5.

Ten derden / over-leght welck dat uwe quadē ghenegheltijckheden zijn / ende de voor-naemste occasien die u tot sonden brengen;ende laet u voor-staen dat ghy u beste moet doen om dese te verwinnen : want die het perijckel bemint/sal daer in vergaen. Ende desen voorwaer en schijnt in gheender maniere tot een op recht berou ghekomen/ende waerachtelijck tot Godt bekeert te zijn/den welcken/wel wetende dat hy door sulcken oorsake seer dick-wijls ghevallen is/ēn door het dick-wijls vallen altijdt krancker ende krancker ghewordon is/ ende niet tegen staende hem bij-willichlijck in dit selve perijckel weder-om stelt / by exempel te hanteren met on-ghelijcke persoonen/met dronckaerts/etc. Seght my ter goeder trouwen / waer 't saecke dat ghy twintichmael op de selve plaetse / eene groote tijdelijcke schade door het verlies van goeden ghekreghen hadt / en soudt ghy de selve niet schouwen ? Waer 't by aldien/ dat ghy op sulcken plaetse doodelijck ghewondt hadt gheweest/ en soudt ghy dese niet vlieden? Waer 't sake dat iemant dickwijls hadde gheweest in dangier van sijn leven/ van schip-brake te lijden/van verlies van eere ende goederen/ende sy selven nochtans weder om willens ende wetens/sonder eenighe redene oft oorsaecke/ in de selve perijckelen ende dangieren wierp; soudt ghy ghelooven/ Ten derden/ voort-aen de gelegentheydē der sonden schouwen. Eccl.3.

dat

dat hy in aller manieren begheert hadde van schip-breke t'ontgaen/ oft wel eer/ dat hy heeft willen verloren loopen? Des-ghelijcken behoort-men neerstich ende voorsichtich te wesen/ om alle perijckelen / die onse siele eenichsins souden moghen hinderen/ t'ontgaen.

Hier toe dient oock te bemercken/tot wat gebreck wy meest gheneyght zijn/ want een ieghelijck heeft sekere fauten/waer uyt d'andere spruyten;dese moet men uytroeyen/oft wel als fonteynen toe stoppen/het welck sal konnen gheschieden/ door het besonder examen oft onder-soeck (al waer wy na-der-handt breeder af sullen spreken) ende door eene sonderlinghe neerstigheydt / om ons in alles te versterven ende te breken.

Ten vierdẽ/ een op-set vã alles beter te doen.

Ten vierden / over-leght neerstelijck het ghene dat u te doen staet / ende siet hoe dat ghy uwe wercken beter ende vol-maeckter soudt moghen uyt-rechten.

Ten vijfden/ hem bereydẽ tot lijdtsaemheydt.

Ten vijfden/bemerckt wat dat u soude moeyelijck ende swaer van een ander aen-ghedaen worden/ ende wat u dies aen-gaende ghemeynelijck placht te ontmoeten: ende ten eersten/neemt dit van de handt Godts tot voldoeninghe uwer sonden/ ende daer-en-boven bereydt u daer toe noch op andere manieren / om het selve kloeckelijck te verdraghen.

Patroon van goede propoosten, naer de generale biechte, dienende om ons leven te beteren.

1. Propoost van het verkiesen van eenen stadigẽ Biecht-vader.

RIjpelijck door-sien hebbende den staet ende gheleghentheydt mijnder conscientie / neme ick voor my met Godts hulpe/

Ten eersten/ dat ick wel ẽ Christelijck begeer te sterven/ende op deser maniere mijn leven wil aen-legghen aen-ghesien dat soodanigh de doodt is / als het voorgaende leven gheweest is : over-sulcks verkiese ick in desen wech / ende in het ghene dat mijne siele salicheyt aen-gaet N. den welcken ick houde voor een geleert ende Godt-vreuchtich man / ende neme voor my / den selve mijn gantsche siele te kennen te geven/ ende sijne onderwijsinge dies aen-gaende te volgen / ende die-wijls met hem te spreken van het ghene dat den voordt-ganck deselver aen-gaet ; voorders van hem te versoecken/dat hy my vryelijck/ ende sonder vermijden van alles verman-

hel-

Helpt my hier in/ mijnen Heere ende mijnen Godt/ want ghy zijt Godt mijne sterckte/ ende mijne toevlucht; ende ick en begheere anders niet dan u te soecken ende te beminnen uyt het binnenste mijnder herten/ Amen.

2. Propoost van op seker tijdt te biechten/ ende ten H. Sacramente gaen.

Ten tweeden/ aen gaende mijne siele/ ick neme voor my de selve ten minsten alle vier-thien daghen met het H. Sacrament des Outaers te spijsen/maer alle acht daghen door de Biechte te suyveren; want ick sie claerlijck dat ick door langh beyden dickwijls bedroghen ben gheweest/ende seer ghedoolt hebbe/aen gesien dat ick door het uyt stellen al-tijt on-ghereeder ben geworden/ende dat ick my in gheender manieren by u mijnen al-machtighen Godt en kan ontschuldighen/ ter oorsaecke van mijne bekommeringhe; want die van de siele/alle d'andere behooren boven te gaen. Ick beschame my dan grootelijcks in de teghen woordicheydt van uwe Goddelijcke Majesteyt/dat ick soo menich mael mijnen tijt onnuttelijck over-ghebracht heb met spelen ende door ledicheydt ende occasie van eenich tijdelijck ghewin/soo sorghvuldelijck waer ghenomen hebbe/ende alleen veronachtsaemt heb/het ghene dat mijnder siele salicheydt aen-gaet.

Van ghesette ghebeden te doen / ende daghelijcks Misse te hooren / ende sijne conscientie t'ondersoecken.

Ick neme voor my de selve te spijsen met het gebedt/ ende u Goddelijck woordt/daghelijcks Misse te hooren/ mijne conscientie t'onder soecken/ende ten minsten een quartier van eene ure te besteden in het lesen van iet goedts. Want ick hier toe leve / ende daer toe ghe schapen ben; ende is 't saecke dat my gheboden is altijdt te bidden/ hoe sal ick dit konnen achterlaten? Onder de sieckten mijnder siele/sal ick alle neersticheyt doen van dese faute N. voor al te ghenesen door uwe gratie/ ghelijckerwijs ick soude doen/waer't sake dat ick met eenighe lichamelijcke sieckte bevanghen ware.

Van 't lichaē niet leckerlijc te spijsen.

Aen gaende mijn lichaem/ick sal hier in wel toesien/ gheholpen zijnde door uwe gratie/dat ick het selve niemermeer soo leckerlijck en sal onder-houden/ dat het uwer Goddelijcker Majesteyt weder-spannich valle: maer sal het in sulcker voeghen temmen / met matelijck eten ende drincken/ kleederen ende vermakinghen / ghelijck mijnen staet toelaet / dat het altijdt bequaem zy om de siele onderdanich te wesen ende te dienen / maer uwe Goddelijcke Majesteyt voor al. Daer en boven sal ick mijne

mijne uyt-wendighe sinnen/ sonderlingh mijne ooghen/ ooren ende tonghe bewaren door uwe hulpe ende bij-stant/ als de poorten ende deuren mijnder siele.

3. Van 't ghebruyck der tijdelijcker goederen.

Ten derden/ aenghesien dat ick rekeninghe moet geven van mijne goederen (want het u al toe behoort/ ende dat ick van de selve alleen eenen ghetrouwen uyt-deylder ghestelt ben) neme ick ten eersten voor my / de selve niet al te sorghvuldelijck te vergaderen/ maer matelijck gelijck dat betaemt; soo om mijn leven t'onder houden/ als oock om de ghene/ die ick schuldich ben te betalen/ op dat sy die mijne broeders ende kinderen Godts zijn/ in haren noodt ende ghebreck niet en roepen naer den hemel om wrake tot u / die eenen Vader zijt der bermhertichheydt ende ghenade. Ten tweeden/ op dat ick mijn huys ghesin eerlijck naer mijnen staet mach onder houden/ ende niet nae het sot ende dwaes goet-duncken des werelts; want ick niet en begheere rijcker ende machtigher te schijnen / dan ick waerachtelijcken ben. Ten derden / tot eene matelijcke ende tamelijcke recreatie. Want wat isser leelijcker dan de rijckdommen/ die met het sweet ende den sueren arbeydt van arme menschen ende van myne ouders by een vergadert zijn; waer mede ick den hemel kan koopen ; ende de arme ende hongherighe menschen/ die mijne broeders zijn spijsen : te verquisten met het worpen van eenen teerlinck/ etc. Ick en sal voordtaen niet toelaten / dat den armen te vergheefs voor mijne deure blijve roepen / om een beetken broots / ende dat ick daer en tusschen on-nuttelijck sal verspelen/ het ghene daer veel armen mede souden konnen gespijst worden/ ende Godt souden loven ende dancken/ waer door ick met eenen van den hemel ghebenedijdt soude worden.

4. Van 't regeren sijnder dienaren.

Ten vierden/ als ick rekeninghe sal hooren van mijn huysghesin: Ten eersten en sal ick my niet opghblasen draghen / maer sal my laten voorstaen / dat mijne dienaers/ mijne mede knechten zijn. Ten tweeden/ sal haer lieden van noodtsakelijcke dinghen voorsien. Ten derden/ sal besorghen datse ten minsten mijnen Godt alsoo neerstelijck dienē als my/ eñ en sal niet anders toelatē/ dan dat sy ten minsten alle maenden eens te biechten sullen gaen / ende ontfanghen het hooch - weerdich H. Sacrament/ want het en is niet redelijck/ o Heere/ dat

ick

ick ghedient worde/als ick u gheenen dienst en bewijse. Soo veel als aen-gaet eenighe andere die my onderworpen zijn/sal besorghen dat alle verergheringe wech-ghenomen/ende een-ieghelijck soo haest als 't mogelijck is/recht ghedaen worde.

Ten vijfden/ heb ick by my selven over-docht/ waer ick van offitie weghen toe verbonden ben/ ende ick bevinde/ o Heere/ dat ick my soo veel te neerstigher moet begheven tot een goedt ende Godt-vruchtich leven/ hoe ick meer van uwe milde handt/al ben ick dies on-weerdich/ontfanghen heb. Voorts is my veel te voren ghekomen/ het welck ick ter eeren van uwen Goddelijcken dienst sal konnen te werck stellen/ het welck ick als-nu in de teghen-woordicheydt van uwe Goddelijcke Majesteyt neme te doen N. 5. Vã officie/ daer men toe verbõdẽ is/ neerstelijck te bedienen.

Ten sesten/ ick sie dat ick groot acht moet nemen op den tijdt die ghy my verleent hebt; want desen seer kostelijck is/ende gheensins te her-halen: waer om ick den selven aldus bedeylt heb; ten eersten/ gelijck dit mijner sielen salicheydt nut ende profijtelijck soude mogen wesen/ ende voorts naer het uyt-wijsen van de rechte redene/ ende soo veel als mijnen even-naesten van my soude moghen vereyschen. 6. Van geenẽ tijdt onnuttelijck over te brenghen.

Ten sevensten/ aen-ghesien datter niet ghevonden en wordt/dat soo seer helpt tot een goedt leven/als het verkeeren met goede menschen; soo sal ick dusdanige verkiesen/die ick wel wete dat uwer Godlijcker Majesteyt getrou zijn: ende daer-omme die sulcks niet en zijn/ sal ick met alder neersticheydt schouwen. Want het quaedt gaet allenghskens voorts/ ende kan u niet aen-ghenaem wesen; ghelijck oock aen gheenen goeden Vader/ oft Prince kan behaghen dat sijnen sone oft ondersaet/ met soodanighe menschen verkeere/ die niet anders en begheeren dan raedt te slaen/ hoe den sone sijnen vader soude mogen vermoorden/ oft den ondersaet sijnen Koninck weder-spannich vallen. Want dit selve doen de goddeloose menschen/ ons verweckende ende lockende tot de sonde/ waer door Christus onsen Salich-maker weder-om ghecruyst/ ende wy wederspannich aen u mijnen Heere ende Godt worden. 7. Van goede gheselschap te verkiesen.

Ten achtsten/ ende op dat dese propoosten vast ende geduerich mochten zijn/neme ick Ten eersten voor my/ 8. Sy selven sekere wetten stellen om dese propoosten te onder-houwẽ.

hier af met mijnen Biecht-vader alle veerthien daghen te handelen. Ten tweeden / op dat ick het selve beter te wercke mochte stellē/soo stelle ick my selvē dese pene vā een aelmoesse uyt te deylen / 't en zy dat ick dit in ghedaen hebbe. Ten derdē/ is 't sake dat het mijnen Biecht-vader goet sal vinden/ sal ick my selven voor eenen tijdt verbinden/met eene belofte van een sekere penitentie te doen/in ghevalle ick in ghebreke ben van te vol-brengen 't ghene ick voor ghenomen hadde. Ten vierden/ick neme voor my dit selve dagheliicx 's morgens te her lesen. Ten vijfden / ten minsten alle weken oft maenden / dit oock aendachtelijck te over-legghen.

Ghebedt, om te verkrijghen volherdicheydt in ons goedt voor-nemen.

O Heere Godt, Koninck der Koningen, ende Heere der heyrkrachten, ick belijde u in de teghenwoordicheydt van u gheheel hemelsch heyr, dat ick uwer Goddelijcker Majesteyt tot noch toe wantrouwich gheweest heb, daer ick nochtans ontallijcke wel-daden van uwe milde ende liberale handt ontfangen heb, de welcke ick niet tot uwen dienst, maer wel om teghen u op te staen, ghebruyckt heb. O Vader der bermherticheydt, weest mijns ghenadich; want het is my hertelijcken leedt dat ick ghedaen hebbe, ende ick kome met den verloren Sone ootmoedelijck gratie versoeckende, ende worpe my ter aerden voor den throon van uwe glorie, aen-siet het maecksel uwer handen. Siet ick versake den duyvel, de wereldt, ende alle de pompe der selver, ende neme dit voor my N.N. in uwe teghen-woordichheydt, ende te schouwen dese N. occasien, door de welcke ick soo dick-wijls ghevallen ben. Ick wete wel dat ick in den dach des oordeels niet en sal hebben, daer ick my mede sal konnen ontschuldighen; want ghy hebt my den wech ghewesen, die ick moeste door-wandelen, ende dat meer is, hebt my meer dan andere menschen ghedaen, uwe wetten ende oordeelen besonderlijck my openbarende, ende sonderlinghe gratie daer toe ghevende om het selve te vol-brenghen. Ende voor-waer waer 't sake dat ick het hondertste deel ghedaen hadde, van het ghene

dat

dat ick voor de vvereldt ghedaen ende gheleden heb; ick soude volkomelijck uvve vvet onder-houden hebben, ende soude ontvvijfelijck onder uvve vrienden ende ghetrouvve dienaers ghereken hebben ghevveest; maer ick en ben als-nu niet vveerdich ghenoemt te vvorden uvven sone; maer maeckt my een van uvve huerlinghen, ende gheeft my uvve gratie door het bloedt van uvven eenighen Sone Christus Iesus, vvaer door ick dese goede propoosten mach vol-brenghen, ende u, ende Christus uvven Sone, ende sijne alder-heylichste Moeder mach dienen, ende met u in der eeuvvicheydt leven, Amen. Luc 15.

Schiet-ghebedekens.

Ick heb ghesvvoren ende een vast opset ghemaeckt te bevvaren de oordeelen uvver recht-veerdicheydt. Psalm. 118.

En sal mijne siele Gode niet onderdanich zijn? vvant van hem is mijne salicheydt. Psalm. 61.

Ick ben bereydt ende niet beroert om uvve gheboden t'onder-houden. Psalm 118.

Mijne siele heeft lust ghehadt om te begeeren uvve ghedoden tot alle tijden. Ibid.

Den vvech der vvaerheydt hebbe ick ghekoren, uvve oordeelen en hebbe ick niet vergheten. Ibid.

In alle mijn herte heb ick u ghesocht, en vvilt my niet verstooten van uvve gheboden. Ibid.

Remedie teghen de scrupulen.

Den duyvel volght ende quelt de sondaer die hem wilt bekeeren.

Daer uyt dat-men sal bemercken oft de benautheyt des herten van Godt oft van den duyvel komt.

Den duyvel heeft voor eene ghewoonte/ghelijck het serpent listelijck op de hielen te volghen den sondaer/ die van hem vlucht den selven met scrupulen ende benouwtheden der conscientie quellijck ende moeyelijck te vallen/ende sijn herte/in 't welck IESVS Koninck des peys ende vredes begeerde nu te rusten/on-gerust te maken: zijt ghy van wille hem te hooren/ende onderdanich te wesen? oft wel/wilt ghy sijne bedriegelijckheden en valschen aerdt leeren kennen; en onder-scheyden oft dese benouwtheden van Godt oft van den duyvel zijn? Bemerckt: En is Godt niet het waer-achtich licht verlichtende alle menschen/ in 't welck geene duysterheden en worden ghevonden, Gaet tot hem/ ende hy sal u ver-

lichten; neemt uwe toe-vlucht tot hem door uwe ghebeden/ende dat soo dick-wijls als ghy kondt. Den duyvel ter contrarien stroyt duysternissen/beroert/en ontstelt het herte / want hy den prince is der duysterheden. Daer-en-boven / en is den Heere niet ons en peys? en en heeft hy niet gegeven vrede aen de menschen van goeden wille? laet u dan vastelijck voren staen/dat het gene dat den in wendigen peys/en vrede des herten turbeert van den quaden is. Godt is oock de warrachtighe liefde; ghemerckt dan dat dese de vreese verjaeght/ leght af alle on volmaeckte ende slavelijcke vreese/ende verstout u te gaen tot hem/die u soo minnelijcken noodt/seggende: Komt alle tot my die beladen ende belast zijt / ende ick sal u vermaken.

Matth 11.

Verdeylinghe der scrupulē.

Alle de scrupulen worden tot dese naer volghende verdeylinghen ghebrocht: eenighe raken de biechte. Teghen dese/over-peyst in den eersten/wat dat Godt door het ghebodt der biechte / van u vereyscht; is het iet dat ghy op menschelijcke maniere met goeder trouwe/ ende on-ghevcynst u aen den priester soudt openen? in sulcker voeghen dat hy hier door tot kennisse uwes staets mach komen? want aen gesien dat niemandt van alles in 't besonder en kan ghedachtich wesen/en flijt ende en eet ghy u selven niet op door eenen sotten arbeydt? wie isser die met den Propheet niet en moet bidden om van syne verborghen ende vremde sonden ghesuyvert te wesen? Voor-waer niemandt. Ghemerckt dan dat dit soo is / te vergheefs is 't dat ghy alle uwe voor-leden wercken/etc. wilt indachtich wesen/en soo nauw onder-soecken/ aengesien datter naer alle devoir en neerstichcydt al tijdt noch eenighe bedeckt ende verborghen sullen blijven/ende immers niet en kondt weten/ oft ghy haet oft liefde weerdich zijt. Daer-en boven/ghy weet uyt de een-stēmige leeringe der Doctoren/dat naer een biechte met behoorlijcke neerstichcydt gedaen/ u anders niet en staet te biechten/dan dat ghy seker zijt gedaen te hebbē. Ten 2. dat daer groote sonde in ghelegen is. Ten 3. dat ghy daer van noyt uwe biechte ghesproken en hebt / ende dat soo seker / dat ghy 't soudt derren sweyren.

Remedien tegen de scrupulen die uyt de biechte spruyten.

Voor al / weest ghehoorsaem aen den Medecijn / die u Godt ghegheven heeft / ende houdt voor seker (welck oock het ghevoelen is van alle ervaren ende wijse Leeraers)

Den scrupuleusen moet ghehoorsaem zijn aen synē

raers) dat alleen den onderdanighen in dit stuck victorie sal behalen. Ten 4. en weet ghy niet dat den Heere/ door den Biecht-vader tot u spreeckt/ende u beveelt dat ghy u soudt gherust houden? wilt ghy hem dan wederspannich zijn?

Biecht-vader wilt hy victorie verkrijgē.

Ten tweeden / door soo veel als aen-gaet het berouw der sonden / twijfelt ghy oft sy u op-rechtelijck leet zijn? uyt wat oorsake? wilt ghy dan door dese oft dierghelijcke na-der handt Godt noch vergrammen? ghy antwoordt my / Neen; maer u over komen dick-wijls begeerten ende ghedachten: 't is den duyvel die u dese ingheeft/ende u aen-lockt tot het vol-brenghen der selver/ verstootse ende verachtse / in-dachtich dat ghy eens vastelijck voor u ghenomen hebt/Gode aen te hanghen/ ende hem te dienen; noch soo dwaes ende uyt-sinnich niet en zijt/ dat ghy 't al/ oock u wel varen ende eeuwighe salicheydt wilt verwerpen. Vernieut dit propoost alle morghen-stonden / ja oock dick-wijls binnen den daghe / ende besit altijdt uwe siele in verdulticheydt. 'T en is niet te verwonderen / dat ghy gheleydt wordt/ door uwe ghedachten / tot het ghene dat u ghewoon is gheweest; de gewoonte brenght dit mede: door dese ghe-schiedt / dat somtijdts in ons ghemerckt wordt eenighe on-betamelijcke bewegingē oft roeringhe des lichaems/ dat wy onbedachtelijck spreken / ende van stonden aen her-roepen 't. Maer ick hoore u klaghen dat ghy gheen leet-wesen en ghevoelt: moghelijck gheschiedet oock dick-wijls / dat ghy gheen vermaeck oft ghenuechte en ghevoelt / als ghy door haet oft grammoedicheydt ghesondight hebt: ende niet teghen-staende / hoe ghy die min ghevoelt / ende vry-willich ghesondight hebt / soo veel te swaerder is uwe sonde. In sulcker voeghen oock / hoe dat ghy dick wijls min u berouw gevoelt/ hoe 't selve voor Godt meerder ende vol-maeckter is: want wat is het berouw? anders niet dan een versaken der sonde / wenschen dat die nopt gheschiedt en ware/ noch voordt-aen die niet te willen doen; ghelijckerwijs om beswaert ende beschuldight te wesen van eenige sonde/ het is ghenoech te begheeren oft te wenschen die volbrocht te hebben.

Remedie teghen de scrupu en die spruyten uyt twijfelachticheydt des leet-wesens der sonden.

Wat dat leet wesen der sonde is, ende waer in ghelegt en.

Ten derden / de scrupulen spruyten hier uyt / dat iemandt aen Godt niet vol-daen en heeft. Wilt ghy vol

[illegible] tegē de scrupulen [illegible]

Voldoeninghe der sonden

doen? ghy sult meer vol-doen, door een werck dat uyt liefde gheschiedt, dan door duysendt andere uyt vreese ghedaen; jae dit werck uyt liefde vol-brocht, soude konnen soo krachtich ende innich wesen, dat het alleen soude af-nemen de sonde, ende ontslaen van de schult der pijnen. Seght my doch eens, in wat maniere hebt ghy Godt vergramt? een ander beminnende, hem hatende: seght nu eens uyt der herten ende on-gheveynst, Ick hate ende versake u wereldt, met al dat u aen gaet; ende u mijnen Heere mijnen Godt, wil ick ghetrouwelijck beminnen; ghy hebt hem versoent: maer ghy vergramt hem, is 't dat ghy hem on-matich vreest, is 't dat ghy van hem mis-trout, van sijn gheloove, ende van sijne liefde. Seght my noch eens, wilt ghy van Godt bemint wesen? bemindt hem: ende hoedanich ghy Godt t'uwaerts wilt hebben, draeght u soodanich tot hem: Ick, seght hy, beminne de ghene die my beminnen. Het meeste ghebodt is van de liefde, ende ghy draeght u als oft het van vreese ware.

Scrupuleusen. Kracht der wercken die uyt liefde geschieden.

Ten vierden, den anderen is met alsulcke benouwtheydt des herten bevanghen, dat hy in alle saken tast, als eenen die in duysternissen wandelt; over al ende in alles vreest hy te mis-doen. Hoort een kort vermaen: Hebbende ghesproken uwe biechte, ende een op-set ghemaeckt van Godt te dienen, loopt in den wech sijnder geboden, ende verbreyt u herte; schout 't gene, daer ghy seker in weet perijckel gheleghen te wesen, ende is 't dat ghy daer van niet heel seker en zijt; Gaet voordts, ende ghy sult vry wandelen op d'adere ende den basiliscus; ende ghy sult vertreden den leeuwe ende den draecke; ende weet dat den Heere sijnē Engelen u bevolen heeft, op dat sy u souden bewaren in alle uwe weghen, ende dat sy in haerlieder handen u sullen draghen, op dat ghy by aventuren uwen voet niet en stoot aen den steen. Siet wat dat Godtvruchtighe ende voorsichtighe mannen doen in twijffelachtighe saecken, wat dat ghy een ander soudt raden; ende doet het selfste. In 't ghemeyn vermaen ick u, wilt u betrouwen in Godt stellen, ende weder-staet vromelijck den boosen vijandt, maer meest hem verachtende ende versmadens-wijs, als van eenen bassenden hondt uwe ghedachten af-keerende. Wacht u wel van te wijcken oft hem iet toe te laten, door dickwijls

Den scrupuleusen moet met eene resolutie voortgaen in al het gene daer hy niet seker en is perijckel in gheleghen te wesen.
Psal. 90.
Den scrupuleusen moet doen ghelijck voorsichtighe persoonen in twijfelachtighe wereldtsche saken.
Den duyvel wordt meest door versmaden verwonnen.

wijls biechten / beraden ende ondersoecken uwer sonden : want dat en is anders niet / dan uyt duysternissen licht willen trecken; dan in de vuylicheydt oft ghedachtenisse der sonden te wentelen / eñ daer uyt reynicheydt soecken. Schout oock het gheselschap der genen / die met scrupulen oft diergelijcke benouwtheden des herten gequelt zijn / als oock het ghebruyck der boecken / die de Casibus conscientiæ van sondē / oft vande swaricheden der conscientie handelen: maer boven al / uyt den raet uwes Biecht-vaders / versmaet de quade gedachten / die u invallē; ende hout dit voor een seker teecken datse u mishaghen / dat ghy in dese niet en consenteert : ende over sulcks het en is niet gheraden / datmen die anders / dan in 't generael ende aen eenen voorsichtighen Biecht-vader te kennen gheve / ende alsoo dick-wijls als ghy door 't versmaden u af ghekeert sult hebben van het in gheven ende de duysterheden der sonden: keert u van stonden door een ghedurich ghebedt tot Godt; want hy is het waer-achtich licht / ende door sijn licht / sult ghy 't licht sien. Treckt uyt alle occasie van danck-segghinghe ende liefde tot hem; eens-deels bemerckende dat ghy van de voor leden sonden ontslaghen zijt: ten anderen dat ghy van de teghenwoordighe ende toekomende bewaert wordt. Is 't sake dat u den duyvel ingheeft het perijckel van te herballen / voorhoudende 't ghene dat ghy moghelijck sult moeten lijden / oft verliesen om de sonden t'ontgaen / wacht u van dit in 't bijsonder t'ondersoecken / maer in 't ghemeyn offert Gode u herte t'eenemael op / weest seker ende gherust / dat de goedtheydt Godts niet toe-laten en sal / dat ghy boven uwe macht bekoort sult worden / ende is 't sake dat hy u den last oft het pack op-leght / dat hy u 't selve door sijne gratie sal helpen draghen / ende licht maken. Boven al weest uwen Biecht-vader als aen Godt ghehoorsaem / ghemerckt datter geschreven staet: Die u-lieden hoordt / die hoordt my; want is de waerheydt waerachtich / soo en sult ghy in den dach des oordeels niet konnen beschuldicht worden / dat ghy sijnen wille ende ghebodt vol-brocht hebt.

Den scrupuleusen moet schouwen 't gheselschap van andere die daermede oock gequelt zijn / moet hē oock onthouden van boecken te lesen die van de sonden handelen.

In wat maniere eñ aen wien hy de quade ghedachtē moet biechten.

Hoe den scrupuleusen hē dragē sal / als hy vreest te her-vallen.

Hy moet sijnen Biecht-vader ghehoorsaem zijn.

Oeffeninge by maniere van Ghebedt voor eene scru-puleuse ofte door teghen-spoedt bedruckte siele.

VVVe Heylighen Heere, hebben eenen wonder-baren wech ghevolght dienende aen uwe gheboden: VVant wat isser meer te verwonderen dan te wandelen door het midden der baeren, ende te ontvlieden het sweerdt van Pharao? wat is wonder-baerder, dan te segghen aen de huylende zee, Swijght ende houdt u stil; ende dat van stonden af, de baeren worden ghetemt, ende de schuymende tempeest, in eene groote stilte verandert, ende uyt veel tentatien winste worde getrocken? ende al is't dat de legheren der krachten deser duysternissen teghen opslaen, nochtans on-bevreest te blijven. Voor-waer te verwonderen zijn uwe wercken! ende mijne siele salse al te wel bekennen: maer eylaes! siet mijne vijanden hebben my om-ringhelt, ick ben ghedreven in't vlacke der zee, ende de tempeest over-valt my! niet wetende waer ick my keeren oft wenden sal; ick sie alleen de haven van uwe bermherticheyt open: tot de welcke ick mijne ooghen slae: ende sult ghy o Godt van alle troost u aensicht van my kunnen af-keeren, op dat ick gelijck soude wesen, aen de ghene die dalen in de diepte? VVat salt't u baten, is't dat ghy my te niet doet, die ben een werck van uwe handen? o on-ghepaelde Goedtheydt? mijnen Godt, uwen wille en is niet datter iemandt verloren gae, noch ghy en verblijdt u niet in de bederrenisse der levende! och hoe dick-wijls hebt ghy my vermaent dat ick op u soude betrouwen! uwen Konincklijcken Propheet die roept tot my, ende seght: Hopt in den Heere, ende doet goetheydt: maer door wiens behulpsaemheyt sal ick ellendigen mensch, wiens sinnen van mijne kindtsche daghen af, ghenegen zijn ghe weest tot quaedt, eenich goedt konnen doen? maer weder-om ghevoele ick mijnen moet versterckt, weder-om hoore ick uwen Propheet tot my roepen: Hopt in hem, ende hy sal't doen. Maeckt dan Heere dat ick allen mijn betrouwen op u alleen stelle: werckt ghy het goedt in my, want ghy op-recht

Hoe men in teghen-spoet syne toe-vlucht tot Godt soecken moet.

ende

ende louter goedt zijt: doet bermherticheydt aen uwen katijvighe dienst-bode; want ghy bermhertich zijt, ende sult my salich maken, ende inder eeuwicheyt sal ick uwe bermhertichheden singhen: want gheluck-salich zijn alle de ghene, die in u hopen; gheluck-salich is den mensch, wiens hulpe ende onderstandt van u komt; gheluck-salich is de siele, die soo-danighe op-klimminghe by haer-selven heeft versint ende over-leyt in dit dal der tranen; door de welcke sy wordt verheven boven de hoocheyt der aerde, boven alle de Enghelē, boven al de hemelen: vernaerdert haer selve tot u, werpt haer gheheel in u, ende omhelst u; want ghy t'eenemael goedt zijt, uwe grondeloose bermherticheydt ende on-ghemeten goedtheydt over alle uwe wercken zijn in der eeuwicheydt: want ghy en bemindt niemandt, ende verlaet hem daer na; ghy en roept niemant tot u, ende verstoot hem; ghy en noodt niemandt, die ghy daer na met ijdel handen ende on-begaeft van u wech seyndt; ghy en ghebiedt ons niet op u te steunen, ende treckt u van onder wech, op dat onse vijanden met ons soudē spotten, segghende: Hy heeft in den Heere ghehopt, dat hy hem helpe, dat hy hem verlosse, want hy begeert hem; oft wel dat sy vraghen dien boosen: VVie is't die u sal ontweldighen ende trecken uyt mijne handen? want ghy de waerheydt zijt, mijnen Godt, ende goedertieren aen de ghene, die in u hopen; ende noyt en is't ghesien gheweest, dat iemandt op u heeft betrout, ende dat hy verlaten is gheweest. VVaer-om dan mijnen Godt, ick sal op u mijn betrouwen stellen, ende ick en sal niet beschaemt blijven: in u Heere sal ick hopen ende in der eeuwicheydt en sal my gheene schande ghebeschieden; noch mijne vijanden en sullen my niet bespotten: want alle de ghene, die u verwachten, en sullen niet beschaemt ghemaeckt worden. En is u Heere (die de nieren ende herten onder-soeckt) niet bekent, dat ghy alleen zijt mijn verlanghen? want verbeydende heb ick u verbeydt Heere met uwen Propheet; ende hy heeft my ghesceyt dat ghy op hem hebt ghelet. Ick bidde u, o Vader, let, ende neemt oock achte op my; ende gunt oock eene kleyne segheninghe aen my uwen verloren sone: want ick hebbe in uwe berm-

Waer door de siele boven de Enghelen verheven wort.

Ghewichtighe redene / waerom niet sijn betrouwē op Godt stellen moet.

bermherticheden ghehopt, ende die in u hopt sal uwe bermherticheydt om-ringhen, ende nu voordt-aen sal ick voor u leven ende niet voor my, uyt gantscher herten in u betrouwen, aen-ghesien dat ghy de doodt voor my ghestorven zijt, ende duysendt-mael u-selven my ghegheven hebt, ende sonder mate meer bemindt hebt dan ick my selven, mijnen Godt, Vader der ghenaden, ende Godt van allen troost.

Protestatie voor den morghen-stondt, teghen de aen-staende tentatien ende scrupulen.

Ick bekenne in uwe teghen-woordicheydt mijnen Godt voor uwe Engelen, ende Heylighen ende voor al u hemels hof, dat ghy my eenen Godt sult wesen en ick uwen getrouwen dienaer, tot den uytersten dach mijns levens: want ghy zijt mijnen Heere, ende ick uwe slave; ghy zijt mijnen Vader ende ick uwen onweerdigen sone; ghy zijt mijnen loon, maer al te groot ende rijck voor my, ende noyt oore en heeft ghehoort, noch ooghe ghesien, noch menschelijck verstandt begrepen, t'gene ghy voor my bereyt hebt: Ende niet teghen-staende dat die dinghen groot ende veel in 't getal zijn, nochtans ghy zijt on-spreckelijck meer weerdt, dan alle uwe gaven: want ghy zijt mijn deel, ende kostelijck erf-goedt. Om uwen t' wille dan als pelgrim, ende uyt-lander, sal ick gaen, ende loopen in den wech van uwe gheboden, om dies wille dat ghy mijn herte hebt verbreydt. Is 't datter eenighen vijandt my laghen leght, op my valt, my aen-lockt, vervaert maeckt, oft listelijck soeckt t' onder-kruypen, ghy alleen sult mijne vreese zijn, mijne hope, ende mijne liefde. Ick hebbe u uyt-ghelesen voor mijnen Heere, ende den duyvel af-gesworen, ende mijne siele blijft aen u gehecht: ende wie sal my af-scheydē van uwe liefde? hoe soude ick u konnen verlaten Fonteyne aller goedt, ende van selfs loopen in eenen af-grondt van alle quaedt? hoe soude ick u konnen haten, ô oneyndelijcke goedtheydt? soo langhe alsser leven in my sal wesen, soo en sal ick van mijne onnooselheydt niet af-wijcken; noch en sal iet voor goedt houden, van al dat u mishaghen kan, noch en begheere datter

Prijs der uyt vercorenen.

van mijnen 't weghen iet voor sulcks ghehouden worde, 't en zy dat ick eerst hemel ende aerde, de H. Maghedt MARIA, *d'Enghelen ende uwe Heylighen, ende alle creaturen die mijne ghetuyghen zijn ghe-weest, aen-gheroepen hebbe om het selve te ghetuyghen, ende in hunne teghenwoordicheydt u verloochene mijnen Godt, ende verkiese alle quaedt voor u, die zijt alle goet, de bitterheydt voor de soeticheydt, uwen haet voor uwe liefde, ten laetsten de doodt ende den eeuwighen rouw, voor het gheluckfalich eeuwich leven ende vreucht in u; ende van u mijnen Godt ende mijnen al.*

Oeffeninghe voor den scrupuleusen.

I*Ck hebbe ghesëydt dat ick belijden sal aen u Heere, mijne onrechtveerdicheydt, ende ghy hebt vergheven de boosheyt van mijn misdaet: Ick hebbe ghesëydt, ende van stonden aen hebt ghy uyt ghesproken een troostelijck woordt, segghende: VVe sonden worden u vergheven, want ghy 't op my begheert hebt, en my hebt bemindt. VVie en soude u niet beminnen, o grondelose goedtheydt! want ghy my opent de sloten van uwe bermhertichheden, ende met de beke uwer ghenade hebt ghy my overwatert ende ghesuyvert. VVat soudt ghy anders moghen doen, o Vader der bermhertichheden? ghemerckt dat ick weet dat ghy my verbeydt hebt van der eeuwicheydt, ende gesocht dat ick van verre ende vremde landen tot u weder-keeren soude: aen-ghesien dat ghy drij-en-dertich jaren in dese plaetse vol schrooms, ende woeste wildernisse my hebt ghesocht met arbeydt ende liefde. VVat kondt ghy anders doen, dan uwen boet-veerdigen verloren sone t' om-helsen? ende het roockende vlas niet gheheel uyt-blusschen, noch het ghekroockte riedt t' eenemael in stucken onder de voeten treden? maer mijne handt te vatten, my te bewaren, my die ghevanghen ben, ende in duysternisse sitte, uyt de banden ende het huys der ghevanckenisse te ghe-leyden. Maer waer uyt bemercke ick dat ghy my bermhertich zijt ghe-weest? dat ick ghenade in uwe ooghen hebbe gevonden? Ick weet wel, dat ick verre van u was, ende dat eenen sterck-ghe-wapenden my hadde ghebonden; ende op mijn onversiens*

Betrouwen op Godt/ spruytende uyt sijne liefde tot ons ende sijne wel-daden.

Isa. 42.

ghy

ghy (vvant door niemandt anders en kan dat gheschieden) hebt mijne banden in stucken ghebroken, op dat ick van selfs soude komen tot de suyveringhe des leedt-vvesens, op dat ick u offeren soude een vermorvvet ende ghebrijselt herte, ende eene offerande des lofs; ghy hebt my ghetrocken met de koordekens van Adam; met de bandekens van liefde, op dat ick komen soude, jae loopen naer den reuck van uvve specerijen ende salven. VVat is't anders tot u komen, dan te verlaten ende te versoeyen de gevvoonelijcke conversatie ende ghemeynschap, dan u te beminnen, die my van der eeuvvicheydt hebt bemindt? ende vvat is u te beminnen, dan u te vvenschen uytter herten allen goedt; ende van u door eenighe sonde noyt verscheyden ghevveest te hebben? dan bereedt te vvesen alle uvve Goddelijcke gheboden te onder-houden, verachten alle aerdtsche saken, ende liever alle ghesch apen dinghen af te gaen ende te verliesen, dan u te vergrammen, gherne met u te redenen, u Godlijck vvoort te hooren.

Teeckenen van eene waeracht ge bekeeringhe/ ende van de gratie Godts.

Ghemerct dan, dat ick dit door uvve gratie in my ghevoele; soo late ick my voor-staen, ende hope eenichsins uyt u te vvesen: Want die uyt u is o mijnen Godt die hoort uvve vvoorden; vvant uvve uyt-spraken zijn soeter dan honich ende honich-raten. Ick sal dan hooren vvat dat ghy in my spreeckt, ende en vvilt my niet beschamen o mijne Hope, ende ick betrouvve dat my, in u hopende, gheene kranckheydt en sal bevanghen. vvel is't vvaer dat ick niet en vvete oft ick liefde oft haet vveerdich ben: maer aen vvien is dat bekent, daer uvven Apostel oock vreesde, als hy aen d'andere soude gepredickt hebben, selve vervvorpen te vvesen: ende hoe vvel ick duysent-mael hadde ghebiecht, soude nochtans gheloof-seker vvesen, dat ick daer van on-seker ben, ende niet en vvete oft ick u behaghe. Maer dit en moet my niet beanghst maken, aen-ghesien ghy zijt de eeuvvighe VVijsheydt ende Goedtheydt, ende hebt begheert dat ons dit on-bekent soude vvesen, om dat het ons profijtelijcker is, ende dat vvy betrouvven souden op uvve on-ghemeten liefde tot ons. Och oft dese ghestort ende verbreydt vvierde in mijn herte, op dat hy daer uyt soude bannen alle vreese, de vvelcke door dick-vvijls

biechten

biechten ende onder-soecken, niet vermindert, maer eer vermeerdert wordt; aen-gesien sy daer uyt alleen haren oorspronck neemt: die is 't die mijn verstandt verduystert, mijne memorie turbeert, krenckt mijnen wille, ende alsoo komt te begheven in het onder-soecken, ende als ick arbeyde om tot claerdere kennisse mijnder sonden te gheraecken, om die te moghen versoeyen ende door de biechte af te legghen, mijn verstandt wordt verdooft, mijne memorie ontstelt, ende den wille verflout door de groote benouwtheydt, die my bevanght. VVaer-om is 't dan dat ick in-wendichlijck soo ghepijnight ende ghespannen worde, ende wentele in de vuylicheden mijns levens? is 't om u hier door te behaghen Heere? verre zy 't van daer: want ghy ghebiedet ende bevelet dat-men uwen Stadt-houdere ghehoorsaem soude wesen: den ghenen van hun, die u-lieden hoort, die hoort my, ende die u lieden versmaedt, die versmaedt my: Is 't om vrede ende ruste des ghemoets te bekomen? maer wie isser die aen u, ende uwe Stadt-houders weder-spannich is gheweest, ende die verkreghen heeft? oft wel is 't om dat ick ten langhen laetsten soo verre gheraken soude, dat ick door mijn eyghen oordeel ende veel onder-soeckens gherust soude wesen, als gherechtveerdight in uwe teghen-woordicheydt? maer hier teghen hebt ghy gheseydt: Dat alle die leeft voor u niet gherechtveerdight en sal wesen, ende dat na-de-mael wy 't al hebben vol-brocht, zijn on-nuttighe dienst-boden: voor-waer en is 't dan niet beter dat ick volge den leydts-man ende onder-rechter, dien ghy my hebt ghegheven? maer eylaes! die en weet niet mijne benoutheden, maer u alleen, o on-ghemeten Goedtheydt zijn die alle, jae oock die noch te gheschieden staen van der eeuwicheydt bekent gheweest, eer ghy oyt bevolen hadt, dat ick aen dese als aen u-lieden gehoorsaemheyt soude bewijsen: noch ghy en laet die tot gheenen anderen effecte oft eynde gheschieden, dan om my te proeven ende te suyveren, ghelijck het goudt in het forneys der tribulatien, ende dat ick claer blincken soude in uwe teghen-woordicheydt, ende voor de ooghen der menschen. Daer-en-boven al dat my van den vijandt in-ghegheven wordt, en

Waer uyt het kõt, dat-men in-wendich gequelt wort ende on-gherust is.

Luc. 10.

Psal. 142.

Hoe goet het is in de scrupulen te verwinnen, eenẽ leydts-man te volghen.

zijn

zijn mijne Wercken niet, noch en besmetten mijne siele niet meer als wel doen de sonden van andere die ick hebbe ghehoort, oft sien ghescheiden. Maer ghemerckt dat ick yverich ben ghe-weest voor u, ende de on-bevlecktheydt des herten hebbe bemint; hier door worde ick ghesuyvert, hier door soo worden mijne verdiensten voor soo veel vermenich-vuldicht, als ick ghevoele dat sy my om uwe liefde mishaghen. Maer ick twijfele oft ick voorsichtelijck ende oorboorlijck mijn officie hebbe bedient: hier op hoore ick u antwoorden, ende verbieden: en wilt op uwe eygen vernuftheydt niet steunen; ende ick bemercke datter niet sekerder noch gheruster en is, in eene duystere ende onsekere sake, dan met oodtmoet zijn verstant aen andere t' onder-werpen, sonder te willen alleen wijs wesen, ende hooveerdelijck op sijn eyghen oordeel oft sinnelijckheydt betrouwen. Maer mijne vreese houdt my voren, andere saken dan ick van den Medecijn, van den Leydts-man, oft van den Enghel door u ghesonden (want soo hebt ghy den Priester gheheeten) en worde gheleert: hoe blijve ick dan aldus twijfelachtich hanghende, oft ick uwen

Men moet op sijn eygen verstant niet steunen/ noch sijnen eyghen wille volghen. *wille, Heere, oft mijnen eyghen wille moet volghen? oft ick in een sake die my aen-gaet, op mijn eyghen verstandt, oft op eens anders (ghelijckerwijs alle gheleerde ende voorsichtighe raden) moet betrouwen? Ick bidde u, o Heere, en wilt niet in t' oordeel oft recht treden met uwen knecht, want ick en kan niet een voor duysendt antwoorden; niet-te-min hoe-wel ick u hebbe vertoornt, ghy doet my nochtans hopen op uwe bermherticheydt, ende niet en isser dat ghy straffer sult wreken dan mijn mistrouwen ende wan-hopen van uwe ghenade, die alle dinghen voor my gheschapen hebt, ende voor my gheleeft, ende ghestorven zijt, op dat ick in u soude hopen, ende op u alleen*

Isa.49. *mijn betrouwen stellen. Is 't moghelijck dat een vrouwe haer sprakeloos kint soude vergeten, dat sy de vrucht haers lichaems niet en soude ontfermen? ende al waer 't dat sy 't vergate, ghy*

Daniel.9. *en kondt nochtans my niet vergheten: want wy en storten onse ghebeden niet in onse rechtveerdicheden voor u aensicht, maer in u veel bermherticheden. Helpt ons dan Godt onsen*

Salich-

Salich-maker, ende om de glorie uvves naems Heere verlost ons, ende vveest versoenelijck over onse sonden om uvven naem, Amen.

Schiet-Ghebedekens.

Siet ghy zijt ghesont ghemaeckt, en vvilt voort-aen niet meer sondighen, op dat u niet arghers en ghe-schiede. Ioan. 5.

Ick hebbe u mijne misdaedt kennelijck ghemaeckt, ende en hebbe mijne onrechtveerdicheydt niet verborghen: Heere vvischt uyt mijne boosheydt. Psal. 31.

Ick hebbe in den hemel ghesondicht ende voor u, ende ick en ben nu niet vveerdich uvven sone ghenaemt te vvorden, maer maeckt my als een van uvve huerlinghen. Lucæ 15.

Wie verstaet de misdaden? suyvert my van mijne verborghentheden, ende spaert uvven dienaer van vremde sonden. Psal. 18.

Het VII. Capittel.

Van de vol-doeninghe, vvelck is het derde deel der Penitentie.

De kinderen van Israel hebben den tijdt van drij daghen besteedt om te komen tot den berch Godts Oreb/ om al-daer Godt den Heere offeranden op te draghen. Dese drij daghen/ konnen in't gheestelijck verstandt ghenomen worden/ ghelijck boven gheseydt is van het Berouw/ Biechte/ ende Vol-doeninghe. Ende aen-ghesien dat wy van de twee eerste ghesproken hebben/ volght dat wy van de Vol-doeninghe nu spreken/ de welcke volmaeckt wordt/ door de wercken die den Enghel Raphael aen Tobias gherecommandeert heeft/ als hy seyde: Goedt is het Ghebedt/ met het vasten ende aelmoessen. Exod. 22. Tob. 12.

Want die drij wercken van Vol-doeninge/ worden seer bequamelijck als drij remedien ghestelt teghen de drij quaden de welcke de wereldt mede-brenght: door

Vol-doeninghe wordt volmaeckt door bidden/ vasten en aelmoessen gheven.

door het vasten / de begheerlijckheydt des vleeschs; door d'aelmoessen / de begheerlijckheydt der oogen; ende door een oodtmoedich ghebedt / wordt de hooveerdicheydt des levens genesen. Den Heere hadde een ghebodt ghegheven dat de brandt-offer-hande / op den outaer verbrant soude worden den geheelen nacht / tot 's morgens toe / ende dat den Priester die asschen van de selve / uyt-ghetrocken hebbende syne Priesterlijcke kleederen / ende andere aen-nemende / soude draghen buyten den heyr-legher / in de alder-suyverste plaetse / om het selve al-daer te doē verteeren tot den voncken toe / door een ander vier nochtans / dan van de heylige plaetsen. Wat wordt ons door dese figuere anders beteeckent dan den brant-offer van u-selven / ēn dat alle uwe sonden den tijdt van den nacht deses levens / verbrant moeten worden door het vier der heyliger plaetsen / dat is / van de liefde: Maer is't sake datter noch iet 's morgēs resteerde / dat ghy u moet vertrecken buyten den heyr-leger / uyt-treckende het kleedt van dit stervelijck leven / het welck al-daer met het vier van het vage-vier gesuyvert soude mogen worden / tot dat alle de ongheluckelijcke blevelingen van de sonden geheelyck verteert souden zijn / ende tot dat ghy tot den laetsten penninck toe / betaelt sult hebben.

Levit. 6.

Wy sullen dan / voor al van het vasten / ende penitentie; daer na van de aelmoesse / ende ten laetsten van 't Ghebedt (want dit breeder verklaringe van noode heeft /) handelen.

MEDITATIE

Van het Vasten, het eerste vverck van voldoeninghe.

De voor-stellinghe der plaetse is, sy-selven te stellen in de teghen-woordicheydt van Christus onsen Salichmaker / ghelaeft met galle aen het cruys.

Het bereydende Ghebedt, als voren.

HEt 1. point. Bemerct dat ghy gestelt zijt in dit dal der tranen met onsen eerstē vader Adam / op dat ghy in 't sweet uwes aensichyns u broot soudt eten / ende arbeyden soudt / om te komen tot de hemelsche erveniſſe / ende op soudt klimmen op den berch des Heeren:

De gulsicheydt van Adā is oorsaeck van alle quaet ghe-weest.

Heeren: ende dat ghy niet en hebt / dat u hier in meer belet dan u eyghen lichaem / 't welck bedervelyck is ende de siele beswaert / ende ghy het selve over-sulcks met den toom vã maticheyt ende eenen goeden reghel moet bedwinghen / op dat het u niet onder den voet en worpe. Ten tweeden / hoe schandelijck dat Adam door 't selve lichaem ende door begheerlijcke gulsicheydt / neder-gheworpen is / ende dat / als hy gestelt was in het paradijs van alderley wel-lusten. Dese heeft ons ghebrocht tot alle dese ellenden ende miserie / daer wy qualijck uyt-konnen gheraken. Ten derden / over-leght wat dat Adam / die nochtans soo wijs was hier toe gebrocht heeft: Ende verwondert u / het heeft gheweest eene korte ghenaechte / die hy ghevonden heeft in het eten van den verboden appel. O on-gheluckigen appel / waer in alle de quaden ende ellenden deser wereldt ende oock van d' eeuwicheydt besloten waren! Ghy hebt in desen appel ghebeten / o Adam / ende grootelijcks moeten dit selve uwe kinderen / noch hedens-daeghs becoopen! Ten vierden bemerct / hoe dat onse Eva / dat is / ons eyghen vleesch / ende vijandt / ons ghedurichlijck verweckt om onsen ongeluckigen vader naer te volghen / ende hoe verworpen saken dat het zijn / daer wy door de gulsicheydt begheerlijck naer zijn; met hoedanighen grooten arbeydt ende perijckel de selve ghesocht worden / van de gene die se niet en hebben / ende hoe lichtelijck datmen die na-verhandt veracht.

Sap 9.

Wat al quaets ons de ongeregelde gulsicheyt heeft toe-ghebracht / ende noch dagelijcks doet.

Siet hoe veel datter door de gulsicheyt tot groote armoede komen / ende doen het ghene dat haer in gheender manieren en betaemt. Hoe veel Religiensen / worden daer ghevonden / die anders tot groote heylicheydt souden gheraken / maer hier door ter aerden geworpen / ende belet worden / dat sy niet op en wasschen in 't paradijs van de Hemelsche wel-lusten / dat is / in de H. Religie / om dat sy hier in haer-selven niet en willen overwinnen? Ende voorwaer / het en is niet sonder groot mysterie / dat Adam van Godt al-machtich ghestelt zijnde in den staet van volmaecktheydt, door de gulsicheyt alleen onder den voet ghe worpen is.

Het 2 point. Overleght het onghemack / dat de gul-

sich-

Groote schade voort komende uyt de gulsicheydt.

sicheydt mede-brenght; Ten eersten / sy belet alles voordt-ganck in den gheest / ende maeckt dat het lichaem der siele weder-spannich wordt. Want / soo ons Climachus ghetuyght / ghelycker-wijs onder de wereldtsche menschen / de begheerlyckheydt den wortel is van alle quaedt: alsoo onder gheestelycke ende Religieuse persoonen / is de onmaticheydt van eten ende van drincken.

Climachus gradu 26.

Want het is onmoghelijck / als Cassianus seght / dat den ghenen die met spijse over-laden is / den strijdt van den inwendigen mensch kan bemercken ende onder-kennen.

Cassian. li. 4. cap. 3.

Want uyt de gulsicheyt alleen / spruyten ontallijcke andere fauten / ghelyck den H. Gregorius betuyght.

Greg. in 1. Reg. c. 2.

Maer den H. Basilius voeght hier by / dat hy bemerckt heeft / dat de gene die met alle andere fauten besmet waren / de selve hebben ghelaten; maer die dese onder-worpen hebben gheweest / oft heymelyck / oft t'ontyden / oft op on-behoorlycke plaetsen gheneyght waren te eten / ten laetsten ghevallen zijn uyt den staet der religie: oft i'st sake dat sy daer in vol-hert hebben / gheworden zijn slaven van den duyvel der hellen / nieus-gierighe geesten / murmureerders / die haer eyghen ghemack ende baet sochten / ende hertneckich waren.

Basil. serm. de abdicat.

Ten tweeden / dese sonde en is niet alleen schadelijck aen den geest / ende aen de Godtvruchticheyt / maer belet gantschelijck alle de principaelste oeffeningen der sielen / ende maeckt dat de scherp-sinnicheydt des verstandts / ende d'andere alder-edelste krachten der sielen bot en plomp worden. Ten derden / mach hier by ghevoeght worden / dat het lichaẽ hier door met sieckten vervult wordt / 't leven verkort / ende veel ander ongemacks mede-brenght. Ende alsoo gheschiedt het / ghelyck ons Innocentius getuyght / dat den mensch ter oorsake van eene wel-luste / die in de wijde qualijck vier vingheren beslaet / ende qualijck vier ooghen-blicken duert dit teghen-woordich leven on verdraghelyck ende ellendich maeckt / den mensch in perijckel van syne eeuwighe verdoemenisse brenght / ende dit om het lichaem eene korte ghenoechte aen te doen.

Innoc. l. 2. de contemptu mundi, cap. 17.

Soo dat met recht / wel mach roepen den H. Bernardus: O wreedtheydt! men dient het lichaem / om de siele te vermoorden. Ende dat meer is / om den

Bernard. in Apolog.

licha-

lichame eene korte genoechte aen te doen/bekoopt-men d'eeuwighe tormenten; oft ten minsten men stelt sy-selven in perijckel van daer in te vallen.

Het 3. point. Bemerckt daer en teghen de profijten de welcke de maticheyt mede-brenght. Ten eersten/ dat den vijandt die ons alder-moeyelijckste valt/ hierdoor ghetemt wordt; ende dat veel beter ende bequamer/dan door eenighe lichamelijcke oeffeninghen / als souden moghen wesen / hayre kleederen/ disciplinen/op d'aerde te slapen. Want ghelijcker/ wijs dat het vier niet lichter uyt gebluscht en wordt dan door het ontrecken van het houdt; alsoo oock de quade begheerlijckheyt ende den vonck der sonden/ en wordt nergheus beter mede ghebluscht/ dan als wy dese het voedtsel van al-der-ley sondē/door maticheydt ontrecken. Ten tweeden/ aenschouwt de ghene die in voor-leden tijden de wildernissen bewoont/cū in alle soorten van deuchden boven andere geschenen hebben. Vraeght haerliedē wat gevoelen datse van dese deught ghehadt hebben/ aen-ghesien dat sy een groot deel van hare heylicheydt hier in ghestelt hebben/den H. Basilius seght/ dat het onthouden van spijse / is het ghene dat bedwinght de onsteltenissen der sielen: ende Chrysologus/dat het vasten/is de doodt van alle booshedē/ende het leven der deuchden. Ten derden dit ghevoelen en hebben de Heylighen niet alleen ghehadt; maer oock veel Heydensche Philosophen/ende wijse mannen onder haer-lieden / die dese deught in grooter weerden ghehouden hebben: Soo dat Artaxerxes ende Ptolomeus/ water ende broodt/ voor leckernijen rekenden: ende alle kocken waren by die van Lacedemonien ten eeuwighen tijde uyt-ghebannen.

Profijten/ voort-komēde uyt de maticheydt.

Basil. constitut. monast. cap. 5.

Chrysol.

Het 4. point. Bemerckt ten eersten/ hoe dickwijls/ ende hoe grouwelijck dat de gulsicheydt van Godt almachtich ghestraft is gheweest: want op dat ick onsen eersten Vader Adam voor by gae/eenen iegelijcken is kennelijck ghenoech/tot wat schade dat dese vermaledijde sonde Loth ghebracht heeft / tot hoe danighe miserien / die van Sodoma; waer toe dat ghekomen zijn de kinderen van Heli/Esau/ende eenen sekeren Propheet in Bethel: Hoe dier hebben de Israeliten moeten bekoopen den lust die sy hadden

Gulsicheydt is dick wijls vā Godt gestraft.

Genes. 19.
1. Reg. 2.
Genes. 25.
3. Reg. 13.
Num. 11.

Exod.12. den om vleesch te eten in de woestijne; ende op eenen
Luc.16. anderen tijdt / alsser dertich duysendt mannen van
haer lieden verslaghen hebben gheweest. Ick late staen den rijcken vreck / ende ontallijcke andere / de welcke door dese sonde van gulsicheydt vernielt zijn ende na-der-handt ghe-worpen in de eeuwighe pijnen der hellen. Besiet van / hoe dat ghy sonderlingh door vasten / ende andere manieren van versterringhen u lichaem sult konnen brenghen onder het bedwanck des gheests.

Alle Heylighē hebben 't vasten ghe-oeffent. Het 5. point. Bemerckt hoe dat alle die vermaert zijn / soo in het oude / als oock in het nieuwe Testament het vasten ende de lijf-kastijdinghen toe-ghedaen hebben gheweest. Moyses heeft door vasten de wet ende de gemeynschap van Godt al-machtich verkreghen / als oock Elias: de Niniviten hebben Godt versoent. Over-denckt ten tweeden / hoe vermaert dat in het nieuw Testament hier in gheweest is dien Joannes / van den welcken onsen Heere selfs dese ghetuyghenisse gheeft / datter gheenen meerderen op-ghestaen en is: ende Anna de Prophetesse. Den H. Apostel Paulus ghetuyght van sy-selven:
1.Cor.9. Ick kastijde mijn lichaem ende brenge 't onder bedwanck / op dat als ick een-ander ghepredickt sal
Gal.5. hebben / ick selve niet verlorē en gae. Want die Christus toe-behooren hebben hun vleesch gecruyst met de ghebreken ende quade lusten. Overlegt neerstelijck in de teghen-woordicheydt Godts / oft ghy van dit getal zijt / oft ghy oock soeckt de ghenoechte des vleeschs / ēn hier na verlanght / dan / oft ghy soeckt het vermaeck van den gheest ende uwer siele salicheydt. Ten derdē / stelt u voor ooghen Christus onsen Salich-maker / die ons behoort te dienē voor eenen spieghel van alle vol-maectheyt: aensiet hem / hongerich / dorstich / gheheele nachten over-brenghen in 't ghebedt / ende allerley arbeyden van sijne jonckheyt
Ioan.19. af ende ten laetsten ghelaeft met galle ende azijn / aen de galghe des cruys. Hy heeft alsoo doende sijn leven willen sluyten / om ons de maticheydt aen te predicken; dat hy alsoo als onsen Verlosser soude betalen de schuldt / die onsen eersten Vader Adam / ende wy sijne kinderen door de sonde van gulsicheydt / ghemaeckt hadden. O Heere Jesu Christe /

leert

leert my doch door het binnenste uwer bermhertigheydt, dat ick de spijse niet anders en ghebruycke, als eene medecijne, dat ghy moogt wesen mijne genoechte, ende het gene daer ick allen mijn vermaeck in neme. Dat mijne spijse zy, te doen uwen wille; Verre zy van my, dat ick die gheerne u soude toebehooren, mijn vleesch niet en cruyce; maer 't selve onder-worpen soude zijn, ende my selven eene slave van mijnen buyck make, die in vrijdom gestelt ben, ende ghekocht door u dierbaer bloedt. Gheeft my, dat ick my in u mach verheughen: gheeft dat ghy ghebiedt, ende ghebiedt dat ghy wilt. Hy bekent (seyde Augustinus) uwē dienaer, dat hy 't ontfangē heeft, ende dat hy glorieert, die hem in den Heere glorieert. Ick heb eenen anderen u hooren bidden, op dat hy verwerven soude; Neēt seght hy van my de begheerlijckheyt des buycks: want wie sal dese komen verwinnen; maer door oock de alderstercste ende alder-kloeckste kamp-vechters over-wonnen hebben geweest, dan door u, o soeten Jesu, die mijne eenighe salicheydt, ende stercke zijt, Amen.

Aug. l. 10. conf. c. 31.

Aug. l. 10. conf. c. 31.

Ghebedt, om de deuchdt van Penitentie ende Vasten te verkrijghen.

VYt de diepten heb ick gheroepen tot u, o Heere, Heere verhoort mijne stemme; want ick ben gekomen in 't midden der zee, ende het on-weder heeft my in den grondt ghesloten, Wie sal my verlossen, mijnen Godt, anders dan ghy, die beroert het diepste der zee, ende stilt het gheluydt der baren? Wie sal my verleenen, dat ick alle nachten mijn bedde mach wasschen, ende met mijne tranen sal ick mijne rust-plaetse beghieten, op dat ick alsoo mijne sonden soude moghen uyt-wasschen, ende door dese dobbele besproeyinghe mijne siele soude moghen vruchtbaer maken, ende met eenen ontkomen d' eeuwige ende al-tijdt durende tranen ende droefheydt? Want ick wel weet dat is 't sake dat ick de pijnen der hellen, met eene korte pijne in dit leven arbeyde af te koopen, d' eeuwighe onwijfelijcken door uwe gratie sal ontgaen: Want ghy nimmermeer tweemael het selfde en straft, maer uwe bermhertigheydt gaet alle

Psalm. 129.

uvve vvercken te boven. Nochtans ghy begheert, o soeten Iesv, *dat vvy vruchten voordts-brenghen, die in der vvaerheyt voor vvercken der penitentie ghereckent moghen vvorden; ende hebt ons over-sulcks hier in vvillen voor-gaen, ende goedt exempel*
Galat. 5. *gheven; ende hier-om ghelijck uvven Apostel ghetuyght: Die voor uvven dienaer ghereckent vvil vvorden, die cruyst sijn vleesch, met alle haere quade lusten, hy en tracteert het selve niet saeghtelijck, op dat hy het niet vveder-spannich en bevinde. Ick neme dan vastelijck voor my, o alder-goedertierensten* Iesv, *de penitentie met uvve Heylighen, ende vrienden te beminnen; vvant oft den mensche straft sijne sonden in sy-selven door leedt-vvesen, ghelijck seer vvel seght den H. Gre-*
Greg. l. 9. Moral. cap. 17. *gorius) oft hy straft de selve met den mensch, die mijnen Heere ende mijnen Godt zijt. Ick neme voor my, o Heere, vruchten te doen van vvaer-achtighe penitentie, op dat ghy u, met uvve H. Enghelen over de bekeeringhe van mijne sondige siele mooght verblijden, die soo dick-vvijls hebbe uvven H. Gheest bedroeft, ende booshedyt bedreven in de teghen-vvoordicheydt van uvve Godlijcke* Majesteyt. *Ick bekenne, dat dit qualijck doenlijck is;*
Ambr. l. 2. de pœnit. cap. 10. *aen-ghesien dat Ambrosius uvven dienaer seght: Ick heb het bevonden lichter te vvesen te vol-herden in sijne eerste onnooselheydt; dan op-rechte penitentie van sijne sonden te doen. Maer, o Hemelschen Vader, alle dinghen zijn u moghelijck, jae licht, ende sullẽ my soo oock vvesen, is't dat ghy my by-staet met uvve heylighe gratie, daer ick u oodt-moedelijck om bidde, Amen.*

Practijcke om het Vasten t' onder-houden.

D'Eerste/ t'overleggen hoe datmen sijn lichaẽ koestert/ oft men dat oock leckerlijck ende saeghtelijck voedt als sijnen knecht/ die daer door weder spannich wordt: het welck ontwijfelijck gheschieden sal/ is't sake dat wy der gulsicheydt toegheдaen zijn; is't dat wy ons begheven tot verboden ende schadelijcke spijsen t'eten; is't dat wy in 't eten t'overvloedich zijn/ ende t'ontijde oft delicatelijck doen / oft al te heftich ons begheven tot het onderhouden van ons lichaem.

De tweede/ te verpeysen oft ghy in u selven bemint de

teer-

treckenen van een waerachtich verloochenen. Waer vã het eerste is eene vreese van hem t'ontgaen buyten het ghene dat noodtsakelijck is. Ten tweeden/eene neersti-ghe wachte eer men gaet eten / ende ter wijlen dat men eet / op dat de wel lusticheydt den noodt niet en verras-sche/ende dat men d'eene meer volge dan d'andere. Ten derden/ oft het ons oock moeyelijck ende lastich is / dat wy desen noodt onder-worpen zijn. Ten vierden / dat wy noodige sauſſen toe-laten/seldsame ende onnodighe verworpen.

De derde/ het sal seer goedt wesen/dat wy ons selven eene sekere mate stellen van spijse ende van dranck. Want is 't sake dat dit aen de beesten gedaen wordt; hoe veel te meer is het betamelijck dat den mensch meer door redene / dan door ghevoelen ghestiert ende ghere-geert worde. Ende is 't by al-dien dat wy ons ghevoelen ghetrocken te worden door eenighe wel-lusticheyt/ laet ons over-dencken / dat wy redelijcke creaturen zijn/ Christen menschen/ende vry/ gheene slaven van ons li-chaem/oft van onse wel-lustẽ/maer dienaers ende kin-deren van Christus Jesus/ die tot hoogher ende meer-dere saken ghebooren ende gheroepen zijn. Oft wel laet u voor-staen / datghy de spijsen nu ghenoten hebt / daer ghy u ghevoelt toe verweckt te wesen ; waer door sal ghescheiden / ghelijck den heylighen Bonaventura seer wel bewijst / dat het al even veel wesen sal / oft wy die beproeft hadden. Bonav. de profectu.

De vierde/ laten een ander altijdt naer sijn goet-duncken spijse bereyden/ende niemermeer van de sausse kla-gen oft spreken/ ende het gene daer wy door de gulsich-heydt alder meest toe gedreven worden/ ons-selven on-trecken/ende den armen uyt-deylen. Ende hoe aen-ghe-naem een sacrificie dat dit Gode al machtich is / heeft hy som-wijlen door mirakelen bewesen.

De vijfde / om spijse te nutten eene sekere ende ghe-stelde ure te houden/ noch niet lichtelijck iet buyten den ghewoonelijcken tijdt te nemen.

De seste/ niet veel uren langh over tafel blijven sittẽ/ noch gheene seldsame / oft uyt-nemende banckettten oft spijsen toe-laten. Want het is voor waer groote schan-de/dat men sijnen buyck/ ghelijck den Apostel spreeckt/ langher dient / dan den al-moghenden Godt : dat men

[illegible]

grootelijcks pijnt / als de maeltijden langh gheduert hebben / ende hoe kort dat den dienst is / die men Godt bewijsen moet / altijdt te lanck schijnt te wesen. Overleght / waerom dat men de langhe maeltijden in stelt / nerghens anders om / voor waer / dan om sijne begheerlickheydt ende lust meer te ghelieven / om sijnen buyck meer te vullen en te dienen / die niet haest versaet wordt / ende op dat hy door den kostelijcken tijt / onnutte kosten / lackernijen ende vremde sausen (daer hy niet kleynder moeyten en arbeydt sijnen hongher wel kan versaden) verweckt ende ghetrocken worde / tot eene walghinghe; waer door de siele beswaert / ende het lichaem overladen wordt; ende den mensch ten laetsten gheenen mensch meer en is. Hoort / hoort / seght den Heylighen Bernardus / want de spijse is voor den buyck / ende den buyck voor de spijse / Godt sal d'een ende d'ander vernielen. De locht / d'aerde / de zee / en zijn by nae niet genoechsaem om de gulsicheydt / ende begheerlijckheydt der menschen te vol-doen / ende hier door gheschiedt het / dat d'arme menschen berooft worden / datter roovingen gheschieden / dat den hanger der armen diene tot de wellusten der rijcken ende machtighen. Kinderen der menschen hoe lanck sult ghy wesen swaer van herten / om dat ghy vol-lijvich ende swaer van lichaem zijt; waer toe bemindt ghy de ydelheydt / ende veronachtsaemt de waerheydt? O ghy delicaten mensch / die swemt in uwe wellusten ende rijckdommen / uwe verschaemheydt verwacht de versmaetheydt tot in de doodt. Het rijck der hemelen / en is noch spijse / noch dranck / noch purper / noch kostelijcke syde: want den rijcken-vreck / dien geen van dese dinghen en ontbraken / is op eenen ooghenblick ghesloten gheweest / tot in den afgrondt van der hellen. Wat sult ghy hier op andtwoorden / o ghy gulsighe ende onkuysche menschen / die van uwen buyck / uwen Godt ghemaeckt hebt; ende anders niet en versint / dan het ghene dat de gulsicheydt / ende onkuyscheydt aen-gaet; ja die in uwe onkuyscheden ende vuylicheden / gheheel ghemest zijt / soo naer de siele / als naer den lichame? Ick late voor by gaen / dat de arme voor uwe deuren om broodt bidden / als ghy in alle over vloedicheydt uwen hongher moet soecken ende verwecken met leckernijen ende uyt ghesochte spijsen;

Epist. 2. ad Fulconem.

spijsen;

spijsen: men ghebruyckt uyt ghelesen ende kostelijcke dinghen / om den appetijt te verscherpen / die nochtans al te mael verloren gaen; ende waer't dat men eenighe slechte ende verworpen dinghen den armen die verhonghert waren / voor ghewo pen hadde / den rijcken soude daer door provisie van eene eeuwighe ende on-bederffelijcke spijse verdient hebben. Wy moeten ons dan sorgh-vuldichlijck wachten / dat wy naer de vermaninghe / ende het exempel van den Heylighen Apostel Paulus / ons leven niet kostelijcker en houden / dan ons eyghen selve. Dit sullen wy bewoeven / seght den Heylighen Bernardus / is't sake dat wy bedwinghen / versaken ende onder den voedt treden alle lichamelijcke ende wereldtsche wel-lusten ende ons vleesch cruyceen met sijne boosheden ende quade begheerlijckheden: Wat seght ghy hier teghen (seght hy / sprekende tot sijne Religieusen) die uyt-nemers zijt van spijse / ende daer en tusschen kleyn-achtende zijt het ghene dat de goede manieren aengaet? Hippocrates ende sijne discipelen onder wijsen het ghene dat streckt om te leeren / hoe dat men de sielen sal behouden ende bewaren op de wereldt; Christus onsen Salich-maker ende sijne naer volghers / onder-wysen ons hoe wy de selve sullen versaecken / ende verliesen. Wie beghеert ghy lieden te volghen voor uwen Meester? Maer die aldus beghint te disputeren: ende seght / dit is goedt voor d'ooghen / dit is schadelijck voor het hooft / etc. die gheeft ghenoech te kennen hoe danich dat hy is: ghy en hebt dese lesse niet ghevonden in het Heylich Evangelie / oft by de Propheten / oft in de brieven van de heylighe Apostelen. Dese wijsheydt heeft u ontwijfelijck het vleesch ende bloedt aen ghepredickt / niet den gheest van den Hemelschen Vader. Ende een weynich daer naer; seght den heyligen Bernardus noch. Laet u voorstaen / dat bidde ick u / dat ghy eenen Moninck zijt / niet eenen medecijn / ende niet gheoordeelt en sult; worden naer uwe complexie / oft ghesteltenisse des lichaems / maer naer uwe professie / oft het onder-houden van het ghene dat ghy Godt belooft hebt. De wellustichheydt in eten ende drincken wordt in de Kloosters seer ghebroken / door de Godt vruchtighe lesse die daer over tafel ghedaen wordt; och oft Godt gave dat de we-

Over-daedt der menschen seder predikt.

Serm. 30. in Cant.

werldtlijcke menschen / die soo sorchvuldich zijn in het ghene dat de keucken aen-gaet / 't selve haer niet en schaemden t'aen-veerden / ende in sulcker voeghen hare siele te spijsen / ende dat het haer niet en verdroot / ten minsten een gherechte voor de siele te bewaren / als sy met soo veel der-hande gerechten van spijse voor het lichaem besorght zijn ! want veel beter doet hy die aen de siele besorght het ghene daer sy door kan wassen / versterckt ende verciert worden / als die voor het lichaem besorght het ghene / waer door dat soude leven in wellusten / ende ghekrenckt worden.

Schiet-Ghebedekens.

Gal.5. DIe Christo toe-behooren, die hebben hen vleesch gecruyst met de ghebreken, ende quade lusten.

Luc.13. 'Ten zy dat ghy penitentie ghedaen hebt, soo sult ghy allegader desghelijcks vergaen.

Ioël.2. Bekeert u tot my, uyt alle u herte, in vasten, in weenen ende in klaghen.

Coloss.3. Doodt uwe leden, die op d'aerde zijn.

Psal.43. Om u worden wy ghedoodt allen den dach, wy zijn gheacht als slach-schapen.

Abdiæ 15. Alsoo ghy ghedaen hebt, soo sal u gheschieden, uwe verghel-dinghe sal hy u wederom keeren op u hoofdt.

Habac.3. Laet den etter in mijne beenderen gaen, ende laet het onder my uyt-loopen, op dat ick mach rusten in den dach der tribulatien.

1.Cor.9. Ick kastijde mijn lichaem, ende brenge dat onder bedwanck, op dat ick by avondturen (als ick den anderen ghepredickt hebbe) selve niet verworpen en worde.

Galat.2. Met Christo ben ick ghecruyst, ende ick leve nu voorts, niet ick, maer in my leeft Christus.

Philip.3. Ick ben ghelijck ghemaeckt der doodt Christi, oft ick eenichsins mocht ontmoeten de verrijsenissen, die daer is van de dooden.

Galat.vlt. Voort-aen, soo en zy niemandt my meer lastich, want ick draghe de lidt-teeckenen des Heeren Iesu Christi in mijn lichaem.

MEDI-

Het VIII. Capittel.

Meditatie van de Aelmoesse, het tweede werck van vol-doeninghe.

Het 1. point. Over-loopt in de teghen-woordicheyt Godts de gheheele wereldt / ende al het ghene dat daer in begrepen wordt / ende siet hoe mildt dat Godt ghewest heeft / hoe liberael t'uwaerts / daer ghy nochtans altyt soo ondanckbaer hebt gewest; ende hoe dat hy dit al gedaē heeft vry-willichlijck / ende sonder uwe verdienste / ende siet hoe ghy hem hier in naer-volght. Ten tweeden / overleght wat hy van al het ghene dat hem toe-komt / (want het al in synder macht is) begheert niet weder om gheghe-ven / maer alleen ghepresenteert te hebben; ende hoe onbehoorlijck dat het is sulcks hem te weygheren. Want aelmoessen te gheven niet anders en is / dan Gode te presenteren het ghene dat hem selfs toe-behoort / als hy het van ons vereyscht door de arme menschen / die hy tot ons seyndt. Ten derden / dat Godt met ons doet / ghelijck eenen Vader met syne kinderen / die hy veel ende verscheyden dinghen gheft / ende na-der-handt om haer te proeven / ende te sien hoe goedt-aerdich ende danckbaer dat sy zijn / eenige kleyne sake weder om eyscht; wāt in sulcker voeghen / eyscht door den armen van den rycken; in de plaetse / van goude stucken / koperen; in plaetse van syde kleederen / slechte / ende versleten; in plaetse van leckernyen / slechte ende ghemeyne eetbare dinghen. Dit eyscht ghy / o soeten Jesu / ende eylaes! u wordt dickwyls gheweyghert / dat ghy eyscht door de weemoedighe stemme van den armen: de welcke al is't datse de hemelen doorgaet / ende komt alsoo tot u o Heere der heyr-krachten / en kan nochtans dickwyls niet vermorwen de versteende herten van de ondanckbare menschen. Ten vierden / waer't by alsien dat eenen Vader synen sone veel verscheyden dinghen ghegheven hadde / op dat hy daer door tot een groot houwelijck soude konnen gheraken; ende dat den vader nader-handt hier door tot armoede gekomē zijnde / van synen sone eene aelmoesse soude eyschen / oft een stucksken broots / en soude het niet seer

De miltheyt Godts tot de menschen.

Godt gheeft kostelijcke dinghen / ende eyscht slechte weder om.

Ghelijckenisse.

seer wreet ende on-menschelijck wesen het selve sijnen vader te weygheren! Ende dit selve gheschiedt daghelijcks als-men met eenen hongherighen armen mensch biddende om een stuck broodts/ gheen mede-lijden en heeft; den welcken in noodt wesende ende ghebreck lijdende/ ghy niet gheholpen en hebt/ doodt gheslaghen hebt / seght den Heylighen Ambrosius. Ambros.

Het 2. point. Bemerckt ten eersten/ van hoe kleynen weerde dat het is / dat van de rycke menschen den armen mede-ghedeylt wordt voor eene aelmoesse; een beetken aerde/ een versleten kleedt/ sulcke spyse meesten-deel/ daer den wel ghespijsden eenen af-keer ende walghinghe af heeft; ende dese gyften zijn onsen goeden ende goedertieren Godt nochtans aenghenaem; daer om schaemt u / hem dit te weygheren/ ende verwondert u vande onsprekelijcke goedtheydt Godts. Weest indachtich seght den Heyligen Augustinus/ (August.) niet alleen wat dat ghy gheeft/ maer oock wat dat ghy ontfanght. Het broodt dat ghy mededeylt is aerde/ komende van de aerde/ wordt weder om ghegheven aen de aerde / op dat de selve daer door onder-houden soude moghen worden: soo dat den armen met recht soude moghen segghen / siet oft ick u niet meer en doe van u ontfanghende/ dan ghy my ghevende. Want waer het saecke datter niemandt en waer/ om van u t' ontfanghen/ soo en soude ghy oock d' aerde niet uyt-gheven/ om den Hemel daer mede te koopen. Versmaedt my als-dan als ghy niet van doen en hebt / noch en eyscht niet van den ghenen/ die my ende u ghemaecht ende gheschapen heeft.

D' aelmoesse bewaert ons het gene dat anders verloren soude gaen.

Ten tweeden/ bemerckt dat wy/ als wy aelmoessen uyt-deylen/ anders niet en doen/ dan gelyckerwys als oft wy ten tyden van eenighen grooten brant/ over-vloet van water/ oft in peryckel van plōderinghe andere-lieden goedt in onse bewaernisse hadden; 't welck wy op ons eyghen schade eñ peryckel souden moeten bewaren: ende dat den Heere selve/ die ons eenen getrouwen vriendt is/ te vreden ende ghereet waer / ende hem presenteerde om het ghene dat anders gherooft ende ghenomen soude worden/ t' onsen profyte ende bate te bewaren / ende ghedurich-

richlijck te vermeerderen. Soude desen mensch niet uyt-sinnich wesen, die dit niet en soude willen over-leveren aen den genen/ die het selve toe-behoort/ besonder als die het soude bewaren voor dien/ die het over-geeft/ waer door het den overghever eeuwichlijck soude toe-behooren en by-blijven/ ende hem niemermeer ontnomen worden? want de doodt sal 't doch haest al vernielen. Hier door wordt den gierighen merckelijck gestraft ende beschaemt gemaect/ die alle menschen ghereedt is sijn geldt te betrouwen behalven den Heere alleen/ die hem nochtans hondert-mael meer beloeft. Siet of men mach seggen dat desen het H. Evangelie ende de nare waerheyt ghelooft? Want wat isser dat ons dickwijlder wort aen-ghepresen dan aelmoessen? Gheeft aelmoessen/ seght onsen Salich-maker/ ende siet alle dingen zijn u suyver. Ende weder om: Verkoopt het ghene dat ghy besit/ ende geeft aelmoessen: ja dat meer is/ hy heeft hier in de vol-maecktheydt ghestelt/ segghende: Is't sake dat ghy vol-maeckt wilt wesen/ gaet ende verkoopet al/ ende gheeft het den armen/ ende ghy sult eenen grooten schat hebben in den hemel. Ende dit niet alleen in het nieuw Testament/ maer oock in het oude; als daer bevolen wordt/ dat de over-ghebleven druyven in den wijn-gaert voor den armen ghelaten moesten worden; ende oock d'aren op het veldt/ ende de vergeten schooven. Ten laetsten heeft Godt al-machtich bevolen/ dat men den hongherigen en den behoeftighen het broodt soude breken/ ende die sonder wooninghe zijn/ heeft hy bevolen te herberghen/ &c. Ende weder om: ick bevele u/ dat ghy uwe hant open doet aen uwen broeder/ die in noodt is.

Den ghierigen en schijnt Godt niet te ghelooven.

Luc. 11.
Luc. 12.
Matth. 19.
Levit. 19.
Levit. 23.
Deut. 24.
Isaiæ 58.
Deut. 15.

Bemerckt ten derden/ dat wy hier eenen korten tijdt besitten de goederen der wereldt/ te weten/ eenen oogen-blick van dit leven/ ende wat eene schande dat het is/ sijn leven lanck hier voor sorghvuldich te wesen/ ende niet eens ernstelijck te letten op het gene dat d'eeuwicheyt aen-gaet. Want wie werdt hier ghevonden die soo sorgh-vuldich is om d'eeuwighe rijckdommen ende eere te besitten/ daer hy sekerlijck toe kan gheraken/ als om te bekomen het ghene dat maer eenen ooghen-blick en duert?

Den ghierigen heeft liever eenen ooghen-blick te besitten dan eeuwelijcken.

Het

Het 3. point. Bemerckt dat den on-bermhertighen mensch niemandt wreeder en is in dit leven/ dan syn eyghen selven. Ten eersten: Want met de selve mate met de welcke hy eenen anderen ghemeten sal hebben/ sal hem weder om ghemeten worden: Ende die ghesparich saeydt/ ghelyck den Apostel ghetuyght/ die sal oock ghesparich maeyen. Want het gheschiedt door het rechtveerdich oordeel Godts/ dat soodanige menschē/ oock in haer leven/ armoede beproeven/ die de selve in dē ledekens Christi niet en hebben willen helpen draghen. Hoe veel wordender ghevonden/ die machtich zynde van goederen/ door schulden/ dobbelen ende pracht deser wereldt/ haer patri-monie goede onnuttelycken verquist hebben; waer van den armē eene myte mede te deylen/ docht haer te wesen eene swaerder sake als sy kondē verdraghen? Godt en wordt niet begheckt. Daer-enteghen wy leeren door de daghelycksche ervarentheydt/ dat hy den Heere woeckert/ die mede-lyden heeft met den armen/ ende hy sal hem synen wederloon vergheldeն: want die den armen gheeft/ en sal gheen ghebreck lijden; ende soo wie versmaedt den ghenen die eyscht/ die sal armoede lyden. Waer af ons gheene exempelen en ghebreken. Want hy kan niet bedrighen die hondert-werf belooft ende gheseydt heeft: Eert den Heere van uwen goede/ ende van de eerstelinghen aller uwer vruchten/ ende uwe schueren sullen vervult worden met versaedtheden/ ende uwe perssen sullen van wyn over-vloedich zyn. Daer-en-boven 't is gheheel waerachtich dat sommighe uyt deylen 't ghene haer eyghen is/ ende sy worden rijcker: andere die rooven dat haer niet toe en behoort/ ende leven altijdt in armoede. Dit heeft ghebleken inde arme weduwe die den Propheet Elias spysde/ ende is ryck ghewordeн ten tyden dat alle andere menschen ghebreck leden.

Matth. 7.
2. Cor. 9.
Hy is wreet over sy selven die gesparich is in aelmoessen uyt te deylen.
Galat. 6.
Prov. 19.
Prov. 23.
Prov. 3.
3. Reg. 17.

Bemerckt ten tweeden/ dat wy dach voor dach als bedelaers komē voor de poorten vanden grooten Koninck; ende dat hy oock eenighē uyt-maeckt ende seyndt/ op datse van ons in synen naem iet souden eysschen. Wat isser rechtveerdiger/ dat dat den genē die syne ooren stopt dat het gekrysch vanden armē/ oock souden roepē ēn krijsschen/ ende niet verhoort worden?

Wy zijn bedelaers/ ende wy en willen de bedelaers niet aen hooren.
Prov. 21.

worden? waer op den H. Augustinus seer wel te passe komt/ segghende: Wat zijn d'armen anders/ dan onse over-draghers? ghy ghevet dese over-dragers/ sy draghen 't in den hemel: ende het ghene dat ghy gheeft/ verliest ghy dat? Voorwaer veel gheruster worden eenighe schatten ghedraghen door de handen van vele/ dan door eenen alleen. Ten derdē/ aen-merckt/ hoe dat den Heere oock in dit leven de on-bermhertige dick-wijls straft/ gelijck het blijckt in den Rijckē-vreck/ in Mauritius den Keyser/ etc. Ten vierden/ denct wat goeden de aelmoessen mede brenghen. Dese verlost ons van de sonde/ ende voldoet voor de selve. Ende hier om sprack Daniel in deser voeghen tot den Koninck Nabuchodonosor: Neemt behagen in mijnen raet/ eñ verlost uwe sonden met aelmoessen. Want d'aelmoesse verlost van de doodt; sy is die de sonden suyvert/ ende doet datmen bermhertichеyt vint/ ende het eeuwich leven. Dese heeft Cornelius gebrocht tot het gheloove; de selve bewaert in ons de Goddelijcke gratie. Want d'aelmoesse des mans/ is gelijc eene borse met hem; ende de gratie des mēsches sal hy als den appel der ooghen bewaren: met den schilt/ ende met de lancie van den vromen sal sy strijden teghen uwen vijant. Augus. Luc.16. Daniel. 4. Tob.12. Actor 10. Eccl.17.

Let dan wel op de weerdicheyt van de aelmoesse/ wiens konste te weten/ naer het getuygen van den H. Chrysostomus/ meer is/ dan eenen Koninck te wesen/ jae dan dooden te verwecken: want hier door doet Godt ons eenige wel-daet aē; maer daer door bewijsen wy Godt selfs wel-daedt. Ten vijfden ende ten laetsten/ bemerckt dat in den dach des oordeels/ de sententie in deser voeghen ghesproken sal worden: Komt ghy gebenedijde mijns Vaders/ ende besit het rijck; want ick heb hongher ghehadt ende ghy hebt my ghespijst: ende ter contrarie aen de gene die tot d'eeuwige doodt verwesen worden: Gaet ghy vermaledijde/ want ick heb honger ghehadt/ eñ ghy en hebt my niet ghespijst/ etc. Och wat sult ghy als dan wenschen ghedaen te hebben/ die dit leest? Hoe grootelijcx sult ghy u bedroeven/ ende beklaghen/ is 't sake dat ghy in dit leven ghehadt hebt/ waer mede dat ghy/ eñ uwe kinderē/ ende uwe bloedt-vrienden in alderley over-vloedicheyt ende Chrys.ho. 33. ad pop. Antioch. Matth.25.

over-

over-daedt hebt gheleeft/ ende niet met allen waer mede Christus ghebreeck lydende, soude moghen ghespyst hebben gheweest?

GHEBEDT.

ALder-bermhertichsten Godt, die ons de Wet ghestelt hebt,
Math. 7. *dat wy met de selve mate ghemeten souden worden, met*
de welcke wy eenen anderen ghemeten hebben; gheeft my doch
Tob. 4. *uwe gratie, dat ick tot gheender tijden my selven af en keere*
van eenighen armen, de welke ick selver om mijn daghelijcks
broodt, vergeveniffe mijnder sonden, ende u rijcke ben biddende,
Matth. 9. *ende gheern soude verhoort wesen: en wilt u aenschijn van my*
Osee 6. *niet keeren, die ghesegdt hebt, dat ghy bermherticheydt begheert,*
ende gheen sacrificie. VVant hoe soude ick in den dach des oor-
deels dit woordt, het welck meer door-steckt dan een sweerdt
van twee kanten snijdende; konnen verdragen, als ghy sult seg-
Matth. 25. *ghen: Ick heb hongher ghehadt, ende ghy en hebt my niet ghe-*
spijst; ende derret ghy van my begheeren broodt te eten in mijn
rijck? ick heb dorstich gheweest, ende ghy hebt my gheweyghert
te drincken te geven ende begheert ghy nu droncken te worden
vande over-vloedicheydt mijns huys? Ick heb naeckt ende bloodt
gheweest, ende ghy hebt my niet ghekleedt; ende eyscht ghy nu
over-deckt te worden met mijne glorie; ende verciert met een
kleedt van on-sterfelijckheydt? Ick ben ghevanghen gheweest,
ende ghy en hebt my niet besocht; ende soeckt ghy te ghenieten de
vrijheydt van mijn kinderen? Als ick gast was, en hebt ghy my
niet onthaelt; ende derret ghy nu versoecken eeuwelijcken met
Matth. 5. *my te woonen in mijn rijck? Ick heb sieck gheweest, ende ghy*
hebt my niet besocht; Ick heb doodt gheweest, ende ghy hebt my
niet begraven; ende hoe derret ghy het eeuwich leven van my
begheeren? En wist ghy niet dat alleen den bermhertighen,
bermhertichheydt soude verwerven? Voor-waer Heere, ick en
weet niet, wat ick hier op soude konnen antwoorden; mijne
conscientie beschuldight my van mijne boosheydt, ghiericheydt,
ende on-trouwicheydt. VVant ick wete voor-seker, dat het u
al toe-behoort, hemel, aerde, ende al het ghene dat hier in

Beklach ons Salich-makers in den dach des oordeels/ over de ghierighen mensch.

begrepen

begrepen wordt; ende dat ick anders niet en ben dan eenen uytdeylder, die na-der-handt van alles straughe rekeninghe sal moeten gheven, 't en zy dat ick u weder-om ghegheven hebbe, dat u toe-behoort: ende is't dat ick 't weder-om gheve, soo sal't my alle-gader in der eeuwicheydt toe-behooren. VVaerom en sal ick u dan niet gheven, het ghene dat u toe-behoort? VVat hebt ghy tegen my ghesondicht, o alder-liberaelsten Godt? Waer toe gheloove ick den mensch die wantrouwich ende leughenachtich is, (want alle mensch is leughenachtich) ende u Psalm. 115.
niet, die nochtans de waerheydt selve zijt? Oft hate ick in sulcker voeghen u, ende mijn eyghen selven? dat ick liever hebbe te derven salich ende gheluckich te wesen, dan u weder-om te geven, dat u toe-behoort? En sal ick niet begheeren liever te besitten hondert-fout, soo ghy beloost, dan u te weygerē dat u toekomt; ende dat door sulcken middel voor my behouden? Eylaes wat grooter blindtheydt is dit! Ick en begheere in uwe gheldtkiste, dat is in de handen der armen niet te legghen 't ghene my eeuwelijcken te pas soude komen; ende ick ongeluckich mensch, hebbe liever u dat te ontrooven ('t welck ick nochtās niet machtich en ben) tot dat het my ontnomen worde, dan door uwen raedt het selve al te bewaren, ende met eenen selver bewaert te worden. Mijne rijckdommen vallen my lastich ende moeyelijck, ende dreyghen my d'eeuwighe quaden; de dieven legghen my listen ende lagen, ende ick en wil de selve nochtans mijnen medeghesellen niet gheven, om alsoo daer af ontlast te vvesen; ick hebbe 't liever de dieven te gheven, ende dat alsoo quijt te vvorden. O groote bermherticheyt, die vande doornen der rijckdommen, druyven pluckt, uyt het quaedt van eenen anderen, goedt; uyt d'armoede, rijckdommen; uyt de kranckheden, sterckte ende vromicheydt; uyt de schande, een eeuvvighe glorie. O oneyndelijcke liefde, mijnen Heere ende mijnen Godt, verbreydt mijn herte ghelijck het sandt der zee, dat ick u naer-volghende een ieder gheern mede-deyle, maer sonderlinge mijne vijanden; ende dat ick u mijnen Heere mach eere bevvijsen, mede-lijden hebbende met den armen. VVant hoe veel af-goden-dienaers, ende

die u vermaledijden, onder-houdt ghy, spijst ghy, ende doetse over-vloedicheydt hebben van alle Wel-lusten; ende doet uWe
Matth. 5. *sonne op-staen ende schijnen over de goede ende quade? Ick en Wil voort-aen gheen acht nemen Wie dat het is, die iet van my ontfanght, maer in Wiens naem dat hy het ontfanght, ende Wie dat ick het selve gheve; ick en begheere niet ghesparich te saeyen, ende ghesparich te maeyen; maer saeyen in benedictie, op dat ick ten laetsten mach hooren dese alder-soetste Woorden:*
Matth. 25. *Komt ghy ghebenedijde mijns Vaders, ende besit mijn rijck: het Welck ick verhope, ende u oodtmoedelijck bidde, door het binnenste van uWe bermhertichéydt, Amen.*

Practijcke om Aelmoessen uyt te deylen.

Siet wat ghy in dẽ hemel besit. Ten eersten / in-siet uwe in-komsten ende goederen / wat dat ghy in den hemel / ende oock wat dat ghy op der aerden zijt besittende. Och hoe menichmael ghebeurt het/dat het vier/het ghewelt/oft eenich ander ongheval de goederen beneemt/ de welcke waer 't sake dat ghy den armen ghegheven hadt / soudt de selve bewaert ende in der eeuwicheydt ghebonden hebben; beschuldicht ende bekent uwe ontrou/ den vijandt kan u huys in-nemen ende berooven/ maer niet den hemel.

Schickt een deel vã u goet voor dẽ armẽ. Ten tweeden/ bedeylt uwe goederen/ende schict eene sekere somme voor den armen/ ende gheeft de selve ootmoedelijck aen den genen die u sal bidden/ende en weyghert niemandt gheen aelmoesse/ soo verre als 't u mogelijck is. Is 't sake dat ghy selfs arm zijt/oft religieus/ ende dat ghy noch silver noch goudt en besit: bidt den Heere dat hy den armen wil gedachtich zijn: is 't u moghelijck / soo troost den selven met woorden / ende met een blijde aensicht/het welck meer mede-lijden/ dan eenighen af-keer te kennen gheeft.

Soeckt d'armẽ van selfs. Ten derden / en weest niet alleen mildt ende liberael aen den ghenen die u daer om sullen bidden/maer soect oock van selfs de ghene/die uwe rijckdommen/ghelijck pack-draghers souden moghen draghen in het hemelsch Vader-landt.

Bemindt d'aelmoese vã jonghs af. Ten vierden/ maeckt uwe kinderen ende uwe ondersaten ghewent om gheern aelmoessen uyt te deylen. Dit lesen wy ghedaen te hebben de alder-godtvruchtichste Konin-

Coninghinne van Spagnien Margareta: hoe datse hare kinderen/ die sy tot eenen sonderlinghen troost ende vreuchdt van het Christen-dom voordt-ghebracht hadde plagh van jones af t'onder-wijsen/ dat die/ oock gheheel kleyn zijnde met hare eyghen handen den armen aelmoessen souden gheven.

Bereydt den armen somwijlen eene maeltijdt / ende dient de selve / 't welck somtijdts Coninghen ghedaen hebben / ende noch ghebruyckt wordt van sommighe huys-ghesinnen in de Vasten-avondt-daghen : al waer te werck ghestelt wordt/ het gene dat in het heylich Euangelie ghesepdt is : Als ghy iemandt noodt ter maeltijdt/en roept niet uwe vrienden/maer den armen/kräcken / kreupelen / blinden / ende ghy sult salich wesen/ want sy en hebben niet waer mede sy u dit souden konnen vergheldenn. Luc.14. Bereydt den armen eene maeltijdt. Luc.14.

Ten sesten/het is eene seer goede practijcke van allen het ghewin van dien dach/van alle konsten in 't bijsonder/behendicheden/ende koop-handelinghen / Godt de eerste vruchten ende profijten toe te eyghenen : jae dat meer is/in de Koop-manschap Christum als eenen mede-gheselle te hebben/ ende het ghene dat hem aen-gaet ter herten trecken/ ende sijn ghewin den armen medeleylen. Den H. Chrysostomus gheeft desen raedt / dat men eene kiste soude hebben/ waer in dat-men voor sijn ghebedt een aelmoesse besijden soude legghen. Draeght Gode op/ d'eerstelingen van alles. Hom 43 in 1.ad Cor.

Ten sevensten / Christus oock mede rekenen onder sijne erf-ghenamen/ende altijdt eenen armen mensch in den naem Christi vol komelijck onder-houden : dit is eene seer goede practijcke/ ende wordt oock ghebruyct/ hoe wel van luttel menschen. Dat Christus uwen erf ghenaem zy/ ghelijck ghy den sijnen zijt.

Ten achsten/het ghene dat ghy soudt moeten gheven den ghenen/die u de goederen ende koop-manschappen verseкeren/ gheeft dat Gode oft den armen. Dus heeft eenen vermaerden koop-man tot Sevilien in Spagnien seer gheluckelijck sijnen koop-handel aen-ghestelt: maer ter contrarie als eenen anderen tot Lisbonen in Portugael die het selve ghewoon was te doen dese Godtvruchtighe ghewoonte achter gelaten hadde/heeft sijne schepen alsse by na in de haven ghekomen waren / haestelijck door een groot tempeest oft on-weder datter onversiens op-ghestaen is/in den grondt sien vergaen/ waer Godt voorsekert de koop manschappe.

voor hem sijne rijckdommen ende middelen gantsch benomen zijn ghewceft.

Eē seer goede practijcke.

Ten neghensten/ te besorghen dat de kinderen die aelmoessen eysschen om den armen mede te deylen / haer ghewennen te seggen: dat Godt voor de deure aelmoessen begheert; ende ons dese manieren van spreken ghemeyn te maken: Ick heb het Gode ghegheven; oft om beter te segghen: Ick heb het Gode weder om ghegheven: Godt heeft het van my begheert / ick heb het hem gherestitueert. Noch en beschaemt u niet dese Christelijcke ende Godt-vruchtighe maniere van spreken te gebruycken/ aen gesien dat ghy siet dat men doorgaens de wetten des werelts / hare spreeck-woorden oft maniere van spreken ende schrijven soo neerstelijck onder-houdt.

Een ander.

Ten thiensten/ op dat het een dobbel aelmoesse zy/ soo kan't dick wijls geschieden (ghelijck ick op verscheyden plaetsen weet gedaen te worden) dat de aelmoessen uytghedeylt worden aen den genen die ghebiecht ende ghespijst zijn met het hooch-weerdich H. Sacrament / oft wel de ghene die in den Catechismus oft Christelijcke leeringhe dat verdient hebben.

De derde.

Ten elfsten/ alle daghen over tafel een schotel stellen/ de welcke de schotel Godts ghenaemt worde/ ende van ieder gerechte wat af-snijden/ dienen ende schencken aen Christo onsen Salich-maker in sijne leden: Ghelijck ick weet dat gheschiedt in een Edel ende Doorluchtich huys-ghesin; al-waer oock saterdaechs al het melck dat van de koeyen ghemolcken wordt / ter eeren van de alder-heylichste moeder Godts MARIA, den armen ghegheven wordt.

Dry saken moet mē gade slaen inde aelmoessen.

Ten twaelfsten/ bemerckt dry saken aengaende d'aelmoessen. Ten eersten / datter verscheyden practijcken (om dese deught te werck te stellen) ghevonden worden/ die gereedt ende licht om doen zijn/ voor diese sal willen beherten/ over-legghende de miserien ende ellenden van het menschelijck geslachte: welcke miserien oock tweederley zijn/ als eens deels de siele/ ende eens deels het lichaem aengaende: met welcke verscheyden practijcken/ wy oock gheestelijcke en lichamelijcke hulp ende aelmoesse konnen doen/ te weten / den hongerigen spijsen/ etc. Ten tweedē/ dat Godt meer aen siet het herte ende den wille/ dan het ghene datter ghegheven wordt: ghe-

lijck

lijck ons klaerlijck te kennen ghegheven is in de weduwe/ die twee mijten gaf: ende in den loon dier belooft wort aen den ghenen die alleen eenen dronck koudt waters sal uyt-reycken in den naem ons Salich-makers/ aen eenen die 't ghebreck heeft. Ten derden/ dat de aelmoesse heymelijck moet gheschieden/ soo veel als 't moghelijck is/ ende dat dese alder-profijtelijckst is/ die heymelijck ende verborghen uyt-ghedeylt wordt. Och hoe veel menschen worden daer ghevonden/ die haren naem al omme op der aerden bekent maken/ die nerghens in den hemel en sullen bekent wesen; door dien dat sy als on-wijse ende dwase koop-lieden vā te voren haren loon ontfanghen hebben! Want luttel wordender gevonden/ die eenighe stichtinghen / fundatien / oft andere Godt-vruchtighe wercken souden in-stellen / 't en waer sake dat haren naem/ macht / oft Godt vruchticheydt hier door bekent worde? Dit behoorde al ghedaen te worden tot een goedt eynde/ ende met eene rechte meyninge/ niet ghelijck dit de hypocrijten ende gheveynsde menschen doen: Maer en-bovē met gewilliger herten/ veerdelijck/ blijdelijck ende ootmoedelijck. Toont altijdt een blij gelaet in alle dat ghy gheeft/ seght den Wijse-man. Want die d'aelmoesse weet uyt te deylen / gelijck dat behoort/ die en laet hem niet voorstaen dat hy eenē anderen eenighe wel daet aen doet / maer veel meer dat hem selver groot gheluck ende wel-daedt aen ghedaen wordt. Luc. 21. Matth. 6. Eccl. 35.

Schiet-ghebedekens.

SOo langhe als ghy 't gedaen hebt een van desen minsten, hebdij 't my ghedaen. Matth. 25.

Weest den weesen bermhertich als een vader, ende voor eenen man haerder moeder; ende ghy sult zijn als eenen sone des alder-hoochsten onderdanich, ende hy sal uwer bermhertich zijn meer dan eene moeder. Eccles. 4.

Salich is dien man die hem verstaet op den behoevighen, ende den armen, in den quaden dach sal hem den Heere verlossen. Psal. 40.

Die den armen ontfermt, sal salich wesen. Prov. 14.

Der weldadicheydt, ende der mede-deelinghe en wilt niet vergheten: want door sulcke offerhande, wordt Godt vernoeght. Heb. 13.

Nazianz. de pauperũ amore. — Daer en is niet soo Godlijck in den mensch, als dat men wel doet aen eenen anderen.

Luc. 6. — Weest bermhertich, ghelijck uwen Vader bermhertich is.

Eccli. 17. — Hy heeft eenen-jeghelijcken bevolen van sijnen naesten.

Ephes. 4. — Weest malckanderen goedertieren, verghevende malckanderen.

Galat. 6. — Draecht d'een des anders last, ende alsoo sult ghy vol-brenghen de wet Christi.

1. Ioan. 3. — Mijn kinderkens en laet ons niet lief hebben met den woorde, noch met der tonghen, maer met den wercken ende waerheydt.

HET IX. CAPITTEL.

Van het Ghebedt, het derde vverck van Voldoeninghe, ende haer ghebruyck ende vruchten.

DE derde maniere van goede werckẽ/ waer mede wy Godt oock konnen vol-doen/ is het gebedt: want dit eenẽ alder-soetsten reuck-offer is/ seer aenghenaem aen Godt al-machtich/ ende een sacrificie van vol-doeninghe/ is't sake dat het komt uyt een rouwich ende ootmoedich herte. Ende in dien dat wy (soo den H. Chrysostomus seght) eenige groote ghifte aen Godt willen offeren/ wy en hebben niet grooter als het ghebedt/ noch wy en hebben niet moeyelijcker dan het ghebedt. Want door het ghebedt en werdt niet alleenlijck de siele vermoeyt/ maer oock het lichaem: dit betuycht ons den heylighen Gheest/ als hy seght: dat het menich-vuldich gebedt is eene pijnelijckheyt voor het lichaem; ende dit dient seer wel voor sommige menschen/ die geen aelmoessen en konnen gheven/ oft niet sterck ghenoech en zijn om te vasten. Volcht dan den Koninclijcken Propheet David na/ die vol droefheyt ende verneederinge sijns selfs/ brieschte van't suchtẽ sijns herten/ ende door een ghebedt met tranen ghemenghelt/ versoende den Heere. Den H. Augustinus nu op sijn sterven ligghende/ ende gheboden hebbende dat men de seven Psalmen van penitentie aen sijn bedde soude hechtẽ/ heeft eene sententie uyt-gesproken/ die in der waerheyt weerdich was van Augustinus ghekomen te zijn/ te weten: dat het niet en betaem-

Chrys. in Psal. 116. — De Gebeden zijn de beste giften die mẽ Gode kan offeren. — Eccles. vlt. — Psalm. 37.

betaemde/ dat een Christen-mensch sonder penitentie soude sterven. Dus is het noodich/ dat de ghene die hem tot Godt wilt bekeeren/ den ghebede toegedaen zy: want het dic-wyls gebeurt dat het vier van de quade begeerlijckheden/ den over-vloet van quade ghedachten/ den aen-stoot van onse vyanden ons dwinghen te roepen tot den Heere/ ende onse herten ende handen op te heffen naer den hemel.

Het ghebedt is noodich voor de gene die hun bekeeren willē.

Daer worden verscheyden manieren van bidden ghevonden. De eerste is (soo ghy de volmaecktheyt des gebedts wilt aen-sien) de contemplatie/ oft het aen-schouwende Ghebedt. De tweede/ de Meditatie. Van d'eerste wort gesprokē in het Derde boeck/ al-waer ghehandelt wordt van de oeffeningen der gener die vol-maeckt zijn: Van de Meditatie wort ghesproken in het tweede boeck/ aen-gesien dat die maniere van bidden/ eygen is den ghenen die eenighen voort-ganck ghedaen hebben: wy sullen daer-en-boven hier sommighe andere manieren van bidden voorts-brengen. Ten eersten/ men kan iemants anders woorden ghebruyckende/ bidden/ te weten/ als wy eenighe Psalmen lesen/ oft andere stemmelijcke ghebeden: ende dit is oock een seer aen-ghenaem sacrificie van onse lippen aen Godt al-machtich/ soo naer de siele/ als naer het lichaem.

Bedeylinghe van het ghebedt.

1. Als men iemandts anders woordt ghebruyckt. Oseæ 14.

Ten tweeden/ als men gebruyckt de woorden/ de welcke komē uyt het binnenste van de affectie des herten/ ende daer mede de Goddelijcke Majesteyt aen-spreeckt: welcke maniere spruyt uyt den over-vloet van affectie. Want als onse siele inwendelijc geinck vet gemaeckt is/ als-dan berst de blydschap onser herten oock uytwaerts/ door lof-sanghen die gesproken worden tot Godt; ende als onse siele met blydschap vervult is/ als-dan verblyden haer oock onse lippen/ om den Heere te loven/ ende te gebenedyden. Want soo het herte gesint is/ soo ghetuyght den mondt/ ende de liefde maeckt den mensch wel-sprekende/ ende over-vloedich in woorden.

2. Ghebedt het welck komt uyt affectie des herten.

De derde maniere is ghemenghelt/ te weten/ als de siele door iemants anders woorden/ gelijck door vleughelen op-gheheven wordt in de locht/ ende nader-handt selfs voorts vlieght/ ende haer selven aldus behelpt. Dit gebeurdt als iemandt aendachte-

3. Als mē by eens anders woorden de sijne voeght.

lijck ende allenghskens eenighe stemmelijcke ghebeden ghebruyckt; ende d'affectie nu onsteken wordende / by sy selven syn ghebedt vol-maeckt: ende tusschen beyden valt weder-om op het eerste.

4. Onder-menghinghe van versuchtinghen onder 't ghebedt.

Ten vierden / als wy by het stemmelijck ghebedt gheen ander en voeghen; maer het selve alleenlijck door vierige affectie ende versuchtingen dick-wyls onder-breken / oft naer elck woordt in 't besonder / oft wel naer dat wy veel woorden aen-dachtelijck uyt-gesprocken hebben: alsoo dat elcke lichamelycke versuchtinghe / zy als eene op-heffinghe tot Godt.

5. T'gebruyc der schiet-ghebeden.

De vyfde maniere is / een kort begryp vande gheele volmaecktheydt / als-men korte Schiet-gebedekens gelijck schichten tot den hemel seyndt / ende hier door sy-selven met Godt vereenicht. Want die Gode aen-hanght / is eenen gheest met hem. Hier door wort het herte van onsen alder liefsten Salich-

Cant. 4.

maker soetelijck door-wondt: Ghy hebt mijn herte / seght hy / o myne bruydt / ghewont / met een van uwen ooghen / ende met een hayr van uwen halse. Want dat men alleenlijck syne ooghen eens vierichlijck op-heft tot den hemel / is een krachtelijck ghebedt / ende beweecht gantschelijck den Vader der bermhertichheydt. Want d'affectie moet wesen den oorspronck van dusdanige gebedekens; welcke

Waer uyt de schiet-ghebedekens moeten spruyten.

affectien zyn leedt-wesen der sonden / mede-lyden hebben met onsen Salich-maker / eene begheerte van den hemel / een verdriet van dit sterfelijck leven / weerdom in teghen-spoet / danckbaerheydt van de ontallycke wel-daden van Godt al-machtich / verwonderinghe over Godts wercken / betrauwen op Godt / eenen yver van syne eere; maer besonderlijck eene brandende liefde tot Godt / waer door de siele met geduerichlijcke / ende brandende begheerten verlanght / ghelijck een hert tot de levende wateren / te drincken met blijdschap van de fonteyne ons Salich-makers. Ende het vier vā dese begeer-

Het vier van goede begeerten ende van liefde moet met schiet-ghebedekens onder houden worden.

ten wort alder-meest onsteken in de meditatie / ghelijck den Propheet David spreeckt / het welck oversulcks den gheheelen dach door met schiet-ghebedekens als met vierighe pylen onder-houden moet worden / stellende sy-selven voor oogen den persoon van onsen Salich maker / ghelijck men in de meditatie /

tatie/ oft in de H. communie/ oft in eenighe andere oeffeninghe/ waer in d' affectie alder-meest ontsteken is geweest/ gevoelt heeft. Want is't dat wy in sulcker voeghen/ alle onse wercken derwaerts stieren/ oft onsen Salichmaker op-dragen/ soo sal't geschieden dat d' affectie die wy verweckt hebben/ ghevoedt/ ende versterckt sal worden/ by-sonder als wy dese in elck werck vernieuwẽ. Het is nochtans oock profytelyc/ al is't dat wy dese affectie niet en gevoelen/ sekere veerskens uyt de Psalmen/ oft anderẽ plaetsen der H. Schrifture aen de hant te hebben ende te gebruyckẽ/ op dat hier door ons verkeeren ende hanteren met wereldtsche menschen/ eñ alle onse uyt-wendige bekommeringen/ gelyck met eene geestelycke sausse ende geur over-goten mach worden/ eñ dat niet alleen de gedacnten van het ghene dat wy met onse uyt-wendighe sinnen vatten/ ons te voren souden komen/ maer oock Godt onsen Heere. Want daer en wordt niet profytelycker oft soeter gevonden/ dan als-men door dese konste van Alkemisterije/ om soo te segghen/ uyt wereltsche eñ verganckelicke dingen/ louter goudt van de Goddelycke liefde weet te trecken/ eñ Godt alleen in alles te soecken ende te vinden: ja dat men door sulcke saken/ daer gemeynlyck de menschen als met voetstricken door gevangen eñ vast gehouden worden/ oock weet naer Godt te vlieghen/ in hem te rusten/ eñ in 't midden des brants van alderley bekoringẽ/ den mondt te openen/ ende scheppen den op-rechten ende waerachtigen gheest van de kinderen Godts.

Maniere ofte kõste om uyt alle dingen 't goudt van de Goddelijcke liefde uyt te trecken.

Ten sesten/ als-men aendachtelijc over-leght elck woordt in 't besonder van het ghebedt ons Heeren/ oft vã eenich ander/ ende op de selve blijft/ soo langh als wy daer smaeck in vinden/ ende daer naer tot andere gaẽ; tusschen beydẽ hier by voegende eenige t'samen-sprekingẽ/ die ons de liefde tot Godt/ ende andere verscheyden affectien/ sullen doen spreken.

6. Een aendachtelijck over leggen van elck woordt.

Ten sevensten/ over-legghen oft de thien ghebođen in 't besonder/ oft de ghebođen der Kercke/ oft wel de reghelen van syne ordre/ in welcker voeghen dat hy die onder-houdt/ oft behoort t'onder-houdẽ; ende waer in dat hy dese over-treden mach hebben/ ende naer dat hy hier af leet-wesen verweckt sal

7. Het bemercken van de ghebođen, oft sijnder reghelen.

hebben/lesen eenen Vader onse eñ Weest ghegroet/ oft wel eenighen Psalm/ by exempel den 50. Miserere, oft dẽ Lof-sanck/ Te Deum laudamus. Het selve mach oock gheschieden onder-soeckende de seven hoofd-sonden/de krachten der siele/ende de vyf sinnen.

Drijderley aendachticheydt aengaende het stemmelijck ghebedt.

Men moet bemercken 1. datter in't stemmelijc gebedt/ drijderley aendachticheyt ghevonden wordt. D'eerste ende die nootsakelijck is op de woorden; op dat de selve behoorlijckẽ/bescheydelijck/verstandelijck/eñ geheelijck uyt-gesproken worden. De tweede waer door men op den sin let/als men is biddẽde met der herten/ ende met den verstande/ende doen/ ghelijck alsmen de spijse knouwt/ende smaeckt. De derde is/ tot Godt/die wy aen-bidden/ ende tot de sake/die wy door het ghebedt van hem versoecken. Hier om moet men in 't beginsel van 't ghebedt/ sy-selven eenich eynde voor oogen stellen/ende soo veel als't mogelijck is/moet-men in sy-selven verweckẽ eene ghedachtenisse van de teghen-woordicheydt Godts/ ende van het hemelsch heyr.

1. Cor. 14.

Hoedanighe bereydinghe datter nootsakelijck is tot een lanck ghebedt.

Bemerckt 2. dat men in de langhe manieren van bidden/in 't beginsel syn herte moet vereenigẽ ende vergaderen; gelijck men doet/eer men sy-selven/begeeft tot het mediteren. Ten tweeden/dat men hem stellen moet in de tegen-woordicheydt Godts. Ten derden/ dat men moet oodt-moedelijck van Godt begheeren de gratie om wel te moghen bidden.

Het ghebedt wordt geholpen door eenigh pijnelijc werck.

Bemerct 3. dat als-men op de voorseyde maniere onder-soeckende de gheboden over-loopt/ende naer elck ghebodt/ leet-wesen der fauten verweckt heeft/ dat het seer profijtelijck is / naer het berouw oock eenich werck van vol-doeninghe by te voeghen/ 't zy knielende / oft met eene andere pijnelijcke ghestelteniße (die nochtans betamelijck zy) syne ghebeden te spreken. Het is wel waer dat het ghebedt in sy-selven vol-doet; maer sal nochtans al-dan van meerder vol-doeninge wesen/als het soodanich is/ waer door wy eenighe af-laten souden mogen verdienen / ghelijck ghy sult bevinden in verscheyden artijckelen van de af-laten/die gegunt zijn ter eeren van den H. Carolus Borromeus/die als een klaerblinckende licht t'onsen tijden op-ghestaen is in de heylighe Kercke. Want die hier in den raedt van

synen Biecht-vader volght / oft een werck vol-brenght het ghene dat synen reghel aen-gaet / oft eenighe verstervinghe doet / oft iet sulcx / die ver-krijght verghevenisse van het derden-deel synder sondē. Die syne conscientie onder-soeckt / oft eenich cruys oft beeldt devotelijck groet / sy-selven Gode beveelt / oft aen synen H. Enghel / oft aen synen H. Patroon / oft gebruyckt in't beghinsel van eenich werck / drij-mael het teeckē des H. Cruys / oft seydt drij-mael: Godt komt tot mijnder hulpe / verkrijght thien jaren af-laet. Desghelijcken verkrijght den ghenen die berouw ende leet-wesen heeft van sijne sonden / ende een voor-nemē heeft van hem te biech-ten: maer die den vijftichsten Psalm Miserere leest / oft het Gheloof / oft den lof-sanck Te Deum laudamus, ter eeren van het dierbaer bloedt dat Christus Je-sus voor ons ghestort heeft / ende drijmael d'aerde kust / verdient de selve af-laten / die hy soude ver-krijghen / gaende op de H. trappen / die men noemt Scala sancta.

Dit hebbe ick in't korte al-hier willen geraken / op dat ick alleen te kennen soude gheven / hoe over-vloedighe schatten dat een-iegelijck kan by een ver-gaderen / het zy dat hy ghesont oft sieck is / is't sake dat hy wijselijcken sijnen gheestelijcken koop-han-del is aen-legghende.

AEN-

Bereydt uwe siele voor het Ghebedt.

AEn-gesien dat het [A] Gebedt een t'samē-sprekinge met Godt is, soo begeeft u daer toe met alle neersticheyt, ende denct dat [B] Godt u tegēwoordich is; noch en [C] laet het niet achter om eenige [D] wereldtsche bekommeringe. Maer voor al [E] ondersoeckt uwe cōscientie, versoeyt de [F] sonde, wiens pauwen-hooft beteeckent hooveerdicheydt; den watersuchtighen buyck gierichheyt; d'onbeschaemde stinckende bocks voeten, begheerlijckheydt des vleeschs; den scorpioēs steert, 't fenijn der sonde; ende het doodts hoofdt, den loon der sonde. Voeght by het Gebedt [G] vasten eñ [H] aelmoessen; volght uwen [I] heyligen Enghel; bereydt u
Isa.30. herte door [K] stil-swijghen, [L] eenicheydt, ende lesen vā goede boecken. Verweckt [M] hope, ende stiert u [N] Gebedt ('t welck is als 't sweerdt van Godts woordt, ontstekende ons herte) tot Godts eere, om uwe [O] sonden t'over-winnen, ende om te verkrijgen de [P] deughdt, die staet neffens Godt met vleughelen: Wantse de siele van aerdtsche saken op-heft: ghewapent, wantse onverwinnelijck is; eñ door het cruys komtse tot de kroone. Dese wilt ootmoedelijc versoecken, ende bidden voor den throon Godts, ghelijck eenen [Q] misdadigen, oft eenen armen bedelaer, oft wel als een bruydt. Dese bereydinghe heeft [R] Moyses ons geleert.

Q
P
R
B
C
D
A
Ante orationem præpara animam tuam.
N
O
L
M
E
K
F
I
G
H
Bona est oratio cum ieiunio,
et eleëmosyna. Tob: 12.
III
3

Van de bereydinghe tot het Ghebedt, besonderlijck tot de meditatie

Het is eene vermaninghe van den Wijsen-man: Maeckt uwe siele gereedt voor het ghebedt/ op dat ghy niet en zijt / als eenen mensch / die Godt tenteert; desen tenteert Godt / die hem laet voorstaen dat hy sonder eenighe bereydinghe/ in 't ghebedt syne sinnen sal konnen vergadert ende aendachtich houden. Eccl.18. De bereydinghe voor het ghebedt is noodtsakelijc.

Dese bereydinge is tweederley/ D'eerste/ die van langher handt gheschiedt / ende d'andere die recht te voren gedaen wordt. Tot d'eerste mach gebrocht worden/ ten eersten/ dat men alle onnoodige sorchvuldicheyt wech worpe; want de sorchvuldicheden zyn als doornen/ seght den heylige Bernardus/ die de siele in de meditatie steken ende moeyelijck vallen/ ende make ons onbequaem om de Goddelijcke in-spraken t' ontfanghen. Ende het is ontwijfelijck eene groote on-eere/ dat men met dese soo seer bekommert is / dat als Godt al-machtich voor de deure klopt/ ende ghewerdicht hem met ons te spreken/ den selven moet staen verbeyden / om onse sotte bekommeringhen/ die van gheender weerden en zijn. Hierom hebben de kinderen van Israel een gebodt ontfanghen van haer te vertrecken in de woestijne/ eer sy Gode op den berch offerhande souden mogen op-draghen; op datse ontlast zijnde van alle tydelijcke bekommeringhen / haer te beter tot Goddelijcke saken souden begheven. Want ghelijck Cassianus ghetuyght/ die op-klimmen van verworpen ende aerdtsche wercken ende ghedachten/ ende haer vertrecke in het hoochste van den berch des eenicheydts/ die aen-schouwen alleen de Godtheydt met reyne ende suyvere ooghen. Dese is twee derley. Die va verre gheschiedt/ is veelderley. Exod.3. Cassian. col.10.c.5.

Bemerckt dan ende over-leght uwe bekommeringhen/ ende bedeylt de selve met andere/ soo veel als ghy kont en mooght: ghelijck wy lesen dat Moyses gedaen heeft door den raet van syne schoon-vader. Pharao heeft hier voor-tyts het uyt-verkore volck van Godt al-machtich soecke besich te houden met het handt-werck van pot-aerde/ back-steenen/ ende Deylt eenen andere mede van 't ghene dat u te doen staet. Exod.5.

kaf te vergaderen / het selve soeckt den duyvel van der hellen nu oock te doen; maer syn bedrogh ontdeckt hebbende / moeten wy gaen / daer Godt de siele / ende oock de siele Godt is noyende / met dese
Cant. 7. woorden: Komt myne alder-liefste / laet ons uytgaen in 't velt / laet ons vroegh op-staen tot den wyngaerdt.

Ten tweeden / het is seer profytelyck aen den genen die hem tot het ghebedt wil begeven / in 't korte
Onder-soeckt uwe conscientie. syne conscientie te onder-soecken / ende in sy-selven te verwecken leet-wesen van syne sonden / ende ootmoedelyck Godt bidden dat wy hem souden moghen komen te spreken: want den lof en is niet
Eccl. 15. schoon in den mondt des sondaers; Ende seer wel
Psal. 65. den Psalmist seght: Hebbe ick boosheydt ghesien in myn herte / soo en sal my den Heere niet verhooren.
1. Ioan. 3. Maer is 't sake dat ons herte ons niet en wroeght / soo hebben wy betrouwen aen Godt. Want met wat betrouwen sal den sondaer syne handen / noch bebloedt zijnde door de menichte van der sonden / derren op-heffen tot Godt den hemelschen Vader? ende Godts vyandt zijnde / sal hem verstouten / om hulpe / bystandt / ende kostelycke gaven van hem te begheeren?

Tob. 12. Ten derden / naer het ghene dat den Enghel Tobias geleert heeft: Goedt is het ghebedt / versaemt met vasten ende aelmoessen; sal het profytelyck wesen / de selve oft lichamelycke / oft gheestelycke te doen; by exempel / bidden dat syn ghebedt / synen even-naesten te stade soude mogen komen / ende het selve aen de goedtheyt Godts voor haer-lieden opdragen / oft naer den raedt die den H. Chrysostomus
Goeden raet die den heylighen Chrysostomus geeft aen de Christenen aengaende de aelmoessen. gheeft / dat de Christenen een kofferken t' huys ghereedt souden hebben / al-waer sy voor het ghebedt / eene aelmoesse in moghen worpen. Is 't sake dat ghy oock eenighe versterwinghe / de welcke onder den naem van het vasten begrepen wordt / te werck wilt stellen / sult ghy alsoo u ghebedt veel aen-ghenamer maken.

Ten vierden / men moet syne tonghe bedwingen van ydelen klap / ende een vertrouwen verwecken
Isaiæ 30. tot Godt / want in stil-swijghen / ende in de hope sal uwe sterckheydt zijn. De hope ende het betrouwen

wen is noodtsakelijck / dat wy sonder haer niet-met-allen en konnen verkrijgen/ ende de selve hebbede/alle dingen konnen verwerven. Mocht ghy ghelooven/ seght ons de Waerheydt selve/ alle dinghen zijn moghelijck den gheloovenden. T'andere bereydinghe / ende die wat naerder komt / is / dat men met eene goede ende op-rechte meyninge hem tot het ghebedt begheeft/het welck niet en geschiet als men hem daer toe begeeft om gheestelijcke vertroostingen te ghenieten/ ende syn verstandt te vervullen met veelderley devote ende geleerde bemerckinghen; maer om Godt alle eere te bewijsen/ende te komen tot de deughdt / ende een heylich leven. Dus moeté wy dit wel gade slaen/hoe dat wy onse fauten door het ghebedt souden moghen af-legghen ende verwinnen/ bijsonder die ons in den wech der deuchden alder-moeyelijckste vallen. Want wy moeten ons laten voor-staen / dat wy worstelaers met den Patriarch Jacob zijn / in het ghebedt/ op dat ons den Heere ghebenedije / ende de zenuwe van de dye onser quader begheerlijckheydt soude moghen verdort worden. Ende boven al/ soo moeten wy ons ghebedt alder-meest stieren tot de deughdt / die ons alder-noodtsakelijckste is / ende teghen de faute/gelijck ick gheseydt heb/de welcke ons in den wech Godts alder-meest belet. Want dese als de principaelste over-wonnen zijnde/sullen d'andere van selfs te niet gaen/ ende lichtelijck verwonnen worden. Wy en moeten hier om d'oeffeninghe van andere deughden / als dit soo ghelegen is/niet achter-laten. Maer ghy sult my vraghen: Hoe sal ick uyt alle materie eenighe hulpe trecken/ om de deughdt die ick voor-ghenomen heb / om my in te oeffenen/ te verkrijgen/ ende de faute die haer teghen is/ uyt te roeyen? Ick antwoorde hier op/ dat alsoo haest / als in ons eenighe devote affectie sterckelijck verweckt is / soo kan-men uyt alle materie lichtelijck trecken/het gene dat hier toe dient/ ghelijck P. Puente / in de aen-leydinghe tot de meditatie §.4. seer wel bewijst.

Marc.9.

De naeste bereydinghe.

Genes.32.

Waer toe wy ons ghebedt alder-meest moeten stieren.

Hier toe mach oock dienen/dat men den persoon/ oft affectie aen-neemt/'t zy van eenen misdadigen/ van eenen bedelaer / oft ten laetsten van eene bruyt/

naer

naer d'affectie die wy in ons begeeren te verwecken oft te vermeerderen. Ende dit bewijst den S. Ignatius in het boecksken van syne oeffeningen/ hier toe grootelijcks te dienen.

Het lesen is hier seer nut.

Maer op dat het herte / het welck door verscheyden bekommeringhen verstropt is gheweest/ tot sy-selven kome/ sal seer profijtelijck wesen t'over-lesen de materie van de meditatie/ oft wel van eenighen geestelijcken boeck. Want het lesen is ghelijck eenen trap/ om tot de meditatie / oft het ghebedt op te klimmen.

Daer-en-boven d'eenicheydt.

Ten laetsten soo wordt den ghenen / die hem tot bidden wil begheven d' eenicheyt seer aen-gepresen van onsen Salich-maker soo door sijne woorden/ als door sijn exempel: Want aldus spreeckt hy by

Matth. 6.

de H. Mattheus in't 6. Maer als ghy bidt/ soo gaet binnen uwe slaep-kamer/ ende met gesloten deuren soo bidt uwen Vader. Ten laetsten sy-selven stellen in de teghen-woordicheydt van Godt/ ende gheheel sijn hemelsch heyr/ aldaer ghelept zijnde van sijnen

Boven al sich stellen in Godts teghenwoordicheydt.

goeden Engel; Ende mach wel ghehouden worden voor een van de principaelste bereydingen/ daer men den alder-meesten troost ende vrucht sal komen uyt genieten. Waer af den H. Bernardus aldus spreeckt:

Bern. serm. de 4. mod. orandi.

Wat moet hy anders dencken/ die hem begheeft tot het ghebedt/ dan het gene dat den Propheet seght: Ick sal door-gaen tot de plaetse des wonderlijcken tabernakels/ tot den huyse Godts? want wy betrouwen voorwaer ten tijden van het gebedt in te treden in het paleys van den hemelschen Koninck/ dat paleys (segghe ick) al-waer den Koninck der Koninghen sit in eenen Koninckelijcken stoel vol sterren / omringelt met eene onvallycke/ ende onuytsprekelijcke menichte van H. Enghelen. Soo dat den ghenen/ die dit ghesien heeft/ gheen meerder ghetal en heeft

Dan. 7.

konnen vinden/ duysentich duysenden/ seght hy dienden hem/ ende thien-werf duysent-mael hondertich duysenden/ stonden neffens hem: Met wat eene eerbiedinge/ vreese ende oodtmoedicheyt/ behoort dan al-daer te komen een verworpen dierken kruypende uyt het morasch van syne vuylicheden. Moeten wy niet al bevende/ sorghvuldichlijck / ende met eene alder-grootste aen-dachticheyt komen in de tegenwoor-

woordicheyt van de Goddelijcke Majesteyt/van de heylige Engelen/in de vergaderinge van de rechtveerdige/wy die anders niet en zijn dan verworpen ende ellendighe creaturen. Hier om seght den selven H. Bernardus/al is't dat Godt alomme is/in den hemel moet hy nochtans aen beden worden / ende daer moeten wy hem ons voor oogen stellen te wesen ten tyden van het ghebedt/etc.

MEDITATIE

Hoe dat wy het Ghebedt wel, ende eer-biedelijck sullen beghinnen.

Het bereydende Ghebedt, als voren, *in het 1. Cap.*

HEt 1. *voor-bereydtsel is*, de voor-stellinghe van de plaetse/waer door d' imaginatie in de materie die wy voor handen hebben/ soude mogẽ by een vergadert blyven;de welcke daer in ghelegen is/dat wy in de mysterien/die wy nemen t'overpeysen/ons laten voor-staen dat de sake voor ons / oft in ons herte gheschiedt/ende dit met de selve om-standicheydt/ soo die eertydts waerachtich gheschiedt is: op dat de siele meer in / dan buyten haer selve zy. Men moet hem oock dickwyls) het welck hier seer wel te passe komt/stellen met sijnen Heylighen Engel in de tegen-woordicheyt van Godt almachtich. Alcantara de med. c.8.

Het 2. voor-bereydsel. Van Godt oodtmoedelijck gratie versoecken om wel te moghen bidden/ dat is/ te moghen vol-brenghen een werck van alder-grootste ende alder-profijtelijckste weerde. Ende dit is van noode voor elcke meditatie.

Het 1. point. Overleght dese woorden van den Wysen man: Voor't gebedt soo bereyt uwe siele/ende en wilt niet zijn als eenen mensch/die Godt temteert. Want hy temteert Godt / ende verweckt hem tot gramschap/die gekomen zijnde om hem te versoenen; eben-wel sonder bereydinge hem tot het gebedt begheeft/ oft de selve on-achtsaemlijck vol-brenght. Hier om neemt voor u/eer ghy tot het ghebedt gaet/ wat dat ghy doen wilt/oft bidden/oft Godt temteren. Want is't sake/ dat ghy dit werck onachtsaẽlijck vol-brenght/ wat doet ghy anders;dan Godt

Eccli.18. Men moet hem voor het ghebedt daer toe bereyden/ willẽ wy dat het Gode aenghenaem zy.

tot gramschap verwecken/ tot wien ghy waert ghekomen om te versoenen?

Bemerct ten tweeden/ hoe neerstelyck/sorghvuldelijck/ ende hoe veel tijdts dat ghy soudt besteden/ om u proces aen te gheven den Rechter/ op dat ghy soudt/ oft van eenich mis-daet om slaghen worden/ oft wel eenen voet aerde bekomen; en dunckt u niet dat ghy in het ghebedt u selven ghereedt behoort te maken om in de teghen-woordicheydt van den opporsten Rechter/ende sijnen raedt/van d'eeuwighe straffe/ oft voor den eeuwighen loon te gaen procederen/ende om al het ghene dat u noodtsakelyck is te verkrygen? Ende moghelijck sult ghy bevinden dat ghy die in het spelen wacker ende vlijtich zijt/ hier in slap ende slaperachtich sult wesen.

Bemerct ten derden/ waer uyt dat dese oneere die wy het gebedt aendoen/ haren oorspronck neemt/ en ghy sult ten eersten bevinden dat het komt door dien dat wy andere dingen meer achten / ende over-sulcks daer na verlanghen / als oft sy ons profyteliycker/ noodtsakelycker ende behagelijcker waren/ dan het gebedt; daer nochtans niet gevonden en wort/ dat profytelycker/noot-sakelycker ende genoegelijcker is. De nootsakelijckheyt wordt hier door bewesen/ over-midts dat wy sonder Godt niet en vermogen; het welck ghy neerstelyck gade moet slaen. Eñ door het ghebedt verkrijghen wy lichtelycken de dingen die ons noodtsakelyck zijn/ tot het gene dat ons te doen staet. Wāt wat isser sekerder ende lichter/ dan het gene dat ons de waerheyt selfs met dese woorden te kennen gheeft. Alle dingen die ghy biddende begeert/gelooftet dat ghy die ontfanghen sult/ende die sullen u gebeuren; Ende ghelijckerwijs het noodeloos is/ soo den Koninckljycken Propheet David seght/dat de ghene die lesen wil/voor den dach ende lichte op-stae; alsoo die't licht belet/belet met eenen oock het lesen/ ende alle dusdanighe oeffeninghen/ waer toe ons het licht noodtsakelyck is: soo dat de ghene die onder het ghebedt iet anders ter handen treckt dan dat het gebedt aengaet/die beneemt syselven oock 1. het licht/krachten ende sterckten/dat is/de gratie/ de welcke nochtans voor al nootsakelijc is/ om iet uyt te rechten. Ende hoe hy met meer-

Het is schadelijck in het ghebedt te dencken op sijne bekommeringhen.

Marci 11.

dere

dere sorghvuldicheyt ende anghst denct van de toekomende dingen/ hoe hy oock meer belet den goeden voortganck van syne sake/ door dese verkeerde/ ende dwase neersticheyt. Ende hoe groote profyten datter uyt het ghebedt spruyten/ kan men hier uyt lichtelijc bemercken; dat hier door den den mensch met Godt al-machtich die den eersté oorspronck is van alle saken/ als-dan geheelijck versaemt/ ende in sulcker voeghen Godes bequaem instrument ghemaect wordt/ ende daer-en-boven/ (het ghene dat de ghenoechte aen-gaet) vereenight wordt met de fonteyne van alle goederen / waer uyt hy waer-achtighe wel-lusten ende ghenoechten soude konnen scheppen/ als het hem belieft.

Het 2. point. Bemerct/ dat men eenige irreverentie oft oneer kan doen/ soo in het gebedt/ als in het aenkomen/ als oock in het af-scheyden van het selve.

Hoe datmen irreverentie in 't ghebedt doet.

Dit ghesch[i]edt in't aen-komen/ Ten eersten/ in 't uyt-stellen/ als men sonder wettelycke oorsake ende redene andere bekommeringen voorstelt: het welck soo veel is/ als oft men eene Koninck die ons soect te spreken/ ja dat meer is/ voor onse deure tot dien eynde staet kloppende soude versmaden / ende hem niet weerdighen ghehoor te gheven / maer alleenlyck (naer dat men een ghespuys van menschen/ lanck ende breedt ghehoort heeft) den Koninck dan met korte woorden soude aen-spreken: oft ghelijck als daer eene sake van grooter gewichte voor handen waer daermen spreken soude van alle onse inkomsten oft middelen / ja van het leven selve te behouden oft te verliesen / even wel besich waer met vlieghen te vanghen / oft met sandekens te tellen: Overleght hoe schandige sake dat dit soude wesen.

1. Sonder oorsake dat uyt-stellende ende andere bekommeringhen voor-stellende.

Ten tweeden/ het is oock eene on weerdicheydt/ de bereydinghe soo lichtelyck te veronachtsamen/ als oft daer eene sake van geender weerde op handen waer/ daerse nochtans van groote ghewichte is. Dus over-denckt wat bereydinghe dat ghy ghewoon zijt voor het ghebedt te ghebruycken/ ende hoedanighe bereedtselen datse plachten te werck te stellen/ die eenen stervelycken Koninck moeten aenspreken; hoe dat hem eenen Predicant ghereedt maeckt/ oft iemant anders/ die in de vergaderinge

2. Veronachtsamende de bereydinghe daer toe.

van eenighe treffelycke persoonen syne sententie ende meyninghe te voor-schijn moet brenghen.

Noodtsaeckelijcke bereydinghe het ghebedt bereydt. De bereydinghe / die alder-noodtsakelyckste is tot het gebedt / is dese: Ten eersten syn herte on-bekommert van alle verstroytheden tot het ghebedt brenghen / ende hier om moet men alle quade ghenegheltheden sorghvuldelyck versterven / onnoodige bekommeringhen aen d'eene syde stellen / en met een heylich betrouwen Gode alle dingen t'eenemael soo langh bevelen. Want men kan dit in gheender manieren beter vervoorderen / als Godt neerstelyck biddende / sonder den welcken wy niet met allen en vermoghen / ende die alle dinghen werckt in alle menschen. Ten tweeden een berou verwecken van syne sonden / na dat men syne conscientie sal ondersocht hebben;

Ioan. 9. de wyl wy wel weten dat Godt de sondaers niet en verhoort: wãt wat vyant Godts die na veel spyt ende leet Godt aen-ghedaen / noch niet versoent zijnde / soude derren groote saken van Godt eysschen / 't en zy dat hy wil toonen t'eenemael on-beschaemt / ende on-beleeft te zyn? Ten derden / men moet sy-selven tot het ghebedt ghereet maken / met vasten / aelmoessen / stil-swyggen ende betrouwẽ.

Isaiæ 30. Want den Propheet seght: In stil-swyggen / ende in

Tobiæ 12. de hope sal uwe sterckheydt zyn: ende Tobias seght tot den Enghel; Het ghebedt is goedt / met vasten /

Marci 11. ende aelmoessen. Eñ Christus onsen Salich-maker / seght: Alle dingen / die ghy biddende begheert / ghelooft / dat ghy die ontfanghen sult / ende die sullen u

Iacob. 1. gebeuren. Ende den H. Jacobus synen meester volgende / seght; Is't sake dat iemãt van u-lieden wysheydt behoeft / die begeere die van Godt in't geloof niet twyfelende; want de gene die twyfelt / en moet hem niet laten dunckẽ / dat hy iet onfangen sal van den Heere. Ten vierdẽ / moet men in stilte sijn herte af-trecken door het lesen van Godtvruchtige saken / ende men moet over-leggen / wat foute dat wy meest moeten over-winnen / ende tot wat deught dat wy in het gebedt behooren te trachtẽ; Ten laetsten / als oft ghy met uwen Engel sout moeten voort komen voor Godt al-machtich ende gheheel syn Hemelsch heyr / soo neemt aen den persoon / oft van eenen misdadigen / oft van eenen armen mensch / oft van eene

bruydt.

druydt. Ende wy bevinden dat dit veel menschen seer profytich ende salich is gheweest.

Het 3. point. Aensiet ten eersten de choren der Heylighen/ende der Enghelen voor het aenschijn Godts schudden ende beven/ende hoe datter tot sijne dienst duysentich duysent ghereedt staen; ende moghelyck ghy/eylaes! een arm wormken vander aerden/ende eenen domp die maer eenen ooghen-blick en duert/ sult voor sijn aenschijn noch lichtveerdich derren lacchen, ende als ghy met Godt moet spreken/ sult met alle de werelt klappen: soo doende/als ghy gaet om u selven te verschoonen/soo verergheert ghy uwe saken. Ten tweede/aenmerckt de macht van Godt almachtich die met drij vingeren de geheele wereldt bewaert/ ende draghet al door 't woordt sijnder kracht/ende siet hoe onweerdighe/ende onbetamelycke sake dat het is/dat den mensch dickwijls met minder eerbiedinge met Godt handelt/dan hy met den slechtsten eñ verworpensté mensche soude doen. Soo dat seer wel / eenen Heydenschen Philosooph ons vermaent heeft; Spreeckt in suelker voeghen met Godt / als oft het de menschen hoorden; ende handelt alsoo met de menschen/als oft u Godt aenhoorde.

De Heylighen ende d'Enghelen beven voor Godts aenschijn ende de sondaer derft in sijn teghenwoordicheyt lachen ende klappen.

Seneca.

Ghebedt om een eerbiedinghe in 't ghebedt te verwerven.

O Machtighen Godt, ick vvete ende kenne, dat ghy hier ende al-omme tegen-vvoordich zijt, ende dat uvve macht oneyndelijck is, voor vvien alle machten beven, ende de kinderen Godts verblijden: met vvat eene oodtmoedicheydt behoore ick te komen in uvve Goddelijcke teghen-vvordicheydt, die anders niet en ben dan asschen ende stof der aerden? met vvat eene danckbaerheyt voor u; die my van niet gemaeckt ende geschapen, ende daer-en-boven door het dierbaer bloedt van uvven eenigen Sone verlost hebt, ende my ontallijcke andere vvel-daden, alle mijn leven lanck ghedaen hebt? Ende ick heb niet te min ghesondight boven het getal van de sandekens der zee, ende en ben niet vveerdich te komen in uvve Goddelijcke teghen-vvoordicheydt.

Oodtmoedighe ootmoedicheyt. Danckseggheninge. Verweckinge tot betrouwen. Betrouwen.

heydt. Maer waer sal ick my keeren, als ick my van u keere? Ick sal my verstouten te komen tot u, die zijt eenē Vader der bermhertichcheydt, ende eenen Godt van alle vertroostinghe, ende sal segghen; Vader, ick en ben nu niet weerdich, ghenoemt te worden uwen Sone, maer maeckt my een van uwe huerlingen. Ick wete wel, dat met recht in de Vierschare van u Koninckliick paleys door oorsake van mijne on-tallijcke sonden, het vonnis van d' eeuwige doodt over my gestreken is; maer ick kome, o mijnen Godt, om u Goddelijck aenschijn te versoenen. Verleent my doch door het bloedt van uwen Sone, dat mijn ghebedt my niet ghe-rekent en worde tot sonde, ende en verworpt my tot gheender tijden van u aenschijn. Ick bekenne, dat ick niet-met-allen en vermach, o Heere, sonder u, Ick stelle alle mijn betrouwen in u, ende ick bevelet u al, op dat mijn ghebedt ende alle dat my aen-gaet, als eenen soeten reuck-offer ghestiert mach worden in uwe teghen-woordichcheydt, ende dat op my af-dale, uwe Goddelijcke bermhertichcheydt, waer door ick soude oprechtelijcken moghen vol-brenghen het ghene dat ghy van my vereyscht; maer voor allen dat ick mijn ghebedt mach stieren tot uwer eeren, ende met u vereenight mach wesen, o mijnen Heer ende Godt, van wiē, in wien, ende door wien alle dingen staen ende onderhouden worden: ghy zijt al het ghene, dat ick hebbe oft begheere te hebben. Verre zy van my, dat ick voordt-aen, als ghy my noyt om met u te spreken, ende voor de deure mijnder herten staet ende klopt, u soude versmaden door eenighe wereldtsche bekommeringhen; dat ick ongherust, ende haestich soude zijn, als ick dese sake moet aenrechten die alder profijtelijckste, ende van seer grooten ghewichte is, daer ick in andere saken, maenden, ende jaren placht te besteden. Siet ick kome tot u, om u oprechtelijck een ghebroken ende oodtmoedich herte op te draghen, welck ghy niet en placht te versmaden; want ick versekert ben van het ghene dat ghy my beloost hebt, te weten, dat ghy gheven sult aen den gheenen die't begheert; te gemoete sult komen die u soeckt, open sult doen, den ghenen die klopt, ende my sult verleenen, dat ick mijne boosheden ende fauten sal moghen over-

Luc. 15.

Bern. serm. 3. de natali.

Mistrouwē van sijn eyghen selven.

Opdraginge sijns selfs.

winnen

winnen N. besonderlijck, is't dat mijn ghebedt versaemt zy met vasten, ende aelmoessen. O Heere, die alleen machtich zijt van onreyn reyn te maken, den ghenen die van onsuyveren sade ontfanghen is, suyvert mijn herte, ende mijne lippen, datse haer moghen verheugen als ick uwe lof-sanghen sal singhen, het welck ick verhope te doen met uwe Heyligen, ende uytverkoren in der eeuwicheydt, ghesterckt zijnde, door uwe gratie. Amen.

Pracktijcke van de bereydinghe tot het ghebedt, ende van het herdencken oft recollectie naer het selve.

TEn eersten / soo moet-men daechs te voren sijne bekommeringen soo veel als't moghelijck is schicken / ende voor al een sekere ure kiesen / in de welcke wy het H. Sacrificie van de Misse hooren. Dit seght den H. Ignatius grootelijcks te helpen tot de gerusticheyt des herten / ende voordt-ganck in den gheest /

Ten tweeden / eer men hem tot ruste begheeft / moetmen sijn herte besich houdē met lesen van eenige Godtvruchtige boecken / ende hier na oock sijne ghedachten / ende affectien daer mede bekommeren / denckende datmen by het cruys / oft in de tegen-woordicheydt Godts oft van de H. Drij-vuldicheydt is / oft op de plaetse is / daer het mysterie / dat men daechs daer na moet mediteren / gheschiedt is. Ende dit dient tot het ghene / dat aen gaet de voor-stellinghe der plaetse. Wat dat mē doē moet eermen gaet slapen.

Ten derden / eenige aelmoesse / ten minstē geestelijcke / ende eenige versterbinge schicken te doen; op datter geenen dach en passere / die sonder dese goede oeffeninghen voor by gae. Daeghs daer naer 's morgens ēn soo dickwijls alsmen biddē moet; Ten eersten alle bekommeringhen aen d'eene sijde stellen / ēn de selve Gode teenemael bevelen / ja die door het gebedt verwoorderen. Ten tweeden / verwecken in sy-selvē berouw ende leet-wesen. Ten derden / sy-selven eenich seker eynde voor-stellen / in het gebedt / ende vernieuwē eene puere meyninge. Ten vierden / sy-selven Godt ende sijnen H. Enghel voor ooghen stellen / ēn verwecken eene groote eer-biedinge / om ootmoedelijck te mogē spreken met sijne Goddelijcke Majestept

strept/ende verwecken / gheloove / hope ende liefde/met drijmael totter aerden te knielen/is't sake dat de plaetse sulcks toe-laet.

Als het gebedt volbracht is: moetmen eer-weerdelijck van daer scheyden/onder-soecken de fauten die wy daer in souden mogen ghedaen hebben/ende oodtmoedelijck daer af vergevenisse bidden; ende Godt bedancken van de wel-daden die hy ons bewesen heeft; sijn goedt voornemen vernieuwen/ende de gedachtenisse der selve door den dach verversschen / ende neerstelijck gade slaen om die te werck te stellen.

Ghebedt, naer een lanck ghebedt, oft meditatie.

Heere Godt, die het verbondt ende bermhertichejdt, welck ghy met uwe dienaren ghemaeckt hebt, onder-houdt: Ick dancke u, dat ghy u ghewerdight hebt mijn ghebedt t'aenhooren, verhoort het doch om de glorie uwes Heylighen naems ende gheeft my gratie, (sonder de welcke wy niet en vermoghen) dat ick uwen wille, die ick bekent hebbe, ende mijne fauten N. die my grootelijcks leet zijn, soude moghen verbeteren, ende dat ick dese Godt-vruchtighe begheerten N. mach volbrengen, op dat uwen naem groot mach gemaect worden, tot in der eeuwicheydt. Ontfanghtse doch, met alle mijne wercken in de vereenighe van de verdiensten uwes Soons, ende van alle uwe Heylighen; schickt van my, die u onweerdich maecksel ben, naer uwe beliefte: Ick gheve my gheheelijcken over, ende worpe my gheheel in u, nemende het al van uwe vaderlijcke handt, ende begheere u uyt ganscher herten te beminnen, ende te dienen. Amen.

Ghy sult hier beneden, een langher vinden.

Bemerckt ten eersten/dat ghelijcker wijs hier geseydt wordt / dat men het ghebedt / tot een seker eynde moet schicken/'t selve oock grootelijcks kan te passe komen in het stemmelijck ghebedt. Want alsoo het seer profijtelijck en nut is gheheele Psalmen te lesen voor verscheydẽ nooden / ende dient mede om sy-selven in aendachticheydt te houden: gelijck is/alsmen elcken Psalm in't besonder voor sonderlinghe wel-daden/Gode op-draeght.

Bemercks

Bemerckt ten tweedē/dat men de gemeynschap met synen H. Enghel/ende syne teghen-woordicheyt in't ghebedt dickwyls moet ghebruycken/als oock in onse andere wercken: ons met hem beradende/ende door hem onse wercken der Goddelycker Majesteyt op-dragende/ de herten van onsen even-naesten door hem bereydende/ als wy met hen-lieden moeten handelen. Dienst tot onsen H. Enghel.

Bemerckt ten derden/ dat men daghelycks ghestadelyck syne gheestelycke lesse moet ghebruycken: want in de selve Godt tot ons spreeckt. Wat is doch anders/ seght den heylighen Gregorius de heylighe Schrifture/ als eenen brief van den al-machtighen Godt/tot syn schepsel? Ende hier-om moet men de selve aendachtelyck/ ende met groote eer-biedinghe ghebruycken/niet metter haesten/ maer/ ghelyck luysterende/ op dat wy souden moghen aen-hooren/ wat den Heere in ons spreeckt. Ende de wyle Godt almachtich hem weerdight dit te doen/ soo moet men door dese lesse een voor-nemen maken/ al het ghene dat Godt ons in gheven sal te werck te stellen. Naer de lesse moet men Godt bedancken/ende onthouden eenighe sententie van het gene dat wy ghelesen hebben/desen raedt wordt ons ghegheven/ van den Heylighen Thomas van Aquinen. Hoe grootelycks soude den schat van onse memorie vermeerdert worden/waer 't by al dien/dat wy daer dagelycks iet in leyden! Waer af/aengesien dat de Religieusen soo grooten gheleghentheydt hebben daghelycks over tafel/ gelnckich sullen wesen/ is t'sake dat sy haer gheluck kennen ende verstaen. Greg. lib. 4. cp 40. Hoe dat men hem moet beghebben tot de gheestelycke lesse.

Bemerckt ten vierden/dat alsmen seer dorre eñ drooch is in den gheest/ dat als-dan dese lesse/ wel mach in de plaetse van de meditatie ghebruyckt worden: besonderlyck/is 't dat wy als dan meest/ ende langher letten/ op de profytelyckste sententien/ oft wel soo danighe lessen nemen waer door wy somtydts gheproeft hebben dat Godt almachtich een straelken van syne Goddelycke gratie in onse siele heeft laten schynen.

Schiet-ghebedekens

Door de welcke de goede begeerten in 't ghebedt ghemaeckt, dick-wijls den dach door vernieuwt worden, ende de siele tot het goedt verweckt wordt.

Psalm. 62. GOdt, mijnen Godt, tot u wake ick, van des morghens: Mijne siele heeft ghedorstight naer u, hoe menich vuldelijck, dorstet na u mijn vleesch. **Want het ghebedt, is eene fonteyne voor eene dorstighe siele.**

Psalm. 118. Heplt my, ende ick sal salich wesen, ende ick sal mijne ghedachten in uwe rechtveerdichmakinghen altijdt oeffenen.

Ibid. In uwe recht veerdich-makinghen, sal ick my oeffenen, ende ick en sal uwe worden niet vergheten.

Ibid. Hoe seer hebbe ick uwe wet bemint, o Heere? den gheheelen dach is sy mijne aendachte.

Psalm. 140. Laet mijn ghebedt ghestiert worden, ghelijck eenen reuck-offer in u aensicht.

Psalm. 118. Ick heb ghesworen, ende een vast opset ghemaeckt te bewaren de oordeelen uwer rechtveerdicheydt.

Psalm. 39. In 't hooft van den boeck is van my gheschreven, dat ick uwen wille doen soude, mijn Godt ick hebt ghewilt, ende uwe wet in 't midden van mijnder herten.

Psalm. 118. In mijn herte hebbe ick uwe uyt-spraken gheborgen, op dat ick u niet sondighen en soude.

Het eynde van den eersten Boeck.

DEN TWEEDEN BOECK

VAN

DEN WECH

DER GHENER

DIE

VOORDT-GANCK DOEN.

AEN-MERCKINGHE OP HET IV. BEELDT.

Van de bekoringhe.

Strijt eenen goeden strijt/ op dat ghy eenen goeden krijghs-man Christi mooght wesen.

AL is't dat ghy tot den Heere bekeert zijt, en weest nochtans niet sonder sorghe; want ons leven is hier eene bekoringhe ende strijt: om dese te weder-staẽ; soo weet dat ghy staet tusschen [A] Christus uwen Heere, ende den [B] boosen duyvel, die u wederom soeckt te trecken tot de eeuwige bedervenisse, u voor ooghen stellende des [C] wereldts wel-lusten ende [D] ijdelheyt; de [E] sonde lockt u oock door listighe lagen; Maer siet, Christus roept, sijne gebenedijde wonden roepen: ende sijn bitter lijden voor onse salicheyt roept oock tot u; wie sult ghy volghen? aen-siet den loon die der deuchdt belooft is: Bemerct dat de wel-lusten maer eenen ooghen-blick duren ende de straffen eeuwichlijck, versaeckt dan den bedrieghelijcken vijant, die hier voor-tijts de [F] kinderen van Israel ghesocht heeft weder om te trecken in [G] Ægypten, door begheerlijckheydt des vleeschs: ende nu soeckt hy den wech des hemels te beletten door [H] gulsicheydt, door [I] ghiericheydt, ja oock, die na by den hemel zijn, soeckt hy door [K] ijdele glorie van boven neder te worpen.

Matth.10. & 24. Maer die tot den eynde toe vol-herden sal, die sal salich wesen.

K
I
H
A
B
C
D
E
F
F
G
IIII
4

VOOR-REDEN TOT DEN TWEEDEN BOECK.

Van den voordt-ganck ende hare beletselen, oft bekoringhen.

NAe-de-mael dat de siele/ die van haer eynde oft van 't wit daer sy na hadde behooren te trachten/ dat is Godt de opperste goedt-heyt/ ende sijne al-der-heylichste gheboden/ af-geweken was/ we-der om ghekomen is op den goeden ende rech-tē wech; soo is sy gelijck den kinderē van Israel/ die den Heere in de stercktе sijnder macht ende kracht verlost heeft van het jock van Pharao/ ende de slavernije van Egypten. Ende daer-om gelijcker-wijs de kinderen van Israel niet ghe-bleven en zijn in het landt daer sy ghevanghen waren / maer door Moyses haren leydts-man/ voorts ghereyst zijn na het landt van Beloften/ door de wildernisse; alsoo moet de siele oock doen. Maer gelijck den kinderen van Israel ghebeurt is / datse door de vervolgingen haerder vijanden ende door de rouwicheydt ende ongemacken van de wildernisse/ met veel bekoringhen overvallen hebben gheweest; alsoo sal de siele van ghelijcken bekoort worden om weder om te keeren / tot het ghene datse eens verlaten heeft. Wat staet haer dan te doen? sy moet haer versterckеn/ ende door een rijp beraedt verwecken om al-tijdt voordt ende voordt te gaen / versmadende de pijlen ende de aen-vechtinghen van haren vijandt: want den Heere vecht voor ons; noch en sal niet toe-laten/ al zijn onse vijanden ons van alle kanten omrin-ghelende/ datse ons sullen beschadighen/ in-dien

dat wy eenen iyver in ons hebben/ om al-tijdt in den wech des Heeren te voorderen/maer sal ons over-decken met eene wolcke van sijne bermhertichept/ende sal de selve stellen tusschen ons ende onse vijanden: al is 't sake dat in den nacht der bekoringhen/ons gheene nacht-vreese, ende vervaertheydt en sal ontbreken.

Exod. 14.

Maer op dat de maniere van beradinge/waer af wy hier boven gesproken hebben/ende na-derhandt noch dickwijls spreken sullen/beter bekent soude moghen wesen, hebbe goedt ghevonden dese hier in't kort by te voeghen/ die ghy hier naer in de maniere van mediteren/breeder uyt-gheleydt sult vinden. Want alsoo dickwijls als ons eenighe twijfelinghe te voren komt in den gheestelijcken wech oft hādel van menschelijcke saken/ soo sullen wy in deser manieren raedt vinden / ende versterckt worden in het gene dat ons dede twijfelen/ende sal ons in alles te rechte wijsen.

Het I. Capittel.

Van de maniere van beradinghe.

Wat wy behooren te doē eer wy ons beraden.

Bemerckt dat ghy/al eer ghy dese beradinge wilt aen-veerden/u moet stellen in de tegēwoordicheydt van Godt al-machtich / ende van hem licht ende gratie begheeren/ op dat ghy synen alder heylichsten wille soudt moghen kennen; want hem alleen kennelyck is/wat ons nut is. Als dit nu ghedaen is/ soo moet men ten eersten/ het ghene daermen hem wilt op beraden/voor hem stellen;ghelyck soude moghen wesen/van eenen staet des levens te verkiesen/om voort-ganck te doen in deughdē/ van syn huys-gesin te verminderen oft te vermeerderē/ van eenich officie oft beneficie t'aen-veerden/oft te ontsegghen;ende voorts van andere saken/hoe ende in wat manieren/ende wanneer dat wy dit moeten aen-veerden oft achter-laten. Ten tweeden voor al vernieuwt uwe affectie/ soo dat ghy/soo veel als 't mogelijck is/niet meer tot d'eene zyde dan tot d'andere

Wat wy moeten doen ter wijlē dat wy beraden.

Ten eersten.

Ten tweedē.

dere gheneyght en zijt: want als ons herte ghelijck in eene weegh schale gelijc hanght/ soo kan het lichtelijck tot d' eene oft d' andere zyde gebogen worde/ ende men kan oock beter de teeckenē van den Goddelijcken wille onder-kennen. Over-leght daer naer (u voor ooghen stellende het eynde waer toe ghy gheschapen zijt) welck deel van uwe verkiesinge u tot dit eynde min oft meer behulpich is/ te wetē/ het aen-veerden van sulcken oft sulcken staet/ officie/ cōversatie/ studien ende oeffeninghen/ oft het weygeren des selfs. Want wy moeten soecken/ dit min oft meer/ ende begheeren / niet dat ons min/ maer dat ons meer kan voorderen ende helpē om tot het eeuwich leven te gheraecken / ende den Goddelijcken wille te vol-brengen. Ende alsoo de sake voor Godt van alle beyde zyden rijpelijck gewegen hebbende/ moeten wy besluyten / ende de sake Gode al-machtich op-draghen; ende wel gade slaen de in-wendelijcke beweghinghen in de stilte ons gemoets/ door de welcke den Heere synen wille placht te kennen te gheven den ghenen/ die desen met oprechter / ende over-ghegeven herte versoecken. Ende dit is doorgaens ghenoech/ om te verkiesen ende syn beraedt te sluyten. Want ghelijckerwijs dat in de meditatie dickwijls een oft twee bemerckingen onse affectie soo bewegen/ door mede-werckingen vande gratie Godts/ dat het niet noodich en is eenighe andere hulpe te soecken; alsoo gheschiedet oock in het beraet/ waer in niet min d' inspraken ende beweginghen van den Heylighen Gheest gade gheslaghen moeten worden. Een derde.

Waer't sake nochtans dat de voor-geseyde pointen niet ghenoechsaem en waren / om den wille te versterken in 't goedt; als dan moet men voorder gaen / gelijck men in de meditatie doet/ ende ghelijcker wijs dat beneden breeder verclaert sal worden; by exēpel ghy sult moeten over-leggen/ wat dat ghy uwen vriendt in de teghen-woordicheydt van Godt al-machtich soudt willen radē/ ende met wat ghelijckenisse dat hy hem soudt soecken wijs te maken/ het ghene dat ghy beter vindt. Want het ghemeynelijck aldus gebeurt/ dat wy door-gaēs eenen anderen goeden raet gheven/ ende het slechste voor Wat men doē moet als de voor-seyde maniere niet en luckt.

ons

Andere bemerckingen. De eerste. De tweede. De derde.

ons selven behouden. Gaet als-dan voordts/ ende bemerckt/ wat dat ghy soudt willen verkosen hebben in de ure uwes doodts / ende weet dat ghy dit nu moet verkiesen. Bemerckt daer-en-boven wat raedt dat ghy soudt willen ghebruyckt hebben/ als ghy sult komen voor den rechter-stoel van den eeuwighen Rechter; en dit sal u noch meer verwecken/ is't sake dat ghy let op d'eeuwicheydt/ ende dat het gene ghy eens verkosen sult hebben/ eeuwelijck is. Want dat eens ghedaen is / en kan niet her-daen worde. Maer is't dat ghy over-leght wat de Heyligen ghedaen hebben/ oft doen souden in dese sake/ ende haer aen-roept ende te rade gaet / sy sullen u als sterren schijnen in't midden van uwe duysternissen ende twyfelachticheden. Over-denckt oock van wat zyde dat ghy meerder vrede/ gerusticheyt ende blydschap van herten soudt ghevoelen. Maer bovē al sal het upter maten profijtelyck wesen/ is't sake dat ghy vā Christus onsen Salich-maker/ als van den Enghel van grooten raedt/ oetmoedelijck vraeght / wat dat hy met sijn leven/ ende woorden hier in gheraden heeft / ende raden soude; tot hem segge ick/ moet ghy te rade gaen/ door wiens mont d'eeuwige Wijsheydt spreeckt/ die onsen Meester/ ende den Herder is van onse siele. Ende is't sake dat mogelijck het ghene dat gheraden is/ swaerder valt / ende over-sulcx u min aen-staet; als-dan soo moeten ons de ghedachtenissen van de wel-daden/ met de welcke hy ons voor-komen heeft / ende ons noodet / om syne al-der-heylichste raden ende inspraken te volghen / verwecken ende voordts doen gaen.

De vierde. De vijfde. De seste.

Men moet ender-soeckē wat ons belet.

Is't sake dat wy als-dan noch de waerheyt niet en konnen bekennen ende volghen; soo moeten wy bemerckē wat ons soude konnen beletten; ende dit ghevonden hebbende/ het beste kiesen/ ende offeren sy-selven tot eenen brandt-offer aen de Goddelijcke Majesteyt / ende bedancken hem na-der-handt/ voor het licht ende den goeden wille die hy ons ghegheven heeft.

Dese maniere heb ick voor-ghehouden in de principaelste officien vā een Godtvruchtich leven. Ten eersten / op dat dit soude dienen voor een patroon.

Ten

Ten tweeden / op dat / als ick de selve in het gheheele werck vervolght hebbe / ende mijn beste ghedaen / om naer mijn kranck vermoghen den wille te verwecken / de selve daer door als met eene andere behendicheydt soude moghen bevestighen. Want het voor seker is / dat alle de ghene / die oft den staet der religie, oft eenighe andere Godtvruchtighe maniere van leven met rypen raedt aen-ghenomen hebben / door de menschelycke kranckheydt konnen verslappen; ende dat het hier toe seer profijtelijck is om ons te vernieuwen / teher-lesen de redenen / door de welcke wy desen raet heylichlijcken aen-veerdt hadden. Want het ghene dat in het religieus leven tot de vernieuwinghe des gheests soo grootelijcks gherecommandeert wordt / te weten / sy-selven voor ooghen te stellen den dach / op den welcken men ghegaen is uyt Egypten / met wat eenen geest / ende met wat groote redenen men hier toe beweeght was; mach oock seer wel dienen in alle oeffeninghe van Godtvruchticheydt / die men rijpelijck ende bedachtelijck aen-veerdt heeft. Ghy hebt hier verscheyden middelen / de welcke ick oodtmoedichlijck bidde / dat de Goddelijcke gratie tot profijt van eenen-ieghelijcken wilt vervoorderen.

Hoe dat-men sijnen gheest versterken ende vernieuwen mach.

Maer bemerct / dat alsoo dickwijls als-men eenighen raedt slaet / dat de siele met verscheyden bewegingen / ende van diversche gheesten herwaerts ende derwaerts ghedreven wordt: hier om is't seer nut / ja noodtsakelijck de selve t' onder-kennen / op dat wy alsoo den wille Godts beter ende sekerder ghekent hebbende / souden moghen vol-brenghen. Ende sal over-sulcks al-hier eenighe bemerckinghe voeghen / van de teeckenen / door de welcke wy de geesten oft in-spraken sullen konnen onder-kennen.

Bemerckinghe oft eerste meditatie, van de teeckenen om de verscheyden gheesten te onder-kennen.

HEt 1. point. Bemerckt dat wy ghelijck in eenen wech zijn / den welcken van alle kanten omcingelt is van de moordenaers / ende vol hooghe ende steyle plaetsen / van de welcke men lichtelijck neder waerts soude konnen vallen / ende dat wy hier om eenen

De perijckelen die in de werelt zijn.

leydts-man van doen hebben: maer datter veel zijn die haer hier toe presenteren als vrienden/ die nochtans onse ghesworen vijanden zijn: hoe neerstelyck moeté wy dan hier op letten? Voeght dit tot de verscheyden geesté/ waer onder is den duyvel/ die hem dick-wyls verandert tot eenen Enghel des lichts. Ten tweeden/ bewerct dat wy pelgrims zyn/ ende datter veel weghen voor ons zijn/ de welcke eens gegaen zijnde niet te her-doen en zyn/ van de welcke eenighe sonder perijckel zijn/ ende eenighe seer sorghelyck; ende over-sulcks moeten wy ons hier op wel onder-vragen aen de gene/ die inde selve wel ervaren zijn/ ende voor al van d'eeuwige wysheyt. Ten derden/ peyst dat wy gelijck over eene woeste zee varen/ ende hoe dat eenen schipper verlanght na den voor-spoedigen wint/ om schip-brake t' ontgaé; ende dat wy gestelt zyn in 't midden van contrarie winden/ te weten/ den quaden ende goeden gheest: ende hoe dat den quaden alle neerstichęyt doet/ om ons te stooten in de schroomelijcke schip-braken van den eeuwigen af-gront. Bidt dan ootmoedelijc den

Psalm. 24. Heere ende seght: Heere thoont my uwe wegen eñ onder-wijst my van uwe paden/ stiert my op den rechten wech/ om uwen naem: gheeft my/ o Heere/ dat ick door uwen gheest ghedreven mach worden/ dat ick uwen Sone zy; want die den gheest Christi niet en heeft/ en behoort hem niet toe.

Het bedrogh ende arghlisticheyt des wereldts.

Het 2. point. Bemerct hoe veel bedrochs ende arghlisticheyts datter in de wereldt is/ ghelijck het ten eersten blijckt aen de secten der Heydenen: ten tweeden/ van de ketterijen: ten derden/ door het leven van de boose menschen: ten vierden/ oock in het leven van de goede ende geestelijcke persoonen van de welcke sommighe ghelepdt worden als van stal-lichté/ oft stal-keerssen inde poelen van de vleeschelijcke wel-lusten. Bedanckt den Heere voor goede bewaringhe/ ende verweckt in u een mis-trouwen uwes selfs. Ten anderen/ aen-merckt dat wy in alles/ oock in de alderminste wercken/ door eenighen gheest ghedreven worden. Hier om siet neerstelyck toe dat ghy soudt moghen den alder-soetsten gheest des Heeren volghen/ ende neemt voor u dat ghy de leydts-mannen/ die u van Godts weghen ghegheven

ven zijn/ te weten uwe oversten/ sult volghen / etc.

Het 3. point. Aenmerckt dat de duyvelen nu soo veel duysent jaren ervaren/ende altijt wakende/hier op alleen uyt zijn/om ons te verwinnen/dus ontwaect ende blijft wacker. Ten tweeden/let op de menichte der duyvelen/die al t' samen (ghelijck het blijct uyt het leven van den H. Antonius) tegen eenen armen mensch op staen/eñ verootmoedight u. Ten derden/ over-denckt datse nochtans seer bevreest zijn / ende dat hare kracht haer benomẽ is door de macht van onsen Salich-maker/ende datse oversulcks/gelijck de vrouwen lichtelijck wijcken/als sy bevinden dat wy haer-lieden mannelijc ende kloeckelijck weder-staen : 't welck oock ghebeurt aen de kleyne kinderen/ende de teere maeghdekẽs/als dese inden naem des Heeren haer den strijdt leveren. Leert hier uyt eenen kloecken moet te hebben / ende seght met den Propheet: Al is 't datter legheren teghen my op-staen/soo en sal mijn herte niet vreesen. Ten tweedẽ/ bemerckt dat den vyandt van der hellen / ghelijck eenen veldt-heer van alle kanten besichtight ende bespiedt het kasteel onser siele / om te weten van wat zijde dat het on-sterckste is; doet ghy oock alsoo/ ende weest desgelijck neerstich/om 't selve van uwen kant te bol-wercken ende te versterck en/ ende hout goede wacht. Ten derden/dat men den vyandt lichtelijck weder-staen kan / alsoo langh als hy binnen de vesten niet ghekomen en is : ende hier om moet ghy sorgh-vuldich wesen / om de eerste op-rijsende ghedachten te niet te doen. Ten vierden/ bemerckt dat den duyvel allen syn beste doet / hoe dat hy in soude mogen komen/ghedeckt met een schaeps-vel/ ingaende in 't eerste met schijn van goede ghedachten; maer daer naer lockende tot het ghene/dat soo goedt niet en is/ende ten laetsten oock tot het gene dat opentlijck quaedt is. Hier om neemt voor u neerstelijck den oorspronck ende het beghinsel uwer ghedachten/ den voort-ganck/ende het eynde t' onder-soecken.

De wacker heyt der duyvelen om ons te verwinnẽ.

Hare swackheydt.

Psalm. 26.

Bemerckinghe oft meditatie, van het onderschil tusschen de goede ende de quade gheesten.

Hoe dat den duyvel de quade quelt.

HEt 1. point. Bemerct hoe dat den duyvel de quade met begeerten des vleeschs/eere/rijcdommen/ oft van aerdtsche dinghen / ghelijck Pharao dede/ moeyelijck valt/tot dat hyse gevangen heeft. Hier om laet u vastelijcken voor-staen/dat alle het gene/ dat derwaerts strect/u van dē duyvel/ als een doodelijck fenijn in-ghegheven wordt / ende verworpt het.

Hoe dat hy leeft met de goede.

Ten tweeden / dat hy de goede menschen veel quellinghen aen-doet, ghelijck Pharao de kinderen van Israel gedaen heeft/in het werck van de backsteenen/ende pot-aerde, om alsoo onse reyse tot het landt van Beloftē te beletten: maer contrarie doet onsen goeden Engel. Ten derden/dat hy dese soeckt te brenghen tot onmatighe droefheydt ende swaermoedicheyt/al-waer de helle/daer hy toe verwesen is/mede vervult is;op dat wy in sulcker voegē syns ghelijck souden worden.

Hy soeckt dat syn in-geven bedect blijve.

Ten vierden/ hy soeckt in al syn in-gheven/ wesende den Prince der duysternissen/dat synen raedt in geender manierē te voorschijn en kome: want den quaet-doender haet het licht/ ende verweckt de syne tot geveynstheyt ende dobbelheyt. Dus neemt vastelijckē voor u/als eene dochter die hare eere ende suyverheydt bemindt/ de archlisticheydt ende schalckheydt van desen onsuyveren vrijer/ in aller manieren t'ondecken aen uwē geestelijcken vader. Ten tweedē/ende oock als ghy u verstandt verduystert vindt / soo wilt in geender manieren voorts/ oft achter-waerts gaen in den aen-ghenomen wech / oft in u goedt voor-nemen: maer blijven staen/gelijck hy doet die sy selven vint in eene perijckeleuse ende donckere plaetse/al-waer syn licht onversiens uyt-ghegaen is / den welcken blijft staen tot datter weder-om licht ghebrocht wordt. Ende ghelijck oft ghy in eenighe tempeest waert/ voorsekert u schip met den ancker/ ēn roept tot Godt/die ons licht ende onsen troost is.

Den vijandt en vermach niet sonder Godts toe-laten.

Het 2. point. Bemerckt dat u niet in-ghegheven en wordt van den vijandt / dan door de ghehengenisse oft het toe-laten van Godt al-machtich; gelijck het klaer blijct in Job/den welckē den duyvel versocht

heeft

heeft/te temteren; ende in den H. Petrus/ den welc-
ken hy begheert heeft te siften; ende verweckt in u
een betrouwen tot Godt. Ten tweeden/ dat Godt
als den oppersten Velt-heer/altijdt staet voor in de
slach-ordre / aen-siet ons vechten / ghelijck het ghe-
beurt is aen den H. Antonius; dus neemt eenen
kloecken moet. Ten derden/dat Godt toe-laet/dat
onse vyanden ons souden bevechtē/ende dat hy ons
somwylen ghelijck schijnt te verlaten: ende dit om
dry redenen. Ten eersten/ op dat de deughdt ende
ghetrouwicheydt van sijne dienaers in de teghen-
spoet bekent soude worden; ende des-gelijcken oock
de slappicheydt ende traegheydt der quade. Ende
hier om is't dat de H. Schrifture seght/ dat Job
ende Tobias gheproeft hebben geweest. Ten twee- Tob. 2.
den / op dat onse luyicheydt in sulcker voeghen tot
neersticheydt verweckt mach worden. Ten der-
den/ op dat wy die hoovaerdich zijn / onse kranck-
heydt souden kennen. Ende leert hier uyt verstaen/
waer om dat den Heere u eenighe teghenheydt toe-
seyndt/ oft toe placht te seynden.

Het 3. point. Bemerckt ten eersten / al is't dat het leven van de menschen eenen strijt op der aerden is/ dat het selve nochtans vervult is met menich-vuldigen troost ende consolatie/ is't dat wy de deught begheeren te beminnen ende goedt willen wesen; ghelijck het blijckt in het leven van Christus onsen Heere/van de H. moeder Maria/ende andere Gods Heylighen/etc. Alwaer ghy altijt sult bevinden dat de droefheyt die sy-lieden gehadt hebben/ met blijdschap vermenghelt is ghewest; ende aengesien dat d'on-eyndelijcke eeuwighe wijsheydt ende goedtheydt goedt vindt dat sulcks alsoo gheschiede/ soo gheeft u hier in over/ ende laet hem de sorghe / ende als u iet tegen is/versterckt ende verkloeckt u door de hope/dat ghy eens ghetroost sult worden. Ten tweeden/datter geene consolatie van Godt en kōt/ dan de ghene/die ons verstant door het ghelooft tot Godt treckt/ onsen wille door hope ende liefde/ oft ten minsten ons verweckt tot hemelsche saecken; welck wy ghevoelen als ons herte af-ghetrocken wort van aertsche ende verganckelijcke dingen ende met eene heylige blijdschap ontsteken wordt: oft

Den troost der goeder menschen.

Den troost die van Godt komt ver-weckt ons tot hemelsche saken.

immers als wy ghevoelen eene groote gherustichheydt des herten; maer als wy ghewaer worden dat dese gherustheydt in goede menschen ghestoort wordt/ soo mogen wy ons wel laten voorstaen/ dat dese stooringhe van den quaden gheest synen oorspronck neemt; ghelijck den vrede ende gherustichheydt een teecken is datse van Godt ende van den goeden gheest komt/ besonder is't datter gheene oorsake te voren gegaen en is. Ende hier zijt sorghvuldich om alsulcken gherustheydt te bewaren/ ende van u te keeren al het ghene dat de selve eenichsins soude moghen beletten. Want ghelijcker-wijs als men in't licht wesende/ siet waer dat men moet gaē/ oock voor dien tijdt/ als ons na-der-handt het licht sal ontbreken; alsoo moet men oock doen/ ende hem verkloecken in den somer/ teghen den aen-staenden geestelijcken winter/ etc. Ten laetsten/ laet u voorstaen dat ghy staet tusschen Godt ende den duyvel/ ende dat ghy van alle beyde zijden aen-ghelockt ende ghenoodt wordt / ende overleght wie dat ghy begheert aen te hooren ende te volghen.

Ghebedt oft vast voor-nemen om den goeden gheest te volghen.

Komt heyligen Gheest, ende laet schijnen uyt uwen hemel een straelken van u hemelsch licht: komt o licht der herten; rijst op, o Sonne, ende verdrijft mijne duysternissen, op dat mijnen vijandt tot gheender tijden en segghe: Ick hebbe hem verwonnen. O alder-minnelijckste licht, hoe, en sal ick u niet liever beminnen, dan mijne duysternissen, dan den Prince der duysternissen? Want dat ghy over my niet en scheent, mijne siele
Psalm. 93. *hadde seer naer in de helle ghewoont; 't en waer sake dat ghy de wolcke van de ijdelheydt verdreeft, hoe soude't mogelijck zijn, dat ick recht soude konnen varen in de woeste ende wilde zee van dese wereldt? ende ick en sal mijnen wech voor-waer niet konnen vervolghen, 't en zy dat ghy, die daer zijt de hope van alle ghewesten, hoecken der aerden, ende der zee, my den wech wijst. Siet hoe veel arme sielen wordender verslonden door de doot-laghen van den helschen af-grondt? Siet hoe veel heydenen*

Sonder het licht des H. Gheests en kannen de duystere weghē deser werelt niet doorwandelē sonder faelen.

nen ende ketteren loopen, eylaes! in haere eeuwighe bedervenisse, bedrogen zijnde door 't schijnsel der Waerheydt, over-midts dat ghy, die zijt het licht der rechtveerdicheydt; over haer niet ghe- schenen en hebt? Maer my is de goedertierenheyt ende liefde Godts gheopenbaert ghe weest, op dat ick versakende de on-goddelijck- heyt, ende de wereldtlijcke begeerten, soberlijck, rechtveerdelijck ende godtvruchtelijck tot uwer eeren soude leven ende u volgen, o mijn leven: Ick sal my verheffen boven de hoochde der aerde, op dat te vergheefs het net ghespreydt worde voor de ooghen der voghelen. VVant als ick bemercke dat mijne ghedachten tot aertsche ende verganckelijcke dinghen haer strecken, soo sal ick hier door ghenoech konnen verstaen, dat dit eene aertsche, bee- stelijcke, ja duyvelsche wijsheydt is: want de wijsheydt die van boven is, ende van u komt, o mijnen Godt, die daer zijt het on- veranderlijck Licht; de Fonteyne van alle goeden, treckt ons van aerdtsche saken tot hemelsche; van het schepsel tot den Schepper; van verganckelijcke dingen tot eeuwige. Hier in verbreydt haer de siele, ende smaeckt hoe soet dat ghy zijt, o oneyndelijcke Soe- ticheyt: maer in de aerdtsche dinghen wordt sy verduystert ende met bitterheydt vervult, noch en kan gheen ruste vinden, want sy en vint geen ruste buyten u. VVilt hier om, o Heere my in alle mijne wercken voor-gaen; gheeft my dat alle mijne ghedachten ende wercken, van u al-tijdt moghen beghinnen, ende door u u vol-eyndt worden; ende al is 't dat teghen my gheheele leghers opstaen, dat ick nochtans niet bevreest en zy. VVant en weet ick niet voorseker, dat ghy my niet en sult laten tenteren boven mijn vermoghen, noch laten onghetroost; maer sult al-tijdt voor my gaen, ende my vertoonen den wech, die ick moet door-wan- delen? VVant tot u heb ick mijn siele op-gheheven, mijnen Godt, in u stelle ick mijn betrouwen, ick en sal niet beschaemt wor- den: noch mijne vijanden en sullen my niet bespotten; want alle die u verbeyden en sullen niet beschaemt worden, maer sy sul- len u loven ende dancken in de eeuwicheydt der eeuwicheden, ende sullen ghebenedijden uwen naem in de eeuwe der eeuwicheydt. Amen.

Tit. 3.

Prov. 1.

Kracht des wijsheyts die van de hemel komt.

Buyten Godt en is gheen ruste.

Psalm. 26.

Psalm. 24.

Practijcke die men te werck moet stellen als men hem beraedt.

Ondersoeckt het beghinsel en het eynde van uwe wercken.

BEmerckt al tijdt in de teghen woordicheydt Godts/ ende in sijn Goddelijck licht/ het beghinsel uwer ghedachten ende het eynde/ al is 't dat dit eynde verre ghelegghen is/ ende over denckt oft ghy oock over-ghegheven ende gherust zijt: ende bevindt ghy u gherust/ soo hebt ghy een seker teecken dat Godt by u is; want in peys ende in vrede is sijne woon-plaetse. Desen mensch sal voor waer seer in den gheest verlicht worden/ die in sijne ghedachten/ woorden ende wercken/ dickwijls het eynde sal onder-soecken/ ende sien hoe verre dat hy van de suyvere meyninghe af wijckt/ oft van de Noordt-sterre sijnder wercken/ welck behoort te wesen CHRISTVS IESVS onsen Heere.

Psalm. 75.

Volght eens anders raet.

Ten tweeden/ versoeckt hier toe eens anders raedt: want niemandt en is sijns selfs medecijn ende doctoor/ niemant sijnen eyghen raedts-heer: want den H. Gheest waerschout ons/ dat wy gheensins en souden steunen op onse eyghen wijsheydt; ende 't en zy sake dat wy ons aen hem onder-worpen ende ghehoorsaem zijn/ soo sal hy de wijsheydt der wijsen verstooten ende verworpen/ want d' oodtmoedighe ende sachtmoedighe placht hy in sijne weghen te onder rechten.

Beraedt u voor het H. Sacrament.

Ten derden/ gaet voor het heylich Sacrament den Heere te rade ende uwe patroonen/ maer besonder oock bidt ende onder-vraeght den heylighen Enghel uwen bewaerder naer eenen goeden wech.

SCHIET-GHEBEDEKENS,

VVaer door Wy beghceren door den heylighen Gheest ghestiert te Worden.

Psalm. 24. Psalm. 142. THoont my Heere uwe wegen, ende leert my uwe paden. Maeckt my kennelijck den wech daer ick in wandelen mach, want tot u hebbe ick mijne siele op gheheven.

Psalm. 142. Leert my uwen wille doen, want ghy zijt mijnen Godt.

Wy bidden u Heere, wilt doch onse wercken door uwe gratie voor-komen, ende door de selve vervoorderen, op dat al ons ghebedt ende werck, van u altijdt mach beghinnen, ende door u begonst zijnde, mach vol-eynden.

Een

Een suyver herte schept in my, o Godt, ende den rechten gheest vernieuwt in mijnen binnensten. Psalm.50.

Proeft my Godt, ende weet mijn herte: vraeght my, ende keert mijne paden. Psalm 138.

Leydt my voorts in den padt uwer gheboden, want die heb ick ghewilt. Psalm.118.

Heere wat wilt ghy dat ick doe? Actor 9.

Het II. Capittel.

Beraedt van de neersticheydt die wy doen tot de volmaecktheydt, oft van onsen daghelijckschen voordt-ganck, na dat wy op den rechten wech ghekomen zijn.

DEn mensch O eeuwige wijsheydt / Christe Jesu / mijne salicheyt / mijnen leydts-man / ende mijne toe-vlucht / ghy die my gheschapen hebt / heet my op desen wech ghestelt / ende hebt my verthoont ontallijcke goeden / die ghy ghereedt ghemaeckt hebt den ghenen / die u lief hebben / mijne siele verlanght dickwijls ende haeckt naer de waerachtighe volmaecktheydt; sy versucht menich-mael als sy haer vindt in de verscheyden om-wegen ende perijckele. Thoont my / o soeten Jesu / den wech daer ick in mach wandelen; want ick mijne siele tot u op-gheheven heb; leert my waer in dat d'oprechte volmaecktheydt / ende gheluck-salicheydt van dit ende het toekomende leven gheleghen is. Ghelijck eenen hert begheerte heeft tot de fonteyne der wateren / alsoo heeft mijne siele begheerte tot u o Godt. Psalm.131. Psalm.142. Psalm.41.

Christus. Het is een groot / ja het alder-grootste ghebodt: Ghy sult uwen Heere uwen Godt lief hebbē / uyt gantsch uwer herten / uyt gantsch uwer siele / uyt gansch u verstandt / ende uyt alle uwe krachten; ende uwen naesten ghelijck u selven. In dese twee gheboden hanght de geheele Wet ende de Propheten. Want de volheyt des Wets / is de liefde. Maer hier uyt blijckt de liefde ende vol-maecktheyt / dat de menschen het selve willen / ende begheeren dat ick wille ende begheere / ende dat in alles / ende desghelijcken versaecken dat ick versaecke. Waer uyt volght datse by-naer al-tijdt van my peysen / ende spreken / niet en wenschen / dan dat mijnen wille vol- Matth.22. Rom.10. Het is een teecken van liefde v̄ Godt-delijckē wille in alles te volghen,

bracht soude moghen worden; ende my/die een patroon ende voor-beeldt ben van alle volmaecktheyt/ naer te volghen. Datse haer selven altydt met gheruster herten betrouwen aen mijne Goddelijcke voorsichticheyt/ eñ haer laten voor-staen dat myne
Psalm. 18. oordeelen rechtveerdich zijn / ende met recht gherechtveerdicht in hen selven. Waer uyt komt datse nopt klaegh-achtich/nopt droevich/maer altyt blijde van herten zijn.

Den mensch. Maer de volmaectheyt is eene swaere sake/vol arbeydts / ende van langen tydt; Wie sal daer toe/o Heere Jesu/konnen gheraken?

Christus. Sone/is't dat ghy een weynich wilt arbeyden/ende dat upter herten/ in de waerachtighe versterving he ende in 't ghebedt; niet met soo grooten arbeydt als wel de kinderen van deser wereldt om wereltsche sakẽ doen: maer doet alleen het seste deel voor uwe siele / dat sy voor de wereldt doen/ voor - waer ghy sult moghen ghereckent worden in het ghetal van mijne vol-maecte. Ick heb een weynich gearbeydt/seyde mijnen Ecclesiastes/ ende ick heb eene groote ruste gevonden. Maer wil iemandt kloeckelijck voorts-gaen/ sonder hem te keerẽ noch aen de rechter/noch aen de slincker zyde; ick sal hẽ in korten tijdt tot de volmaecktheydt brengen: ghelijck ick in seer korten tijdt veel kinderen eñ dochterkens/maeghdekens van twaelf jaren/ tot d'oprechte volmaecktheydt van de Goddelijcke liefde ghebrocht heb. Van de welcke met recht ghesepdt mach worden/ datse in korten tijdt vol-eyndt / veel tijdt vervult hebben. Wat dunckt u/wilt ghy haerlieden voet-stappen naer volghen?

De volmaecktheydt is met veel minderen arbeydt van de wereldtsche saken te verkrijghen.

Eccl. 51.

Sap. 4.

Psal. 142. Den mensch. Leert my uwen wille vol-brenghen/ want ghy zyt mijnen Godt.

Ioan. 6. Christus. Aen-hoort mijn woordt / want hier in is den gheest ende het leven ghelegen. Ende salich sult ghy wesen / is't dat ghy naer my ghelupstert sult hebben/eñ ghewandelt in mijne geboden. Siet ghy
1. Cor. 9. weet nu het eynde dat u voor-ghestelt is/want ghy loopt alle-gader in de loop-bane/maer eenẽ isser die den prijs behaelt: ghy zijt al na-volgers/ maer een verkrijcht de victorie: ghy zijt alle mijne discipelẽ/ maer eenen wordter ghekroont. Wie is dit anders

dan

van den genen die alle sijne wercken volmaectelijck doet/ sy selven verwint/ en sijnen moet temt? Want desen/ ghelijck op eenen wech ghestelt zijnde/ volcht de rechte banc; maer die anders doet/ gaet door om-weghen / ende komt qualijck met groote moeyten ten laetsten tot het eynde / dat hy voor - ghenomen hadde. Soudt ghy uwen vriendt wel raden/ als hy soude konnen hebben eenen wech/ huys/ huys-vrouwe/ acker/ hof/ spijse / dranck / ofte eenighe andere goederen/ dat hy de snootste soude kiesen; dat hy het huys / kleedt / ende alle andere dinghen altijdt onvolmaeckt soude laten? en siet oft ghy in alles oock niet al-tijdt het volmaeckste ende beste en kiest / behalven het ghene dat uwe siele aen-gaet / ende hoe dat ghy alle dingen vol-maeckt wenscht/ behalven u selven. Dit is voorwaer een groote dwaesheydt/ want waer 't by al-dien dat ghy eene vol-maeckte siele hadt/ soo soude 't voorts al goedt wesen: maer is 't sake dat alle andere dingen goedt zijn/ ende de siele quaedt/ soo worden u oock alle dingen quaedt. Want gelijckerwijs de gene die my beminnen / alle dinghen tot goedt keeren: alsoo den ghenen die my niet en beminnē/ ende den quaden worden alle dinghen tot quaedt ghereckent. Ende seght my doch/ wat de redene is dat ghy tot gheender tijden en veronachtsaemt/ als ghy kont oft moocht/ gemackelijck woonen/ ghesont wesen/ eten/ drincken/ slapen/ gaen/ spreken/ wercken/ schilderen ende spelen: ende nochtans niet en acht/ dat ghy wel soudt moghen leven/ bidden/ ende my behaghen? Waer om doet ghy dit tot mijnder/ oft tot uwer eyghen spijt? om wie te ghelieven? my/ oft uwen vyandt? Gaet u selven te rade/ zijt hier in uwen eygen rechter ende scheydts-man. Als ghy ghekomen sult wesen tot het eynde uwes levens: och met wat eene groote droefheydt sult ghy als-dan bevangen worden/ die soo slappelijcken ende slaperachtelijcken behert/ het ghene dat ghy alleenlijck behoordet behert te hebben/ daer ghy nochtans soo neerstelijck ende sorchvuldelijck alle andere dinghen beloopt? Want als ghy u selven als-dan vragen sult/ waer toe dat ghy geleeft hebt/ sult bevinden dat ghy qualijck begonst hebt te leven/ ende niet voordt-gegaen en zijt: Ick hadde

Den mensch soeckt in alles het volmaeckste ende het beste/ behalvē in het ghene dat sijne siele aen-gaet.

Droefheydt der ghenen die hier hunne salicheydt luttel behertē in de ure des doodts.

hadde u nochtans ghestelt op dat uwe paden wassen souden ghelyck een claer-blinckende licht tot den vol-maeckten dach; ende siet / moghelyck sal het laetste by u erger wesen dan het eerste / die / als ghy eerst de handt aen den ploegh stelde / kloeck / neerstich ende vierich waert / achter na hebt om-ghesien ende u van myn af-ghekeert. Och / hoe luttel worden der ghevonden / die den selven gheest behouden ende al-tijdt bewaren / die sy hadden als sy eerst bekeert hebben gheweest!

Den mensch. O Heere / wat sullen wy in den dach des oordeels segghen / is 't by al-dien / dat wy / hoe wy langher in de schole van de deughdt ende vol-maeckthepdt gheweest hebben / de heylighe Sacramenten gebruyckt / noch ons soo veel te onvolmaeckter / min verstorven / d' oodtmoedicheydt ende over-gheven ons selfs min toe-ghedaen sullen gevonden worden! Als-dan sal de kloeckheydt ende neerstigheydt van eenen ieder in 't besonder voor al de wereldt kenneliyck ghemaeckt worden / ende als-dan sal beschaemt blijven / den ghenen die wijs in syn eyghen ooghen gheweest heeft / ende sal van de gheheele wereldt voor sot ghereckent worden. Och hoe grooteliycks sal hem als-dan beklaghen uwen louwen ende slouwen discipel / die ghy met soo veel exempelen onder-wesen ende gheleert hebt / op dat hy saeghtmoedich ende oodtmoedich van herten soude wesen! hy sal als-dan grooteliycks voor de gheheele werelt beschaemt wesen / dat hy u synen meester ende leydts-man versmaedt heeft.

Wijsschap der Heyligen die in hun leven gearbeydt hebben om tot de volmaeckthepdt te gheraken.

Christus. Maer de heyligen sullen haer verheugen die de vol-maeckthepdt / dat is de salicheydt / soo neerstelijck hier ghevolght hebben / soo datse hare ouders / kinderen / ja hare siele selve versaeckt hebben / op datse niet en souden af-wycken van het ghene sy wisten / daer de volmaeckhepdt in gheleghen was. Sy hebben gedurichlijck ghetracht tot mijne meerdere glorie / ende tot het ghene dat my alderbehagelijckste was: ja mijne Teresia heeft haer selven oock met eene belofte verbonden / altijdt te volgen het ghene dat volmaeckter gerekent soude worden. Want sy waren waerachtige kinderē / wiens spyse ende vermaec was / in alles te doen / eñ te volbrengē

Salich verbondt van de H. Moeder Teresia.

mijnen wille/ en den wille van mijnen hemelschen Vader. Daer en was onder haerlieden geenē strijt/ dan alleē van ootmoedicheyt/versterbinge eñ liefde. Och wat eene schoone worstelinghe was dese! Wat heerlijcke victorie! Voorwaer eenē mensch en mach niet voor goet gerekēt worden/die niet beter en begeert te worden/ende op dien ooghen-blick als ghy niet beter en begeert te wordē/als dan laet ghy goet te wesen: want die sacht ende slap is in syne werckē/ die is eenen broeder des genes/die syne eygen wercken bederft. Ende daer en wordt niet ghevonden dat mijne siele meer haet/ als louwe ende flouwe menschen/ van de welcke ick aldus ghesproken heb door mijnen Apostel: Och oft ghy kout waert/ oft heet; maer want ghy lou zijt/soo sal ick u beghinnen uyt te braken uyt mijnen mondt.

Hy en macht niet voor goet gerekent wordē die niet beter en begheert te worden.

Apoc. 3.

Den mensch. Dit is voor-waer eenen vreedsamen strijdt/ende seer behaghelijck aen allen het hemelsch heyr: want hier door komt onder haer ende in haer/ eenen uyt-nemenden vrede/ eene ghedurighe blijdschap/ ende eene vreughdt in den H. Gheest. Want de volmaeckte loopen in den wech der gheboden/sy nemen vleugelen aen als arenden/ sy vlieghen sonder moede te wordē: overmits de booshedē niemermeer sonder pijnē en zijn/ende de deughdē noyt sonder prijs ende loon; ende dat in sy-selven eerlijc ende deughdelijck is/brenght syne vergheldinghe mede. Ende ghelijckerwijs als ghy de gene/die u drij daghen gevolght hebben/ o Heere/ghespijst hebt in de woestyne; ende de kinderen van Israel met het hemelsch broodt/het welck alderley vermakelijckheyt in hem hadde; alsoo hebt ghy dese getroost ende van den steen der mortificatie zijn haer-lieden gesproten de alder-soetste ende alder-smakelijckste wateren: ende de bittere wateren/ door 't hout des heyligen cruys/zijn haer soet ende smakelijc geworden. Ende dat met recht/ om dat sy hebben ghehoorsaem gewеest/ende uwe stemme ende voys aen-gehoort: die hebt gheseyt: Weest vol-maeckt/ghelijck uwen hemelschen Vader vol-maeckt is. Waer toe uwen Apostel Petrus ons ooc vermaent: Op dat ghy-lieden/seght hy/in al uwen wandel ende hādel/heylich zijt; want daer staet ghescreven: Ghy sult heylich wesen/

Boët. de consol.

Dat in sy selven eerlijck ende deuchdelijck is brēght altijdt syne vergheldinge mede.

Matth. 5.

1. Pet. 1.

wesen/om dat ick heylich ben. Ende den Heylighen Jacobus vermaent eenen-ieghelijcken / datse doch vol-maeckt/gheheel/ende nerghens in ghebreckende souden zijn.

Iacob.1.

Christus. Waer om als sy sagen/datse van my/met soo menige weldadē voor-komen wierdē/en kondē sy niet laten my in alle manieren wederom te behagen;dit altijdt in't herte hebbende: Wat sal ick den Heere wederom geven/voor al het gene dat hy my verleent heeft? over-denckt hoe aen-genaem dat my dit is. Want waer 't by al-dien/dat de kinderen van eenen Koninck / niet achter en lieten dat verboden ware/ oft den Koninck soude moghen mishaghen/ dan alleen dat op lijf-straffe verboden ware: maer een kindt nochtans wilde oock het minste ghebodt vol-brengen/ja niet een wenck laten voor-by passeren/soude't niet redelijck wesen/ dat dit kint boven alle d'andere bemindt wierde? Dus over-leght met u-selven/ ende siet welcke kinderen dat ghy gelijck zijt; ende hoe schandighen sake dat het is/om eene snoode wel-luste/ den wech der vol-maecktheydt te verlaten/ welck is het alder-meeste geluck/ en blijdschap deser werelt. Want ick en roepe u-lieden niet tot onsuyverheydt/ maer tot heylich-makinghe/ op dat ghy soudt mogen smaken ende sien/hoe soet dat ick ben den genen die my beminnen; ende wat eene over-vloedighe soeticheydt ick haer-lieden gereedt ghemaeckt hebbe. Laet mijne Heylighen u segghen ende verkondighen / hoe veel dat ick haer ghedaen hebbe: hoe soet dat het haer gheweest is/ de bitterheydt des werelts verlaten te hebben/ ende te smaken de beecken mijnder soeticheydt / waer mede sy droncken sullen gemaeckt worden in 't huys mijns Vaders. Maer sy en hebbē hier om niet alleen goet gevonden my aen te hanghen/ maer ontsteken ende verlicht wesende van mijne liefde/ sagē klaerlijck/ hoe redelijck dat het was / datse my souden dienen met een vol-maeckt herte/ en wierden grootelijcks in haer-selven beschaemt/als sy ghewaer wierden/ dat de menschen haer vlijtichlijcker begaven om de wereldt/ dan om my te dienen. Och hoe waren sy gedreven door mijne liefde? sy en konden niet rustē/ noch slapen/ sy wandelden met alle sorchvuldicheyt in

Psal.115.

'T is groote schande om eene snoode wel luste de volmaecktheydt te verlaten.

1. Thess.4.

Troost ende ghenuechte der Heyligen die om Godt te dienen / de werelt hebbē verlaten.

in mijne teghen-woordicheydt / om myt' eenemael / ende alleen te behaghen: sy ghinghen voordt van deughden tot deughden / haer wegen wiesschen / ghelijck een claer-blinckende licht. Maer als sy het al ghedaen hadden / seyden sy / wy zijn onnutte knechten / het ghene dat wy ghehouden waren te doen / hebben wy gedaen; ende ontallijcke andere dinghen de welcke wy / o Heere Godt / ende Koninck der Koninghen u schuldich waren te bewijsen / hebben wy achter-ghelaten te vol-brenghen. / Luc.17.

Den mensch. Mijne onvolmaecktheyt hebben uwe ooghen aen-sien / volmaeckt het maecksel uwer handen / ende onfanghet als eenen reuck-offer in uwe Goddelycke teghen-woordicheydt. Want ghy zijt weerdich dat in uwen name alle knien ghebogen moeten worden / dat alle menschen u in heylicheydt ende rechtveerdicheydt dienen, alle de daghen huns levens / ende van dese pelgrimagie. Psalm.138.

Sommighe hoofdt-stucken, die al-hier by exempel voorts ghebrocht worden, de welcke souden moghen te passe komen, om daer op te beraden.

Voor treffelijcke persoonen onder de ghemeynte.

Van den Magistraet / oft een officie ghesocht / oft aen-veerdt behoort te wesen.

Hoe dat de vyanden Godts / tot Godts dienst behooren ghebrocht te worden / ende de sielen bekeert / van Heydenschap oft ketterye.

Wie datter behooren verhoordert te wordē tot eere.

Hoe dat men sal de Godt-vruchticheydt vermeerderen / ende het ghene dat den dienst Godts aengaet / in sy-selven / ende in syne ondersaten.

Hoe dat men de Justitie sal moeten bedienen.

Wat ende hoedanighe raedts-mannen / dat men sal ghebruycken.

Hoe dat men den armen sal moghen behulpsaē zijn.

Hoe dat men de vyanden sal konnen versoenen.

Van het vergheten van het on-ghelijck dat ons ghedaen is.

Van het betalen onser schulden.

Van syn huys-ghesin te schicken.

Voor deghene, die van middel-bare conditie zijn.

Oft men eenich officie sal moeten aen-veerden.
Oft men hem sal begeven tot den houwelijcke staet/ oft dat men on-ghehouwt sal blijven.
Hoe ende in wat maniere/ dat men besonderlijck de Godtvruchticheydt sal moghen onder-houden.
Hoe dat men sijn huys-ghesin sal schicken aengaende de Godtvruchticheydt ende andere noodsakelijcke dinghen.
Van het op-voeden sijnder kinderen.
Van peys ende vrede t'onder-houden met sijn maeghschap.
Hoe datmen allen twist/processen ende vijantschap sal schouwen.
Van alle on-noodighe kosten ende maeltijden te matighen.
Van alle quade jalousie ende eer-ghiericheydt uyt te roeyen.
Om sonderlinghe sorghe voor den armen te draghen.

Voor anderen.

Tot wat staet dat men hem behoort te begeven/den houwelijcke oft den Religieusen/ ende van welcke religie/ende wat vrouwe/ etc.
Tot wat konste/oft ambacht dat men hem sal begeven om sijn leven eerlijck t'onder-houden.
Hoe datmen de Godtvruchticheyt sal oeffenen/ende hoe dick-wijls dat men hem sal biechten.
Oft men hem sal begheven tot eenich broederschap oft Sodaliteyt.
Wat ende hoedanighe mede-ghesellen dat men sal verkiesen.
Om eenen vermaender oft waerschouwer van onse ghebreken te verkiesen.
Van het uyt-deylen der aelmoessen.
Van de neerstichheydt die wy moeten ghebruycken in het ghebedt.
Van de recreatie oft vermaeck des gheests.
Van de sonderlinghe devotie tot de heylighe Maghedt MARIA.

Ghebedt

Ghebedt om tot de volmaeckt heydt te gheraken.

DE siele. *VVie sal my vleughelen geven als van eene duyve, ende dat ick sal vlieghen ende rusten.* Psalm. 54.

Christus. *Staet op, haest u, mijne vrindinne, mijne duyve, mijne schoone, ende komt vvant den vvinter is nu voor by, den reghen is over-ghegaen, ende ghepasseert; de bloemen zijn ghesien in ons landt, den tijde des snoeyens is aengekomen, de stemme der torteldurven is ghehoort in ons landt, den vijge-boom heeft sijne vroeghe vijghen voort ghebracht, de bloeynde vvijngaerden hebben haren reuck ghegheven; Staet op mijne vrindinne, mijne schoone, ende komt, mijne duyve in de gaten der steen-roetse, in dat hol van den muer.* Cant. 2.

De siele. *Ick hebbe o alder-soetsten* IESV, *uwe stemme ghehoort ick hebse hooren klincken in de ooren mijnder herten: nademael dat den vvinter mijnder sonden voor by gepasseert is, ende ghy noodt my, dat ick u die mijne siele bemindt, soude naervolghen: Maer gheeft my te kennen vvaer ghy vveydt, vvaer ghy rust in den middach, op dat ick niet en beginne hervvaerts, ende dervvaerts vroestelijck te loopen naer de kudden mijnder gesellē. VVant u alleen begheere ick naer te volghen, want ghy zijt mijne salicheydt: Ende wie isser die my sal af-scheyden van uwe liefde, van den wech der volmaeckheydt? is 't tribulatie, oft benautheydt, oft hongher, oft dorst, oft eenighe andere creature? Ick sal op den wilden vijgheboom klimmen, ende sal de ijdelheydt des Wereldts met Zacheus versmaden, op dat ick u soude mogen sien, die daer zijt, den genen die vander eeuvvicheydt vervvacht hebt ghevveest: ick sal op den palmboom klimmen, ende sijne vruchten aen-grijpen, ick sal aen-veerden de volmaeckte liefde de vvelcke is de volheydt des vvets O soeten* IESV, *hoe kleynen arbeydt sal u dit vvesen! hoe lanck-durighe ruste. hoe liefelijck sal het vvesen u te volghen o Heere! met u te hanteren, en brenght gheene bitterheydt mede; maer u naer te volghen verwveckt eene onsprekelijcke soeticheydt. VVant siet ghy zijt schoon mijn lief, ende eerlijck: vertoont my u aenschijn,*

Cant. 7.

Cant. 1.

Weest stantvastich in het vervolgē des volmaeckt-heydts.

P het

het welck de Enghelen verlanghen t' aenschouwen, ende het sal my ghenoech zijn. Maer eylaes! wat isser, o Heere, dat mijne begheerten, ende den voortganck van de volmaecktheyt, in my belet? Siet, siet o Heere, dese NN. verachteren my u te volghen, ende beletten dat ick niet en smake hoe soet dat uwe vrucht is aen mijnen mondt. Dat my vermane, ende verwecke ten minsten het exempel van de begheerlijckheyt der wereldtscher menschen: want wie heeft oyt eenen eer-gierighen mensch ghesien, die versaeyt was met d' eere, die hy nu bekomen hadde, ende niet altijdt hier op uyt was, om noch tot eenighe andere te geraken? Desghelijcken en wordt d' ooghe door het sien, noch d' oore, door het aen-hooren van eenen nieus-gierigen mensch noyt versaeyt, noch oock de begheerten der ghener die door ghiericheyt noyt te vreden en zijn met de rijckdommen die sy besitten; desgelijcken van de ghene, die wereltsche wellusten, lof ende prijs van de wereldt soecken; En zijn dese niet ghenoechsaem, om my van mijne luyicheydt ende traecheydt te beschuldighen? VVy behoorden ons te schamen dat wy gheene meerdere begheerte en ghevoelen om gheestelijcke rijckdommen te vergaederen. Dat dan mijne siele beschaemt blijve, de wyle sy nu bekeert zijnde tot u o Heere, nochtans met mindere affectie, de deughdt vervolght, dan sy van te voren ghedaen heeft de boosheyt ende de sonde; sy moest haer schamen, datse nu onachtsaemlijcker het leven soeckt, dan te voren de doodt; ende met mindere neersticheydt hare salicheyt, dan sy hier voor-tijts hare bederrenisse vervolght heeft. VVant op dat wy in gheender manieren t' ontschuldighen en sonden zijn in den wech des levens te vervolgen, soo is 't hoe dat men daer in rasscher loopt, hoe dat men ghemackelijcker over den wech gheraeckt: ende u licht jock, hoe het meerder wordt, hoe het beter om draghen is. VVat sal ick antwoorden? moet ick soo dier bekoopen, ellendich, ende veel onvolmaecktheden onder-worpen te wesen? moet my d' ijdelheydt soo dier staen, dat ick niet volmaeckt, ende goedt en begeere te wesen, ende u niet en begheere toe te behooren ost aen te hanghen? In mijn beddeken ende mijne wellustе hebbe ick u ghesocht, ende

Bernard. epist. 153.

'T is schande dat de goedtgierige menschen neerstighet zijn/ om vergancke-lijcke rijck-dommen te vergaderen dan wy om de eeuwighe.

niet ghevonden: ick sal op-staen, ende om-gaen de stadt, door de straetkens; in de straten sal ick u soecken dien mijne siele bemindt. Ick heb u ghesocht, ende niet ghevonden, ick en heb gheene ruste ghevonden, ick en heb niet ghevonden al-waer mijnen voet soude moghen rusten, ick en heb in mijne siele niet ghevonden, waer in ghy soudt rusten. Treckt my, dat bidde ick u, naer u, ende wy sullen loopen in den reuck van uwe salven. Cant. 5.
VVant siet, ick belijde heden in uwe Goddelijcke teghen-woordicheydt o Heere; die mijne siele van de doodt verlost hebt, ende mijne voeten van den val, op dat ick beghaghen mach. In der Psalm. 55.
eeuwicheydt en sal ick van uwe gheboden niet af-wijcken: Ick hebbe my ontkleedt van mijnen rock, hoe sal ick daer mede Cant. 5.
gekleedt worden? ick heb mijne voeten ghewasschen, hoe sal ick die vuyl maken? maer ick sal gaen van deughden tot deughde, tot dat ick u aenschouwe, den Godt der Goden in Sion, ende dat ick woonachtich zy in u huys, alle de daghen mijns levens.

Practijcke om de vol-maecktheydt te verkrijghen.

TEn eersten/ overleght/ tot wat trap der deughdẽ/ dat ghy ghekomen zijt; Ende op dat ghy soudt weten/ over-siet wat hier af seggen Albertus Magnus/ oft den H. Bonaventura/ ende tot dese kennisse gekomen zijnde/ stelt u een seker eynde/ oft eenẽ sekeren trap voorder/ tot den welcken ghy binnen eenen gestelden tijdt sekerlijck met alle neersticheydt wilt trachten/ noch en rust oft en slaept niet/ tot dat ghy daer toe ghekomen zijt.
1. Ondersoeckt tot wat trap der deughden dat ghy ghekomen zijt.

Ten tweeden/ het sal hier en bovẽ profijtelijck wesen/ sijnen heyligen Enghel oft sijnen Patroon dese begeerte oft victorie op te draghen; op dat ghy in sulcker voeghen haer lieden hulpe soudt mogen ghenieten/ ende soodanighe soude mooght uyt-roepen. Hier toe vermaende ende verweckte den H. Chrysostomus alle menschen Hom. 2. in Genes. Als hy seght: Ick bidde u lieden al t'samen/ dat ghy een yegelijck u beste wilt doen/ soo ghy het selve van te voren niet ghedaen en hebt/ dat ghy de faute die de affectien uwer herten alder-meest beroert ende ontrust/ uyt uwe siele wilt bannen/ ende door eene devote ghedachte/ als met een gheestelijck sweerdt/ u-selven van alle quade beroerten wilt verlossen.
Beveelt uwẽ H. Engel ende Patroon uwen voortganck in den wech des volmaecktheyts.

Schiet-Ghebedekens.

1. Cor. 9. LOopt alsoo [illegible] ghy Heere, dat ghy verkrijghen moocht.
Cant. 1. Treckt ons naer u, ende wy sullen loopen in den reeck uwer salven.
Isa. 2. Komt ende laet ons op-klimmen tot den berch des Heeren, ende tot dat huys van Iacobs Godt, ende hy sal ons sijne wegen leeren, ende wy sullen wandelen in sijne paden.
Psal. 76. Ick hebbe gheseydt. nu hebbe ick begonst.
Psal. 16. [illegible] volmaeckt mijne ganghen in uwe paden.
Psal. 83. Salich is den mensch wiens hulpe vā u is, hy heeft op-klimminge in sijn herte gheschickt in t dal der tranen, in de plaetse die ghy ghestelt hadde. Maer wie kan komen tot u Heere, 't en zy dat ghy hem ghetrocken hebt.

Het III. Capittel.

Van de beletselen des voort-gancks in den vvech des Heeren, van de daghelijcksche sonde, ende de bekoringhen.

NAdemael dat iemandt met de kinderen van Israel uyt de slavernye van Egyptē verlost is/ ende tracht om te komē tot den berch Godts Oreb; soo doet den helschen Pharao alle neersticheydt als hy niet t'eenemael den mensch/ die syne reyse neemt naer den hemel/ af trecken en kan van den wech der salicheyt; dat hy nochtans door verscheydē bekoringhen/ ende eenich kleyn ghevecht synen voortganck soude mogen beletten. Dus is het noodich/ dat wy van wapenen voorsien zyn/ ende dat wy wetē/ hoe dat wy moeten vechten met de princē deser duysternissen; Ende hierom sal het noodtsakelyck wesen/ alhier van de daghelycksche sonde/ ende van de remedien teghen die bekoringen/ breeder te handelen.

Den duyvel soeckt onsen voortganck tot de volmaecktheydt door bekoringhen ende daghelijcksche sonden te beletten.

MEDITATIE
Van de daghelijcksche sonde.

Het bereydende Ghebedt, als boven.

DE voorstellinghe der plaetse is/ Te bemerken de siele/ ende u-selven gheheel/ als over-deckt met menichvuldicheydt van on-volmaectheden in de teghenwoordicheydt Godts ende gheheel het hemelsch heyr.

Het Ghebedt, als boven.

Het

Het 1. point. Bemerckt u voor-leden leven/ ende hoe veel sonden ende fauten dat ghy gedaen hebt. Ten eersten/ aengaende uwe maniere van leven. Ten tweeden/ is 't dat ghy een religieus persoon zyt/ aengaende uwe beloften ende regelen/ in het versterven/ in de seedbaerheydt. Ten derden/ in het ghebedt/ ende in het gebruyck van de H. Sacramenten. Ten vierden/ in uwe wercken/ oock uyt de ghehoorsaemheydt ghedaen. Ten vyfden/ in uwen dagelijckschen handelende verweckt in u/ een berouwen leetwesen/ uyt gantser herten/ ende verootmoedicht uwen geest: want ghy sult bevinden dat uwe rechtveerdicheyt anders niet en is dan 't laken der maensuchtiger vrouwen.

Het 2. point. Over-leght de grootheydt van de dagelijcksche sonde. Ten eersten/ om datse onsen grooten Godt vergramt/ ende den heyligen Gheest bedroeft; Soo dat/ waer 't by al-dien dat men de gheheele weereldt met eene dagelijcksche sonde te doen soude konnen verlossen/ het selfde niet geoorloft en soude wesen. Het welc ghy/ eylaes! soo menich mael om sulcken kleynen oorsake gedaen hebt. Ten tweeden/ ten opsichte van de menich-vuldige wel-daden die wy van Godt al-machtich ontfanghen hebben. Ten derden/ om dat wy in het doopsel/ ende veel meer door de religie/ Gode toe-gheeyghent worden. Ten vierden/ door dien wy ontallijcke veel hulpe ende bystanden in 't doopsel ende in de religie hebben: soo dat hier van den H. Bernardus seer wel seght: Ghy seght/ het en is gheene groote sake dat ick dus blijve/ in dese dagelijcksche ende alder minste sonden; dit is/ beminde/ sonder berouw leven/ dit is eene lasteringhe teghen den H. Gheest/ eene lasteringhe die niet te vergheven en is.

Grootheydt der dagelijcksche sonden. Ephes. 4.

Serm. 1. de convers. S. Pauli.

Het 3. point. Bemerckt de schaden die de dagelijcksche sonde mede-brenght. Ten eersten/ al is 't dat se de gratie niet weech en neemt/ nochtans verachtert ons in den wech der deuchden/ ende maeckt den selven moeyelijck. Ten tweeden/ sy verdonckert alle d'andere deuchden/ verbuylt de siele/ die welcke de bruyt Christi is/ ende vermindert de liefde. Ten derden/ sy maeckt ons mistroostich/ verbindt ons met droefheden ende verscheyden quellinghen dien-wels oock veel jaren langh. Also heeft de suster van [illegible]

Schaden die de dagelijcksche sonden mede brenghen.

Damianus festhien jaren geduerichlijcken gequelt ghe weest om eene curieusheydt. Ten vierden / sy maeckt ons onbequaem om de geestelijcke vertroostingen te genieten / soo dat men noch wereltlijcke / noch religieuse ghenoechten deelachtich en is; aenghesien / dat men hier sijne sinnelijckheydt niet toeghedaen en kan zijn / eñ daer vervult wesen met het gene dat het verstant vermaeckt. Ten vijfden / door dien dat de daghelijcksche sonde ons stelt in groot perijckel van in doodt sonde te vallen; want gelijck den H. Augustinus seer wel seght: Wy moeten vervaert wesen / dat wy eens over-vallẽ sullen wordẽ / van de menichte / is 't niet van de grootheydt; want naer het seggen van de Schrifture / Die kleyne dingen versmaeft sal allenghskens neder-vallẽ. Waer op seer wel den H. Bernardus dese sentẽtie voeght: De siele die Gode toe-gheeygent is / moet alsoo seer haer wachten van kleyne sonden / als van groote. Wãt wat onderscheyt isser / 't zy dat ghy verdrinct door de groote baren eñ golven / oft door veel druppelkens die door het onderste vã het schip allenghskens in-dringhen? Waer door de krachten der siele verdwijnen / soo datmen aldus lichtelijck in doodelijcke sonden valt. Ja dat meer is / ghelijck den H. Gregorius ghetuyght / men sondicht dickwijls leelijcker in eene kleyne sonde / dã in eene groote: want in de groote / gelijc den mensch lichtelijcker tot kennisse komt / alsoo komt hy oock gheringer tot beternisse; maer de kleyne / ghelijckmense kleyn acht / soo isse soo veel te arger / ende blijft ons te langher ende te vaster by. Ten sesten / bemerckt dat alle groote saken / noodtsakelijcken aen kleyne saken zijn hanghende; daer om let den orateur oft wel-sprekenden man / oock op de syllaben / ende d'onderscheydingen die tusschẽ de woorden gestelt wordẽ. Ten sevensten / dat dicwijls voor Godt / als groote saken gerekent worden / de welcke in ons goet-duncken / kleyn zijn / gelijck 't blijct gheschiedt te wesen in den genen die hout vergaderdẽ Nu. 15. in Achan Iosue 7. eñ in Moyses die getwijfelt heeft / Nu. 20. Heli / 1. Reg. 3. Ananias ende Saphira Actor. 5. ten laetsten in de ghene die de wercken der bermhertichheyt veronachtsaemt hebben / Matth. 26. O mijne siele / wat isser doch in de wereldt /

Hier. epist. ad Iul.

Eccl. 19.

De ord vitæ ad fratres.

reldt/dat ghy soo bemint/ dat u kan verwecke/ om u-selven sulcke hinderlijcke dingen te onderworpe.

Het 4. point. Bemerckt hoe grootelijcx dat de dagelijcksche sonden ons beletten. Want hoe kleyn datse oock zijn/ sy benemen onse authoriteyt/ ende beletten dicwijls groote saken: ja ontstichten onsen even-naesten/ die haer verwonderé/ dat de gene die soo dick-wijls communiceren/ biechten/ bidden/ Godts lof-sanghen singen; ende zijn 't Religieusen/ die alle dinghen verlaten hebben/ dat die noch ghebonden zijn aen soodanighe kleyne beuselingen/ die haer/ al is 't dat sy haer eygentlijck daer niet mede en bekommeren/ nochtans dick-wijls verwinnen. Het is voor-waer beklaghens weerdich/ dat den mensch/ die soo veel gedaen heeft om Godt te besitten in de religie/ soodanighe kleyne beletselen/ van hem niet en worpt; dat hy die soo diep ghegraven heeft/ om levendige watere te vinden/ nu op-houdt. Ten tweeden/ desen verergert oock de geheele gemeynte/ want hy hier door quade ghewoonten inbrenght/ de welcke na-der-hant oock dic-wijls met alle neersticheydt der Oversten niet en komen verbetert worden. Ten derdé/ siet hoe dat de Heyligen oock de minste saken geschouwt eñ gestraft hebben/ ghelijck Eusebius by Theodoretus getuyght/ etc.

De dagelijcsche sonde hoe kleyn sy oock zijn/ beletten dick-wijls groote saken.

Het 5. point. Bemerckt dat het eene slavelijcke sake is/ oock dagelijcsche sonden te doen. Want dit alsoo veel is/ als oft ghy seydt/ dat en is niet verbodé op de pijne van den hals; dus lust het my/ ende is my geoorloft quaedt te doen: ter contrarie, merckt dat het den kinderen eyghen is/ oock de alder-kleynste saken te vlieden. Het welcke Godt den Heere soo aen-genaem is/ dat hy eenen soodanigen meer acht dan duysent andere rechtveerdige/ gelijck het blijct in den H. Antonius/ Job/ eñ Abraham. Want sulcké man soect Godt al-machtich/ die ceeñ thuyn daer tegen stelt/ eñ die staen soude tegen hé voor 't landt dat hy hun niet verderven en soude. Siet tot wat verheven saken dat Godt is verheffende den gené/ die dese kleyne dingen schouwt/ eñ hoe hy d'andere flauwe ende slappe méschen met veel-derley geestelycke on-gerusticheden straft: want den genen die niet mede en werckt met een kleyne gratie/ die hem

Het staet een Godts kindt toe oock de kleynste sake te vlieden die Gode sijnen Vader mishaeght. Ezech. 22.

ghegheven wordt / en is gheen grooter weerdich; ende wort hem om sijne louwicheydt ghewey gert. Want de sonden / soo wel de kleyne als de groote/ en konnen niet onghestraft blyven; want dit ghe-schiedt hier / oft door den mensch die van de selve leet-wesen ghevoelt / oft door Godt / die het aldus schickt dat sy in dit leven ghestraft worden/ oft sullen naer dit leven ghereynicht worden door het vaghe-vier. Maer seght my doch/ om wat prys soudt ghy willen levendich verbrandt wesen? ghy sult my antwoorden / om gheenen ter wereldt / ende noch-tans stelt ghy u dagheljcks in dit perijckel/ om eene

Isaiæ 5. ijdelheydt/&c. Wee dan u/ die d'on-gerechticheydt treckt met seeltkens der ydelheydt / ende de sonde als eene strenghe des waghens. Hier om maeckt een vast propoost om een generael oft ghemeyn onder-soeck uwer conscientie te doen/ op dat ghy sout moghen gheraken tot eene suyvere conscientie.

T'samen-sprekinghe by een vergadert uyt de heylige Schrifture, de vvelcke men sal moghen lesen ten tijde van eenighe bekoringhe.

Den mensch. Mijne gedachtē onstellen my/ die van te voren in vrede sliepen eñ rusteden; siet/ mijn herte door eene groote verstroytheydt wordt van teghen-strijdende winden herwaerts eñ derwaerts gedreven; ende ick en schijne/noch in Godt te ghelooven noch te hopen/ louw ende slaperachtich wesende: my en komt anders niet dan aertsch eñ dat verganckelijck is te voren / 't en behaeght my niet hemelsche dinghen t'over dencken / het en lust my niet te bidden; maer wel mijnen tijdt over te brenghen / met klappen; mijn herte wordt over-vallen van droefheydt/ eñ mijne sangh liedekēs zijn veran-

Amos 8. dert in kermē. Ben ick dan de zee? is 't dat ick seg-

Iob 7. ghe: Mijn beddeken sal my vertroosten / eñ ick sal verlicht worden met my selven sprekende in mijne rust-plaetse: Ick worde vervaert door droomen/ eñ door mijne gedachtē worde ick met grouwel bestoo-

Iob 10. ten. Hier om mijnder siele verdriet haers levens/

Iob 7. spaert my Heere/ want mijne daghen en zijn niet.

Psalm. 41. Den Enghel. Ghy wordt met bekoringe bevangen/ ende de tentatie over-valt u / maer weest gherust

van

van herte ende weet voor al dat het anders niet en is dan eene tentatie ende bekoringhe / daer ghy nu mede bevochten wordt.

Den mensch. Ick late my dat niet voorstaen; want sy is soo geweldich dat ickse niet en kan verwinnen.

Den Enghel. En gevoelt ghy niet / dat u van den duyvel voor-ghehouden wordt het ghene dat een schijn heeft van goedt / ende dit soo levendich / dat ghy het selve schijnt t'aen-schouwen? (want daer en wordt niemant gevonden / gelijc den Philosoph seght / die in syne wercken / syn eynde als quaet / oft van mindere goetheyt sy-selven voorstelt) ghevoelt ghy niet / dat ghy door dese aenlockinge tot de sonde getrocken wort / ende seght ghy noch dat ghy ontsteken wordt / dat ghy benout ende ongerust zijt? Dit is voorwaer bekoort worden / ende door syne quade begheerlijckheyt ghetrocken ende aenghelockt worden. Siet u wordt van uwe Eva eenen appel voor-ghehouden; wacht u om de liefde Godts: onder den honich is u venyn verborghen / het venyn van ader-slanghen ongheneselijck. De Egyptenaersche vrouwe / dat is u vleesch / noodt en vleydt u; maer ghy als eenen suyveren Joseph vliet van haer: sy lockt u / als Thamar dede / oft ghelijck Dalila / en laet u niet met vreden / ende vermoeydt u door menich-vuldighe ghedachten / oft wel sy is u weder-spannich als Agar; daerom waeckt ende bidt / op dat ghy niet en valt in bekoringhe: mogelijck sal de weereldt / oft den sondaer hem voeghen met uwen vijandt / verweckende met woorden ende exempelen tot sonden / ende vervolghen den ghenen die Godtvruchtichlijck leven / oft verleyden haer door de liefde van eenighe creature: want ghelijck den Wysen-man seght / Godts creaturen zijn tot haet ghemaeckt / ende tot eene bekoringhe / ende tot eenen strick van de voeten der onwijsen. Hier om neemt uwe toe-vlucht ootmoedelijck tot Godt / ende overleght / wat / ende tot wat eynde u iet voor-ghelevdt wordt / ende ghy sult den vijandt konnen over-winnen steunende op Godts gratie.

Den duyvel aenlockt ons tot het quaet onder het schijn van goedt.

Deut. 32.

Gen. 39.

Gen. 38.

Iud. 16.

Gen. 21.

2. Tim. 3.

Sap. 14.

Den mensch. Maer ick ben ghekomen in de diepte der zee / ende de tempeest heeft my verdroncken: hoe sal ick hier uyt gheraken? Wie sal my verlossen? Psalm. 68.

Hoe sal ick weder-staen sulcken groote ende langhdurighe bekoringhe/ teghen de princen der wereldt ende der duysternissen/ tegen de gheestelijcke boosheden?

Eph. 6.

Den Enghel. Siet ghy treedt als-nu in den wech der salicheydt/ mistrout van u eyghen selven/ ende stelt u betrouwen op Godt/ ende hy sal u gheven de begheerten uwer herten: Godt is ghetrouwe/ die u niet en sal tenteren boven dat ghy vermooght. En ghelooft ghy niet het ghene dat de Waerheydt ende de Wysheydt selve ghesproken heeft?

Godt en laet niemanden tenteren/ boven dat hy vermach.
1. Cor. 10.

Den mensch. Ick gheloove sekerlijck dat Godt de eeuwighe wijsheydt is/ ende in gheender manieren lieghen en kan; maer door dien dat myne krachten soo grootelijcs verslout zijn/ bevinde ick/ dat ick soo menich-mael valle/ ende ben gheduerichlijcken in vreese/ dat ick het quaet/ welck ick niet en wille/ sal doen. Nochtans geloove ick dat hy getrou is/ ende en sal niet toe-laten dat ick ghetenteert sal worden boven mijn vermoghen; ende dat ick niet vallen en sal/ dan met mynen vrnen wille; jae dat meer is/ in dien ick begheere/ soo sal ick door syne gratie met die bekoringhe oock myn profijt ende voort-ganck doen.

Ibid.

Den Enghel. Maer aenmerckt wie dat het is/ die u aen-lockt/ dat ghy soudt af-wijcken van de rechte paden. En is het niet eene alderschroomelijcste sonde/ de welcke van nu al-eer sy u ghevanghen heeft/ ontneemt u de krachten uwer siele/ ende treckt de selve t'eenemael tot der aerden/ houtse ghevanghen ende treckt se merckelijcken af van hare salicheydt? Siet daer-en-teghen van d'andere zyde noodt u de deughdt/ die belooft u alle hulpe/ om u op den ghenoechlijcken wech des hemels/ ja tot den hemel selve te leyden/ om u door veel victorien vermaert te maken/ uwe verdiensten door de selve te vermeerderē/ ende daer-en-boven oock uwe neerstigheydt ende oodtmoedicheydt te verwecken. Want den ghenen die verwint/ wordt ghegheven het Manna: ende ghelijck hier voor-tydts aen onsen Salich-maker ghebeurt is/ alsoo sullen u d'Enghelen dienen/ is't dat ghy hier in u selven verwonnen sult hebben: Ende soudt ghy eenen anderen den raet geven/ van

De sonde aen-lockt ons om te wijcken vā de rechte weghen Godts.

De deughdt noot ons tot den genoechlijcken wech des hemels/ ende belooft hulpe.
Apoc 2.
Matth. 4.

in die sonde te consenteren? daer ghy siet/ dat ghy door dese aen-lockinghe ghetrocken wordt in den af-grondt van miserien ende ellenden: want ghy weet wel dat den gené/ die de sonde doet/ eene slave is van de sonde. Och/ hoe groote ende lastige slavernije is het/ dat den mensch soo veel on-ghelucks onder-worpen is! ende wie is 't die men hier in dient? het is u vleesch ende de beghéerlijckheydt der sinnen/ de welcke on-versadelijck is. Ende ghelijcker-wijs als den knecht eenighe heerschappije begint te hebben/ on-verdraghelijck is / alsoo desghelijcken oock u vleesch. Dus moet ghy met den eersten de aenkomende bekoringe van u keeren/ ende ontdecken des vijandts bedroch aen eenen ghetrouwen vriendt. Want wee den ghenen die alleen is/ seght den Wijsen-man/ ende bemerckt/ dit bidde ick u/ oft ghy in den dach des oordeels soudt willen in de bekoringe gheconsenteert hebben. Ecclesf.4.

Den mensch. Neen ick voor-waer.

Den Enghel. Och met hoe veel suchten ende tranen sult ghy willen ende wenschen/ maer moghelijck te laet/ dat ghy gheen consent ghegheven en soudt hebben! waer om is 't dat ghy nu in tijts niet wijs en zijt? Is 't dat ghy heden sijne stemme hoort/ soo en wilt u herte niet verherden. Wat sal ick segghen van het vreeselijck ende schroomelijck oordeel? en soudt ghy u niet schamen / dat soodanighe uwe ghedachten / de gheheele wereldt veropenbaert wierden? Wat sult ghy den Heere voor andtwoordt gheven / die u door my nu vermaent? Wat sult ghy my konnen voordt-brenghen om u te ontschuldighen / die u ghedurichlijcken vermane? Waer sult ghy u mede konnen verschoonen?

In den dach des oordeels en baté noch suchten/ noch tranen/ daerom weest in tijts wijs.

Psalm.64.

Den mensch. Met niet met allé/ om de waerheydt te segghen; want ick claerlijck sie dat het quaedt is/ dat ick doe: ende is 't saecke dat ick rechtsinnelijck ende oprechtelijc wil oordeelen/ dat ick dus doende/ de wet ende den raedt van mijnen Heere ende mijnen Godt versmade.

Wat sal dé droevigher wesen in den uytersté dach dan met vergánckelijcke ghenoechten d'eeuwighe tormenten ghekocht te hebben?

Den Enghel, Is 't sake dat ghy op de eeuwicheydt wilt letten/ wat sal u droeviger als dan wesen/ dan dat ghy met korte ende verganckelijcke ghenoechten/ d'eeuwige tormenten gekocht/ ende d'eeuwige blijd- Eccli.7.

blijdschappen verloren hebt. Dus weest gedachtich uwer uytersten/ende in der eeuwicheydt en sult ghy niet sondighen: noch en laet u niet voor-staen dat ghy alleen zyt in desen strydt: aenschouwt de heylighẽ/ hoe dat den H. Antonius / Paulus / Tobias / ende veel meer andere gheoeffent hebben gheweest/ende hoe vermaert dat sy door de gheheele wereldt ghe-worden zyn/door dien dat se kloeckelyck ende man-

2.Tim.2. nelyck ghestreden hebben. Want niemant en wort ghekroont/ 't en zy dat hy wettelyck ghestreden heeft. Ja dat noch meer is den H. Jacobus seght: Salich is den man die de bekoringhe verdraeght;

Jacob.1. want als hy sal beproeft zyn/soo sal hy ontfanghen de kroone des levens. Ende al waer 't oock dat na dit leven gheen ander leven en volchde / en is 't niet beter salichlyck ende met een gerust herte te leven/ dan syn siele met oneerlycke oft andere quade ghe-dachten te besmetten ende te ontrusten? Siet / nu beproeft ghy/ ghelyck ick ghesendt hebbe / hoe veel swaricheden dat u den vyandt aen doet/al is 't dat ghy hem noch in uwe siele niet en hebt laten in-ko-men. Wat soude hy al bedrijvẽ/o ellendigẽ mensch! hoe schadelyck soude hy u wesen / waer 't sake dat hy vrylyck/ghelyck in een in-ghenomen stadt/her-waerts ende derwaerts u herte mocht verwoe-sten? hy soude 't al-daer ontwyffelyck al in brande steken/ende met den sweerde vernielen.

Christus. Wat quaetheydt hebt ghy in my bevon-den/dat ghy u van my wilt vervreemden. Gaet door/

Ierem.2. seght mynen Propheet/tot de eylandẽ van Cethim ende besiet/ende seyndt tot in Cedar/ en aen-merct seer neerstelyck oft des-ghelijcx ghesciedt is / oft eenich volck syne godẽ verandert heeft/ ende die en zijn nochtans voor-waer gheene goden: maer mijn volck / ghy verkeert uwe glorie in eenen af godt. Ghy hemelen verwondert u seer hier af / ende ghy hare poorten wort krachtelyck verwoest. En wort niet met recht dat eenẽ af-godt genaemt/om wiens wille ghy my versmaedt/ die u geschapen ende ver-

Christi be-klach en ver-maen tot den sondaer die heven heb/ende daer-en-boven u gewasschen heb in mijn dierbaer bloet? Siet/op dat ghy soudt mogen eene korte ghenoechte genieten/veracht ghy al mij-nen raedt; ende alle mijne wel-daden en vermogen

syn

hy u niet/ op dat ghy alleen soudt moghen ghebruycken het ghene dat u den duyvel voor-stelt; ghy en acht niet met alle het gene dat ick u beloof-heb/ op dat ghy tot uwen luste soudt moghen hebben voor een ooghen-blick tijdts/ het gene dat u de bedrieghelijcke werelt voor-leydt. En siet ghy niet hoe leelijck en vergänckelijck dat dese dinghen zijn? over-loopt alle de gheslachten des werelts ende siet hoe veel duysendt menschen datter ghevonden worden/ die met dese wel-lusten / ende vergänckelijcke dinghen des werelts verrwijfelt hebben geweest/ende door de selve verloren zyn gegaen/ oft wel met veel tranen ende droefheydts/ qualijck ten langhen laetsten eene korte genoechte ghesmaeckt hebben. Ten laetsten/ en weet ghy niet dat ghy staet in mijne tegenwoordicheydt/ die uwen Rechter/ uwen Heere/ende uwen Koninck ben/ en sult ghy my noch derren bespotten/ende mijne geboden verachten? Ick noode u met de eeuwighe prijsen / ende den duyvel met de eeuwelijck duerende tormenten. Ick hebbe voor u mijn bloedt gestort/ende de doodt besuert; ende ghy en verlanght nerghens meer na / dan uwe doodt ende uwe bedervenisse. Ick hebbe u gheschapen/ende den duyvel soeckt u te vernielen / ende sal hy noch blijven d'overhandt houden? Ick hebbe toe-ghelaten dat ghy soudt gheтenteert worden/op dat ick u alsoo beproeven soude oft ghy ghetrou soudt wesen oft niet. Dus siet wel toe dat ghy ghetrouwicheydt toont voor my ende gheheel mijn hemelsch heyr/ oft ick sal tot u haest komen als een ghewapent krijschman/ende sal mijnen toorn uyt-storten over u/ ende ghy sult sien dat het u bitter is/ verlaten te hebben den Heere uwen Godt: noch en staet niet op de penitentie/de welcke ghy daer na sult doen/want ghy ghenoechsaem vermaent wordt / door soo on-verwachte on-ghelucken: ende weest indachtich het gene dat ick ghesеydt hebbe/ter sulcker uren als ghy niet en meynt/ sal den Sone des menschen komen. Dus streelt ghy u- selven te vergheefs van uwe toe - komende penitentie/ die u vergadert mijne toornicheydt ende wrake: noch ghy en kondt met de hope van verghiffenisse / ende de grootheydt mijnder bermherticheydt niet voordts-komen/ dewijle ghy

op syne welдaden niet en past.

Apocal.3.

Ierem.2.

Luc.12.

nu willens ende wetens / voor my die u verſmaet/ verwecke/dreyghe ende ſmeecke, in 't minſte niet en wilt achter-laten oft iet doen. Rechtveerdich zijn mijne oordeelen / ende alle mijne weghen zijn rede-
Heb. 10. lijck: ende weet dat het grouwelijck is te vallen in de handen des levenden Godts.

Ghebedt teghen de bekoringhe.

Maeckt een vast opſet vā in de ſonde niet te con-ſenteren.

ALs 't dat my deſe bekoringe ſeer quelt, ſiet ick neme voor my, o Heere, in geender manieren in de ſelve te conſenteren door uwe Goddelijcke gratie: ende ick wete dat ick vry ben, ende van niemandt en kan ghedwonghen worden: maer waer 't by al-dien datter eenighe ghedachten moghelijck in my op-reſen, ick proteſtere in uwe Goddelijcke teghen-woordichheydt ende gheheel u hemelſch heyr, dat ick in gheender manieren voor goedt en houde, het ghene dat eenichſins teghen mijn voor-nemen, ende teghen uwen wille is; ick wete wel dat het
Rom. 9. in de macht niet en is des ghenes die wilt ende loopt, maer des
Pſal. 17. ontfermenden Godts, ende in u Heere ſal ick over den muer
Pſal. 26. gaen, ende verworpen die teghen my op-ſtaen. Ick bidde u Heere weeſt mijnen helper, en wilt my niet verlaten, noch en ver-
2. Par. 20. ſmaet my niet mijnen Godt; want onſe ſterckte en is ſoo groot niet, dat wy ſonder u weder-ſtaen konnen: maer ſtelt my neffens u, ende wiēs hant ghy wilt, laet die tegen my ſtrijden. Ghy
Iob 17. hebt geſeydt, met hem ben ick in de tribulatie; ſiet ick worde
Pſal. 99. van alle kanten bevochten, ſtaet my by mijne eenighe hope. Ghy wilt my beproeven, oft ick u waerachtelijck beminne, ende ick bemercke dat ick niet ghetenteert en kan worden boven mijn vermoghen: want ghy alle dinghen van der eeuwicheydt af in ghewichte, getal, ende by mate geſchickt hebt. Waer om ſal ick dan kleynmoedich weſen, aen-gheſien dat ghy my uyt den hemel by ſtaet, die mijn kracht ende mijn betrouwen zijt; beſchermt my dan, o Heere, want ghy mijnen Godt zijt; neemt wrake van u bloedt over uwe vijanden: aen-ſiet u maeckſel,
Rom. 6. ende mijne kranckheydt, ende maeckt van my een vat ter eeren, noch en laet niet toe dat ick worde een vat ter ſchande, van

Betrouwt op Godt eñ hy ſal u by-ſtaen.

uwen

uwen grooten naem. Icken wille mijn ledenen niet gheven tot wapenen van boosheydt der sonden, maer mijne siele sal u dienen, ende mijne binnensten sullen roepen: Heere wie is uwes ghelijck? VVant ick weet wel, dat naer het on-weder stilte sal op-komen, ende als ghy vergramt sult gheweest hebben, soo sult ghy uwer ghenade indachtich wesen; ende als-dan sal mijn herte hem verblijden ende verbreyden, ende ick sal u los-sangen singhen, die mijne glorie zijt: want in uwen naem heb ick verworpen de ghene die teghen my op-staen. Als-dan sal ick in den tempel mijnder siele u den roof op-rechten van mijne vijanden, ende van de af-goden mijns willes sal ick u sacrificie doen, ende ick sal uwen naem belijden, o Heere, want hy goedt is; want uyt alle tribulatien hebt ghy my verlost, ende over mijn vijanden heeft mijne ooghe versmaedt. Amen. Psalm. 53.

Twaelf gheestelijcke wapenen van Picus Mirandula / aldus verduytscht.

VVaer om spot ghy met my, verganck'lijcke wel-lusten?
Daer u niet naer en volght, dan droefheydt end' onrusten,
Dan verlies van de siel, dat eeuwelijck doet schroomen;
En 't leven niet en is, dan ijdelheydt en droomen.
Siet toe, de felle doodt, die wacht u vroech en spade,
Moghelijck u misdaedt, sal zijn sonder ghenade:
Eeuwich soo is de pijn, eeuwich soo zijn de kroonen,
Die het quaedt oft het goedt, bestraffen oft beloonen.
Hoe vveerdich is den staet, van den mensch hooch gheboren?
Hoe soet den peys des herts, dat Godt heeft uyt-verkoren?
Hoe groot des hemels hulp, die ons komt hier beneden?
Hoe bitter is het cruys, dat Christus heeft gheleden?
Hoe schoon is het aen-sien, van al der Sancten vvercken?
Hoe menich is de hulp, die onsen gheest kan stercken?
VVorp ick nu niet mijn selfs, uytsinnelijck in 't lijden?
Gae ick mijn eyghen siel niet sottelijck bestrijden?
Door u soo moet vergaen, al des duyvels gheschal,
IESV, *mijn hulp, mijn troost, mijn liefd' en mijnen Al. Amen.*

PRACTIICKE.

Twaelf reghelen van Ioannes Picus Mirandula, eens-deels verwerckende, eens-deels den mensch te recht stierende in den gheestelijcken strijdt.

TEn eersten/ is't dat den mēsch den wech des deughts swaer ende lastich schijnt te wesen / ter oorsake van den gheduerighen strijdt/ dat hy bemercke/ datter veel meer harder droevigher ende moeyelijcker dinghen gevonden worden/ in alle andere weghen.

Ten tweeden / dat hy bemercke dat in dese wereldt eene gheduerighe oorloghe is / ende dat hy hem begheve tot de volherdicheydt.

Ten derden/ dat hy ghedachtich zy dat het eene sotte ende dwase sake is te ghelooven/ dat men in den hemel anders kan gheraken dan door ghewelt/ aenghesien dat onsen Salich-maker ghetuyght/ dat het rijck der hemelen ghewelt lijdt / ende hy selver dit door het cruys bekomen heeft.

Ten vierden/ dat hy hem verheughe/ Christo ghelijck te moghen wesen / ende als hy sijnen sinnen ghewelt aen-doet / dat hy overlegghe wat deel des cruys dat hy ghelijck is.

Ten vijfdē/ dat hy hem betrouwe op de macht Christi/ die ghesevdt heeft: Betrouwt/ ick hebbe de wereldt over-wonnen.

Ten sesten/ als d'eene bekoringhe voor-by is/ dat hy eene andere verwachte/ aen ghesien dat den duyvel altijdt rondt om ons loopt.

Ten sevenstē/ men moet niet alleen den duyvel overwinnen / maer men moet oock eenighen voordt-ganck ende profijt nemē uyt de bekoringe: ende dese moet ons dienen/ by exempel: de bekoringhe van hooveerdye, als eene vermaninge oft verweckfel tot d'ootmoedicheydt.

Ten achtsten/ als ghy vecht/ soo vecht als die na verhandt eenen gheduerighen peys ende vrede sult hebben/ want Godt dit dickwijls verleent aen de gene die kloec ende vroom van herten zijn : maer als ghy ghevochten ende den strijdt vol-eyndt hebt/ draeght u ghelijckerwijs

oft

oft ghy u terstondt wederom tot den strijdt soudt moeten begheven.

Ten neghensten / schouwt al-tijdt d'occasien der sonden.

Ten thiensten / siet wel toe in het beghinsel.

Ten elfsten / overdenckt dat het soeter is de bekoringhe te verwinnen / dan hem te begheven tot de sonden: ende verghelijckt aldus de soeticheydt van de victorie / met het vermaeck / het welck in de sonden ghevonden wordt / maer niet den strijdt met de wel-luste.

Ten twaelfsten / en laet u niet voor-staen / dat ghy van Godt verlaten zijt / oft dat ghy hem mishaeght / want hy den rechtveerdighen placht te proeven; maer veroodtmoedight voor al uwen gheest / op dat ghy niet en valt in hooveerdije.

Andere practijcken ende remedien.

TEn eersten / bemerckt dat het eenen sonderlinghen middel is / hy selven te laten voor-staen / dat men tusschen Christus ende den duyvel is / ghelijck ons in het beeldt bewesen wordt; wat obligatie oft verbindtenisse dat wy van d'eene ende d'andere zijde hebben / ende terstondt de hulpe van Godt al-machtich versoecken / ende d' oorsake van het quaedt schouwen. Also is Loth ghesondt / dat hy op den staenden voet soude uyt Sodoma vertrecken / ende hem behouden op den berch. Hier toe mach dienen sijne memorie af te keeren van de bekoringhe ende verbeeldinghe der selver / 't zy door eenighe bekommeringhe / 't zy door andere gedachten / waer door men somwijlen elders ghedreven wordt; ghelijck soude moghen wesen eenighe droevighe oft wonderbare geschiedenisse oft iet desghelijcks. Dit komt meestendeel te passe in de vleeschelijcke bekoringhen / gheestelijcke quellinghen / ende moeyelijcke tentatien / als lasteringhen van Godt / etc. desghelijcks oock in d' alderminste dinghen / ende die van gheender weerden en zijn / die ghelijck de vlieghen ende mugghen / niet met het sweert oft lancie / maer met eens te blasen overwonnen moeten worden: oft die versmaedt ende veracht moeten worden / gelijck gedaen wort van eenen ruyter / als hem eenighe honden naer bassen / want soetelijck rijdt hy te

Overpeyst in wie dat ghy meer ghehouden zijt in Godt oft dan duyvel?

Genes. 19.

peerde; die van de gratie Godts ghedraghen wordt. Dat hy dan soetelijck sy-selven van de tentatie af-keere, ende sijne ooghen tot Godt stiere, sonder eenighe beroerte: oft met het oeffenen van de deughdt, die dese sonde, daer hy toe ghetrocken wordt, teghen is; oft dat hy door het verwecken van de liefde Godts / de welcke alle d'andere deuchden in haer begrijpt, voordts gae, in den wech ende het beoeffenen van de deught.

Oeffent de deught contrarie aen de sonde daer gy toe verweckt wordt.

Ten tweeden / moet men sijne toe vlucht nemen tot het ghebedt. Bidt op dat ghy niet en valt in bekoringhe / seght onsen Salich maker: noch men moet hier af niet op-houden, tot dat de gewoonlijcke ruste weder-om gekomen zy. Alsoo heeft den Heere in 't hofken gebeden, tot dat hy van den Enghel versterckt wierdt, noch hy en sal ons niet ontbreken is 't sake dat wy sullen volherdt hebben; want komende sal hy komen / ende hy en sal niet vertoeven.

Matth. 26.
Neemt u toe vlucht tot Godt door het ghebedt.

Ten derden, alsoo gheringe als de bekoringhe op-rijst / moeten wy ten minsten onse ooghen op-slaen / tot Godt almachtich die ons teghen-woordich is, ende dit na het exempel van den Propheet David / den welcken seght: Ick heb mijn ooghen op-gheheven tot de berghen, van waer my hulpe sal komen. Dit moeten wy in deser voeghen te wercke stellen / te weten / dat wy dencken. Siet Godt die weet de bekoringe, ende heeft de selve toe-gelaten / ende sonder twijfel hy en sal my niet laten tenteren boven dat ick vermach: ende by soo verre dat ick wille / soo mach ick oock profijt trecken uyt dese bekoringhe. Godt tenteert ende proeft my / om te sien oft ick ghetrou ben: ghelijck als eenen bruydegom soude toelaten dat men beproeven soude de suyverheydt sijnder bruydt, ende als eenen Koninck de ghetrouwicheyt van sijnen Veldt-heer: ende waer 't sake dat desen Veldt-heer wiste dat hy niet over-wonnen en konde worde, sonder sijnen eyghen wil en believen, ende dat den Koninck hem in d'ooghe hadde, hoe meynt ghy dat hy hem soude dragen? Dus seght met den Koninckljicken Propheet David: Al is 't dat de legheren teghen my op staen, soo en sal nochtans mijn herte niet bevreest zijn. Want den duyvel van der hellen, hoe dat hy ons meer bevreest siet; ende hoe wy min op Godt ons betrouwen stellen, hoe dat hy ons te wreeder aenvalt: ende die eenen reuse ende

Abac. 2.
Stelt u in de tegen-woordicheyt Gods ende peyst dat hy dese bekooringe toelaet om u te proeven.
Psalm. 120.
1. Cor. 10.
Deut. 13.
Psalm. 26.

leeuw

leeuw is voor den slappen ende traghen/ desen en schijnt aen den ghenen die in Godt betrouwen/ maer een naenken ende miere te wesen/ ghelijck ons in 't leven van de heylighe Vaders verhaelt wordt. Vitę Patrū.

Ten vierden/ de verduldicheyt is oock noodich/ want d'onverduldicheydt vergramt Godt/ door dien sy een seker merck-teecken van hooverdije is: ghelijck ons den H. Gregorius openlijck te kennen gheeft/ als hy seght: Die volkomelijck begeert de sonden t'over-winnen/ die moet beveerstighen oordtmoedelijck de straffen/ sonder suyveringe te verdraghen. Want met Godt en staet ons niet toe te kijven/ oft hem te segghen: Waer om doet ghy dit in sulcker manieren? Weest verduldich in de bekoringhen. Greg.

Ten vijfden/ aen-siet Christus voor u als gecruyst/ omhelst hem/ kust sijne voeten/ ende verghet u aen sijn zijde. Den H. Augustinus en heeft geene krachtiger middelen gevonden/ dan hem aldus t'omhelsen/ hem t'aenschouwen/ veel goede propoosten te maken/ ende aldus sijne gedachten van de bekoringe af te keeren: hier om en moetmen met onsen vijandt niet twistich zijn/ maer hem versmaden: Want is het niet veel beter met Godt te spreken sijn hulpe ende bijstant versoeckende/ dan met den duyvel te worstelen? Keert uwe gedachten vā bekoringhe door het voorstellen van dē ghecruysten Iesus. August.

Ten sesten/ alsoo haest als 't u moghelijck is/ gheeft uwe bekoringe te kennen aen uwen geestelijcken vader; want daer en wordt gheen beter remedie ghevonden/ naer het advijs van alle heylighe Vaders. Soo dat Climachus verhaelt/ dat de religieusen hier voor-tijdts oock tafel-boecxkens plachten over haer te draghen/ op dat sy hare in-valende gedachten souden moghen opteeckenen/ die sy na-der handt te kennen gaven; ende voeght daer by/ dat wanneer eenen blinden sijnen leytsman/ eene kudde haren Herder/ eenen die den wech onbekent is sijnen wech-wijser/ een kindt sijnen vader/ eenen siecken de medecijne/ ende het schip sijnen stier-man onthouden wordt/ dese worden wel al te samen in groot perijckel ghestelt: maer soo wie sonder de hulpe van sijnen gheestelijcken Vader teghen de boose gheesten arbeydt te vechten/ die wordt van de selve vernielt ende gedoot. Hierom is het seer profijtich dat men inde biechte sijne bekoringhen opene/ ende te kennen gheeft/ niet dat het sonden zijn/ maer 't is saedt/ ende 't zijn beghin- Opent uwe bekoringe aē uwen biecht-vader ende volght sijnen raedt. Climach.

selen van sonden: de welcke door desen middel in haren oorspronck vertreden worden. Maer desen raedt nochtans in 't ghemeyn ghesproken / en dient eenen-ieghelijcken niet / besonderlijck aen alsulcken / die inden gheest ghequelt oft scrupuleus zijn; noch aen vrouwen / oft aen eenighe die kleyn moedich zijn / op dat sy niet al te seer op kleyne dingen / ende die gheen bemerckens weerdich zijn / en souden letten.

Weder staet kloeckelijck de beginselen der tentatie.

Ten sevensten / men moet de beghinselen kloeckelijck weder-staen / ende de deure van onse memorie ende van onsen wille sorghvuldelijck toe-sluyten; ende wy moeten onse genegentheden weder houden / tot dat wy claerlijck weten / wat dat wy behooren te begheeren. Salich is den ghenen / seght den Propheet / die de kleyne kinderkens van Babylonien sal vast houden / ende verpletteren (te weten / het quaedt in ghegeven) aen den steen / dat is / aen Christus Jesus.

Psalm. 136.

Verset alle quade ijdele ghedachten.

Men soude qualijck konnen uyt leggen / hoe grootelijcks dat het helpt / dat men ten eersten sijne memorie soeckt te suyveren van schadelijcke ende quade ghedachten / en te schouwen alle vermaningen oft ghedachtenissen van saken / daer wy op andere tijden toe gheneyght hebben gheweest: maer op dat dit wel ghesciede / soo is 't van noode dat die na de deughdt tracht / sijne memorie van te voren vervulle met goede ghedachten / getrocken uyt het ghene dat hy hoort ende siet.

Wapent u / tegen de aenstaende tentatie / oft strijt, in tijde van peys.

Ten achtsten / men moet de bekoringen voor-komen / ende (ghelijck men plach te segghen) de wapenen gheree dt maecken teghen den tijdt van oorloghe. Ghy sult dan over legghen (ghelijck ick noch te voren gheseydt hebbe) tot wat sonde dat ghy alder meest geneyght zijt / by exempel / tot hooveerdicheydt; ende sult daer in voorsien. Ten eersten / over-dencken de leelijckheydt der selver / ende de schoonheydt van de contrarie deughdt. Ten tweeden / van de selve spreken. Ten derden / wercken van oodt-moedicheydt / die dese teghen zijn / oeffenen: van ghelijcken moet ghy oock doen in alle de andere.

Wacht u van onmatighe droefheydt en ongerustheyt des gemoets want sy geven [illegible] ende [illegible] raet [illegible] ten.

Ten negensten / men moet hem seer wachten van alle onmatighe droefheyt ende ongherustichheyt des herten: want ghelijckerwijs dat het qualijck doenlijck is / sijnen begonnen wech op de zee te vervolgen / als daer eenige tem-

eenmeest op gerefen is/oft rijpen raet te ſlaen/ ende vol-komelijck ſijnen vijandt te weder-ſtaen / als de ſtadt nu vol oproers is: alſoo wordt door ſulcx der zielen voortganck oock belet: dus moet-men voor al beſorgen/ Ten eerſten dat men niet on gerust vā hertē en worde/noch het ghebedt veronachtſame door al te groote begheerte van eenich goedt / oft door haet ende vreese van eenich quaedt: maer men moet alle dinghen soetelijck ſtellen in de handen van de voorſichticheydt Godts / ende alleen naer ſijnen heylighen wille verlanghen; want ghy en weet niet wat wech dat ghy ſult verkieſen/ ende wat u nut oft profijtelijck is. Wat is 't dan dat ghy ſoo ſorchvuldelijck begheert ende vreeſt? oft waer van verblijdt ghy oft bedroeft ghy u ſoo onmatelijck? moghelijck is u dat alder-ſchadelijckſte/daer ghy alder-meeſt naer haeckt/ ende ter contrarie by avonturen alder-profijtichſte/daer ghy meeſt af ſchroomt. Ten tweeden/men behoort ſoetelijck ende met goede ordre/ niet met eenighe vreeſe oft al te grooten ſorchvuldicheydt te ghebruycken/ 't ghene dat naer rijpen raedt nootſakelijck gheoordeelt ſal worden/ om tot ons goedt voor-nemen te gheraken. Ten derden/ het ſal nut weſen / deſe wonde onſen biecht vader/ oft eenen goeden vriendt te openbaren/ noch al is 't dat wy ghevallen zijn/ en moeten hier om geene plaetſe gheven aen eenighe beroerte / oft ons ſelven al te ſeer over gaen: maer wy moeten met alle ootmoedicheydt onſe toe-vlucht nemen tot den throone Godts / ende Godt bedancken/dat wy door ſijne hulpe niet ſwaerder ghevallen en zijn/ 't welck ontwijffelijck ſoude geſchiedt hebben / 't en ware dat wy door ſijne krachtighe handt weder-houden hadden ghewee ſt.

Andere practijcken ende middelen teghen de hoofdt-ſonden.

Over-denckt d' ootmoedicheydt Chriſti / oock onſe ellendicheydt ende ſnootheydt/tegens de hoovaerdicheydt. Ende naer dat ghy de Goddelijcke hulpe aengheroepen ſult hebben / over-denckt eenighe ſententie tot eene remedie hier teghen: by exempel: Wat heb ick geweeſt/wat ben ick/ende wat ſal ick worden? Soo wie hy-ſelven verheft/ ſal verootmoedicht worden/ ende die hem verootmoedicht/ſal verheven worden. *Over-denckt d' ootmoedicheydt Chriſti, en uwe hoovaerdicheydt.*

Over-weyst Christi armoede uwe ghiericheydt.
Matth. 5.
Luc. 6.

Teghen de giericheyt mach dienen d'armoede Christi Jesu/ die rijck wesende/ om onsen t' wille arm geworden is : aen-hoort hem/ ende is't by al-dien dat ghy hem wilt ghelooven/ soo hebdy gewonnen : Salich/ seght hy/ zijn de arme van gheeste/ want het rijcke der hemelen hoort hen toe : ende weder-om : Wee u die rijck zijt / die hier hebt uwen troost.

Aendenckt de suyverheyde Christi / uwe onkuysheyt.

Verwint de onkuysheyt/ aen-schouwende de suyverheydt van Christus uwen Salich-maker / die maeghdt ghweest is/ ende een maghedt voor sijn Moeder gekosen heeft. Hy is een onbevlect lammeken/ende die hem over al willen volghen dat zijn al maeghden. Is 't sake dat u de wel-lusten aen-locken/hoort hem segghen: Salich zijnse die droevich zijn/want sy sullen vertroost worden;

Matth. 5.

ende antwoordt: O ghecruysten Jesu/o waerachtighe ghenuechte/o onsprekelijcke soeticheydt/ verlost my door u dierbaer bloedt / van dese leelijcke ende schandighe sonde/Amen.

Stelt de liefde Christi/teghen uwe nijdicheydt.

Teghen de nijdicheydt sult ghy de liefde Christi stellen/ die oock voor sijn vijanden hem ghewerdicht heeft de bittere doodt te smaken. Dus spreeckt Godt almachtich in deser voeghen aen : O mijnen Godt/van u/ in u/ende tot uwen dienst is het al/ geeft my eene waerachtighe liefde ; want hier door sal-men kennen dat wy uwe discipelen zijn / is 't sake dat wy malckanderen beminnen.

Christus die versaeckt ende treedt met de voeten de sonden van gulsicheydt / als hy aen de galge des cruys/ met galle ende azijn heeft willen ghelaeft wesen. Aenschout hem/ ende ghy sult ghesondt worden ; hoort hem

Ibidem.

oock segghen: Salich zijnse die hongherich zijn /ende dorstich naer de rechtveerdicheydt / want sy sullen versaedt worden.

Aensiet Christi verduldichheydt en uwe grammoedicheydt.

Leert van Christus / die soo verduldich ende lanckmoedich is / de gramschap temmen / ende verdraeght oock d' ontallijcke sonden ende lasteringhen der menschen: want hy dit van ons begheert/segghende : Leert van my; want ick sachtmoedich ben/ ende ootmoedich van herten.

Is 't sake dat u de traecheydt over-valt / aen-siet uwen Salich-maker over-laden met sijn cruys / ende wat hy al ghedaen heeft om u salich te maken ; hoort

hem

hem in deser vorghen tot u spreken: Van mijne eerste jonckheydt hebbe ick in arbeyden gheweest.

Ghy sult moghen in alle tentatien, dit ghebedeken ghebruycken.

Ghy beproeft my, o Heere oft ick u beminne, ende nochtans niet boven mijn vermoghen. Ick wete wel dat ick sonder uwe gratie u soude verachten, die nochtans al mijn goedt zijt; ende dat ick sal moeten eeuwelijcken betalen eene ghenoeghte van eenen ooghen-blick, ghedaen om mijnen alder-snoodtsten vijandt te behaghen. Ick heb dan ghesworen ende voor my ghenomen t'onder-houden d'oordeelen van uwe recht-veerdich-makinghen. Psal. 118. *Weest mijnen hulper, ende en verlaet noch en versmaedt my niet.* Psal. 26.

Andere middelen.

Ten eersten/ over-leght ende voor-siet 'smorghens/ soo veel als't u mogelijck is uwe ghedachten/ woorden/ ende wercken van dien dach: ende stiert de selve ter eerē Godts met een vast voor nemē voor Godt/ voor syn hemelsch heyr/ ende namentlijck voor uwen H. Enghel/ dat ghy in gheender manierē de Goddelijcke Majesteyt/ willens ende wetens en begheert te vergrammen/ oock met de al-der-minste sonde/ ja liever soudt willen de doodt sterven/ dan sulcks te doen.

Draeght des morghens alle uwe gedachten woorden ende wercken Gode op.

Ten tweeden/ verweckt in u selven een waerachtich leet-wesen/ besonderlijck van de sonde daer ghy toe ghetenteert wordt/ in dien ghy in de selve somtijdts ghevallen zijt. Ten tweeden/ versaeckt de sake/ die d'oorsake is ende het voor-woorpsel van de sonde: want dit de koorde is/ waer mede wy getrockē worden in onse bedervenisse/ ende dese moet in alle manieren af-gesneden worden: nochtans wy en moeten niet beladen wesen/ al blijft daer na-der hant noch eenige affectie oft gevoelen van. Want Godt aen-siet het herte/ 't zy in 't goedt/ 't zy in 't quaedt/ welck hy oock alleenlijck sal vergelden oft straffen. Noch en onstelt u niet ter oorsaken van de moeyelijckheydt des vijandts: niemandt en wordt ghequetst dan van sy-selven oock in desen strijdt.

Verweckt leedt-wesen over de sonde daer ghy toe ghetenteert wordt.

Wapent u met den schilt des gheloofs.

Ten derden/ neemt den schildt des gheloofs/ ende verweckt het selve in u/ aen-dachtelijck lesen de twaelf artijckelen de gheloofs: ende desen mensch soude moeten wel herdt-neckich wesen/ die niet en soude bewerght worden door alle de groote wel daden / die hier in begrepen zijn: ende hier om is't dat men het gheloof aen de stervende menschen voor leest : Dit is oock dat den Apostel raet: Neemt aen den schildt des gheloofs/ waer mede wy souden moghen alle de vierighe pylen van den alder-boosten uyt blusschen. Ten tweeden verweckt in u hope ende betrouwen op Godt / ende mistrouwen uwes selfs. Ten derden/ oock liefde / het welck ghy in het kort aldus sult moghen doen: Ick gheloove u / o Heere/ ick betrouwe in u/ ende ick beminne u uyt gantscher herten: want van u tot uwer eeren/ ende in u zijn alle dinghen.

Aenroept de Heylighen/ die uyt-ghescheenen hebben in de deught contrarie aen uwe tentatie.

Ten vierden/ aenroept de Heylighen/ die uyt-ghescheenen hebben in de deught/ die uwer tentatie contrarie is/ ende sonderlingh de H. Maghedt Maria / die in der waerheyt is ghelijck eenen legher in slach-ordre ghestelt; Veel zijnder die grootelijcks gheholpen zijn gheweest in den strijdt van de sonde der on-suyverheydt / soo dickwijls als sy de H. Maghet aen-gheroepen hebben / door hare on-bevleckte Ontfanghenisse.

Wacht u van iemant te oordeelen/ wilt ghy niet gheoordeelt worden. Rom. 2.

Ten vijfden/ en oordeelt niemandt van enige sonde; want dese sententie is waerachtich: Waer in dat ghy eenen anderen oordeelt / daer in verwyst ghy u selven. Ende daer en wordt by-na niemant ghevonden/ die dit in sy selven niet ghewaer en is gheworden. Want naer het rechtveerdich oordeel Godts/ wordt hy met de selve bekoringhe bevochten/ die eenen anderen straffelijck oordeelt ende vonnist. Alsoo lesen wy in het leven van de

Vitæ Patrum.

Oudt-Vaders gebeurt te wesen / als eenen jonghelinck sijne bekoringhe van on-suyverheydt eenen ouderlinck veropenbaert hadde / ende van den selven straffelyck berispt hadde gheweest / dat desen ouderlinck na-derhandt met de selve grootelijcks ghequelt ende by-naer over-wonnen is gheweest. Maer de bermhertighe sullen bermhertichheydt verwerven.

SCHIET-

Schiet-ghebedekens

HEere ick lijde ghewelt, andtwoordt voor my. Isaiæ 38.
In u Heere heb ick ghehopt, ick en sal niet beschaemt worden in der eeuwicheydt. Psalm. 30.

In ons, o Heere, en is soo grooten sterckheydt niet, dat wy dese menichte souden moghen weder-staen, die ons overvalt; maer als wy niet en weten wat wy doen moeten, dan en hebben wy anders niet meer, dan alleen dat wy onse ooghen stieren tot u. 2. Par 20.

Godt hebt acht tot mijnder hulpen, Heere haest, u om my te helpen. Psalm. 69.

Verlost my van mijne vijanden, mijnen Godt, ende van de ghene die teghen my op-staen verlost my. Psalm. 58.

Heere in uwen naem maeckt my ghesont, ende door uwe kracht, soo oordeelt my want de vremde zijn opghestaen teghen my: ende de stercke hebben mijne siele ghesocht. Psalm. 53.

Verlicht u aensicht op uwen knecht, maeckt my salich in uwe bermherticheydt. Psalm. 30.

Het IV. Capittel.

Van een vierighe begheerte te verwecken tot sijnen voort-ganck, ende tot het ghebedt, door seven bemerckingen, oft verweckselen: waer af d' eerste is het aenmercken van ons eynde, ende van de teghen-woordicheydt Godts.

GElijckerwijs dat den honger niet alleen een al-der-beste sausse van de spijsen is/ maer oock mede g.ooelijcks dient om het lichaem te voedē eñ t' onderhouden/ alsoo desgelijcken worde de geestelijcke oeffeninghen seer vervoordert door eene vierige begheerte/ maer boven al het gebedt; ende soo wanneer sy het gebedt voor gaet/ soo geeft sy aen haer eenen goeden gheur/ ende smaeck / ende maect dat het der siele profijtelijc zy. Dit hadde ontwijfelijck Isaias/ doē hy seyde: Myne siele heeft u begeert des nachts/ maer oock in mijnen gheest in mijn binnenste/ sal ick des morghens tot u waken. Dus weyrt van u alle traecheyt in de oeffeningen der deuchden; doet voor

Eene vierighe begeerte/ is eene goede sausse des gebedts.

Isaiæ 26.

Psalm. 8.

het ghebedt door begheerte uwen mondt open/ende den Heer sal dien vervullen / ende sal gheven de begheerten uwes herten.

Door sekē bemerckinghen wordt dit verweckt.

Om dese begeerte te verwecken/soo sult ghy als't u goet duncken sal/eenige vande seven na volgende bemerckingen gebruycken/ ende alsoo dickwyls/als ghy u selven gevoelt te verslappē in d'oeffeningē der Godtvruchticheyt/sult ghy hier af eene nemē waer mede ghy u-selven wacker ende dapper sout mogen maken in den dienst van Godt almachtich. Want vermaledyt is den mensch die het werc des Heeren doet onachtsaemlyck: ende eenen blyden gever bemint Godt/noch hy en begeert niet datmē hem diene uyt droefheyt/oft uyt noot/maer vrywillichlijc.

Ierem. 48.
1.Cor.9.

1. Door het eynde vā onse scheppinghe/ ende de tegenwoordicheyt Godts.

Ten eersten/soo stelt u selven voor oogen het eynde waer toe dat ghy gheschapen zyt / ende boven al de Godlycke tegenwoordicheyt/ welcke voorstellinge de beste is om het gebedt volkomelyc te doen. Waer af in't breede gesproken is hier boven in het 1. Cap. ende naderhant noch breeder gesproken sal worden.

2. Dat dit moghelyck uwe laetste ure is.

Ten tweeden/overdenct rypelyck dat dit werck/ by exempel/u ghebedt/het laetse sal wesen/ dat ghy doen sult/ende de laetste occasie sal zyn om Godt almachtich eene oodtmoedige requeste te offeren voor uwe eeuwighe salicheydt.

3. Door de om-staende quaden.

Ten derden/ siet/ hoe veel quaden dat u van alle kanten omringelen/ van de welcke ghy niet en sult konnen verlost worden / 't en zy sake dat ghy uwe toe-vlucht neemt tot de deughdt/ ende het ghebedt.

4. Door de vierichheydt der Heylighen.

Ten vierden/aensiet de vierichheyt der Heylighen ende verweckt hier door uwe slappicheydt.

5. Door de H. Kercke / die uwe gebeden versoeckt.

Ten vijfden/ laet u voorstaē dat ghy uwe moeder de H. Kercke nu van allen kanten bevochten/ hoort segghen/ dat ghy kloeckelyck voordts soudt willen gaen in de deught/ ende dat ghy haer met uwe ghebeden te hulpe soudt willen komen; ja dat meer is/ overlegt hoe dat Christus onsē Salich-maker/die t' onser liefde in 't hooch-weerdich H. Sacrament hem geweerdight heeft met ons te blyven/sy-selven onderworpt ontallycker injurien/die hem de goddeloose dagelijcks aendoen / die ghy door een heylich ende Godt vruchtich leven / ende door het ghebedt meesten-deel soudt konnen beletten.

Ten

Ten sesten/ ghy en sult niet min verweckt worde door de groote begheerte van de sielkens in 't vaghe-vier/ die uwe hulpe versoecken: ach hoe vruchtichlijc ende profytichlijck souden sy eene ure overbrenghen/ waer 't sake dat de selve haerlieden ghegheven wierde? 6. Door de sielkens/ die uyt het vaghe-vier onse ghebeë versoecken.

Ten sevenstë/ laet u voor-staen dat ghy aenschout de menichte der sielen/ die verlooren gaen / ende arbeydt om de selve te helpen door uwe ghebeden ende andersins. 7. Door de menichte der zielë/ die verloren gaen.

Ghebedt besluytende de voor-seyde verweckselen.

Mijn vleesch ende mijn herte zijn verdwenë, o Heere, mijnen Godt; verre van mijne salicheydt zijn de woorden van mijne mis-daden. O Heere, wanneer sult ghy 't aensien, ende weder-om stellen mijne siele van de quaedt-willicheyt mijnder vijanden, ende van de leeuwen mijne eenige? Siet mijne krachten hebben my verlaten, ick bidde u weest gedachtich wat mijn leven is, siet eenen wint is mijn leven, ende moghelijck is dit de laetste ure, o Vader der bermherticheydt, in de welcke ick in tijt van ghenade u mach aen-spreken, ende iet doen t' uwer eeren. Sy zijn vermenichvuldight boven de hayren mijns hoofdts, die my quellë, ende die my haten sonder oorsake. Vreese ende bevinghen zijn op my gekomë, ende de duysternissen hebben my overdeckt, het en lust my niet te lesen, ick en hebbe gheen vermaeck in; ick en vinde mijne gewoonelijcke meditatie niet. Eylaes! waer is de dronckenschap des gheests? waer is de gherustheydt ende blijdschap des herten, den vrede in den H. Gheest. Mijne oeghen zijn ghekrenckt, op-waerts siende naer de hooghden; wanneer sal ick verschijnen voor u aen-schijn, in den raet der recht-veerdighe, ende vergaderinghe uwer Heylighen, die in de liefde zijn brandende? In wat maniere sal ick mijne Moeder de H. Kercke, die hulpe van my versoeckt, behulpsaem konnen wesen? hoe sal ick vertroosten de sielkens, die in 't vaghe-vier zijn, die met u ghetrout zijn? Wie sal my verleenen, dat ick van de bedervenisse sal mogen beletten soo veel sielen, die met u dier-baer bloet ghekocht

Psalm. 72. Psalm. 21. Psalm. 34. Iob 7. Bern. Serm. 54. in Cant. Isaiæ 38. Psalm. 110.

Goede eñ salige begeerte der goet-minnende siele.

ghekocht zijn, over de welcke de helle haren mont open-gedaen hadde? Ick bidde u Heere, dat ick u mach op-draghen eenen reuck-offer, die aen u Goddelijck aenschijn weerdich zy, ende dat ick mijn eygen leven mach beteren. Verhoort my haestelijck, mijne kracht begheeft my, ende uwe bermherticheydt is goedertieren. Aen-siet my naer de menichvuldicheyt uwer ontfermherticheden, noch en keert u aenschijn niet af van uwen dienaer, merckt op mijne siele, ende verlostse; om mijne vijanden verlost my, ghy weet mijn verwijt, ende mijne beschaemtheyt, ende mijne versmaedtheydt, in u aen-schouwen zijn sy al die my lijden aen-doen. Is 't dat ghy u ghewerdicht uwe oogen op my te slaen: ghelijck wasch versmelt in de tegen-woordicheyt des viers, soo sullen vergaen alle de sondaers, ende mijne vijanden van u aenschijn, ende ick sal u, o Godt mijnen Koninck verheffen, ende uwen naem sal ick ghebenedijden in der eeuwicheydt, ende in der eeuwicheydt der eeuwicheden, Amen.

Psal. 68.

Psal. 67.

Meditatie van de slappicheydt ende traecheydt.

Het ghewoonelijck bereydende Ghebedt.

DE *voor-stellinghe der plaetse.* Siet boven u/ gelijck oft den hemel open ware/ende al-daer de heylighen staer verheughen/om eenen arbeydt die eenen oogenblick gheduert heeft; ende onder u de verdoemde/ huylende over de ghenoechten die oock eenen seer korten tydt gheduert hebben.

Het Ghebedt, als boven.

Het 1. point. Bemerckt ten eersten de schade van de traecheydt; want veel quaedts heeft de ledicheydt ghelcert. Ende sy brenght boven al/den mensch in perijckel van groote ende sware sonden; want sy onder-worpt den mensch alderley bekoringhen / sy brenght voorts dryfheydt en armoede/ door dien dat-men veronachtsaemt te saeyen ende te wercken/ als den tydt sulcks vereyschte. Ten tweeden / het is gelijck een motte van de deughden ende verdiensten / ghemerckt dat alle dinghen hier door slappelijck ende on-volmaecktelijck voordt-gaen (want den mensch wort gelijck eenen siecken tot alle dinghen

Eccl. 33.

Verscheyden groote schaden die uyt de traecheydt spruyten.

ghen traech) sy verdort de gheestelycke vertroostin-
ghen/sy vervult ons met ydele begeerten ende ver-
moeden: ten laetsten/ vermaledydt is den mensch Deut.15.
die het werck Godts onachtsamelyck doet: ende
den Heere begint haer-lieden uyt te braken uyt sy- Apoc.3.
nen mont; ende de ponden die hy ghegeven hadde/ Matth.25.
ontneemt hy den onachtsamen/ende gheeft die aen
den neerstighen/die ponden hebben. Ten derden/de
traecheydt brenght den mensch op't peryckel van
eenen swaren val. Want ghelyck Cassianus seer Collat.6.
wel seght: Men moet hem niet laten voor-staen/ cap.7.
dat het eenen subiten ende on-voorsienelycken val
is/als-men iemandt siet vallen; maer dat in hem de
de sonden allenghskens vermenichvuldigende/ tot
desen jammerlycken val hem gebrocht hebben. Ten
vierden/ d'alder-swaerste is/datter groot peryckel
is/ van niemermeer van de traecheydt ende luyich-
heydt op te staen. Want die in sonden leeft/en heeft Greg. in
het betrouwen noch niet verloren: maer die naer Pastor.cap.
syne bekeeringe verslaut is/heeft oock de hope van 35.
syne bekeeringhe benomen. De redene hier af is/
want uyt de traecheydt spruyt eene quade gewoon-
te: ende ghelyck den H. Augustinus seght/als-men lib.8. Con-
der gewoonte niet en weder-staet/ soo volght daer fess.c.5.
den noodt. Bemerckt hier-en-boven de vreuchden
ende blydschappen van de vierighe menschen/ende
daer-en-teghen de moeyelyckheydt ende quellingen
van de slappe ende onachtsame: want sy zyn ghe-
dwonghen te draghen den last van den daghe/ende Matth.20.
van de hitte/ende sy en worden nochtans niet deel-
achtich van eenighe bestandighe vertroostinghen/
overmidts dat sy gheduerichlyck gheprangt wor-
den in hun ghemoet/ ende om dat sy ghestelt zynde
tusschen de blydschappen van Godt ende van de
wereldt/ gheen van beyden en konnen ghenieten/
ende over-sulcks ghedreven worden door on-ver-
draghelycke begeerten; soo dat den H. Bernardus Serm.6. de
wel derret uyt-spreken: En dunckt u niet dat het Ascens.Do-
leven van dese traghe menschen/ seer wel verghele- mini.
ken mach worden by de hel/ aen-ghesien dat ter
wylen het verstandt ende de begheerten teghen
malckanderen stryden/ sy ghedwonghen worden
mannelycke wercken te vol-brenghen/ daer sy
nochtans

nochtans met gheen mannelycke spijse onder-houden en worden?

Meghen bemerckingen / verweckende tot neerstichheydt.

Het 2. point. Bemerckt ten eersten dese woorden: Allē boom die geē goede vrucht voorts en brenght/ sal uyt-ghehouden worden. Ten tweeden / den arbeydt / penitentien / ghebeden / onder-houden des wets ons Salich-makers / die hy om uwent wille gedaen heeft / geensins tot de selve verbonden zijnde. Ten derden, den arbeydt die de Heyligen / Apostelen / Martelaren / om tot hare salicheyt te gheraken / aen-ghenomen hebben: dit te over-peysen wort ons voor eene uyt-nemende middel aen-ghepresen van Cassianus / dus stelt mede de hant aen 't werck. Bemerckt ten vierden de vierichheyt der ghener die han tot het kloosterlijck leven begheven: aenschout met hoedanighe heerlijckheyt de maeghden de wereldt af-legghen. Ten vijfden / hoe kloeckelijck dat alle gheschapen dinghen arbeyden. Ten sesten / hoe neerstich dat de menschen / die de wereldt toe-gedaen zijn / staen naer eere ende rijckdommen. Ten sevensten / de kortheydt van ons leven / eñ dat moghelijck heden sal komē dien nacht / in den welcken wy niet en sullen konnen wercken. Ten achtsten / dat Godt eenen blijden ghever bemint. Ten negensten / overlegh uwe uytersten / eñ dat den tijdt voor-by passeert / die niet weder-om te bekomē en is: Daer om beminde / seght den salighen Ephrem / en laet ons hier niet onachtsaem wesen / op dat wy in der eeuwicheydt gheene penitentie en behoeven te doen.

Matth. 3.

l. 10. c. 25.

2. Cor. 9.

Ephr. in 2. Domini Adventu tom. 1.

Seven andere verweckselen tot neerstichheyt ende arbeyt in 't vergaderen van gheestelijcke rijckdommē.

Het 3. point. Over-legt hoe dat de H. Schrifture de ledicheydt straft. Die de ledicheydt volght is d' alder-sotste: ende hier om is 't dat dit oock de boosheydt van Sodoma ghenoemt wordt: ende op een ander plaetse: Alle traghe sal altijdt wesen in armoede. Ten tweeden / bemerct dat den mensche gebooren is tot den arbeydt / ghelijck den voghel om te vlieghen / ende dat eenen-ieghelijck loon sal ontfanghen naer sijnen arbeydt. Ten derden / bemerckt watter in dese wereldt gevonden wordt / dat schoon is oft profijtich / oft oock behaghelijck / 't zy in kost oft kleederē / het welck sonder arbeyt / oft van ons / oft van de beesten ghekreghen kan worden: ja dat meer is / het werct al / hemel / aerde / eñ Godt selve.

Prov. 12.
Ezech. 16.
Prov. 21.
Iob 5.
1. Cor. 3.

Mijnen

Mijnen Vader werckt tot nu toe/ende ick wercke/ seght den Heere/ende soudt ghy derren traech ende ledich wesen? Ten vierdē/aen-merct dat alle staen-de wateren/ende andere dinghen/die niet gheroert en worden/verrottē; dat het yser vot wordt/ja ver-roest/eñ wordt onprofijtelijck/ende ghelijck den H. Ambrosius seght: De ledicheydt tenteert al-sulc-ken mensch/die oock door veel andere strijdē niet en is over-wonnen. Ten vijfden / aen-siet hoe dat de traghe ende slauwe menschen/ haer selven in groot perijckel stellē/ om alle haer verdienstē te verliesen/ als oock van te vallen in groote sonden / ende van nimmermeer uyt de traecheydt op te staen/ ghelijck boven ghesepdt is; want sy haer-lieden laten voor-staen/dat sy heylich zijn : voordts mede/om dat de ghene die in ledicheydt haer leven over-brenghen/ alderley bekoringhen onder-worpen zijn . Hierom seght den H. Mattheus: Als de menschē sliepen soo is het on-kruydt op ghesaeyt in't midden der ter-wen: d'Israeliten zijn tot d'afgoderije ghebrocht ghewecst door ledicheydt: Samson is verwonnen geweest/David ende Salomon zijn gevallen. Ten sesten/bemerckt dat den Heere aen de werck-lieden den loon geeft/niet aen die ledich zijn; ende dat soo wie ghesparichlijck saeydt/ oock gesparichlijck sal maeyen. Ten sevensten/bemerckt den oneyndelijc-ken prijs van de gheestelijcke neerstigheydt / ende schaemt u dat de wereldtsche menschen om een pen-ninckxken by een te schrapen/soo neerstich zijn/ende ghy hier-en-teghen soo traech ende onachtsaem zijt om tot de eeuwicheydt te gheraken. Ioan. 5. Serm. 11. Cassian. col. 4. c. 19. Matth. 13. Exod. 32. Matth. 10.

Practijcke om de slappicheydt ende traech-heydt af te legghen.

Over-leght de teeckenen van de traecheyt eñ slappich-heyt in het binnenste uwer herten. Ten eerstē/eenen schroom hebben van swaere dingen; kleynmoedich ende verworpen van hertē wesen in swaere saken/wanhopen van tot ons goet eynde te geraken/eñ hier om de ledich-heyt soecken/eñ den tijdt verquisten. Ten tweedē/geenē smaeck nemen in't gene dat Goddelijck is/maer hier in lichtelijck vermoeyt worden; slappelijck hem begheven Ses teeckenē van de traegheydt, ende slappicheydt.

tot het ghebruycken van de Heylige Sacramenten/ende gheensins syn beste doen/ om vierichept te verkrighen: traeghlijck ende sonder aendachtichept bidden: sijne ooghen ten tijden van het ghebedt/ her-waerts ende derwaerts keeren/ spouwen/ letten op de gebreken van andere/ met de selve de sijne decken: ghebeynsdelijck sijne biechte spreken/ het woordt Godts niet gheerne hooren/ slappelijck ende om haest ghedaen te hebben sijne conscientie ondersoecke/ met groote moeyelijckheyt sy selven vereenighen met Godt. Ten derden/ gheenen ijver ghevoelen/ soecken de gemeynschap der menschen/ om het verdriet dat men ghevoelt te verminderen: te seer op eenen anderen lette/ oordeelen/ ende qualijc van haer-lieden spreken. Ten vierden/ sy selven uyt storten tot het ghemack sijns lichaems/ over dencken de ghenoechten der wereltsche menschen daer na verlangen/ niet letten op de goede inspraken/ die ons gegeven worden om ons tot een stranger leven te begevē/ al omme soecken eenighen menschelijcken troost/ ghe eert willen wesen/ ende nae eere te trachten. Ten vijfden/ onachtsaem wesen in 't gene dat ons gheboden oft gheraden wort/ de omstanden ende cerimonien lichtelijc achter-latē/ ongestadich wesen/ de kloosterlijcke wettē qualijck konnen volbrenghen/ traeghlijck onderdanich wesen/ qualijck te vreden zijn op andere die beter zijn als wy/ hē laten voorstaen dat men elders beter soude voort-gaen. Ten sesten/ eene luy-roepēde stemme/ eene straffe/ onnoodige ende overvloedighe sprake. Dit is meestendeel getrocken uyt den H. Bernardus serm.6 de Ascens. Cassianus l. 0.cap.2.3.4. item/ l.12. c.26.27. Seraphinus Firmanus seght aldus: Den slappen mensch seght: 1. Men leeft nu niet ghelijck eertijdts de Heylighen deden/ ende hy worpt eenighe ijdele/ oft argh-listighe woorden op/ die vol spots zijn/ oock nieuws-ghierighe ende ledighe woorden: hy gaet gherustelijck dagelijck achterwaerts/ hy ontschuldight sijne louwicheydt/ ende noemtse discretie/ ende ten laetsten/ hy noemt de hooveerdije/ ruypicheydt.

'T is goedt van kleyne saken te beginnen/ maer die vast te vervolghen.

Ten tweedē/ het is seer profijtich van kleyne saken te beghinnen/ die standtvastelijck te vervolghen/ ende niet veel dinghen t'samen te aen-veerden: want alsoo wast onsen moet/ ende wordt ghereedt ghemaeckt tot sware ende ghewichtighe saken.

Ten

Ten derden / sy selven eene wet stellen / oft belofte doen met eenighe boete te betalen/ als-men de selve oft syn voor-nemen sal over treden / oft op eenighe andere maniere. Want naer de ghetuyghenisse van den H. Augustinus / is dit den alder-besten noodt / die ons tot iet dat beter is dwinght. Maer hier staet gade te slaen/dat men dit niet en moet aen-veerden / sonder hem met Godt door het ghebedt beraden te hebben / aen-ghesien datter by-na gheene gheestelycke sieckte ghebonden en wordt/ die swaerder is om te ghenesen/ als dese. Ghy sult hier af in verscheyden plaetsen / noch veel andere practycken vinden.

Stelt u selve eenige boete/ als ghy u voor-nemen sult hebben over-tredet.

Schiet-Ghebedekens.

Mijne siele heeft dorst ghehadt tot Godt de levende fonteyne. Psal.41.

Hoe langhe suldy wesen swaer van herten, waer toe bemindy ijdelheydt, ende soeckt leughenen. Ibid.

En verworpt my niet in den tijdt des ouderdoms, als mijn kracht sal vergaen zijn, soo en verlaet my niet. Psal.70.

Ick heb ghearbeydt in mijn suchtinghe, ick sal alle nachten mijn bedde wasschen, met mijn tranen sal ick mijn rustplaetse beghieten. Psal.6.

Daer en is gheen gesontheydt in mijn vleesch van d'aensicht uwer gramschap, daer en is gheenen vrede in mijnen beenderen van d'aensicht mijnder sonden. Psal.37.

Ick ben katijvich gheworden, ende ghekromt tot den eynde toe, alle den dach ginck ick droeffelijck heenen. Ibid.

AEN-MERCKINGHE OP HET V. BEELDT.

De doodt is nakende / het leven gaet voor-by ; wat / staet ghy reyser?

BEmerckt dat den [A] tijdt van ons leven onseker, kort, ende snel is. Dit wort ons voor-gebeeldt door eenen ouden man met een seysen; want den tijt alle oogen-blicken vernieut eñ veroudert, ghelijck het gras dat af-gemaeyt wort ende aen-wast. Dus ghebruyct den tijdt, die terstont voor-by ende te niet gaen sal. Sijnen rasschen loop wordt beteeckent door den [B] sant-looper vã een ure. Ende aen eenen draet van dit broos verganckelijck leven, hanght de eeuwicheydt; die wort uyt-gebeeldt door eene slange in't rondt als eenẽ circkel, geen begin oft eynde hebbende ; waer in ons de doodt onversienelijck treckt, oock die sulcks alder-minst verwachten. Want dit leven vergaet hier gelijck eenen [C] roock, eene bobbel, eenen pijle, schip, vloet, voghel, hert, ende bloeme: vvy vvorden af-gemaeyt gelijck het [D] koren in den ooghst ; eñ uyt-gebluscht gelijck een [E] keersse door het minste blasen. Dus moeten vvy vvakẽ, vvant de [F] bijl staet aen den wortel. Die vvijs is sal dese leeringe onder-houdẽ ende leven: ende hy sal alle sijne vvercken in sulcker voegẽ doen, als oft dese [G] ure de laetste vvare, soo den Engel vermaent; vvaer naer terstont de [H] eeuvvicheydt volght, gheluckich oft ongeluckich.

יהוה
M
G
B
C
D
D
E
F
L
K
K
K
K
A
In omnibus gratias agite
H
I
XXVI
5

Het V. Capittel.

Van het tvveede vervveeksel tot de volmaecthheydt; vvelck is de meditatie van de doodt, ende hoe rasch dat den tijt ons levens voor-by gaet.

HEt 1. *voor-bereydtsel* sal wesen t'aenschouwen 't ghene in het beeldt uyt-ghetrocken wordt.

Het 2. gratie begheeren/op dat ghy soudt mogen uwen tydt ende d'occasien / die u nu ghegheven worden/neerstelyck waer-nemen.

Het 1. point. Aen-merct dat dit leven/de rijckdommen/eeren/ ende wel-lusten voor-by gaen/ ghelyck een schip/een rivier/eenen voghel/eenen pyl/eenen roock/ende eene bloeme: Twelc ons Salomon seer wel uyt-gedruckt heeft/als hy seydt in den persoon van den goddeloosen: Alle de dinghen zijn voor by gegaen als een schaduwe/ende als eenen voor-loopendē bode; ende als een schip 't welck vaert door een vloeyende water/der welcker spore als 't voor-by ghegaen is/ niet te vinden en is/ noch den wech van sijnen bodem in de vloeden; oft ghelijck eenen pijl uyt-geschoten ter gheooghder plaetsen/de ghedeylde locht is terstondt in haer selven weder ghesloten/alsoo datmen sijnen door-ganck niet en kent: alsoo oock wy ghebooren zijnde/ hebben terstont opghehouden van te zijn; want de hope van den ongoddelijcken is gelijck een licht wollcken/ dat van den windt wech-ghevoert wordt; ende ghelijck het dun schuym / dat van de water-baren verstroyt wordt; ende als eenen roock die verbreydt is door den windt; ende ghelijck de ghedenckenisse eens voor-by-gaenden gasts van eenen dach. Dus laet ons goedt doen ter wijlen dat het tijdt is/ende laet ons wandelen/ ter wijlen dat wy het licht hebben/ op dat de duysternissen ons niet en bevanghen/ende de deure nu ghesloten zijnde / niet en hooren dat droevich: Ick en kenne u niet.

Ten tweedē/wat daer over-blijft van de euwē/ jaren/maenden/ ende alle verganckelijcke dinghen alsse voor-by zijn / niet met allen/ dan alleen eene

Sap. 5.

De ijdelheyt ende snelheyt van het menschen leven.

Gal. 6.
Ioan. 12.

Luc. 13.

Wat resteert daer vā 't ghene dat voor-by is.

 blijde

blyde oft droeve ghedachtenisse/van datter wel oft qualyck ghedaen is. Hier om bepeyst u nu wat ghy van beyds in der eeuwichheyt begeert te verkiesen/ ende in wat manieren dat ghy beghcert te bidden/ te leven/ etc. Voorwaer daer en is niemandt die voor wijs gerekent wilt wesen/die liever een urken hier/ dan hier na in der eeuwicheydt soude willen bancketteren / syn vermaeck nemen / ende ghe-eert willen wesen.

Het 2 point. Over-denckt 't ghene aen eenighe van uwe kennisse on-voorsiens over-ghekomen is/ende bekent dat het eenen-iegelycken soude konnen ghebeuren/dat eenen anderen gheschiet is; ende stelt u elcke ure als de laetste voor oogen. Cesarius seydt/ dat men elcken dach/ als den laetstẽ moet schicken/ voeght ghy het selve oock tot elcke ure : ende aengesien dat ghy on-seker zijt waer u de doot is verwachtende/ soo verwacht ghy de selve op alle plaetsen : aen-gesien dat Godt u in sulcker voeghen oordeelt/gelijck hy u vindt als hy u roept/soo ons ghetuyght den H. Cyprianus. Ende alsoo hanght aen eene korte ure dick-wyls de geheele eeuwicheydt. Ende ghelijck iemandt die ghevanghen is / ende met d'andere ter doodt verwesen/siende d'een voor d'ander naer/van sijn zyde ter doodt gesleypt worden/hem niet en begeeft tot spelen/maer let op syne saken/al-soo wilt oock doen. En waer 't by al-dien dat iemandt door verghif oft fenijn syn leven soude moeten eynden / ende dat hem seven brooden voor de seven daghen van de weke ghegheven waren/ van de welcke daer een met fenijn gemenght ware/ met hoedanighen ghevoelen meyndt ghy dat hy hem daghelijcks soude begeven om dese brooden te nutten? Oft waer 't dat iemandt tot een banequet ghenoodt ware/ al-waer hem even-veel gherechten voor-ghestelt wierden/maer een vol verghifts/met wat een vreese (de doodt altijdt voor ooghen hebbende) soude hy dese proeven? Neemt de selve affectie aen/ende laet u voor-staen dat elcken dach/ja elcke ure uwe laetste is/op dat ghy al-dus alle uwe wercken op het alder-volmaeckste soudt moghen aen-legghen/ naer het leeren van den H. Thomas/ als hy seght: Godt heeft geene andere maniere van doen/

Cæsarius.

Men moet elcke ure voor de laetste rekenen.

Cyprian.

Gelijckenisse.

S. Th. opusc. de divinis moribus.

doen / door de welcke hy alle syne wercken op het alder-hooghste wel ghemaeckt heeft: desghelijcken moeten wy alle neersticheydt doen / om alle onse wercken in 't besonder op ons alder - beste te doen; uyt gheheel de kracht Christi ons Salich-makers/ ende met de begheerte van de triumpherende ende strydende kercke / ende in den naem van onsen Schepper: ghelijcker-wys oft onse salicheyt/ ende alle d' eere Godts/ ende het profyt van de gheheele wereldt/aen een werck alleen waer hangheende: als oft wy niemermeer ons weder tot dit werck en souden begheven/noch geen ander werck hier naer en souden beghinnen. Want de menschen worden sonder ghetal dagheliicks van de doodt verrascht: dus vreest als oft de doodt u alle ure soude overvallen/ ende neemt d' occasie ende den tijdt waer/ de welcke eens voor-by gegaen zijnde/niemermeer weder-keeren en sal.

Wy moeten alle onse wercken vol-maecktelijck doen/ en Godt na-volghen.

Het 3. point. Bemerckt d'occasie die ghy nu hebt/ van te bidden ende Godtvruchtelijck te leven/ende dat ghy over-sulcks de goede in-spraken/ die u hier toe verwecken/niet en moet veronachtsamen: want al is 't dat ons leven verlenght wordt / daer om en wort nochtans den tijdt niet verlenght/in den welcken den Heere onser ghedachtich sal wesen: want als hy ons gheroepen heeft/ons d'occasie presenterende/en dat wy de selve veronachtsamen/soo doet hy na-der-handt rechtveerdelijck als hy ons oock vergheet. Ick heb gheroepen / seydt hy/ ende ghy hebbe 't ghewepghert; ick heb mijn handt uyt-ghesteken/ende daer en was niemant die daer op sach/ dus sal ick oock in uwe verderveniſſe lacchē. Want wat hebben wy anders verdient? wat isser rechtveerdiger? Wy en hooren niet/wy en worden oock niet verhoort: wy en hebben niet om ghesien/hy en siet oock naer ons niet om. En onsen Salich-maker by den H. Joannes in 't 8. Die vā Godt is/die hoort de woorden Godts: hier om en hoort ghy het selve niet/ overmits dat ghy uyt Godt niet en zijt. Ende in het eerste boeck der Koningen spreect Samuel den Koninck Saul in deser voegen aen: Daer om want ghy het woordt des Heeren verworpen hebt/soo heeft u den Heere oock verworpē/dat ghy

Wy moeten de tydt waer-nemen om [illegible] te doen.

Prov. 1.

Ioan. 8.

1. Reg. 15.

gheenen Koninck wesen en soudt over Israel. Hy schijnt het woordt des Heeren te verworpen/die sy selven niet ghereedt en maeckt gelijck het behoort/ om de stemme des Heerē te hooren / slappelijck hem begevende tot het Ghebedt/ende tot andere Godtvruchtighe wercken/ende aldus maeckt hy sijn selven onbequaem om de Goddelijcke in-sprakē t'ontfangen/die den Heere hem als dan ghegheven soude hebben / waer door hy moghelijck / ende anders niet/tot syne salicheydt en soude geraeckt hebben.

2. Cor. 6. Want hy seydt: In den aen-genamen tydt heb ick u verhoort: ende onse daghen en zyn niet alleen ghetelt/aen-gaende dit verganckelijck leven/maer oock aen-gaende het eeuwich leven.

Ghebedt om onse vvercken vvel ende Godtvruchtelijck te vol-brenghen.

Iob 14. Den tydt dē penitentie als voor by is / en kan in geender maniere en her-haelt worde.

O *Koninck der Koninghen*, *ende* Heere *der heyr-krachten, ghy hebt alle onse daghen ghetelt, die niet voor-by en konnen ghegaen vvorden, ende hebt ghestelt den tijdt van penitentie, den vvelcken als hy eens voor-by ghepasseert sal vvesen, en sal met gheenen prijs, oft met gheene neersticheyt her-haelt konnen vvorden. Gheeft my dan gratie, vvaer door ick den selven soude moghen in-halen, ende dat ick ter vvijlen dat het licht is, mijne salicheydt mach vvercken; op dat ick niet te spade en bevveene de iaren, de merckt-daghen, ende de uren van onse pelgrimagie voor-by zijnde. Eylaes! hoe veel zijnder van mijn kennisse, ende van mijnen ouderdom, die met de onvoorsienelijcke doodt over-vallen zijn, die haer nochtans lieten voor-staē door haer stercktc ende vromicheyt, dat sy lanck souden leven! maer sy zijn ghevvaer ghevvorden dat uvve komste onvoorsienelijck is, 't vvelck sy ons voordts-gheleert hebben, op dat vvy alle ure ghereedt souden vvesen. Ick begheere Heere* I E S V, *nu aldus mijn leven, ende mijn Ghebedt te beghinnen, ende desghelijcken alle mijne vvercken, als oft aen elck vverck in't besonder geheel mijne salicheydt, ende geheel uvve eere, ende het profijt van de gantsche vvereldt vvaer hanghende, als oft ick soodanich een*

vverck

vverck noyt meer en soude doen, ende gheen ander en soude beghinnen. Het is nu tijdt van ghenadich te vvesen, o Heere, den tijdt van ghenadich te vvesen is ghekomen. VVeest dan uvver ontfermherticheden indachtich, vvant den dach gaet ten avont vvanneer datmen niet meer en sal konnen vvercken. Komt dan Heere, ende en beydt niet, ende ontbint de misdaden van u volck, op dat vvy u moghen dienen in heylicheydt ende gherechticheydt, alle de daghen ons levens. Amen.

Psalm. 101.
Luc. 1.

Practijcke om onse vvercken vvel te schicken.

TEn eersten / somwijl-saen-schouwen van een verheven plaetse / is 't sake dat dit aldus ghelegghen is / 't ghene den Wijse-man in 't 5. cap. van de ydelheyt ende verganckelijckheydt van al wat in de wereldt is / seer schoon voor ooghen stelt / over-legghende te weten / hoe veel datter in dien staet geleeft hebben / ende waer datse nu zijn / etc. Het welck als-dan meer beweeght / alsmen vindt eenighe vervallen huysen ende steden / oft datmen die sy-selven voor ooghen stelt: ende hier door salmen sijn leven konnen schicken ende verbeteren.

Over-peyst waer datse nu zijn die in uwen staet hebben [illegible] ghe[illegible].

Ten tweeden / een rol oft naem - register hebben van sijn vrienden ende bekenden / maer besonderlijck van groote personagien / die wy plachten groot te achten / ende sien waer dat den mensch is / ende sijne wercken: haer ghelijck onder - vraghen wat ghevoelen dat sy nu hebben van de saken deser wereldt.

Rol hebben vā zijn over-ledenen [illegible].

Ten derden / alle weken oft wel alle maenden / over-loopen ons voor-leden leven / ende ontallijcke perijckelē die wy door de Goddelijcke bermherticheydt ontgaen zijn / op dat wy hier door souden moghen voorsichtich ende vierich worden.

Over-leght de perijcklen die ghy ont-komen zijt.

Ten vierden / wat gheleghentheyt dat wy ghehadt hebben / ende als nu noch hebben / van Godt-vruchtelijck te leven / besonderlijc is 't sake dat wy aen-sien ende letten op de ghene die voor ons gheleeft hebben / ēn dat wy in-sien de kaerten die ons de gheheele wereldt beschrijven; hoe dat den meesten-deel des werelds ende

Aen-siet de gelegentheyt van Godt-vruchticheyt.

der menschen verloren gaet/ oft door onwetentheydt oft door quaedtheydt.

Ten vijfden/ somwijlen als-men in den dienst Godts is op eenighe hooghe daghen / alle sijne wercken over-loopen/ende by sy selven over-legghen/ oft wy die in de ure ons doodts niet beter en souden willen gedaen hebben : want dit het verstandt grootelijcks verlicht / ende ontsteeckt den wille.

Denckt in alle uwe wercken dat het uwe laetste ure is.

Ten sesten/ dick-wijls als wy ievers twijffelachtich in zijn/ op dat wy recht sinnigher ende sonder eenighe affectie moghen oordeelen ; over-dencken wat wy souden willen ghedaen hebben/ waer 't sake dat dit d' ure onser doodt ware: voor-waer men soude lichtelijck sijn selven porren om sijnen vijandt te vergeven/ om alle traechept af te legghen / de Misse op eene behoorlijcke maniere te hooren/ om sijn conscientie t' onder-soecken/ etc.

Schickt alle uwe wercke.

Ons staet te bemercken/ aen-gaende het schicken van onse wercken/ dat dese voor al/ niet alleen seker ende gestadich en moeten zijn / aen-gaende de maniere die wy ghebruycken om de selve te doen / maer oock mede aen-gaende den tijdt : ende dat-men over-sulcks behoordt te besorgen alle goedt / niet alleen voor Godt / maer oock voor alle menschen.

Ten sevensten/ het sal oock seer profijtich wesen de sentenrie van den H. Thomas/ die wy boven by-ghebracht hebben/ t' over-legghen: besonderlijck op dat wy alle de principaelste wercken van ons leven volmaecktelijck souden moghen beoeffenen . Maer hier af sullen wy hier-naer breeder handelen.

Schiet-

Schiet-Ghebedekens.

O Ver-legghende datter ontallijcke zijn die op dese ure een vvelijcken verloren gaen, seght uyter herten:

En verdoet met den ongoddelijcken, o Godt, mijne siele niet: ende met den bloedt-stortighe mannen, mijn leven niet. Psal. 25.

Wat is den mensch, dat ghy sijns ghedachtich zijt? oft den Soon des menschen, dat ghy hem besoeckt? Psal, 8.

Ghedenckt Heere dat mijn leven eenen vvindt is. Teghen een bladt dat met den vvindt vvech-ghenomen vvordt, toont ghy u machticheydt, ende een dorre stoppele vervolght ghy. Iob 7.

Ick hebbe ghesevdt, in de helft mijnder daghen: Siet ick hebbe nu begonst. Isaiæ 38.

Weest mijn helper, en vvilt my niet verlaten, noch en versmaedt my niet, Godt mijnen Salich-maker. Psal. 26.

AEN-MERCKINGHE OP HET VI. BEELDT.

Aen-siet de perijckelen die u aen-staende zijn van de wereldt/ duyvel/ sonde/ ende van de doodt/ ende neemt uwe toe-vlucht tot de Godtvruchticheydt ende het Ghebedt als eene vrijheydt.

BEmerckt hoe dat[A]de werelt, [B] den duyvel,[C]de sonde,met[D]de doodt u vervolgen, ende neemt uwe toe-vlucht tot den gheeruysten [E] Iesus , die eenen-ieghelijck minnelijck tot hem noodt, als hy seydt: Komt tot my al die daer belast ende beladen zijt,ende ick sal u vermaken.Loopt oock mede tot[F]het Ghebedt, ende Godts teghenwoordicheydt,gelijck tot eene vrije plaetse: aldus heeft[G]den heyligen Antonius, ende veel heylighe mannen , door de vvapenen van het Ghebedt,getriumpheert over hare vijanden. Ende[H]Moyses heeft door het selve de Amaleciten oock overwonnen. Volght dese na,ende gaet voordts met groote ende wijde schreden tot Christus uwen Salich-maker,ende wilt hem volghen: want die den naem des Heeren aengheroepen sal hebben, die sal salich vvesen.

Het

Conuerti pedes meos in testi monia tua.
Ibunt de virtute in virtutem
A
B
C
D
E
F
G
H
I
K
L
M
N
O
P
Q
XXVII
6

Het VI. Capittel.

Het derde vervveckſel van de vreeſe Godts, het vvelck is de meditatie van de perijckelen in dit leven.

Het 1. *voor-bereydtſel* oft *voor-ſtellinghe der plaetſe*, ſoo die in het beeldt u voor-ghestelt is.

Het 2. *voor-bereydtſel* oft *Ghebedt*.

Het 1. point. Bemerckt ten eersten/ dat ghy van alle kanten door uwe vyanden/ de wereldt/ den duyvel/ het vleesch/ de sonde/ ende d'occasien die u daer toe verwecken/ om-cinghelt zijt; ende hoe datse niemermeer op en houden om u te vervolghen ende te niet te doen. Ten tweeden/ datse seer machtich/ archlistich ende boos zijn/ ende dat ghy oock den minsten niet en soudt konnen over-winnen sonder de besondere hulpe ende bijstandt van Godt al-machtich. Ten derden/ bemerckt hoe dat de Engelen door de sonde uyt den hemel ghestooten zijn gheweest/ ende naderhandt Adam uyt het aerdtsch Paradys/ niet teghen-staende datse in de gratie Godts gheschapen/ ende (om soo te spreken) met oneyndelijcke bijstanden versterckt waren. Dus besorght in alle manieren/ dat ghy de pijlen van uwen vyandt af-keert met den schilt van het Ghebedt/ ende van het gheloove/ ende de selve aldus oock uyt-bluscht/ segghende: O Heere Godt der heyr-krachten/ wy en hebben soo veel krachts niet/ dat wy dese menichte souden konnen weder-staen/ die ons overvalt; maer aen-ghesien dat wy niet en weten wat ons te doen staet/ soo resteert ons alleen/ dat wy onse ooghen op-waerts slaen tot u.

Ghy hebt veel en machtige vyanden.

2. Par. 20.

Het 2. point. Bemerckt den val/ van vele goede menschen/ die schenen colomnen des hemels ende pilaren der heyligher Kercke te wesen/ en dat naer dat sy veel jaren heylichlijck ende Godtvruchtelijck gheleeft hadden/ ghelijck ghedaen hadde Hosius/ Lucifer Calaritanus/ Origenes/ Tertulianus/ &c. van soo veel Religieusen/ die van hare religie/ ende

Let op den val der Godtvruchtighe.

van

van haren alder-heylichsten roep / ende ten laetsten oock van het gheloof af-ghevallen zijn. Wel met der waerheydt mach men segghen/dat de oordeelen Godts eenen on-grondeerlijcken af-grondt zijn. Aen-merckt oock / hoe veel datter ghevonden worden/die by na op het laetste van haer leven leelijcken ghevallen zijnde in hooveerdije/oft in hyppocrisije/ellendelijcken verloren zijn gheweest/die nochtans voorsichtigher/wijser ende Godtvruchtigher waren / dan ghy zijt. Is 't sake dat ghy de redene van sulcken ongelucken onder-vraeght vande Heylighen/ghy sult verstaen / dat soodanighe menschen af-ghewecken zijn van een oprecht/suyver ende vierich ghebedt/ ende van de neersticheydt / die sy behooren te ghebruycken in het be-oeffenen van de deughdt / ende dat sy alsoo eylaes! door hare slappicheydt ende louwicheydt Godts toorn ende gramschap over haer ghehaelt hebben. Ende aenghesien datter gheene sonde ghevonden en wordt/ de welcke den eenen mensch doet/die den anderen oock niet doen en soude / 't en waer dat hy bewaert wierde door de gratie Godts; soo weest kleyn in uwe eyghene ooghen / ende begheeft u neerstelijck tot het ghebedt/ende tot de Godtvruchticheydt. Aldus heeft den H. Antonius ghetriompheert van syne vyanden/ dus heeft Moyses Amalech verwonnen; ende ten laetsten alsoo veel alsser in den hemel ghelucksalichlijck haer verblijden/ hebben in deser voeghen de helle over-wonnen.

De slappicheydt is den oorspronck van den val.

Het 3. point. Overleght dese woorden van Christus onsen Salich-maker hanghende aen de galghe des cruys/gelijck tot u gesproken: Komt tot my ghy alle die belast ende beladen zijt/ende ick sal u vermaken. Och hoe soet zijn uwe woordē in mijne kele/o aldersoetstē Jesu! maer hoe sullen wy tot u geraken/'t en zy dat ghy ons treckt met koordekens van Adam/ met de koordekēs van liefde? Treckt ons/dat bidde ick u/tot u/op dat wy mogen loopen als herten/ na de fonteynen der wateren / die nu al-hier vol benoutheden zijn / ende wandelen moeyelijcke ende onsekere weghen; leydt ons in de weghen uwer geboden/ ende onder-wijst ons van uwe paden. Wy zijn/eylaes! beladen ende over-last met veel sonden;

Matth. 11.

Psalm. 118.

Christus noodet ons seer minnelijck.

staet

staet ons by / ende door de glorie van uwen naem/ Psal.78.
soo verlost ons / noch en veracht ons niet / o Godt
die daer zyt onsen Salich-maker.

Ghebedt, op dat vvy van veelderley perijckelen in dit leven souden moghen verlost vvorden.

Mijne vijanden hebben my van alle kanten om-ringhelt, ende eenen strick hebben sy mijne voeten bereydt, ende Psal.56.
mijne siele is t' eenemael verslaghen, mijne ooge is van de verbol- Psal.6.
ghentheydt verslaghen, ende ick ben veroudert onder alle mijne vijanden. VVie sal my leyden tot in de vaste stadt? VVie sal my Psal.107.
verlossen van mijne grammoedighe vijanden? keert u tot my, o Psal.6.
Heere, ende verlost mijne siele, maeckt my ghesont om uwe bermherticheydt, want daer en is niemandt in de doodt, die uwes ghedachtich is, ende wie sal u in de helle belijden? Laet beschaemt worden, ende seer krachtelijck onstelt, alle mijne vijanden; laetse beroert worden, ende seer haestelijck hen schamen: VVant den Heere heeft mijn bidden verhoort, den Heere heeft mijn ghebedt ontfangen. Gaet wech van my, alle die boosheydt vvercken, vvant den Heere heeft de stemme mijns vveenens ghehoort. Ick en sal niet vreesen de duysenden des volcks, die my Ps[illegible]
om-ringen, vvant ghy hebt my gheroepen o Heere, ende ghy hebt mijnen helper ghevveest. Staet op Heere, ende behoudt ons altijdt, op dat onse vijanden niemermeer d' over-handt over ons en krijghen, maer datse kennen dat dit uvve machtighe handt is, ende dat dit u vverck is, ende ghy zijt ghevvorden eene toe- Ps[illegible]
vlucht den armen, eenen helper in bequame tijden, in de tribulatie laetse in u hopen, die uvven name kennen; vvant ghy en hebt niet verlaten de ghene die u soecken Heere; maer ghy hebt die verheven van de poorten der doodt, op dat sy souden verkondighen alle uvve looninghen in de poorten des dochters van Sion. V is de sorghe van den armen ghelaten, der vveesen sult ghy een helper vvesen, soo dick-vvijls als hy u in het ghebedt belijden sal, ende sijne handt op-heffen in 't heylighe, ende u

ghebe-

Psal. 10. *Ghebenedijden. VVant uvve ooghen sien op de arme, ende*
Psalm. 11. *om de allendicheydt van den behoevighen, ende dat suchten der armen, sult ghy op-staen, ende ons salich maken, ende bevvaren van desen gheslachte in der eeuvvicheydt. Amen.*

Practijcke om de perijckelen te bemercken.

Over-loopt by u selven de miserien na siele ende lichaem met de welcke andere bevânghen zijn.

TEn eersten/ over-loopt met u verstandt / de gantsche wereldt / ende dat op eenen sekeren dach ende ure/ ghelijck soude moghen wesen onder eenighe solemnele Misse/ oft Vesperen/ ende bemerct alle de miserien ende allenden / die d'andere menschen / soo in de siele/ als in haer lichaem lijden/ ende bedanckt den Heere / dat hy u hier af/ door eene besondere gratie bevrijdt heeft.

Ten tweeden/ aenschouwt somwijlen de wereldt/ als met stricken gheheelijck over-deckt: ghelijck den Heylighen Antonius die gesien heeft (dese stricken zijn de creaturen/ overmidts dat den mensch met haerder liefde bevanghen zijnde / in de macht van sijnen vijandt komt) ende peynst in welcker voeghen dat ghy u selven ende een ander soudt mogen helpen/ ende de selve ontgaen.

Besoeckt het H. Sacrament ende draeght Godt uwen strijdt op/ en bidt om victorie.

Ten derden/ stelt u somtijts in den dach/ oft ten minsten eens daeghs voor het heylich Sacrament/ ghelijck eene versoen-plaetse/ jae dat meer is/ ghelijck oft ghy in den hemel waert/ met een waerachtich gheloove / ende draeght den Heere alleen uwen strijdt op / ende schrijft hem toe de victorien die ghy behaelt hebt/ ende bidt om gratie/ dat ghy soudt mogen weder staen de listen ende laghen van den duyvel/ protesteert in sijne Godddelijcke teghen-woordicheydt / dat ghy tot gheender tijden voor goedt ende vast houden en sult / al wat u door eenighe menschelijcke kranckheydt sal over-komen.

Schiet-Ghebedekens.

HEere mijnen Godt in u heb ick ghehopt, behoudt my uyt allen die my vervolghen, ende verlost my. Psal. 7.

Oordeelt Heere de ghene die my hinder doen, verwint de gene die my bevechten; neemt aen de wapenen, ende den schildt, ende staet op tot mijnder hulpe. Psal. 34.

Verlost my uyt de handt mijnder vijanden, ende van mijne vervolghers. Psal. 30.

Waerom zijt ghy Heere verre wech gegaen, ende versmaedt ons in de bequame tijden, in de tribulatie? Psal. 9.

AEN-

AEN-MERCKINGHE OP HET VII. BEELDT.

Volght de Heylighen ende hare deughden naer.

IS 't ſake dat ghy u-ſelven in eenighe ſlappicheydt oft traecheydt vindt, verweckt u door de viericheydt der Heylighen: Aenſiet, hoe vierichlijck ende veerdichlijck dat ſy haer tot het Ghebedt, ende tot de Godtvruchticheydt begheven, [A] den heyligen Benedictus, Auguſtinus, Dominicus, Bernardus, Norbertus, Bruno, Ignatius, Catharina van der Senen, Tereſa, ende ontallijcke andere. Siet hoe veel datter in de [B] kloooſters, eñ in de wilderniſſe, Godt dach ende nacht loven ende dancken. Siet hier [C] den heylighen Hieronymus, hebbende ſijne borſt bebloedight. Aenſchouwt al-daer [D] Simeon Stylites vol-herdende in alle winden ende on-weder, ſtaende op eene colomne; ende boven al [E] den heylighen Franciſcus, ſmiltende in de wonden van Chriſtus onſen Salich-maker. Ende eylaes! [F] den ſondaer blijft verſmoort liggen in 't midden van alle de perijckelen die hem omringhelen. Hoort, hoort [G] den Heere ſegghen; Waeckt ende bidt, op dat ghy niet en valt in bekoringhe.

Het

XXVIII 7

Het VII. Capittel.

Meditatie van 't vierde verweckſel van de Heylighe naer-volghinghe, welck is de viericheydt der Heylighen.

De voor-ſtellinghe der plaetſe, ghelijck in het Beeldt.

Het Ghebedt, als boven.

HEt 1. point. Bemerct ten eerſten/ hoe dat de Hey-
ligen als ſy hier op de werelt leefden/een goedt Overleght
deel van haer levē over-gebracht hebbē in 't bidden het leven der
ende neerſtelijck beoeffenen van de Godtvruchtich- Heyligen, hoe
heydt. Sy ghingen van deughde tot deughde/ ende ſy in deſe we-
en hadden geene ruſte noch dach noch nachte: maer relt van de
ſy ſochten den Heere uyt geheel haer herte/ende met eene deughdt
den vierighen waghen/ ende vierighe peerden van in d' andere
Elias/dat is te ſeggen/met vierige ende brandende voort-gegaen zijn.
begeerten wierden ſy op-waerts ghedreven tot he- Apoc. 4.
melſche ſaken. Alle haer-lieden ſacrificien wierden 4. Reg. 2.
verbrant met dat vier/'t welck den Heere is komen Levit. 6.
ſeynden op der aerdē/ ende begeert dat het ſeer ſon-
de ontſteken wordē/te weten/het vier der liefde: eñ
hier om hebben ſy haer tot de wilderniſſen ende het
kloosterlijck leven begeven(ſoo dit beeldeken u ver-
thoont) op dat ſy in de ſtilte ende eenicheyt van het
ghebedt/ te beter ende te gheruſter haren Godt
ſouden moghen ghenieten. Over-loopt deſe met der
herten/ende beſiet wat neerſticheydt dat ghy doet/
om met Godt vereenight te weſen. Ten tweeden/
wat datſe/ſoo voor haer-ſelvē/ ſoo voor andere ver-
kreghen hebben door het ghebedt / ende hoe won-
derbare dinghen datſe in alle elementen uyt-ghe-
recht hebben. Door het ghebedt heeft Elias den re- 3. Reg. 18.
ghen doen op-houden / ende wederom d' aerde doen
beſproeyen / eenen anderen heeft door het ſelve den
krancken gheſontheydt verkreghen/eenen anderen
heeft oock den dooden het leven wederom gegeven.
Aen-ſiet hoe grootelijcks dat Godt almachtich het
gebedt ende de Godtvruchticheyt is waerderende.
Ten derden/bemerckt/in hoe groote perijckelen dat
de wereldtſche menſchen geſtelt zijn/ende hoe datſe
ſonder ſorghe nochtans/oock in 't midden van hare

 alder-

Paz.to.1.l.5. p.2.c.16. Matth.26. Bern. ser. 2. de S. Andr.

alder-wreetste vijanden vastelijc slapen / niet tegenstaende dat den Heere ons soo dick-wijls vermaent heeft: Waeckt ende bidt/ op dat ghy niet en valt in bekoringe. Van beneden/ seght den H. Bernardus/ rijst op de nacht-vreese/ vander slincker zyde/ vlieght den pijl in den dach/ vander rechter zijde door-wandelt de bekommeringe vol duysternissen. Van bovē komt ons bevechten den middaeghschen duyvel: En wy-lieden van soo veel vijanden omringhelt zijnde/ blijven versmoort in eene schadelijcke gerustichept ende onachtsaemheyt; wy slapen/ als wy aldermeest behoorden te waken; wy zijn traegh in gheestelijcke saken/ vlijtich in tijdelijcke/ luye in 't ghene/ dat onse salicheydt aen-gaet / veerdich tot onse eyghene bederveniſſe. Wie sal des tooveraers ontfermen/ die van een serpent ghestaghen is / ende allen den ghenen/ die de beesten ghenaken? Ghy Heere/ die heerschappije hebt over de macht der zee/ ende ghy stilt de beroerten van hare baren.

Eccli.12. Psalm. 88.

Den mēschelijcken troost is hoel/ maer dien van het ghebedt is uyt nemende goedt/ ende sonder verdriet.

Het 2. point. Bemerckt ten eersten/ wat een solaes/ dat de Heyligen getrocken hebben uyt het gebedt/ soo datter veel van haer-lieden veel jaren sonder eenich verdriet / sonder eenighe menschelijcke vertroostinghe inde wildernisse vol-herdt hebben/ sommighe in groote ende menichvuldige arbeyden ende perijckelen; ja oock sommighe in tormenten ende lyden. Want uwe conversatie/ o Heere/ en brenght geen verdriet mede/ maer ghy zijt gewoon in groote vreughdt ende blijdschap van uwe fonteynen/ o mijnen Salichmaecker / te schencken uwen wijn; uwen wijn/ die voort-brenght ontallijcke maeghdekens/ uwen wijn met den welcken ghy uwe Heylighen droncken maeckt. Ten tweeden/ overdenct de ijdelheyt van allen menschelijcken troost: want het gaet doch al voor-by ghelyck eene schaduwe / ende

Boët. de Consol.

Dit is den aerdt van de Wel-lust,
Dat sy eerst gheeft ghenoecht' en rust
Aen de Weeldighe herten;
Maer als eene bie vervlieght zy kort,
VVanneer den honinck is ghestort
Door-straelt den gheest met smerten.

Maer

Maer de blevelinghen van eene goede ende heylige ghedachte ende meditatie/verblyden de siele/die in den Heere haer vermaeck neemt. Want in het ghebedt/ seght den H. Bernardus/drinct men den wyn die den geest verheught; den gheestelycken wyn/die droncken maeckt/ende doet den mensch alle wereltsche ende vleeschelycke dinghen vergeten. Ende den H. Augustinus/ door-wont zijnde met de pylen van de Goddelijcke liefde/seght: Soeter zijn de tranen der ghener/die bidden; dan de blijdschappen/die men schept uyt de schou-spelen. Ende wat seght hier af den Koninckleijcken Propheet David? Ghelijck den hert verlanght tot de fonteyne der wateren/alsoo/ verlanght mijne siele tot u/ o Godt. Ende wat sal den Heere/die rijck ende overvloedich is/ in genade desen gheven? Hy sal ontwijfelijck geven dat hy belooft heeft: Ick sal den dorstighen om niet gheven van de fonteyne der levende wateren. Wie sal my verleenen/ dat mijn ghebedt oock verhoort worde/ en dat my Godt geve het gene/dat ick verwachte.

Platus.

Bern. ser. 18. in Cant.

Apoc. 21.

Iob. 16.

Het 3. point. Bemerckt hoe dat de Heylighen inden hemel onse perijckelen/ende onsen arbeyt aenschouwen; ende hoe datse door de liefde/diese den menschē draghen / vierichlijck Godt al-machtich voor ons bidden; ende hoe schādich dat het is/dat wy slaperachtich zijn in't beneerstigen van onse salicheyt/besonderlijc in't bidden/ende dat wy slou ende traegh komen in Godts teghen-woordicheyt/luy ende slap zijn in't midden van de vierighe Cherubijnen ende Seraphijnen? Ende hier om is't/ dat de H. Kercke met recht bidt/ dat den hemelschen Vader soude gelieven onse gebedē met haer-lieden gebeden t'samen t'ontfangen. Ten tweeden/ hoe dat sy lieden in des eeuwicheyt den Heere verheffen/in de vergaderinghen des gheloovighen volcks; ende in den setel der ouderen hem loven. Hier om beghint van nu af te wercke te stellen/ o siele/ die de bruydt Christi zijt/ 't gene/daer ghy toe gheschapen zijt/ om hier in altijdt te volherden/noch en ghedooght niet/dat ghy door ijdelen klap ende wercken / veel tijdts onnuttelijck verquist/ noch dat den tydt/ die u ghestelt is tot het ghebedt/ ende tot de Godt-vruchticheydt verkort ende vermindert worde.

De Heyligen in den hemel aen sien onse perijckelen/ ende bidden uyt liefde voor ons.

Ghebedt om de viericheydt der Heylighen te verwerven.

Psalm. 68.

DE *beschaemtheyt heeft mijn aensicht over-deckt, mijnen Heere, mijnen Godt, Want ick vremdt ben ghe Worden mijnen broederen u We heylighen, ende een uyt-lander, Want ick in geender manieren gelijck en ben den kinderen mijnder moeder, u We Kercke. VVant ick bemercke, dat sy in haer leven vervult zijnde met den heylighen Gheest, ende met u We gratie, noyt opgehouden en hebben van te bidden, dat sy in de Godtvruchtighe Wercken hebben volherdt, ende met alle sorchvuldicheydt ghe Wandelt in u We Goddelijcke tegen-Woordicheydt. Och met hoe veel suchten hebben sy voor de deuren van u hemelsch palleys gheklopt, ende oock be Weeght u alder-goedertierenste herte, o Heere Iesu! met hoe veel-der-hande begheerten vol ootmoedichheyts, hebben sy gepasseert door de Wel-gheschieckte slach-ordre van u We H. Enghelen! desen buyghden hondert-mael s' daeghs sijne lichamelijcke knien, ende duysent-mael de knien sijnder herten tot u, ende dien met Weenende ooghen riep uyt het diepste sijnder herten, in droefheydt ende teghenheydt We sende, op datter een straelken van u, die de Sonne der rechtveerdicheyt zijt, in sijn siele soude schijnen, Waer door de Wolcken der booser ghedachten verdreven, ende de dijstelen ende doornen uyt sijne aerde uyt-geroeyt souden mogen Worden. Ick versuchte soo veel te meer in mijne miserien ende allendicheden, op dat ick haerlieden soude moghen naer-volgen; 't is Waer, ick heb den Wille, maer ick en sie niet hoe dat ick het selve soude konnen volbrenghen, ten zy dat het my van u ghegheven Worde. Ick sal opstaen, ende u alleen soecken, den Welcken mijne siele bemindt, ick sal my in eenicheydt vertrecken, op dat ghy soudt moghen spreken aen mijn herte, ende dat ick soude voortgaen van deughde tot deughde, tot dat ick u sal sien, den Godt der Goden, in Sion, tot dat ick dronckenghemaekt Worde van de over-vloedicheydt u Wes huys. Hier toe, bidde ick u o Heere, leydt my op de paden*

In welcker haeghen de Heylighen hier beneden ghewandelt.

Cant. 3.

Psalm. 35.

de paden uwer gheboden, in dese verwoeste plaetse vol schricke Psal. 118.
ende vervaertheden, op dat ick u altijdt mach dienen, met vreese
ende bevinghe; noch dat ick niet en zy al te onbevreest in perijc-
kelen, noch al te kleyn-hertich in teghen-spoedt. Dit maeckt my Bernard.
voor-waer vervaert, ende door-snijdt mijn herte met het sweert Den mensch
van eene grouwelijcke vreese; dat ick in 't middel, van soo me- dient te vree-
nichvuldighe perijckelen, niet bevreest, niet gheoeffent, noch niet sen eñ sorgh-
sorchvuldich ghenoech ghevonden en worde. VVant een van vuldich te
beyde moeten wy door onse onachtsaemheyt voor goedt vinden, wese bemerc-
te weten, dat wy t' eenemael den vijanden over ghelevert zijn, kēde hoe veel
ende dat onwetende ('t welck van ons wil keeren; uwe goeder- vijanden op
tieren goedtheydt) oft, is 't dat wy soo ghestelt zijnde, door uwe hem uyt zijn.
machtighe handt bewaert worden, dat wy dan wel voor on-
danckbare menschen gerekent mogen worden. Hierom breydelt Isaiæ 48.
mijnen mondt, met uwen lof, op dat u mijne wercken ghebene-
dijden. VVant ghy beveelt, altijdts te bidden, ende tot gheender
tijdt op te houden. Och, oft ick dan mochte door goede, door hey-
lighe ende Godt vruchtighe wercken uwen heyligen naem ghe-
benedijden, als mijne kranckheyt, ende d' ongestadicheyt mijnder
herten niet toe en laet met u te spreken; ende uwe glorie te ver-
kondighen met de hemelen, die ghy ghedurichlijck als eenen
loon, een paleys ende een rijck dat ons belooft is, voor ons aen-
schijn ghestelt hebt! VVant ghy hebt my gheschapen tot uwer
eere ende uwen lof, ende siet ick verwoest ende verstroyt zijn-
de, soo metter herten, als met mijne ooghen onteere u, ende als
ick het wie-roock, ende eenen alder-soetsten reuck-offer mijnen
Heere soude moghen op-draghen, siet soo zijn daer veel onreyne
gedachten in mijn herte opgeresen. VVat sal ick doen ter wijlen
de salvinghe van het ghebedt, ende de medecijne van de heylighe
contemplatie verkeert ende verandert wordt tot schuldt, ende
tot wonden ende quetsuren mijnder siele? ter wijlen het ghebedt,
't vvelck een ander voor een solaes ende lavinghe dient, my
groote droefheydt mede brenght? ter vvijlen de toe-vlucht der
allendigen aen my verkeert vvort tot gramschap, ende ten laet-
sten ter vvijlen het alder-meeste geluck ende de spijse der Engelē,

 vvelck

Welck is uwen lof, ende het ghebedt als het wat langher duert, aen my eene walghinge ende eenen af-keer mede-brenght? mijne
Psal. 138. *onvolmaecktheyt hebben uwe ooghen gesien, en verlaet my niet, en scheydt van my niet; ende ick sal wandelen, ende niet op-*
Psal. 131. *houden; ick sal vlieghen, ende niet rusten, tot dat ick den Heere, eene plaetse vinde, een tabernakel den Godt van Iacob. Ick en sal mijn ooghen geenen slaep gheven, ende mijne wijnbrauwen sluymeringhen, tot dat mijn heerte tot u ontwake; ende dat mijn begheerte my tot u trecke, die daer zijt het ghene dat mijn herte soude konnen begheeren, Amen.*

Practijcke om te komen tot vierigheydt der Heylighen.

Stelt uwen patroon des maendts toe-sienders over uwe wercken: volght syne deughden na.

TEn eersten, stelt uwe H. Patroonen, besonderlijck die u alle maenden vallen, als toe-sienders op u ghebedt ende wercken, leest met haer-lieder de psalmen ende lof-sanghen, ende neemt haer-lieden affectie aen.

Ten tweede, let neerstelijck op hare besondere deughden, ende volght se naer. Ende op dat ghy dit wel soude mogen te wercke stellen, soo door-leest sorchvuldichlijck haer levens.

Ten derden offert door hare handen aen den Heere, uwe koude ende flauwe ghebeden.

Ten vierden, besoeckt haer lieden graven, reliquien, ende verweckt d'andere menschen door u exempel, ende door het verhalen van 't ghene datse ghedaen hebben, om haer eere te bewijsen.

Ten vijfden, begheeft u neerstelijck tot d'oeffeninghe van 't ghebedt, want het woordt Godts is vierich ende brandende. Hier om is 't by al-dien dat ghy kout, ende slap zijt, komt tot den Heere, spreckt tot hem, die daer is, een verslindende vier, ghy die anders niet en zijt, dan stof, ende asschen.

2. Mach. 1. Levit. 9.

Ten sesten, gelijcker-wijs als de kinderen van Israel eenen jaerlijcken dach hadden van het vier, ofte urim, op den welcken sy haer verheuchden, om dat als-dan haer-lieden uyt den hemel het vier ghesonden was, ende over sulcks Godt bedanckten: desghelijcken moeghen wy eenen sekeren tijdt kiesen om Godt al-machtich

te loven

te loven ende te dancken voor de gratie van onse rechtveerdich-makinghe/ende van onsen roep/ ende door de vernieuwinghe der selve/jae dat meer is/wy behoorden het vier van sijne Goddelijcke liefde / elcke ure te vernieuwen ende te vermeerderen. Want wat kander soeter gebonden worden? ende wat isser profijtelijcker?het gaet alle ghevoelen der menschen ende alle blijdschap te boven/ 't ghene de siele/o Heere Jesu/ in u smaeckt / de welcke van haer-selven niet vermeten en is / maer in u leeft / die zijt haer leven ende ghenoechte.

Verkiest eenen sekeren dach om Gode te dancken van uwen roep en̄ rechtveerdich-makinge.

Schiet-Ghebedekens.

HOe groot is de menichvuldicheydt van uwer soeticheyt Heere,die ghy verborghen hebt den genen die u vreesen. Psal.30.

In 't aenschouwen der Enghelen,sal ick u lof singhen,ick sal aenbidden tot uwen heyligen tempel,ende belijden uwen naem. Psalm.137.

Ghelijck den herte begheerte heeft tot de fonteynen der wateren,alsoo heeft mijne siele begheerte tot u, o Godt. Psal 41.

Ick hebbe mijne handen uyt gereckt tot u,mijne siele is voor u als de aerde sonder water, Psal.142.

Heere verhoort my haestelijck, mijnen gheest is beswcken. Ibid.

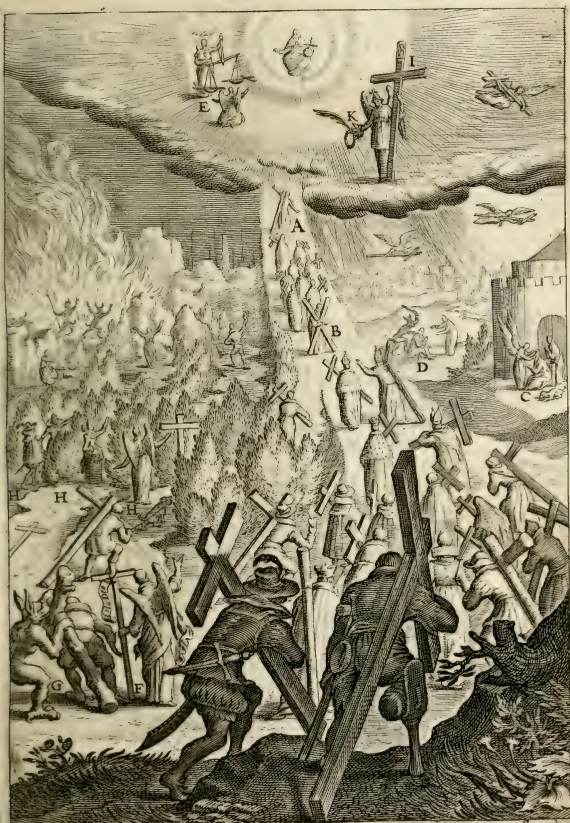
De rechtveerdicheydt sal my,als eenen palm boom bloeyen, ghelijk den Ceder-boom van Libanus, sal hy vermenichvuldight worden. Psalm.91.

AEN-MERCKINGHE OP HET VIII. BEELDT.

Ontfermt u uwer Moeder de H. Kercke/ doet alle neerstichheydt om haer te beschermen door u Godt-vruchtich leven ende uwe vierichheydt.

BEmerckt dat[A]de heylige Kercke is de Moeder van alle gheloovigen, ende dat de selve van[B]de duyvelen, ketters, ende on-geloovigen bevochten wordt, door wapenen ende schriften. Soo dat den duyvel een groot deel [C]des werelts van de heylighe Kercke af-treckt. Aen-hoort hoe datse van hare [D]kinderen hulpe ende bij-standt eyscht ende begheert door ghebeden, ende beteringhe van leven, al is't datse vanden[E] heylighen Gheest, ende vande[F]Enghelen beschermt wort. Dit vereyscht Christus Iesus onsen alder-goedertierensten Heere, oock van ons die; [G]in het hooch weerdich heylich Sacrament des Autaers(t'onser liefde) sy-selven ons mede ghedeylt heeft, ende hem gheweerdight heeft met ons te wesen tot het eynde des wereldts, al was 't dat hy wel wiste, dat hy hier door met veel lasteringhe soude bevochten worden, de welcke wy behooren met vierige deughden te verdrijven.

Het

E
I
K
A
B
D
C
H
H
H
G
F
XXIX
8

HET VIII. CAPITTEL.

Van 't vijfde verweckſel, de liefde tot onſe Moeder de H. Kercke, 't welck is de meditatie van de verdruckinghe der H. Kercke.

HEt 1. point. Bemerckt ten eersten / hoe dat onsen Salich-maker de H. Kercke als syne bruyt met syn dierbaer bloet ghetrout/ende de selve in sulcker voeghen bemindt heeft/ dat hy voor haer de bittere doodt heeft willen sterven: ende dat hier om syne ghetrouwe dienaers (als sy van hare vyanden om-ringhelt is) haer kloeckelijck behoorden te bescher-men/ ende met eene sonderlinghe vromicheydt voor haer te vechten. Ten tweeden/ over-leght hoe veel heylighe ende Godt-vruchtighe mannen / dat hier ghevonden worden/die door dagelijcksche tentatie van teghen-spoedt ende vervolghinghe bevochten worden. Want alle die Goddelijck leven willen in Christo/ die sullen vervolghinghe lyden: noch daer en sal geene moeyelijckheyt der vervolginghe ont-breken/ soo wanneer de neerstichheydt om de Godt-vruchticheyt te beoeffenen/niet achter-ghelaten en wordt. Dus her-haelt met uwe gedachten/het gene op voor-leden tijden gheschiedt is; ende ghy en sult in't oude Testament niet een vinden/die Gode aen-ghenaem is geweest/den welcken van te voren ghe-lijck het goudt niet ghesuyvert en is gheweest door het vier van tegen-spoet. Ten derden/bemerckt hoe groote vervolghinghen dat de gheheele H. Kercke lydt door de gheheele wereldt / soo van de Turcken als van de Heydenen / maer besonderlijck van de ketters. Wat Koninck-rijcken en hebben dese niet vernielt? Wat heylighe plaetsen en hebben sy niet onteert? Maer boven al wordt de H. Kercke ver-volght van al-sulcke / die qualijck leven ende noch-tans in de selve kercke eenighe gheestelijcke Over-heydt bedienen. Want dese dienaers Christi zijnde gelijck den H. Bernardus ghetuyght/dienen Ante-christ: sy zijn vereert door de goederen des Heeren/ en en bewijsen nochtans den Heere/daer't al af kōt gheene eere; soo dat de H. Kercke met recht mach

Hoe Godt syne H. Kercke bemint heeft wat die geleden heeft en dagelijcks lijdt/ hoe ghy die moet voorstaen.

2. Tim. 3.

Bernard.

Isaiæ 38. seggHen: Siet in den vrede is mijne bitterheyt d'alder-bitterste/ eerst bitter in de doodt der Martelaren/ daer na noch bitterder in het bevechten van de ketters/ende ten laetsten alder-bitterste in de boose manieren van mijne eyghene huys-ghenooten.

De quade gheestelijcke persoonẽ zijn seer schadelijc

Greg. hom. 17. in Eu.

Ende den H. Gregorius seght: Ick late my voorstaen/ beminde broeders/ dat Gode gheenen meerderen spijt aen-ghedaen en wordt van iemandt/als van de Priesters/ als hy siet / dat de ghene / die hy tot onder-wijsinghe van d' andere ghestelt hadde/ on-ghestichtelyc leven/ ende dat sy selver sondigen/ die de sonden behoorden te beletten. Ende de sonden die van de Religieuse persoonen ghedaen worden/ en zijn oock niet minder/van de welcke wy geheele ghemeynten ende vergaderinghen beklaghen / die jammerlijcken gheschendt ende mis-maeckt zijn; waer van oock sommighe/ als sy behoorden te wesen het sout des wereldts / soo zijn sy dwaes ende on-wijs ghewordẽn;ende als haer-lieden toe-stondt een Enghelsch leven op der aerden te leyden / ende andere in goedt exempel voor te gaen / hebben alle verargeringhe in de werelt ghebrocht / ja zijn oock leeraers ende meesters ghewordẽn der dwalingen.

Onsen Saligh. maecker gheeft ons moet in het Sacrament des Autaers.

Het 2. point. Bemerckt hoe dat Christus Jesus uyt eene on-eyndelijcke liefde/ sy-selven aen syne Kercke achter-ghelaten heeft in het hooch-weerdich H. Sacrament des Autaers / op dat hy alsoo met haer soude moghen wesen tot het eynde des wereldts toe/ tot beschermінghe ende troost van alle gheloovighen. Bemerckt nu hoe veel on-ghelijcks dat hy sy-selven t'uwer eere onderworpen heeft/ het welck hem aen-ghedaen wordt soo van de tooveraers ende ketters/ die hem niet alleen met voeten en plachten te treden/ maer met ontallijcke andere onbehoorlijcke manieren t' onteerẽ. Ende och/ oft dit van dese alleen gheschiede! maer het ghene/ dat beklaghens weerdich is/sulcks wordt hem menichmael aen-gedaen van Catholijcken/ ende sommige Priesters/ende Religieusen/ die sonder vreese van sijne Goddelijcke Majesteyt leven / soo dat hy met recht dit beklach weder om mach ghebruycken:

Zach. 13.

hier mede ben ick ghewondt in het huys der ghener/ die my beminden. Want die voor den Heere

haer

haer bloedt behoorden ghestort te hebben/ dese hebben den spot met hem ghehouden/ende hebben hem ander-werf ghecruyst. Bemerckt nu hoe dat de ondersaten eenen sterfelycken Koninck/die met haerlieden in slach-ordre staen soude / oock met het tusschen-stellen van hare eyghene lichamen/helpen ende voorstaen souden: doet het selve voor uwen Koninck Christus Jesus / voor uwen Vader / uwen Verlosser/den ghenen/ die u soo menigher-ley weldaden bewesen heeft; ten laetsten/doet het voor den Bruydegom uwer siele.

Het 3. point. Bemerct hoe kloeckelyck dat de Machabeen voor haren Godt ende syne Kercke ghevochten hebben / ende in welcker voeghen dat de Apostelen/Martelaers ende Leeraers/na de doodt ons Salich-makers gestreden hebben/ ende besonderlyck hoe de HH. Athanasius/Hieronymus/Augustinus / etc. de ketters met hare schriften / ende met veel andere manieren bevochten hebben: met hoe-danighe sorgh-vuldicheydt dat sy / als goede wachters/op de torens ende wacht-plaetsen van de H. Kercke ghestelt zijnde / ghewaeckt hebben over hare kudde:ende hebbẽ niet alleenlijc voorvechters der sielen gheweest / het welck wel het principaelste is; maer hebben desghelycken oock mannelyck voor de vryheydt der Heyligher Kercke ghestaen/gelyck namentlyck ghedaen hebben de Heylighen Stanislaus ende Thomas Cantuariensis. Ten tweeden/hoe grooten glorie dat sy hier door verkreghen hebben:want sy niet over-wonnen en hebben tydelycke vyanden/ maer de princen deser wereldt/ ende de machticheden der duysternissen. Ten derden/ wat vermach eenen/die eenen oprechten yver heeft/ ghelyck den Heylighen Dominicus/ Franciscus/ Ignatius/Xaverius. Voor-waer twaelf Apostelen een weynich deeghs/luttel Religieuse Persoonen in getal/hebben meer ghearbeydt ende meerdere vruchten vergadert / dan duysendt andere. Den saligen Ignatius was gewoon te segghen/dat het on-ghelooflyck was hoe groote saken dat Godt door den mensch was werckende / waer het saecke dat den mensch die verkreghen gratie wel waer ghebruyckende. Aen-hoort dan uwe Moeder de H. Kercke

Hoe dat de Apostelen/ Martelaers Leeraers en andere Heylighen voor de Kercke Godts hebbẽ ghestreden.

Ephes. 6.

B. P. Ignatius.

Vermaent der H. Kercke tot ons. H. Kercke u met dese woorden aen-spreken: Mijnen Sone ontfermt u mijnder/ die u in mijnen buyck

2. Mach. 7. neghen maenden ghedraghen hebbe/ ende u drij jaren melck ghegheven ende ghevoedt hebbe/ ende tot desen ouderdom ghebrocht. Ick bidde u sone dat ghy wilt aensien tot den Hemel/ ende de aerde/ ende tot alle de dinghen/ die daer in zijn; ende dat ghy verstaet/ dat Godt dit al van niet gheschapen heeft/ ende dat gheslachte der menschen: Alsoo sal't gheschieden dat ghy desen Scherp-rechter niet vreesen en sult; maer weerdich gheworden zijnde uwer broederen ende deelachtich/ ontfanght de doodt/ op dat ick in de bermhertichheyt u mach met uwe broeders ontfanghen. Aen-hoort dit segghe ick van de H. Kercke; want door haer zijn wy her-boren/ ende

Luc. 1. worden van haer daghelijcks ghespijst/ op dat wy in heylicheydt ende rechtveerdicheydt voor Godt

1. Mach. 2. souden leven. Dus laet ons aen-nemen den yver van Mathathias/ als wy sien de verdervenisse onses volcks. Siet/ de heylighe dinghen zijn gheworden in de handen der vremde/ sijnen tempel is als een on-edel mensch/ de vaten van haerder glorien zijn ghevanghen wech-ghevoert/ hare ouderlingen zijn doodt-gheslaghen in de straten/ ende hare jonghelingen zijn gestorven door der vyanden sweert: alle hare vercieringhe is wech ghenomen/ onse heylighe dinghen/ ende onse schoonheydt/ ende onse claerheydt is verwoest.

Ghebedt voor de H. Kercke.

Psalm. 2. *T'Samen hebben ghestaen de Koninghen der aerden, ende de Princen zijn te samen over een ghekomen teghen den Heere, ende teghen sijnen Ghesalfden, ende sijn Kercke: Daer om*

Thren. 1. *weenende heeft sy gheweent des nachts, ende hare tranen zijn op hare wangẽ, ende daer en is by na niemant die se troost uyt allen hare beminde. Sy heeft ghewoont onder de Heydenen, ende sy en heeft gheen ruste ghevonden: alle hare vervolghers hebben haer achter-haelt tusschen de benautheden haers kindts. Daer om ben ick weenende, ende mijn ooghen water voordts-brenghende, want mijn kinderen zijn verloren gheworden, want den vyands*

vijandt heeft de over-handt ghekreghen. Het kindt ende den ouden man, hebben op d' aerde buyten gheleghen; mijne maeghden ende mijne jonghelinghen zijn ghevallen met den sweerde. Thren. 4.
Hoe is 't goudt verduystert, hoe is die beste verwe verandert, hoe zijn de steenen der alder-heylichster plaetsen verstroyt in 't hooft van alle straten! De heerlijcke kinderen van Sion, ende ghekleedt met den besten goude, hoe zijn sy gheacht voor aerde vaten, het werck van een pot-backers handt! Hare Nazareen witter dan sneeuw, blinckender dan oudt ijvoor, schoonder dan sapphiren, Religieuse persoonen wel verstaende, sommighe af-vallighe ende Priesteren. Hun aensicht is swerter gheworden dan kolen, ende sy en zijn niet bekent gheweest in de straten; want om de sonden van hare Propheten, ende om de boosheden Psal 105.
van eenige hare Priesters, hebt ghy Heere met eene rasende gramschap ghestoort gheweest op u volck, ende ghy hebt een walghinghe van u erf-deel ghehadt, ende siet die in gheele zijde kleederen op-ghevoedt worden, hebben dreck om-helst. Thren. 4.
Ghedenckt Heere wat haer gheschiedt is, aen-merckt ende siet onse versmaedtheydt; onse erffenisse is voor-waer ghekeert tot de vreemde, ende veel Religieuse persoonen zijn weder ghekeert na Egypten; de knechten hebben over ons heer-schappije gehadt; daer en is niemant geweest die ons uyt hun handt verlossen soude. Bekeert ons Heere tot u, ende wy sullen bekeert worden; vernieut onse daghen als van 't beghinsel. Keert af van ons uwe gramschap, want uwe kinderen zijn verlaten gheweest, ende luttel menschen zijnder die eenen waerachtighen ijver hebben van uwe eere. Verhoort, Heere onse ghebeden, op dat de gheheele aerde wete ende kenne, dat ghy onsen Heere onsen Godt zijt; ende dat uwen heylighen naem aen-gheroepen is gheweest over Israel ende sijn gheslachte, Amen.

Practijcke

Practijcke om de H. Kercke in noodt zijnde, te hulpe te komen.

Bidt voor de H. Kercke en die haere wel vaert konnen voorderen al-le Religieuse orde / etc.

TEn eersten / het is goedt ghestadighe ghebeden aen te nemen / ende die tot de H. Kercke voegen / oock tot de Princen / ende den genen die de ghemeyne welvaert seer voorderen ofte hinderen konnen: Aldus seght den salighen Ignatius / dat hy daghelijcks met over vloedighe tranen badt voor de wel-vaert van den Koninck van Spagnien / als eenen van hem ghebeden voor den Koninck vereyschte.

Ten tweeden / voor alle religieuse orderen te bidden; want dit de heylighe Kercke grootelijcks aen-gaet: ende aldus wordt men deelachtich van veel-der-ley verdiensten / door verscheyden medaellekens / ghelijck het uyt de af-laten blijckt.

Ten derden / eeren / vieren / ende bidden de Heylighen ende Enghelen / die ghestelt zijn als beschermers van de Provincien ende Landen / die met ketterije besmet zijn.

Ten vierden / naer sijn macht mede-helpen tot onderhoudt der Seminarien ende plaetsen / daer de jonckheyt onder-wesen wordt / ende tot de bevorderinghe van de Christelijcke leeringhe / ende dusdanighe andere Godtvruchtighe oeffeninghen / 't zy door sijne middelen / 't zy door sijnen raedt.

Ten vijfden / den vrijdom van de H. Kercke kloeckelijck voor te staen / door de welcke oock de alder-sterckste martelaers de doodt ghestorven zijn / als is gheweest den H. Thomas Cantuariensis / etc.

Spreeckt eer-lijck van de gheestelijcke overheydt.

Ten sesten / van de geestelijcke Overheydt al tijdt eerlijcken ende deghelijcken spreken / haer lieden alle eere bewijsen; het welck den H. Franciscus in sulcker voeghen bevert hadde / dat hy eer eenen Priester van eenen Enghel soude ghegroet hebben / waer 't sake dat sy hem beyde te samen hadden komen t'ontmoeten.

Schiet-Ghebedekens.

GOdt der heyr-krachten keert u omme, ende besoeckt desen wijngaert. Psalm. 79.

Onsen beschermer, Godt, aen-siet, ende siet in 't aensicht van uwen ghesalfden. Psalm. 83.

Weest onser ghedachtich Heere, in 't wel-behaghen uwes volcks, besoeckt ons met uwe salicheyt, op dat ghy mooght gheloofd worden met uwe erffelijckheydt. Psal. 105.

Maeckt ons salich Heere onsen Godt, ende vergadert ons van de natien, dat wy moghen belijden uwen heylighen naem. Ibid.

AEN-

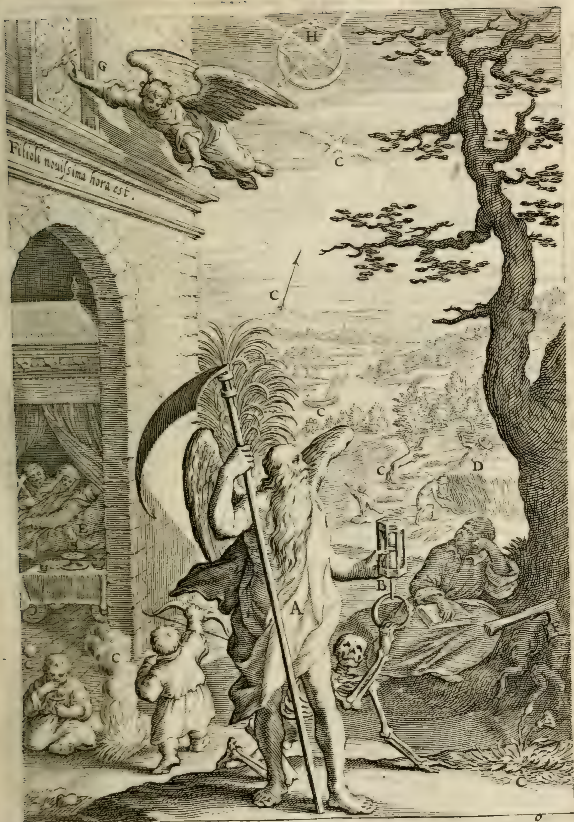

AEN-MERCKINGHE OP HET IX. BEELDT.

Weest uwer siele genadich/ Die Godt wilt behaghen/ ende de over-ledenen; ende begheeft u kloeckelijck tot de deughdt.

BEmerct hoe dat[A]de sielkens in 't vagevier, door uvve deught ende ghebeden hulpe versoecken, hebt mede-lijden met haer, ende veracht hare begheerte noch[B] des Enghels vermaen niet, (gelijck[C]desen on-vvijsen doet) vvant ghelijck sy haer vonnisse ontfangen hebben, al-soo sult ghy oock het uvve ontfangen. Dus komt haer te hulpe (gelijck[D]desen sone sijne moeder) door [E]offeranden, [F] ghebeden, ende[G]aelmoessen. Och hoe blijden boodschap sullen [H]de Enghelen hier af over-dragen In dien dese siele eene [I] ure gheghunt vvare, peyst hoe sy die besteden souden. Overleght oock of t uvve vvercken al-dus niet ghesuyvert en moetē vvesen; ondersoeckēde oft sy[K]hout zijn, hoy, goudt, oft kostelijcke steenen. Den heylighen Cyrillus seght, dat-men kleyne sonden by stoppelen mach vergheliijcken, die haest verbrant zijn; andere by hoy, daer den brandt vvat langher in duert; maer die noch grooter zijn, by houdt, daer het vier meerder ende langer voedtsel in vindt. vervvondert u over [L] Godts recht-veerdichheydt, die dit al siet ende toe-laet.

HET

Filioli nouissima hora est.
G
H
C
C
C
C
D
E
A
B
F
C
C
C
V
9

Het IX. Capittel.

Van het seste vervvecsel, van de liefde die men moet hebben tot de sielen die in 't vaghevier zijn, oft de Meditatie van het vaghevier.

Het 1. point. Over-leght hoe dat ghy ghemoet soudt wesen/ in dié ghy wist/ dat ghy verwesen waert om verbrant te worden/ met een groote beschaemtheydt voor de gheheele wereldt/ wat soudt ghy al doen/ oock alleen om dese maniere van doodt met een andere te veranderen/ voorwaer ghy soudt alle middelen hier toe ghebruycken. Ende is 't dan moghelijck/ als iemandt gelooft dat men om eene daghelijcksche sonde/ dusdanighe ende soo langhdurighe tormenten moet lyden/ dat men nochtans die niet en soude willen/ niet alleen veranderen/ maer gheheel ontgaen/ door hem t' onthouden dick-wijls van een ydel woordt/ oft met eene kleyne verstervinghe sy-selven aen te doen? Bemerckt/ waer 't sake dat ghy uwe ouders oft vriendé saeght in dese pynen ligghen/ hoe dat ghy u soudt ghevoelen; besonderlyck waer 't datse uwe hulpe versochten door jammerlijck kermen ende klaghen/ peynst oft het u soude lusten te lacchen/ ende u selven ghenoechte aen te doen? Dus aen-hoort haer roepen: Ontfermt u myns/ ontfermt u mijns/ ten minsten ghy mijne vrienden/ ende zijt my behulpsaem waer ghy kondt en mooght/ met ghebeden/ vasten/ ende aelmoessen. Grouwelijcke pijnen der sielen. Iob 19.

Het 2. point. Vraeght haer wat sy lyden/ ende waer om; ende ghy sult verstaen/ dat de pyne die de sielens lyden/ de welcke van de geleerde de pyne des ghevoelens wordt ghenoemt/ soo groot is/ als opt eenigen quaedt-doender oft martelaer in dit leven geleden heeft/ ghelijck het selve de HH. Gregorius ende Augustinus betuyghen; ja dat meer is/ datse meerder is/ als iemandt in dese wereldt soude konnen verdragen: soo dat Cesarius seght/ datse grooter is/ dan d'alder-wreetste tyrannen souden konnë versinnen: ende wat en hebben sy door hare boosheydt niet bedocht! Ten tweeden/ soo lyden sy de Hoedanighe dat de pyne des ghevoelens is. Gregor. in Psal. 37. August. de vera & fals. pœnitent. cap. 18. Cæsar. homil. 7.

De pijne van 't ghene datse moetẽ derve.

pijne van te derven het aenschijn Godts/ ende is 't sake dat/ als het gene daer men seer naer verlanght uyt-ghestelt wordt al-hier/ de siele moeyelijck ende lastich valt; wat meyndt ghy datse ghevoelen ende lyden/ door 't lange derven van 't aen-schouwen ẽn het om-helsen van harẽ alder-liefsten Vader/ ende Bruydegom/ daer sy soo lange naer verlanght hebben; ende dat soo veel te meer/ door dien datse het selve in haer leven met kleyne moeyten haddẽ konnen ontgaen: 't welck sy nu niet sonder groote ende uyt-ghesochte tormenten en konnen betalen? Och hoe lastich/ hoe droevich/ ende moeyelijck valt dese ballinghschap aen de vrienden ende kinderen/ ende den genen die daer haken ende snacken naer Godt/ als wesende de fonteyne van de levende waterẽ/ tot de welcke sy soo veel jaren ghearbeydt ende verlanght hebben te komen! Rechtveerdich zijn nochtans d'oordeelen Godts ende waerachtich.

Waerom dat de sielen dit lijden.

Het 3. point. Bemerct om wat sonden dat de sielen dit lyden/ ende ghy sult bevinden dat het is/ oft om doodelijcke sonden/ van de welcke de schuldt vergheven is; oft om kleyne dagelijcksche sonden/ ghelyckerwijs souden moghen wesen ydele woorden/ onachtsaemheydt in Goddelijcke dinghen/ etc. Ten tweeden/ onder-vraeght haer wat ghevoelen datse nu hebben van de wel-lusten/ ende van d'eere deser wereldt. Ten derden/ wat eene wreetheyt ende onmenschelyckheydt dat het soude wesen/ dese met twee oft dry woorden te konnen verlossen/ ende dat te veronachtsamen/ oft te vergheten/ ende hoe dat u dit ter herten soude gaen/ waer 't by al-dien dat ghy in hare plaetse waert. Ende wat isser doch van noode om haer te verlossen/ dan luttel gebedekens te lesen/ eenige aelmoessen te gheven/ oft d'af-laten haer toe te voeghen? Och hoe neerstelijck ẽn sorchvuldelijck souden sy 't selve te wercke stellen/ waer het sake dat haer-lieden een urken ghejont werde van penitentie/ om van soo grouwelijcke/ nochtans rechtveerdige tormentẽ verlost te wesen! Ten laetstẽ/ weet dat het door 't rechtveerdich oordeel Gods gheschiedt/ dat de ghene die on-bermhertich tot de over-leden zijn/ de selve oock naer hare doot/ geene hulpe van de levende en sullen beproeven; ende dat

het daer-en-tegen van de Goddelijcke genade/ dus gheschickt schijnt te wesen/ dat den ghenen die eene siele uyt het vagevier heeft verlost/ by-na van syne salicheydt voorsekert is: aen-ghesien dat de Godt-vruchtige sielkens seer danckbaer zijn/ ende niet op en houden in den hemel te bidden voor den ghenen/ van de welcke sy wel weten soo veel deughts ontfanghen te hebben.

Het is een groote hulpe ter salicheydt bidden voor de sielkens.

Ghebedt voor de sielen die in 't Vaghevier zijn.

O Vader der ghenade, ende Godt van alderley troost, weest de sielen ghenadich, over de welcke uwen heylighen naem aen-gheroepen is; dat doch tot u kome haer suchten ende kermen; doet open de ooren uwer goedertierenheydt, ende vertoont haer u aensicht, daer sy soo veel jaren naer verlanght hebben. Het is wel waer dat uwe oordeelen op-recht ende rechtveerdich zijn, ende daer en is gheen quaedt mede ghemengelt; maer uwe bermherticheydt gaet alle uwe wercken verre te boven. Spaert, Heere, spaert u uyt-verkoren volck, ende en stelt uwe erffenisse niet tot een verwijt, datse bespot worden van hare vijanden. Verleent my gratie dat ick haer door ghebeden, door vasten ende Godt-vruchtighe wercken soude moghen helpen, ende brenghen tot het ghenieten van uwe Goddelijcke majesteyt. VVant ick wel wete, dat sy mijns beter sullen ghedachtich zijn, ghekomen zijnde in u rijck, dan den schencker van Pharao Iosephs in-dachtich was: maer met reden souden de menschen my met de selve mate weder-om meten door u rechtveerdich oordeel, naer mijn doodt, daer ick dese sielen nu mede ghemeten sal hebben. Daer en is voorwaer niet wreeder, dan te hooren dese vvoorden: Ontfermt u mijns; ende t'aen-schouvven met de ooghen ons gheloofs, dat brandende vier, ende de grouvvelijcke tormenten, ende hem niet ghevveerdighen met luttel Ghebedekens, oft eenighe af-laten, te helpen uvve alderliefsste sielen tot de vvelcke ick oock verbonden ben. Och, hoe souden sy de uren over - brenghen, die ick soo onnuttelijck laet

Helpt de sielkens in 't vaghevier door uwe Gebede / etc. ende sy sullen uwes by Godt ghedachtich zijn.

voor-by gaen! hoe grooten profijt souden sy in korten tijdt doen in de Godtvruchticheydt! Hier om begheere ick met uvve gratie gheholpen zijnde, in sulcker voeghen mijn leven aen te stellen, ende de Wel-lusten met de ijdelheydt des Wereldts te versaken, op dat ick niet en kome in de plaetse haerder tormenten; maer dat ick ontbonden zijnde vā dit stervelijck lichaem tot u mach komen, tot u, die daer zijt de begeerte mijnder herten, de ruste, de blydschap ende glorie, daer ick duysendt-mael naer verlanght hebbe; Amen.

Practijcke om de sielen die in 't Vaghevier zijn, behulpich te vvesen.

Sy zijn te helpen door fundatien/ gebeden/ aelmoessen / aflaten/etc.

TEn eersten/ soo kan men besorgen dat de Godtvruchtighe fundatien ende in-stellinghen / onder-houden worden.

Ten tweeden/ hier toe dagelijcks sekere gebeden ende aelmoessen schicken / ende dat soo dick-wijls als men hem op eenighe reyse begheeft oft over straten gaet.

Ten derden / gedenckenisse houden van sijne over-leden wel-doenders ende vrienden/ende bidden voor hare sielen. Tot dien eynde soo placht in veel steden den ghenen die 's nachts om gaet/ den gheloovighen hier toe te vermanen.

Ten vierden / over 't kerck-hof gaende/ eenen De profundis lesen/oft eenighe andere Ghebedekens/ende oock alsoo dick-wijls als-men passeert voor-by eenich gherecht oft plaetse der justitie.

Ten vijfden/ hem jaerlijcks laten voor staen/dat wy nu over-leden zijn/ ende Gheheden behoeven/ ende in 't heymelijck doen het ghene dat-men den over-leden ghewoon is te bewijsen/ghelijck wy weten dat verscheyden gheluckelijck ghedaen hebben.

Ten sesten/ d'af laten neerstelijck de sielkens toe-voeghen. Ende het schijnt voorwaer eene groote wreetheyt te wesen/ dit alsoo te veronachtsamen.

Schiet-

Schiet-Ghebedekens.

REchtveerdich zijt ghy Heere, ende recht is u oordeel, Psalm.118.
maer weest ghedachtich uwer bermhertigher wercken, Psal.24.
die van den beghinne des wereldts gheweest zijn.
Waer om zijt ghy Heere verre wech ghegaen, ende versmaet Psal.9.
ons in de bequame tijden, in de tribulatie.
Hoe langh sult ghy uwe siele vergheten tot het eynde, hoe Psal.11.
langh keert ghy u aensicht van die?

AEN-MERCKINGHE OP HET X. BEELDT.

Bemerckt hoe wijdt ende breedt dat den wech is / die tot de bedervenisse leydt / ende hoe veel sielen dat ghy sout konnen verlossen/waer't by al-dien dat ghy de volmaeckthepdt ter herten naemt.

BEmerckt het[A]groot ghetal der gener die verloren gaen:de welcke[B]dẽ duyvel aen-lockt, ende[C]door-schiet met heymelijcke listen ende lagen door de[D]ijdelheydt daer hy achter schuylt:[E]de wereldt treckt ende drijft voordts, te weten, door hare wetten: ende eylaes! daer wordender gevonden die[F]van selfs in de helle loopen; [G]helpt dese met exempel, woorden ende Ghebeden: och! siet hoe onseker dat het betrouwen van[H]eenen sondaer is, te weten, op een spinne-vvebbe, gelijck vvy hebbẽ in het 8. cap. vã den Propheet Iob, vvaer mede den mondt oft put van de helle over-deckt vvordt. Aen-siet hoe dat[I]de Engelen eenieghelijck tot ijver vervvecken: ja dat meer is, hoe dat [K] den Koninck Iesus Christus selve(vvaer het noodich)ghereedt is op der aerden te komen, om[L]de sielen die in perijckel zijn, te verlossen, ghelijck dit aen [M] den Bischop Carpus, hier voor-tijdts te kennen ghegheven is,soo ons verhaelt Dionysius Areopagita.

HET

יהוה
INRI
E
H
G
Venite ad me qui laboratis.
A
D
C
B
F
VI
10

HET X. CAPITTEL.

Meditatie van het sevenste vervveckſel, t vvelck is den ijver der ſielen.

DE *voor-ſtellinghe der plaetſe,* ghelijck ons in het beeldt beteeckent wordt.

Het ghevvoonelijck Ghebedt.

Het 1. point. Bemerckt ten eerſten de helſche tormenté/waer mede duyſent en duyſent ſielen eeuwelijck ghepijnicht worden/ van de welcke ſy bevrijdt ſouden hebben geweeſt/ hadde hem iemant met den ijver der Apoſtelen tot het ampt begheven om haer te bekeeré/ door welcké middel noch oock veel ſouden konnen bevrijdt worden. Ten tweeden/ ſiet opwaerts tot den hemel/ eñ bemerckt hoe dat de gheluckſalige ſielen/ Godt in dẽ hemel alle eere bewijſen/ met on-uytſprekelijcke vreught van haer-lieden ſelver/ ende met eene ſonderlinghe glorie van Godt al-machtich: welcke ſaken waer't dat ghy die ter herten wildet nemen/ hoe grootelijcks ſoudt ghy de glorie Godts/ ende de ſalicheydt der ſielen konnen vermeerderen/ ende voordts oock hoe veel ſoude hier toe helpé/ waer't by al-dien dat ghy met eenen kloecken moet/ uwe ſinnelijckheyt temdet ende deſe quade beroerten N. Ten derden/ bemerckt in hoe groot een perijckel dat den ſondaer is; want voorwaer ghelijck de ſpinne-webbe is ſijn betrouwen. Iob 8.

Over-leght den ſtaet der ſalighet ende on-ſalighet.

Het 2. point. Bemerckt hoe groot dat de hooghweerdicheydt van Godt is/ hoe grootelijcx dat het betaemt datſe van eenen-ieghelijcken ghe-eert ende bemindt worde. Ten tweeden/ hoe ſeer dat hy dit begeert ende wenſcht; want hy heeft ſijn ſelven hier om vernedert/ de ghedaente van eenen dienaer aennemende/ den menſchen gelijck geworden/ ende van weſen gevonde als eenen menſch; op dat hy in ſulcker voeghen/ als eenen goedertieren Herder/ ſijn ſchaepken op ſijn ſchouderen weder-om brenghen ſoude. Ten derden/ ende dit niet alleen/ maer dat hy hier-en-boven on-menſchelijcke tormenten/ ende ten laetſten oock de doodt gheleden heeft/ om de ſielen met ſijn dierbaer bloedt te verloſſen/ ende ons voor hem te ſuyveren een aen-ghenaem volck/ gheſtade- Phil. 2. Tit. 2.

Godt is alle eere weerdich die hem voor ons ſoo vernedert/ ende ſoo veel wyt liefde geleden heeft.

lijck volghende goede wercken. Ten vierden, dit en heeft nochtans sijner oneyndelijcker liefde niet ghenoech gheweest, maer is oock bereydt voor elcke siele in 't bysonder weder-om neder te dalen uyt den hemel, en hem te weerdigen den kelck van sijn bitter lijden noch eens te smaken, op datse tot hare salicheydt souden mogen gheraken. Over-leght oft ghy oock Godts iver in u hebt, ende oft ghy gheern u-selven, ende al wat u aen-gaet, voor de salicheydt der sielen, ende voor d'eere van Godt al-machtich te pande stelt: oft dat ghy hier-en-teghen niet het minste van u ghemack en eere en wilt derven, waer door de sielen die met het dierbaer bloedt ons Salich-makers ghekocht zijn, souden moghen tot hare salicheydt gheraken?

Neerstichheydt des duyvels ende sijnder mede-gesellē om de sielen te vernielen. 1. Pet. 5.

Het 3. point. Bemerckt ten eersten de uyt-nemende neerstichheydt die den duyvel ghebruyckt; want hy gaet om als eenen briesschenden leeuw, soeckende dien hy verslinden mocht, ende seyndt sijne mede-ghesellen aen alle kanten, om de sielen te vernielen, en met hem te trecken in de eeuwighe bederveniße. Versoeckt uwe traecheydt, door sijne wackerheydt; ende aen-gesien dat sijne dienaers, 't zy menschen, 't zy duyvels, soo neerstich zijn om de sielen te bederven, en laet uwen dienst niet ghebreken om die te helpen. Ten tweeden, aen-siet met wat manieren dat den vijandt de menschen soeckt aen te locken, te weten, met eene wel-luste die eenen oogen-blick duert, oft met eenighe korte ende verganckelijcke eere, welcke oock al gemenght zijn met groote bitterheydt, ende die de siele tot gheender tyden en konnen versadē. Ten derden, over-leght dese woorden: Soo langhe als 't ghy 't eenen van desen minsten ghedaen hebt, soo hebt ghy 't my gedaen, ende hoe dat ghy behoorde ghemoet te zijn, om uwen even-naesten te hulpe te komen, die in sulcken noot ghestelt is; aen-ghesien dat onsen Salich-maker seght: dat het hem al ghedaen wort, 't ghene men aen sijnen even-naesten doet, gelijcker-wys dat hy dit in den dach des oordeels voor de gheheele werelt openbaerlijck sal verklaren.

Matth. 25.

Ghebede

Ghebedt om eenen ijver der sielen te verkrijghen.

O Christe Iesu, verlosser des Werelts, die ons met u dierbaer bloedt verlost hebt, ende hebt uwe kostelijcke siele voor ons tot in der doodt toe te pande gestelt; Worpt toch uwe oogen op ons; Want de helle heeft haren muyl open ghedaen sonder eenich eynde; ende ruym is gheworden den Wech die daer leydt ter verdoemenisse, ende veel zijnder die door desen in-gaē: maer engh is den Wech die ten leven leydt, ende luttel zijnder die dien vinden. Hier om faelgeren mijn ooghen door de tranen, ende mijn binnenste is heel on-stelt, mijn herte is uyt-ghestort op de aerde; Want onse vijanden zijn gheworden in't hoofdt, onse vijanden zijn rijck gheworden om de menichte van hare sonden, ende de Princen uwes volcks, die haer hadden moeten als eenen muer tot beschermenisse voor u huys stellen, dese zijn Wech-ghegaen sonder sterckheydt. Is't sake datter eenich tijdelijck ghewin te verwachten is, men reyst ende rotst de geheele Wereldt door; maer daer gaen ontallijcke sielen verloren, ende daer en is niemandt die't over-denckt in sijn herte. VVie sal mijnen hoofde Water gheven, ende mijnen ooghen eene fonteyne der Wateren, ende ick sal beweenen dach ende nacht de gedooden mijns volcks? maer des Heeren bermherticheydt heeft ghedaen dat Wy niet heel verdaen en zijn; Want sijne bermhertichheden en hebben niet ghefaelgeert. Den Heere en sal in der eeuWicheydt niet verstooten. VVant heeft hy verworpen, soo sal hy oock ontfermen, naer de menichvuldicheydt sijnder bermherticheden. VVant ghy hebt in der Waerheyt, o alder-soetsten Iesu onse Weedommen gheleden, ende met uvve stramen hebt ghy onse qualen genesen. VVeest ghedachtich dat ghy ghestaen hebt, ende tot noch toe staet in de teghen-vvoordicheydt van uvven hemelschen Vader, om ons een goedt vvoordt te verleenen: opent doch de ooghen der verblinden, op dat sy u moghen kennen ende beminnen; doet open de ooren der dooven, op datse uvve stemme aen-hooren, o Vader onser sielen, vveest onser aller ghenadich; vvant daer en is ghéenen anderen die ons bescherme, oft onsen middelaer zy, dan ghy onsen Heere onsen Godt, Amen.

Margin notes: Isaiæ 5. — Matth. 7. — Thren. 2. — Thren. 1. — Tverlies der sielen is te beklaghen. — Isaiæ 57. — Ierem. 9. — Thren. 3. — Isaiæ 53.

Practijcke om den ijver der sielen te oeffenen.

Sticht uwẽ naesten door goedt exempel/ ten 2. door Godtvruchtighe propooste.1.

TEn eersten moet-men sijnen even-naesten goet exempel gheven/ende sorghvuldelijck onder houdẽ 'tgene aen-gaet de stichtinge vã sijnen even-naesten. Maer dit moeten voor al de gheestelijcke ende religieuse persoonẽ doen/ op dat de menschen moghen hare goede wercken sien ende glorificeeren den Vader die inde hemelen is.

Ten tweeden/voordts-brengen eenige Godt-vruchtighe t'samen-sprekingen/ ende beletten onnutten klap/ die de goede manieren plachten te bederven/schouwen ende beletten ooc oneerlijcke ofte lichtveerdighe liedekens.

Prijs-baer ghebruyck van den S. Ignatius.

Ten derden/ niemant in sijn huys-ghesin ontfangen om te dienen/ten zy datse belovẽ alle maendẽ te biechten ende te communicerẽ. Het selve mach dienen in arbeyders te hueren/in aen-nemen van soldaten/etc.

Ten vierden lichamelijke weldaden daer toe schickẽ/ dat ghy vã den selven iet geestelijcks wederom krijght. Aldus heeft den S. Ignatius (ghenoodet wesende om te spelen een spel / in het welck hy niet ervaren en was) hem met dese conditie tot het spel begeven / dat dẽ verlieser eenighe dagen soude moeten leven naer het ghebiedt des genes die gewonnen soude hebben : dus heeft hy desen mensch die verloren hadde op-geleydt de geestelijcke oeffeningen oft meditatien die men gebruyckt om sijn leven te bekeeren:ende door desen middel heeft hy hem op eenen goedẽ wegh gebracht. Aldus hebbe ic op sommige plaetsen gesien datmen niet eer d'aelmoessen uyt en deylde/voor dat de ontfangers oft armen de Christelijcke leeringe gehoort hadden. Op ander plaetsen dat die van de Broederschap van onse lieve Vrouwe elck in't besonder eenen armen koose aen den welcken sy een aelmoesse uyt-deylden/naer dat sy het H. Sacrament des outaers ghenut hadden.

Besoeckt de bedruckte ẽn siecken.

Ten vijfden/de siecken/de bedruckte menschen/de gevangenen/ẽn die in de gast-huysen zijn besoecken/ ende haer de Godtvruchtigheyt aen prijsen. Want mẽ nimmermeer ghereeder en is/ om de salighe vermaninghe t'aen-hooren/dan als-men in teghenspoet is/ende oock als-men metter daedt gcholpen wordt. Noch men moet sy selvẽ niet latẽ voor staen/dat dit een Christẽ mensch

die rijck is niet en betaemt; want wy weten/ dat in den dagh des oordeels ons/ om soo te spreken alleen te staē sal komen 'tghene wy den armen gedaen sullen hebbē.

Ten sesten geestelijcke boecxkens/ beeldekens/ ende roosen-hoeykens uyt deylen; de rijcken zijn wel in andere dinghen uyt-ghestort ende mildt/ maer hier in onachtsaem.

Ten sevensten/ de Christelijcke leeringe/ gelijck boven ghesegdt is/ verboorderen/ ende desgelijcken de scholen/ ende Godt-vruchtighe huysen van weesen ende weduwen/ ende in de selve meerdere sorghe draghen van de Godt-vruchtigheydt/ ende het ghene dat de siele/ dan dat het lichaem aen-gaet.

Verboordert naer u vermoghen de Christelijcke leeringhe.

Ten achsten/ dese onder-houden die de bekeeringe der sielen behertten/ want die eenen propheet ontfanght/ in den naem van eenen propheet/ die sal den loon eens propheets ontfangē. Dus heeft den H. Xaverius de Koninghinne van Portugael gheraden datse het ghelt/ 't welck haer ghegeven wierdt voor muylen ende pantoffelē/ tot soude willen eyghenen aen de bekeeringe der sielē; Ende aldus geschiet het dick-wijls/ dat soo-danige die niet en prediken/ noch en leerē/ oft die de Christelijcke leeringe door haer selven niet en konnē voorts leeren/ door eenē anderen dick-wijls veel profijtelijcker doē. Ende gelijckerwijs dat iemant die eenen geuschē Predikāt onderhouden/ ende gheven soude/ al wat tot sijnen behoeve dient/ soude schuldigh wesen van die Godts lasteringe/ ende het verlies der sielen/ dat hier naer soude volghen; alsoo/ is het oock waer-achtigh/ dat het den ghenen die contrarie doen contrarie ghebeuren sal.

Matth. 10.

Ten neghensten/ is 't by al-dien dat iemandt vā Godt ghestelt is/ om eene ghemeynte te regeeren/ om Magistraten te stellen/ soldaten te vergaderē/ etc. dat die voor eerst in sy selven/ ende daer naer oock in eenen anderen sorghe draghe voor de Godt-vruchtigheydt. Want het is kennelijck dat hem een-ieghelijck terstondt voeght naer de goede/ oft quade manieren der gener die in Overheyt ghestelt zijn. Want al is 't datter selden iemant soo boos ende goddeloos gevonden wordt/ die het volck/ oft sijne ondersaten tot ongoddelijckheyt vermaent/ oft dwingē wilt/ ende door woordē oft wercken daer toe verweckē; het is nochtans noot-sakelijck oock alle verargeringen

Zijt ghy in officie/ voor al bevoordert de Godt-vruchtigheydt.

eñ alle openbare sonden wegh te nemen. Want is't sake dat het waerachtigh is/ dat d'exempelen trecken / ende de woorden bewegen; soo moeten wy ernstelijck by ons-selven over-legghen/ hoe grouwelijcke sonde dat het is/ eenen anderen tot val te brengen. Ende hierom is't/dat
Sap.6. de Schrifture seght: Den kleynẽ wordt bermhertighent verleent/maer de machtige sullẽ machtelijck pijne lijdẽ: Aenghesien dat wy dick-wijls sien/datse niet altijdt een ander in Godt-vruchtigheydt te boven en gaen/die boven andere in eere verheven zijn.

Ten thiensten/het ghene dat geseydt is van de Overheyt/ende hare verkiesinge/dient soo veel te meer in dẽ krijgh/'t zy datter gesproken wordt van de Velt-heeren/ 't zy van de soldatẽ. Want dat by de vrijheyt ende ongebondenheyt van leven die daer onder de soldatẽ plaght te wesen/noch oock komt het quaedt exempel/van harẽ Velt-heer; soo en kan't anders niet gheschieden / oft de Godt-vruchtigheydt moet gansch ende gheheel te niet gaen. Ende over-midts / dat alle heerschappije is in de
Dan.4. handen Godts/ende dat hy dit geeft den ghenen die hy wilt/ende van hem alleen de victorie te verwachten is; soo blijckt klaerlijck genoegh/dat de sonde van den Capiteyn / oft sijne deughdt/ grootelijcks hier toe helpt. Want is 't sake dat ter oorsake vã eene sonde alleen van
Iosue 7. Achan/ den legher van de Israeliten verslaghen is ghe-
De sondẽ der Velt-oversten ende soldaten helpen dick-wijls de victorie/eñ zijn oorsake van de nederlage. weest; wat salder te verwachtẽ wesen/is't dat al-diẽ dat den Capiteyn/met dieverije/rooverije/ kerck-schendingen/ onkuyscheydt/ende hoovęerdigheyt/de gramschap ende toornigheyt van Godt almachtigh over sy-selven/ ende over de sijne is verweckẽde? De kinderẽ vã Israel waren te velde ghetrocken om het geslacht van Benja-
Judic.20. min te straffen; maer overmidts datse te seer stonden op hare krachten ende menighten van volck / zijn tot twee reysen toe verdreven/ende verslagen ghewee st. Wat salder gheschieden/als de soldaten niet alleẽ te seer en staẽ op hare eyghene vromigheyt/ maer oock alle booshedẽ ende schelmerijen toe-gedaen zijn? Voorwaer/ick soude gheerne de Oversten van den leger willen vragen/oft sy haer laten voorstaen/dat sy van Godt meer door goddeloose soldatẽ/de victorie/ende over-handt vã hare vijanden verwachten/dan door goede ende Godt-vruchtige? Is't sake datse my voor antwoorde gheven/door goede;

soo

soo moeten sy alle neerstigheydt doen/ datse soo-danige uyt-kiesen/ ende sulcke soldaten allenghskens maken. Want als dese haer-selven verhoo veerdighen door hare victorien / ende het rijck der goddeloosheydt daghelijcks verbreyden ; meynt ghy oock niet / dat Godt lichtelijck toelaet dat alle ketterije/ende boose manierẽ herwaerts ende derwaerts haer sullen verbreydẽ? Ghy acht grootelijks in eenen soldaet de vromigheyt des lichaems; waerom niet meer eene goede siele? Ghy en begheert niet den genen die slap ende kranck van lichaem is; ende waerom is't/dat ghy aen-veerdt den genen die eene boose ende quade siele heeft/ende die teghen Godt strijdt? Laet ghy u voorstaen/ dat den genen die voor syselven niet nut en is / eene ghemeynte profijtich sal wesen? Oft dat hy u ghetrouw sal wesen/ die Gode niet getrouw en is? Meynt ghy / het quaedt door quaedt/het vier door het vier uyt te blusschen/de Godtvruchtigheyt door de booshеyt te verbreydẽ; het rijck vã de deughdt/ door hare teghen-partije; Godts vriendtschap/door sijne vijanden; sijne eere te verbvorderen door de gene die hem cruycen/ eñ die de tempels haerder sielen/ ende desghelijcken van andere schenden eñ onteeren? Den Koninck van Juda is in de H. Schrifture verwonnẽ geweest/om dat hy sijnen leger met de goddeloose vermengelt hadde; wat meynt ghy dat hem soude over-ghekomen hebben/ hadde hy sijnen legher van sulcke boose menschen by een vergadert? Ick late staen/dat de soldaten die goedt van conscientie zijn/ mede oock sterck ende vroom zijn/ ende dat Godt hier en boven met haer vecht ; ende dat dese die soo qualijck bedacht zijn/ dat zy Godt/ ende sijn gebodt veracht hebben/ noch voor haer selvẽ/noch voor het ghemeyn goedt; maer voor den duyvel van der hellen/ den welcken sy dienen/ oorloghe voeren. Dus behooren de Velt-heeren t'over-legghen / wat ampt datse bedienen / ende wat gheleghentheden datse hebben om haren iever te beoeffenen/ende datse over-sulcks de selve op sijnen tijdt te wercк moeten stellen ; op dat d'ongoddelijckheyt/ niet breeder heerschappije en hebbe/ dan de Godt-vruchticheydt : ende datse weten/dat luttel goede menschen veel quaden té boven gaen in de gratie / ende goede jonste by Godt al-machtigh. D'exempelẽ hier af/ en ghebreken ons niet: ende wie sal hier aen twijffelen? van

Den soldaet die voor syselven niet en dooght/en is oock niet nut voor de Republijcke.

3.Reg.22.

Godt vecht met de Godtvruchtighe soldaten.

van den ghenen/die soude derren segghen/dat Godt al-machtigh/ het quaedt niet en straft/noch het goedt niet en vergheldt?

Schiet-Ghebedekens.

Psal. 21. MAer ghy Heere, en vervremt uwe hulpe niet verre van my, tot mijnder helpen, siet toe.

ibid. Godt verlost mijne siele van den sweerde, ende mijne siele uyt de macht mijnder vijanden.

Psal. 88. Hoe langhe Heere, sult ghy tot den eynde u af-keeren, hoe langh sal uwe gramschap, als een vier seer ontsteken worden.

Psal. 34. Heere wanneer sult ghy 't aensien? Stelt wederom mijne siele van hunne quaedt-willigheydt, ende vanden leeuwen mijne eenighe.

HET XI. CAPITTEL.

Van de oeffeninghen daer sy toe vervveckt vvorden die eenighen voort-ganck doen, vvaer af het eerste is, de mortificatie oft verstervinghe.

Wat dat mortificatie is. MEn soude by na eenen grouwel hebben/ alleen aen-hoorende desen naem / gelijck oock als men spreeckt van villen/ende brandẽ: maer als dese dinghen in-gesien worden/als eene medecyne/gelijckse waerachtelijck zijn/ als-dan sullense aenghenamer wesen. Wāt dese mortificatie/anders niet en is/ dā soodanighe oeffeninge waer door met Godts gratie 'tghene in ons kranck is / ghesondt ghemaeckt wordt; 'tghene krom ende slim is/recht wordt; dat doncker was/klaer wordt; 'tgene in den wegh der deughdẽ bitter was/soet/ende genoeghlijck wort. Ten laetsten/waer door de geneyghelijckheden der siele ende des lichaems/ die door haer ghewelt de selve/ naer de erf sonde beroeren eñ onstellen / door de rechte redene in bedwanc gehouden worden / eñ waer door den mensch voldoet voor de sonden/verwint sijne bekoringhen / sticht synen even-naesten/ maect dat synen gebeden krachtigh zijn/ende komt ten laetsten tot synen eersten vrede / ende onnoselheydt.

Welcke hare verdeylinghe is. Dese verstervinge is tweederley; d'eene uytwendigh/ ende lichamelijck/d'andere inwendigh /ende gheeste-

gheestelijck. D'uytwendighe is/door de welcke het lichaem met vasten eñ andere straffícheden getemt wort/ende de vijf sinnen naer de rechte redene ghe-schickt worden: waer af den heyligen Apostel Paulus spreeckt: Ick kastyde mijn lichaem/ende brenge dat onder het bedwanck/op dat ick by avont-uren/ als ick den anderen ghepredickt hebbe / selve niet verworpen en worde. De gheestelycke versterving is/door de welcke de ghenegheyckheden des herten/ende der sielen ghebroken worden. 1.Cor.9.

Ende al is 't sake dat het Ghebedt seer ghepresen wordt / door de ghene die van gheestelycke saken schrijven/ ende als d'eerste deughdt genoemt wort/ nochtans en is de versterving niet min nootsakelijck/ende en wordt van de selve niet min gepresen. Soo dat den Apostel seght: Want is 't dat ghy na 't vleesch leeft/soo sult ghy sterve/maer is 't dat ghy door den gheest de wercken des vleeschs doodt/soo sult ghy leve: want die Christo toe-behoore die hebben hun vleesch gecruyst met de gebreken/eñ quade lusten. Ende gelycker wijs dat de versterving den op-rechten wech is/om tot het Ghebedt te gerake/ alsoo en leyt het Gebedt den mensch niet alleen tot de versterving/maer dwinght de selve derwaerts eñ maeckt het selve smakelijck. Dus klimt op met de bruydt tot den berch van myrrhen/te weten/tot mortificatie/ende den heuvel des wieroocks; leght af den ouden mensch/ende treckt aen den nieuwen mensch die na Godt geschapen is: ende ghelyck de serpenten hare oude vellen tusschen eenighe steen-rotsen af stroope/ alsoo behoorde wy onse oude manieren af te legghen/ende dat vrijwillichlijck. Soo nochtans/ dat/als ons eenighe versterving/van eenen anderen aen-gedaen wordt / wy dat dan als van de handt Godts nemen/ met sulcken herte/als wy de medecyne ontfangen uyt de handen van den Doctoor/ende eenighe hulpe ende bijstandt souden aen-veerden van eenen ghetrouwen vriendt.

Hoe nootsakelijck dat de versterving is. Rom.8. Galat.5. Cant.4. Ephes.4.

Wy moeten voor al in ons sterven d'eygen liefde/ dat is/het gene/waer door wy al te seer ons eygen baet ende gemack in alles soecken: dese eygene liefde/ kan oock voor haer verworpsel hebben/ iet dat gheestelijck is/ voor soo veel als dese dingen eenich pros

Wat dat wy alder-meest behooren te versterven. D'eyghen liefde.

profijt/ oft ghenoechte in haer begrijpen; ende dese en is dick-wyls niet min schadelyck/ als eenige de welcke haer bekommert met het gene dat der sinnë vermakelyck is/ ghelijck soude mogen wesen/ eere/ ryckdommen/ ende andere dusdanighe tydelycke goederen. Want aen-ghesien dat onse volmaeckt-heydt hier in ghelegen is/ dat wy in alles den Godde-lijcken wille volghen: dieshalven/ is't sake dat iemandt door dese eygene liefde/ in het gene dat de ghehoorsaemheydt aen-gaet/ weder-spannich is/ eñ al te seer vervallen is op sijne oeffeninghen/ oft al te seer is van sijn eyghen verstandt/ desen en hindert sy-selven niet min/ dan den eersten.

D'uyt-werckinge vä dese liefde.
2. Tim. 3.

D'uytwerckingen van dese eyghene liefde wor-den verhaelt vä den Apostel Paulus: In de laetste dagë/ seght hy/ sullen daer menschen zijn hen-selven lief hebbende/ ghierighe/ hooghmoedighe/ hoovaer-dighe/ lasteraers/ den onderen on-ghehoorsaem/ on-danckbarige boose wercken doende/ sonder bewe-gelyckheydt/ on-vredelijck/ beschuldigers/ on kuy-sche/ wreedt/ sonder goedertierentheydt/ verraders/ kryghelaers/ opghcblasene/ ende lief-hebbers der wel-lusten/ meer dan Godts. Andere teeckenen van dese eygene liefde zijn/ een beschaemte/ ter oorsake van sijne naturelijcke ghebreken; hoe-wel men om gheene andere oorsake beschaemt en behoort te we-sen/ dan om dat men Godt al-machtich vergramt heeft: maer eygene liefde doet schamë dat men van slechte af-komste is/ eñ men wil sijne ghebreken on-schuldigen/ handelen van dingen daer onse eere aen kleeft; van een ander versmadelijck/ van sy-selven eerlijck ende hoogelijck gevoelen eñ spreken; alleen-lijck trachten naer al wat hooch ende verheven is/ ende dat ons doet groot achten, alleen sorchvuldich zijn om sy-selven te weder-houdë/ in dingen die in't openbaer gheschieden/ ende niet in het ghene dat heymelijck ghebeurt; tydelijcke saken beneerstigen/ eeuwighe veronachtsamen; eerlijck onthaelt we-sen/ sijne Godtvruchtighe wercken achterlaten/ ter oorsaken van het vonnisse der menschen/ etc.

De remedien hier teghen dienende.

Het gene dat men hier-en-tegen kan gebruyckë/ soude mogen wesen/ d'eere schouwen/ sijne ghebre-ken discretelijck openbaren/ sy-selven gheensins ontschul-

ontschuldigen/van sy-selvē/oft van iet dat ons aen gaet sonder noodt niemermeer spreken; in het gene dat het lichaem aen gaet/niet begeeren dat onnoodich is / oft dat alleen tot eenighe wel-luste dient/ maer alleen noodtsakelijcke dingen/ ende (voor soo veel als't ons aen-gaet) wenschen hier in geene genoechte te voelen. Ten laetsten/ eenen alder-besten middel is't/alle syne wercke doen met eene suyvere eñ op-rechte meyninge/ 't zy dadelycke/ 't zy krachtelycke/ de welcke spruyt uyt de ghene die te voren ghedaen is ghe weest; niet ten opsichte van ons eyghen baet/maer om dat Godt sulcks begheert/ende tot profijt van onsen even-naesten/etc.

Een ander gebrec moeten wy door de verstervinghe over-winnen/te weten/onsen eyghen wille/een seer schadelycke melaetschept onser sielē/de welcke desgelycken de goede wercken scheyndt eñ bederft. Maer om/seyden de Joden/hebben wy ghevast/eñ ghy en hebbet niet aen-sien; wy hebben onse sielen verootmoedicht/ eñ ghy en hebbes niet ghe weten? Ende den Heere heeft gheantwoordt: Siet in den dach uwes vastens wordt uwen wille ghevonden.

Men moet desghelijcken versterven synen eyghen wille.

Isaiæ 58.

Den eyghen wille is/die ons niet ghemeyn en is met Godt/ ende de menschen; maer die ons alleen eygen is: als wy 't gene wy begeeren/niet en doen ter eeren Godts / noch tot profijt van onsen evennaesten/maer ten opsichte van ons-selven;niet voor ons nemende hier door Gode te behagen/ eñ eenen anderen te bate te komen / maer alleenlijck te voldoen aen de gheneyghelijckheden ons ghemoets.

Wat het is d'eygē wille.

Hier uyt komen eñ spruyten verscheyden andere fauten; want gelyckerwijs den H. Augustinus betoont / alle sondē nemen hier uyt harē oorsponck. Want die eene slave van sijnen eyghen wille is/ is mede nieusghierich/ ongestadich/ twistich/qualyck konnende verdragen onder-wesen ende onder-recht te worden / vol ontschuldinghen / ende de selve altydt aen de handt hebbende/ van sijn eyghen goetduncken/ ende gheerne synen eyghen wille doende/ niet willende staen onder eens anders bevel / in dinghen die de ghemeynte aen-gaen / traech ende onachtsaem zyn/in eyghen ghemack neerstich ende sorch-vuldich.

Wat se voorts brenght.

Middelen en remedien hier teghen.

De middelen ende remedien hier en tegen/ mogen wesen: Ten eersten alle nieusgierichepdt verpdelen/ oeffenen hem in de ghestadichepdt; ende om in een woort al te begrypen/ de voorsepde fauten/ met het ghene dat daer tegen is/ verbeteren/ ende eens anders wille geerne volghen/ al en is't onsen oversten niet. Dit gheeft ons genoegh te kennen den Apostel als hy segt: Weest onderdanich alle creaturen om Godt. Want die den epghen wille doodt/ ende verdrijft de begheerte van prijs ende lof/ welck een quaet ghewoechtsel van den epghen wille is.

1.Pet.2.

Men moet oock dooden de begeerten van eergierichepdt.

Dus moet men ten derden upt-roepen de begeerte van eer-gierichept/ welck is een groot fenijn in het gheestelijck leven/ want hier door ons geloove oock dick-wijls komt te wanckelen. Hoe mooght ghy gheelooven/ seght de Waerhepdt/ die glorie van malckanderen ontfanght? Want daer en is gheene sonde die haer voorder verbreydt heeft/ ende noch hedens-daechs voorder upt-streckt dan eer-gierichepdt: want ten opsichte van eere/ ende om groot gheacht te worden/ doen de menschen meestendeel hare wercken/ ende oock de Heydenen en hebben gheen ander epnde: want de wetenschap/ eere/ ryckdommen/ schoonhept/ over-daedt in kleederen/ 't en zy dat men hier in gepresen ende ghesien wort/ en zijn niet seer gheacht.

Ioan.5.

Wat remedië hier tegë zijn.

Men moet dan by sy-selvẽ sluyten/ datmen geene eere aen-veerdẽ en sal/ 't en zy sake dat dese ons opghelepdt wordt van den ghenen die ons kan gebieden/ oft dat sulcx goedt gevonden wordt van onsen gheestelijcken Vader: maer dat men nochtans sijn herte daer op noyt en sal laten rusten. Men moet som-wylen eenigen eerlijcken staet ende ampt aenveerden/ te weten/ als de ghehoorsaemhepdt sulcks soude verepschen/ oft den noot ende het profyt onser sielen/ oft den voort-ganck van onsen even-naesten/ oft wel de verbrepdinge vã de glorie Godts. Want gelijcker wijs als men van de ryckdommen oordeelt/ soo moet men oock van de eere vonnissen. Dus is't by aldien/ dat de ryckdommen ende eere over-vloedich zijn/ soo en wilt u herte daer op niet stellen: Ja dat meer is/ gheeft ende biedt een ander geerne het eerlijckste/ 't zy in officien ende ampten/ eerlijcke tytelen/

Psal.61.

telen / de weerdichste plaetse / ende dat ghewillichlyck/om hier in onsen Salich-maker ghelyck te moghen wesen : kiest oodtmoedighe ende verworpen saken/bedeckt uwe deughden soo veel als't moghelyck is ; begeeft u gheerne tot soodanighe ampten eñ officien/ waer af andere den naem hebben als oft sy se gedaen hadden/ ende en spreect van uwe saken niet. D'oorsaken die ons moeté verwecken om allé eere ende grootachtinghe te schouwen / zyn onsé kranckheydt / ende het perijckel van lichtelijck in eenighe ydelheydt te vallen. Want is't sake dat iemant d'eere die hy noch niet bekomen en heeft/al te heftich begheert / hoe sal hy konnen met der herten kloeckelyck versmaden/ dese daer hy nu toe gekomen is ? Is't dat hy een ghemeyn officie bedienende / hem in ootmoedicheydt teghen den windt van ydelheydt niet en kan weder-houden / hoe sal hy dit konnen uyt-rechten/nu verheven zynde/ende op eene hooghe plaetse ghestelt ? Hier om seght seer wel den heylighen Bernardus / datter luttel ghevonden worden/ die overheydt ende ghebiedt over een ander hebben/met hare eyghen bate ende voordeel;ende noch lutteldér die het selve doen niet ootmoedicheyt : Ja dat meer is/den H. Gregorius derret wel stoutelijck segghen/ dat het onmogelijck is/ dat d'onvolmaecte d'eere aenveerden met vruchte van haer-lieden ondersaten/ende datse haer niet en verheffen. Hierom is't dat alle Heyligen soo sorghvuldelyck alle eere geschouwt hebben/namentlyck de HH. Gregorius / Chrysostomus / Martinus / Augustinus/ Fulgentius/ Nicolaus. Leest hier af P. Arias van't versterven. Bern. serm. 2. in Cant. Greg. in l. 1. Reg.

Het vierde quaedt datmen door de versterving he moet ghenesen/is ons eyghen goedt-duncken/ eene oprechte laserye / ghelyck den H. Bernardus seght van onse siele. Ende wat is het eyghen ghevoelen ? dit is/als ghy u vastelijck laet voorstaen seker ende waerachtich te wesen/ het gene dat den Oversten/ oft (als den Oversten syn ghevoelen niet te kennen en gheeft) 't ghene andere wyse mannen oock voor sulcks niet en houden/ al en zyn dese uwe Oversten niet. Want ghelyck den heyligen Basilius seer wel seght : Het is groote hooverdye / sy selven niet te Men moet syn eygé goet duncken versterven. Basil. in Reg. brev. q. 123.

willen onder-gheven als het meeste deel van ander gevoelen is. Ende den H. Bernardus: Kander wel meerder opgeblasentheyt gevonde worden/dan dat eenen alleen syn eygen goet-duncken stelle voor het verstant ende goet-duncken van eene gheheele ghemeynte/ als oft hy alleen den gheest Godts hadde?

Bern. serm. 2. de resurrect.

Remedien.

Om dit dan wel te helpen / soo dient hier toe het over-leggen van onse onwetentheyt/de welcke onsgemeten is, ende de verscheydentheyt van opinien/ende veelderley begheerlijckheden/waer door de redene verdonckert ende verduystert wordt: ende hoe menichmael hebben wy door de ervarentheyt bevonden/dat wy bedrogen hebben gheweest? Ende ghelijckerwijs dat dese faute den oorspronck is vã alle quaedt ende tweedracht / soo in de H. Kercke als in andere ghemeynten eñ alle vergaderingen; alsoo is oock het versaken/ende het over-winnen der selve/ een seer aengenaẽ sacrificie eñ offerande aen Godt al-machtich. Dus voecht gheerne u goet-duncken naer den wille ende het goet-dunckẽ van eenen anderen/ op dat ghy zijt een kindt des vredes / eñ van Godt uwẽ alder-liefsten Vader: kiest eenen geestelijckẽ vader/door wiens voorsichticheyt ende wijsheydt ghy u laet leyden ende regeren: het en is u nochtans hier door niet verbodẽ ootmoedelijc eens anders raedt t'onder-vragen / oock der ghenen die minder zijn; ja weest blyde als ghy van eenen anderen onder-recht wordt: want ghy en weet niet/gelijck den Propheet Job ghetuyght / van waer dat ghy eenich licht ontfangen sult/ in't midden van de duysternissen van soo grooten onwetenheydt.

D'onwetenheydt des mensch vereyscht dẽ raet eñ onderwijs van eẽ ander/ ende namentlijck van synen gheestelijcken vader

Meditatie van het Versterven.

DE *voor-stellinghe der plaetse is*, t'aen-schouwen Christum onsen Salich-maker hangende aen de galghe des cruys / hebbende gheheel syn lichaem door-wondt ende door-hackelt.

Het 1. point. Bemerct ten eersten/hoe onsen eersten Vader Adam gestelt was/eer hy in sonden viel; hoe dat het lichaẽ als-doen der siele onder-worpẽ was/de begheerlijckheden der redene/ ende dese alle aen Godt almachtich: soo dat dẽ mensch sonder eenich beletsel hem begaf tot het aen-schouwen van Godt al-

al-machtich / ende in alles over-een quam/ met den wille Godts/&c. Ten tweeden/hoe dat alle dingen door de sonde verkeert zijn : eñ hoe dat dit niet min en mis-staet/dan oft de leden die boven behoordē te staen/beneden waren. Ten derden/is't by al-dien/ dat dē mensch nu leven wilt na de rechte redene/te weten/ als een mensch ('t welck alleen syn opperste goet is) ende niet als een beest/soo moet hy sy-selvē uyt-gaen eñ versterven : ende noch veel meer / is't sake/dat hy wilt levē gelijc eē Christen-mensch/oft ghelijck een religieus persoon/eñ niet weder om en begheert te keeren tot het wereltsch leven. Dus bemerct/ dat den mensch door de mortificatie/oft het versterven her-stelt wort in synen eersten staet/aengesien/ dat hy hier door de redene/de wetten/ende Gode onderdanich ende onder-worpen is:eñ daerenteghen/de selve schouwende/kranck blijft/ ende den beesten gelijck wort/etc. Hierom/neemt voor u/ dat gy de rechte redene sorchvuldelijck ende neerstelijck wilt soecken ende om-helsen.

De nature is door de sonde bedorven.

Den mensch wordt door't versterven hermaeckt.

Het 2. point. Bemerckt ten eersten/dat de mortificatie/den wille/het verstant/ ende de andere krachten der sielen geneest/ende vol-maeckt;soo datse der redene onderdanich zijn/ ende dat den oudē mensch gecruyst zijnde onder 't bedwanck gebrocht wordt. Ten tweeden / dat wy alsoo langh als wy op dese wereldt reysen/ niet volmaeectelijck en konnen ontsteken worden door eene begeerte van hemelsche saken / 't en zy dat wy neerstich zijn in 't bedwinghen van de begheerlijckheden des lichaems / oock der gener die gheoorloft/ende noodtsakelijck zijn. Ten derden/ dat dese philosophie/dese wetenschap/ende dit gheluck/naer het ghevoelen van alle wijsen/gheleghen is in het versterven van sy-selven:want den ghenen die on-ghestorven is/is ghedurichlijck vol droefheydts/ende wordt altijdt als eene zee ghedreven : maer die syne quade gheneghelijckheydt verstorven heeft/ is in eenen ghedurighen vrede/ende leyt hier een hemelsch leven/ ende is boven alle verganckelijcke dinghen:jae en wordt niet verandert/ noch door voor-spoedt/noch door tegen-spoedt. Tē vierden/over-leght de vertroostingen der Heyligen ende hare ruste/oock in uyt-nemende strangicheydt

van leven/ende gedurige versterdingen. Ten vijfdē overdenct wat begeerlijckhedē dat u alder-moeyelijckste vallen / waer door ghy meest soudt konnen verwonnen wordē/ende neemt voor u/die/door het besonder ondersoeck uwer conſciëtie uyt te roepen.

Het verstervē syns selfs is Gode een aēgename offerhande. Het 3. point. Peynst hoe aengenaem dat aen Godt is d'offerhande van het versterven syns selfs: want hierom heeft Christus onsen Salich-maker/ al was hy glorieus/ bedwongen de glorie die uyt syne siele komende/ het lichaem over-goten soude hebben/ ēn dat op dat hy voor ons de alder-bitterste tormentē/ ende de doodt selve soude moghen verdragen; ende hier om wordt aen dese de verlossinge van het menschelijck geslacht toe-geschrevē. Ten tweeden/ syns salighe Moeder/den H. Jan Baptista/ende alle de Apostelen hebben met menichvuldige tegentheden gheoeffent gheweest/ waer af eenen aldus spreect:

1. Cor. 4. Tot op dese ure zijn wy oock hongherich ende dorstich/ende wy worden met hals-slagen gheslaghen. Ēn met hoedanige liefde ende vierichheyt van lijdē/ hebben de martelaers de wreede tyrannen gepraēt/ op dat sy haer in sulcker voeghen als 't haer soude gelieven pijnigen souden? Ten derden/ onsen Heere heeft alle Heyligen desen geest van sy-selven te versterven/oock in d'alderminste dingen in-ghegeven/ gelijck het blijckt in den H. Aloysius ende andere; soo dat het Gode aengenamer is dē reuck van eene

I. Reg. 23. bloeme/eenige sause/spijse/het water/ghelijck David ghedaen heeft/te derven/ ende Gode op te draghen/dan oock eenen dooden te verwecken.

Het is eerlijc Gode in lijdē naer volgen. Het 4. point. Bemerckt wat eene groote eere dat het ons is/ door dese oeffeninge onsen Salich-maker/die in syn leven soo veel voor ons geledē heeft/

Eccl. 23. naer te volgen: want het is eene groote glorie den

Matth. 16. Heere te volgen/ ende hy heeft een ghebodt ghegeven/ende ghesept: Die na my komen wilt/die verloochene sy selven/ende neme syn cruys/ende volge my naer. Noch daer en kan gheen sekerder teecken ghegheven worden van de vriendtschap van onsen Salich-maker/dan het cruys te draghen met hem/ die onsen Koninck/onsen Heere/ende ons hooft is.

2. Reg. 15. Aldus/ als David met bloote voeten uyt-ghegaen

2. Reg. 11. is/ en isser niemandt ghevonden gheweest/ die hem heeft

heeft derren te peerde stellen. Ozias en heeft niet willen in sijn huys gaen / als Joab / ende d'Arcke Godts woonden onder tenten: ende hoe en sal een Christen-mensch hem niet schamen te strijden onder het cruys/ende nochtans van het selve eenen grouwel te hebben ? eenen Capiteyn ende een hoofdt te hebben door-wondt met doornen / ende selver ghenoechte ende ghemack te soecken.

Het 5. point. Bemerct dat de versterbinge eens voldoeninge is voor onse sonden. Alsoo getuyght ons de Schrifture/ dat Achab/ David/ en meer andere aen Godt voldaen hebbē. Hierom is't dat den heyligen Gregorius seght; Wy moeten dit neerstelijck gade slaen/dat wy oock arbeyden ons t'onthouden van eenige dingen die ons gheoorloft zijn/gedachtich wesende/dat wy bedreven hebben 'tgene ongeoorloft was/op dat wy in sulcker voegē onsen Heere en Schepper souden moghen vol-doen. Aldus heeft ghedaen de H. Magdalena/en alle de gene die haer tot leedt-wesen van hun voor-leden leven begeven hebben. Want sy voor-sekerlijck wisten/ dat Godt alle sonde straft/ oft hier/oft hier-namaels/ 'ten zy dat wijse selver straffen. Ende aldus gheschiedet/ gelijck die van Ninive gebeurt is/ dat wy door het versterven verlost worden soo van alle quaden in dit leven / als van al het ghene dat ons soude moghen over-komen in het toe-komende leven.

De versterbinghe sijns selfs dient tot voldoeninghe der sonden.

3. Reg. 21.

Greg. hom. 34. in Euāg.

Luc. 7.

Ionæ 3.

Ghebedt om den gheest van sterven te verkrijghen.

Wie sal my geven, o alder-goedertierensten Iesu, dat ick u sal mogen volghen? Ick sie dat ghy in het arbeyden zijt van uwe jonckheyt af, ende dat de vossen holen hebben, ende de vogelen des hemels nestē, maer ghy o Heere, en hebt niet daer ghy u hoofdt op neder legghen mooght. Ende waerom dit, dan op dat ghy my soudt leerē door u exempel de wellustē des vleeschs niet te beminnen, maer mijne leden die op der aerden zijn te temmen. Ende wie en sal door uwe liefde niet ghetrocken worden, ende door dese alder-soetste stemme: Ick heb u een exempel ghegheven, op dat ghy oock soo doen soudt, ghelijck ick u-lieden ghedaen hebbe? O soeticheydt! o ghenade! o krachtighe liefde!

Psal. 87.

Matth. 8.

Godt leert ons de wellusten des vleeschs verworpen.

Colos. 3.

Ioan. 13.

Ghy den alder-grootsten Wesende, zijt den alder-minsten ghe- Bern. sup. Cant. serm. 64.
Worden; VVaer door is dit gheschiedt? door de liefde, de Welcke hare Weerdicheyt niet indachtich en is, uyt-ghestort is in Wel-daden, gantsch vol is van jonsten, krachtich om iemandt te be-vveghen. VVat isser ghevveldigher? de liefde heeft d'over-handt over Godt, ende en salse my niet konnen over-vvinnen? En sal de liefde van mijnen Godt, mijne eygene liefde niet konnen uyt-blusschen? Wonderlijcke kracht der liefde. *Ick vvete vvel, dat die niet en haet sijnen Vader ende Moeder, ende oock mede sijne siele, die en kan uvven discipel niet zijn.* Luc. 14. *VVil ick u dan volghen, soo moet ick my-selven haten, ende mijne siele verliesen, op dat ickse soude moghen vinden. Och hoe soet sal vvesen de vruchte, die ghy ons ghebiedt te plucken van u heylich cruys, ende by een te vergaderen uyt uvve naer-volginge! Ick sal dan gaen tot den berch van myrrhen, ende tot de heuvelen des vvieroocks, ende door uvve liefde de heylige mortificatie te vvercke stellen.* Cant. 4. *VVant die u toe-behooren die hebben hun vleesch ghecruyst, met de gebreken ende quade lusten.* Gal. 5. *Cruyst dan, o Heere, mijn vleesch, ende besnijdt mijn herte, op dat ick mach gherekent vvorden onder uvve kinderen. Ghy en hebt, o Heere, den naem van Salich-maker niet eer vvillen aen-veerden, dan als ghy besneden hebt ghe-vveest: ick en kan oock mijne salicheydt niet bekomen, 't en zy dat ick het merck-teecken draghe van uvve rechtveerdicheydt, van u gheloove, ende van uvve naer-volghinghe, ende door eene op-rechte verstervinge onder-kent vvorde van de kinderē deser vverelt.* 't Versterven sijns selfs, is een merck-teecken van de na-volginghe Christi. *Verleent my, o Heere de gratie, dat ick om uvvent vville ghevangen ende ghespannen zy, ja de doodt mach sterven, ende blijde zijn, als ick vveerdich ghevonden sal vvorden om uvven naem eenich onghelijck te lijden. Gheeft my, o Heere Iesu, dat ick uvve heylighe mortificatie gheduerichlijck in mijn lichaē mach draghen;* 2. Cor. 4. *vvant ick vastelijck betrouvve, dat, in dien ick u ghelijck ben ghevvorden door het sterven, dat ick door uvve bermhertichheydt ende ghenade u ghelijck zijnde sal verrijsen ter glorie, ende dat door uvve gratie. Amen.*

Pra-

Practijcke om sy-selven te versterven.

D'Eerste/behalven/die boven vermelt zijn/sal wesen/ met een seker ghetal/by exempel van vijve/ ter eeren van de vijf wonden van onsen Saligh-maker/ sijn versterbinghen Gode op te dragen/besonderlijck aengaende het ghene daer-men het besonder ondersoeck sijnder conscientie op doet/ende niet op houden/ tot dat dit volbrocht is. Want ghelijckerwijs David niet op ghehouden en heeft/de Philistijnen te vervolghen ter liefde van Michol die hem van Saul ten houwelijcke beloof was/tot dat hy hondert hoofdē van dese sijne vyanden by een vergadert hadde;alsoo op dat onse siele weerdigh mach ghebonden worden om van Godt bemint te worden/moeten wy eenige victorien behalē van onse vijanden/welcke zijn onse quade passien oft begeerlijckhedē/ onse eyghene liefde/ende soodanighe andere. Neemt voor u seker getal van versterbinghen.

De tweede is/de selve altemael vereenighen met het lijden van Christus onsen Saligh-maker/ende die in sulcker voegen aen sijne Goddelijcke Maiesteyt op-draghen/ende dat by maniere van vergheldinghe/ende op dat wy als lidt-maten aen ons hooft/ als soldaten aen onsen Capiteyn/ende oprechte kinderen aen onsen Vader ghelijck moghen wesen. Vereenicht uwe versterbinghen met het lijden vā Christus.

De derde/ het is seer profijtich by een te vergaderen eene rolle oft catalogue daer in zijn ghetreckent alle de gelegentheden/die wy souden konnen hebben van ons te versterven/ is 't by al dien dat wy het cruys Christi ende sijne wonden over ons begheeren te draghen.

De vierde/t'over-dencken/als-men in eenigen grooten ende swaren strijdt is/ dat men ghestelt is in dese wereldt als op een stellagie; ende dat wy behooren als vrome soldaten te verlanghen naer het ghene dat swaer ende verheven is/ende dat het eene loffelijcker eñ prijsbaerder sake is/ te moeten vechten met eenen stercken ende wel ghewapenden vijandt/dan met eenen slechten ende verworpen siel. Over-denckt dat den prijs die naer eenē swaren strijt volght loffelijcker is dan die naer eenē lichten strijdt volght.

De vijfde/dick-wijls t'overdenckē dat de creature eenen wijn is/dē duyvel den schencker/die ons noodt om daer af te drincken/ende dat in den grondt van dē kroes verborghen leyt eene slanghe/en de den oorspronck van alle quaedt/naer het segghen van den Wijsen man: En

aensiet den wijn niet/als sijne verwe in't gelas blinckt, hy gaet soetelijcken in/maer ten eynde/ sal hy bijten als Prov. 23. eene slanghe/ ende ghelijck den basiliscus sal hy sijn venijn uyt-stoorten.

Schiet-ghebedekens.

Psal. 30. DRaeght u vromelijck, ende laet u herte versterckt vvorden, alle die in den Heere hopet.

Psal. 49. Offert den Heere dat sacrificie des lofs, ende betaelt den alder-hoochsten uvve belofsten; alle die rontsomme hem ghiften aen-brenght.

Psal. 2. Aen-veert de leeringhe, op dat den Heere by avonturen niet gram en vvorde, ende dat ghy niet en vergaet van den recht-veerdighen vvech.

Psal. 31. En vvilt niet vvorden ghelijck een peerdt oft eenen muyl, de vvelcke gheen verstandt en hebben.

Psal. 43. Om u vvorden vvy ghedoodt allen den dach, vvy zijn geacht als slach-schapen.

Prov. 16. Beter is eenen verduldighen man, dan eenen stercken man, ende die sijns moets heere is, dan eenen vervvinner der steden.

HET XII. CAPITTEL.

Van het versterven der menschelijcker gheneghentheden.

GHelijckerwijs dat in het opperste deel van onse siele/den oorspronck van alle quaet is den eyghe wille/de eyghene liefde/ende het eyghen ghevoelen; desghelijcken in het onderste deel der gheneghentheden/ die anders noch goedt noch quaedt en zijn / is het beghinsel van alle quaedt d'ongestorventheydt. Ende de beroerten der sielē worden passien oft ghe-neyghelijckheden ghenoemt/door dien dat den sinnelijcken appetijt oft lust beroert zijnde door de verbeeldinghe van eenich goedt oft quaedt / brenght mede eenighe in-druckinge oft veranderinge in het lichaem. Desen lust is tweederley/te weten den begheerenden lust/ende den grammoedigen. Den begheerenden lust / die hem streckt tot het ghene dat enckelijck in hem selven goedt oft quaedt is / heeft dese ses geneyghelijckheden. Ten eersten/een liefde van het goedt dat hem vertoont wert/uyt dese liefde

Wat dat de gheneghentheden zijn. Waer datse ghevonden worden.

De 6 gheneyghelijckheden van dē begeerenden lust.

de

de spruyt een verlangen tot het goedt/soo wanneer het niet tegenwoordich en is aen dē beminner: ende eene blydschap als 't hem teghenwoordich is. Ten tweeden/soo wanneer eenich quaedt hem vertoont aen ons ghemoedt / terstont soo spruyt daer in ons eenen haet van het selve quaedt / daer naer eenen schroom des selfs/indien het niet teghenwoordich en is; ende ten laetsten eene droefheyt ende pyne soo wanneer het dē mensch over-valt. Den gramnoedighen lust streckt hem tot het goedt ende quaedt/ voor soo veel als de selve swaer eñ moeyelyck zyn: de genegentheden van dese zyn vyve. Ten eersten/ eene hope van eenich goedt dat moeyelyck is om te verkrygen. Ten tweeden/ een stoutichheydt teghen het quaet dat qualyck kan verwonnē worden: Ten derden/eene wanhope van het goet/datmen niet en kan verkryghen: Ten vierden/ eene vreese van het quaet dat-men niet en kan verwinnen: Ten vyfdē/ eene groote gramschap tegen het selve quaet. Dese genegentheden hebben voor haer voor-worpsel oft wit daer sy toe strecken/alle dingen die door de sinnen begrepen worden; welcke zyn het goedt deser werelt/oft die ghelegen zyn in profyt/eere oft ghenoechte. Dus is 't dat iemandt syn affectie van verganckelycke dingen af-treckt ende stiert tot hemelsche/desen sal verkrygē eene heerschappye over syne geneyghelyckheden; door dien dat dese van de voorseyde affectie gheheelijck beweeght worden. Want den genen die de tydelycke saken niet en bemint/den selven en verlanght daer oock niet naer/ noch en verblydt hem niet te seer als hy die besit: weder-om / is't dat hem iet daer - en - teghen overkomt/te weten/eenich quaedt/hy en haet dat niet/ maer als eenen op-rechtē dienaer Christi/om-helst ende bemindt het cruys / als het ghene dat in der waerheyt nut ende profytelyck/salich/eerlyc / ende vol ghenoechten is: en vliedt het selve in gheender manieren/maer soeckt het; ende en is oock niet onmatelyck bedroeft/maer gloriëert met den Apostel in het cruys/ door het wele hem de werelt gecruyst is/ende hy der werelt. Desghelycken versmaet hy de goederen deser werelt / aen-ghesien dat hy syn betrouwen volkomelyck in de eeuwighe goederen ghestelt

Vijf ghemeyne gheneghelijckheden van den gramoedigē lust.

Welck het voorworpsel van dese gheneghelijckheden is.

Remedien hier teghen.

Gal. 6.

gestelt heeft: hy schouwt wel het quaedt dat swaer is/ voor soo veel als de rechte redene uyt-wijst; maer en wordt nochtans door geene stoutigheyt beroert: hy en wanhoopt oft en vreest niet/ want hy niet en begheert. Ghy siet dan dat den middel ende remedie van alle syne gheneygelijckheden te verwinnen is/ sy selven bloodt te maken van alle eygen liefde/ ende alle gheschapen dinghen / waer naer de liefde van Godt al-machtigh pleegh te volgen. Besorght dan voor al/ dat de liefde van alle dingen deser wereldt in u matich zy: 't welck gheschieden sal / is't dat ghy dick-wyls op hemelsche saken denckt/ ende peynst dat alle verganckelijcke saken ghemenghelt zijn met menich-vuldighe pijnen ende smerten / eñ over-sulcks dat het onmoghelijck is/ dese nu hier te ghenieten/ ende hier namaels 't ghene dat eeuwich is. Ende hier-om is't datter geseydt wiert aen den rijcken vreck: Sone weest gedachtich dat ghy goet ontfanghen hebt in u leven. Dit is ontwijfelijck swaer/ besonder in't beghinsel; maer men moet sijn vleesch/ ghelijck onsen Salich-maker ons gheleert heeft/ cruycen; ende alle genoeghten/ die de sinnen souden mogen vermaken (door de hope van eeuwighe dinghen) versaken: ende het sal ghebeuren dat het versterven door de ghewoonte / ons soo soet sal vallen/ dat het geen sterven/ maer een waerachtigh leven sal worden. Bemerckt datter geseydt is/ dat de liefde van tijdelijcke saken/ 't zy van eenige wel-luste/ 't zy van eenigh gemack/ d'oorsake is van alle beroerte ofte onsteltenisse: ende aen-ghesien dat eenen iegelijcken van sijnen lust getrocken wordt/ ende ghelijck het ghebeurt in spijsen ende haren smaeck/ datse verscheyden zijn/ ende verscheydelijck bevallen; soo moet eenen-iegelijcken dit neerstelijck gade slaen/ ten eersté/ wat dat hem alder-meest vermaeckt / ende waer door dat hy meest ghetrocken wordt; op dat hy de versterving he soude mogen te werck stellen. Ten tweeden/ hier op letten/ dat de wel-luste/ ghelijck eenen-ieghelijcken kennelijck is/ haren in-ganck in ons neemt/ door de deuren onser sinnen; waer in wy alder-meest behooren te waken/ op dat wy den vijandt in het in-komen souden moghen weder-staen: By exempel/ daer komt iet voor oo-

Men moet de liefde des werelts uyt-royen.

Luc. 16.

De wellustè comt in door de deuren onser sinnen/ eñ daer-om belet haer het in-komen wilt ghy rus-te hebben.

ooghen dat vermakelyck is/en terstont komt daer eene liefde/en daer naer eene begeerte oft affectie/ soo dat-mē na-der-handt grootelijcks moet arbeyden om die te verwinnen: ende waer 't by al-dien dasde begheerte/ oft dat vier terstont ghebluscht hadde geweest/oft om eē andere gelijckenisse te gebruyckē/het hooft vā dit serpēt terstont geplettert hadde gheweest/oft hadde den vyandt buyten ghesloten gheweest/soo soude de siele in vrede volherdt hebben: maer aen-ghesien dat het niet en kan gheschieden/als wy met de menschen handelen/ besonderlijck is't by al-dien dat de deuren niet wel gesloten ende bewaert en worden / oft den vijant sluypt som-wijlen onvoorsiens in; soo houdt goede wacht/ ende bespiedt oft hy oock vriendt is ; aen-siet den moordt-priem/waer mede hy u/gelijck Joab Amasam gedaen heeft/soeckt te vermoorden: aen-schout uwen vyandt/ die u bedecktelijck onder het decksel van eenighe creature soeckt te door-schieten. Ende aldus sult ghy lichtelyck uwe begeerte versterven/ noch ghy en sult niet lichtelyck verleyt wordē door eenich uyt-wendich schijnsel/ noch hy en sal u niet trecken in de stricken die hy u bereydt heeft: maer is't by al-dien dat ghy dese tijdelycke saken moet gebruyckē/ soo sult ghy het kostelyck van het slecht onder-scheyden/dē anghel/ oft het gene dat schadelyck is van den honich; ende en sult niet alleen versterven in het gene dat u niet geoorloft en is/maer oock in't ghene dat u toe-gelaten wordt. Van daer is een groot verschil tusschen den rechtveerdighen ende den goddeloosen/in het gebruyck van de selve sake; den eersten geniet de sake matelyck/ende met eenighe pyne ende moeyelijckheydt/ ende heeft altijdts sijn oogen gheslaghen op het ghene dat eeuwich is: den tweeden wordt gedreven als eene onredelijcke creature in alle saken / ende hy heeft een walghe van hemelsche saken. Als in sulcker voegen iemandt de ongheregheldе liefde tot de creaturen weder-staen heeft/ende voorsichtigher ghewordеn is door de perijckelen daer hy sy-selven in gevondē heeft; mach-men som-wylen dit weder-om overdencken/ende sy-selven voor oogen stellen/ende nader-handt weder-om het quaedt van hem keeren.

Ende

Hoe men tegē syne gedachten strijden moet.

Ende al is't dat desen strydt teghen de ghedachten nu is, waer door iemandt hem gereedt maeckt tot den aen-komenden strijt / over-denckende 'tghene datter gepasseert is; overmidts dat hier door in de siele gheplant wordt eene ghestadicheydt van de deught; het is nochtans veel nutter ende profytelijcker / sy-selven hier in te oeffenen / als de gheleghentheydt aen de handt is / oft als-men vrywillichlijck soeckt de gheleghentheydt van eenich ongheluck van versmaetheyt / honger / ongemack oft om synen smaeck te versterven / ende vā eenige andere begeerlijckheydt / etc. Maer het ghene datter gheseydt is van syne ghedachten te verhalen / en is in gheender manieren te verstaen van oneerlycke ghedachten / oft eenigen grooten haet / oft soodanighe gheweldighe begheerten des ghemoets: want hier in de alder-beste victorie is / de vlucht te nemē / oft syne ghedachten af te keeren / ende al wat dat daer eenichsins toe-streckt.

De beste victorie over de oneerlijcke gedachten is / de vlucht te nemen.

De practijcke hier af is / 1. t'over-dencken hemelsche sakē.

De practycke dan van syne quade geneyghelijckheden te versterven is: Ten eersten / dick-wijls t'over-dencken hemelsche saken / syn herte af trecken van alle wel-luste / ende al wat de sinnen mede gaet / als wesende dingen die den mensch niet en betamen. Waer toe sullen moghen dienen meditatien van de seven hooft-sonden.

2. Het gebedt ende goede bemerckingē.

Ten tweeden / sekere bemerckinghen ende exempelen aen de handt hebben / waer mede men sy selven (hier by voeghende het ghebedt) soude konnen behelpen / als d'occasie sulcks vereyschte / ende waer door wy ons gemoedt / als het begint te wanckelē / souden moghen bevestighen.

3. Ondersoecken oft het goedt is dat ons voor ghehouden wort.

Ten derden / als het soo gheleghen is / ten eersten sijn begheerte een weynich weder-houden / ende ondersoecken / oft het ooc goet is / oft profytelijck dat ons voor-gehouden wort. Wie isser die voor eenen wysen ghereckent wordt / die in duysternisse wesende / synen voet oft hant licht-veerdelijck te verre sal uyt-strecken / besonderlijck als hy weet datter doornen / vuylicheyt ende perijckelen zijn van besmet te worden?

4. Is de sake niet goet ver

Ten vierden / de hulpe Godts aen-geroepen hebbende / door Godts liefde / ende uyt eenen haet van

ons

ons eyghen selven / verwecken eenighe contrarie deughden; maer is't by al dien dat de sake nootsakelijck oft profijtelijck is/de selve met eene suyvere ende op-rechte meyninge aenveerden/ende niet alleen uyt wel-luste ende ghenoechte. — Wecken contrarie deughden.

Ten vijfden / over-dencken naer de victorie de voor-gaende ghedachte/ ende besien van waer ons het perijckel over-komē is/oock oft wy/ende waer door wy gevallen zijn/daer naer voorsichtelijck eenighe reysen/in de tegenwoordicheyt Godts ende van sijn hemelsch heyr (ghelijck boven geseydt is) de selve weder-staen;eene oft meer occasien soecken/ ende met een seker ghetal dese Gode op-dragen / eñ aldus met de hoofden der Philistijnen (dat is met wercken van versterbinghen) de liefde Godts verdienen. Maer mē moet voor al de curieusheyt breydelen in't sien/hooren/etc. ghelijckerwijs dat Guilielmus Parisiensis wel leert. Want hoe krachtich datse is/blijckt in alle schou-spelen/ 't zy datse droevich zijn/ 't zy blijde / waer door hoe grootelijcks dat den mensch getrocken wort/ leert ons den heylighen Augustinus met het exempel van Alipius: want naer dat hy hem eens begeven hadde tot het aenschouwen van dese spelen/ en heeft daer naer vā de selve qualijck ghetrocken konnen worden. Den H. Hugo Bisschop van Lincolnien in Engelant en heeft den tijt van vijftich jaren geene vrouwe aenghesien/ ende den H. Franciscus en kende der niet eene van aen-sien. Is't sake dat dese mannen vreesden/ die nochtans ghewapent waren met dat pansier des ghcloofs/ met den helm der salicheyt/ ende bevrijt met alderley Goddelijcke wapenen / en sullen wy naentkens niet vreesen / die den vijandt soo menichmael over-wonnen heeft? Aldus moeten wy ons gehoor oock besnijden van alle fabelen/ onnutten klap/ende nieuwe tijdingen;soo moeten wy den reuck/ende alle andere sinnen/door eenen heyligen haet van ons selven/eñ ter liefden Gods verstervē. Ende dat niet alleen in groote/maer oock in kleyne saken; want het en heeft niet veel te bedieden / dat men sy selven onthoude/van het aensien van eenige vuyle ende onbehoorlijcke sake; maer het is groot te achten als men 't selve doet in kleyne saken/ende

5. Bemerckt oft wy gevallen zijn / ende door wat oorsake.

'T is noodich dat men de curieusheydt in't sien/hooren / etc. bedwinght.

Exempelen der gener die de curieusheydt hebben vromelijck over-wonnē.

1. Thess. 5.

2. Reg. 23. in 't gene dat gheoorloft is. Aldus heeft David uyt-ghestort ende Gode gheoffert het water dat hem gebrocht was uyt de cisterne vā Bethlehem; want
Luc. 19. die niet getrou en is in kleyne saken/noch sy selven daer in niet en kan verwinnen / die en sal het selve oock in groote niet doen. Maer de siele aldus verstorven zynde/vlieght ghelyck een drooghe pluyme op-waerts tot dē hemel; want anders nat wesende door eenighe aertsche dompen valt ghedurighlyck neder-waerts. Ende daer wordt ten laetsten aen de siele in dese speninge/eene groote maeltydt bereyt/
Genes. 21. ghelyck hier voor-tydts Abraham gedaen heeft op den dagh van de speninghe van synen sone/'twelck is de gheestelycke versterving he. Want Godt en wordt niet ghevonden in het landt der ghener die sachtelycken ende ghemackelycken leven. Dus op dat het ghene hier af ghesepdt is/soo veel te dieper soude mogen in ons herte geprent wordē/siet ende leest de naer-volghende meditatien.

D'eerste meditatie van sijne gheneyghelijckheden te versterven.

DE *voorstellinghe der plaetse sal vvesen.* Sy selven te stellen in Godts tegen-woordigheydt/ ende hem laten voor-staen/ dat men om-ringhelt is van boose honden / oft dat-men veel - derley wilde dieren in syselven ghevoelt die teghen malckanderen stryden/ ende onse eeuwighe bedervenisse soecken.

Het Ghebedt, als boven.

Het 1. point. Aen-merckt ten eerstē dat den mensch om Gode te dienen van Godt gheschapen is / ende ontfanghen heeft alle syne leden / krachten ēn gheneygelyckheden/op dat hy de selve ter eerē Godts/ ende naer synen Goddelycken wille (want het hem al toe-behoort) soude ghebruycken/'ten zy sake dat hy liever hebbe/niet alleē in een lidt-maet/ etc. maer oock in ghcheel syn lichaem ghepynicht te worden. Dus versoeyt u voor-leden leven / ende offert u eñ al het ghene dat u aen-gaet aen Godt al-machtigh. Aen-merckt ten tweedē/ dat dese gheneygelyckheden alleen by-na oorsake zyn van onse eeuwige verdoemenisse/ende zyn den oor-spronck van alle onse sonden/is't sake datse niet wel in 't bedwanck gehouden

houden en worden; ja dat meer is/ oock oorsake zijn van de lichamelijcke sieckten/ ende tijdelijcke quaden. Want luttel worden der gevonden/ die de goede ende sachtmoedighe menschen teghen vallen. Ten derden/ overleght hoe groote beroerten datse mede brenghen/ ghelijckmen ghenoech sal bevinden/ is't sake datmen alleenlijck dit gade slaet; dat ghelijckerwijs de ontstelteniſſe der humeuren sieckten mede-brenght/ ende ten laetsten oock de doot; alsoo doet de beroerte der geneughelijckheden aen de siele. Dus verweckt u om dese te verwinnen/ voor soo veel als ghy u leven ende d' eeuwighe salicheydt ter herten neemt.

Het ghewelt der gheneughelijckheden is oorsake vā alle sieckten der siele.

Het 2. point. Bemerckt ten eersten/ hoe soet dat den vrede ende de gerustichceydt des herten is/ als dese gheneughelijckheden verwonnen zijn/ ghelijck het blijckt in onsen eersten Vader Adam. Die dus ghestelt is/ en vreest niet/ hy en hoopt niet/ hy is in eene gheduerige soeticheydt/ in eene ruste ende stilte der siele/ ende dickwijls oock des lichaems: het welck alle wijsen soo seer gheacht hebben/ dat de Heydenen om hier toe te komen/ alle dinghen versmaedt hebben; ende de menschen noch dagelijcs soo grootelijcs achten/ datse alle neersticheyt doen om hier toe te geraken. Want waer toe is't dat de menschen haer lichaem met spijse begeeren te vervullen/ hare begheerten ende eer-giericheyt/ ende andere lusten soecken te voldoen/ haer verstandt soecken te versaden met curieuse ende nieus-gierighe dingen/ 't en zy/ op datse souden moghen segghen aen hare siele: Houdt hier op. maer al te vergeefs/ aenghesien dat de siele hier mede niet versaedt oft vervult en kan worden/ al waer 't oock dat sy dese al bekomen hadde/ even wel moeten sy weten datter niet gevonden en wort/ dat sy sekerlijck ende vastelijck konnen besitten/ ghebruycken/ oft ghenieten: ende datter alsoo groote vreese in het herte van den mensch ghevonden wort/ als de begheerte ende liefde groot is/ met de welcke hy dese dingē vervolght. Ten tweeden/ bemerckt datter gheenen soo wreeden vijandt oft beul en kan ghevonden worden/ die u soo gestadelijck kan pijnigen/ als dese gheneughelijckheden

Het herte leeft in soete vrede nae dat de gheneughelijckhedē verwonnen zijn.

Den duyvel bedecht ons door onse ghenegelijckheden. Gen. 4.

die van binnen zijn; jae dat meer is/den duyvel en kan u nergens in beschadigen/ 't en zy dat hy dese tot sijnen dienst ghebruycke. Ten derden/bemerckt dat den mensch gheschapen is / op dat hy over alle geschapen dingen heerschappije soude hebben/ende dat sijnen lust hem onder-worpen soude zijn; maer door dese gheneyghelijckheden wordt den mensch selve oock d'alder-slechste saecken onder-worpen/ is't by aldien/ dat hy dese niet en bemindt nae den wille Godts. Hier om verworpt eenen mensch/ die in sulcker voeghen ghestelt is/den vrede sijnder siele/ d'eeuwighe glorie / ende al dat goedt is/ om tot sijne gheneygheliјckheyt te gheraken; ende is't dat hy gevraeght wordt/ waer om dat hy dus uyt-sinnich is/sy-selven dus quelt? sal u voor antwoorde gheven/dat het gene hy vervolght/ hem niet toe en laet anders te doē/dat hy daer aen onderdanich is ende anders niet doen en kan; hy moet hier toe komen. Ende dickwijls gebeurt het/dat het eene verworpen sake is daer hy naer staet/ waer af/is't by aldien dat hy belet worde/ oft door gewelt/oft door ghebodt/oft door eenighe wet/hy geeft sy-selven in de hādeu vanden vijant/hy murmureert/ende alle goede dinghen verghetende/leydt een ellendich leven / die anders hadde konnen ghelucckich wesen hadde hy ghewilt. O on-ghelucckighen ende alder-verworpsten mensch/ die sy-selven soo veel beulen ende pijnigers over-gegeven heeft /om eene alder-slechtste sake te ghenieten / ende met eenen berooft wordt van de eeuwighe glorie! Ende al is't dat hy niet al-tijt en komt tot de eeuwige verdoemenisse/ soo moet hy nochtans in der eeuwicheydt derven de glorie die hy verkreghen soude hebben / waer 't sake/ dat hy sy-selven verwonnen hadde.

Hoe veel beroerte datter komen uyt de liefde der creaturen.

Het 3. point. Bemerckt ten eersten/ alle de creaturen/ende siet/in dien dat ghy uwe affectie op eenige laet vallen / dat ghy terstont over-vallen sult worden van begheerten/hope/vreese/ijver/ stouticheyt/ grāmoedicheyt/soo wanneer daer iemant hē tegen u sal stellen/ ende weder om van eenen haet/ van 't ghene daer teghen is/van droefheyt/ ende met eene wan-hope van het goedt: ende is't dat ghy ver-

krijghs

kryght uwe begeerte dan sullen u bevechten liefde/ yver/ uyt-stortinghen tot in-wendighe dinghen / ende eene aen-klevinge van uwen geest aen de vergânckelijcke creaturen. Want eerst soo wordt eene sake bemindt/de welcke hare liefde in-druckt in het herte van haren beminder / ghelijck het vier in het hout verweckt eene groote hitte. Naer dese liefde volght een verlanghen/eene vlammende begeerte/ eenen brandenden sinnelijcken yver/ende eene quelinge des geests/soo wanneer men niet en kan verkrijghen 't ghene men begheert;daer nae soo komt in ons eene ongeregelde hope/ eene vreese/eene wãhopinghe/dat men niet en sal verwerven daer men naer verlanght. Stelt hem iemant teghen ons/ soo ontsteeckt de gramschap met eenen grooten yver ende eene on-ghetemde stoutichepdt. Waer by (in dien wy berooft zijn van onse begheerte) voeght haer eenen grooten haet/eenen schroom van eenich quaet/ende eene lastighe droefheydt. Ende soo men verkryght het ghene dat men begheert / soo spruyt in ons een wel-behaghen/dat ons seer krachtelijck treckt/eene viericheyt ende oock eene quellinge des gheests/ eene op-ghetoghentheyt oft aerdtsche aenklevinghe des gheests/door de welcke den minnaer geheel verslonden is in de creature die hy bemint/ eene smiltinge des herten / op dat het goet dat men bemint daer in soude moghen vloeyen/ eene levendige ende krachtige aen-hanghinghe aen de schepselen/eenen yver voor de selve/eene vreese van die te verliesen/eene groote hope/oft een diep mis-trouwe van die te bewaren/ eenen haet/ eens schroom/eene droefheydt van dat daer strijdt teghen 't ghene/dat wy beminnen. Ende aldus wordt den begheerenden lust ghedurich beroert/ door hare ses gheneyghelijckheden/de welcke zijn: liefde ende verlangen/blijdschap ende haet/ schroom ende droefheyt. Insghelijcks de gram-moedighe begheerlijckheyt wordt oock beroert door hare vijve/ te weten: door hope/door wanhope/vreese/stoutichepdt ende gramschap. Is het dan alsoo / dat alle saken hoe kleyn datse oock zijn/ u konnen beroeren in ses veel manieren/ versaeckt dan alle on-gereghelde liefde der

creaturen / ende stelt uwe liefde alleenelijck op Godt/die de fonteyne is van allen goedt.

De tweede meditatie, van het selve.

De voor-stellinghe der plaetse, als boven.

HEt I. point. Bemerckt ten eersten/ dat Godt/ als het opperste goet/ ende de fonteyne van alle saken/altijdt by u is/die al-omme mede werckt/ende waer in alle uwe ruste ghelegen is/ende siet oft u van hem soude konnen af-scheyden eenige sake/die ghy soudt moghen wenschen/ oft nu hebt/oft soudt willen besitten; ende oft ghy soudt moghen seggen met den Apostel: Wie sal ons scheyden vande liefde Christi? Ende op dat ghy soudt kennen/ waer toe dat ghy gheneyght zijt / let op het ghene daer ghy meest op denct/ende siet hoe snoode/ bitter/leelijck/ ende verganckelijck dat dit is. Ten tweeden / bemerckt dat het selve gheensins en versaedt / maer meer ende meer verweckt om noch meer te begheeren/ jae daer-en-boven seer quelt ende pijnelijck is. Ten derden / hoe leelijck dat het is / dese dinghen onder-worpen te zijn/ende hier om alsoo beroert te wesen. Ten vierden/dat ghelijckerwijs niemandt van den beghinne des werelts in eenighe saken ruste en heeft konnen vinden/ dat ghy desgelijcken de selve hier in oock niet en sult ghenieten / ende dat ghy voorwaer in de ure uwes doodts/of in het uyterste oordeel/wel soudt willen dese sake soo niet bemindt te hebben.

Rom. 8.

De ghedachten gheven te kennen / waer het herte bemint.

Ten vijfdē/hoe dat den duyvel als eene spinne sit in alle creaturē/om van daer alle goede menschen door de liefde der selver te doorschieten: ghelijck het blijct in onse eerste moeder Eva/die van het serpent bedroghen is gheweest. Ende denckt dat ghy ghequelt sult worden/soo voor als na het besitten eerst van dē duyvel/ende daer na van alle de voor-seyde gheneyghelijckheden/begheerten/hope/wan-hope/ afkeeren/vreesen ende grammoedicheden/etc. Indien dat den duyvel van der hellen/u met de liefde van eenighe sake bevangen heeft/soo sult ghy sijns ghelijck worden: Want henlieden ghelijck moeten

Den duyvel sit als eene spinne in alle creaturen.

sy

sy worden/als den Propheet getuyght/diese makē: ende het is al even veel oft het wat kleyns oft wat groots is. Want veel zijnder/seght den H. Gregorius/die van het sant over vallen worden/die haer van groote saken ghewacht hebben. Psalm.113. Greg.

Ten sesten/ overleght wat dat ghy van die sake zijt verwachtēde:is't wellustē? voorwaer ghy moet weten/dat het herte door beroerten gedreven/geene oprechte ghenoechte en kan ghenieten / ghelijckerwijs de spijse den siecken niet en smaeckt: ende siet/ghy sult in Godt veel meerder ghenoechte / meerderen smaeck ende wellust vinden.

Het 2. point Bemerct ten eerstē/hoe dat Godt/die de fonteyne ende den oorspronc is van allen goedt/in u tot nu toe gedurichlijc de beecxkens van sijne genade ende bermherticheyt/door ontallijcke weldaden heeft laten vloeyen/ende noch dagelijcx doet vloeyen:hierom versmoort in hem alle uwe geneghelijcheden; dat hy uwe vreese zy/ ghelijck Jacob seyde:dat hy uwe hope zy/aengesien dat hy u alleen kan helpē:dat hy uwe liefde zy/ende al 't gene daer ghy naer verlanght: dat ghy niet en haet dan dat tegen hem strijdt/die alle dingen begrijpt/ende alleen goet is:want u niet en kan deyren sonder sijne believte/ noch iet buyten hem geluckich makē. Bemerct ten tweeden/ waer door dat het gebeurt/ dat ghy eñ veel menschen met u dit niet en behert. Dit is voorwaer ghelijc tooverije ende verblindtheydt der oogen ende des verstants / ende eene uytnemende uytsinnicheydt; want aenghesien dat ghy geene ruste en kont vinden in geschapen dingen/ende dat hier niet en is / dat ghy langh oft volmaecktelijck kont besitten:is het niet een groote uytsinnicheydt hem niet te willen in eenighe kleyne saken versterven/om Godt/in den welcken alle ghenoechte ghelegen is/hier ende hier namaels in der eeuwicheyt te ghenieten? Ten derden/ al waer 't dat ghy oock voor eenen tijdt alle gheschapen dinghen sout mogen genieten/ghy soudt nochtans dese moeten versaken/by aldien dat ghy begeerdet in ruste te levē. Want aen-ghesien dat wy door het ghenieten der creaturen/anders niet en soecken dan gerustichept Verblintheyt der mens-hē.

des herten / ende dat dit on-mogelijck is hier in te verkrijgen / eens-deels door dien dat de blijdschap hier door ghenietende / op een schreyen uyt-komt; soo oock door dien dat eenighe sake verkreghen de begheerte tot een ander meer verweckt / dan uyt-bluscht: ghelijck den water-suchtighen plach te ghebeuren / die met gheen drincken ghenoechsaem versaedt en wordt; voordts mede / door dien dat de creaturen ontallijck zijn / ende dat men over-sulcks verloren moeyte doet / soo is het noodich die gātsch ende gheheelijck te versaken / jae oock sijn eyghen selven / om te gheraecken tot eenen waerachtighen peys ende ruste sijnder siele: soo ghy nochtans tot dese / ghelijck het allen menschen toe-staet / soeckt te geraken. Ten laetstē / als wy eene van dese lusten verkregen hebben / soo rijst terstont in ons op eene vreese / ende die soo veel te grooter / hoe ons de sake meer ter herten gaet. Waerom en verkiest ghy dan niet peys ende vrede in Godt door den kortsten wech / te weten / door het verloochenen uwes selfs / ende desen in Godt ghevonden hebbende / hoe komt dat ghy u niet en schaemt tot sijnder spijt ende on-eere eenich solaes van de creaturen te bedelen?

Strijt tegen de quade ghe-neyghelijcheden.

Het 3. point. Bemerckt watter van noode is om de gheneyghelijckheden uwer herten / dat is uwe alder-wreedtste vijanden te verwinnen. Ten eersten / soo isser van noode eene groote couragie / die haer te goet kent om haer aen dese aerdtsche ende ijdele saken t'onder-worpen. Ten tweeden / eene seer neerstighe ende sorgh-vuldighe wacht der sinnen / want de vijanden hier door in-sluypen / ghelijck door de poorten / die men lichtelijcker buyten hout / eer dat sy in-komen / dan-mense daer naer kan uyt-drijven. Ten derden / over-dencken dat Godt / die al ons goedt is / met ons is; ende daer om alle onse begheerten tot hem stieren. Ten vierden / gedurichlijck over-peynsen d'ijdelheydt ende snoodtheydt van alle saken deser wereldt. Siet voordts / waer toe dat ghy in 't doopsel de wereldt versaeckt hebt; voorwaer anders nerghens om / dan op dat ghy alle wereldtsche saken soudt schouwen / niet soo seer lichamelijck als wel gheestelijck / ende met der herten /

herten/ende met eenen ghestadighen wille om den Heere te dienen alle de daghen uwes levens.

Het ghebedt ende de practijcken/ sal men mogen nemen uyt de meditatie van het Versterven.

De eerste Meditatie, van den haet sijns selfs.

De voor-stellinghe der plaetse is, sy-selven voor ooghen stellen eenen schroomelijcken ende gronde-loosen kuyl / als eenen af-grondt / waer uyt alle boosheydt komt.

Het Ghebedt, als boven.

HEt 1. point. Overleght ten eersten de woorden: Die niet en haet sijnen vader ende moeder/ende daer en-boven sijne siele/die en mach mijnē discipel niet zijn. Ten tweeden / hoe dat iemandt/ die eenen anderen haet/teghen den selven gemoet is;ende weet/ dat die sy-selven haten wil / teghen sy-selven alsoo behoort ghestelt te wesen : hy behoort hem te verblijden in't quaedt dat hem aen-gedaen wordt/ ende te beminnen die hem sulcks aen-doet:want dien spant dan met hem t' samen teghen sijnen ghesworen vijandt/ welcken hy selver is; andere/ die hem gheene quellinghe aen doen/maer naer den mondt spreken / die en mach hy soo seer niet achten / ghemerckt dat sy sijnen vijandt onder-houden. Ten derden / siet hoe veel-der-ley begheerten dat dese eyghen liefde in u verweckt / ende hoe veel ghelegentheden/dat ghy hebt om den haet van u-selven te beoeffenen/ ende versoeyt de eyghen liefde / segghende met den Heydenschen Philosooph Seneca: Ick ben edelder ende hoogher ghebooren / dan dat ick eene slave van mijn lichaē soude zijn. Verweckt u hier door o Religieusen persoon/ ende aen-veerdt het ghene hardt ende scherp is / ende bemindtse / die u sulcks / aen-doen ; ende hier-en-teghen versmaedt het ghene dat sacht ende soet is.

Luc. 14.

Die ons haet helpen ons onsen vijandt verwinnen.

Sen. ep. 56.

Het 2. point. Bemerckt ten eersten/dat alle sonden/ ende dies volghende allen het quaedt deser werelt/ spruyten uyt de liefde ons selfs. Want niemandt en sondight door eer-giericheyt oft on-kuyscheydt/

Allen quaedt spruyt uyt de eygen liefde.

van alleen door dien dat hy sijn gemack bemindt: ende hier om is 't dat desen/die eenen volmaeckten haet sijns selfs heeft / vry is van alle sonden. Ten tweeden / dat dese eygen liefde Christum onsen Salich-maker ghecruyst heeft. Want ghelijcker wijs den Apostel ghetuyght / den sondaer cruyst den Sone Godts / soo veel als hem eyghen aengaet: ende hier om is t/datmen voor den haet sijns selfs/ Godt ende onsen Salich-maker moet vol-doen Ten derden/bemerckt dat de eyghene liefde is ghelijck eene schroomelijcke melaetsheydt / ende een merckteecken van den duyvel der hellen; maer dat den haet sijns selfs een teecken is van eenẽ discipel van onsen Salichmaker/ gelijck dit selve genoech blijckt in de levens der Heylighen.

Het 3. point. Overleght op wie dat de menschẽ grãplachtẽ te wesen/te weten/op haren gesworẽ vijant: soodanige is uwen wille/ende de liefde uwes selfs. Want het is eenen verrader / stelt ons venijn ende verghif om te drincken/ is den alder-hoovaerdichsten ende wreetsten/ eenẽ verdrucker der ellendiger menschen/ d'oorsake van alle oorlogen ende oproerten dier in uwe siele op-staen / eenen roover van de goede wercken / den doodt-slagher van Godt ende de siele. Dese dinghen toeghevoeght der eygen liefde/ kanmen de selve alsoo versoeyen.

Den eyghen wille ende de liefde sijns sels sijn onse ghesworen vyanden.

Isaiæ 1.

T'samen sprekinghe met onsen Salichmaker hanghende aen de galge des cruys/die ons in sulcker manieren bemindt heeft/dat van de plante des voets/tot den top des hoofdts in hem gheene ghesontheydt en was.

De tweede Meditatie, van den haet sijns selfs.

De voor-stellinghe der plaetse, als boven.

Onse eygene liefde over treckt en' versmaedt Christum onsen Salich-maker.

HEt 1. point. Aensiet Christum Jesum van de goddeloose menschen onder de voeten getreden in t huys van Cayphas/en' bemerckt hoe veel te leelijcker dat dit ghescniedt van sijne eyghene liefde; ende hoe schandich dat het is / dat een alderverworpste slave/het welck is ons vleesch / Godt den Koninck der Koninghen versmaede ende onder de voeten trede.

Ten tweeden/ u eyghen vleesch / dat uwen alder-wreetsten vijant is /ende hoe onbetamelijck dat het is/dat wy dit souden beminnen / ende stellen voor eenen vriendt die sijn bloedt voor ons gestort heeft; eenen verrader in laten/ende den Heere buytē sluyten;een alderslechtste sake/te weten/eenen stinckenden worm/welck is u vleesch/in meerder eere ende weerde houden/dan de opperste ende alder hooghste Majesteyt.

Het 2. point. Bemerckt hoe Christus onsen Salichmaker/als eenē alderwijstē Koninck/al was 't dat hy duysendt ende duysendt middelen hadde/ waer mede hy dese slave soude konnen verlossen / heeft nochtans om sijne oneyndelijcke goedtheydt ende liefde te toonē/voor de selve slave/ die hem alle spijt ende ongelijck aenghedaen hadde / de doodt willen sterven/ende lijden al het ghene dat moghelijck was te lijden. Ten tweedē/bemerckt dat dese slave/hierenteghen in alles sijn ghemack soeckt/om hier voor sijnen Koninck ende Vader wederspannich te vallen. Ten derden/dat hy oock de eygen kinderen van dē Koninck/dat is/ de goede ende Godtvruchtighe begheerten doodt / om sijnen boosen vijandt te ghelieven. Ten vierden / dat den Koninck die u soo toeghedaen is uwe hulpe begheert / om wrake te nemen van sijne / ende uwe vijanden / ende hoe verre dat het van daer is / dat ghy hem hier in sout willen ghelieven ende ghehoor gheven ; maer onthaelt hierenteghen desen vijandt / toont hem alle vriendtschap / met hem handelende van uwen Koninck te vermoorden;want ghelijck boven ghesept is/den sondaer cruyst wederō onsen Salichmaker. Voeght ende past dit al op uwe sinnelijckheydt/ende versoeckse/eñ verweckt een groote liefde tot Godt/ die daer allen u goedt is.

Het 3. point. Bemerckt ten eerstē/ dat ghy gemaect sijt / van een alderedelste siele / ende een seer slecht ende verworpen lichaem. Ten tweedē/wat eene oneer dat het is / dat men eenen sack der wormen / te weten ons lichaem / welck onredelijck is/ d' overhandt laet hebben over de siele ; ende wat eene sotticheydt dat het is/tot d'eeuwighe bedervenisse sijnder

Het is groote oneer/aen het lichaem de overhandt te gheven.

der siele / sijnen vyandt door eenen korten tijdt te verheughen / ende de siele / ende het lichaem t'samen eeuwelijck over-ghegeven te branden.

T'samen-sprekinghe, als boven.

De derde Meditatie, vanden haet sijns selfs.

De voor-stellinghe der plaetse, als boven.

HEt 1. point Bemerckt ten eersten / hoe veel duyvelen dat ons alle listen ende lagen legghen ende hoe grooten schade datse den menschen doen. Ten tweeden / dat ghy nochtans gheenen schadelijcker vyandt en hebt / dan uwe eygene liefde / ende datter niet in de wereldt en is / dat u meer hindert. Ten derden / dat alle uwe vyanden verwonnen worden / is't by al-dien dat ghy dese eygen liefde verwint. Dus versaeckt desen vyandt gheheelijck / ende alle vermaeck / als eene aenlockinge der wellusten / ende smeeckinghen des vleeschs / ende over-leght met eenen / hoe goedt dat den Heere is aen den genen / die hem oprechtelijck soecken.

Het 2. point. Bemerckt ten eersten / dat de genoechte der uytwendighe sinnen luttel tijts duert / ende siet hier-en-tegen hoe ghestadich / edel ende vast / de ghenoechte is / die de siele in Godt ende in de deughdt schept; hoe wel dat sy haer oock vermaeckt in de genoechte die het lichaem aengaet. Ten tweeden / bemerct dat het onmogelijck is / datmense beyde t' samē kan genieten; hier te weten sijn lichaem verbullen / eñ hiernamaels de siele. Ten derden / dat / al is't dat ghy het lichaem al toe gheeft 't ghene het soude mogen wenschē / dat het nochtans nergens anders toe dienen en sal / dan tot een tergingē eñ een nieuw verweckfel / ende dat sijnen lust tot geender tijdē en sal versaet wordē. En is het niet eene groote dwaeshept / sijnen vyandt iet te geven / op dat ghy genootsaeckt soudt zijn om hem noch meer te geven / eñ besorgen / eñ op dat ghy uwe slavernije te herder soudt maken. Ten vierden / is't by aldien dat ghy de verganckelijcke genoechte versmaedt / soo sult ghy hier naer eene eeuwige genieten / ende oock in dit tegenwoordich leven eene meerdere dan ghy soudt hebbē als ghy uwe wellusten ende genoechtē hier volght.

Dan sinnelijcken lust en wordt niet versaedt.

Het

Het 3.point. Bemerckt ten eersten / hoe verblint dat de vleeschelijcke affectie is; hoe vuyl / eñ met wat een perijckel dat men hem aen de selve onder-worpt / eñ daer af laet leyden / aenghesien dat wy met het licht der redenen begaeft zijn. Ten tweedẽ / overlegt dat het vleesch / ende de vleeschelijcke liefde teghen alle deughden strijden / overmidts / dat de deught swaer om te bekomen / eñ haren wortel gelijck mẽ gemeynelijcken seght / bitter is; ende het vleesch altijts sijn gemack soeckt. Ten derdẽ / overdenckt / dat soo veel als ghy begeert te wassẽ in de liefde Godts dat ghy soo veel moet verminderen van u eygen liefde; want het een met het ander niet samẽ en kan blijvẽ staẽ. Ten vierden / bemerct hoe dat Christus onsen Salich-maker sijn eyghen vleesch ghehaet heeft / ende over-leght dese worden: Die na my komen wilt die verloochene sy selvẽ / ende neme sijn cruys / ende volghe my na: ende ghy sult sien dat desen haet van sy selvẽ / soo noodich is / dat hy niet weerdich en is den naẽ te voeren van een religieus / oft van een oprecht Godtvruchtich mẽsch / die Christũ niet na en volgt. Besiet nu / oft ghy inder waerheyt mooght seggen: Met Christo ben ick ghecruyst / ende verweckt u-selven tot de liefde van uwen Heere / uwen Godt. Den wortel der deughde is bitter. Matth. 16. Gal. 2.

De t' samen-sprekinghe, het Ghebedt, ende dat daer noch volght / sal moghen ghenomen worden uyt de Meditatie van het Versterven.

D'eerste Meditatie vande nieus-giericheyt, een groot achter-deel in den Wech des Heeren.

De voor-stellinghe der plaetse, sal wesen te bemercken dat onse siele is ghelijck een kasteel / hebbende vijf poorten / die onse vijanden bespien.

HEt 1. point. Bemerct ten eerstẽ / welc dat de wercke van de nieusgiericheyt zijn uyt den H. Bonaventura. Den nieusgierigẽ mensch / seght hy / die bekõmert hem met 't ghene / dat hem niet aen en gaet / veronachtsaemt dat nootsakelijck is / ende sy-selvẽ vergetende / bemerct / onder-soeckt / ende let op eens anders wercken: is't dat hy ergens iet hoort hy is sorghvuldich om daer na te vernemen / ende sonder Bona. spec. discip. c. 5. De wercken van nieusgiericheyt.

schaemte begheert dat te weten / van de ghene / die fulcks willen verswijghen; hy komt op ongheoorlofde plaetsen / voeght hem in de vergaderingen / eñ t'samensprekinge van de broeders / daer hy niet toe gheroepen en is; als ghy meynt dat hy vertrocken is / voeght hem sonder schaēte aen uwe zijde / ende aen uwe oore / soo dat ghy oock de alderheymelijckste woorden niet secreet en kont uytspreke; hy doorsiet alle hoecken / hy laet sijne ooghen herwaerts eñ derwaerts omloopen / hy blijft stille staen op al het ghene dat hem ontmoet / hy blijft staen op de ghemeyne plaetsen / hy verblijdt hem als hy vreemde aensichten ontmoet; hy is besich met nieuwe tijdingē ende wereltsche saken te hooren eñ te vertellen / hy en houdt niet op nieusgierichlijc te overlegghen / 't ghene daer hy gheenen last af en heeft. Ten tweeden / bemerckt hoe dat dese dinghen misstaen.

Teeckenen van de overwonnen curieusheydt.

Het 2. point. Bemerckt dat de teeckenen van de overwonnen curieusheydt zijn / noch t huys / noch buyten 't huys sijne oogen onvoorsichtelijc ievers op worpen / 't en zy door noot / oft om eenich eerlijck ende tamelijck vermaeck; niemermeer nochtans op ongheliјcke persoonen / niet vernemen nae eens anders dinghen: uyt het ghene dat wy sien / eenige Godtvruchtighe bemerckinge trecken. Ten tweeden laet u voorstaen / dat ghy Christus onsen Salich-maker oft de heylighe Maghedt Maria siet / wel gheschickt ende verstorven: ende siet hoe verre dat uwe manieren hier af noch zijn / ende verweckt u om haer na te volghen.

De nieusghierichеydt opēt de poorten onser sinnen.

Het 3. point. Bemerct ten eersten / dat ons dit levē / ende onse sinnen ghegheven zijn / om Godt te kennen / ende op dat wy souden verkrijghen het ghene ons noodich is ter salicheydt / waer uyt men lichtelijck kan verstaen / hoe verre dat hy verdoolt is / die sijne siele met vuyle ende oneerlijcke verbeeldingē ende begheerten besmeurt. Ten tweeden / bemerckt dat de vijanden in gheender manieren den inganc en konnen krijghen / oft het kasteel onser siele innemen / 't en zy dat onse sinnen door nieusgierichеydt oft curieusheydt / al te onbehoorlijcken open staen. Ten derden / dat ghelijc het licht om doen is / hem

te beschermen / teghen de vyanden die van buyten zijn; dat alsoo oock als onse sinnen wel bewaert zijn / al het gene dat van binnen is wel bewaert sal wesen. Hier om moet men sy selven begeven tot treffelijcke ende profijtelijcke dinge / waer mede men den hemel soude mogen be-erven: ende bemercken hoe leelijcke sake dat het is / liever te disputeren van eenighe namen ende woorden / nieuwe tijdinghen te ondervraghen / iet willen sien / etc. dan mijne siele te bevrijden van de eeuwighe tormenten / ende sy selven te kennen.

T'samenspreckinghe met den ghecruysten Jesus / vol pijnen zijnde in alle sijne sinnen.

Eene andere meditatie van 't selve.

De voor-stellinghe der plaetse ende het ghebedt, als boven.

HEt 1. point. Bemerckt ten eersten / wat dat ghy nu hebt / van al 't gene dat ghy tot noch toe nieusgierichlijc gehoort ende gesien hebt. Ten tweeden / wat het u soude baten / dat ghy veel meer soudt weten / ja kennisse sout hebben van alles / ende u selven ende Godt niet en soudt kennen / ende den wech om hier toe te gheraken. Ten derden / bemerct dat den mensch hier niet volmaecktelijc en kan begrijpen / maer dat dit seer onvolmaecktelijck geschiet. Soo dat wy oock de nature van een het alder kleynste beestken niet en konnen doorgronderen. Ten vierden / bemerckt dat eenen nieusghierighen mensch altijdt ongherust is / ende in het midden van veel moeyelijckheden / ende perijckelen leeft; overleght daerenteghen de ruste des ghenes / die het in Godt al vindt / ende hem begheeft om alle nieusghierichheydt gheheelijck te versterven. Hoort den Wijsen man: Ick heb in mijnen sin voorghenomen te soecken / ende te ondervraghen wijselijck van alle dinghen / die onder de sonne gheschieden. Dese alderquaetste bekommeringe heeft Godt den kinderen der menschen gegeven / dat sy hen daer in bekómeren souden / eñ ic bekent dat hier in oock arbeyt was ende pijnelijckheyt des geest / om dat in veel wijsheden / veel verbolgentheden is; ende wie wetentheys vermeerdert / die vermeerdert oock den arbeydt.

Den mensch en kan hier niet volmaecktelijck verstaen.

Eccles. 1.

Het 2. point. Bemerckt ten eersten / wat eene sotte sake dat het soude zijn / eenige kleyne saken ende die van geender weerde en zijn / ende eenen anderẽ aengaen / te beneerstighen / als daer perijckel is van het leven te verliesen / ẽn dat noch meer is / van het eeuwich leven: Ten tweeden / dat desen den alderwijstẽ in dẽ hemel sal wesen / die hier met den H. Benedictus / wijselijck ongheleert sal zijn / te weten van curieuse ende nieusghierige dingen. Bemerckt ten derdẽ / dat ghy in Godt vint / op het alder-suyverste ende ten vollen alle ghenoeghte die ghy uyt eenige gheschapen creaturen soudt moghen scheppen. Ten vierden dat ghy te vergeefs arbeydt / als ghy u laet voor-staen dat ghy uwe siele die onversaedelijck is / soeckt te versaden / door hooren ẽn sien aengesien dat d' ooge niet versaet en wort van siẽ / noch d' oore niet

1. Reg. 6. vervult en wort van hooren. Ten vijfdẽ / overdenct hoe dat den Heere de nieusgierichheyt van de Betsamijten met de doodt ghestraft heeft / in alle de gene die alleen hare ooghen op d' arcke gheslaghen hadden. Ten sesten / hoe dat Eva / door dien datse in 't aertsch paradijs van de curieusheydt bekoort ende vande selve verwonnen was ons in alle dese allenden ende miserien ghebrocht heeft.

Het 3. point. Bemerckt ten eersten / dat iemandt te vergeefs eenige neerstichheyt doet / om te geraken tot het aenschouwende leven / 't en zy / dat hy sijne uytwendige sinnen / maeckt te versterven / ende hierom

Cant. 6. is 't dat de bruydt geseydt wordt: keert uwe oogen / want sy hebbẽ my doen wech vliegen / ẽn overleght hoe schadelijck dat dit is. Ten tweeden / soo en moet ghy tot geẽder tijdẽ nieusgierichlijck de volmaectheden Godts; sijne oordeelen / ende wercken onder-

Prov. 25. soecken; want een onder-soecker der Majesteyt / sal

De ghehoorsaemheydt en onder-soeckt geene redene. vander glorie verdruckt wordẽ. Wy en moetẽ nimmermeer de redenen ondersoeckẽ / waer om dat ons iet geboden wort / maer ons met vollen toestaẽ begeven om het selve te volbrengen / gelijck wy doen / in sakẽ / die ons geloove aen gaen; Het is de stemme ende de vraege van dẽ duyvel: Waerom heeft hy 't u gebodẽ? Maer Abraham swijght stille / hy en ondersoeckt niet / noch waer dat hy moeste gaen / als hem

belast

belast was uyt sijn lant te vertrecken; noch vaer de nakomelingen van sijnen Sone/ als hem geboden wierdt/ den selven Godt op te offeren; desghelijcken en heeft Isaias niet-met-allen onder-vraeght als hem bevolen wierdt naeckt te gaen; noch Jeremias als hy over-laden wiert met boeyen ende ketenen; noch Ezechiel/ als hem belast wierdt dat hy op een sijde soude gaen ligghen. Isaie 20.

Dat de *t' samen-sprekinghe* ghesciede tot Godt / in den welcken de Heylighen alle dinghen aenschouwen / met eene groote begheerte van liefde ende versakinghe van alle affectie tot nieusgierige dinghen.

Het *Ghebedt*, ende de andere saken / sal-men moghe nemen uyt de meditatie van het Versterven.

Een ander Ghebedt.

HEere Iesu Christe, in wien verborghen zijn alle de threfooren ende schatten van wetenschap ende wijsheydt; och oft ick u mochte kennen, ende my selven desgelijcken ende uwen alder-heylichsten wille! want dese my alleen ghenoeghsaem is; waer door ick in der eeuwicheydt wijs ghenoech kan worden, u kan kennen, sien, ende in alle dingē mach besitten; ende soo veel te meer ende te volmaeckter, hoe ick door de nieusghiericheyt te min herwaerts ende derwaerts sal verstroyt worden: want eene sake is noodich, ende dit is het eeuwich leven, dat wy u alleen kennen. VVat wil ick dinghen onder-soecken, die hooger en stercker zijn dan ick ben? VVaer toe sal ick mijn ooghen slaen op d' ijdelheyt ende niet op u, van wien ick alleen hulpe verwachte? Maer, eylaes! als d' aerde mijnder herten door onachtsaemheyt, distelen ende doornē voorts-brenght, door dien datse in haer selven geen ruste en vindt, soo is sy genootsaeckt haer buyten haer te keeren; ende sy begint slaperachtich te worden in het onder-soecken haers selfs, wort dan curieus ende nieusgierich om te weten het ghene dat eenen anderen aen-gaet. Ende waer toe sullen my oock dienen alle schou-spelen ende ijdele wetenschappē, wat baet dit aen de siele oft aen het lichaem? VVant mijn siele en kan hier mede niet versaedt worden, noch ruste in eenighe creature vinden.

Godt ende sijn selven te kennen is de hooghste wijsheydt.

Eccl. 5.

Bernard. serm. de 7. donis. Idem serm. ad Cler.

den maer in u alleen, waer in alle dinghen ghevonden worden. O salighe siele, aen de welcke ghy alleen ghenoech zijt, ende dient in de plaetse van alle andere dinghen; ende die in u alle dinghen siet, ende van u al ontfanght, ende tot u alle dinghen schickt.

De Practijcken sult ghy boven vinden.

HET XIII. CAPITTEL.

Oeffeninghe oft beradinghe, van het versmaden van d'oordeelen der menschen.

De vreese vã de oordeelen der menschen doet groot achter-deel in den gheestelijcken voortganck.

MEn vindt gheen meerder beletsel in het gheestelijck leven ende vercrijginge der volmaectheydt / dan te vreesen de oordeelen der menschen / ende sy selven naer die te schicken: hier door is't voorwaer / dat de voorghenomen heylighe begheerten niet alleenlijck in het beghinsel / als sy noch jonck ende teer zijn / worden verdruckt; maer oock als sy nu groot ghewassen zijn / worden neder ghewopen ende uyt gheroeyt. Want hoe veel zijnder / die verveert zijnde / door ander lieden segghen ende opsprake veronachtsamen veel Godtvruchtighe oeffeninghen / tot de welcke sy hun anderssins souden begheven; oft ghewoon zijnde die te oeffenen ende te ghebruycken / verlaten die voor eenen tijdt! hoe veel zijnder die in lasteringhe ende ander ongelijck souden versoenelijck ende sachtmoedich zijn / 't en waer / dat sy door het oordeelen des wereldts tot wrake verweckt wierdẽ! De Godtvruchticheyt en heeft gheenen meerderen vijandt / dan de opsprake van Goddeloose: ende dat te verwonderen is / die door exempelen tot het quaedt niet en worden ghetrocken / siet-men dickwijls door woorden van den rechten wech ende volmaeckter leven afghelepdt worden.

Het eerste voor-bereydtsel sal vvesen, sy selven te stellen in de teghenwoordicheydt Godts / ende van sijn hemelsch hof / met een voornemen van alle dinghen te schicken na sijne glorie.

Het tvveede voor bereydtsel, seer ootmoedichlijck gratie begeeren / op dat wy door de selve souden mogen

bekennen

kennen de fonteyne / bykans van allen quaedt; de welcke is / hem te voegen na de oordeelen der menschen / ende naer de selve (ghelijck den meesten deel der menschen doen) sijn leven te schicken.

Den mensch. O eeuwighe Wijsheydt / siet / soo dickwijls als ick by my selven make een Godtvruchtich voor-nemen / soo ghevoele ick / dat ick niet alleen en bemercke wat de saken in haer selven zijn / maer oock hoedanich ghevoelen de menschen daer af hebben! Want indien ick my selven stelle eene wet van wel te leven / van te schouwen quade gesel-schappen / ende onnutte t'samenspreckinghen / van soberheydt / van de wereldt te schouwen / van se-baerheydt in kost ende kleederen / van my dickwijls te biechten ende ten H. Sacramente te gaen / soo gheschiedet door het oordeel der menschen / dat veel van dese saken my duncken swaer ende lastich te wesen; ja oock dickwijls door het oordeel van boose menschen / oft immers van de ghene / die noch goedt / noch quaet / maer tusschen beyden zijn / ende over beyde zijden kreupel gaen.

De oordeelen der menschen maken 't goet voornemen swaer ende lastich.

Christus. 'T is een voor vonnisse / het welck schijnt te strecken tot achter-deel / maer sonder verstandt ghesproken.

Den mensch. Het verdriet my seer / dat ick alsoo vervoert ende wech ghenomen worde door de winden der menschē sprake ende geklap / ende niet door de ghewichticheydt der saken / maer door het duncken. Maer wie sal my verlossen van dese ghemeyne quale ende sieckte / dan ghy / mijnen Godt? want soo ick bemercke / de Religieusen zijn oock met dese bevanghen / worden dickwijls door de selve daer neder ghewórpen / ende door lof oft misprijs doen hun dolen van den rechten padt der ootmoedicheyt ende ghehoorsaemheyt; doet hun afwijcken van de wet der eenvoudicheydt.

Christus. 'T is alsoo / ende men vindtse selden / die / daer den reghel ruym is / den selven strengheliick onderhoudt.

Den mensch. Sy vreesen niet te schijnen in besonderheydt ende eyghentheydt / ende andere niet te behagghen / ende u niet te mishagghen. Het welck

Aug. l. 2. confess. c. 9. uwen dienaer Augustinus eertijts oock klaeghde: Ick schame my niet on-beschaemt te wesen.

Christus. Och hoe groote ellende ende boosheydt der werelt is dit! de welcke soo groote macht neẽt oock over de kloosters / ende de ghene / die hun selben verachten! die voor my alleen behoorden te leven / ende te sterven.

Gal. 1. Den mensch. Voorwaer ick begheere dat seer / want ick hoore uwen Apostel seggen: Indien ick de menschen behaeghde / ick en soude Christus dienaer niet zijn. O waerachtighe uytspraeke! wie overleyt

Iob. 14. dese / soo hy behoordt? och oft ghy u gheweerdighde my die te verleenen / die alleen kont suyver makẽ / dat van onsuyver saedt is ontfanghen / ende alleen als den Samaritaen kont onse wonden ghenesen? een iegelijck heeft in het heylich doopsel de werelt / hare overdadicheydt ende oordeelen versaect / ende vastelijck voor hem ghenomen u te dienen / ende alsoo tot het leven in te gaen; ende siet / ick en vinde niet dat ons meer achterwaerts treckt / dan de ijdele vonnissen des wereldts: wy vreesen quaedt ghenoemt te worden / ende wy en konnen dit niet verdraghen; ende nochtans verdraghen / dat wy om de woorden alleen der menschen / quaedt zijn.

D'oordeelen der menschen en zijn anders niet dan ijdele ghedachten ende rasernijen. Christus. Maer wat zijn dese oordeelen meer dan ijdele gepeysen / propoostẽ ẽn rasernijen van eenige menschkens; ende meest van quade / ende alsulcke / die ons niet toeghedaen en zijn. want een ieghelijck spreeckt ende oordeelt soo hy gemoedt is. Ende aenghesien de gheheele wereldt ghestelt is in de

1. Ioan. 5. boosheydt ende al dat in de selve te vinden is / en

Ioan. 2. is anders niet dan begheerlijckheyt des vleeschs / der ooghen / ende hooveerdije des levens: hoedanich kan het vonnisse der selver wesen?

Den mensch. Dit is het ghevoelen der ghener / die voor vernu ter willen gehouden worden; dat men dese sakẽ met de Godtvruchticheyt moet voegẽ / die vãde selve seer verschillen / ẽn tegen de Godtvruchticheyt strijden: ende by aldien dat niet geschieden kan / dat men als-dan liever van de Godt-vruchticheydt wat moet af trecken; op dat het niet en soude schijnen / dat wy ons aen het oordeel ende

ghevoelen van andere niet en willen onderwerpen.

Christus. Waer toe zijn dese oordeelen profijtelijck oft schadelijck? wat batet de mane/sonne/ende sterren/dat sy van de afgodisten voor Goden eertijdts ghehouden zijn gheweest? wat schadet het goudt/ dat het voor slijck worde gheacht?

Den mensch. Niet met allen/ ghelijck het ons oock niet en schadet / oft batet / dat wy verschepdelijck gheoordeelt/ dat wy ghepresen worden / dat wy bekent zijn / ydelijck vermaert oft mispresen worden.

D'oordeelen der menschen/ hunnen lof ende misachtinge en baet noch en schaedt.

Christus. Voorwaer in't besonder willen bemint wesen (aenghesien dat wy een ieghelijck van onsen naesten / als ons selven moeten beminnen) is tot ongheliјck van andere menschen;ende ghepresen te willen zijn / maeckt ons gheheel onprijselijck ende berispelijck : want die dat begheert / en is nu niet lofbaer/ want niemandt en wordt ten rechten ghepresen/ dan die goedt / ende die oprechtelijck / ende niet valschelijck prijsbaer wordt gheacht. Op dat iemant soude mogen gepresen worde / moet hy den lof aldermeest schouwen / gemerckt dat hy niet oprechtelijck ghepresen en kan worden / die den lof vā selfs soeckt/maer is om sijne hoovaerdije seer wel misprijsens weerdich. Insghelijcks die hem vergramt oft droevich is om eenich onrecht oft lasteringhe/die hem aen ghedaen wordt/die ghetuyght dat hy het selve weerdich is / ende dat hy voor soo veel soeckt den lof / als hy gheschouwt heeft het misprijsen. Indien ghy dan veracht oft versmaedt zijt gheweest / indien iemandt quaedt vermoeden van u ghehadt heeft / niet teghenstaende is't dat ghy u daer inne hebt verheughet/soo verclaert ghy/ dat t selve te onrecht u geschiedt is/ende met recht waert ghy weerdich veracht te wesen / indien ghy u om dese verachtinghe hadt bedroeft. Ende wat hebt ghy van u selven/ oft dat uwe is? voorwaer niet met allen/want tis al mijn. Waer om wilt gy dan het selve tot u trecken?waer om begheert ghy dat een ander u dat toeschrijve/ende daerom u eere bewijse? Ghelijck de duyvelen willen / dat hun de

Niemant en is oprecht lofbaer/ dan die deughdt bemindt.

Den mensch en heeft van sy selven niet dat lof weerdich is.

Goddelijcke eerbiedinghe aen ghedaen worden/ alsoo wilt eenen ijdelen mensch gheprefen ende in verwonderinghe zijn/ende my de eere/ die my met recht toe komt/ ontrecken. Indien hy wijs waer/ hy soude met mijne Apostelen seggen tot de ghene/
Actor. 3. die hem beminnen ende verheffen: Ghy Israelitsche mannen/waer om verwondert ghy u hier af/ ende siet op ons/ als oft wy dit door onse eyghen kracht hadden ghedaen/oft ghelijc andere seyden/ als men hun wilde offerande doen: Mannen waer om doet ghy dit? wy zijn oock sterfelijcke men-
Actor. 14. schen/ghelijck ghy lieden zijt; wilt ghy dan/dat sy my verlatende op u sien/u sonderlingh prijsen ende alle eere bewijsen? dat sy mijne vijanden worden/ om dat sy uwe vrienden souden zijn? wilt ghy my voor by gaende ende versuymende de eere/ den lof/ de liefde/die ghy my kont bethoonen/ toe-schicken aen eenen seer ijdelen afgodt; dat is aen het vonnisse ende oordeelen der menschen? want ghy/ die de oordeelen der menschen bemindt/ wordt de selve door de liefde onderworpen/ ende bemindt de wereldt/ende wordt mijnen vijandt. Wilt ghy dat de menschen door de liefde tot u/belet worden my uyt gantscher herten ende met volkomen liefde te beminnen? wilt ghy my als eenen muer stellen tusschen hun ende my/ om dat sy my niet volkomelijcken en souden aenhanghen? Ghy verblijdt u mogelijck/ indien u veel menschen aensien/ ende vereeren: dat is/ dat sy bedroghen worden/ ende ghy hun bedrieght/ indien sy tot u komen/ indien ick hun iet door u gunne. En siet ghy niet dat de vlieghen vergaderen by den pot/ ende de vlooyen ende mugghen komen tot u vleesch/ ende daer uyt suyghen? sy suyghen u bloedt voor hun ende treckent u af: alsoo die tot u komē om hulpe oft troost te verwervē/ begeerē 't gene/dat hun is/ dat ic hun door u toe schicke/ wāt om hun hebbe ick u dat gegheven/sy ontfanghen dat mijn is: dat sy my dan den lof gheven: ende en sorght ghy voor geenen lof oft laster/ noch voor gheen oordeel der menschen.

Den mensch. Indien ick dan gheenen lof en mach hopen noch begheeren/ noch het versmaden haten/

is't

is't sake dat ick goet wil wesen ende Gode aenghenaem: o Heere / hoe groote onwijsheydt is't te willen quaedt zijn om den selven lof te bekomen oft immers niet soo goedt / door het verachten der menschen my verstoorende ende bedroevende.

Christus. Wie isser / die soude willen bederven sijne ghesondtheydt / wetentheydt / sterckheydt / rijckdom / om dat die niet en worden gheprezen / ja mispresen? Niemandt en pijnight sy selven met hongher / om dat de dwaese ende de uytsinnige roepen / dat de spijse ende dranck venijn is.

Den mensch. Ende nochtans / om dat iemandt by avonturen teghen ons sijnen mondt niet en soude openen oft mispríjsen / onthouden wy ons dickwijls van de Godtvruchtighe oeffeninghen ende vande ghehoorsaemheyt te volbrengen: dat is / van de spijse der siele / ende verliesen de sterckte ende rijckdom der selver; ende wy worden om niet verkocht onder de sonde.

Christus. Indien iemandt u raedt vraeghde / wat hy soude moghen verkiesen / oft wat hem nutter soude zijn / oft oprecht rijck / eerbaer ende gheluckich te wesen / oft valschelijck voor sulcks ghehouden te zijn / over-vloedichheydt te hebben van alle dinghen / oft bloodt ende onversien van alles / rijck te wesen van bestandighe deughden / oft alleenlijck met schijnelijcke verciert. En soudt ghy niet oordeelen dat de waerachtighe dinghen voor de valsche ende schijnbare behoorden ghestelt te worden? nochtans is een ieghelijck met dese dolinghe bevanghen / ende om dat sy niet en souden mispresen worden / hebben sy liever onrechtveerdich / oft immers min rechtveerdich te zijn / dan om de deught met recht ende reden prijsbaer / salich / ende alle eere weerdich te zijn. Hoe verscheyden sal het oordeel der menschen zijn in de ure des doodts: voorwaer anders sal als dan wesen het oordeel bijkans der gheheele wereldt. Dan sal den ghenen van de wereldt gheprezen worden / die haer hier te voren verstooten ende versmaedt sal hebben; ende die ter contrarie sal berispt worden / die door hare bedrieghelijcke stemme verleydt zijnde / een ledich

De menschen zijn wijser in 't verkiesen van tijdelijcke ende wereldtsche dinghen / dan in de geestelijcke.

vuyl ende onaerdich leven sal hebben gheleyt: als dan sal verheven worden de liefde der armoede/ de versmadinghe van alle eere des wereldts / ende hare oordeelen; dan sal de mildtheydt tot den armen ende alle deughden met haer ooc van de quade/ maer boven al van my ende myne lieve heylighen in der eeuwicheydt gheprefen worden, soo dat ick met rechte begheert hebbe dat den sterf-dach der Heyligen/ hunnē gheboort-dach soude genoemt worden/ende oock inder waerheyt soude zijn/want sy als dan opstaen/eñ als sterrē/die den dach deses levēs ondergaet beginnen inden nacht te schijnen.

On-bedachtheydt der menschen/ die ooc in d' ure des doodts ontsien haer te bekeeren.

Den mensch. Maer de boose ontsien als dan oock als 't tijdt is van de salicheydt te beneerstighen/ hun tot u te bekeeren / hun openbaerlijck te biechten/het hooch-weerdich Sacrament des Autaers/ het Olissel te ontfanghen/om datmen niet en soude segghen/dat sy onstantvastich oft bevreest zijn/ ende worden in sulcker voeghen wreedelijck ghepijnight door hun eyghen conscientie.

Christus. Indien ghy de oorsake wilt ondersoecken die is claer / sy segghen: Wat soude men van my segghen?

Den mensch. Goeden Iesv, wordt dan het segghen ende een vlieghende woordt meer gheacht / dan de sake selve; dan de waerachtighe salicheydt? Wordt daer op meer ghelet / dan 't om u te ontfanghen/ dan van u besocht / ghevoedt ende versterct te worden: wordt daer dan meer op een woordt ghepast/ dan op alle uwe gaven? meer op eene kleyne vreese van eenige opsprake der menschen / dan op het perijckel van het eeuwich leven? O hoe groote kracht ende macht van menschelijcke oordeelen! Eylaes! wat sal hy in 't oordeel verantwoorden / als syne dwaesheydt openbaer sal zijn voor gheheele de wereldt. als dan o eeuwighe Wijsheydt sult ghy hem verwijten/dat hy u versmaedt / ende meer wercks ghemaeckt heeft van het segghen van eenighe verworpen menschen/dan van u ghebodt. Dan sal gheheel de wereldt teghen hem opstaen / dan sullen de heylighen hem bespotten / ende de duyvelen beghecken;welcker lof dat is hun scherpe pijlen / hy

Dwaesheydt der menschē/ die meer passe op de woorden des wereldts/ dan op Gots oordeel ende alle syne gaven ende hun eyghen salicheydt.

met

met soo groote begheerte hadde ghesocht/ende door de welcke nu ghewondt zijnde / sal ghestraft worden met de eeuwighe schande.

Christus. Maer die my ende de Godtvruchticheyt voor de menschen sal hebben beleden / dien sal ick oock belijden ende bekennen voor mijnen Vader: Maer soo wie my/ende mijne woorden gelochent sal hebben voor de menschen / dien sal den Sone des menschen oock loochenen/ als hy sal gekomen zijn in sijne Majesteyt / ende die van sijnen Vader ende der Heyligher Enghelen. Matth.10.

Den mensch. Hoe bedruckt sullen de kinderen deser wereldt zijn? eylaes! in de langhe eeuwicheydt/ dat sy om een woordt/een geveys/ eenen wenck van eenighen mensch/ verloren sullen hebben duysendt ghelegheentheden der salicheydt / en de eeuwigher glorie.

Christus. Als dan ghelijck oock in't oordeel sullen de boose huylen seggēde: siet dese zijn t/die wy somwijlen hebben ghehadt tot spot/ ende ghelijckenisse des verwijts / wy on-verstandighe achteden haerlieder leven te wesen rasernije/ ende hun eynde sonder eere : siet / hoe sy gherekent zijn / onder de kinderen Godts / ende onder de heylighen is haerlieder deel. Valsch oordeel der boose menschen. Sap.5.

Den mensch. Wy willen bemindt worden / ende siet / indien wy daerom uwe liefde verlaten / wy sullen in der eeuwicheydt van u onsen Godt ende uwe H. Enghelen ghehaet worden: wy trachten naer eere / ende alle onse boosheden ende verborghentheden onser herten / sullen voor een-ieghelijck openbaer zijn: wy willen vermaert zijn/ ende eylaes! wy sullen in eene eeuwighe ghevanckenisse ghesloten/ende altijdts-duerende vergheten theydt begraven ligghen / noch ghy onsen Godt en sult ons noyt ghedachtich wesen; de ghene naer welcke wy hebben gheluystert/welcker oordeelen wy hebben ghevreest / sullen ons met eeuwighe vermaledijdinghen quellen. In dien wy naer eere staen/en behoorden wy/eylaes! niet voor de voorby vliegende / die als eenen roock maer eenen ooghen-blick en duert/de eeuwigge eere te verkiesen! O geluck-saligher Die hier wilt van de wereldt bemindt, gheeert ende vermaert wordē/ sal inder eeuwicheyt van Godt gehaet/ versmaet en de vergheten worden.

saligghe sielen / aen de welcke den H. Gheest desen raedt ende leere ghegheven heeft / dat ghy de eeren ende jonsten des wereldts soudt verachten / ende u verheven heeft boven alle gheschapen dinghen. O salighen Alexius / die daer ghy seer edel waert van stamme/ hebbe 't verborghen ghehouden / om voor de gheheele wereldt te bewijsen / dat ghy waert een kindt Godts : ghy hebt verwonnen / o vromen kamp-vechter / ghy hebt verwonnen ende victorie behaelt / onder de trappen schuylende / ghy hebt de gheheele wereldt door ghespreydt de stralen uwer heylicheydt. O heylighe Apostelen ende Martelaren Christi / hoedanige exempelen van versmadinghe der dwase oordeelen des wereldts / hebt ghy ons achter ghelaten / ghy ghinckt blijdelijck van d'aensicht des raedts / om dat ghy weerdich waert gheacht voor den name IESVS versmaedtheydt te lijden. O salighe vergaderinghe der Anachoreten ende Eremijten / hoe ghelucklijck hebt ghy met de wereldt ghespot / om dat die met u niet en soude spotten! ghy hebt met de voeten ghestooten 't gene dat sy groot achtede / ghy hebt verkoren 't gene dat sy mis-prees. Wie hadde u desen gheest ghegeven?

Exempelen van de versmadinge des wereldts ende hare oordeelen.

Christus. Weet voorwaer / dat het vleesch en bloet hun dit niet en hadde gheopenbaert / maer den Gheest mijns Vaders die in de hemelen is / ende sy hebben hier door eenen grooten vrede verkreghen; sy en waren noyt beanxt / aen niemandt verbonden; maer ontslaghen / vry ende sonder sorghe door eere ende oneere / door quade fame en goede fame / als verleyders ende nochtans waerachtighe / als die onbekent zijn ende nochtans bekent / als stervende ende levende / als ghekastijdt ende niet ghedoodt. Maer eenen wereldtschen mensche / die ghequelt wordt van het menschelijck opsicht / moet waer nemen d'ooghen / monden / ende manieren van een yeghelijck / ende eens yeghelijcks knecht zijn. Want die iet bemindt / moet nootsakelijck aen het selve door de liefde onderworpen worden / ende vervolght sonder ruste (welck wel het alder ellendichste is) de liefde / jonste / ende goede achtinghe sijns selfs (die om de ijdelheydt niet oprecht en konnen zijn?)

2. Cor. 6.

Vrede ende gherustheydt [illegible] / [illegible] d'oordeelen [illegible] versmaden.

Hy maeckt sy selven eene slave / die op de oordeelen der menschen [illegible].

zijn) ende en kan nopt weten oft hy die verkreghen heeft; want het herte van den mensch is quaedt en ongrondeerlijck; wie sal 't selve kennen? Want dickwijls die u met den monde uytwendelijck prijst/ versmaedt ende berispt u inwendelijck; ende tegen eenen die u verheft/ isser hondert die u verachten ende vernederen: soo dat/ in wat ghedaenten ghy u als eenen Proteus verandert/ nopt en sult ghy aen eenen in alles/ nopt en sult ghy aen een iegelijck behaghen/ maer sult aen veel mishaghen. Ierem. 17.

Den mensch. Och tot wat dieren prijse worden de oordeelen der menschen verkocht/ daer nochtans niemandt opt en kan weten/ oft hy die oprechtelijcken ende naer sijn begheerte verkreghen heeft: ende al waert sake dat hy 't wiste/ soo en soude hy van de selve niet eenen ooghenblick versekert konnen blijven/ soo onstantvastich ende wanckelbaer bemercke ick de herten ende liefde der menschen te wesen; ende dat hy heden op dese ure prijst/ hy verworpet op de selve. Wy verwonderen ons/ siende dat iemandt sijn goedt verquist met onkuysheydt ende gulsicheydt; maer veel onbedachter is hy/ die om de inbeeldinghen/ ghesintheden der menschen/ de oprechte bestandighe eere/ vrede/ deughdt/ ende uwe gratie/ dat is alle goedt/ verliest.

Onwijs is hy/ die om de ghesintheden der menschen Godts gratie en allen goet met haer verliest.

Christus. 'T is wel waer/ dat den mensch veel ellenden onderworpen is/ maer de ghene die sy selven vermenght by andere lichamen/ by maniere van spreken/ dat is by het goedt-duncken/ verwonderinghe/ eere/ ende liefde der menschen/ vermeerdert sijne ellenden seer: want ghelijck hy ghevoelt de quetsuren van sijn eyghen lichaem/ alsoo ghevoelt hy oock de quetsure van d'andere/ ende hy brenght hout om sy selven te branden/ ende banden om ghebonden ende ghetrocken te worden.

Den mensch. Daer om neme ick vast voor my/ nopt acht te slaen oft aen te hangen 't goedt-duncken der menschen ende des wereldts: maer alleenlijck aen te sien/ wat vã my de rechte redene/ uwen goddelijcken wille/ uwe gheboden ende raden vereysschen: want hoedanich en hoe dwaes dat is het oordeel des wereldts/ is opentlijck verklaert ghe-

Christi leven ende doodt heeft klaerlijc

Vertoont/hoe sot dat zijn de oordeelen des wereldts.

weest in u leven ende doodt: want ghy zijt in den nacht in eenen stal ghebozen; dertich jaren hebt ghy onbekent ende veracht met den menschē verkeert/ende na dat ghy aldersoetste IESV u ghewerdicht hebt te veropenbaren aen de wereldt/hoe menichmael hebt ghy ons dese versmadinghe des wereldts bevolen/ ghy en hebt gheen eere/staet oft lof ghesocht/segghende: Ick en soecke mijne glorie niet/ daer is een diese soeckt ende oordeelt. Maer noyt en heeft het meer ghebleken hoe valsch het oordeel des wereldts is/dan in uwe alder-heylichste doodt: Want daer ghy heylich ende onnoosel waert/ een Lam sonder vlecke/ zijt van de wereldt ghereken gheweest onder de quaedt-doenders/ veracht ende ghehouden als den slechtsten ende verworpensten der mannen; ende sal ick den lof oft verachtinge der menschē achten? Noch ghy en hebt uwe Heylighen gheenen anderen wech ghewesen/ die u ernstelijck/niet geveynsdelijck/oprechtelijck/ niet bedroghen door dolinghe oft eyghen liefde/ hebben bemindt/ ende hebben vierichlijck begeert versmaedt/ voor dwase ghehouden ende gheacht te worden/op dat sy u souden moghen naer volghen. Voorwaer het is eene groote on eer die wy u aendoen (ghelijck uwen dienaer Chrysostomus leert) in dien wy u voor-by gaende/tot onse mede-knechten ons keeren/ als oft ghy niet ghenoechsaem en waert/ om ons naer verdienste te prijsen. Dit verwerret al/ dese sake heeft gheheel de wereldt in beroerte ende onruste ghestelt/want wy doen alle dinghen ten opsiene van de menschen/ende wy en draghen gheen sorghe voor de goede wercken/ maer wy bejaghen ende soecken den lof van onse medeknechten.

Ioan. 8.

Chrysostomus de cōtemnenda laude hominum.

Christus. Daer om heeft Hieronymus waerachtelijck door my ghesepdt: D'eerste deughdt van den moninck is te versmaden d'oordeelen der menschen/ende altijdts te peysen op 't ghene dat mijnen Apostel heeft ghesepdt: In dien ick de menschen behaeghde/ ick en soude den dienaer Christi niet wesen.

Gal. 1.

Vā Godt alleen kan ons

Den mensch. O alder-liefsten IESV, ghy en lacckt my

my niet alleen met exempelen / maer oock met seer veel ende groote weldaden / die ghy my op alle oo-ghenblicken toeschickt: want wat verkondighen my dese / dan datmen den oprechten lof van u moet soecken / van wien ons alle goedt toekomt? Want is 't sake datter gheen goedt en komt dan van u / die de zee zijt van alle goederen / waerom wille ick van andere groot gheacht worden / daer sy my niet en konnen gheven dan door u / gheen sake oprech-telijck en konnen weerderen / want sy gheene sake volkomelijcken en konnen bekennen? O oordeel al-leen is oprecht ende waerachtich / aenghesien dan dat wy het oordeel der menschen niet en vreesen / 't en zy dat wy met eenen van hun ons selven iet beloven. Die u de fonteyne van alle goedt aensiet / ende bemerckt datter buyten u niet en is / die ver-acht alle dinghen om u; want wat soude hy buyten u soecken? hy siet dat de kromme weghen / door welcke de menschelijcke verblintheydt ruste socht / lanck ende swaer zijn / ende datter gheenen vrede in die te vinden en is / ja dat meer is dat den ellen-dighen mensch daer door sy selven brenght tot alle onruste / droefheydt ende benautheydt des gheests; want hy beveelt ende over-gheeft sy selven aen de ongestadige ende onsekere winden van den wille / jonste ende vreese der menschen / die noyt in eenen staet en blijven. O hoe sottelijck bemindt soodani-ghen de ijdelheydt / steunt op de selve / als op drij-vende baren / op de locht / op snelle winden / vreest met redene / ende vreesende bethoont dat hy onwijs ende onvoorsichtich is. Ende nochtans dese ijdele bobbelkens worden door soo veel om-weghen / soo veel vreesen / soo veel ghepeynstheden / door soo veel perijckelen ende arbeyden van de menschē gesocht.

eenich op-recht goedt / lof oft eere toe komen.

GHEBEDT.

WEest ons bermhertich Heere, Schepper van alle dinghen ontfermt u onser ijdelheydt ende slavernije, met de welcke wy de wereldt ende de ghepeysen der menschen dienen. Indien wy lust hebben om te dienen, is 't niet beter te dienen u mijnen levenden ende waer-achtighen Godt? is 't niet beter u te dienen

Koninck

Ghebedt in het welck den mensch verkiest Godt te dienen/ ende niet d'oordeel der menschen/ ende in Godt sijn behaghen te nemen.

Koninck der Koninghen, ende Heere der Heeren? Indien ick beghere ghepresen te worden, soo begheere ick voor u hemelsch hof, voor de wijde wereldt, ende inder eeuwicheydt ghepresen te worden: indien ick glorie soecke, soo wille ick d'on-stervelijcke glorie van u handt verwachten: indien ick voor verachtinghe vreese, soo moet ick alder-meest vreesen van u veracht ende versmaedt te wesen? Want wie sal prijsen den ghenen, die ghy veracht sult hebben? wie sal desen voor goedt houden, dien ghy waer-achtighen Godt, die de herten ende nieren onder-soeckt ende door-siet, sult verworpen hebben? Siet Heere, ick hebbe den rechten wech der waerheydt, ende uwe waer-achtighe oordeelen, die gherecht-veerdight zijn in haer-selven, verkoren. Verlicht dan mijne duysternissen, dat ick voordt-aen den dach des mensches niet meer en begheere, maer wensche u alleen te behaghen, vreese u te mis-haghen. VVant ghy zijt mijnen lof, ghy zijt mijne glorie: is't dat ick my beroemen, ende verheffen moet, in u sal ick my beroemen; want door u sullen wy onse vijanden op-worpen, met den hoorn, ende door uwen naem sullen wy versmaden, die teghen ons op-staen; op dat wy sonder vreese verlost uyt de handen onser vijanden, u souden dienen alle de daghen ons levens, Amen.

Psalm. 118.
Psalm. 17.
Psalm. 43.

Practijcke om d'oordeelen der menschen te versmaden.

Den regel uwer wercken moet zijn de wet Godts/ ende niet 't oordeel der menschen.

TEn eersten / men moet sijne wercken over-legghen / ende die schicken; niet naer het oordeel van t'gemeyn volck; maer naer den reghel van de wet Godts / ende als-dan met eenen kloecken moet voordt gaen in den wech der deughden. Het is onspreckelijck / hoe seer onsen voordt-ganck in den aen-ghenomen wech der deughden belet / ende verachtert wordt door het vreesen / ende aen sien der oordeelen der menschen: want dit heeft veel menschen af-gekeert / en weer-houden / van dick wyls te biechten / ten H. Sacramente te gaen / ende boven dien van verscheyden andere Godtvruchtighe oeffeninghen. Men vinter veel die wel derren / d'eerste / ende de voor-ganghers zijn / in de schole der ijdelheydt ende boosheydt; maer luttel die in den wech der Godt-vruchticheydt hun derren daer toe verstouten.

stouten. Men vreest hier in de woorden ende het ijdel oordeel der menschen / ende men vreest daer in niet het strenge oordeel des eeuwigen rechters. Hoe grootelijcks dat Godt dit mishaeght / blijckt klaerlijck door sijne eyghen woorden als hy seght: dat hy voor sijnen hemelschen vader in den dach des oordeels niet en sal bekennen / die van gheschaemt sullen hebben voor de menschen hem te belijden. Luc 9.

Ten tweeden / is 't geraden ende seer profijtelijck hem dick-wijls te verbeelden / als oft men ghestelt waer op eene groote verthoon-plaetse oft theatre voor Godt en sijn hemels gheselschap / om daer op / in hunne teghenwoordicheydt onse wercken te volbrenghen / ende insulcker voeghen de oordeelen der menschen te versmaden. Stelt u dick-wijls in Gods teghenwoordicheydt / ende sijnder heylighen.

Ten derden / gemerckt dat dit quaet sijnen oorspronck neemt uyt de eygene liefde / ende dat niemandt by-kans eens anders oordeel oft verachtinghe en vreest / 't en zy dat hy oock met eenen soeckt den lof oft iet dierghelijcks / soo is ons van noode eene groot-moedicheydt / want dese en laet niet toe dat den mensch eenighe ijdele oordeelen ende vermoedinghen / ja oock niet eenen anderen mensch diene ende onder-worpen zy; veel min dat hy die van hem met sijn groot achter deel / ende ten prijse van de Christelijcke vryheydt soude bedelen. De vreese der menschelijcke oordeelen spruyt uyt de eyghen liefde ende wordt door oot-moedicheydt verwonnen.

Ten vierden / de Heylighen hebben voor eene maniere ghehadt / sommighe dinghen te doen om de tonghen des volcs te verwecken / ende hun selven te doen verachten / sonder nochtans daer toe eenighe gherechtighe oorsake te gheven. Hier inne moet-men hun naer-volghen / indien wy willen den loon van de volmaecktheydt / ende den peys ende gherustheydt des herten bekomen. Loflijck ghebruyck der Heylighen.

Schiet-Ghebedekens.

HEt is my voor 't minste dat ick van u lieden oft van den menschelijcken daghe gheoordeelt worde. 1.Cor.4.

Ick hebbe ghedaen oordeel ende recht-veerdicheyt, en levert my niet aen die my lasteren: oordeelt my Heere, ende onderscheydt mijne sake, van dat onheylich volck; verlost my van de boose ende bedrieghelijcke menschen. Psalm.118. Psalm.42.

Ick en hebbe den dach vande menschen niet begheert, ghy weter. Ierem.12.

Het XIV. Capittel.

Meditatie van de Hooveerdicheydt.

De *voor-stellinghe der plaetse is*, Bemerckt ende stelt u voor ooghen den af-grondt der hellen/ende hoe dat alle pynen der verdoemde haren oorspronck nemen van de hoovеerdicheydt alleen.

Het Ghebedt, als voren.

Wat de hoovеerdije is. Het 1. point. Bemerckt ten eersten/dat de hooverdije is eene ongheregelde begeerte van uytnementheydt / 't zy in tydelycke oft gheestelycke dinghen/ waer door iemant sy selven meerder maeckt oft begheert te wesen/dan hy in der waerheydt is: ende dit is al soo grooten sotticheydt/ als oft een naentken qualijck te vreden ware/dat-men seyde/ dat hy geenen reuse en is/oft dat het kleedt van eenen anderen hem niet en past. Hier om is 't dat den heylighen Chrysostomus seer wel seght: Daer en is niet quader dan de hooveerdicheydt/die de krachten der sielen/die de menschen van Godt ghegheven zijn/in sulcker voegen neder-druct/datse haer de wysheyt beneemt/ende van wijse dwase maeckt. Want is 't dat iemandt in sijne lenghde de maet van anderhalven voet niet te boven en gaet / hem laet voorstaen dat hy hoogher is dan de berghen/ ende dat hy over sulcks sy selven verheft/als oft hy boven de berghen ware / men soude voor-waer gheen ander teecken van sijne dwaesheyt behoeven te verwachten : aldus als ghy eenen hooverdighen mensch vindt / die sy selven laet voor staen dat hy beter is als een ander/ende meyndt dat hy veracht wordt/ als hy met iemandt anders vergheleken wordt: voor-waer ghy mooght wel op-houden van eenich ander teecken te soecken van syne uyt-sinnicheydt: want desen is veel meer weerdich bespot te zyn/ dan de ghene die upter naturen dul ende onverstandich is / door dien dat hy sy selven dese uytsinnicheydt aen-ghedaen heeft. Ende een weynich daer naer seght den selven Chrysostomus : Desen heeft den duyvel voor-waer als een verworpen slave/ ẽn

Chrys. ho. 59. in Matt.

eenen

eenen miserabelen ghevanghenen wech-ghevoert/ onthaelt hem met slaghen / ende doet hem alle spyt aen / waer hy kan oft mach. Ten tweeden / overdenckt/dat de hooveerdye komt door dien dat-men geene kennisse syns selfs en heeft/ende uyt eene oprechte dwaesheyt/gelyck het blyckt uyt het boven-gestelde exempel. Hier uyt komt/ dat den mensch hem valschelyck laet voor-staen / datmen hem veel schuldich is/dat hem veel gheoorloft is; en aldus doende gheschiedet dat hy noch de wetten onderdanich en is / noch danckbaer en is voor de ontfanghen weldaden ; want hy laet hem duncken dat hy in niemandt ghehouden en is/daer hy nochtans in eenen-ieghelycken verbonden is / hy worpt van hem alle gheboden/ hy en acht niet met allen de wetten ende reghelen /hy soeckt eenen anderen te ghebieden/ hy doet alle dinghen / als oft hy eenich bevel hadde. Dus over-leght ghy/ die dit leest voor een remedie wat dat ghy naer soo veel sonden verdient hebt. ende op dat ghy tot dese kennisse soudt moghen geraken / denckt neerstelyck wat ghy gheweest hebt/ wat ghy zyt/ende wesen sult. Ten derden/bemerckt datter in dese werelt gheen quaedt en is/ noch aengaende de siele / noch aen-gaende het lichaem / het welck u niet en soude moghen over-komen/ jae dat meer is/dat ghy niet verdient en hebt: Want is het niet wel redelyck/ dat alle creaturen wrake nemen van het on-ghelyck/dat ghy den Schepper aen-ghedaen hebt / dus verwondert u / dat de Enghelen/ ende Godt voor al/u verdraghen/die ghy door uwe wercken lastert/ verwondert u oock / dat Christus uwen Salich-maecker u niet en straft/dien ghy soo weder-spannich valt door uwe manieren ende sonden/ ende in syne schole van oodt-moedicheydt anders niet voordts en brenght dan traegheydt / onbeleeftheydt / ende versteentheydt des herten / jae selve den minsten arbeyt niet en doet om hem open te doen/ als hy voor uwe deure klopt. Ende gaet aldus voordts tot de creaturen.

De hooveerdye spruyt uyt d' onwetentheydt.

Het 2. point. Bemerckt dat ghy als eene creature behoordt uwen Heere ende Godt onder-worpen/ ende onderdanich te zyn, als eenen Christen mensch de Heylige Kercke/als eenen borgher de gemeynte, jae

jae dat meer is/ is 't dat ghy op-rechtelijcken oordeelt / ghy zijt aen eenen-ieghelijcken verbonden: Want die Godt door de sonde weder-spannich is/ die doet des-ghelijcken alle creaturen ongheluck: waer in sult ghy u dan konnen glorieren ende verheffen? Ten tweeden / dat ghy sulcks in der waerheydt zijt / ende anders niet dan waer voor ghy van Godt den Heere ghehouden wordt. Overleght dan / hoe-danich dat ghy in sijne teghenwoordicheydt zijt / ter oorsake van veel quade wercken / maer weynich goede / ende die noch on-vol-maeckt; soo dat ghy u selven wel te recht met een sweer vol etters mooght vergelijcken. Ten derden vergelijckt u met de beesten / aen-gaende de ghesteltenissen des lichaems; en sult ghy niet bevinden datse u hier in te boven gaen? ende aen-gaende u verstant/ghy en zijt niet alleen van de duyvelē verwonnen/maer gaet haer oock in booshept te boven/ ten opsichte dat ghy naer soo veel ontfanghen weldaden/soo menichmael wederom in sonden ghevallen zijt; ende wat sal 't wesen / is 't dat ghy u wilt verghelijcken by de verdoemde/die veel min sonden ghedaen hebben dan ghy? Wat salder ghschieden is 't dat ghy u vergelijckt met de Heydenē/die haer soo neerstelijck tot de deught begheven hebben/ ende tot den dienst van hare valsche Goden?

Den mensch en is niet anders/ dan gelijck hy voor Godt bekent is.

Het 3. point. Bemerckt hoe seer dat Godt al-machtich de hooveerdicheydt haet. Ten eersten / uyt de ghetuyghenisse van de H. Schrifture/ die al-omme de hooveerdighe ende op-gheblasen menschen verfoeyt. Want de hooveerdije is hatelijck voor Godt ende voor de menschen/ende is 't beghinsel van alle sonde/ende den Heere haet de ghene/ die daer mede besmet zijn. Ende dese sonde en is niet alleen hatelijck voor Godt / maer oock voor de menschen; soo dat de Schrifture seght: Dat het beter is hem te veroótmoedigen met den sachtmoedighen dan den roofte deylen met den hooveerdighen. Voor-waer/ ghelijck den H. Augustinus seer wel betuyght/daer is qualijck een bladt van heylighe boecken/waer in ons niet gheleert en wordt/ dat Godt den hooveerdigen weder-staet. Ten tweeden/bemerct de straffen van de hooveerdige menschen / soo wel hier/als hier

Godt haet de hooveerdicheydt.

Eccl. 10.

Aug. doct. Christ. l. 3. c. 13.

hiernamaels. Och hoe grouwelijcke exempelē hebben wy van Lucifer/ Adam/ Aman/ ende Nabuchodonosor! Ten derden/ bemerckt d'ellendighe slavernye van de hoovaerdige menschen ende haer leven/ welck vol benautheden ende sorchvuldicheden is/ hoe sy met vreese ende hope geduerichlijck bevochten worden: ende versaeckt dit leven upter herten. Ten vierden/ aen-merckt dat den mensch/ door het rechtveerdich oordeel Godts/ ter oorsake van de schroomelijcke sonde van hooverdije/ valt in alderley onkuysheyt/ ende andere sonden. Want de hooveerdicheyt berooft ons van alle deuchden; eñ ghelijck den H. Gregorius seydt: De Koninginne van alle sonden is de hooveerdicheydt/ want als sy het herte gheheelijck bevanghen heeft/ soo levert sy het selve aen de seven hoofdt-sonden/ als aen soo veel wreede bevel-hebbers/ om dat teenemael te vernielen; ende sy is een klaer teecken van de verdoemde menschen/ ghelijck d'ootmoedicheydt van de uptverkoren is. Bemerckt ten laetsten/ de schande die den hooveerdigen sal moeten lijden in sijn upterste: want die bevel hebbē over andere/ sullē een strangh ende swaer vonnisse verwachten; maer dē ootmoedighen sal ghenade ghebeuren/ als den machtigen machtelijcke tormentē sal lijden. Och hoe lastich sal den hooveerdighen het begeck ende de bespottinge der duyvelen vallen/ als sy haer sullē bespotten ende segghen: Ghy zijt ghewont ghelijck wy/ ghy zijt ons ghelijck ghewoorden/ uwe hooverdye is tot in de helle ghetrocken.

Esther 7.
Daniel 4.
Basil. Cōst. mon. c. 10.
lib. 31. Mor. c. 17. & lib. 34. Mor. c. 18.
Den hooveerdigen sal ten laetsten met schande vervult worden.

Meditatie van de Ootmoedicheydt.

DE *voor-stellinge der plaetse.* Laet u voor-staen dat ghy nu eerst van niet gheschapen/ naeckt/ on-ghewapent/ ende van als berooft zijnde/ staet in de teghen-woordicheydt van Godt al-machtich/ ende geheel het hemelsch heyr/ dat voor u is den af-gront van alle sonden; achter u/ ende van alle kanten ontallijcke vijanden die u voordt-stooten; onder u de helle open; boven u den hemel ende het hemelsch heyr u aen-schouwende.

Bidt den Heere/ dat hy u wilt verleenen eene oprechte ootmoedicheydt des herten.

Wat de oot-moedicheydt is.

Het 1. point. Bemerckt dat d'ootmoedicheydt eene deughdt is / waer door den mensch uyt de kennisse syns selfs/kleyn wordt in syn eyghen ooghen/ende kent hem waerachtelyck verworpen te zyn/uyt het ghene dat hy van syn selven is. Ende wat is't dat hy uyt syn selven is? voorwaer niet met allen: want den mensch is van niet/ende soude wederom in niet veranderen / het en ware dat hy bewaert wierde door de machtighe handt Godts; jae dat meer is/ soude min dan niet worden / te weten / hem tot de sonden keeren/een alder-grootste quaedt. Besiet nu oft ghy wel sulcken ghevoelen van u selven hebt/ want is't dat ghy u laet duncké dat ghy wat zyt; daer ghy niet en zyt / soo bedrieght ghy u selven / ghelyck den Apostel ghetuyght. Ten tweeden/aenghesien dat ghy van u selven niet en hebt/soo overdenct wat ghy van een ander/ te weten van Godt/ van de menschen/ende van d'andere creaturé hebt. Scheydt dese dingen van u/ ende leghtse aen d'een zyde/te weté/u wesen/u leven/ende u verstant/ende gheeftse wederom den ghenen daer ghyse af ontfanghen hebt: ende besiet wat u sal over-blyven: voorwaer niet met allen. Houdt u dan hier aen/dat ghy u selven soudt moghen kennen/ende leeren verootmoedighen onder de machtighe handt Godts. Ten derden/bemerct u selven(voor soo veel als ghy iet zyt) den dach uwer gheboorte/u gheheel leven/ ende den uyt-ganck uyt dese bedruckte werelt/ende ghy sult in der waerheyt bevinden/ dat ghy in alle de deelen uwes levés katyvich ende ellendich zyt. Want wat hebt ghy gheweest? niet. Wel aen/wat zyt ghy nu? aen-siet u lichaem/wat is't anders dan eenen sack vol vuylicheydts ende wormen? aenmerckt uwe siele/soo veel als 't verstandt aen-gaet/ vol dolinghen ende onwetentheydt/soo dat het van gheene goede sake teenemael oprechtelyck en kan oordeelen;aen-gaende dé wille/wederspannich tot al dat goedt is/geneyght tot alle quaedt. Want en hebt ghy in u selven niet den vonck van alle hoofdtsonden/ende den wortel die ghedurichlyck wederom groeyt/ende wordt ghewaer de brandende gheneyghelyckheden van den lust der begheerten;ende de gheneyghelyckheden van den grammoedighen/

Gal. 6.

Den mensch en heeft van hē selvé niet.

1. Petri 5.

De ellendicheydt der menschen.

traech

kraecht tot alle het ghene dat goedt is? Wat sal ick segghen van de memorie? eplaes! met hoe veel ydelheydts isse besmet? Ten vierden/ bemerckt doch het quaedt dat u omringhelt/ ghelijck wy boven in de voor-stellinghe der plaetse gheseydt hebben; de perijckelen der sonden daer ghy in vallen kondt; de voor-leden sonden/ ghelijck een swaer ende lastich pack over u hangheude; de duyvelen die u van alle kanten bevechten; de helle die onder u synen mondt open doet; den hemel boven u open/ ende den Rechter die u verwacht om vonnisse over u te strijcken. Ten vijfden/ over-leght wat ghy worden sult; voorwaer/ aen-gaende het lichaem/ naer eenen korten tydt/ naer sieckten/ ende naer veel ellenden ende miserien die ghy sult gheleden hebben/ een spyse der wormen/ ende dat tot den dach des oordeels toe. Blijft hier een weynich staen beminden Leser/ ende daelt (noch levende) in de graven. Hier naer peyst wat dat ghy worden sult naer de siele/ te weten/ naer veel dwalinghen/ naer eene langhdurighe quellinge des gheests ende sonden/ sult ghy moeten sterven/ ende sult ghetrocken worden voor den rechter-stoel van Godt al-machtich/ onseker zijnde van uwe salicheydt/ ende door syne sententie sult ghy verwesen worden ten minsten ghebrandt te zijn in't vaghevier/ want luttel wordender ghevonden die hier op dese wereldt ten vollen ghesuyvert zijn. Ende is't oock wel mogelijck dat ghy uwen hooren derret op heffen/ ende tegens Godt booshevdt spreken? Ghy die anders niet en zijt dan eenen domp/ die een luttel tijdts ghesien wordt/ die van daech zijt/ ende morghen sult verdwijnen?

De perijckelen.

Wat daer sal gheschieden naer de doodt.

Iacob. 4.
Psal. 74.

Het 2. point. Peynst dat ghy van u selven niet met allen en vermoocht noch en weet/ maer dat Godt alle dingen in alles werckt/ en dat ghy zijt ghelijck een kleyn kindeken/ dat noch op staen/ noch sy selve beschermen/ noch staen/ noch onder-houden/ noch de selve van een ander eyssche en kan. En leert van den alder-sachtmoedichsten Jesus/ sachtmoedich en ootmoedich van herten te zijn/ schrijvet hem al toe/ ende u selve niet met allen. Want hy is het licht/ het welck alle dingen door-licht/ ghy zijt ghelijck eene lanteerne/ die/ al is't dat men in haer eenich licht

De onbequaemheydt der menschen.

Matth. 11.

stelt/en verlicht nochtans uyt haer selvē niet/maer het licht datter in-ghestelt is: ja dat meer is ver-duystert het selve licht/ het welck, naer het goedt-duncken van den ghebruycker al-omme ghestelt mach worden. Leert dan ootmoedich van herten wesen/ van den alder-ootmoedichsten IESVS. O Heere/ zyn hier toe ghekomen alle de threfooren ende schatten van wijsheyt ende wetenschap die in u verborghen zyn/dat wy dit als eene wonderbare sake leeren/ dat ghy saechtmoedich ende ootmoedich van herten zyt? Is het sulcken grooten sake/ kleyn te wesen/dat't en waer sake dat het van u te werck ghestelt wierde/die groot zijt/ van niemanden en soude konnen ghelcert worden? ende dit is immers inder waerheydt alsoo/ want de ruste der sielen en wordt anders niet ghevonden/ dan als de on-gheruste op-gheblasentheydt verteert is/ waer door den mensch sy-selven laet voor-staen groot te wesen/ als hy noch vol on-ghesonde humeuren steeckt.

August. de S. Virginitate.

De on-volmaecktheyt.

Het 3. point. Aen-siet de volmaecktheden van d'andere creaturen/ ende dat ghy niet boven d'andere en hebt/maer dat u hier-en-teghen veel ghebreeckt/ ende dat ghy van d'andere in veel dinghen over-wonnen wordt/ al is't dat ghy haer moghelijck in een te boven gaet. Hier om over-leght wat u betaemt aen-gaende den kost ende kleedinge/(die niemandt kostelijck en begheert/ dan op dat hy soude moghen ghesien worden) oock aen-gaende u officie ende woon-plaetse/ op dat ghy niet beschaemt en wordt in den dach des oordeels/ ende dat u gheboden wordt de leechste plaetse te nemen/ soo ghy nu u selven al te veel toe-gheeft. Ghy sult met der waerheydt bevinden/ is't dat ghy alle dingen wel in-siet/ dat de alder-slechtste ende alder-verworpenste u alder-best soude betamen. Want is't dat het spottens weerdich ware/ dat eenen slechtsten boer hem soude willen boven den Koninck verheffen/oft dat iemandt hem liet duncken groot te wesen/ door dien dat hy op eenen berch verheven stonde; veel meer sult ghy oock beghect ende bespot worden/is't dat ghy wilt trachten naer iet dat boven u verstandt is/ is't dat ghy u wilt verheffen-

ter

ter oorsake van de gaven die ghy van Godt ontfanghen hebt / daer ghy nochtans siet / dat onsen Salich-maker sy selven vernedert / ende eenen anderen ghedient heeft. Verheught u dan naer het exempel der Heylighen/in het versmaden uwes selfs/ belydt dat ghy anders niet weerdich en zyt/ maer dat andere menschen / alle eere/ privilegien / ende eerlycke ampten ende officien verdient hebben : en klaeght over niemandt / want alle creature ende Godt besonder/kan hem grootelycks over u beklaghen : ende is't dat ghy u selven voor slecht ende verworpen acht/soo wacht u om voor iet anders te willen ghereкent oft ghetracteert worden; want dit is eene groote gheveynstheydt/ ende boosheyt; ende is't dat ghy alle andere voor beter ende wyser houdt als ghy zyt/soo moet ghy haer-lieden alle eere bewysen/ ghy en moocht se niet bedroeven/niet oordeelen/maer moet van eenen-yeghelycken goedt ghevoelen hebben / ende wel sprekken/ ende hun het beste jonnen/ende oock toe-schicken.

Het tweede deel.

HEt 4. point. Bemerckt de menichte uwer sonden/ die ghy tot spyt van uwen Heere gedaen hebt/ ende leert kleyn wesen in u eyghen ooghen. Is't dat ghy bevochten wordt door eenighe ydelheydt/ weder-houdt u door dese ghedachtenisse/ende overdenckt het alder-swaerste / waer door ghy de eeuwighe pynen ende tormenten der hellen verdient hebt/ waer af al is't dat ghy moghelyck vergiffenisse verkreghen hebt / en behoordt nochtans niemermeer sonder vreese te wesen / aen - ghesien dat ghy niet en weet/ oft ghy des haets oft der liefden weerdich zyt . Ten tweeden / bemerckt in hoe groote sonden dat ghy noch soudt moghen vallen. Want daer en wordt gheene sonde soo groot ghevonden/die den eenen mensch doet/oft eenen anderen en soude de selve doē/'t en ware dat den Scheypper der menschen hem / nu vallende / weder-hielc. Want wy staen op eene slibberachtighe plaetse/ ende eenen berch die steyl af-dalende is/ eñ eylaes! wy worden van alle kanten gedreven om te vallen; maer besonderlyck door onse natuerlycke gheneyghe-

De menichvuldicheyt onser sonden.

Eccl. 9.

Aug. hom. 25. lib. 50. hom.

ghelijckheydt. Ten derden/ bemerckt dat ghy niet voor seker en weet / oft ghy opt eenich werck ghe-daen hebt / dat Godt aen - ghenaem is gheweest; Want wie heeft den sin des Heeren ghekent? Ende
Rom. 11. siet alle onse rechtveerdicheden zijn als 't laecken
Isaiæ 64. der maensuchtigher vrouwen / ende als wy al ghe-
Luc. 17. daen hebben dat ons bevolen is / soo en zijn wy an-ders niet dan onnutte knechten: is 't dat de gaven Godts vermenichvuldicht worden/ soo wordt oock onse verbintenisse ende rekeninghe meerder / waer aen wy niemermeer ten vollen en sullen konnen vol-doen. Ten vierden/ bemerckt dat ghy niet met allen machtich en zijt uyt u - selven te doen / maer dat ghy zijt ghelijck een landt 't welck anders niet voordts en brenght dan distelen ende doornen/ het en zy dat ghy in u hebt het saedt van de gratie Godts / ende hoe menichmael hebt ghy dit in u wel verdooft ende versmacht / ende als ghy hondert-werf vruchten hadt moeten voordts-brenghen / en hebt het minste niet ghedaen? Ten vyfden / over-loopt alle uwe wercken/ ende ghy en sulter niet een vinden / waer in ghy u selven niet en soudt konnen berispen/ oft waer op den genen die de herten ende nieren door-straelt / niet en soude konnen vinden te segghen.

Hoe nootsa-kelijck dat d'ootmoedich-heydt is. Het 5. point. Bemerckt dat dese deughdt soo noot-sakelijck is/ dat sonder de selve gheen andere Gode en behaeght: Want 't en zy dat ghy wordt als
Matth. 18. kleyne kinderen/ getuyght ons de Waerheyt selfs/ soo en sult ghy in het rijcke der hemelen niet kom̃. Door dien dat het is den grondt ende het steunsel van het gheestelijck bousel / ende wy moeten door ootmoedicheydt om hooch klimmen/ ghemerckt dit alleen den wech is; ende die eenen anderen wech in-gaet/ die daelt meer dan hy opklimt/ wãt d'ootmoe-dicheydt alleen verheft ons/ sy is alleen die ons tot
Bern. serm. het leven leydt. Dus leert ons den H. Bernardus.
2. de ascens. Ende den heylighen Chrysostomus seght: Dat sy
Domini. is de moeder/ den wortel / de voetster/ het steunsel/
Chrysost. ende den bandt van alle goedt/ ghelijck de hoover-
hom. 20. in dye is van alle quaedt; daer en is niet krachtigher
Acta. ende machtigher dan d'ootmoedicheydt/ sy is sterc-ker dan de steenen/ vaster dan eenen Diamant-steẽ.

Bemerckt

Bemerckt ten tweeden / dat het Ghebedt van den ghenen die hem verootmoedight / altijdt verhoort wordt. Hy heeft ghesien tot den ghebeden der ootmoedighen / seght David / ende hy en heeft hen Ghebedt niet versmaedt. Ja dat meer is / hy en siet op niemandt anders. Want tot wien / seght hy / sal ick sien / dan tot den armen / ende den heel ghebroken van gheeste / ende die van mijnen woorden beeft? maer Godt weder-staet den hooveerdighen. Psalm.101. Isaiæ 66. 1.Petri 5.

Het 6. point. Bemerckt dat ghy ghestelt zijt op de stellagie van deser wereldt / ende in de teghenwoordicheydt van het gantsch hemelsch heyr; sluyt by u selven oft ghy liever van dit gheselschap ghepresen wilt wesen / oft van eenen worm der aerden. Ten tweeden / bemerckt dat de gheheele volmaecktheyt van een Christen leven in d'ootmoedicheydt gheleghen is / dese is de hoocheydt van den mensch / dese is syne glorie ende syne hooch-dadicheydt / oprechtelijck te bekennen het ghene dat groot is / ende het selve aen te hangen / ende glorie te soecken van den Heere der glorien. Ten derden / let op d'exempelen van Christus onsen Salich-maker / die sy selven verootmoedicht heeft totter doodt / op dat ghy in der eeuwicheydt soudt blyven leven. Ten vierden / over-leght de waerheydt van dese sententie: Alle die hem verheft sal vernedert worden / ende wie hem vernedert sal verheven worden. Ten vyfden / over-loopt de exempelen der Heylighen / die glorieerden / ende hun vermaeck namen in het cruys des Heeren: sy verheuchden haer / om datse weerdich waren gheacht voor synen naem versmaedtheydt te lyden. Sy hadden liever gheppnicht te worden met Moyses ende Godts volck / dan der tydelijcke ghenoechte te ghenieten. Ten laetsten / bemerckt dat den grooten Godt alleen van de ootmoedighe ghe-eert wordt / ende dat syn sprake is met den simpelen; ende datter niet en is dat hem aenghenamer is / dan dat wy ons rekenen onder de minste. Philip.2. Luc.14.12. Act.5. Heb.11. Proverb.3.

GHEBEDT.

O Alder-ootmoedichsten Iesu, mijnen Schepper ende Verlosser, en hebt ghy my niet van niet gheschapen, ende met u dierbaer bloedt verlost? Voor-waer hier-omme behoore ick u teenemael toe: mijn memorie, mijn verstandt, mijnen wille, het is al u; ende het maeckfel uwer handen, ende al het ghene dat ick hier uyt-rechte, door uwe gratie, komt u toe, maer ghy hebbet my mildelijck ghegheven, op dat ick 't soude ghebruycken, met conditie dat ick van alles na-der-handt scherpe rekeninghe soude gheven. Is't dan dat ick dit van uwe handt ontfanghen hebbe, om dit al te ghebruycken, ende is't dat ick het selve al qualijck doe, wat heb ick dan daer ick my in kan verheffen oft glorieren, dan in mijne kranckheden, oft hoe sal ick my selven boven eenen anderen stellen? Eylaes! sal ick wel eens konnen danckbaer wesen voor duysent ende duysent weldadē, die ick van uwe milde handt ontfanghen hebbe? mach ick wel

Eccli. 5. *van een sonde sonder vreese wesen, als oft de selve my vergheven ware? Ick weet wel dat ick menich-mael de helle verdient hebbe, maer ick en kan niet weten, oft ick daer voor ten*

Eccle. 9. *vollen betaelt hebbe, ende oft ick uwe liefde, oft vvel uvven*

De mensche-lijcke kranck-heydt. *haet vveerdich ben. Ick sien oock datter ontallijcke allenden ende sonden zijn, vvaer inne ick soude konnen vallen. VVant daer en is gheene sonde soo groot die den eenen mensch doet, die den anderen niet doen en soude, vvaer't dat hy van u, o Heere, niet gheholpen en vvierde. Siet ick ben in uvve tegenvvoordichheydt, als een kindt dat eerst gheboren is, ick en kan niet staen, noch ghevallen zijnde op staen, noch eten, noch ick en ben niet machtich om my selven te beschermen, in't midden van mijne vijanden, ende van veel benautheden. Voor-vvaer met recht mach ick bekennen, o Heere, dat ick den alder-snootsten ben; sulck een ghevoelen moet ick van my hebben, soo moet ick van my spreken, soo moet ick my selven tracteren, ende voor sulcks van eenen anderen gheacht vvorden; ende alle andere menschen voor beter ende vvijser houden dan ick ben. Maer siet,*

O Heere,

o Heere, niet teghen-staende dat ick sulcks ben, soo kranck ende soo allendich, nochtans ick misprijse eenen anderen, ick stelle mijn ghevoelen, ende mijn selven boven haer, ick ontschuldige mijne fauten, ick soeckse te verborghen, ick ben gheern groot gheacht ende ghepresen, ick vreese veracht ende mispresen te zijn. Ter contrarie, o alder-ootmoedichsten Iesu, die my d'ootmoedicheydt van uvve gheboorte af, tot uvve doodt toegheleert hebt, die om mijnen vville eenen Samaritaen ende eenen schimp van de gheheele vvereldt hebt vvillen vvorden, sult ghy, o Heere, de alder-leeghste plaetse verkiesen, die mijnē Koninck zijt, ende sal ick naer de hooghste staen? in gheender manieren, o Heere, vvant ick en ben't niet vveerdich, ende sal noch vervvorpender vvorden door uvve gratie in mijn eyghen ooghen, vvant ghy veracht de hooveerdighe van herten, ende verheft uvve ootmoedighe vrienden. Sulcks begheere ick te leven ende te sterven, geholpen zijnde door uvve Goddelijcke gratie, ende vvensche dat ick dese mijne begheerte soude moghen bevestighen met mijn eyghen bloedt, o machtighen ende alder-ootmoedichsten Iesu, tot uvver eeren ende glorie, Amen.

Practijcke om d'ootmoedicheydt te oeffenen.

D'Eerste sal wesen / som-wijlen t'overloopen de trappē van de ootmoedicheydt / die wy hier beneden sullen stellen / ende ons selven daer op onder-soecken.

De tweede / ghelijck't in de meditatie ghesepdt is / te bemercken dat wy van alle kanten om ringelt zijn met alderley perijckelen / welcke bemerckinge upter maten profijtelijck is / ende al omme te passe komt in de bekoringhen.

De derde / het selve sal konnen geschieden / over-denckende dat wy gelijck een nieu-geboren kint zijn / 't welck alle miserien ende katijvicheden onder worpen is / ende berooft van alle wapenē ende hulpe om sy-selven te beschermen / oft gelijck eenen lanteerne / soo ic in de meditatie bewesen heb. Dese bemerckinge moetē wy in alle gelegentheydt van ijdele glorie ghebruycken / ende men

Den mensche naer de siele is gelijck een nieu-geboren kindt.

moet den genen die ons prijst/ houdẽ voor eenẽ/ die door mis verstant/ oft door bedrogh/ Godt te vergeefs soeckt t'ontreckẽ dat hem toe-komt/ ende schijnt ons tselve te willen gheven/ ende in sulcker voegẽ ons deelachtich te willen maken vã synẽ roof die hy Godt door ons te prijsen ontrockẽ heeft; oft wel/ die ons soeckt oft door haet/ oft door onwetentheydt te benemen de eeuwighe glorie van ons goedt werck/ eñ nemen ghelijck de kroone van ons hooft/ om in de plaetse een ijdele te stellen/ ende aldus met ons den spodt te houden.

De vierde/ by ghetal hebben syn onvolmaecktheden/ ende dat naer den uyt wijs vanden A. B. ende den selvẽ over loopen als ons eenighe bekoringhe van ijdelheydt over-komt. Want het gene eens aen eenen Keyser gheraden wierde/ om de haestige gramschap te verwinnen/ dat hy eerst synen A. B. soude op segghen eer hy eenige sententie oft vonnisse soude uyt-spreken; 'tselve salmen hier niet sonder groot profijt konnen te wercke stellen/ ende den selven lichtelijck daghelijcks som-wijlen overloopen.

De vijfde. Een op-rechte biechte dick-wijls ghesproken/ helpt hier toe grootelijcks.

Ten sesten/ bemercken dat wy al-omme zijn gelijc op een stellagie ghestelt/ ende dat wy van boven van Godt al-machtich ende van sijne Heylighen ghesien worden; ende dat hier teghen een verworpen dierken van ijdelheydt in ons op-staet. Dit sal ons konnen te passe komẽ teghen d'ijdele glorie/ ende de op-geblasentheyt der herten/ die somwijlen komt uyt eenige goede wercken/ oft ter oorsake van de gaven die wy ontfangen hebben. Als oock is't dat wy bemercken/ hoe onweerdich dat het is dat wy met d'ontfanghen wel-daden teghen Godt opstaen/ als hy ons eert/ dat wy hem onteeren; als hy ons vertroost/ dat wy den heyligen Geest bedroeven; als hy t'ons-waerts milt ende liberael is/ dat wy ter contrarie het ghene dat hem toe-behoort ende eyghen is/ ons toeschrijven. Want wat doet eenen hooveerdighen mensch anders/ dan van Godt t'onfanghen sijne gaven/ ende de selve terstondt daer naer gheven aen synen ghesworen vijandt tot spijt van sijnen Heere/ oft met de selve hem bevechten; van Godt verheven te worden/ ende soecken daer teghen Godt weder-om te verkleynen? Ende hier-

De hooveerdighen wapent sijnen vijandt teghen Godt.

om is't dat hy door dē Propheet Isaias hem beklaeght/ Isai. 1.
segghende: Ick heb kinderen op-ghebrocht ende verhe-
ven/maer sy hebben my veracht.

Hier sal oock grootelijcks toe helpē/is't dat wy noyt
in't spreken ons selven te veel en laten voor staen/maer
dat wy alle dingen der Goddelijcke majesteyt toe schrij-
ven / waer af alle gaben af dalende zijn/ eñ dat-men te
werck stelle dat den Apostel seght: Is t dat iemandt 1. Pet. 4.
spreeckt/ dat het zy van Godt; is 't dat hy eenigh ampt
bedient / dat het selve ghe schiede als door de kracht die
van Godt komt. Ende hier-om en moeten wy noyt dese
woorden gebruycken: Ick heb dit oft dat ghedaē: maer/
door de gratie Godts is dit oft dat gedaen: Ende al-dus
spreeckt den Apostel / als hy seyde: Ick niet / maer de 1. Cor. 15.
gratie Godts met my.

Te sevenste/in al 't ghene dat u ontmoet/weest altijt
de leeringhe van de ootmoedicheydt indachtich: Wat
wordt anders door de valleyen over-vloedich in koren
door de dorrigheydt ende onvruchtbaerheydt op de ber-
ghen beteeckent van ootmoedicheydt/etc.

D'achste/ somwijlen bemercken sevenderley vallen;
d'eerste is/van de ghene die uwes ghelijck zijnde/eñ lee-
lijck gevallen zijn: de tweede/van de heydenē: de derde/
der kinderen die voor het Doopsel sterven: de vierde/der
ghener die wanhopen: de vijfde/van die haer te seer be-
roemen op Godts bermhertigheydt: Den sesten/van al-
sulcken die tot de volmaecktheydt gekomen warē: Tē
sevensten/van die by naer volherdt hadden / ende noch
ghevallen zijn.

Ten neghensten/eenige deughden in andere bemerc-
ken/eñ die sy-selven voor oogen stellen om naer te vol-
ghen/oock sy-selven boven niemanden te stellen.

Ten thiensten/eenē verkiesen die ons uyt vrientschap
ende ghetrouwelijck vermane/ende soodanigen die ons
niet en soecke naer den mondt te spreken/maer oprech-
telijck de waerheydt segghe.

Ten elfsten/ oeffenen wercken van oodtmoedicheyt/
ende ghehoorsaemheyt/ naer het exempel Christi onses
Salich-makers. Ende daer en wordt niemant soo groot
gebonden/oft hy en moet hem som-wijlen voegen naer
den wille der gener die hem onder-worpē zijn: het welc
hy met groote vruchten sal doen / is't by al-dien dat hy
gheern

geern waer-neme de gholegentheden ende occasien van deughden te beoeffenen.

Ten twaelfsten/op wegh zijnde / gheern volghen den raedt van sijnen mede ghesellle/in het ghene dat voor de handt te doen staet;tot gheender tijden beroemelijcken spreken van sy selven / oft van het ghene dat ons aengaet.

Bemerckt dese teeckenen ende trappen van de ootmoedigheydt.

Trappen vā d'ootmoedicheydt.

Den eersten/sijn eygen snootheyt kennen: Dē tweeden/hier af leet-wesen hebben: Den derden/geneē sijn schuldt bekennen : Den vierden/ sijn beste doen dat d'andere sulck ghevoelen van ons hebben : Den vijfden/verduldich verdragen als sy 't segghen: Den sesten/verdragen dat wy als slechte ende verworpen menschen getracteert worden: Den sevensten/wenschen dat het in sulcker manieren ghesch iede.

Practijcke dienende tot de kennisse sijns selfs vā den E. P. Robertus Sotovvellus.

Wat heb ick geweest o Heere?wat ben ick?wat sal ick wesen? Ic en heb niet geweest/ ic en ben niet-met-allen/ende ick sal mogelijck min dan niet wesen. Ic heb ontfangen geweest in de erf sonde/ic ben vol dadelijcke sondē/ende wie weet oft ic niet verwesen sal wordē/tot d'eeuwige straffe? Ick heb allendich gheweest in 't beghinsel/ick ben noch allendiger in mijnen voort-ganck/ ick sal alder-allendichste wesen in mijnen uyt-ganc. Ic ben geboren van onsuyver saedt / ick ben eenē sack vol vuylieheydts/ick sal wesen eene spijse der wormen. Als ick niet-met-allen en was/was ic buytē 'tperijckel van verdoemt en oock van salich te worden ; ende als nu ben ick in groote twijfelachticheyt van het selve:ic sal/ oft ghelluckich wesen door 't gene ick verhope/ oft door 'tghene den tijdt ende het perijckel soude konnen mede-brenghen/seer ongheluckich. Ick heb gheweest/ dat ick niet en konde verdoemt worden;ick ben soo gestelt/ dat ick qualijck kan salich worden; Ick sal sulks wesen dat ick oft inder eeuwicheyt verloren/oft in der eeuwicheyt behouden sal wesen. Ick wete wat ic gheweest heb/ te

weten den alder-boosté; wat ick nu ben/en wete ic niet; want ick geene sekerheyt en heb/ofick in de gratie ben; wat ick wesen sal/en wete ick oock niet/want mijne salighepdt onseker is. Vergheeft my Heere dat ick geweest heb/verbetert dat ick nu ben: Schickt my tot het gene dat ick wesen sal: keert my af van de voorledé quaden/ stiert my in het teghenwoordich goet/ende tot den eeuwighen loon. Amen.

Schiet-ghebedekens.

O Heere geeft my dat ick u ende my-selven mach kenné, dat ick u beminne, ende my-selven verachte. Aug. l. 2. Soliloq. c. 1.

Wie ben ick o Heere Godt, ende wat is het huys mijns Vaders, dat ghy my veel wel-daden soudt bewijsen? 2. Reg. 7.

Wat is een mensch dat ghy hem groot acht, oft waer toe stelt ghy u herte aen hen? Iob. 7.

Wie is ghelijck den Heere onsen Godt, die in de hooghde woont, ende de oodtmoedighe aensiet in den hemel, ende op de aerde. Psalm. 112.

Het XV. Capittel.

D'eerste meditatie van de ghehoorsaemheydt, de dochter van de oodtmoedicheydt.

De *voorstellinghe der plaetse*, Sy selven de gheheele wereldt voor ooghen stellen/ Christum onsen Salich maker/ de H. Maghedt ende Moeder Godts Maria de Enghelen/ende alle geschapen creaturé die Godt/oock tot den minsten wenck gehoorsaem zijn.

Het 1. point. Bemerckt hoe dat de Goddelijcke Majesteyt/al is't datse al-omme tegé-woordich is/ nochtans dese wereldt niet en heeft willen regeeré/ dan door eenige Over-heyt/gelijck het blijckt in de hemelen/Enghelen/ende menschen. Bemerckt ten tweeden/dat dese onderworpinge soo nootsakelijck is/dat gelijcker-wijs het in den om-loop der hemelé gheschiedt/daer den ondersten met eene sekere ghenoeghelijckheydt alleen gheroert wordt/ door den genen die hy alder-nacst onder-worpen is/dat alsoo oock den mensch van Godt / ende van den Goddelijcken wille niet gheregeert en wordt/'t en zy dat Hoe nootsákelijck dat d'onder-worpinge in alle dinghen is.

desen met den wille des Overstẽ vereenight zy. Dẽ eerstẽ oft hoochstẽ hemel/hier in is den wille Godts den welcken eenen reghel/ oft het recht-snoer is vã alle goede willen / hier naer volght den wille des Overstẽ die hy verkosen heeft. Want alle macht vã Godt af-dalende is/ende wort vã Godt door eenẽ sonderlinge sorge ghestiert / aengesien dat de ghemeynte door den Oversten gheregeert wordt/waer voor Godt al-machtich met recht meerdere sorghe draeght/dan voor eenen-ieghelijcken in't besonder. Bemerckt ten derden/ dat alle gheschapen dingen Godt onderdanich zyn/dus schaemt u/dat ghy alleen Godt weder-spannich zyt/aen wien noeytans alle dinghen gegeven zyn/ van den alder-mildsten Godt/op datse u souden onderworpẽ zyn/ende dat ghy wederom Godt onder-worpẽ eñ onderdanich soudt wesen. Bemerckt ten vierdẽ /hoe onweerdige sake dat het is/dat den mensch/dẽ wille Godts/ dat is/van synen Oversten/ niet gehoorsaem en is; want soodanighen mensch/weder-staet / ende stelt hem niet alleen teghen den toom maer oock tegen den beryder/ghelijck een ongheteimt peerdt. Want wie de Overheyt wederstaet/die wederstaet Godt; ende hierom is't dat de Schrifture seyt: Soo wie hem verhooveerdicht / met willende onderdanich wesen des Priesters gheboden/die sal sterven.

Rom. 13.

Deut. 17.

De volmaecktheyt / ende weerdicheydt van de ghehoorsaemheydt.

Het 2. point. Bemerct de weerdicheyt ende de volmaeckheyt van de ghehoorsaemheydt. Want dese ons op het alder-volmaectste vereenicht met Godt/ soo dat sulcken mensch qualijck kan dolen: Tẽ tweeden/draeght ons geheelijc op/in eenen brant-offer/ ghelijck oft men den boom selve/ende niet alleen de vruchten op en droeghe; want sy gheeft/ende levert over het werck/den wille/ ende het goedt-duncken 't welck het alder-swaertste is. Siet oft ghy soodanich zyt/te weten/als een doodt lichaem/ende eenẽ ouden mans stock/in de handen van uwe Oversten. Ten derdẽ/de gehoorsaemheyt/is de deucht alleen/ die d'andere deuchden/(naer het seggen van den H. Gregorius) in het herte plãt/ ende naer het inplanten bewaert. Eñ dat eens deels/door dien dat alle de oeffeninghen der deuchden bevolen werdẽ; eensdeels door dien dat de gehoorsaemheyt in haer beslupt

Greg. lib. 35. mor. c. 10.

Uyt de uyt-werckingen van ootmoedichheydt/ver-
duldicheyt: hope ende liefde; ja door haer als eenen
toet-steen/worden alle de andere deughdē gheproeft
ende bekent ghemaeckt / die oock inde alder ver-
lichste Heylighen zijn: Ten vierden bemerckt dese
plaetse vā de Schrifture/Onderdanicheyt is beter
dan slach-offerandē/ende gehoorsaem zijn/ is meer
dan offeren het vet der rammen. Wāt wederspan-
nich zijn/ is ghelijck de sonde der tooveryen/ eñ als
dat groot misdaet der afgoderyen is / niet willen
hooren. Den H. Gregorius leyt de slach-offerandē
uyt/te wesen/de lijf-kastydingen/ eñ wercken van
devotie; Ende d'onderdanicheydt/seyt hy/ is beter 1. Reg. 15.
dan slach offerandē/want door slach-offerādē wor-
den de lichamen Godt op-gheoffert / maer door de
onderdanicheyt/den eygen wille. Over-leght/hier- Luc. 10.
en-boven/dese woorden van onsen Salich-maker:
Die u lieden hoort/die hoort my/eñ die u versmaet/
die versmaedt my. Want 't zy dat Godt / oft den
mensch/Stadt-houder Godts ons iet ghebiedt/ge- Bernard. de
lijc den H. Bernardus seer wel seght/men moet het præcept. &
voorwaer met de selve neersticheydt/eñ eer-biedin- discip.
ghe vol-brenghen. Ende hierom is't dat ons den
Apostel vermaent: Al wat ghy doet/ doet het van Coloss. 3.
herten/als den Heere dienende/ende niet den men-
schen. Bemerckt den vijfden/dat door de ghehoor- Prov. 21.
saemheyt alle bekoringen eñ peryckelen over-won-
nen worden; naer het seggen van den Wyse-man:
Een onderdanich man sal victorie spreken; Eñ dat Gregor.
onse wercken hier-en-boven veel edelder ende ver-
dienstiger worden/ ende onse gebedē van meerdere
krachten. Want Godt sal onse gebedē onderdanich
zijn ende verhooren/ is't dat wy onsen Overstē ge-
hoorsaemheyt bewijsen. Ten sesten/de gehoorsaem-
heyt/gelijc Climachus getuyght/is eene versakin- Grad. 4.
ghe onser sielen/ eene gewillige doot vā ons eygen
lichaem / een leven sonder sorghe / een schip-vaerte
sonder schade/eene begravenisse van onsen wille/eē
leven van ootmoedicheyt/ende gelijck oft iemandt
al slapende reysde: want hy onbesorght is/'t zy dat
hy eenich werck doet / 't zy dat hy het niet en doet /
als hy maer de gehoorsaemheydt en volght/ want
hy hem selve Gode over-ghelevert heeft.

Het gemach ende de profijten die de gehoorsaemheydt mede brenght.

Hoe

Het 3. point. Bemerckt ten derden/ in hoe veel duysternissen dat den mensch gestelt is/ hoe dat hy verblindt is/ hoe onseker dat alle onse dinghen zyn/ soo dat niemandt en weet wat hem nut is: Ende over sulcx is het eene groote wel-daet vā Godt al-machtich dat wy eenen goeden leydts-man hebben/ ende besonderlyck Godt / die in sulcker voeghen op ons let/ als oft wy alleen in de wereldt waren: soo dat wy met recht moghen segghen: Den Heere regeert my/ ende my en sal niet ghebreken/ in de plaetse der weyden daer heeft hy my ghestelt. Want ghelycker-wijs dat Godt ons door de H. Sacramenten heylich maeckt / alsoo regeert hy de menschen door de menschen / ende gheeft synen wille te kennen: want den religieus/ ende alle de gene die eenen anderen onder worpen zijn/ hebbē altydt d'Arcke des Heeren/ dat is/ hare Oversten/ die sy altydt konnen te rade gaen. Ten tweeden/ datter gheene konste ghevonden en wordt/ die lichtelyck sonder meester gheleert wordt / ende dat den gheestelycken wech soo veel te meer eenen ervarē leyts-man vereyscht/ ende dat het eene groote dwaesheydt is/ op syn eyghen perijckel willen beproeven 't ghene ons onbekent is/ als-mē anders vermach. Ende hierom is't/ soo Climachus seght/ dat oock den on-gheleerden/ ende luttel ervaren/ door de gehoorsaemheydt gheleydt zynde/ tot de volmaecktheydt gheraeckt/ ende dat sonder dese / oock den alder-wysten lichtelyck faillеert. Ten vierden/ bemerct de profyten van de oprechte onderdanicheydt: want is't dat iemandt oprecht onderdanich is/ hy sal terstondt ghevoelen dat oock d'alder-meeste bekoringhen/ besondertlyck des vleeschs sullen verdwijnen / ende door de selve ghenesen worden. Ten vyfsten / met hoedanighe liefde ende eer-biedinghe datmen d'Oversten eere moet bewijsen/ aen-gesien datse onse Vaders zijn/ Stadt-houders Godts/ ende die rekeninghe sullen gheven voor onse sielen. Weest onderdanich/ seght den Apostel / uwen Oversten / ende zijt hen onderworpen/ want sy waken gestadelyck/ als die redene voor uwe sielen sullen gheven ; op dat sy dat met blydschap doen moghen/ ende niet suchtende; want dat en is u-lieden niet profytelyck.

Aug. lib. 3. Conf. c. 11.

Psal. 22.

Exod. 25.

Grad. 4.

Heb. 13.

De

De tweede meditatie van de Ghehoorſaemheydt.

De voor-ſtellinghe der plaetſe, Bemerckt / Godt die alle dinghen voordts-brenght / ende die ons een gebodt gheeft van ſijnen wille te doen.

HEt I. point: Bemerct dat onſe ſalicheyt hier in ghelegen is / dat wy den wille Gods mogen volght / als eenen alder-volmaecſtẽ regel: ja dat het saliger is / dan te weſen de Moeder Gods / ghelijck den H. Auguſtinus getuyght. Ende hierom ſeyde onſen Salich-maker / als de vrouwe in 't H. Euãgelie gheseydt hadde: Salich is den buyck / die u gedraghen heeft; dat's immers waer / maer oock zijn sy salich die het woordt Godts hooren / ende dat bewaren. Ten tweedẽ / dat onſen Salich-maker seer veerdichlijc gekomen is / om den wille van ſijnen hemelschẽ Vader te volbrenghen; ende geworden is ghehoorsaem tot der doot / niet alleẽ aen Godt ſijnen hemelschen Vader / eñ aen ſijne Moeder / maer aen de booſe menschen / te weten / aen den Keyser Auguſtus / ende aen de beulen / die hem alle tormenten aen-deden. Ten laetſtẽ heeft de selve in sulcker voegen bemint / dat hy het ſeyde te weſen ſijne ſpijſe / te doen den wille van ſijnen Hemelschen Vader. Siet / oft ghy den Heere IESVS gelijck zijt. Dus soeckt alsoo neerſtelijck / als ghy de lichamelijcke ſpijſe doet / dat den wille van Godt / ende van uwe Overſten volbracht worde. Ten derden / o verleght deſe woorden: Soo wie doet den wille mijns Vaders / deſe is mijn broeder / ende suſter / ende moeder. Ten vierden / bemerct hoe dat de H. Maghet Maria / haren Sone naergevolght is / ende desgelijcken d' Apoſtelen / die den Heere allegader door Bethanien / dat is / het huys van ghehoorſaemheyt tot den berch van Oliveten / als hy ten hemel ſoude op-klimmen / geleydt heeft. Want door de ghehoorſaemheyt hangen wy op het alder-volmaecſte aen de Goddelijcke voorsichtichheydt / de welcke wy door onſe Overſten ghewaer worden. Ten vijfden / bemerckt dat den ghenen / die oprechtelijck gehoorſaem is / niet en behoort aen te ſien hoedanich ſijnen overſten is / te weten / geleert / oft ongheleert / aenghesien dat wy door de Godde-

De ghehoorſaemheydt is onſe ſalicheyt (beside the opening of the first point)

Luc. 11. (beside the line ending "ende dat bewaren")

Math. 12. (beside the line beginning "dat hy het ſeyde")

lijcke wijsheydt ende voor-sichticheyt gestiert ende gheregeert worden. Ten sesten / dat den selven oock behoort voor goedt te houden / ende te begeeren / het gene dat van den Oversten geschickt wordt / gelijck wy doen in dingen die 't geloove aen-gaen / gelijcker-wijs oft het ghebodt uyt den mondt van Godt almachtich selver quaem. Waer toe dient / dat de H. Hieronymus seght; Laet u voorstaen / dat het salich is / 't ghene den Oversten gebiedt; noch en wilt het gevoelen uwer Oversten niet vonnissen; u staet toe onderdanich te zijn / ende te volbrengen datter geboden is / ghelijck Moyses seght: Hoort Israel / ende swijght. Want die door eenighe redene beweeght wordt / om onderdanich te zijn / die is sy selven ende der redene onderdanich / eñ niet den Overstẽ; noch en mach voor geen oprecht gehoorsaem mensch gerekent worden; gelijck die om de redene alleen gelooft / die en is niet gheloovich. Ten sevensten / bemerckt de onprofijten / die uyt het versuymen der selver spruyten. Ten eerstẽ / den mensch steunt op sijn eyghen wijsheydt / 't welck sottelijck ghedaen is; want den wech van den sot is recht in sijne oogen / maer die wijs is / hoort de raden. Ende voorwaer men kan niet langh gehoorsaẽ wesen / als het eygẽ gevoelen tegen-strijdt; want soodanigen murmureert lichtelijck / oordeelt lichtveerdelijc sijnẽ Oversten / acht sy-selven beter; ende hierom dese gehoorsaemheydt en is geene deught van lijdtsaemheyt / maer een decksel van archeydt. Voordts / ten tweeden / d'eendrachticheydt gaet te niet; want het is redelijcker dat de leden het hooft / als dat het hooft de leden onder-worpen zijn. Bemerckt / hoe dat ghy hier teghen mis-doet / ende hoe grootelijcks dat het misstaet / wanneer eẽ religieus persoon die sy selvẽ over-gegeven heeft om te wesen ghelijck eenen ouden mans stock / oft een doodt lichaem / ende om de gehoorsaemheydt te houden voor eenen regel sijns levens / sy selvẽ nochtans hier in misgaet; ende wat een hoovveerdicheyt dat het is, dat iemant hem laet voorstaen / wijser eñ beter te zijn in sijn eygen saken dan Godt selve. Want aen-ghesien dat den ongehoorsamen weet / dat het ghebodt van Godt komt /

waer-

Hier. epist. ad rust.

Prov. 12.

D'onprofijtẽ van de eygen wijsheydt.

waer-om oordeelt hy anders / ende is der gehoorsaemheydt weder-spannich?

Het 2. point. Bemerckt ten eersten/dat de ghehoorsaemheydt teenemael te niet doet den eyghen wil/ die eene schadelijcke lazerije onser sielẽ is: wãt het is in der waerheydt eene melaetscheydt de welcke maeckt/dat het goedt geen goedt en is / ende strijdt teghen Godt/ende onderbreect de schickinghe die Godt almachtich op de wereldt ghestelt heeft. Ten tweeden/dat dese de deure opent/aen alderley swaere bekoringẽ ende ontstelteniſſẽ: noch door geene sondẽ en treckt den duyvel soo lichtelijck den Monick neder tot de doodt/dan als hy hem daer toe brenght/ dat hy op sijn eygen goedt-duncken ende verstant soude betrouwen. Maer dẽ onderdanigen/ ende die sijnen eygen wille versaeckt heeft/vaert ghelijck in eene stille have. Bemerckt ten derdẽ/ besonderlijck als ghy hier af belofte gedaen hebt/ hoe swaer dat het is niet onder-danich te wesen/aen-ghesien dat ons hier toe de redene/onse scheppinge/verlossinge/ ende onsen roep verbinden. Hierom seght wel dẽ H. Basilius: Al dat ghy sonder de wete van uwen Overſten doet/dat is dieverije eñ kerckschenderije/ ja is u schadelijck / ende gheensins proffijtelijck/ al is't dat u het selve goedt dunckt te wesen/wãt is't goedt/waerom en brenght ghy't niet te voorschijn? Bemerckt ten vierden / is't by al-dien dat ghy uwe Overstẽ niet onderdanich en zijt/soo sult ghy nootsakelijcken u vleesch/ofte den duyvel moetẽ onderdanich wesen; ende overleght / hoe sottelijck dat het gedaen is / het soete jock Christi te veranderen met eene soo swaere slavernije.

De vruchten vã de gehoorsaemheydt.

Caſſ. coll. Abb. Moyſis.

Baſil.

Het 3. point. Bemerckt ten eersten/de conditiẽ van de gehoorsaemheyt/ende oft deselve in u gevonden worden. Ten eersten/sy moet geheel wesen/oock in de alderminste saken: want het schande is/dat men oock het minste ontrecke in den brandt-offer. Ten tweedẽ/ datse veerdich zy/ ende dat wy zijn gelijck dappere eñ wackere Enghelen/ende tot den minstẽ wenck ghereedt: want't zy dat Godt/ 't zy dat den mensch eenich ghebodt gheeft/ wy moeten het selve voorwaer / met deselve neerstigheydt / ende eerbiedinghe

De conditien vã de gehoorsaemheydt.

dinge vol-brengen. Ten derdẽ/sy moet simpel ende een-voudich wesen/te weten/dat wy de selve purelijck ter eeren Godts doen/ niet om eenich gemac. Ende hierom is't dat die oprechtelijck gehoorsaem is/gheen onder-scheedt en vindt in't ghene hem geboden wort/oock in de alder-swaerste saken te aenveerden. Ten vierden/ sy moet val-herdich wesen. Ten vijfsten/vlijtich. Ten sesten/oodtmoedich. Ten sevensten/sy moet uyt de liefde eñ devotie spruyten. Ten achtsten/met eene gheestelijcke blijdschap. Bemerckt ten tweeden d'exempelen der Heyligen/ die oprechtelijck onderdanich hebben geweest/ gelijck was Abrahã/ eenen Religieus Joannes genaemt/ etc. ende wy mogen ons schamen/dat wy soo neuswijs willen wesen: want al waer't dat wy iemanden onderdanich waren / die soo seer in geestelijcke saken niet ervaren en waer; nochtans / ghelijck Climachus ghetuyght/ Godt en is niet on-rechtveerdich / dat hy sulcke sielen sal laten bedroghen worden/die met een gheloof ende oodtmoedicheyt/ haer selven eenen anderen onderworpen. Ten derden/ bemerckt de straffe der on-ghehoorsaemheydt van Adam/ Saul/ ende van dien Propheet in Bethel/ende weest verschrickt. Over-denckt/ dat den meesten troost / ende gheluck der Heylighen is / te weten ende te doen den Goddelijcken wille / ende dat den onderdanighen dese goederen mede deelachtich is. Ten vierden / bemerckt datter gheene verdienste en is sonder ghehoorsaemheydt. Want wie wordt daer ghevonden / die sijnen knecht sal willen loonẽ/die voor sijnen meester niet en sal willen wercken / noch sijnen wille niet en begheert te doen? Ende de ghehoorsaemheydt is van sulcker weerde / datse al het ghene daer sy aen-komt verdienstich maeckt / oock de wercken / die uyt haer-selven noch goedt noch quaedt en waren / ghelijck hier voor-tijts het roedeken van den Koninck Midas / al wat het gheraeckte / in louter goudt veranderde. Ten laetsten / bemerckt (aen-ghesien dat ghy op soo veel-der-ley manieren / uwen Heere ende Godt toe-behoort) hoe groote sonde dat het is/te murmureren/niet te willen ghehoorsaem wesen/

Grad. 25.

Gen. 2.
1. Reg. 15.
3. Reg. 13.
Het gheluck der ghehoorsaemheydt.

wesen / ghelijck het blijckt in Chore / de kinderen van Israel / ende Maria de suster van Moyses: Soo dat den H. Basilius seer wel gheseydt heeft: De ghehoorsaemheydt verdient eenen meerderen prijs ende loon / dan de goede wercken ghevoeght met maticheydt.

GHEBEDT.

O Mijnen Schepper ende Verlosser, mijnen Heere, ende Godt, siet hier u schepsel, uwen dienaer, uwen Sone, die u op ontallijcke manieren verbondē ben, om uwer Godlijcker Majesteyt onder-danich te wesen: Maer eylaes! al is't dat allen dinghen u onder-danich zijn, ende dat ghy my dit al verleent hebt, op dat ick u soude ghehoorsaem wesen; nochtans naer 't exempel van den verloren Sone, ick ontfange uwe goederen ende wel-daden, ende en begheere niet onder-danich te zijn; als oft ick wijser, ende voor-sichtiger waer dan ghy, ende de ghene, die ghy gestelt hebt om my te regeren. Ende hier-om is't, dat ick niet en weet waer my keeren, ende leve vol sorghe, die nochtans gerustelijck soude konnen leven, waer 't sake, dat ick mijn betrouwen op u stelde. VVant wat weet ick, wat my nu is? Dit weet ick alleen, dat ick u behoor ghehoorsaem te wesen, ende op te draghen met den Patriarch Abraham mijnen wille, die mijnen eerst-gheboren is, ende mijne vrijheydt; Dit doe ick als heden in de teghen-woordicheydt van uwe Goddelijcke Majesteyt ende gheheel u hemelsch heyr, ende ick begheere in alles ghehoorsaem te wesen, mijne Overste te bekennen als uwe Stadt-houders, ende de selve met eene op-rechte liefde, alle eere bewijsen, gheensins vonnissen hare gheboden: Want die oprechtelijcken heeft leeren onderdanich vvesen, en vveet van gheen vonnisse te strijcken. O soeten Iesu, die om mijnen t' vville ghehoorsaem zijt ghevvorden tot de doodt des cruyces toe, ende uyt u lijden d' onderdanicheydt in u-selven, ende ons voorts gheleert hebt door u exempel, ende vervvonnen; Ghy seght, Niet mijnen vville, maer den uvven ghesciede. Sal ick dan segghen, niet uvven vville, o Heere Godt, maer mijnen vville ghesciede, weder-staende, ontschuldighende ende teghen-sprekende soo dickwijls als mijne

Dyt ghehoorsaemheydt spruyt sorghe ende onrusse.

Philip. 2.

Luc. 22.

Ioan.5. *sinnelijckheydt, ende mijn eyghen goedt-duncken anders sullen raden dan my de gehoorsaemheyt leert? Ghy seght, Ick en soecke mijnen Wille niet, maer den Wille van die my ghesonden heeft; ende ick daer-en-teghen, 't en zy dat het my wel smaeckt, ende behaeght datter ghebooden wordt, soecke menichmael mijnen Wille te doen. Maer ick offere u desen nu tot een slach-offerande; op dat ick voor-daen den selven niet en ghebruycke, noch in't kleyn, noch in't groot, 't en zy dat het u behaghelijck is. VVant niemandt, o alder-minnelijcksten Heere en leeft voor sy-selven, maer tot uwer eeren, ende tot uwen dienst, die u gheweerdight hebt voor ons te leven, ende te sterven. Och oft ick in der waerheydt segghen mochte? Ick leve nu, voor-waer ick niet, maer Christus in my! VVant wat isser saligher, dan mijnen boosen Wille die my soo dick-wijls bedroghen heeft, ende noch daghelijcks bedrieght, als ick den selven volghe, uyt te schudden: ende den uwen aen te trecken, die den regel is van alle goeden Willen? O eeuwighe Wijsheydt, stiert my in de paden uwer gheboden, ende onder-wijst my, hoe dat ick uwen Wille alleen sal konnen vol-brenghen: want o Vader des huysghesin: die my gheroepen hebt in uwen Wijngaert, ick en sal van u gheenen loon konnen verwachten als ghy de arbeyders loon sult gheven naer hare wercken, is t dat ick naer mijnen Wille ende goedt duncken sal ghedaen hebben: ende niet naer u vvel-behaghen. Verleent my dan gratie, o Heere, dat ick den selven mach kennen, ende [illegible] gantscher herten vol-brenghen. Amen.*

Het is saligh sijnen eyghen wille te verlaten.

Practijcke om de ghehoorsaemheydt te oeffenen.

D'Eerste is, neerstelijc bemercken wat Oversten, ende leydts-mannen dat u Godt in elck werck ghegeven heeft; ende daer nae haer lieden ghebooden, ende wetten ondersoecken ende onderhouden, daer en wordt gheene deught gevondē, die haer verder uyt-streckt, ende die profijtelijcker gheoeffent wordt, als de ghehoorsaemheydt.

De tweede, neerstelijck volbrengen, 't ghene onse ouders, ende meesters sullen ghebooden hebben, oock in de alderminste saken. Hier om heeft de H. Catharina vāder Senen in 't huys haerder ouders levende, in haren Vader,

der Christus/in hare Moeder/onse lieve Vrouwe geeert/ en dese met alle sorghvuldicheyt onderdanich geweest.

De derde/als wy 'smorgens onse wercken schicken/ de selve altijdt na den reghel van de gheboden/ende den wille des Oversten/ dat is/ van Godt almachtich schicken ende stieren.

De vierde/in alle twijfelingē/voor al/ Godt door een godtmoedich ghebedt/ende daer naer onsen Oversten te rade gaen/ende dat met een oprecht over-gevē ons selfs.

De vijfde/sijn herte ghereedt maken/ tot de geboden/ die ons swaer ende lastich souden konnen vallen.

De seste/ dickwijls in sijn herte/ dese woorden overlegghen: Die u hoort/ die hoort my: dat is/ de eeuwighe Wijsheydt/goetheyt ende macht/ der welcker niemant en kan weder-staen.

De sevenste/tot gheender tijden soecken den Oversten tot sijnen sin te trecken/maer sijne redenen voorts-brenghen met een over geven sijns selfs.

Schiet-Ghebedekens.

SPreeckt Heere, vvant uvven dienaer hoort, 1. Reg. 3.
Heere vvat vvilt ghy dat ick doe? Actor. 9.
Ick heb mijne handen op-gheheven tot uvve gheboden, die ick bemint hebbe, ende ick sal my oeffenen in uvve rechtveerdich-makinghen. Psalm. 118.
O Heere vvant ick ben uvven knecht, ick ben uvven knecht, ende uvver dienst-vrouvven Sone. Psalm. 115.

HET XVI. CAPITTEL.

Meditatie van de Ghiericheydt.

De voor-stellinghe der plaetse, Bemerckt ende aen-siet alle de menschen ghelijck op eenen berch klimmē/ ende hoe dat Christus de armen aenleydt/ende dat de selve onsen Salich-maker soetelijcken na-volghen/d' andere den duyvel/ oft wel sommige onsen Salich-maecker/ maer door dien datse over-laden zijn/dicwijls neder-waerts in't opklimmen vallē.

Bidt den Heere/dat hy u herte wil verlichten/op dat ghy de weerde van de armoede sout mogen bekennen/die den Heere van dat hy in dese werelt gekomen is/in weerde gehoudē heeft tot der doot toe.

Wat de ghierichheydt is.

Hoe leelijck dat de ghierichheydt is.

HEt 1. point. Bemerckt wat de ghierichheyt is / te weten eene on-versadelijcke begheerte van geldt / ende goedt deser weerldt; waer door den mensch het selve in sulcker voeghen toe-gedaen is / dat hy niet en kan verghetē / als sijn ghelt hem ontnomen wordt / hy soeckt on-noodighe ende nieus-ghierige dinghen / oock somwijlen met schade van eenen anderen / ende bewaert die met al te groote sorgh-vuldicheyt. Ten tweeden / hoe leelijc dese sonde in haer-selven is: eerst ten opsichte van het voor-wor sel selver / ende hoe dat den mēsch hem t'eenemael eene slave maeckt van het gelt / een slecht metael vander aerden (soo dat de gierichheyt eenen af-goden dienst ghenoemt wordt) waer door hy niet beter / noch geluckigher en wordt / aenghesien dat het buyten ons is / dan alleen dat ons daer door eenighe ydelheydt aen-waeyt / ende dat wy rijck ghenoemt worden. Ten tweeden / hoe leelijck sy is / overmidts de edelheydt ende weerdicheydt van den mensch / die hier toe ghebooren ende gheschapen is / dat hy door de liefde soude besitten Godt / die allen ons goedt is / ende hy verworpt sy selven door de ghierichheydt tot slechte ende verganckelijcke dinghen / ende acht meer het gheldt / 't welck eene verworpen substantie is / dan sijne siele. Ten derden / ter oorsake van de maniere / die men ghebruyckt silver ende goudt te vergaderen / aenghesien dat het den mensch noodtsaeckt / om hem te begeven tot het alderslechtste gewin / oock met schande / door twist ende kijvagie / perijckel van sijn leven te verliesen / ende onsprekelijcke sorghvuldicheden waer door het herte op ontallijcke manieren / her-waerts ende der-waerts verstroyt wort / soo datter gheenen tijdt noch plaetse gevonden en wordt / daer men gherustelijck op sy selven soude moghen letten. Ten vierden door dien dat men 't met de selve sorghvuldicheyt ende neerstichheydt by een moet houden / het ghene nu vergadert is. Ten vijfden / dat oock naer het ghevoelen van alle de Heydenen / eenen ghierighen mensch / voor den alder-verworpsten gherekent wordt / als die gheen ghenieт oft ghebruyck van sijn goedt en

heeft /

heeft/ende sy-selven al-tijdt meer ende meer belast door het ghene dat hy vergadert.

Het 2. point. Bemerckt waer toe dat ghy ten laetsten/ alle dese goederen wilt by een schrapen. Ten eersten/den ghierighen stelt hem voor ooghen peys ende rust/ende siet hier-en-tegen/hoe dat hy rijcker wordt (welck ghebeurt in alle aerdtsche dinghen) hoe dat de begheerte van goedt te vergaderen oock meer vermeerdert/gelijck wy in den water-suchtighen mensch daghelijcks sien gheschieden met het drincken, want de ongoddelijcke en hebben geenen vrede. Ten tweeden/stelt hy hem voor oogen het gemack des lichaems; om wel ghekleedt te worden/ leckerlijck te eten/etc. om welcke redenen/eylaes! dē rijcken vreck begraven is gewees[t] in de helle. Ende om de waerheyt te seggen/wat geven de rijckdommen den mensch anders / dan kost ende kleederen? Voor-waer anders niet-met-allen; ende dit en ghebreeckt den aemē oock niet. Maer den rijcken heeft eene sake meer/te weten/dat alwaer veel rijckdommen zijn/al-daer oock veel hulpers gevonden worden/om de selve op te maken/eñ te verteeren eñ dat de wellustē een sonderlingh voetsel zijn van menigher hande sieckten: waer af/ die sober ende matich zijn/ niet af en weten: ende dat hy hierenboven ontallijcke instrumenten heeft (het welck alder meest te beklaghen is) van gulsicheydt/onkuysheyt/ende van alle andere sonden/om hem te brenghen tot de eeuwighe bederveniſſe / ende niet en heeft in eenen slibberachtighen wech/waer mede hy sy selven soude konnen weder-houden. Wat heeft dan den rijcken/ waer door hy sy-selven soo grootelijcks sonder redene wil verhooveerdighen op sijne rijckdommen? Aenghemerckt dat de rijckdommen gheene oprechte eere en konnen mede brenghen/overmidts datse minder zijn dan den mensch / ende uyt haerselven niet en hebben dat prijsens weerdich is. Bemerct ten vierden/ in hoe veel stricken des duyvels datse vallen / die hier begheeren rijck te wesen: want den wortel van alle quaet/is de begheerlijckheydt. Ten eersten / sy en konnen haer niet begheven tot het ghebedt/ want al-daer is haer-lieder

Hoe onversadelijck dat se is.

Isaiæ 48.

De ghierighe vallen in de stricken des duyvels.

herte/daer haren schat ende threfoor is. Ten twee-den/ sy ghevoelen eenen af-keer van alle wercken van Godtvruchticheydt/aenghesien dat sy al-tijdt ghebreck lijden / ende niemermeer en konnen ver-saedt worden. Ten derden / sy schrapen 't al by een/ hoe ende in wat manieren datse konnen/'t zy/datse gheoorloft zijn/oft niet/ende zijn in sulcker voegen versot op het gene datse on-rechtveerdelijcken ver-gadert hebben/dat het by-na on-mogelijck is haer te brenghen tot restitutie/ oft om weder om te ghe-ven datse qualijc gewonnen hebben. Ten vierden/ alsse komen te stervē/wordense by-na wanhopich/ ter oorsake van de scherpe rekeninge / diese moeten doē/om datse den armen ontrockē hebben / dat den armen toe-quam/ende om datse van hare goederen moeten scheyden. Dus/o mensch/worpt van u uwe rijckdommen/ gelijcker wijs oft ghy in eene groote tempeest oft on-weder soudt moeten verdrincken ende vergaen/'t en waer dat ghy u van de goederē ontlastedet;ende en wilter u herte niet op stellē/is't dat ghy overvloedich van rijcdommen zijt/ op dat ghy ten laesten mooght gheraken tot d' eeuwighe haven. Ende na-de-mael/ dat ghy alle dingē moet laten aen een ander / soo en wilt voor hen gheene blijdschap vergaderen/ ende voor u d' eeuwige tor-menten/met het onrechtveerdich besit ende behou-den van eens anders goedt: Ende is 't by al-dien/ dat ghy (ten minsten) in de ure des doodts/ tet sult moeten versaken/oft wederom geven/en wilt doch soo langh niet wachten tot dat u de doodt over-valt/met soo groot een achter-deel van uwe siele.

De sotticheyt der gierigen. Het 3. point. Overleght de groote dwaesheydt van de ghierighe menschen deser wereldt/die aen Godt d'eeuwighe wijsheydt / (die haer hier honderdt-mael meer/ende hier naer d'eeuwich leven belooft) nochtans weygheren(in sijne armen) weder om te gheven/dese dinghen/ die doch voor-seker verlooren sullen gaen ; ende ghelooven hier-en-teghen de be-drieghelijcke wereldt/ende de menschen/daer sy een kleyn ghewin af te verwachten hebben. Ten twee-den/aengesien dat ghy maer eenen uyt-deelder der selver zijt/ wat eene sotticheydt dat het is/ dat ghy

die

die weygheri aen Godt weder om te ghe ven / ende verquist aldus dat eenen anderen toekomt / waer af ghy naderhant scherpe rekeninghe sult moeten geven. Ten derden / dat ghy liever hebt eenen oogē-blick rijck te wesen / ooc met soo veel ellenden / ende hier namaels altijdt arm / dan inder eeuwichepdt met eene on-sprekelijcke glorie rijck te zijn / ende al-hier met Christus uwen Koninck ende Heere / voor eenen korten tijdt arm. Ten vierden / dat ghy dese slechte ende verworpen dingen / soo grootelijcs zijt achtende / als de kinderen hare beuselinghen / ende kinder-spelen / daer nochtans Christus ende alle de wijsen sulcks gantsch niet gheacht en hebben. Ten vijfden / dat ghy uwe siele / al-waer de gheheele werelt niet by te ghelijcken en is / ende waer voor Christus onsen Salich-maker de doot ghestorven is / om sulcken slechten prijs verkoopt / oft ten minsten on-vol-maect ende arm laet in 't toe-komende leven; ende alsoo de rijcdommen meer acht / dan uselven. Ten sesten / al hoe wel dat den Heere ons belooft / dat als wy eerst 't rijcke Godts soeckē alle andere dinghen ons toe geworpen sullen worden / dat nochtans eenen ghierigen dit veronachtsaemt / als oft hy Godt niet en betroude. Bemerct hoe dat den Heere op dese wereldt de ghierighe menschen Ios.7. ghestraft heeft / hoe dat hy Achan om sijne dieverije heeft doen steenighen; Jesabel / die den wijn-gaert 4.Reg.9. van Naboth begeert hadde; Ananias ende Saphira / Actor.5. voor dien datse iet ontrocken van de goederen / diese voor de voeten der Apostelen brochtē / ende den verrader Judas alle met eene grouwelijcke doodt Matth.27. ghestraft heeft.

Meditatie van de Armoede.

De voor stellinghe de plaetse, sal wesen onsen Salichmaker te sien met sijne discipelen slechtelijck ghekleedt / hongherich / in groote armoede reysende door dorpen ende steden / ende dat wy als pelgrims hem volghen op den berch.

Het Ghebedt, Bidt op dat ghy mooght kennen de weerdicheydt van de armoede.

Het 1. point. Bemerckt dat d'armoede is eene ver- Wat de armoede is / loache-

loocheninghe (ten minsten metter herten) van alle uytwendelijcke saken / sy schickt oft voeght den mensch geheelijck / soo wel uytwendelijck als inwendelijck / voor soo veel als dit van noode is. Ten eersten / dese stelt in't verstandt een oprecht gevoelen van dese saken / ghelijck sy in de tegenwoordicheyt Godts zijn / ende betoont datse in der waerheydt verganckelijck / slecht en schadelijck zijn. Ten tweeden in den wille eenen af-keer ende eene walginge deser dinghen. Ten laetsten / in 't werck een vol-komen verloochenen (is't dat hy van Godt tot de volmaecktheydt geroepen wordt.) Over-leght oft ghy dese deughdt oock groot acht / hoe ghereedt dat ghy zijt u bloodt te maken van alles / waer 't sake dat uwer sielen salicheyt oft den noodt sulcks van u vereyschte. Bemerckt ten tweeden / dat ghelijcker-wijs de begeerlijckheyt den oorspronck ende den wortel is van alle quaedt / ende den fondament-steen van Babylonien / ghelijck den heyligen Augustinus bewijst, alsoo is d' armoede ende het versmaden der rijckdommen het beginsel van alle goedt / ende een moeder van alle deughden / den grondt-steen van 't hemelsch Jerusalem / ende van onse alder-hooghste salicheydt. De redene is / over-midts datse ons beneemt het instrument van alle sonden / welck is den rijck-dom / die de gulsicheydt ende hoovaerdicheydt voedt ende onder-houdt; ende brenght mede eene noodt-sakelijckheydt / ende vlijticheydt om wel te leven: aen-ghesien dat het naer het ghevoelen van de eeuwighe wijsheydt lichter is / dat eenen kemel passere door d' ooge van eene naelde / dan dat den rijcken kome in 't rijcke der hemelen. Ghelooft ghy dit oock? Bemerckt hier-en-boven / dat d' armoede de sonden reynight / naer de ghetuyghenisse van dese schrifture: Ick heb u verkoren in den oven der armoede: ende datse den mensch bevrijt van alle wereldtlijcke bekommeringe / op dat iemant Godt alleen soude moghen dienen ende aen-hanghen. O groot gheluck der Christenen / wien gejont is / datse met d' armoede den himel konnen koopen ende beerven: dat u dan d' armoede niet en misnoege / want daer niet rijcker en kan ghevonden worden.

De armoede is eene moeder van alle deughden.

Aug. l. 2. de Civit. Dei cap. 13.

Ambr. l. 3. in Luc.

Matth. 19.

Isaiæ 48.

Aug. ser. 28. de verbis Apost.

Het 2. point. Bemerckt dat de armē aen Godt d' alder-aengenaemste zijn/aen-gesiē dat hy d'armoede vrij-willichlijck aen-ghenomen /ende sonderlingh in haer selven bemindt heeft;ende de rijckdommen hier-en-tegen/ende alle eere/heeft hy soo in sijn geboorte/ als na-der-hant in sijn levē/ eñ ten laetsten in sijn doodt teenemael met de voeten getreden:die als hy rijck was/om onsē t'wille arm is geworden; soo dat hy niet en heeft gehat waer hy sijn hooft op rusten mocht/eñ heeft een arme moeder ende arme discipelen verkoosen. Ende wy moeten ons laten voor-staē/dat hy eenen staet verkosen heeft die hem betaemde. Desghelijcken hebben alle de Heylighen gedaen/die met den H. Apostel Paulus alle dingen geacht hebben als dreck/haer verheught hebben in honger/kommer/dorst/ende niet met allen te besitten: soo dat den H. Franciscus heylichlijck den genen die armer waren dan hy/benijdde. Hier-en-tegen de wereldtsche menschen/ ende de ghemackelijcke dienaers van Godt al-machtich/ geven haer met vollen toe-staē om rijckdommen te vergaderē/ op datse kostelijck/cierlijck / nieusgierichlijck/ende ghemackelijck ghekleedt moghen zijn / ende op de selve maniere over tafel / ende in hare wooninghe onthaelt mogen worden/ hier door gebeurt het dat sy geern zijn in geselschap van hare vrienden /ende niet geerne en dienen/etc. Versmaedt dese dinghen/ niet min oft meer dan gelijck als eenē die een mannelijck herte heeft/eenige beuselingen ende kinderspelen veracht / ende hebt u herte gheduerichlijck gevestight in 't gene dat eeuwich ende onverganckelijck is / ende als eenen vromē soldaet van uwen Salich-maker die u voor-gegaen is/ en hebt gheenen grouwel van't gene dat lastich eñ moeyelijck is.

D' armoedē is Gode seer aen-genaem.

2. Cor. 5.

Luc 9.

Philip. 3.

Bemerckt ten tweeden / hoe verheven dat is den moet van eenen Religieus die d' armoede onderhoudt / waer door hy boven alle aerdtsche dinghen wandelt/soo dat hy oock met de woordē niet en begheert iet sijn te noemen/op dat sijn herte daer aen niet en soude ghehecht worden. Ten derden / hoe grooten strijdt dat hier in ghelegen is/aen-ghesien dat hier door den meesten-deel der menschen overwonnen

Het goedt eñ gheluck der ghewilligher armoede.

wonnen zijnde door hunne in-geborene begeerlijcheyt/soecken over al 't ghene hun aen-gaet/ 't gene ghemackelijck is/ende 't gene eenich schijnsel heeft van verheven te zijn; hierom seght ooc seer wel den
Eccl. 31. Wijsen-man: Salich is den man/die na 'tgout niet wech gegaen en is: wie is desen/ en wy sullen hem prijsen? wat eene groote glorie is't dan de begheerlijckheydt te verwinnen / door de welcke alle menschen haer laten verleyden / wereldtlijcke/ gheestelijcke ende oock de slappe ende flouwe Religieusen?
Chrys. ho. 47. in Matt. waer toe dient het gene dat den H. Chrysostomus seght: De siele van eenen armen blinckt als het goudt/ schijnt als eenen kostelijcken steen/verkeert met de menschen als eenen Enghel/en is den duyvelen niet onderworpē/ende is altijt by Godt. Ten
2. Cor. 6. vierden/dat dese armen/gelijck Paulus getuyght/ zijn als niet hebbende/ende alle dingen besittende;
Grad. 16. ende ghelijck hier voor-tijdts Climachus seyde/eenen moninck/die hem bloot gemaeckt heeft van alle saken/is eenen Heere van de gheheele wereldt. Be-
Matth. 19. merckt ten vijfden/ dat die 't al verlaten sullen hebben ende den Heere nae-ghevolght/hondert-voudt ontfanghen sullen/ ende sitten op de twaelf stoelen/ oordeelende de twaelf gheslachten van Israel/ende dat soo wanneer als de Koningē sullen staen/ en de machtighe deser wereldt sullen beven. Besiet/o Religieus / oft ghy oock in der waerheydt wel soudt moghen segghen: Siet/ wy hebben 't al verlaten/ ende oft u herte niet aen eenighe kleyne beuselinghen ghehecht en is/ die van te voren alle dinghen soo kloeckelijck hadt verloochent.

De Goddelijcke voor-sichticheydt over den armen.

Het 3 point. Bemerckt Godts voor-sichticheydt over den armen/ nae het seggen van den Psalmist:
Psalm. 33. De rijcke hebben ghebreck ghehadt/ ende hongher gheleden/maer die den Heere soecken/en sullen niet vermindert worden van allē goet. Want den Heere voor-siet den armen als sijn Edel-mans in tijts/sy hebben Godt voor haren Hoof-meester/ gelijck het
Psalm. 143. volck gheluckich is/ wiens den Heere haren Godt is. Ten tweeden/ dat sy alleen weten ende beproeven geestelijcke verheugingen in 't binnenste haerder herten/sy en vreesen niet/sy en verhopen niet/sy

zijn

zijn sonder eenighe sorghe / met luttel te vreden; waer in Epicurus oock de salicheydt stelde: sy en ghevoelen gheene walghinghe als de rijcke / maer worden uyt de steen-rotse met honich vervult; ende als sy haer alsoo wel verblijden niet hebbēde / dan de geheele werelt besittende / genieten sy de keerne sonder de note te kraken: Want die Godt oprechtelijck soecken / worden dese dinghen toe-ghewor-pen / gelijck Paulus / Daniel / ende Elias gheschiet is / ende noch daghelijcks alle Religieuse gebeurt. Ende hier om zijnse gereedt in alle ghewesten des wereldts sonder eenich teer-gelt te gaen / ende haer te begeven tot het bekeeren der sielen; want sy haer betrouwen op Godt ghestelt hebben / dat hy haerlieden niet en sal vergheten.

GHEBEDT.

O Koninck der Koninghen, ende Heere der heyr-krachten, o mijnen Salich-maecker, die als ghy rijck waert, om mijnent wille arm ghewordenzijt, op dat wy door uwe armoede rijck souden moghen worden; verleent my dat ick tot gheender tijden en gae naer het goudt, noch en hope in het ghelt, ost schatten, noch in de onsekerheydt der rijck-dommen, ende dat ick niet te seer besorght en ben om rijck te worden, aen-ghesien dat dese schadelijcke begheerten de menschen brenghen tot hare bederveniſſe. VVant waer zijnse die 't silver tot schatten vergaderen, ende het gout daer de menschen in betrouwen? Sy zijn verdwenen ende ter hellen neder-ghedaelt. Hier-om, o Heere IESV, *t' uwer eeren ende ter liefden uwer armoede, die ghy begheert hebt door uwen Propheet, dat ick ghedachtich soude zijn, offere ick uwe Goddelijcke Majesteyt al het ghene dat ick van uwe milde handt ontfanghen heb: noch ick en begheere u niet met allen van desen brandt-offer met Ananias t' ontrecken, noch ick en wille niet soo sorchvuldich wesen, wat dat ick sal eten, oft waer mede mijn lichaem bekleedt sal worden. VVant ghy zijt mijnen Vader, ende ghy weet dat wy dit al van noode hebben: ick sal dan voor al u rijck soecken; ende ick weet, dat dese dinghen my toe-*

2. Cor. 8.
Eccl. 31.
1. Tim. 6.
Bar. 3.
Matt. 6.

Het exempel onses Salich makers.

toe-ghe-worpen sullen worden: Verre zy van my, dat ick mijn herte soude willen laten vallen op een brockxken aerde, die tot het rijck der hemelen gheroepen ben, sonderlingh, naer dat ghy Koninck van hemel ende aerde zijnde, alle dinghen om mijnent wille verlaten hebt, ende en hebt niet ghehadt, o alderminnelijckster Salich-maker, (die nochtans den hemel voor uwen stoel hebt, ende de aerde een banckxken uwer voeten) daer u hooft soude moghen op rusten. Hoe, sal ick dan, oock eenen ooghenblick, iet onrechtveerdelijck by my bewaren, waer ick eeuwelijck mede ghepijnight worde? Hoe, sal ick kostelijcker dinghen ghebruycken, als ghy, die mijnen Koninck zijt, ende d'alder-slechtste tot uwen ghebruyck ghenomen hebt? En soude ick niet beschaemt wesen boven mijnen staet ghekleedt te gaen, ende u sien naeckt wesen? dat ick anders niet en soude doen dan goedt ende ghelt by een te vergaderen, ende u niet naer te volghen? Ick schame my als ick verstaen dat de Heydensche Philosophen allen haer goedt wech ghe-worpen hebben, ende dat ick vol sorghen leve, die uwen sone ben, voor den welcken ghy, als eenen ghetrouwen, ende sorghvuldighen Vader altijdt besorght zijt. Verleent my de gratie, dat ick alle mijn sorghe in u worpe, ende dat ick oprechtelijck arm van herten zy. VVant ghy hebt ghesepdt, dat de arme van gheeste salich zijn, ende dat het rijck der hemelen hen toe behoordt, maer de rijcke hebt ghy ijdel ghelaten. VVaer om en begheere ick niet salich te wesen, ende t'ontgaen de droevighe sententie. VVee u ghy rijcke! Want die u waerachtelijck dienen zijn als behoeftighe, maer veel menschen rijck makende, als niet hebbende, ende alle dinghen besittende. Ende hier-en-tusschen en hebben sy niet eyghens met de Levijten, noch en hebben gheen deel onder d'andere gheslachten, dan ghy hebt haer-lieden ghesepdt: Ick ben u deel, ende erveniſſe. Maer my is t goedt den Heere aen te kleven, te stellen in mijnen Godt, mijne hope.

Isaiæ 66. Matth. 8. Luc. 19.

Matth. 5. Luc. 1.

Luc. 6.

2. Cor. 6. Num. 18.

Psal. 72.

Practijcke om d'Armoede t'onder-houden.

D'Eerste, 't zy dat hy wereldtlijck, 't zy religieus zy, dat hy over-legghe ende by ghetal hebbe, al dat hem toe-behoort,

verhoort / ende dat hy sie oft hier iet onder is dat hy onrechtveerdelijc besit/oft sonder wete van sijnen overstē. Is't dat hy religieus is / dat hy over-legghe oft hy iet heeft dat niet noodich en is / oft al te curieus / ende dit alle jaren eens oft meer/ende dat hij't al leverr in handen ende in de macht van den Oversten. Het is voorwaer eene beklaghelijcke sake/dat een religieus / die de gheele werelt/ende al dat hy te verwachtē hadde verlaten heeft/sijn herte soude stellen op een roosen-hoeyken/een boecxken/een mesken / oft iet sulcks / ende dit soo veel te schandigher/hoe dat hy heerlijcker de werelt verwonnen heeft. Hierom is't datter sommighe ghebonden worden/ die een rol van alle hare dinghen hebben / ende dese niet en vermeerderen/'t en zy dat syt van te voren rijpelijck over-dacht hebben.

Een Religieus ermoet sijn herte op gheene kleyne saken stellen.

De tweede/dat hy alle seedbaerheyt in sijne kleedinge houde/ende in al wat sijnen huys-raedt aen gaet; ende dat hy al het gene 'twelc hy sijne pracht(is't dat hy wereltlijck is)oft sijn gemac ontreckt/uyt-deyle aen Christum in den armen/ende dat hy over-decke de naeckte ledekens ons Salich-makers / met 'tghene daer van te voren de mueren mede behanghen waren.

De derde/eenen-iegelijcken kan sy selven eenē anderen onder-worpen/ghelijck-men verhaelt dat Thomas Morus gedaen heeft/te weten/dat hem alsoo van eenē anderen van alles besorght wort/ende met het gene dat hem ghegheven wort te vreden zy/'twelck besonderlijck de kinderen des huys-gesins/dochters / maer boven al religieuse persoonen behooren te doen: die haer moestē verheugen/als sy eenige oorsake hebben om d'armoede te beproeven; noch het en is in geender manierē te verdraghen/datse klagen/ende nochtans voor arme begeeren gerekent te worden/ ende datse niet en konnē lijden dat haer iet ontbreke/ aen-gesien dat oock de rijcke niet al en hebben datse wel souden willen.

De vierde/als onsen staet/ende de eere daer iemandt toe verheven is / vereyscht dat-men kostelijck gekleedt gae/ soo kan den ghenen die naer de perfectie ende volmaecktheydt van armoede tracht / beminnen ende besorghen dat de kleederen die hy onder draeght/slecht ēn verworpen zijn / ghelijcker van den H. Carolus Boromeus vertelt wordt.

Men moet liever de arme dan de rycke troostē.

De vijfde is/naer het exempel van onsen Salich-maker/van den armen gheenen af keer te hebben/ ende de selve liever dan de rycke/die hier haren troost hebbē/by te staen/met haer sprekē/door sy selven/oft door de sijne haer-lieden troosten. Eñ voorwaer/al is't dat dit mach dienen aen alle rijcke / oock groote Heeren eñ Princen/ besonderlyck nochtans moet het dienē den religieusen. Want het is onverdraghelijck dat de ghene die professie maken van d'armoede t'onderhoudē/ eñ dat aen Godt belovē/ de selve nochtans in haer eygen selven niet lief en hebben/ende Christus onsen Salich-maker die d'armoede verkosen heeft/niet naer en willen volghen/den armen verachten/ende den rijcken naer den mont spreken. Want onsen Heere is als eenen armen mensch in dese wereldt gekomen/heeft arme discipelen verkosen/ ende heeft ghetuyght dat hy gesonden was om den armen het heylich Euangelie te verkondighen ; ende ghy religieus/die eenen naer-volger vā Christus zijt/en sult ghy haer-liedē niet beminnen/oft sout ghyse som-wijlē oock wel deerē verachtē ? ghy toont voor-waer dat ghy luttel denckt op het gene daer ghy toe gheroepen zijt/eñ dat ghy Gode belooft hebt/ende niet en peynst dat ghy d'armoede moet toe schrijven dat ghy leeft ende onderhouden wort/ja dat hier in uwe salicheyt gheleghen is.

De trappen van de armoede.

De seste/onder-soecken tot wat trap dat wy van de armoede ghekomen zijn. Dese zijn naer de leeringe van den H. Bonaventura; Ten eersten/alle tijdelijcke dingē verlaten; Ten tweeden/alle wereltlijcke ende tijdelijcke vrienden ende maghen; Ten derden/ sy selven. Oft wel: Ten eersten/ niet besorght wesen voor tghene dat tijdelijck ende verganckelijck is; Ten tweeden/naer de selve niet begeerlijck wesen; Ten derden/dese versmaden/ eñ die niet aenveerden/dan bedwongen zijnde. Oft op een ander maniere: Ten eersten/ met alles te vreden wesen; Ten tweeden / niet aenveerdē dan dat nootsakelijck is; Ten derden/het selve oock gheern derven. Oft wel: Ten eersten/niet nemē sonder van te voren oorlof gevraeght te hebben; Ten tweeden/niet geven sonder oorlof ; Ten derden/niet hebben dat overschiet; Ten vierden/ in het gene dat tot onsen behoeven ghegeven wordt/wenschen het alder-slechte voor sy selven Ten vijfden / blijde zijn als ons iet noodelijcks ontbreeckt.

Onder-

Ondersoeck vvaer door dat-men de ghebreken van de armoede kan bekennen.

TEn eersten / niet willen derven dat nootsakelijck is/ twelck nochtans den oprechten armen eygen is: Tē tweeden sijn eygen gemack toe-gedaē wesen: Ten der-den/ sijne dingen niet gade te slaen: Ten vierden/ by eē te vergaderen dingen die niet noodich en zijn/ begeerlijck wesen ende niet geern te gevē: Ten vijfden/ dat slecht is/ mis-achtē eñ gesparicheyt haten: Ten sesten/ kostelijcke ende konstelijcke gemaeckte dingen tot sijnē gebruyck begheeren: Ten sevensten iet ghebruycken met een be-geerte van eygendom/ soo dat hy qualijc te vreden sou-de zijn waer't datmē 't hem af name: Ten achstē eeni-ghe loose trecken ghebruycken om dese dingen te genie-ten: Ten neghensten iet verborghen/ op sluyten/ oft by eenen anderen iet hebben te bewaren: Ten thiensē/ iet over-leveren/ uyt-deylen / ontfangen/ geven/ oft wel tot sijn ghebruyck uyt den huyse nemen/ door sekeren aen-ghenomen ende versierden oorlof.

Schiet-ghebedekens.

IS't dat de rijckdommen overvloedich zijn , soo en vvilt u herte daer aen niet stellen. Psal. 61.

Salich is de rijcke die na 'tgout niet wech-gegaen en is, noch niet gehoopt en heeft in't ghelt ende in de schatten. Eccl. 31.

Soeckt eerstmael het rijck des hemels, ende alle dese dingen sullen u toe gheworpen worden. Matth. 6.

Armoede ende rijckdom en gheeft my niet, maer gheeft my alleen mijnen noot-druft. Prov. 30.

Wy en hebben niet gebracht in dese werelt,'tis oock sonder twijfel dat wy van hier niet wech-draghen en moghen. 1. Thim. 6.

Is't dat ghy wilt vol-maeckt zijn, soo gaet verkoopt dat ghy hebt, ende gheeft het den armen. Matth. 19.

Om uwent wille is Iesus arm gheworden doen hy rijck was, op dat ghy door sijn armoede rijck soudt zijn. 2. Cor. 8.

D'eerste Oeffeninghe van het bedeylen sijnder goederen.

HEt 1. point. Bemerct tot wat eynde dat u de goe-deren van Godt ghegheven zijn/ te weten / op dat ghy de selve niet anders dan tot sijnder eere eñ

Waer toe de goederen aen den mensch van Godt ge-geven zijn

glorie/ ende tot uwer siele salicheyt soudt besteden. Over-leght/ oft ghy dit al-dus tot noch toe gedaen hebt. Ten tweeden/ weet dat het ons niet geoorloft en is/ de selve leghe te laten liggen ende sonder profijt daer mede te doen/ gelijck dien in 't Euangelie
Matth. 25. dede/ die syn pondt verborghde/ maer dat ons bevolen wordt koopmanschap daer mede te doen/ tot dat den Heere sal komen; ende dat op het alder-profytelijckste/ is't dat wy getrouwe knechten begeeren te wesen/ ende voor soodanighe gheprezen willen worden; gelijck den genen die by den H. Matth. in 25. den welcken vijf ponden ontfanghen hebbende/ noch vijf andere daer by ghewonnen hadde.

Denckt doch eens oft ghy niet en soudt begheeren/ dat uwe goederen in sulcker voegen gebruyckt souden worden/ oft ghy niet en soudt willen/ dat het saedt dat ghy inde aerde worpt/ hondert-mael meer voort-brenghe; ende leert hier uyt/ dat den Heere met redene begheert dat ghy in sulcker voeghen uwe goederen soudt ghebruycken/ dat ghy eenen ghetrouwen besteder/ofte uyt-deylder soudt
In welcke voeghen wy onse goedere moeten ghebruycken. moghen ghevonden worden. Bemerckt hier benefsens/ dat 'tgene ghy seght uwe te wesen/ u in geender manieren toe en behoort/ maer Godt; ende dat ghy over-sulcks naer u goedt-duncken ende bate alleē/ hier af niet en mooght schicken. Ten laetsten/ ghy en zijt niet getrouw/ in dien dat ghy jaerlycks (om soo te segghen) hondert kont winnen/ en nochtans alleenlyck tachentich uwen Heere gheeft; ende twintich verquist in ydelheydt/ ende in u eyghen
Luc. 16. ghebruyck: gelijck dien knecht dede/ van den welcken wy geschreven vinden by den H. Euangelist. Alsoo doet hy/ die syne goederen/ niet op-rechtelijck en ghebruyckt ter eeren Godts/ maer tot syn eyghen eere ende grootheydt/ oft eenighe ydelheyt daer in soeckt.

Dry soorten van menschē oft kinderen/ op verscheydē manier de goederen gebruyckende. Het 2. point. Bemerct datter dry soorten van menschen/ oft knechten/ oft om beter te segghen/ van kinderen ghevonden worden. D'eerste zijn de ghene/ die de goederen van haren Heere oft Vader verdoen tot synder spijt ende oneer/ ende hier door hem bevechten. Soodanighe zijnse/ die hare goe-
1. Soorte. deren mis-bruycken tot onkuysheydt/ ende onbetamelijcke

tamelijcke pracht / ende haer mede - ghesellen door haer exempel/oft ander-sins verwecken om hun na te volghen / oft mede - deplent de ghene die sulcks doen om dat sij't te bequamelijcker souden mogen doen/ende in sulcker voeghen onder-houden sy met hare goederen de vyanden Godts. En moghen wy haer-lieden niet met recht vergheliicken/by de ghene die van haren vader / oft meester ghelt ontfanghen / om haer te dienen / ende te beschermen/ ende dit ontfanghen hebbende/ hueren met het selve moordenaers om haren vader/oft heere te vermoorden / van de welcke / sy haer selven 't hooft maken. D'andere soorte is van alsulcken/die Godt willen dienen / ende de rijckdommen / ghelijck de Samarijten Godt ende den Afgoden dienst wilden bewijsen : sy willen den koop-handel drijven voor Godt/ende voor haer eyghen selven. Dese over al/ daer den Heere sijne wapenen stelt/willen daer hare wapens by voeghen als dē Heere selve : als den meester tweelf ponden betaelt worden / soo nemen sy daer van tot haren voor-deel de ses / dit is een deel vande glorie ende van't profijt. Dit zijnse die inde teghen-woordicheyt Godts derren segghen/ datse eens-deels haren eyghen wille/eens-deels dē wille Godts begheeren te vol-brenghen. De derde soorte is/die wel weten dat't gene sy besitten/ haer niet toe en behoort/ ende het selve Gode op-dragē/ op dat hy naer sijne believe dat soude gebruycken/ ende onder-soecken sorgh-vuldelijck hoe dat sy den Heere hier mede eenighe vreught/eenige eere/ende glorie souden moghen aen-doen. Dit zijnse die gheheelijck over-gegeven zijn in Godts wille/ende gevonden zijn sonder vlecke / ende die de rijckdommē deser wereldt niet ghevolght en hebben : Dese/op datse de Discipelen van Christus onsen Salichmaker souden mogē worden/versakent eñ verlatent al wat sy besitten/ ghelijck by den heyligen Evangelist bevolen wordt. Over-legt by u selven onder wat soorten oft ghetal van menschen dat ghy tot noch toe gheweest hebt/ende voordt-aen wesen wilt.

De 2. soorte.
Matth. 6.
De derde soorte van menschen oft kinderen.
Luc. 14.

Het 3. point. Bemerckt dat-men in den dach des oordeels/een scherpe rekeninghe sal houden van de ont-

Men sal scherpe rekeninghe mo-

Reken gheven in de dach des oordeels van de goederen hier ontfanghen.

ontfanghen goederen: want van het bedeylen der selver spreeckt den H. Mattheus in syn 25. cap. in sulcker voeghen als oft men als-dan geen acht nemen en soude op andere saken. Ten tweeden bemerckt hoe dat menschelycke begheerlyckheydt in dese werelt al-tyt uyt is/ om tot het hooghste te geraké/ende anders niet en wenscht dan dat het gelt seer wel besteedt soude worden in spyse/ in kleederen/in huysinghen ende landen/ende hoe sottelycké

In alle dinghen deser wereldt soecken wy het beste ende hooghste maer in het geestelyck en eeuwelyck niet.

dat het gedaen is dat-men niet eens en denckt op de beste woon-plaetse/noch op al-sulcké spyse/ kleederen ende vercierselen die in der eeuwicheyt dueren sullen. Men soude voorwaer soodanigen koopman voor onwys ende dwaes achten/die voor den selven prys soude konnen eene kostelycke peerle bekomen/ende nochtans een ander die hy soude weté veel slechter te zyn/voor synen Heere oft voor syselven soude willen koopen. Al anders worden wy door d'eeuwighe wysheyt onder-wesen/alsse seght: Het rijck der hemelen is ghelijck eenen koop-man

Math. 13.

soeckende goede peerlen. Ende ghevonden hebbende eene kostelycke peerle/ soo is hy wech ghegaen/ ende hevet al verkocht wat hy hadde/ ende heeft die gekocht. Over-leght dit in de teghenwoordicheydt Godts / ende begheert van hem verlicht te worden / versoeckende oock syne gratie waer door ghy in u mooght verwecken een groot leet-wesen/ dat ghy een kindt des lichts wesende/soo voorsichtich niet en hebt geweest/ als zyn de kinderen deser

Lucæ 16.

werelt in haer geslachte. Die al-tydt besorght zyn/ hoe en in wat manieren dat sy meer profyts/ meer eere ende ghemack door ghelt ende goedt/uyt haer landt ende sandt/uyt hare konste/etc. souden konné behalen/ ja door-reysen ende door-rotsen tot dien eynde de geheele werelt; maer ghy ghedreven zynde/'tzy door het exempel van andere/'tzy door eenighe redenen my onbekendt/daer ghy hondert-fout soudt moghen profiteren/ houdt u alleen te vreden met tachentich/ ende daer ghy uwe dinghen soudt konnen voor-seckeren/ stelt u selven/ ende al wat u aen-gaet in veelderley perijckelen.

Die t'samen-sprekinghe sal vvesen. Waer door ghy u/ ende al wat u aen-gaet/ Gode sult op-draghen/ op dese oft op dierghelijcke maniere.

O Fonteyne van alle goederen, van wien my alle goedt af-dalende is, ende daer ick alleen den uyt-deylder af ben, ick offere u de selve gantschelijck op; want het behoort u teenemael toe, ende ick wensche allen 'tselve gheheelijck tot uwer eeren te besteden. Och oft ick wiste, hoe ende in vvat maniere dat ick dit op het alder-beste soude moghen doen! Voorvvaer ick soude my daer toe, als eenen ghetrouvven dienaer veerdelijck begheven, gheholpen zijnde door uvve Goddelijcke gratie, tot uvver meerdere glorie, Amen.

De tvveede oeffeninghe van de selve bedeylinghe sijnder goederen.

HEt I. point. Bemerckt dat-men in 't bedeylen sijnder goederen/ voor al moet onder-soecken den wille van Godt al-machtich: want al wat ghy uytgedeylt sult hebben/ dat tegen den wille Godts is/ oft met den selven niet over-een en komt/ dat sult ghy drij-dobbel moeten goet doen eñ betalẽ. Daerom begeert hier in/ gelijc ghy in andere dingẽ doet/ dat Godt gelieve synen wille u te kennen te geven/ ghelijck Joannes een Roomsch Edel-man gedaen heeft/ als hy sorchvuldelijck de H. Moeder Godts Maria ghebeden heeft/ om te weten waer toe datse begheerde dat hy syne goederen soude besteden: de welcke hem te kennen ghegeven heeft/ dat het haer aen-ghenaem soude wesen/ waert dat hy zijne erf-felijcke goederen tot het bouwen van een kercke soude besteden/ 'twelck sy oock met een seer doorluchtich mirakel bevestight heeft: maer op dat u dẽ wille Godts kenbaer worde/ soo moet ghy u selven gheheel Gode over-gheven; want Godt en gheeft soodanighe menschen synen wille niet te kennen/ die van te voren vastelijck by haer selven ghesloten hebben/ haren eyghen wille te volghen.

In 't bedeylẽ sijnder goederen moet-mẽ den wille Godts ondersoecken.

Dit is dat Godt al-machtich door synen Propheet is beklaghende: Want sy soecken my van daghe te daghe/ende sy willen mijne weghen weten/als een volck dat rechtveerdicheydt gedaen heeft/ende het oordeel van Godt niet verlaten en heeft; sy vragen van my de vonnissen van rechtveerdicheyt/ sy willen Gode na by komen. Waer-om hebbē wy gevast ende ghy en hebt het niet aen-gesien; wy hebbē onsē sielen veroot moedight/ende ghy en hebt het niet geweten? Siet in den dach uwes vastens wort uwen wille ghevonden.

Isai. 58.

Wat aelmoesse dat de beste is.

Het 2. point. Maer op dat ghy met redene soudt mogē begrijpen welc dat den wille Godts is/overdenckt wat aelmoesse dat beter is. Voorwaer soodanighe is't/waer door d'eere Godts alder-meest verbreyt wort; hier om is't dat alle Godtvruchtige herten/wenschē door hare middelē ende andersins/ te moghen beneerstighen dat alle menschen souden komen tot de kennisse vā Godt/ ende den selvē souden lief hebben ende beminnē; ja waer't sake dat sy nieuwe hemelen/ende nieuwe chooren der Engelen konden maken/sy souden dat gedueriehlijck begeeren te doen/tot lof eñ prys van Godt al-machtich. Eñ aen-gesien dat Godt alder-meest van de rechtveerdighe ende goede menschen ghe-eert wordt; soo schijnet aen Godt alder-aenghenaemst te wesen dat-men syne aelmoesse aen die geve/op dat Godts dienst bequamelijck soude mogen door haer geschieden. Daer zijn tweederley goede menschen/d'eerste zijn/die/op datse Godt beter souden mogen dienen/ eñ op-rechtelijcker volgen/verlaten vrywillichlijck al dat sy besitten. Ende het is kennelijck ghenoech hoe seer dat den Heere begheert dat-men al sulcken dienaers helpe onder-houdē. D'andere soorte is vā al-sulcken die oft by gheval/oft door hare feute/oft door bedwanck ende noodt ghedwongen zijn/arm te wesen: de welcke is't dat ghy van uwe goederen mede-deylt/sult oock wel eñ Godtvruchtelijc doen. Maer hoe veel aen-genamer dat d'aelmoesse is/die men aen d'eerste/dan die men aen de tweede geeft/ is kennelijck ghenoech. Onder de goede menschen zijnder noch tweederley te vinden; D'eerste van de ghene die alleen haer eyghen salicheyt beneerstigē

Twee soortē van goede menschen.

ende

ende Godt dienen: de Tweede/ die hier en bovē veel andere menschen tot den dienst van Godt al-machtich soecken te trecken/ die syne eere soecken te verbreyden ende te beschermen. Datter soodanighe religieuse persoonen ghevonden worden/ is eenen-iegelijcken kennelijck ghenoech. Eñ het schijnt dat de rycke van Godt ghestelt zyn als procureurs/ aen de welcke de rijckdommen tot dien eynde ghegheven zijn/ om al-sulckē werc-lieden tot den dienst Godts te vervoorderē. Eñ hoe dese werck-lieden bequamer ende vol-maeckter zyn/ hoe sy oock beter den koophandel van den Heere dryven; beter voor-waer dan al-sulcke die ten selven eynde / met groote onsekerheyt van wat daer af komen sal/ eerst ghesocht ende aen-genomen worden / eñ daer na oock met groote sorgh - vuldicheydt moeten onder - wesen worden. Dit kan door een exempel / uyt den krychs-handel ghetrocken/ klaerlijck bewesen worden: want wat Koninck isser die niet liever gheoeffende ende ervaren soldaten en soude in sijnen legher begheeren/ dan nieuwe aen - komelinghen die noyt voor den vijandt en hebben gheweest? wie en soude niet liever al-sulcke soldaten onder houdē/ die hy over veel jaren selve aen-gheschreven heeft/ dan nieuwe aen te nemen/ van de welcke hy niet voor-sekert en is/ oft sy tot den krijch nut ende bequaem sullen wesen? ten laetsten/ een-iegheliick soude dese soldaten voor de bequaemste houden tot d'oorloghe ende om eere te behalen/ die eenen voorsichtigen ende wijsen velt-Heer/ met grooten arbeydt uyt veel duysenden uytghelesen soude hebben. Eygent ende voeght dit aen Christus onsen Koninck ende de religieuse persoonen / die haer tot de bekeeringhe van haren naesten begheven/ want dese hebben hunnen roep voor hun veldt-teeckē/ ende alle d'andere/ soo veel alsser worden onder-houden / worden op-ghevoedt op dat sy metter tijt al-sulcke oft dier-gelijcke/ gelijck dese nu zijn/ souden mogen worden. Dus soude't oock aengenamer wesen aen den Koninck/ dat men ervaren piloten ende stier-mannē soude soecken ende onderhouden / om sijne schepen ende vlote voorsichtelijck te stieren ende te regeren / dan eenighe ghemeyne ende slechte boots-ghesellen/ nergens toe bequaem/

Het is seer loffelijck soodanighe persoonen door aelmoessen te helpen/die andere menschen tot den dienst Godts soecken te trecken.

dan om den durck uyt te pompen; soo oock liever soude hy hebben dat men konstighe bou-meesters soude aenveerden van plompe arbeyders. Maer hoe treffelijck ende eerlijck dat het is voor Godt ende voor de menschen / van alle kanten by een te vergaderen fraeye ende uyt gelesen voor-vechters van 't Catholijck geloove/oft konstige werck-meesters ende stier-mannen in de zee deser werelt/daer soo veel menschen dic'wijls schip-brake lyden/ en is niet van noode hier breeder te bewijsen; dies is het klaer dat de aelmoesse aen sulcke persoonen alderbest tot profijt eñ vrucht van vele verbreyt worden/ wanneer-men eenen na den lichame onder-houdt/ op dat hy verscheyden andere na den gheest soude voeden; jae dick-wijls gebeurt het oock dat-men met eenen door den selven middel veel armē na den lichame te hulpe komt. Ten alder-laetsten dit gaet vast / dat d'aelmoesse na het ghevoelen van alle de Godts-gheleerde/voor al ghegheven moet worden aen den Godt-vruchtichsten. Hier om is't dat den H. Hieronymus/schrijvende teghen den ketter Vigilantius/eñ uyt-leggende dese woorden: Maeckt voor u vrienden van de on-rechtveerdige ryckdommen; vraeght oft dit verstaen moet worden van alsulcken armen / de welcke wel onder een versleten kleedt/ende onder de vuylicheydt des lichaems/ inwendelijcken onsteken zyn met vleeschelijcke begheerten: daer en staet niet/seght hy simpelijck/dat de arme salich zyn/maer de arme des gheests; in de ghemeyne armen te helpen en moet men sijn verstant niet te wercke stellen/maer de hant in de borse steken; in de heylighe armen moet men het verstant der salicheydt ghebruycken/ghelijck daer ghescreven staet: Salich is den man die hem verstaet op den behoevighen / ende den armen / in den quaden dach sal hem den Heere verlossen.

Hieron. contra Vigilant. cap. 5. Luc. 16.

Psal. 40.

Op-draghinghe sijns selfs ende sijnder goederen, vvaer door den rijcken arme, ende gheluckfalich is voor Godt.

O *Mijnen Godt, siet, ghy hebt my dese goederen ghegunt, o on-ghemeten goedtheydt! maer zijnse oock op-recht goet? o goe-*

o goedertierenste Iesu, ghy zijt de eeuwighe VVijsheydt, geweerdicht u dit my te leeren, ende te spreken; want uwen dienaer die luystert toe; maer siet, wee roept ghy tot de rijcke, die hier hebt uwen troost, wee u! hoe konnen dit dan op-rechte goederen wesen! Eylaes ellendich mensch dat ick ben, wien ghy dreyght, o fonteyne van alle goedt! Ia wat meer is, ghy voeght daer by: Voorwaer ick segh u-lieden, want den rijcken sal qualijck gheraken in het rijcke der hemelen. ende zijn dit dan goederen? ende wederom: 'T is lichter eenen kemel door d'ooghe van een naelde te gaen, dan eenen rijcken te komen in u rijck: ende zijn dit dan goederen? is dit dan waer, o eeuwighe VVaerheydt, is dit dan waer? ende zijn dit dan goederen, o oneyndelijcke goedtheydt? In welcker voeghen dan zijnse goedt? is't om datse ons aen u, die zijt het eeuwich goedt, aengenaem maken? hoe kan dit wesen, daer ghy (soo uwen Apostel van u getuyght) hebt de arme in dese wereldt uyt-ghelesen ende verkoren? oft wel, is't om dat wy door dese beter ende Godt-vruchtigher zijn? maer eylaes! ick hoore u segghen: Is't dat ghy goet-rijcke zijt, ghy en sult sonder schuldt niet wesen, ende alle de ghene die rijckdommen willen vergaderen in dese wereldt, vallen in bekoringhen, ende stricken des duyvels; ende veel zijnder door 't silver en gout verloren ghegaen: sullen wy door de behulpsaëheyt der rijckdommẽ te kloecker ende veerdiger uwẽ Godlijcke majesteyt dienen? maer ick hoore u seggen: Ghy en kondt Gode niet dienẽ ende den rijckdō. en kont ghy niet! en konnẽ wy niet? zijn dit dan goederen? niet-te-min ghy sult ons tot u keeren: Hoe? en versekert ghy niet, dat die het gout bemindt, en sal niet gherecht veerdicht wesen? want daer en is niet booser dan het gelt te beminnen, ende salich is den ghenen die na het gout niet ghevolght en heeft, noch sijn hope op sijne schatten niet en heeft ghestelt!! ende ter contrarien, gheluckſalich noemt ghy de arme van gheeste, ende dat niet redene, want ghy hebt gheseydt dat het rijcke der hemelen hun toe-behoort. O krachtighe stemme des Heeren, neder-werpende de Ceder-boomen stẽme des Heeren, openbarende dat verholen ende verborg was!

De tijdelijcke goederen en zijn niet goet

mae?

maer gheloove ick dese oock mijnen Godt? gheloove ick u Waerachtelijck, o eeuwighe VVaerheydt? gheloove ick u oprechtelijck, o eeuwige VVijsheydt? zijn uwe uyt-spraken waer, zijnse seker, zijnse on-ghetwijfelt, en mach ick dan niet met goede reden segghen: VVee my ellendich mensch! den welcken de verganckelijcke goederen, die ick maer eenen ooghen-blick ghenieten en mach van u, o alle goedt, af-scheyden! goederen, die hunnen besitter quaedt maken: goederen die hem schadelijck zijn, ende niet en laten sonder misdaet leven! goederen, die my uytsluyten, ende onterven uyt mijn eeuwich erf-goedt, 't welck in hem alle goederen besluyt! wat sal ick u doen, o bewaerder der menschē? waerom hebt ghy my wederspannich aen u gemaect? Ick weet wat my te doen staet, ick sal u eeren met mijne goederen: maer wat segh ick? sy zijn u ende niet mijn. VVant wat heb ick doch in dese wereldt ghebrocht? wel is't waer dat ick uyt-reycker der selver ben, maer eylacs! is't sake dat ghy in rekeninghe treedt met uwe dienst-boden, wie salder ghetrou ghevonden vvorden? Ick vveet vvat ick doen sal, de benautheden om-ringhen my, ende ick worde ghesmeten door de baeren deser woeste, ende on-ghetemde zee, liever dan dat ick soude versincken; ick sal't al uyt werpen, ende ghy sult my mijn erf-goedt weder-gheven; den wech is engh, ick sal't al vrij-willichlijck af-legghen, liever dan ick in der eeuwicheydt buyten ghesloten van u soude moeten blijven, ende ick weet dat ick't al weder sal vinden: u en kan niemandt volghen dan die af-gaet al dat hy besit; niemandt? ick verlatet ende versaket dan al, ick begheere, ick bid u, jae met ootmoet ende smeeckende valle u te voet, ende versoecke door uwe grondeloose bermhertichheydt, dat ick doch mach uvven discipel vvesen! O mijnen Heere, o mijne salicheydt, o mijn leven! ghy en verblijdt u niet in onse bederffenisse ende doodt; neemt dan van my alle begheerlijckheydt, ende aenveert dese mijne begheerte, door de vvelcke ick't al versake, ick begheere arm ende bloodt te vvesen, ick offert u al op. Is't dat mijn goederen verloren gaen, ick sal eenstemmelijck met den H. Iob segghen: Den Heere heeftse my ghe-

Schade der tijdelijcker goederen.

Het pack der rijckdommen belet heerlijck Godt te volghen.

ghegheven, den Heere heeftse vvederom ghenomen: den naem des Heeren zy in der eeuvvicheydt ghebenedijdt. Is't sake dat ghy van my door den armen vraeght, ost vvederom-eyscht dat u toe-komt, belovende hondertfout vveder te gheven, ick sal't u gheerne betrouvven, ende niemermeer en sal ick iemandt bedroeft van my vvech seynden: maer ick belijde in uvve tegenvvoordicheydt, ende in het aenschijn van u gantsch hemelsch hof, al dat ick sal verstaen, 't zy door natuerlijcke redene, 't zy door raedt van voorsienighe persoonen, 't zy door heylighe insprake, te vvesen tot uvver (ende niet tot mijnder) meerder eere, ende glorie, dat sal ick vol-brenghen. Al dat ick eens verlaten moet, met d' affectie ick verlatet nu; al dat ick eens verliesen moet, verliese ick nu, op dat ick het selve vveder vinden mach, ick versaket al, om uvven discipel te moghen vvesen. De vverelt en kent, noch en verstaet dit niet, vvelcker neersticheydt tot cieraet der familie, ende vermenichvuldinghe der huysen alleen is streckende; maer ick ben uvven dienaer ende ghetrouvven uyt-deylder, al dat ick sal oordeelen tot uvver meerder glorie, tot vvinste der zielen, ende meest naer uvvē Goddelijcken vville te vvesen, sal ick beneerstighen: vvant u en kan ick niet bedrieghen, ende ick vveet vvat ick van mijnen knecht soude vereyschen, ick vveet daer beneffens vvat dat ghy van my begeert; ghy hebt ghesëydt dat ick mijn ghelt tot vvoecker moet gheven, aen u sal ick 't gheven, ende hondertfout sult ghy my vveder gheven. Iae ick gheeft u, ende siet van stonden aen ick ben arme, siet ick hebt al verlaten, ende volge u na: vvat sal dan my ghevvorden? ghy sult my mijnen Godt vvesen, ende al mijn goedt, ghy sult my in plaets van alles vvesen, die my u-lieden ende alles hebt gheschoncken; ick gheve u my selven vveder om, ende al dat ick besitte; vvant ick door uvve gratie hondertfout hope t' ontfanghen, ende het eeuvvich leven te besitten. Ick gheloove u vaster, vvant ghy de VVaerheydt selve zijt, dan eenen leughenachtighen mensch; ick gheloove u, vvant ghy de goetheydt selve zijt, ende door gheen mildtheydt vervvonnen en kondt vvesen; hoe vvel dat het ghene dat u toe-komt en gheven vvy

Godt is aen den Godtvruchtighen in plaets vā alle goedt/eñ hunne milde vergeldinge.

dat

dat u niet wederom, o mijnen Heere ende Godt mijnder herten? ontfanghet dan ghelijck ick't u op-offere, met een oprecht ende on-gheveynst herte, op dat ghy my met der daet wel is't waer rijck, maer met der herten ende toe-ghedaenheydt arm van gheeste, als't uwen wil sal wesen ontfanght in uwe eeuwighe tabernakelen. Amen.

Het XVII. Capittel.

D'eerste Meditatie, van de Suyverheydt.

De voor-stellinghe der plaetse sal vvesen, t'aen-schouwen Christum onsen Salich-maker, die vā de H. maeget Maria, met eene ontallijcke menichte van heylighe Maeghden in het hemelsch Jerusalem ghedurichlijck ghevolght wordt.

De weerdicheydt van de suyverheydt. Het 1. point. Bemerckt de weerdicheydt van dese deughdt, wat een gheluck ēn ruste datse aen de siele mede deylt: soo dat dē Philosooph Plato wel heeft derren seggē, dat het leven der menschen soude wesen ghelijck het leven der Goden, waer't by aldien datse sonder het ghebruyck der vrouwen haddē konnen levē. Ten tweeden, bemerckt de moeyelijckheyt 1. Cor. 7. van de sonde, die dese deughdt teghen is. Want sy weten voor-waer, wat dat is verdriet des vleeschs te hebben, die de wereldt beminnen. Ten derden, kent de weerdicheyt van de suyverheydt, door den prijs die de alder-wijste hier voor gegeven hebben. Want hoe veel maeghdekens hebben hier voor, uyt de liefde Christi haer leven te pande ghestelt. Aensiet de HH. Agnes, Catharina, Barbara, ende gheel den choor der Maeghdē. Ende is't dat haer de martelie ontbroken heeft, soo hebben sy de selve t'huys ghesocht, te weten door een strange versterving he ende eene harde maniere van leven, hebben sy soecken de suyverheydt t'onder-houden. Bemerckt ten vierden, haren prijs uyt hare moeyelijckheydt, waer door den meesten-deel van de wereldt overwonnen wordt: ende hier om is't dat Godt almachtich de selve niet en heeft willen stellen als een ghebodt, maer als eenen raedt. Bemerckt ten vijfden, dat het een teecken is van de eeuwige verkiesinge, ende dat over sulcx, die de reynicheyt onder-1. Thess. 4. houden, vaten van eere ghenoemt worden.

Het 2. point. Bemerckt de privilegien ende uytnementheden van de suyverheydt. Ten eersten/ dat sy den mensch de Engelen gelijck maeckt/ ja dat meer is/ door dien dat d'Engelẽ geen lichaem en hebben/ ende dies-volgende geenen strijdt onder-worpẽ en zijn/ soo gaen de suyvere menschen d'Engelẽ hier in te bovẽ/ naer het gevoelen van den H. Bernardus. Ten tweeden/ die in reynicheyt leeft wordt van de Enghelen omcingelt ende bewaert/ ghelijckerwijs de kinderen in het forneys gebeurt is/ ende sy worden verkoelt met eenen hemelschen dauw / die den brandt der onkuysheyt uyt-bluscht. Ten derdẽ/ den suyveren mensch is Gode alder-aengenaemst/ende syn ghenuechte is/ gelijck den H. Basilius seght/ te verkeerẽ met soodanige menschen. Hier om is't dat de H. Maghedt Maria verkosen is gheweest onder duysenden/ eñ dat den H. Joannes boven alle d'andere discipelen bemindt is geweest. Ten vierdẽ/ de suyvere siele wordt van onsen Salich-maker ghetrout in't gheloove ende in bermherticheydt/ ende wort over-goten met geestelijcke genuechten/ door dien datse de vleeschelijcke verlaten heeft; soo dat sy hondert-mael in dese werelt ontfanght/ overmidts dat sy van ontallijcke ellenden verlost/ eñ met veelderley goeden vervult wordt. Hier om is't dat den Heere belooft den besnedenen te gheven eenen beteren naem van der sonen ende der dochteren / ende dat haer deel alder-aenghenaemste sal wesen in den tempel Godts.

De privilegien van de suyverheydt.

Basil. lib. de virginitate.

Oseæ 2.

Isaiæ 56.

Het 3. point. Bemerckt dat de reynicheyt den mensche alder-bequaemste maect tot de liefde Godts/ ter oorsake van de vrijheyt die hy gheniet; maer die aen eene vrouwe gebonden is/ en heeft geene macht vã syn lichaem. Want die sonder huys-vrouwe is/ die is besorght voor het ghene dat den Heere aengaet/ hoe dat hy Gode behagẽ mach; maer die met een huys-vrouwe is/ die is ghedeelt. Ten tweeden/ door dien dat eene suyvere siele/ Christum voor harẽ bruydegom heeft in den hemel / ende het woordt Godts in den schoot van Godt dẽ Vader; want hy maeghdt zijnde/ heeft eene maeghdt verkosen. Ten derdẽ/ bemerckt dat dese deught/ de menschen Gode gelijck maect: want de onbedervelijckheyt maeckt den

1. Cor. 7.

Ambr. l. 2. de virgin.

den mensch Gode alder-ghelijckste/ en dat hy eenen suyveren en onbevleckten spieghel is. Ten vierden/ dat het eene offerande is/ de welcke gelijc Origenes seght/ Gode alder-aengenaemste is/ ende waer door wy alder-best Godt konnen versoenen. Ten vyfden/ dat dese deught/ naer het getuygen van den H. Hieronymus/ vergeleken wort met de martelie/ ja selve martelaers voorts brenght. Ten sesten/ datse eenen grooten loon in den hemel ghereedt maeckt/ ende doet dat wy 't Lam volghen al-waer dat het gaet/ ende dat wy mogen singen synen sanck. Bemerckt voorts met wat eene sorge dat wy dese kostelijcke peerle behooren te bewaren ende gade te slaen/ overmidts de groote peryckelen in de welcke wy dagelijcks ghestelt zijn om die te verliesen. Wy moeten over-sulcks van ons keeren / al te grooten gemeynschap ende occasie van onghelijcke persoonen. Ten tweeden/ wy moeten schildt-wachte houden door d'ootmoedicheydt. Ten derden/ de gehoorsaemheydt neerstelyck te wercke stellen. Want naer het segghen van den H. Bernardus / alsoo voeght hem ons onderste deel naer onse siele/ even-eens gelijck wy ons voeghen naer het ghebodt van onsen Oversten/ ende de wederspannicheydt des vleeschs geeft te kennen onse ongehoorsaemheyt. Ten vierden/ hier toe sal oock grootelijcx helpen/ syne beloften dick-wyls te vernieuwen.

Lib. 1. de virgin.

Apoc. 14.

Bern. serm. 1. in fest. SS.

De tweede Meditatie, van de Suyverheydt.

De *voor-stellinghe der plaetse.* Aen-siet de H. Moeder Godts Maria, omcingheltmet heylige Maeghdekens/ ende klaer-blinckende in den hemel.

Het 1. point. Bemerckt dat men tegen dese Engelsche suyverheyt sondight: In den eersten/ door onreyne ghedachten; Ten tweeden/ door woorden die eenichsins hier toe strecken; Ten derden / door de genoechte die men syn vyf sinnē aen-doet. Maer de teeckenen van dese deught zijn: de ooghen/ tonghe ende ooren wel te bewaren. Ten tweeden/ seer weynich ghebruycken het ghene dat de sinnekens mede gaet/ ende van hem weyren/ al wat sacht ende ghemackelijck is. Ten derden/ reynicheyt in den mont. Ten vierden/ reynicheyt in alle vrientschap/ schouwende

Hoe datmen tegen de suyverheydt sondicht.

Teeckenen van de suyverheydt.

vende te groote ghemeynschap van vrouwen/hare r'samen-sprekingen ende ghiften. Ten vijfden/vlieden al wat dese deught tegē is/ gelijck zijn / grammoedicheydt/hooverdije ende ghesellschappen. Ten sesten/suyverheydt in onse gedachten/ende alle beroerten/'t zy wakende/'t zy slapēde. Dit zijn de bladeren van de alder-schoonste lelie der suyverheydt. Greg.l.11. Moral. c.8.

Het 2. point. Overleght de leelijckheyt van de contrarie sonde/aen-merckende den oorspronck vā ons lichaem/het welck is d'oorsake van veelderley vuylicheden ende ontallijcke sieckten/ende ten laetsten een spijse der wormē: Slaet hier op eens uwe oogē/ende ghy sult bemercken de leelijckheydt van dese sonde/in sulcker voeghen/dat de nature den mensch gheleert heeft/ altijdt hier toe eenighe verborghen plaetsen te soecken. Stelt hier-en-teghen d'edelheyt der siele/ ende bemerckt dat hare ghenoeghten veel suyverder zijn: dies versaeet alle genoeghte/ die het lichaem aengaen/ende soeckt de wellusten/ende genoeghten der siele/ende stiert de selve tot het ghene/ dat hemelsch is. Ten tweeden/bemerckt hare wercken: de welcke zijn verblintheyt des herten / onbedachticheydt/onghestadicheyt / haestlicheydt/liefde sijns selfs/haet van Godt/eene begheerte tot het tegenwoordich leven/ende eenen schroom ende wanhope van het toekomende. Ten laetsten/ dese sonde dwinght dē mensch/tot alle onbehoorelijcke dingē/ende is ghelijck den Propheet Job seght : Een vier totter bederfvenisse toe verslindende. Ten derden/ overleght/in hoe veel sonden/dat de menschen vallen/die met dit vier ontstekē zijn/in hoe veel perijckelen datse komen van harē naem ende faem/ende van de krachten soo der sielen als des lichaems te verliesen: de menschen worden hier door den beesten ghelijck/ oock naer het gevoelen van de Heydenen/ ende het is een onversadelijcke genoechte / die niet lichtelijck t'ontkomen en is. Bemerckt hoe Christus onsen Salich-maker/ende sijne Heyligen/met hare oogen/ende gantsch haer uyt-wendich gelaet/ dese contrarie deught betoonen : siet/hoe datse hare oogen bewaert hebben; wat eenen haet dat sy ghehadt hebben van alle nieusgiericheydt/ ende hoe sy De leelijckheydt van de onsuyverheydt. Greg.l.31. Mor.c.17. Iob.31.

alle occasiē eenichsins tot sonden treckende/ gebloden hebben/gelijckerwijs gedaen hebbē de Heyligē Bernardus/ Benedictus/ Thomas / Edmundus/ Faverius:ende aenmerckt hierentegen / hoe schandelijck datse gevallē zijn/die hier in niet wel toegesien hebbē/al was't dat sy anders heylich van levē waren;ghelijck David/ Salomon/ Sampson ende andere/waer af den Heyligē Augustinus seght: Ick heb bevonden dat de Ceder-boomen van Libanus/ die leytsmannē van d'andere waren/door dese schandelijcke peste van onkuysheyt gevallē zijn; van de welcke ick niet meer achterdenckens en hadde / dā van het eneerlijck leven van Ambrosius/oft Hieronymus : ende derret ghy in den fleur ende jeughdt van u leven / wel ghetoest zijnde/in 't midden van alle perijckelen/hopen dat ghy suyverlijck sult konnen leven?

De verb. Domini.

De straffe vā de sonde van onkuysheydt.

Het 3. point. Bemerckt hoe dat Godt in de wereldt dese sonde ghestraft heeft. Ten eersten/met den alghemeynen over-vloedt;Ten tweeden/ met het vernielen van Sodoma. Ten derden/door de doot van de 24. duysent Israeliten/door de verderveniss van de kinderen van Heli/door het ongheluckich eynde van Salomon / door de vervolghinghe die David heeft moeten lijden van sijnen eyghen Sone / ende door den val van Sampson/ect. Bemerckt daer-enboven de straffen ende pijnē/die de onsuyvere in der eeuwicheydt lijden/ter oorsake van eene genoechte die eenen oogenblick tijdts geduert heeft/besonderlijck in de lidtmaten met de welcke sy de sonde volbracht hebben/gesteken zijnde in eenen brandenden poel/daer sy oock grouwelijcke tormenten lijden/in alle hare sinnen/ gelijc ons verscheyden visioenen/ ende openbaringhen gheleert hebben.

Gen. 7. & 19.
Num. 22.
1. Reg. 4.
3. Reg. 11.
2. Reg. 15.
Iudic. 16.

GHEBEDT.

O Alder-heylichste Maghedt , ende Koninghinne van alle maeghden, aensiet ons doch, met uwe minnelijcke ooghen, ende aensiet onsen strijdt, ende d oorloghen van de kinderen van Adam. Eylaes! sy leven in het midden van hare vijanden, in't midden van ontallijcke perijckelen ; ja sy zijn ghedwonghen, hare

hare vijanden by haer te logeren, te voedē, ende t'onder-houden; Want niemandt sijn eyghen vleesch oyt ghehaet en heeft: ende Wie sal het ghewldt van desen vijandt konnen ontgaen? Siet van desen is verwonnen gheweest, den alder-heylichsten David, eenen man na het herte Godts; den alder-wijsten Salomon, den alder-sterckßten Sampson. VVie sal hem dan konnen verwinnen? O hoe veel duysenden heeft dese beeste vernielt, ende ghestooten tot in den af-grondt van der hellen oock op dese ure? Och hoe veel verborgen ende secrete sonden ende boosheden sullender te voor-schijn komen van menschen, die nu Godtvruchtich ende heylich schijnen te wesen! VVant dit is eene al-ghemeyne sonde, die ons in-gheboren is, ende de vvelcke den vijandt vander hellen ghedurichlijck soeckt in ons t'ontsteken. Och hoe on-ghelucklich zijn vvy ellendige menschen! o mijne siele, die van sulcken vvreeden vijant sonder op-houden bevochten vvordt, daelt neder tot in der hellen; ende is't dat het u lust in der eeuvvicheyt te branden, op dat ghy voor eenen ooghen-blick soudt moghen smaken eene bittere ghenoechte, soo gaet voordt, ende en schouvvt d'occasien niet, maer bemindt de perijckelen, ende gaet in de selve verloren. Indien nochtans dat ghy vvilt vvijs zijn, soo houdt dese begeerlijckheydt in't bedvvanck, stiert u herte op-vvaerts tot uvven bruydegom, die sijn vermaeck neemt, te handelen met de kinderen der menschen. VVaer-om lust het ons meer te vventelen in't slijc met de verckens, dan te ghenieten sijn om-helsen, ende met de Enghelen te verkeeren; ende haer-lieden ghelijck te vvesen? VVeest in-dachtich hoe edel dat ghy zijt, ende en vvilt uselven niet al te seer vervvorpen om u lichaem te dienen; maer neemt de vlucht: in de vlucht is de victorie ende uvve salicheyt ghelegehen; in harde saken is dese soeticheyt te vinden, in moeyelijckheydt is den meesten troost te behalen. O mijnen goeden Enghel, die my hebt in uvve bevvarenisse, ende die eenen leytsman zijt mijnder siele, keert doch altijdt mijne ooghen af, dat ick gheene ijdelheydt en sie, op dat mijne ooghe mijne siele niet en verrade; dat my de vreese van mijnen Godt vveder-houde, dat ick sijn Godlijck aenschijn alle eer-biedinge bevvijse, op dat mijne vijanden tot gheender tijden den spot met my en houden.

Practijcke om de Suyverheydt t' onder-houden.

Eene alder-beste remedie is schouwē d'occasie.
Eccli. 3.
Cyprian. de sing. Cler.
Basil. 17. Constit. Monast. cap. 4.

TEn eersten; vliedt alle occasien: want is't dat dese navolghende schrifture erghens te passe komt/ soo is 't hier/ te weten/ die het perijckel bemint die salder in vergaen. Hierom was 't/ dat den H. Cyprianus seght/ dat men niet en behoorde langh te blijvē in de teghenwoordicheydt van vrous-persoonen. Ende den H. Basilius/ leert/ dat men alle neerstichevt sal doen/ om alle conversatie van vrouwē/ is 't mogelijck/ teenemael te schouwē; maer is 't dat dit niet doenlijck en is/ dat men immers soude beneerstighen/ dat de selve seer selden/ ende op het alder-korste geschieden. Maer de wereltlijcke menschē/ en moetē haer niet laten voorstaen/ dat dit alleē voor de religieusen dient. Want sy moghen eens over-dencken/ oft sy in't middē van soo veel perijckelē meer voorsekert zijn/ dan al-sulcke/ die door gheduerighe oeffeningen der Godtvruchticheyt gewapent zijn? Ribadeniera verhaelt van den S. P. Franciscus Borgia/ dat als hy noch in de wereldt was/ nimmermeer eenighe vrouwen ghinck besoecken/ dan een hayren kleedt aen-ghetrocken hebbende.

Ten tweeden/ d' eerste op-rijsende gedachten/ terstont verdrijven ende weder staen/ tellende/ oft de ruyten van de gelasen/ oft de kepers van de solderinge/ oft iet sulcks aennemende waer mede wy onse gedachten souden mogen verstropen/ oft wel eenighe droeve/ oft wonderbare gheschiedenissen metter herten over legghende.

Ten derden/ sijn lichaem kastijden/ sonderlinghe door vasten: want hier door wordt het voetsel van dit vier

1. Cor. 9.

vermindeert: Ick kastijde mijn lichaem/ seght den heylighen Apostel Paulus/ ende brenghe dat onder 't bedwanck.

Ten vierden/ niet soecken van onghelijcke persoonen/ op eene sonderlinge maniere/ bemint/ ge-eert/ noch ghesien te wesen/ ende alle gemeynschap/ ende het besoeckē af-snijden/ oock van sijnē Biecht-Vader selve/ 't en ware dat den noodt anders waer vereyschende/ ghelijck de Heylighen ghewoon zijn te doen. Ende hierom is 't dat men sorghelijck wandelt/ als men te langh t' samen-spreeckt: waer uyt komt/ dat men zijn herte te seer op malkanderen stelt/ ende dat sonder het selve ghewaer

te wor-

te worden. Want al is 't / dat ons oock de Heyligen desen raedt gheven / van altijdt eenen Bicht-Vader te ghebruycken ; nochtans aen hem ghelijck ghehecht te wesen/ende als hy wech is/ al te seer naer hem te verlā-ghen/ en is niet sonder perijckel/ja is seer schadelijck in den gheestelijcken wech.

Ten vijfden/ Alle ledicheydt op het alder neerstichste schouwen: want veel quaedts heeft de ledicheyt geleert; Dit is ghewest de boosheydt uwer suster Sodoma/ seyde den Propheet/hooverdije/ versaedtheyt van broo-de/ende overvloedicheyt/ende hare/ende haerder doch-teren ledicheydt. Eccli.33. Ezech.16.

Ten sesten/ Let op de teeckenen van de vleeschelijcke liefde / de welcke den heylighen Bonaventura ons gheeft. Ten eersten/ ijdele fabelen / ende onprofijtelijcke t' samen sprekinghen ghebruycken / daer ter contrarie de gheestelijcke liefde placht ghevoedt te wesen door ge-stichtighe t' samen-spraken. Ten tweeden/onbehoore-lijcke manieren/ende roeringhen der leden: want de gee-stelijcke liefde / is ghesetenende voorsichtich/ende doet dat men sijne ooghen wel bewaert / ende alle d' andere leden onder het bedwanck van eenen goeden reghel houdt. Ten derden/ eene ongherustichevdt des herten/ spruytende uyt het wech-wesen van den ghenen die men lief heeft / over-denckende wat hy doet / waer dat hy is : maer de gheestelijcke liefde/ en vraeght hier niet naer. Ten vierden / qualijck nemen dat hy eenen an-deren lief heeft / jaloers wesen / dat hy eenen anderen aenspreeckt / oft dat hem iemandt raedt vraeght. Ten vijfden / lichtelijck ende sonder redene ontstelt wesen. Ten sesten / de heylighe liefde en weet niet / van sunt-doeckens/van leckernijen/verscheyden giftkens/ min-nelijcke ende amoreuse brieven te seynden. Ten seven-sten/al te seer ghevreysen/als oft wy de sonden van den ghenen die wy aldus beminnen/ niet en saghen/soo dat men de selve / oock som-tijdts schijnt te beminnen. Dit uyt den H. Hieronymus. D.Bonav. lib.2.de profectu cap.27. De teeckenē van de vleeschelijcke liefde. S Hieron. epist.2.ad Nepotianū

De sevenste practijke / ende eene alder beste waer-schouwinghe is / die oock door de ervarentheydt van veel beproeft is / eenen anderen niet lichtelijck te oor-deelen / oft te vonnissen van dese sonde : want het gheheurt seer dick-wijls / dat men in het ghene waer

Rom.2. af men eenen anderen oordeelt/ ghelijck den Heylighen Apostel seer wel seght: Gy-selven verdoemt; want dit gheenen anderen oorspronck en heeft / dan de hooveerdije / die dick wijls in soodanighe menschen niet eer ghenesen en wordt / voor dat sy selver in onkuysch- heydt ghevallen zijn? Siet hier af verscheyden exempe- len in 't leven van de Oudt-Vaders.

Hoe scadelijc dat het is on- eerlijcke beel- den oft schil- derijen in sijn huys te heb- ben.

De achtste is/ sijne uytwendighe sinnen op het alder- neersticlijste te bewaren: want hier uyt komt al het quaet in de siele. Hier toe dient uyt sijn huys te bannen / alle naeckte ende oneerlijcke beelden: want is't sake/ dat nae het vermaen van den H. Apostel niet ghenoemt en magh worden onder de Christenen dat vuyl oft oneerlijck is/ hoe veel te min mogen sy het selve aenschouwen? Maer men siet/ eylaes! uy nae over al dat sulcke verweckselen voorts gestelt worden. Is't dat de spijse mijnen broeder

1.Cor.8. verarghert/ seght den H. Apostel Paulus/ soo en sal ick gheen vleesch eten inder eeuwicheyt: is 't dat uwe ooghe

Matth.5. oft uwen voet u verarghert/ soo ghebiedt den Heere dat

Marc.9. wy dien af sullen snijden/ ende wech worpen. Ende wie sal aen dese konnen wijs maken / dat se een verwecksel ende instrument van de Goddinne Venus wel ende kō- stelijck geschildert/ maer naeckt/ wech souden worpen? sy en willen niet dat de konste verloren gae/ ende sy zijn niet vervaert de sielē/ die met Christi dierbaer bloet ge- kocht zijn/ te vernielen ende te bederven/ sy zijn bedroeft dat de beeldē van eenen excellēten konstenaer bedorven worden / ende en zijn niet beladen/ dat de beelden van Godt al-machtich geschent/ ende tot de helsche vlāmen

Matth.16. verwesen worden. O Heere Jesu/ hoe is't te vergheefs 't gene ghy haer-lieden ghesepdt hebt: Wat baet het den mēsch/ is't dat hy alle de werelt wint/ maer sijnder siele verlies lijt? Hoe kont ghy/ o hoe kont ghy ooc aldermin- nelijcste moeder met goede oogen aensien met uwen ge- benedijden Sone/ dat huys/ waer in 't verweecsel der on- kuyschept/ boosheyt ende bederfvenisse allen den ghenen die daer in-komen/ voor-ghestelt wordt? Want waer toe is't/ dat eene vuyle ende oneerlijcke schilderije de salen van de Christenē onteert? is't mogelijc om dat den mee- ster van den huyse indachtich soude zijn/ om hem tot on- eer te begheven/ ende op dat den genen/ die van buyten in-komt ende sulcs siet/ 't selve met der herten ooc soude begheeren?

begeerte? oft om dat hy de konste soude moghen aenschouwen ende sijne siele verliesen? Ick late my ontwijfelijck voorstaen/ dat den duyvel daer ontrent is/ die d' ooghen der gener die daer inkomen/ derwaerts stiert/ om in deser voegen de sielen/ die sulcks niet verwachten/ te moghen betrappen/ ende haer syn venijn in te gheven / 't welck onder den honich gedect is. Ende wat gevoelen dat ick hebbe van de ghene die dusdanighe schilderijen maken/ kan men genoech verstaen/ al en segghe ick anders niet. Dese uwe wercken en zijn geene afgoden beelden/ maer den vijandt der siele heeft door u ghemaeckt eenen konstighen strick/ om de sielen te vanghen door het gesichte: Is't sake/ dat u verstant ende konste hier aldermeest in speelt ende meest vermach / soo thoont ghy wel/ waer uwen aert u toe drijft. Den vijãt selfs/ en kan niet in alle sielen verbeelden eenige oneerbaerheyt; maer hy wenscht dat van u-lieden soude in een schoon paneel uyt-gedruct worden een ghedurich verweckfel van sijne on-eerbare booshevt/ ende de teeckenen van sijne victorie / door de welcke hy ghemaeckt heeft/ dat de leden Christi/ souden worden leden van eene oneerbare vrouwe. Waer't sake/ dat ghy thoondet ende leerdet door schilderijen/ met wat middel dat u vader lant verraden soude konnen worden/ oft de gemeyne finãcie oft Thresorier-kamer soude konnen berooft worden/ en sout ghy niet met recht/ als eenẽ verrader moeten worden gestraft? Ende waer't dat ghy sulcs in de kercke bedreeft/ en soude men u niet als eenẽ kerck-schẽder houden? Ende nu/ en weet ghy niet dat de siele het huys ende het kasteel is van uwen Salichmaker/ ende dat de selve alder-kranckste is van de zijde daer sy vereenight is met het vleesch? En weet ghy niet dat het den tempel Gods is/ daer ghy dese schandelijcke beelden in-stelt. Soo daer ontbreeckt de bekoringe des duyvels/ ghy gaet selfs ende doet het werc van desen boosen vijãt met alle uwe konste ende vernuftheyt. Ick en wille hier oock niet verswijghen/ te vermanen / dat men het lesen van oneerbare dingen in aller manieren moet schouwẽ/ ende de nieus-gierichheyt moet tẽmen ende bedwingen. Want wat begeert ghy te weten / dat ghy sonder sonde niet en mooght doen? Qualijck sullen de dienaers van Venus 'tselbe by de Heydenen goet vinden/ ende sal dit den Christenen wel-behaghen? Maer ghy sult my voor

antwoorde ghegeven/dat ghy soeckt de konste van de wel-sprekentheydt/ende om u selven in verscheyden talen te oeffenen: maer wilt ghy hier door uwe goede manieren/ ende siele verliesen? Ghy wilt leeren wel spreken / ende qualijck ende ongheschicktelijck leven; oft om beter te segghen qualijck spreken/ende qualijck leven: Want uyt de over-vloedicheydt van het ghene daer het herte vol af is / daer spreeckt men gheerne af. Ende waer toe worden dese saken ghelesen / dan om naderhant voorts te vertellen; ende op dat het soude schijnẽ dat men ervaren is ende wel-sprekende in het gene dat de konste van minnen aen-gaet/ende oock dat men menichmael gheoeffent is inden winckel van alderley boosheyt: insghelijcks op dat men den kostelijcken tijt onnuttelijck soude moghen verquisten/ende dat hier door veel sielen souden verloren gaen. Ten laetsten op dat in t middẽ van haerlieden soude gebonden worden den doodelijcken vijandt van de suyverheydt/als men van daer verdreven heeft/ door onnutte ende oneerbare woorden / den lief hebber van alle reynicheydt/ den Sone van eene Maghedt.

Schiet-Ghebedekens.

Psalm. 118. DOor-steeckt mijn vleesch met uwe vreese, want van uwe oordeelen heb ick ghevreest.

Psalm. 37. Heere voor u is alle de begheerte mijns herten, ende mijn suchten en is voor u niet verborghen.

HET XVIII. CAPITTEL.

Meditatie van de Seeghbaerheydt.

De seegbaerheydt is seer ghepresen.

DE lichamelijcke seeghbaerheydt / helpt grootelijcks naer het ghevoelen van alle wijsen/tot de gherustlicheydt ende gheschicktheydt: Hier om is't dat ghy eenighen voordt-ganck wilt doen / denckt hier op rijpelijck / ende aen-veerdt de selve met alle neerstlicheydt/ende mediteert hier dick-wijls af.

De voor-stellinghe der plaetse, sal wesen u te stellen in Godts tegenwoordicheyt/als oft ghy eerstmael geschapen waert/ende u lichaem met alle sijne litmaten ontfangen hadt/op dat ghy de selve ter eerẽ Godts sout moghen gebruycken/ende dat sy u souden mogen wesen wapenen/dienende tot de gerechticheydt/

sicheyt/ niet tot de boosheydt/ ghelijck den Apostel spreeckt. Rom.6.

Het 1.point. Bemerckt dat de seeghbaerheydt eene deughdt is/ de welcke de eerlijckheyt/ ende het wel staen in alle roeringhen des lichaems onder-hout/ maer besonderlijc in de teeckenẽ die men met d'ooghen placht te doen/acht-nemende op den persoon/ plaetse/ende tijdt: men mis-doet hier teghen door plompe/ door broot-droncken ende door gemaeckte manieren; bemerckt/over-loopende uwe wercken/ oft alle de roeringhen ende beweginghen uwes lichaems hier na/ ende nae het uyt-wijsen van hare reghelen/ghepast zijn; oft de rijpicheydt/ oodtmoedicheydt/ Godtvruchticheydt hier in uyt-schijnen; oft uwe oogen vriendelijck / ende niet stuer en staẽ/ niet herwaerts ende derwaerts draeyẽde/niet al te seer op-ghe heven ; want dese versaeckt den Heere: het hooft moet recht ghehouden worden / een weynich nederwaerts buygende/ niet lichtveerdichlijc herwaerts ende derwaerts ghedraeyt worden / de lippen matelijck ghesloten; ten laetsten het gheheel aensicht blijde;den ganc/waer in den H. Ambrosius d'autoriteyt seght ghelegen te wesen / ende een teecken is van eene inwendighe stilte des herten/moet met simpelheyt ende eenvoudicheydt versaemt wesen; de kleederẽ reyn/de handen moeten stil gehouden worden ; de stemme niet al te stil / ghebroken/ oft boer-achtich / maer soet/ ende t'samen eenighe mannelijckheydt behoudende; de sprake sonder beroerte/vreedsamich/vriendelijck ende stil:want een soet woordt maeckt dick-wijls veel vrienden/ ende een woort helpt dicwijls hier meer toe/ dan groote giften. Ende den H. Ambrosius seght op eene andere plaetse/ dat uwe sprake/ claer/simpel / open ende sonder omwegen zy/met alle degelijcheyt ende staticheydt / niet gheveynst. Als ghy met iemant met woordẽ niet over een en kont komẽ/dat ghy niet en kijft met eenige grãschap/dat ghy niemant en vermaent met bitterheyt/ niemant en onderrecht met quade gratie. Ende men soude niet konnen seggen/ hoe grootelijcs dat dese dingen helpẽ tot de deughdt/ ende tot d'inwendige vereeninge des hertẽ. Al hier

Wat de seeghbaerheydt is/ ende hoe men daer teghen kan mis-doẽ.

Waer in de seeghbaerheyt van manierẽ gheleghen is.

Prov.6.

Lib.1. off.c. 19. & 20.

Seeghbaerheydt in de sprake.

Eccli.6.

Maticheydt in jocken. Seneca. dit oock de deught de welcke helpt om alle bootsen ende jockerijen te matighen / waer af Seneca aldus seght; Dat uwe genoeghelijcke t'samen-sprekinge zy sonder spijticheyt / u gecken en bootsen / sonder snootheydt / want dese somwijlen noodtsakelijck zijn / by maniere van eenich eerlijck ende degelijck vermaec: gelijck men oock eenich spel deughdelijck mach gebruycken. Men moet hier nochtans gade slaen seght

Hier. ep. 8. cap. 7. den H. Ambrosius / dat wy geheel het accoort niet en breken van alle de deughden als door eene verachtinge. Daerom o Religieus / gecken ende gabberen / ende van eenen anderen begeckt te worden / laet dat voor

Tob. 1. de wereldtlijcke persoonen / uwen persoon betaemt eene ghestadicheyt. Ja oock Tobias wordt hierom ghepresen / om dat hy niet kinderachtichs ghedaen en heeft / als hy noch jonck was.

De leelijckheydt van de onmanierlijckheydt. Het 2. point. Bemerckt hoe neerstelijck dat dese deught geoeffent moet worden. Ten eersten / door de leelijckheyt van de on-manierlijckheydt / de welcke d'oogen van alle die haer aensien mishaeght / gelijck hier-en-tegen / de seeghbaerheyt / eenen-ieghelijcken

Isaiæ 3. treckt / om hem te beminnen. Ten tweeden / door dien datse van den H. Gheest seer berispt wordt. Gelijck den Propheet seght: Om dat de dochteren van Sion / opgeheven zijn geweest / ende hebben gewandelt met

Prov. 6. eenen uyt-gesteken hals / daerom heeft den Heere calutwe gemaeckt den top haers hoofts. Ende den Wijsenman: Een afvallende mensch / die met Godt niet overeen en komt / een onnut man gaet met eenen verkeerden mondt / hy winckt met de ooghen / hy wrijft met den voete / met den vinger spreeckt hy. Hierom is 't dat ons soo dickwijls op verscheyden plaetsen de

1. Cor. 4. seeghbaerheyt aengepresen wort / ende op dat alle dingen eerlijck / ende met goede manieren onder ons souden mogen geschieden. Uwe manierlijckheyt seght den Apostel / zy kennelijck alle menschen. Ende onsen

Matth. 5. Salichmaker seght: Laet u licht alsoo schijnen / voor de menschen / op dat sy sien mogen uwe goede wercken / ende glorificeeren uwen vader / die inde hemelen is. Bemerckt ten derden / dat eenen wijsen ende voorsichtigen mensch / hier uyt oordeelt / van het gene dat inwendich is; want uyt den gesichte wort eenen man

ghekent /

gekent/ ende dat habijt des lichaems/eñ het laechẽ der tanden/ende den ganck des mensch verkondigẽ van hem. Want/is't by aldien seght den H. Ambrosius/dat de roeringe der leden is/gelijck eene sekere stemme der sielen; soo mach men met recht seggen/ dat als de uytwendige ledenen qualijck gemaniert zijn/te kennen geven/dat het herte oock ongeschickt ende qualijck gemaniert is. Waer uyt den H. Gregorius Nazianzenus langh van te voren voorseyt heeft/ dat den afvallighen Julianus/ de gheheele wereldt schadelijck soude zijn. Maer leert/ dat de seeghbaerheyt/niet gheveynst en moet wesen/maer gelijck den H. Thomas seght/moet komen uyt het binnenste/bemerckẽde dat Godt onsen Vader/ende meester al-omme by ons is. Eccli. 19. Li. 1. offic. De roeringe der leden is ghelijk eene stemme der sielen. Nazianz. 2.2. q. 198. a. 1. ad 3.

Het 3. point Bemerckt gelijck datter niet ghevonden en wort dat de menschẽ meer onsticht als d'onmanierlijckheyt/dat hier-en-tegen oock niet en is/ 't welck de menschen soo seer verweckt tot de Godtvruchticheyt als de seeghbaerheyt ende manierlijcheydt aen-gesien dat d'exempelen trecken/daer de woordẽ qualijck eens verwecken. Och hoe profijtelijck is't aldus met den H. Franciscus te predikẽn! soo dat hy te vergeefs veel woorden gebruyckt/ die met de werckẽ/ende sijne quade manieren 'tgene hy geseyt heeft wederom bederft. Hierom is 't dat den H. Apostel/ de vrouwen vermaent/ datse door hare seeghbaerheyt/eñ manierlijcheyt (de welcke krachtich is in de tegenwoordicheyt Godts) hare mans/ die de woorden niet en gelooven/souden bekeeren. Dit is altijt waer/dat de menschen/ met de welcke den H. Gregorius Thaumaturgus verkeerde/bekenden hebbẽ/ datse meer door sijne gestichtige maniere/ende de ootmoedicheyt bekeert wierden/en hem bemindẽ/dan ter oorsake van sijne miraekelẽ: want sonder de bestandige deughden/en kan geene vrientschap/die nochtãs het meeste goedt is/'t welck den mensche soude moghen toe-komen/ghestaen. Ten derden/bemerckt dat de lichtveerdighe manieren/ de siele bederven / ghelijck diesghelijcks de quade t'samen-sprekingen. Hierom seght aldus/ den H. Basilius: Laet ons/ons begevẽ tot seeghbaerheyt: De seeghbaerheyt verweckt seer tot de Godtvruchticheyt. 1. Pet. 3. Gesticht ghemanierẽ van den H. Gregorius Thaumaturgus. Serm. de humil.

want

want onse siele/die wordt ghelijck aen hare oeffeninghen/ende sulcks als sy werckt/alsulck een beeldt ende ghedaente treckt sy oock aen. Ten vierden/ dat oock alle de geneyghelijckheden/is 't dat men d'uytwendige wercke bedwinght/versmacht ende verdooft worden/ghelijck het vier/datmen bluscht het welck oock lichtelijck ende sonder moeyte ghe-schiet. Ten vijfden/bemerct dat sonder dese deught alle devotie ende Godtvruchticheydt gantsch ende gheheel te niet gaet/ghelijck een vat het welck vol gaten is/al datter in besloten is/uyt-loopt. Ten sesten/dat d'on-manierlijckheydt den mensch/al is hy anders goedt/ten minsten besmet. Ende al wat besmet is/oft eenighe vlecke heeft/dat en mach Gode almachtich niet op-ghedraghen worden tot eene aenghename offerande. De lichtveerdicheydt van manieren kan somtijdts voor eenen korten tijdt wesen/in den ghenen/die anders oock goedt is/maer niemermeer in eenen die devoot is/seght den H. Bonaventura/is't dat hy waerachtelijck devoot is. Ten laetsten/is't dat ghy eenen Religieus zijt/bemerckt de manierlijckheydt van veel wereldtsche menschen/die hier af nochtans selden/oft niemermeer vermaent/oft onder-wesen en worden; bemerckt oock dat men uyt u alleen/oordeelt van alle uwe mede-broeders: Ende hoe groote schade/ende achter-deel dat hier uyt komt.

Schaden der on-manierlijckheydt.

Bonav. de profect. Relig. cap. 5.

Het 4. point Bemerckt de gestichtige ende ootmoedige cõversatie van Christus onsen Salichmaker/soo binnen als buytẽ den huyse; desgelijcken vande H. Maghet Maria/ende van d'andere heylighen. Overleght/hoe dat den S. P. Ignatius/gelijc men oock verhaelt van den H. Malachias/nouwelijcks een litmaet en roerde sonder redene; hoe datter veel door't aen-sien alleen van den H. Lucianus martelaer bekeert hebben geweest. Den H. Chrysostomus seght/dat d'Apostelen/niet soo seer door mirakelen/als door haer H. leven de werelt bekeert hebbẽ/het welc meest uyt-scheen in haer-liedẽ gestichtige maniere van doen/ende seeghbaerheyt: ghelijck men besonder mach bemercken vanden H. Joannes/die niet een mirakel gedaen en heeft/ende desgelijcken

De ghestichtighe seeghbaerheydt vã onsen Salich-maecker/van Maria syne H. moeder/ende van den S. P. Ignatius.

van Patriarch Abraham/die nochtans het gheloof wijt ende breedt verbreydt heeft.

Het 5. point. Bemerckt dat ghy eenen tempel des Heeren zijt/ ende gelijc een graf/ het welck ontwijfelijck behoorde glorieus te wesen/ aenghesien/dat ghy soo menich-mael deelachtich zijt van 't H. Lichaem des Heeren. Ten tweeden / dat alle uwe litmaten aen Godt toe-gheeyghēt zijn/soo dat ghy daer over geene macht en hebt. Hier om is't/dat den H. Augustinus sijne broeders aenspreke̅de/seght: Dus cruyst u-liedē met sijne heylige breese/ende siet wel toe/dat de tonghe/ de welcke de macht ontfanghen heeft van den sone Godts uyt den hemel te treckē/ teghen den Heere niet en spreke ; ende dat de handen/de welcke gheverwet worden met het bloet van Christus onsen Salich-maker/niet besmeurt ende gheverwet en worden door't bloedt der sonde. Ten laetstē/siet/ hoe dat niet alleē de siele Godt en moet dienen/ maer dat oock het lichaem mede-draghen moet de versterfvinghe van onsen Heere IESVS, door gheschickte manieren ende door de seeghbaerheyt/ op dat den Heere ghelovet worde van een gestadich volck. Door het alder-laetste aenschout alle de litmaten Christi uwes Salich-makers/ voor u doorwondt/ ende spreeckt den Heere aen / ende vraeght hem / wat hem daer toe ghebrocht heeft ? ende ghy sult verstaen/dat het is ghetweest/dat ghy hem met elck lit in't bijsonder soudt loven ende prijsen/gelijc hy u/ met sijne ledekens verlost heeft.

Men moet Godt oock met het lichaem eeren. Isaiæ 11.

Aug. serm. ad fratr. in Erem.

Psalm. 34.

Eenighe vermaninghen van den S. P. Ignatius aengaende het verkeeren met de menschen.

TEn eersten/hy gaf desen raedt / datmen alle kijvagie soude schouwen / ende hy belijdde / dat hy liever saude sien/ maer eenen trap van volmaecktheydt in sijnen even-naesten sonder dese faute / dan verscheyden trappen/met dese.

Ten tweeden/dat men eenen-ieghelijcken soude vol-doen: want daer niet soo kostelijck en is/dat de broederlijcke liefde / als die eens ghequetst is/soude konnen vermakē. Ende datmen hierom verdulde-

lijck

lijck alle teghensprake soude moeten lijden/ja oock dickwijls langhe ende onnutte propoosten.

Ten derden / hy eyschte tijdt alsser iet te besorghen was / ende als dien eens ghestelt was / soo begheerde hy / dat men den selven tijdt door sijne neerstichheydt soude voor-komen.

Ten vierden / hy seght / dat men soo voorsichtich behoorde te wesen in't spreken / als oft al het ghene / dat men seght / soude moeten in't openbaer komen.

Ten vijfden / dat men luttel woorden moeste ghebruycken / ende de selve traghelijck voorts-brengen. Ende dat men verduldich behoorde te wesen / in't langh verhael van andere t'aen-hooren.

Men behoorde hem selven nae den aerdt van onsen naesten te voegen.

Ten sesten / hy vermaende / dat men hem om Godts wille / soude voeghen nae den aerdt van eenen-iegelijcken / ende niet droevich wesen met den genen / die blijde was; maer dat men met den bedroefden lieflijck soude handelen. Ende met den gramoedighen oock rasch spreken. Ten laetsten / seght hy / dat ghelijckerwijs den vijant in-sluypt met het ghene / dat hem niet toe en behoort / ende gaet uyt met het gene dat hem toe-behoort: want hy komt in sonder hem te stellen tegen den aert van den genen / die hy wilt bevechten; ja hy geeft hem goede gedachten voor het eerste / ende daer na gheeft hy hem ghedachten / die schijnen goet te zijn; en dit gedaen zijnde / gaet uyt met het sijne / dat is / hy krijgt het quaet eynde daer hy na heeft verlanght. Aldus behooren wy ooc eerst / in onsen even-naesten het goet te prijsen / ende daer naer al soetelijck het quaedt te verbeteren.

Ten sevensten / dat men noyt af en moeste scheyden / van den ghenen / die men soeckt tot goet te trecken / hem latende bedroeft oft qualijck te vreden.

Ten achtsten / dat men hem soo veel / als onse maniere van leven toe-laet / voege ende te ghemoet kome aen eenen anderen / op dat men alsoo doende / eenen-ieghelijcken vol-doe.

Ten neghensten / dat men niet terstondt tot het hooghste en klimme / maer allenghskens / ende alsoo eenen anderen soetelijck make te vervoorderen.

Ten thiensten / dat men hem voeghe / naer eensieghelijcks vermoghen. Want waer 't dat iemandt

en eenen pot met eenen enghen hals veel t'samen soude willen ghieten / desen soude eer stozten / dan daer in-ghieten.

Ten elfste / hy seght: Dat men hem moeste wachten / dat in ons dese navolghende fauten niet bemerckt en wierden: als zijn / overdaet in eten ende drincken / manieren van spreken / die de saken grooter maken dan sy en zijn / ende met de waerheyt niet wel over een en komen; oock woorden / die ydel ende twijfelich zijn / ende eenighe onmanierlijckheden in't roeren sijnder leden: want soodanighe dinghen / ghelijckse schadelijck zijn / ende beletten het goedt ghevoelen dat men van ons heeft; alsoo verminderen sy oock de liefde / ende de affectie / die men ons soude moghen draghen. Dus vereyschte hy in den uyt-wendigen mensch / eene betamelijcke ghestelteniſſe ende eene seeghbare ghelijck-vormicheydt / welck een teecken is van de in-wendighe ghestelteniſſe des herten. Fauten ende ghebreken in 't verkeeren niet onsen naesten.

Ghebedt, om de ſeeghbaerheydt, ende eene heylighe converſatie te verkrijghen.

O Alder-minnelijckſten I E S V, *die ter oorſake van de ongheregheldeminieren, ende roeringhen mijnder leden, in alle uwe lit-maten ſeer grouwelijck gepijnight hebt gheweeſt; gheeft my gratie, door uwe ſeeghbaerheydt, dat ick al-omme ghedachtich zy wie dat ick ben, ende het goedt exempel, het welck ghy my hier in ghegheven hebt, op dat om mijnen t'wille uwen naem niet ghelaſtert en worde. Het is wel waer, dat ick eene andere wet in mijne leden vinde, ſtrijdende teghen de wet mijns verſtandts: maer ick, die mijne leden heb doen dienen aen de ſonden, waer-om en ſal ick de ſelve niet brenghen tot den dienſt van de gherechticheydt? Is 't dat mijne ooghe my verarghert, oft mijne handt, ghy ghebiet my de ſelve af te ſnijden, ende van my te worpen: hoe veel te meer moet ick mijne leden dwinghen met de wetten van de ſeeghbaerheyt, op dat ick niet en verarghere eene van de kleyne, die in u ghelooven? Ick en wille, noch door ſpijſe, oft door mijne manieren, oft roeringhen der leden iemandt bederven van de* Rom. 7. Matth. 5. Matth. 18. Niemant en moet in ons manieren ontstight worden.

ghene

ghene daer ghy voor ghestorven zijt: maer ick sal met uwen
Rom. 14. *Apostel in uwe Goddelycke teghen-woordicheydt segghen: Is't dat mijn eten, mijnen ganck, mijne kleedinghe, ofte mijnen handel mijnen broeder verarghert, ick sal my hier af in der*
1. Cor. 8. *eeuwicheydt onthouden, op dat ick niemandt en verarghere, op dat onsen dienst niet veracht en worde; maer dat alle de ghene, die my sien sullen, uwen naem moghen ghebenedijden,*
Philip. 2. *ende segghen: Siet dit is het saedt, het welck den Heere ghebenedijdt heeft. VVant ghy hebt ons ghestelt, op dat wy souden moghen wesen sonder klachte, ende simpele kinderen Godts, on-berispelyck, in't midden der quader, ende verkeerder Natien;*
1. Tim. 4. *Op dat wy souden moghen wesen een exempel der gheloovighe, in't woordt, in wandelinghe, in liefde, in't gheloove, in suyverheydt; op dat uwen voordt-ganck eenen-ieghelijcken kennelijck zy, ende onse conversatie goedt zy, op datse in het ghene daer sy ons in lasteren, siende onse goede wercken, loven u onsen Godt in den dach van de besoeckinghe. Ick wete wel dat het niet ghenoech en is, dat ick my van de grofste sonden ont-*
Iacob. 3. *houde. VVant hier vraeght seer wel den heylighen Apostel Iacobus, segghende: VVie isser wijs ende gheleert onder u-lieden? dat die thoone uyt sijne goede wandelinghe sijn werck, in de*
1. Petri 2. *saechtmoedicheydt der wijsheydt. VVant aldus is't den wille Godts, dat ghy wel doende, stom maecken sult der on-wijser*
Matth. 5. *menschen ontwetentheydt; ende dat u licht al-soo lichte voor de menschen, op datse aen-siende onse goede wercken, souden moghen loven ende dancken u onsen Vader, die in de hemelen zijt, ende wordt ghebenedijdt in der eeuwicheydt, Amen.*

Practijcke om eene Seeghbaerheydt der manieren te verkrijghen.

D'Eerste/ te letten op alle de fauten/ de welcke wy met elck lit doen/ ende hier op ons oock bevragen by andere. Want het kan qualijck ghesciheden/ dat men hem naer de regelen der seeghbaerheydt soude konnen voeghen/ 't en zy sake dat men van andere gade ghestaghen worde. Hier door sien wy gescieden dat men in de teghenwoordicheydt van andere menschen meer gedachtich is

de

de seeghbaerheydt t'onder-houden / dan elders: dit recommandeert nochtans den H. Bonaventura neerstelijck / dat een-ieghelijck hem in sulcker voeghen soude draghen alleen zijnde, oock besloten in sijn kamer/ ghelijck hy doet als hy by d'andere is. Want boven dien dat den ghenen die aldus doet / lichtelijcker komt tot eene gewoonte van seeghbaer te zijn/geraeckt oock des-ghelijcken lichtelijcker tot een vol-maeckt gebedt / ende tot de ruste der sielen / waer toe een groot beletsel zijn de uyt ghestorte ende on-ghereghelde manieren van doen. Men moet oock alleen zijnde / de seeghbaerheydt onderhouden.

De tweede / te lesen eenighe boecken die hier af gheschreven zijn / ghelijck van den H. Bonaventura tot de Nieuwelinghe oft Novitien/als oock van andere. Want al is 't sake dat d'uyt-wendighe seeghbaerheydt / 't en zy sake dat sy spruyt uyt het accoort van d'andere deughden/ niet langh en sal blijven staen / sy is nochtans een groot behulp tot de deughdt/ende het ghene dat in 't beghinsel met swaricheydt / ende teghen de nature ghescheidt/wordt allenghskens licht ende ghenuechelijck.

Schiet-Ghebedekens.

VWe manierlijckheydt zy kennelijck alle menschen. Philipp. 4.
Laet u licht alsoo schijnen voor de menschen, op dat sy Matth. 5.
sien moghen uwe goede wercken.

HET XIX. CAPITTEL.

Meditatie om sijnen tijdt wel gade te slaen.

GHelijck ghy kondt bemercken dat in de geheele wereldt alle dinghen op sijnen tijdt/ met mate/ ghetal ende gewichte ghestelt zijn/alsoo behoorden het oock te gheschieden in den mensch/ den welcken eene kleyne wereldt is / ende die op het alder-neerstichste sijnen tydt wel behoorde te besteden / ende gheheel sijn leven met alle de deelen des selfs / naer den tijt passen ende regeren. Het welck eene sonderlinghe hulp is/dienende tot de Godtvruchticheydt.

De voor-stellinghe der plaetse is: hem laten voor-staen te zijn in eene wildernisse/ende bemercken hoe dat alle dinghen voor - by gaen / soo dat - men naer eenen ooghen blick niet weder-om en kan kryghen van al dat eens ghweest is.

De kortheyt van den tyt/ hare onsekerheyt ende weerde.

Het 1. point. Bemerckt ten eersten/ hoe onseker dat den tydt van ons leven is/ ende hoe kort/ is't dat den selven verghelecken wordt met de laugh-durende eeuwichheydt. Ten tweeden / dat wy alle ooghenblicken/ oft een eeuwich ghewichte van glorie/ oft wel van pyne vergaderen. Want de verdiensté eeuwelyck vergolden sullen worden / ende de sonden (oock die kleyn zyn) in de verdoemde eeuwelyck ghestraft. Ten derden/ hoe grootelyckx dat de menschen deser wereldt waer-nemen de ghelegentheyt van haren koop - handel aen te rechten / van haer ghewin te beneerstighen ; hoe datse 's morghens vroech in de weer zyn / den dach in arbeyden overbrenghen/ reysen over zee/ ende oock haer leven waghen. Bemerckt ten vierden/ dat den tydt het kostelyckste is van al datter in de wereldt ghevonden wordt / ende niet te her-halen en is : maer/ eylacs! ghelyck den H. Bernardus seer wel seght: Daer en wordt niet kostelycker ghevonden dan den tydt/ ende daer en is niet dat hedens-daechs minder geacht wordt. De daghen gaen voor-by/ de maenden/ ende de jaren onser salicheydt ; ende daer en is niemandt die hier eens op denckt/ daer en is niemant die hem beklaeght dat den dach verloren is / ende niemermeer weder om keeren en sal. Bemerckt oock waer om dat den selven soo kostelyck is ; de reden is/ om dat wy daer door alle dingen konnen winnen / ende sonder den selven niet uyt rechten en konnen. Ja dat meer is/ al waer het dat den mensch de gheheele wereldt soude willen gheven/ om den tydt van syn leven te verlanghen als de doodt ghekomen is / ende dat voor eenen ooghenblick/ hy en soude 't selve nochtans niet konnen verkryghen. Bemerckt dit wel. Hoe grootelyckx meynt ghy/ souden de verdoemde ende oock de ghelucksalighe achten/ waer 't sake datse noch een ure mochten leven ; d'eerste op datse de salicheydt / d'andere op datse meerder glorie souden mogen verkryghen! Hier om is 't dat d'eeuwighe Wysheyt roept ende seght : Och hadde ghy 't oock bekent / ende voorwaer in desen uwen dach / die tot uwen vrede is! Och oft den mensch kende hoe grootelyckx dat hy in dit leven de goederen ende ryckdommen syner siele

Serm. ad Schol.

Den kostelycken tyt wordt onder de menschen kleyn gheacht.

Vermaeninghe des tydts sal ons hier naermaels berouwen.

Luc. 19.

siele kan vermeerderen! Ende is het wonder? aen-ghesien dat de Heydensche Philosophen van den tydt al-sulcken ghevoelen ghehadt hebben; onder de welcke Zeno seyde: Datter niet en was dat den mensch meer ghebrack als den tydt. Ende Democritus: Dat het kostelyckste dat men verliesen kan was den tydt. Ende aldus spreeckt Seneca: Dus doet al dus/ Lucili/ neemt u selven wel waer tot uwen profyte/ende spaert wel uwē tydt. Want wie wordt hier ghevonden die den tijdt in sulcker weerden houdt/ als het behoordt? Dus over-leght hoe dat ghy uwen tydt sult besteden / hoe dat ghy het kostelyckste dat ghy hebt / sult ghebruycken/ waer mede dat ghy dit sult vermanghelen / sal't moghelyck wesen met klappen ende snappen / met ledicheydt ende spelen/aen-ghesien dat ghy hier-en-tusschen Koninck-rycken kondt verkrijghen / de gratie Godts vermeerderen / uwen even-naesten helpen / uwen roep ende verkiesinghe door goede wercken versekeren. Zeno. Democritus. Seneca.

Het 2. point. Bemerckt voor al/ hoe luttel tijt dat u resteert/ende hoe veel dat ghy verloren hebt. Ten tweeden/hoe dat ghy den selven moet besteden. Seneca vermaent ons hier toe seer wel/ als hy seght: Laet ons onse siele aldus stellen ēn schicken/als oft wy in ons uyterste ghekomen waren; ēn en laet ons niet uyt-stellen: die alle daghen sijn leven soo volmaect/als oft den laetstē dach ware/ die en sal geenen tijdt te kort komē. Daer om siet toe/seght den H. Apostel Paulus/ hoe dat ghy behoedelyc moocht wandelen/ niet als on-wyse/ maer als wyse/ winnende den tyt/want de dagen quaet zyn. Wy moeten den selven dan besteden tot onse salicheyt/ want hy hier toe ons van Godt ghegeven is; ēn is't dat wy dit niet en doen/soo sullē wy eene scherpe rekeninge daer af moeten geven. Dus bemerct hoe veel tydts dat ghy stelt in gheestelycke oeffeninghen; oft ghy ten vollen vol-brenght den tydt die daer toe/ ēn tot andere Godt-vruchtige wercken ghestelt is; oft ghy dese wercken alleen gheeft het ghene dat u over-schiet/ende d'andere het beste ēn principaelste. Voorts/ oft ghy de selve niet beter en soudt konnen doē. Wie sal daer soo dwasen koop-man gevonden Ephes. 5. Wy moeten den tijdt tot onse salicheyt besteden.

 worden/

Die den tijdt verquist / is als eenen dwasen koopman.

worden / die slecht ende verworpen strop op eenen merckt-dach sal koopen / als hy goudt ende kostelycke ghesteenten soude konnen bekomen. Ten derden / bemerckt aen-dachtelijck wat ghy op een ure goets soudt konnen upt-rechten / wat dat ghy soudt konnen doen op eenen dach / ende op eenige weken / waer 't dat ghy neerstich ende vol-herdich wilde wesen in den wech der deuchden: Ende schaemt u / besonderlijck / is 't dat ghy wilt aen-mercken eene onsprekelycke neerstichepdt die de wereltsche menschen ghebruycken in d' alder-minste ende alderslechtste saken te beloopen.

Het 3. point. Bemerckt hoe sottelijck dat het ghedaen is / alle dinghen (door-loopt al het ghene dat u belieft) wel ende scherpelijck t'over-leggen / die het huys-houden aen-gaen / ende daer-en-tusschen den tijdt veronachtsamen / den welcken het alder-kostelijckste is datter ghevonden kan worden / ende den selven in onnutte ende ydele dingen over-brengen. Ten tweeden / hoe groote ende sware ongemacken dat u over-ghekomen zijn upt de ledichepdt / ende veel menschen daghelijcx proeven / die niemermeer iet sekers ter handen en trecké / maer alleen soo het valt / ghelijck een schuytken het welck naer gheen sekere haven en vaert / maer alleen herwaerts ende derwaerts drijft.

Ghebedt om sijnen tijdt vvel te besteden.

E Ylaes! Wat is den mensch, Wat is sijn leven, Wat is den tijdt die hem ghegheven is, hoe kostelijck ende kort is hy? Nu
Rom. 13. *is 't de ure om van den slaep op te staen, nu is onse salicheydt naerder. Als-nu bevroede ick, o mijnen Heere mijnen Godt, dat*
Rom. 3. *het lijden van desen tijdt niet Weerdich en is der toe-komender glorien, die in ons sal gheopenbaert Worden. VVant het ghene dat Wy al-hier voor eenen korten tijdt in teghenheydt moeten lijden, dat sal ons hier namaels menichvuldelijck in den hemel vergolden ende betaelt Worden: ende hier om is 't dat vvy hier suchten, kermé, ende benaut zijn, verWachtende eens teenemael onder uWe kinderen gherekent te Worden, t Welck zijn sal, als Wy ontbonden sullen Wesen van dit kranck ende sterveliick lichaem.*

lichaem. Och, wanneer sal ons desen dach verschijnen die eeuwelijck sal dueren, op den welcken wy klaerlijck sullen belijden, dat elcken ooghen-blick ons dese eeuwicheydt verworven heeft! Als wy ons ten vollen sullen verheughen, al is 't dat wy nu een luttel tijdts moeten bedroeft zijn; op dat de proevinghe onses gheloofs, veel kostelijcker dan goudt ghevonden worde, tot uwer eeren ende glorie, o alle mijn goedt ende wel-vaert! och hoe kostelijck sal ons als-dan den tijdt schijnen, waer door wy d'eeuwicheydt hadden konnen koopen, hoe kort d'ure van ons leven, hoe kort allen arbeydt, hoe kostelijck een quartier urs, 't welck wy dickmaels onprofijtelijck laten voor-by passeren, ja in boosheden over-brengen ende in onnutten klap! Een woordt vlieghe voor-by, het welck niet her-halijck en is; den tijdt gaet voor-by die niet te her-doen en is; noch den on-wijsen mensch en siet niet wat dat hy verliest; ende hy seght: Het lust my te klappen tot dat d'ure ghepasseert zy. Och, wat seght ghy tot dat d'ure ghepasseert is, daer dese ure u ghegeven is om penitentie te doen, om vergiffenisse te verwerven, om gratie te verkrijghen, om glorie te verdienen door de mildtheydt van uwen Schepper ende Heere! tot dat den tijdt ghepasseert zy, in den welcken ghy de Goddelijcke goedtheydt hadt moeten versoenen, om te komen tot het gheselschap der Enghelen, te verlangen tot de erffenisse die ghy verloren hebt, om te verwecken uwen slappen ende slauwen wille, beschreyen de boosheydt die ghy ghedaen hebt. O Heere wilt my toch gratie verleenen, dat ick u hier mach dienen eenen korten tijdt die ick te leven heb, ende hier namaels mach loven ende dancken in de eeuwicheydt der eeuwicheden. Amen.

1. Petri 5.

Men kan met den tijdt d'eeuwicheydt koopen.

Bern. serm. ad schol.

Practijcke om den tijdt wel te besteden.

TEn eersten, bemerct welcken tijdt dat u den alde-bequaemsten sal wesen om u dinghen te doen ende voor al om uwe salicheydt te beneerstighen, ende siet wel toe dat ghy den alder-besten niet over en brenght met dingen van geender weerden, ende dat ghy tot het gebedt, ende om uwe salicheyt te verboorderen, niet en verkiest den

De menschen schencken het beste aen de wereldt/ende laten voor Godt het slechtste.

onbequaemste tijdt. Al-dus sien wy/eylaes/dat de menschen daghelijcks doen/te weten/dat men het beste van sijn leven aen de werelt schenckt/ende het beste van den dach in ijdelheydt over-brenght; maer als het lichaem nu on-bequaem is/ ende den ouderdom ons over-valt/ soo wilt-men hem tot Godt-vruchticheydt begheven. Men dient de ghemeynte in den fleur van sijn leven/ ende men beghint alleen sijne salicheydt te behertten als ons leven ten eynde streckt. Eñ wat dunckt u dat meer te wenderen is/ salich te zijn / oft eenen goeden borgher te wesen? Dat dan eenen-ieghelijck sijne jaren/daghen ende uren bedeyle ende aldus doende en sal hy sijn levẽ by gheval niet over brengen/maer bedachtelijck. Desen wordt onder de leghe ende traghe menschen ghereckent/ die alleen wel doet als daer eenighe occasie komt / om iet treffelijcks uyt te rechten. Maer wy moeten den tijt in sulcker voeghen bedeylen/ dat wy voor al doen daer wy toe verbonden zijn / dat is het ghene dat onse salicheydt aen gaet/ te weten/ den dienst Godts/ het Ghebedt/het sacrificie van de heylighe Misse/ het lef van gheestelijcke boecken / ende het ondersoeck onser conscientie. Ten tweeden / dat wy behertighen het ghene dat dese dinghen alder-naest is/ ghelijck is het gene onsen staet ende officie vereyscht / oft ons ambacht ende handt-werck: Want den mensch is ghebooren tot den arbeydt/ghelijck eenen vogel om te vliegen. Ten derden moet men besorghen 't gene het huys houden aen gaet: Ten-vierden/dat streckt tot eenighe eerlijcke ende tamelijcke vermakinghe. Want ghelijck-men met een ghemeyn spreeck-woordt plach te segghen: Den boghe en kan niet altijdt ghespannen staen.

Alle dinghen moetẽ op sijnen tijdt benerstiicht worden.

Ten tweeden / houdt alle maenden rekeninghe / hoe dat ghy uwẽ tijdt besteedt hebt; ende over-leght oft ghy den selven niet beter ende profijtelijcker en soudt konnen besteden.

Schiet-Ghebedekens.

2. Cor. 6. Siet nu hier den aen-ghenamen tijdt, siet hier den dach der salicheyt: daer om laet ons wechworpen de wercken der duysterheydt.

Rom. 12. Broeders het is nu de ure van uyt den slaep op te staen, want nu is onse salicheydt naerder, dan doen wy eerst geloofden.

Alle

Alle dat uvve handt doen mach, dat doet neerstelijck, vvant daer en sal noch vverck, noch reden, noch vvijsheyt, noch vvetentheydt zijn in de helle, dervvaerts dat ghy haestelijck gaet. Eccles.9.

Werckt de vvijle dat ghy 't licht hebt, vvant den nacht komt alsser niemandt vvercken en mach. Ioan.9.

Wandelt de vvijle dat ghy 't licht hebt, dat u de duysternissen niet en bevanghen. Ioan.12.

Het XX. Capittel.

Meditatie, aen-gaende het verkiesen ende schicken van sijn huys-ghesin, een groot voor-deel in den vvech des Heeren.

De *voor-stellinghe der plaetse sal vvesen*, te bemercken dat wy staen in de teghenwoordicheydt Godts / ende dat Godt aen ons beveelt eenighe van onse mede-knechten / op de conditie nochtans dat sy Godt alleen sullen dienen.

Het 1. point. Bemerckt ten eersten / dat alle macht van Godt komt: want daer en gheschiedt in dese wereldt niet by gheval / maer al seer bedachtelyck / ende al-soo wordt van Godt oock uyt-ghedeylt alle macht / rijckdommen / eñ wetenschappen / waer door den eenen aen den anderen wordt onder-worpen; Dan iemandt sal vraghen: Tot wat eynde gheschiedt dit? waer op dient voor antwoorde / dat dit tot het selve eynde gheschiedt / tot het welcke eenen Prince beveelt syn Benden aen eenen Veldt-heer / te weten / niet op dat sy tegen hem souden op-staen / maer op datse voor hem kloeckelycken soudẽ vechten / waer toe hy de selve oock met eede verbindt; ende op dat sy haer bloedt te pande souden stellen voor het rijck / ende voor d' eere van haren Heere / bevelende des-ghelijcks dat sy hier toe onder-wesen souden worden. Oft ghelyck eenen vader syne kinderen aen eenen meester gheeft om haer t' onderwysen / t' onder-rechten ende te leyden: want dit het officie is van de Heeren / van de vaders des huys-ghesins / van de meesters / ende van de ghene die eenen anderen leeren ende onder-wysen. Ten tweeden / over-leght hoe dat alle treffelycke ende kloecke mannen heneersighen / dat sy al te samen Alle Overheydt komt van Godt.

die onder haer bevel zijn / mannelycke ende treffelycke saken upt-rechten; ende wat een eere ende glorie het hun is/ste den in te nemen/ ende de vyanden te verwinnen. Voeght dit tot het huys-ghesin ende de scholen. Ende bemerckt wat ondersaten dat u bevolen zijn / ende wat dat ghy al ter eeren Godts door de selve soudt konnen upt-rechtē. Wie en weet niet dat somwylen alleenelyck eenē schoolmeester / niet alleen een gheheele stadt / maer oock dick-wyls een geheel landt soude konnen bederven? Ende des-ghelijcken oock door syne discipelen bewaren ende helpen/ghebruyckende de selve als verweckselen der Godtvruchticheydt? Wie en weet niet dat sommige knechten veranderen in Heeren/ dat oock van de slaven Koninghen groeyen/eñ dat de discipelen zijn als een stoffe om tot alle ampten gereedt ghemaeckt te worden. Het is een seer groot werck goede ordre te stellen / ende te leeren de maniere van wel te leven/ als oock door dese maniere veel menschen te brenghen tot de volmaecktheydt des deughdts. Maer dat meer is ende troostelyck voor de menschen / Godt al-machtich selfs stelt alsulcken ordre/ ende ghebruyckt dien Heere oft meester als een instrument van de regeringhe des wereldts / door den welcken hy veel menschen tot de Godtvruchticheydt vervoordeert / ende hy saeydt door hen syn Goddelyck saedt der deughden op der aerden. Ten derden/ bepeyst hoe nootsakelyck dat het is aen eenen Heere / syn huys-ghesin aldus te schicken / op dat het selve aen Godt aen-ghenaem soude wesen/ende hem alleen dienen/niet aen synen vyandt: want den meester ende Heer / blijft borgē voor sijne ondersaten: ende wee u is 't by al-dien dat door uwe onachtsaemheydt oft quaedt exempel verloren gaet uwen sone/uwen dienaer oft discipel/ die mede eenen discipel ende dienaer Christi is/jae oock eenē sone Godts: want al is 't dat ghy anders goet zijt/ghy en sult nochtans hier in niet ontschuldicht worden/maer sult ten opsichte van eenen anderen verloren gaen / die door u eyghen leven soude behoudē geweest hebben. En hebt ghy uwe macht/ huysen ende rijckdommen hier toe van Godt almachtich niet ontfanghen/ ghelijck als eene soldije

Sorghe van syne ondersaten.

Den meester oft Heere blijft borghe voor sijne ondersaten.

van uwen Heere ende Koninck / op dat ghy / ende die u bevolen zijn / Godt soudt dienen?

Het 2. point. Bemerct dat dit verkiesen (het welck op de kinderen niet en valt) nootsakelijck is / op dat ghy goede ondersaten ende discipelen soudt mogen hebben / oft immers die niet heel quaedt en zijn. Ende wie isser die met syne vyanden ter oorloghe sal trecken? wie sal hem ter zee begeven met krancke ende onstercke boots-ghesellen? Soo van ghelijcken uwe knechten ende discipelen zijn ghelijck in een schip met u / ende dienen ghelijck onder u vaendel / waer door ghy uwen alder-sterckxsten vyandt den duyvel van der hellen moet bevechten: want en is het leven van den mensch niet eenen krijch op dese wereldt? ghelijck Job seght. Ende wie zijn onse mede-ghesellen in den gheestelijcken strijdt / anders dan onse knechten / discipelen / ende ondersaten? Bemerckt dan hoe profijtelijck ende nootsakelijck dat het is dese verkiesinghe hier in te ghebruycken. Want het ghebeurt dick-wils / dat eenen alleen door syne luyicheydt / de kloeckicheydt ende behendicheydt van alle d'andere belet / ghelijck Achan den legher van de Israeliten / ende het is klaer dat om Jonas alleen / vliedende van het aenschijn Godts / alle d'andere schip-brake ghe-leden souden hebben / 't en waer sake ghewerst / dat sy hem uyt het schip hadden ghesworpen: eenen alleen is ghenoechsaem om een gheheel huys-ghesin te bederven / ende te beletten alle de Godt-vruchticheydt / ende neersticheydt van synen meester. In wat perijckel is ghekomen het huys-ghesin van Jacob / alleen door dien dat Rachel de vremde afgoden verborghen hadde? Ten tweeden / door dien dat dit voor seker is / dat desen alleen getrouw ende ghedienstich is aen synen meester / die den oppersten meester / Godt al-machtich ghehoorsaem is; ende dat desen onderdanich is aen den Heere die synen mede-knecht is / die den opperstẽ Koninck onder-worpen is: Van ghelijcken dat hy kent den genen die hem spijst ende onder-houdt / als hy weet dat het al komt van den ghenen die hem ghesch apen heeft; ten laetsten / dat hy als-dan ghehoorsaem is aen al-sulcken / waer af hy eenighe vergel-

De ondersatẽ helpen den meester tegen syne vyandẽ stryden.

Iob 7.

Iosue 7.

Ion. 1.

Genes. 35.

Het is eenen goedẽ ondersaet / die door al den oppersten meester onderdanich is.

dinghe verwacht / als hy den alder-mildtsten ver-gheldër ghetrouw is.

De overste moeten d'andere met goet exempel voor-gaen.

Het 3. point. Bemerckt hoe dat het nootsakelijc is / om syn huys-ghesin wel te schicken dat den genen die overste is / d'ädere voor-gae met goet exempel. Want hoe sal hy synen dienaer derren vermanē tot den dienst van Godt al-machtich / die den selvē veel krachtelycker treckt / deur syn quaedt exempel / om den duyvel te dienē / ende onderdanich te zijn? Hier om is't dat de H. Schrifture seyt; datter als Saul verkosen is ghewecst / niemandt ghevonden en is onder die van Israel / die beter was dan hy; hy ghingh se al te boven van de schouderen ende op-

1. Reg. 15.

waerts. Soo behoorden alle overste ende vaders des huys ghesins te wesen: dus bemerckt dat / als Saul kleyn in syn ooghen was / soo is hy gewordē het hooft in de gheslachten van Israel; maer verheven zynde / ende over-vloedicheyt hebbende van alle dinghen / is hy den Heere wederspannich ghe-worden. Ten tweeden / daer wordt oock een groote sorchvuldicheydt van de overste vereyscht. Want die eenen anderen moet bevelen / is gestelt als eenē wachter op eenen verheven toren / ende als eenē op-persten van het schip / die aen het roer gestelt is om alle perijckelen van verre te voor-sien. Dus is't by al-dien / dat ghy met alder-neerstichheydt besloten houdt u ghelt-kiste / oft u kasteel / soo moet ghy voor-waer meerder sorghe dragen voor de siele van uwē dienaer / discipel / oft ondersaet / voor de welcke ghy rekeninghe sult moeten gheven: noch en ontschul-

Gal. 6.

dicht u niet / segghende: een-yeghelijck sal synen last draghen / aen-gesien dat dit uwen last mede is.

Ghebedt tot Godt, voor sy-selven ende sijn huys-ghesin.

Sap. 9.

O Godt mijnder Vaderen, ende Heere der bermherticheyt, die alle dingen ghemaeckt hebt door u Woordt, ende door uwe Wijsheyt hebt ghy den mensch ghestelt, dat hy soude heerschappije hebben over de creature die van u ghemaeckt is, dat hy de Wereldt regeren soude in gerechticheydt ende rechtveerdichheydt, ende dat hy met oprechticheydt sijns herten, soude recht oerdeel oordeelen; gheeft my de bystaenstere uwer stoelen de

Wijsheydt

Wijsheydt, ende en Wilt my niet verWorpen van uWe kinderen, Want ick ben uWen knecht, ende een sone uWer dienst-vrouWen, een kranck mensch, ende van korter tijdt, ende te jonck tot het verstandt van dat oordeel inde der Wetten. Ende is't datter iemandt sal Wesen vol-maeckt onder de kinderen der menschen, is't dat uWe Wijsheydt by hem niet en is, soo sal hy voor niet gherekent Worden. Seyndt die van uWe heylighe hemelen, ende van den stoel uWer grootheydt, dat die met my zy, ende met my arbeyde, dat ick Weten mach vvat dat aen-ghenaem by u is, vvant sy vveet ende verstaet alle dinghen, ende sy sal my leyden in mijne vvercken matelijck, ende my bevvaren in hare maticheydt. Ende mijne vvercken sullen aen-genaem zijn, ende ick sal u volck rechtveerdelijck beschicken, ende ick sal vveerdich zijn de stoelen mijns Vaders: vvant vvie isser van de menschen die mach vveten Godts raedt? oft vvie mach dencken vvat Godt vvilt? vvant de ghedachten der stervelijcker menschen zijn vol vreesen, ende onse voorsinnicheden zijn onseker. VVant het lichaem dat verdorven vvordt, besvvaert de siele, ende de aerdtsche in-vvooninghe druckt neder-vvaerts dat verstandt, 't vvelck veel peysende is. Ende qualijck konnen vvy begrijpen de dinghen die op der aerden zijn, ende die voor ons ghesicht zijn, die vinden vvy met arbeydt. Maer de dinghen die in den hemel zijn, vvie sal die onder-soecken? ende vvie sal uvven sin vveten, 'ten zy dat ghy de vvijsheydt gheeft, ende dat ghy seynt uvven heylighen Gheest van den alder-hooghsten, ende ten zy dat de paden der ghener die op der aerden zijn, ghebetert zijn, ende dat de menschen gheleert hebben, de dinghen die u behaghen? vvant door de vvijsheyt zijn sy ghenesen, alle die u behaeght hebben van den beghinne. Ick bidde a, aen-siet het ghebedt van 2. Reg. 3.
uvven dienaer; vvant ghy hebt my dese sielen bevolen: maer ick ben een kleyn kindeken, ende niet verstaende mijnen uyt-ganck ende in-ganck. Hier om sult ghy uvven dienaer gheven een eerbaer herte, dat hy mach onder-scheydẽ tusschẽ goet ende quaet. 2. Paral. 1.
Geest my vvijsheyt ende verstãdicheyt, dat ic in-ga ende uyt-ga voor u volc. VVant vvie mach u volc vveerdelijck berechtẽ, 'tẽ

zy dat

zy dat ghy met hem zijt, ende hem by-staet? Och oft ick uyt het binnenste mijnder herten mochte segghen: Heere wie kan by u vergheleken worden! Och oft sy alle die my bevolen zijn u dienden uyt gantscher herten! Want is't dat dit door mijne onachtsaemheydt ende quaedt exempel anders gheschiedt, ghy sult met recht het verlies van haer-lieden sielen, van my vereyschen, ende een scherpe rekeninghe van my begheeren, in den dach uwes toorns. VVant het zijn uwe kinderen, voor de welcke ghy u dierbaer bloedt te pande ghestelt hebt, hoe slechte van conditie dat sy oock souden moghen wesen, ende het zijn mijne mede-dienaers; ende moghelijck om dat sy al-hier verworpen zijn, sullen sy hier naer-maels Heeren wesen, ende ick eenen slave; sy-lieden d'eerste, ende ick den laetsten; sy sullen moghelijck als Princen ende Vorsten ghestelt worden aen het hoochste eynde van uwe tafel, ende ick sal moeten met schande de laetste plaetse nemen. Het is reden dat ick als-nu wake voor haer-lieden sielen; ende is't by al-dien datter iemandt valle door mijne schuldt, soo sal ick voor hem moeten verghelden. Verleent my dan, o Heere der heyr-krachten, dat ick wel toe-sie, ende wel mach gade slaen, die my bevolen zijn, ende dat ick al-dus Overste ben, dat ick haer-lieden die my bevolen zijn, in de deught mach vet voorderen; dat ick haer soo voor-ga, dat ick hun tot u mach brenghen, ende dat ick kleyn in mijn eyghen ooghen mach wesen. VVant is't dat iemandt voor de sijne, ende alder-meest voor sijn huys-ghenooten gheen sorghe en draeght, die heeft het gheloove ghe-loochent, ende hy is argher dan een ongheloovighe, ende ghy sultse al straffen die hooveerdelijck wandelen. Dit is dan, o alder-soetsten Iesu, de konste der konsten, verheven te zijn, ende nochtans sy-selven hier-om niet te verheffen; machtich wesen, ende het selve niet te weten; bekennen sijn macht om veel goedts uyt te deylen, ende niet weten, hoe dat-men iemandt quaedt soude konnen verghelden. Maer, o Heere, die alleen machtich zijt, ende van wien alle macht af-dalende is, soo in den hemel als op der aerden, bewaert my; want ghy

Onse ondersaten moeten als kinderen Godts gheacht worden.

3. Reg. 10.

1. Thim. 5.

De ootmoedicheyt moet met de overheydt versaemt wesen.
Greg. 26. mor. c. 19.

ghy zijt mijnen Heere ende mijnen Godt: bekeertse alle-gader die ghy my ghegheven hebt, op dat ick niemandt van die en verliese, maer datse uwen naem ende glorie al-tijdts soecken, ende datse weten dat ghy den Heere zijt, ende gheenen ande- Eccl. 5.
ren. Gheeft my dat ick in alle saechtmoedicheydt mijne sa- Gal. 6.
licheydt wercke, ende dat wy den eenen des anders last moghen draghen. Ghy hebt my vermaent, segghende: Be- Prov. 27.
kent neerstelijck het aensicht vau uwe beesten, ende aen-merckt uwe kudden. Och oft ick de vruchtē die sy konnen doen neerstelijck vergaderen! och oft ick al het gene dat haer schadelijck kan wesen, sorchvuldelijcken van haer keerden! och oft ick oock mochte verbannen wesen voor mijne broeders, op datse u souden moghen kennen ende beminnen! komt kinderen Rom. 9.
hoordt my, de vreese des Heeren sal ick u leeren. Hoopt in hem Psal. 33.
alle vergaderinghen des volcks, stort uyt voor hem uwe herten, Godt is ousen hulper in der eeuwicheydt, gaet tot hem ende Psal. 61.
wort verlicht, ende soo en sullen uwe aensichtē niet beschaemt worden: aenveerdt de leeringhe, op dat den Heere by avonturen niet gram en worde, ende dat ghy niet en vergaet van den Psal. 2.
rechtveerdigen wech. Maer ick bidde u, o Heere Godt, door het binnenste uwer ontfermherticheden, den wercke uwer handen Iob 4.
sult ghy uwe rechter handt uyt-reycken, op dat wy u met een vol-maeckt ende op-recht herte moghen dienen ende behaghen alle de daghen ons levens, Amen.

Practijcke om sijn huys-ghesin wel te schicken.

D'Eerste is, dick-wijls neerstelijc te over-leggen, hoe kostelijck dat een siele is, ende in wat manierē dat wy de sielen van onse huys-ghenooten, ende daer wy last over hebben, souden moghen helpen, ende van den Heere hier toe ootmoedelijck begheeren de gratie die hier toe van noode is.

De twedde, soo wanneer ghy iemant in u huys ontfanght, siet dat ghy met hem al-soo wel over een komt, van den dienst Godts, als van u selven te dienen, te weten, dat hy ten minsten alle maenden biechte ende communicere, op dat wy ons selven niet meer en souden schijnen

Den overste moet besorgē dat Godt oock van sijne dienaers ghedient worde.

schijnen te beminnen/ dan onsen Heere. Waer 't by al-dien dat hy hem niet en begeerde te voegen/ ende d'andere schadelijck soude zijn / soo moet ghy hem terstont uyt den huyse setten. Ghy sult hier af een doorluchtich exempel vinden in den heylighen Elzearius/ wiens leven Surius beschrijft den sevenentwintichstē September. Als dat hy ghelijck eenen nieuwen vader des huysghesins / heeft op een nieuwe maniere acht beghinnen te nemen over sijn huys / ende alderley nieuwe ende goede manieren daer in te planten / ende den over-treder straffen voor te stellen. Hy heeft ten eersten in ghestelt dat alle die van sijnen huyse / soo mans als vrouwen/ daghelijcks ten minsten eene gheheele Misse devotelijck souden hooren. Ten tweeden dat sy suyverlijck souden leven : die anders deden die dreef hy ten huyse uyt: want hy en begheerde niet datter iemant sijn tafel soude ghenieten / den welcken hy soude weten dat met eene doodelijcke sonde besmet was/ op dat die d'andere oock niet en soude bederven / ende op dat hy sijne sonde niet en soude schijnen te stercken. Ten derden / dat de Edel-mannen/ soldaten / maechden/ ende joffrouwen/ ter weken eens hare sonden souden biechten / ende alle maenden het hooch-weerdich heylich Sacrament des Outaers devotelijck soudē nutten. Ten vierden / dat de voorseyde maeghden ende joffrouwen van 's morgens tot den middach toe/ haer souden begheven tot het gebedt/ ende andere gheestelijcke oeffeninghen : naer den noen haer souden besich houden met haer hant-werck. Ten vijfden / datter niemandt soo stout ghevonden en soude worden/ die soude derren Godt lasteren/ de heylighe Maghedt Maria / oft eenighe van de Heylighen ; noch dat iemandt soude eenen valschen eedt doen/ noch oock sweeren uyt een quade ghewoonte oft lichtveerdelijck/ noch eenighe oneerlijcke woorden spreken. Want hy wiste wel dat de doodt ende 't leven zijn in de handt van de tonghe/ ghelijck den Wijsen-man seyt : ende dat quadē klap de goede manieren bederft/ als den Apostel ghetuyght. Ende hy begheerde dat de ghene die dese goede ordonantien quamen te over treden/ al-dus ghestraft souden worden/ datse ten tijde van d'andere over tafel waren/ op d'aerde soudē eten/ anders niet hebbēde tot hare maeltijdt dan water ende broot / oft datse den

Surius.

Ordre eñ geschicktheydt des huys-ghesins van de H. Elzearius

Het gebruyck der HH. Sacramenten.

Verbodt van Godt oft sijne heylighen te lasteren.

Prov. 18.

1. Cor. 15.

gheheelen

gheheelen dach in haer kamer besloten souden blijven/ ghebruyckende de ghemeyne spijse. Ten sesten/ datter niemandt met teerlingen mochte spelen/oft eenich ander onghecorloft oft oneerlijck spel. Ende als iemandt hier tegen misdaen hadde/soo mocht hy wel eene sware straffe verwachten. Ten sevensten/dat alle de ghene die van sijn huyse waren/in vrede/vriendtschap/ ende eendrachticheydt souden leven/dat den eenen den anderen niet en soude vergrammen/ noch met woorden/ noch met der daedt: ende soo iemandt een ander wat misdaen hadde/dat hy terstondt peys soude maken. Ende op dat dit selve soude moghen gheschieden/dede hy alle neersticheydt: ende hy straftese oock die ergheus in misdaen hadden/naer haer verdienften. Ten achtsten/ dat men alle daghen/naer den middach/oft het avontmael/'t en ware datter eenich wettelijck beletsel over-ghekomen ware/ een t'samen-sprekinge soude houden/ ende dat in zijne teghenwoordicheyt/van het leven van onsen Salich-maker/tot onder-wijsinghe der sielen. Ende in dese t'samen sprekinghe/ter wijle datter eenen sprack/ soo begheerde hy dat d'andere voor hem souden bidden in haer herte/ op dat Godt sijnen mondt soude willen reeren/ dat hy soude moghen uyt-spreken/ het ghene waer door d'andere souden moghen gesticht wesen: noch daer en mocht niemandt soo stout wesen/ om in iemandts anders woorden te varen/ oft hem andersins te beletten. Ende als daer iemandt ghevonden soude worden/ die dit niet en soude onder-houden/ dat den selven buyten dese Godt-vruchtighe t'samen-sprekinge soude ghesloten worden/tot dat hy sy selven ghebetert hebbende/ van de andere weder om gheroepen wierdt.

Verbodt van alle onbehoorlijc spel.

Vrede ende vriendtschap.

T'samen-sprekinge van goede saken.

De derde/ besorghen dat alle de huys-ghenooten ten minsten tot het avondt-ghebedt by een gheroepen souden moghen worden: het welck den heyligen Boromeus in gheheel sijn Bisdom in-ghebrocht heeft. Het selve mach verstaen worden van eenighe gheestelijcke lesse 's avondts voordt te brenghen/ besonderlijck als alle die van den huyse by een komen/ het welck in verscheyden plaetsen gheoeffent wordt.

Vergaderinghe tot het avont-gebet.

De vierde/ besorghen datter gheestelijcke boecxkens by de hant zijn/ ende dat de dienst-boden tot de sermoonen/

Het gebruyck van gheestelijcke boecken

nen/ ende tot andere gheestelijcke oeffeninghen ghesonden worden.

De vijfde / datter prijsen ghestelt worden voor de Godt-vruchtige ende goede / ende dat-men soo veel als het mogelijc ; is/niet en gebe/dan tot dien eynde/op dat den ghenen die dese dinghen ontfanght/hier door beter worde ende lichamelijcke dinghen ontfanghende / tot gheestelijcke verweckt worde. Ende hoe grootelijcks dat dit helpt om de kinderen ende de jonckheyt te vervorderen/is ongheloovelijck.

Sorghe voor het op-brenghen der kinderen.

De seste / in een huys-ghesin daer kinderen zijn ende knechten / moet men de meeste sorghe draghen voor de kinderen/op dat die wel op-gebracht moghen worden. Bemerckt dit wel/want ghemeynelijck soodanighe als den scheut oft griffie is/sulck eenē boom moet-mē verwachten ; Ghy sult by Tobias vinden hoe dat men de jonckheydt wel op-brenghen sal: Ghy sult seght hy uwe moeder in eeren hebben / alle de daghen uws levens : want ghy moet ghedachtich zijn / hoe danighe / ende hoe groote perijckelen / dat sy gheleden heeft om u / in haer lichaem / ende als sy oock sal vol-eyndt hebben den tijdt van haer leven/soo begraeft haer ontrent my: ende alle de daghen uwes levens hebt Godt in uwe ghedachten / ende wacht u dat ghy nimmermeer tot de sonde consent en gheeft / noch achter en laet de gheboden des Heeren onses Godts. Van uwe goeden doet aelmoesse/ ende en wilt u aensicht niet af-keeren vā eenighen armen mensche, alsoo sal 't geschieden dat oock van u niet en sal af-ghekeert worden het aensicht des Heeren: Na dat ghy vermooght / alsoo weest bermhertich : is't dat ghy veel hebt / soo gheeft overvloedichlijck ; is 't dat ghy luttel hebt / soo weest oock neerstich dat luttel mede te deylen / want ghy vergadert u eenen goeden loon in den dach des noodts: want de aelmoesse van alle sonden / ende van de doodt verlost / ende sy en sal niet ghedooghen/dat de siele gaen sal in de duysternisse. Een groot betrouwen sal voor den hooghen Godt zijn de aelmoesse allen den ghenen diese doen. Wacht u mijnen Sone van alle onkuysheyt/ende behalven uwe huysvrouwe / en lijdt nimmermeer eenich misdaedt te weten. En laet nimmermeer de hooverdije in uwen sin oft in u woordt heerschappije hebben / want daer door

Tob. 4.

Onder-wijs om de jonckheydt wel op te brenghen van Tobias.

Bermhertichheyt tot sijnē even-naestē.

Vlucht van onkuysheyt.

heeft

heeft beghinsel ghenomen alle verderveniſſe. Soo wie u iet ghewrocht heeft / gheeft hem terſtondt ſijnen loon / ende den loon van uwen huerlinck en laet gheensins by u blyven. Wat ghy niet en begeert dat u geschiede / siet dat ghy niemermeer dat een ander en doet. U broot eet met den hongerigen / ende behoevigē / ende met uwe kleederen bedeckt de naecte. U broodt ende uwen wijn / stelt op de begravinghe van eenen recht-veerdigen / ende en wilt daer niet af eten ende drincken met de sondaers. Soeckt altijdt raedt van den wijsen; Tot allen tijden ghebenedijt Godt ende begheert van hem dat hy uwe weghen beschicke / ende alle uwe raden in hem moghen blijden. En wilt niet vreesen mijnen Sone / want wy leven voorwaer een arm leven / maer wy sullen veel goedts hebben / is't dat wy Godt vreesen / ende dat wy af-scheyden van alle sonden / ende wel-doen.

Hier beneven / men moet voor al besorght zijn / dat onse kinderen noch en sien / noch en hooren / iet dat teghen de suyverheydt is. Het welck ons Juvenalis eenen Heydenschen Poeet ghewaerschouwt heeft / segghende: De kinderen moeten van alle onsuyverheyt bewaert worden.

Niet dat licht-veerdich is, in hooren oft aen-schouwen
Moet komen in het huys al-waer is eenich kint,
Wech roffianen, wech met u on-eer-baer vrouwen
Wech oock des vrijers sanck, als hy by nachte mint,
'T quaet moet-men voor de jeught sorghvuldelijcken schouwen.

Men moet de kinderen van jonghs af / in-drucken het ghene dat het leven van onsen Salich-maker aen-gaet / ende dat d' eeuwighe Wijsheydt uyt ghesproken heeft / van de liefde / oodt-moedicheydt / verduldicheydt / ende mildtheydt tot den armen. Maer hedens-daeghs plant men de kinderen fabelkens in ('t welc Plato grootelijcx verboot) veel beter soude 't zijn / dat sy van jonghs af in hare memorie druckten de gheschiedenissen van 't leven onses Salich makers / ende besonderlijck het ghene / dat hy in sijne kindtsche jaren ghedaen heeft. Den H. Hieronymus wenschte / dat hy d' eerste deughdt der kinderen soude moghen onder-wijsen / waer af ghy hem sult in 't breet konnen lesen. Ten tweeden / men moet neerstelijck de geneyghentheden der kinderen gade slaen / ende waer mede / dat se vermaeckt worden / ende dese moeten sortelijck verbetert worden / door het voor-stellen van eenighe Hier. ep. ad Pentan.

prijsen. De in woonders van de eylanden die wy heden Majorica ende Minorca noemen / en gaven haer kinderen geenen onbijt / 't en waer datse den selven met den slinger te worpē / van te voren verdient haddē; aldus souden d' ouders / oock het gene dat nootsakelijc is / de kinderen gheven / ende eenen prijs stellen voor de ghene / die wel ghedaen soude hebben / ende alsoo gelijck men met een ghemeyn spreeck woordt seght: Twee vlieghen met eenen lap slaen. Ten derden / eenen iegelijcken is kennelijck ghenoech / wat eene neerstichheydt dat men behoort te doen / in het verkiesen van de voesters ende meesters / soo aen-gaende het lichaem als de siele. Want de fauten die in dese gevonden wordē / volgen de kinderen ontwijfelijck na. Aldus lesen wy / dat Alexander den Grooten / naer-ghevolght heeft den on-manierlijcken ganck van sijnen meester Leonides: den Keyser Nero / heeft uyt de borsten van sijne voester / de wreetheyt ghesoghen. Hier uyt moghen sy alle / die in overheydt ghestelt zijn / bemercken / ende besonder alle meesters / hoe neerstich datse behooren te zijn / om hare manieren te schicken na het uyt-wijsen van de deughdt. Want het is on-mogelijck / dat iemant / die tot dronckenschap / on-kuysheyt / ende eer ghierichheydt gheneyght is / eenen anderen ten rechten onder-wijsen kan in de oodtmoedichheydt / ende matichheydt. Datse dit gads slaen / datse voor haer-selven niet en leven / maer voor veel andere: ende dat door eene faute / diese onder-worpen zijn / soo veel sielen verloren gaen / die haer bevolen zijn. Waer en kan gheene meerdere bederfenisse voor de jonckheyt gevonden worden / dan eenen meester / die van grooten verstande is / maer quaet ende boos van manieren. Men moet voor al besorgen dat de kinderen niet ledich en zijn: Ende hier om behoort men haren tijdt te verdeylen / soo dat hy eensdeels over-ghebracht worde in Godtvruchtichheydt / in oeffeninghen die het borgherlijck leven aen gaen / ende in eerlijcke vermakinghen.

Goede verkiesinghe van voesters ende meesters.

Eenen quaede meester is de bederfenisse der jonckheyt.

Schiet-Ghebedekens.

Psal. 100. HY en sal in't midden mijns huys niet vvoonen, die hooveerdicheydt doet.

Psalm. 21. Ende mijne siele sal hem leven, ende mijn saedt sal hem dienen.

Vreest den Heere alle sijne Heyligen: want sy en hebben geen ghebreck, die hem vreesen. Tob. 4.

Mijne ooghen zijn tot de ghetrouwe der aerden, datse met my sitten souden: die in den onbesmetten wech vvandelde, dese diende my. Psalm. 100.

Ick en stelde voor mijne ooghen gheene on-rechtveerdighe saken: die over tredinghen deden, heb ick ghehaet. Ibid.

Het XXI. Capittel.

Meditatie; hoe goedt dat het is allen te zijn.

Het eerste voor-bereydtsel. Stelt u ghelijck in de wildernisse met onsen Salich-maker / als hy was vastende / ende biddende.

Het 2. voor-bereydtsel. Een ghebedt naer den eysch van dese materie.

Het 1. point. Bemerckt dat men op twee manieren alleen kan wesen; op een maniere / naer de siele / en op eene andere maniere naer het lichaem. Alleen te wesen / naer de siele / 't welck van een-iegelijck kan verkreghen worden / is hier in gheleghen dat den mensch sijn herte somwijlen aftreckt van uytwēdige dingen / ende in sy-selven vereenight worde. Ick heb my / seyde Seneca / niet alleen vertrocken vande menschen / maer oock van alle saken. Want een-iegheljck kan hem onledighen / die 't begheert niemandt en wordt daer ghebonden / die de saken naerloopen / een-ieghelijck neemt de selve aen / ende sy laten haer voor-staen / dat het groot gheluck is / seer belammert / ende bekommert te wesen. Men kā dese afgetrockentheyt / oock in 't midden van het ghetier der menschen ghenieten. Aldus sien wy / datter sommighe ghevonden worden / die het ghene dat voor haer is niet en sien / noch en hooren / noch en smakē. D' andere eenicheydt gaet het lichaem aen / maer door mē hem oock aftreckt lichamelijck van het gheselschap der menschen / ende dat op dat mē hier door soude mogen geraken tot eenē heylighe eenicheydt des herten / ende het selve soo veel te beter tot hemelsche saken soude moghen stieren / naer het ghene dat ons de Schrifture leert / hy sal alleen sitten en swijghen; want hy heeft sy-selven boven sy-selven gheheven. Eenicheydt der siele. Seneca. Eenicheydt des lichaems. Thren. 3.

ven. Siet oft ghy dese eenicheyt bemindt / ende hoe veel dat ghy hier in vervoordert zijt. Bemerckt ten tweeden / hoe grootelijcks dat de Heylighen dese eenicheyt des herten gheacht hebben. Want wat hebben anders ghetuyght de H. H. Joannes Baptista / Paulus / Antonius ende soo veel duysent Heremijten / die haer leven / afghetrocken zijnde van de wereldt / in de wildernisse over-ghebracht hebben / dan datse de stemme van den H. Gheest metter herten gehoort hadden / de welcke Arsenius oock uytdrukkelijck ghewaer gheworden is / als hem gheseyt wierde; Vliet / schuylt / ende swijght? Ja daer en wort by-na niemant onder de Heyligen ghevonden / die
Matth. 4. dese niet toe-ghedaen en is geweest. Aensiet het exempel van Christus onsen Salich-maker / die vā den H. Gheest ghelegdt is gheweest in de woestijne naer sijn doopsel / ende heeft al-daer veertich dagen volherdt / ende desgheliicken vernacht in 't ghebedt / hy vertrack alleen op dē berch / ende gaf hem tot het gebedt / ende seer dick-wijls op den berch van Oli-
Ioan. 18. veten: want gelijck den H. Joannes getuyght / Judas wist de plaetse / want Jesus daer dick-wijls t' samen gekomen hadde met sijne discipelen. Volght
Hoe noodtsakelijck dat de eenicheydt des herten is. uwen Heere / ende d' eeuwighe wijsheydt naer. Bemerckt ten derden / hoe noodtsakelijck dat de selve is: want gelijcker-wijs dat men qualijck iet onder het getier van 't volck kan uyt rechten; alsoo is dit veel meer waerachtich in 't ghene dat onse saligheyt aengaet. Want is 't sake dat niemandt wijsheyt en schaft / dan alleen zijnde / ende in stilte / noch iet treffelijcks ter herten en treckt / 't en zy dat hy belet dat men hem niet en stoore / oft eenich getier en make; ja / is 't dat men selver in 't spelen / over tafel / by nachte in 't slapen / ruste soeckt; wat en behoort mē niet te doen / om sijne saligheydt te vervoorderen / is 't dat men dese behert? Wat en sullen veel perijckelen / vermaninghen / het exempel selve / ende de leeringhe van onsen Salich-maker hier in niet doen?
Matth. 6. Hoort hem u vermanēde: Als ghy bidt soo gaet binnen uwe slaep-kamer / ende met gesloten deuren soo
Osee 2. bidt uwen Vader in 't heymelijck. Aenhoort hem tot u sprekē door den Propheet: Ick salse leyden inde

woestijne, [illegible]

woestijne/ende ick sal tot haer herte spreken; als oft hy wilde segghen/ dat hy onder het ghetier van 't volck niet ghewoon en was te spreken/ oft wel niet tot het herte/ om iemandt te bekeeren. Noch hy en gheeft gheene voorderinghe in den gheest / dan alleen den ghenen/die hem af-ghetrocken heeft/ende met ghesloten deuren / bemerckt de paden van sijn huys. De vrouwe de welcke dē H. Propheet Eliseus 4.Reg.4. placht te herberghen en konde haer schulden niet betalen/ soo lanck als sy haer deure niet en hadde ghesloten / noch d' olie ghegoten in de ijdele vaten. Ende den mensch moet menichmael veel schulden maken/eñ met ontallijcke sonden over-vallen worden/'t en zy dat hy hem selven somwijlen vertrecke. Dit heeft den Heere willen te kennen geven Marci in't 6. als hy sijne discipelē seer belet zijnde in de predicatie ghesegt heeft: Komt aen d' een sijde/in eene verlaten plaetse/ende rust een weynich. Hierom is't dat den H. Franciscus op den berch Alvernus / den S. Ignatius op den berch Cassinus haer vertrockē hebben. Ende den H. Martinus was gewoonelijck alle jaren een maent lanck/alle dingen uyt sluytende / buyten de stadt / in eene eensame plaetse te vertrecken/om aldaer sijnen geest ende herte met Godt te vereenighen: Het selve dede den H. Carolus Borromeus/ende is noch hedens-daeghs ja heeft altijt alle heylighe mannen eyghen gheweest. Overleght hier met wat eenen gheest/sy-lieden gesocht hebben alleen te wesen/ ende in dese maniere van leven soo langhen tijdt volhert hebben: en is 't niet geweest/ door eenen H. Gheest? Dus kont ghy ghenoech bemercken/dat men van den quaden gheest gedreven wordt / alsmen eenen grouwel heeft van alleen te wesen. Wilt gy dā/dat u Godt aen u herte spreeckt? begheert ghy eene sekere maniere van leven met Moyses t' ontfanghen? soeckt alleen te wesen. Wilt ghy Jesum sien verschijnen / wilt ghy den bruydegom met de bruyt vinden? komt buyten in't veldt/ verlaet het ghedruys van 't volck / niet soo seer lichamelijck/ als wel metter herten; vlietse nochtans oock met den lichame / soo veel als uwe maniere van leven toe-laet.

De heylighen hebben hun-selvē dickwijls vertrocken.

Hoe gaet dat de eenicheyt des lichaems is.

Het 7. point. Bemerckt waer uyt dat het komt/dat dese eenicheyt des lichaems soo seer ghepresen wordt. Dit gheschiedt/om datse den gheest/ die herwaerts ende derwaerts verstroyt is/ vergadert; ende die van te voren gelijck verdooft was/wacker maeckt/ ende doet luysteren naer de stemme des Heeren: soo datse dien beghint t' aen-hooren/ diese van te voren niet ghekent en hadde/ ende beghint te smaken de soeticheyt van de deught in haren oorspronck. Hier-en-teghen/ gelijck het accoordt van de musijcke/als daer eenich ghetier is/niet gehoort en kan worden/ noch oock de stemme van den genen die spreeckt: alsoo en kan oock d'insprake van den H. Gheest/noch d'inwendige vertroostinghe niet ghesmaeckt worden dan alsmen alleen is: ja dat meer is/dē mensch en kan niet bedachtelijckē iet doen/ dan wesende in dese eenicheyt. Wie soude konnen schilderen / schrijven/ oft iet van buyten leeren in 't midden van een verckens merckt/oft daer het vol gekrijsch is? men kan dan gheen werck ernstelijck doen sonder dese eenicheydt; noch het lichaem en kan zijn ghemack niet hebben/oft de siele hare ruste. Dus bemindt de eenicheydt upter herten/ende neemt voor u/dat ghy Godt almachtich begheert te hooren spreken aen u herte. Bemerckt hier-en-boven/wat eene behulpsaemheydt dat dit alleen-wesen mede-brenght. Ten eersten/den genen die de eenicheydt aenneemt/door dien dat hy den troost der menschen vrij-willichlijc derft / maeckt hem weerdich om den Goddelijcken troost te smaken; ende hoe grootelijcks dat dit te achten is/is kennelijck ghenoech. Voorts die hem alleen vint/ontreckt sy selven by na alle aenlockinghen der sonden. Ja dat meer is/gelijck die met de peste bevanghen zijn/ niet ghenesel ijck en zijn/'t en zy datse van de andere siecken afgescheyden wordē; alsoo en kan de siele niet gesont worden/'t en zy dat sy haer aftrecke van de ghene die met besmettende ende aenklevende sondē behangen zijn. Hierom is't dat den Propheet van sy selven ghesepdt heeft; Siet ick hebbe my verre ghemaeckt al vliedende/ende ick bleef woonende in de woestijne. Desen soeckt eene woestijne / seyde Seneca / die met den onnooselen/ ende

Die alleen is ont-gaet de aenlockinghe der sonden.

Psalm. 54.

Seneca.

ende onbevleckten begheert te leven: Ende waerom dat/ ten eersten/ om dat hy al- daer met sijne tonghe niet en kan misdoen. Ende is 't dat iemandt met de woorden/ oft tonghe niet en misdoet/ dit is een volmaeckt man: ja oock de Philosophē seyden/ dat den genen die stil konde swijgen/ den Goden alder-gelijckste was: ende om te komen tot het opperste van de volmaecktheyt/ soo vereyschten sy/ dat men luttel woorden soude ghebruycken/ selden ende stillekens sprekē. Soo dickwijls/ seght daer eenē als ick onder de menschen geweest hebbe/ ben ick minder mensch t' huys gekomen. Den H. Ambrosius seyde: Te konnen swijgen/ ende op sijnen tijdt te spreken/ ende het versmaden vā de rijckdommen/ zijn de meeste steunselen eñ fondamenten der deughden. Hier-en-bovē/ men wordt soo lichtelijck niet ghetrocken om sijn herte op eenige creature te stellen/ alsmen alleen is; want dat verre ghestelt is/ en lockt soo seer niet aen/ als 't ghene dat voor ooghen is: daer-en-boven als wy alleen zijn/ dan verleyden ons gheene quade exempelen. Hierom seyde den H. Antonius/ die in de woestijne sit ende rust/ wordt van dry quaden bevrijt/ te weten/ van hooren/ spreken/ ende sien. Ende tot Arsenius wierdt ghesegdt/ ghelijck boven noch vermelt is. Vliedt/ swijght/ ende rust; want dit zijn de wortelen om niet te sondighen. Hierom is 't oock dat men hem door het in-geven van den H. Gheest begheeft tot het kloosterlijck leven/ ende tot de wildernisse. Ende al is 't dat de weereldtsche menschen/ hier in niet al even veel voordeels en hebbē/ sy kunnen nochtans menich-mael eenigen tijt vinden/ om den selven te besteedē in devotie/ ende in het lesen vā Godtvruchtige boecken: ja dat meer is/ ick late my voorstaen met Seneca/ dat het een van de vermaerste ende sekerste teeckenen is van een wel ghestelt herte als iemandt in sy selven vereenight ende versaemt is. Dit siet men immers dickwijls gebeuren/ dat den genen/ die door het aen-hooren van sermoonen ende vermaninghen niet bekeert en wordt/ menichmael het selve verkrijght/ met hem eenen dach/ oft eenige uren te vertrecken/ ende rijpelijck op sijne saken te letten.

Die alleen is en misdoet niet met sijne tonghe.
Iacob. 3.

Seneca

Ambr. l. 1. de offic.

Athan. in eius vita.
Eenicheydt der woestijne

De goederen der eenicheyt. Seneca epist. 8.

Het 3. point. Bemerckt wat goederen dat mede-brenght alleen te wesen. Want hier door komt den mensch tot sy-selven/eñ overleght sijne saken rijpelijck/ende schicktse wijselijck/ghesuyvert hebbende d'ooge sijns verstandts; ende al is 't dat hy niet en schijnt te doen/soo doet hy nochtans groote saken.

De eenicheyt maeckt den mensch bequaē om met Godt te spreken.

Hy wordt oock bequaem om met Godt te spreken/ende den selven te genieten. Ende seght my eens/is het niet veel soeter met Godt/dā met eenen mensch te spreken/met Godt segghe ick/die daer is de fonteyne van alle gheluck-salicheydt ende goedtheydt/waer mede den mensch door het gebedt vereenight wordt/'t welck nochtans niet en kan gebeuren/dan als hy hem vertreckt/ende besorght/dat hy aleen is? Want waer heeft Godt almachtich Elias/waer heeft hy Moyses aengesproken? is 't niet in de woestijne geweest? het welck hy ons oock door den Propheet Isaias geweerdight heeft te beloven/seggende: Hy sal hare verwoestheyt stellen/als wellustichheden/ende hare verlatentheydt/als den hof des Heeren. Blijdtschap ende vrolijcheydt sal daer in gevonden worden/dancksegginge/ende de stemme des lofs. (Isaiæ 51.) Soo dat seer wel seght den H. Augustinus: (In Psal. 127.) Soeter zijn de tranen/der gener die bidden/dan de blijdtschappen ende vreughden die men schept in 't aensien van de schou-spelen. Hier by mach seer wel ghevoeght worden het lesen van de boecken van de Oudt-Vaders/ende de ghenoeghte die ghetrocken wort in 't gemeyn uyt de studien. Ghy siet dā wel/hoe veel goets datter spruyt uyt dese eenicheyt. Met wat een vry ghemoet aenschout men van hier den hemel/hoe blijdelijcken verachtmen vā hier d'aerde ende d'aertsche saken. Hier in weten wy dat den S. Ignatius hem ghewoon was te oeffenen/ende als hy overgoten was met hemelsche vertroostinghen/met luyder stemmen te roepen: Hoe stinckt my d'aerde/als ick mijne ooghen slae op den hemel.

Ghebedt om te verkrijghen de deught van alleen te wesen, ende van stil-swijghen.

O Liefhebber der menschē die uwe woon-plaetse gestelt hebt in een licht, tot het welck wy niet en konnen gheraken,

(Want

(Want niemandt en kan u aenschouwen, ende blijvẽ leven) Wat hope souden wy konnen hebben van u te vinden? gheen voorwaert 't en waer sake, dat ghy om onsen t wille neder ghedaelt waer uyt uwen Koninckl ijcken throon, uyt u hemelsch paleys, in dese wildernisse, in een verlaten ende woest landt. VVant wy waren gelijck schapen dolende sonder herder op de geberchten. Ende wat soudt ghy anders konnen doen, wiens nature, de goetheyt, ende bermherticheyt selve is? En soudt ghy voor ons niet oprijsen in 't alder-hoochste, op dat het volck, welck sat in duysternisse, soude een groot licht aen-schouwen? Ende waerom dit? op dat wy wederom souden keeren, ende ons bekeeren tot u die eenen herder onser siele zijt, ende op dat wy u souden volgen in de woestijne, den tijdt van dry daghen reysens, al-waer ghy ons soudt spijsen, met het hemelsch broodt van u dierbaer bloet, ende lichaem; op dat het oordeel in de woestijne soude moghen woonen, ende het werck der recht-veerdicheydt vrede soude wesen, ende d' oeffeninghe der recht-veerdicheydt stille swijghen, ende vrijheydt tot in der eeuwickeydt. VWen Propheet hadde voorseyt: De verlaten wildernisse, ende de af-wegen sullen haer verblijden, ende de vvoestijne sal haer verheughen, ende sal bloeyen als eene lelie groeyende sal sy groyen, ende haer verheughen vol blijdschap, ende lovende, de glorie van Libanus is haer ghegeven, de schoonheydt van Carmelus, ende van Saron, sy sullen de glorie des Heeren sien, ende de schonheydt onses Godts. Dan sal den kreupelen spinghen als eenen hert, ende de tonghe der stommen sal gheopent zijn; vvant in de vvoestijne zijn de vvateren. ghescheyden, ende de beken in de verlaten plaetse. Ende 't landt dat drooghe vvas, sal vvesen tot een staende vvater, ende het dorslich landt tot fonteynen der vvateren. In de rust plaetsen daer te voren draken vvoonden, daer sal op gaen de groenheydt des riets ende der biesen. VVat beteekent dit anders mijnen Heere, mijnen Godt, dan dat de siele haer verheught alsse alleen is, ende niet in 't midden van het ghetier der menschen; datse alleen, ende afghescheyden zijnde van de gemeynschap der menschen, bloeyt ende groeyt, ende uwer glorie deelachtich wordt? datse vvateren over-vloedelijck drinckt van uvve fonteynen, o

In de woestijne wort de siele ghespijst en vermaect.

Isaiæ 32.

Isaiæ 35.

Salich-maker, ende dat de siele, de welcke van te voren dorre ende drooch was, wordt ghelijck eenen vloedt der wateren? want den ghenen die van de wateren drinckt, die ghy hem gheven sult uyt hem sullen oock levende wateren in alle over-vloedicheyt vloeyen. Verleent my dan o Heere dat ick u ghewillichlijck van alle de jaren, maenden, ende daghen mijns levens eenighe thienden op-draghe, dat ick u volghe in de woestijne, ende al-daer aen-hoore wat dat ghy in my spreeckt; want het en brenght gheen verdriet mede, met u te verkeeren, o eeuwighe wijsheydt, maer over-vloedich is de soeticheydt die ghy verborghen ende bewaert hebt, voor den ghenen die u vreesen. Ghy ghebiedt ons o Heere, ledich te vvesen, ende te sien, dat ghy Godt zijt, dat is, alle goedt: Ende men seght dat ghy uvve verkorenen verborght, in de verborghentheydt van uvven aensicht voor de verstooringhe der menschen. Och oft ick mijn vermaeck name, om uvven t' vville verborghen te vvorden, ende dat ick ghevvillichlijck van soo veel daghen der ijdelheydt in dit leven, eenighe soude moghen besteden in stilte ende ruste tot salicheydt mijnder siele. op dat ick u mochte hooren spreken aen mijn herte; op dat ick met u, ende met uvve Heylighen liever sprake, dan met de menschen. VVant vvie heeft uvven sin, o Heere ghekent, oft vvie heeft uvven raets-man ghevveest? Onbegrijpelijck zijn uvve oordeelen, ende ick en vveet niet, door vvat vvech, dat ghy my in mijn Vaderlandt begheert te leyden. Maer d' ongherusticheydt der herten, ende de verduysterheydt mijns verstandts en laet mijn lichaem niet rusten: my lust te gaen sien, ende te hooren, ende siet ick keere vveder-om ijdel, vvant dit en kan my niet versaeden; ick keere vermoeydt, vvant daer gheen rust ghevonden en vvordt buyten u. Dus mijne siele gaet uyt u landt, uyt u maeghschap, uyt het huys uvvs Vaders, vergeet u volc, ende uvvs Vaders huys, ende den Koninck sal begheeren uvve schoonheydt. O mijne siele, vveest alleen, op dat ghy u-selven alleen soudt moghen bevvaren voor den ghenen, die het alleen al toe-komt, den vvelcke ghy u, onder alle datter is, gekosen hebt. Schout onder de menschen te komen, vertreckt u van uvve huysghenooten, vrinden, ende die alder-naeste zijn, oock van dien genen die u dient;

Mē behoorde Godt van sijne weldadē dāckē te gheven.

Psalm. 45.
Psalm. 39.

Psalm. 44.
Bern. serm. 40. super Cant.

vertreckt

vertreckt u, niet met den lichaem, maer metter herten; met goede meyninghe, met devotie, met den geest. O Wie sal my dit gheven, dat ick u alleen sal mogen vinden, o alder-liefsten mijnder siele! ende dat ick in u mach rusten, ende dat alle verstroytheden van my gewegrt zijnde, ick in't binnenste mijnder herten my soude mogen verheugen, in deughden voorts-gaen, in ruste blijdelijck leven, dat ick mochte doot zijn, ende mijn leven mocht verborgen zijn in mijnen Salich-maker, in u mijnen Godt, tot dat ghy komt, ende ons leyt in uwen schoonen hemel, in't geselschap der Heylighen, al-waer wy ons eeuwelijck sullen verblijden, Amen. Coloss. 3.

Practijcke om gheerne alleen te zijn.

DEerste/ met alle neerstichept/ ghelijck de Schrifture ons vermaent/ Bewaert u herte/ ende uwe upt-wendighe sinnen. Siet wel toe/ dat de redene goede wachte houde/ op dat den vijant in u herte niet en kome/ eñ uwe ruste/ noch d'eenichepdt uwer siele niet wech en neme. Want eenen mensch / die sp-selven in hooren / sien ende spreken niet en kan bedwingen; is gelijck eene stadt/ die van alle kanten open light / sonder muren oft poorten: ende mach met recht ooc vergeleken worden/ aen eenen hof sonder tupn/ waer van den Wijsen-man seght: Die den tuyn wech nemen sal/ die sal gebeten worden vande slanghe/ te weten/ van de slanghe der hellen. Hier upt komet / dat dit het eerste teecken is / datter in een klooster eenen goeden regel ende ordre is: indien dat de seegbaerhept eñ eenichept daer wel onderhoudẽ worden/ 't welc in sulcker voegen/ ten tijden vã den S. Ignatius in't gebruyck was (ghelijck ick verstaen hebbe van de gene/ die met hem gheleeft hebben) dat het scheen datter niemant in huys en was/ daer sp nochtans seer groot van ghetal waren; Ja dat meer is/ als daer iemandt eenich ghetier maeckte/ soo quam hp oock Generael wesende/ upt sijne kamer/ eñ vermaende den selven rijpelijck: soo dat icker eenen gekent hebbe/ die alsoo dickwijls als hp voor-bp de kamer van desen salighen man moeste passeren/ sijne schoenen in sijne handen nam/ op dat hp geen gheruchte en soude maken/ oft hem eenige moeyelijchept aen-doẽ. Dit is den geest der Heylighen; die anders wandelt/ die gaet achterwaerts/ gelijck den H. Bernardus wel seght. Prov. 4. De redene moet voor het herte wacht houdẽ.

De

De tweede/ Neemt daghelijcks/ten minsten eenighen tijdt om uwe salicheydt te beneerstighen / vertreckende u alleen vã d'andere. Aldus weten wy/ dat gedaen heeft Thomas Morus/ende andere mannen/die claer in heylicheydt gheweest hebben. Is 't dat ghy dit t'huys niet doen en kont/neemt hier toe den tijdt/in eene Religieuse plaetse/ ende vertreckt u al-daer/ ende brenght daer eenighen tijdt over/in eene profijtelijcke ledicheydt.

Men behoorde alle dinghen bedachtelijcken te schicken ende te doen.

De derde/ Alsoo dickwijls als ghy kont / oft mooght/ soo schickt alle uwe dinghen in stilte/ende alleen zijnde/ ende overleght in deser manieren de paden uwes huys. Daer en is voorwaer niet profijtelijcker / dan alle sijnẽ saken bedachtelijck te doen/ ende niet by gheval/ gelijck ick oock op andere tijden vermaent hebbe. Hier om als ghy eene sake van eenigher weerde/ reyse/ oft ampt wilt aen-nemen / vertreckt u eenighe daghen / ende volght uwen Salich-maker naer/die hy-selven 40. daghen in 't ghebedt ende vasten gheoeffent heeft/ eer hy hem gaf tot predicken. Scipio Africanus by de Romeynen placht te segghen: dat hy niemermeer min ledich en was / dan als hy ledich was; door dien dat hy in dese ledicheydt overleyde wat hem te doen stondt.

De vierde/ Alsser eenige groote feest-dagen aenstaende zijn/ nae 't exempel van veel/ soo houdt u/ t'huys zijnde/ dickwijls alleen/ oft is't sake/ dat dit niet doenlijck en is/ vertreect u in eenich klooster. Maer ghy sult my mogen seggẽ/dat dit alleen den wech niet en is/ die den mensch ter salicheyt leydt. Het is waer: maer sult ghy den sekersten/ende den bequaemsten/die u tot rijckdommen/eere ende glorie kan leyden/verachten?

Het is loflijck allemans eenẽ dach tot stilte ende Gods dienst te verkiesen.

De vijfde/ Al is 't dat alle menschen / maer besonder Religieuse persoonen/jaerlijcks eenige daghen behooren te nemen/om haer te versinnen laet ons alle maenden/eenen dach hier toe verkiesen / aen-ghesien dat wy van Arsenius lesen/ dat hy dit alle weken ghewoonlijck was te doen. Maer dit moet voor al gheraden worden den ghenen/die hem wil beraden van eenighe treffelijcke sake/ van het verkiesen van eenighe maniere van leven/ oft iet sulcks / op dat hy mach hooren wat dat den H. Gheest in hem spreeckt/ ende op dat hy mach ghelevt worden van den ghenen / dien alleen kennelijck zijn de weghen der menschen/ende die alleen kan onse onsekere

voor-

voorsienicheden door syne vaderlijcke voorsichticheydt stieren ende regeren.

Ten sesten/ Is 't by al dien dat het u niet ghelegen en is veel dagen alleen te wesen / kiest immers eenen voor uwe siele/ ghy die soo veel geeft aen u lichaem/ ende aen uytwendighe ende wereltlijcke oeffeningen: blijft eenen dach by uwen Salich maker naer het exempel van de Apostelen/maer niet sonder eenige voorgaēde bereydinge. Ende overleght voor al/hoe veel datter door het aennemen van het Kloosterlijck leven de wereldt verlaten/ ende dit aennemen als eenen sonderlinghen middel/om tot hare salicheyt te geraken. Waer om en wort ghy niet beweeght door de perijckelen die u omringhelen/op dat ghy ten minsten de wereldt voor eenen tijdt soudt verlaten? Siet wel toe/ dat ghy dese gelegentheyt niet en laet voor by gaen/ op dat ghy u inder eeuwicheydt niet al te laet en beklaeght. Siet hoe veel misdadigen wordender in de kerckers gedwongen alleen te zijn? hoe veel Princen houden haer alleen/ om hare autoriteyt te bewarē? hoe veel krancken wordē hier toe bedwongen door noot? Bemerckt ghy oock uwe siecte/ballinckschap/ ghevanghenisse/ende gheneest u selven in dese eenicheydt. De welcke voorwaer veel menschen soo profijtelijc geweest heeft/ dat sy gheheel haer leven gebetert hebben van onsprekelijcke quellingen des geests/dat sy van ontallijcke benoutheden verlost zijn / ende verwinders haers selfs gheworden zijn/'t welck sy noyt van te voren en hadden konnen verkrijghen; daer-en-boven noch den haet ende nijdt af-gheleydt hebben/ vrede met hare vyanden ghemaeckt hebben/ ende sonderlinghe weldaden van Godt almachtich verkregen hebbē/etc. Ende waerom wil ick dit breeder bevestighen? Dit bewijsen ons genoechsaem d'oeffeningen vāden S. Ignatius/die de gheele werelt door ghenoech bekent zijn/ēn de vruchten/ die daer uytspruyten/ ghelijck ons de jaerlijcke brieven onser Societeyt ghetuyghen. Ende op dat onsen alder-heylichsten Vader/ Paus van Roomen Paulus den vijfden alle Religieuse tot d'eenicheydt van dese oeffeninghen soude verwecken/ heeft mildelijck vollen af-laet ghegheven aen de ghene/ die haer daer toe souden begheven.

Het is wel redendat ghy immers eenen dach aē Godt gheve/ dier soo veel in de werelt verquist.

Maer bemerckt dat dese oeffeninghen de welcke geschieden als men hem aldus alleen vertreckt / ses ver-

schey-

Oeffeninghen tot het verstreck ende eenicheydt.

scheyden deelen oft vynden in haer begrijpen. Ten eersten, eene generale biechte: Ten tweeden een beraedt, van het schicken synder saecken: Ten derden, een leetwesen van het ghene, dat ghepasseert is: Ten vierden, een voornemen van sijn leven dickwijls te vernieuwen, door eenighe recollectie, oft versinnen synder oeffeninghen alle weken: Ten vijfden, van ons voor ooghen te stellen, in wat staet oft trap der deughden, dat wy souden begheeren te sterven: Ten sesten, eene wel-gheschickte maniere van leven: ende dat weder om: Ten eersten, aen gaende het gebedt: Ten tweeden, de mortificatie oft versterbinghe: Ten derden, de bedeylinghe des tijdts: Ten vierden, de reformatie oft verbeteringhe van de manieren, ende besonderlijck aen-gaende de meyninghe: Ten vijfden, aen gaende de gheleghentheden om deughden te werck te stellen: Ten sesten, de begheerte, ende mede wercken om tot de vol-maecktheydt te gheraecken. Want den ghenen, die hem tot dese eenicheydt oft oeffeninghen begheeft, en moet sy selven niet laten voorstaen, dat het zijn eenige hooghe contemplatien, maer de kennisse sijns selfs, ende beteringhe sijns selfs: ende hier om is dit eene alder beste bereydinghe, te over-sien, welcke faute dat ons alder meest belet, wat geneyghelijckheyt ons meest onstelt, ende dus moet men de selve gheestelijcke oeffeninghen derwaerts schicken. Hier toe dient het gene, dat den H. Bernardus seght, de meditatie oft bemerckinghe suyvert voor al de fonteyne daer sy uyt-spruyt, te weten de siele; voorts sy regeert de begheerlijckheden, schickt onse wercken, verbetert dat on-matich is, stilt ende verbetert de manieren, ten laetsten gheeft sy ons de wetenschap soo van Goddelijcke, als van wereldtlijcke dinghen. Dese is de welcke al het ghene dat verwoest is uyt een scheydt, het ghene dat te seer verdeylt is, by een vergadert, dat verborghen is onder-soeckt, het gene dat waer-schijnich is, en de waerheyt achterhaelt, van alle kanten weeght, ende het ghene dat gheveynst is, door-siet. Dese is, de welcke van te voren schickt, dat ons te doen staet, het ghene dat voor-by ghepasseert is, over-leght, op datter in de siele niet-met-allen ghevonden en worde het welck on-vol maeckt zy, oft verbetert soude moeten worden. Dese is, de welcke in voor-spoedt, de tegen-

Oeffeninghe in de kennisse sijns selfs.

Lib. I. de Consid.

Vruchten der Meditatie.

spoedt voor siet/ende in teghen-spoedt wesende de selve by-na niet en ghevoelt: waer van het eene de vromicheydt / ende het ander de voorsichticheydt/ ende wijsheydt aen-gaet. En dunckt u niet dat den ghenen / die hem in syn leven tot dese Godtvruchtighe eenicheyt ende profijtelijcke stilte niet en begheeft/ sijnen tijdt laet verloren gaen?

De sevenste/ Is't sake dat ghy noch door het gebedt/ noch door het lesen van gheestelijcke boecken/noch door het aen hooren van de sermoonen u vindt gheholpen te wesen/soo vraeght u-selven/ oft ghy oock begheert gheholpen te zijn? Want waer 't by aldien/ dat ghy kranck zijnde naer den lichaem te vergheefs ghepsoeft hadt u met eenige middelen te helpen/ ende dat men u een sonderlingh remedie gave/ het welck ghy sonder eenighen hinder soudt konnen ghebruycken / soudt ghy wel soo sot wesen om het selve te verachten? Voeght dit tot uwe siele: ende proeft dit alder salichste remedie. Vertreckt u eenighe weken/oft kont ghy dat niet doen/eenighe daghen/ ende is't dat ghy dit oock niet en vermooght/ten minsten eenen dach: kan dat oock niet zijn/ soo maeckt dat ghy uyt sommighe daghen een urken uyt-spluyt/ tot salicheydt uwer siele/ voor u-selven/ om Gode almachtich eene aen ghename sake te doen; ende dit en sal niet wesen om eenẽ guychelaer/oft eenen kamer-spelder gehoor te gheven/ maer om Godt al-machtich te moghen hooren spreken aen u herte. Aen-hoort hem/ende en wilt uwe ooren ende herte niet sluyten; maer schaemt u/dat ghy menich-mael uwen kostelijcken tijdt met lust over-brenght in't klappen; ende dat dickwijls / ghelijck den H. Bernardus seght/tot dat d' ure voor by is/de welcke u van den Heere gegeben was om penitẽtie te doen/ om vergeventisse te verwerven/om gratie te verkrijghen/om glorie te verdienen;ẽn dat het u niet en lust een urken oft twee te bestedẽ om u tot ruste/eenicheyt/ende stil swijgen te begheven: waer uyt een-ieghelijck naer het ghevoelen van alle wijse mannen; maer besonderlijck alle religieuse persoonen/soo veel goets konnen genietẽ. Het is voorseker/dat het dicwijls meerder profijt medebrẽgt eene ure over-gebracht te hebben in 't bemerckẽ oft betrachten van Godlijcke dinghen in stilte/ende met aendachticheyt/dan veel sermoonẽ onder de menichte vãde nen.

De eenicheyt is eene goede remedie tegen alle krãckheden der siele.

Bern. de triplici custodia.

Eene ure in stilte met Godt over-ghebrocht/ is dickwijls beter dan veel sermoonen.

menschen ghehoort te hebben. Soo dat seer wel tot desen propooste Seneca geantwoort heeft/ aen eenen die hem vraeghde/ wat hy aldermeest moeste schouwen/ segghede: dat hy hem aldermeest moeste wachten van veel volcks dat in roeren is/ ende hy voeght daer by dese woorden: Ick en breaghe niemermer de manieren weder om van eenich ghetier komende/ die ick daer ghedraghen heb.

Onder het gheruchte der menschen en is de deughde niet te bekomen.

De achtste. Ghelijckerwijs dat men in alle deughden allenghskens op-klimmen moet/ alsoo oock hier in. Maeckt u dā dit met der tijdt gewoon/ende bedwinght u-selven een weynich tijts alleen te wesen/ende daer na reckt desen tijdt nach wat uyt/ ende voet uwen geest aldus zijnde/met veelderley vertroostinge: ende doet dat/ by exempel den tijdt van een oft twee quartier urs/ ter eeren van de H. Maghet Maria/ op dat ghy alsoo sout moghen ghenoeghte nemen van alleen te zijn.

Remedie tegē het verdriet in stilte ende eenicheydt.

De neghenste. Men placht somwijlen dus alleen wesende/eenich verdriet te krijgen: Waer mede den H. Antonius in sijne eerste proevinghe bevochten is geweest: maer hy is geleert ghewecst door het vermaen van den Enghel/ hoe hy dat selve soude moghen verwinnen/ te weten/onder-brekende somwylen het ghebedt/ met eenich uyt-wendich handt-werck; in deser manieren sult ghy u oock met verscheyden oeffeninghen moghen bekommeren/ende aldus dit verdriet versoeten. Dese zijn/ ten eersten/het stemmelijck ghebedt/schickende hier toe somwijlen de statien ende heylighe plaetsen/ die men te koomen placht te gaen besoecken: Ten tweedē/het inwendich oft verstandelijck ghebedt/ het welck men gemeynelijck meditatie noemt: Ten derden/het lesen van gheestelijcke boecken.

Schiet-Ghebedekens.

Psalm. 62. IN't midden van de vvildernisse, ende in de plaetsen, die niet door-vvandelt en vvaren, die dorre ende droogh vvaren, daer ben ick voor u verschenen, op dat ick soude sien uvve kracht ende uvve glorie.

Psalm. 54. Siet ick hebbe my verre ghemaeckt al vliedende, ende ick bleef vvoonende in de vvoestijne.

Osee 2. Ick salse leyden in de vvoestijne, ende ick sal tot haerder herte spreken.

Het

Het XXII. Capittel.

Meditatie van de Vol-herdicheyt, eene sonderlinge hulpe in den wech der deuchden.

De *voor-stellinghe der plaetse.* Js sy-selven stellen in de teghen-woordicheyt van onsen Salich-maker, hanghende aen de galghe des cruys, den welcken, ghelijck hy't al vol-bracht heeft, alsoo haeft hy ons oock achter ghelaten een schoon exempel van vol-herdicheydt.

Het Ghebedt, als boven.

Het 1. point. Bemerckt dat de vol-herdicheydt is een ghestadighe ende ghedurighe vol-herdinge in de wel-bedachte redene, niet teghen-staende datter eenighe swarigheydt door het langh-dueren over-komt. Over-loopt hier uwe heylige begeerten, ende siet hoe dick-wyls, ende hoe rypelijck dat ghy dese voor u ghenomen hebt, ende hoe onghestadelijck dat ghy de selve vervolght hebt: en waer't by al-dien, dat ghy alle jaren u beste gedaen hadt, om alleenelijck een ghebreck uyt te roeyen, hoe verre dat ghy nu ghekomen soudt wesen! Ten tweeden, weet dat Godt eenen-ieghelijcken roept; niet alleen tot eene sekere maniere van levē, maer daer-en-boven oock tot eenen sekeren wech oft padt in den selven staet: welcke zijn eenighe oeffeninghen, waer door den mensch in dien hy de selve ghebruyckte, tot de vol-maecktheyt soude geraken, ende anders niet (want daer zijn menigherley gratien ende gaven, al is't datter maer eenen geest is.) Hier uyt spruyt gemeynelijck dat-men af valt van synen eersten begonstē wech, ende som-wylen oock van synen roep tot de religie, door dien dat-men eenighe dinghen, die kleyn schynē te wesen, ende nochtans grootelijcks te achten zijn, veronachtsaemt, ende syne gewoonelijcke oeffeninghen achter laet, ende al-dus belet de in-vloeyinghe van Godts gratie.

> Wat dat de vol-herdicheydt is.
>
> Thom. a Kempis, l. 1. c. 11.
>
> 1. Cor. 12.

Het 2. point. Bemerckt de nootsakelijckheyt deser deughdt, oock in de alder-minste saken: want die tot dē eynde toe vol-herdē sal, die sal salich wesen. Het welck, al is't eyghentlijck van de vol-herdicheydt gheseydt, daer den mensch tot den eynde toe in vol-herdt;

> Noodt-sakelijckheyt van het vol-herden.
>
> Matth. 24.

herdt: het streckt hem oock niet te min tot d'andere oeffeningen: in de welcke is't dat ghy ongestadich zijt/ soo sult ghy dese voor-seyde volherdicheydt eenichsins doen wanckelen / daer den vyant van der hellen ghedurichlijck op uyt is. Voordts/ ghelijck Laurentius Iustinianus seght: De deught en verdient niet ghepresen te worden/ 't en zy dat men in de selve is volherdende. Ghelijck den genen die een deel van syne schuldt betaelt/ geensins en vol-doet; noch die alleen een deel van den wech over - reyst/ niet gheraken en kan/ daer hy voor hem ghenomen hadde te komen. Wat doen dese dan? Sy vermoeden haer/ voor-waer te vergheefs/ ende met groote schande/ by ghebreck van de volherdicheydt. Want het goedt te beghinnen ende qualijck eynden / wat is dat anders dan mis-maeckte dinghen voordts-brenghen? Dusdanigh werck mach met recht een monster ghenoemt worden / hebbende syn beghinsel van de redene/ maer eyndende met de sinnelijckheydt. Sonder de vol-herdicheyt voor-waer noch den genen die vecht en sal victorie verkrijgen/ noch des - ghelijckx die victorie ghevochten heeft/ en sal ghekroont worden. Ende gelijck den H. Bernardus ghetuyght: De vol-herdicheydt is de jeught der krachten/ het eynde der deuchdē/ eē voester der verdiensten/ middelaresse tot dē prijs/ de suster vā verduldicheydt / de dochter van stantvasticheydt / de vrindinne van vrede/ den bant van de vrientschap/ een stercktе van alle heylicheydt. Neemt wech de vol-herdicheydt / noch den dienst is eenighen loon weerdich/ noch de wel-daet eenighe jonste/ noch de vromicheydt eenighen prijs en lof.

Laur. Iust. de ligno vitæ tract. de obed. c. vltimo.

Aug. serm. 8. ad fratres in Eremo.

Een goedt werck qualijc geeynt mach wel een monster genoemt worden.

Bern epist. ad Ianuenses.

Het 3. point. Bemerckt ten eersten/ hoe leelijck dat het is/ veel dinghen te beginnen/ ende niet vol-eynden/ ende gedreven te worden gelijck een riedt/ herwaerts ende derwaerts, het welc dese gelijckenisse ghenoechsaem bewijst/ eñ oft iemandt op de werelt alle dingen alleen begonst saghe. Ten tweeden/ dat wy te vergeefs arbeyden / ghedurichlijck timmerende / ende weder-om brekende. Ten derden / bemerckt dat den ghenen die in af- ghelepde sonden her-valt/ doet ghelijck eenen verrader die versoent zijnde met den Koninck/ weder om op een nieu verraders

Hoe leelijck dat het is veel te beginnen eñ luttel te vol-eyndē.

Die wederō valt in sondē is als eenen verrader.

faders stucken aen-recht/ ende den Koninck soecht te vermoorden: want den sondaer/ door de doodelycke sonden/ soeckt onsen Salich-maker te cruyſen. Ende al is't dat onsen Heere/ door de dagelycksche sonden niet gecruyst en wort; nochtans door dien dat dē mensch door de selve allengskens meer gheneyght wordt om in doodt-sonden te vallen/ over-mits dat de kracht van de liefde hier door verminder wort/ soo schenen sy oock mede der waerts te strecken. Ten vierden/ bemerct dat de beste maniere van leven/ door de stantvasticheydt ende de ghewoonte/ ten laetsten seer licht wort/ maer hier-en-teghen dat den ghenen die al-tydt beghint/ ghelyck is al-sulcken eenen die al-tydt leert/ ende dat hem over-sulcks alle dingen swaer ende moeyelyc vallen. Dus stelt u dit voor oogen/ ende over-leght by u selven/ segghende: Siet ick ben dese loop-baen in ghetreden: maer waer-om? wil ick de kroone behalen oft niet? Voor-waer is't dat ic dit wil/ seght my wat is beter/ een maent oft twee kloeckelyc te arbeyden/ ende na der hant in groote ruste te leven/ oft wel in de schole van onsen Salich-maker altydt te leeren/ ende nimmermeer tot eenige wetenschap te gheraken; al-tyt saeyen ende noyt maeyen; graven/ ende nimmermeer water vinden; al-tydt besich zyn met een huys te timmeren/ ende noyt volmaeckt ende ghedaen werck hebben/ om 't selve te mogen ghebruycken/ ende daer in te schuylen/ maer ghedurichlyck alle winden ende tempeesten onder den blooten hemel onder-worpē te wesen? Ten vyfden/ bemerckt dat de roeringen der hemelen al-tydt ghestadich ende ghelyck-formich zyn/ dat de tyden des jaers/ ende alle andere dinghen die van Godt gheschapen zyn/ met eene ghedurighe ordre ende maniere ghéregeert worden: dat alle saken in ghewichte/ ghetal ende mate/ oock de alder-minste ghemaeckt zyn. Op dat wy hier door insghelycks souden leeren neerstich ende sorchvuldich wesen/ ēn van alle geschapen dinghen hier toe genoodet souden mogen worden. Over-loopt dusdanich gemack ende onghemack/ van de ghestadicheydt/ ende onghestadicheydt.

De stant-vasticheyt maeckt goede wercken licht.

De hemelen ende andere creaturē leeren ons de stantvasticheydt.

Het tvveede deel.

Dē oorſpronc van ongeſtadicheydt.

HEt 4. point. Bemerckt wat dat u in de oeffeninghe van de deucht ongheſtadich maeckt. Het is ten eerſten, dat ghy dē arbeyt ſchout; maer is't dat ghy de ſake wel in-ſiet, ghy vermeerdert den arbeyt meer door ſulcks te ſchouwen, gelyck het lichter is een huys t'onder-houden, dan van den gront op te bouwen; ſijne ghesontheydt te onder-houden, dan alſſe verloren is, weder-om te krijghen; toe-ſien dat men niet en valt, dan ghevallen zijnde weder-om op te ſtaen. Dus over-leght oft het wel ghedaen is, eenighen kleynen arbeydt te mijden, ende eenen meerderen ende by-na onverdraghelijcken aen te nemen, ghelijck doet den ongheſtadighen; oft wel ten tweeden, het gheſchiedt om d'op-ſprake ende de oordeelen der menſchen. Och wat eene ſotticheyde is dit! bemerckt dat den ghenen die u raedt oft dwinght om op te houden ende t'ontbreken in uwe goede oeffeningen, u grootelijcks hindert, 'tzy dat hy dit doet onder het deckſel van vriendt oft van vijant. Want is't by aldien, dat hy waerachtelijck uwen vijandt niet en is, ſoo is hy nochtans uyt-gemaeckt van uwen geſworen vyandt den duyvel vā der hellen, op dat ghy op den wech ſoudt mogen beſwijcken, op dat ghy uwen leyts-mā Chriſtum Jeſum niet ſtantvaſtelijck en ſoudt volghen, ende ten laetſten, op dat ghy door de moeylijckheydt verwonnen zijnde, (bemerckende den kleynen voordtganck die ghy doet) hem met eene walghinghe ſout laten naer te volghen; want die kleyne dingen verſmaet, ghelijck de Schrifture ſpreeckt, ſal in der waerheydt allenghſkens vervallen. Deſen doet gelijck eenen die de op-gehoude wateren van eene ſluyſe om eenen meulen te draeyen, op eenen tijt laet ontſpringen. Och hoe veel tijdts ende arbeyts moet men hebben om een kleyne onachtſaemheyt wederom in te halen! Deſghelijcken ſiet-men in eenighe werck-lieden die gheduerichlijck vier moeten ſtokē, de welcke groote ſchade lijdē, ſoo wanneer het ſelve in't minſte vergaen is, deſe moeten wy na-volgē in alle ſorchvuldicheydt ende neerſticheydt, ende het vier dat eens ontſteken is op den autaer onſer herten

De op-ſprake van andere maeckt dē menſch ſomtijdts ongheſtadich.

Eccl. 19.

Leuit. 6.

een/ ghelijck hier voor-tijdts gheboden was / ghe-duerichlijck voeden ende onder-houden.

Het 5. point. Bemerckt de dwaesheydt van al-sulc-ken/ die veranderen ghelijck de mane/ die ongesta-dich zijn/ ende die seer dick-wijls hare goede oeffe-ningen veranderen, want soodanige menschē staen te vergheefs door eene vermetentheydt dick-wijls naer het gene dat sy eens hoore; noch sy en bemerc-ken niet datter verscheydē roepē zijn/ eñ dat eenen-iegelijcken sijne gave heeft van Godt/ den eenē al-dus/ den anderen al-soo. Dat hy prijse de deughden van d'andere/ seydt Cassianus / maer dat hy in sijn aen-genomen deught voordts-gae/ al is 't dat sijne sinnelijckheyt daer tegen preutelt/ want door eenē onverwinnelijcken arbeyt moet het al verwonnen worden. Eccl. 27. Den onghestadigen verandert als de mane. 1. Cor. 7. Coll. 14. c. 5

Het 6. point. Bemerckt ten laetsten/ hoe swaer dat de deught van vol-herdicheyt is / ende over-sulcks seer eerlyck eñ prysens weerdich: want veel zyn der geroepen/ maer luttel uyt-verkoren. Dat ons diene voor een exempel eñ spieghel/ Saul/ Salomon/ Ju-das/ Nicolaus Diaconus/ Tertullianus eñ Orige-nes/ ende soo veel religieuse persoonē die haren eer-sten roep verlaten hebben. Ten tweedē/ hoe neerste-lyck dat de Heylighen dese deughdt onder-houden hebben/ vol-herdende langhen tydt in groote stran-ghicheyt op eene plaetse (want gelyck Climachus seer wel seydt: Die lichtelyck van plaetse verande-ren/ worden voor quaedt gherekent) bemerckt hoe de Heyligen vol-herden in vol-maeckte suyverheyt eñ Godtvruchticheyt. Eñ spreeckt u selven aen met den H. Augustinus: En sult ghy niet vermogen/ dat die eñ die hebben konnen vol-brengen? Ten derden/ hoe dat Christus onsen Salich-maker tot dē eynde toe vol-herdende/ geseydt heeft: Ick moet met een doopsel gedoopt worden/ ende hoe worde ic benaut tot dat het vol-bracht worde! Ende weder-om aen het cruys/ heeft hy u ghesept: Het is al vol-bracht. Ten vierden/ over-leght tegē de kleyn-moedicheyt/ Godts voorsichticheydt ende liefde t'ons-waerts/ ende dat wy alle dinghen vermoghen/ door den ge-nen die ons versterckt. Maer bemerckt dat gelyck in de kortse het her-vallen seer quaedt is/ desgelyc-ken De deught van vol-herdicheydt is swaer. Matth. 20. Climach. trad. 3. Aug. l. 8. Conf. Ioan. 19. Philip. 4.

Den mensch die in sonde hervalt/valt swaerder. Matth. 12.

ken oock in de sonden / ende dat sulcker menschen upterste erger worden dan hare eersten/naer uptwysen van de Euangelische parabele. Want om de ondanckbaerheydt van den sondaer soo is syne bekeeringhe van Godts wegen swaerder geworden, ende van des duyvels wegen desgelijcken/door die dat den duyvel meerder macht over hem heeft verkreghen; ja oock van syns selfs weghen/ overmits dat hy swacker ende krancker ghewordden is. Hier om seyt den H. Apostel Paulus: Het is onmogheljck dat de gene die eens verlicht hebben geweest/ ende hebben gesmaeckt de hemelsche gaven / ende af-ghevallen zyn / souden weder-om vernieut worden ter penitentien.

Heb. 6.

Het derde deel.

Bemerckinge der middelen diemen ghebruyckt tot de volmaecktheyt.

HEt 7. point. Bemerckt wat middelen dat ghy tot noch toe gebruyckt hebt om u selven te verwinnen / oft om tot de deught te gheraken / ende wat voort-ganc dat ghy gedaen hebt; is't dat ghy eenẽ kleynẽ voort-ganc gedaen hebt/over-leght oft dien middel die ghy hier toe gebruyckt hebt/uyt sy selvẽ krachtich ghenoech is oft niet: Soo niet/eñ in dien ghy geen ander en begeert te gebruyckẽ/soo ondervraeght u selvẽ oft ghy de onvolmaectheyt begeert te verwinnẽ/eñ tot de volmaectheyt te gerakẽ. Gy sult u selvẽ antwoordẽ: Ja? Waerom bedrieght ghy dan u selven? Want soudt ghy wel segghen/ dat alsulcken eenen begheert gheneſen te wesen / die wel wetende dat de remedien die hy tot noch toe ghebruyckt heeft/niet krachtich ghenoech en zyn/ende nochtans gheen andere die hy aen de handt heeft/ wilt ghebruycken? Wie bedriecht desen anders dan sy-selven/ende onverstandighe menschen/als oft hy begheerde het ghene dat hy niet en begeert. Seght my eens/waer't by al-dien dat ghy eenẽ saeght die dick-wyls syn beste ghedaen hadde om een swaer ghewichte op te heffen / oft om eenen waghen met syn handen voorts te porren / oft met eenen os oft peerdt den ploech voordts te trecken / maer dat hy 'tselve niet machtich en ware; ende dies niet tegen staende dat hy noch hulpe/noch meer krachts daer toe en wilde gebruycken / soudt ghy seggen dat hy

Die gheene bequame middelen en verkiest en soect niet oprechtelyck de volmaectheyt.

dit op-rechtelijcken meynde? Voorts/waer't sake datter iemant ghevonden wierde die wel soude begheeren dat eenighe timmeragie op-gebout ware/ ende nochtans daer toe noch materialē/noch werclieden en wilde soecken/oft oock de hant aen't werc stellen/en sout ghy niet seggen dat hy onwijsselycken syne saken soude aen-leggē? Voeght dit u selvē toe/die van meyninghe zijt eenen toren van de volmaectheyt op te rechten. Waer in voor-waer al het selve is/gheen middelen te willen ghebruycken/oft wel soodanighe / die niet crachtich ghenoech en zyn? ja het soude dick-wijls beter wesen / gheen te werck te stellen / dan sy selven te vergheefs vermoeyen/ende door een ydel behagen syns selfs hem in meerder perijckel te stellen/ende door eenen ghedurighen arbeydt allenghskens ghelijck door een vier vergaen.

Het 8. point. Over-denct oft ick wil my selven hier in nu verwinnē oft nimmermeer. Is't dat ick't vā sinne ben eens te doen / soo moet ick liever nu volstandelyck voorts gaen/ eer dat mijne liefde ende affectie verslauwe/ende ter wyle dat ick in dit levē de gheleghentheydt hebbe / oock ter wijlen dat de krachten van mijne siele ende lichaem noch gheheel ende niet ghekrenckt en zijn door de traecheyt ende ongheſtadicheydt. Voorts ter wijlen dat Godt/ van wien my alle hulpe ende bijstandt moet toekomen / min op my door mijnen ongheſtadighen wille vergramt is / waer toe wil ick dan dese sake uyt-stellen? en groeyen mijne gheneyghelijckheden niet/als sy veronachtsaemt worden? en vermindert den yver ende de vierichheydt der liefde niet / door uyt-stellen eñ onder-breken? ende en wort de sieckte der sielen daghelycks niet grooter/hoe dat ick langher in lauwicheydt ende flauwicheydt volherde? Ten laetsten/wat batet my dat ick langh beyde?

Den tijdt eñ ure om te verwinnen moet waer-ghenomen worden.

Het 9. point. Bemerckt dat in alle swaere oeffeninghen der deughden/ dry saken ghevonden worden/ de welcke u behooren voorts te drijven. D'eerste/is den noodt/die een scherp sweerdt is/ende den welcken hier ontwijffelyck ghevonden wort/aen-gesien dat wy tot onse eeuwighe salicheydt begheeren te gheraken. Ende het is voor-seker/ datter veel van

Den noodt van ons selven in de deught te oeffenen.

haren eersten roep af-vallen / door dien datse haer selven in 't beghinsel niet en verwinnen / ende dat sy na der handt oock schip-brake lijden van hare eeuwighe salicheydt. Een tweeden / soo behoordt u te beweghen de ghenuechte die de verkregen victorie mede-brenght: want die sacht ende slap is in sijne wercken / die is een broeder des ghenes die sijne eyghen wercken bederft / eñ altijdt arbeydt ende niemermeer en geniet de vruchten sijnder handen; hier-en-tegen die eens de moeyelijckheyt van de deught verwonnen heeft / die is al-tijdt gheluckich. Het derde verwecksel is / d'eeuwige glorie / de welcke de deughdt toe-komt. Siet hoe kloeckelijck draghen haer de kinderē deser werelt / om eene ydele eere te behalen / ende en sal u de eeuwige niet verwecken? Wat en hebbē de heylige martelaren niet gedaen / die haer nu met onsen Heere eeuwelijckē in den hemel verblijden? hoe sult ghy derren met haer / ende voor haer te voorschijne komē / die door hare vrome feyten / ende door veel lijdens ghekroont zijn?

De genuechte der victorie sijns selfs.

Prov. 18.

D'eeuwighe glorie volght de deughdt.

Ick bidde u / beminde Leser / eñ vermane u / dat ghy die Sodoma verlatē hebt / u spoeyende naer het gheberchte / niet achterwaerts en wilt sien / noch af en wilt trecken uwe hant van den ploech / noch van den boort van het kleedt van onsen Salich-maker dat ghy niet af en komt van het dack der deughden / om weder-om te keeren tot de kleederen die ghy eens uyt-geschudt hebt / dat ghy uyt den acker niet weder-om t'huys en keert: noch en bemint niet de veldt-achtighe plaetsen met Loth / ende de lieffelijcke hoven / die niet begoten en worden met den dauw des hemels / ghelijck de heylighe aerde / maer van den on-klaren Jordaen / na dat hy sijne soete wateren / door het vermenghelen van de doode zee verandert heeft. Veel zijnder die begonst hebben / maer luttel zijnder tot het sop der deughden gheraeckt. O mijne broeders / dat het ons niet en verdriete groote saken te beghinnen / ende noch in het gene dat eens begonst is te volherden / wetende dat de volherdicheydt het leven gheeft aen de verdiensten / verciert de goede propoosten / verghelt den loopenden / kroont den vechtenden / leydt om den loon t'ontfanghen / eñ brenght ons tot de havene: dit is den

Hieron. epist. 18. ad Lucinum.

Vermaninge tot het volherden in de deughdt.

Aug. serm. 8 ad fratres in Eremo.

Lof der stantvasticheydt.

den rock van Joseph / komende tot de enckelẽ toe/ ons brenghende tot ons eynde: dit is het Priesterlijck kleedt/hanghende tot op de voeten : dit is den steert van de offerande/de welcke wy schuldich zyn Gode al-machtich op te dragen : dit is den versem van het goedt werck/die wy teghen het byten van het serpent moeten bewaren : dit is de deughdt/de welcke Godt bindt / dese is't die alle goedt haren eyghendom gheeft.

Ghebedt om de volherdicheydt in den vvech der deughden te verkrijghen.

O Koninck der Koninghen, ende Heere der heyr-krachten, Wien te dienen, is heerschappije hebben; Wie sal my verleenen dat ick u oprechtelijck ende volherdelijck mach dienen, ende dat ick mach bewijsen dat ick waerachtelijck ende uyter herten uwen dienaer ben, met vrome dinghen uyt te rechten, ende sware te verdraghen? Ick hoore uwen kloecken martelaer Ignatius seggẽ, dat het vier,'t cruys,de beesten, het breken mijnder beenderen, het scheuren mijnder leden, het meurselen van gheheel mijn lichaem, ende alle de pijnen ende tormenten van den duyvel der hellen over my komen, alleenlijck op dat ick mijnen Salich-maker mach genietẽ.Ende den Apostel roept aldus: VVie sal ons scheydẽ vã de liefde Christi? tribulatie? oft benautheyt? oft honger? oft naectheyt? oft perijckel? oft vervolginge? oft 't sweert? Ick ben seker dat noch doodt, noch leven, noch Enghelen, noch heerschappijen, noch krachten, noch teghenvvoordige, noch toe-komende dinghen: noch sterckheydt, noch hoocheydt, noch diepte, noch geen ander creature ons en sal moghen scheydẽ vã de liefde Godts, de vvelcke is in Christo Iesu onsen Heere. Ende vvat is't dat my belet, ende by-na niet en scheydt van u mijnen Heere ende mijnen Godt, zijn't niet beuselinghen ende kinder-spel, ijdelheydt der ijdelheydt, op dat ick tot u niet en soude gheraken? Ick schame my van mijne voor-leden luyicheydt ende traecheydt, dat ick tot noch toe soo kout ghevveest heb in uvve liefde, die een vier zijt altijdts brandende, ende niemermeer verbrandende. Maer ick begheer u van nu af, ende besonderlijck

Epist. ad Rom. Et refertur a Hieron. l. de Script. Ecclesiast.

Rom. 8.

Het en is maer ijdelheyt 't welck ons vã Godt af-treckt.

derlijck uwe martelaers, ten minsten in kleyne saken naer te volghen, al ben ick swack ende kranck, ghy sult my te ghemoete komen door uwe gratie, op dat ick u soude moghen behaghen. Sullen de kinderen deser wereldt, ende de slaven van den duyvel der hellen stercker ende wijser wesen, dan uwe dienaers? Sullen sy soo veel verdraghen, om na der handt ghepijnicht te worden, ende en sal ick niet konnen lijden, om eenen eeuwigen prijs te behalen? Sullen sy neerstelijck ende sorchvuldelijck alle dinghen doen voor den helschen leeuw, die altijdt uyt is om haer te verslinden, ende sal ick achterwaerts keeren, oft my laten voor-staen iet swaer te wesen om te verdragen voor u o mijnen alder-liefsten Vader, mijnen alder-goedertierensten Koninck, ende alder-bermhertichsten Verlosser? Verre zy van my dat ick sulcks soude doen, oft dat ick eenich vverck svvaer oft lastich soude achten, eenich officie oft versmaetheydt moeyelijck soude vinden. Siet, ick verachte vrijvvillichlijck van nu af alle d'ijdele eeren deser vvereldt, op dat ick u stantvastelijck soude moghen naer-volghen, ende d'eeuvvighe eere bekomen. Och oft ick alle dingen mochte hebben, ende alle dingen versmaden om uvven't vville, gheholpen zijnde door uvve gratie! Och oft ick u mocht beminnen ende lief hebben met d'affectie, met de vvelcke ghy van alle creature t'samen bemindt vvordt, u mocht beminnen boven al in desen ooghen-blick van dit teghenvvoordich leven! dat ick door de sterckte der martelaren, svvare ende lastighe dinghen stantvastelijck soude moghen verdraghen, ende door de vromicheydt der belijderen soude moghen volherden tot den eynde toe in de oeffeninghe der deughden, tot dat ghy komt ende neemt my op tot u, tot dat ghy my versaedt, ende my zijt in plaetse van alle andere dinghen! VVeest my hier in behulpsaem, o alder-heylichste Maghedt Maria: helpt my o alder-kloeckste Martelaren. Staet my by, o heylighe Enghelen, in vviens teghenvvoordicheyt ick dit voor-nemen make. Helpt my, o Heere Iesu, die mijne sterckte zijt, mijne kracht, ende mijne blijdschap, mijne vreese, ende al mijn goedt. Amen.

De dienaers der wereldt en moghē de dienaers Godts niet beschamen.

Pra-

Practijcke om te vol-herden in 't begonnen goedt.

De Eerste/ beghinnen van kleyne dinghen/ ende die ghe-stadelijck onder houden. Het is ongheloovelijck hoe veel dat hier aen gheleghen is / te weten / van niet veel dinghen t'samen t'aenveerden/ maer luttel dinghen wel beherten. Want beter is een handt-vol met ruste / dan beyde de handen vol met arbeydt/ ende pijnelijckheydt des herten.

Men moet van kleyne dinghen beghinnen.

Eccles. 4.

De tweede / een register te maken van de bedeylinghen van gheheel den dach (waer af wy na der handt noch breeder sullen spreken) oft sy-selven een sekere wet stellen om die te onder-houden.

De derde/ men verkrijght de volstandicheyt des herten in drijderley manieren. Ten eersten/ door de liefde vā de sake die wy vervolghen: ende hier om moet men de deughdt eñ volmaecktheyt groot achten. Ten tweeden/ door eenich verbondt/ belofte oft eedt. Wy konnen oock onsen Oversten/ oft eenen goeden vrient/ soo veel victorien die wy voor ons nemen van den vijandt onser sielen te verkrijghen / van te voren beloven ; ende ghelijck een weddinge in-stellē/ oft oock eene belofte met eenige straffe daer by voegen / oft wel vierichlijck/ is 't dat wy erghens in misdoen/ eenighe vrijwillichlijcke boete stellen. Ten derden/ op dragende Godt al-machtich dagheliijcks in de tegenwoordicheydt van het hooghweerdich H. Sacrament/ eenich goedt propoost.

De liefde der deughdt verweckt tot standvastichheydt.

De vierde/ offeren sijnen goeden Engel/ oft de heylighen/ die hy voor sijne patroonen gekosen heeft/ een seker getal van victorien/ door de welcke hy sy selven verwōnen heeft/ ende niet op-houden voor dat hy tot dit ghetal ghekomen is. Men vindter sommighe die een ghewijdt habijt oft kleedt van eenighe ordre draghen voor eenen sekeren tijt/ ende dat Godtvruchtelijck: och oft sy niet alleen sorchvuldich warē om het lichamelijck kleet/ maer oock om het gheestelijck kleedt / derē sielen te verkrijghen/ eenige penitentie aen-nemende/ tot dat sy haer in 't een oft in 't ander over-wonnen hadden. De gevangen dragen lanck hayr/ die belegert zijn verdraghen den hongher tot dat sy verlost zijn. Waer 't by aldien dat wy oock door eene ghedurige versterbinghe de selve naervolchden/ wy souden verwinders worden van de tyrannije van onse sonden/ ende de slavernije der selver.

De inwendighe deughdt is beter als het uytwendich kleet der Religie.

De vijfde/ sy selven voor ooghen stellen d'exempelen der ghener die vol-maeckt zijn/ ende hare kloeckmoedicheydt aen-trecken.

De seste/ is 't dat iemandt door kortheyt van den tijt eenige oeffeninge niet en kan doen/gelijck hy voor hem ghenomen hadde / dat hy dat immers in t kortste doe; maer is 't dat hy t achter-gelaten heeft/ dat hy dat herhale/op dat hy blijve in de goede gewoonte/ ja selve dat hy daer wat by voeghe / op dat hy alsoo de faute verbetere/al is 't dat hy daer in niet misdaen en heeft.

Schiet - Ghebedekens.

Psal. 67. MAeckt stantvastich Godt, het ghene dat ghy in ons ghewrocht hebt van uwen tempel.

Matth.11. Ghy hebt ghesëydt, o Heere, dat het rijck der hemelen ghewelt lijdt, ende dat de gheweldighe dat gheweldelijck innemen.

Psal.79. Godt der heyr-krachten keert u omme, siet nederwaerts van den hemel, ende besiet, ende besoeckt desen wijngaert. Ende vol-maeckt dien den welcken uwe rechte handt gheplant heeft.

HET XXIII. CAPITTEL.

Van de maniere van mediteren, waer door de siele van aerdtsche dinghen op-ghetrocken wordt tot Godt.

Homil.4. & 50. AEn-ghesien dat/ naer de ghetuygenisse van den H. Augustinus/den ghenen die wel kan bidden/ oock een goedt leven sal leyden; ende dat het Ghebedt 't welck meditatie genoemt wordt/boven alle andere nut ende Gode aen-ghenaem is; soo hebbe ick voor my ghenomen / hier af breeder te spreken/ ende eenich behulp hier toe dienende eenen-ieghelijcken/ maer besonderlijck de religieusen te geven. Want den religieusen staet/ is 't dat wy den heylighen Bonaventura willen ghelooven / sonder het ghebedt ende de contemplatie toe-ghedaen te wesen/ is gantsch dorre ende on-volmaeckt/ ende ghereedt om onder den voet te gheraken.

Hoe nootsakelijc dat het Ghebedt is.

Bonavent.

Maer desen onsen arbeydt en is den religieusen niet alleen toe-gheeygent/ maer eenen-iegelijcken/ waer door wy het ghene dat by lof-weerdige schrijvers

vers ghebonden wordt / oock door de beeldekens upt-ghedruckt hebben. Dese sullen eenen-ieghelijcken moghen dienen / alsse in dorrichept des gheests ghestelt zijn ; maer sy sullen besonderlijck te passe komen den ghenen die niet seer gheoeffent en zijn om aendachtich te zijn / ende om de meditatie met meerder profyt te ghebruycken. Want die dese maniere te werck sullen stellen / sullen lichtelijcken ontgaen twee saken die de meditatie dick-wijls lastich ende on-vruchtbaer plachten te maken.

Waer toe dat dit door beeldekens upt ghedruckt is.

Twee beletselen van het Ghebedt.

D'eerste is / de ongestadichepdt van onse imaginatie oft voor-beeldende kracht / de welcke naer de sonde van onsen eersten vader Adam / teenemael ontbonden zijnde / maeckt dat de siele her waerts ende derwaerts ghedreven wordt / ende en laet niet toe datse bekommert zy met Godt-vruchtighe gedachten : ende op datse in bedwanck ghehouden worde / soo is 't gheraden de selve met heylighe ghedachten ende verbeeldingen / gelijck op eene plaetse te hechten. Het welck / als 't den H. Ignatius / onsen eersten Vader / grootelijcx behaeghde / soo heeft hy geboden aen P. Natalis / dat hy hem soude begheven / om het leven Christi met schoone beeldekens upt te doen drucken / ende tot een sonderlinghe bate der ghener die mediteren / soude in 't licht brengen. Het welck hoe waerachtich dat het is / leert ons de ervarentheydt ; ende desghelijckx bevesticht ons de H. Kercke / door den H. Gheest onder-wesen / in de welcke het ghebruyck der beelden seer ghemeyn is.

D'ongestadicheydt van de imaginatie.

Het tweede beletsel / 't welck de gene die haer tot de meditatie begeven / ontmoet / is eensdeels in den wille / eensdeels in 't verstandt : want het ghebeurt menichmael door eenighe dorricheydt / dat wy niet en konnen begrypen / noch over-legghen met ons verstandt : ende aldus ghebeurt het / dat den wille dorre zijnde / gheene vruchten van goede begeerten voordts en brenght. Dit wordt geweyrt door eene menich-vuldighe ende aen-dachtighe bemerckinghe / van het ghene dat ghemeynelijck dient / om de deughden in onse siele eerstmael te planten / oft als sy nu gheplant zijn / t' onder-houden : ghelijck soude moghen wesen eenighe voor-stellinghe der plaetse / vā dese Goddelycke Rhetorijcke / oft wel-sprekentheydt /

De dorheydt van dē wille ende het verstandt.

heydt/by exempel van de doot/ oft van het bemercken van de andere uytersten; de exempelen ons Salich-makers/ oft van de Heylighen/ oft eenighe andere/ van de welcke wy hier naer breeder sullen handelen.

1.Cor.3. Nochtans/ noch den ghenen die plant/ noch den ghenen die begiet en is wat/ maer Godt die den wasdom gheeft/ die noodtsakelyck de siele moet over-stralen/ op dat de bloemen voortsch-komen/ ende de vruchten wassen in onse aerde.

Men moet dan voor al de gratie Godts aen-roepen/ waer mede geholpen zynde/ die dese korte maniere ghebruyckt/ lichtelyck profyt trecken sal uyt de meditatie/ ende sal syne siele dorre ende drooch zynde/ met veelderleye Godt-vruchtige begheerten besproeyen ende vruchtbaer maken. Ick heb in den voor-gaenden boeck/ als ick van het Ghebedt/ als van een vol-doende werck ghesproken heb/ oock ghehandelt van de bereydinghe tot het selve/ ende tot de meditatie/ 't welck over-sulcks onnoodich is hier te her-halen/ maer sal van daer ghenomen moghen worden/ hoe dat men te weten de materie sal mogen verkiesen ende over-sien/ in welcker voegen dat men de meditatie moet stieren/ om syne onvolmaecktheden te verwinnen. Want in saken die de manieren aen-gaen/ en plach niet krachtich te wesen/ dat alleenelyck in 't ghemeyn ghesepdt wordt/ maer men moet tot de saken in 't besonder komen. Hier uyt komet datter sommighe ghevonden worden/ die haer oeffenen in den wel-rieckenden hof der deughden/ ende van de mysterien Christi onses Salich-makers; ende blyven nochtans al even op-ghe-blasen/ eyghensoeckelyck/ on-ghehoorsaem/ en uyt-ghestort tot uyt-wendighe ghenuechten/ ende en gheven gheenen goeden reuck van haer/ den welcken sy uyt onsen Salich-maker hadden moeten trecken. Maer dese dinghen/ ende het ghene dat wy gesepdt hebben van het voor-bereydtsel der plaetse/ ende het bereydende Ghebedt/ ende andere saken hier toe dienende/ sullen moghen ghenomen worden/ ghelyck ick nu ghesepdt hebbe uyt den eersten boeck/ als nu sal ick spreken van de meditatie in haer selven.

De meditatie moet gestiert worde om de deughdt te oeffenen.

Van de maniere van Mediteren.

Mediteren is/met sy-selven over-leggen/ende in syn herte/ gelijck schilderen eenich mysterie/ oft leeringhe van het leven Christi/ oft eenighe vol-maecktheyt van Godt al-machtich/ met d'omstanden der persoonē/wercken/woorden/ plaetse/ ende tydt/ende dit tot dien eynde/ op dat wy gelijck bie-kens hier uyt/als uyt bloemkēs den soeten honich/ dat is/ de Goddelycke liefde/ souden moghen ver-gaderen/ ende voorts eenighe onderwijsinghe oft deughdt / ende een verwecksel tot de selve souden moghen vinden om ons leven te schicken;ende dat wy onsen wille souden mogen buyghen/ ende voor-deren om te komen tot de voor - ghestelde deughdt/ soo dat wy als gierich zijnde/de selve tot ons ghee-stelijck profijt moghen schicken. Wat de me-ditatie is.

De meditatie wordt genoemt eene bemerckinge/ oft werckinghe des verstandts. Want/naer dat de sake ons door de memorie voor-geleyt is/soo over-siet het verstandt het selve wederom/ ghelijck met eene ooghe / ende alle syne deelen ende omstanden/ ghelijck soude mogen zijn/den persoone/ de plaetse/ den tydt /het eynde / wie dat het is / wat het is / waer het geschiedt/wat daer toe gebruyckt wordt/ waer om dat het ghedaen wordt/ in wat manieren dat het aen-gheleydt wordt/ ende wanneer dat het gheschiedt ; ende over - leght wat deughdt dat wy hier uyt sullen moghen trecken/oft vervolgen/ende wat soude dat wy sullen moeten schouwen / op dat wy tot onse salicheyt souden mogen gheraken / die een - ieghelijck / als het eynde waer toe dat hy gheschapen is/altijdt behoorde voor ooghen te heb-ben. Hier naer moet den wille/als alle dese dingen aenhoort hebbende/ die het verstant bevolen heeft/ aenveerdē/ oft immers syn beste doen/ om het selve t'aenveerden.Het welck nochtans te vergheefs sal geschieden/sonder de hulpe van Godt al-machtich/ aenghesien dat wy van ons selven / niet-met-allen en vermoghen. Het verstandt dan / bedient hier in het officie van eenen jacht - hondt / het wilt op-jaghende / het welck den wille / ghelijck eenen ha-vick soeckt te vanghen ; want het verstandt en be- Het is een werck des verstandts.

hoort

hoort hem tot gheen ander eynde hier toe te beghe-ven/dan op dat den wille soude moghen eene Godt-vruchtighe begeerte tot Godt/ende tot de deughdt verkrijghen / oft om de selve te ontsteken / ende te vermeerderen.

D'affectie van de meditatie is drij-derley.
Waer op drij weghen passen.

D'affectie die in de meditatie gheoeffent wordt/ is drij-derley: De eerste is / van leetwesen der son-den : De tweede van de liefde tot de deughdt : De derde van de liefde Godts. Op de welcke/die in het gheestelyck leven ervaren zijn / passen drije we-ghen der sielen / van de welcke den eersten is / den suyverenden wech; den tweeden/den verlichtenden wech; den derden/den vereenighenden wech.

Den suyverenden wech.

Sy noemen den suyverenden wech / als het ver-standt der siele / de leelijckheydt der sonden voor-houdt/op datse de selve souden verfoeyen/ende des-ghelijcken oock souden letten op hare uytersten : waer door sy beweeght zijnde voorts-gaen/gelijck met de voeten haerder affectien (om alsoo te spre-ken) door den wille tot de vreese Godts/ende haer af-keeren van de sonde met een groot mishaghen.

Den verlichtenden wech.

Den verlichtenden wech is/ als het verstant den wille de schoonheydt van de deughdt voor-stelt te beminnen / ende in alder manieren te vervolghen/ besonder door het exempel vā onsen Salich-maker/ ende de Heylighen; soo dat hy de deughdt (ghelijck Salomon van de Wijsheydt spreeckt) stelle voor de Koninck-rijcken / ende Rechters-stoelen / ende de rijckdommen niet-met-allen en achte / met haer verghleken.

Sap. 7.

Den vereenigenden wech.

Den vereenigenden wech/wordt genoemt/waer inne den wille / door het over-dencken van de wel-daden/ende volmaecktheden Godts/door de liefde tot Godt ghedreven wordt / haer voeghende naer den Goddelijcken wille / ende verlanghende naer eene vol-maeckte vereeninghe met hem.

Waer uyt men kan bemercken / datter drij-der-hande affectien oft begeerten ghevonden worden/ die op de drij voor-seyde weghen ghepast / ende in verscheyden manieren ghedeylt konnen worden.

D'affectien van den suyverenden wech.

D'affectien van den suyverenden wech / zijn be-schaemte van de sonden/leet-wesen der selver/ende eene vreese van de Goddelycke rechtveerdicheydt/

waer

waer uyt spruyt eene begheerte om sy-selven te versterven/op dat den mensch aen Godt soude moghen vol-doen.

D'affectien van den verlichtenden wech/zijn/een liefde tot verscheydē deughden/ eene hope/ ende begeerte om de selve te verkryghen/eene versakinghe van alle aerdtsche dinghen/ende van synen eyghen wille/naer-volghinghe Christi/ ende der Heyligen. D'affectien van de verlichtenden wech.

D'affectien van den vereenighenden wech/ zyn/ de liefde Godts/ danck-seggingh/yver der sielen/ verwonderinge/blydschap/ ende gheluck-biedinge van de volmaecktheden Godts/ over-gheven syns selfs/versuchten ende verlanghen tot de Fonteyne des levens/ende de hemelsche glorie/etc. D'affectien van den vereenighenden wech.

Bemerckt/ datter ghemeynelyck maer seven oft acht voornaēste affectien gerekent en worden. Dese zijn van verwonderinghe/ van berou/ mede-lyden/ dancksegginge/hope blydschap/liefde/ eñ na-volginge. Den E. P. Alcantara/deylt de gheheele meditatie/in de dancksegghinghen/in het op-draghen syns selfs/eñ in het eysschen oft begeeren. Men kan hier in gheene sekere ordre volgen; maer men moet den H. Gheest volgen die ons sal leyden. Dit is altyt seker/dat de volheyt van de wet/is de liefde/ eñ hier toe moet alle onse meditatie / ja selve onse ghedachten/woorden ende wercken ghestiert worden. Hoe veel affectien dat-er zijn. Rom. 13.

Bemerckt hier-en-boven/ dat op dese dry wegen passen de weken van de oeffeningen van den H. P. Ignatius: want d'eerste weke dient tot den suyverenden wech/eñ hare affectien ; de tweede eñ derde weke dient tot den verlichtenden wech ; de vierde weke komt over een met den vereenigenden wech.

Ende al is't by al-dien dat dese meditatien ende affectien op elcken wech ende weke passen;ende dat in de selve meditatie gevoeght konnen wordē verscheyden affectien van dese wegē: Nochtans moet den ghenen/ die hem begeeft om te mediteren in de eerste weke/oft in den suyverendē wech voor al besorgen/dat hy in sy-selven leet-wesen van syne sonden verwecke ; in de tweede ende derde/eene naervolginghe/ welcke affectie eyghentlyck den verlichtenden wech toe-komt/in de vierde weke/oft in den vereenigenden wech / moet hy de liefde voor oogen

 hebben.

De affectien worden oock in de selve meditatie ghemenghelt.

hebben. Maer/ghelijcker wijs nu gheseydt is/dese affectien worden meestendeel in de selve meditatie onder een gemengelt/ghelijck dat gheschieden kan: Soo dat den genen die mediteert/ Ten eersten van de deughdt/de welcke hem voor oogen gestelt wort/ droevich zy/dat hy die tot nu toe soo qualijck beoeffent heeft: Ten tweeden/dat hy hier naer sy-selven verwecke / om die te bearbeyden naer het exempel van Christus onsen Salich - maker : Ten derden/ dat hy hem daer toe beweghe door d'affectie van liefde/ende van danckbaerheydt.

Bonavent.

Van dese maniere van mediterē/schrijft in't breet Andreas Capella/in de voor-redene van sijne meditatien/al is't dat hy in elck Euangelie dry meditatien maeckt/naer den eysch van de dry wegē. Maer den H. Bonaventura in een boecrken / 't welck hy noemt/ Een kleyn goet/ spreeckt in 't breedt hier af in deser voeghen/segghende: Hier uyt blijckt klarelijck ghenoech/hoe dat men tot de wijsheydt van de H. Schrifture kan gheraken/mediterende te wetē/ achter-volghende den suyverenden/ verlichtenden/ ēn vol-maeckten wech. Ēn niet alleen het in-houdt

De meditatie der wijsen is van het gene dat ons te doen staet.

Oft aengaende de Goddelijcke werckē.

vā de H. Schrifture/ maer oock alle onse meditatie behoort hier toe te streckē. Want alle meditatie vā een wijs mensch / is / oft aen-gaende menschelijcke wercken / over - denckende te weten / wat dat den mensch ghedaen heeft / ēn wat hy behoort te doen/ oft wat hē beweeght/ om iet te doen oft t' aenveerden; oft aen-gaende de Goddelijcke wercken/overleggēde/hoe veel dat Godt den mensche belast ende bevolen heeft/dat hy alle dingen om den mensch gedaen heeft/hoe veel dat hy uyt den hemel komende/ verlaten heeft / ēn hoe groote saken dat hy belooft heeft / ende hier in zijn besloten de wercken van de scheppinghe/verlossinghe/ ēn dat hy ons sijne glorie mede-ghedeylt heeft ; oft aen-gaende de beginselen van dese twee/de welcke zijn te weten Godt/ ēn de siele / hoe dat dese twee op malckanderen moeten passen. Ēn hier in moet alle onse meditatie rusten/

De siele moet in de meditatie aendachtich wesen.

want het is het eynde van alle kennisse / ende uytwerckinge/ ēn is d'oprechte wijsheydt/ waer in de waerachtige wetenschap gelegen is door de ervarentheyt. Ēn in soodanige meditatie/moet onse siele

gheheel

gheheel aendachtich wesen/met alle hare krachtē/ te weten/naer het uyt-wijsen van de rechte redene/ naer het getuygen onses gemoets/ ende met geheel onsen wille. Want in sulcken meditatie de redene al vraghende stelt haer iet voor / daer naer de conscientie oordeelende geeft hier op een vonnisse/ alsdan het vroegē des herten over-tuyght den mēsch/ eñ ten eynde / den wille iet verkiesende maeckt een vol-komē besluyt/van al het voor-gaende/ volgēde het Christelijck uyt-wijsen der redene. Als by exempel: Soo iemant wilt mediteren eenige pointen die dienen om de siele te suyveren van sonden/soo moet de redene ten eersten onder-soecken / wat verdient heeft sulcken mensch/die geschonden heeft den tempel Godts? Ten tweeden/de conscientie antwoort hier op/ dat sulcken persoon moet verdoemt zijn/ oft gesuyvert worden door tranen van penitentie: Ten derdē/ het vroegen des herten oordeelt by hem selver aldus: Ghy zijt den genen die Godts tempel hebt geschonden: Ergo soo moet ghy eenwelijcken zijn verdoemt/oft hier gekastijdt worden door penitentie. Tē vierden/soo kiest den wille/datse niet en begeert verdoemt te worden/eñ aenveerdt vrijwillichlijck de wapenen der penitentien. Eñ volgende dese maniere / kan men oock in de andere weghen voorts-gaē. Den H. Bonaventura voeght hier nader-hant by/hoe datmen door het Ghebedt geraeckt tot de waerachtige wijsheyt. Na dat wy bewesen hebben/seght hy/hoe dat men tot de waerachtighe wijsheydt gheraeckt door lesen/mediteren/etc. moeten wy bemercken/hoe dat wy daer toe komē/door bidden. Eñ wy moeten weten/ dat in het Gebedt/ drij trappen oft deelen ghevonden worden / die het selve vol-maken: van den welckē den eersten is/beklach van onse allende: den tweeden/bermhertichheyt versoecken/eñ den derden opperste eere bewijsen. Dese opperste eere en konnē wy Gode al-machtich niet bewijsen/'t en zy sake/ dat wy gratie van hem verwerven. Eñ wy en konnen de bermhertichheyt Godts om ons sijne gratie mede te deylē/niet bekomen/'t en zy dat wy onse allende beweenen/eñ hem dese te kennen gheven. Want alle vol-maeckt Ghebedt / moet dese drij deelen in hem besluyten:

Practijcke der meditatie

Drij deelen des Ghebedts.

door dien dat het een deel sonder d'ander niet ghenoechsaem en is. Het beweenen is/ aen-gaende alderley allenden/ 't zy om vergevenisse van eenighe schuldt te verkryghen / 't zy door 't verliesen van de gratie/ oft 't zy door het uyt-stellen der glorie; daer-en-boven dese dry dingen moeten oock in haer ghevonden worden/ te weten: Weedom/ schaemte ende vreese. Weedom/ ter oorsake van de schade die wy door de sonde gheleden hebben: de schaemte/ ten opsichte van het ongelijck dat wy Godt aen-ghedaen hebbē: vreese/ overmits het perijckel eñ de misdaet. Want uyt de gedachtenisse van het gene dat geleden is/ spruyt den weedom/ als iemandt indachtich is/ wat hy achter-gelaten heeft/ te weten/ het gene dat hem van rechts wegen bevolen was: wat hy bedreven heeft/ te weten de sonden die hem verboden waren; wat hy verlorē heeft/ te weten de gratie van eē Christen leven. Wt het verstant vā het gene dat tegenwoordich is/ spruyt eene schaemte/ als hy overleydt dat hy geheel achter-gegaē is, die nu behoorde op het hoochste gekomen te zyn: eñ hier-en-bovē hoedanich dat hy is/ leelijck eñ mismaeckt/ die naer Godts eygen beeldt geschapē was: wat dat hy is/ te weten eene slave/ die vry was. Wt het voor-sien van toe-komende dingen/ spruyt eene vreese/ als hy over-denckt waer henen dat hy gaet / dat hy loopt in den af-gront vā der hellen: wat hem sal ontmoeten/ het scherp eñ strangh oordeel/ het welck hy niet en kan ontgaen/ het welck nochtans rechtveerdich is: wat hy hier door behaelt den loon vā de eeuwige doodt. Eñ als wy bidden om bermhertichheydt van eenige gratie te verkrijgen/ soo moet dat geschiedē met eene over-vloedicheydt van den H. Gheest/ die voor ons selve begheert met onsprekelijcke suchtinghen/ met een betrouwende hope/ die ons komt van onsen Salich-maker/ die voor ons alle gestorvē is; met eene neerstichheydt om hulpe te versoecken van alle Godts lieve Heyligen. Ende als dese dry saken t'samen malckanderen ontmoeten/ soo begeertmen krachtelijck Godts bermhertichheydt. De overvloedicheydt der begheerten krijghtmen van den H. Geest/ want door hem zijn wy van dē Vader in den Sone eeuwelijck verkosen: door hem zijn wy in 't doopsel

In het Ghebedt moet ghevonden worden 1. Weedom. 2. Schaemte. 3. Vreese.

Rom. 8.

Hoe men krachtelijck de bermhertichheydt Godts moet begheeren. 1. Met overvloedicheydt der begeerte.

doopsel gheestelijck herboren: ende door den selven H. Gheest/ zijn wy ten laetsten eendrachtelijck vergadert in de kercke. Wy hebben eene betrouwende hope vã Christus onsen Heere/ want hy heeft sy-selven voor ons op der aerden aen de galge des crups op-ghedraghen / hy wordt oock voor ons gheoffert vã onse moeder de H. Kercke in het H. Sacrament des autaers/ tot sijnder gedachtenisse/ eñ ten laetstẽ/ overmidts dat hy hem vertoont voor sijnen hemelschen Vader/ oock nu in glorie zijnde voor ons. Wy worden verweckt om neerstelijck de hulpe der Heyligen te aen-roepen / door bescherminghe ende den dienst die ons de heylige Engelen doen/ ten opsichte van de Ghebedekens die de Heylighen voor ons storten/ eñ de verdiensten van de rechtveerdige die noch op de werelt zijn strydende. Den opperstẽ dienst/ dien wy Godt bewysen/ ypt wat gratie dat hy komt/ vereyscht dry saken. Want ten eerstẽ moet ons herte neder-gebogẽ wesen tot eene eer-biedinghe ende aen-biddinghe om de gratie te verkrygen die wy versoecken. Ten tweedẽ/ moet het verbreyt worden tot goedtgunsticheydt eñ danck segginghe. Ten derden/ moet het verheven worden tot een behaghen/ ende eene vriendelijcke t'samen-sprekinge/ gelijck eenen bruydegom met sijne bruydt/ 't welck ons den H. Gheest leert in 't boeck der Sanghen. Waer in eene wonderlijcke vreughdt ende blydschap te vinden is / is 't by al-dien dat men hier in gheschicktelijck voordts - gae: soo dat den mensch oock op getrocken worde/ ende doet de siele seggen: Het is goedt dat wy hier zijn. Ende hier moet ons Ghebedt vol-eynden / noch wy en moeten niet ophouden / tot dat wy in-gaen in de plaetse des wonderlijckẽ tabernakels/ tot dẽ huyse Godts: al-waer in de stemme des verheugens/ is dat geluyt des genes die bliudelijck etende is. Ende op dat ghy soudt mogen gebogen zijn/ tot eer-biedinge/ verwondert u van de ongemeten Godlijcke Majesteyt/ eñ aensiet uwe onweerdicheyt. Op dat u herte verbreydt soude mogen worden tot goet-gunsticheyt/ bemerct de goetheyt Godts/ ende besiet uwe snootheyt. Op dat ghy verheven mooght worden/ tot een behagẽ/ over-leght de Goddelijcke liefde/ ende aen-merckt

2. Met eene betrouwende hope.

3. Met neerstelijck de hulpe der Heylighen te aen-roepen.

Marc. 9.

Psal. 41.

uwe flauwicheydt: soo sult ghy door dit bemercken moghen op-ghetrocken worden in den gheest.

Den E. P. Arias/ in het boeckxke dat hy gemaeckt heeft van de maniere van mediterē/ vermaent desgelyckē dat wy d'affectie van de liefde Godts moeten verwecken/ naer dat wy ons in eenige deught/ eñ d'andere affectien geoeffent sullen hebbē/ eñ dat door het bemercken van eenighe Goddelycke volmaecktheden. Eñ op dat dit klaerlyck blycke/ bemerckt/ dat de meditatie besonderlyck in-ghestelt wordt/ om ons leven te beteren/ ende dat men oversulcks daer in eenighe deughdt moet aen-mercken/ eñ tot de selve ons verwecken; eñ dit niet luyelyck/ maer acht slaende op sy-selven/ ende bemerckende hoe tragelyck dat wy de selve tot noch toe geoeffent hebben. Eñ aldus doende oeffent-men hem in de affectien van de eerste weke/ ende in den suyverenden wech. Eñ men neemt naderhant voor hem/ de selve naer het exempel van onsen Salich-maker/ eñ der Heyligen te oeffenen/ 't welck eene affectie is van naer-volginge/ die past op de tweede eñ derde weke/ eñ op het verlichtende levē. Daer naer verweckt haer de siele/ door de liefde eñ wel-daden Godts/ het welck aen-gaet de vierde weke/ eñ het vereenigende leven. Soo dat mē hem in de eerste weke/ alsmen sy-selven voor ooghen stelt de sonde daer men in gevallen is/ oft de deught de welcke men veronachtsaemt heeft/ tot leet-wesen begeeft; Ten tweeden/ tot d'affectie van naer-volginge; Ten derden/ tot de liefde. In de tweede weke/ wordt ons ten eersten voor oogen ghestelt de naer-volginghe van eenich goet exempel; Ten tweeden/ een leet-wesen ende schaemte dat wy het selve veronachtsaēt hebben; de welcke affectie oock vermeerdert wort door het over-leggen van Godts wel-daden: Ten laetsten wort men ontsteken tot de liefde Godts. Is't sake dat de materie van onse meditatie is/ eenighe volmaecthe yt/ oft weldaet van Godt al-machtich: Soo behoort de meditatie/ ten eersten ghevoeght te worden tot de liefde Godts/ waer naer volght een leet-wesen/ dat wy de gheboden van onsen alderliefsten Heere over-treden hebben: Ten laetsten/ nemen wy voor ons onsen Heere naer te volgen. Ick

Hoe mē in de meditatie de affectie der deughden moet verwecken.

hebbe

hebbe in't ghemeyn gheseydt / dat men in de meditatie de deughdt die men verweckt heeft / tot syselven moet voeghen / maer men moet hem boven al begheven tot de oeffeninghe van gheloove / hope / ende liefde: het welck seer licht om doen is. Want wy moeten gelooven / ende ons vastelijck laten voorstaen / dat alle dingen / ghelijck voor ons alleen / uyt eene oneyndelijcke liefde van Godt geschapen zijn / ende 't selve oock verstaen van het gene dat onsen Salich-maker voor ons gheseydt ende ghedaen heeft / het welck onse affectie wonderlijcken ontsteeckt: Ende aldus doende / oeffenen wy ons geloove / ende maken het selve levendich; dat ons sonderlingh aen-prijst den E. P. Puente §.6. van sijne Inleydinghe; ende Bartholomeus Salutius / in het Hofken der Ghebeden: want als wy bemercken dat het om onsen t'wille gedaen is / soo wordt men lichtelijck onsteken tot eene hope / ende begeerte om hem naer te volghen / ende ten laetsten de liefde; al is 't dat dese meer door eene vrijwillige liefde van Godt / ende van Christus onsen Salich-maker in ons verweckt wordt. Is't by al-dien dat de meditatie aldus ghevoeght wort tot eenighe Goddelijcke / oft Sedelijcke deughdt te oeffenen / ende aldus den wille voor-ghestelt wort / soo datse van de selve bemindt wordt / ende de sonde versoeyt / soo salse altijdt nut ende profytich wesen.

Is't sake dat de materie van de meditatie / anders niet en is / dan eene sententie; soo moetmen nochtans de deughdt / die daer in gherecommandeert wordt met alle hare behoorlijcke omstanden bemercken / te weten / wie / waer / om wat redene / in wat maniere / wanneer dat Christus de selve / oft den H. Geest door d'Apostelen / oft Propheten heeft uyt-gesproken. Is 't datter eenighe sonde in de materie berispt wort / ende dat de selve / oft de deught die dese tegen is voor de materie van de meditatie ghekosen wordt / als-dan moet men de sonde ende de deughdt bemercken / ende de gheleghentheydt om de deughdt te beoeffenen / gelijck ons voor oogen gestelt wort in het beeldt van de deughdt / ende de sonde te weghen. Maer als-men wil contempleren van eenige creature / behalven de Goddelijcke volmaecktheden die in de selve uyt-schijnen / soo sult ghy daer lichtelijck

Hoe datmen op eenighe sententie mediteren sal.

eenighe onderwysinghe/ te weten/ eenighe deught uyt-trecke. (Gelijck onsen Salich-maker syne discipelen heeft leeren betrouwen / uyt het aenschouwen vā de veghelē des lochts/ ēn de lelien des velts:) ēn leet-wesen in u verwecken/ dat ghy niet neerstelijck uyt-ghedruckt en hebt in u leven de deughdt in de materie van de voor-ghestelde meditatie. Ende aldus sal gheschieden/ het ghene dat den H. Augustinus seght; de meditatie brenght voort des wetenschap/ de wetenschap/ berou ēn leet-wesen/ het leet-wesen devotie/ ēn de devotie vol-maeckt het gebedt.

Matth. 6.

August. l. de spiritu & anima cap. 70.

Het gene dat kan dienen/ soo in de meditatie ende in de affectie te volherden.

Wt het gene dat tot noch toe ghesept is / blyckt/ dat een-ieghelijck hem kan oeffenen in de selve meditatie in de dry weghen/ oft hare affectien. Maer door dien dat het dick-wyls lastich valt/ in de selve langh te volherden / soo bemerckt dry saken/ die u grootelijcks hier in sullen helpen.

1. D'omstanden.

Ten eersten/ soetelijck/ ende neerstelijck te letten op de omstanden van het exempel onses Salich-makers / oft van de deughdt. Want men moet hem wachten van sy-selven ghewelt te doen/ ghemerckt dat de siele meer beweeght wordt / door een soet ēn een innich bewercken ende over-leggen van de omstanden der deughdt / dan door ghewelt / ende het her-halen van eenighe proposten/ ende wercken.

2. Ghemeyne plaetsen.

Guilielm. Paris. in Rhetor. div.

Vinc. tract. de vit. Spirit.

Ten tweeden/ te hebben eenige sekere bemerckinghen / ende als ghemeyne plaetsen/ waer door ghy u Ghebedt soudt mogen vruchtbaer ende profytich maken/ gelijck Guilielmus Parisiensis spreeckt in syne Goddelijcke Rhetorijcke/ alwaer hy de maniere van mediteren beschrijft. Soodanighe plaetsen stelt ons den H. Vincentius voor ooghen in een tractaet dat hy ghemaeckt heeft / van het gheestelijck leven/ ende eenige andere. Ende het schijnt dat alle meditatie is ghelijck eene maniere van sy-selven te beraden: want het eynde van den genen die mediteert / moet wesen / hem-selven te verwecken tot Godtvruchtighe affectien / syn herte ende syn ghemoet slap/ traech/ ende twyfelachtich zijnde/ te ontsteken tot den lof van Godt al-machtich/ tot de voor-ghestelde deughdt / ende om hem wel te beraden. Het welck door dese naer-volghende Capittelen lichtelijck sal konnen gheschieden.

Want/

Want / naer dat iemandt in eenich mysterie / oft eenige volmaecktheydt van Godt / oft eenige creature / waer op dat hy heeft beginnen te letten / eenighe deughdt bemerckt sal hebben / die hy geerne in syne siele soude willen plantē; die moet voorts leetwesen verwecken / dat hy de selve tot noch toe / niet vervolght en heeft / ende voor hem nemen dese te volghen; maer aen-ghesien dat hy dit niet en vermach / sonder Godts gratie / moet hem oeffenen in Godts teghen-woordicheydt / in ootmoedicheydt / mistrouwen syns selfs / ende betrouwen op Godt.

Men m[oet] de deucht bemerck[en] ē verw[ecken].

Men moet hem oeffenen in 't mistrouwē syns selfs.

Daer naer / op dat hy synen wille ontsteke / syn eynde voor ooghen stellende / dat hy ten eersten bemercke / wat gemack dat hem komt uyt de deught / ende wat ongemack hier-en-tegē uyt de sonde / ende wat gheleghentheden dat hy van dese twee heeft.

Hoe dat den wille verweckt moet worden.

Ten ij. is 't dat hy voorder begheert te gaen / dat hy over dencke / wat dat hy soude willen raden aen synen vriendt / die raedt van hem soude begeerē om dese deughdt te moghen beoeffenen / ende door wat gelijckenisse dat hy hem die soude aen-prysen / ende dat hy het selve voor hem selver neme te doen.

Ten iij. dat hy over-legge wat dat hy soude willen gedaen hebben in de ure syns doodts; Ten iiij. hoe dat hy soude wenschē / in den dach des oordeels / dese deught geoeffent te hebbē. Ten v. wat hy soude wenschen ghedaen te hebben in alle eeuwicheyt.

Ten vj. dat de Heyligen ons in dese deught voorghegaen zijn / door haer exempel / ende wat ghevoelen dat sy daer af ghehadt hebben / door schriften achter-ghelaten. Insghelijcks wat hier af geseydt hebben de Philosophen / ende wijse mannen.

Ten vij. men mach denckē / wat eenen vrede / vrijdom / ē glorie dat hy geniet / die dese deught onderhoudt; ē hier-en-teghen / hoe ongherust / ende ongeeert dat desen blijft / die de sonde onder-worpen is.

Ten viij. dat hy sy-selven onder-vraghe / wat het doch is / dat hem verweckt / om de sonde voor de deught te stellen; ende hy sal bevinden / dat het anders niet en is / dan eene snoode / verganckelijcke / ende onversadelijcke wel-luste. Dat hy dan eenen kloecken moet scheppe met den verloren sone / ende segghe: Ick sal door de deughdt gaen tot de fon-

Bemerckt 1. het eynde vā uwe scheppinghe / ende hoe grootelijcks dat de deucht hier toe helpt.
2. Wat ghy uwen vrient soudt raden / ē door wat gelijckenisse.
3. Wat hy soude wenschē in de ure des doodts.
4. In 't oordeel.
5. In der eeuwicheydt.
6. D' exempelē der Heyligen.
7. Overleght den vrede die de deughdt vergheselschapt.
8. Eene oprechte blijdschap van de selve.

teyne van alle goedt/ ende sal water scheppen met blydschap upt des Salich-makers fonteynen en ick sal versaedt worden; liever dan upt den stinckenden poel van dese werelt / met grooten arbeydt soecken door de sonden mijnen dorst te blusschen.

9. Verweckt u selven/ door het exempel Christi/ ende sijne leeringe.

Ten negensten/ men moet upt het leven van Christus onsen Salich-maker exempel trecken van de deught de welcke ons voor gestelt is/ en upt eenige sententie der heyligher Schrifture / de welcke altijdt in grooter weerden ghehouden moet worden.

10. Oock door veel weldaden Godts.

Ten x. dat hy over-legghe de wel-daden Godts/ waer door hy bekent/ dat hy ten minsten upt danckbaerheyt verbonden is / om de deught t'omhelsen.

11. Neemt voor u liever Godt te dienen door de deught N. dan den duyvel door de sonde

Ten xj. dat hy by sy-selvẽ aldus sluyte: Niemant en kan twee Heerẽ dienẽ; oft men moet door de sonde aen dẽ duyvel/ oft door de deught/ Godt almachtich dienen: maer het is veel beter/ Godt te dienen/ die het opperste / ende alder-volmaeckste goedt is/ dan onsen gesworen vijant. Dat hy dan voor hem neme/ het selve/ upt eene oprechte liefde te doen/ geholpen zijnde door sijne Goddelijcke gratie.

12. Versoeckt hier by uwe begeertẽ/ ooc met smeeckẽ/ soo voor u als voor andere.

Ten xij. soo moet hy dese deught die hy in de materie bemerckt heeft ootmoedelijc van Godt begeeren/ ja smeecken om die te verkrijgen door het lijdẽ van onsen Salich-maker/ door het tusschen-sprekẽ van de H. V. ende dat hy niet alleen om dese deught en bidde/ maer ooc om d'andere sonder eenige twijfelachtichept/ ende met een sonderlingh betrouwẽ.

Ten laetsten / de liefde indachtich zijnde / dat hy Godt bidde/ daer hy voor gehouden is te bidden.

Wat men moet doẽ/ na de meditatie.

1. Danckt Godt.

Als de meditatie vol-eynt is/ soo moet hy ten eersten Godt danckẽ dat de selve wel vol-bracht is/ en voor alle andere ontfangẽ weldaden/ en den Heere op-dragen sy-selven en al wat hem aen-gaet.

2. Vernieuwt uwe propoosten.

Ten 2. over-legghen hoe dat hy dien dach met de hulpe Godts/ en door de meditatie die hy gedaẽ heeft/ sijne onvolmaecktheden / ende sonden sal mogen vlieden.

3. Stiert het ghene dat u te doen staet/ tot Godt.

4. Maeckt u ghereedt tot teghenheydt.

Ten 3. moet hy voor-sien wat hem dien dach te doen staet/ en in welcker voegen / hy het selve in de teghen-woordichept Godts/ Godt-vruchtelijck sal konnen aen-leggen. Ten 4. wat hem soude moghen ont-moeten/ dat hem tegen soude mogen zijn/ waer toe hy hem ghereedt ende veerdich sal maken.

Be-

Bemerckt/dat hier in geender manieren geleert en wort/dese maniere te ghebruycken/ om alle dese middelē in eene meditatie te over-loopē/maer dat-men al-daer behoort op te houdē/al-waer mē de devotie gevonden sal hebben/daer men naer ghesocht heeft. Eñ aen-gesien/dat het dick-wijls genoech is/ om den wille te bewegen/neerstelijck/eñ soetelijck/ (gelijc boven gesept is) te letten op de om-standē vā eenich exempel van onsen Salich-maker/oft de nature vā eenige deught/sonder eenige andere hulpe; soo blijckt het dat wy dese middelen dā alleen moeten ghebruycken/ als ons herte dorre eñ drooch is.

Men moet al het ghene dat voor-sept is / op eene meditatie niet overloopen.

Het derde/'twelck dient/om d'affectie sonder ophouden te vervolgen/is (gelijck verscheyden leerē) eene berispinghe sijns selfs/ sy-selven aen-spreken/ op-draghen/biddinghen/smeeckingen / verwonderinghen/verlangen ende wenschen naer de deught/ oft versuchtingen: welcke niet anders en zijn / dan korte gebedekens/waer door de siele hare begeertē te kennen geeft/nademael dat de selve door de meditatie / oft door eene sonderlinghe gratie van den H. Gheest/hier toe verweckt is gheweest. De siele kan tot Godt versuchten uyt eene begheerte: Ten eersten/om de sonden uyt te roeyen; Ten tweeden/ om de deughden in te plantē; Ten derden/om onsen Salich-maker naer te volgen/ende mede-lijdē met hem te hebbē; Ten vierden/ende besonder/om Godt te beminnen/ende hem te ghenieten / met eene verwonderinghe ende blijdschap van sijne goedtheydt.

3. Middelen om d'affectie te vervolgen.

Wat dat versuchtingē zijn

De fonteynē der selver.

Ghy hebt dan dryderley manierē/waer door ghy in de selve deught te oeffenen/ sult komen vol-herden: wāt hier uyt spruyt sonderlingh het profijt vā de meditatie/is't dat voor al/gelijck ick boven gewaerschouwt hebbe/de propoosten ende voor-nemē van de deughden niet in't wildt gemaeckt en worden; maer ghelijck dick-wijls ghesepdt sal worden/ haerder gelegentheden in't besonder over-leyt worden/ten minsten in't laetste van de meditatie/ ende dat hier door de siele gereet gemaeckt worde. Den H. Ignatius prijst oock besonderlijc het vernieuwē van het goet voor-nemen/ 'twelc klaerder bewesen sal worden met exempelen/ende door het gene/ dat door de beeldekens in't besonder sal verklaert worden.

Hoe dat men de propoostē moet maken/ ende de ghelegheytheden waer moet nemen.

Het is goet sijn voor-nemen te vernieuwen.

Waer in zijn drij dinghen besonderlijck besloten. Het ghebet is ghelijck de practijcke vā de meditatie.

den. De welcke in drij deelen/ gedeylt konnen wor- den; Ten eersten/ het beeldt selve/ ende zijnder deelē verklaringhe; daer naer de meditatie hier toe die- nende/ aen-gesien dat daer in selve begrepen wort; Ten laetsten/ het ghebedt/ 't welck zy / ghelyck de practycke/ ende de verweckselen van de meditatie begrijpende/ cū te passe komende eenen-iegelycken/ van wat deughdt/ dat hem ghelieve te mediteren. Want dit zijn/ gelijck gemeyne middelen ende ver- wecksselen tot de deughdt eū tot de volmaecktheyt/ in een gebedt begrepen/ ende zijn machtich om ons sonderlingh tot de deught te vervoorderē by exem- pel/ op dat de verduldicheyt in ons herte soude mo- gen wortelen. Neemt dan/ datter iemant is/ die in eenich mysterie de verduldicheyt/ de welcke hē voor oogen ghestelt wort/ naer-volgen wilt/ ende dat hy begeert te proevē/ oft sijnen wille slap/ oft wel veer- dich is/ soo sal hier uyt hulpe ende bystant vinden;

Als iemandt dorre is/ kan de ghebeden passen op elcke deughdt.

Eū is't by al-dien dat het iemant niet en lust te me- diteren/ soo sal hy konnen elck ghebedt / welck in't generael tot de deught gevoeght wort/ in't beson- der tot de deughdt die hy sy-selven voor ooghen gestelt heeft/ oft daer hy naer tracht/ kommē voegē: gelyck dit naderhant claerlycken sal blyckē als-mē de oeffeninge te wercke sal stellē. By exempel/ daer is iemant/ die in de Geboorte onses Salichmakers/ het exempel van sijne diep-grondige ootmoedicheyt bemerckt heeft/ eū hy soeckt het selde naer te volgē/ maer hy en kā alle de hooft-pointē/ door verstrout- heyt van sinne niet over-leggē/ want dit wort hier geleert/ eū niet van de meditatien/ oft ghebeden al- leenlijck te over-lesen) wat sal desen doen? Het sal seer profytich wesen/ dat hy de deught/ eū hare om- standen een weynich bemercke/ gelijck de selve ons in het beelt voor-gestelt worden/ eū dat ontrent den tydt van eenen Miserere/ oft twee/ eū dat hy/ daer naer het gebedt lese/ 't welck naer de meditatie van het betrouwen op Godt/ eū van het mistrouwen vā sijn eygen selven ghestelt wort/ maer dit allenghs- kens ende bedachtelijck. Ende dat hy nader-handt voorts-gae / is't by al-dien dat het selve hem alsoo goet-dunckt. Want als hy de devotie gevonden sal hebben/ die hy gesocht heeft/ soo en moet hy gheen

Bemerckt dat men de ghebeden be- dachtelyck moet lesen.

voorder

voorder moyete doen/oft arbeyden: maer hy moet daer in rusten/volgende den H. Gheest/die ons hier in sal leyden. Dan gelyck ic geseyt hebbe/de vrucht sal alleenlijc veropenbaren/als-men tot de oeffeninge hem sal beginnen te begeven. Want wat souder soeter/ oft lieffelijcker konnen ghevonden worden/ door eenen die hem tot de meditatie wilt begeven/ ende tot het oeffenen der deught / dan in stilte des herten/eñ des lichaems/ dese beelden in't besonder t'aenschouwen/ende soo wel syn herte/als syne oogen hier door vermaken? Wat souder profytelijcker oft nutter konnen gevonden worden/door den genē die by sy selven beraedt/tot wat staet van levē/dat hy hem wilt begevē/wat ampt dat hy begeert t'aēveerdē/oft hy hem tot eē volmaecter oeffeninge sal schicken/dan in eene heylige stilte/ in syn kamerkē vertrocken zynde/eñ besonderlijc in't secreet sijnder hertē/dese voorgestelde sakē te door-wādelē/eñ met eenē dē alderbestē wech der salicheyt te bespeuren. Dat is eene vermakelijcke / ende profytelijcke sake de beelden t'aenschouwē soo om de deught te beminnen / als oock om syn beraedt wel aen te stellen.

Tot de practycke/oft het gebruyck/van het gene dat tot noch toe geseyt is/soo is dit naer-volgende eene seer lichte ende behendige maniere te weten: naer dat gy de materie/oft het point der meditatie over-lesen sult hebben/maeckt by u selven dese questien; Ten eersten/ Wat staet my in dese materie te bemercken? Ten 2. wat moet ick wegen tot mijnen voort-ganck? Ten 3. wat affectien moet ick in my verwecken eñ gevoelen/dese sake aldus over-leydt hebbende? Ten 4. in welcker voegē/ eñ wat manieren/ende wanneer sal ic dese leeringen/die my hier voor-gestelt wordē te wercke moetē stellē? Ten 5. hoe moet ick aldus beweeght zynde met mijnen Godt spreken? Noch eene andere pracktycke van mediteren/sal oock konnen wesen vā den E. P. Borgias/ die uyt alle dingen track eenige beschaemtheyt; Tē 2. danck-segghinge; Ten 3. eenighe begheerte; ghelijck betoont wordt/in syn boecksken? Bemerckt dese korte eñ profijtelijcke practycke om te mediteren.

Soodanighe is oock de maniere/ de welcke leert den E. P. Capella; te weten: Ten eersten/bemerckinghe: Ten tweeden/ danck-segghinghe: Ten derden/beschaemte: Ten vierden / iet begheeren: Ten vijfden / dat men hem moet oeffenen in het op-draghen van sy-selven.

AEN-MERCKINGHE OP HET XI. BEELDT.

Wilt ghy weten de maniere van mediteren? aensiet dese in 't misterie van de gheboorte.

VBereyt hebbende om te mediteren, soo verkiest de materie; als hier, by exempel de [A] gheboorte Christi: over-leght oft schildert de materie met alle d'omstandẽ in u [B] herte, 't welck den vrede onder-houdt: ten 1. [D] wie daer gheboren wort: ten 2. [E] hoe, watter ghesschiedt ende geseyt wordt: ten 3. [F] waer ende wanneer: tẽ 4. [G] waerom, te vveten, om Adam, ende ons allen te verlossen: ten 5. treckt uyt elck eenighe [H] deught, soo ghy hier siet uyt elck perck eene strepe tot de deught als u metter hant vvijsende; ende bemerct vvat [I] occasie ghy der selver hebt. Verfoeyt [K] sonde. Vervveckt dick-vvijls [L] dancbaerheyt, [M] blijdschap [N] vervvonderinghe ende [O] mede-lijden: maer oeffent over al in alle materie eerst [P] het gheloof, hope ende liefde. Neemt vvel vvaer de [Q] deught die in 't misterie verschijnt ende geleert vvort. Ende al hebt ghy uvve meditatie genomen, alleenlijck op eene [R] leeringe oft onder-vvijs, soo bemerct even-vvel de voor-seyde om-standen, maer meest vvat [S] deught het leert, ende vvat occasie van deselue is: ende oeffent met eenen de voor-seyde affectien.

VII 11

Het XXIV. Capittel.

Meditatie van de gheboorte Christi, in de vvelcke de practijcke van de voorseyde maniere bevvesen vvordt, ende vvy tot de liefde vvorden ontsteken.

Voor-stellinghe der plaetse, ghelijck in't beeldt.

Het ghebedt om liefde te vervverven, ghelijck voren staet.

Het 1. point. Bemerckt dit groot misterie / in het welcke den Sone Godts / d'eeuwighe Wijsheydt / ende het Woordt des Vaders is ghewordeu een kindt van eenen dage op der aerden. Is't dā oock gheloovelijck dat Godt met de menschen woonen soude op der aerdē? Is't dat den hemel ende de hemelen der hemelen u niet en begrijpē / hoe veel min dese kribbe? Voor-waer heden wordt een wonderlijck misterie verklaert / de naturē wordē vernieut. Nu mach-mē uyt-roepen: Den bermhertigen ende ghenadigen Heere heeft ghemaeckt eene ghedenckenisse van sijne wonderlijckheden. Want niet en isser soo wonderlijc als dit woort / dat Godt / Godt blijvende / mensch is ghewordeu; ende dat den eeuwighen / ende de Wijsheydt selve / geworden is een kindt van eenen daghe / etc. Uwe wetentheydt is wonderlijck tot ons ghewordeu / ende wy en sullen tot die niet konnen geraken: Heere wie heeft uwē sin ghekent / oft wie heeft uwen raedts-man gheweest? Komt dan ende laet ons dit woort sien / datter gheschiedt is / dat den Heere ons getoont heeft / laet ons met betrouwē gaen na den throon sijnder bermhertichepdt.

Het geloove. 2. Paral. 6. Psal. 110. Psal. 138. Rom. 11. Lucæ 2.

Want wat sult ghy alder-soetsten Jesu ons konnen weygheren / die u gheweerdicht u selven ons te gheven? Wat sal ons uwen eeuwighen Vader konnen ontseggen / die sijnen eyghen Sone niet en heeft ghespaert / maer heeft dien voor ons allen ghelevert? Siet ick ben in sonden ontfanghen / ende de quade / der welcker gheen getal en is / hebben my om-ringhelt: nochtans en sal ick nu niet vreesen / want ghy zijt Emanuel / dat is Godt met ons. Ghy

De hope. Psal. 50.

en komt myn uwe gaven niet ontsegghen / die u ghe-
Luc. 1. weerdicht hebt voor my te openen het binnenste
uwer bermherticheyt/in de welcke ghy op-gaende
uyt den hooghen ons besoeckt. Gheeft my Heere om
de glorie uwes naems / dat ick vervult met dit be-
trouwen u mach in blyschap dienen/ende niemandt
en soecke te behaghen/noch vreese te mishagen dan
u; aen-ghesien ghy alleen myne al ende mynen
Godt zyt/dat ick niemandt en bemmine dan om u/
aen-ghesien ghy myn eenich goedt zyt / ende ghy u
gheweerdicht hebt myns ghedachtich te wesen op
den hooghen stoel uwer glorien.

Want wie en soude alder-goedertierenste Jesu/
uwe liefde ende goedertierenheyt die haer nu open-
De liefde tot u elcke de meditatie ge-stiert wordt. baert/niet ontsteken? Uwe Majesteyt verheught
haer als eenen reuse om den wech te loopen / en syn-
nen uyt - ganck is van den hooghen hemel / en syn
Psal. 18. ontmoete is tot het hooghste van den selven/en daer
en is niemandt die hem soude konnen verborgen vā
syne hitte. O ongemeten liefde mynen Godt/maeckt
my een met u/ghelyck den Vader ende den Sone eē
Leet-wesen. zyn. Voorwaer myn herte is seer bedroeft/dat my-
ne sonden N. tot noch toe u van my gheschevden
hebben; maer ick bidde u worpt dese achter uwen
rugghe/ op dat ick uwe liefde mach na-volghen en
vol-maecktelyck uyt-drucken / met sulcke en sulcke
Verwonderinghe. oorsake N. want hoe sal ic myne hulpe konnē wey-
geren mynen naesten/hoe verworpen hy ooc zy/als
ick aen-sie dat uwe Majesteyt haer heeft vernedert/
en ghy om onsent wille hebt aen-genomen de ghe-
daente van een slave, doen wy noch uwe vyanden
Berispinghe ende noodinghe. warē? Den knecht en is niet meerder dan den Heere/
ghy zyt ghekomen om te dienen / ende niet om ge-
dient te worden/ om dat ghy ons de liefde sout lee-
Philip. 2. ren/ende soudt genesen de meeste wonde onse hoo-
Matth. 10. veerdicheyt. Ende wy moeten volgen d'exempelen
Matth. 20. van onsen Heere. Want wie soude de weerde der
Vraghe. selver gekent hebben op dese aerde/bedeckt met de
duysternisse des doots/daer de sonde en onwetent-
heydt over-vloedich waren / ten ware ghy Heere
mynen Godt ons alsoo hadt door u exempel ghe-
leert? Siet nademael dat ghy u gheweerdicht hebt/
niet alleen eens/ maer dick-myls ons de liefde te
bevelen/

bevelen/sal het dan noch verdrieten aen de soldaten hunnen Capiteyn te volghen/aen de knechten hunnen Heere/aen d'onder-saten hunnē Koninck/ende aen de creaturen hunnen Schepper? Mijne ooghen hebben ghesien mijne onvolmaecktheydt/ ontfermt u mijnder ende verhoort my: want mijne siele op u alleen betrouwt: Gheeft my volmaeckte liefde / dat ick gheene persoonen uyt nemende mach arbeyden eenen-gelijckē/sonderlinge mijne vijanden/deught te doen om uwen name. Ick bidde u Heere weest ghedachtich/dat ghy voor ons geboren ende gestorven zijt / ende en verworpt niet / dit mijn ghebedt ende offerande. Beringhe.

Want ick offere my aen u / om dat ick u oprechtelijck soude beminnen / ende alle mijne naesten insghelijcks om uwen t' wille: want in dien ick maer de vrienden en beminne/en doen de Heydenen dat oock niet? Ick sal dan door uwe gratie bidden voor de ghene/die my vervolghen: ick sal deughdt doen aen de ghene die my haten /, om dat ick soude moghen ghetelt worden onder de kinderen van den eeuwighen Vader / die sijne sonne laet op-gaen op de goede ende quade /ende reghent op de rechtveerdighe ende onrechtveerdighe: Ick wete wel / dat dit niet en is in de macht van den ghenen/ die wilt oft loopt / maer o Godt / in de uwe / die ontfermt. want wy en konnen sonder u niet doen/ noch wy en zijn niet ghenoechsaem uyt ons selven iet te peysen als uyt ons selven / maer onse ghenoechsaemheydt is uyt u alleen / hoe wel wy sien dat dese liefde een groot behulp ende troost is tot het leven: want eenē broeder/die van sijnen broeder gheholpen wordt op desen swaren ende seer perijkeleusen wech / is ghelijck eene stercke stadt/ ende daer en is gheene droeversake / dan met iemandē twistich te zijn: Want wat quaedt en worpt de tweedrachtichheydt niet uyt/ghemerckt dat sy het herte quelt in drij manieren / te weten/ sy vervult de ghepeysen ende memorie met onkuysche in-beeldinghen / sy scherpt de tonghe/ende vervult die als met venijn / na datter gheschreven staet: Hunne tonge is een scherp sweert/ ende ongeneselijck venijn vanden aspicx/met welck

Matth.5.

Wantrouwē sijns selfs en betrouwē op Godt.

Rom.9.

2.Cor.3.

Psalm. 56.

de quade wercken over-komen / als vruchten der boosheydt.

Bemerct het prijs der deughdt ende slaver-nijs der sonde om syn eynde te krijghen.

Maer wat dwaesheydt ende onwijsheydt is 't / de sonde voor de deughdt te verkiesen / de dwaesheydt voor de voorsichticheydt / de kleynmoedicheyt voor de sterckmoedicheydt / d' on-rechtveerdicheydt voor de rechtveerdicheydt / d' onmaticheydt voor de maticheydt, ter wijle niet de sonde / maer dese deughden hun al t'samen tot de liefde voeghen / wiens vrucht seer over-vloedich ende soet is in de memorie / verstant ende wille. Maer mijne siele / laet ons sien wat oorsaken dat wy van d' een en d' ander hebben om de deughdt te ghebruycken / ende de sonden af te sweeré ende te versoeken. R. Ende wie is soo onvoorsichtich / die eenen anderen soudt willen raden

Dat ghy eenen anderen soudt raden / doet dat.

vijandtschap te onder-houden / om wat oorsake het oock zy / 't en zy dat hy is nyt-sinnich ende boos? Want en is de liefde met den naesten niet 't selve / dat den kalck is in den muer? voor-waer desen sal sonder den mortel vallen / ende hy en sal alleen niet konnen staen in de slach-orden / die de liefde niet ghevoeght en sal hebben met sijnen mede-ghesellE. Maer dit en open-baert hem noyt beter dan in de

Wat ghy in de doodt sout wenschen.

ure des doots: want wat Christen wilt met iemant twist hebben / als hy hem ghereedt maeckt om tot den Rechter te gaen / die ons weder-om meten sal met de selve mate daer wy mede ghemeten sullen hebben?

Wat in 't oordeel.

2. Pet. 4.

Want in der waerheyt dese deughdt alleen sal in het oordeel het proces winnen / want de liefde bedeckt de menighte der sonden / ende hy sal naeckt verschijnen / die niet ghekleedt en is met dit bruyloft-kleedt / ende al-soo ghewoorpen worden in de uyterste duysternissen.

Wat ghy in de eeuwichheyt sout wenschen.

Daer-om Heere begeere ick dese alleen van u / ick wille de liefde alleen / ende ick sal die eeuwelijcken willen; oft ick sal my bedroeven / dat ickse niet ghewilt en hebbe / 't welck soo ick hope / niet ghescheiden en sal: Ick sal dan maken / dat d' oorsake niet en sal voor-by gaen / van sulcks als ick wenschen sal in der eeuwichheydt ghedaen te hebben.

Hier-om is 't dat de Heylighen dese deught soo

seer

seer hebben gerecommandeert met hunne schriften ende exempelen: den discipel die ghy goeden Jesu soo seer beminde / en wiste niet anders te verkondigen van de wet der liefden: ende hoe prijsen de heydenen (aen de welcke ghy o Sonne der rechtveerdicheyt niet en zijt op-ghegaen) de eendrachticheyt / door de welcke kleyne dinghen wassen?

Siet d'exempelē der Heylighen.

Ende hoe grooter vrede der herten / hoe grooter vertroostinghe in den H. Gheest is hier door te vinden / die uwe Heyligen gheproeft hebben / ende proeven alle lief-hebbers der liefden. Voor-waer desen vrede vloeyende uyt de waerachtighe deughdt / gaet alle ghevoelen te boven / want o alder-soetsten Jesu uwe plaetse is ghemaeckt in vrede. Ende daer ghy zijt / moet vrede zijn in den H. Gheest: ghelijck daer is tribulatie ende benautheyt in alle siele die quaet doet.

Hoe grooten vrede uyt de soude komē.

Phil. 4.
Rom. 14.

Wat kander dan zijn dat my van dese deughdt soude konnē af-keeren? eene ijdele ende onreyne vermakinghe / die genomen soude worden uyt den seer leelijcken poel der sonde? Die sonde schijnt om de eygene liefde in ons herte te stoorten wat bitterachtighe wel-luste; maer soo haest als sy 't in-ghestort heeft / is die verdwenen / ende daer en blijft maer het leet-wesen / onruste der herten ende droefheydt. In dien ick lust hebbe om my te vermaken / 't is my geoorloft wateren in blijdschap te putten / uyt u fonteyne van alle goederen / door het behulp der deughe der welcker wateren die gedroncken sal hebben / die sal noch dorst hebben sonder pijne / ende sal versaedt worden sonder walghinghe oft vernoeyinghe / ende sal in u het opperste goedt verblijden. Maer niet en wondt mijn herte soo seer / dan dit u woordt ende exempel / waer mede ghy dit teecken aen uwe kinderē gestelt hebt: want hier aen sullen alle menschen bekennen / dat sy uwe discipelen zijn / in dien sy liefde tot malckanderen hebben.

Datter niet en is / waer om de sonde kan behagē.

Siet het exempel ende leeringe Christi.

Hier toe dienen de wel-daden / met de welcke ghy door uwe oneyndelijcke liefde my hebt voor komen ende daghelijcks noch voor-komt; want ghy wilt ons o beminner der menschen tot de deughdt trecken met seelkens der liefden. O hoe vierichlijck

Met hoe groote wel-daden Godt ons noot tot de deughdt.

behoorde ick alle deughdt / die uwe Majesteyt my voorleydt / te omhelsen; aengesien ghy mijn herte wondt met soo veel wel-daden / als met pijlen der liefde! Voor-waer 't soude eene seer groote ondanckbaerheydt zijn 't selve aen mijnen Heere ende Godt ende aen mijnen milden ghever te weygheren: uwe bermhertichheydt o Heere moet sijnen dienaer hier af verhoeden.

'T is beter Godt te dienen door de deughdt dan den duyvel door de sonde te dienen.

Maer hoe wel mijnen Godt / dit alsoo niet en ware; en is 't nochtans niet beter u Koninck der Koninghen ende Heere der Heeren door de deught te dienen / dan aen onsen meest gheslaghen vyandt door de sonde om niet verkocht te worden / ende komen onder het jock van den alder wreetsten tyrant? Och 't en moet noyt iemandt in den sinne komen soo uyt-sinnich te worden / dat hy verlaten hebbende u / het opperste goedt ende oppersten Koninck / soude aenhanghen het opperste quaedt ende den ghesla-ghen vyandt / mogheliick ghelockt door de blijschap van eenen oogen-blick. O menschelijcke verblindtheydt o onse onwijsheyt! o hoe ijdel zijn de kinderen der menschen in 't weghen! want ghy zijt den alder-machtichsten / al-der wijsten / de fonteyne van alle goederen / alle goedt is ons van uwe milde handt komende: ghy allen versaedt ende vervult onse herte / ghy zijt over al teghen-woordich / ende de deught treckt my tot u / uwe goedertierentheydt noodt my / ende de liefde dwinght my / het is my dan goet u aen te hangen / ende mijne hope te stellen in mijnen Heere. O menschen maeckt u ledich / ende siet / hoe soet den Heere is / hoe weerdich hy is om glorie ende eere te ontfanghen. Kinderen der menschen / hoe langhe sult ghy wesen swaer van herten / waer toe bemindt ghy ijdelheydt / ende soeckt de leughenen? weet dat den Heere Godt is / hy heeft ons ghemaeckt / ende niet wy ons selven.

Psal. 72.
Psal. 45.
Psal. 33.
Psam. 4
Psalm. 99.

Wel aen dan Heere / gheeft dat ghy ghebiedt / ende gebiedt dat ghy wilt. Ghy ghebiet te beminnen / etc. gheeft my dat / ende aen-siet van den hooghen stoel uwer glorien / de ghene die arbeyden ende schipbrekinghe lijden in dese zee; want den wint is ons teghen / ende het lichaem dat bedorven wordt / beswaert

swaert de siele / ende d' aerdtsche wooninghe druckt neder een sinne / peysende hemelsche dinghen. Aen- Sap.9.
siet Heere de liefde van uwen Sone / die ons be- Apoc.1.
mindt ende ghewasschen heeft van onse sonden in syn bloedt. Hoort uwe Heylighen die voor ons bid- den / hun bloedt ende verdiensten roepen voor ons ellendighe / op dat wy souden mogen de hulpe uwer gratien verkrijghen / ende souden moghen oeffenen de deughden die ons noodich zijn / door dese oorsake N. ick bidde u oock ootmoedelijcken mijnen Heere ende mijnen Godt / dat ghy u wilt gheweerdighen te verhooren het suchten van uwe heylighe kercke / ende voor-komen in de soeticheden uwer soeticheyt N. alle de ghene daer ick schuldich ben voor te bid- den / Amen.

Ghy siet hoe in 't misterie der gheboorten ghe- oeffent wordt eerst het geloove / hope ende liefde; daer naer hoe dat uyt de omstanden / de leeringhe van ee- nighe deughdt ghenomen wordt / tot het welke ach- ter naer verscheyden aen-porringen gevoeght wor- den / door de welcke den wille ghepraemt wordt / om de selve deughdt te om helsen.

Het selve kan ghesch[i]eden (ghelijck hier voren geseyt is) in dien iemandt eene spreucke oft Schrif- tuere neemt tot materie van de meditatie / oft in dien hy oock eene creature bemerckt. Want daer en is gheene / die de glorie Godts niet en ver- kondight / ofte gheene leeringhe en gheeft om wel te leven: ende daer om wordt den luyaert met rechte Prov.6.
van den Wijse-man ghesonden tot de miere / seg- gende: O luyaert gaet tot de miere / ende bemerckt hare weghen / ende leert wijsheydt / de welcke al en heeft sy noch leydtsman / noch meester / noch prince / bereydt nochtans in den somer hare spijse / ende ver- gadert de kost dat sy soude eten. Hoe langh sult ghy luyaert slapen? wanneer sult ghy opstaen uyt uwen slape? een weynich sult ghy slapen / een weynich sult ghy sluymeren / een weynich sult ghy uwe handen t' samen leggen om te slapen / ende de gebreckelijck- heydt sal u komen als eenen wandelaer / ende d' ar- moede als een ghewapent man. Maer in dien ghy

rasch zijt / soo sal uwen oost als eene fonteyne komen / ende d'armoede sal verre van u blieden.

Het XXV. Capittel.

Van de maniere van mediteren, door de werckingen van 't Ghelove, Hope, ende Liefde.

NU is u uyt-gheleydt de maniere om de beggeerten oft affectien te vermeerderen / over-loopende eenighe plaetsen van dese Goddelijcke Rhetorijcke: oock hebt ghy ghesien verscheyden manieren die u uyt-gheleydt zijn om te mediteren / onder de welcke gestelt is eene / waer door geoeffent worden het gheloove / hoope ende liefde / die als Goddelijcke deughden met goeden rechte d'eerste plaetse heb bē. Maer om dat dese boven d'andere eene sobere uytnementheyt hebben / ende oock soo gemeyn niet en zijn / soo moetē die niet alleē lichtelijcken aen-geraeckt maer met goede sorge uyt-geleyt worden. De Goddelijcke goedtheydt / van welcke alle goedt ende gave komt / wilt gheven dat het selve zy tot glorie haers naems ende salicheydt der sielen:

Alle gheschapē dingē is ons eenen boeck des levens. In den eersten dan / gelijck ick hier boven vermaent hebbe / in dien wy neerstelijck in-sien alle 't ghene / dat door de Godlijcke macht geschapē is / 't selve kā ons zijn eenen boeck des levens: want de hemelen vertellen de glorie Godts / ende alle creature roept dese dry dingen: Neemt / gheeft / wacht; neemt ende ontfanght van Godt de ghifte / gheeft hem danck / wacht u van tot spijt van den gever ende uwe bedervenisse / te misbruycken 't gene dat u ghegeven is tot u leven. Want wy konnē uyt alle creaturen een leeringhe des levens nemen / ende de selve bemercken / niet als oft het ons vā Godt alleenlijck en ware geseydt / maer oock als oft in de creaturen selve met letteren ghescheven ware. Weder-om al wat d'eeuwighe Wijsheydt haer gheweerdight heeft ons te open-baren / dient daer toe dat wy haren wille ende raedt souden verstaen / op dat wy schapen van Christus door sijne seer ghenadighe bermherticheydt het leven souden hebben / ende over-vloediger

hebben /

hebben / gelijck hy met sijnen mondt hem gheweerdight heeft te openbaren/met den welcken hy heeft verclaert de verborghentheden van't beghinsel des wereldts. Insghelijcks al wat van de waerheydt is komende tot ons door de Philosophen oft eenige Wijse der wereldt / ende veel meer door H. Schrijvers / dit is al van hem komende / om dat hy den wech tot hem leydende soude toonen/ende de waerheyt/door de welcke men tot het leven soude mogen gheraecken : want hy alleen is den wech / ende de waerheyt ende het leven. Ten laetsten/om dat wy souden weten dat van hem gedaen ende ghesept is allen't ghene dat van iemant wel ghesept oft ghedaen is tot onse onderwijsinghe. S. Paulus seght alsoo van de H. Schrifture: Al watter ghescreven is/is geschreven tot onse onderwijsinge. Maer wat helpt dat het geschreven is/in dien wy siende betere ende saligher saken/die niet en konnen aenveerden? Voorwaer niet: jae het soude seer schadelijck zijn te weten den wille Gods/ende dien niet te konnē volbrengē/ oft dat ons den wech gewesen worde/ende dat wy van den selven af-gekeert worden: Daerom voeghter den Apostel by : Op dat wy door verdulvicheyt ende vertroostinghe der Schrifturen hope souden hebben. Maer van wat sake? ten eersten van gratie te verwerven/om te doen 't gene dat tot onse leeringhe gheschreven is/ daer na van de eeuwighe glorie/indien wy gewortelt ende gefondeert zijn in de liefde als ghy dan sult begonst hebben eene meditatie van eenich mysterie/oft over-leyt hebt 't gene ghy in eenighe creature oft eenige spreucke sult konnen bemercken/ende dat ghy eene leeringe des levēs daer uyt sult genomen hebben / soo verweckt eerst 't gheloof van die leeringhe / als oft u de selve van Godt (dat in de H. Schrifture meest plaetse heeft) in dit misterie oft H. Schrifture/oft oock wereldtlijcke geschriften voor-ghehouden wort. Want al dat de waerheydt aen-gaet / al wordt het by de Philosophen ghevonden dat hoort Gode toe / ende het is vā hem om onsen t'wille gekomē. 'T selve is oock in dien ghy door 't aen-sien van eenighe creature gheleert wordt tot de salicheyt. Want al wat

Ioan.14.

Rom.15.

Ibidem.

Verweckt het geloof van de leeringhe / die ghy uyt eenigh mysterie/creature/etc. sult getrocke hebben.

in de selve ende van de selve is / 't zy dat het komt door eenen Enghel / oft mensch / oft redelijcke creature 't is seker dat het al van Godt al machtich komt / als uyt de fonteyne van alle goederen: want het en is niet min van Godt / hoe wel het gemeynsaemlijcker is / dat de miere (by maniere van segghen) spreeckt tot den luyaert / om hem wijsheyt te bedieden / dan dat seldtsaemlijcker gheschiedt / dat de eselinne van Balaam hem straffende vermaent.

Ghelooft dan Godt / want hy is de waerheydt / ghelooft de waerheydt / die u soo is voor-ghehouden / ende na uyt-wijsen der selver neemt voor u de deughet te aen-veerden: By exempel in dese Schrifture: Al die hem verheft sal vernedert worden: ghelooft dat het waerachtelijc alsoo is; want de waerheydt seght dit / die niet en kan bedriegen noch bedroghen worden: want dit is de redene om te ghelooven. Ten tweeden / en ghelooft niet alleenlijcken Godt / dat is de waerheyt die 't seght / Maer gelijck het gheschiedt in 't Goddelijck ende menschelijck gheloof / soo over-leght de redene waer om dat dit niet alleen gheloovelijck en is / maer oock seer gheloovelijck: want de getuyghenissen des Heeren zijn boven maten seer gheloovelijck ghewarden; besiet dan waerom dat de menschen ghemeynlijck malckanderen pleghen te ghelooven; voorwaer ghy sult bevinden verscheyden oorsaken / want de sommige gelooven om dat sy selver on-wetende / blint en onvoorsichtich zijn: men ghelooft oock om dat den genen die 't seght / van autoriteyt / oprecht ende getrou is; van ghelijcken men gelooft overmits de sake in haer-selven gheloovelijck is; want ghelijcker-wijs men qualijck kan ghelooven iet dat onmoghelijck schijnt te zijn / ende alsoo schijnt te wesen teghen de Godlijcke macht / oft wel tegen sijne wijsheyt ende voorsienicheyt oft goetheydt: alsoo schijnt eene sake geloovelijck te zijn / als sy ons door de redene wort voorgehouden als mogelijck. En dit vermach veel in de tegenwoordige sake: want 't ghene dat geboden oft gheraden wort / wort van den alder-wijsten Godt gheraden / die als hy een ghebodt gheeft / gheeft oock den middel om dat te vol-brenghen.

Matth. 23. Luc. 14.

Overleght de redene waer om dat dese leeringhe seer geloovelijc is.

Psalm. 92.

Ten

Ten derden / oeffent eene Godt-vruchtighe begheert der gheloovelijckheyt / met de welcke ghy vastelijck mooght aenhanghen / 't ghene dat van't gheloof voor-ghehouden wordt. Ghy sult segghen: Hoe sal ick dat doen? Ick antwoorde: bemerct 't ghene / dat den mensch van't geloof af-keert / ende versoeyt dat. Het eerste is / den raedt oft leeringhe van een ander / te weten / van eenen duyvel oft mensch. Het tweede, de aenlockinge oft noodinghe van eene creature / door de welcke den mensch af-ghetrocken ende ghelockt zijnde / lijdt schip-brekinghe van't gheloof / gelijck den Apostel spreeckt van de begeerlijckheydt. Het derde / zijn tormenten ende teghenspoedt. Maeckt dan een voornemen / al waer't dat gheheel de wereldt / ja ghelijck den Apostel spreeckt / oock eenen Enghel uyt den hemel leerde contrarie aen de saken / die seker zijn van 't gheloof / dat ghy hem soudt vermaledijden; hoe veel te meer eenen mensch ende gheheel de wereldt / hoe sy smeeckt / ende hoe sy verbaert maect / ja al werde het selve voorghehouden met verlies van goedt / van fame / oft des levens / gheloooft nochtans ende staet vastelijck na het exempel der martelaren / al wordt ghy ghedreven door moeyelijckheydt oft smeeckinghen / oft om on-gheval te lijden / oft goedt te verliesen. Ten vierden / als ghy u soo hebt gheoeffent in een punt des gheloofs / streckt u uyt tot d'andere redenen / want die zijn bykans de selve / die ons alle de ghetuygheni∫sen des Heeren gheloovelijck maecken. Ghy mooght dan overloopen de sonderlinge mysterien des gheloofs / ende de artijckelen des selfs; ende ten laetsten in't eynde oft naer de meditatie peyst ten vijfden dit ernstelijck by u-selven: Indien ick waerachtelijck gheloofde / ende een levendich gheloof hadde / aenghesien het selve sonder wercken doodt is / wat wercken soude ick doen voor dese oft die deughdt N. van welcke de meditatie wordt ghedaen / door die oft dese oorsake / die ick soo dickwijls hebbe ghehadt / ende noch hebbe op den dach van heden?

Verweckt eene groote begeerte om vastelijc aen te hanghen 't ghene / dat van 't gheloof u voor-ghehouden wordt.

Gal. 8.

Oeffeninghe der Hope.

NAer dat ghy het gheloof gheoeffent hebt/soo oef-fent de hope. Vraeght ghy hoe ghy dat sult doẽ? Ick andtwoorde: Als ghy siet dat u 't selve van Godt waerachtelijck is bevolen oft gheraden; verwacht sekerlijck van sijne on-eyndelijcke goetheyt de gratie/dier noodich is om dat te vol-doen/want hy en leert niet om te bederven / noch hy en noodet niet om uyt te jagen / hy beveelt oock soo strenghelijck niet het ghene dat niet en kan ghedaen worden; verwacht insghelijcks oock de glorie / ende het ghene dat belooft wordt den ghenen / die ghehoorsaem is aen de geboden ende raden des Heeren/ gelijck ghy siet geschieden in de acht salicheden ende elders/ hoopt sekerlijck te verkrijghen / ende dat om dat Godt waer-achtich is in sijne beloften/ by den welcken gheene veranderinghe noch om-lommeringhe der verkeeringhe en is. Bemerckt datter twee dinghen verhop't worden / macht oft gratie om in den wijn-gaerdt te wercken / oft om te loopen in de loop-plaetse / ende den loon oft prijs selve. Ende siet ten eersten/hoe de sake van uwent weghen gehop't kan worden / ende wat oorsaecke ghy van wan-hope ende hope hebt;nemende exempel van menschelijcke dinghen. Ten tweeden/ van weghen desake selve/ die daer ghehop't wordt. Ten derden/van Godts weghen/ van den welcken de sake versoeyt wordt. Ghy kont van uwent weghen wan-hopen/Ten eersten/want ghy swack zijt tot hooghe saken/om in den wijn-gaert te werckẽ/ om te loopen inde loop-plaetse. Ten tweeden/overmits ghy onweerdich zijt voor hem/van den welcken ghy de giften ende gaven verhop't/om dat ghy hem on-gelijck hebt ghedaen ende ondanckbaer zijt gheweest voor sijne wel-daden. De menschen plagen te hopen/ wanneer sy weerdich ende danckbaer waren/ ende wanneer sy met weldaden haddẽ verbonden den ghenen/vanden welcken sy iet verhopten te hebben: Neemt dit oock voor u in deser manieren/dat/den Heere heeft ons door sijne bermhertichEydt deel-achtich ghemaeckt van het lot der

Jacob 1.

Waer toe dat die hope oeffent.

Hey-

Heylighen/die hem aen-ghenaem zijn/ende hy geweerdight hem te bekennen dat hy van ons wat ontfanght/'t zy aelmoessen/'t zy iet anders.

Ten tweedē/vermeerderen de menschen de hope van weghen den genen / van wien sy iet verhopen. Ten eerstē/om dat hy't belooft/ende sy-selven alsoo verbonden heeft. Ten tweedē/om dat hy meerdere soken aen de selve ghegheven heeft / ende dat door sijne goedtheyt/ende om dat hy dit ghewoon is uyt sy-selven te doen:ende kan doen als hy wile. Ten derden/om dat den belover bedwonghen kan worden. Ende en heeft den Heere niet belooft / ende meerdere dinghen ghegheven/ende (om soo te spreken)en wordt hy niet ghedwonghen ende ghelockt inde eene ooghe van de bruyt?ende is de liefde oock teghen hem niet krachtich? En heeft hy niet geseyt tot Moyses: Laet my gaen. En heeft hy niet gheseydt tot Abraham:Sal ick voor Abraham konnen verborghen dat ick doen sal?

Ghewichtighe redenē waer door dat onse hope grootelijcs versterckt ende vermeerdert kā worden.

Genes. 18.

Ten derden/ wanhopen de menschen van wegen de sake / in dien die hooch ende swaer is: maer sy hopen te doen ende te verwerven eene lichte saecke: maer de gheboden ende raden Godts en zijn niet swaer/want sijn jock is soet / ende sijnen last licht. Dus tot noch toe isser ghesepdt van de vermeerderinghe ende oeffeninghe der hope/om dat eene sake in dry manieren kan verhop't worden.

Ten vierden/ als ghy / die de hegheerte der hope wilt vermeerderen/peyst/ wat saken den mensch de hope plagen af te nemen. Ten eersten/den raet van eenen anderen/oft duyvel/oft mensch. Ten tweedē/ smeeckinghe/om datter iet anders souden verhop't worden: maer al was't dat sy hun al-te-gader teghen u stelden ende smeeckten om u van den Heere te keeren / jae al waer't dat den Heere u kastijdde; seght ghy even-wel: Al sloegh hy my doodt/ick sal op hem hopen.

Ten vijfden/ en hop't niet alleenlijck dat/daer af in de teggenwoordighe materie wort ghehandelt/ als by exempel/van de ootmoedicheyt;maer streckt uwe hope tot allen't ghene dat u noodich is tot de salicheydt.

Ten sessten / peyst / in dien ghy waer-achtelijck hoptede / wat ende hoe ghy soudt doen: want die niet en hopt / die en saeydt niet / en arbeydt niet / en vecht niet / ghelijck dat in menschelijcke saecken blijckt. Ter contrarien / die hopt / die ackert / vecht / sweet / loopt om den prijs te krijghen; welcke dingen in de materie van de deught ende Godtvruchticheydt / daer wy af handelen / de sake niet on-bequamelijck voor en houden / ghelijck voor eenen-ieghelijcken blijckelijck is

Oeffeninghe der Liefden.

Bemerckingē dienende om de liefde t'ontsteken ende te voor groeyen.

OM de liefde te verwecken oft t'ontsteken / bemerckt het ghebodt oft den raedt / die u gheghe ven is / oft door eene creature in-ghegheven uyt de on-ghemeten liefde Godts / ende dat om u opperste goet ende salicheydt: ende neemt die als eenen wech u van den leydts-man ghewesen / als de waerheyt van den meester / als het leven van den Heere / als eene medecijne van den medecijn-meester / als eene kroone van den Koninck oft meester van't spel / ende dat alleen tot u eyghen goedt ende profijt. Hoe seer behoort u dan aen te porren sijne liefde / die niet ghemaeckt en heeft van al dat hy ghemaeckt heeft / dan om u / die niet en begheert van t ghene dat hy beveelt / niet en spreeckt / niet inne en gheeft / door alle creaturen / dan voor u / ende door uwe liefde; hy / segghe ick / die uwen meester ende herder / uwen leydts-man op den wech / uwen Koninck ende Schepper is! Want sijne ghebodenzijn soeter dan honich / een licht voor onse voeten / beminnelijcker boven goudt ende Topazion. Maer ghy siele / die van Godt met eene ghewillighe liefde bemindt zijt / wacht u van hem met eene andere liefde te beminnen / wacht u van eenen hueerlinc te wesen / van u eygen profijt ende glorie aen te sien; maer bemint alleenlijck sijnen wille / sijne glorie ende eere. Ten tweeden / bemerckt waer om de menschen gewoon zijn te beminnē: Ten eersten / om dat sy meynen dat sy bemindt worden. O hoe seer heeft ons den Vader bemint / die sijnen eyghen Sone niet en heeft ghespaert / maer heeft dien ghelevert voor ons allen!

Psalm. 118.

Hoe

hoe seer heeft ons den Sone bemindt / die op-ghe-offert is gheweest / om dat hy gewilt heeft / ende heeft sijne siele voor ons sijne schapen ghestelt! hoe seer heeft ons den H. Gheest bemindt / die tot ons is ge-komen in't vier der liefdẽ / ende eyscht voor ons met on-uyt-sprekelijcke suchtinghen / dat is / doet ons eyschen met groote begheerte / onse salicheydt!

Ten tweeden / ick hebbe hier voren ghesepdt / dat het gheloof ende hope vermeerdert worden / om dat de sake geloovelijck ende hopelijck is: alsoo oock de minne ende liefde Gods ende van sijnen wille / om dat hy uyt sy selven beminnelijck is; ende hy is uyt sy-selven beminnelijck / ende seer vol-maeckt ende goedt / soo wel om de ghedane wel-daden / als om het ghene / dat hy bereydt voor de ghene / die hem beminnen.

Ten derden / besiet welcke saken u souden mogen af-keeren van de liefde / met smeecken / met verba-ren / ende met raden: ende bepeynst hoe sterckelijck ghy moet beminnen; want de liefde is sterck als de doodt / ende jaloursheyt hert ghelijck de helle; hare lampe zijn als lampen des viers ende der vlam-men; veel wateren en hebben de liefde niet konnen uyt-blusschẽ. Al lockten u dan alle de goederen der wereldt / ende dat u allen het quaedt omringhelde ende verstoorde / jae dat u oock alle de Enghelsche geesten anders raedden; bemindt Godt / want hy alleen goet is / ende weerdich / om te ontfanghen de liefde / glorie ende eere. Cant. 8.

Ten vierden / neemt waer / dat ghy hem mooght beminnen met eene sonderlinghe liefde; want hy u met eene sonderlinghe liefde heeft om-helst. Want al dat van Godt ghedaen / oft ghesepdt / oft toe-ghe-laten is / laet u voorstaen dat allen 't selve voor u al-leen ghesept is / ende alleen ghedaen oft toe-ghela-ten is om uwe liefde; want Godt heeft soo groote liefde tot een-ieghelijck in 't besonder / als hy doet tot allegader: dat is / eene on-eyndelijcke / on-spre-kelijcke ende on-begrijpelijcke liefde.

Ten vijfden / peynst / in dien ghy op-rechtelijck Godt beminde / hoe dat ghy soudt peysen / spreken / ende doen; want de liefde Godts en is noyt ledich / want Greg. hom. 3 in Euang.

want in dien Godt in eene siele is / soo werckt hy groote saken; maer in dien hy weygert te wercken / soo en is hy daer in niet.

Wilt ghy dit in't korte hebben?

Hoe men het gheloof oeffenen sal.

ALs in eenige spreucke ende Schrifture / oft creature / oft mysterie / eene leeringe / oft Godtvruchtighe onder-wijsinghe voor-ghelendt wordt om te omhelsen / peyst ende ghelooft: Ten eersten / dat u die van Godt voor-ghehouden wordt / ende datter voor-ghehouden is / seer waerachtich is: ende / Ten tweeden / dat oock de waerheydt seer gheloovelijck is: daer om / Ten derden / aen-hanght de selve met gheheele begheerte / op dat ghy met den Apostel

Rom. 8.

mooght segghen: Wie sal ons dan scheyden van de liefde / van de oodtmoedecheydt / verduldicheydt / ende manierlijckheydt Christi? etc. tribulatie oft benouwtheydt / oft hongher? etc.

In welcker voeghen datmen de hope moet oeffenen.

Daer na hopet hulpe van Godt / want hy die de goetheyt ende oneyndelijcke macht is / dat beveelt / ende hy heeft belooft gratie te gevē. Ten tweeden / aen-merckt wat saken / dat moeten vermeerderen het betrouwen ende hope / ende eenige menschelijcke sake hopelijck maken. Ten derden / aen-veert dat ghelijck de Heylighen / van de welcke den Apostel seght: Sy zijn ghesteenight / sy zijn ghesneden / sy zijn ghestorven in de doodinghe des sweerts, om de hope ende het betrouwen.

Hebr. 11.

Korte oeffeninghe der liefde / ende hoe die in ons verweckt wordt

Ten derden / verweckt de liefde / om dieswille dat hy't gebiet tot uwe ende niet tot sijn profijt / volght dan den Heere uyt liefde / aengesien hy u't selve van de eeuwicheydt ende uyt ghewillicheydt raedt oft ghebiet. Ten tweeden / bemerckt hoe minnelijck hy ende sijne gebodē u zijn. Ten derden / omhelst hem / versakende alle dinghen om sijnen t'wille / ende bemint hem uyt gheheelder herten / uyt gheheelder siele / uyt gheheel u verstant ende uyt alle uwe krachten.

Maer dit kont ghy met dry vragen in alle materie doen / van de welcke d'eerste is; hoe waerachtich ende gheloovelijck is / 't gene datter voorghehouden wordt? De tweede: wat sekere hope datter is om te ver-

verwerven? De derde: met hoe groote liefde de selve my van Godt is bevolen / ende met hoe groote liefde ick die moet vol-brenghen?

Hier na bemerckt/in dien ghy oprechtelijck gheloofde / hopte / beminde / hoedanich uwe ghepeysen / woorden ende wercken souden zijn.

Dese maniere sult ghy moghen ghebruycken in alle meditatie/het zy dat die zy vã eenich mysterie/ oft van eenige creature oft spreucke. De mysterien zijn over al bekent / de creaturen zijn over al ghemeyn; daer om sal 't ghenoech zijn eenighe sonderlinghe spreucke hier voor te houden.

Spreucken uyt de H.Schrifture in de welcke dese maniere profijtelijck sal konnen gheoeffent worden.

AL die hem verheft,sal vernedert worden,ende die hem vernedert sal verheven worden. Luc.14.

Dit is mijn ghebodt,dat ghy malckanderen sult beminnen,ghelijck ick u bemindt hebbe. Ioan.15.dat is,ghelijck 't den selven uyt-leght:*Ende wy moeten oock de sielen voor onse broeders stellen,*1.Ioan.3.

*Soeckt eerst het rijcke Godts ende sijne rechtveerdicheydt, ende alle dese dingen sullen u toe-ghe worpen worden.*Matth.6.

*VVat helpt het den mensch, dat hy gheheel de wereldt wint, maer dat hy schade van sijne siele lijdt.*Matth.16.

Voorwaer voorwaer segghe ick u,indien ghy iet van den Vader begheert in mijnen naem, hy sal't u gheven. Ioann.16.

Maer Godt is ghetrouw, die u niet en sal laten beproeven boven 't ghene,da ghy vermooght. 1.Cor.10.

Die u hoort, die hoort my, die u versmaedt, versmaedt my. Luc.10.

De verduldicheydt is u noodich, op dat ghy doende den wille Godts,mooght verkrijghen de belofte. Hebr.10.

*Vermaledijdt is den mensch, die 't werck Godts bedriegheliick doet.*Ierem.48.

*In wat roepe een-ieghelijck gheroepen is, dat hy in den selven blijve.*1.Cor.7.

MEDI-

MEDITATIE VAN DESE WOORDEN.

Al die hem-ſelven verheft, ſal vernedert worden, ende al die hem vernedert, ſal verheven worden:

Beſluytende in hem de oeffeninghe des gheloofs, hope ende liefde, ende de maniere van te mediteren met de dry Goddelijcke deughden.

BEmerckt elck woordt in 't bijſonder. Al, 't welck bewesen wordt door het exempel der Enghelen/ die hun verheven hebben: die hem-ſelven, niet een ander/ verheft, in ghepeysen/ woorden/ oft wercken/ in goederen der naturen / in uyt-wendighe ende der gratien: die ſal vernedert vvorden, te weten van Godt/ van de menſchen/ende van de duyvelen. Hoe waerachtich is deſe ſpreucke mijnen Godt: hoe betamelijck is 't dat ick u gheloove / ende dat ick aen uwe gheboden ende leeringhe ghehoorſaem ſoude zijn? want alle uwe gheboden zijn de waerheydt. Ick ſegghe/ghy zijt de eeuwighe waerheyt/ d'oneyndelijcke wijsheydt ende goedtheydt / die niet en kont bedrieghen noch bedroghen worden; maer ick ben blindt op den wech / waer om en ſal ick u / mijnen leydts-man niet volghen waer ghy oock gaet: ick/ die daer ben een dolende ſchaepken in deſe woeſte wildernisse/ick die een kint ben / niet wetende mijnen uyt-ganck ende in-ganck / ende en ſal ick u / o eeuwige Wijsheyt niet hooren? Siet ick ben in duyſterniſſe/ ende ghy zijt mijn licht / ghy zijt de ſterre voor den genen/die ſchip-breckinghe lijdt/hoe en ſal ick u niet volgen? ende en ſal ick my niet wapenen met den ſchilt des gheloofs/ dat mijne rechte hant oft mijne rechte ooghe is? ick ſal dan het gheloof houden/op dat ick de vijanden ſoude mogen wederſtaen eñ beletten dat ſy my deſe ooge niet en nemē/ die Naas den Iſraeliten wilde uyt-ſteken? Ick ghe-
9.Reg.17. loove dan ende belijde u op de voordeelē uwer rechtveerdicheydt: want waerom en ſoude ick u niet ghelooven? en zijn uwe ghetuyghenissen niet te ſeer gheloovelijck ghewoorden? Den af-wijckenden Enghel heeft hem verheven: Adā/ Nabuchodonoſor hebben haer

Nodē die dient tot de ſaecken des gheloofs/ ende maeckt ſine gheloovich.

haer verheven/ eñ hoe zijn sy verootmoedicht van u/ die in de hooghden woont/ ende d'oodtmoedighe aen-siet in den hemel eñ op de aerde? Ja dese waerheydt wort door daghelijcksche beproevinghe ende experientie bevesticht: by na alle de creaturen leerẽ ons dic/ eñ maken/ mijn Heere/ uwe oordeelẽ waerachtich/ gerechtveerdicht in haer-selvẽ; want 't is recht/ dat den genẽ/ die hem stelt tegen synẽ Schepper/ eñ hem verhooveerdicht/ vernedert worde. Jc aenveerde dan dit u woordt/ dat ick wete ghetrou eñ alle aenveerdinge weerdich te wesen; eñ hoe wel dẽ vijant in mijn herte brenght hooveerdige gepeysen/ eñ arbeyt om uyt de goederẽ/ die ghy ons verleent hebt te kryghen eene ydelheyt/ een seer groot quaedt/ om my quaedt te maken/ door dien dat ghy goet tot my zijt/ om my hoovcerdich te maken/ door dien dat ghy tot my ghenadich zijt/ ende seer oodtmoedelijcken tot my daelt; oock om my ghierich te maken/ om dat ghy seer milt tot my zijt; ende benijdende uwe glorie/ eñ na de selve staende/ hoe ghy my die meer wilt mede-deylen/ hoe hy die meer soeckt te beletten/ maer al mochte ic hebben al de goederẽ der werelt/ ick versoeye ende verworpe die alle als eenen strick/ als eenen steen om aen te stooten/ als eenen hoogen val/ als eene eeuwighe bedervenisse. Want (om alsoo te seggen) al worde ick bedwongẽ met tormenten/ ende verdruckt met teghenspoedt/ om dat ick my selven soude verheffen oft wrekẽ/ soo en sal ic nochtans niet laten in u te gelooven eñ met u oodtmoedich door uwe gratie te zijn/ ende meer verkiesen verworpen te zijn in 't Huys van mijnen Godt/ dã te woonẽ in de tabernakelẽ der sondarẽ.

Psal. 112. Psal. 18. Aen-neminghe des ghe-loofs met verfoeyinge vã 't contrarie. Psal. 83.

Noch ick en gheloove u o eeuwige waerheyt daer inne niet alleenlyck/ maer ick gheloove oock allen 'tgene/ dat ghy my door de H. Kercke voorhout/ al is 't selve ghe schreven oft niet: Want het is my al geloovelijc geworden/ om dat ghy 't o eeuwige waerheydt hebt geseydt; ende dat het selve bevestigẽ soo veel exempelen der Heylighen/ soo veel schriften der Out-vaderen/ soo veel woorden der Philosophen/ de welcke uwe onsienelijcke dingen door sienelijcke bekent hebbende/ en hebbẽ u nochtãs niet als Godt gheglorificeert/ ende daerom zijn sy gegevẽ in eenẽ

Men mach hier over-loopen d'andere artijckelẽ des ghel oofs.

verkeerden sinne/ eñ hebben ghelecft tot onsen profyte/ in-dien wy voor u levẽ ende sterven: ick segge in-dien wy leven ende ons geloove door de werckẽ bewysen. Want in-dien ick oprechtelyck geloofde/ in-dien het geloove van dit u woort in my oprechtelyck wrochte/ het soude worden gelyc een mostaert saet tot eenen grooté boom. Want die in u gelooft/ sal oock doen de wercken/ die ghy myne Godt hebt gedaen/ eñ sal synen schepper naer volgen. In-dien ick ootmoedich ware/ hoe waerachtelyck soude ick my-selven slecht achten/ hoe slecht soude ick willen gehouden worden/ ende niet oodtmoedich gheacht worden? ick soude ootmoedelyck/ manierlyck spreken/ ick soude eenen-iegelyckẽ toe-geven/ ick soude een iegelyck voor my stellen/ ick en soude niemandẽ hoochmoedelyck weder staen: men soude de oodtmoedichept sien in de stemme/ manieren ende oogẽ/ niet hooverdye/ niet eygen vonnisse/ een peste myndersiele: maer ghe worden zynde uwen discipel/ soude ick sachtmoedich ende ootmoedich van herten zyn/ ende ick soude ruste vinden voor myne siele ende gratie in uwe ooghen / daer ick uyt gheheel myn herte na hake.

Oeffeninghe der hope.

Ick sie ende geloove wel dattet waerachtich is/ 'tghene / dat uwe Majesteyt in - gheeft: maer hoedanich is myne kracht/ dat ick dese deughdt soude moghen verkryghen in't dal der allenden / die den Engel in den hemel ende Adam in't paradys heeft verloren/ ende die den vyandt soo veel ende groote mannen gestelt zynde in't hoochste der Godtvruchticheyt heeft ontnomẽ/ worpende hun in de diepte?

Werck der hopen.

Nochtans Heere om dat ghy't gebodẽ hebt/ soo bẽ ick versekert/ dat ghy my gratie sult geven/ op dat ic uwe gebodẽ mach vol-brengẽ; want ghy o alder-goedertierenstẽ Vader en zyt geenẽ tyran/ die uwe kinderen sout bevelen/ dat sy niet en souden kommẽ doen/ die hun sout nooden segghende: Komt tot my

Matth. 11.

ghy alle die beladẽ ende belast zyt/ ende ic sal u vermaken/ eñ dat ghy dat niet en sout doen. Ghy hebt belooft seggende: Begeert ende ghy sult ontfangẽ/ soeckt ende ghy sult vinden. Waerom en soude ick

Matth. 7.

dan niet hopen? wat en soude ick niet hopen? hoe eñ waer en soude ick niet hopen? al wandele ick in't midden

midden van de schaduwe der doodt/soo en sal myn herte niet vreese. Siet/wel is waer dat ick hier ar- Psal.22.
beyde/ende dat ick worde gheladen met myne hoo-
verdye/die my neder druckt/en soude my verdrinc-
ken tot in de helle/ in-dien ghy uwe handt daer niet
onder en settedet: Maer wat ick in u hebbe gehopt Psal.30.
soo en sal ick inder eeuwicheyt niet beschaemt wor-
den. Gheeft dan dat ghy beveelt/ende beveelt dat
ghy wilt. Ghy hebt gheboden dat uwe gheboden te Psal. 118.
seer wel soude bewaert worde; maer ick wete oock
wel dat ghy uwe gratie niet en sult weygerē/ door
de welcke ick u gehoorsaē sal zijn; want Heere ghy Psal 4.
hebt my sonderlinghe in de hope ghestelt. Ghy sult
my geven uwe wapeninge/om dat ick soude konnen
weder-staen in den quaden dach/staen op-geschorst Ephes.6.
aen de lendenen in de waerheydt/ gekleedt met het
pantsier der rechtveerdicheydt / nemende in alles
den schildt des gheloofs / ende voor helmet de hope
der salicheydt. Wel is waer dat ick niet weerdich
en ben / die u ongheluck ghedaen hebbe ende u ghe- Rom.5.
lastert met myne wercken: maer daer de boosheydt
heeft overvloedich ghewecst/plach door uwe berm-
herticheydt de gratie oock overvloedich te wesen.
Ick bekenne wel/ dat ick niet weerdichs voor uwe
ooghen en hebbe ghedaen; maer ick belyde dat ick
door uwe gratie u wil dienen / ende u soecken uyt
gheheel myn herte: hier op moeten u alle uwe werc-
ken belyden/ ende uwe Heylighen moeten u ghebe-
nedyden.

Maer voorwaer dit soude my een kleyn betrou- Redene helpt de hope.
wen zyn/want ick allendigen mensche en weet niet Eccles.9.
oft ick liefde oft haet weerdich ben: maer het selve
wordt vermeerdert/ om dat ick wete dat ghy't be-
looft hebt/ ende dat ghy meerdere saken ghegeven
hebt aen de ghene die niet en begheerden; ghy hebt
u-selven aen my ghegeven/ uwe siele hebt ghy ghe-
ghegeven in de doodt voor my / ende u lichaem ende
bloet tot eene spyse ende troost van myne siele. Ick
wete dat ghy aen veel menschen dese deughdt hebt
ghegeven/ maer sy waren veel weerdiger dan ick/
doch sy warē't door u/ ende ghy hebt de macht uyt
steenen te verwecken de kinderen van Abraham.
Ick wete dat ick voor-ghenomen hebbe door uwe

gratie nopt te verlaten uwe wet/ uwen raet/noch u selven/maer met eene innighe om-helsinge mijns herte u te om-helsen/tot dat ghy my gebenedyt sult hebben; ghy die met een woordt alle dinghen hebt gheschapen / ende kont met eenen wenck ghenesen alle myne qualen.

Maer ten is voorwaer niet swaer door uwe gratie oodtmoedich te zyn: en is't niet lichter neder te dalen dan op te klimmen? is't niet lichter te zijn dat wy zyn/ dan te zyn dat wy niet en zyn? te hebben/ ende te vertoonen dat wy hebben/ dan te hopen en te toonen dat wy niet en hebben? Ick hope dan sekerlycken door uwe gratie / dat ick dese gratie in uwe ooghen sal vinden: ende hoe wel ghy Heere vertoeft/nochtans sal ic verwachtende u verwachten; want komende sult ghy komen / ende niet vertoeven? Al is't dat my den vyandt oft den langhen arbeydt iet anders inne blaest; nochtans sal ic hopen/ende al waer't dat ghy my doot sloeghet/nochtans sal ick in u hopen.

Heb. 10.

Versprydinge der hopen.

Ende ick en sal niet alleenlijck dese gratie begheeren ende ontfangen/soecken ende vinden: maer oock al dat my totter salicheydt noodich is, ick sal kloppen aen de deure uwer bermhertigheydt / ende die sal open ghedaen worden/ ende ghy sult openen uwe seer milde hande/in de welcke ghy my geschreven hebt/ende sult my vervullen met gebenedydinge/om dat ick uwen name soude gebenedyden ende loven in de eeuwen der eeuwen.

Nu dan myne siele/ in dien wy op-rechtelijck hopen door ootmoedicheyt op te klimmen/ende onsen Godt ghelijck te zyn; waer om sullen wy soecken aertsche verworpen dingen? sullen wy toelaten dat alle eerlijcke hemelsche dinghen aen andere gegeven worden? Wy moeten ons verootmoedigen/ op dat wy op eenen bequamen tyt mogen verheven worden in den dach der besoeckinge. Wanneer sal dien komen/wanneer sal't komen/ dat ghy ons o Godt tot u sult nemen/ende wy u sullen mogen sien? Maer een mensche en sal u niet sien ende leven. Och oft ic stierve/op dat ic u mijn leven mochte sien! want waerom vertoeve ic hier/oft wat hout my hier? Indien't u anders belieft/ic ben ooc gereet; want ic hebbe u

myuen

mijnen wille toe-geeyghent/ ende alle mijne liefde/ alsoo dat ick niet/ja gheene deught oft gave en begheere/dan om u te behaghen/ aen-gesien niet van u gedaen oft bevolen is, dan om dat ghy my alleen soudt behagen/ende dat my soude mis-haghen alle dinghen/die van u verworpen zijn.

Want ghy beveelt my d'oodtmoedicheydt/ende ghy raedt my de vol-maecktheydt / om dat ghy my tot mijn voor-deel door uwe onghemetene liefde soudt moghen verheffen. O mijnen Godt/o alder-goedertierensten lief-hebber der menschen/hoe suyverlycken bemindt ghy my / met hoe onverdiende liefde! Siet in-dien ghy iet beveelt/oft gebiedt ende in-dien ghy iet maeckt / oft schept dat doet ghy al om mijnen't wille: ende sal ick eenen huerlinc zijn/ dienende om loon / eñ u niet liever gehoorsaem zijn door pure liefde/om u te behagen? ende op dat ghy soudt moghen ghenoechte hebben in mijne siele? op dat ghy u sout mogen verheugen in uwen dienaer/ ende in hem glorieren/door dien hy u niet ongetrou en is/om dat ghy u geweerdicht hebt bermhertichheyt met hem te doen? In-dien ghy door liefde beveelt/wat soeckt ghy anders dan liefde? Ghy wilt van my bemint zijn/wat is dan beminnẽ? u toe-gedaen zijn/verblijdẽ van uwe goederẽ/ bedroeft zyn van 'tquaet dat ghy het uwe acht/geerne by u zijn/ van u peysen/ende met u eñ van u spreken/om uwẽ wille werckẽ. Is dit beminnẽ? ende sal't my bitter zijn u te beminnẽ o opperste soeticheyt/oneyndelijcke lieffelijckheyt/ongemeten goetheyt/mijne bermhertichedt/mijnen toe-vlucht ende mijnẽ Verlosser.

Kan ick u quaet willẽ/die niet anders en begeert dan uwe goederẽ my mede te deylẽ? en sal ic my niet verblijden van uwe goederen ende glorie/aen-gesiẽ ghy my alle dingen met u selven hebt gegeven? en sal ick uwe ongelucken niet gevoelẽ/ aengesiẽ dat den ghenen die my raeckt / raeckt den appel uwer oogen? en sal ick niet gheerne by u zijn/ wiens ghenoechte is met my te zijn / met my / die ben eenen worm ende gheen mensche/asschen ende stoffe? Ghy peyst altoos op my/ om dat ghy my sout mogẽ helpen/my voor-sien/my bestieren/ my onder-houden/ my voeden ; eñ hoe sal ick u konnen vergeten? Ghy

Werckinghe der liefden.

Godt gheeft ons alle dingẽ met sy-selven.

Zach. 2. Prov. 8.

zijt ghekomen uyt het hooghste der hemelen/om dat ghy ons sout openbaren de verholen dingen van 't beghinsel der wereldt/ ende hoedanich is uwe ghewerdinge/alder-minnelyckste Jesu! Gy hebt ons vrienden ghenoemt/ende hebt ons bekent gemaeckt al dat ghy van uwen Vader hebt ontfanghen: ende soude het maghen geschieden/dat ick van u niet en
Psal. 136. soude sprecken? Laet mijne tonge hangen aen mijne keele/in dien ick uws niet en vermane/ in dien ick uws niet ghedachtich en ben alle de daghen mijns levens. Och en soude ic uws niet gedachtich wesen/ die my/om dat ic soude zijn/verkosen hebt uyt veel duysenden/ die ghy vergheten ende niet ghekent en hebt? Alle menschen dier geschapē komen worden/die hebben altyts geweest in uwe tegenwoordicheydt/in den af-grondt uwer macht/ ende sy en komen niet zijn/'ten zy dat ghy beveelt dat sy souden voordt-komen; ende al-soo ick noch was onder dese ontallijcke/die beter ende uyt-nemender soudē geweest hebben dan ick / soo is my nochtans bevolen voordts te komen op dese wereldt. Maer wat hebt ghy toch in my ghevonden/ dat ghy my boven andere/voor het beghinsel des wereldts/ soudt beminnen? wat hadde ick gedaen/ als ic noch niet en was? Wat saeght ghy dat ick doē soude/die u hebbe versmaedt/ende groot ongelijck gedaen door mijne sonden/die ick hebbe vermenichvuldicht boven het ghetal van het sant der zee? Wat heeft u dan Heere beweeght/dat ghy mijns soudt gedachtich wesen? voor-waer dit is ghewecst uwe liefde/ die my ghemaeckt heeft als ick niet en was/ ende die my hermaeckt heeft naer dat ick was. Ick was ghebooren ende niet my seer veel andere / ghelijck ontallijcke bloemen des ackers/ ende doen wy t'samen in uwe teghenwoordicheyt stonden/ latende ontallijcke in de ongheloovicheyt/ende stervende sonder doopsel/ hebt ghy my weder-om tot de hoope doen gaen/ om dat ick onder uwe kinderen soude ghetelt worden. O onuytsprekelijcke gewcerdinghe! o oneyndelijcke bermhertichevdt! siet ghy hebt my gedaen ghelijck in den over-vloet aen Noe/ende ghy hebt mijne siele behouden. Daer stondender ontallijcke veel/sy stonden noch op den oever vā de woestijne deser werelt; ende

ende siet de wateren der sonden overvloeyent al/ ja de wateren komen oock op de hooghste bergen: siet ick hoore roepen/ my dunckt dat ickse sie hun armẽ uyt-stekẽ/ om dat sy van u in de Arcke/ dat is de H. Kercke souden ghenomen worden: ick stande oock sorgeloos onder hun u verachtende eñ bespottende/ ghy hebt my gheroepen van de doodt tot het leven/ van de bedervenisse tot de salicheydt/ van den ghemeynẽ overvloet in de arcke. Eñ dit en is't niet al/ ghy hebt my op u schouderẽ in de selve uwe schaeps koeye gedragẽ. Och hoe sal ic u omhelsen o liefde/ o minne/ o af-gront der liefdẽ! Salich is 't volc wiẽs Godt de Heere is/ 't volc/ dat hy voor hẽ tot eene erfvenisse heeft verkorẽ! Den Heere heeft vã dẽ hemel neder gesien/ hy heeft gesiẽ alle de kinderẽ der menschẽ: van syne bereyde wooninge heeft hy gesien op alle de gene/ die d'aerde bewoonẽ. Eñ siet daer was honger in't Egypten van deser wereldt/ eñ daer is noch honger; maer ic en was niet sorchvuldich voor 't broodt/ dan ic was aen u o mynen Salichmaker moeyelyc/ eñ ick stont gelyc ick noch stae/ onder ontallycke menschẽ/ die vã honger vergaen; maer ghy hebt my geroepẽ eñ roept my gedurichlyc/ voedẽde my met uwe hant. Wat segge ic met uwe hant? ghy voedt my met u lichaem/ ghy laeft my met u bloet/ eñ ghy geeft u selven aen my geheel? eñ wien sal ick toe-behooren? Siet d'oogen des Heeren zyn op de gene die hem vreesen/ om dat hy hunne sielen van de doot soude verlossen/ eñ hun voeden in den honger. Psal. 32.

Het is brant/ eñ de werelt brant/ ic stae in't middẽ der misdadiger/ die ghy door eẽ rechtveerdich oordeel laet branden eñ verteert worden vã hunne begeerten: van uwe syde vallender M. eñ x. M. van uwe rechte syde/ maer de geessel en heeft niet ghenaect aen my eñ myn tabernakel. Wat hebbe ic gedaen? wat hebbe ick verdient? niet: Maer o Jesu/ o Jesu/ o Jesu de stemme uws bloedts heeft geroepen tot Godt dẽ Vader/ eñ ic hebbe gratie in uwe oogẽ gevondẽ/ eñ ghy zyt gekomen/ eñ ghy hebt my genomen uyt het middẽ der peryckelẽ: eñ wien sal ick toebehoorẽ? Onse siele verbeyt dẽ Heere/ wãt hy is onsen hulper eñ beschermer/ wãt in hẽ sal ons herte verblydẽ/ eñ wy hebben in synen H. name gehopt. Hy verlost ons uyt den brande des wereldts.

Hy verlost ons uyt de schip-brake.

Daer was schip-brekinghe/ende sy duert noch/ maer eylaes:hoe veel soecken te vergeefs de plancke der penitentie? wie heeft my komen uyt-trecke? wie hevet willen doen? sy hebben my alle verlaten: maer ghy zijt gekomen/ghy zijt neder-ghedaelt/ende hebt in u bloedt geswommen/om dat ghy my soudt uyt-halen. Eylaes:wie ben ick? wie ben ic? eñ wie zijt ghy? waer afkent ghy my/ die niet en ben/ende arger als niet? waer door onderkent ghy my onder soo veel dier verdrincke:voorwaer alleenlijck door uwe oneyndelijcke minne eñ liefde. Ic sal dē Heere op allen tijt gebenedijdē/sijnen lof is altijts in mijnen mont. Mijne siele sal in den Heere gelooft worden/laet de saechtmoedige hoorē/eñ hun verblijdē.

Psal. 33.

Hy spaert ons onder sijne vyanden die hy te niet doet.

Siet ghy zijt gekomen als eenen stercken gewapenden/ende hebt uwe heyr-legers bevolen/dat sy uwe vijandē soudē te niet doen:ick was onder dese ende ick was verloren ghegaen/het vonnisse was gegeven/ende mijn misdaet was meerder dan van d'andere;ende nochtans hebt ghy bevolen ende ick hebbe't gehoort:Bewaert my dit kint:eñ voor wien sal ick leven? D'andere maken gheluydt/ende met rechte/d'andere huylen/andere benijden't/seggēde: Waerom wort desen opgenomē? wat heeft hy meer dan wy ghedaen? ende ick ben beschaemt om dese stemmen/die my de Waerheydt eñ mijne conscientie in-geeft. Wat sult ghy doē Heere? ick wete ghy sult mijnder ontfermē/ ja ghy sult voor my verantwoorden: Is uwe ooghe quaedt om dat ick goedt ben? siet sy seggen: Desen heeft alle sijn goedt verquist: ende ick dit hoorende ben beschaemt/ende lyde gheweldt/antwoordt voor my/ neemt de wapenen ende schilt/ ende staet op tot mijnder hulpen/ ruckt uyt het sweerdt/ende besluyt teghen hen/die my vervolghen: seght tot mijne siele/ ick ben uwe salicheyt. Ghy hebt het ghesesydt/ende siet sy worden beschaemt/eñ sy vreesen die mijne siele soecken. Ick siender ontallijcke in dē nacht der duysternissen/in duysterheydt niet wetende waer gaen: Ick wormken wandelde met hun onder duysent duysenden/ende ick die was in duysternisse/ ende in de schaduwe der doot hebbe voor my sien op-gaen een groot licht. Ja wat sal ick segghen? wat sal ick spreken?

Matth. 20.

Psal. 34.

spreken? ghy selve o Sonne der rechtveerdicheydt/ o schijnsel der glorien / o blinckinghe van het eeuwich licht / zijt ghekomen ende hebt my verlicht; ende doen ick stondt onder alle volck / dat onder de sonne is / hebt ghy my d'oore open ghedaen / ende hebt my willen uwe wegen leeren. Wat sal ick noch meer seggen? wat sal ick spreken? laet my stil-swijgen ende mijn herte tot u spreken. Ghy en hebt soo niet ghedaen aen alle natien/ende en hebt hun uwe oordeelen niet gheopenbaert. Maeckt den Heere groot met my/ ende laet ons sijnen naem verheffen met malckanderen. Ick hebbe den Heere ghesocht/ ende hy heeft my verhoort / eñ heeft my verlost uyt alle mijne tribulatien. Gaet tot hem / ende wordt verlicht/eñ uwe aensichten en sullen niet beschaemt worden. Desen armen heeft gheroepen / ende den Heere heeft hem verhoort / ende heeft hem salich ghemaeckt van alle sijne tribulatien. Noch o goede Jesu en hebt ghy vermoedt gheweest/al verwierp ick uwe woorden achter-rugghe / ende wandelde ick 't al door-loopende / ende speelde op de straten/ ende spottede met u; nochtans hebt ghy my verkoren/om my te leeren uwe weghen. My dunckt dat ick wederom ontallijcke veel menschen hoore binne 's mondts spreken ende segghen: Waerom wordt desen verkoren? ende waer om wordē wy verloren? ende ick en hebbe oock niet wat ick soude segghen/ dan: Ick sal de bermhertichedē des Heeren in der eeuwicheydt singhen; 't zijn de bermhertichededen des Heeren dat wy niet verdaen en zijn.

Psal.147.

Psal.33.

Plal.88.

Thren.3.

Nochtans hebbe ick naer alle dese saken gedoolt/ eñ en hebbe uwe raden niet ghehoorsaem gheweest/ maer ben soo dic-wyls wech ghegaen verachtende uwe geboden/hoe wel sy licht zyn; ende ghy saeght my met veel andere gaen ende oock verloren gaen; wat soudt ghy mijnen Godt ghedaen hebben/o oneyndelijcke goedtheydt wat soudt ghy gedaen hebben? Och hoe dickwyls hebt ghy uwe Engelen gesonden/ die my dolende souden weder-roepen/ ende seer soetelijcken in mijne ooren soudē roepen: komt wederom/ komt wederom/ komt wederom Sunamitis / komt weder om op dat wy u moghen sien. Ick ben dan weder-gekomē/oft ben eer weder-om

Hy brenght ons wederō op den rechtē wech.

Cant.6.

ghetrocken. Want niemandt en kan tot u komen/ 'ten zy dat uwen Vader hem getrocken sal hebben. En kont ghy van my niet hopen/ dat mijne oogen altijdts tot u souden wesen/ghelijck de uwe tot my open waren dach ende nacht / ende dat mijn herte met u soude zijn, ende, dat ick voortaē niet en soude beminnen/noch begeeren/noch wenschen/dan dat uwen wille soude gheschieden / waer in ick wiste mijn salicheydt ende mijn opperste goet ghelegen te wesen? Ja met recht. Maer eylacs/hoe dickwijls wordt het voor-nemen ende de meyninghe in een werck met de liefde van eene creature besmet/ ende hoe licht wordt daer iet af - ghetrocken van mijne liefde tot u/ hoe wel de liefde van alle creaturen my niet genoechsaem en is om dat ick u weerdichlijck soude beminnen. Ick weete ende sie datter veel ghe-levert zijn gheweest in de handen van wreede Hee-ren / de duyvelen / sergeanten uwer rechtveerdich-heydt: want ghy hebter veel verlaten/ende sy zijn vervallen van hunnen roep/van uwe gratie, ende ick moeste met 't selve recht / ja met meerder reden verlaten worden. Sy waren allegader ghevangen in't net der ydelheydt/ daer geheel de wereldt (ghe-lijck uwen dienaer S. Antonius heeft gesien) mede bedeckt is/ maer ghy hebt dick-wijls bevolen dat-men my soude sparen/ende ghy en hebt my niet la-ten leyden in bekoringhe. My dunckt dat ick als uyt der aerden hoore roepen/ ende van onder d'aer-de/dat ghy my ghespaert hebt/dat ghy my met soo veel gebenedijdingen zijt voor-komen/ja my dunct dat ick't selve oock uyt den hemel hoore. Ick sie dat seer veel hun verwonderē/als oft ghy hun niet en hadt gedaen / 't ghene dat ghy my door uwe on-begrijpelijcke goedertierenheydt hebt verleent. O hoe veel quaedts isser in de wereldt/ ende welck en soude met gemeynen rechte oock mijne sonden niet behooren te straffen? Ick segghe soo veel sieckten/ soo veel ellenden/soo veel katyvicheden? maer ghy hebt verboden/datse tot my niet en souden komen: Wat sal ick u mijnen Godt wederom gheven? wat sal ick u wederom gheven? voor wien sal ick leven? voor wien sal ick leven? o minne/ o liefde/ mijnen

Godt/

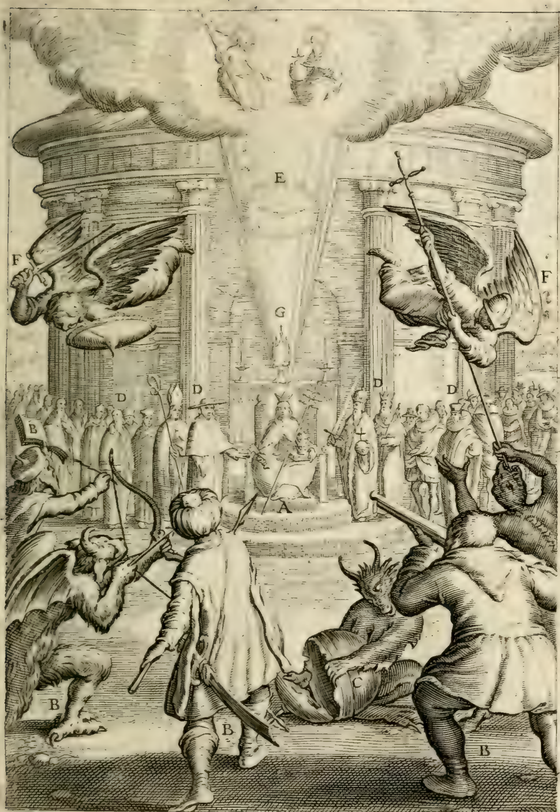
Godt / ick bidde om eene sake seer oodtmoedelijck:
zijt mijnen helper/en verlaet my niet/en verworpt
my noyt/en verworpt my niet o grooten Godt om
uwe liefde / en verworpt my noyt van u aensicht.
Mijnen sangh is altijts in u/ghy weet het: Mijnen Psal.70.
sangh is altijts in u. Ick bē voor veel als een won-
derlijck werck geworden/ende ghy zijt eenen sterc-
ken helper. Ghy raedt datmen van u soude koopen
gloeyende goudt / dat is / de liefde: ick begheeret
ende versoecket seer / ende ick bidde wederom seer
oodtmoedelijck/ dat ghy my liever laet sterven/
dan dat ick u niet en soude beminnen / dat ick niet
en leve dan voor u alleen/dat ick niet en spreke dan
tot u/ dat ick niet en hope dā u/dat ick niet buytē u
en soecke. Och/och oft ghy my hoordet/ eñ dat ghy
toe-liet tot den throon uwer glorien / mijne kleyne
begeerte: de welcke is/aen-gesien dat ick u niet en
kan beminnē dan door de gratie / dat ghy my wilt
gheven de liefde / ende't is my ghenoech; dat ghy
verleent het bruyloft-kleedt / op dat ghy den reuck
des selfs mooght riecken / ende uwe siele my mach
ghebenedijden: Noch ick en begeere gheene glorie
noch eenige gave/noch voor-deel: dese laet ick uwe
vrienden toe-behooren/aen wien sy eyghen zijn: ick
ben den knecht ende sone van uwe dienst-maeght/ Psal.115.
ick en begheere niet anders/ dan dat ick soude we-
der-om lief hebben den ghenen die my bemint/dat
ick voor u soude konnen sterven/ende voor u leven.
Door-steeckt my ende laet uwe liefde my wonden/
dat ick voor my selven sterve / ende voor u leve. O
liefde! o vier dat altijts brandt! o minne! o mijnen
Godt! Wie sal ons / o siele/ scheyden van de liefde Rom.8.
Christi? tribulatie? benautheydt? hongher? naeckt-
heydt? perijckel? verbolghinghe? 't sweerdt? want
ick ben versekert/ dat noch doodt/noch leven/noch
Enghelen / noch heerschappijen / noch krachten/
noch teghen-woordighe / noch toe-komende din-
ghen/noch sterckheyt/noch hoocheyt/ noch diepte/
noch eenighe andere creature ons en sal konnen
scheyden van de liefde Godts / de welcke is in
Christo Jesu onsen Heere.

AEN-

AEN-MERCKINGHE OP HET XII. BEELDT.

Wilt ghy volghen de deughdt / gheteeckent in het misterie N ? betrouwt op Godt alleen / wantrouwt u selven.

HOe wel ghy voor u ghenomen hebt de deughdt in't misterie waer ghenomen, ende [A] Christus te volgen; eylaes! u sal weder-houden [B] de wereldt, ende 't gewicht van de bedorven nature, oft ghy sult wederom ghetrocken worden met de banden der [C] sonden: maer betrouwt op Godt, ende [D] Christus sal u verlossen, ende sal u den vvech vvijsen na de [E] deught. Sonder dese gratie is den mensche ghelijck [F] een jonck kindt, dat niet en kan op staen, noch op sijn beenen rechten, noch hem beschermen, noch voeden, oft dit van een ander begheeren. VVantrouvvt dan u selven, ende betrouvvt alleen Godt ende sijne gratie, met [G] David, die Goliat heeft vervvonnẽ, niet met de slingher, maer in den name des Heeren, ende en tvvijfelt gheensins, op dat ghy met [H] Petrus om het kleyn ghelooye niet en beghint te verdrincken.

E
F
F
G
D
D
D
D
B
A
C
B
B
B
VIII
12

HET XXVI. CAPITTEL.

Meditatie van het betrouvven op Godt, ende vvantrouvven sijns selfs, die men in alle Ghebedt moet oeffenen.

V*Oor-stellinghe der plaetse*, ghelijck in't beeldt.
Het Ghebedt is, om dese deughdt te verkrijghen.

Het 1. point. Bemerckt dat den mensch soo kranck is/ dat hoe wel hy siet ende voor goedt houdt beter dinghen/ dat hy nochtans die niet en kan volghen/ dan door hulpe vā Godts gratie/ om dat hy achterwaerts ghehouden wordt/ oft van de liefde der wereldt/ oft ghewicht der naturen/ oft van den duyvel met de banden der sonde: Want niemandt en kan tot Jesus komen/ 't en zy dat hy van hē ghetrocken worde; 't welck de bruydt heeft uyt-ghedruckt roepende: Treckt my na u / ende ick sal loopen in den reuck van uwe salven. Ten tweeden/ bemerckt dat den mensche is gelijck een jonck kindt/ om-ringelt van de vyanden/ ēn onder-worpen hun ongelijck/ want gelijck het selve hem niet en kan beschermen/ noch kuysschē als 't vuyl is/ noch op-staen als 't gevallen is/ ēn op zijnde/ niet recht staē dan met hulpe van een ander; noch spijse soecken indien 't hongher oft dorst heeft/ ēn (dat het alder-ellendichste is) van niemant hulpe in dese sakē kan eysschen; alsoo en is den mensch niet ghenoechsaem iet tot sy-selven als uyt sy selven te doen/ noch oock segghen Jesus dan in den H. Gheest. Siet hoe wel den Heere ons vermaent: Ten zy dat ghy wort als kleyne kinderen/ soo en sult ghy in het rycke der hemelen niet komē. Want alleen desen die sy selven kent ēn voor sulcks acht/ gaet tot den Heere/ die seght: Laet de kleyne kinderen tot my komen / want al-sulcken behoordt het rijcke Godts toe. Ten derdē/ bemerckt hoe luttel sorchvuldich soodanich kindt is / soo veel aengaet den kost/ kleederen/ ende wooningen/ want het en peyst hier op niet/ maer sonder sorghe zijnde/ laet een ander voor hem sorghen/ neemt voor u dit na te volgen/ ende beveelt alle saken aen de Goddelijcke goedertierenheydt. Ten derden/ hoe dat den Heere gelijck eene seer vriendelijcke moeder/ seer vriendelijcken

Kranckheyt des menschs/ ēn hoe Godt die voorkomt en versterct.

Ioan. 6.

Cant. 1.

1. Cor. 12.

Matth. 18.

Luc. 18.

lijcken alle dese kindtsche on-gemacken voor-siet/ soo dat hy met recht door Isaias seght: Gelijck oft iemant van sijne moeder soeteljjck aen-ghesproken worde/alsoo sal ick u-l. vertroosten/ eñ ghy sult aen de borsten gedragen worden/ende op de knien sullē sy u smeecken. Siet ick sal tot u keeren de riviere des vredes/eñ de glorie gelijc eene vloeyende beke: Eñ is't mogelijck dat eene vrouwe soude haer sprakeloos kindt vergeten / dat sy niet en soude ontfermen den sone haers lichaems? ende al waer 't dat sy't vergate/ ick en sal u nochtans niet vergheten: siet in mijne handen hebbe ick u ghescreven.

Het komt al van Godt, en woet al door hem in we sen behouden. Siet Lud. de Puente 6.p.med.50 Actor.17. Ioan.15.

Het 2 point. Bemerckt dat alle dingen die hier in de werelt zijn / al-te-mael van Godt hebben dat sy zijn / datse bewaert worden ende wercken / dat wy uyt hem/ende door hem/ende in hem leven/beroert worden/ende zijn/gelijck den Apostel spreeckt. Ten tweedē/ dat het sekerlijcken te gelooven is/ dat wy sonder Godt eñ sijne gratie niet en konnen wercken tot der salicheydt/ na dat woort onses Salichmakers: Sonder my en kondt ghy niet doen: maer dat hy alle dinghen in alle dinghen werckt / ende gheeft een-ieghelijck ghelijck hy wilt. Ten derden/

Het mishaeght Godt dat de mesch op sy selven betrouwt. Ierem.17.

bemerckt hoe grootelijck dat het Gode mishaeght dat den mensche de hope stelt op sy-selvē / oft op een ander/ende niet op sijne goedtheydt. Vermaledijdt is den mensche/ die op eenen mensche betrouwt/eñ stelt het vleesch tot sijnen arm; want hy sal wesen als de heyden in de wildernisse / eñ hy en sal 't niet sien als't goedt komen sal;ende die op sijne ghepeysen betrout/doet booslijck. Ten vierden/dat alle de gene die op hun selven betrouwē/ van Godt verlaten worden/gelijck Goliath verwonnē is van David in den name des Heeren; Nabuchodonosor ghe-worden als eene beeste. Waerom den Propheet aldus spreeckt tot Amasias: O Koninck is't sake dat ghy meyndt dat d' oorloghen gheleghen zijn in de macht des heyrs / soo sal Godt maken dat ghy sult verwonnen worden van den vijanden: want het is in Godts macht te helpen eñ ter vluchten te keerē. Dit hebben beproeft de Israeliten/zijnde in grootē ghetale / verwonnen van weynighe Benjamiten

Prov.12. Sy worden van Godt verlaten. Exempelen. Daniel.4. 2.Paral.25.

want de Schrifture seght: De kinderen van Israel betrouwende op hare vromicheydt ende menichte/ hebben hunne slach-orden gestelt. Basilius meynt/ dat niemandt van eenighe bekoringe en wort verwonnen/'t en zy dat hy te seer op sy selven betrout. Maer Richardus seght: 'Tis onmoghelijck dat den mensche van sy selven kan triumpheren/die by beproevinge niet en heeft bevonden / dat hy door sijn eyghen kracht geen triumphe en kan verkrijgen/ en dat Godt soo langhe bekoringen placht te seynden/tot dat hy't selve volkomelijck verstaet. Basilius. Richardus.

Het 3 point. Bemerckt hoe dat het betrouwen op Godt/ den mensche van alle quaden verlost; Aenroept my seght hy)in den dach der tribulatien/ick sal u verlossen/ende ghy sult my vereeren;ende weder-om / bemerckt dat een weynich wan-trouwen veel quaets op brenght. Waer om Moyses twijfelende by de wateren der op-sprake / is voor hem gesloten het landt van Belofte. Ende Petrus heeft in de zee beginnen te verdrincken/die te vore/Godt betrouwende/over het water ginck. Ten tweeden/ onder-soeckt de oorsake hier af/ende ghy sult bevinden dat een mensche Godt mistrouwende / meer sy selven schijnt te betrouwen / oft om dat d'oneyndelijcke goedtheydt niet en wilt / oft d'ongemetene macht hem niet en kan verlossen/oft doen het gene dat hy begheert. Ten derden / bemerckt met hoe grooten liefde den Heere hem selver eenen leydtsman aen-biedt/ den genen die den wech der salicheydt wilt in gaen. Ick ben (seght hy) den wech/ de waerheydt/ende het leven/niet alleenlijcken om den wech te wijsen/maer oock om dat desen goeden ende bermhertighen Herder / op sijne schouderen soude draghen het dolende ende kranck schaepken. Ten vierden / hoe wel den Heere van den mensche door seer veel sonden tot gramschap verweckt is/ dat hy nochtans de voorgaende sonde niet gedachtich en is/soo haest als den mensch wederom komt om hem te volghen/dat meer is/ghelijck hy in den verloren sone heeft bewesen / dat hy hem om-helst ende ontbindt/ende aen doet het beste kleedt/etc. Ten laetsten/dat hy hem vertoont voor het aenschijn des Vaders

Het betrouwen op Godt verlost den mensch van alle quaden. Psal.49. Num.20. Matth.14.

Vaders in den hemel/om dat hy als eenen seer goeden Advocaet voor ons soude spreken / die altydts om sijne eerweerdicheydt verhoort wordt.

Heb. 5.

GHEBEDT.

O Heere roept ghy my om dat ick u soude volghen? aenghesien dat ghy ons een exempel hebt ghegheven, ende dat het eene groote glorie is, soo N. als door ootmoedicheydt u mijnen Heere te volghen. Maer eylacs! mijnen Heere mijnen Godt, ick ben een onsalich mensch: Wie sal my verlossen van het lichaem deser doodt? Ick hebbe wel ghenuechte met uwe Wet na den inwendighen mensche, maer ick sie een andere Wet in mijne leden, weder-staende de Wet mijnder herten, ende my ghevanghen makende in de Wet der sonden, die in mijne leden

Rom. 7. *is. Siet, ick en doe niet het goedt dat ick wille, maer ick doe het quaedt dat ick niet en wille. Ick wille u volghen al waer ghy gaet, ende loopen in de wet uwer gheboden, ende uwe deughden na volghen; maer beuselinghen der beuselinghen, ijdelheydt der der werelt weder-houden my, ende dit lichaē dat*

Sap. 9. *verdorven wort, beswaert de siele, ende d'aertsche inwooninghe druckt nederwaerts 't verstandt 't welck veel peysende is.*

Psal. 3. *Sy zijn vermenichvuldicht die my benauwen, ende veel staen*

Psal. 117. *teghen my op; sy hebben my om-ringhelt ghelijck bien, sy zijn ontsteken ghelijck vier in de doornen, maer in uwen name sal ick over hun wreken. Ick ben ghestooten ende om-ghe-worpen om dat ick soude vallen, maer ghy Heere ontfanght my: Want wat creature en soude niet vergaen sonder u, in wien alle din-*

Actor. 17. *ghen leven, roeren, ende zijn? Hoe sal een on-sterck mensche sonder u konnen staen in de slibberachticheydt van dit leven? Ick bidde u en laet my niet aen-komen dien voet der hooverdijen, dat ick op mijne kracht soude betrouwen: Want ick ben versekert dat ick niet en wete noch en vermach sonder u ghestelt in 't midden der vijanden, in 't midden der golven ende el-*

2. Cor. 12. *lenden. Heere ghy werckt alle dingen in ons; ick en sal in mij-*

Psal. 43. *nen boghe niet hopen, ende mijn sweerdt en sal my niet salich*

Psal. 117. *maken, maer uwe rechte handt heeft kracht gedaen, de rechte*

handt des Heeren sal my verheffen, de rechte handt des Heeren heeft kracht ghedaen: ghy zijt mijne sterckheydt ende lof, ende ghy zijt my gheworden tot salicheydt. Komt ende siet alle die mijnen Heere vreesen, ende ick sal u vertellen hoe groote dingen hy mijne siele gedaen heeft: alle vijanden ende volcken hebben Psal. 117.
my, die een onghewapent ende arm kindt ben, omringhelt, ende ick hebbe over hun gewroken in den name des Heeren: En wilt Psal. 145.
niet betrouwen op de Princen, op de kinderen der menschen, want den man en sal in sijne sterckheydt niet ghesterckt worden; noch hy en heeft gheen goedt behaghen in de beenen van den man. Vermaledijdt is den mensche, die op eenen mensche be- Ierem 17.
trouwt, ende stelt het vleesch sijnen arm; want hy is mijn sterckheydt ende lof, ende hy is my gheworden tot salicheydt. Den 2. Reg 22.
Heere is mijnen steen, ende mijn sterckte, ende mijnen Salichmaker, mijnen stercken Godt, ick sal op hem hopē; mijnen schilt ende den hoorne mijnder salicheydt, mijnen verlosser ende mijne toe-vlucht, mijnen Salich-maker. Ghy sult my verlossen van de boosheyt, ick sal den loffelijcken Heere aen-roepen, ende ick sal salich zijn van mijne vijanden. Dat den wijsen niet en gloriere in sijne wijsheydt; ende dat den stercken niet en gloriere in sijne sterckheydt; ende dat den rijcken niet en gloriere in sijnen rijckdom; maer dat den ghenen die glorieert, daer inne gloriere, dat hy u weet ende kent, o Heere, vvant ghy zijt ons licht, ende ghy sult mijne duysternisse verlichten.

Practijcke om te verkrijghen betrouvven op Godt ende vvantrouvven sijns selfs in alle Ghebedt ende sake.

TEn eersten / bemerct hoe dat u seer veel saken in verscheyden dinghen qualijck ghelukt zijn / al docht u dat ghy u seer wel beraden hadt.

Ten tweeden / en bestaet niet / dan met Godt versoent zijnde / ende hem aen-gheroepen hebbende; want ghy en vermoghen niet sonder Godts gratie. Daerom eer ghy eenighe ghewichtighe sake begint / hebt ten minsten berouw van uwe sonden / ende aen-roept Godt / seggende: En aenveert niet ne[illegible] van sonde.

Godt merckt aen tot mynder hulpen. Welck veersken de Oudt-vaders eertydts dick-wyls ghebruyckt hebben, ghelyck Cassianus verhaelt.

Draeght Gode op den voorspoedt uwer saken/en dancke hem.

Ten derdē, bedanckt Godt van den goeden voor-spoet uwer saken/besoeckende (in dien het u gheleghen is) het H. Sacrament des Outaers: eñ en schryft u selven nuyt iet toe/ maer Gode alleen / ende betuyght dat oock met woorden. Want ghelyck de religieusen geschout hebben dese woordē: Myn ende Uwe; alsoo is 't haer oock seer nut niet sy selven eyghen te maken / op dat dit woordē soude ghescheiden: Indien iemandt dient/dat die diene als uyt der kracht / die Godt gheeft. In dien iemandt spreeckt / die spreke als woorden Godts / op dat in alle dinghen Godt mach ghe-eert worden.

Verkiest jaerlijcks eenen dach tot dãck-segghinghe.

Ten vierden / schickt alle jaer eenen feest - dach tot danck - segghinghe voor de wel - daden u in 't besonder ghegheven.

Ten vyfden / bedanckt Godt dagheliicks tweemael in 't ondersoeck der conscientie / oft ten minsten eens/ eñ aen-neemt alle goedt ende quaet/als van syn handt.

Bidt om gratie alle daghe / om uwe wercken te vol-brenghen.

Ten esten / voor - siet al wat ghy doen moet 's morghens oft 's avondts te voren / ende begheert voor elck gratie met groote ootmoedichheydt / ende wantrouwen uwes selfs;

Ontfanght de wel daden der menschen als van de handt Godts.

Ten sevensten / en begeert geene weldaedt van eenen mensch / 't en zy dat ghy de selve te voren ootmoedelijcken begheert hebt van Godt den gheber van alle dinghen, ende soo ghy iet van den menschen verkrijght, rekent het als oft ghy 't van Godt verkreghen hadt; want de menschē zijn maer uyt-reyckers, Godt is den Heere/ sonder welcken sy die niet en konnen uyt reycken / al waer 't dat sy dat seer begeerden; noch sy en konnen het niet weygheren, als 't syne Goddelijcke goedtheydt belieft.

Het is goedt op sijn eygen wijsheyt niet te staen.

Ten achtsten/daer-en-boven is het goet tot wantrouwen van syn selvē/in syne eygen sake niet te steunen op syne eyghene voorsienichheydt/ maer op de voorsienichheydt Godts/ ende daer - en - boven ootmoedelijck van andere raedt ende hulpe begheeren. Voor-waer het is een teecken van groote hoochmoedichheydt ende betrouwen sijns selfs / in dien iemandt meyndt dat hy alleen wijs is / van niemandt raedt en eyscht/ oft maer alleenelijck

nelijck met den monde / ende daer toe neme eenen die eer sijn saken souden prijsen dan stieren. Ende het is seker dat eenen mensch die sy-selven mistrout en op Godt betrout/dat desen oock meer betrout op de vernuftheyt/voorsichticheydt ende goedtheydt van een ander/dan op de sijne. Dit maeckt dat dese menschen bereedt zijn tot den wille van hunne Oversten; dat sy niet en weygeren te doen/ende niet en versoecken/aen-ghesien sy hun selven mistrouwen.

Ten negensten/ dit is een teecken ende practijcke van sijn wantrouwen / noyt te segghen : Ick sal het doen; Ick heb het ghedaen; Ick belove/oft met versekeringe. Ick sal maken dat het ghedaen sal zijn ; maer op dese maniere : Ick sal dit doen met Godts gratie en hulpe. Ick sal het doen/in dien Godt my sal helpen; ende met eenen sijn hert tot Godt heffen/ende hulpe begheeren.

Schiet-Ghebedekens.

Zijt mijnen hulper, en verlaet my niet, noch en versmaedt my niet Godt mijnen Salich-maker. Psal. 26.

Het is goedt den Heere te belijden, ende lof te singhen uwen name Alder-hoochsten. Psal. 91.

Ick sal u alle daghen belijden, ende ick sal uwen name loven in de eeuwe, ende de eeuwe der eeuwen. Psal. 144.

V moeten Heere belijden alle uwe wercken, ende uwe Heylighen moeten u ghebenedijden. Ibidem.

Want door u sal ick verlost worden van de bekoringe, ende door mijnen Godt sal ick door den muer gaen. Psal. 17.

AEN-MERCKINGHE OP HET XIII. BEELDT.

Bemerckt ende weeght de deughdt teghen de sonde/ende over-leght de nature van beyde.

Vruchten vã de deughdt. Schaden der sonde.

Wilt ghy u meer tot de [A] deughdt verwecken? Siet hoe veel ghewichtigher dat sy is dan de [B] sonde, ende gheheel de wereldt. De deughdt belooft ende toont u lof ende prijs; de sonde slavernije eñ straffinghen (want die de sonde doet, is een slave der sonde.) De deughdt gheneest ende versterct de krachtẽ der sielen; de sonde quetst ende vernielt met drijderhande schichten, ghelijck zijn de drij ongevallen des werelts. Bemerckt [C] d'oorsaken van beyde, ende om-helst d'oorsaken van de deughdt, schout die van de sonde. [D] Alle deughdt, ghelijck het blijct in [E] d'armoede met S Franciscus, maect onbelemmert, ende voordert u door den rechten wech tot [F] de salicheyt: maer [G] de sonde treckt af van den wech der salicheyt, soo oock de [H] wereldt, ende hare, ende der rijckdommen liefde leydt door om-wegen ende beswaert ten minsten den ghenen die op klimmende is, ende maeckt eenen seer tragen voordt-ganck. Wat dan? neemt dit eerst voor u in alle beradinge, tot wat [I] eynde ghy gheschapen zijt, alsoo dat u tot het selve de deught, ende 'tghene dat deughdelijck is, alleen kan leyden ende voorderen.

L
F
G
E
H
C
B
D
I
Miseremini mei.
Saltem vos amici mei.
O si daretur hora!
Opus quale sit
Ignis probabit. 1 cor. 3
A
IX
13

HET XXVII. CAPITTEL.

Van den eersten middel om de meditatie ende hare begheerten te vermeerderen: oft meditatie van het vvaerderen der deughdt ende sonde, ende verkiesinghe der selver.

HEt 1. point. Bemerckt eerst hoe dat de Heere alle dinghen in ghewichte / ghetal en mate geschapen heeft / ende hoe verre de hemelsche dinghen de aerdtsche in grootheydt/weerdicheyt ende prijs te boven gaen. Ende waer om dat? Dit is soo wel tot synder glorien/als om dat den mensch / die dagheliicks den hemel aen-siet/en syne schoonheydt/ syne grootte ende bevel over dese aerdtsche dinghen/tot den selvē niet alleen het hooft/ maer oock syn herte altijdts soude op-heffen/ende stellen de gheestelijcke ende eeuwige dingen voor de verganckelijcke. Ten tweedē / hoe waerachtich is dese sprueke van David: Nochtans de kinderen der menschen zijn ydel/ de kinderen der menschen zijn leughenachtich in de waghe / om dat sy in ydelheydt malckanderen souden bedrieghen: maer hoe seer dat dit Gode mishaeght/leert Salomon/segghende: Ghewicht ende ghewicht/ mate ende mate/ alle beyde is verfoeyelijck by Godt. Och met wat een valsch ghewicht worden de hemelsche dinghen ghewaerdeert/ ende hoe groot worden de aerdtsche dingen geacht! Siet hoe kleyn ende verworpen dat geacht wordt van de kinderen deser wereldt/ de materie der deughdt/ te weten / straffe dinghen / serpenten / dorst / hitte / koude/lijdinge van armoede ende ongelijck(die den saligen P. Ignatius seght dat seer moeten geacht worden van de syne/ en van grooten gewichte zijn in't aensicht van onsen Schepper ende Heere) ende ter contrarie/siet hoe groot sy achten/eere/wel-lusten/ edeldom/ sterckheydt/ rijckdom/etc. ja eenen penninck/een woordt/ want sy dickwijls om d'een ofte om d'ander eeuwelijcken verliesen/ leven ende siele: ende ghelijck de kinderen om de bobbelen ende vuylicheyt kijven/ende verachten d'eeuwighe

Sap. 11. Alle dinghen zijn in syne volmaeckt-heydt geschapen.

Psal. 61. De menschē der wereldt en kennen den prijs niet vā de deughdt.

Prov. 20.

dinghen ende waerachtige deughdt: hier om worden de vierscharen over-vallen door de menichte van de processen; ende eylaes de na-volghinghe der deughdt is seer seldtsaem. Ten derdē, waer uyt dit ghesschiedt: ende ghy sult bevinden dat het daer om is, dat sy niet aen en sien het eynde vā hunne scheppinghe, maer alleen de teghenwoordighe dinghen: want in dien sy op 't selve achteden, sy en souden anders niet achten dan dat tot dit eynde kan vorderen: ghelyck den siecken den medecyn-meester ende medecynē veel acht, om datse profytelyck zyn tot syne gesontheydt, ende den soldaet de wapenen, ende allen werck-man syn ghereetschap. Besiet oft ghy oock met de ghemeyne dolinghe bevanghen, dan oft ghy beter beraden zyt, hebbende goedt opsicht op uwe salicheydt, ende daelt tot uwe ghebreken in 't besonder, ende tot de deughden die ghy begheert.

De menschen en aen sic het eynde niet.

Het 2. point. Bemerckt dat niemandt dese saken beter en kan bemercken, dan de ghene die van de selve niet bedroghen en worden door haren schyn, ende die de weerde der selver seer wel weten. Siet dan, hoe grootelycks dat Godt de deughdelycke dinghen gheacht heeft, soo wel om dat hy de tydelycke goederen gheeft aen boose menschen, als om dat hy aen syne kinderen gheeft de deughdt; maer alder-meest, door dien hy synen Sone op de werelt heeft ghesonden, om dat hy ons soude leeren de werelt versmaden, ende de deughdt in weerden te hebben. Ten tweeden, hoe grootelycks dat d'Enghelen die achten, die ons tot de selve altydts vermanen. Ten derden, wat hier de duyvelen afhouden, die ons eeuwelycken daer af soecken te trecken, door eenen onblusschelycken haet, ende gheven alle dingen hunne knechts ende slaven, om die van de deughdt te brenghen, sy en vreesen niet, sy en worden nerghens mede bedwonghen, dan alleenlycken met de deughdt; want (ghelyck Job seght) daer en is gheene macht by de selve te ghelycken. Ten vierden, in hoe grooten eere by de Heydenen, oock die boos warē, de versierde ende schynelycke deughdt is gheweest; ende hoe sy die vereert hebben, alleenelyck verlicht zynde met het licht der na-

Hoe groot dat de deucht van Godt gheacht is.

Den duyvel wordt alleen vā de deught over-wonnē.

Iob 41.

De Heydenē achten oock groot hunne schynelycke deughdt.

tureus

turen: wat eere sy oock doen hunne cluysenaers ende priesters die sy hebben / die eene groote boosheydt bedecken met den ijdelen schijn der deughdt. Ten vijfden / bemerckt dan wat de deughdt in haer selven is / te weten / eene goede gestelteniße der sielen / door de welcke men wel leeft / die niemant qualijcken gebruyckt / ende die Godt in ons / sonder ons werckt. Siet haer ghewapent / want sy 't al verwint; sy en kan niet ghewondt worden / ende sy maeckt hare beminners haer ghelijck / begiftse met over-handt ende met de kroone; sy gaet hooghe dinghen te boven / ende sy gaet met eenen vlieghenden ganck ende vleughelen na de hemelsche dinghen. Besiet aen alle hare schoonheydt. Voorwaer (seght Lactantius in syne onderwijsinghe) niet en kan daer schoonder dan de deughdt / niet weerdigher als de wijsheydt ghevonden worden. Van dese seght Plato al dus: In dien sy konde met ooghen aen-ghesien worden / sy soude eene groote liefde tot haer verwecken. Clemens Alexandrinus seght: De schoonheydt vertoont haer alleenelijck in de siele / ende daer om is desen alleen oprechtelijck schoon / goedt ende eerbaer / die met de deughdt begaeft is / ende dat wordt alleenelijck voor goedt ghehouden / dat schoon ende eerbaer is. Maer de deught alleen die vertoont haer oft door een schoon lichaem / oft door eene minnelijcke ghedaente van matichheydt ende manierlijckheydt.

Beschrijvinghe van de deughdt. D.Thom. 1. 2. q. 55. a. 4. in 1. arg.

Lactant. 3. Instit.

De schoonheydt der deughdt. Plato. Clemens Alexand. in Pædagog.

Het 3. point. Ten eersten / bemerckt wat de sonde is / te weten / een monster dat de siele mismaeckt ende leelijck maeckt / besmet / verdruckt met veel sieckten / ende wondt met drij pijlen / te weten / in de ghedachten / verstandt ende wille / ghelijck het blijckt in de hooverdye / ghierigheydt / gramschap / onkuysheydt / etc. peyst dan dat ghy aen-siet eenen mensche u bekent / die met dit ghebreck van sonde ghequelt is / ende dat ghy met eenen siet syne gepeysen / vonnisse ende woorden / etc. oft peyst op d'alder-schoonste ende wijste Enghelen / ende wat in hun de sonde ghedaen heeft. Ten tweeden / ondersoeckt der menschen tijdelijcke goeden oft weelden / in dien daer eenighe zijn / t' samen met gheheel de wereldt / ende dat die gheensins by de deughdt en konnen ghewe-

De sonde is een monster.

ghen oft vergheleken worden. Ten derden / hoe groot dat is de vryheydt der deughden / hoe groot de slavernye der sonde: want hoe grooten slave is den eer-gierighen / goedt-gierighen / gulsigen ende onkuyssche menschen / ende hoe herde wetten hebben sy? want hoe wel dat men tot hun spreeckt van de siele / van den naem en faem / ja oock van het eeuwich leven / sy segghen: Ick en kan my niet ont-houden van de sonde daer ick aen verbonden ben. Ten vierden / hoe seer dat Godt / die het oneyndelijc goedt is / haet de sonde die een oneyndelijck quaedt is. Ten vijfden / hoe dat de sonde de siele berooft van alle gheestelijcke goederen / van Godts vrientschap / van de gaven des H. Gheests / van de vrucht der goeder wercken / ende doet de namen uyt den boeck des levens.

Slavernije der sonde.

Ghebedt tot d'eeuvvighe VVijsheydt, om met de vvereldt niet te dolen in de vvaerderinghe der deughdt.

O Alder-soetsten Iesu, doen ghy u noch ghevveerdichde pelgrim te zijn op dese vvereldt, doen riep tot u den blinden staende by den vvech: Iesus Sone van David ontfermt u mijnder, ende hy en begheerde niet anders dan te sien dit kort ende onstantvastich licht, dat den nacht daghelijcks vvech neemt, ende de vvaerderinghe vvisselt: maer ghy door uvve groote goedertierenheydt, hebt hem ghegheven dat hy oock soude sien u de Sonne der rechtveerdicheyt, een licht dat nyt op en houdt, een licht des vvaerachtighen gheloofs. Dit licht begheere ick ootmoedelijck van u, o eeuvvighe VVijsheydt, op dat ick u mach kennen, ende vinden de gave des verstandts: VVant den mensche en kent hare vveerde niet; noch sy en vvordt hier niet ghevonden op der aerden van de vleeschelijcke menschen, die ghemackelijck leven. Den af-grondt heeft gheseydt: Sy en is in my niet, vvant de boose van de vvereldt en vinden die niet. Ende de zee deser vvereldt spreeckt: Sy en is by my niet. O eeuvvighe VVijsheydt, ghy zijt verborghen voor de ooghen van alle

Luce 18.

Het licht der siele.

die

die leven, ende ghy zijt verholen aen de vvijsen deser vvereldt. VVant vvie vvaerdeert de deught? een ieghelijck soeckt sy selven, ende al vvat dese vvereldt aen-gaet: hier om svveet-men ende loopt-men, maer om de deughdt ende 't rijck der hemelen en soude-men bykans niet eenen voet versetten. De deughdt ende uvve gheboden vvorden ghehanghen in eene ongherechtighe vveech-schale, vvant de goederen deser vverelt ende de sonde zijn ghevvoon veel meer te vveghen: de deught ende uvve onbevleckte vvet die de sielen bekeert, die vvordt veracht. Siet de sonde vvondt doodelijck onse sielen, ende sy vvordt bemindt, sy verblindt het verstandt, ende sy vvordt aen-ghenomen, sy versteent den vville, ende sy vvordt ghesocht, sy maeckt de memorie vuyl, ende sy vvordt neerstelijck begheert. Sy treckt ons van u de vvelcke zijt den vvech der salicheydt; maer de deught maeckt ons goedt ende salich. Ende de kinderen der menschen ydel ende leughenachtich, die Worden bedroghen ende sy bedrieghen een ander: daer en is niemandt die dit ter herten neemt ende over-peyst: Alle-gader, seyde den Apostel, zijn sy af-gheWeken, Want sy zijn meest al onnut gheWorden, ende daer en is bykans niemant die goedt doet. Och hoe grooten verblintheyt over-valt ons allendighe! Want ghy, o Sonne der rechtveerdicheyt verschijnt ons, om dat Wy dit ende d'ijdelheydt der Wereldt souden sien, ende dat Wy d'oorsaken der sonde souden schouWen, ende de Wonden der selver mijden, ende siet Wy vallen in't midden der vijanden, als oft Wy niet en Wisten, hoe dat de sonde der gulsicheydt ghevvondt heeft onsen vader Adam, ende het sWeerdt der hooverdije d'Enghelen nederWaerts gheWorpen, die sy met Lucifer gemaeckt heeft; de leelijckste, quaetste, vvreetste van de suyverste geesten. Maer dit is d'uytsinnicheydt ende onWijsheydt der kinderen van Adam o mijnen Verlosser. Daer Worden noch hooghe saken ghehopt ende gehaeckt, [illegible] lust hun noch dese N. sonde te dienen. Ick hebbe oock [illegible] Heere, ghelijck een verloren schaep, ick bidde u soeckt [illegible]cht, Want ick en hebbe uWe gheboden niet vergheten, Psal. 118. *[illegible] my op den rechten voet-padt, verleent my dat ick*

Valsche weech-schael der werelt.

d'oorsaken mach schouwen, ende keert af met uwe seer goedertieren handt, dat ick noyt en kome in bekoringhe. Amen.

Practijcke om de deught ende sonde te weghen na hare verdiensten.

Onder-soeck sijns selfs met een register sijnder ghebreken.

TEn eersten / sy-selven ernstelijck bemercken / ende ondersoecken wat quade gewoonten ende ghebreken datter in de siele ende in't lichaem zijn ende een register van de selve maken / ende onder-soecken gelijck op het vonnisse van een ander.

Ten tweeden, dit register som-wijlen ten minsten eens ter maendt over-loopen / ende sien de voorderinge ende verachteringhe.

Ten derden verhalen iemandt oft sijnen vriendt oft biecht-vader het ghetal der gebreken / 't welck den saligẽ P. Ignatius voor seer profijtelijck heeft ghevonden.

Bemerckinge van de oorsakẽ der deughden ende der sonden.

Ten vierden sonderlinghe in de sonden ende deughden bemercken / welcke d'oorsaken der selver zijn op dat ghy d'eene soudt moghen schouwen ende d'andere aen-nemen.

Ten vijfden / sy-selven dick-wijls beschaemt maken / dat ghy geene meerdere neerstigheydt en doet om Godtvruchtich te wesen / dat ghy siet / dat soo veel boose menschen / dieven ende moordenaers / soo veel ongemacks lijden om hare boosheydt te doen: ja oock alle werelt-sche menschen, om dat sy hunne begheerten souden vol-brenghen.

Ten sesten / bemerckt hebbende de sondẽ van u voorleden leven / ende den arbeyt ghedaen voor de werelt / in't verdraghen van hare wetten; soo ordineert iet desghelijcks om de deught te verwerven.

De vonnissen der menschen en moetẽ onse Godt-vruchtigheydt niet verstooren.

Ten sevensten / noyt verlaten de deught ende Godtvruchtighe ghewoonten om den wille oft vonnisse der menschen oft om eenige tijdelijcke sake; want dit soude de selve seer kleyn achtende zijn / ende voor de selve te stellen eene seer ydele sake / maer standtvastelijck vervolghen de dinghen / die eens goet ghevonden ende geordineert zijn gheweest.

Schiet-

Schiet-ghebedekens.

VErlicht Heere mijne ooghen, dat ick tot geenen tijde en ontslape in de doodt, op dat mijnen vyandt noyt en segghe: Ick hebbe hem vervvonnen. Psal. 12.

Gheeft my verstandt, ende ick sal uwe wet onder-soecken, ende ick sal die bevvaren in gheheel mijn herte. Psal. 118.

Ick hebbe de boosheydt ghehaet ende verfoeyt, maer uvve wet heb ick bemindt. Ibidem.

Hoe hebbe ick Heere uwe wet bemindt, 't is mijn over-peysen gheheel den dach. Ibid.

Hoe soet zijn uwe uyt-spraken voor mijne keele, boven honigh voor mijnen mondt. Ibid.

AEN-

AEN-MERCKINGHE OP HET XIV. BEELDT.

Aen-siet wat raedt dat ghy soudt gheven aen eenen vriendt/van de deught hem beradende/ ende met wat ghelijckenisse ghy hem hier toe soudt verwecken.

De quade ghewoonte moet ghebroken worden eer se sterc wordt.

IS't dat ghy twijfelt ende dat ghy u herte noch gereeder wilt maken tot de deught? soo siet wat ghy in de teghen-woordicheyt Godts uwen oprechtē [A] vrient sout radē, ende doet dat voor u selver; in diē [B] de sonde u weder-houdt, ende meest [C] de quade ghewoonte? soo breeckt die af, want anders dese als een nootsakelijckheyt maeckt eene ketene, ende van eenen draet beghinnende maeckt sy eenen kabel. Voordts gelijck ons Matth. 10. door het serpent ende duyve te kennen gegheven wort, soo volght [D] eenvoudichlijck ende voorsichtelijck op den rechten wech den [E] goeden Engel uwen leydts-man, ende den raedt van Christus; neemt wel waer [F] d'occasie der deught. Bepeyst eenige gelijckenisse oft ongelijckenisse, om u de [G] deught voor te stellē; want dit heeft ons de [H] Heere Iesus geleert, met de parabelē van den [I] herder, dē [K] saeyer, den [L] wijngaert, ende dē [M] verlorē sone.

A
K
L
M
E
G
H
I
F
B
C
D
O æternitas.
O æternitas.
X
14

Van den tvveeden middel om te vermeerderen de meditatie ende hare begeerten (te vveten) om met sulcken grooten voorsichticheydt de deught te verkiesen als vvel de kinderen der vvereldt vvereldtsche saken doen.

V*Oor-stellinghe der plaetse* / ghelijck in't beeldt: 't bereydende ghebedt / als voren.

Het 1. point. Bemerckt hoe voorsienich dat de kinderen deser werelt zijn in hunne handelinghen, in rijcdommen / wellusten / oft eere te verkrijgen; hoe neerstich om t'onder-soecken goeden raedt; hoe bereydt ende onvermoedt / om te vol-brenghen / dat sy sien hun profijt te zijn: hun en vervaren noch perijckelen der zee / oft moordenaren / noch geduerigen arbeyt / noch ongelucken van andere. Vergelijckt dese met de neerstichheyt / die de kinderen des lichts doen om hunne salicheyt te voorderen / ende neemt voor u in eene soo ghewichtighe sake / als is uwe salicheydt / u te beraden met d'alder-voorsichtichste ende wijste: noch en laet niet toe / dat Godt over u sijnen knecht met rechte soude mogen klagen / seggende: Wie isser blindt dan mijnen knecht / oft wie isser doof / dan den ghenen / aen den welcken ick boden hebbe gesonden? Ende aen-gesien dat niemant en kan weten wat in den mensche is / dan den gheest des menschen / die in den mensch is / soo moet-men voor al te rade gaen de rechte reden / onbedorven door eenige genegentheyt / ende men moet weten / dat 'tselve als-dan genoeghelijck ghesciedt / soo wanneer wy onse sake / als oft sy eenen vremden aenghingh / ons selven voor oogen leggen ende onder-soecken / gelijck den Propheet Nathan aen den Koninck David fraey voor ooghen heeft ghehouden de leelijckheydt van syne sonden: ende ghelijck de vrouwe van Thecua hem wijs gemaect heeft dat hy Absalon in gratie soude ontfangen. Siet dan uwe verkeeringe / u leven / oft een deel van 'tselve / niet met uwe (om soo te seggen) maer met eens anders ooghe / onder-soeckt oft ghy dat in een ander soudt voor goedt houden / hoe ghy hem in dit oft dat soudt raden / ende wat wegh ghy hem

Voorsienicheyt der wereltschen in wereldtsche saken.

Isaiæ 42.

1. Cor. 2.

Men moet hem sijne saken beraden als oft sy eenen vremden aen-ghingen.

2. Reg. 12.

2. Reg. 14.

hem soudt wijsen/neemt ghy dē selven als sekerder ende bequamer tot de deught ende salicheydt. Ten laetsten / bemerckt hoe groot ende hoe bitter dese verwijtinge met recht in't oordeel sal wesen/ alsser sal bewesen worden/dat den ghenen / die den wech aen andere heeft ghewesen/ ēn andere door geleertheydt heeft voor-ghegaen / nochtans selve gedoolt

Lucæ 12. heeft/ende in duysternissen ghevallen is. Want eenen knecht/die den wille van sijnen Heere weet/sal

Iacob. 4. niet veel slaghen geslagen worden/ende die de wet weet ende niet en doet/'tis voor hem sonde.

Schade der quade ghewoonte. Het 2. point. Bemerckt dat ons niet soo seer af en treckt om goede raden t'aenveerden/dan eene verouderde gewoonte; want hoe veel vermaninghen zijnder van noode/ om dat iemandt eene quade geneghentheydt soude af-legghen? De beenderen van

Iob. 20. den mensch (seght Job) worden verdult met de ghebreken sijnder jonckheydt/ ende sullen met hem in't stoffe slapen. Het segghen dat den Wijse-man

Prov. 22. is: Den jongheliuck naer sijnen wech die hy hem ghewent/ en sal van dien niet wijcken als hy oudt ghewordē sal zijn: 'T welck soo waerachtich is/

Ierem. 13. dat Jeremias 't selve willende uyt-drucken gesept heeft: In dien eenen Moriaen kan veranderen sijn vel/oft den Luypaert syne verscheydentheden; soo sult ghy oock goedt konnen doen / naer dat ghy quaedt ghelcert hebt. Want de ghewoonte is ghelijck eene tweede nature/en de ghelijck eene ketene

Aug. lib. 8. Conf. c. 5. daer den mensche mede ghebonden wordt/ ghelijck den heylighen Augustinus ghesept heeft: Ick was (sept hy) ghebonden niet met vremdt yser / maer met mijnen yseren wille/ den vijandt hadde mijnen wille / ende hadde my van den selven eene ketene ghemaeckt / ende hy hadde my ghebonden; want door den quaden wille is voorts-gekomen de wellust/ende als - men de wellust dient / soo groeyt daer uyt eene gewoonte/ ende als-mē de gewoonte niet en weder-staet/ soo komt daer af eene nootsakelijckheydt. Waer - om als ghy by u selven overleght van de deught te volghen/ ende de sonde te schouwen / soo weet dat ghy u hier voor seer moet wachtē/dat ghy aen de booshept geenē tijt en geeft om te verouderen/ende dat ghy van den eenen trap

niet

niet en valt in eenen argeren / gelijck den heyligen Apostel Petrus / als hy eerst Christus hadde ghelooghent; ten tweeden met eenẽ eedt hem heeft versaeckt / ende ten derden oock vervloeckt. Lazarus vier daghen doodt zijnde / en konde niet verweckt worden van met tranen ende roepen / het welc eene ghelijckenisse is van eenen sondaer / die door het gebruyck der sonden is begraven / gebonden / bedeckt / stinckende ghemaeckt / ende gheslotent onder eenen grooten steen / te weten / onder de quade gewoonte. Matth. 16. Ioan. 11.

Het 3. point. Bemerckt dat alle 'tghene / dat in de wereldt is / gheschapen is van de milde handt des Heeren / soo wel tot onsen ghebruycke / als oock tot onse leeringhe ende onderwijsinghe. Daerom seyde den salighen P. Ignatius / datter by-naer niet gevoeghelijcker en was tot een geestelijck leven / dan de handelinge oft gemeynschap met Godt almachtich / die eene deughdt oft Godt-vruchtighe ghelegentheyt is / door de welcke wy uyt de geschapen dingen trecken 'tgene dat tot ons geestelijck profijt kan helpen / ende dat onse hertẽ ende begeerten kan op-heffẽ tot hemelsche dingẽ om de memorie vruchtbaer te maken van Godt vruchtige gepeysen ende gelijckenissen / eñ den wille met die als met fackelẽ t'ontsteken. Ende siet hoe ghy de selve tot noch toe ghebruyckt hebt / te weten / oft ghy dit gedaen hebt gelijck eenen wijsen Sone Godts / oft ghelijck een peerdt ende muyl / in de welcke geen verstant en is. Want door soodanige bemerckinge komẽ dẽ mẽsche verscheyden gelijckenissen te vorẽ; soo dat wy door eenich sienelijc dinck klimmẽ tot d'onsienelijcke; gelijck als wy door de schoonheyt van 'tgene dat wy sien / bemerckẽ als door eenẽ voetstap de Godlijcke schoonheyt / oft als wy door onsienelijcke geschapẽ dingen / gelijck is onse siele / op-staen om te beschouwen den onsienelijcken Godt / oft ten laetsten door sienelijcke dingen ons porren om andere sienelijcke te beschouwẽ / gelijck ons dit de Goddelijckẽ wijsheydt door gelijckenisse ende parabelẽ heeft bewesen. Geluckich (seght Richardus) zijn sy / aen wien in eene leere verãdert / dat voor andere plach te zijn tot eenẽ val. Hierom wilt ghy u selvẽ tot de deught verwecken ende hebbẽ eene over-vloedige materie

Handelinghe met Godt door afbeeldinge der creaturen.

Psal. 31.

Richard. tract. 3. de Exterm. mali.

van meditatien ende ghepeysen aensiet dese sienelycke werelt/ende verwondert u van hare schoonheydt ende verscheydenheyt/ ende bemerckt hoe de creaturen haer hebben tot haren Schepper. Ten

Trismegist.

eersten/naer het seggen van Trismegistus: Sy zijn ghelijck eenen spieghel der Goddelycker dinghen/ ende eenen boeck vol Goddelijckheyt/sprekende in onse ooren sijne macht/sijne wijsheyt / ende goedtheydt/ende lovende hem hier af. Ten tweeden/siet hoe sy hem allegader gehoorsaem zijn. Ten derden/ hoe sy u al te samen dienen/ende u onder-wijsen/indien ghy't wel wilt aenmercke. Waerom den Wijsen-man seyt: Gaet o luyaert tot de miere: Ende de Wijsheyt selve: Zijt voorsichtich gelijck serpenten ende simpel ghelijck duyven. Ten vierden/hoe sy allegader arbeyden/soo om haer-selvē te behouden/ als oor den meesten-deel om naer hare gesteltenisse te wassen ende volmaect te worden/ ende dit al tot onse onder-wijsinghe op dat wy insgelijcks voorts souden gaen in den wech des Heeren/ ende van daghe te daghe wassen/ ende behouden dat wy vercreghen hebben.

De creaturē zijn als eenen spieghel en als eenen boeck van Goddelycke saken.

Prov. 6.

Matth. 10.

GHEBEDT.

Eylaes! o eeuwich licht, minnelijcke waerheyt Iesu Christe, Wijsheydt des Vaders, Enghel van den grooten raet, me hoe dicke duysternisse zijn wy omringhelt. Verlicht de gene, die sitten in de duysternisse ende in de schaduwe des doodts, om te bestieren onse voeten in den wech des waerheydts ende vreedts. Wy sien ander lieden gebreken ende schaden, ende wy en achtē d' onse niet; in die zijn wy scherp siende, ende in d' onse blindt. O hoe veel voorsichtigher zijn de kinderen van dese werelt in haer gh[illegible]slachte dan de kinderen des lichts? Want wy raden onse vrienden N. dese oft die saken als beter zijnde, te weten, dat den wech tot de eeuwicheydt niet wederkeerlyck en is, dat den dach [illegible], ooghenblick der doodt onseker is, dat wy moeten leven als [illegible] wy dese ure souden sterven. Wy hebben eene walge van ander lieden gebreken, ende wy zijn gereedt om die te [illegible] soecken wy, soeckende ontschuldinghe [illegible] sonden. En sout ghy met recht niet moghen segghen: M[illegible] u selven, aenghesien wy anders goe-

Luc. 1.

Luc. 16.

Wy zijn in onse eyghē saken blindt, en [illegible] in [illegible] der anderen [illegible]

Luc. 4.

den

den raedt gheven, ende selve den quaden volghen. O wat straffen oordeel is daer voor den knecht, die weet den wille van sijnen Heere, ende dien niet en doet? voorwaer hy sal met veel gheesselen gheslaghen worden. Heere en gaet met uwen knecht in geen oordeel, maer doet my na u woordt in 't goede, op dat ick 't selve mach volgen, dat ick andere soude raden in den staet des levens, in verkiesinghe der deughden, in verachtinghe der ydelheden, ende uytroeyinghe der ghebreken, op dat ick niet bedwongen en worde te hooren dit woordt: Ghy die een ander leert, en leert ghy u-selven niet? die dit oft dat N. eenen anderen predickt, versuymt ghy dat selver? die quaedt voor sy selver is, hoe kan hy goedt voor een ander wesen? Verleent my dan o eeuwighe VVijsheydt, dat ick mijne weghen alsoo mach bestieren, ghelijck ick die aen eenen anderen soude wijsen: dat ick alsoo afstandt mach doen van 't quaedt ghelijck ick dat een ander soude raden, dat ick alsoo het beste mach verkiesen, ghelijck ick dat mijnen besten vriendt soude voor houden. Ende wat isser, dat my weder-houdt, die het beste sie ende voor goedt houde? Eylaes mijnen Heere, mijnen verlosser van mijne toornighe vijanden, het is alleenlijck de quade ghewoonte, eene sware ende schadelijcke ketene, die niet lichtelijck en kan ontdaen oft ghebroken worden, 't en zy dat ghy te hulpe komt o Heere der krachten. Ick sal opstaen, ick sal op-staen, ende Heere ick sal u door uwe gratie volghen. ick en sal niet vertoeven, op dat de ghewoonte niet en veroudere, ick en sal niet verbeyden om tot u te komen ende de deughdt te volghen; want ick beminne u uyt gheheel mijn herte, o licht mijnder ooghen, mijnen eenighen toevlucht. Ontbindt de t' samen-bindinghen der goddeloosheydt, ontbindt de banden, die weder-houden den ghenen, die door u bloedt vry ghemaeckt is. Gheeft my vederen als van eene duyve: op dat ick mach vlieghen ende rusten: verheft my boven de hooghde der aerden, op dat het net te vergeefs voor mijne oogen ghespreyt worde; op dat ick mach sien de wercken uwer handen, ende leeren, waer voorsichticheydt, waer deughdt, waer verstandt, waer lanck leven, ende kost, waer het licht der ooghen ende vrede is.

Luc. 12.

Rom. 2.

Eccli. 14.

Bern. serm. de 7. verbis Domini.

Baruch. 3.

Practijcke Van de voorsichticheydt.

Middelen om van uytwendighe dingen tot Godt te komen.

TEn eersten/ wandelende lancks de straten ende veldt/ neemt waer de vernuftheydt der menschen/ die een-ieghelijck oeffent in't zijne/ ende neemt daer uyt eenighe gheestelijcke vrucht.

Ten tweeden/ ghewent u 't selve te doen uyt alle creaturen.

Ten derden/ neemt alsoo oorsake van Godt-vruchtige koutinghe/ ende onder-soeckt (om den tijt met genoeghte over te brenghen) wat gheestelijcke dinghen uyt d'een ende d'ander konnen ghenomen worden.

Ten vierden/ daer konnen oock namentlijck by ghebrocht worden de ghestelteniſſen van de dinghen/ daer Christus ende de maghet Maria by ghelecken worden in de Schrifture/ gelijck van 't schip/ boom/ sonne/ licht.

Ten vijfden/ ondersoeckt wat quade ghewoonten dat ghy hebt/ ende arbeyt die te verwinnen. Ick meyne dat der gheene meerdere voorsichticheydt en is/ aenghesien datter lichtelijcker eene goede ghewoonte door den tijdt ende ghebruyck ghekreghen wordt als eene seer quade.

Ten sesten/ ghelijck de ghierige met alle dingen soecken profijt te doen/ soo gewent ghy u oock: ende 't zy dat u gheluck oft ongeluck toe-komt/ siet in alles voor u/ op dat u herte van sijnen staet niet verworpen en worde/ ende voeght uwen wille nae den wille Godts.

Ten sevensten/ gelijck de kinderen des wereldts aenhangen met eerghiericheyt de groote Heeren/ alsoo ghy een voester zijt der deughdt neemt waer de vrinden ende oeffenaers der selver/ ende verandert met de selve soo seer als 't doenlijck is.

Goedt ghebruyck der passien.

Ten achtsten. Bemerckt wat passien in u meest macht hebben/ ende ghebruyckt die tot gheestelijcke voorderinghe/ by maniere van segghen: Zijt ghy hoovaerdich? ghebruyckt hoovaerdije/ ende heft u herte tot de dingen/ die oprechtelijck hooghe ende verheven zijn/ veracht aertsche/ ende versmaet de vonnissen der menschen voor de Goddelijcke. Ende en wilt niet toelaten/ dat ghy met recht soudt moghen beschuldight worden van dese onwijsheyt; met de welcke de beminnaers der werelt meer achten de tijdelijcke dan d'eeuwighe dingen/ d'ijdele dan de waerachtige/ de creaturẽ dan den Schepper ende het opperste goedt.

Schiet-Ghebedekens.

DE kinderen deser vvereldt zijn voorsichtiger dan de kinderen des lichts in hun gheslachte. Luc.16.

De voorsichticheydt des vleeschs is de doodt. Rom.8.

VVie is'er blindt, dan mijnen knecht? Isaiæ 42.

Heere keert mijne ooghen af, op dat sy gheen ijdelheydt en sien, maeckt my levende op uwen wech. Psalm.118.

VVant ghy Heere mijnen Godt verlicht mijn lampe, verlicht mijn duysternisse. Psalm. 17.

Stiert my in uwe waerheydt, leert my, want ghy zijt Godt mijnen Salich-maker, ende ick hebbe u verbeydt gheheel den dach Psalm.24.

Proeft my Godt ende weet mijn herte, vraeght my ende bekent mijne voet-paden. Psal.138.

Ende siet of daer wech des booshevdts in my is, ende leydt my op den eeuwighen wech Ibid.

AEN-MERCKINGHE OP HET XV. BEELDT.

Bemerckt hoe ghy in de doodt wenschen sult gheoeffent te hebben N. de deught: dus ghebruyckt het leven wel ende d'occasie.

De deughdt blijft ons by als alle dingẽ ons verlaten.

SIET, oft ghy in de[A] doot niet wenschen en soudt de deught voor de sonde gheoeffent te hebben. Want de[B] deughdt sal dan daer alleen ende eenen troost zijn, als [C] de sonde ende haren worm u sal pijnighen, [D] de doodt vervaren, [E] den duyvel gereedt sal by u staen om uwe siele te nemen, als oock uwe beste [F] vriẽdẽ, de rijckdommẽ, vleesch ende bloet u sullen verlaten: als [G] d'occasie vertrocken sal zijn, ende alle wereltsche [H] ghenoeghte ende spelen vergaen. Van allen u goet en sal u maer een [I] slaep-laken overschieten; u[K] vrienden ende magen sullẽ wel met den lijcke gaen, maer eylaes sy sullen u verlaten, in de aerde steken ende vergeten, welck gheselschap al waer't dat ghy [L] begheerde, ghy en soudt niet verwerven. Hier teghen [M] den rechtveerdighen verheught zijnde door de deught ende Enghelen sal de doodt met het leven, de droefheydt met de blijdschap veranderẽ. ô met vvat een gerust herte sal den rechtveerdigen, ende met vvat een beroert herte sal den sondaer komen voor[N] het oordeel Godts.

יְהֹוָה
P
P
P
Crede
Dilige
Spera
S
R
Q
M
B
D
E
Quis?
Quid? Quomodo?
F
G
bi Quando
Cur?
H
I
A
K

XI 15

Het XXIX. Capittel.

Van den derden middel om de Meditatie ende hare begheerten te vermeerderen; oft van de doodt, ende van de bemerckinghe op het ghene dat wy als-dan wenschen souden ghedaen te hebben.

Voor-stellinghe der plaetse, ghelijck in 't beeldt.
Ghewoonlijck *Ghebedt.*

HEt 1. point. Bemerckt waerom dat ghy van Godt in dit leven ghestelt zijt/ te weten/ om dat ghy in eenen korten tijdt soudt koopen d'eeuwighe glorie/ ende dat hier om noch ghy/ noch eenich mensch iet anders te doen en heeft/ daer sy nochtans meesten-deel al andere dingen doen. Ten tweeden/ bemerct als dese ure ghekomen sal zijn/ hoe hy moet gestelt zijn/ die op desen speel-waghen ende op dese merct sijne saken wel beschict heeft: even-eens voorwaer/ als oft eenen hongherigen mensch tot eene leckere maeltijdt gheroepen wierde/ oft eenen werck-man tot sijnen loon/ ende eenen bedelaer tot een Koninckrijck: ter contrarie dat de boose menschen als-dan met de dwase maeghden te laet op de olie peysen/ ende dat sy alle dinghen verlatende haestelijck getrocken worden voor den Rechter/ naeckt/ ende belast met veel schulden/ ende seer beroert. Wat wijsen mensch bemerckt dit / die niet terstondt de deughdt gheerne en aen-veerdt / al is 't dat haren wortel bitter is? Den mensch en heeft maer eene saecke te doen. Matth. 25.

Het 2. point. Stelt u voor oogen als oft ghy soodanigen mensch saeght ligghen op sijn sterven / ende peyst hoe bitter hem is de gedachtenisse des doots/ ter wijlen hy eenighen vrede heeft in sijne rijckdommen / meest als hy sijne ooghen keert naer de plaetsen/ tijden / sijne voor-leden wel-lusten / ende vrienden/ die hy gebruyckte / aen de welcke hy nu moet a dieu segghen eñ eeuwelijck verlaten: want hy sal sien dat den sanck in weeninghe / ende alle blijdschap in droefheyt verandert is/ ende dat dese daghen korts in eenen eeuwigen nacht sullen veranderen. Hoe bitter dat de doodt is aen de gene/ die de werelt bemint.

anderen. Och hoe ijdel sullen als dan verschijnen de aenlockinghen der werelt / hoe bitter sullen zijn de wellusten. De vriendē sullen sien (gelijck men seght) eñ aen-bidden d'opgaende sonne/den erfgenaem sal naer de erve ende roof haken. De bekoringen sullen van alle sijden aen-vallen ende over-vallen. Ter contrarien sal 't ghebeuren aen de Godt-vruchtige ende Godtvreesende mannen/want dese sullen met drooghe ooghen verlaten 't ghene dat voor-gegaen is/sy sullen hun verblijden/dat den arbeyt/om den loon ende troost te verwerven ghedaen is/ dat het ballinghschap volbracht is/ dat de ruste ende de kroone naer den wettelijcken strijdt der deughdt verkreghen is.

Bemerckinghe des toe-komēdē tijts voor den stervenden mensche.

Het 3. point In-dien den stervenden mensche sijn ghepeys stiert tot de toe-komende dinghen/ soo sal hy sien het verloopē des tijts tot het laetste oordeel toe/ende in 't selve veelderhande veranderinghe des wereldts eñ hare rijckē; maer en sal niet eenē mensch sien die hem gedachtich sal zijn. Ten tweeden/sal hy sien d'eeuwicheydt/in de welcke hy moet gaen met eenen stappe/die eplaes seer onseker ende schroomelijc is: hy sal oock sien dat sijn oordeel bereyt is/ende dat daer bystaen veel beschuldigers ende pijnigers/ ende dat het vonnis seer onseker is / aen-ghesien den mensche niet en weet / oft hy liefde oft haet weerdich is. Ten derden/ dat gheheel de eeuwichheydt hanght aen desen oogen-blick / ende dat alle oorsaecke der salicheydt sal ontnomen worden. O Heere oft de menschen wijs waren ende verstonden/ende de uyterste voor-sagen Ten vierden sal hy aensien het lijck ende graf / haren langhen sleype/ maer korten tijdt durende/ ende die hem in der eeuwichheydt sal verlaten/ ende het open graf ende gapen de wormen / om te verslinden het lichaem / dat hy leckerlijck ende teerlijck heeft bewaert. Ten laetsten waer henen sal den allendighen mensch hem keeren? boven hem siet hy den ghestoorden Godt/beneden de helle open/rontsom hem de vijanden ghetier maken/van binnen de conscientie knaghen: ende hy siet dat aen dese ure / ja ooghen-blick hanght de seer langhe eeuwicheydt

Eccli. 9.

Ghebede

Ghebedt van de Doodt.

VVen Ecclesiastes, o mijnen Godt heeft gheseydt ; Beter is 't te gaen tot een lijck-huys dan tot het huys des blijden maeltijdts , want in het lijck-huys, woordt vermaent het eynde van allen menschen, ende de levende peyst wat daer toekomende is . Maer de betooveringhe van ijdel klappinghe verdonckert goede dinghen , ende de ongheståadicheydt der quaedt-lusticheydt verkeert onsen sinne : want als de doodt ghekomen sal zijn , dan sullen gheopent worden d' ooghen der blinden , ende sy sullen sien hoe de wereldt ende hare begheerlijckheydt voor-by-ghegaen is ; men sal als-dan een ander ghevoelen hebben ende anders oordeelen ; niemandt hoe quaedt hy oock is , sal wenschen de deught ende goedtheydt niet gheoeffent te hebben : maer het sal eenen ijdelen wensch zijn . Hy sal sien dat alle het ghene , dat hy beminde, voor-by-ghegaen is, ghelijck eene schaduwe , dat het graf bereydt wordt ; hy sal de laetste ure hooren, hy sal tijdinghe krijghen van de doodt, sijn herte sal kloppen , d' ooghen sullen breken, sijn aensicht sal bleeck woorden , sijn vrienden sullen wech-loopen , de rijck-dommen sullen hem verlaten, hem latende een slaep-laken , ende dese wellusten sullen ghebroken zijn , ende den sondaer en sal gheene hope hebben van de eeuwighe wellusten , om dat hy veronachtsaemt heeft de deughden , oodtmoedicheydt, liefde, mildtheydt, ende verduldicheydt. Maer daer teghen sal den goeden stervende mensch troost ende ghedenckenisse hebben van de deughdt , ende een wel over-ghebrocht leven. Heer om mijnen Godt , in-dien ick dese dinghen wel door-saghe, ick en soude de deughdt noyt versuymen , noch de sonden, die door uwe bermhethicheydt uytgheroeyt zijn, en souden in mijn herte niet wederom groyen. VVen beminden Iosias heeft de beelden gebroken, de bosschen afghekapt, ende om dat die niet wederom en souden op-gherecht worden , heeft hy de plaetsen vervult met doodts-beenderen. Voor-waer de afgoden, die ick eere bewijse, soo dickwijls als ick

Eccles. 7.
Het is beter te gaen tot eē lijck huys/dā tot eene blijde maeltijdt.
Sap. 4.

In d'ure des doodts worden d'ooghen gheopent.

4. Reg. 23.
De ghedenckenisse der doot doet de sondē schouwen.

van de deught vvijcke, en souden niet vvederom opgerecht vvorden in den tempel mijnder herten, in dien in't selve vvaer eene ghedurighe ghedenckenisse der doodt. VVant den schroom in den uytganck (ghelijck uvven Bernardus seght) de droefheydt in den doorganck, ende schaemte in de tegen-vvoordicheyt der glorien van den grooten Godt vermaent ons. Van Waer (seght hy) komt ons dese gheveynstheydt, van vvaer komt dese soo schadelijcke slappicheydt, van vvaer komt dese vermaledijde sorgheloosheydt? VVaerom verleyden vvy allendighe ons-selven? moghelijck zijn vvy nu rijck ghevvorden, moghelijck regneren vvy: maer en beleggben dese schroomelijcke gheesten niet de deure van ons huys? en verbeyden de leelijcke menschen niet onsen uyt-ganck? in dien vvy dan de deughdt oprechtelijcken hebben gheoeffent: ghelijck vvy voor-vvaer sullen vvenschen, soo sullen vvy door uvve gratie sonder sorghe zijn, uvve rechte handt sal ons besoecken, ende d' alder-lieffelijckste aenschouvven der Enghelen ja oock uvve teghen-vvordicheyt (goeden Iesu) sal ons verheugen ende salichmaken: ghy sult u aensicht toonen, ende vvy sullen salich zijn. VVant ick ben versekert, dat noch doodt, noch levē, noch teghen-vvoordighe, noch tockomende dinghen, noch hoocheydt, noch diepte, noch geene andere creature my en sal mogen scheyden van uvve liefde. Daerom ick sal nu doen, dat ick dan sal vvenschen ghedaen te hebben, ende de ghemeyne dolinghe ende uytsinnicheydt en sal my voor uvve gratie soo niet bedrieghen, dat ick nu soude verkiesen, t ghene my als-dan ende in der eeuvvicheydt soude berouvven. 'T is gheordineert dat een-ieghelijck eens moet sterven, ick sal nu voor my selven beghinnen te sterven ende voor u te leven, o mijn leven ende mijn licht. VVant de daghen van den mensch zijn seer kort, ende 't ghetal van sijne maenden is by u! ja ghy sult komen ghelijck eenen dief in der nacht. ick sal dan Wakē tot dat ghy komt o bruydegom mijnder siele, ende ick sal Wercken ter Wijlen dat het licht is, ter Wijlen dat het tijdt is van penitentie ende tijt om te Wercken, op dat ick als-dan niet en beklaghe dat ick doen met ledicheyt hebbe over-ghebracht: ick sal ghebruycken de talenten ende oorsaken, die uWe goedtheydt my verleent, op datter als-dan

Serm. de 6. tribulationibus.

Rom. 8.

Iob 14.

Luc. 12.

niet

niet belast en worde, dat ick als eenen boosen knecht ghewor-pen worde in de uyterste duysternissen, als ick eylaes hopē soude gheleydt te worden met den goeden ende ghetrouwen knecht in t huys ende blijdschap van mijnen Heere. O wanneer sal dat zijn? wanneer sal ick komen ende verschijnen voor u aen-sicht? wanneer sult ghy komen, om my te verlossen van dit ster-velijck lichaem, op dat ick levende u mach belijden, u mach loven ende verheffen in de eeuwen der eeuwen, Amen.

Practijcke voor de ghedenckenisse der Doodt.

Ghy sult dese sake meer in't langhe ghehandelt sien in't derde Boeck daer ghesproken wordt vande be-reydinghe tot der doodt: ick en sal hier maer eenighe stellen.

D'eerste Doet alle daghe offerande in de Misse met den Priester voor de over-leden/ ende als ghestelt in het midden der dooden (want de kercken zijn vol graven) peyst dat ghy korts sult moeten sterven/ende over-leght oft ghy nu tot der doodt bereydt zijt. Offerande voor de over-leden.

De tweede. Den Wijsen-man seght: 'T is beter te gaen tot een huys der droefheydt/ dan tot een huys der blijdschap: daer om in dien ghy over eenighen vriendt rouwe draeght/schickt u dies te meer tot de doodt: In dien u iemandt by gheballe teghen komt in den rouwe ghekleedt / en peyst niet dat het selve by gheval ghe-schiedt/maer dat hy u als eenen vermaender ghesonden is. Alsoo verhaelt Joannes Damascenus van eenen Godt-vruchtighen Koninck/die de Religieusen daerom groot achtede ende eerde. Eccli.7. In hist. de Barlaam & Iosaphat.

De derde. Den heylighen Joannes den Aelmoesse-nier door eene seer Goddelijcke voorsienicheydt / wilde dagelijcks van sijnen knecht vermaent worden van sijn graf/ende dat het selve voor hē bereydt wierdt/ende dat het allenghskens volmaect soude worden/ op dat desen Heylighen man al-dus door de ghedenckenisse der doot soude verscherpen de begheerten van een beter leven. Men seydt oock van Philippus Koninck van Mace-donien/dat hy in sijnen voorspoedt sy-selven eenen ver- S. Ioannes eleëmosy-narius. Philippus Macedo.

maender heeft ghestelt/ die hem alle daghe des morgens soude segghen/ dat hy eenen mensch was/ om dat hy sijnen hooghen moet soude doen sincken/ ende dagelijcks overlegghen d' onstandtvasticheydt der fortuynen ende andere ellenden van het leven des menschen / ende die tot hem nemen. Och hoe beschaemt sal desen de Christenen maken in den dach des oordeels! Ghy sult moghen naer-volghen het exempel van den Heylighen Joannes ende desen Koninck / indien ghy het vonnisse van de doodt oft ijdelheydt der wereldt sult gheschreven hebben des daeghs te voren eer ghy slapen gaet / ende aen u bedde gheplackt / om dat het selve des anderen daeghs als ghy wacker wordt eerst voor uwe ooghen kome/ende u herte beweghe.

Den slaep is een beelt van de doodt.

De vierde. Peyst alle daghe/ als ghy slapen gaet/ oft ghy ghereedt zijt om te sterven: want het bedde vermaent ons met recht van den grave/ghelijck men seght dat den slaep is een beeldt van de doodt. Gaet dan soo slapen/ als oft ghy dien nacht soudt ghebracht worden voor het oordeel / ende verweckt ten minsten leetwesen met eene belijdenisse des gheloofs / hope / liefde ende danck-segghinghe in dien ghy eenen Religieus zijt/ vernieuwt uwe belofte / ende slaept ende rust al-soo in vrede.

Schier-

Schiet-Ghebedekens.

IN dien vvy met Christus ghestorven zijn, soo gheloovçn vvy, dat vvy oock met hem sullen leven. Rom. 6.

De daghen van den mensch zijn kort, het ghetal van sijne maenden is by u. Ghy hebt sijne palen ghestelt, die niet voor-by ghegaen en sullen konnen vvorden. Iob 14.

O doot hoe bitter is uvve gedenckenisse voor eenen mensch die vrede heest in sijn goedt? Eccli. 41.

VVy sterven alle gader, ende vvy verdvvijnen ghelijck vvateren in der aerden, die niet vveder en komen. 2. Reg. 14.

VVie is den mensch, die sal leven ende die de doodt niet en sal sien, hy sal sijne siele verlossen van de handt der hellen? Psalm. 88.

Zijt bereedt, vvant op vvat ure ghy niet en meynt sal den Sone des menschen komen. Luc. 12.

De sielen der rechtveerdighen zijn in de handt Godts, ende het torment des doodts en sal hun niet raken. Sap. 3.

AEN-

AEN-MERCKINGHE OP HET XVI. BEELDT.

Wat sult ghy wenschen in het oordeel ghedaen te hebben / de deughdt N. oft de sonde N?

O Schroomelijck aen-sien van 't oordeel des Heeren ; Siet mensch vvat ghy dan soudt vvenschen ghedaen te hebben , doet dat nu , ende bemindt [A]de deughdt, die u dan alleen sal helpen, als de verholẽtheden [B]uvver herten sullen veropen-baert vvorden. vvel is vvaer dat [C]den Enghel de goede vvercken sal verhalen, maer [D] den duyvel sal u oock voor Godt ende alle de vvereldt van sonden beschuldighen . Och hoe seer sal dan [E] den boosen vvenschen ghevoeght te vvordẽ met de goede! o droeve[F] scheydinghe ! o deerlijck aen-sien! [G]hier vvordt de vvereldt) die de menschen nu soo groot-achten) met den viere verbrandt; [H] daer schudden de Koninghen ende Princen, hier sal ghegheven vvorden een onvvederroepelijck vonnisse der[I]straffinghe, oft[K[glorien. Ghedenckt dan, o mensch uvver uyttersten, ende ghy en sult in der eeuvvicheydt niet sondighen.

H
E
G
C
יהוה
Quis?
Quid? Quomodo?
Ubi Quando?
Cur?
Quæ Virtus eius?
Quæ eius Victoria?
D
A
F
B

Het XXX. Capittel.

Van den vierden middel om de Meditatie ende hare begheerten te vermeerderen oft van het uyterste Oordeel.

Voor-stellinghe der plaetse, ghelijck in't beeldt.
Ghebedt, als voren.

Het 1. point. Bemerckt ten eersten / datter eenen dach van Godt ghestelt is / dien niemandt en weet / op den welcken hy de werelt in recht-veerdicheyt sal oordeelen / in eenen man / in den welcken hy't geordineert heeft: eens-deels om dat het vonnisse / het welck ghegheven is in't besonder oordeel / soude uyt-ghesproken worden / ende dat een-ieghelijck soude ontfanghen eyghen loon des lichaems / naer dat hy heeft ghedaen / oft goedt / oft quaedt / ende dat het selve / als een instrument insghelijcks gheoordeelt soude worden: eens-deels oock om dat sijne rechtveerdighe ende heylighe oordeelen souden blijcken / hoe wel hy nu toe-laet dat de quade voor-spoedich zijn ende ghepresen worden / ende de goede verdruckt ende veracht: 't welck David versocht hadde te verstaen / maer niet en hadde konnen begrijpen / tot dat hy de uyterste van alle beyden hadde bemerct. Ten laetsten / om dat aen Christus d'eere soude weder-ghegheven worden voor de schande die hy by Jerusalem op den berch van Oliveten heeft gheleden. Want hier om heeft hy het oordeel van allen aen sijnen Sone gheghen / op dat een-ieghelijck den Sone soude vereeren / ghelijck Joannes seght: Daerom moet men onsen Heere gheluck bieden van dien dach / ende Godt dancken / om dat hy de volcken oordeelen sal in de gherechticheydt. Bemerckt ten tweeden / de teeckenen / die daer sullen voor-gaen / hoe dat den Heere / ghelijck Isaias spreeckt / sal on-voor-siens komen / ende sal besoecken in dondere ende bevinghe der aerden / ende in eene luyde stemme des storm-windts en on-weder / ende der vlammen des verslindenden viers. Voor hem (seght Joel) is een verslindende vier / ende

Gedenckenis van het uyterste oordeel.
Matth. 24.
Actor. 17.
2. Cor. 5.
Ioann. 5.
Isaiæ 29.
Ioël 2.

Grouwelijc-heyt des oordeels.
ende naer hem eene verbrandende vlamme; sonne ende mane zijn verduystert/ende de sterren hebben haer licht in-getrocken/ja de sterren sullen uyt den hemel vallen / ende de sonne sal verduystert worde/

Apo.6.
ende sal worden ghelijck eenen hayren sack/ende de

Sophon.1.
mane ghelijck bloedt. Och met wat goeden recht roept Sophonias: De stemme van den dach des Heeren is bitter/den stercken sal daer benout worden/den dach der gramschappen/dien dach is den dach der tribulatien ende benoutheyt/den dach der verderveniſſen ende ellenden/den dach der duysterniſſen ende der donckerheydt/den dach des nevels ende on-weders/den dach des trompets ende ghe-klancks. Aensiet de werelt ghelijck Sodoma brandende/een vier verwoestende d'aerde/de zee/steden/

2.Petri 3.
torrens/ende de hooveerdije der werelt;de elementē sullen door de hitte ontdoonden wordē / ende de aerde ende wercken die daer-inne zijn/sullen verbranden. Slaet uwe ooghen ront om/siet hoe dat het de verslindende vlamme al bevanght/ende daer en is niet dan vuylheydt ende verwoestinghe;en sal u de werelt ende hare ghedaente noch konnen behagen?

De trompette des Enghels: Staet op ghy doode
Het 2.point. Bemerckt dien donder van de trompette des Enghels: Staet op ghy doode; ende hoe dat de verdoemde siele met eenen grooten schroom bedwonghen wordt aen te doen haer lichaem: maer de heylighe siele doet het selfste aen met seer groote blydschap / ende let oock op de t'samen-sprekinghe van beyde/ende neemt voor oogen 'tghevoelen van eene goede ende quade conſciētie. Siet daer na hoe groote menichte van volcke datter komen uyt de steden ende spelonckeu / die al gaen na het dal van Josaphat: ende naer dat ghy dese aen-dachtelijck hebt aen-gesien/soo onderscheyt/in dien ghy kont/den Koninc van eene slave/den rijcken van den armen/den wijsen van een kindt. Waer sal dan wesen de gunste der menschen / den rijckdom / de glorie/de wijsheydt deser wereldt? daerom versoeyt doch/al dat soodanich is/eñ dat u vande volmaecthe-

Scheydinghe van de goede ende quade menschen.
heydt wederhout. Hier nae aen-siet hoe de schapen ghescheyden worden van de bocken / de goede van de quade/ de terwe van het on-kruyt;ende hoe dat

dese

dese roepende ende huylende/ seggen tot de bergen: Apoc. 6.
Valt op ons. Och wat eene droeve/ deerlijcke/ beklagheliicke scheydinghe! Och wat en sal den mensch niet wenschen ghedaen te hebben / om dat hy op dien dach soude by de goede ghestelt worden? maer hier en helpen noch tranen / noch bidden/ noch huylen. Als dan sal tot den oodt-moedighen ghesept worden: Klimt op-waerts: tot den rijcken/ machtighen ende hoveerdighen: Gheeft desen plaetse. Och met wat schaemte sal hy nederwaerts Luc. 14.
gaen? Als dan sullē de rechtveerdige staen in groo- Sap. 5.
te standvasticheydt teghen de Keysers / Koninghen ende Princen der aerden / die hun hebben benout/ ende wech-ghenomen hunnen arbeydt / die sullen schudden ende beven/seggende by hun-selven/ende suchtende van benoutheden des gheests: Dese zijn sy die wy somwijlen in spot hebben ghehadt / ende in gelijckenisse der lasteringen. Wy onverstandige achteden hun arm/ oot-moedich/ende benout/haer levē te wesen rasernije / ende hun eynde sonder eere: siet hoe sy gherekent zijn onder de kinderen Gods/ De kōste van
ende hun deel is onder de Heylighen. Hier-en-tus- dē rechter tot
schen sal den Heere komen met groote macht ende het oordeel.
majesteyt / hy sal komen in sijne heylighe duysen- Luc. 21.
den /met sijne alder-heylichste Moeder/ ende sy sullen de goede toe-lacchen / ende de quade verworpē. Terstondt sal verschijnen het teecken van den Sone des menschen / claerder blinckende dan de sonne; ende de kinderen Godts sullen hunne hoofden op-heffen / ende de naer-volghers van het cruys ende verstervinghe sullen hun verblijden / die nu hun vleesch hebben ghecruyst met hunne begheer- Gal 5.
lijckheden / ende sy sullen hun verheughen met eene on-gheloovelijcke blijdschap/siende dat sy in sijne handen ende wonden ghescreven zijn: sijne vijanden sullen beschaemt worden ende verdwijnen. Wat sult ghy dan verkiesen gedaen te hebbē? Daer Openinge dē
naer sullen de boecken der conscientie open-ghe- de boeckē der
daen worden / ende de raden der herten sullen ver- conscientie.
openbaert worden/ dan sullen te voorschijn komen alle quade meyninghen seer verborghen / gheveynstheydt/ meyneedicheydt / diversche voor-nemens

mens van een-iegelijck / tot eene seer groote schande ende beschaemtheydt van de boose. Siet oft ghy soudt willen dat alle de verholentheden uwer herten voor een iegehelijck open-baer waren ; siet wat ghy nu in desen boeck schrijft/deughden oft sonden/ want niet en isser verborghen/dat dan niet en wort ghewteten. Terstondt sullen hier nae volghen vreeselijcke beschuldinghen Christus sal hun verwijten de wel-daden/ de heylighen hun vermaningen ende exempelen/ de duyvels hun in-geven ende boosheden/alle de creaturen hun mis-bruyc. Den Heere sal Jerusalem onder-soecken in lampen : waerachtelijck den dach des Heeren is groot/seer vreeselijc. Wie sal dien verwachten ? sijnen toorne is brādende/ ende swaer om dragen:sijne lippen zijn vervult met verstoorinighe / ende sijne tonghe ghelijck een verslindende vier/ sijnen gheest is ghelijck eene over vloedende beecke om de volcken te bederven. Den sondaer sal staen / ende hy sal van binnen sien sijne conscientie hem beschuldigende/ ende de duyvelen van alle kanten bereydt tot den roove : waer sal hy henen vlieden? de helle sal onder gapen / boven sal hy den hemel ghesloten ende den Rechter ghestoort sien : waer sal hy gaen?

Matth.10.

Sophon.1.

Ioël 2.

Isaiæ 30.

Het onweder roepelijck vonnisse.

Het 3.point. Bemerct hoe dat als de boose overstreden sullen zijn/soo dat sy niet en konnen loochenē/ ende de goede sullen gheprefen zijn/als-dan het onweder-roepelijck vonnisse ghegheven sal worden vande eeuwicheyt/te weten/van de hoochste saligheydt/ende van de eeuwighe pijnen. Ten eersten sal den alder-goedertierensten Jesus seggen:Komt (te weten van het cruys ende tribulatie) ghebenedijde mijns Vaders / ende besit het rijcke dat u bereydt is van het beghinsel des wereldts : dese als dan ende oock alle de Enghels sullen verbaest zijn van de miltheyt ende oneyndelijcke liefde Godts. Ter contrarie sullen de boose hooren:Gaet van my (te weten van allen goet / uwen Vader ende Godt) ghy vermaledijde in't eeuwich vier. Overleght elck woordt in't besonder/ende in dien ghy kont/vergadert u noch eenen schat der gramschappen in den dach der gramschappen. Terstondt sal't vonnisse te

Matth.25.

Rom.2.

werck

werck ghestelt worden/ende d'erste sullen gaen in het eeuwich leven / ende d'andere in het eeuwich vier: Wel aen/voeght u nu by de goede/ende beproeft hoe grooten blijdschap sy van de deughdt ende van de eeuwige ruste ghenieten. Gaet nu by de quade/ende over-leght d'onverdraghelijcke bitterheydt die hun by brenght soo dit vonnis als hunne eyghene conscientie/om dat sy in der eeuwicheyt van Godt/van den hemel/ende heylighe vrienden gescheyden worden/ende met wat een ooge sy den hemel ende vrienden aen-sien; hoordt oock het seer droef af-scheydt/dat sy nemen van hunne beste vrienden: ende terstont sal de aerde open gaende/bedecken dese onsalighe menschen ghemenghelt met de duyvelen/onder de welcke zijn veel Koninghen / machtighe Prelaten / Edele / eerghierighe / onkuyssche menschen. Staet ende waerdeert met eene rechtveerdige schale de wereldt ende hare begheerlijckheden/ende siet hoe ghy nu soo groote perijckelen sult ontgaen. Komt van daer weder-om by u uytverkorene/ende gaet met der herten met de selve na den hemel/ende biedt hun gheluck. Ten laetsten/gaet by den Heere Jesus het alder-saechtmoedichste Lam / zijnde nu lanckmoedich ende lijdtsaem / ende bidt hem dat hy niet en verworpe van sijn aensicht. Ick bidde u goeden Jesu / en komt niet in 't oordeel met uwen knecht / maer doet met my na uwe groote bermhertichheydt; want alle levende en sal in uwe teghen-woordicheydt niet gherechtveerdight worden. Wat sult ghy doen (seght uwen Propheet) in den dach der besoeckinghe ende allende / van verre komende? Tot wiens hulpe sult ghy vluchten? Och Heere/ daer en is gheene hulpe dan in u / ghy zijt mijnen ontfangher/ mijne toe-vlucht / mijnen Godt / ick sal in u hopen. Ghy sult my verlossen van de stricken des jaghers / ende van dat scherp woordt: Gaet van my. Heere ick en wille van u niet ghescheyden worden/ick en wille u fonteyne des levenden waters niet verlaten / noch nu noch in der eeuwicheydt. Want wie sal my scheyden van uwe liefde/tribulatie/ oft benautheydt / oft hongher/oft naecktheydt / oft perijckel/ oft 't sweerdt? Ick ben

Het tweede aen-schouwen der verdoemde. Psalm. 142. Isaiæ 10. Psalm. 90. Rom. 8.

verſekert/dat noch leven/noch Engelen/noch heer-ſchappijen noch krachten/noch teghen-woordighe/noch toe-komende dinghen/noch ſterckheydt/noch hoocheydt/noch diepte/noch gheen andere creature my ſal konnen ſcheyden van uwe liefde.

GHEBEDT.

Iob 14. *VVIe ſal my moghen gheven, dat ghy Heere, my in der hellen ſoudt beſchermen, ende verberghen tot dat uWen toorne voor-by gaet? Want ghy al-der-ſacchtmoedichſte*
Oſeæ 13. *Lam, ſult komen ghelijck den LeeuW, uyt het gheſlachte van Iuda, ghelijck eenen beyr na dat hare jonghen ghenomen zijn, ghy ſult teghen komen de goddeloose, die nu uWe vermaninghen*
Openinge vā alle verholen ſaken. *ende in-ſpraken tot der deught verſmaden, ende als dien dach ſal verſchijnen, dan ſullen verlicht Worden de verborgentheden der duyſterniſſen, ende de raden der herten ſullen openbaer zijn. VVat de onkuyſche, eer-ghierighe, goedt-ghierighe menſchen ghehandelt hebben, Wat af-godt ſy ghedient hebben, ſal voor de Wereldt openbaer zijn, ende dan ſal daer eene groote*
Matth. 24. *tribulatie zijn, ſoo-danighe alſſer niet en heeft gheWeeſt van't beghinſel der Wereldt, noch zijn en ſal: maer alleenlijcken voor hun, die de deughdt niet op-rechtelijck gheoeffent en hebben, ende die uWe gheboden niet en hebben onder-houden. 'T is nu ſWaer een Weynich tijdts veroodtmoedight te Worden, de laetſte plaetſe te houden, hongher ende dorſt te hebben, te lijden, veracht te Worden, maer als-dan ſal d'oodtmoedicheydt glorieus zijn, ende ſal een betrouWen gheven voor uWe Majeſteyt. 'T is nu moeyelijck te breken de beroeringhe der herten N. eens anders Wille te volghen; maer als-dan ſal den ghehoorſamen ende verſtorven van u lof hebben voor de gheheele Wereldt. Dan ſal de verduldicheydt met het heylich Cruys blincken, den teghen-ſpreker ſal met den booſen huylen. Dan ſullen de benaude hunne hoofden op-heffen, Want hunne verloſsinghe ſal naken. Dan ſal den hooveerdighen ſlave van deſe Wereldt ghebonden Worden met eeuWighe banden, ende omringhelt Wor-*
Pſalm. 49. *den met ſchroomelijcke vlammen. VVant een vier ſal in uWe teghen-Woordicheydt ontſteken, ende een gheWeldich on-Weder*

in uWen

in uwen om-ganck; maer in uwe rechte handt sal verkoelinghe wesen, ende een kroone voor de ghene die u beminnen, ende die u soecken uyt gheheel hun herte. Och hoe seer sal dan den boosen wenschen ghetelt te worden onder de goede! maer te vergheefs: want die nu doof is tot de vermaninghen der deught, sal met de sonden ghedreven worden in't eeuwich vier: ende waer den boom eens ghevallen sal zijn, daer sal dien blijven, 't zy aen den Zuyden, 't zy aen 't Noorden. VVie sal konnen peysen den dach uwer toe-komste? wie sal dien konnen vertellen? hoe droef is de scheydinghe van u o Heere, ende uwe uyt-verkorene in der eeuwicheydt? ende dat, om dat den boosen niet eenen ooghen-blick, een weynich tijdts in dit leven en heeft willen arbeyden. VVy zijn vermoeyt (segghen sy) op den wech der boosheydt ende bedervenissen, ende wy hebben sware weghen ghewandelt; maer den wech des Heeren en hebben wy niet gheweten: wat heeft ons gheholpen hooverdije oft wat heeft ons ghegheven de beroemelijckheydt der rijckdommen? alle dese dinghen zijn voor-by ghegaen ghelijck eene schaduwe, ende vvy en hebben gheen teecken van deughdt konnen toonen, ende vvy zijn verteert in onse quaedtheydt. Dese sullen de doodt soecken, ende sy en sullen die niet vinden, ende sy sullen begheeren te sterven, ende de doodt sal hun vluchten. Maer de verghel dinghe der goeden sal ghenuechlijck ende soet zijn, aen de vvelcke hebbende vvat tijdts benaut ghevveest, ghegheven sal vvorden d' eeuvvighe glorie, bereydt van het beghinsel der vvereldt. Dan sullen sy u Heere Iesus singhen eenen nieuvven sanck; vvant ghy zijt glorieuselycken in hun groot ghemaeckt, vvant ghy hebt het peerdt ende den opsitter, ende die hun verdruc ten, ghevvorpen in de zee der allenden, in de eeuvvighe vlammen: maer al-der-meest, om dat voort-aen gheen gheroep, noch droefheydt meer en sal zijn, noch op dat hun de sonne niet en sal vallen, noch eenighe hitte, ende voordt-aen sal den gheest segghen, dat sy souden rusten van hunne vvercken, ende sy souden verheughen in uvve teghen-vvoordicheydt. Verleent my al-der-goedertierensten Iesu, door het binnenste uvver ontfermingen, ende door de liefde, met vvelcke ghy ons hebt

Benautheydt der boose in den jonckste dach.

Eccl. c. 11.
Malach. 3.

Sap 5.

Apoc. 9.

Blijschap der uyt-verkoren.

Exod. 15.

Apoc. 21.

bemint, nu al-soo te leven ende de deughdt te oeffenen, op dat ick u in der eeuwicheydt mach ghenieten, ende u bekennen ende beminnen met gheheelder herten ende gheheel mijne siele. Amen.

Practijcke om te oeffenen de ghedenckenisse van het Oordeel.

In den dach des oordeels sullē alle dinghen naer hunne weerde geacht worden.

D'Eerste, te bemercken hoe dat 't gene dat wy hier sien blinckē, ende nu van de werelt soo veel geacht wort, als-dan gheacht sal worden, als den Heere ten oordeele sal komen; want daer sal zijn de oprechte waghe ende prijs van alle dinghen.

De tweede, alle dese dinghen die wy nu sien, de selve aenschouwen, als vergänckelijck ende die met dat vreeselijck vier vernielt sullen worden, ende verwecken dick-wijls de verachtinghe der wereldt, ende neerstigheydt doen tot d'eeuwighe saken.

De derde, dick-wijls sijn herte onder-soecken, ende aldus tot sy selven spreken: Siet alle dat ick nu peyse oft doe, sal open-baer worden voor de gheheele wereldt.

Alle menschē sullen malckanderen ghelyck zyn.

De vierde te peysen, dat alle menschen als dan malckanderē gelijck sullen zijn, ende datter niet swaerder en sal zijn, dan ongheleijck ghedaen te hebben aen Godt ter liefden van eenigen mensche, die Godt om sijne boosheyt alder-meest mishaeght, gelijck nochtans de wereldtsche menschen dagheliјcks doen.

De vijfde, in alle versterbinghe peysen, wat dat beter is, beschaemt te worden voor de gheheele wereldt, oft voor eenen biecht-vader alleen?

Alle dinghen vermanē ons tot het oordeel.

De seste, somwijlen als men de heylighe vreese des Heeren wilt verwecken, te sien, hoe dat alle dingen ons van het oordeel vermanē: want soo veel Religieusen als wy sien, soo veel rechters sien wy; soo veel creaturen, soo veel beschuldigers sien wy, in dien wy die misbruyckē, d'aerde is den kercker, daer de misdadighe in ghesloten sullen worden: de locht in den schroomelijcken stoel van den Rechter; als wy een ghedruysch hooren, laet ons bemercken het gekraeck der hemelen; soo dickwijls als wy sanck hooren, de beklaghinge der verdoemde: in dien wy iet riecken, laet ons peysen den brandt van de gheheele wereldt. Ten laetsten, laet ons sien, hoedanich de dinghen zijn sullen, die hier nu zyn.

De

De sevenste/te peysen in alle verkiesinge/ wat wy als dan souden willen ghedaen hebben. Nu worden onse ooghen als met eene betooveringhe ghebonden/ende het oordeel ende de redene worden verblindt; maer als dan sullen de onwyse hunne uytsinnicheydt sien/ende sullen segghen: Wy achteden hun leven te wesen eene uytsinnicheydt ende hun eynde sonder eere/ siet hoe sy nu gherekent zijn onder de kinderen Godts / ende hun deel is onder de Heylighen.

Wat sult ghy wenschen in den jonckstendach ghedaen te hebben.

Sap. 5.

Schiet-Ghebedekens.

DOor-steeckt met uwe vreese mijn vleesch, want ick hebbe van uwe oordeelen gheyreest. Psalm. 118.

En komt met uwen knecht niet in 't oordeel, want alle levende en sal in uwe teghen-woordicheydt niet gherechtveerdight worden. Psalm. 142.

Dien dach is den dach der gramschap, den dach der tribulatien ende duysternisse, den dach des nevels ende stormen van winde, den dach van trompetten ende gheklanck. Sophon. 1.

Den dach des Heeren is groot ende vreesselijck, ende wie sal dien verwachten? Ioel. 2.

AEN-MERCKINGHE OP HET XVII. BEELDT.

In dien ghy twijfelt in de verkiesinghe der deughdt/besiet oft ghy in alle eeuwicheydt niet en sult wenschen dat ghy die verkoren hadt.

VOor al bemerckt [A] d'eeuwicheyt, eñ hoe dat de Heyligẽ in den hemel, ende de verdoẽde in de helle wenschẽ de deught beter gheoeffent te hebben. O hoe lanck is d'eeuwicheyt, by der welcker jarẽ, het getal [B] vande sandekens, noch de [C] druppelen der zee vergeleken en konnen worden: daer den [D] boõ eens sal gevallẽ zijn, 't zy na het Zuyden, 't zy na het Noorden, daer sal dien altoos blijven, noch daer en sal voordt-aen gheenen [E] tijdt, oft [F] occasie, oft [G] doot meer wesen, dã d' eeuwige: siet hoe dat oock maer eene [H] sonde den mensche in de helle sluyt. Och hoe dier soude den verdoemden oock [I] een urken willen koopen, in dien hy penitentie kõde doen! maer 't is te vergeefs, ende hy wordt van [K] den duyvel bespot. Siet dã wat, ende in welcke [L] eeuwicheyt ghy nu schrijft, want dat eens gepeyst, ghe-seyt ende gedaẽ is, is eeuwich, ende en kan niet onghedaen zijn. Och, och, oft u dit ter herten ghinck.

Hoe lanck is d'eeuwicheyt

Hoe dier souden de verdoemde een ure alleẽ willen koopen.

F
I
D
G
E
H
B
C
C
A

HET XXXI. CAPITTEL.

Van den vijfden middel om de meditatien te vermeerderen, oft van de Eeuwicheydt.

Voor-stellinghe der plaetse, ghelijck in't beeldt.

Ghebedt, als vooren.

HEt 1. point. Ghelijck alle de rivieren vloeyen inde zee/soo strecken haer alle saken na d'eeuwicheyt/ ende sommighe bederfelijcke dinghen verwachten eene eeuwighe onbederfelijckheydt/maer sommige sullen weder-om keeren tot haren niet/en daer inne blijven. Aenschout dan als uyt een schau-plaetse alle creaturen / ende over-leght op hoe korten tijdt alle dinghen voor-by sullen gaen gelijck eene schaduwe; soo veel bloemen/vruchten/dieren ende wercken / alsoo dat die voor-aen noyt meer in der eeuwigheydt en sullen zijn; ende slaet uwe ooghen op u selven/versekert zijnde dat u leven ghelijck de andere dinghen voor-by gaen sal/ende dat't selve noyt dan in't oordeel vernieut en sal worden. Al-soo Xerxes van eenen berch over-siende sijnen seer grooten legher / ende over-legghende hoe korten tijdt gheheel den selven soude leven/heeft begonnen te weenen: maer wy oversien hebbende de ijdelheydt der dingen/die ons van de deughdt aftrecken / laet ons onse ooghen keeren tot de deughdt ende d'eeuwighe dinghen. Ydelheyt en vergancklijckheyt des werelts.

Xerxes heeft over sijnen leger gheweent.

Het 2. point. Bemerckt datter is tweederhande eeuwicheydt/eene gheluckighe ende eene ongeluckighe/ ende dat het nootsakelijck is een van tween te beerven/en dat het nu in uwe macht is de deught te volgen/ende de salichste eeuwicheydt te verkrijgen; oft eylaes! de sonde te volghen/ende ghe-worpen te worden in de eeuwighe ellenden. Over-leght hier wat dese eeuwicheyt is/te weten/eenen oneyndelijcken/ onbegrijpelijcken/ende seer langen tijdt. In de selve en zijn niet alleenelijck veel meer jaren / dan daer zijn sterren des hemels/sanden der zee/ende druppelen waters / ende oock bloemen ende bladeren der boomen/ maer oock honderdt duysent milioenen meer dan al dit te samen. Ende al waer't dat iemandt van het beghinsel af tot den eynde des werelts toe

Wat de eeuwicheydt is.

veel jaren telde/ende dat hy die af-trock van de eeuwicheydt/hy en soude nochtans noyt soo veel konnen begrijpen / oft d'eeuwicheydt soude even-wel gheheel ende ongebroken blijven. Nu bemerckt hoe seer dat de eeuwicheydt vermeerdert de pijnen der verdoemde/door dien dat in de selve gheene schorssinghe gebonden en wordt/noch geenen troost oock niet van een druppel waters/noch oock geen eynde/ want hunnen worm en sterft niet. Ter contrarien hoe groote salicheydt dat van de selve eeuwicheydt komt tot de salige/de welcke hebben de meeste versekertheydt/ende seer versekerde besittinge van het opperste goet;want sy en sullen in der eeuwicheydt geenen honger noch dorst meer hebben. Wat isser dan dat dẽ mensch brenght tot soodanige uytsinnicheydt/ dat hy de gheluc-salighe eeuwicheydt versmaedt / ende al willens valt in de eeuwighe pijnen/droefheden ende tormenten?Voorwaer Heer ick moet roepen met uwen Propheet: Ghy hemelen verschrickt u hier af/ ende ghy hare poorten wordt krachtelijck verwoest. Laet u dan voor-staen dat u een van tween over-komen is/ te weten / oft dat ghy salich zijt in den hemel/ oft ('t welck niet gheschieden en moet(dat ghy verdoemt zijt in de helle/ ende bepeyst wat ghevoelen ghy als-dan sout hebben om de deughdt te aenveerden.

D'eeuwicheyt vermeerdert de pijnen der verdoemde.

Marc. 9.

Apoc. 7.

Ierem. 2.

Het 3 point. Bemerckt in alle uwe ghedachten woorden ende wercken/ dat ghy moet een van dese twee eeuwicheden verkiesen:want al dat eens ghepeyst / gheseydt / oft ghedaen sal zijn / dat sal eeuwich wesen/ door dien dat eens ghedaen is/niet en kan on-ghedaen zijn:ende daerom sal het selve den mensch oft eeuwelijck salich-maken/oft verdoemẽ. Men moet hier om alle wercken rijpelijck ende bedachtelijck doen / aen-ghesien datter gheenen weder-keer en is/ noch sulcken verbeteringhe / dat de saken niet gheschiedt en souden zijn; maer ghelijck eenen seyde, wy schilderen/wy schrijven voor d'eeuwicheydt / allen eeuwich werck sal sijnen meester prijsen oft laken ; want al worden de sonden door de penitentie uyt-ghevaeght / nochtans en wordt d'onnoosselheydt niet weder-om ghegheven.

Wy schilderẽ wy schrijven voor de eeuwicheydt.

GHE-

GHEBEDT.

O Mijnen eeuwighen Godt, ghy blijft alleen stant-vastich, ende by u en is gheene veranderinghe noch verkeeringhe; Want al verouderden alle dinghen ghelijck een kleedt, ende veranderden ghelijck een decksel-kleedt, nochtans ghy mijnen Godt zijt den selven, ende uwe jaren en sullen niet beswijcken. Maer wy het werck uwer handen, vaten vanden pot-backer, die heden zijn ende morghen niet en verschijnen, versuchten ghelijck alle creaturen, tot dat dit bederveljck aen-doet d' on-bedervelijckheydt, ende het sterveljck aen-doet d'on-stervelijckheydt. Ende alsoo ons hier eenen korten tijdt ghegheven wordt om te leven, soo haken wy tot het eeuwich leven; maer eylaes! oft wy en kennen den wech niet, oft dien ghekent hebbende, verlaten wy den selven. Want welcken is anders desen, dan uwe voet-stappen te volghen, die den wech zijt in t exempel, de waerheyt in de belofte, ende het eeuwich leven in den loon, soo wanneer als dien dach inder eeuwicheydt verschenen sal zijn? Och met hoe groote ende on-vertellijcke blijdschap sullen wy versaedt worden, als wy de deughdt sullen hebben ghevolght, ende uwe stemme ghehoorsaem geweest? Och wat ghenoechte sal't zijn, dat de selve naer seer veel eeuwen noch gheheel sal wesen! ende als wy gelaeft sullen zijn met de beecke uwer wel-luste, datter noch sal zijn eene on-uyt-puttelijcke zee ende eeuwige fonteyne! O saligen honger ende dorst, na den welcken volght soodanighe versaedtheyt! O salighe verachtinge, die d'eeuwige eere verheft! O salige droefheyt ende arbeyt der deught, na den welckē volght d'eeuwige ruste ende blijschap! Hoe lieflijck zijn uwe tabernakels Heere der heyr-krachtē! mijne siele verlanght ende verflout na de voor-hoven des Heeren, ende het schijnt dat alleen den tijt onser tribulatien seer kort ende licht is, die t'eeuwich gewicht der glorien in ons werct. Maer nochtās om dat den mensch niet en weet oft hy liefde oft haet weerdich is, soo sijne vreese ende bevinghe my over-komen, d'eeuwighe glorie noodt my, ende d'eeuwige straffinghe vervaert my. Wat sal ick doen? Laet ons o mijne siele gaen in't huys onser eeuwicheydt, ende laet ons

Psalm. 101.
1. Cor. 15.
Psalm 83.
Psalm. 54.

d'eeuwighe jaren in ons ghepeys hebben: niet en isser saliger dan de goede eeuwicheyt, ende niet droever dan d'on-salighe. Wien soude het lusten eenen ooghen-blick oft eenen korten tijdt te lacchen, om in der eeuwicheydt te schreyen? Hoe sal 't hem lastich wesen door de deught te laten varen de ghenoechte des wereldts eenen oogen-blick durēde, die op d'eeuwicheyt sal peysen? Wien sal den arbeydt van de deughdt swaer zijn, die sal aen-sien den eeuwighen loon? Ghy o eeuwighe Waerheydt, aen-biedt eeuwighe eere ende blijdschap; de werelt 'tghene maer eenen oogenblick en duert: Wat sal ick wenschen in alle eeuwicheden verkoren te hebben? Wat soude den rijcken vreck verkiesen, eysschende een droppel waters in de tormenten soo veel jaren langh, maer te vergheefs? Daer is een al te groote spatie tusschen de salighe ende on-salighe sielen: d'on-salige oock om eene sonde gesloten zijnde in den eeuwighen kercker, te vergheefs wenschen sy om eene ure tot hunne salicheyt, die soo veel jaren hunne herten versteent hebben, om dat sy op uwe weghen niet en souden peysen, dien ghy in uwe gramschap ghesworen hebt, in dien sy in uwe ruste sullen gaen. Verleent my alder-goedertierensten Godt, alsoo d'uyterste ende d'eeuwicheydt der selver te bemercken, dat ick u in de eeuwe der eeuwen mach loven. Amen.

Luc. 16.

Psalm. 94.

Practijcke, om dat de ghedenckenisse der eeuwicheydt vast in het herte bevestight soude worden.

Die iet tijdelijcks verlaet sal 't eeuwich verwerven.

D'Eerste. Bemerct in de creaturē dickwijls d'ijdelheyt der selver/ eñ laet u vastelijck voorstaen/ in dien ghy eenige van die versaect/ dat ghy voor eene tijdelijcke eene eeuwige sult hebben: gelijck by exempel/ in dien ghy om Godts wille/ eere/ ghelt/ eenich ghemack des lichaems/ uwen eygē wille in eenige sake verworpt/ gy en hebt die niet verlorē maer ghy hebt de selve/ die te voren tijdelijc ja oock maer van eenen oogen-blick en waren/ eeuwich gemaect. Dese oeffeninge is seer krachtich/ sonderlinge indien die dickwijls met der daedt wordt gebruyckt/ oft met der herten voor-gehouden. Gelijck by maniere van segghen: ghy zijt seer toe-gedaen aen desen boeck/ beelt/ huys/ acker/ kinderen/ nemet soo als oft u die vā Gode af-

af ghenomen wierden / oft dat hy die van u begheert/ om inder eeuwicheydt te bewaren / ende om eeuwich te maken. Peyst oock dat het u bevolen sal worden/ dat ghy van plaetse/officie/ wooninghe sult moeten veranderen; dat ghy sult moeten gaen in 't perijckel uwes levens / ende gheeft al 't selve Gode terstondt over met eenen gewillighen ende over gheghevén moet niet als oft ghy die soudt verliesen/maer om 't gene dat ghy bemindt eeuwich te maken. Wāt dat onsen Salichmaker ghesepdt heeft van de siele: Die sijne siele sal verloren hebben/sal die vinden/ heeft plaetse in alle andere dingen. Ende en oeffent u niet alleen in toe-komende/maer oock in voorleden dinghen/in de welcke ghy eenen weder-spannighen wille hebt beproeft / op dat ghy dien mooght verbeteren/ende boogen tot profijtelijcke dingē.

De tweede. Stelt dese bemerckinghe door alle uwe wercken/te wetē/dat die nopt on-gedaen en konnē zijn/ als sy eens ghedaen zijn/ende maeckt dat die soodanich zijn/ als ghy inder eeuwicheydt sult wenschen de selve ghewecst te hebben.

De derde. Als uwe wercken ghedaen zijn/over loopt die weder om/ende overleght u gebedt/ende uwe woorden / ende weet dat al datter tot dien ooghenblick ghedaen oft ghepeyst is / nu eeuwich is ghewozden / want het ghene dat eens ghepeyst/ ghesepdt oft ghedaen is/en kan niet on-ghedaen zijn.

Schiet-Ghebedekens.

DEn mensch is de ijdelheyt gelijck gevvorden, sijne dagen gaen voor-by ghelijck eene schaduvve. Psalm.143.

Eens menschen dagen zijn als hoy, ghelijck eene bloeme des veldts sal hy uyt-bloeyen. Psalm.102.

Den Heere vveet de daghen van de on-bevleckte, ende hunne erveniſſe sal in der eeuvvicheydt zijn. Psalm.36.

AEN-

AEN-MERCKINGHE OP HET XVIII. BEELDT.

Aen-merckt de exempelen der Heylighen / ende hunne woorden van de H. deughdt u voor-ghehouden.

OM dat ghy te stercker tot de deughdt verweckt soudt worden, soeckt ende volght[A]d'exempelen der Heyligen, meest van uwe Patroonen, ende verfoeyt [B] de sonde, die u van de selve treckt, ondersoeckt wat sy van dese deught hebbẽ gevoelt, ende gheschreven; hoe sy die hebben gheoeffent door 't ingheven van den[C]H. Gheest. Het beste voor-beeldt van alle deughdt is de [D] Moeder Gods Maria; van eenẽ ijver eñ neerstich gebet[E] S. Paulus; van de penitẽtie [F] S. Hieronymus oft Antonius; vā verduldichheyt [G] de Martelaers. Siet oock wat[H]de Philosophen alleen verkeerende in de schaduwe[I]der deught van die gevoelt hebben; hoe sy die gheoeffent hebben: waer-om en volght ghy dese niet? De mannen van Ninive (seght den Salichmaker) sullẽ in't oordeel met dit gheslachte op-staen, ende sullen dat verdoemen; want sy hebben penitentie gedaen door 't predicken van Ionas, ende siet desen is meerder dā Ionas. Ende 't selve seght hy vande koninginne vā den zuyden, die van het eynde der werelt ghekomen was, om te hooren de vvijsheydt van Salomon: 't selve moeten vvy nemẽ van alle Philosophen, ende ons door hũne schijnelijcke deught porren tot de vvaer-achtighe deughdt.

M
K
L
I
G
H
F
E
D
A
B
XIIII
18

HET XXXII. CAPITTEL.

Van den sesten middel om de Meditatie ende hare begheerten te vermeerderen, oft van de na-volghinghe der Heylighen.

Voor-stellinghe der plaetse, ghelijck in 't beeldt.
Ghebedt, als voren.

HEt 1. point. Bemerckt dat den Heere behalven de twee groote lichten in dese wereldt oock ghegheven heeft seer veel sterren; diesghelijcks dat hy behalven Christus ende de H. Maget Maria heeft in de H. Kercke ghegeven de Heylighen, die ons als mede-ghesellen ende leydts-mannen op den wech na het Hemelsch Jerusalem souden dienen. Siet oft ghy haer volght, ende bemerckt, hoe dese veel lijdende ende kloeckelijck de quade gheneghentheden verwinnende, ghekomen zijn tot de uyt-nemende deughdt. Ten tweeden, wat eere sy Godt hebben ghedaen, verweckende ontallijcke veel menschen door hun exempel om Christus ende sijnen raedt te volghen, blinckende ghelijck den Apostel seght, ghelijck lampen in de duystere plaetsen deser wereldt. Overloopt hunne schoone victorien, hoe wel moeyelijck, die sy over hunne sielen verkreghen hebben, verloochenende d'eere, de wellusten ende begheerten des vleeschs. Sy zijn ghesteenight gheweest, (seght den Apostel) van een gehouwen, geproeft geweest, ende door 't verslaen des sweerts gestorven; sy hebben omgegaen in schaeps-pelsen, in geyten vellen gebreck lijdende, benout, gepijnight, der welcker de werelt niet weerdich en was, in woeste plaetsen dolende op bergen ende spelonken, ende inde holen der aerden: ende dit alle om door de getuyghenisse des gheloofs beproeft ghevonden te worden, ende de deughdt te verwerven. Ende voorwaer met goeden rechte: want aenghesien de deughdt soo uytnemende is, wat wonder is 't, indien de goede menschen soo groote neerstichheydt ende arbeydt doen in eeuwighe dinghen, als de wereldtsche menschen doen om verganckelijcken rijckdom te verwerven.

Gen. 1. De Heyligen verwecken ons tot de deughdt. 2. Petr. 1. Hebr. 11.

Het 2. point. Bemerckt dat de Heylighen (ghelijck den Iac. 5.

Jacob. 5. den Apostel spreeckt) ons gelijck hebben gheweest. Elias (seght hy) was eenen mensch ons ghelijck/ gevoelende het lijden/voorwaer sy waren van eene stoffe/onderworpen door de wet der menschelijcker nature en de selve ellenden des lichaēs ende sielen/eñ siet/hoe veel van hun eerst hebben gheweest groote sondaers/gelijck Mattheus/Saulus/Magdalena/ ende hoedanighe sy daer naer door de gratie voor Godt gheworden zijn. Ende dat een-iegheijck bekenne hoedanich den mēsch is/door de nature/ende wederō hoedanich ende hoe groot hy door de gratien kan wesen. Ende en aen-merckt niet alleenlijck de sonden/die veel Heylighē voor hunne bekeeringe/ maer oock die sy na de selve gedaen hebbē/als Moyses/David/Petrus; ende neemt hier uyt oock uwe ellende eñ de Godlijcke bermhertichcheyt. Gaet daer na voorts ende siet hoe groot sy voor Godt gheworden zijn/hoe getrouw/vroom/verduldich/ootmoedich/Godt minnende/ ende verghelijckt uwe kleyne ende krancke deughdt met hunne deughdt.

Den mensch broosch door de nature/ kā groot worden door de gratie

Ezech. 43. Thoont (seght Godt tot Ezechiel) aen 't volck van Israel den tempel/ ende laetse beschaemt worden van hunne boosheden/ende laetse dat gestichte meten/ende laetse hun schamen van alle de dingen/die sy gedaen hebben: maer wat is den tempel anders dan ghelijck den H. Gregorius het selve uyt-leght/ het leven der Heylighen/ die den Heere ons heeft ghestelt tot een exempel/ die waerachtelijck wonderlijck is in sijne Heylighen? Door al stelt voor oogē voor alle de Heylighen/de alder-heylichste maghet Maria/als een voor-beelt van alle heylicheyt ende Godtvruchticheydt. Want sy is de vrouwe gekleet met de sonne der recht-veerdicheydt/ in de welcke Godt heeft ghestelt sijn tabernakel: want ghelijck S. Thomas seght/de siele aen-schouwende de volmaecktheydt der sonne kan klimmen tot de Godelijcke volmaecktheden: insgelijcks beschouwende de vol-maecktheden van Maria ende hare heerlijcke deughden/sal sy komen tot eene wōderlijcke kennisse Godts. Ten tweeden/bemerckt dat sy soo niet voor-komen en zijn gheweest van Godts gratie/ dat sy sonder arbeyt gekomē zijn tot de deught;

Greg. li. 24. Mor. c. 11.

De alderheylichste maget Maria is een voorbeelt van alle Heylighen.

Apoc. 12.

Thomas.

De heylighen en hebbē niet sonder grooten arbeydt de deughdt verkreghen.

want

want sy hebben de gaven van de Godlijcke mildtheydt met veel waken/strengigheden/ende by-na met een gedurich ghebedt verkregen: ende hoe onbetamelijck dat het is te betrouwen dat wy de selve ledich zijnde/oft niet veel doende souden verkryghen / in dien wy ons by hun wilden ghelijcken. Den H. Bonaventura maeckt de alder heylichste magheydt aldus sprekende tot eenen mensch: Weet voor-seker/dat ick my-selven voor soo sondich ende slecht ende onweerdich vã de gratie Godts achtede ghelijck ghy/daerom eyschte ick soo wel gratie als de deughdt. Dochter ghy meynt / dat ick alle de gratie/die ick hadde/gehadt hebbe sonder arbeydt/ maer't en is alsoo niet. Jae ick segghe u / dat ick gheene gratie/ gave oft deught van Godt ghehadt en hebbe sonder arbeydt/maer met ghedurich ghebedt/vierighe begheerte/ diepe devotie/veel tranen ende groote benoutheydt/ sprekende/ ende peysende al dat hem behaeghde. Weet voor-seker / datter geene gratie en komt in de siele dan door 't ghebedt ende kastijdinghe des lichaems. Ten derden / bemerckt hoe sorgh-vuldich de Heylighen ghewееst zijn/om te soecke ende waer te nemen oock de minste behulpselen der deughden: Hierom bedwongen eenighe door een eeuwich voor-nemen / hunne tonge/eenighe d'ooghen/eenighe de handen. Want die kleyne saken versmaedt / sal allenghskens af-vallen/ende daer is dick wijls meer perijckels om de slappicheydt in kleyne/ dan in groote sonden.

Bonavent. in Medit. de vita Christi.

Eccli. 19.

Het 3. point. Bemerckt ten eersten / met hoe groote volherdinge de Heyligen van hun eerste kintscheyt af voort-gegaen zijn in den loop der deughdẽ; want hy allee sal salich zijn/die volhert sal hebbẽ tot den einde toe. Ten tweeden / hoe sy de deugt verkregen hebben/te weten gebruyckende Godts gratie/eñ en laten de hunne talẽten niet ledich liggẽ; soo hebben sy dagelijcs verworvẽ vermeerderinge der gratien ende alsoo is hunnẽ voet-pat gelijck een blinckende licht gewassen tot den volmaeckten dach. Verhoopt dese oock van den Heere / ende volght naer de beste salvinghe. Ten derden / bemerckt hoe sy door eene krayte sterckheyt doorgaen hebben het hooghste der

Volherdicheydt der Heylighen.

Matth. 10.

Prov. 4.

Stercke om alle beletselē te verwinnē.

deughdt / ende verwonnen alle beletselen / ouders / rijckdommen / kinderen / quade gheneghentheden / ende op eenen tijdt vol-brocht veel tijden. Verkiest ghy oock de beste maniere des levens / de ghewoonte sal die ghenoegelijck maken; ende over-legt dit neerstelijck. Maer gaet tot Godt den Vader / ende offert hem den lof van geheel 't hemelsch heyr / ende d'arbeyden / die de Heylighen voor sijne liefde hebben verdraghe / voor al de alder-vierichste liefde van de Moeder Gods / in de welcke hy vander eeuwicheydt sijn behaghen heeft ghehadt / ende door dese bidt om gratie / die u noodich is om hun na te volghen / roept aen hunne voor-sprake / die niet alleenlijck seer begheeren uwe salicheyt / maer oock uytnemende heylicheydt. Bedanckt Godt voor hunne glorie / ende biedt hun gheluck van de selve uyt gheheelder herten.

Ghebedt om te verwerven naer-volghinghe der Heylighen.

Ioann. 14. *O Salich-maecker der Wereldt, ghy zijt wel den Wech, de Waerheydt ende het leven, ende onsen leydts-man in dese onse pelgrimagie tot d'eeuwicheydt, die noyt her-haelt en kan worden: maer ghy hebt my oock de Heylighen in den selven Wech ghegheven tot leydts-mannen ende mede-ghesellen. Ick bidde u dan door het binnenste uwer bermherticheydt, dat ghy my wilt gratie gheven, op dat ick hun kloeckelijck mach volghen in waerachtighe ootmoedicheyt, liefde ende andere deughden, die uwen alder-heylichsten wille ende mijnen roep van my vereyscht. Ick ben beschaemt Heere Iesus, dat ick tot noch toe soo schoone exempelen hebbe versuymt, ende uwe seer heylighe in-spraken, die my hadden behooren te trecken in de soeticheydt van uwe salven. Eylaes! wat isser dat my van den voet-padt der deughdt kan trecken, ende dwinght ter sijden te gaen, als my voor lichten soo veel door-luchtighe menschen, die ghestiert zijn, niet van dese wereldt, maer van den heylighen Gheest? Och oft ick nu eene ghenoechte kreghe om met hun, eenen ooghen-blick kloeckelijck te strijden, die seer begheere met hun te*

regneren

segheren ende u te loven? VVant in-dien ick nu bloo en vervaert ben in den strijt; hoe schandelijck sal't dan voor my zijn met soo glorieusen kamp-vechters te verschijnen voor u mijnen Koninck ende mijnen Godt! Ick begheere dan o Heere voort-aen soo mijn leven aen te stellen, dat ick in de teghen-woordicheydt uwer Heylighen ende van uwe Goddelijcke Majesteyt niet beschaemt en worde, noch oock als ick sal moeten spreken tot mijne vijanden in de poorte, in den uyt-ganck van dit leven. Voorwaer ick stof ende asschen betrouwe op uwe oneyndelijcke goetheyt, dat ghy my uwe gratie niet en sult weygeren, op dat ick met deughden N. verciert draghe uwen name, ende trecke ende bekeere de sielen tot u, op dat die met my u in den hemel moghen loven ende glorificeren, van de welcke ghy nu om mijne ende uwer dienaren ghebreken ghelastert wordt. VVant eenen dienaer heeft waerachtelijck ghesejdt, dat d'Apostelen de werelt bekeert hebben, niet dat de wonderlijcke teeckenen hun wonderlijck maeckten, maer het versmaden der rijcdommen, verachtinghe der glorien, ende ontlastinghe van alle saken deser wereldt.

Beschaemtheyt der flauwe menschen voor het gheselschap der Heylighen,

O alder-salichste Maghedt, ick bidde u verhoort mijne ghebeden, die ick heden voor u uyt-storte, op dat ghy my, welcken den Heere Iesus uwen Sone hem gheweerdicht heeft met Ioannes te bevelen, wilt verwerven cieraet van alle deughden, versmadenisse van alle menschelijcke saken, suyverheydt der herten ende des lichaems, oodtmoedicheydt ende liefde.

O salighe sielen, dien nu dese eeuwighe salicheydt is ghejont, aensiet my uwen broeder, die noch ben doende pelgrimagie in de plaetse des schroems ende woeste wildernisse, op dat ick u soude moghen naer-volghen.

O heylighen Enghel mijnen bewaerder, die in den spieghel van de seer klaer-blinckende Godtheyt voorsiet mijne perijckelen, val, ende d'oorsaken der selver: ick bidde u helpt mijne ghebeden, ende stiert my op den goeden wech, op dat het u niet en verdriete, ende u niet en bedroeft, dat ghy my bewaert, maer u in der eeuwicheydt mooght verblijden.

O mijne Patroonen NN. omringhelt my van alle kanten met uvve hulpe teghen de vyanden, die op my vallen, op dat
Psal. 90. *gheen quaedt tot my en kome, ende gheen gheesſele en ghenake aen mijn tabernakel. VVant den Heere heeft hem gevveerdicht sijne Enghelen ende u te bevelen, dat ghy my in alle mijne vveghen soudt bevvaren. Komt dan alder-sterckste vechters tot mijnder hulpen, op dat ick door uvve hulpe mach sien vvrake over mijne vyanden gheschieden, ende met u in der eeuvvicheyt mach loven ende glorificeren onsen Heere in't landt der levende. Amen.*

Practijcke om de Heylighen te eeren.

Het over-lesen van 't leven der Heylighen.

D'Eerste. Over-leest neerstelijck de levens der Heylighen / ende daer en boven vergadert verscheyden exempelen der deughden / ende over-leght dickwijls in uwer herten eenich schoon exempel, dat bequaem is tot het besonder onder-soecken der conscientie ghenaemt Examē particulier: want dit is eene krachtige medecijne ende remedie / ende als eenen wel-rieckenden appel / om de krachten der sielen te moghen vermaken.

De tweede. Arbeydt oock in u te maken eene gelijckenisse der manieren ende deughden van eenigen heylighen Patroon. Hier toe vermaent ons den Apostel
1. Cor. 4. segghende: Zijt mijne naer volghers / ghelijck ick Christi naer volgher ben.

De derde. Leest het leven van uwen Patroon van de maendt / neerstelijck / ende ver-eert hem door het naervolghen van eenighe deught / ende begheert tot de selve sijne bijstant / ende maeckt een tafelken van alle uwe Patroonen op dat ghy in de ure uwer doot hunne hulpe mooght begheeren / ende vrienden hebben om aen te roepen.

Bedeylinghe der Heylighen om op elcken dach van de weke de selve te aenroepen.

De vierde. Men vint eenighe die de chooren der Heylighen bedeylen op elcken dach van de weke / aenroepende des Sondachs de chooren der Engelen / des Maendaghs S. Jan den Dooper / des Dijsdaeghs de Patriarchen ende Propheten des Woensdaeghs d'Apostelē / des Donderdaeghs de Martelaren / des Vrijdaeghs de Confessoren / des Saterdaeghs de Maeghden. Maer men

men moet voor al dick-wijls aenroepen de Koninginne der hemelẽ/ende H. Michiel den Prince der hemelscher heyr-scharen/met den Enghel onsen bewaerder.

De vijfde. De oeffeninghe der ghener/ die de eere der Heylighen bedeylen op alle uren van den dage/ is oock loffelijck.

Schiet-Ghebedekens.

Bemint den Heere alle sijne Heyligen, want de Heere sal de waerheyt versoecken, ende over vloedelijcken betalen de ghene die hooverdije bedrijven. Psal. 30.

Doet mannelijck ende laet u herte versterckt worden alle die in den Heere hopt. Ibidem.

Een weynich is beter den rechtveerdigen, boven veel rijckdommen der sondaren. Psal. 36.

Maer de rechtveerdighe sullen d'aerde erven, en sullen op die woonen in de eeuwe der eeuwe. Ibid.

Bewaert de onnooselheydt, ende siet de rechtveerdicheydt, want het zijn de bevelinghen van den vreedsamighen mensche. Ibid.

AEN-MERCKINGHE
OP HET XIX. BEELDT.

Och hoe grooten vrede soudt ghy hebben / indien ghy de deughde N. oeffende! over-leght dit neerstelijck.

Uyt de deught spruyten ruste ende eere: uyt de sonde pyne ende schande.

BEmerckt hoe grooté vrede ghy sout genieten, ende hoe grooten eere ghy sout verkrijgen, in-dien ghy de deught oeffende gelijc[A]S. Franciscus ende andere Heyligé gheproeft hebben, want[B]de deught is altijts met[C] den vrede gevoeght, sy woont met dien t'samen in een herte, ende doet[D] den Heere Iesus daer inne rusten. Ick bidde u, siet hoe sy allegader de deught vereeren, aenghesien de groote soo wel als de kleyne besoecken de[E]hutten ende[F]graven der Heylighen, ja Godt selve eert die, ende[G] d'Enghelen oock op de wereldt, ende dese met Christus ghewеerdighen hun met de heylige menschen gemeynschap te houden, om de sonderlinghe groot-achtinghe der deughdt, ghelijck het blijckt in[H]de H. Catharina van Senen, aen de welcke den Heere sijn herte gegeven heeft. Siet hoe hooch [I]de Moeder Godts door de deughdt verheven is. Ter contrarie[K]de sonde pijnicht, ende maeckt ongerust de siele, ende berooft den mensche van alle eere, ooc in de meeste [L]ijdelhedé ende genoechten der werelt.

XV 19

HET XXXIII. CAPITTEL.

Van den sevensten middel der meditatie, oft van den vrede ende gherustheydt der siele, die uyt de deughdt is spruytende.

VOor-stellinghe der plaetse, ghelijck in 't beeldt.
Ghevvoonelijck Ghebedt.

Het 1. point. Bemerckt dat de neerstichept ende ghepeysen der menschen daer toe alleenlijck strecken/ om dat sy souden verkrijgen vrede eñ ruste der herten. Den ghierighen schrobber deser wereldt / den eerghierighen ende curieusen en heeft niet anders voor hem/dan om te versaden syn herte / het welck naer verganckelijcke dingē haect/om dat hy soude moghen segghen : Myne siele rust / want ghy hebt seer veel goederen voor veel jaren op-gelept. Want de begeerten der aertscher menschē zijn gelijck veroeringen/die de allendige soo lange pramē/tot dat sy genieten 'tgene sy begeert hebbē/ ende daer inne vrede vinden/die den menschen daer niet in vinden en kan;maer hy kan metter waerhept seggen: Ick hebbe in alle dingen ruste gesocht/ende ick en hebbe die niet gevondē; wāt al besittede hy gheel de wereldt/ hy is even seer ja duysent-mael ongheruster/ ghelijck het blijckt by de machtige van dese werelt. Wat eene uyt-sinnichepdt is 't dan te volghen de wereldtsche saken / ende in u o alder-soetsten Jesu geenen vrede te soecken! Ten tweeden/ peyst waer uyt dat het ghesthiedt dat de beminners der wereldt geene ruste in aertsche dingen en vinden/hun begheveude tot de sonde ende af-wijckende van de deughdt. Ten eersten/om dat dese dinghen ongestadich ende verganckelijck zijn / daer sy hun hert aen hechten. Ten tweedē/ om dat sy eene gedurige vreese ende sorghe by-brenghen soo wel om de selve te verkrijgen/ als om te bewaren. Ten derden/ om dat den vrede ende ruste daer alleenlijck is / daer gheene oorloge en is/maer dat als een vleeschelijck mensche sijner begheerlijckheden onderdanich is / hy als-dan aen de redene/aen de wetten / ende aen Godt selve oorloghe doet / ende wapent syne sinnen ende passien sijnder siele teghen de redene/

Alle menschē soecken vrede eñ ruste der herten.

Luc. 12.

In wereldtsche saken en is gheene ruste te vinden.

ja, teghen de selve/ende tegen Godt doet hyse vechten. Hoe sal dan daer vrede konnen zijn? want wie heeft hem wederstaen (seght Job) ende heeft vrede ghehadt? ende Baruch: Hadt ghy ghewandelt in den wech Godts/ ghy soudt voor-waer in eeuwigē vrede ghewoont hebben. Want de oeffenaers der deughdt onder-werpen de begeerlijckhedē onder de deughdt/ende de redene onder Godt/ ende hebben eenen wille met hem: dus over-leght hoe gerechtich ende schoon 'tselve is/ende verfoept de sonde.

Job. 9.
Baruch. 3.

Het 2. point. Ten eersten bemerckt van waer daer-en-boven de beroerte komt in de siele van den boosen mensch/ voor-waer om dat hy synē wille niet en kan vol-brengen/ want hy bevint dat seer veel menschen eenen anderen wille hebben/ en̄ die oock tegen den synen is/ om dies-wille dat hy heeft veel mede-begheerders ende vrijers / ende dat veel eene sake niet en konnen besitten. Maer de rechtveerdighe/ ende die de deughdt toe-ghedaen zijn vol-brengen altijts hunnen wille/ want sy en hebben geenen anderen wille dan Godt/ en̄ daer en is niet dat Godts wille kan weder-staen. Want die gheenen eyghen wille en heeft/ doet nochtās altijts syns selfs wille ende alsoo niet willende doen onsen eyghen wille/ worden wy altijts ghevonden dien ghedaen te hebben/ ghelijck den H. Dorotheus plach te segghen/ en̄ daerom doet sulcken alle dingen na synen wille/ en̄ zijnde altijts blijde/ gevoelt hy in syn herte eene gheduerighe maeltijdt: ende aen ghesien eenen sot verandert gelijck de mane/ soo blijft eenen wijsen in de wijsheydt ghelijck de sonne / ende volght Godt na. Ten tweeden/ bemerckt dat alle de ghene / die sonde doet/ slave is van de sonde/ende de slavernije van de sonde en̄ sondigen mensche is soo groot/ dat hoe wel hy siet/dat hy synen wille niet en kan vol-brengen / hy nochtans niet en kan op-houden. Ten derden / bemerckt dat hoe wel eenen boosen mensch synen eyghen wille kan doen/ dat hy daerom niet te gherustet en is/ om dat den selven stryt teghen den wille Godts/ ende daerom is hy altijts ghequelt met knoeginge der conscientie/ ende alsoo door syn eygē vonnisse en wort hy niet ontslagē maer eē schuldich mensch geoordeelt/ aen-gesien der conscientie streng-

Oorsake der beroerten die in de boose menschen zijn

Doroth.
Eccli. 27.
Joan. 8.

ghelijck beschuldicht/ ende de selve verdoemt ẽ pijnicht. Och hoe grooten helle gevoelen de sondaren hier door! ende niet alleenlijcken/ die sware sonden doen/ maer oock die hunne gebreken dienen/ ẽ en arbeyden niet om hunne genegentheden te doen versterven. Ten vierdẽ/ bemerckt ter contrarie/ hoe grooten troost komt door den vrede in de siele van den rechtveerdigen/ ende hoe schoon dat is het aensien van den klaren hemel/ locht ẽ zee; wat vrucht den vrede brenght in eene ghemeynte: ẽ schickt dit tot de siele. Om te weten hoe groot desen vrede te achten is/ daer wy af spreken/ moet men den heylighen Apostel Paulus aen-hooren/ als hy seght: Dẽ vrede Godts/ die alle verstant te boven gaet: want daer en is geen sake by te gelijckẽ/ een gerust herte wordt van den Wysen-man met rechte ghenoemt: Eene gedurige maeltijt/ ẽ dien gaet alle sinnen te boven/ ẽ gout ende silver en sal niet geacht wordẽ in gelijckenisse van dien. Want hoe grootẽ sake is't (seght dẽ H. Ambrosius) niet beweeght oft beroert te worden door vreese/ niet ghequelt te worden met achterdencken/ met gheene droefheyt ongherust te worden/ maer als op eenen seer sekerẽ oever het onberoerlijck geweys te stillẽ in eene goede havene tegen d'opstaende baren der wereltscher onwederẽ?

Troost ende vrede der rechtveerdige

Philip. 4.

Prov. 15.

Ambr. lib. 1. de Iacob.

Het 3. point. Bemerckt wat groote eere ghedaen wordt aen de oprechte deught/ oock in een slecht ẽ onbekent mensche/ ẽ ooc hoe de geveynsde deught by de Heydenen in de maeghden van Vesta ẽ in de priesters geeert is geweest ẽ noch wort. Siet hoe de Keysers ẽ machtige des werelts eeren de Heylighen noch in't levẽ zynde/ dat sy komen in hunne hutten als in kerckẽ/ om raet te vragẽ. Het palleys van de Princẽ (seght Athanasius) ende alle het koninckliick hof verheft dẽ H. Antonius eenẽ mẽsche verworpẽ in't uyterste eynde des werelts: sprekẽde van Constantinus ende sijne sonen. Ende de gravẽ der Heyligẽ zijn gelijck eene toevlucht/ gelijck eene verlichtinge van alle qualen: hoe veel pelgrimagiẽ worden derwaerts gedaen? hoe veel ghiften worden der gesonden? met wat eere worden hunne reliquien vereert? die de menschen wat tijdts te voren (in-dien men aensiet hun geslacht ẽ uytwendighe

Wat eere dat ter ghedaen wordt aen de oprechte deught.

Athan. in vita Antonij.

Den H. Antonius wort van de werelt vereert.

goederen (in gheender weerden en hielt en/ oft oock en souden hebben/ in-dien sy sonder deught waren. Ten tweedē siet hoe oprecht ende vast dese eere is/ daer d'andere wereldtsche eere geheel ydel is. Wāt (gelijck Chrysostomus segt) het roepen des volcks/ met welcke sy de rechters prijsen ende toe-roepē en komt niet uyt der waerheydt/ maer hier door wort alleenelijck geschildert den onwaerachtigen naem van de eere/ 't welck klaerlijck blijckt/ als sy van hunne officien af-ghegaen zijn. De ghedenckenisse van den recht-veerdigen (seght den Wijsen-man) is met lof/ maer den naem van de goddeloose sal verrotten. De deughdelijcke worden Koninghen ghenoemt/ ende sy zijn waerachtichlijck stercker ende machtiger (want sy heerschappye hebbē over hunnen moedt) dan die eenige steden in-neemt; want sy zijn de beste vrienden van den opperſten Koninck/ den welcken als hy de sijne wilt vereeren/ wat en doet hy niet? Dit betuyght S. Franciscus/ S. Dominicus/ den salighen P. Ignatius/ S. Catharina van Senen/ met de welcke hy oock syn herte heeft gemangelt; andere veel/ ghelijck Magdalena heeft hy gheweerdicht te besoecken ende met groote gemeynsaemheydt te vereeren. Maer wat souden de Engelen doen/ als sy sien dat hunnen Koninck soo grooté werck van een deuchdelijck mensch maeckt? Siet hoe waerachtich dit woordt is: Al die hem verheft/ sal vernedert worden/ ende die hem vernedert/ sal verheven worden. Maer hoe groot dat is de schande der boos-heden blijckt uyt dagelijcksche straffinghen der mis-doenders/ ende dat de menschen/ hoe boos sy oock zijn/ hun schamen vā hunne boosheden/ ende dat niemandt en is hoe machtich oft wijs hy is/ die de boosheden diendt/ die niet eenen spot en wordt van de syne/ ende eene beschimpinge sijnder vrienden ende vijandē. Want de sprcucke van den heyligen Paulus is seer waerachtich: Tribulatie ende benautheydt in alle siele van den mensche die quaedt doet/ maer glorie ende eere ende vrede eenen-ieghelijcken die goedt doet.

Margin notes: De eere der Heylighen is oprecht ende ghestadich. — Chrysost. l. quòd nemo lædatur nisi à seipso — Prov. 10. — De deuchdelijcke worden met recht Koninghen ghenoemt. — Lucæ 14. — De schande volght na de boosheydt. — Rom. 2.

GHEBEDT.

O Prince des vredes ende blijdschap van gheheel de aerde, ons herte soeckt in alle saken rust, een-ieghelijck begheert vrede ende stilte; want dit is d'eenighe salicheydt in desen onsalighen staet ende ballinghschap, vrede te vinden, daer ons leven eenen strijdt is: ende daer toe zijn wy gherechtveerdicht van u, om dat wy vrede by Godt souden hebben, door u onsen Heere Iesus Christus. Den arbeydt van eenen-iegelijcken streckt hem om vrede te hebben, dese soecken d'onkuysche, goedt-ghierighe, eer-ghierighe menschen, maer te vergheefs; want de goddeloose en hebben gheenen vrede; sy en hebben gheenen vrede, dan die uwe wet beminnen. Ghy hebt ons desen uyt den hemel gebrocht, ende der wereldt verkondight. Ghy wordt waerachtelijck ghenoemt den Prince van den vrede, den hoeck-steen, die twee dinghen een maeckt, ende versoent in u d'onderste met d'opperste. O hoe groot is de salicheydt van die siele, die ghy door de deught verheft boven d'onwederen deser wereldt, ghevesticht in eene heylighe beschouwinghe: sy en sal gheen quaedt vreesen, want ghy zijt met haer: haer herte en sal met gheene begheerlijckheden beroert worden, want ghy zijt haren al: sy staet tusschen voor-spoedt ende teghen-spoedt versekert ende stille, als op eene hoochde, ende sy veracht alle dinghen. O onsen vrede mijnen Godt, wie sal my gheven vederen als van eene duyve, ende ick sal vlieghen, ende ick sal rusten in de gaten van de steen-rotse, in't hol van den muere? VVant ghy zijt ghekomen, om dat ick vrede soude hebben, ende als ghy sterven soudt, hebt ghy my den vrede ghelaten, segghende: Ick late u den vrede, ick gheve u mijnen vrede. Heere zijt mijns ghenadich, dat ick niet en gheve uwe erveniss (die ghy my, met uwen bloede geteeckent, achtergelaten hebt) voor eene slechte sake van dese wereldt, die kranck ende verganckelijck is. In vrede is uwe plaetse ghewordën, alsoo dat ghy oock niet en hebt ghewilt dat u eenen tempel gemaeckt soude worden, dan van den vreedsamighen Salomon; noch gheboren worden, dan in tijde van vrede; noch sterven, dan om ons

Rom. 5.
Isaiæ 48.
Psal 118.
Den vrede komt van boven.
Psal. 54.
Cant. 2.
Ioan. 14.
Psal. 75.
Godt is een Koninck des vredes.

vrede te verwerven. In dien ick dan vrede hebbe, soo ben ick versekert, dat ghy Godt des vredes ende liefde met my sult zijn, ende wat salder dan meer zijn dat ick daer-en-boven soude
Philip. 4. *konnen begheeren? want desen vrede gaet alle verstandt te boven. O hoe groot, hoe groot is de salicheyt van een vreedsamich herte, niet te begheeren, niet hopen, niet vreesen, niet te willen behalven uwen heylighen wille; niet ghepraemt te worden met eene vroeginghe der conscientie; t'allen uren tot de doodt, tot uwe komste ghereedt te zijn. Indien iemandt dit eens heeft ge-*
Bern. serm. 35. in Cant. *smaeckt, ick en weet niet (seght uwen Bernardus) oft sulck een al schroomelijcker ende pijnelijcker soude vinden voor eenighen tijdt de helle te lijden, dan ghesmaeckt hebbende de soeticheydt van dese gheestelijcke neersticheydt, wederom te gaen tot de smeeckingen, oft liever de meeyelijcheden des vleeschs, ende wederom aen-nemen d'onversadelijcke curieusheyt der sinnẽ. Noch ghy en gheeft niet alleenlijck den vrede aen de deughdt, maer na die volght noch eene eeuwighe ordinantie van uwe Goddelijcke Majesteyt eene oprechte eere. VVant die sy-selvẽ met eene*
Ambros. *Koninckclijcke macht bedwinght, wordt een Koninck genoẽt, om dat hy sy-selven kan regeren, hy is een rechter van sy-selvẽ, ende is sijns selfs, om dat hy niet ghevanghen en wordt gekeyt in de schult, ende niet ghewerpen wordt in de sonde. Ende voorwaer de deught alleen verdient eere; maer noch heerschappijen, noch hooghe staten en konnen de boosheyt niet eerlijck maken, met recht wordt eenen deughdelijcken armen mensch meer van eenen-ieghelijcken gheacht, dan alle de macht der werelt. VVant eenen-ieghelijcken is soo groot, als hy is in uwe ooghen, ende Heere ghy sult de ghene, die u beminnen, hier oock vereeren, maer die u versmaden sullen on-edel zijn. VVaerachte-*
1. Reg. 2. Psal. 138. *lijck heeft uwen Psalmist gheseydt: Uwe vrienden zijn uyter maten seer eerlijck ghewordẽn, o Godt uyter maten seer is hare heerlijckheydt versterckt. Maer alsoo ghy door uwe oneyndelijcke ontferminghe u ghewerdicht hebt my voor uwen vrient te verkiesen; want ghy hebt my kennelijck ghemaeckt alle de gheboden ende raden, die ghy van uwen Vader hebt ontfangen;*

soo

soo en wille ick gheenen vriendt van dese Wereldt zijn, maer u alleen uyt gheheel mijn herte, ende alle mijne ghedachten beminnen, u minnelijck om-helsen tot dat den dach aen-komt, ende de schaduwen onder gaen, tot dat ghy voor my verschijnt, ende opent de schatten uwer liefden, die my bemindt hebt van het beghinsel des Weereldts.

Practijcke om te verkrijghen gherustheydt der herten.

TEn eersten, sy-selven dick wijls op dese ende diergelijcke maniere over-geven: Mijnen Godt ende mijnen Al uwen alder-heylichsten wille moet in alles ghescheden, Eenen-ighelijcken kan verscheyden saken voor hem nemen, om te beproeven oft sijn hert daer teghen is oft niet, ende kan sy selven over-gheven.

Over-gheven sijns selfs in den wille Godts.

Ten tweeden, indien eenighen teghen-spoet over-komt, sijn herte vergadert houden ende peysen: Den vrede is soo veel ende meer weert, ende ghelijck iemant alle dingen gheeft voor sijn leven, oock alsoo liever alle dinghen verliesen dan den vrede.

Ten derden, dick-wijls en ootmoedelijck te biechten.

Ten vierden boven al sachtmoedicheydt, ende verdrijven uyt sijn herte alle verbittertheydt ende quaedt vermoeden.

Ten vijfden, tamelijcke bekommeringe: want Martha is beroert door te veel dinghen, hier af heeft Jethro oock Moyses vermaent. Exod. 18.

Ten sesten, neerstighe bewaringhe der sinnen.

Schiet-Ghebedekens.

DEn vrede Godts alle verstandt te boven gaende, moet onse herten ende onse verstandenissen bewaren. Philip. 4.

O Heere ghy hebt ons tot u ghemaeckt, ende ons herte is ongherust, tot dat het in u rust. Augustin.

Grooten vrede is den ghenen die uwe wet beminnen, ende hun en is gheene verargheringhe. Psal. 118.

In den vrede sal ick t'samen slapen ende rusten, want ghy Heere hebt my sonderlinghe in de hope ghestelt. Psal. 4.

AEN-MERCKINGHE OP HET XX. BEELDT.

O hoe grooten blijdschap heeft hy / die de deughdt volght! laet u dit ten minsten trecken tot de selve N.

GHeheel de [A] vvereldt en kan u herte niet vervullen, dat beroert vvordt met de vvinden van [B] verscheyden begeerten: vvaer om laet ghy u dan van de deughdt af trecken door [C] dvvase smeeckinghen der sonden? te vveten, om dat ghy soudt mogen drincken uyt den stinckenden [D] poel, om den vvelcken ghy doolt lancks eenen periculeusen ende [E] krommen vvech, al-vvaer de [F] hooverdije, onkuysheyt, ghiericheyt, locken de sonden u in [G] eene beeste veranderen, ende trecken u in den [H] af-gronde der hellen. Siet [I] het rijcke Godts is binnẽ u, vvaer om soect ghy dat te vergeefs elders? siet seer groote [K] blijdschappẽ der deught, die 't herte vvaerachtelijck vervullen, die den [L] saligen P. Xavier, ende andere Heylighen oock in dit leven ghesmaect hebben. Voor-vvaer de blijdschappen gheput uyt Godt de fonteyne van alle goedt, vloeyen in het [M] herte, ende versaden 't selve; maer de blijdschappen [N] gheput uyt den poel der sonden, verloopen ende verdvvijnen.

Het rijcke Godts is binnen ons / ende niet in eertsche dinghen.

K
I
Amor Dei
B
C
A
Illuminabit abs
condita tenebra
rum et manifes
tabit consilia
cordum.
G
Amor Sui
E
F
D
H
XVI
20

Het XXXIV. Capittel.

Van den achtsten middel om de meditatie ende hare begheerten te vermeerderen, oft van de Blijdschap, om welcke men de deughdt behoort te volghen.

HEt 1. point. Bemerckt dat het den Heere door sijne goedertierenheyt/ die hy heeft tot de menschen/ alsoo gheschickt heeft/ dat sy door de wel-luste ghetrocken souden worden om te wercken: ende in dien de lichamelijcke wel-luste dese kracht heeft/ veel meer heeft de geestelijcke/ dat is/ de ghene die komt uyt de deughdt. In dien ghy dan door de wel-luste van de deughdt ghetrocken wordt/ siet hoe veel betere ende meerdere/ heyligher ende oprechter wel-luste komt uyt de deughdt/ dan uyt de verganckelijcke genuechte van dese wereldt. Ten eersten/ door dien dat de wel-luste uyt de wereldtsche saken ghetrocken/ seer vuyl/ leelijck ende valsch is/ alsoo dat Aristoteles seght dat de vuyle ende leelijcke vermakinghen/ gheene vermakinghen en zijn/ door dien dat sy sulcks niet en zijn/ dan aen de ghene die van binnen qualijck ghestelt zijn/ ghelijck (seght hy) de kinderen groot achten hun speel-dinghen/ die de mans versmaden. Sy zijn soo vuyl/ dat de Philosophen ende Poeten versiert hebben dat de menschen in beesten ende wilde dierē veranderen/ die bevangen waren met de liefde van Circe: ende en is niet qualijck versiert; want en sien wy niet dat een hooveerdich mensche wandelt ghelijck eens pauws? dat eenen onkuyschen vertel is ghelijck een geyte? dat den gulsighen ghelijck een vercken ghedreven wordt tot den buyck ende spijse? ende niemandt en isser eerbaer, die dese genegentheden door schaemte niet en bedeckt. Siet dan hoe leelijck ende verworpen dat dese blijdschappē in haer selven zijn. Want de vertroostinge der werelt (ghelijck den H. Bernardus seght) is oprechtelijcken verworpen/ ende nerghens toe profijtelijck/ ende het ghene dat meer te vreesen is/ sy is een beletsel van de waerachtige ende

De oprechte wel-luste spruyt uyt de deughdt.

De wel-luste der wereldt is onsuyver en valsch.

Aristot. 10. Ethic. 3.

Sy veranderen de menschen in beesten.

Serm. 4. in vigil. Nativit.

ende salighe vermaninghe: want wat begeert den gulsighen mensche soo seer anders / dan een stuck vleesch/een oft twee lackere beten; ende die te aengenamer/hoe sy seldsamer zijn? hier om vaert men over zee/hier om worde sielen verlozen/d'hemelsche erveniſſe veronachtsaemt/ ghelijck d'eerste gheboorte van Esau; ende hier om komen religieuse ordens somtijdts in perijckel.

De vermakinghe des gheest, is meerder dan die van het lichaem.

Het 2. point. Bemerckt dat de vermakinghe des gheests ende der deughdt veel meerder is / dan die van 't lichaem. Ten eersten/om dat het gheestelijck goedt en voor-stellinghe beter en edelder is: want hier om behooren wy liever te derve onse lichamelijcke ooge dan de redene. Ten tweeden/om dat de gheestelijcke goederen blijven/ en dat d'andere vergaen. Maer waer toe streckt de Godtvruchtichept/ ende welck is het edelste van al? Voorwaer Godt. Wat wonder is't dan/ dat sijne omhelsinghe/ door de welcke wy hem als aen het opperste goet worde toe-ghevoeght/seer soet ende genuechlijck is? Dese geschiedt/ als de siele met Godt door eene oprechte deughdt wordt gevoeght/maer meest door de liefde ende geestelijcke beschouwinghe / in de welcke Aristoteles ende de Philosophen de salichepdt ghestelt hebben.

Hoe men Godt sal om-helse.

De blijschap der Heyligen in de deught.

Aenmerckt nu hoe groote blydschappen de Heylighen uyt de selve ghevoelt hebben/ soo dat sy de grootheyt der selver niet en konden verdragen/ ghelijck wy lesen van den salighen Ephrem/den saligen P. Xavier/als sy riepen: 'Tis genoech Heere/ 'tis ghenoech. Maer de redene waer om dat de salicheydt in Godt is/ als oock d'eenighe / oprechte/ en opperste vermakinghe van den mensch / is dese / om dat Godt sijn eynde is/ende al dat tot sijn eynde komt/verwerft sijne salichept. Ten eersten/om dat hy alleen de siele versaedt / maer alle d' andere dinghen geensins/niet meer dan oft iemandt sy selven wilde voeden met rooch oft windt. Sy sullen(seght Oseas / sprekende van de goddeloosen) eten en niet versaedt worden. S. Hieronymus seght: Ghelijck de rechtveerdicheydt versaedt / alsoo de boosheydt gheen wesen hebbende/bedrieght d'etende met een ydel bedroch / ende laet de buycken van de etende ydel. Ende Isaias gelijck't de wereltsche menschen by

Godt alleen versaedt den mensch/ ende niet de werelt.

Oseæ 4.

Hieron.

Isaiæ 29.

by de droomers/die hun laten duncken dat sy eten/ ende als sy wacker zyn/hebben sy hongher. O wat onsalicheydt is't/ te moeten putten te vergheefs met een vat vol gaten! te vergheefs vatten na de locht! De uytsinnicheydt van den wereltschen mensche is soodanich/seght S. Bernardus/dat hy hongherich zynde/met volle kaken de locht in-neemt/ ende hopet daer mede versaet te worden; oft dat hy in-neemt eenen solferachtighen roock; daer hy oock niet mede versult en wordt. Ende den Wijsen-man seght: Den ghierighen en sal met gheen geldt versult worden/ende die de rijckdommen bemindt/en sal uyt die gheen vrucht e nemen: 't welck oock gheschiet in alle andere sonden. Siet Salomon en hadde syne ooghen niet ghewevghert / ende hy heeft ghesien dat het al ydelheydt ende benautheydt der herten was. Ter contrarien die hongher ende dorst hebben na de rechtveerdicheydt / sullen hier ende hier namaels versaedt worden.

Vide Bern. in sermone: Ecce nos reliquimus.

Eccles. 5.

Eccles. 2.

Matth. 5.

Het 3. point. Bemerckt dat den mensch is als dorstich / ende dat den wereltschen mensch met lange ende moeyelijcke om-weghen soeckt synen dorst te verslaē/maer dat hy dien gelijck eenen water-suchtigen mensche met wereldtsche saken vermeerdert/ ende dat hy put als uyt eenen solferachtighen ende stinckēden poel/ daer de begheerlijckheydt hem toe noodt: maer dat den rechtveerdigē mensche Godt over al teghen-woordich heeft / die de fonteyne is van alle goet / ja dat het rijck Godts bīnē in ons is. O hoe groote onweerdicheydt ende uytsinnicheyt is't/die te verlaten! Dit beklaeght den Heere door Jeremias: Sy hebben/seght hy/my verlaten de fonteyne des levenden waters/ ende sy hebben voor hun ghegraven water-putten/die geen water en konnen houden. Maer myne siele heeft ghedorst tot Godt de levende fonteyne: wanneer sal ick komen/ende verschijnen? wanneer sal ick komen/ende sult ghy my vervullē met blijdschap met u aensicht? Ten tweedē/bemerckt dat het seker is/in dien ghy dedet den halven arbeyt ende moeyte om de waerachtighe deughdt / die ghedaen wordt voor de weerldt/dat ghy hier ende eeuwelijck salich soudt zijn.

[illegible] dorst der si[illegible] wordt m[illegible]t aertsche dinghen vermeerdert.

Ierem. 2.

Psal. 41.

GHE-

GHEBEDT.

Psal.41. *GHelijck den hert snackt na de fonteyne der vvateren, soo snackt o Godt, mijne siele tot u. Mijne siele heeft dorst ghehadt tot Godt de levende fonteyne; vvanneer sal ick komen, ende verschijnen voor u aensicht mijnen Godt? Gheeft my te* Cant.1. *kennen, dien mijne siele bemindt, vvaer ghy vveydet, vvaer ghy rust in den middach; op dat ick niet en beghinne hervvaerts ende dervvaerts vvoestelijck te loopen na de kudden uvver* Psal.131. *ghesellen. In dien ick mijnen ooghen slaep gheve, ende ruste den slaep mijns hoofdts, tot dat ick Heere Iesu uvve plaetse vinde,* Psal.62. *ende ruste in u tabernakel! In't vvoeste onbevvandelt landt ende sonder vvater sal ick u openbaren, op dat ick soude moghen sien uvve kracht ende uvve glorie. En verberght u aensichijn niet van my, vvant vvelcke is mijne vervvachtinge, en zijt ghy die niet Heere? Ick en sal niet meer vvandelen moeyelijcke ende quade vveghen. VVant vvat zijn de vvel-lusten, om de vvelcke vvy vermoeyt zijn ghevveest? en zijn die niet vuyl, leelijck, onvriendelijck, om de vvelcke vvy ons schamen als die gheleden zijn? VVaerachtelijck, vvaerachtelijck alder-soetsten Iesu het is bitter, het is bitter u te verlaten. O uytsinnicheydt der kinderen van Adam? al zijt ghy teghenvvoordich, o zee van alle goederē, siet sy vlieden ende soecken leelijcke kuylen gelijck den poel van Sodoma, die den dorst niet en blusschen maer ontsteken. O blijdschap, die uyt u mijnen Godt ghenomen vvordt, hoedanighe blijdschap is die? hy kētse; die u kent, die heeft geproeft Heere hoe soet ghy zijt voor den ghenen die u beminnen. VVat soeckt ghy* Augusti. in Psal.36. *mijne siele? vermaeckt u in den Heere, ende hy sal u gheven de begeerten uvver herten. Soeckt u goedt, vvant een ander goedt is voor eenen anderen, ende alle creaturen hebben een hun goedt;* De genuechte der beesten is het goet niet der menschen. *voor de beesten is't goedt den buyck te vullen, niet ghebreck te hebben, te slapen, op te springen, ghesont te zijn, voorts te brenghen oft baren. Soeckt ghy, mede-erfghenamen van Christus, sulcken goedt? VVaer om verblijdt ghy u? om dat ghy een medegheselle zijt van de beesten? recht uvve hope op tot het goede*

van

van alle goederen. VVant ghy mijnen Godt zijt alleen het goedt, ende kondt alleen het herte versaden; ghy alleen zijt eene blijdschap, die seer vast zijt door eene gheduerighe ghenoechte, de ghenoechten zijn in uwe rechte handt tot den eynde toe: dit is't dat ick beminne, als ick u mijnen Godt beminne, die zijt alle vol-maeckt-blijvende ende vloeyende goet. Alle andere genoechten zijn kort, 't zy oft die komen uyt eere, 't zy uyt wel-luste, want alle dinghen zijn verganckelijck ende on-seker. VVant wie kan glorieren van de gunste des wereldts, de welcke op eenen oogen-blick wech loopt? sy is altijts on-seker, ende smeeckt ghelijck Ioab, ende doodet u in 't heymelijck: sy vloedt soetelijck binnen, ende is in't eynde ghelijck eene slanghe. De kinderen deser wereldt ghevoelen de stekinghen der ghepeysen, de knaghinghen der conscientien, daer die mede bedeckt, oft eer mede te niet ghedaen wordt. VVat kan soet zijn sonder u, o opperste soeticheydt, onse salicheydt ende blijdschap boven alle blijdschap? Beter, beter is eenen dach in uwe voor-salen boven duysenden; beter zijn de brockelinghen, die vallen van de tafel van mijnē Heere, dan de ghenoechten van alle de wereldt. Hebbende dan alle dinghen in u, waer-om sullen wy u verlaten? Ick verwondere my van het blincksel inde sonne, van de schoonheydt in de bloeme, van den smake in't broodt, van de vruchtbaerheydt in de aerde; maer alle dese dinghen zijn van u mijnen Godt, ende 't en is niet te twijfelen, oft ghy mijnen Schepper hebt noch veel meer behouden voor u, dan ghy de creaturen ghegheven hebt. Het soude my missschien verdrieten te haken, in-dien den wech lanck ware door de wildernisse; maer siet, in-dien ick wille, ick mach nu uwen vriendt zijn door uwe gratie, ende voor u verblijden, ende in een ghierust herte u bereyden eene gheduerighe maeltijdt, ende met glorie ende eere ghekroont worden. Siet, bidde ick, seght uwen Ecclesiasticus, met uwe ooghen, ick hebbe luttel tijdts ghearbeydt, ende ick hebbe groote ruste voor my ghevonden, gaet tot haer ende wacht hare goede vruchten; want ghy sult in haer werck een weynich arbeyden, ende ghy sult haest van haer gheslachten eten. Ick sal dan voordt-aen ende nae desen ooghen-blick u

De gunste des wereldts is bedrieghelijck.

Bern. serm. 1. in fest. omnium Sāctorum.

Eccli. 51.

Heere Iesum ernstelijck volghen, ende de deughdt om-helsen: vvant in dien ick dit ghedaen sal hebben, soo sal mijn hert ende Psalm 83. *mijn vleesch verheughen in den levenden Godt: in dien ick 't niet en doe, soo en ben ick niet vervvachtende dan tribulatie* Psalm. 72. *ende benautheydt. VVat is my dan in den hemel, ende vvat be-* Psalm. 141. *gheere ick van u op der aerden! Ghy zijt mijn hope, mijn deel in 't landt der levender.*

Practijcke om de blijdscap uyt de deughdt te krijghen.

Het verwinnen syns selfs is soeter/ dan syne wel-luste te volgē.

D' Eerste/ als den mensche gevoelt dat hy van de wel-luste ghelockt wordt/ soo moet hy synen moet schorssen/ ende matigen de begheerte/ want 't gene dat hy door de sonde soeckt oft hopt / dat kan hy beter ende profytelijcker verkrijgen door 't bidden ende sy-selven verwinnende.

De tweede. Soo dick-wijls als de wel-luste u noodet/ soo peyst 'tghene S. Bonaventura peysde/ dat ghy die nu al hebt ghenoten/ want daer en is gheen verschil oft ghy de wel-lust waer-achtelijck oft alleen door meyninghe ghenoten hebt / aen-ghesien dat na de selve anders niet en blijft dan droefheydt uyt de ghebruyckte wel luste/ die ghy met waerachtighe blijdschap in den Heere sult konnen soe ken/ ende putten uyt de fonteynen des Salich-mak ers.

De derde/ oeffenen de versterbinghe ende versakinghe in groote ende kleyne saken/ want dit is seer profijtelijck ende dit en sal niet swaer zijn/ in dien wy weten dat ons om dat wy eenen soo danighen geschapen troost achterghelaten hebben / eenen eeuwigen bereydt is in den hemel/ ja oock eenen eeuwighen troost in dit leven.

Schiet-Ghebedekens.

EEn dinck hebbe ick van den Heere begheert, dit sal ick versoecken, dat ick mach vvoonen in des Heeren huys alle de daghen mijns levens, op dat ick mach sien de wel-lusten des Heeren, ende besoecken sijnen tempel. Psal.26.

Ick gheloove te sien de goeden des Heeren in het landt der levender. Ibidem.

Sy sullen droncken worden van de over-vloedicheydt uwes huys, ende ghy sultse laven met den vloedt uvver vvel-lusticheydt. Psal.35.

VVant by u is de fonteyne des levens, ende in u licht sullen wy het licht sien. Ibidem.

AEN-MERCKINGHE OP HET XXI. BEELDT.

Aen siet ende volght nae het voor-beeldt van de deughdt N. dat u van den Heere ghetoont is.

Christus heeft ons voor-gegaen in alle deughden.

AEn-merckt Christen-mensch hoe dickwijls den H. Geest, ende Christus den Heere u in[A]de heylighe Schrifture gegeven heeft schoone leeringen der deughden; siet hoe [B]de deught u toont, met hoe veel exempelen[C]den Heere Iesus u heeft voorghegaen.[D]volght hem, aen-siet ende doet na het[E]voor beelt op den berch getoont; hoort[[F]Christũ ons op den berch leerende, dat wy hem ende[G]de deughdt souden volghen Hoort[H]Godt den Vader het selve bevelende:ten laetstẽ, schout de[I]sonde, die tot uwe bedervenisse u aftreckt vã Christus ende den hooghen wech des Cruys oft der deughdt te volghen. Want eenen iegelijcken wordt bekoort, getrocken ende gelockt door sijne begeerlijckheydt, ende genoodt tot de sonde, door den schroom van de strenghicheydt die in de deughdt is, oft door de liefde van de wereltsche wel-luste, die maer eenen ooghen-blick en duert.

A
C
L
AMOR DEI
Semel
L
AMOR SVI
B
C
D
E
F
G
H
I
si duraret hora
O aeterni
K
A
XVII
21

Het XXXV. Capittel,

Van den neghensten middel om de meditatie ende hare begheerte te vermeerderen, oft van de navolghinghe Christi.

Voor-stellinghe der plaetse, ghelijck in't beeldt.

Ghebedt, als voren.

HEt 1.point. Bemerckt eerst Godt den Vader u met dese woorden aen-sprekende: Siet wormken der aerden/aen-siet mensche ghy eenen domp eenen korten tijdt verschijnende: al-soo hebbe ick Godt de wereldt bemindt/dat ick mijnen eenigen ghebozen Sone ghegheven hebbe/op dat alle die in hem ghelooft niet en vergae/maer hebbe het eeuwich leven. Ende aenmerckt met hoe grooten liefde de Goddelijcke goedtheydt u soodanighen voor-beeldt heeft ghegheven / oneyndelijcker ende volmaeckter dan alle de Heylighen. Aen-siet met hoedanige verwen hy hem ghewaerdight heeft dit voor-beeldt te schilderen; want in 't selve is de witheyt van 't eeuwich licht/ende het beeldt van de maeghdelijcke reynicheydt /ende de gedaente van het wesen des Vaders/ het schaer-laken ende purper vā het dier-baer bloet van't onbevleckt Lam. Ende bemerckt aen-gesien dat hy soo kostelijcken voorbeeldt heeft gegheven/ het welck uyt den hemel is ghesonden / oft het betaemt dat dit van u sal versmaedt ende verworpen worden. Peyst dat Godt den Vader stelt in 't midden van ons het jonck kindt Jesus / ende dat hy seght: 'T en zy dat iemandt hem verootmoedight ghelijck dit jonck kindt / hy en sal niet komen in 't rijck der hemelen. Omhelst hem den welcken seer groot zijnde / is om u een kleyn kindt ghewozden / ende minder dan d'Enghelen. Ten tweeden / aenmerckt ghelijck 't is de hooghste salicheydt Godt te sien/ghelijck hy is in den hemel/alsoo is't de meeste weerdicheydt ende salicheydt / hier Jesus Christus te ken-

Ioan.3.

Godt dē Vader heeft sijnen eenighen Sone aen dē mensch gegeven tot een alderbolmaeckste voor beelt van alle deugheden.

De meeste salicheyt alhier is onsen Salichmaker te kennen ende na te volgen.

te kennen ende na te volghen. Ten derden/ wat eene droefheydt / om soo te segghen / dat het is door den Heere Christus/dat hy sy-selven aen 't cruys gestelt heeft als een voor-beelt /met soo veel tormenten/om dat hy u soude salich maken/om dat ghy/meest ghy Religieus / u soudt na hem voeghen / ende dat ghy nochtans 't selve veracht. Ten vierdē/dat den Heere door eene oneyndelijcke liefde ghedaelt is uyt den hemel/ om ons den wech te wijsen (want hy is den wech / de waerheydt ende het leven) om het dolende schaepken weder-om te brenghen : ende eylaes! hoe dick-wijls o alder-goedertierenstē Jesus steeckt ghy u handt uyt/ende daer en is niemandt die daer na siet : ghy roept ende wy weygheren te komen. Och met hoe goeden rechte klaeght ghy door uwen Propheet ; Ick hebbe gheheel den dach de handen/ uyt-ghesteken tot dit volck / dat niet en gheloofde ende teghen my sprack: Och hoe druckelijck is't u o oneyndelijcke goedtheyt/te hooren van uwe kinderen/die ghy hebt ghekocht met den dierbaren schat uwes bloedts : Gaet van ons/ wy en willen uwen wech niet weten.

Christus toont ons dē wech/ ēn wy en willē daer na niet hooren.

Ioan. 14.

Isaiæ 65.

2. Cor. 6.

Iob 22.

Het 2 point. Bemerckt waer inne men den Heere Jesus moet naer volghen/ende aenmerckt dat ghy ten eersten sult moeten verbeteren de dry krachten uwer sielen/die door d'erf-sonde seer verargert zijn. Peyst dan hoe heylige ghedachten dat Jesus heeft ghehadt in sijne memorie/hoe suyver sijn verstandt heeft ghewéest van alle dolinghe ende valsheydt/ ende sijnen wille verbrant van alle aertsche liefde/ ende vervult met d'oneyndelijcke liefde des Vaders. Onder-soeckt dan uwe dry krachten / ende arbeydt de wonden der selver te ghenesen door het exempel van Christus. Ten tweeden bemerckt insghelijcks de deughdt van armoede / van saechtmoedicheydt/ van heylighe droefheydt/ hoe grooten hongher der rechtveerdicheydt in Christus was / hoe groote bermhertichepdt/suyverheyt der herten/liefde van vrede verduldicheydt/ijver ende oodtmoedicheydt/ van de welcke 't ghene S. Leo seght / kan ghesepdt worden van de andere deughden : Sy en moet van gheene rijcke menschen veracht worden / gheene edele

Verbeteringe van de dry krachten der siele naer het exempel Christi.

Niemant en moet hē schamen Christū naer te volgē.

edele en moetẽ hun van die schamẽ/ want het menschelijck gheluck en kan tot soo-danighe hoocheydt niet verheven worden/ dat sy met rechte behoorden te meynen/dat het haer schande soude wesen te lijdẽ 't gene dat Godt (zijnde in de ghedaente van eenen slave) hem niet en heeft gheschaemt te lijden.

Het 3. point. Bemerckt de maniere op de welcke d'eeuwighe wijsheydt alle dinghen seer soetelijck ende voorsichtichlijck beschickt / voor-waer (gelijck dẽ wijsen-man seght) sy en heeft noyt eenige bitterheyt gehadt/maer heeft heerlijcke exempelẽ achtergelaten in alle saken van ghehoorsaemheyt/liefde/ suyver voor nemen ende devotien. Ghy dan insgelijcks en wijckt noyt van den Goddelijcken wille noch in u werck/noch in de maniere des selfs/maer aen-siet hem altijdt in voor-spoedt ende tegen-spoet met een onveranderlijck wesen: want d'ooghen des Heeren zijn klaerder blinckende dan de sonne rontsomme siende alle de weghen der menschen/ende de diepte des afgrondts/ende doorsiende de herten der menschen/in de verborghen deelen. En laet niet toe dat u soo blijckelijcke exẽpelen te vergeefs zijn voorgestelt. Wãt hy heeft ons een exempel gegevẽ/op dat wy souden doen gelijck hy ghedaen heeft. Ende die seght dat hy in hem blijft/die moet wandelẽ gelijck hy gewandelt heeft. Daer-en-boven/ bemerckt dat wy den Heere Christus niet alleen en moeten navolgen maer oock onsen hemelschen Vader/want 't is ons alsoo bevolẽ. Zijt ghy dan volmaeckt/gelijck uwen hemelschen Vader volmaeckt is. Daerõ acht dat de misterien eñ deughden der menschelijckheyt zijn als een deure/ door welcke ghy sout inne-gaen in de krachten des Heeren ende tot de bemerckinge van syne volmaecktheden. Want den heere seght: Ick ben de deure/in-dien iemandt door my in-gaet/ die sal salich zijn/ende hy sal uyt ende inne-gaen/ ende hy sal weyde vinden. Daerom bemerckt de volmaecktheden Godts/als de lanckmoedicheyt/voorsichticheydt/wijsheydt/mildtheydt ende goetheydt/ stelt se voor u om na te volghen.

Sap. 8.
Eccli. 23.
Ioan. 13.
1. Ioan. 2.
Matth. 5.
De misteriẽ der menschelijckheydt Christi/leydẽ ons tot de Goddelijcke volmaecktheden.
Ioan. 10.
Vide libellũ D. Tho. de divinis moribus.

GHEBEDT.

Coloss.2. Ioan.1. Psalm. 142. *O Alder-minnelijckſten Ieſu, alder-claerſte fonteyne, ende ſpieghel van alle vol-maecktheyt, in den welcken woont lichamelijck alle volheydt der Goddelijckheydt, in den welcken de ſchatten der wetentheydt ende wijsheydt Godts verborghen zijn; van uwe volheydt hebben wy alle-gader gratie voor gratie ontfanghen. Maer nochtans onſe ſiele is noch dorre, ende is voor u ghelijck aerde ſonder water, ſy en is noch in u niet verandert. Doet my dan deſe gratie, op dat ick u mach na-volgen, in u zijn, in u leven, ende altijdts beroeren, ende dat ick naer uwe teeckeninghen in my-ſelven mach uyt-drucken de ſeer vol-maeckte exempelen der deughden. VVant en moet ghy niet met goeden rechte klagen, in-dien ick ellendighen ende katijvighen knecht weyghere u te volgen? Hoe? ſal ick my ſchamen? 't is eene groote* Eccli.23. *glorie den Heere te volgẽ. Sal ick daer droefom zijn? maer t en ſal eenen rechtveerdighen niet beſchamen, wat hem oock aenkomt, ende d'oprechte van herten hebben altijts blijdſchap; want by u is de fonteyne des levens, ende in u licht ſullẽ wy 't licht ſien.* Psalm.35. *VVat ſal ick my dan van u keerẽ ende van uwe voet-ſtappẽ, die ick roodt ſien van den bloede, blincken van het vier der liefden, die ick ghevoele eenen reuck van hun gheven, ende dat ick nochtans tot uwe liefde niet en ſal ghedreven worden? Ghy zijt het voor-beeldt dat ons op den berch is ghetoont; ick begeere dit door* Exod.25. *uwe gratie na te volghen, ick begheere u de krachten mijnder ſielẽ toe te eygenen. Verre moet voortaen zijn uyt mijne memorie het gedruyſch van de wereldſche gedachten, van ijdele ſaken: ick ſal mijne memorie vercieren met gepeyſen van hemelſche dingen ende ick ſal nemen uyt uwen tempel, dat is uyt mijn herte d' af-* Philip.3. *goden van mijne voor-leden ijdelheydt. Och oft ick vergheten hadde dat achter is, ende my ſtrecken konde tot het gene dat voor is, oft ick altijdts op u peyſde, oft ick door al' t gene dat ick met de ſinnen begrype ghinghe in uwe kracht! hoe lichtelijck ſoude ick konnen ſtillen alle de beroeringhen mijnder herten, in dien ick ſlote deſe poorte der memorien, ghelijck ick vaſtelijck voor my*

neme

neme te doen! Want soo haest als den vijandt hier inne gekomen De sonde ende quade lusten verduysteren de siele.
is, ende daer inne ghekomen is een ghensterken van hooverdije, gramschap ofte onkuysheydt, Wordt mijne siele beroert, ende het verstandt Wordt verduystert, alsoo dat ick niet en kan aen-sien u o Waerachtich licht (die daer verlicht allen mensche die in de Ioan. I.
Wereldt komt) noch de redene die ghy my tot eenen leydts-man hebt ghegheven. Komt alder-salichste licht, ende vervult het binnenste mijnder herten, op dat ick my selven ende u mach kennē, ende Weten dat alle dinghen niet en zijn buyten u: ghy alleen zijt, die zijt, alle andere dinghen zijn eene schaduWe ende ijdelheyt der ijdelheydt. Verleent my oock dat soo Wanneer ick sal bekent hebben 't ghene dat u behaghelijck, dat goedt, rechtveerdich ende heylich is, dat ick hoe Wel blindt ende onWijs, dat voor sulcks oock mach oordeelen, Want ghy zijt d' alder-Wijste, ghy zijt de machtichste, beste, schoonste, Weerdichste om van een iegheliјck alleen bemindt te Worden; ende ghy o eeuWich licht ende eeuWighe Wijsheydt, onder-soeckt alle dinghen, ghelijck ghy alle dinghen ghemaeckt hebt: Waer om en sal ick u niet gelooven, maer liever de bedrieghelijcke Wereldt? Ick bidde u neemt van my dese verblindtheyt, dolinghe ende onWetentheyt. Gheeft my dat ick gheloove de H. Schrifture u Woordt, ende uWe heylighe Leeraers, ende mijne overste. Maer aenghesien dat het sonde is het goedt te Weten, ende niet te doen; soo gheeft my, bidde ick u, dat ick ghenuechte mach nemen om te doen het goedt dat ick sie; gheeft my eenen heylighen Wille, dat ick niet anders en begheere dan u, ende om u: laet het mijne spijse zijn uWen Wille te doen, mijn eygen vonnisse te versaken, noyt steunen op mijne eyghene voorsichticheydt, gelijck aen u goeden Iesu eene spijse heeft gheWeest den Wille van uWen hemelschen Vader. Och oft alle Ioan. 4.
menschen bekenden alder-ootmoedichsten Iesu, dat ick uWē discipel ben, niet alleenelijcken in dien ick den goeden Wille ende de liefde hebbe (de vvelcke is den bandt der volmaecktheydt) maer oock als ick de oodtmoedicheydt hebbe om de deughden te verborghen, ghelijck ghy uvve glorie verborght hebt, ende dat ick altijdts begheere de leeghste plaetse, ende niet den eersten stoel, die ick voor hooverdije verfoeye als het laken van een maen-siecke

vrouvve. Ick begheere alder-oodt-moedichsten Iesu met u te wandelen; ick en begheere niet hooveerdich te zijn, aen-ghesien ghy u veroodt-moedight noch te sitten, aen-ghesien ghy mijnen Koninck ende mijnen Godt staet, noch genoechte te hebben daer ghy mijn hoofdt Christe Iesu ghepijnight vvordt, noch gheeert te vvorden, aen-ghesien ghy schande verkoren hebt. Ick (seght hy) en soecke mijne glorie niet, daer is eenen die se soeckt ende oordeelt: al-soo begheere ick te doen alle dinghen tot uvve glorie, oft ick ete, oft drincke, oft iet anders doe, ick sal versmaden teghen-vvoordighe, verganckelijcke, ende verdvvijnende dinghen, ende begheere nu hemelsche ende eeuvvighe, my-selven u over-gheven, ende alle dinghen door uvve gratie van uvve alderminnelijckste handt ontfanghen. Amen.

Ioan. 8.
1.Cor.10.

Practijcke stierende tot de Naer-volghinghe Christi.

D'Eerste/ als ghy twijfelt / ende niet en weet wat ghy seggijen oft doen moet/ bemerct hoe Jesus Christus d'eeuwighe wijsheydt dat segghen oft doen soude / ende aen-roept sijne gratie / op dat ghy hem mooght naervolghen.

Ten tweeden / als ghy zijnde in stilte ende ruste u leven wilt schicken/ soo peyst dat den Heere Christus by u teghen-woordich is / ende schickt ende stiert alle uwe wercken na sijnen reghel.

Ten derden aenghesien wy een ghebodt hebben ontfanghen van Godt den Vader / dat wy den Heere Christus souden hooren ende naer-volghen/ want op den berch Thabor is dese stemme van de Apostelen ghehoort:
Matth. 17. Dit is mijnen beminden Sone/ in den welcken ick goet behaghen hebbe ghehadt/ hoort hem; soo moeten wy het selve volbrenghen/ soo seer als't moghelijck is. Want daerom is't Woordt vleesch ghewordden / ende heeft in ons ghewoont / om dat het ons met sijn exempel soude nooden/ en dat den mensch hem daer na soude schicken.

Schim-

Schiet-Ghebedekens.

HOort na den Heere, als oft hy tot u seyde: Komt kinderen, hoort my, ick sal uleeren de vreese Godts. Psalm. 33.

Komt tot hem, ende vvordt verlicht, ende uvve aen-sichten en sullen niet beschaemt vvorden. Ibid.

Die naer my vvilt komen, dat hy sy selven verloochene, ende sijn cruys op neme, ende my volghe. Matth. 16.

Ick hebbe u een exempel ghegheven, op dat ghelijck ick gedaen hebbe, ghy oock soo soudt doen. Ioann. 13.

AEN-

AEN-MERCKINGHE
OP HET XXII. BEELDT.

Aen-merckt de wel-daden ende gaven Godts/ door welcke ghy met rechte tot N. de deughdt gheroepen wordt.

De menichvuldige wel-daden Godts verwecke ons tot liefde.

BEmerckt de wel-daden met welcke Godt u tot de deught noodt: te weten, van de[A]scheppinghe,[B]mensch-wordinghe CHRISTI, [C]verlossinghe,[D] Heylighe Sacramenten ende gratien. Daer enboven Godt[E]voedt ende kleedt u[F] verlost u van veel quaedts ende ellende, ende seyndt u sijne gaven, door sijne[G]Engelen, ghelijck hy eer-tijdts[H] aen de Israëliten ghedaen heeft, Godt geeft tot uwen ghebruyck ende vermakinghe[I]den regen,[K] de Sonne, ende[L] was-dom van de vruchten, om dat ghy[M]de deughdt soudt volghen. Ende aen-gesien Godt dit al uyt eene groote[N]liefde doet, en sult ghy oock van liefde niet smilten? want het is betamelijck dat wy de deughdt, hoe wel sy uyt haer-selven beminnelijck is, ende de sonde verfoeyelijck, nochtans oock om de liefde van Godt onsen Heere, ende om de wel-daden met vvelcke hy ons voor-komen heeft souden om-helsen.

XVIII 22

HET XXXVI. CAPITTEL.

Van den thienſten middel om de meditatie ende hare begeerten te vermeerderen, oft van de weldaden Godts, met welcke hy ons noodt tot de volmaeckthe ydt.

Voor-ſtellinghe der plaetſe, ghelijck in 't beeldt.
Ghebedt, als voren.

HEt 1. point Bemerckt ten eerſten/ dat den menſch van Godt door ſijne weldaedt van niet geſchapen is na ſijn beeldt ende ghelijckeniſſe/ ende dat hy daer-om niet vry en is/ gelijck het jonck van eenen wilden eſel/ maer dat hy Godt moet onder-worpen ende gehoorſaē zijn/ niet alleen ſijner gebodē/ maer oock ſijner werckingen ende in-ſpraken in-dien/ hy ſijn ampt wel wilt bedienē/ want hier toe is hy van den Heere gheſchapen/ wien hy gheheel toe behoort. Laurentius Juſtinianus ſeght: D' inghebozene redene roept/ dat een-iegelijck hem Godt ſoude onder-worpen/ van den welcken hy heeft/ dat hy is; ſal dan de ayle glorieren teghen den ghenen die daer mede ſnijdt? oft ſal de ſage verheven worden teghen hem/ daer die afghetrocken wordt? gelijck oft de roede opgeheven wierdt teghen den ghenen/ die haer opheft. Ten tweedē/ over-leght de wel-daet van de menſch wordinghe Chriſti ende onſe verloſſinge/ ende dat wy ghekocht zijn met eenen grooten prijs/ met het bloet van het onbevleckt Lam/ om dat wy hem ſouden glorificeren ende draghen in ons lichaem. Ten derden/ hoe wel dit groote dinghen zijn/ nochtans wordē die ſeer verlicht/ in-dien wy aen-merckē/ dat Godt ons van de eeuwicheydt af heeft verkozen voor het beghinſel der wereldt/ op dat wy ſijne kinderen ende vaten ter eeren ſouden zijn/ ende dat hy daer toe middelen heeft gheordineert/ ende dat hy ons/ ſoo haeſt als wy ghebozen waren/ ghebrocht heeft tot het heylich Doopſel/ in de heylighe Kercke heeft op-ghevoedt/ ende in de oprechte Arcke ghestelt/ dat hy ons de heylighe Sacramenten heeft ghegeven/ om dat wy ſouden zijn een uytverkozen

Den menſch is Godt onder-worpen door de ſcheppinghe. Iob 11.

Laurent. Iuſt. l. 3. c. 5

Door de verloſſinghe.

1. Pet. 1.

Door de verkieſinghe tot de eeuwighe glorie.

kozen ghestachte / een heylich volck / het volck der verkrijginghe/ende om dat wy sijne deughden souden verkondigẽ. Alder-bermhertichsten Godt wat sal ick uwe eeuwighe goetheydt weder-gheven/ick die my gheroepen siet tot u gheloof ende gratie / ter wijlen datter andere ontallijcke veel geboren worden ende sterven in de Heydenschap ende ongeloof? ende sal't my voor alle dese dingen swaer zijn de deughdt t'aenveerden/welck is/de schoonheydt/salicheyt/fraeyheyt/rijckdom ende de glorie mijnder siele? sonderlinge ter wijlen ghy my niet alleen soo groote dinghen en hebt gheghevẽ/maer oock noch veel meerdere belooft hebt/ altijdts thoonende den hemel/den stoel uwes rijcks/onsen loon/ende daeren-teghen verborghende de helle / want ghy hebt liever bemindt te worden/ dan ghevreest.

1. Petr. 2.

Het 2. point. Bemerct hoe dickwijls ghy sult konnen ghebruycken dat woordt tot de Romeynen in't derde: Wy zijn om niet gerechtveerdight door sijne gratie. Hoe dickwijls hy u door sijne Goddelijcke bermhertigheydt/soo langhmoedelijck tot penitentie heeft verwacht/ende al gaender op elcke ure veel duysenden verloren/hy heeft u nochtans gespaert/ om dat uwe siele kostelijc was in sijne tegenwoordicheyt. Ten tweeden/overleght dese woorden: Het heeft hem belieft/die my gheschepden heeft van het lichaem mijnder moeder / ende heeft my door sijne gratie gheroepen / om dat hy sijnen Sone in my soude openbarẽ/op dat ick het Euangelie soude predicken: eñ voeght dit tot eene geestelijcke roepinge/ door welcke ghy uyt't midden vã eene quade natie ende de boose werelt gheroepen zijt tot het oprecht paradys ende salicheyt op der aerden/tot eene Apostolijcke maniere van leven/ende den sekerstẽ wech der salicheydt. Waerachtelijck sal een-ieghelijck sy-selven toe-voeghen het woort van Mardocheus: Eene kleyne fonteyne is ghewassen tot eene groote rivière/sy is verandert in een licht ende sonne/ende heeft over-ghevloeyt tot seer veel wateren. Want Heere soo haest als uwe stẽme ghehoort is in mijne ooren/siet soo zijn my t'samen met de selve alle goederen ghekomen / ende seer veel gratien zijnder gevloeds

Wy zijn om niet door Gods gratie rechtveerdich ghemaeckt.

Galat. 1.

Esther.

vloet uyt de zee uwer bermhertichheyt. Ten derden / bemerckt seer veel andere besondere wel-daden der naturen / dat ghy gekomen zijt van goede ouders / dat ghy ghekreghen hebt goede meesters / mede-gesellen / ende noodt-druft / dat hy u soo veel creaturen heeft ghegheven tot vermakinghe ende noodtsakelijckheydt. 'T welck den H. Basilius seer wel vervolght in de eerste Homilie: Hy heeft ghemaeckt (seght hy) van niet / dat wy souden zijn / ende heeft ons voort-gebrocht uyt het binnenste der aerdē / hy heeft uyt-ghelcydt d' elementen / hy heeft tot onsen dienste gegevē alderhande beesten, om onsen t' wille zijn de regenen / de sonne / de berghen / ende veltachtighe landen schoon verciert / om onsen t'wille loopende rivieren / springen uyt de fonteynen / etc. Wat sal ick nu seggen alder-liefsten Vader / indiē ick bemercke / hoe groote ende veel on-gevallen ende perijckelen ander over-komen / ende vāde welcke ghy u gewcerdight hebt my alder snootsten sondaer te bewaren eñ verlossen? maer ick en soude dese dingē noch soo groot niet achten / 't en waer ick saghe / dat die quamen vā eene oneyndelijcke liefde vande eeuwicheydt / ende die noch voor niet. Siet hoe leelijck dat het is / Godt niet willen weder-gheven wederkeerighe liefde / maer die te geven eene slechte creature / ende door sijne eyghene liefde van het opperste goedt ende de deughdt N. af-ghekeert te worden.

Besondere weldaden Godts

Alle Godts weldaden komen uyt eene on-eyndelijcke liefde

Het 3. point. Bemerckt ten eersten / dat den dienst Gods) gelijck S. Augustinus seght) daer inne meest ghelegen is / dat de siele Godt niet ondanckbaer en soude zijn, want d'ondanckbaerheydt is van Godt seer ghehaet / gelijck wy dat oock aen de menschen sien / ja sy is soo seer van Godt ghehaet / dat hy als van binnen geraeckt zijnde met droefheyt der herten / seght door Isaias: Ick hebbe kinderen op-ghevoedt ende verheven / ende sy hebben my versmaet. Siet oft hy alsoo niet met reden van u en kan klagen / indien ghy sijne H. insprakē veronachtsaemt. Alsser thien melaetsche gesuybert warē / ende maer eenen en bedanckte / soo seyde Jesus: Zijnder niet thien gesuybert / ende waer zijn de neghen? daer en is maer desen vremdelinck ghevonden / die Godt

August.

De ondanckbaerheyt mishaeght Gode

Isaiæ 1.

Luc. 17.

glorie

glorie gaf. Ghy zijt van den Heere ghesuyvert/ wacht u dat ghy ondanckbaer niet en verworpt sijne leeringhe/ ende niet en volght d' exempelen sijnder deughden. Ten tweeden/ bemerckt na het segghen vă S. Bernardus/ datter niet en is welck soo seer belet dat onse gebeden niet verhoort en worden als d' ondanckbaerheydt. Wat is d' oorsaeck/ segiht hy / dat Godt ons daer wy sonder op-houden bidden/ smeecken ende begheeren/ niet en verhoort/ die hy soo groote ende onverdiende gratie te voorē heeft uyt-ghereckt? ende Bernardus andtwoordt/ 't en is niet verispelijck / dat wy begheeren : maer de begheerte en wordt niet volbracht / om dat wy ondanckbaer bevonden worden. Den selven segiht in't sermoon op het boeck der Sanghen: Ondanckbaerheydt is vijandt der sielen / verijdelinghe der verdiensten / verstroyinghe der deughden/ verlies der weldaden: ondanckbaerheydt is eenen versenghenden windt / verdrooghende voor haer selve de fonteyne der Goedertierentheydt / den dauwe der bermhertichheydt/ den vloedt der gratien. Siet dan/ aen-ghesien den Heere u soo groote weldaden geeft/ ende die tot geenen anderen eynde/ dan om dat ghy hem door de deughdt soudt vereeren ende dienē/ hoedanichlijck ghy hem behoort toe-ghedaen te zijn/ ende te vergheldeu aen soo grooten Majesteyt. Ten derden / bemerckt ten eersten wat daer noodich is tot danckbaerheydt / te weten / niet alleenlijck te segghen/ Heere/ Heere / maer sijnen wille te doen/ want wat dancksegghinghe sal 't konnen zijn / indien d' eeuwighe goetheyt met de lippen wordt/ geeert/ ende met de wercken onteert? Ten tweeden/ dat hy voor u neemt/ waerachtelijcken de Godelijcke goetheyt om niet te dienen/ op dat ghy soudt moghen segghen: Ick sal u ghewillichlijck offerhande doen/ ende ick sal uwen name belijden/ want die goet is/ ende want ghy my hebt verlost uyt alle tribulatien. Ten derden dat ghy u-selven soudt opofferē met eene groote begeerte om alle swaricheyt ende benautheden / die u van Godt soude moghen toe-ghesonden worden / ghewillichlijck t' ontfangen/ ende met eenen u-selven geheelijck over-geven om

Bern.
D' ondanckbaerheydt maeckt onse ghebeden onweerdich.

Serm. 51.

D' ondanckbaerheydt belet dat de gratie Godts tot ons kome.

Wat de danckbaerheyt van ons vereyscht

Psalm. 53.

De danckbaerheyt vereyscht eē milde offerande syns selfs.

om weder-om beroost te worden van alle de selve Weldaden/ in dien 't hem belieft. Want in dien wy soo veel goedts van sijne handt hebben ontfangen/ waer om en souden wy het quaedt niet ontfangen? Laet ons hem in alles bedancken/ende offeren een offerhande des lofs/ ende betalen aen den Alder-hooghsten onse beloften: want eene offerhande des lofs/ seght hy/ sal my vereeren/ ende daer is den wech/ door welcken ick u sal toonen de salicheydt Godts. Want door dese danckbaerheydt wordt Godt meest ghenoodt om sijne misterien t'openbaren/ die ghebenedijdt is in der eeuwicheydt. Psal.49.

Ghebedt voor de VVeldaden.

MYne siele (Heere mijnen Godt) maeckt u groot, om dat ghy u ghevveerdicht hebt my aen te sien uyt den hoogen stoel uWer glorien. VVant Heere Wie ben ick, dat ghy mijns soudt gedachtich Wesen, ende hoedanich is het huys mijns Vaders: Ick sal u mijnen Godt ende Koninck verheffen, ende ick sal uWen naem ghebenedijden in de eeuWe der eeuWe. Ick sal u alle dagen ghebenedijden, ende ick sal uWen naem loven in de eeuWe der eeuWe. Komt ende hoort alle die Godt vreest, ende ick sal vertellen, hoe groote dinghen hy mijne siele heeft ghedaen. Van der eeuWicheydt heeft hy my gheordineert van den ouden tijdt, eer d'aerde ghemaeckt Was, ende siende my in de ghemeyne ende onsalighe gestelteniss van de kinderen van Adam, besmet door de erf-sonde der verdoemenisse onder-Worpen, heeft hy my uyt ontallijcke by naer duysenden verkoren voor het beghinsel der Wereldt, ende heeft my eer ick Was, van der eeuWicheydt bemindt, ende als ick nu begonst hadde te vvesen, ende ick dit licht aensach heeft hy my verlicht met het Waerachtich licht, ende de sonne der rechtveerdicheydt is voor my op-ghegaen; daer veel andere met eene ontijdighe doodt zijn Wech-ghenomen, heeft hy my ghebracht tot de gratie des Doopsels, des gheloofs, ende in den schoot der heyligher Kercken, ende heeft my ghevoedt met het vleesch ende bloedt van sijnen Sone: ende nochtans, o alder-goedertierensten Vader, Wist ghy van der Prov.8.

eeuwicheydt wel met hoe veel sonden ick u som-wijlen soude verstooren, hoe dick-wijls ick u wederspannich soude zijn. Maer uwe liefde heeft mijne quaedtheydt verwonnen, u vier heeft mijne koude verwonnen, uwe goedertierenheydt heeft mijne sonden verwonnen. Ende wat isser eeuwighen Vader, dat my sal konnen scheyden van uwe liefde? hoe en sal ick niet gheerne ghehoorsaem zijn uwer geboden, ende doen allen uwen wille? en sal ick niet volghen de deughdt ende voetstappen van uwen alder-liefsten Sone? Mijne siele ghebenedijdt den Heere, ende al dat binnen my is, sijnen heylighen name. Ghebenedijdt mijne siele den Heere, ende en wilt niet vergheten alle mijne verghel-dinghen, die ghenadich is aller uwe boosheden, ende geneest alle uwe sieckten, die van de doodt u leven verlost, ende noodt u met bermherticheydt ende ghenadicheden. VVant Heere indien ghy ons niet en hadt gheholpen, noch daghelijcks en bewaerde; luttel min soude onse siele in der hellen gewoont hebben: maer uwe handen, die my gheschapen ende ghemaeckt hebben, die hebben kracht ghedaen, ende hebben my van mijne vijanden verlost, sy hebben my met alle ghebenedijdinghe vervult; want al dat ick gesch apen sie, dat zijn uwe gaven, met de welcke ghy my noodt, om dat ick u soude dienen: vvant ghy en hebt die niet geschapen om uvven 't vville, oft om de schepsele selve, maer om datse uvve uytverkorene, ende desghelijcks uvve uytverkorenen u souden dienen. Ende ick en moet die niet min achten, om dat die aen andere oock gemeyn zijn; vvant dat is voor my eene seer groote vvel-daedt ende eere: ick dancke u daer voren, ende voor alle vvel-daden aen eenighe menschen ghedaen, ende dies te meer, hoe sy dat min bekennen oft u ghebenedijden. Ende boven al bedancke ick u, om dat ghy aen ons hoofdt, Christus Iesus ghebenedijdt, verleent hebt te voeghen sijne menschelyckheydt met het Goddelijck VVoordt, ende hem ghegheven de kroone der schoonheydt, op dat hy soude zijn den Koninck der Koninghen, ende Heer der Heeren. Insghelijcks voor alle de gaven aen hem ghegheven, van vviens over-vloedicheydt vvy allegader mede-ghedeylt hebben. Desghelijcks bedancke ick u voor alle de vvel-

Psal. 102.

Alle gheschapen dinghen nooden ons tot Godts dienst.

daden,

daden, die ghy met uvve milde handt ghegheven hebt aen de alder-reynichste Maghedt MARIA, *ende voor dat ghy haer verkoren hebt tot eene Moeder van uvven Sone, ende ghestelt boven alle Enghelen. Ick bedancke u oock voor de ghetrouvve Engelen, die hun Prinschap hebben door uvve gratie behouden: voor de Heylighen die tot den eynde toe hebben volherdt om uvven't vville, ende hebben over hen selven ende de vvereldt ghetriumpheert: ten laetsten bedanck ick u voor alle rechtveerdighe ende on-rechtveerdighe, die ghy met uvve grootdadighe gratie hebt voor-komen, ende u noch gevveerdicht dagelijcks te voor-komē. VVant Heere ghy zijt vveerdich, dat u hemel ende aerde gebenedijde, ende al datter inne is, ende dat alle dinghen vertellen uvve glorie. Och, och! oft ick alsoo leefde dat het u noyt en beroude van uvve mildtheydt aen my bevvesen, ende dat ghy niet vergramt en vvordet om de boosheydt mijnder ghiericheyt, ende u aensicht van my niet en verberghde. VVeest gedachtich Heere dat ghy desen vvijngaert mijne siele hebt ghebrocht uyt Egypten ende uyt de duysternissen van Egypten; dat ghy vervvorpen hebt seer veel volcken, ende dese mijne siele gheplant hebt; dat ghy leydts-man van hare vveghen hebt ghevveest, ende die ghestelt hebt op uvven heylighen berch, in de H. Kercke, ja oock in eenen gheestelijcken roep. Ick bidde u door uvve onghemeten liefde, en vvilt niet toe-laten, dat ghy vervvacht hebbende van der eeuvvicheydt ende gehopt hebbende vvijn-druyven, ick u nu voortbrenghen soude vvilde druyven; dat ghy van my soudt segghen 't gene ghy eertijdts seydet van het uyt-verkoren volck: Ick hebbe u gheplant eenen uyt-verkoren vvijngaert, alle vvaerachtich saet, hoe zijt ghy my verkeert tot den quade ghy vremden Wijngaert? Ick bidde u laet dese uwe gramschap van my keeren, ende en siet mijnen Wijngaert noyt verWoest, op datter de distelen ende doornen niet inne en Wassen: maer laet mijne siele zijn ghelijck eenen besproeydden hof, bloeyende van deughden, ghelijck een hout dat gheplant is neffens de loopende Wateren, dat u vrucht mach gheven op sijnen tijdt, op dat het niet en ghe-schiede als ghy komt, ende niet vindende eene vrucht van op-*

Van 't seg-ghinghe voor de weldaden die de Heyli-ghen Godts ontfanghen hebben.

Psal. 68.

Godt heeft ons als eenen uyt-verkoren wijngaert gheplant.

Isaiæ 5. Ierem. 2.

 rechte

Math. 21. *rechte deughdt, ghy my soudt vermaledijden (ghelijck ghy ghedaen hebt aen den vygh-boom) ende dat niemandt gheene vrucht meer van den selven en sie. Heere ghebenedijdt de vrucht uwer handen mijne siele, op dat sy u t' allen tijden mach ghebenedijden, nu door oprechte deughdt ende Godtvruchtigheydt, maer in der eeuwicheydt met lof ende lof-sanghen ende sangen ende vierighe liefde. Amen.*

Practijcke om Godt te dancken voor de Weldaden.

TEn eersten, Godt dickwyls des daechs dancken van alles, sonderlinghe in de Misse ende ondersoeckinghe der conscientie.

Danckbaerheyt voor de gratie des Doopsels. Ten tweeden, herdencken de sonderlinghe weldaden op eenighe Feest-daghen van den jare, ghelijck men siet in't ghemeyn ende openbaer gheschreven in de H. Kercke; ende oock den dach onser gheboorte oft den naesten daer aen voor de gratie van 't doopsel houden voor feest-dach, ende vieren die met biechten, ten H. Sacrament te gaen, aelmoessen te doen, ende oeffenen andere Godtvruchtighe wercken.

Ten derden, is 't oock eene profijtelijcke practijcke, ende dat sonderlinghe des Son-daechs, alle ure eene weldaedt te ghedencken, ende Godt loven, ende beginnen alsoo op der aerden een hemelsch leven.

Danckbaerheydt voor groote ende kleyne weldaden. Ten vierden, men moet niet alleenlijcken danckbaer zijn voor groote, maer oock voor de minste wel-daden. Waer om S. Franciscus ghewaer wordende eenige insprake, bleef oock midden op de strate staen, en dancte Godt, ende neemt dit oock voor eene sonderlinge gratie dat ghy Godt kont dancken.

Voor al dat ons overkomt. Ten vijfden, neemt waer dat alle tghene dat ons van iemandt toe-komt, Gode moet toe-gheschreven worden, op dat Godt den autheur van alle goedt, alle liefde gheghevan worde, ende en verstaet dit niet alleenlijck van voor-spoedt, maer oock van teghen-spoedt. Want eenen medecijn, die snijdt ende brandt, en is niet onprofijtelijcker dan den medecijn die strijckt ende verkoelt. Wat sullen wy dan beter in 't herte konnen draghen

ghen ende met den monde uyt-spreken / ende met de
penne schrijven / dan Godt lof / oft Deo gratias? daer en Augast.
kan niet korter gheseydt / noch blijdelijcker gehoort / noch epist.27. ad
grooter verstaen / noch profijtelijcker ghedaen worden. med.

Schiet-Ghebedekens.

Ghebenedijdt mijn siele den Heere, ende al dat in my is Psal.102.
sijnen heylighen name.
Ghebenedijdt mijn siele den Heere, ende en wilt niet verghe- Ibidem.
ten alle sijne vergheldinghen.
Wat sal ick den Heere wederom gheven voor al dat hy my Psal.115.
ghegheven heeft?
Komt ende siet alle die den Heere vreest, ende ick sal vertellẽ Psal.65.
hoe groote dinghen den Heere mijne siele heeft ghedaen.
De bermhertichede des Heere sal ick in der eeuwicheydt Psal.88.
singhen van gheslachte tot gheslachte, sal ick verkondi-
ghen uwe waerheydt met mijnen mondt.

AEN-MERCKINGHE OP HET XXIII. BEELT.

Men-siet boven Godt/ende beneden Lucifer: siet oft het beter is Lucifer door de sonde, oft Godt door de deughdt te dienen.

GHy moet noodtsakelijck een van dees twvee dienen, te vveten, [A] Godt, oft [B] den duyvel. Welck is beter? [C] de deught noodt u dat ghy Godt, [D] de sonde dat ghy den duyvel soudt dienen. Siet toe vvat ghy doet, ende merckt vvel vvat Godt is; hy is [E] drij-vuldich ende een, [F] de fonteyne van alle goet, [G] eeuvvich, [H] al-machtich, [I] den alder-vvijsten, [K] den alder-miltstē, alleen [L] het herte versadende, alle dinghen [M] vervullende, ende over al teghenvvoordich, [N] den alder-rechtveerdichsten, ende [O] den opphersten Koninck. Gaet by hem, ende offert hem gheheel [P] u herte ghelijck [Q] eene bruydt met liefde ontsteken, levert hem door [R] gheloove, hope, ende liefde, [S] ende treckt tot sijne liefde al die ghy kont, brandende met eenen ijver van sijne eere, ende doet alle dinghen tot sijne glorie.

I
D
G
G
E
H
F
C
C
B
A
K
L
XIX
23

HET XXXVII. CAPITTEL.

Van den elfsten middel om de meditatie ende hare begheerten te vermeerderen, oft van de Volmaectheden Godts, door vvelcke vvy met redene verweckt vvorden, om hem door de deughdt te dienen.

VOer-*stellinghe der plaetse*, ghelijck in't beeldt.
Bereydende Ghebedt ghelijck 't plach.

Het 1. point. Bemerckt o Christene siele / die gheroepen wort om de deughdt t'omhelsen ende tot de volmaecktheydt / dat ghy noodtsakelijcken Godt door de deughdt moet dienen / oft den duyvel door de sonde/ende dat in alle wercken/gepeysen/ woorden/begheerten/etc. ende siet wie ghy verkiest onderdanich te wesen. Want niemandt en kan twee Heeren dienen/ Godt ende Mammona; de Arcke ende Dagon en konnen in eene plaetse niet zijn/ daer en is gheene over-kominghe van Christus ende Belial/noch daer en is gheene ghemeynschap van-de rechtveerdicheydt met de boosheydt / noch gheselschap van het licht met de duysternisse. Maer wat dunckt u beter te wesen? Ten tweeden / bemerckt wat den duyvel is/ te wetē/den uwen ende Godts seer schadelijcken ende wreeden vyant / die door de smeeckinghen der wereldt u noodt tot het eeuwich vier/ in het welck hy ghewo͛rpen heeft ontallijcke veel Koningen / Princen ende lief-hebbers des wereldts : Wat is hy noch? Hy is een seer schroomelijck ende mismaeckt dier / in het welck gheene Godtvruchticheydt/ gherechticheydt/noch mildtheydt en is / maer eenen hoop van alle sonden ende quaedt. Ende hy noodt ons door eenen seer grooten haet ende nijdt/door den welcken den boosen Lucifer berooft zijnde van den hemel/wel soude willen dat wy insghelijcks gesloten wierden uyt de eeuwige blijdschap/ende souden zijn in de selve verdoemenisse met hem/eñ hier toe soeckt hy alle listen ende bedrogh om ons tot de sonde te locken/sonderlinghe tot hoovaerdije/ eer-ghiericheydt ende liefde

Den mensch moet van twee een dienen / of Godt oft den duyvel.

Matth. 6.

2. Cor. 6.

Wat de duyvel is.

der rijckdommen. Ten derden / bemerckt dat de sonde niet anders en arbeydt / by maniere van spreken / dan dat men haer soude dienẽ; maer de deught arbeydt / dat men Godt soude dienen. Ten vierden / peyst wat het is den duyvel voor de sonde te dienẽ / te weten / bedwonghen te worden om te doen seer verworpen ende on-weerdighe dinghen / op alle ure ende ooghen-blick ghebonden te worden aen de ketene van den quaden wille / aen een verworpen ende slechte sake / ende slave van de selve te worden / want eenen ghierighen dient het ghelt / den onkuyschen de wel-luste.

Slavernije der sonde.

Het 2. point. Ten eersten / bemerckt ende begrijpt door een levende gheloove dat Godt waerachtelijck is den alder-besten ende meesten / die eenen ieghelijcken moet dienen / ende dat hy waerachtelijck alleen is / aen-ghesien andere dinghen als niet en zijn voor hem / daer om seyde Moyses: Die is / heeft my tot u ghesonden; bemerckt dat den selven is den alder-edelsten gheest / den alder-minnelijcksten ende eenvoudichsten sonder eenighe me(n)ghelinghe / een in wesen / maer dry-vuldich in persoonen ende onsterfelijck. Siet dan oft het oorbaerlijcker is te dienen / hem die is / oft het ghene dat niet en is: der vergan(c)kelijcke wereldt ende uwe vyanden meer dan den onsterfelijcken Godt. Ten tweeden / bemerckt dat hy is de fonteyne van alle goedt ende volmaecktheydt / ende dat hy alle dinghen uytnementlijcken in sy-selven heeft. Waer om Sinte Franciscus aldus placht te bidden: Mijnen Godt / mijnen Godt / den Godt mijns herten / ende mijnen al. Over-loopt / in dien ghy wilt / de volmaecktheden der creaturen / ende schickt de liefde der selver tot Godt de fonteyne der goederen / in den welcken die alle te samen zijn / ende daerse uyt ghevloedt zijn / ende daghelijcks uyt-vloeden. Want hy heeft alle dinghen ghemaeckt / ende alle dinghen zijn voor hem gheliick een druppel daus vallende in den morghen-stondt / oft als een aesken der waghen. Ten derden / hy is eeuwich ende on-veranderlijck. Ghy Heere (seght David) zijt van de eeuwe tot in de eeuwe / maer wy niet blijvende eenen ooghen-blick ende

Godt is alleen / ende alle dinghen zijn als niet.

Exod. 3.

Hy moet van een-iegelijck gedient worden.

Hy is de fonteyne van alle goedt.

Sap. 11.

Isaiæ 40.

Hy is eeuwich ende onveranderlijck

ende noyt in eenen staet; maer in-dien wy sijne deught ende geboden beminnen/ soo sal hy ons met hem eeuwich ende salich maken. Laet ons dan dien Heere eeren/die altijdts den selven is / ende wiens jaren niet en sullen beswijcken. Ten vierden/ aenmerckt dat hy almachtich is / die met een woordt oneyndelijcke werelden kan schapen / ende insghelijcks op den op-slach van eene ooghe te niet doen. Aensiet dit ghestichte der werelt/ aenschouwt de zeeen ende hemelen/hy heeft ghesegdt/dat dese souden zijn / ende sy zijn ghemaeckt; hy heeft met dry vingheren ghewegen de groote swaerheydt der aerden/ende met ghewichte de bergen ghewegen/ ende de heuvelen in eene waghe. Hy is de fonteyne der wijsheydt/die alle dinghen van de eeuwicheydt heeft bekent / de nature / macht / volmaecktheydt van alle dinghen/de beroeringhe / ghedachte ende ordinantie / ende seer onderscheydelijck alle dinghen in ghewichte / ghetal ende mate / ende elck in het besonder / alle de hayren ons hoofdts / hy telt het ghetal der sterren / ende roeptse alle met haren name/ hy heeft de wateren metter vuyst gemeten/ ende den hemel met de palme ghewoghen / ende hy heeft van der eeuwicheydt voor sien den op-ganck ende onder-ganck van alle menschen/de verdiensté ende quade wercké om-siende alle wegen der menschen. In-dien by hem alle menschelijcke ende Enghelsche wetentheydt wordt ghelecken / het is eene oprechte onwijsheydt. Sult ghy dan derren sijne wercken berispen ende segghen: Waerom hebt ghy ons alsoo bevolen/oft waerom geschiet dat alsoo? Daer en is gheenen raedt/daer en is gheene wijsheydt/teghen den Heere/ hy is den konstenaer van alle dinghen/hy hevet al ghevonden/ een licht eenieghelijck verlichtende ende openbarende de diepten der ghepeysen ende verborghentheden. Maer voor al weeght eens de liefde / met welcke hy bemindt al dat hy heeft ghemaeckt / ende hy en haet niet van de selve. Want in dese liefde heeft hy een eyghen behaghen/hy werckt alle dingen om sy-selven/ende hy bemindt van de eeuwicheydt ghewillichlijck ende wel - doende jalours van sijne glorie/

Hy is almachtich.

Isaiæ 40.

Hy is de fonteyne der wijsheydt.

Isaiæ 40.

Iob. 12.

De liefde Godts.

Sapien. 11.

voor syne rechtveerdighe / nochtans in vrede een autheur vā vrede / ende hy is yverich ende oordeelt met stilte: lanckmoedich over de boosheyt der menschen / ghevende een teecken aen de ghene die hem vreesen / om dat sy souden vlieden van d' aenschyn des booghs / ontfermende ende bermhertich / verghevende de boosheydt / ghelyck het aen Ninive is ghebleken ; oock seer milt tot syne vyanden ende ondanckbare menschen: ongemeten / dien de hemelen der hemelen niet en konnen besluyten / ende over al teghenwoordich: want in hem leven wy / ende roeren ons ende hebben 't wesen / alsoo datter niet en is / dat wy meer souden konnen soecke / aenghesien wy alle dinghen in hem hebben / eenen seer rechtveerdigen ende oprechten rechter / een vreeselyck wrecker / goedthertich / wel-doende / gespraecksaem / sterck / grootdadich / soet / heylich / suyver / den schepper / bewaerder alle dinghen met syne voorsienicheydt regeerende ende bewarende. Want hy is den waerachtighen Heere / ende Heere der heyrscharen / ende Koninck der Koninghen / ende Heere der Heeren / groot / on-ghemeten / hooch / verheven / gheheel beminnelyck / begheerlyck / loffelyck / on-gelyckelyck: soodanich ende soo groot is den Heere. Wat weder-houdt ons dan / eylaes! van hem te dienen? hoe ghereedtsamelyck dient-men de wereldt in seer sware diensten! ende het is ons swaer / o Heere / in uwe teghenwoordicheydt onse salicheydt te wercken door waerachtighe deughdt / waerachtighe oodtmoedicheydt / suyverheydt / over-ghevinghe. O boosheydt ende verblindtheydt van de kinderen van Adam!

Psal. 59.
Hy is lanckmoedich over de boosheydt der menschē.
Act. 17.
Hy is alleen den waerachtighen Heere.

Het 3. point. Bemerckt hoe geheel het hemelsch hof syne wencken gehoorsaem is / d'Engelsche gheesten ende alle Heyligen / ende hoe sy arbeyden syne eere ende glorie door eene seer groote liefde met ghedurigen lof te verheffen / ende gedreven te worden met eenen seer vierigen yver: ende dat niet alleenelyck dese / maer oock de winden ende de zee / ende alle dinghen hem ghehoorsaem zyn / ende sult ghy onder alle andere dingē konnen weder-staen synen wille? O hoe veel betamelycker soude het zyn / dat ghy met eene seer suyvere meyninge / dat is / om dat het hem

Alle dinghen zyn hem onderdanich.

belieft /

belieft/ende hy het wilt/ende hy seer weerdich is/u in de deughdt ende Godtvruchticheydt oeffende/ ende arbeydde te komen tot volmaecktheydt / dan door hope van vergheldinghe / oft vreese van straffinghe! want hy is weerdich om eere/glorie ende benedictie te ontfangen/die alleen Heere/ende alleen den Alder-hooghsten is. Ten tweede stelt aen d'een zijde den duyvel/de wereldt/den eyghen wille; aen d'andere zyde Godt den alder-besten ende meesten: ende aen merckt niet eenē dat alle creature vā hem is gheschapen tot glorie syns naems/ende hoe ongoddelyck eñ onweerdich dat het is/ die door eene quade meyninghe te keeren van haer eynde / ende sy selven van den Schepper tot de creaturen te keeren. Ten derden / bemerckt dat den Heere in alle creature teghenwoordich is / ende dat hy die bewaert/ ende in die werckt met eene ghewillighe liefde om uwen't wille/ende hoe leelyck dat het is/ dat ghy eenen huerlinck soudt zijn / noch hem met gheene oprechte liefde en soudt dienen / ende met gheen gheheelder herten beminnen.

Apocal. 4.

Hoe onweerdich het is hē selven van Godt af te keeren.

GHEBEDT.

HEere onsen Heere, hoe Wonderlijck is uWen name over gheheel aerdtrijck! Wie sal in de Wolcken u ghelijck ghemaeckt Worden, oft Wie sal uWes ghelijck zijn in de kinderen Godts? Want ghy zijt den hooghen Heere boven alle volcken, ende uWe glorie is boven de hemelen. Laet dan alle volcken die ghy ghemaeckt hebt komen, laetse u aen-bidden ende uWen naem glorificeren, eenen onuytsprekelijcken naem, die boven alle naem is, ende in uWen naem moeten alle knien gebooght Worden, van den ghenen die in den hemel, op der aerden, ende onder d'aerde zijn: Want Wie isser eenen grooten Godt, mijn siele, ghelijck onsen Godt? Hy is al-machtich boven alle sijne vvercken, ende veel verborghen dinghen zijn meerder als dese; vvant vvy sien luttel van sijne vvercken. Godt is vreesselijck ende seer groot, ende sijne macht is vvonderlijck; al glorificerē vvy Godt, soo seer als vvy konnen, soo is hy noch al veel meerder, ende sijne grootdadicheyt is vvonderlijck. Ghebenedijdende den Heere laet ons

Psal. 8.

Philip. 2.

Eccl. 43.

ons hem verheffen soo veel als wy vermoghen; want hy is meerder dan alle lof. Wie sal hem sien ende sal't vertellen? wie sal hem groot maken ghelijck hy is van den beghinne? Siet Godt is groot, te boven gaende onse wetentheyt, het ghetal sijnder jaren

Iob. 11.

is onwaerdeerlijck, is hooger dan den hemel, ende wat sult ghy doen? dieper dan de helle, ende van waer sult ghy het kennen? sijne mate is langher dan d'aerde, ende breeder dan de zee; is't dat hy't al-omme worpt ende over een benauwet, wie sal teghen hem segghen: Eylaes Heere wie en spreeckt nu niet teghen u? ghy alder-goedertierenste Godt noot tot deught, ende beveelt:

Matth. 11.

Leert van my, want ick ben saechtmoedich ende ootmoedich van herten: neemt mijn jock op u: ghy seght mijn jock is soet, ende mijnen last licht: ende siet dit woordt schijnt herdt te wesen, ende daer en is bykans niemant die't kan hooren. V dan te

Godt te dienen is regneren.

dienen o Heere en is dit niet regneren? en is t niet een groote glorie u te volghen? Wie is't dan die ons sal konnen scheyden van

Ioan. 6.
Rom. 8.
1. Petr. 5.

uwe liefde? den leelijcksten vijandt, die rontsom gaet ghelijck eenen briesschenden leeuw, ende soeckt wie hy soude moghen verslinden? oft de seer ijdele vvereldt, den roock der eeren, de schaduvve ende dompe een vveynich tijdts verschijnende? oft de vuyle ende qualijck eenen ooghenblick duerende vvelluste. Dit zijn eylaes! dit zijn de saken, die d'allendighe menschen drijven, ende vvorpen in de bedervenisse ende eeuvvighe allende, die ons van u o alle goet ende eeuvvighen Vader keeren, hoe vvel ghy soo

Iob 35.

lanckmoedelijcken vervvacht ende vertoeft tot penitentien. In

Godt en heeft niemandts dienst van noode.

der vvaerheydt uvve bermherticheyt is boven alle uvve vvercken: vvant oft vvy sonde doen, vvy en sullen u geene schade doen, ende in dien onse boosheden vermenichvuldicht zijn, soo en sullen vvy niet teghen u doen, ende in dien vvy rechtveerdelijck handelen, en sullen vvy u niet gheven, oft ghy en sult niet uyt onse hant ontfanghen, ghy soeckt alleenelijcken vvaer mede ghy ons soudt kroonen, ende daer-om vvilt ghy dat alle menschen komen tot de kennisse der vvaerheydt, ende en begheert niet dat

1. Tim 2.
Psal. 99.

iemandt verloren gae, om dat ghy goedt zijt, ende om dat uvve bermherticheydt is in der eeuvvicheyt. 'Tis my dan goedt u mijnen

nen

aen Godt aen te hanghen, ende u te dienen alle de dagen mijns Psal. 118.
levens. Mijn siele heeft lust ghehadt om te begheeren uwe recht-veerdichmakingen tot allen tijdẽ, want uwe uyt-spraken zijn waerachtelijck voor mijnen mondt; soet boven honigh ende honigh-graet. En sal mijne siele u niet onder-worpen zijn? ja ic hebbe ghesworen ende voor my ghenomen te bewaren d'oordee- Psal. 118.
len van uwe rechtveerdicheydt, ende ick sal uwe wet altijdts bewaren in de eeuwe, ende eeuwe der eeuwe: want ghy zijt eenen alder-machtichsten, wijsten, mildtsten, goedertierensten, rechtveerdichsten, schoonsten, onuytsprekelijcken, ende gheheel begheerlijcken Koninck. Icken wille niet meer ghelijck worden dese boose werelt, maer proeven welck uwen goeden ende wel-behaghenden ende vol-maeckten wille is. VVant ick segge door de gratie die my ghegheven is, icken wille niet dienen eenen anderen Heere, de begheerlijckheydt des vleeschs, der ooghen, oft de hooverdije des levens, maer u Koninck der Koningen, Heere der 1. Tim. 6.
Heeren, u alleen behaghen in rechtveerdicheyt ende heylicheyt; want ick wete, in dien ick de menschen behaeghde, dat ick Galat. 1.
uwen dienaer niet en soude konnen zijn. Och oft ick alle menschen tot u door een goedt exempel ende deughdt konde brenghen, van de duysternisse tot het licht, van de dolinghe op den rechten wech, van de leughenen tot de waerheydt! Ick begeere ghebesicht ende meer als ghebesight te worden voor uwe glorie, 1. Cor. 12.
voor de salicheydt van mijnen naesten, op dat sy u moghen bekennen ende beminnen, ende weten dat den Heere Godt is, ende datter gheenen anderen Godt is behalven ghy. Zijt dan mijnen hulper, ende en verlaet my niet, noch en verworpt my oyt Godt mijnen Salichmaker, want in u alleen Heere hebbe ick gehopt, ende ick en sal in der eeuwicheydt niet beschaemt worden, in u Godt is mijne salicheyt ende glorie, mijne hulpe ende hope, wãt Psal. 30.
mijn vader ende mijn moeder hebben my verlaten, maer ghy Psal. 26.
Heere hebt my op-ghenomen: in u ben ick bevestight in het lichaem mijns moeders, ghy zijt mijnen beschermer. Ick sal u dã Heere mijne sterckheydt, beminnen uyt gheheel mijn herte, uyt gheheel mijne siele, uyt gheheel mijne ghedachten, ende uyt alle Psal. 72.

mijne

mijne krachten. VVant Wat is voor my in den hemel, ende Wat hebbe ick van u ghewilt op der aerden? D'onghemeten ende honich-vloeyende kracht der liefden, alder-soetsten Iesu, moet my verslinden, op dat ick door de liefde uWer liefden mach sterven, die u gheWeerdicht hebt om mijne liefde te sterven. Amen.

Practijcke om hem te oeffenen in de Goddelijcke volmaecktheden.

Oeffeninghe van het gheloove / hope / ende liefde.

D'Eerste / d'oeffeninghe van het gheloove / hope ende liefde / van het welcke hier voren breeder gesproken is / want dese Goddelijcke deuchden vereenigen de siele met de Goddelijcke goedtheydt.

De tweede / ghemeynschap met Godt / in de welcke den mensche door de creaturen op-klimt tot Godt almachtich.

De derde / eene suyvere meyninghe in alle wercken / soo seer als't doenlijck is.

Over-ghevinghe sijns selfs.

De vierde / over-ghevinghe / door welcke iemandt al het sijne / ende meest den wille aen den Goddelijcken wille toe-eyghent ende over-gheeft / ende hem in alles volght.

Schiet-

Schiet-Ghebedekens.

GHelijck den hert begheerte heeft tot de fonteyne der wateren, alsoo heeft mijn siele begheerte tot u Godt. Psal.41.

Mijn siele heeft dorst gehadt tot Godt de levende fonteyne, wanneer sal ick komen ende openbaren voor d'aenschijn Godts? Ibid.

Tot u heeft mijn herte gheseydt, mijn aensicht heeft u versocht, u aenschijn Heere sal ick versoecken. Psal.26.

Mijn siele heeft ghedorsticht naer u, hoe menichvuldelijck dorst naer u mijn vleesch? Psal. 62.

Groot is den Heere ende loffelijck boven maten, in de stadt onses Godts, in sijnen heylighen berch. Psal.47.

Wie sal in de wolcken den Heere ghelijck worden? wie sal Godes ghelijck zijn onder de kinderen Godts? Psal.88.

Groot is den Heere ende te seer loffelijck, ende sijnder grootheydt en is gheen eynde. Psal.144.

AEN-MERCKINGHE
OP HET XXIV. BEELDT.

Laet uwe begheerten by Godt bekent worden in alle ghebedt ende bede met dancksegghinghe/ want sonder hem en vermooght ghy niet.

TEverghecfs hebt ghy alle dese dinghen over-leydt, 'ten zy dat Godt daer by is. Begheert dan de deughdt door [A] de passie Christi, ende verfoeyt [B] de sonde, neemt voor u in't eynde van't ghebedt oft meditatie (voor-sien hebbende [C] d'occasien) de deught te oeffenen, tot de welcke ghy u in de meditatie hebt verweckt. [D] Bidt Godt om de deught te verkrijghen, bidt oock [E] de Heyligen, dat sy Godt voor u willen bidden: bidt vierichlijcken gelijck [F] eenen die sterven sal, oft ghestelt is in groot perijckel. Bidt oock om [G] gheloove, [H] hope, [I] liefde, [K] ootmoedicheyt, [L] miltheyt [M] reynicheyt [N] soberheyt, [O] saechtmoedicheyt [P] neersticheyt: ende ten laetsten gedachtich zijnde de liefde, bidt voor [Q] de gheheele heylighe Kercke, [R] voor u ouders ende oversten, [S] voor de onderfaten u bevolen, gelijck David dede, [T] voor wel-doenders, [V] voor vijanden, [W] voor sondaren te bekeeren, ende [X] voor de sielen die ghesuyvert moeten worden.

Ghebedt ende begheerte om de deughdt te verkrijghen.

Ghebet voor onsen evennaesten.

Hæc

XX

24.

HET XXXVIII. CAPITTEL.

Oeffeninghe der begheerte.

ICk bidde u Heere Godt van den Hemel, sterck, groot ende vreeselijck, die u verbondt ende uwe bermherticheydt bewaert met de ghene, die u beminnen ende bewaren uwe gheboden; laet doch uwe ooren toe-luysteren, ende uwe ooghen open zijn, op dat ghy mooght hooren het ghebedt van uwen dienaer; dat ick heden voor u bidde, op dat ick mach doen uwen wille, ende ghetrouwelijck uwe Heylighe in-spraken; want in-dien uwe Majesteyt haer niet en heeft gheweerdight my aen te sien met de goedertieren ooghen uwer bermherticheyt, soo is mijnen arbeydt ijdel ende oock mijne meditatie. Ick bidde u dan Heere, laet uwe ooren luysterende zijn nae het ghebedt van uwen dienaer, ende gheeft my de deughden, die mijne siele noodich zijn; een levende geloof, eene vaste hope, eene vol-maeckte liefde; geeft my een oot-moedich ende rouwich herte, op dat ick u mach behaghen; een ruym ende milt herte, op dat ick u mach na-volgen; een eer-baer ende suyver herte, op dat ghy in 't selve mooght rusten; een sober herte, op dat ick u mach smaken; een saecht-moedich herte, op dat het mach blijcken dat ick uwen discipel ben; een neerstich ende vroom herte, aen-gesien ghy my belooft hebt, dat noch ooghe en heeft ghesien, noch oore ghehoort, noch in des menschen herte is ghekomen, wat ghy bereydt hebt voor de ghene, die u beminnen. Godt der heyr-krachten keert u omme, siet neder-waerts vanden Hemel ende besiet, ende besoeckt desen wijn-gaerdt, ende vol-maeckt den selven, die uwe rechte handt heeft gheplant, ende op den Sone des menschen, die ghy voor u beve stight hebt, onse perijckelen moeten beweghen u Vaderlijck hert, mijnen Godt, Godt van allen troost, ende zijt ghedachtich uwer ontferminghen, die van de eeuwicheydt zijn. Ghy die met een woordt alle dinghen vermooght, ende ons hebt ghegheven uwen eenighen-geboren Sone, en soudt ghy ons alle dinghen met hem niet geven? Verhoort Heere het ghebedt van uwen dienaer ende sijne biddinghen om uwes selfs wille, verlost ons om de glorie uwes naems, ende zijt onser sonden ghenadich, ende en

2.Esdræ 1.
1.Cor.2.
Psalm.79.
Psalm.24.
Dan.9.
Psalm.78.

 gheeft

gheeft ons tot geenen verWijte om uWen name, ende en maeckt gheene schamperheydt van den stoel uWer glorien. Ghy hebt ge-
Psal. 49. *seydt: Roept my aen in den dach der tribulatien, ick sal u verlossen, ende ghy sult my vereeren. Ick kome dan tot den throon uWer bermherticheydt, ende hoe sal't my moghen geWeyghert Worden, aen-ghesien het bloedt van uWen alder-liefsten oock voor my roept van de aerde, niet om Wrake, maer om Godtvruchticheydt: den selven heeft Wel verdient dat ghy mijne ondeughden soudt verWorpen: den selven heeft voor my met tra-*
Hebr. 5. *nen geeyscht, ende 't is verhoort om sijne eer-Weerdicheyt Wille, oock voor my den minsten van alle uWe dienaren. Indien mijne handen vol zijn van bloet der sonden, ick bidde siet op dese handen, in de Welcke ghy u geWeerdight hebt my te schrijven; aensiet sijn alder-heylichste herte, ende uWe Majesteyt sal van my gedenckenisse, ende liefde ende goedertierentheyt tot my vinden.*
Ioann. 14. *Hy heeft belooft: Alle 't ghene ghy van den Vader sult begheert hebben in mijnen naem, sal hy u gheven, het staet uwe goedertierentheydt toe, te consenteren, o eeuWighe VVaerheyt, 't gene dat Wy begeeren in den name van uWen eenigen-geboren Sone. Ick bidde u aen-siet op sijn aen-sicht, ende sijne offerande, die ghy niet en kont verachten, aen-siet op de ghebeden uWer Heylighen, der alder-heylichste Moeder van uWen Sone, ende van mijne Patroonen. Ick Weet Wel Heere, ick Weet, dat sy nu van hun-selven versekert zijnde, voor ons sorghvuldich zijn; sy zijn in de havene, ende Wy in de schip-brekige zee; aen-merckt de liefde die sy tot u hebben ghehadt, ende hun bloedt dat sy voor u*
Tot de alder heylichste maghet. *hebben ghestort. Thoont my, o alder-salichste maghet by uWen Sone, dat ghy eene Moeder zijt, eene Moeder der gratiē, eene Moeder der bermherticheyt, ende dat niet alleenelijck aen my, maer oock aen de benouWde Heylighe Kercke, aen mijne ouders ende oversten, op dat sy alle dinghen naer uWen Wille op-rechtelijck moghen handelen; aen mijne ondersaten, op dat sy u vierichlijck moghen dienen; aen mijne Wel doenders, op dat sy door de tijdelijcke dinghen d' eeuWighe moghen verwerven; aen mijne vijanden, op dat sy in der eeuwicheydt met mijnen levenden ende waer-achtigen Godt, ende met my door liefde mogen vereenight*

eenight vvorden, aen de sondaren, eylaes! op dat sy ten laetsten hunne ooghen moghen keeren na de sonne der rechtveerdicheyt, ende ten laetsten aen de gheloovighe sielen, op dat sy haest moghen komen tot de begheerde om-helsinghen, ende sien u regnerende met den Sone, ende u ghebenedijden in de eeuvven der eeuvven, Amen.

Practijcke om de begheerte te oeffenen in 't Ghebedt.

HIer worden geleert verscheyden manieren van bidden/ die S. Paulus in dē eersten brief tot Timotheus in 't tweede capittel prijst segghende: Jck bidde dat men ten eersten sal doen ghebeden/ biddinghen/ begheringen/ dancksegghingen voor alle menschen; want dit is goedt ende aen ghenaem voor onsen Salich-maker Godt/ die wilt dat alle menschen souden salich worden/ ende tot kennisse der waerheydt komen.

1. Tim. 2. Verscheyde maniere van bidden.

D'eerste maniere is het ghebedt/ door welck wy ons herte op heffen tot Godt/ op dat wy hem souden loven ende glorificeeren/ gelijck de Heyligen ghedueriglijck in den hemel doen: want men moet het ghebedt alsoo beghinnen/ ende daer om het selve meest in-stellen/ Godt te verheffen/ ende sijne groote daden verhalen/ ende maken als eene Litanie van sijne volmaecktheden/ ende komen van d'eene tot d'andere na een behoorlijck vertoocdē/ hem lovende als den alder-machtichsten/ besten/ heylichsten/ miltsten/ lanckmoedichsten/ ende voorsichtichsten/ insghelijcx om de diensten/ die hy gewoon is de creaturen te doen. Want hy is den schepper/ bewaerder/ beschermer/ regheerder/ meester/ vader/ medecijn/ salich maker ende glorificeerder der selver. Maer van dese maniere is gheseydt in het voorgaende capittel.

1. Ghebedt streckende tot Godde-lijcken wille.

De selve maniere kan geoeffent worden verhalende de deughdē ende uytnementhedē van Christus onsen Heere in sijne tegen-woordicheydt/ die hy in de Mensch-wordinghe/ Gheboorte ende andere misterien heeft bewesen segghende: Jck verblijde my seer o alder soetsten Jesu/ om uwe ongemeten liefde ende oodtmoedicheydt/ door welcke ghy u gewaerdight neder te dalen uyt den schoot uwes Vaders in het lichaem van de Maghedt/ om ons menschen ende onse salicheydt wille/ etc. Insghelijcks

kan een iegelijck verwecken alle de krachten sijnder sielen tot den lof Godts / segghende met den Propheet: Myne siele gebenedijdt den Heere/ ende al dat in my is/ synen heylighen naem/ oft in den naem van alle creaturē sijnen lof verkondighen als met de tonghe der selver/ by-kans op de selve maniere gelijck de drij kinderen deden in den gloeyendē oven van Babylonien: Ghebenedijdt alle wercken des Heeren den Heere. Hier toe dient oock te over-loopen de chooren der Enghelen / ende de ordenen der Heylighen/ ende die alle nooden tot Godes lof.

Psalm.103.

Dan.3.

2. Dancksegghinghe.

De tweede maniere is door dancksegghinghe/ welcke maniere dick wijls behoordt ghebruyckt te worden in het ghebedt/ende over dach/ van de welcke meer ghesepdt is hier voren.

3. Begheerte vā het quaet te ontgaen ende 't goede te verkrygē.

De derde maniere is door begeerten/ door welcke wy het quaedt verbidden / ende begheeren voor ons goede dingen/als de deught/gratie Godts/ende devotie. Ende dese begheerte geschiedt/toonende aen onsen Heere onse allenden ende wonden/ghelijck de arme bedelaers doen ende versoecken met vierighe begheertē sijne hulpe. Ten tweeden door heymelijcke aenghevinghe / als wy met korte woorden onsen noodt ende begeerte verhalen/ende daer inne blijvende staen voor den Heere/ghelijck hondekens / etende van de brijselingen die vallen van de tafel van hunnen Heere/ ende ghelijck d' ooghen van eenighe dienst-maeghdt/zijnde in de handen van hare vrouwen/ al soo souden oock zijn onse ooghen tot den Heere onsen Godt/tot dat hy onser ontferme. Al-soo begeerde hy/ die seyde: Heere in dien ghy wilt / ghy kont my suyveren. Al-soo seyde oock Martha: Heere hadt ghy hier ghe-weest / mijnen broeder en soude niet ghestorven hebben: Ende dit geschiedt door eene groote eerbiedinge / oft een groot betrouwen/ gelijck doen de susters seyden tot Jesum: Siet dien ghy bemindt/ is sieck.

Vide P. Lud. de puente tr. 1. de orat. 15.

Matth. 8.

Ioan. 11.

4. Begheerte door het voorhouden van verscheyden redenen om de goedtheyt Godts.

De vierde is begeerē uyt-druckelijckē verlost te worden van allendē/ ende deughden te verwerven met biddinghe/ die ghelijck is eene besweeringhe offerende verscheyden redenen. D' eerste is om Godt selve: alsoo badt David segghende: Ghy sult om uwen name mijne sonden ghenadich zijn / want die is groot/ dat is/ want het betaemt uwe grootheydt ende goedtheyt/ende op dat de

Psalm. 24.

vyanden

vijanden u niet en bespotten/oft de gene die op u betrou/wē/als oft ghy hun niet en helpt/ende mē u te vergeefs diende : insghelijcks om dat hy is eenen Vader ende beschermer / etc.

De tweede redene ende tijtel van te bidden / is door Christus den Heere / want wy konnen sijne verdiensten voordt brengen/sijn leven/passie ende doodt/ de beloften hem ghedaen/dat dit sijne eere toe staet. Door Christum onsen Heere.

De derde redene van bidden is / den Heere offeren de verdiensten der Heylighen / ende meest van onse lieve Vrouwe de Moeder van sijnen eenighen ghebooren Sone. Door de verdiensten der Heylighen.

Maer men moet bemercken ten eersten/ghelijck Granatensis vermaent/dat het goet is in t begheeren/te eysschen verscheyden deughden ende remedie teghen onse ghebreken / door dien dat in deser voeghen onse voornemens vernieut worden/ ende oock den gheest seer gevoordert. Daer om zijn hier by ghestelt de deughden/ die de hooft-sonden contrarie zijn/t' samen met het geloove ende hope.

Ende iemandt en moet niet alleenelijck voor sy selven bidden/maer door liefde oock voor de H.Kercke/oversté/weldoenders/vijanden/sondaren ende over-leden sielen/ die wy alle-gader konnen stellen in de leden Christi / de H.Kercke sijne bruydt in't herte/d'overste in t hoofdt/de onder saté in sijne slincke/de weldoenders in sijne rechte handt/ de vijanden in de knien / de sondaren in de slincken/ende de gheloovighe sielen in den rechten voet. Men moet oock bidden voor Heylighe Kercke/oversten/weldoenders/etc.

Ten tweeden moet-men bemercken/ da t de seven getijden konnen gevoeght worden tot dese seven staté van menschen/daer men voor moet bidden.

Ten derden moet men bemercken/dat het seer nut sal wesen om aendachticheydt te veerkrijgen/ dat men geestelijcken begrijpt de onder-scheydinghen / diemen hier lichamelijcken kan sien uyt ghedruckt / ende dat-men hier door sy selven gheeft eene aenporringhe tot vierigheydt in 't gheordt/ende andere Godt vrueghtighe oeffeninghen.

Het XXXIX. Capittel.

Oeffeninghe na de Meditatie.

Dancksegginghe.

TEn eersten / bedanckt Godt voor de gave des ghebedts / dat d' oneyndelijcke Majesteyt haer ghewaerdight heeft u te laten komen tot hare teghen-woordicheydt ende t' samen-sprekinghe / ende niet versmaedt en heeft uwe verstroyde ghebeden: al is 't dat hy sit in sijnen throon / in 't midde van de hemelsche sale / ende aen de maeltijdt des bruylofts / die hy sijnen Sone heeft gemaeckt onder de Loven ende Lof sanghen der Engelen ende Heylighen / ende dat hy niet gheweygheert en heeft u ghenadelijck met de selve te aen hooren / ende bedanckt hem in 't generael voor alle wel-daden / gelijck u leeren sal het eerste Beeldt van de vier / die gestelt sullen worden in den naesten boeck.

Bemerckinghe van onse ghebreken in de meditatie.

Ten tweeden / bemerckt de gebreken die ghy gedaen hebt in de meditatie / ende hoe ghy (versterckt zijnde door 't hemelsch broot ende manna van het Godtvruchtich gebedt ende meditatie) niet alleenelijck dese faute / maer oock andere (die ghy in 't korte moet over-legghen ende verfoeyen) sult schouwen / maer meest dat ghebreck / het welck ghy bemerckt dat u alder-meest belet in den voorde ganck der volmaecktheydt / ende het welck ghy door een sonderlingh ondersoeck arbeyt te verwinnen.

Wat ons in den dagh te doen staet.

Ten derden / bemerckt in 't korte al wat ghy dien dach te doen hebt / ende offert het selve Godt op ende schicket behoorelijck.

Wat ongheluckens souden mogen toe komen.

Ten vierden / voor siet wat ongeluck dat u soude moghen toe-komen / ende bereydt u herte daer toe met eene volmaeckte overgheevinghe. Maer soodanighe oeffeninghe moet in 't korte over-loopen worden / ghelijck de redene dat uyt-wijst / ende gelijck dat profijtelijcker na de meditatie alleenelijck om sy-selven te vereenighen / gheschieden kan / 't en ware dat den quaden voortganck van de meditatie raedde langher daer op te blijven staen / ende al-soo dat ghebreck te vol-doen: hoe bequamelijck dit soude mogen ghescheiden / sal u de byvoeginge leeren. Om dat dan dese vier poin-

ten

sen dit ende meer andere profijtē heeft/ soo moet mē breeder van de selve spreke. Want de voorseyde vier pointen besluyten daer-en-bovē in haer de maniere om profijtelijcken te mediteren/oft liever om sy selven te vereenighen / ende te vernieuwen sijn leven/ desgheliicks de maniere om slapen te gaen / ende te doen ondersoeckinghe sijnder conscientie om's morghens op te staen/om hem te bereyden tot de heylighe Sacramenten der Penitentien ende des Autaers/om Misse te hooren / etc.

Ghebedt na de Meditatie.

Wie isser ghelijck den Heere onsen Godt, die in't hooghe woont, ende aen-siet oodtmoedighe dinghen in den hemel ende op der aerden? Ghy zijnde den Koninck der Koningen, ende Heere der Heeren, ghewerdight ghy my aen te sien, die stof ende asschen ben? Mijne siele ghebenedijdt den Heere, ende al dat binnen my is sijnen heylighen naem: ghebenedijdt mijn siele den Heere, ende en wilt niet vergheten alle sijne vergheldinghen, maer laet ons hem dienen in een vol-maeckt herte, ende laet ons aen doen den Heere Iesus Christus in alle ghepeys N. Woordt N. ende Werck N. laet ons sijn cruys op-nemen, ende laet ons hem na volghen. Ick bidde u alder-soetsten Iesu, aenveert dese mijne begheerte ende alle mijne dinghen door de handen van de salighe Maghedt uwe Moeder, in de vereeninghe van alle uwe verdiensten, ende schickt van my na uwen alder-heylichsten wille. Want o Godt mijnder herten, ende mijnen al, uyt u, in u, ende voor u zijn alle dinghen.

Psalm. 104.

Offerande sijns selfs.

Ander Ghebedt na de Meditatie.

Eylaes! Heere mijn eenighe hulpe, Koninck der Koninghen, ende Heere der Heeren, ick asschen ende stoffe ghestelt in soo veel perijckelen, hoe koudelijck ende verstroydelijck hebbe ick om de on-achtsaemheydt der bewaringhe mijnder sinnen ende herten met u ghesproken in de tegen-woordicheydt van geheel

u hof, dat u met gheheelder herten looft, ghelijck oock doen alle recht-veerdige ende Godt-vruchtighe sielen? Ontfermt u mijns,

Verootmoedinghe syns selfs.

die een kindt ben van alles behoevende, ende die niet en kan in sijne seer groote perijckelen aen-roepen de hulpe van sijnen Vader, van den Vader der bermherticheden, uwen alder-soetsten

Opofferinghe.

Iesus: ende aen-veerdt in dien ick iet goedts hebbe ghedaen, 't Welck u Werck alleen is, in de vereeninghe uwer verdiensten, leven ende doodt, van de salighe Maghedt Maria ende alle

Overghevinghe.

Heylighen, sonderlinge van de ghene, die ick tot patroonen hebbe verkoren, doet met uwen knecht soo u goet dunckt: indien t u believt my te vertroosten oft te verlaten, uwen Wille ghesciede: in der Waerachticheydt in dien ghy my aen-siet, ick ben Weerdich dat ghy my verlaet: maer in dien ghy aen-siet uwe Wondē, ghy sult vinden, Waer-om ghy my niet en sult verWorpen, om dat uwe bermherticheydt soude zijn boven alle uwe Wercken.

Vernieuwinge van't voornemen.

O Heere verleent my gratie, dat ick ghereedelijck mach volbrenghen het ghene, dat ghy alder-goedertierensten Vader my gheleert hebt, tot troost ende salicheydt mijnder siele, door uwe on-eyndelijcke liefde ende minne, aen-ghesien ick open-baerlijck uwen Wille bekent hebbe. Ghy kent, ghy kent, die 't al kent, mijne vierighe begeerten, hoe seer ick verfoeye dese mijne on-vol-

Betrouwen op Godt.

maecktheden N. ende mijnen eyghen vville, ende het vleesch mijnen meesten vijandt: maer en vvaer uvve ontferminghe niet groot, ick soude voor-vvaer in mijne kranckheydt vergaen, daer

Wantrouwē syns selfs.

om zijt ghy mijne eene hope ende betrouvven; vvant hoe sal ick konnen betrouvven op my-selven, die niet en ben, ende argher dan niet? Voor-vvaer ick ben vervvorpen ende ellendich, maer

2. Reg. 6. Iudith 9.

ick sal noch vervvorpender ende oodt-moedigher vvorden, ten minsten in mijne eyghen ooghen; vvant 't ghebedt van de oodtmoedighe ende saecht-moedighe heeft u al-tijt behaeght. Ick sal oock vvenschen voor slecht gehouden te vvorden, ende ick vvensche te moghen versmaden de ghenoechten der vvereldt, ende vvandelen in uvve teghen-vvoordicheydt, mijnen oversten ghehoorsaem te zijn ghelijck u, mijnen naesten om uvven vville te beminnen, ende meest mijnen vijandt, op dat ick niet en soude zijn ghelijck eenen Heyden ende Publicaen, die alleenlijck be-

minnen, die hun lief hebben. VVie sal my verleenen, dat ick op sijn hoofdt mach vierighe kolen vergaderen om uvven vville; op dat ick op-rechtelijck u kindt mochte zijn? Ghy alleen kont het gheven, van vvien alle beste gaven ende alle vol-maeckte ghiften neder-dalen. Gheeft my bidde ick u, o Vader, o mijnen Godt, gratie, op dat ick dese on-vol-maecktheden N. vol-komelijck mach verbeteren, ende alle mijne vvercken N. ghelijck ick voor my ghenomen hebbe, doen tot meerdere glorie uvves naems, op dat dese bemerckinghen ende exempelen, soo vvel uvve als der Heyligen, met soo veel vermaninghen, ende middelen, my inden dach des oordeels niet en zijn tot versuchtinghe. Hier-en-boven Heere, in-dien ick u beminde (dat ick hope ende vvensche uyt gheheel mijn herte) soo moet ick gheerne voor u lijden, daer-om aen-veerde ick van nu af allen teghen-spoedt van uvve handt N. ende om-helse de cruycen, verstervinghen ende op-spraken, op dat ick u ende uvve Heylighen ghelijck mach zijn, om dat ick voor mijne sonden soude vol-doen, op dat ick u o on-eyndelijcke goedtheydt, mach beminnen uyt gheheel mijn herte, uyt gheheel mijne siele. Och oft ghy u gevveerdighde te stellen als een teecken op mijn herte, als een teecken op mijnen arm, op dat my voordtaen niemandt meer moeyelijcken zy, ende dat een-ieghelijck mach vveten dat ick uvve ben, ende ghy mijn, ende dat ghy u gevveerdight eene vvooninghe by my te maken, ende my korts door uvve on-eyndelijcke bermherticheyt sult trecken tot u, ende my ontfanghen in de eeuvvighe tabernaeckelen. Ick hope dat ghy my sult leyden in't huys uvves Vaders, ick sal gaen in de machten des Heeren, ende ick sal sien, ende bemercken uvve vvonderlijckheden van de grootheydt ende af-grondt uvver liefden, Amen.

Rom. 12. Iacob 1.

Werck van verduldicheydt ende liefde.

Cant. 8.

Practijcke van 't ghene dat-men doen moet naer de Meditatie, ende eerst van de verstroyinghen. ende remedien der selver.

DEn Propheet seght: Jerusalem heeft eene sonde gesondight / daer om is sy on-ghestadich gheworden: Voor-waer onse siele heeft oock ghesondight / ende sy is on- Thren. 1.

on-ghestadich ghewozden/ sy is woest-loopende gegaen na veel minnaers ende hare begheerlijckheden/ soo dat sy op gheene plaetse en rust/ maer wordt verstropt in verscheyden deelen. Maer aen-ghesien dat dese verstropinghen ende uyt-loopinghen der herten/ ghelijck sterbende bien/ bederven alle soeticheydt der salven ofte des ghebedts/ende seer beletten het profijt des selfs/soo moet men neerstelijck daer inne voor-sien. Want hoe wilt ghy van Godt verhoort worden (seght Cyprianus) als ghy u-selven niet en hoort? Wilt ghy dat Godt uwes ghedachtich zy als ghy bidt/ als ghy uwes selfs niet ghedachtich en zijt? Dat is als ghy met de ooghen wilt waken ende met der herten slapen/ daer nochtans een Christen behoort met der herten te waken/ als hy met de ooghen slaept.

Hoe schadelijck de verstroytheyt is. Eccl. 10.

Cyprian. de orat. Dom.

Het eerste ende sonderlinghste remedie teghen de verstroytheydt is/ te houden syn herte vergadert voor het ghebedt: want wy moeten ons soo bereyden voor het ghebedt/ ghelijck wy biddende ghevonden willen worden; want het gheyeys ende herte wordt in het ghebedt versterckt door den voor-gaenden staet/ ende dit moet dies-halven te neerstigher ghedaen worden; want door het ghebedt als door eenen water-loop vloeyen tot ons de wateren der gratie/ende daer om en isser gheene sake die de duyvels soo vreesen/ ende die sy soo seer soecken te beletten.

Cass. col. 9. cap. 2.

1. Remedie/ syn herte vergadert te houden.

Ten tweeden/ is oock een sonderlingh remedie/ behalven de bereydinghe van de welcke ghesproken is in het eerste boeck in het neghenste capittel/ te behouden de teghen-woordicheydt van de Goddelijcke Majesteyt/ende een waer-achtich gheloof van de selve dickwijls te verwecken/ende staen met groote eer-biedinge oock uytwendighe voor de selve majesteyt ende sijn hof/ als oft wy geworden waren een schou-spel voor de wereldt/ Enghelen ende menschen. In dien ghy kont bidden in de tegenwoordicheyt oft voor het H. Sacrament. doet dat oock: maer indien niet/ soo is het nochtans goet ende profijtelijck hem derwaerts te keeren/ waer men oock is/ aenghesien het volck van Israel van Godt geleert is geweest hem in 't bidden te keeren na den tempel. Het dient oock tot eer-biedinghe seer stille van lichaem te zijn/ende d'in-beeldinghe oft imaginatie vast

2. Godts tegenwoordicheydt.

maken

maken op eene sekere plaetse / door de voor-stellinghe der plaetse/van de welcke in't langhe is ghesepdt.

Ten derden/bemerckt dat drij saken ons in 't ghebedt verstroyen/te weten/teghenwoordighe/voorleden ende toe-komende dingen. De tegenwoordige van meest/ als sy de begheerte tot haer trecken/ maken ons on-gerust/ ende verstroyen door curieusheyt/ ende daer om wordt seer ghepresen eenicheyt / ruste ende bewaringe der sinnen. De voorleden dingen beletten ons/ als iet qualijck ghedaen is/oft niet aenghenaem en is gheweest ; want dit is het herte ghewoon te peysen ende t' overlegghen in't ghebedt/ als iemant sy-selven te voren niet en heeft ondersocht ende sijn herte in ruste ghestelt. In dien dan iemandt ruste soeckt onder het bidden/ soo moet hy syselven wel ondersoecken/ eer hy komt tot den ghebede/ ende verwecken leedt-wesen der sonden ende alle saken schicken; peysende ten eersten/dat alle dingen van geender weerdē en zijn by de neerstiche yt om Gode te behaghen/ende sijnen wille te volbrengen / ende alsoo dat hy niet anders en wilt peysen/ dan dat de Godlijcke Majesteyt aengenaem is/ende dat hy niet en wilt in plaetse van wierooch ende soeten geur offeren de dompen van eene verworpen ende stinckende siele / te weten / ijdele/ onnutte/leelijcke ende quade ghepeysen. Hy moet sy-selven neerstelijck laten voorstaen ja vastelijck ghelooven/ dat hy verliest ende belet den voordtganck van sijne andere saecken / indien hy op de selve peyst ten tijde van het ghebedt / aen-ghesien dat door dese ghebreken het verstant verdonckert wort/ende den wille trager tot het goet/ende dat de gratie Gods/die ons licht ende sterckheydt is/door de selve belet wordt. In dien hy dan soo doet ende alle dingen kleyn acht/ vergheleken by Godt ende sijne eere/ soo is 't seker dat hy lichtelijcker de wereldtsche saken sal vergeten/ghelijck men ghewoon is te verachten andere verworpen dingen/ besonder als men wilt peysen op saken/die van grooter ghewichte zijn.

Oorsaken der verstroyingē in 't ghebedt.

De voor-ledē quaē dingen en moeten het ghebedt niet verstooren.

Nu soo veel aengaet de toekomende dinghen/ die wy mogelijc sullen moeten doen oft lijden/ 't is blijckelijck/ dat wy tot beyde gratie van doen hebben. Wāt hoe sullen wy verkrijgen dese gratie oft iet vermogen/ 't zy dat wy iet te handelen hebben/oft dat wy moeten prediken/ oft iet in het open-baer segghen/ oft moeten schrijven/ anders

De toekomē de dingen en moetē ōs niet bekommeren in 't ghebedt.

anders van door een aendachtich ende oodtmoedich ghebedt? Alsoo dat alle ghepeys van eenighe toekomende sake die ontijdich oft niet noodich en is/ een groot beletsel is van het Goddelijck licht/ ghelijck ick geseydt hebbe/ ende eene toe-stoppinge van de fonteyne der gratien/ ende een groot achter-deel van de sake/ daer ghy u toe bereedt maeckt. Maer in-dien ghy iet vreest; gheen sekerder toevlucht en isser dan bedeckt te worden onder de schaduwe van de vleughelen des Heeren. Laet dan dit uwe vreese ende hope zijn/ te woonen in de bescherminge Godts/ want den Heere alleen kan alle dinghen doen/ ende onse vijanden beheeren als hy sal willen/ ende als onse weghen hem sullen behaghen.

Maniere om de verstroyinge uyt te sluyten geduerende het ghebedt.

Siet ghy wel met wat vast en profijtelijck voor-nemẽ alle ghepeys van voorleden/ tegenwoordich ende toe-komende saken/ uyt-ghesloten moet worden? Maer dit en is niet ghenoech voor onse krancheydt/ dan in-dien in 't gebedt ons eenige verstroyingen over komen/ soo moet men eerst soetelijcken ende niet met versoeckinghe/ d'ooghen onser herten af-keeren/ om dat se d'ijdelheyt niet en souden sien/ ende men moet terstont wederom komẽ op den wech ende voorgenomen plaetse/ als oft wy van den selven afgedoolt waren. Ende in-dien de menichte der voorbeeldingẽ praemt/ nochtans en moet men voor den vijandt niet vlieden/ maer mẽ moet d'oogen terstont tot Godt op-heffen/ ende het gheloove van de Goddelijcke tegenwoordicheydt met groote neerstichheyt verwecken.

Oodtmoedicheydt naer goeden voorspoet in het ghebedt.

Neemt oock waer ten eersten/ dat het seer d'aendachticheydt bevoordert/ al dat dient om te verkrijgen vrede der herten/ gelijck oock is d'oodtmoedicheyt te bewaren als het gebedt voorspoedichlijckẽ voort-gaet/ want daer-om wordt den troost dickwijls in 't ghebedt wech genomen/ om dat de siele haer-selven niet kennende/ door het ghebedt wordt op gheblasen. Daer-om ghebeurt 't gene dat Salomon seght: Wie veel honichs eet/ en is hem niet goedt. Waerom den heylighen Bernardus seer bequamelijcken seght: Hooverdije is in my gevondẽ/ ende den Heere is in gramschap geweken van sijnen knecht/ hier uyt komt dese onvruchtbaerheydt mijnder siele/ ende ghebreck van devotie dat ick lijde/ ick en kan tot gheen tranen beweeght worden/ den lof-sanck en smaeckt niet/ 't en lust my niet te lesen/ 't en vermaeckt my niet te

Prov. 25.
Serm 34. in Cant.

Hooverdije is oorsake van dorrigheyt in 't ghebedt.

bidden/

bidden ick en vinde de gewoonelijcke Meditatien niet. Waer is de devoceaenschap de gheests? Waer is de stilte/ ende blydschap ende vrede in den H. Gheest? Hier naer schrijft den H. Bernardus wederom aldus: Jck hebbe metter waerheydt bevonden / datter niet soo krachtich en is om gratie te verdienen / te behouden ende wederom te verkrijghen/ van wanneer/ ghy t' allen tijden voor Godt bevonden wordt niet hooghe dinghen te smaken/ maer te vreesen. Salich is den mensch/ die altijdts bevreest is. Vreest dan als ghy de gratie sult verloren hebben/ vreest oock als sy sal wederom ghekomen zijn/ ende dit is altijdts bevreest te zijn: vreest insgelijcks als u de gratie is ontrocken/ als die terstont staet te vallen: vreest ende beeft/ als ghy ghevoelt/ dat Godt op u ghestoort is: vreest want uwe bewaringhe heeft u verlaten. Prov. 28.

Ten tweeden/ neemt waer/ dat hoe wel eenighe dinghen/ die nu ghesept zijn/ by naer maer te passe en komen in 't inwendich gebedt/ dat den meestendeel oock plaetse heeft in 't uyt-sprekende gebedt/ ende dat het daerom nut is in 't selve het herte op te heffen / meest in 't beghinsel ende eynde van de Psalmen / insghelijcks elcken Psalm te lesen tot een seker eynde ende voor-nemen / ende met een verscheyden Godt-vruchtichlijcke ende betamelijcke ghestelteniffe des lichaems / oock met verscheyden Patroonen ende chooren der Heylighen; de selve Godt almachtich op-offeren.

Elcken Psalm mach tot een seker eynde gelesen wordē tot aendachtichepdt.

Ten derden neemt waer/ dat de practijcke van sommighe seer profijtelijck is / aen te teeckenen de heylighe inspraken/ ende verlichtinghen ende begheerten. Ende dit helpt seer; Ten eersten/ want de schriften der Heylighen betuyghen/ dat dit den Heere behaeght heeft/ dien hy bevolen heeft dat sy dit souden doen / ende dat sy souden acht nemen op de gaven die sy ontfinghen; Ten tweeden / om dat de voor-gaende wateren der hemelscher bespzoevinghe met woorden vol van den Heylighen Gheest bewaert souden worden / als in eenen ghetrouwen water-back / teghen den tijdt der drooghten: ende dat het alsoo soude gheschieden dat de bleveringhen van het heylich gepeys eenen heyligē dach souden houden in onse siele. Den H. Augustinus belijdt/ dat hy dat aenghesien heeft in 't schrijven van sijnen Manuael oft Handt-boeck. Ten derdē/ om dat het schijnt dat de voornemens

Het aen-teeckenē der goeder inspraken helpt tot het ghebedt.

nemens als sy geschreven zijn/ gelijck de contractē ende de verbondē onder de menschen/ meer vasticheyt hebbē/ ende meerder beschaemtheydt/ als die wederom gelesen ende nochtans versuymt wordē. De maniere van schrijven sal dan wesen/ als by exēpel: Heere ick bedancke u/ dat ghy u op den 25. dach van December 1622. gewaerdight hebt open te doen den prijs uwer armoede, die ghy rijck zijnde om mijnē wille hebt aengenomē/ om dat ghy my soudt leeren/ etc. Ick neme dan voor my door uwe gratie (want uyt my-selvē en kan ick niet) hedē d'armen met sulcke oorsake N. ende voortaen soo ende soo te helpen met geestelijcke ende lichamelijcke aelmoesse/ niet te versteken eenige arme vrienden/ maer ter contrarien die boven andere te vertroostē. Och oft mijne wegē gestiert wierden/ om uwe rechtveerdichmakingen te bewaren.

Maniere vā de tv. uytspraken oft voornemens aen te teeckenen.

Psalm. 118.

Ten vierden/ neemt waer gelijcker dickwijls geseyt is/ dat men eenich schiet-gebedt moet nemen/ door't welck iemandt soude moghen 's daeghs overleggen de vrucht van de Meditatie/ ende bewaren het vier / dat David seyde t'ontsteken in sijne meditatie ghelijckerwijs ick hier onder sommighe stelle/ die bequaem zijn om t'onder-houden alle Godt-vruchtighe begheerte.

Psalm. 38.

Schiet-Ghebedekens, met vvelcke den Oeffenaer sal moghen her-halen de vruchten van elcke meditatie.

Psalm. 15. GHy hebt my kennnelijck gemaeckt de vvegen des levens, ghy sult my vervullen met blijdschap met u aen-sicht; vvel-lusticheden zijn in uvve rechte handt. tot den eynde.

Psalm. 118. Heere ick hebbe bekent dat uvve oordeelen zijn gherechticheydt, ghy hebt my in uvve vvaerheyt verootmoedight.

Ibidem. Ick sal peysen in uvve recht-veerdich-makinghen, ick en sal uvve vvoorden niet vergheten.

Psalm. 76. Ende ick sal my bedencken in alle uvve vvercken, in uvve vonden sal ick gheoeffent vvorden.

Psalm. 17. Ende ick sal on-besmet zijn met hem, ende ick sal my vvachten van mijne booshcydt.

Psalm. 61. En sal mijne siele Godt niet onderdanich zijn, vvant van hem is mijne salicheydt.

Het eynde van den tvveeden Boeck.

DEN DERDEN BOECK

VAN

DEN WECH

VAN DE

VOLMAECKTE.

AEN-MERCKINGHE OP HET XXV. BEELDT.

Baruch 3. Leert waer de voorsienicheyt is/ waer de deughd is/ waer het verstant is/ op dat ghy t'samen weten mooght/ waer de lanckheydt des levens is/ ende des leven onder-houdinge/ waer't licht der ooghen is/ ende den vrede. Wie heeft sijne plaetse gevonden? ende wie heeft in sijn schatten gegaen?

VEel seggen: wie heeft ons het goedt getoont? siet ick sal u te kennen gheven, wat goedt is, ende wat den Heere van u vereyscht: voor- waer het is ten eersten ons- selven te oordeelen (vvant in dien vvy ons-selven met een menich-vuldich [A] ondersoeck sullen gheoordeelt hebben soo en sullen vvy van den Heere niet gheoordeelt vvorden) ten tweeden, dat wy beminnē de bermherticheydt, verdraghen andere menschen gebreken, ende sorgh-vuldich met [B] Godt vvandelen. VVant door desen middel met eene gedurighe [C] Meditatie van de passie Christi, ende [D] Godlijcke beschouwinghe oft contemplatie ende gedurige hanteringe van de Biechte ende het alderheylichste [E] Sacrament, maer alder-meest met [F] de liefde Gods ende des naestē, sult ghy komen tot op-rechte stilte des herten, ende tot de plaetse daer't licht der ooghen is, ende den vrede, die alle sinnen te boven gaet, besonderlijc, in dien ghy ten minstē in eenicheyt des herten uwe siele sult geoeffent hebben met dese Godt-vruchtighe oeffeninghen.

VOOR-

H
Ipsum audite.
Estote perfecti sicut pater vester.
E
Inspice et fac secon
dum exemplar.
F
G
Venite post me.
B
C
D
A
I

XXI

VOOR-REDEN.

IN de twee eerste boecken is gehandelt van den wech der beghinnende ende voort-gaende/ende van de hulpen in de selve. In dit boeck moet gehandelt worde van den wech der volmaeckte/ende hunne oeffeninghen. Want bynaer alle de oeffeningen zijn eenich sins eenen-iegelijcken gemeyn/gelijck alle deughdẽ/maer de volmaeckte besitten ende oeffenen de selve volmaecktelijcker. Ick noeme volmaeckte; niet die soodanich gheheelijck zijn: want wie is desen? Ja/seght S. Bernardus/niemandt en is volmaect/die niet en begeert volmaeckter te wesen: maer de ghene die grooten voordt-ganck hebben ghedaen in de deughdt/meest in oodtmoedicheyt ende liefde/die noem ick de volmaeckste. Bern. epist. 34. ad Drog.

Maer aen-ghesien de volmaeckthepdt meest gheleghen is inde liefde Godts/soo wordt hier meestendeel gehandelt van de selve/ende van t ghene dat de Christene siele tot die bereydt. Ẽn dit is suyverheyt der herten/die door de Goddelijcke gratie verkreghen wordt met gheduriche vernieuwinghe/met onder-soeckinge sijns selfs/ende met biechte. Ick hebbe geseyt door de Goddelijcke gratie/want wie kan suyver makẽ, dat ontfanghen is van onsuyver saet? en is hy't niet alleen/die ondersoeckt de hertẽ ẽn nieren? Maer dit en is noch niet ghenoech/want na dat den spieghel der sielen ghesuyvert is/soo moet dẽ selben verlicht wordẽ van de Sonne der rechtveerdichepdt. Ẽn hoe sal dit bequamelijcker konnen geschieden dan niet dickwijls t'en H. Sacramẽt te gaen ende aendachtelijcken te bemercken den gheeruysten Christus onsen alder-liefsten Heere?

ende door een suyver voor-nemē in alle onse wercken/door welcke wy alle onse werckē tot Godt/ende de Goddelijcke goedtheyt/als eene seer aengename offerhande souden moghen stieren/ende hem beminnen in alle creaturē/ende alle creaturen in hem. Daer na klimt de siele opwaerts om dickwijls te hebben de Goddelijcke tegenwoordicheyt/ende zijnde in dien middach ende aensien van haren Schepper gewont/wordt sy ontsteken met d'eeuwighe liefde/eene liefde/door welcke sy hem niet alleenlijck en perst met seer minnelijcke om-helsinghen /maer treckt alle dinghen tot hem / sy siet alle dinghen in hem / ende siet hem alleen in alle dingen; sy en kent niet dan Jesum/ende dien gheeruyst/ hem kent sy in de kinderen/een kindt / schoon boven alle kinderen der menschen; in de jongers eenen jongelinck groeyende in gratie by Godt ende de menschen; in de mans een volmaeckt man ende haren bruydegom. Als sy desen ghevonden heeft/na dat sy hem langh ghesocht heeft/lange begheert/ ende met duysent versuchtinghen gheroepen heeft/ omhelst sy hem waer sy oock is / wat sy doet / oft sy eet / oft sy drinckt / oft sy iet anders doet/ sy doet het al om hem/die haer heeft bemindt : ende sy leeft / sterft ende rust in hem : ick segghe sy rust door de ruste der beschouwinge/ēn sy sit in de schoonheyt van den vrede/ende rijcke ruste/ende verwerft teeckenen der salicheydt/ door dien den H. Gheest ghetuyghenisse gheeft/dat sy is een kint van den hemelschen Vader/den Vader der bermhertichheyt ende van den Godt van alle troost.

HET

Van de Volmaeckthеydt, vvaer in die gheleghen is.

AEn-ghesien men hier sal moeten handelen van de volmaeckthеydt/soo sult ghy mogheлyck begeeren te weten/ eñ dat met redene/ in wat deught de volmaeckthеydt meest ghelegen is. Daerom verstaet dit met korte woorden. Ten eersten/ weet dat die niet gheleghen en is in de gratien/die voor niet ghegeven zyn/ghelyck in de gratien der mirakelen van hooge beschouwinge eñ Gebedt: niet in groote wetentheydt/al is die in-gestort/ghelyck in Salomon heeft ghewеest:noch in volmaeckthеydt van den staet/al waer't oock eenen Enghel/noch in onder-houdinghe van eenighe strenghere discipline/ oock niet in de uytnementheydt der reynicheyt/ tot welcke de selve is gheschickt / hoe wel dese groote behulpselen tot de heylicheydt zyn / dat is / tot de liefde / ghelyck de mirakelen groote teeckenen der selver zyn. Van de welcke den Heere seght: Maer en wilt u daer om niet verblyden / om dat de gheesten u onderdanich zyn: want soo ick gesеyt hebbe door de ghetuygenisse van S. Gregorius/ dese toonen meer de heylicheyt/dan sy die maken. Maer de volmaeckthеydt is meest ghelegen in de liefde van Godt ende van den naestẽ; want de liefde is de volmaeckthеydt der wet / ende daerom / ghelyck den Apostel seght: Al sprake ick met tonghen der menschen ende Enghelen/maer in dien ick de liefde niet en hebbe / soo ben ick ghewordеn als een luydende koper/ende een klinckende belle. Ende al hadde ick de prophetye / ende wiste alle de verborghentheden ende alle wetentheydt / ende in dien ick hadde alle gheloove / alsoo dat ick oock berghen soude versetten/ maer in dien ick de liefde niet en hebbe/ soo en ben ick niet. Ende in dien ick alle myn goedt ghedeylt hebbe tot spyse der armen / ende in dien ick myn lichaem levere/ alsoo dat ick brande / maer in dien ick de liefde niet en hebbe/'t en baet my al niet.

De volmaeckthеydt en is niet gheleghen in de gratien die voor niet gegeven zyn.

Luc.10.

Greg.hom. 2 .inEuãg.

Sy is meest gelegen in de liefde.

Rom.13.

1.Cor.13.

Maer de liefde is tweederhande: eene van begheerte/ met welcke wy Godt beminnen om onsen wille ende om ons goet: d'andere van vrientschap/ met welcke wy hem beminnen niet om onsen wille/

De liefde is tweederhande

maer om hem-selven ende syne goedtheydt: ende in dese is de volmaecktheydt. Wel is waer dat Godt niet en wordt bemindt sonder loon / hoe wel hy bemint moet worde sonder op-sicht van loon; want de waerachtige liefde en kan niet ydel zijn / nochtans en is sy niet ghelijck van eenen huerlinck. Maer en verstaet dit niet van de liefde die alleenlijck den mensch beweeght ende vermaeckt; maer van de liefde die hem brenght tot de wercken: want hē te verblijden van de goederen Godts / van syne teghenwoordicheyt ende toe-sprekinge, en is geen teecken van eene waerachtighe liefde / maer den yver om te onderhouden syne gheboden eñ raden zijn een seker teeckē. Want gelijck Gregorius seght / vertooninge des wercks is de beproevinghe der liefden. Eñ S. Jan seght: Kinderkens en laet ons niet liefhebben met de woorden noch metter tongen / maer metter wercken eñ waerheydt. 'Twelck Richardus seer fraey uytleght / seggende: Eene gevoelijcke beminninge (by welcke / soo wy te vorē geseyt hebben / beteeckent wort de beminninge der sielen) beweeght dickwijls meer den genē die min bemint / eñ die min volmaeckt is. Want een-iegelijc en bemint soo veel niet / als hy wel gevoelt / eñ als hem dunckt dat hy in diē staet bemint; maer soo veel als hy in de deugt eñ liefde gefondeert is / ende ghetrou geacht wordt om de gheboden t'onderhouden. Eene soete ghenegentheyt tot Godt is in sekere manieren vleeschelijck ende bedrieghelijck / ende staet somtijdts meer toe / de menschelijckheydt / dan de gratie / het hert / dan den gheest / de sinnelijckheydt / dan de redene. Wat verklaert de waerheyt anders / als sy seght: Die mijne geboden heeft ende onderhout / desen is't die my bemindt? Maer wy moeten hem beminnen uyt geheelder herten / uyt geheel de siele / uyt geheel de ghedachte / ende uyt alle onse krachten. Uyt geheelder hertē seght Chrysostomus / dat is / en laet u herte niet genegen zijn meer tot de liefde vā eenich dinck / dan tot Godt / noch en hebt gheen vermaeck meer in de ghedaente der werelt / dan in Gods / niet in eeren / niet in gout / etc. maer meynt dat ghy alle dese dinghen in Godt hebt / op dat ghy Godt boven al mooght beminnen. Ghy siet dat hy wilt / dat men hem

Bern. de dilig. Deo.

De liefde moet ons tot goede werckē brenghen.

Gregor.

Rich. in Cant. c. 6.

Een iegelijck en bemindt soo veel niet als hy wel ghevoelt.

Chrysost. in Imperf. sup. Matth.

Hoe men Godt uyt geheelder hertē beminnen moet.

hem ghebe gheheel het herte/ ende gheheel de siele/ in dien ghy dan iet bemint niet om hem/ soo bemint ghy hem min ende onvolmaecktelijcker. Maer men moet door de volmaecktheydt alle ghenegentheydt der creaturen stellen op den Schepper selve. Dit sal gheschieden/ in dien ghy de genegentheydt van de creature om Godts wille afleght/ ghy sult seggen: Seght my in wat maniere? andt woordt: Wat haet ghy? en is't niet het schadelijc/ verdervelijc beletsel van meerder goedt? Dit is voor u de liefde van de creature/ door welcke ghy iet trect vā de liefde des Scheppers/ aengesien ghy hē niet weerdichlijcker en kont beminnen/ al beminde ghy hē uyt gheelder herten / siele ende krachten / hem die daer is alle u goedt/ ende begrijp van goet/ ende in dien ghy daer-en-boven weet dat alle goedt 't welck geschapen is oneyndelijck volmaeckter in Godt is / ende dat ghy dat mooght ghenieten ; wat creature sal u dan konnen bedriegen/ eñ u herte deplē? Dit is het gene dat Thomas van Kempē seer wel seght: Wien alle dinghen een zyn / ende alle dinghen tot een treckt/ ende alle dinghen in een siet/ die kan standtvastich van herten ende vreedsaem in Godt blyven. In de hemelsche salicheyt sal Godt eē in alle wesen; maer de eenicheyt in Godt die men in dit dal der tranen verkrijght/ dat verkrygē de volmaeckte in eeniger manieren/ door dien sy treckē alle dingē tot Godt/ ende sy worden van alle dinghen tot Godt getrocken/ sy sien alle dinghen in hem/ want sy aensien al dat geschapen is als seer kleyne straelkens van het eeuwich licht/ ende gaen door de selve als met leerē tot Godt; sy hebben alle dingen in hem/ alsoo dat sy waerachtelijck met S. Francisco mogen seggen : Mynen Godt/ Godt mynder herten/ ende mynē al; ende daerom verliesen sy gheerne/ ja sy verworpen van selfs alle rijckdommen/ ende eere/ fame/ gunste/ ouders/ kinderē/ vrienden/ ende al dat men hebben kan/ liever dan sy Godt souden mis-haghen ; ja sy haten en verliesen boven al hun selven ende hunne siele/ om die te vinden/ soo geerne/ gelijck een kint/ dat syn kinder-spel eñ mossel-schelpen soude geven/ om een rijck te verkryghen. Ende alle Christenen moeten bereyt zyn liever te verliesen rijckdommen/

De Imitat. Christi l. 1. c. 3.

1. Cor. 15.

Hoe men de eenicheydt in Godt verkrijght.

Hoe de volmaeckte menschen alle dinghen versmaden om de liefde Godts.

same/leven/ende alle dingen/ dan de gratie Godts/ dat is/ Godt boven alle dinghen beminnen: soo seer dat sy liever souden berooft worden van huysvrouwe/ kinderen/ rijckdommen/ eeren/ ja van het leven selve/ gelijck alle de Martelaren/ dan sy Godt souden vertoornen. Waer uyt verstaen wordt/ dat eenieghelijck de ghenegentheyt tot de geschapen dinghen moet matigen/ ende de volmaeckte menschen oock de selve verloochenē: want een volmaeckt dienaer van Christus/ ghelijck S. Hieronymus seght: en heeft niet dā Christus/ oft in dien hy iet anders heeft dan Christus/ soo en is hy niet vol-maeckt: tot welcke kennisse hem brengen de boeckē van de ijdelheyt der wereldt. Want als-men wel door-sien heeft d'ijdelheydt der menschelijcker dinghen/ soo wordt de weerde eñ liefde der selver minder/ overmids den onsaligen mensch daer door getrocken wordt tot eene schiere bedervenisse/ bedroghen door sijne eygene liefde. Want eygen liefde/ oft begheerlijckheyt na het seggen van S. Augustinus/ is den wortel van alle quaet/ maer de liefde Godts/ is den wortel van alle goedt: maer alle creaturen/ die wy begheeren/ die begeeren wy om onse eygene liefde/ zijnde door de selve gedreven. Van den welckē breeder gesprokē is in't tweede boeck/ alwaer verclaert is/ dat men die moet verwinnē door haet syns selfs/ op dat de liefde Godts gestort soude wordē in onse herten door den H. Gheest. Eñ de begeerlijckheydt van de rijckdommen moet door armoede verwonnen worden; de begeerte van gemack des lichaēs/ vā wel-lusten eñ maeghschap/ door verloocheninge der selver: van den eygen wille/ van vrijheydt ende eere/ oock door versakinghe der selver ende gehoorsaemheyt. Eene siele die dit verkregen sal hebben/ die treckt door haer selvē tot Godt/ gelijck het vier op-waerts/ als het forneys opē is; gelijck vlot-hout dat onder het water neder gedruckt heeft geweest/ ende boven komt/ als't gewicht wech genomen is. Alsoo oock eene siele verlost vā de liefde der creaturen/ vlieght op-waerts/ eñ rust in Godt/ gelijck den zeyl-steen in't Noorden/ ende hanght hem aen/ ende wordt eenen geest met hem/ eñ ten laetsten begeert al'tselve met hē: 'twelck is eene volmaeckte vrient-

schap

Epist. 1. ad Heliodor.

Een vol-maeckt mēsch en heeft an-ders niet dan Christus.

Aug. serm. 39. de temp.

Wie van de liefde der creaturen ver-lost is vlieght [illegible] op-waerts [illegible] tot Godt.

schap met Godt ende de vol-maeckthept selve. Dit heeft den Heere IESVS opentlijck ghetuyght/ segghende: Jck en bidde voor hun-lieden alleen niet/ maer oock voor de gene/die door haer-lieder woort in my sullen ghelooven/ op dat sy alle een moghen zijn/ghelijck ghy Vader in my/ende ick in u/op dat sy oock in ons moghen een zijn: ende op een ander seght hy: Wie is mijne moeder ende wie zijn mijne broeders? alle de ghene/ die ghedaen sal hebben den wille mijns Vaders/die in den hemel is/ desen is mijnen broeder/ ende suster ende moeder. Siet hoe vasten t' samen-voeghinghe datter is tusschen de siele ende Godt: hoe groote ende oprechte vriendtschap. Maer ghy sult my vraghen wat verschil isser tusschen de rechtveerdige onder malckanderen: tusschē de vol-maeckte ende on-vol-maeckte/aengesien dat de onvolmaecte oock liever behooren alle dingen te verlatē dan Godt? Jck antwoorde sulcken verschil alsser is tusschen Koningen ende de huys-mans tusschen den stercken eñ den onstercken/op de selve maniere als d'een sterre is verschepden van d'andere in claerheyt/gelijc de saden/vāde welcke eenich voortbrenght dertich-fout/d'andere sestich-fout/d'ander hondert fout vruchten: gelijc tusschen de koop-liedē/ vāde welcke den eenen wint twee/den anderen dry talēten/eñ den anderē vijf. Jck segge den volmaecten doet alleen den wille Gods/gelijck van David gesept wort; waer toe ons dē Apostel Jacobus vermaent seggende: Op dat ghy volmaect ende gheheel mooght wesen/nergēs in gebreckende: eenen onvolmaeckten en doet by-naer niet anders/dan dat bevolen wordt op straffinghe van de eeuwighe pyne. Den volmaeckten arbeydt om Godt met alle sijne krachten aen te hanghen/ want hy gheeft sijn verstandt ghevanghen tot de ghedienstichepdt van het gheloof/ende looft Godt in alle wercken: hy heeft hem over al teghen-woordich door sijne ghedachtenisse/hy hanght hem aen beminnende hem door den wille in alle creaturē/hy en spreect niet anders van de woorden Godts/ende dat upt sijne liefde: hy en bedient niet dan door de kracht die Godt aendient/ die't hem al gheeft; hy eert Godt door alle dinghen/ die hy siet/hoort/ smaeckt ende gevoelt; hy arbeydt

Ioan. 17.

Matth. 12.

Verschil tusschen de rechtveerdige onder malckanderen.

Matth. 25.

Iacob 1.

Dē volmaecten en wordt vā Godt niet ghescheyden/ want hy hem in alle dinghen eert hem in alles.

alle menschen tot Godt te brenghē/ hy siet over al iet/ dat Godt aen-gaet/ dat hy soude mogen beminnen; ende aengesien dat hy weet te scheyden 'tgene dat kostelijck is/ van 'tgene dat slecht ende verworpen is/ soo bemint hy alsoo alle geschapen dinghen/ dat hy door de selve komt in de machten des Heeren en̄ in den seer vierigen oven der liefden/ tot den Heere die de weldaden aen alle creaturen om onsent wille heeft ghedaen/ ende aen ons de selve heeft ontstekē als balsem ende caneel tot eenen reuck der soetigheyt. Dese volmaeckte onderhoudē alle de gebodē/ want de ghebaden zijn gheschickt om te weyren het gene dat der liefde contrarie is/ en̄ niet de welcke de liefde niet en kan staen. Maer de raden worden gheschickt om te weyren de beletselen van de werckinge der liefde/ die nochtās der liefde niet cōtrarie en zijn/ ghelyck is het houwelyck/ bekommeringhe van wereldtsche handelingen/ ende andere diergelycke. Waer uyt het blijckt dat dien een volmaeckt man ghenoemt wordt/ die niet alleenlyck niet beschuldicht en is van eene doot-sonde/ maer die oock verre is/ van het ghene dat ons tot de selve treckt/ ende in de deughdt belet: oft/ de volmaecktheyt is gelegen in het alder-beste gebruyck der deughden/ ende in't weyren der beletselen/ die tegen de liefde zijn/ ende die weder-houden; daer na in de begeerte van de Goddelijcke liefde/ welck is het eynde vā de wet: hierom seght den Heere: Ick ben α. ende ω. het beghinsel ende eynde/ ende seer wel Gregorius: De liefde is het beghinsel ende eynde van alle deught. Ende den Apostel: Het eynde des ghebodts is de liefde van een suyver herte ende goede conscientie/ ende ongeveynst ghelooue/ dit is het fondament vā alle goedt. Ja te ghelooven dat Godt is/ verdrijft alle quaedt/ ende plant in alle goedt. Seght my die daer ghelooft dat Godt is almachtich/ alle dingen wetende/ ende den alder-bestē/ sal hy hem geveynst houden/ ende hopen dat hy sonder straffinge sal mogen bedriegen/ ende sal hy hem verhooveerdigē? En weet hy niet/ dat Godt de hooverdighe verworpt/ ende vernedert alle de gene/ die hun verheffen? ende in der eeuwicheydt verheft al die hun vernederen? Sal hy ghierich zijn tot wereltsche saken/ die weet

D. Thom. 2. 2. q. 184. a. 3.

Verschil tusschen de raeē ende de gheboden Godts.

Hom. 23. ad Rom.

1. Tim. 1.

Een oprecht ghelooue is het fondamēt van alle deughdt.

dat

dat hy Godt ende alle dingen in hem kan hebben? voorwaer hy is veel te gierich/dien Godt niet ghenoech en is. Sal hy onkuysch zijn/die by der handt sal hebbē de fonteyne der blydschap/ende den Godt vā alle vertroostinge? Sal hy nydich zijn/die weet dat het Gode gheschiedt/ wat men sijnen naesten doet/die weet dat het Godts wille is/dat den selvē dese goederen geniete? oft sal hy Godts raedt oordeelen voor onvoorsichtich oft quaet te wesen? Sal hy gulsich zijn/die de wellustē vā hier eenen oogenblick / in Godt kan eeuwich maken / in dien hy de gulsicheyt wilt versmaden? Maer op wien sal eenē grammoedigē mensch gram worden? op Godt? die ghesepdt heeft: Die u raeckt / die raeckt den appel mijner ooghe? Hoe sal hy traech oft luy zijn/die bekent/hoe veel goedts hy verliest/ende hoe groote allenden hy verwerft? In dien 't geloove dit geeft/ veel meer sal de liefde doen; uyt de liefde tot Godt/ komt de liefde tot den naesten: ick segghe de riviere van den vrede / soeticheydt der herten / een soet woordt/eñ wercken der bermhertichepdt/ meest de geestelijcke: want die sijnen naesten bemindt/ overkomt met hem in alle goederen / ende verdrijft van hem/soo seer als hy kan/sonderlingē de quaden der sielen ; hy besorght 't goedt / ende en oordeelt niemanden vermetelijck/ hy en spreeckt gheen achterklap van iemandt/ende hy helpt eenen-ieghelijcken met werck ende exempel. Vruchtē der liefde.

Maer ghy sult vragen/ oft een-ieghelijck tot volmaecktheydt kan komen? Ick antwoorde: Ja/in wat state hy oock gestelt is; hoe wel den eenen staet daer toe bequamer is dan den anderen. Cassianus seght: Het is blijckelijck/dat niemant om de ongeleertheyt uyt-ghesloten en wort van de volmaecktheydt der herten/noch dat de plomphepdt iemandē schadelijck is om te krijgen suyverheyt der herten: ja aen-gesien dat Godt spreect met de eenvoudige oft simpele/ soo verheft hy dese by-naer altijdts tot meerdere heylichept/ op dat alle vleesch in sijne tegenwoordicheydt niet en soude glorieren. In dien ghy niet en kondt bidden/ contemplerē oft beschouwen / dick-wijls biechten ende ten H. Sacramente gaen/ oft naer-volgen de heylige strengicheyt; soo Een-iegelijc kan tot de volmaecktheyt komen. Coll. 10. c. vlt.

zijt verduldich ende oodtmoedich / bemindt Godt ende uwen naesten metter wercken ende waerheydt / looft sijnen wille in alle dinghen; ende ghy sult verkryghen eene kostelijcke peerle / schat / wijsheydt / ende oprechte volmaecktheydt.

Practijcke om Volmaecktheydt te vervverven.

Trappen tot de volmaeckheydt.

IN dien ghy begheert te hebben trappen tot de volmaecktheydt; siet hier zijnse. Den eersten is / na dat ghy ghesuyvert zijt van dē swaerste sonden / te schouwen oock neerstelijcken de minste / ende u te oeffenen in manierlijckheydt. Den tweeden / versmaden tijdelijcke dinghen / ende ten minsten met een begheerte die te verloochenen. Den derden / uwe passien / meest de eer-ghierichepydt te bedwinghen. Den vierden / bedwinghen de tonghe / ende die meest van achter-klap ende ijdelheydt weder-houden. Den vijfden / met eene menichvuldighe vernieuwinghe soecken suyverheydt der herten ende ghepeysen / ende door eenen ijver van voorderinghe sy-selven daghelijcks tot voorderende saken strecken / ende vol maken sijne wercken ende ghepeysen. Want den wech der rechtveerdigher wast als een blinckende licht tot den vol maeckten dach. Den sesten / verduldicheydt houden in tegenspoedt / ende houden voor blijschap / als wy ghevallen zijn in verscheyden bekoringhen: want de verduldicheydt heeft een vol-maeckt werck. Veel zijnder neerstich in't onder-houden van de reghelen / sy zijn stille ende gherust: maer in dien ghy de berghen raeckt / sy sullen roocken. Den sevensten / dick-wils oeffenen d'inwendighe deughden / sonderlinghe die seker zijn / als van een suyver voor-nemen / van liefde / van ijver / ende van de teghenwoordicheyt Godts. Den achtsten / eenen wille met Godt hebben / nerghens af klaghen / maer houden onder soo veel veranderinghen der dinghen al ghelijckformicheydt ende ruste der herten.

Eenen korten reghel van den salighen P. Ignatius, om volmaecktheydt te vervverven.

Noyt iemant tegen-spreke.

DEn eersten / ghy en mooght noyt iemandt tegen spreken / 't zy met reden oft sonder / noch tegen den oversten / noch den ghenen die minder oft die uwes ghelijck is: maer moet altijdts aen-nemen / dat van andere goet

ghe-

ghebonden wordt / u selven niet ontschuldighen noch teghen spreken / al hadt ghy uwe redenen.

Den 2. Ghy moet eene blinde ghehoorsaemheyt bewijsen in d'alder-minste ende kleyne saken aen uwe overste / aen die minder ende uwes ghelijck zijn / peysende dat ghy Godt dit belooft hebt. Blinde ghehoorsaemheyt.

Den 3. En aen-siet noyt de ghebreken van andere / maer zijt altijdts bereydt om die te ontschuldigen / ende ter contrarien om u selven te beschuldigen. Ja wenscht van eenen ieghelijcken bekent te worden / soo van binnen als van buyten. Eens anders ghebreken te ontschuldigẽ.

Den 4. En spreeckt oft antwoordt / oft mediteert / oft wandelt / oft doet noyt iet het en zy ghy eersten peyst oft Gode behaeght / oft het is tot stichtinghe van uwen naesten. Godt in alles te behagẽ.

Den 5. Houdt over al vrijheydt des gheests oock met alle persoonen / ende en aen-siet niemandt; maer houdt altijdts dese vrijheydt / soo dat ghy oock contrarie hunnen wille doen mooght / ende en verliest die om gheen beletsel. Vrijheyt des gheests.

Den 6. En zijt met eenen ieghelijcken niet ghemeyn oft vriendelijck / maer vraeght raedt aen den gheest / tot wien hy u meer beweeght ende drijft. In-siet nochtans neerstelijcken / hoedanich ende welcke de bewegínghen zijn / die u daer toe souden beweghen. Verkiesen der vriendtschap.

Den 7. Oeffent u gheduerichlijcken / dadelijcken ende inwendichlijcken in Godtvruchtighe oeffeningen / ende begeert sot gheacht te worden voor de menschen op dat ghy voor wijs van Godt mooght ghehouden worden / om hem te winnen. Godt-vruchtige oeffeninghen.

Den 8. 'Tghene dat nu ghesepdt is sal u werck zijn. Over-loopt dan dese dinghen des morghens ende oock des avondts als ghy slapen gaet. Onder-soeck syns selfs.

Beschrijvinghe van eenen gheestelijcken man.

EEn gheestelijck man schickt den mensche inwendichlijcken. Hy verciert dien van buyten. Hy bedwinght hem van vuyle dinghen. Hy bemindt oprechte ende profijtelijcke redenen. Hy en wordt niet kinderlijcken uytghestort tot lachen. Luyde sprekende en roept hy niet. Hy gaet ghemaniert. Hy en onder-soeckt niet curieuselijcken de daden van andere. Hy aenveerdt met een

vro-

vrolijck ghelaet de vermaninghen. Hy vergheeft lichte-lijck de dolinghe van andere. Hy en wordt door prijsen niet verheven. Hy en wordt niet neder ghewor pen door achter-klap. Hy antwoort lichtelijck ende saechtmoe-delijck den ghenen die hem vraeght. Hy wijckt lichte-lijck aen den ghenen die teghen strijdt. Hy hoort andere verduldichlijck. Hy arbeydt sijnen broeder in alle sa-ken te stichten. Hy spreeckt selden ende statelijck. Hy is spaerlijck ende sober in spijse ende dranck. Hy is ghe-schickt in gelaet eñ woorden. Hy is een kindt der waer-heydt. Hy heeft sijn ooghen neder gheslaghen ent geen-voudich. Hy is oprecht van suyverheydt. Hy is uyt-ne-mende in ootmoedicheydt. Hy is gereedsaem door ghe-hoorsaemheydt. Hy is ghewapent met verduldicheydt. Hy is stantvastich in't gheloove. Hy is gheduerich in't Ghebedt. Hy is neerstich in't werck. Hy is strenghe in't vasten. Hy is stichtich in manieren. Hy is aenghenaem in handelinghe. Hy is ghespraecksaem in woorden. Hy is milt in't gheven. Hy is sijn vrienden getrouw. Hy is sijn vijanden goedertieren. Hy is aen Godt over-ghe-gheven. Hy is voor sy-selven doodt. Hy is voor de werelt ghecruyst. Hy is't eenen-iegelijcken al/om dat hyse alle-gader soude winnen.

Het II. Capittel.

Oeffeninghe om te verwecken eene groote begheerte van Volmaecktheydt.

HEt 1. *voor-bereydtsel.* Bemerckt u selven in de te-ghenwoordicheyt des Heeren met Moyses op den hooghen berch / van den welcken ghy mooght sien de neerstichheyt ende grooten arbeydt der men-schen/die sy doen om in dit leven salich te zijn door eere/rijckdommen/etc.

Ghebedt, op dat ghy oock soudt moghen ontsteken worden met een groote begheerte tot de salicheyt.

Het 1. point. Bemerckt met hoe grooten / hoe lan-gen ende gedurigen arbeydt de menschen soecken te komen tot wetentheyt ende kennisse der creatu-ren/ hoe wel nochtans dat soo wie vermeerdert de wetentheydt / dat die vermeerdert de droefheydt. Maer ick vrage u, en is de volmaecktheydt niet de

oprechte wijsheyt / door welcke den mensche Godt ende sy selven kent / ende en weet niet alleenlijck de menschelycke en Goddelycke rechten / maer vol-brenght die oock? ende nochtans verdrietet u eenen korten tydt om de selve te arbeyden. Ten tweeden / bemerckt hoe seer sy arbeydé om hare lichamelijcke ghesontheydt te bewaren: ja hier om verliesen sy dick-wyls te vergheefs allen hun goedt / ghelijck de vrouwe in 't Euangelie. Maer de wijsheydt ende het studeren van de volmaecktheyt en leert niet al-leenelijck kennen de medecyne der sielen / maer den mensche verkrijght oock door de selve vol-maeckte ghesontheydt des lichaems.

De volmaecktheydt is de oprechte wijsheydt.

Het 2. point. Bemerckt dese woorden van den Sa-ligh-maker: Wat vrouwe isser hebbende thien pen-ningen? is 't dat sy eenen penninck verloren heeft / en ontsteeckt sy niet een licht / ende keert het huys uyt / ende soeckt neerstelijck tot dat sy dien vindt? De-sen penninck is de volmaecktheyt / gheteeckent met Godts beeldt / want de volmaecktheyt is eene ge-lijckenisse Godts. Den Wysen-mā seght: Alle din-ghen zijn 't gheldt onderdanich: maer d'aerde / zee / locht / vier / sonne / ende de doodt selve is eenen vol-maeckten man onderdanich / aen-ghesien de vol-maeckte som-wylen heerschappye over dese dingen gehadt hebbē: aen-siet dan hoe groot dat men de sel-ve moet achtē. O hoe veel voorsichtiger zijn de kin-deren van dese werelt / dan de kinderē des lichts in hun geslachte? Bemerct ten tweeden dese woorden: Het rijck der hemelen is gelijck eenen mensch soec-kende goede peerlen / ende gevonden hebbende een kostelijcke peerle / verkoopt hy al dat hy heeft / ende hy koopt die: want eene soodanighe heeft ongheme-ten rijckdommen: nochtans en beswaert sy den mensche niet / maer verciert ende maeckt hem sa-ligh. Dese is de volmaecktheyt / van de welcke men magh seggen: Sy is kostelijcker dan alle rijckdom-men / ende al dat begeert wordt / en kan hier by niet geleken worden. Oft gelijck S. Augustinus seght: Dese kostelycke peerle is de liefde / sonder de welcke u niet profijtelijck en is / al wat ghy hebt; eñ in dien ghy dese alleen hebt / het is u ghenoegh: Men seydt dat de peerle wordt voort-gebracht door den dauw des

Luc. 15.

De volmaecktheydt is den verloren penninck.

Eccles. 10.

Heb. 11.

Luc. 16.

Matth. 13.

De volmaecktheydt is de kostelijcke peerle.

Prov. 3.

August. in 13. Ioan.

des hemels / alsoo wordt de volmaecktheydt alleenelyck verkreghen door de groote bermhertigheydt Godts. Bemerckt ten derden / dat de volmaecktheydt ghelyck is eenen schat die verborgen is in den acker / den welcken eenen mensch dien vonden heeft verberght / ende uyt blydschap van dien / soo gaet hy ende verkoopt al dat hy heeft / ende koopt dien acker / desen is de volmaecktheydt. Want 't is eenen on-eyndelycken schat / welcke wie dien gebruyckt hebben / zyn deelachtich ghewordén van de vriendtschap Godts.

Den verborghen schat. Matth. 13.

Sap. 7.

Het 3. point. Bemerckt ten eersten / dat de volmaecktheyt waerachtelycken is het rycke Godts / dat wy dagelycks in het Ghebedt des Heeren eysschen. Want spyse ende dranck en is het rycke Godts niet / maer rechtveerdicheyt ende vrede in den heylighen Gheest. Godts ryck wordt ghenoemt dit / door 't welck Godt in ons regneert / gelijck S. Jan dat uyt-leght. Ende wy zyn waerachtelyck Koninghen / in dien wy vol-maeckt zyn / ghelyck den H. Chrysostomus in 't langhe verclaert; want het rycke Godts is waerachtelyck in ons door de volmaecktheydt der deughdt: ende ghelyck Godt in den hemel ghesien wordt / ghelycker is eene eeuwighe blydschap / ghelyck de salighe lichamen onlydsaem ende claer / snel ende subtyl zyn / ende ghelyck daer de Heyligen / de kinderen ende vrienden Godts versaedt worden van de overvloedicheydt van het huys Godts; alsoo ghevoelen dese dinghen in hare siele de ghene die eenichsins volmaeckt zyn. Laet ons dan met eene groote vierigheydt tot dit ryck gaen / want het ryck der hemelen lydt gheweldt / ende de gheweldighe nemen dat wech. Bemerckt ten tweeden / dat de volmaecktheydt ons maeckt vrienden Godts / 't welck verclaert wort met d'eyghen woorden van de eeuwighe Wysheydt: Ick hebbe u vrienden ghenoemt / want ick hebbe u bekent ghemaeckt / al dat ick van mynen Vader ghehoort hebbe. Wat en doen de menschen niet om vrienden van den Koninck te zyn? doet ghy wel soo veel om Godts vriendt te zyn? wat laet ghy van uwe sinlyckheydt achter om dat ghy Godt soudt behaghen? Ende de volmaecktheydt en maeckt niet

Sy is het rycke Godts. Rom. 14.

Matth. 11.

Sy maeckt ons Godts vrienden.

Ioan. 15.

alleen

alleen vrienden/maer oock kinderen Godts: waer om wy aldus vermaent worden om na te volghen den hemelschen Vader: Zyt vol-maeckt / ghelijck uwen hemelschen Vader vol-maeckt is. Jae sy maeckt de siele oock eene Bruydt van den Sone Godts / ghelijck het opentlijck bewesen wordt in gheheel het boeck der Sanghen. Bemerckt ten der-den/ hoe grooten vrede/ghemeechte/ghemeynschap met Godt/hoe groote glorie hier ende in den hemel den vol-maeckten mensch heeft. Alle welcke dingen hoe groote begheerte behooren sy in ons te ver-wecken? want de begheerlijckheydt van wijsheydt brenght tot het eeuwich rijck. Ick hebbe begheert/ seght Salomon / ende my is verstandt ghegheven: ende ick heb aen-gheroepen / ende den gheest der wijsheydt is in my ghekomen. Ten laetsten / ick bidde u / besiet wat datter is/ dat u belet/ dat ghy dit rijck/desen schat eñ alle goederẽ niet en krijght/ ende ghy sult bevinden dat het meest al is eene kleyne sake/eene gheneghentheydt tot eenige crea-ture. Verghelijckt ende over-leght dit met de vol-maecktheydt / ende neemt vastelijck voor u met eenen grooten wille tot die te arbeyden.

Sy maeckt ons kinderen Godts.

Sy maeckt de siele de Bruydt Christi.

Sap. 7.

Bemerckt uwe beletselẽ

Ghebedt om te vermeerderen de begheerte van de Volmaecktheydt.

O Eeuwighen Vader, ghy hebt tot my ghesëydt: VVandelt voor my ende zijt vol-maeckt. Maer eylaes! hoe langh sal ick mijn vleesch verscheuren, ende sal ick mijne siele draghen in mijne handen? Hoe langh sal ick arbeyden, om voor my eenen put te graven, die ick mach noemen de overvloedicheydt uwer gratien, om mijnen dorst te verslaen, ende den dorst van mijnen alder-liefsten Heere, die op den autaer des cruys dorst heeft na mijne salicheydt? VVanneer sal ick komen, ende tot u gaen, o fonteyne des levenden waters, op dat ick niet meer dorst en hebbe in der eeuwicheydt? Siet ghelijck de ooghen der knechten zijn in de handen van hunne Heeren; ghelijck de ooghen der dienst-vrouwen op de handen van hare vrouwen, alsoo zijn onse oogen tot den Heere onsen Godt, tot dat hy onser ontfermt.

Iob 13.

Psal. 122.

Ont-

Ontfermt u mijnder Heere, ontfermt u mijnder, ende neemt doch wech de verblindtheydt mijnder herten, ende de traecheyt van mijnen wille? Want wat belet my, dat ick niet gheluckich en ben ende oprechtelijcke salich? Siet Heere anders niet dan mijne eyghen liefde, ende de liefde der creaturen N. de welcke my weder-houden, ende maken my onsalich ende ellendich. Helpt my, o mijne kracht. VVaer om vergheet ghy mijne armoede ende mijne tribulatie? Heere leydt my op den wech, ende wijst my waer de wijsheydt is. VVant wie is in den hemel geklommen, ende heeft dien uyt de wolcken genomen? Wie is over de zee gevaren, ende heeft die ghevonden? daer en is niemandt die hare weghen kan weten. Leert my waer dat is den verborghen schat ende de kostelijcke peerle, om de welcke ick sal moghen verkoopen al mijn goet, ende dat verachten als niet. VVant den mensch is oprechtelijck salich, die de wijsheydt ghevonden heeft ende verkrijght volmaecktheydt, ende de verkrijghinghe der selver is beter dan de koopmanschap van het beste ende alder-louterste goudt ende silver. Hare vrucht is kostelijcker dan alle rijckdommen; ende al dat begheert wordt, en kan by dese niet gheleken worden. Ick hebbe die bemindt boven ghesontheydt ende schoonheydt, ende hebbe voor my ghenomen die tot een licht te hebben; want haer licht is onblusschelijck, ende alle dinghen sullen my met haer toekomen, ende ontallijcke eerbaerheydt door hare handen. Ick segghe, ghy sult by my komen, ende sult eene wooninghe by my maken, ende ghy sult vvoonen in't tabernakel mijnder herten, ende ick sal in u verheughen ende verblijden, ende ick sal u in gheel mijn herte beminnen, het vvelck mijne eenighe begheerte is, het rijcke dat ick begheere; den schat, dien ick soecke; de peerle, die ick begheere te koopen; de salicheydt, na de vvelcke ick met gheheel mijn herte hake.

De eyghen liefde alleen maeckt ons ellendich.

Baruch 3.

De oprechte salicheydt. Prov. 3.

Practijcke om te vermeerderen de begheerte der Volmaecktheydt.

Et vast voornemen vã de volmaecktheydt.

D'Eerste / neemt vastelijck voor u te volghen de volmaecktheydt / ende het rijck der hemelen gewelt aen te doen / eñ vermeerdert dien wille altijts. Maer wacht u neer-

u neerstelijck (ghelijck S. Bernardus seght) soo wel van de kleyne als van de groote sondẽ/ want die in seer groote sonden vallen/ beginnen van de minste: ende het minste ghewin oock te soecken / is seer groot ghewin/ want die wat heeft/ dien sal noch ghegheven worden. Bernard. de ordine vitæ.

De tweede / aen-siet/ ghelijck ick dick-wijls gheseydt hebbe/ alle creaturẽ/ ende bemerckt hoe u die tot de volmaecktheydt nooden / hoe sy de begheerte der selver in u vermeerderen / ende u aen brenghen als ghiften / met welcke sy u van Godts weghen tot hem souden locken. Alle de creaturen nooden ons daer toe.

De derde/ handelt dick wijls met geestelijcke mannen/ ende houdt Godtvruchtighe t' samen-sprekingen: want het vier ontsteeckt in de t' samen-sprekinghe/ ghelijck in de meditatie.

De vierde / aen-merckt de begheerten die u van den Heere toe-ghesonden worden/ ende als u wen moet slapper geworden is/ soo over-peyst de gene die ghy eertijdts veel vieriger hebt ghehadt. De Godtlijcke in spraken gade slaen.

De vijfde/ stelt u een oft meer voor-exempel/ die ghy in verscheyden deughden soudt moghen na-volgen gelijck men seght van S. Antonius.

Schiet-Ghebedekens.

DE rechtveerdicheden des Heeren zijn oprecht, verblijdende de herten: het ghebodt des Heeren is claer verlichtende de ooghen. Psalm. 18.

Vwe oordelen zijn begheerlijck boven goudt ende seer kostelijcke gesteentẽ, ende soeter dã honich ende honighratẽ. Ibid.

VVie sal klimmen op den berch des Heeren, oft wie sal staen in sijne heylige plaetse? die onnoosel van handen is, ende suyver van herten. Psal. 23.

HET III. CAPITTEL.

Oeffeninghe tot sijns selfs vernieuwinghe.

Voor-stellinghe der plaetse zy, als oft ghy de menschen saeght uyt de wereldt tot het oordeel roepen / ende den eenen uyt den acker / d' andere uyt den meulen / uyt den bedde-kamer / maeltijt / ende door verscheyden dooden ende weghen derwaerts gaen.

Ghebedt, begheert vernieuwinghe der herten.

In de laetste ure vertoont haer de ydelheydt.

HEt I. point. Bemerckt ten eersten / in dien ghy nu moest sterven / ende rekeninghe van u leven ghegheven / hoe ydel dat alle de saken deser wereldt souden schijnen: die voor-leden ende ghepasseert zijn souden gheheel ydel zijn / aen-ghesien datter niet af en is ghebleven / de teghen-woordighe slecht / ende de toe-komende vol vreese / over-peyst wat ghy dan soudt willen ghedaen hebben. Ten tweeden / peyst hoe onweder-roepelijck dat is den verloren tijdt / ende d' occasien tot het goedt / die ghy ghehadt hebt / ende onder-soeckt hoe ghy die voordt-aen sult moghen ghebruycken. Ten derden / siet uwen voordtganck in den wech der deughden / hoe-danich ende hoe groot dien is. Desen sult ghy weten in dien ghy bemerckt het eynde waer om hebt ghy begonst te leyden een gheestelijck leven / wat trappen van volmaecktheydt ghy u selven hebt voor-ghestelt / ende met hoe groote begheerte ende wille ghy dien in 't beghinsel hebt voor-ghenomen / oft ten minsten beloofde voor-ghenomen te hebben / ende oock wat uwen staet vermach. Maer hoe-danich heeft dien gheweest? Ten eersten / Godt met gheheelder herten ende gheheelder sielen aen te hanghen; want die Godt aen-hanght wordt eenen gheest met hem: Ten tweeden / met eenen-ieghelijcken vrede te hebben / ende door liefde ende wille met hun ghevoeght te worden daer-en-boven in dien het uwe overste zijn / aen gheen van hunne wetten / oft bevel met verstandt oft wille te weder-staen. Ten derden / door den haet uwes selfs / verloochenẽ alle menschelijcke dinghen / den lof der menschen / de rijckdommen ende blijdschappen der wereldt / ende ghenuechte hebben in Goddelijcke saken. Siet dan hoe ghy Godt aen-hanght met uwe dry krachten. Met de memorie / te soecken / hebbende hem over al tegenwoordich / ende seer dick-wijls met hem sprekende / want men moet altijdts bidden ende noyt beswijcken. Ten tweeden / met den verstande / prijsende alle sijne wercken ende rechtveerdige oordeelẽ / 't zy dat hy aen u oft andere goedt oft quaedt toe-seynt. Ten derden / met den wille noyt klaghen van Godt / oft mensche / oft eenich ongheluck / ende dat door dien datter

Den verloren tijt blijft verloren.

1. Cor. 6.

Vereeninghe met Godt door de dry krachten.

Luc. 18.

datter in de stadt gheen goedt noch quaet en is/ dat den Heere niet gedaen en heeft; oock gheen gebodt willens ende wetens versuymen/ hoe kleyn dat het oock zy. Aen-merckt oock oft ghy een suyvere meyninghe in alle dinghen hebt/ dat is/ oft d'ooghe des verstandts suyver is. Bemerckt ten tweeden/ hoe ghy ghevoordert zijt tot uwen naesten. Ten eersten/ met de memorie/ oft ghy niemant en versuymt oft achter laet/ maer oft ghy van selfs soect het profijt van uwen naesten/ sonderlinghe van den genen die u niet seer toe ghedaen en is/ oft ghy hem soeckt te bekennē. Ten tweeden/ met den verstande/ oft ghy met niemandt twistelijck en handelt/ maer dat ghy gheerne u goedt-duncken hem onder-worpt/ sonderlinge aen uwe oversten. Ten derden/ met den wille/ oft ghy van een ghevoelen zijn met hun/ ende meest oft ghy met u overste al het selve seght/ ende aen hun gheheel over-ghegheven zijt/ niet schickende van eenighe sake/ plaetse/ officie/ oft bekommeringhe. Oft ghy ghenuechte hebt in 't goedt/ in den lof ende eere van uwen naesten/ als in u eygē/ ende hem geluck biet ende voordert/ oft ghy u bedroeft ende medeijden hebt in sijnen teghen-spoedt/ ende oft ghy hem met der daedt/ soo seer ghy kont met eenen ijver aen lichaem ende siele helpt/ eñ dat om Gods wille niet om eenighe ghelijckformicheydt/ oft eenighe naturelijcke gratie: dan oft ghy van hem eenen aftreck hebt/ hem oordeelt in u herte/ u selvē meer dan hem acht eñ van sijne ghebreken spreeckt. Ten derden/ bemerckt wat voordt ganck ghy ghedaen hebt in de versmadenisse van menschelijcke sakē/ van lof mispriijsinge/ ende gevoelen van menschelijcke oordeelen/ in verworpinghe van ghemack ende vermakinghen/ die met de sinnen ghevoelt worden/ in versterbinghe eñ haet uwes selfs. Ende ten eersten/ oft ghy u selven ende u eygen ghemack door de liefde van de eeuwighe dinghen versmaedt. Ten tweeden/ oft ghy met het verstandt u voor den al-derslechtsten houdt/ ende voor sulcken wilt geacht ende ghehouden worden. Ten derden/ oft ghy met den wille bemindt/ die van u quaedt ghevoelen hebben/ ende quaedt van u seggen/ ende oft ghy die lief hebt

Liefde des eveu naesten.

Versmadenisse van menschelijcke saken.

ende prijst / ende oft ghy de ghene / die u prijsen / ende achten / ende al-soo bedrieghen / daer-om gheensins en bemindt ende onder-houdt. Ghy bedrieght sy-selven gheheelijck / die sijnen voordt-ganck alleenelijck waerdeert / uyt de meditatie ende beschouwinghe / ende begheerte der selver: Want in dien uwe meditatie oft ghebedt vierich ende goedt is / gemerckt dat sy is eene op-heffinghe der herten tot Godt; soo is 't seker / dat ghy door de selve verheven wordt boven de hooghde der aerden ende aerdische dinghen / ende door de selve gheschiedet / dat ghy niet anders en begheert oft wenscht dan Godt / ende sijnen alder-heylichsten wille. In dien 't selve niet en gheschiedt / soo verheft ghy u te vergheefs van die / ende het is meer een bedrogh des duyvels dan een teecken van voordt-ganck. Ten vierden / neemt voor u / hoe ghy voordtaen u leven wilt aen stellen / ende wandelen in den wech der gheboden ende raden Godts.

Den voordt-ganck en is niet alleenelijck gelegen in de meditatie.

Beletselen in den wech der salicheydt.

Het 2. point. Bemerckt ten eersten / wat beletsel u vertraeght in den wech der salicheydt / wat passie / wat creature oft hare liefde. Ten tweeden / oft ghy dit beletsel kondt weyren / ende hoe groote uytsinnicheydt dat het is de selve niet te weyren; neemt over sulckx ernstelijk voor u een particulier ondersoeck te doen / ende de middelen daer toe te gebruycken / die het selve krachtelijck souden moghen helpen. Want voor-waer hy en begheert oprechtelijck sijne ghesondtheydt niet / die alleenelijck wilt ghebruycken onkrachtighe middelen / ende die voor alsulcke door langhe experientie ende ervarentheydt bevonden zijn gheweest. Ten tweeden / aen-merckt in de teghen-woordicheydt Godts / wat eene droefheyt / ende wat eene schande dat het is / te sien betere ende heyligher middelen / oock te konnen smaken soo groote soeticheydt van de volmaecktheyt / ende nochtans dese groote goederen niet te willen verkrijghen / ende dat oft om de begheerte van d'eere / oft om liefde tot eenighe creature / oft om eenen seer korten troost. Stelt dan u herte op uwe wegen / ende siet waer om dese prophecije in u plaetse heeft: Ghy hebt veel ghesaeyt ende luttel ghemaeyt; ghy hebt

Aggæi 1.

gheten

gheten/ende ghy en zijt niet versaedt: ghy hebt ghedroncken / ende ghy en zijt niet droncken ghewor-den; ghy hebt u ghedeckt / ende en zijt niet werm ghewordem; ende die loon heeft vergadert / die heeft dien ghewopen in eene door-gaette borse / voorwaer dit ghesciedt om datter het herte niet ernstelijck toe-ghebrocht en wordt.

Het 3. point. Bemerckt de voet-paden van u huys / ick segghe/uwe wercken van 's morghens tot 's avonts toe / ende bemerckter twee saken inne. Ten eersten / oft ghy voor-ghenomen hebt ter eeren Godts te doen. Ten tweeden / oft ghy oock u voornemen al vol-brenght. Daer-en-boven bemerckt hoe ghy u hebt in teghen-spoedt/te weten/ hoe verduldichlijck ende oodt-moedichlijck. Ten laetsten / stelt in ghescrifte het ghene ghy voor u ghenomen hebt/ende offeret aen de alder-heylichste Drijvuldicheydt door de handen van de alder-heylichste Maghet / ende door den Enghel uwen bewaerder / ende toe-eyghent u-selven gheheelijck aen de Goddelijcke Majesteyt / vernieuwende oock uwe beloften/in dien ghy eenen Religieus zijt. Bemerckinge onser wercké van 's morghens tot 's avonts.

Ghebedt om voordt-ganck te doen.

VVEe my dat mijne pelgrimagie verlenght is, ick hebbe ghewoont met de bewoonders van Cedar, seer langhe heeft mijne siele eenen vremdelinck gheweest: Wy hebben oordeel verwacht, maer te vergeefs, de salicheyt, ende sy is verre van ons geworden. Onse boosheden zijn vermenichvuldight voor u, ende onse sonden hebben ons gheantwoordt. Ick bidde u neemt van 't midden van my de ketene N. ende maeckt dat in mijne duysternisse u licht op-gae, ende dat mijne duysternissen worden als den mid-dach. Hoe langhe sal ick luyaert slapen? Wanneer sal ick van mijnen slape op-staen? Want siet de ghebreckelijckheyt sal tot my komen als eenen Wädelaer, ende d'armoede als eenen ghewapenden man. Maer indien ick rasch ben, soo sal als eene fonteyne mijnen ooghst komen, ende d'armoede sal verre van my vlieden, die mijne slappe handt ghewrocht heeft! Want siet ick arbeyde soo veel jaren te vergheefs, ende gheheel den dach begeere

Psalm. 119. Isaiæ 59. Isaiæ 58. Prov. 6. Schadelijcke traecheydt in den werck der deughden. Prov. 10.

ick ende mijne begeerten dooden my, om dat ick niet kloeckelijck ende stantvastelijck en wercke om mijne salicheydt ende de spijse, die niet en vergaet. Maer wat weder-houdt my, dat ick niet rijck, niet wijs, niet salich en ben, noch dat u rijck in my niet en is? Siet N. o mijnen Godt! ick ben beschaemt voor u: wat uytsinnicheydt is dit van my, dat het my om dit N. oft om dat N. niet en lust te ghenieten soo veel ende groote goederen, ja oock dat het my hier om niet gheoorlooft en soude zijn? In dien ghy wilt, ghy kont my ghenesen. Ick bidde u ghenèest my, ende gheeft my ruste, vervult mijne siele met claerheydt ende verlost mijne beenderen, ende bekleedt my met uwe sterckheydt. Maeckt dat ick zy ghelijck eenen bespreydden hof, ghelijck een fonteyne der wateren, wiens wateren niet en beswijcken, op dat ick mach ghenoemt worden eenen gemackelijken Sabboth, het heylich des Heeren glorieus, op dat mijnen wille niet meer in my ghevonden en worde. Dan Heere sal ick door u vermaeckt worden, ende sult my verheffen bovē de hooghde der aerden, ende ghy sult my spijsen met uwe erveniſſe, ende ghy sult bevrucht worden van de vruchtbaerheydt van u huys.

Isaiæ 58.

Practijcke om te verkrijghen vernieuwinghe der herten.

D'Eerste. Bemerckt in 't kort op de maniere hier vooren verclaert, als ghy eenighen ledighen tijdt hebt, uwe ghebreckelijckheydt ende voort-ganck, soo tot Godt, tot uwen even-naesten als tot u-selven. Maer aen-merckt meest 't gene daer ghy u besonder onder-soeck op doet, ende siet oft in 't selve zijn min oft meer fauten, dan in de voorgaende weke, ende maeckt alsoo uwe rekeninge ende teeckent die indien 't u goet dunct: want veel zijnder die alsoo hunne werckē aen-teeckenen. Aldus schreef den salighen P. Ignatius in een boecksken oock alle de beweghinghen des H. Gheests ende sijn leven.

Besonder onder-soeck sijns selfs.

De tweede. Indien ghy ghevoelt dat ghy niet vrij en voordert, noch ghevoert en wordt met eenige oeffeninghe die ghy voorhanden hebt, oft meditatie, oft lesinge oft ghewillighe penitentie, soo aenveerdt een ander, ja versterckt u oock somwijlen na het goet duncken van uwe overſten

Veranderinge van oeffeninghe.

oversten oft biecht-vader / met eene verbintenisse op eenighe penitentie teghen de onghestadicheydt.

De derde / Overloopt het register / na't welck ghy uwe wercken gheschickt hebt / ende neemt u ghemerck tot volkomen onderhoudinghe van 't selve.

De vierde. Toe-eyghent u voor-nemen aen verscheyden Heylighen / ende offert die met een heylich voor-nemen / ende bevestight die in de teghenwoordicheydt van het H. Sacrament na de communie.

De vijfde. Onder andere siet dat ghy altijdts arbeydt om voordt-ganck te doen in oprechte oodtmoedicheydt / ten tweeden in oprechte liefde / verclarende die liever met der daedt / dan met woorden: ten derden / in de ghemeynsaemheydt met Godt / oft Godts teghenwoordicheydt: ten vierden / in eene suyvere meyninghe; ten vijfden / in de vereeninghe van de alder-heylichste Maghedt. Voort-ganck in oodt-moedicheyt / liefde etc.

Eene andere maniere om sy-selven te vergaderen, ende de Practijcke.

Ick hebbe hier voren gheseydt / dat de vier-voudighe oeffeninghe / die ghestelt was nae de meditatie / hadde verscheyden ghebruyck: soo om 's morghens op te staen / soo om 's avondts slapen te gaen / soo oock om het herte te vergaderen. Indien dan de meditatie hier voren ghestelt u te langh dunckt te wesen / ghebruyckt dese korte maniere.

Stelt u selven in de teghenwoordicheydt Godts / ende bemerckt ten eersten de weldaden / die sijne Goddelijcke mildtheydt u de voorleden weke heeft ghegheven / ende bedanckt hem. Gods weldaden.

Ten tweeden / bemerckt uwe ghebreken / ende sonderlinghe / die door eenighe ghewoonte veroudert zijn / oft ghy voordt gaet oft niet / ende wat u meest op den wech belet / ende doet daer af een sonderlingh onder-soeck. Onse ghebreken.

Ten derden / bemerckt uwe wercken van 's morghens af tot des avondts / ende in dien ghy eenen Religieus zijt / soo schickt die naer uwe regulen ende ordinantien / naer d'exempelen van den Heere Jesus / ende Heylighen. Onse wercke.

Ten vierden / hoe ghy u ghehadt hebt in teghen-spoedt Lijdsaemheydt in tegē-spoet.

 hoe

hoe matelijck / hoe stille/ende voor-siet het ghene u souden mogen over komen/ende versterckt uwen moet daer teghen.

Ten laetsten/schrijft in't korte u voor-nemen oft ordinantien/ende offert die aen Godt onsen Heere.

Het ghebruyck sal moghen leeren / dat dese vier puncten hebben in haer groot profijt ende een korte maniere van een gheestelijck leven. Maer neemt waer/ dat elck van die maeckt op haer-selven eene oeffeninghe / ende daer om bedeylt dat gheheel oock in veel deelen. Maer als ghy u door dese practijcke sult vergaderen ende uwe begheerten vernieuwen/in-dient u belieft/soo siet aen de beelden hier na ghestelt / die over een komen met dese vier capittelen; ick hope dat u die een geestelijck behulp sullen gheven.

Schiet-

Schiet-Ghebedekens.

ICk hebbe u in geheel mijn herte versocht, en verdrijft my niet van uvve gheboden. Psal. 118.

Ick hebbe den vvech der vvaerheydt verkoren, ick en hebbe uvve oordeelen niet vergheten. Ibidem.

Siet ick hebbe uvve gheboden begheert, maeckt my levende in uvve gherechticheydt. Ibidem.

AEN-MERCKINGHE OP HET XXVI. BEELDT.

1.Thess.5. **Danckt Godt in alle dingen/want dit is sijnen wille.**

NA de meditatie [A] bedanckt Godt voor sijne on-tallijcke wel-daden aen u bewesen voor [B] de scheppinge, [C] verlossinghe, [D] Sacramenten, [E] gave des gebedts, [F] deughden [G] Heylighe in-spraken. Aenmerckt ende danct Godt, dat hy u door den goeden Enghel [H] beschermt teghen de laghen des [I] duyvels, ende bewaert van soo veel [K] perijckelen, sieckten, verscheuringhen, tooverijen, bedervingen ende on-gevallen van water ende vier. Maer wat sult ghy Gode voor soo veel goedts weder-gheven? Bedanckt Godt, sonderlinghe om dat hy u met soo langhe verduldicheydt heeft verdraghen, die anderssins met de duyvelen ende [L] Godde-loose soudt verloren ghegaen hebben. Laet dan [M] u herte alleenlijck in Godt ende sijnen wille ruste soecken.

XXII

26

Het IV. Capittel.

Oeffeninghe van danck-segghinghe.

Ick hebbe in 't voorgaende Capittel in't kort uyt-gheleydt eene vier-voudighe oeffeninge/ laet ons nu in het langhe vervolghen teghelijcks deel van de selve.

Het 1. voor-bereydtsel. Stelt u-selven in de teghenwoordicheydt Godts en van sijn hof: ende gaet met eene groote begheerte; maer nochtans met schaemte/ by de chooren der Heylighen / die Godt loven.

Het 2. voor-bereydtsel. Begheert van den Heere / dat hy u gratie gheve / dat ghy hem mooght dancken: begheert van sijn hof/ dat sy hun gheweerdighen/ uwen lof by den hunnen te voeghen.

Het 1. deel. Danckt Godt voor sijne wel-daden.

Ten eersten/ voor de wel-daden ghegheven aen de menschelijckheyt van onsen Heere Christus/ te weten: dat die ghevoeght is gheweest met het Goddelijck woordt: ten tweeden / dat hy 't hoofdt is van de Enghelen ende menschen: ten derden / dat in hem is alle volheydt der gratien / wijsheydt / wetentheydt ende heylicheydt. *Dancsegginghe voor de weldaden gegeven aen de menschelijckheydt Christi.*

Ten tweeden/ voor de wel-daden ghegheven aen de Heylighe magheydt Maria / dat sy is de Moeder Godts: ten tweeden/ dat sy is sonder smette van eenighe sonde: ten derden / dat sy beghift is met de meeste gratie: ten vierden/ dat sy met de meeste glorie verheven is boven alle Heylighen/ ende Enghelen Godts. *Voor de weldadē vāde alder heylichste Magheydt.*

Ten derden / voor de wel-daden aen de Enghelen ghegheven / voor hunne scheppinghe / verkiesinghe ende vol-herdinghe / glorie ende weerdicheydt van officie. *Weldadē der Enghelen.*

Ten vierden/ danckt Godt voor de weldaden aen de Heyligen ghegheven/ dat hy hun geroepen heeft tot de volmaecktheyt: ten tweeden/ dat hy hun met soo veel deughden heeft verciert: ten derden/ dat hy hun met mirakelen heeft vereert: ten vierden/ dat hy hun met glorie beghift: ten vijfden ende ten

laetsten/

laetsten / dat hy door hunne tusschen-sprekinghe seer veel dinghen heeft ghegheven.

Weldadē der rechtveerdīge. Ten vijfden / danckt voor de wel-daden / die hy de rechtveerdighe gheeft: want hy verdraeght hunne on-vol-maecktheden / hy supvertse ende verlichtse met wetentheydt / hy ontsteecktse met liefde / hy treckse van't quaedt / ende verlostse van de tribulatien / ende verleent hun eene salighe doodt.

Der sondarē. Ten sesten / danckt hem voor de sondaren: ten eersten / om dat hyse verdraeght: ten tweeden / om dat hyse goedertierlijck roept tot de penitentie: ten derden / om dat hy hun tijdelijcke dingen verleent: ten vierden / om dat hy hun noch dick-wijls salicheydt gheeft in de doodt.

Der H. Kercke. Ten sevensten / voor de weldaden gegeven aen de H. Kercke: ten eerstē / dat sy Christus heeft voor haer hoofdt ende Bruydegom: ten tweeden / dat sy van den Heyligen gheest wordt gheregeert: ten derden / dat sy alleene heeft de sekere ende waer-achtighe leeringhe: ten vierden / dat sy heeft de Sacramenten: ten vijfden / de ghenoeghelijcke verscheydenheydt der ordenen.

Uwe eyghen wel-daden. Ten achsten / bedanckt Godt voor de wel-daden / die hy insgelijcks aen u als alleen ghegheven heeft / voor de wel-daet der scheppinghe / nature / der fortuynen / ende meest voor de wel-daedt der mensch-wordinghe / verlossinghe ende gave der gratien / des gheloofs / hope ende liefde / des ghebedts / etc. dat Godt eenen Enghel gheschickt heeft tot uwe bewaringhe: want hy heeft u sijne Enghelen bevolen / om dat ghy by ghevalle uwen voet niet en soudt stooten teghen den steen: ende dat hy dien niet alleenlijck ghegheven en heeft aen u / ende iegelijcken mensch / maer oock alle Landen / Landtschappen / Vergaderinghen / Prelaten; om dat die ons sonden regeeren nae sijnen alder-H. wille. Overleght wel ten eerstē / de gratie des doopsels / der penitētien ende roepinghe. Ten tweeden / hoe veel menschen datter verloren gegaen zijn / (daer hy u bewaert heeft) eer sy tot het doopsel quamen; hoe veel datter naer het doopsel door eene on-voor-sienighe doot sonder berouw der sonden ghestorven zijn. Aen-merckt

Psal. 90.

hoe

hoe veel teghen spoedt in dese wereldt is / ende hoe veel oorsaecken van wercken der bermhertichheydt dat ghy hebt; ende ghy sulter voorwaer soo veel sie / als ghy vinden sult ellenden / waer af den alder-goedertierensten Godt u verlost heeft: Ten derden / noot alle Heylighe Enghelen / ende alle creaturen / om dat sy met u Godt souden loven voor de onghe-meten wel-daden / die hy u gheeft / hoe wel ghy de selve niet een verdient. Ten vierden / offert hem u herte / ende alle uwe woorden ende wercken met een seer danckbaer herte.

Het 2. deel. Bemerckt hoe grootelijckx ghy Godt moet bedancken voor de gave des gebedts. Want hy heeft gewilt / dat alle dingen tot ons door't ghebedt souden comen: nochtans Godt en heeft ons ghebedt niet van doen / maer hy bekeert dat voor ons tot menigerhande profijten. Ten tweeden / datmen door't selve met Godt mach spreken / ende soo dickwijls als men wilt in-ghelaten wordt tot den throon van soo groote Majesteyt. Ten derden / om de werckinghen des ghebedts: want ten eersten het raeypt Godts gramschap; want de Schrifture seght: Moyses heeft gebeden den Heere / ende hy is te vreden geworden: ten tweeden / het verwerft vergevenisse der sonden: Ick hebbe u alle de schult quijt gescholden / om dat ghy my gebeden hebt: ten derden / het verlost van perijckelen ende quaedt; alsoo verjaeght Ezechias Sennacherib: ten vierden ende ten laetsten / het verkrijght alle lichamelijcke ende geestelijcke dinghen / die den mensche nut zijn.

Danck-segginghe voor de gave des ghebedts. Exod. 32. Matth. 18. 4. Reg. 19.

Het 3. deel. Bemerckt hoe groot de miltheyt Gods tot ons is / die ons soo lichtelijck ende dick-wijls maer een woordt biddende / soo groote dinghen gheeft gelijck het blijckt in veel Heyligen / ende hoe grootelijckx dat het hem mishaeght / als't de Religieusen oock niet en lust behoorlijck het ghebedt te doen / om daer door tot vol-maecktheydt te gheraken / hoe wel hy de selve soo minnelijck daer toe noodt / segghende: Al die begheert / die ontfanght: ende die soeckt / die vindt; ende aen den ghenen / die klopt wordt open ghedaen. Ten tweeden / bemerckt hoe groote goedertierentheydt dat het is /

De mildtheyt Godts.

Godt ver-hoort ons op bequamen tyt. dat den opperſten ende machtighen Godt ſoo ver-ſtropde gebeden niet en verworpt. Ten derden/dat hy door ſijne Vaderlijcke ſorgh-vuldicheydt ons weyghert/'t ghene dat hem dunckt ons ſchadelijck te zijn/ende dat hy ons op den bequamen tijdt ver-hoort: Wat menſch is daer van u-lieden ſeght hy/

Matth. 7. is't dat ſijnen ſone broodt van hem begheert/ſal hy hem eenen ſteen bieden? oft is't dat hy eenen viſſche begheert/ſal hy hem een ſerpent gheven? In dien ghy dan/die doch quaedt zijt wel weet goede gaven uwe kinderen te gheven; hoe veel te meer ſal uwen Vader/die inde hemelen is/goede gaven geven den ghenen/dieſe van hem begheeren.

Het Ghebedt Iesv des Soons Sirach.

Eccli. 51. *Ick ſal u belijden Heere Koninck, ende ick ſal u, mijnen Saligh-maecker t ſamen loven. Ick ſal uwen naem belijden, want ghy zijt my eenen hulper ende eenen beſchermer ghe-worden. Ende ghy hebt mijn lichaem verloſt van de bederveniſſe, van den ſtrick der quader tonghen, ende van de lippen der ghener, die loghenen wercken, ende voor 't aen-ſchijn der ghener, die daer by-ſtonden, zijt ghy my eenen hulper ghe-worden. Ende ghy hebt my verloſt na de menichte der bermherticheyt uwes naems van de brieſſchende, die bereydt waren om te eten, van de handen der ghener, die mijne ſiele ſochten, ende van de poorten der tribulatien, die my om-ringhelt hebben, ende van het verdrucken der vlamme, die my om-vanghen heeft, ende in 't midden des viers en ben ick niet verbrandt ghe-weeſt: uyt de diepte van den buyck der hellen, ende van de beſmette tonghe, ende van de logen-tale, van den booſen Koninck ende van de on-recht-veerdige tonghe. Mijne ſiele ſal tot der doodt toe den Heere loven, ende mijn leven was nakende ter hellen neder-waerts. Sy hebben my van alle ſijden om-ringhelt, ende daer en was niemandt die my mocht helpen. Ick ſach na de hulpe der menſchen, ende daer en was gheen. Ick hebbe ghedachtich ghe-weeſt uwer bermhertichheydt Heere, ende uwe mede-werckinghen, die van den beginne der wereldt zijn, want ghy Heere verloſt de ghene, die u verdraghen, ende ghy verloſtſe van de handen der Heydenen. Ghy*

hebt

hebt op der aerden mijne Wooninghe verheven, ende voor de afvloedende doot hebbe ick ghebeden. Ick hebbe aen-roepen mijnen Heere mijns Heeren Vader, dat hy my niet verlaten en soude in den dach mijnder tribulatien, ende in den tijdt der hooveerdige sonder hulpe. Ick sal uwen naem al-tijdts loven, ende dien t'samen prijsen in de belijdinghe, ende mijn ghebedt is verhoort. Ende ghy hebt my verlost van de verderveniße, ende hebt my uytghetrocken uyt den quaden tijdt. Daerom sal ick u belijden ende lof segghen, ende ick sal uwen naem ghebenedijden.

Practijcke om Godt te bedancken van sijne ghiften ende gaven.

D'Eerste. Boven de ghene, die ghy in 't voor-gaende Boeck hebt, sal dese moghen zijn: in gheschrifte stellen Godts besondere weldaden tot u, ende die beschrijven met woorden vol liefde, ende alsoo David ende de Propheten naervolghen, die voor eene maniere hadden, na dat sy eenighe sonderlinghe wel-daden ontfanghen hadden, daer af een ghedicht oft lof-sanck te maecken. Leert (seght den H. Bernardus) niet luy oft traegh zijn in te bedancken: leert voor elcke weldaet bedancken: bemerckt neerstelijck wat u voor gheset wordt, op dat aen gheene gaven Godts de behoorlijcke danck-segghinghe ontnomen en worde. Ende hoe wel de danckbaerheydt meer met de wercken dan met de woorden bewesen moet worden; nochtans is 't Gode seer aen-ghenaem, in dien wy hem van de weldaden dickwijls loven, ende die dick-wijls over-peysen. Maer in elcke weldaedt moeten vijf dinghen bemerckt worden: ten eersten, de on-eyndelijcke weerdicheydt van den ghever: ten tweeden sijne on-eyndelijcke liefde: ten derden, de uyt-nementheydt van de weldaedt: ten vierden, onse slechticheydt ende verworpentheydt: ten vijfden, Godts on-eyndelijcke mildtheydt. Ende op dat de danck-segginghen behoorlijck souden gheschieden; soo moet men bidden de Heylighe salighe geesten, dat sy hun geweerdigen willen ons te helpen, aenghesien wy niet weerdighlyck ghenoech hem konnen dancken? Daer naer moet men alle creaturen nooden ende wederom giften offeren. De eerste is: Den Heere voor uwen Godt ende Heere kennen, ghelijck

Aenteeckeninghe van onse bysondere weldaden.

Bernard.

Hulpe der Heylighen.

Genes. 28. ghelijck Jacob: In dien/seyde hy/ Godt met my sal ghe-weest hebben / ende my bewaert hebben op den wech/ langhs den welcken ick wandele / soo sal den Heere my tot eenen Godt zijn. Hier toe dient een op set maken van sy-selven noyt iet toe te gheven / aen-ghesien dat wy het Gode al schuldich zijn/die alle dingē in alles werct. Ten tweeden/voor hem nemen Godt te dienen om niet/ ende niet om u profijt. Ten derden/ hem alle uwe werckē/ arbeydt/ende u selven gheheel op offeren/tot alle 't ghe-ne/dat sijne eeuwighe wijsheydt ende Vaderlijcke voor-sienicheydt goedt duncken sal / 't zy voor-spoedt oft te-ghen-spoedt. Alsoo singht den Koninckljcken Propheet

Psalm. 115. voor-segghende: Wat sal ick den Heere weder om ghe-ven voor al dat hy my ghegheven heeft? Den kelck der salicheydt (hoe wel bitter) sal ick nemen/ende den naem des Heeren aenroepen. Mijne belosten sal ick den Heere betalen (oock met het leven selve) want kostelijck is in des Heeren aen sicht de doodt van sijne Heylighen / om dat sy voor hun-selven ende de wereldt sterven.

De tweede. Ende gelijck wy de voorleden jaren over-eysen in de bitterheydt onser sielen, alsoo moeten wy hem oock bedancken voor de vergevinghe van de groo-te sonden.

Liefde tot on-sen naesten. De derde. Soo dickwijls als wy eenige weldaet van Godt hebben ontfanghen/ aen ghesien wy hem niet en konnen weder gheven eenich wel-daet / laet ons onsen naesten eenich soo danich doen/ in dien het selve kan gheschieden. Daer om begheerde den Heere dat hem souden ghegheven worden de thienden van al 't 't gene/ dat de Israeliten besaten / ende hem toe ghe-eyghent worden d'eerste ghebořene Volght dat na/ende uwe sie-

Prov. 11. le die hem ghebenedijdt/ sal vet worden. Want de vloe-den der gratien komen weder om ter plaetsen daer sē uyt-gaen om weder om te vloeyen.

Schiet-

Schiet-Ghebedekens.

Anghesien de danckbaerheydt Gode soo aengenaem is / soo schijnet dat de heylige mannen ende Prophesen hun in gheene sake meer gheoeffent en hebben dan in danck-segghinghe: hier om en doet David by-naer niet anders in geheele Psalmen: maer neemt nochtans eenighe veerskens bequaem tot soo heylighe oeffeninghe der danckbaerheydt.

Sijnen name zy ghebenedijdt in der eeuwicheydt. Psal. 71.

Maeckt den Heere groot met my, ende laet ons sijnen naem verheffen met malckanderen. Psal. 33.

Vervult moet worden mijnen mondt met love, op dat ick mach singhen uwe glorie, ende gheheel den dach uwe grootheydt. Psal. 70.

Ghebenedijdt mijne siele den Heere, ende al dat binnen my is sijnen heylighen naem. Psal. 102.

AEN-MERCKINGHE OP HET XXVII. BEELDT.

Onder-soeckt uwe ghebrecken / ende doet neer-sticheydt om de sonden uyt te roeyen / ende de deughdt te planten.

Wt-roeyinge der sonde.

ONdersoeckt [A] uwe conscientie, ende eysch van de selve [B] rekeninghe voor [C] den Rechter Christus. Stelt u voor oogen [D] Godts gheboden, ende [E] uwe regelen: siet hoe [F] den duyvel u beschuldicht, ende hoe luttel [G] goedts ghy hebt ghedaen, vertreedt [H] de sonde, ende siet hoe ghy die soudt moghen vlieden: kapt af den on-salighen [I] boom der sonden, ende greffiet de [K] nieuwe deught. Daerna [L] bevecht dat [M] ghebreck met sonderlinghe sorge ende ondersoeck, ick segghe dat ghebreck, dat u meest van het onder-houdē van de [N] thien geboden ende [O] uwe regelen (dat is in den wech Godts) achterwaerts houdt. Zijt vvacker tot alle [P] occasie vā victorie, ende aen-merckt dat den eersten trap der [Q] deught den moeyelijckstē is, den tvveeden lichter, den derden den alder-lichtsten.

Het

XXIII 27

Het V. Capittel.

Van het ghemeyn Ondersoeck.

DIt Capittel houdt in de maniere van te doen een ghemeyn ondersoeck / 't welck even-eens ghelijck ick ghesepdt hebbe ghedaen moet worden / als oft ghy moest rekeninghe van uwen voor-leden tijdt gheven voor Godt / voor de Enghelen / ende voor uwen vijandt; Ende dit wordt bedeylt in vijf deelen.

Het eerste is / danckseggħinghe voor alle ontfanghen wel-daden.

Het tweede is / versoeckinghe van gratien om de sonden te bekennen ende te versoeyen.

Het derde / ondersoeck sijns selfs, beginnende van het laetst-leden ondersoeck / ende onder-soeckende / soo veel als 't doenlijck is / de ghepeysen / woorden ende wercken na de thien gheboden / ende in dien iemandt religieus is / oock na sijne regelen.

Het vierde / versoeyinge der ghebreken ende sonden / verweckt door verscheyden bemerckinghen.

Het vijfde / een voor-nemen / door 't welck iemandt schickt voortaen sijn leven beter aen te legghen: waer toe profijtelijck sal zijn eerst te voor-sien wat men sal moeten doen oft lijden / ende sijn herte tot beyde ghereedt maken.

Oeffeninghe van een ghemeyn Ondersoeck.

HEt 1. point. Bemerckt ten eersten om hoe veel redenen dat het betamelijck is onsen Schepper ende wel-doender te dancken. Ten tweeden / siet opwaerts / ende ghy sult aenmercken dat de Heyligen niet anders en doen. Ten derdē / siet nederwaerts / ende ghy sult hooren dat de verdoemde niet anders en roepen dan ondanckbaerheydt / ende eeuwighe vermaledijdinghen teghen d' oneyndelijcke goedtheydt. Ende siet nu wie ghy wilt ghelijck zijn. Ten vierden / siet met hoe kleynen sake ghy voor sijne soo groote weldaden kondt vol-doen / ende verheft de stemme uwer herten met alle de chooren der Heylighen ende Enghelen / ende doet u best om met gheheel u herte te loven onsen Heere ende Godt / ghelijck in 't langhe ghesepdt is in 't eerste Capittel.

Danckbaerheydt tot Godt.

Duysternisse des verstants. Het 2. point. Bemerckt met hoe groote duysternissen wy bevanghen zijn / hoe veel dolinghen dat de werelt om-winden / die d'alder-wijste menschē brenghen tot seer leelycke sonden ende uytsinnicheden. Ten tweeden / hoe veel Heyligen om eenige verborgen sonden in swaere peryckelen gevallen zijn. Ten derden / dat wy daerom onseker zijn / oft wy liefde oft haet weerdich zijn. Hier uyt bemerckt met hoe groote oodtmoedicheydt ende ghestadicheydt dat men aen Godt den Vader moet bidden / dat hy onse memorie wilt bevestigen: aen Godt den Sone / dat hy ons verstandt wilt verlichten: ende boven al aen den H. Gheest / dat hy ons wilt gheven eenen wille om de sonden te versoeyen.

Eccl. 9.

Suyveringe der siele. Het 3. point. Bemerckt de voet-paden van uwen huyse / ende gaet in de slaep-kamer uwer herten / ende siet hoe noodelijck dat het is dese te suyveren. Ten eersten / van doodelijcke wondē / ende daer uyt worpen de doodt-vijanden / in-ghenomen hebbende den throon / in den welcken den alder-goedertierensten onsen Salich-maker Jesus hem gheweerdighen soude te sitten / ende by ons komen met den Vader ende den H. Gheest / ende eene wooninghe by ons maken. Eñ in dien ghy aen-merckt met hoedanige neersticheyt ghy begeert suyver te hebben 't ghene dat ontrent het lichaem is / ghy sult lichtelijck bevroeden / wat men sal moeten doen in de siele / die in weerde hemel ende aerde te boven gaet.

Droefheydt om het verlies van het eeuwich goedt. Het 4. point Bemerckt hoe droeve hy is / die schade lijdt / oft die verliest sijne ouders / kinderen / goederen / eere / jonste oft ghewin: ende weet dat hy veel droever moet zijn / die verloren heeft het eeuwich ghewin / de gratie Godts / eñ sijne jonste. Ten tweeden / hoe droef hy behoort te zijn / dat hy een mensch zijnde / vertoornt heeft eenen soo grooten Godt ende goedertieren Vader / dien hy quaedt voor goet weder-ghegeven heeft. Ten vierden / siet van waer het vervallen ende vertragen in Godts dienst ghescliedt / ende ghy sult aen-mercken / dat het komt door ghebreck van oprechte droefheyt / daerom oeffent u meest in de selve.

Voor-nemen van beteringhe. Het 5. point. Neemt vastelijck voor u / in de teghenwoordicheydt van Godt ende sijne Enghelen / de ghe-

ghebreken te schouwen / sonderlinghe de ghene die ghy arbeyt te verbeteren in't besonder onder-soeck: ende siet hoe ghewichtich in alle saken is een vast voor-nemen. Ende bemerckt hoe dat wy sien dat de gene die voor hun nemē met een vast opset te schouwen het gheselschap/ oft het by-wesen van hunnen vijandt/ende t'ontgaen het perijckel des lichaems/ nauwelijck daer toe konnen ghebrocht worden dat sy hunne meyninge souđē af-gaen. De voor-nemens ende beloften die men doet / worden in dry manierē vast ghemaeckt: 't en eersten/ghelijck alsulcke ghedaen worden in de tegenwoordicheydt van andere/ soo doetse voor d'Enghelen ende Heyligen Godts/ ende aen-roept uwe Patroonen. Ten tweeden/ghelijck daer een boete wordt toe gestelt: soo moet ghy dan oock schicken in-dien ghy in faute valt/ eenige ghewillighe kastijdinghe aen te nemen. Ten derden/ is't profijtelijck de selve aen andere te kennen te gheven / sonderlinghe aen den Biecht-vader/ om dat ghy oock versterckt soudt worden door menschelijck opsicht.

Ghebedt om hem t'onder-soecken, besluytende de X. Gheboden.

VErlicht Heere mijne ooghen, op dat ick tot gheenen tijde en ontslape in de doodt, noch in de sonde en ruste, op dat mijnen vijandt noyt en segghe: Ick hebbe hem verwonnen. Komt waerachtich licht, die alle menschen verlicht, verdrijft de duysternissen mijnder herten, op dat ick u mach sien, na wien ick hake. Mijne siele heeft u in den nacht begheert, ghy weet het, tot dat den dach aen quam, ende de schaduwen neder ghinghen, ende ghy, die ghenoemt zijt den op-ganck soudt verschijnen in mijn herte, gaet voor my om te wijsen den wech des daechs in de colomne der wolsken, ende in desen nacht in de colomne des viers, want sonder u zijn wy in't midden ons levens in de doodt; sonder u zijn wy als dolende schapen; sonder u zijn wy blindt, ende en weten den wech niet, daer wy in souden wandelen. O eeuwighe VVaerheydt, verstroyt de donckerheydt mijnder hertzen, op dat ick tusschen soo veel verscheydentheden Psal. 12.

heden des Wechs ende van dit leven, hy u mach komen, om Wiens Wille ick leve, ben ende versuchte.

Bekentenisse der sonden. 2. Esdr. 9.

1. Siet ick stae heden voor u, mijnen Godt, ende ick Worde beschaemt, ende schame my mijn aensicht naer u op te heffen: Want mijne boosheden zijn vermenichvuldicht boven mijn hooft, ende mijne misdaden zijn gheWassen tot den hemel toe, maer ick stae voor den Vader als eenen sone; voor mijnē Advocaet als eenen misdadighen; voor mijnen Verlosser als eene slave; daerom verheffe ick mijne ooghen, mijn herte, ende mijne hope, op dat ghy mijne sonden soudt genadich Worden, ende uyt-Wisschen alle mijne boosheden. Bekeert my ende ick sal bekeert Worden, Want ghy zijt mijnen Heere ende Godt. Maeckt dat ick ghedachtich mach Wesen, van Waer ick ben uyt-ghevallen, ende dat ick penitentie ende d'eerste Wercken mach doen. Ick hadde u mijnen Schepper moeten beminnen uyt gheheel mijn herte, ick hadde al 't selve met u moeten Willen ende niet Willen, ende op u alleen betrouWen, ende u ghelooven. Maer eylaes! mijn herte is ghedeylt gheWeest, ende ick hebbe 't vleesch ghestelt als mijnen arm, ende ick ben tot niet ghebracht, ende ick en hebbe niet gheWeten dat ick op u alleen konde ende moeste steunen, lenen, ende verroeren, noch my oyt om uwen 't Wille schamen, oft ondersoecken 't ghene dat boven my is, maer verootmoedicht Worden onder uWe machtighe handt. Ten tWeeden, gelijck mijn herte is ghegaen na de ijdelheden, alsoo heeft mijne tonge oock ontsteken het rat mijnder gheboorten, ende die behoort hadde te Wesen het hout des levens, om u te loven; van u te spreken o alle mijn goet, heeft my ende andere ghegheven een oorsake des doodts.

Ierem. 31.

Apoc. 5.

Ierem. 17.

Iacob. 3.

Schwaernisse der tonghe. Ibidem.

2. O salich ende vol-maeckt, die met sijne tonghe niet gesondicht en heeft Want die meynt dat hy Godtvruchtich is, niet temmende sijne tonge, de Godtvruchticheyt van desen is ijdel. O seer gheluckich is hy, die u sijne beloften volkomelijck heeft voldaen, die sijne lippen hebben onder-scheyden!

3. Ende och oft ick in u mijn vermaeck hadde ghehadt, ende hadde onder-houden den lustighen Sabbath, vierich zijnde in uWe diensten, ende mijne lippen haer hadden verheught, als ick u sangh,

*u sangh: ick soude met de stemme ghesonghen hebben, ick soude
met den gheest ghesonghen hebben, om dat ick vermaeckt soude
worden in de stemme uwes lofs: want ghy soudt uwe aerde be-* Psal. 64.
*socht hebben, ende soudt die gheheel vochtich gemaeckt hebben,
ende ghy soudt hebben vermenichvuldicht die rijck te maken.
Den vloedt Godts soude vervult zijn met wateren, ende mijne
tranen souden gheweest zijn den Wijn der Enghelen: ghy soudt
gheben: ... hebben de kroone des jaers van uwe goedertieren-
heydt, ende uwe velden, de krachten mijnder sielen souden ver-
vult hebben gewéest met vruchtbaerheyt, ende de schoone plaet-
sen der woestijnen souden vet ghewörden zijn, ende de valeyen
souden overvloedich ghewéest hebben van terwe, van terwe der
uytverkorene, ende ghy soudt my met Wijn bevesticht hebben in
de heylighe offerande der Missen, met den Wijn der uytverko-
rene, den Wijn die maechden voort-brenght.*

4. Dan soude het my eene spijse gewéest hebben uwē wille te Ghehoorsaemheydt.
*doen, dat is, van mijne overste, ick soude hun om uwē wille vlij-
tichlijck ende volherdichlijck ghehoorsaem ghewéest hebben,
noch ick en soude in geene kleyne saken met eenen herden necke
ende een onbesneden herte den H. Geest niet weder-staen hebbē;
wāt sy en bevelēt my niet, maer uwē geest die door hun spreeckt,
want ghy hebt gheseydt: Die u hoort, hoort my. In dien ick dit* Luc. 10.
*hadde ghepeyst, hoe gheerne soude ick hun eere, liefde, ende alle
andere dinghen bewesen hebben, als zijnde uwe stadt-houders;
aengesien sy waken, als die rekeninge sullen gheven voor mijne* Hebr. 13.
*siele. Maer ick soude my aen mijne ondersaten oock ghegheven
hebben als aen u, ick soude besorcht hebben hunne nootsakelijck-
heden; ick soude verduldichlijck hunne kranckheden ende la-
sten gedragen hebben, wel wetende, dat het minste dat ick aen
een van de minste doe, aen u doe, o mijnen Godt ende mijnen al.* Matth. 25.

5. O hoe grooten aen-porringhe moet dit zijn, dat ick nie- Liefde / ende vrede met een-ieghelijck.
*mandt soude hinderen met een nijdich ghepeys, oft schamper
woordt, oft met der daedt: maer vrede soude houden, soo verre
als't doenlijck is, met een-ieghelijck, den vrede Christi, die alle
sinnen te boven gaet! want wy zijn uwe kinderen, die uwe*

Matth.5. *sonne laet opgaē op de goede ende quade. Ende in dien ick alleenlijck sal beminnen mijne vrienden ende wel-vaert, siet dit doen de Heydenen, ende oock de beesten: maer quaedt met goedt te verwinnen, dit staet door uwe gratie toe uwe kinderen, ende mijnen eenighen wensche is, dat ick onder hun soude moghen ghetelt worden.*

Suyverheyt. *6. VVant ick hope dat ick in't laetste oordeel voor soodanich bekent sal worden, ende daer om wille ick verre van my doen alle vuyle ende aen-lockende begheerten, op dat ick u op eenigen tijdt met een suyver herte mach sien, ende teghen mijn oft mijns naestens lichaem niet en soude sondigen, maer dat ick door eene seer neerstige bewaringe der ooghen ende sinnen mach verdrijven de vierige pijlen, die gloeyende zijn van dat vier, dat totter doodt toe verslindt, ende ontheylight alle heylighe dinghen. Schept* Psal.50. *in my mijnen Godt een suyver herte, ende vernieuwt in mijn binnenste eenen oprechten gheest, keert van my hooveerdije, die ghy door u rechtveerdich oordeel straft met onkuyscheydt, op dat ten minsten den mensche alsoo soude veroetmoedicht worden, ende sy-selven bekennen: want hy was den mensche gelijck, die* Iacob.1. *sy-selven bemerckt hadde in eenen spiegel, ende hy is wech ghegaen, ende heeft vergheten hoedanich hy was.*

Matinghe der begheerlijckheyt van goede. *7. Ick bidde u bluscht dese begheerlijckheydt in uwen dienaer, ende insghelijcks oock de ooghen, op dat ick niet (ontsteken zijnde met de begeerlijckheydt, die den wortel is van alle quaet) en soude nemen, oft verborghen ander lieden goedt, ende hun schade doen, die na u ghebodt het mijne behoorde te gheven; ick die begheere ghetelt te wesen onder de salighe, ende arme van gheeste, ende die liever alle dinghen heb te verlaten, dan u, (die mijnen al zijt) te verliesen.*

Schouwt den achter klap. *8. Ende ick wete wel, dat aen uwe Majesteyt dese begheer-* Prov.8. *lijckheyt mishaeght, maer veel meer eenen dobbelen ende leugenachtighen mondt (want ghy mijnen Godt zijt de waerheydt) ghelijck ghy oock verbiedt onsen naesten met de tonghe te slaen, sijne fame te verdonckeren ende te oordeelen eens anders knecht. Van dese dinghen, bidde ick u mijnen Salich-maker, behoedt*

my,

my, want ick wete wel dat hy u wreedelijcken wondt, die sijnen broeder soo steeckt: hy pijnight u, die den selven bedruckt ende versmaedt, dien ghy gheweerdicht hebt met soo grooten prijs te verlossen.

9. *Och oft ick uwe Majesteyt met dese saken noyt vertoornt en hadde! ick en wete niet o mijnen Godt, mijnen Schepper, mijnen Verlosser, hoe ick u soo vergheten hebbe, die altijdts mijns ghedachtich zijt, mijns die niet en ben: want alle volcken zijn voor u oft sy niet en waren, ende worden niet ende ijdel geacht. Och oft my iemandt gave een fonteyne der tranen, op dat ick dach ende nacht soude weenen; want ick hebbe u fonteyne des levenden waters verlaten, ende ick hebbe in den hemel ende voor u ghesondicht, voor u, die aen dry vingheren hanght de wereldt, ende hebt alle onse wercken in ons ghevrocht! Voorwaer veel wateren mijnder sonden en hebben uwe liefde niet konnen uytblusschen, die ghy u gewerdicht hebt met soo veel ende soo groote weldaden, ende sonderlinghe in uwe paßie te verklaren. Ghebenedijt moet ghy Heere mijn Godt zijn in der eeuwicheyt, want ghy zijt goedertieren ende bermhertich over mijne quaedtheydt, ende ghy en hebt my niet ghedaen na mijne sonden, maer na de menichvuldicheydt uwer bermherticheydt. Maer nu hebbe ick mijne voeten ghewasschen, ick en sal die voortaen door uwe gratie niet meer vuyl maken; want gewassen zijnde door u bloedt, en sal ick my niet wederom besmetten noch u wederom voor my cruycen, o Christe Iesu: maer ick sal my neerstelijck wachten, datter niet aen uwe alder-suyverste ooghen in my en mishaghe: ick sal voor u wandelen; ick sal eenenieghelijcken om u beminnen, ende al het ghene dat uwen alderheylichsten wille sal bekennen, sal my seer aengenaem wesen, ende ick sal't van uwe Vaderlijcke handt ontfanghen: want ick begheere voor u te leven, voor u te sterven, o mijn leven, o mijne salicheydt, o mijne blijdschap. Dit bekenne ick heden voor u, ende gheheel u hemelsch hof, ick neme 't selve hof tot ghetuyghe mijnder begheerte, ende tot hulpe mijnder kranckheydt, tot uwer glorie. Amen.*

Berouwt. Isaiæ 40. Luc. 15. Isaiæ 40. Isaiæ 26. Cant. 8. Voor-nemen van beteringe.

Practijcke om te doen een ghemeyn onder-soeck.

D'Eerste. Begint na het onder-soeck wederom sorch-vuldelijck te wandelen voor den Heere uwen Godt / ende vernieuwt u voor-nemen ten minsten alle uren.

De tweede. Ja ghy sult op elcke ure kortelijck konnen uwe siele onder-soecken by-na op de selve maniere.

Voor eenen Vader des huysgesins. De derde. In-dien ghy een Vader des huysgesins zijt / maeckt dat u huysghesin oft in 't ghemeyn oft elck in 't besonder dit onder-soeck doet. Want alsoo sullen sy wederom tot hun herte komen ende den Heere versoenen voor hun ende u huysghesin ; het welck Godt dick-wijls door syn rechtveerdich oordeel kastijt om de boosheydt van eenen / ghelijck hy dat om de Godtvruchtigheyt van eenen knecht heeft ghebenedijt / soo de Schrifture van Jacob verhaelt / om wiens wille hy het huys van Laban heeft rijck ghemaeckt. Genes. 30.

De vierde. Bemerckt dat dit ondersoeck ghebruyckt kan worden op de maniere van mediterẽ van de welcke Gerson aldus schrijft : Ick kenne eenen persoon / die niet luttel daer door en heeft ghepositeert / dat hy sy-selven neerstelijck aen sach / als een arm ende allendich mensche / ende klimmende met syn herte na dẽ hemel vede / de dese dinghen van elcken Heylighen. Volght van soodanighen armen na / ende toont de siecken ende wonden uwer sielen aen den Heere ende syne Heyligen / ende bidt om hulpe. Lib. de mõte contemplationis.

De vijfde. Om dat men breeder spreken moet van het besonder onder-soeck / staet dit hier alleenelijck gade / dat het dickwijls goedt is / sonderlinge voor de bekommerde / dat sy het selve doen met het ghemeyn onder-soeck.

Practijcke van 't besonder onder-soeck.

Men klimt allenghskens tot de deught. AEngesien dat men maer met trappen en komt tot de volmaecktheyt / soo sal men hier moetẽ uyt-legghen een besonder onder-soeck / genaemt examen particulier /

culier/het welck seer van den salighen Pater Ignatius ghepresen is gheweest. Ende dit is/ als iemant met eene besondere neerstichepdt/ ende (om wel te segghen) met eenen strijdt hem begheeft om elck ghebreck in't beson-der te verwinnen / ende de deughden allenghskens ende traps - ghewijse te verkrijghen / waer toe door Godts gratie de na volghende stieringhe helpen sal. Maer op dat iemant de selve elck in 't besonder profijtelijck soude ghebruycken / eer hy eenen sonderlinghen strijdt teghen eenich ghebreck aen-stelt (ghelijck S. Bernardus vermaent) soo moet den menschе sy selven kennen/ende weten tot wat goedt hy uyter naturen meest geneghen is/oft tot wat quaet; met wat oeffeningen hy meest sal ghevoordert worden/ ende met wat gebreken lichtelijcker bedorven worden ; wat loon oft straffinghe hy voor dese moet verwachten / hoe veel hy daghelijcks voorwaerts oft achter waerts gaet / ende met hoe grooten vernuftheydt hy arbeydt het voor-leden quaedt te beweenen/het tegenwoordigh te schouwen/ende het toekomende te voor-komen; met hoe grooten stantvastichheydt der herten hy arbeydt weder-om te krijghen het verloren goedt/te bewaren ende vermeerderen het gene dat hy heeft. Hier door sal hy tot sijns selfs kennisse komen/welck de Philosophen ende alle Heyligen soo seer hebben ghepresen / ende hier inne sonderlinghe ghelegghen is / dat wy bekennen de ghebreken onser sielen. Waer toe oock sal moghen helpen den boeck van sinte Bernardus van de Bemerckinge ende van het Inwendich huys; ende van S. Bonaventura tot de Novitien; van Seraphinus Firmanus van de Volmaecktheydt der sielen ; ende van Thomas van Kempen / libr. 4. cap. 7.

Bern. de interiori domo.

Kennisse van de gheneghentheden sijns selfs.

Insghelijcks raedt vraghen aen den oversten ende biecht-vader / ende bemercken sijn voor-gaende leven/ onder-soeckende de wortelen van t quaet/ ende van wat saken hy van sijne vijanden som-wijlen is berispt gheweest; oft van sijne oversten dickwijs vermaent. Door desen middele sal iemandt bekennen de sonderlinghste ghebreken sijnder sielen / ende met wat schickinghe oft ordre hy die moet aen-vallen.

De schickinge is dese/dat hy eerst bevechte d'inwendige gebreken/daer andere hun aen stooten/oft die onsen

voordt-

voordt-ganck meest verachterẽ; Maer de ordonantie in de deughden is dese dat iemant hem selvẽ eerst oeffene in de ghene/die meest noodelijck/profijtelijck/gemeyn/ ende vast zijn/te weten: Een suyver voor-nemẽ/handelinghe met Godt/ijver der sielen ootmoedicheydt/ghehoorsaemheydt/maer boven al versmadinge van menschelijcke dinghen ende haet sijns selfs.

Wat ordinãtie men moet houden.

Men moet hier bemercken/in dien wy ons oeffenẽ in de deughdt/dat wy die niet gheheel t'samen en moeten om-helsen/maer dat mẽ allenghskens eerst vã de lichtste moet beghinnen/als by exempel om ootmoedicheyt te verkrijgen/dat hy ten eersten voor hem sie / dat hy sy selven niet en prijse: ten tweedẽ dat hy sijn beste doe om niet te willen ghepresen worden: ten derden/dat hy hem vermijde voor de menschẽ te doẽ/daer hy om soude moghen ghepresen worden: ten vierdẽ dat hy uyt sluyte alle ontschuldinghe: ten vijfden/oock de ghepeysen der hooveerdicheydt ende daer neerstich toe zy: ten sesten / dat hy hem hier inne oeffene/dat hy een-iegelijc hebbe voor sijne overste ende als beter vã hy. Maer verstaet dit alsoo/'ten ware dat iemant in sy selven maer en bevonde een hoofdt oft eenen tack van sulcken ghebreck: want als-dan (ghelijck het klaer is) moet men dien alleenelijck uyt-roeyen.

Hoe langhen tijdt.

Men moet den tijdt ernstelijck ghebruycken om het ghebreck uyt te roeyen/ tot dat wy't verwinnen/oft tot dat wy ten minsten soo seer voorderẽ/dat wy lichtelijck de bekoringhen konnen weder-staen / ende heerlijcke wercken konnen doen; oft in-dien der van de deughde ghehandelt wordt/tot dat wy de selve in alle ghevallen lichtelijck konnen oeffenen.

Neersticheyt om eenich besonder ghebreck te verwinnen.

Maer aen-gesien na het seggen van Cassianus ende den H. P. Ignatius dat men alle oeffeningen/ghebeden ende ghepeysen daer toe moet schicken/ ten tijde als dit besonder ondersoeck gheoeffent wort / om een ghebreck alleen te verwinnen/soo sullen de by-voeghinghen/ die hier naer-volghen / daer toe seer moghen helpen. Om welcke wel te doen men eenen dach oft twee moest besteden om die te bemercken eñ te wercke te stellẽ/eer mẽ teghen het gebreck eenen sonderlingen strijt aen-neemt.

D'eerste by-voeginge onder dese is/eene vergaderinge van 'tghene dat tot dit ghebreck oft deught behoort/

want

Want den oeffenaer moet voor hem/ selver uyt de schrij-vers vergaderen 't ghene dat de Predicanten dickwijls voor andere doen. Ten eersten/ moet hy aen-mercken/ welck de nature/het teecke/den trappe ende werckinge is van't gebreck/want een-iegelijck moet weten in wat trap dat hy gestelt is/ende wat occasie dat hy heeft om te vallen. Hier toe sullen stoffe geven Peraldus/P. Lessius de Iustitia & Iure in 't eynde/P. Busæus in syne boecken genaemt Viridarium ende Panarium. Den heylighen Bonaventura van den voort-ganck/P. Arias vā de versterbinghe ende andere. Ten tweeden/dat hy remedien tot de selve vergadert. Hier onder worde begrepē werckinghen oft practijcken: als aelmoessen geven/doen dit oft dat goedt werck/ soo dickwijls als men gevallen is. Ten derden/beweghinghen/ 't welck zijn exempelen en gelijckenissen/die het ghebreck naturelijck uyt-drucken/ insgelijcks de leelijckheyt ende moeyelijckheyt der sonde: oock spreucken van de heylighe Schrifture/ eenighe redenen de welcke vertoonen het profijt/d'eerbaerheyt/ ende ghenuchte der deughdt / ghetrocken uyt heylighe schrijvers ende Philosophen: ten lesten / den loon der deughden/ende de straffinghen van Godt toe-gesonden aen de menschen/die dit gebreck onder-worpen waren. Hoedanich het ghebreck is. Remedien teghen 'tselve.

Dese saken sullen moghen met eene goede schickinge ende ordre ghescreven worden/in deser voeghen; eerst moet gestelt worden de nature/leelijckheyt ende d'occasien/die daer zijn oft konnen zijn van't ghebreck. Ten tweeden/eenige redenē tegen 'tselve gebreck. Ten derdē eenige treffelijcke spreucken. Ten vierdē/exempelen vā Christus ende van de Heyligen/etc. Ten vijfden/gelijckenissen. Ten sesten/loonē ende straffingen. Ten sevensten practijcken. Eene van dese is te verkiesen d'alderkrachtichste beweghingen/ ende door de selve sy selven verwecken/stellende hem een weynich tijts voor oogen d'occasien die hy ghehadt heeft oft soude konnen hebbē van de sonde oft deught d'eene aen-nemēde en d andere verworpende: want alsoo sal hy hebbē minderē strijt ende af-keer / door dien dat als hy sy selven dese occasie sal voor houdē/dat hy als-dan oock t'samen sijnen wille sal oeffenen ontrent de deught/om die te begeeren/en ontrent de sonde om die te versoeyen. Daer na moet hy hem in't besonder gereet maken om lichter wercken te Beroerlijcke om sy selven te verwecke.

vol-

vol brenghen/om eenen mordt door de victorien te verkryghen. Ten derden moet hy hem oeffenen in de werckinghen die swaerder ende nader zijn. Ten vierden / de ghene die noch voorder zijn/welcke den duyvel met eene groote loosheyt placht te raden dat men eerst en voor al soude doen/als by exempel/om de martelie te wenschen/ op dat hy ons hier door soude op blasen en ydel laten/ ende daer naer beroert maken met mindere wercken. Het is nochtans seer profytelijck met d'eerste occasie die daer te voren komt kloeckelijck stryden/ is't datter geen occasie voor en komt/de selve te soecken (uyt-genomen de sonde van onkuysheyt/wiens alle occasie ende ghedenckenisse moet gevloden worden.) In dien datter van de andere saken geen occasie en wordt gevonden/soo moeten wy die op sekere plaetsen en tyden ons voor houden/ ghelijck ick ghesendt hebbe. 'Twelck neerstelijck moet aen-ghemerckt worden/want hier uyt komt eene groote vrucht/als wy voor den strydt beginnen/en met voorsichticheyt ons tegen het toe-komende onweder behoeden.

Voorsichtichheydt teghen den toekomenden strydt.

De tweede bevoeghinghe. Den oeffenaer moet dickwijls bemercken (behalven dat hy dort alle dage ontrent den noene ende 's avonts in't onder-soeck) synen voortganck en beswijckinge/als by exempel dat hy alle weke oft maendt/op eenighen sekeren tijt bemerckt de siecke sijnder herten/oft die oock geneest/oft de remedien oock genoechsaem zijn/etc. want indiense niet genoechsaem en zijn soo moet-men andere remedien besighen/oft voorwaer wy belyden / dat wy niet en begeeren ghenesen te worden maer te vergeefs arbeyden. En dat hy dit besiet gelijckende den eenen dach by den anderen/d'eene weke met d'andere/d'eene maendt met d'andere/oft hy meer sonden en fauten heeft ghedaen/oft dat hy meer victorien heeft gehadt/want d'een ende d'ander moet gestelt worden. Het is profytelijck de victorien in't beginsel te tellen/alsser seer veel gebreken zijn/ende de sonden/ als die weynigher zijn. Ja het is goedt voor hem te nemen eenighe victorien te verwerven op eenighe boete/oft ter eeren van dien oft desen Heylighen/het welc den oeffenaer met eene groote begeerte behoorde te soecken/ lettende hier op hoe hy het selve doet/oft indien hy hem in eenige deughdt oeffent/ soo is het goedt voor hem te nemen eenich ghetal van werckinghen met eene groote begeerte

Bemerckinge van onsen voortganck.

te doen

te doen/ lettende oock op de maniere met de welcke hy dese oeffent/ want in deser voeghen sal een jeghelijck sy selven seer voorderen; maer noch meer/ in dien veel t'samen spannen/ volgende het exempel van de koop-lieden ende soldaten/ van de welcke d'eene maken een gheselschap om goedt te verkrijgen/ ende d'andere om bu rorie ende perijckelen aen te gaen. In de wercken der Apostelen staet/ dat veertich mannen t'samen ghespannen waren ende gesworen hadden/ seggende tot den Prince der Priesteren : Met eenen vloeck hebben wy ons selven verbloeckt/ dat wy geene spijse proeven en sullen/ tot dat wy Paulus ghedoodt hebben. Laet ons oock glorieuselijck ende in het goedt dese na-volghen. Want voorwaer het is eenen schoonen strijt in de tegenwoordicheyt Godts/ dat men triumphe van de wereldt krijght/ daer den duyvel verwonnen wordt/ ende daer men te samen spant om het rijck der hemelen ghewelt aen te doen ende daer ten laetsten de eeuwighe glorie verkreghen wordt. Waer het sake dat de overste dese practijcke ghebruyckten/ sy souden soetelijck ende stercke lijck inne brenghen Godtvruchtige oeffeningen ende onderhoudingen der regelen/ meest in dien sy aen de Godtvruchtichheydt toe gaven alle het voordeel dat sy konden. By exempel/ in dien iemandt begheerde dat men het stilswijghen onder-hiel/ dat hy make/ dat eenighe te samen spannen/ ende hun van selfs daer toe penitentien stellen/ ende in dien die niet ghenoechsaem en zijn/ als eene medecijne die niet sterck genoech en is/ dat sy daer eene andere by doen/ tot dat sy verwinnen. Ende alsoo pleecht de menschelijcke voorsichticheydt ende vernuftheydt in alle andere saken te doen/ want in dien eene colomne niet ghenoech en is voor een huys/ een peerdt voor eenen wagen/ een rot soldaten voor den vijant/ men doet daer een ander by. Act. 23.

Grootheydt des strijts en victorie.

De derde bywoeghinghe is/ datter eenighe meditatie gheschieden soude van de voor-ghestelde deughdt ende datter ghenomen worden bewegingen die haer eyghen zijn na de materie van de meditatie/ gelijck oock schier ghebeden/ die men soude moghen bemercken door de tweede maniere van bidden van den S. P. Ignatius/ oft ten minsten het soude goedt zijn de meditatie te voegen na de materie van het onder soeck/ al waer't dat de

Meditatie op de voor-ghestelde deughdt.

meditatie

meditatie andersins niet en werde in-ghestelt van de deughdt.

Hulpe der gebeden ende oeffeningen.

De vierde bvvoeginge. De gebeden ende Godtvruchtighe oeffeninghen moeten hier toe gheheelijck gheschickt worde, alsoo dat mē het selve met groot betrouwen door alle dese seer begeere, dickwyls uyt-schietēde Godtvruchtige begeerten, ende na-volgende de moeyelijckheyt van de Euangelische weduwe. Ende dit en sal niet swaer om doen zijn, in dien wy aen merckē dat aē eenen droeven mensche alle dingen schijnē droef te zijn, ende aen eenen blyden alle dingen blyde, ende dat den mensche alle andere dinghen soodanich schijnen te zijn, als sijne ghenegentheyt is. Hier toe sal profijtelijck zijn eens eene halve ure oft twee te bemercken hoe dat alle dinghen tot dese sake souden moghen bequamelijck gheboeght worden. Men kan oock een ghebedt maken van de principaelste beweegh-redē die men by een vergadert heeft tegen dese sonde, oft door de deught die mē begeert, het welck als eenen schilt kan ghestelt worden teghen alle bekoringhen. Alsoo konnen oock Patroonē die in dese deught vermaert hebben gheweest, verkoren ende aen-geroepen worden alle dage ende sonderlinghe 's morghens, ende het waer oock seer goedt als-dan dat ghebedt te lesen.

Versterbinghe.

De vijfde bvvoeginge. Hier-en-boven moet men daer by voegen de versterbinghe, door welcke den oeffenaer aen neemt eenige ghewillighe penitentie, soo dickwijls als hy misdoet, als is op syne borste slaen, ghelijck den saligen Pater Ignatius vermaent, etc. ende het sal seer profijtelijck zijn in dien de penitentie ter selver plaetsen gheschiedt daer men misdaen heeft als't moghelijck is. Men soude oock mogen eenige andere aen-nemen, tot dat iemandt verkrijght het gene dat hy begeert, als by exempel, vasten, hem wat tijts onthoudē van wijn, gelijck eertijts was de maniere van de Nazareen) oft van sout oft andere toe spijse. Maer de oeffeninge der deugt die contrarie is aen de faute die wy willē uyt-roeyē, is d'alder-salichste penitentie, in dien ghy arbeyt de sonde uyt te roeyen. Hoe wel dat andere versterbingē in spijse, dranck, curieusheyt, swijghen etc. derwaerts gheschickt konnen worden. Het is oock seer profijtelijck, dat eenen vriendt uyt zenen iver de selve penitentie met u doet,

tot

Got dat ghy u ghebreck hebt ghebetert / soo wel om het selve van Godt te verwerven / als om dat de straffinghe van eenen vriendt voor u ghewillichlijck aen-ghenomen / u soude aen porren om te doen dat ghy behoordt te doen. Een verstandich ende hertelijck mensche ghevoelt lichtelijcker het quaedt dat een ander om sijnent wille lijt / dan dat hy selver lijdt; alsoo lesen wy dat de Heyligen door de penitentie een deel der sonden van de misdadige plaghen op hen te nemen; soo heeft den salighen P. Ignatius / staende in koudt water / eenen onkuysschen mensche van de slavernije der sonden verlost; ende den salighen P. Xaverius heeft met soodanighe vernuftheydt eenen versteenden mensche beweeght.

S.P.Ignatius.

S.P.Xaverius.

De seste by-voeghinghe. Men moet sijn voor nemen dick-wijls vernieuwen / waer toe eene gheweldighe begheerte lichtelijck den wech wijst. Maer om dat dese gheduerighe vernieuwinge des voor-nemens dickwijls achter-ghelaten wordt door ghebreck van memorie / soo sal men de selve mogen helpen door teeckenen die mẽ op een sekere plaetse sal stellẽ / als by exempel; een sententie voor hem aen de tafel / oft eenich ander vermaen-teecken na believe / ende stellende sy selven sekere tijden / op de welcke het selve moet vernieut worden. Onder de tijden moet den eersten zijn den morgenstont / op den welcken dẽ oeffenaer / voor-siende een oft meer occasiẽ der sonde / die hy als-dan heeft oft noch hebbẽ sal / bemerct eenige beroeringhe / ende verweckt sy selven oft door de schoonheydt der deughdt / oft door de leelijckheydt der sonden / ende neemt voor hem de gewoonelijcke occasien der sonden neerstelijcker te schouwẽ / versoeyende oock mede de sonde / oft in dien mẽ handelt van de deught / hy omhelst die ende d'oorsaken der selver. Den tweeden tijdt is den middach / op welcken dit ondersoeck in 't korte moet aengestelt wordẽ / oft in 't besonder / oft in 't beginsel van het ghemeyn onder-soeck / ende de begheerte moet vernieut worden ghelijck 's morgens / ende dit onder-soeck moet verghelecken worden met het voor-gaende / om te sien in het welcke meer fauten zijn. Den derden tijdt is den avontstondt / op den welcken het selve even-eens gedaen moet worden. Den vierden die neerstelijck bemerckt moet worden / kan zijn 's avondts in 't bedde / want het wordt seer wel onthoudẽ dat iemandt voor den slape hy

Vernieuwinghe des voornemens.

'S morgens.

'S middachs.

'S avonts.

 sy selven

Als de ure slaet.

by sy selven over-peynst. Den vijfden / als de ure slaet / wanneer men insghelijcks syn voor nemen moet vernieuwen / door eenighe beweghinghe die d' oorsake der deughdt voor ooghen stelt / voeghende daer by een schict-ghebedt / het welck in dien het gheschieden kan / in hem beslaet de kracht vá de bewegh-redene. Ja het soude seer goedt zijn met alle beweginghen te voeghen een bequaem schict-ghebedt / ende dat al soo t' samen veranderen / op dat ons herte altydts wat nieus soude hebben / ende met ghenuechte her-halen. Den sesten tijdt komt by gheval / ghelijck alsser oorsake is van te vallen in sonde oft om deught te doen / op welcken tijdt het voor nemen dies te neerstelijcker moet vernieut worden hoe 't selve dan nootsakelijcker is / door dien dat de bequaemheydt daer toe voor-ghehouden wordt.

Als de oorsake 't selve ver-eyscht.

By dit vernieuwen van 't voor-nemen door het sonderlinghe onder soeck sal profijtelijck konnen ghevoeght worden de korte bemerckinghe van de voor-leden ure / na het exempel van de HH. Guilielmus / Bonaventura ende onsen salighen P. Ignatius / om te weten oft die is over-ghebracht gelijck het behoordt / ende ghelijck imandt voor hem hadde ghenomen / oft eriet misdaen is in de materie van 't sonderlingh onder-soeck: daer na voor-siende wat men op de naest-volghende ure moet doen / ende alle 't selve aen Godt door de handen van de H. Maeght op-offeren. Ende dit sal alsoo / ghelijck ick gheleert hebbe / oft gelijck het een iegelijck beter behaeght / gheschieden; als by exempel / in dien iemandt hem oeffent in d' oodtmoedicheydt:

De teghenwoordicheyt Godts. *Onder-soeck van de voor-leden ure.* *Over-gevinghe ende vereeninghe.* *De liefde Godts.*

O Iesu die om mijnent Wille zijt ghegheesselt, ende hebt seer oodtmoedich ghe Weest (al-soo soude-men mogen eenich blijde, droef, oft glorieus misterie verhalen) *Wat sal ick u Weder-gheven op desen on-Weder-roepelijcken ooghen-blick mijns levens?* (Hier mach-men doen de bemerckinghe ende voornemen van de toe-komende ure) *Ick offere u geheel my-selven, mijne beloften* (in dien ghy een Religieus zijt) *ende mijne vvercken, mijne sinnen ende voor-nemens in de vereeninghe uvver verdiensten; ende ick bedancke u, o eeuvvige VVijsheydt, voor het goedt ende quaedt dat ghy my blinden ende krancken door de creaturen sult doen. Ick begheere u, ick beminne u, o allen mijn goedt, o Waer-achtighe versadinghe,*

vvanneer

Wanneer sal ick voor u d' alder-oodt-moedichste zijn, want sonder u en zijn vvy niet ende en vermoghen vvy niet?

Hier by moet ghevoeght ende verhaelt worden de bemerckinghe oft beweghinghe/die iemandt heeft aen-genomen na de materie van't examen in't particulier/als by exempel: aen ghesien dat ick ben soo verworpen / etc. Ende iemandt mach ghebruycken dit ghebedeken oft eenich schietende ghebedt / in dien hem dit te lanck dunckt /t' samen met het onder-soeck van de voor-gaende ure / ende schickinghe van de na volghende. Maer (soo ick ghesendt hebbe) men moet het schietende gebedt som wijlen veranderen / ende het herte daer mede vermaken/sijnen mondt openen(gelijck den Psalmist seght) ende sijnen asem her-halen.

De sevenste by voeghinghe is neerstelijck te lesen/soo wel het ghene datter vergadert is om den wille te verwecken/ als oock de schrijvers / die van dese deughdt oft sonde hebben gheschreven : ende het is seer profijtelijck daghelijcks uyt de selve iet te over-loopen / insghelijcks oock den reghel die gheschickt is tot middel om de sonde te verwinnen/die ghy bevecht/oft de deught te verkrijgẽ daer ghy u in oeffent/in dien ghy eenen Religieus zijt. Het neerstelijck lesen.

De achtste by voeginghe. T is goedt te hebben eenen vermaender/ die ghegheven oft oock van selfs ghekoren is/oft in dien u dit niet aen en staet / soo is het goedt te kennen te geven aen den bicht-vader oft oversten/uwen voordt-ganck oft gebreck/ende begheeren in dien het soo ghelegen is/somwijlen onverhoets geoeffent te worden van eenen vrient oft oversten/ somwijlẽ oock na dat ghy u daer toe bereydt hebt ende naer u vermogen. In dien der veel zijn/die te samen spannen om malckanderen te vermanen/ die souden moghen offeren t' samen eenighe wercken ende voor nemens / ende dese als beloften vernieuwen voor het Eerw. H. Sacrament; sy souden oock aen malckanderen konnen openen hun ghebreck ende voort-ganck/ ende hun daer op beraden/ ende d'een den anderen raedt gheven/ oock ghebieden ende instellen sekere victorien ende wercken/ die sy doen souden/stellẽde daer by eenighe boete oft loon : by exempel die meer victorien oft weynigher ghebreken telt / sal moghen hebben een deel van de verdiensten van eene maent / oft daghe/etc. Ja d'eene ordene soude moghen de andere na- Eenen goedẽ vermaender.

volghen oft oock beroepen / ghelijck ick weet op sekere plaetsen te gheschieden.

Gheestelijck te samen spreken.

De negenste bybvoeginge. Dickwijls van de selve saken te samen spreken/ende arbeyden dat de andere oock hun beste souden doen om diergelijcke deughdt te verkrijgen: want de liefde van de deughdt/als by exempel/van reynicheyt/doet ons die in ons selvē en in andere beminnē/ eñ de contrarie sonde hatē. Daerom dede seer wel den salighen P. Xaverius/ als hy belastede aen de ghene die de hooverdije in hun selven wilden verdrucken/dat sy daer af aen d'andere soudē preken/ende alsoo hun selven daer toe souden vermanen. Maer men moet bemercken dat het gene wy gesept hebben/ meest al streckt om de gebreken uyt te roepen/ hoe wel dat al het selve bykans moet waer-ghenomen worden om de deughdt te verwerven. Voor-waer meest al de menschen worden meer gheholpen door de liefde der deughden/dan door de mispryjsinge der sonde / want wy worden sterckelijcker ende soetelijcker ghetrocken door de liefde/ hoe wel dat het beter ware te beginnē van de gebreken/als een oncruyt/uyt te roepen ende te verbolghen/ende daer na komen om de deughdt inne te planten : maer het schijnt bykans op een te komen. Immers watter af is / men moet in beyde standvastich wesen/nochtans soo moet mē alle gewelt schouwen/aen-ghesien dat al dit Godts werck is/ ende dat al het selve hanght aen sijne gratie / op wien men daer om moet betrouwen/ aen wien men alleen den voort-ganck moet toe schrijven/ende niet aen onse vernuftheyt; want andersins en sullen wy niet voordt gaen : daer om is het van noode dat ghy dit wel diep in u herte druckt.

S. P. Xaverius.

Schiet-ghebedt het welck ghevoeght kan worden tot alle deughden.

HEt eerste/O Iesu mijne eenighe deughdt; Het tweede/ Ick ben droef om dese N. mijne onghehoorsaemheyt om uwent wille; Het derde / Ende ick neme voor my tot uwer glorien in uwe teghen-woordicheydt; Het vierde / Als de klock sal slaen; Het vijfde/Om dat ghy het al-soo wilt, ghehoorsaem te wesen.

Het eerste deel van dit schietende ghebedt heeft de werckinghe van sijn eygen wantrouwen:het tweede, leedt-wesen: het derde,voor-nemen ende werckinge der tegen-woordicheydt Godts;het vierde,occasien:het vijfde, bewegbinghe.

De medi-

De Meditatie voor het ghebreck in het ghemeyn mach zijn dese.

Voor-stellinghe der plaetsen, Bemerckt den mensch / die dit ghebreck onder-worpen is / ende daer naer Christus oft onse L. Vrouwe / oft eenighen Heylighen in de teghenwoordicheyt Godts / met de contrarie deughdt verciert.

HEt 1.point Bemerckt de nature ende d'oorsaken van't gebreck oft sonde / hoe-danich hunne voorstellinghe is / welck hunnen oorspronck / ende hoedanich hun eynde is / te weten / eene seer korte wellust. Ten tweeden / hunne trappen / als streckende naer de helle / ende op wat trap ghy zijt. Ten derdẽ / hare leelijckheyt uyter naturen / om dat sy strijden teghen de naturelijcke redene / ende mis-staen den mensch. Ten vierden / hare occasien / ende hoe dickwijls die te voren komen / ende wat dwaesheyt dat het is schade te lijden door het ghene daer iemandt den oppersten ende eeuwighen loon sonde moghen door verkrijghen / oft achter te laten het goedt / dat versuymt zijnde noyt verhaelt en kan worden. Ten vijfden / bemerckt dat men dickwijls door eene heerlijcke daedt verkrijght over-vloedicheydt der gratien / ende ter contrarien in dien iemant eene goede occasie verworpt / dat hy misschien oock berooft sal worden van de gratie / die hy nu ghebruycken kan / jae oock van de salicheydt. Ten sesten / bemerckt dat de goede occasien achter te laten / is den vijandt moet gheven ende sijne kracht vermeerderen / dien wy nochtans (sonder dat wy hem helpen) beproeft hebben sterck te zijn / ende in dien ghy u-selven op eenighen tijdt verwinnen soudt willen / waer om van nu niet? Ten sevensten / besiet oft de teeckenen van't ghebreck in u niet en zijn / op dat ghy u-selven niet en smeeckt.

Nature van het ghebreck. *Trappen.* *Leelijckheydt.* *Occasien.* *Heerlijck verwinnen sijns selfs.* *Het waer-nemen der occasie.* *Teeckenen des gebreckx.*

Het 2.point Bemerckt de groote on-ghevallen die uyt de sonde komen: eerst / de tijdelijcke: ten tweeden / de geestelijcke / ende de beletsels der salicheydt ende volmaecktheyt / dat is van het opperste goet / ten derden / hoe groote beroerte der herten uyt de selve volght. Ten tweeden / bemerckt de treffelijcke

Onghevallen der sonde.

sprecuken der H. Schriftuere / der Heylighen / der Wijsen / ende het ghemeyn vonnisse van alle goede menschẽ / ende wat d'instel van uwen regel eñ leven van u vereyscht. Ten derden / bemerckt d'exempelen door de welcke opentlijck blijckt de versoeyinghe ende leelijckheydt der sonde / treckt dese uyt de H. Schrifture / uyt de heylighe Historien / ende levens der Heylighen / uyt het borgherlijck ende ghemeyn leven der menschen; siet met wat straffe dat sy oordeelen ghestraft te moeten worden al-sulcke die met dese sonde N. besmet zijn / ende wat loon sy verdienen / die met de contrarie deughdt verciert zijn. Ten vierden / bemerckt hoe seer dese sonde den duyvel behaeght / ende hoe dat hy door de sonde met het venijn der wel-lusten ons de doodt aen-brenght / welcke wel-lust soo wanneer ghyse hebt / sal u een walghinghe zijn / in dien ghyse begheert / soo salse u quellen met een onversadelijcke ende ongheruste begheerte. Ten vijfden / bemerckt / in dien ghy u selven hier inne versterft / dat Godt u van d' ander zijde als een kroone ende onsprekelijcke blijdschap belooft; want de blijdschap volght het deughdelijck werck / soo wel in dit leven als in d' ander: ende wat dwaesheydt dat het is / liever den vijandt dan den al-der-minnelijcksten Salich-maker te ghelooven. Ten sesten / bemerckt wat ghy uwen vriendt in dese saken soudt raden / ende wat ghy soudt willen in de ure uwes doodts ghedaen hebben / etc.

Exempelen der H. Schrifture.

Blijdschap der versterving.

Meditatie om de deughdt te verwerven.

HEt 1. point. Bemerckt dat de deughdt niet anders en is dan een bequaemheydt / door de welcke het herte des mensch soude moghen ghenesen worden / als eenen blinden verlicht worden / ende als eenen creupelẽ wandelen: ende aen-gesien dat wy dese sake soo seer wenschen in't lichaem / besiet hoe seer wy die in de siele behooren te wenschen. Ten tweeden / dat ghelijck den mensch syselven niet en kan ghenesen van de ghebreken des lichaems / als van blindtheydt / alsoo en kan hy oock niet genesen wordẽ van eenich ghebreck der sielen / sonder sonderlinge gratie Godts / hoe

Wat de deughdt is.

hoe veel middelen hy oock gebruyct/ etc. aengesien dat alle dingen soo veel wercké ende niet meer als Godt hun kracht en geeft/daerō schrijft hem dit alle toe. Ten derden/ peyst dat de deughdt drijderhande is/Borgherlijcke/ Gheveynsde ende waer-achtighe deughdt/ waer af de waerachtige alleen Godt op-rechtelijck bemindt: dus ghelijck sy oock waerachtelijck arbeydt om hem te behaghen/met welcke de siele haer insghelijcks verciert/om dat sy hem als haré bruydegom soude aengenaem zijn. Stelt u dit eynde voor ooghen/ ende haeckt hier nae met gheheelder herten. Drijderhande deughdt.

Het 2. point. Bemerckt de nature / werckinghen / oorsaken/ eynde ende trappen der deughdt: welcke zijn dese: het voor-nemen om de deughdt te verkrijghen: sekerheydt teghen de bekoringhen ende swaricheden: genoechte in het ghebruyck der deughdt. Overleght oock wat sy plach te doen in't verstant/ in den wille / ende in de uyt-wendighe saken ende werckinghen/ ende hoe de krachten der sielen haer tot de selve hebben : let oock op de teeckenen ende occasien. Ten tweeden / bemerckt de schoonheyt ende eerbaerheydt der selver/hoe ghelijck-vormich sy der redene is/ hoe seer betamende dat sy is eenen Christen oft Religieusen persoon. Ten derden/ hoe verre ghy van de selve ghewreest hebt oft noch zijt. Ten vierden/hoe noodich die is. Nature der deughdt.

Het 3. point Bemerckt de profijten : ten eersten/ de ruste ende stilte der sielen / in de welcke de deughdt heerschappije heeft. Ten tweeden/ oock van het lichaé/want de deughden de passien stillende/maken het lichaem wel-varende. Ten derden/ de schaden/ die daer komen uyt het gebreck der deughden; wát het gebeurt dickwijls dat eene kleyne sake/ soo het schijnt/(in dien sy door de deughdt niet wech ghenomen en wordt) dickwijls seer veel goedts belet/ ende als eenen grendel sluyt de deure voor de gheestelijcke wel-lusten. Profijten.

Het 4. point. Bemerckt de treffelijcke spreucké der H. Schrifture: ten tweeden/der Heyligen : ten derden/der Wijsen:ten vierden / het ghemeyn vonnisse van de goede ; ten vijfden / de verbindtenisse der Spreucken der H. Schrifture.

regulen/in dien ghy een Religieus zijt: ten sesten/de middelen die de Heylighen ghebruyckt hebben.

Exempelen. Het 5. point. Bemerckt d'exempelen/ als in Godt almachtich (ghelijck S. Thomas leert in't boeck van de goddelijcke manierē/die hy voor-stelt om na te volgē) in Christus onsen Heere/in de H. Maget Maria/als u in't besonder ghegeven ende gelaten/ insghelijcks in de Heylighen / in de Philosophen ende andere; ten laetsten in de vrienden.

Hoe de deugt Godt behaaght. Het 6. point. Bemerckt ten eersten/hoe aengenaem dat de deught aen Godt is. Ten tweeden/de glorie ende lof van de ghene/die in de deughdt vermaert hebben geweest op dese wereldt/soo wel van de Heyligen als Philosophen. Ten derden/den hemelschen loon die men de deughdt schuldich is/ende dien aen den genen die eenen goeden strijdt vecht/van Gode sal ghegheven worden.

Daer kan eene andere meditatie zijn van eenige schietende ghebeden na de tweede maniere van bidden/ van de welcke ghesproken wordt in't negenste cappittel van't eerste boeck.

Schie-

Schiet-Ghebedekens.

HEere leydt my in uvve rechtveerdicheydt, om mijnder vijanden vville beschickt in u aenschijn mijnen wech. Psal. 5.

Heere voor u is alle mijne begheerte, ende mijn suchten en is voor u niet verborghen. Psal. 37.

Boosheydt hebbe ick ghehaet ende versoeyt, maer uvve vvet hebbe ick bemindt. Psal. 118.

Van alle mijne boosheden verlost my, tot eenen schimp hebt ghy my den on-vvijsen ghegheven. Psal. 38.

VVascht my noch meer van mijne on-gherechticheydt, ende suyvert my van mijne sonde. Psal. 50.

AEN-MERCKINGHE OP HET XXVIII. BEELDT.

Voor-siet uwe wercken / ende beschickt die in de teghen-woordicheydt Godts tot glorie van sijnen grooten naem.

Schickinghe vā onse wercken.

BEmerckt wat ghy heden, ende oock op [A] dese ure te doen hebt, ende als oft ghy liept in eene loop-plaetse, stiert uwe [B] wercken ende stappen na het eynde, dat is, tot Godts glorie met een [C] vierich herte: ende weet sekerlijck dat ghy sonder [D] Godts gratie dese niet en vermooght, dan begeert hebbende, doet uwe wercken, als in [E] ghewichte, ghetal ende mate, ende niet anders dan oft u [F] de doodt volghde, ende ghelijck [G] den Enghel, ende [H] den duyvel u ende alle uwe wercken gade sloeghen. Ia doet alsoo [I] de goede wercken als oft voor u [K] een graf werde gemaect. En dit niet alleen, maer vol-maect uwe vvercken na [L] het exempel van Christus ende de Heylighen, vvelcke [M] de Enghelen Godt op-offeren. Maer boven al bemerckt altijts, dat [N] Godt met het hemelsch hof u altijdts aen-siet.

HET

E
E
D
G
K
L
M
I
N
O
P
H
Credite quia accipietis.
Orate pro inuicem vt saluemini.
Spera in Domino et dabit
Q
R
S
T
V
W
X
F
F
F
F
F
C
A
B
XXIIII
28

Het VI. Capittel.

Oeffeninghe van de Bemerckinghe der saken, die ons te doen staen.

De voor-stellinghe der plaetse, sal wesen su-selven stellen in de teghen-woordicheyt Godts/ende van sijn hof.

Ghebedt.

Het 1. point. Bemerckt dat onse volmaecktheydt wel kan ja moet ghekent worden uyt de volmaectheyt van onse wercken/ alsoo dat dien waerachtelijck vol-maeckt mach ghenoemt worden/die sijne wercken vol-komelijck ende wel doet. Siet dan dat ghy arbeydt uwe wercken daghelijcks te vol-maecken/ ende ghelijck wy in Deuteronomio vermaent worden/dat ghy vervolght gerechtelijck 't ghene dat gherechtich is: want ghy moet uwe voorderinge bekennen uyt uwe wercken/ende uyt de selve als vruchten weten de vermeerderinghe van de in-wendighe deughdt. Want het en is niet ghenoech wel te wercken/ maer men moet arbeyden/dat het saet der gratie Godts voort-brenge de dertichste/sestichste ende hondert-voudighe vrucht ende dat sijne talenten den meesten woecker make tot de meeste glorie der Goddelijcker Majesteyt/ende tot onsen profijte. Aen-merckt hoe on-redelijck dat het is/ daer ghy komende uyt den acker uwer herten soudt vergaderen hondert-voudige vruchten (aengesien den Heere dien soo dick-wijls besproeyt heeft met den douwe sijnder gratien ende sijns bloedts/dat ghy segge ick maer eene kleyne vrucht voordts en brenght/ te weten/ dat ghy uwe ghebeden ende wercken on-vol-maecktelijck doet. Men seght dat den Heylighen Bernardus in de Metten ghesien heeft Enghelen/ die schreven de ghebeden der Broederen/van de sommighe met gout/ sommige met silver/sommige met water/ende dat sy sommighe oock achter-lieten. Aen-siet dan uwe wercken/ende overloopt hoe die weerdich zijn van d' Enghelen gheschreven te worden.

De volmaectheydt is uit de wercken ghe-leghen.

Deut. 16.

Bemerckinge in elck werc. Het 2. point. Bemerckt / dat ghy in allen werck drij saken moet bemercken: Ten eersten Godt: Ten tweeden u-selven / Ten derde de sake / die ghy moet doen. Ick segghe ten eersten Godt / als het eynde / ende van wiens wille ghy niet en mooght wijcken. Men moet dan Ten eersten sien wat eynde dat Godt ghestelt heeft voor de saken ende wercken van alle menschen / ende tot het selve moet ghy stieren uwe ooghen / uwen voet ende allen werck. Ten tweeden / De hulpe Godts. dat Godt teghen-woordich ende bereedt is / om te doen den wille van de gene / die hem vreesen. Maer om dat dit soude moghen gheschieden / ende dat ghy van hem als den oorspronck van alle saken sout moghen beweeght worden / is't noodich dat ghy met hem ghevoeght zijt / ende niet en begint dan na sijnen wille; want anderssins en kont ghy niet proffijtelijck doen / noch hy en sal met u niet wercken / hoe wel hy u sijne medewerckinge niet en sal weygeren. Dit is dat den Propheet vermaent / segghende: 'Ten zy dat den Heere het huys timmere / te vergheefs Psalm. 126. arbeyden sy die dat timmeren:' Ten zy dat den Heere de stadt beware / te vergheefs waeckt hy diese bewaert: te vergheefs arbeydt hy eenen toren te Luc. 14. timmeren / die den middel niet en heeft om dien te volmaken. Aenroept dan seer oodt-moedelijck sijne bijstant / op dat ghy sijn eynde mooght weten / ende Betrouwen op Godt. tot hem uwe raden stieren. Daer na stelt allen u betrouwen op hem / ende leght allen angst af / door den Philip. 4. raedt van den Apostel seggende: En zijt niet sorghvuldich / maer in alle gebeden soo laet uwe begeerten kennelijck worden voor Godt / ende gelijck den 1. Pet. 5. Apostel Petrus seght: Worpende alle uwe sorghvuldicheydt op hem. Want d'on-ruste belet de gratie Godts / ende sy krenckt onse vernuftheydt / ende het is seer swaer inde selve als in een onweder den rechten wech te houden. In dien daer dan eenighe onruste te voren komt / vol-herdt in't ghebedt met den Heere Christus in't hofken / tot dat de stilte weder-komt. Daer-en-boven soo moet ghy u-selven aenmercken / ende dat ghy uyt u-selven niet en vermooght / ende aen Godt hanght / gelijck de strale vande sonne / gelijck den hamer vanden werck-man en de penne

van

van den schrijver/alsoo dat de Schrifture met rede- 1.Cor.12.
ne seght: Godt werckt alle dingen in een-iegelijck/ ende het gheloof leert het sekerlijck / dat niemandt profijtelijck tot de salicheyt sonder de gratie Godts en kan wercken.

Het 3.point. Bemerckt hoe ghy uwe wercken vol- De Godlijcke tegenwoordicheyt.
komelijck soudt moghen doen / ende hoe sekerlijck ghy die sult doen / indien ghy al-tijdt Godt als den prijs-ghever aen-siet. Ten tweeden / bemerckt den vijandt / die u gade slaet om u te berispen / ende den Enghel / om dat hy waer-nemen soude / het ghene dat wel ghedaen wordt / om dat den Heere het selve daer nae sou de kroonen. Ten derden / oft ghy uwe wercken ghedaen hebt in ghewichte / ghetale ende mate / ende oft ghy Godt nae-ghevolght hebt. Ten vierden / oft ghy u-selven hebt voor-ghestelt het exempel van Christus ende de Heylighen. Ten vijfden / oft ghy neerstelijck bewaert hebt de vryheydt ende ruste der herten : want soo haest als iemandt die verloren heeft / soo is hy als buyten den weghe / ende als eenen wijn-gaerdt-ranck uyt den wijn- Ioann.15.
gaerdt / die nochtans geene vrucht en kan voordtbrenghen / 't en zy dat dien in den wijngaert blijve. Ten sesten / bemerckt dat ghy alle dinghen soo moet doen / oft het nu de laetste ure ware / ende ghy dit noch moest doen in dit leven / dat ghy voor handen hebt: Ende ick wilde dat ghy niet bemercktede / oft seer in-saeght de moeylijckheydt in dese neerstige maniere van doen : want ghy moet u sekerlijck la- Bemerckt neerstelijck.
ten voor-staen / dat ghy de beste maniere van leven moet verkiesen / ende dat het sekerder / dan seker is / dat de selve korts ghenoeghelijck sal zijn. Ten laetsten / bemerckt wat men nae het werck moet doen / want veel bederven het werck in 't eynde als sy wel gedaen hebbende / het selve aen hun-selven schijnen toe te schrijven ende niet aen Godt / die daer d'oorsake af is. Waer voor ghy u neerstelijck moet wachten / ende aenmercken u-selven als een instrument / ende eene läterne / in de welcke den Heere licht heeft ghestelt / ende hoe wel hy door u ghelicht heeft / het selve is noch verdonckert ghewéest door uwe sonde. Neemt oock neerstelijck waer de ghebreken

op dat ghy die voor-sichtelijck op eenen anderen tijdt mooght blieden.

Ghebedt, door 't welck iemant Gode sijne wercken op-offert.

Genes. 8. *Ick sal spreken tot mijnen Heere, al ben ick stof ende asschen, ende als niet voor u: Wie heeft den Wijn-gaert gheplant ende en heeft van dien niet gheten? VVie saeyter, ende en vergadert de vruchten niet! Siet Heere mijnen Godt ick ben uwen Wijngaerdt begheerende vrucht te gheven op sijnen tijdt, ick ben den acker ende d' aerde drinckende dick-wijls den over-komenden reghen, dick-vvijls verlicht door de sonne uvver gratien, dick-vvijls met u bloedt besproeyt, dick-vvijls met de deughdt der invvendigher vermaninghen berispt ende ghesuyvert, op dat ghy uyt my soudt vruchten sien.* Offerande. *Neemt dan van uvven dienaer den sone uvver dienst-maeght, neemt alder-goedertierensten Vader,* Genes. 27. *de spijse die ick u offere ende die ick gheleert heb gereet te maken van mijne Vrouvve ende Moeder, d' alder-salichste Maghedt Maria, aen de vvelcke ghy ons al-te-gader, als aen eene Moeder aen't cruys hebt bevolen. Sy heeft my ghekleedt met uvve gratie, met seer goede kleederen, op dat mijne siele u soude aen-ghenaem zijn, ende den reuck der selver ghelijck den reuck van eenen vollen acker, dien ghy hebt ghebenedijdt met den douvve des hemele ende de vetticheydt der aerden. VVant ick en sal u* Suyverheyt der meyninghe. *niet met-allen op-offeren uyt de stinckende riole van eygen liefde, maer ick neme voor my alle dinghen te doen door eene suyvere ende op-rechte liefde tot mijnen vvel-doender, mijnen Schepper, mijnen alder-miltsten Verlosser, ende alder-soetsten Bruydegom mijnder siele, om dat ick hem alleen soude moghen behaghen. Hier-om voort-aen o Heere, sal ick mijnen vvech stieren in uvve teghen-vvoordicheyt, ende ghy sult aensien de vvercken mijnder handen, op dat ick alle dinghen soude mogen doen in ghevvichte, ghetal ende mate; vvant ick vvete dat eens ghedaen is, en kan niet on-ghedaen zijn. Ghy sult my leeren uvve vveghen, vveghen der liefden ende minne, op dat ick zijnde saecht-moedich ende*

oedt-

oodt-moedich van herten niemandt en soude hinderen, maer u volgen wel-doende, ende soo veel als ick vermach, een-ieghelijck beminnen, ende meest mijne vijanden; want 't ghene dat een mensch ghesaeyt sal hebben, dat sal hy oock maeyen. Galat. 6. *In-dien ick den noodt sal moeten plaetse gheven, ende dat dit lichaem.* Sap. 9. *dat bedorven wordt, ende de siele beswaert, sal moeten ghevoet ende vermaeckt worden, dat sal zijn als eene last-draghende beeste by u, ende het sal om u ghevoedt worden, ende ghy mijne eenighe toe-vlucht sult my verlossen van mijne noodt-sakelijckheden. Ten laetsten, ick sal uwe al-tijdts wesen, ghelijck ghy mijne zijt, ende ick sal op u hopen, ende ter wijlen het tijdt van penitentie is, sal ick mijne mis-daden suyveren, ende soo sal ick on-salighen mensch gaen na den avont, want mijne da-* Iob 7. *ghen zijn als van eenen huerlinck, tot dat den dach op-komt, ende de schaduwen neder-dalen, ende dat ghy soudt komen,* Cant. 2. & 4. *ende my tot u nemen. Maer ick bidde u en kemt my niet als eenen dief in den nacht, ick sal u alle ure verwachten ghelijck* 1. Thess. 5 *eenen ghetrouwen knecht, tot dat ghy komt ende mijns ghedachtich zijt, tot datter gheroepen worde, tot dat de deure open ghedaen worde, tot dat ghy my binnen leydt, tot dat ick gae in uwe Heylige plaetse, tot dat ghy vaeght alle tranen van mijne ooghen, tot dat ghy tot my seght, dat ick soude rusten van mijne arbeyden, tot dat ick hoore: Verblijdt u goeden ende getrouwen* Matth. 25. *knecht, gaet binnen in de blijdschap uwes Heeren, tot dat ghy my kust met den kusse uwes mondts, ende ick u sie de begheerte* Cant. 1. *minder ooghen, ende u om-helse ende vast houde in der eeuwicheydt ende eeuwe der eeuwe, Amen.*

Practijcke tot bemerckinghe van de saken, die men moet doen.

DE beste is eerst sijne wercken bedeylen in dagelijcke/ weckelijcke/ maendelijcke ende jaerlijcke wercken. *Bedeylinghe der wercken.* Ten tweeden/ die vercieren nae den Patroon van Christus ende der Heylighen/ oeffenende Godts teghenwoordicheydt/ ende eene suyvere meyninghe/ ghelijck het in de meditatie ghesepdt is. Ten derden/ die alsoo beschrijven/ ende met hem draghen ghelijck eenen handt boeck ende reghel van leven,

D' eerste

Vruchten vã dese oeffeninghe.

D'eerste vrucht/ die daer komt uyt het gebruyck van soodanighe geestelijcke oeffeninghen is/ gherustheyt der herten: want d' ordinantie/ is oorsake van den vrede/ eñ daerõ daer de wercken wel geordineert zijn/ ende d'oeffeningen bescheyden/ daer is de siele vreedsamich; want sy weet wat ende wãneer sy 't moet doẽ/ sy verbetert de veranderinghe der gepeysen/ ende sy verdrijft lichtelijck de quade ende niet betamende gedachten door de Godtvruchtighe Hier by komt dat een-iegelijck hem poogt om sorghvuldichlijck t' onder houden d' oeffeninghe/ die hy sy-selven als een gebodt gestelt heeft/ ende dat hy alsoo niet lichtelijck af en wijckt / ja soeght oock om voorderinghe/ ende hy onderscheydt lichtelijck / bemerckende oft hy vierichlijcker oft slappelijcker sijne ghewoonlijcke oeffeninghen verbolght.

Noodighe be merckinghe.

Neemt nochtans waer/ dat niemãt sy selven en mach overvallen met de menichte der wercken oft met die dickwijls te doen/ maer dat hy moet volgen het exempel der Heyligen/ welcker voetpadt als een blinckende licht allenghskens was groeyende tot den volmaecktẽ dach. Sy ghinghen van d' eene deughdt in d' ander/ tot dat sy sagen den Godt der Goden in Sion. D'oeffeningen dan moeten gheschickt worden nae een-ieghelijcks begrijp/ ouderdom ende voordt-ganck op dat de selve lichtelijck souden mogen vervolght worden/ aenghesien d'onstantvasticheyt seer mistaet ende schadelijck is/ daerom moet het ghebedt met eene aenghename veranderinghe volghen het lesen naer het ghebedt den arbeydt ende lichamelijcke oeffeninghe.

Prov. 4.

Psal. 83.

De maniere na de welcke de wercken moeten geordineert worden / staet in de voor-gaende meditatie/ maer nochtans om dat het claerder soude zijn / sal ick een exempel gheven.

Iemãt is gewoon Misse te hooren/ maer sonder hier op te letten: desen dan begheert sy-selven te volmaken/ wat sal hy doẽ? 'S daeghs te voren sal hy stellen den tijt ende sekere ghebeden/ ja oock sekere ghepeysen van soo grooten mysterie in 't derwaerts gaen/ onder de Misse/ ende als hy wederom komt: als hy uyt den huyse gaet/ sal hy sijn voornemen vernieuwen/ als hy weder-komt sal hy Godt dancken / etc.

Iemandt sal mogen vraghen / oft niet beter en waer

na de bequaemheyt die daer kőt sijn herte op te heffen eñ de geestelycke oeffeninge die ons voorkőt aen te nemen? Hier op antwoordt den H. Bonaventura ende andere: dat in dien voorghen dan het vervolgh ons levens noyt gestoort en soude zijn; maer dat men doen moet gelijck wy geseyt hebben van't mediterē/te weten/dat mē hem daer toe gereet moet maken; nochtans in dien den Gheest elders leydt/soo moet men hem volghen. Onse wercke moeten van te voren bedacht ende geschickt wesen.

Maer men moet hem wachten/dat (gelijc in seer heylige dinghen plach te gebeuren (uyt het gebruyck gheen mis-bruyck en ryse/ende uyt dickwijls te doen eene verslappinghe maer men moet in de meditatie den monde open doen ende den asem scheppen/ op dat wy met den gheest beghinnende met den gheest moghen vol-doen.

Noch men mach oock dit gebreck van sommige niet naer-volgen/ die soo haest alsser in andere eenige saken ghepresen worden/de hunne terstondt verlaten eñ d'andere aen-nemen. Want dit is dickwijls eene curieusheyt ende ydelheydt/in-dien het onbedachtelijck gheschiedt. Want een iegelijck heeft eene gave vã Godt/ nochtans en wort daerom niet verboden de voetstappen der Heylighen te volghen; ende die te lesen; want daerom heeft den Heere begheert dat hunne oeffeninghen in't licht souden komen.

Schiet-ghebedekens voor d'offeringhe van sijne Wercken.

HEere ick hebbe ghesëydt, 'tis mijn deel te bewaren uwe wet, te weten in alle werck. Psal.118.

En sal mijne siele Godt niet onder-danich zijn? want van hem is mijne salicheydt. Psal.61.

In't hooft van den boeck is van my geschreven, dat ick uwen wille doen soude, mijn Godt ick hebbe gewilt, ende uwe wet in't midden mijnder herten. Psal. 39.

Ick ben uwe maeckt my salich, want ick hebbe uwe recht-veerdichmakinghen versocht. Psal.118

Neemt my na uwe uyt-sprake, ende ick sal leven, ende en beschaemt my niet van mijne verwachtinghe. Ibid.

AEN-MERCKINGHE OP HET XXIX. BEELT.

Bemerckt wat teghenspoet dat u heden soude konnen toe-komen, ende bereydt u herte daer toe.

VOorsiet het quaet ende ongemack dat u heden kan over-komē, ende zijt gedachtich dat ghy met dese ghemeyne vvet gheboren ende geroepen zijt, te vveten dat ghy u cruys met [A] Christo soudt draghen, ende hem naer-volgen tot in de glorie. Omhelst dan het cruys met [B] S. Andreas, ende versterckt u selven met d'exempelen van den [C] ouden Tobias, [D] Iob, ende andere Heylighen, vvant u cruys is van [E] Godts groote liefde naer uvve kracht van alle eeuvvicheyt gevvegen, ende als van [F] den Enghel tot u gesonden: in-dien ghy vveyghert dit t'aen-veerden, soo sal [G] den duyvel u eē svvaerder op-legghen. Gheeft dan u selven over aen Godt op dat hy u leyde ende stiere, vvant hy alleen vveet de uyt-ganghen der [H] vveghen, ende vvacht u dat ghy (die seer onvvetende zijt) na u eygen gevoelen gheenen vvech en verkiest, ende vertroost u met desen troost, dat het [I] cruys van een urken verghelt vvort met den eeuvvigen [K] loon.

S. Andreas. Tobias. Iob.

HET

D
E
B
C
F
A
SIMILIS FACTVS SVM PEL-
LICANO SOLITVDINIS. Psal. 101.
XXV
29

Het VII. Capittel.

Oeffeninghe van de bemerckinghe der ongevallen, die ons konnen over-komen, ende eerst van't verdragen van ander lieden gebreken.

Ghelijck-men gemeynlijck seght/ pijlen die voor-sien zijn/ quetsen min/ en gelijck S. Gregorius seght: Wy nemen verdragelijcker aen d'ongevallē der werldt/ in dien wy tegen de selve ghewapent worden met den schildt der voorsichtichepdt. Daer om moet men alle daghe 's morghens / ghelijck het nu dickwyls gesept is/ door dese onse voorsichtichheydt voor-komen / ende teghen de gbevallighe bespringhingen der vyanden neerstelijck doen bewaren de poortē onser sielen/ en daer gedurige wakers aen-stellen. Nademael dan dat wy sullen geschickt hebben 'tghene dat ons toe-staet te doene/ laet ons onse ooghe keeren tot het ghene dat wy moeten lijden; ende insgelijcks tot Godt die alle dingen met seer groote goedtheydt ende gerechtichept regeert ende weeght: oock keeren tot d'exempelen vā Christus onsen Heere ende van de Heyligē; tot d'eeuwighe loonen/ die daer ghegeven worden voor de tribulatie van eene ure. Ende het sal insghelijcks seer helpen t'aenmerckē/ dat alleenelijck den wech des Cruys tot het levē leydt: maer dat d'andere wegen al om-weghen zijn/ ende eenen ongeluckighen uytganck hebben / hoe wel de beghinselen smeeckende ende schoon zijn. Maer ter wijlen dat geen mensch en weet wat wech dat hem salich is/ soo maeckt dit het herte alder-geruste/ ende daerom is't den sekersten raedt in dese onsekere sake sy-selven te bevelen aen de Goddelijcke oeffeninghe.

Greg. hom. 35. in Euāg.

De voorsichtichept waepent ons tegē de ongevallē.

Den wech des cruys leydt alleen tot het leven.

D'oeffeninghe van 'tselve.

De *voor-stellinghe der plaetse*, sal zijn voor een crucifix. *Ghebedt*, als voren.

Het 1. point. Bemerckt ten eersten/ dat op dese werelt alle dingen van dē Heere alsoo zijn geschapē/ dat hoe wel den strijdt tusschen de elementen gedurich is/ dat nochtans den selven oock seer schoon/ ende

Verschil ende verscheydentheydt in de creatuer en

ende eene eendrachtige tweedrachticheyt is. Ende 'tghene datter gheschiedt in de ghestelteniſſen der lichamen / 'tselve heeft oock plaetſe in de ſielen: Gelijck dan de menschẽ van verscheyden gestelteniſſen ende humeuren zijn oock verſchillende vā aenſicht ende ſtemme / alſoo zyn oock hen ghevoelen eñ oordeelen verscheyden / gelijck het blyckt in de kinderẽ ende mans. Een-iegelyck weet hoe verscheyden dat de meyninge der selver zijn van eene ſake: ende het selve gevoelen moetmẽ hebben van alle dingen: aengesien dat eenen man niet min / ja meer verschilt vā eenen anderen man / dan eenen man van sy-selven verschilt / als hy een kint was. Ende nademael dat ghy siet in alle creaturẽ te zyn soo groote verscheydenheyt ende veranderinghe / soo en verwondert u niet te seer / dat het selve oock ghesch iedt in de vonniſſen ende gheneghentheden / ende verdraeght die dan verduldichlyck: noch in-dien dat ghy oudt zyt en wenscht niet / dat de kinderen out souden zyn; oft is't dat ghy jonck zyt soo wenscht niet dat die oude kinderẽ soudẽ zyn; maer voeght u na een-iegelyckx ouderdom ende na de gesteltenisse van de persoonẽ: ende gemerct dat ghy niet en wilt dat sy allegader 'tselve met uwe ooghen souden sien / ende dat op de selve maniere met u / noch oock dat sy met uwe oorẽ allen 't selve souden hooren: Waerom begheert ghy dan dat sy 'tselve met u souden oordeelen / aen-ghesien dat sy soo wel een verscheyden verstandt hebben / als sy verscheyden ooren ende ooghen hebbẽn.

Een iegelijck heeft goede gestelteniſſen ende daer by zijne ghebreken.

Het 2 point. Bemerckt datter niemandt en is onder de menschen / die niet en heeft seer veel goedts / ende loffelijcke ghestelteniſſen / ghelijckmen die gemeynelijck noemt: insghelijckx datter niemandt en is / die zyn ghebreck niet en heeft / om het welck hy eenen anderen moet wycken / ende dat hy daerom seer onvoorsichtich is / die van een ander eenen af-keer heeft om de gebreken des lichaems oft der sielen: want hy dan oock eenen af-keer van sy-selvẽ soude moeten hebben. Maer het is redelijcker dat wy veel goede saken die in een ander zyn bemercken / ende dat wy die met het ghebreck d' welck wy in hem hebben ghesien ende ons mishaeght vergelycken / eñ soo sal't gescbieden dat wy het goet meer

sullen

sullen achten: dan dat wy om een ghebreck 't welck wy in onsen evennaestē sien/ willen beroovē alle syne andere deughdē van den prijs ēn lof die hun toestaet / wie soude te recht eenen seer goeden acker verachten om eene netele/ oft eenen seer geleerden man versmaden / om dat hy eenighe saken niet en weet/ oft de spijse/ om dat die alleen niet alle smakē en behelst/ verwerpen? Daer-en-boven moet men syn uyt-nemende gebreck ghelijckmen met het gebreck syns naestens het welck in-dien hy door eyghen liefde verblindt zy/ niet en vindt/ soo moet hy hem sekerlijck laten voor-staen/ dat het selve is de hooverdye/ 't welck d'alder-meeste quaedt is.

Het 3. point. Bemerckt in-dien iemant eenich ghebreck heeft/ daer ghy vrij af zijt; door wiens gratie dat dit gheschiet: is 't niet door Godts gratie? In-dien dan de handt van eenē anderen/ oft eene leere/ oft eenen bergh/ oft toren u hooger stelt/ soo verheft ghy u selven begheckelijck / om dat ghy hooger zijt van den ghenen/ die op der aerden blijft. 'T selve is oock / in-dien iemandt te peerde sittende/ seerder loopt dan eenen die te voet gaet oft kreupel is / ēn dat hy dien hierom bespotte. Aengesien dan dat de goederē die ghy hebt/ toe-gheschreven moeten worden de gratie Godts/ soo verdient ghy wel dat u de selve worden af-genomen/ in-dien ghy eenen anderen beschimpt: ende dit is het gene/ dat den Apostel seght: Daer ghy eenē anderen in oordeelt/ daer inne verdoemt ghy u selven; ende wederom: In-diē een mensche haestelijck ghevallen is in eenich misdaedt / onder-wijst soodanighen in den gheest der saechtmoedicheydt/ u selven bemerckende / op dat ghy oock niet bekoort en wordt.

Men moet wachten vermetelijck oordeel. Rom. 2. Gal. 6.

GHEBEDT.

Verre moet het van my zijn, dat ick roockende vlas soude uyt-blusschen, ende ghekrockt riet gheheel in stucken breken: verre moet het van my zijn, dat ick op de sonden van andere soude gram zijn, die van de mijne ghepraemt worde. VVant hoe soude ick in uwe tegenwoordicheyt verschijnen, die bermhertichеydt begheert ende niet offerhande, die liever hebt Isaiæ 42. Oseæ 6.

dat ick my soude versoenen met mijnen broeder, dan dat ick u soude offerande doen, ende die my sult wederom meten met de
Matth. 7. *selve mate, daer ick mede sal ghemeten hebben? Daerom vergheve ick ten eersten alle mijne vijanden, hoe wel in der waerheydt niemandt teghen my on-gherechtelijck en heeft ghedaen, in-dien ick my selven wel bemercke; want alle uwe creaturen met rechte moesten my verworpen ende benauwen, die een overtreder ben van uwe wet, maer uwe bermherticheden zijn boven alle uwe wercken. Ick bidde, gheeft my uwe gratie, op dat ick uwe lanckmoedicheydt mach na-volghen, ende u in mijnen naesten ende in alle dinghen, boven al seer vierichlijck beminnen. Amen.*

Practijcke om de Verduldicheydt te oeffenen.

Daer en ghebreken geene oorsaken van lijden.

De practijcke van dese oeffeninghe is een-ghelijck noodelijck/ want op gheene plaetse noch op gheenen tijdt en ghebreecktet stoffe om te verdraghen de ghebreken van andere. Want aen wien dient den knecht naer sijne begheerte? oft aen wat knecht voldoet den Heere? Wie isser sonder ghebreken? oft wie ghevoelt ende overkomt met eene andere in alle saecken? voorwaer niemandt. Hierom/ om dat ghy soudt behouden vrede ende ruste het opperste goedt der herten/ oeffent u dickwijls ende neerstelijck in dese oeffeninghe/ ende ghy sult daer eene seer groote vrucht in vinden/ ende eene seer groote bijstandt tot alle Godtvruchticheydt.

Gherustheyt der herten in 't berispen.

Maer ten eersten arbeydt voor al te hebben een gherust herte/ eer ghy iemanden berispt; want de gramschap verblindt door den yver de scherpsinnicheydt des herten.

Ten tweeden/ verweet in u selven droefheyt van dierghelijcke sonden/ ende verootmoedight u, betrouwende alleen op Godt.

Ten derden/ oeffent medelijden tot uwen naesten en arbeydt de droefheydt der berispinghe met liefde te versoeten.

Ten vierden/ aenroept Godts hulpe/ ende als ghy u
3. Reg. 2. beste gedaen hebt soo beveelt Godt dat hy de [illegible] wil ghenesen: Want Godt geneest ende maeckt leven[illegible]

Ju[illegible] u

Men moet oock bemercken ten eersten / dat het met eene openbare berispinghe moet ghestraft worden/ dat openbaer is/ende met eene besondere ende in 't verborghen/dat besonder ende verborghen is.

Ten tweeden / datter in 't eerste sachte medecijnen moeten toegevoeght worden ende daer naer bitterder: want / naer 't segghen van den heylighen Augustinus: Ghelijck sy beter zijn / die de liefde stiert / alsoo zijnder meer die de vreese betert.

Bequaem beydt der medecijne. August.

Ten derden/men moet seer groot op-sicht nemen op de ghesteltenisse van den persoon / op den persoon selve ende op den tijdt: hier-om en bekijft gheenen/ die ouder is dan ghy/maer bidt hem als uwen Vader; want men moet dickwijls in 't openbaer wijcken van den rechten wech/ om dat een ander soude moghen voor by gaen/ 'ten zy dat men wilt teghen veel stooten/ende verstooren alsulcken die vol begheerten zijn.

1. Tim. 5.

Het VIII. Capittel.

Oeffeninghe ende meditatie, van Verduldicheydt in eyghen ongheval oft lijden.

Voor-stellinghe der plaetse,

HEt 1. point. Bemerckt ten eersten / als uyt eene schou-plaetse seer veel ongevallen/daer de menschen over al mede ghequelt worden / ende siet hoe groot dese ongevallen zijn/ende hoedanich de menschen zijn / diese moeten lyden. Voorwaer is't dat den meestendeel quaet is / nochtans soo zijnder ooc veel goede onschuldighe/ende Godt seer lief-getale die hier mede besocht worden/aengesien by-na alle de heerschappyen/rijckdommen ende jonsten/zijn in de macht van de boose: ende aensiet u-selven hoedanich dat ghy zijt/wat ghy om u voorleden leven verdient hebt / ende om het ghene dat ghy daghelijcks doet: ende ick meyne dat ghy veel stoffe sult hebben om Godt te dancken van syne oneyndelycke bermhertichheydt tot u. Want wat is het ghene dat ghy lijdt/in-dien ghy uwe sonden aen-merckt/en in-dien het gheleken wort by 'tghene/dat Jacob/Joseph/ Job en andere Godts groote vrienden/Apostelen en Martelaren gheleden hebben? Bemerckt ten tweeden / hoe grooten lof dat ghy by een-iegheliick sult

Menichvuldicheydt der ongevallen

De Heylighen hebben meer gheleden dan wy.

hebben/ in dien ghy 't verdraeght. Ten eersten/ by Godt/ om dat ghy u gheeft onder sijnen wille/ ende toont door lijden uwe liefde tot syne Majesteyt: want die wordt meer betoont met lyden dan met wercken: waer om ghy duysent sult vinden/ die veel sullen gheven ende bidden / maer sullen seer onverduldichlijck verdraghen een kleyn on-ghelijck om Godts wille. Ich bidde u/ merckt wat liefde ende hoe flauw dat dese is; in dien die oprecht waer / en soude die niet soodanich zijn/ als die gebleken heeft in de sterckheydt ende verduldicheydt der Martelaren? voorwaer de liefde is oprechtelijck sterck ende on-brekelijck/ ja de liefde is soo sterck / als de doodt/ en de jaloersheydt is hert als de helle. Ten tweeden/ bemerckt in dien ghy verduldich zijt/ hoe groot ghy sult wesen by de Heylighe seer stercke beminnaers / ende dat om dat ghy hun gelijck ghewordden zijt/ van de welcke ghesonghen wordt: Hoe veel hebben alle de Heylighen geleden? Ten derden/ niemandt en isser by de menschen / die hem niet en verwondert van eenen verduldighen mensche/ ende die niet meer en acht eenen mensche die sijnen moet kan bedwinghen / dan eenen verwinner der steden. Want soodanighen is eenen koperen muer ende eenen on-verwinnelijcken schilt ghedeckt met verduldicheydt ende gherechticheydt.

Cant. 8.

Het 2. point. Ich bidde u/ bemerckt ten eersten/ oft ghy wel weet lancks wat wech dat ghy soudt moghen tot den hemel gheraken: voorwaer 'tis seker/ dat ghy 't niet en weet; daer om peyst aldus: Siet Godt seyndt my dese tribulatie toe/ dit is den wech lancks den welcken hy my wilt naer den hemel leyden/ ende lancks geenen anderen/ te meer al waer 't dat ick allen mijn best dede / nochtans en soude ick dese tribulatie niet ontgaen. Daer-en-boven aen-gesien dat het seker is / dat wy door veel tribulatien moeten salich worden / ende dat alle de ghene die Godtvruchtichlijck in Christo willen leven/ vervolghinghe sullen lijden/ ende dat seer waerachtich is dit woordt: De wereldt sal haer verblijden / maer ghy sult bedroeft zyn / dan uwe droefheydt sal in blydschap veranderen: Aengesien segh ick/ dat dese saken alsoo zyn/ soo onderscheydt en sluyt by u selven oft

Wy en weté onsen wech niet tot de salicheydt.

2. Tim. 3.

Ioan 6.

oft ghy wilt salich worden oft niet / oft ghy wilt Godtvruchtichlijck leven / oft ghy hier u wilt bedroeven met de kinderen Godts / ende oft ghy begheert dat de droefheydt in blydschap verandere. In-dien ghy dit toe-laet / soo bidde ick u wederom segt my / Waer om klaeght ghy dan? Staet het u toe te verkiesen de maniere van benautheydt ende teghenspoedt / oft Godt? dat is / moet den siecken stellen de maniere van medecyne / oft den medecyn-meester? Moet den Capiteyn den soldaet volghen / oft den soldaet den Capiteyn? oft moet d'eeuwighe Wysheydt onse on-wysheydt volghen? Ten tweeden / in dien ghy dit cruys ende benautheydt weyghert / peyst voorseckerlijck / dat ghy eene die veel swaerder is / van den duyvel sult moeten lijden. Want daer om seght den Heere: Komt tot my alle die belast ende beladen zijt / ende ick sal u vermaken: want mijn jock is soet / ẽn mijnen last is licht: Daer om beweenen de boose in de helle / dat sy gewandelt hebben swaere wegen / ende geleden hebben d'alderswaerste tyrannie des wereldts. Ten derden / bemerckt dat wy allegader met dese wet geborẽ zijn / dat wy tegen-spoedt moeten verdraghen / ende dat ghy u daer te vergheefs tegen stelt; want den Heere selve seght: Het is u hert tegen 't steeck-yser met de voeten te stooten. Sal het slijck teghen den pot-backer seggen: Wat doet ghy? In dien ghy 't dan niet en kont ontgaen / waer om zijt ghy beroert / ẽn vermeerdert ghy uwe droefheydt ende quaedt? want ghy en kont Godt niet hinderen; ende is 't dat ghy 't selve aen uwen naesten wilt doen / hy sal wreker zijn / die seght: Gheeft my de wraeke / ende ick sal die vergelden; alsoo dat hy straft met het eeuwich vier / die tot sijnen naesten seght Racha. Is u dit niet ghenoech? Ten vierden / nademael dat ghy in u-selven siet eene hoovaerdye ende onverduldicheyt / en wilt ghy dan nochtans van de selve niet ghenesen worden? ghy seght: Ja. Laet dan den medecyn-meester sijn handt aen u steken / dancht hem / die u helpt om dese beesten te dooden / ẽn desen brandt te blusschen; want de verduldicheydt en kan sonder dese oeffeninghen niet verkreghen worden / noch d'oodtmoedicheydt sonder de verootmoedinghe.

Matth. 11.
Sap. 5.
Act. 9.
Isaiæ 45.
Deut. 18.
Rom. 12.

Menschoulwt het lyden des Heeren. Het 3. point. Over-loopt de mysterien van de passie Christi. Ten eersten, de benautheyt des herten van den alder-soetsten Jesus, ende voeght de uwe daer by, ende alsoo versaemt zijnde, offertse aen de Goddelycke Majesteyt. Daer na siet wat hy lijdt, van wien, ende hoe, in syn lichaem, leden, naem en eere, ende seght ten minsten tot elcke reyse: Wat sal ick u weder-gheven mynen Koninck en mijnen Godt, (Psal. 115.) uwe alder-verworpenste slave, voor al 't ghene dat ghy my hebt ghegheven? is 't niet betamelijck dat ick op u soude betrouwen, die soo groote dinghen voor my hebt ghedaen? sal ick niet wat verdragen voor myne salicheydt, aen-ghesien ghy u ghewerdicht hebt soo groote dingen voor my te lyden? Ten tweeden, aen-merckt dat den alder-wijsten ende besten Heere het cruys voor sy-selven ende de syne heeft verkoren; ende seght dan: Wy moeten glorieren in 't cruys onses Heeré Jesu Christi, door welcken de wereldt voor ons gheeruyst is. (Gal. 6.) Ten derden, bemerckt het eeuwich ghewicht der glorien, dat voor de tribulatie van eenen ooghen-blick sal ghegheven worden, ende na dat den Apostel seght, dat de verduldicheydt tot alle saken noodelijck is, om dat wy de belofte souden weder om brenghen, ende onse siele besitten. (Bemerckt de glorie. 2. Cor. 4. Heb. 10.) Beveelt u dan met een edel herte aen de Goddelycke voorsienicheyt in den tijdt ende eeuwicheydt, ende maeckt dat ghy wilt het ghene dat Godt wilt, want anders en kondt ghy niet begeeren dat u profijtelijck is, want ons profijt alleen is Godt, blijft dan in hem, ende gevet hem, die over al ende alle het goedt is, ende ghy en sult noyt konnen klaghen: want hy klaeght die eenich goedt derft, ende siet, in dien ghy wilt, ghy hebt het al in uwen Godt, in dien ghy door den wille ende liefde met hem ghevoeght zyt, want hier aen hanght alle de wet ende Propheten, ende hier in is de volmaecktheydt der liefden ghelegghen.

GHEBEDT.

O Eeuwighe Wijsheydt, die sterckelijck streckt van 't een eynde tot het andere, ende schickt alle dinghen soetelijck, en hebt ghy niet ghesceydt door uwen Propheet: Daer en is gheen (Sap. 8. De voorsienicheydt Godts.)

quaedt

quaedt in de stadt, dat den Heere niet en heeft ghedaen? ende en Amos 3.
hebt ghy niet ghesëydt dat alle de hayren onses hoofdts ghetelt Matth.10.
zijn? en aen-sien uwe ooghen ons niet altijdts? en zijt ghy niet onsen Vader, onsen alder-minnelijckstē Schepper ende bewaerder? en leven wy in u niet? ende beroeren, ende en zijn wy in u Act.17.
niet, ende al datter is? Siet niet een bladt op den boom en roert hem sonder uwe voorsienicheyt, noch sonder de selve en valt geē mussche op der aerden. In dien my dan desen oft dien teghen- Marc.10.
spoet toe-komt; sal ick als eenen hondt den steen bijten, ende mijne ooghen niet tot u op-heffen, die 't selve doet, ende my dat toe-seyndt door eene on-gemeten liefde? Heere ick bidde u dickwijls om verduldicheydt, ende nochtans ick en begheere die niet te verwerven door de ghewoonelijcke maniere; maer als een mensch Godt tenterende wille ick verduldich zijn, ende daeren-tusschen ick en wille niet lijden. Heere ghy hebt uyt 't ghene dat ghy gheleden hebt, gheleert verduldicheydt ende ghehoorsaemheydt, ende sal ick alle sware dinghen verworpen? voorwaer ick ben eenen blooden soldaet. Ghy zijt voor my aen het cruys ghenaghelt, ghecroont ende ghegheesselt ghewеest, ende sal ick alle ghemack soecken? Ghy hebt honger gheleden, ende sal ick mijnen buyck willen op-vullen? Ghy hebt verkorē schande ende verwijt, ende sal ick uytsinnich mensche na glorie sien? Ghy hebt in alles verkoren harde, slechte ende strenge saken, ghelijck oock alle uwe Heylighen, maer ick ghedreven niet met uwen gheest, maer van 't vleesch ende werelt sal ick mijn eyghen profijt soecken? En weet ghy niet alder-soetsten Iesu, te verworpen het Isaiæ 7.
quaedt, ende te verkiesen het goedt? indiender dan quaedt gheleghen waer in 't cruys ende in de tribulatie, soudt ghy dat verkoren hebben? soudt ghy uwe Moeder ende alder-liefste Heylighen gheschoncken hebben den Kelck des lijdens, die om-gegaen hebben in schaeps-pelsen ende geyten vellen ghebreck lijdende, benaut, ghepijnicht door de wildernisse van dit leven, op dat sy souden komen in 't oprechte landt van Belosten? hoe, wil ick Heb.11.
eenen anderen wech vinden, dan ghy eeuwighe VVijsheyt hebt verkoren? o mijnen Godt mishaeght my uwen raedt? hebt ghy

moeten

moeten lijden ende alsoo gaen in uwe glorie? hoe sal ick dan in

Wy en konnẽ het cruys niet ont-gaẽ.

de selve komen, dan door de herbane des H. Cruys? VVaer ick gae oft vluchte, ick en kan gheensins het cruys ontloopen, omringelt zijnde van alle kanten met ongevallen; maer ick make, door mijnen eyghen wille ende wederstandt, hart ende onverdraghelijck, 't ghene dat anders soet soude zijn, in dien ick het gheerne van uwe handt name, want ghy hebt gheseydt: Ick ben

Psal. 90.

met hem in de tribulatie. VVat sult ghy met my maken, o goeden Iesu? is't niet seker dat ick met u niet en kan regneren, ten zy dat ick met u lijde? waer om hate ick de ghene die my een kroone maken, ende waer om heb ick eenen af-treck van hen, aen-ghesien dat sy de selve voor my maken, oft tot hare onvoorsichticheydt, oft tot hun groot achter-deel ende quaedt, het welck soo groot is, dat men daer oock deernisse mede in sijnen

Het lijden is onse medecijne ende onse wapenen.

vijandt soude hebben? Siet sy geven my medecijne tot mijne sonden, ende wapenen om mijne vijanden te verjaghen, maer ick, o goeden Iesu, en wilse niet hebben, ende ick als een rasende mensch, beminne de ghene die mijne vijanden voor-staen, ende hate haer, die de selve verwinnen: ende eylaes! ick en schame my niet, my selven met den monde eenen Christen te noemen, ende met de wercken het selve te verloochenen. O alder-liefsten Iesu kondt ghy soodanighen mensche in uwen dienst verdragen, die sulcken schroom heeft van het cruys als van den duyvel? ende die gheensins bemindt die hem vervolghen, noch voor hun-lieden en bidt, noch hun deughdt en doet, maer als een Heyden

Matth. 5.

ende Publicaen alleen bemindt die hem beminnen, ende haet die hem haten, dat oock de wilde dieren doen? ende hoe wel ghy beveelt dat men sijne vijanden soude beminnen, ende dat ghy daer toe stelt soo grooten loon. Nochtans eylaes! een soet woordt van mijnen even-naesten tot my ghesproken, oft eenen kleynen dienst vermach meer by my, dan uwen wille, ende alle uwe beloften; want daer om vergheve ick hem al wat hy teghen my misdaen heeft seer gheerne, maer om uwen't wille en verdrage ick oock niet een woordt. Siet ick belijde voor u mijne misdaden, ende ick begheere seer oodtmoedelijck uwe gratien door uwe pijnen;

ende

ende vermoeytheden, door uwe droefheden; ende ontallijcke wonden, door verdriet ende verwijten, op dat ick mijne vijanden mach leeren uyt grondts mijns herten beminnen; allen teghen-spoedt van u ghesonden, vrij-willichlijck mach aenveerden; door veel tribulatien van uwe voorsienicheydt ghesonden, op eenighen tijdt mach salich worden, ende staen onder uwe uyt-verkoren vrienden, de alder-vroomste Martelaren, vermaert door soo veel lijdens; onder de Confessoren ende Maeghden, die oock door hun cruys vermaert zijn, ende u in der eeuwicheydt ghenieten. Ick gheve my over aen uwe voorsienicheydt, schickt dan uwe creature na uwen heylighen wille. Doet met desen worm der aerden dat u belieft, o Heere Godt mijns herten, want wat wete ick wat my profijtelijck is? ghy zijt den medecijn mijnder sielen, ghy weet wat my nut is, ghy zijt mijnen leydts-man, ende ghy weet waer langhs dat ghy my moet leyden. Ick wete dat ghy, o hemelschen Vader, my niet en sult verworpen, niet verachten, noch niet verlaten, want ick en sal u niet verlaten, o goeden Iesu, gheholpen zijnde door uwe gratie, ick begheere met u te sterven, ende mijne vijanden te verwinnen, ende u aen te hanghen in der eeuwicheydt der eeuwicheden. Amen.

Overgheven sijns selfs.

Practijcke om te oeffenen verduldicheydt van sijn eyghen ongheVallen.

D'Eerste, 's morghens in't ondersoeck der conscientie, ja oock op alle uren te voor-sien, ghelijck het gesendt is, d'ongheluck dat u kan toe-komen ende u herte daer toe bereyden.

Voor-siet het on-gheluck.

Ten tweeden, als u ghegheven wordt eenighe occasie van verduldicheydt, soo wilt uwe ooghen tot Godt na den hemel keeren, ende hem dancken, ende hem omhelsen, peysende dat ghy zijt bydē gecruysť. Bedwinght dan uwe stemme, ende laet de gramschap in u versterven, noch en verhaelt daer na niet teghen iemandt het ongelijck dat u is ghedaen, noch en vermeerdert dat niet; want dit is het selve bewaren, ende sy-selven door listen

Keert u tot Godt.

Bedwinght uwe stemme.

listen des duyvels tot wrake verwecke: maer ghy moet dat als eenen oprechten ootmoedigen mensch vermin-deren / aen-ghesien dat aen hem gheen on-ghelijck en gheschiedt / die Godt soo on ghetrou is gheweest / ende soo dick-wijls on-ghelijck ghedaen heeft.

Voor-komt uwen naesten. Ten derden / in dien ghy eenighe bitterheyt ghevoelt tegen uwen naesten / voor komt hem ten minsten door een ander / in dien ghy 't niet anders en kondt doen: eerst met verootmoedinghe / al waer 't oock door sijn schuldt gheschiedt: ten tweeden / met weldaedt; ten der-den / bidt ten minsten neerstelijck voor hem. Men vinter / die door eenen af-keer ende haet / schouwen het aen-sien ende spreken van hunnen naesten: den Heere wiltse oordeelen uyt hunnen eyghen mondt ende daet / ghelijck hy doen sal / ende sy en sullen sijn aensicht niet sien. Men vinter / die de selve niet en willen voor komē met verootmoedinghe / als oft dat niet en betaemde / Phil.2. daer nochtans den Heere hem heeft verootmoedicht / ende die gheen sonde en heeft ghedaen / heeft hem laten rekenen onder de moordenaers? Wilt ghy misschien schijnen niet te konnen dolen ende dat ghy geen mensch en zijt? Siet voor u dat ghy niet en valt ghelijck den af-valligen Enghel / ende als een van de Princen. Ten

Offert u tot tribulatie. vierden / offert u selven daghelijcks in de Misse tot alle tribulatien / die ghy van eens-ieghelijcks handt soudt moghen ontfanghen / van waer die oock komen / daer na bekent dat ghy die als eene wel-daedt van de handt Godts hebt ontfanghen / ende bidt voor de ghene die u verbolghen.

Schiet-Ghebedekens.

S.Ignatius mart. Ick ben het koren Christi, ick sal gemalen worden met de tanden der beesten, op dat ick soude ghevonden worden een suyver broodt.

Psal.118. Het is my goedt dat ghy my hebt verootmoedicht, op dat ick soude leeren uvve rechtveerdichmakinghen.

Psal.26. Zijt mijnen hulper, ende verlaet my niet, ende veracht my niet Godt mijnen Salich-maker.

Her

Het IX. Capittel.
Oeffeninghe van de H.Communie.

Hugo seght / datter drij manieren zijn van offeranden / een van't lichaem des Heere / het tweede van een rouwich herte/het derde vā een verstorven lichaem. Daer moet dan voor-gaen d'offerande der ootmoedicheydt in't herte/ende de kastydinghe in't lichaem/om datter devotie soude zijn in't consacreren van't lichaē des Heeren. Hier om moet men 's daeghs te voren de siele suyveren met leet-wesen oft biechte/ ende doen ten minsten eenighe onthoudinghe van spijse. Ten tweeden / moet men doen eenich werck der bermhertichedt tot onsen evennaesten (dat gheschieden kan met voor hem te bidden) op dat de siele soude bekleedt worden met het bruylofts-kleedt. Ten derden/moetmen af-legghen de liefde tot eenige creature/voor hem nemende/ oft in dien 't geoorloft is/ doēde datelijck eenich werck van verstervinge/ op dat men mochte aen-doen Jesus Christus/het welck soude moghen vergheleken worden by het oorlof nemē/met welcke Jesus voor syn passie heeft af-scheydt genomen van sijne Moeder / want sy was voor hem bijkans eenen eenigen troost. Ten vierden / moet men ten minsten doen eenich werck der ootmoedicheydt/'twelck ghelijck soude zijn de wasschinghe der voeten: 't welck oock S. Bernardus de sijne bevolen heeft. Hugo de claustro animæ, l.2. cap.13. Drij manieren van offeranden.

Voor de H. Communie.

Ten eersten/bemerckt den Heere Jesus/als met syn hof tot u komende. Maer vraeght van alle creaturen/wie hy is/te weten/den alder-machtichsten/alder-wijstē/alder-besten/alder-rechtveerdichsten Godt/ den welcken mensch ghewordeu zijnde/ soo groote dinghen voor u heeft ghedaen / ghelyck hy oock alle dinghen voor u heeft gheschapen/etc. Wie hy is die tot u kōt.

Ten t'weeden/bemerckt hoe grooten bereydinge daer van noode is: siet wat ghy Godt om sijne weldaden schuldich zijt/gheleert door de figuren/exempelen der Heylighen ende de redene / aen-ghesien alle tijtelen van Koninck / Keyser / etc. hem toekomen.

Ten

Waer om hy tot u komt.

Ten derden / waer om ende hoe hy komt / te weten / om hy - selven volkomelyck mede te deylen / om alle mirakelen die hy ghedaen heeft gheestelyck te vernieuwen / waer uyt ghy kondt nemen verscheyden persoonen / nu van den blinde / nu van den watersuchtighen / nu van den ghichtighen mensche / ghelyck de salvinghe des H. Gheests u sal leeren / ende met sulcke begheerte tot hem gaen / om dat hy u soude ghenesen / ende als eene kleyne wereldt herscheppen / ende den H. Gheest in u binnenste vernieuwen. Siet oock hoe dier dat dese spyse uwer sielen / Christus ghekost heeft.

Tot wien hy komt.

Ten vierden / aen - merckt tot wien hy met siele ende lichaem komt / ende versoeckt uwe principale on-volmaecktheden oock in 't besonder namentlyck de ghene / teghen de welcke ghy u particulier ondersoeck doet.

D'werckinghe van 't H. Sacrament.

Ten vijfden / bemerckt hoedanich dat is d'uytwerckinge van 't Eerw. Sacrament / te weten / seer groot profyt / d'opperste weerdicheydt / d'opperste ghenuechte / want de siele wordt den tempel / moeder / graf / ende hemel Godts: oeffent hier de wercken des gheloofs / hope ende liefde / over-loopende de sonderlinghste volmaecktheden ende wel-daden / als by exempel: Heere ick geloove dat ghy zyt die my gheschapen hebt / ende alle dinghen om my / ende siet nu komt ghy tot my / hoe en sal ick dan in u niet hopen / ende sal u uyt gheheel myn herte beminnen / etc.

In de Communie.

De Goddelycke Majesteyt en onse kleynheyot.

BEmerckt op eenen ooghen - blick de Majesteyt Godts / ende den af-grondt uwer verworpentheyt / ende omhelst den Heere met de liefde der Enghelen / Aerts-Enghelen ende Heylighen / gaende met der herten door alle de chooren / ende gheeft u gheheel over / offerende hem alle dingen / ende biedt hem veel gheluckx van alle syne goederen.

Na de Communie.

Verweckt u gheloof / etc.

TEn eersten / moet-men een levende gheloove verwecken: Ten tweeden / verwonderinghe / verootmoedinghe / danck-segghinghe / ende om-helsinghe / op-offeringhe met vereeninghe / begheeringhe

ende

ende bevelinge. Laet u mye sonden en ontweerdich-heyt verwecken tot de begheerte der veroodt-moedinghe: tot de verwonderinghe der vol-macckthe-den Godts/tot danck-segghinge aller sijne weldaden/tot d'omhelsingen der liefden Godes/sijne on-ghemetentheydt ende on-eyndelijcke goedtheydt. Daer na offert u-selven ende alle dingen in de ver-eeninge der verdiensten Jesu Christi. Ten laetsten/ begeert voor u ende de ghene die u bevolen zijn het ghene dat ghy wilt / niet twijfelende in 't ghe-loof: want die twijfelt (seght S. Jacobus) is ghelijck de bare der zee/die van den windt wordt beroert ende gedreven: Sulcken mensch dan en moet niet mey-nen/ dat hy iet van Godt sal ontfanghen. Offert u-selven. Iac. 1.

Ghebedt voor ende nae de Communie.

AEn-biddelijcken, alder-machtichsten, on-gemeten, ende on-begrijpelijcken Godt, ghy woont in een licht daer men niet aen-komen en kan, hoe sal dan u licht konnen over-een-komen met mijne duysternissen? ghy zijt die zijt, ende alle dingen zijn voor u aen-schijn, als oft die niet en waren, ende ghelijck een druppel douwes voor den daghe vallende, hoe sal hy dan komen tot u, die meynt dat hy wat is, aen-ghesien dat hy niet en is? voor u schudden de colomnen des hemels ende bedecken hunne aen-sichten; by u staen thien hondert duysent Enghelen, ende sal ick, die eenen worm ben ende gheenen mensch, wiens verkee-ringhe op der aerden is, derren tot u komen? Ghy zijt den sterc-ken, yverighen Godt, den Koninck der Koninghen, die gheenen mensch sien en kan, ende blijven leven; Wat sal ick dan doen die met ontallijcke sonden beschuldight ben aen uwe Majesteyt, die oock heden noch meer sonden soude doen, in-dien uwe gra-tie niet en weder-hiel mijne siele, die daer is neder-vallende ende loopende na de kudden haerder mede-gesellen, soeckende water-putten die gheen water en konnen houden, ende verlatende de Fonteyne des levenden waters. Siet dit is de on-ghetrouwe siele, die u verworpende na de heylighe bruyloft met u ghehouden in 't Doopsel, heeft on-kuysheyt ghedaen met veel minnaers, dat is, met veel creaturen, ende heeft om de liefde der selver de heylighe Veroodtmoe-dinghe sijns selfs. Sap. 11. Beschuldinge sijns selfs. Ierem. 3.

in-spraken, de welcke uwe kinderen zijn, ghehaet ende ghe-doodt in uwe teghen-woordicheydt, jae heeft u bloedt veracht. Ten laetsten, mijne gheboorte is my eene schulde, mijn leven, sonde ende ellende, ende het sterven eene straffinghe. Heere mijnen Godt hoe sal ick den hemel derren aen-sien? oft konnen aen-sien? die verblindt zijnde en hebbe u niet bekent, die nochtans over al zijt, ende over al om mijnen wille werckt? Ghy hebt my soo dick-wijls van de helle verlost, ende nochtans eylaes! en hebbe ick u niet bemindt ghelijck ick schuldich was, maer ick heb aen-ghehanghen eene bedrieghelijcke creature, eenen geslaghen vijandt, op dat ick soude verliesen het leven, den troost ende salicheydt mijnder siele (die in u alleen gheleghen was) op dat ick mijne vrijheydt, ende u die 't al te boven gaet, voor eene seer verworpen sake soude verkiesen, ende verre soude gaen van u, o eeuwighen Vader, die over al zijt; ende over al heerschappije hebt. Ende moet ick niet vreesen, dat ick sal met Osa ende de Bethsamiten gheslaghen worden in 't ghesichte van de Arcke van u alder-heylichste lichaem? dat ick (niet hebbende het bruylofts-kleedt) sal ghejaeght worden uyt u hemelsch

Psalm.43. *Avont-mael, om de verckenen te voeden, ende nochtans, o Herder mijnder siele, niet versaedt vvorden? De schaemte heeft mijn aen-sicht bedeckt. VVat sal ick, o bewaerder der menschen doen, zijnde blindt op den vvech, ghevvont in den bosch, ghichtich op*

Toe-vlucht tot Godt. *het bedde? sal ick met Cain vlieden van u aen-sicht? neen ick Heere, maer komende sal ick komen by mijnen Vader, naer de fonteyne des levenden vvaters, die dorst heeft nae mijne salicheydt; tot den Herder, die soeckt het verloren schaep; ick sal komen, blindt zijnde tot het licht; gheladen ende vverckende tot den ghenen, die my soude vermaken; ick sal mijnen Vader om den halse vallen, mijnen Vader segghe ick, mijnen Medecijn, mijnen Meester, mijnen Priester, ende mijne spijse. Siet*

Thren.2. *mijn leedt-vvesen is groot gelijck de zee, daer en is niemant van*
Psalm. 72. *alle mijne gheminde, die my soude vertroosten; vvat isser voor*
Eccle.1. *my in den hemel, ende vvat hebbe ick voor u ghevvilt op der aerden? ijdelheyt der ijdelheden, ende 't is al ijdelheyt, maer ghy zijt mijne eenighe begeerte. O siele, siet Iesus staen aen de rechte*

handt van de kracht Godts, siet hy komt ende eenen seer grooten loon met hem. Komt ghy dan o goeden Iesu? Heere komt en vvilt niet vertoeven, vvant ghy komt om te onthalen den verloren sone; om te vermaken den vermoedden; te verblijden den ghenen, die u bedroeft; om te trecken die vliedt; om te kussen, die u eer-tijts gheesselde; om te kroonen, die u met doornen stack, om te ombelsen, die u cruyste; om levende te maken, die u doodde; om te beminnen met eene on-eyndelijcke liefde, die u haettede. VVel aen mijnen Godt, siet neder uyt den hooghen stoel uvver glorien, ende en vervvorpt my niet, die daer ben het vverc uvver handen, ghemaeckt ende her-maeckt van u, ghekocht met eenen grooten prijs, op dat ick u mach glorificeren ende draghen in mijn lichaem, ja die oock ben gevvasschen met u dierbaer bloet, ende aen u, o alder-soetsten Iesu toe-ghevvesen voor soo veel tranen, schamperheden, spousels ende vonnisse des doodts, die ghy al om mijnen t' vville verdragen hebt. O vvat sal ick u voor al dit vveder-gheven, anders dan my-selven geheelijck? Ick achte nu alle dinghen als dreck, om dat ick u soude moghen vvinnen; ick vville met u op de laetste plaetse sitten, om dat ick u soude moghen behaghen; ick vville mijne overste tot der doodt toe ghehoorsaem zijn, alle dinghen nemen van uvve handen. Doet met my na u vvel-behagen; en laet my buyten u niet behaghen, gheenen lof des sondaers, gheene creaturen, vviens troost my niet en kan versaden: ghy zijt alleen mijne versaedtheyt, ghy zijt allen mijn goedt. Ick bidde u verleent my dat ick my-selven gantschelijck mach besich houden tot uvver glorien, dat ick mijnen naesten met alle liefde tot u mach brenghen, ende dat ick gheheel u mach zijn, ende ghy mijn; dat ick in u mach leven als in het hout des levens; dat ick door u mach leven, o hemelsch Mãna; dat ick met u, ende om u, mach leven ende sterven, o alder-goedertierenste Lammeken. Siet ick kome tot u, ende ghy ghevveerdight u oock tot my te komen, om dat ick u soude glorificeren, om dat ick u soude beminnen, om dat ick van u soude genesen vvorden, om dat ick voor het ghene, dat voor-leden is, soude vol-doen, voor het toe-komende gratie vervverven, ende gratie verdienen in u aen-schijn tot hulp van de Heylighe Kercke ende Religieuse

Het over-geven sijns selfs in de Godde-lijcke handen.

ordenē, voor mijne ouders, Weldoenders, ende die my bevolē zijn ende oock voor mijne vijanden. Ick kome by u om dat ick u soude om-helsen, vastelijck gheloovende, dat ghy waerachtelijck hier zijt, die alleen Wonderlijckheden doet. Vermeeerdert mijn gheloof, verweckt mijne hope, ontsteeckt mijne liefde. Komt, komt, komt Iesus, laet uwe ghenoechte zijn by my te zijn, ende de mijne by u te zijn. Komt mijnen alder-soetsten, alder-machtichsten, alder-wijsten, alder-bermhertichsten, alder-minnelijcksten Godt, met uwe Heylighe Moeder, met alle de Heylighe Patriarchen, Apostelen, Martelaren, Confessoren, Maeghden sonderlinghe mijne Patroonen N. ende van de welcke wy heden ghedenckenisse houden, laet hun mijn herte bereyden tot uwe wooninghe tot uwe Arcke, tabernaeckel, throon, tempel, slaep-kamer ende beddeken, dat ghy in my mooght rusten ende blijven, op dat ick u korts mach sien, ende tot u komen, u beminnen, in u branden, smilten, verteyrt ende vol-maeckt worden, Amen.

Vierighe begheerte tot Godt.

Practijcke om Godt-vruchtelijck ende devotelijck te communiceeren.

De Biechte.

D'Eerste ende alder-noot-sakelijckste bereydinghe is, te doen eene oprechte ende volmaeckte biechte, waer van eens-deels gesproken is in 't eerste boeck, de welcke men soo dickwijls ende in sulcker vorghen moet gebruycken, ghelijck ons van onsen biecht vader geraden sal worden.

Meditatie van 't lyden ons Heeren.

Aen gesien dat de communie een memoriael ende gedenckenisse is van de passie ons Salichmakers, soo is 't oock eene goede bereydinghe, hier af sijne meditatie te doen: ghelijck oock van de gheboorte ons Heeren, oft de boodschap van de H. Maget Maria, oft van de menschwordinghe van 't woordt Godts, door dien dat dit mysterie door de communie ghelijck vernieuwt wort. Och hoe grootelijcks wordt hier den sondaer verheven! ende wat eene vernederinghe is dit van den Schepper! De meditatie mach oock gheschieden van de historie van Zacheus, etc.

Pelgrimagie tot het hoogh

De derde. Wy sien dat men soo veel pelgrimagiē doet om

om de reliquien der Heyligen te besoecken/ ende het is seer wel ghedaen: maer waer in zijn dese te vergelijcken met dit hooch-weerdich H. Sacrament. Laet ons dan hier onse pelgrimagie doen/ ende om soo te spreken/ tot eene waerachtighe oodtmoedicheydt/liefde/ ende devotie: tot eene verwonderinghe dat den Koninck komt tot eenen armen mensch/ende Godt selve komt om versoent te wesen tot de genen/ die de doodt verdient ende veel verraders stucken uyt-gherecht heeft. Laet ons ons verheughen / ter oorsake van soo veel ontfanghen weldaden ende dat ons verschenen is niet eenẽ Engel/ maer Godt selve/ ende dat niet met eenighe twijfelachticheydt/maer sonder achter-dencken. weerdich H. Sacrament.

De vierde. Overdenckt dat het eene maeltijdt is/ende bereydt u oversulcks met kleederen/ met eenen appetijt/ gheestelijcke wassinge ende eerbiedinge: lovet ende prijst den weerdt ende de gherechten: draeght mede ende bewaert 't ghene dat ghy d'uwe soudt moghen mede-deylen. Het sal den appetijt moghen verwecken / u van anderespijsen t' onthouden / ende hier om is 't dat Godtvruchtighe persoonen haer ghereedt maken door eenige onthoudinge van spijse. De H. Margareta van Hungarien/ghelijck ons Surius ghetuyght/vastede daeghs te voren/te water ende te broode: den S. Stanislaus Kostka onthieldt hem daeghs te voren van sijn avont-mael: de H. Hedwigis/ Hertoginne in Polẽ/ door eene sonderlinge eerbiedinge ende liefde/was over-goten met tranen/ ende viel dickwijls op hare knien voor het H. Sacramẽt/ eer sy haer begaf tot het nutten des selfs/het selve aldus eerende: den S. Xaverius deylden het selve uyt aen den volcke op sijne knien/ eñ stortede dagelijcs overvloedige tranen/als oft hy eerst Priester hadde ghewordden: den S. Aloysius bedanckte Godt al-machtich dry daghen voor de voorleden communie/ende vereyschte dry dagen gratie voor de toe-komende. Bereydinghs sijns selfs/als tot eene gheestelijcke mael tijdt.

De vijfde. Dagelijcks devotelijc Misse hooren/ende in de selve gheestelijck communiceeren/ ende alsoo verlanghen ende hem ghereet maken tot de naeste communie. Daghelijcks devotelijck Misse hoorẽ.

Practijcke om de Misse te hooren.

DErwaerts gaende/ overdenckt dat ghy gaet ghelijck tot den berch van Calvarien/ ende wat dat ghy daer sien sult / ende met wat eene devotie dat ghy aldaer teghenwoordich moet wesen. Komende in de plaetse/ besproeyt u met wy-water / ende verweckt in u een leedtwesen der sonden . Als dan / aen bidt voor al Godt almachtich/door gheloof/hope/ende liefde/ ende vernieut uwe meyninghe/segghende : Ick ghelove Heere/ ende ick hope in u/ende ick beminne u uyt gantscher herten. Ten tweeden/ overleght de weerdicheydt van dese offerande. Ten derden/ neemt voor u eer weerdelijc u aldaer te vinden: welcke dinghen al in het na volgende ghebedeken besloten zijn.

Ghebedt om devotelijck Misse te hooren.

Ick ghelove u, o Koninck der Koninghen, die door eene uytnemende liefde ons waer-achtelijck u vleesch ende bloedt ghegheven hebt, ende dat onder dese ghedaenten, op dat ghy ghedurichlijck met ons soudt moghen wesen, op eene wonderbare maniere ons u-selven achter-latende, ende het selve door ontallijcke figuren ende wonder-bare teeckenen te kennen hebt ghegheven. Ick begheere my dan te vinden in dese ghedenckenisse van u lijden, wijsheydt, moghentheydt ende goedtheyt, aendachtelijck, ende met soo groote devotie, als het my moghelijck sal wesen, met uwe Enghelen, ende met gheheel u Hemelsch heyr, t'uwer eeren, tot mijnder siele salicheydt, tot profijt van de Heylighe Kercke, ende alle de ghene, die haer-lieden aen my gherecommandeert hebben N. ende tot lavinghe ende solaes van de over-ledenen N. Gheeft my hier toe gratie, o mijne eenighe hulpe, Amen.

Ter wijlen dat den Priester hem ghereedt maeckt om Misse te doen/eer hy begint/overdenckt hoe dat d'Engelen daer ontrent komen/ om het H. Sacrificie te vereeren/ende beschaemt u van uwe slappicheydt.

Aen den Confiteor; Over loopt in't kort uwe sonden/ verweckt in u een berou / ende vernieuwt het propoost van u te beteren. Voorders daer na in het vervolgh van de Misse let op de woorde/is't dat ghy de selve verstaet/ oft leest u Roosen-hoedken/oft iet anders.

In't

In't Offertorium : overleght wat u dien dach te doen staet/ ende offert dat/ ende weest uwe goede begheerten indachtich/ende uwe oude goede voornemingen/ ende vereenighet al met de verdiensten Christi Jesu.

Als men Sursum corda seght/denckt op het lijden uwes Salich-maeckers / want het is eene ghedachtenisse des selfs. Ende aen beyde de Memento, bidt voor alle de ghene daer ghy in ghehouden zijt / stellende de selve in de weelen des cruys/ soo voren verhaelt is.

In de Elevatie, bemerckt Christum hanghende aen de galghe des cruys/ ende aen-bidt hem. Daer naer overleght wat teghenheydt dat u soude konnen ontmoeten/ ende gheeft u hier in over.

Bemerckt namaels Godts weldaden/ ende maect u ghereedt tot de gheestelijcke communie / biddende den Heere dat hy tot u wil komen/dat hy uwe siele wil supleeren van dese N. ende dese N. fauten/ ende de selve wil vervullen met deughden. Ten laetsten / communiceert met eene vierichlijcke begheerte met den Priester.

Naer de communie bedanckt den Heere / ende biedt Godt almachtich veel ghelucks van sijne Goddelijcke volmaecktheden. Vernieuwt wederom uwe beloften ende goedt voor-nemen / ende offert Godt desghelijcks noch eens het ghene dat u te doen staet/ ende in't besonder tot versterwinghe van het ghene / daer ghy u besonder examen op doet.

Ghebedt dienende om gheestelijck te communiceren.

Siet, hier stae ick arm ende ghebreckelijck aen de tafel van den grooten Koninck, ende van mijnen alder-liefsten Vader, aen uwe tafel, o Christe Iesu : ende ick gheloove u , o eeuwighe VVaerheydt, dat ghy waer-achtelijck tot het woordt van den Priester, om my te besoecken , u weerdight te komen uyt het hooghste van uwe hemelen: nochtans kennende mijne kranckheydt, ende de menichte mijnder sonden, en derre ick u niet Sacramentelijck ontfanghen; maer ick segghe met den hondertsten man, wiens knecht met verscheyden andere ghy oock verre van daer wesende, ghenesen hebt: Heere ick en ben niet vveer- Matth. 8.

dich dat ghy binnen gaen soudt onder mijn dack, maer komt door den mondt van den Priester in mijne siele. Ick bidde u wiltse toch suyveren van alle hare quaden ende on-vol-maeckt-heden N. ende verciertse met alle goeden ende deughden N. voedtse met u lichaem ende bloedt, op datse als een hondeken mach eten van de tafel des Heeren, ende datse vervult worden met hemelsche benedictien, het welck ghy vermooght ende dick-wijls gheeft, oock soo over-vloedelijck als oft ick u met der daet, ende Sacramentelijck waer ontfanghende. Dit betrouwe ick u gheheelijck ende dat ghy my niet en sult verlaten, ende datter niet en is dat my heden van u sal af-scheyden, noch tot gheen-der tijden. VVant ick hebbe u ghesien, ende ick heb bekent uwe groote liefde, uwe on-uytsprekelijcke bermherticheyt: ende 't en zy dat ick soo koudt ben als een ijs, soo hardt als eenen steen, oft dat ick een wildt dier ben ghewordenende gheen mensch; soo en sal ick door uwe gratie de selve niet konnen vergheten, maer ick sal in u leven ende ghy in my. Ghy sult al-tijdt mijne hope we-sen, mijne blijdschap, genoechte, betrouwen, rijckdommen, liefde, rust, stilte, soeticheydt, spijse, vermaeck, bescherminghe, onder-standt, mijn verlanghen ende verwachtinghe, mijne toevlucht, mijne hulpe, mijne verkoelinghe, mijne verduldicheydt, mijne bescherminghe, mijne voor-sprake ende verantwoorden, op wien ick ghedurichlijck peyse, mijn doen ende mijn laten, ten laetsten mijnen schat, waer in alleen vastelijck ende on-beroer-lijck mijn verstandt ghewortelt is, Amen.

Bonav. l. i. Stimuli.

Schiet-

Schiet-Ghebedekens.

DEn bermhertighen ende ontfermenden Heere heeft ghedenckenisse sijnder wonderlijckheden ghemaeckt, hy heeft spijse ghegheven den ghenen die hem vreesen. Psalm.110.
Hoe goedt is den Godt van Israel voor de ghene die op-recht van herten zijn. Psal.72.
Neemt ende eet, dit is mijn lichaem. Matth.26.

Oeffeninghe oft beraedt, van devotelijck ende dick-wijls ter H.Communie te gaen.

DEn mensch. O eeuwighe wijsheyt/o licht der herten/ met hoe verscheyden ghevoelen ende exempelen worde ick verstroyt! ick en kan by my-selven niet bevroeden noch sluyten / wat my nutter is; oft dese H. Sacramenten dickwijls te gebruycken/ oft door eer-biedinge selden my tot die te vervoorderen. Door-maer uwe goedertierentheydt ende goedt-gunstigheydt noodt my / o Heere Jesu/ die u ghewerdight hebt oock de creupele/blinde/krancke ende de sondaers (onder welcke ick den eersten ben) tot dese groote maeltijdt te roepen. Luc. 14.

Jck bidde u dan/in dien dit uwen Goddelijcken wille meer behaeght / dat ghy my gratie wilt verleenen / door de welcke ick tot dit heylich avendtmael/ende hemelsch bancquet dickwijls ende Godtvruchtelijck mach gaen/ende met u/die mijne eenighe salicheydt zijt/mach vereenight worden. Ioann. 6.

Christus. Jck ben van den hemel ghedaelt/om dat ick u.l. dit hemelsch broodt soude voor-dienen / op dat de ghene/ die dit broodt souden eten/in der eeuwicheydt souden leven. Jck hebbe begheert/ dat in het sacrificie der Misse / soude zijn eene vol-komen ghedenckenisse mijnder passie ende liefde. Jck hebbe op den autaer des cruys in het vier der liefde willen branden/om dat ick u een soet ende aenghenaem broodt soude wesen / ende op dat ghy in my allen vermaeck soudt hebben. Waer om vreest ghy dan u daer toe te vervoorderen / aen-ghesien / dat ickse roepe: Komt / eet mijn broodt / ende drinckt den wijn dien ick ick u ghemenghelt hebbe; drinckt Prov. 9.

ende wordt droncken/ o alderliefste: want 't en zy dat ghy ghegheten sult hebben het vleesch van den Sone des menschen/ soo en sult ghy gheen leven in u hebben.

Psalm.110. Den mensch. Voor-waer alder-goedertierensten Jesu / ghy maeckt hier eene ghedenckenisse van uwe wonderlijckeden / o bermhertighen ende ontfermenden Heere/ op dat ghy spijsen soudt de gene/ die u vreesen: wat is doch den mensch / dat ghy u gheweerdight hem te roepen / met hem te banckguetteren/in hem te komen/ende uwe woon-plaetse by hem te maken? wat goederen en moeten hem niet toekomen/ by den welcken ghy/die zijt de fonteyne aller goedtheydt / u gheweerdight te rusten? voor-waer my dunckt dat de ghene / die soo dickwijls ghevoedt worden met het hemelsch broodt/ moeten hemelsch / ende een met u ghemaeckt worden.

Ioannis 6. Christus. Sy leven ende blijven in my / ende ick in hun / in dien sy hun tot dese maeltijdt / in de welcke ick ghenut worde/ ende de ghedenckenisse mijnder passie wordt ghehouden / naer hun menschelijck vermoghen neerstelijck bereyden. Maer ick ben de spijse der groote: groeyt dan oock / ende nut my/ẽ ghy en sult my in u niet veranderen/gelijck de spijse uwes lichaems; maer ghy sult in my verandert worden / ende deelachtich zijn van alle de ghene/ die my vreesen.
Aug.l.10. conf.c.19.

Den mensch Heere ick gheloove't: want aengesien ghy zijt den alder-machtichsten ende miltsten / soo en kont ghy in ons niet komen sonder ons te vercieren met de gaven uwer gratien/ niemandt en kan tot u fonteyne des levens komen / ende dorst hebben tot de stinckende wateren deser wereldt: de siele/ die 't gheoorloft is uyt uwen kelck / die oprechtelijck goedt is/ te drincken/ en heeft gheenen lust om te drincken uyt den kelck der duyvelen.

Gen.49. Christus. Alsoo ben ick ghewoon te doen door mijne gratie: maer daer zijnder eenighe/die eten heden mijn broodt/het welck dient voor wel-luste aen de Koninghen/ ende van stonden aen keeren hun met den verlozen sone tot den draf der verckenen: voor-

waer

waer aen die menschen wordt het laetste arger dan het eerste; want ick worde bedwongen mijne plaetse/dat is / de siele den duyvelen over te gheven / die ick tot soo grooten prijse ghekocht hebbe / om dat ick ghe-eert ende in haer ghedraghen soude worden: want mijne wel-luste is te zijn met de kinderen der menschen. Prov. 8.

Den mensch. Daer om Heere / vreese ick daer te komen/op dat ick in den dach uwer gramschap / voor my-selven gheene gramschap en soude vergaderen / want ick ellendich ende kranck ben: noch ick en kan mijne vijanden niet wederstaen. Rom. 2.

Christus. Hier toe hebbe ick dese tafel in uwe teghenwoordicheydt bereydt teghen de ghene / die u verdrucken; want die my devotelijck ontfanghen/ gaen van dese tafel als vier-spouwende leeuwen/ schroomelijck oock aen den duyvel: ende daerom/ 't en valt niet swaer aen den ghenen / die begheert hem te weder-staen. Want in dien iemandt aenmerckt/dat ick met hem ben / en sal hy met David niet moghen segghen: In dien de leghers tegen my staen/mijn herte en sal niet vreesen. Stelt my by u/ ende laet eens-ieghelijcks handt teghen my vechten. Door-waer daer en is gheen stercker behulp teghen alle de bekoringhen / sonderlinghen des vleeschs / wiens pijlen vierich zijn / ende met het welck den strijdt altijdt onseker is: de begheerlijckheydt / den wortel van allen quaedt wordt verminderr; want ick alleen versade de hongherighe siele met goederen / ende late de rijcke met ijdele handen wech-gaen: allen brandt der wel-lusten wordt gheluscht; want ick ghebe hun het broodt welck allen vermaeck ende smakelijckheydt in syselven besluyt; want mijnen Propheet heeft waerachtelijck ghesepdt: Wat is sijn goedt/ende wat is sijne schoonheydt / dan het koren der uyt-verkorenen/ende den wijn voortbrenghende maeghden? Chrys. ho. 61. ad pop. Antioch. Psal. 26. Iob 17. Zach. 9.

Den mensch. Maer soo veel wereldtsche bekommeringhen verstropen ons in sulcker voeghen/dat sy ons beletten tot u te komen / als wy wel souden begheeren / ende ghemerckt dat uwe plaetse ghemaeckt is in vrede/soo en kan u den dienst niet aen- Psalm. 75.

ghenaem zijn / als het herte ende gemoet verstroyt is /ende seer qualijck konnen wy met het bruyloft-kleedt komen tot u / Koninck der Koninghen / ende Heere der Heeren.

1.Cor.11. Christus. Den mensch moet sy-selven eerst beproeven / ende alsoo van mijn broodt eten / ende van mijnen kelck drincken; want die eet ende drinckt on-weerdichlijck / eet ende drinckt het oordeel voor sy selven. Maer dese beproevinghe vereyscht / dat ghy suyver zijt van groote sonden / ende dat ghy voor soo veel als de menschelijcke kranckheyt toe-laet/u bereydt tot soo grooten gast / ende soo groote maeltijt. Noch my en kan geene sake meer mishaghen dan te hooren dese ontschuldingen/die ick soo openbaerlijck verworpen ende verstooten hebbe.

Luc.14. Ick hebbe eene hoeve / ick hebbe eenighe jocken ossen ghekocht / ick hebbe eene huys-vrouwe ghetrouwt/ende daerom en kan ick niet komen/het is my seer verdrietich achter een-ieghelijck ghestelt te worden / ende het is eene groote onweerdicheyt/ dat by sommighe gheene sake met mindere neerstichéydt ende sorghvuldicheyt en wordt ghedaen/ dan tot mijne tafel te komen / ende te nutten het broodt der Enghelen: sy vinden tijdt voor alle andere saken / ende daer en is noch tijdt / noch stondt/ voor de alder-meeste ende weerdichste: men spoedt hem om te gaen naer de merckt / naer den koophandel/tot het spel / tot klappen/ tot jocken/ja oock al waer 't sake dat men gaet om sijnen naesten te helpen/ ('t en zy den noodt oft ghehoorsaemheydt daer toe praemt) 't is eene groote on-weerdicheyt/ dat men my / die hunnen gast ben/ verlate: my die uyt het opperste der hemelen ghekomen ben / om dat ick hun soude spijsen/vermaken/ghenesen/ende my-selven gheheel soude gheven. Souden sy ten huyse van eenen vriendt soo willen ghehandelt worden? met soodanighe goedt-gunstichéydt onthaelt worden? met alsulcke onbeleeftheydt verlaten worden? Sout ghy uwen vriendt willen raden/ aen-ghesien datter soo veel goedts met my komt; dat ick soo veel quaedts door mijne teghen-woordicheydt verdrijve; ghemerckt dat het my soo ghenoechlijck

noodtlijck is met u te zijn tot den eynde des wereldts: ter contrarien/soo drobe om sien/dat mijne tafel ijdel is / ende veracht wordt; soudt ghy hem raden dat hy selden tot my/sijnen Heere ende Godt soude komen? Maer hy heeft sijne saken te doen: seght my doch / wat weerdigher sake heeft hy dan my te ontfanghen? hy heeft voorsichticheydt van doen: wat is hem profijtelijcker/dan dat hy my by hem hebbe/ die ben d'eeuwighe Wijsheydt / ende den Enghel van den grooten Rade? Hy heeft sterckte van doen/ en ben ick niet uwe kracht ende sterckheydt? en mercke ick niet alle dinghen in een-iegelijck? Ja dit is het hemelsch broodt / op dat soo iemandt van dit eet/niet en sterve: ende ick en vergeve hier niet alleenlijck de voorleden sonden / maer beware oock van de aenstaende; ende eyghene den mensch mijne verdiensten. In der waerheydt/ dit is de oorsake/ waer om de wijsheydt des wereldts (die voorwaer dwaesheyt is)haer selven bedrieght/ sonder my gaet men ter oorlogen / men neemt raet sonder my / daer ick nochtans ben den Heere der heyr-legheren: ick alleen doe verdwijnen de wijsheydt der wijsen / ende en helpe den raedt der godeloosen niet. Moyses mijnen dienaer en dede alsoo niet: die niet en heeft willen leyden het volck / al was hem dat door my bevolen/ het en waer dat ick voor den legher soude gaen / ende den leydsman wesen in sijne teghenwoordicheydt. In dien dan sonder my gheenen raedt/gheene macht/geene voorsichticheydt en is / en sullen de ghene / die my verlaten/van my niet verlaten worden/ ende hunnen wech en sal die niet sonder voorspoedt zijn? Ioann.6. Isaiæ 29.

Den mensch. O Verlosser / met reden moeten wy breesen/ als wy ghekomen sullen zijn tot het eynde onses levens / dat ghy u niet ghewerdighen en sult tot ons te komen/aenghesien wy gheweyghert hebben tot u te komen. Moghelijck wordt den sondaer met dese recht-veerdighe straffe ghestraft / soo dat hy / die ghesondt zijnde / u niet en heeft willen ontfanghen / als een-ieghelijck hem af-valt ende hulpe-loos light/ oock van u worde verlaten.

Christus. En doe ick dit niet met goeden rechte/

 aenghesien

aenghesien ick soo dick-wijls verworpen ben ghe-weest: want hoe veel mijne Predicanten ende die-naers roepen soodanighen mensch tot my? ende nochtans hoe veel zijnder / die herdtneckich ende onbesneden van herten / wederstaen den H. Gheest / ende der goeder in-spraken? Ick stae / ick kloppe /
Luc. 22. ende begheere met eene begheerte den Paesschen met hun te eten; maer door dien dat de werelt / het vleesch / hun oock op d'andere sijde noodt / worde ick dickwijls verworpen / ende worde nouwe-lijcks in't laetste verhoort ende in-ghelaten / ende nu in-ghelaten zijnde / worde van stonden aen uyt-ghejaeght. O ellendighen mensch! wat sult ghy verantwoorden / als ick u in den dach des oordeels uwe ondanckbaerheyt sal verwijten? als ick u vra-ghen sal / waer om hebt ghy my de fonteyne des levenden waters verlaten? waer in heb ick u mis-daen / oft waer in hebbe ick u moeyelijck geweest? Ick hebbe u vriendelijck ghenoodt ende gheseydt: Komt drinckt / ende koopt sonder gheldt / sonder ee-nighe manghelinghe / ende hoe dickwijls hebt ghy mijn avendemael versmaedt? ick hebbe u ghevoedt met mijn vleesch ende bloedt / ick hebbe u omhelst / ende hebbe u ghegheven den kus des vredes / ja ick hebbe my selven u gelevert / maer door mijne goet-heydt ende door uwe boosheydt ben ick verworpen gheworden / ende ghy zijt dolende ghegaen in den wech uwer begheerten. Wasser moghelijck iet an-ders dat u te doen stont / dan dat ghy my sout beha-ghen? dat ghy my soudt soecken uyt gantscher her-ten / dat ghy my soudt soecken / ter wijlen dat ick ghevonden kost worden? Nu komt ghy / op dat ick u soude ontfanghen in de eeuwighe tabernakelen die dickwijlder uwe gheslagen vijanden / dan my / niet alleenlijck en hebt ontfanghen / maer die oock met groot perijckel tot u ghenoodt: hoe dickwijls om eenighe sonden te vol-brenghen / hebt ghy veel gheleden ende ghearbeyt? ende ick ben uyt mijnen throon / uyt mijnen tempel / den welcke ghy-lieden zijt / ghestooten ghetweest / ende nu wilt ghy een deel met my hebben / ende aen mijne tafel u ver-heughen.

Den

Den mensch. Och hoe dickwijls sal ick my in der eeuwicheydt bedroeven/in dien ick u mijnen Godt ende Heere niet en sal ontfanghen hebben? hoe sal ick van u derren eyschen om te komẽ in u rijck/ in dien ick het mijne hier voor u sal ghesloten hebben/om 't selve voor den vyant open te doen? O Heere mijnen Godt/ick worde met schaemte overgoten als ick over-peyse uwe on-ghemetene liefde / met de welcke ghy als eenen reuse u verheught / om te loopen den wech/om uyt het opperste der hemelẽ/ Psal. 16. tot eenen wenck der Priesteren in hunne handen te dalen/ende tot my te komen. Ick schame my/dat ick soo dicwijls in de ooren mijnder herten gehoort hebbe uwe lieflijcke stemme: Doet open mijne suster/mijne bruydt/ mijn hoofdt is vol van dauwe/ ende mijn gevlochten hayr vol van droppelen des Cant. 3. nachts. Wat sal ick doẽ / oft wat sal ick u antwoorden/als ghy tot my sult segghen: Siet ick stae aen Apoc. 5. de deure / ende ick kloppe / indien iemandt mijne stemme hoort ende de deure open doet / ick sal tot hem komen/ ende het avendt-mael met hem eten/ ende hy met my?

Christus. Bemerckt daerenboven mijne Heyligen/ met hoe veel wakens / met hoe veel ghebeden/ met hoe veel suchten sy den wech voor my bereydden: in dien sy aten/ in dien sy droncken / de tranen liepen hun af / ende menghelden hunnen dranck met tranen/om dat sy / die nuttedẽ het broot der Engelen/ghedwonghen waren te eten den draf der verckenen: allen vertoeven was hun te langh/ door het welck sy ghedwonghen wierden mijne tafel te derven: allen vertoeven was hun te kort/ende allen arbeyt licht/als sy aten ende dronckẽ aen mijne tafel. Psal. 101.

Den mensch. Eylaes Heere! eylaes ellendighen mensch/ dat ick ben/ die uwe liefde niet en praemt/ ende den honger niet en port: maer die tot u kome/ moghelijck om dat my mijne eere ende fame daer toe dwinght / de ghewoonte my verweckt/ al is 't dat mijne siele eene walghinghe heeft van dit aldersoetste manna; hierom ghevoedt met u vleesch/ haecke ick na den vleesch-pot van Egypten / ende ghelaeft met u dierbaer bloedt / peyse ick op den

pot van Babylonien: vermaeckt met uwe omhelsinghe/myne siele ongerust ende ongebonden/ die spoedt haer om on-kuyschheydt te bedryven/ ende te boeleré met veel vremde minnaers. Waerom gaen wy doch van't aensicht des Heeré? waer om hebben wy u/onse salicheydt verlaten? waer om vergheten wy u/o Jesu/ende uwe on-ghepaelde liefde? en is't voor ons niet goedt u aen-te-hanghen / ende met grooten vrede te smaken / hoe soet dat ghy zijt? te gaen tot uwen autaer/tot u/die onse jonckheydt vernieuwt? dat wy in u blijven/ ende ghy in ons? want
Ioann.6. ghy hebt gesept: Die mijn vleesch eet eñ mijn bloet drinckt/ die blijft in my/ ende ick in hem. O aldersoetste woordt: Ghy in my, ende ick in u? O hoe groote veranderinghe! Ghy in my, ende ick in u! O hoe groote liefde! ghy in eenen verworpen mest-hoop/ ende ick in u/ het opperste goedt! O wonderlycke veranderinghe! Ghy in my, ende ick in u! wat kan ick meer be-
Psalm.105. geeré oft verhopé? voorwaer ghy besoect ons in uwe salicheyt/om te sié de goetheyt uwer uytverkorené.

Cant. 8. O Heere/ stelt ende druckt u ghelijck eenen seghel op mijn herte/gelijc eenen segel op mijné arm. Ick sal uwes met ghedenckenisse ghedencken / ende ick en sal inder eeuwicheyt van uwe ghebooden niet af-
Oseæ 11. wijcken. Ghy hebt my getrocken in de koordekens van Adá in de banden der liefde. Wie sal my scheyden van uwe liefde? Wie sal my voortaen wederhouden/dat ick geroepen zijnde/ter bruyloft niet en soude komé/oft dorst hebbéde/niet en soude gaen tot de fonteyne/ als eenen verloré sone tot mijné vader/ siec ende kranc tot den medecijn/ oft als eene bruyt tot den bruydegom ende de begheerte mijnder siele? Ick bidde u en wilt my niet verworpé door u rechtveerdich oordeel/maer in dien ick vertoeft heb / in dien ick spader heb open ghedaen/indien ick vergeten heb mijn broodt te eten: ick en sal 't voordt-aen niet meer doen/maer ick sal dickwijls ende eer-biedelijck my verthoonen in uwe tegen-woordicheyt/
Cant.5. noch ick en sal sonder gratie niet weder-keeren/ maer mijne handé sullé droppé van de eerste myrrhe dat is/ van verstervinghen/ende mijn herte sal tot u spreken/ende mijne siele sal u aen-hanghen / ende uwe rechte handt sal my ontfanghen.

Eene

Eene andere oeffeninghe voor de H. Communie, waer door de siele van onsen Salich-maker, ende onsen Salich-maker desghelijcks van de siele ghenoodt wordt: met een verhael van verscheyden wel-daden, tijtelen, ende mirakelen in het Heylich Sacrament, met wercken van berouw, danck-segghinghe, over-gheven sijns selfs, ghe-loof, hope ende liefde.

BEmerckt / dat men naer elcken sin / oft sententie / een weynich ghelijck sijnen aessem her-halende / over-legghen moet / dat men ghelesen heeft.

Ten tweeden / is't by aldien dat d'affectie oft beweghinghe vereyscht / dat ghy noch langher soudt blyven op het selve / doet dat vrylijck.

Ten derden / bemerckt dat dese oeffeninghe kan gheschieden / 't zy in het laetste van de Misse des daeghs te voren / eer men ter H. Communie gaet / oft wel dat mē tot dien eynde communicere / oft in sijne kamer 's morgens oft 's avents / ghelijck hier beneden bewesen sal worden / maer besonderlijck in de Misse.

's Son-daeghs.

Christus noodt de siele. Komt tot my alle / die arbeyt ende belast zijt / ende ick sal u vermaken. Allen het ghene dat my den vader heeft ghegeven / dat komt tot my / ende den ghenen / die tot my komt / en sal ick niet verworpen. Matt. Ioan.

De siele noot Christum, als haren Schepper. Wat is den mensch / dat ghy sijns ghedachtich zijt / oft den sone des menschen / dat ghy hem besoeckt. Want het is al / als een droppelken des eemers / ende als een aesken der waghe. Ende het is al / als oft het niet en waer in uwe Goddelijcke teghen-woordicheydt / als niet / ende als ydelheydt is 't van u gheacht. O lief-hebber der menschen / o alder-machtichsten Heere Godt / die my gheschapen hebt / ende alle dingē om mijnen t'wille / ēn soo wonderlijc u hebt willen verborghen in dit Sacrament onder dese gedaentē: Psalm. 8. Isaiæ 40.

in der waerheydt ghy zijt saecht-moedich ende goedt-moedich van herten! Tot u heeft mijn herte
Psal.28. geseyt/ mijn aensicht heeft u versocht/u aensicht sal
Psal.33. ick Heere versoecken. Seght tot mijne siele/ick ben uwe salicheyt/ende weest mijns genadich. Verhoort my/ghy die daer zijt de hope/vande gātsche werelt.

Berouw. Ick heb ghearbeyt in mijn weenen ende suchtinghe:
Psalm. 6. ick sal alle nachten mijn bedde wasschen/met mijne tranen sal ick mijne rust-plaetse begietē. Ick hebbe gesondight tegen den hemel ende voor u. Och oft ick noyt van uwe geboden afgeweken en hadde! Want en is 't my niet goet mijnen Heere/ende mijnen Godt aen te hanghen: u alleen te soecken: tot u alleen te versuchtē/ van den welckē my alle dingen ghekomen ende af-ghedaelt zijn? Wat sal ick u weerom gheven/die mijns gedachtich hebt geweest/
Dan. 7. als ick uwes vergeten hadde/dien duysentich duysent dienen/ende thien-mael hondert duysent staen neffens hem / ende wiens knechten niet telbaer en
Psal.103. zijn. Ghy aensiet d'aerde / ende doetse beven / ende houdtse hangende met uwe machtighe handt. Ick love ende dancke u / o machtighen Godt/ voor alle uwe weldaden / ende dat in de vereeninge van alle de danck-seggingen/die uwe alder-heylichste siele/ o soeten Jesu / van het beghinsel haerder scheppinghe ghebruyckt heeft/ ende noch ghebruyckt / ende uwe H. Moeder/ ende lieve Heyligen ghebruycken.

Gheloof/ hope ende liefde. Ick ghelove vastelijck / dat in dit H. Sacrament waerachtelijck is u lichaem ende bloedt: want ghy
Over-geven. hebt ghesevt/ o eeuwige wijsheyt dat dit u lichaem
Teghenwoordicheydt Godts. is / ende hebt dat my ghegheven; ende oversulcks ick stelle allen mijn betrouwen in u / ende bevele u/
Versuchtinge tot Godt. allen het ghene/ dat my aengaet. Ick beminne u/ uyt gheheelder herten/uyt gantscher siele/ uyt gheheel mijn verstandt ende uyt alle mijne krachten: want van u/in u/ende tot uwer eeren is het al. Ick verlanghe duysendt-mael naer u/ dien oock d' Enghelen verlanghen te aen-schouwen / van wiens schoonheydt de sonne ende mane hun verwonderen. O Heere Jesu/ wanneer sult ghy komen? wanneer sult ghy my verhengen? wanneer sult ghy my
Vereeninghe. versaden? O mijnen Godt/o Godt mijnder herten/

ende

ende mijnen al! dat ick door d'oneyndelijcke ende honich-vloeyende kracht uwer liefden / verslonden worde / op dat ick door liefde / die ghy my bewesen hebt mach sterven / want ghy tot mijnder liefde / u ghewerdight hebt de doodt te sterven.

'S morghens wacker wordende / verhaelt die wederom / naer uwe ghewoonelijcke ghebedekens. Overleght in't beginsel van de Misse / met wat eene vierighe liefde / dat het betaemt dat ghy uwen Salich-maker ontfanght / als wesende / by exempel / uwen Schepper / oft uwen herder / uwē verlosser / etc. Ten tweeden / over-denckt de woorden / met welcke uwen Salich-maker u noodt; Ten derden / de woorden met de welcke de siele van hare syde het selve doet; ende ghebruyckt d' affectien die in dese oeffeninghe ghestelt zijn; Ten vierden / vernieut de selve somwijlen door den dach.

'S maen-daeghs.

Christus noodt de ziele. Siet ick stae voor de deure / ende ick kloppe / is 't dat iemant mijn stemme hoort Apoc.3. ende de deure open doet / tot dien sal ick ingaen / ende ick sal met dien het avendt-mael eten / ende hy met Ioan.10. my. Ick ben eenen goeden herder / ende kenne mijne schaepen: ende ick kome uyt het alder-hooghste der hemelen / op datse het leven souden hebben / ende dat over-vloedelijcker.

De siele noodt Christum, als haren herder. O mijnen herder / ende behoeder / o eeuwighe wijsheydt / ende alder-sekerste waerheydt / die my voedt ende onderhoudt / ende alle dinghen om mijnen t' wille: ende boven dien verandert hier het broodt in u lichaem ende bloedt / op dat ick soude moghen leven / ende in u verandert worden. Daer staet van u gheschreven: Isaiæ 40. Als eenen herder sal hy sijne kudde voeden / in sijne armen sal hy de lammerkens vergaderen / ende in sijnen schoot sal hy die op-heffen; die vol ende bevrucht zijn sal hy selve draghē. Soeckt / ende besoeckt van uwe schaepkens / ghelijck eenen herder doet sijne kuddē; als hy is in't middē van sijne veriaeghde ende verstroyde schapen. Weydt die ende leydtse in vette weyden / op de verheven bergen van Israel. Psal.56.

Cant. 2. Mijn herte is bereydt / o Godt / mijn herte is bereyt; laet uwe stemme luyden in mijne ooren/want uwe stemme is soet/ende u aensicht schoon/o alderschoonste/onder die ghebooren der menschen. Want wat ben ick verwachtende/ anders dan u/ o Heere? Maer/ick schame my/ o Godt / mijn aensicht op te heffen tot u / want ick met veel-der-hande vyers ghevouleert hebbe: ick hebbe ghearbeydt in mijne suchtinghe/ etc. als boven.

's Dijns-daeghs.

Zach. 9. Christus noodt de siele. Siet uwen Koninck komt tot u / rechtveerdigh / ende Salich-maker. Hy is arm / ende sit op eenen esel / ende op een veulen der esellinnē jongh/waer is mijne eet-plaetse/ daer ick het Paesch-lam met mijne discipelen mach eten?

Marc. 14 De siele noodt Christum, als haren Koninck. O Koninck der Koninghen/ ende Heere der heyr-krachten/ die my tot het gheloof gheweerdight hebt te roepen/ achterlatende soo veel duysenden; ende alhier in 't

Psal. 39. H. Sacrament soo wonderlijck de ghedaenten/sonder haer substantie hebt willen bewaren. Verbeydende heb ick u verbeydt / o Heere / ende ghy hebt uwe ooghen op my gheslaghen / ghy die daer zijt het verlanghen van het hemelsch Jerusalem. Ghe-

Matth. 21. benedijdt is hy / die daer komt in den naem des Heeren. Weest onsen hulper des morghens/ende onse salicheydt in den tijdt der tribulatien. Want nae

Isaiæ 33. u hebben wy verwacht / komt Heere / ende en verbeydt niet langher; ontbindt de sonden van uwe ge-

Psal. 78. slachten. En weest niet gedachtich onser oude boosheden/maer weest mijns ghenadich; want ghy zijt mijnen Koninck/die toe-seynt aen Jacob salichedt.

Psal. 43. Staet op/ waer om slaept ghy Heere/ staet op / ende en verstoot my niet tot dē eynde toe. Waerom keert ghy u aensicht af van ons / waer om vergheet ghy onse armoede/ ende onse tribulatie? Ick hebbe ghearbeydt in mijne suchtinghe/ etc. als boven.

's Woens-daeghs.

Prov. 9. Christus noodt de siele. Komt ende eet mijn broodt/ ende drinckt den wijn/die ick u ghemeugelt hebbe.

Alle ghy dorstighe komt tot de wateren / ende die ghene ghelt en hebt komt met spoedt / koopt/ ende komt / koopt sonder gheldt / ende sonder eenighe wisselinghe / wijn / ende melck. Eet vrienden / ende drinckt / ende wordt droncken alder-liefsten: Want met begheerten heb ick begheert dit paesch-lam met u te eten. Isaiæ 55. Cant. 5. Luc. 22.

De siele noodt Christum, als haren alder-mildtsten vriendt.

O alder-mildtsté Heere / die u gheweerdight hebt ghenoemt te worden / ende te wesen onsen vriendt / ende broeder: ende voor-waer mijnen vriendt / die my u selven teenemael ghegheven hebt / die my tot penitentie ende uwe vriendtschap gheroepen hebt: ende hier even-wonderlyck werckt door de ghedaente / als door de substantie selve: die ons allen het ghene / dat ghy van uwen Vader ghehoort hebt / kennelyck ghemaeckt hebt. Wat is den mensch / dat ghy hem groot acht / oft waer toe stelt ghy u herte op hem? ghelyck den hert begheerte heeft tot die fonteynen der wateren / alsoo heeft mijn siele begheerte tot u / o Godt / mijn siele heeft dorst ghehadt tot Godt die levende fonteynen / wanneer sal ick komen / ende open-baren voor d'aenschijn Godts? Myne tranen hebben mijn broodt gheweest dach ende nacht / om dat ick u verlaten hebbe de fonteyne der levender wateren / ende hebbe voor my gheborsten putten ghegraven / die gheen water en konnen houden. Ick hebbe ghearbeydt in myne suchtinghe etc. als boven. Ioan. 15. Iob 7. Psalm. 41. Ierem. 2.

's Donder-daeghs.

Cant. 5.

Christus noodt de siele, als sijne bruydt. Doet my open myne suster / myne vriëdinne / myne duyve / myne onbesmette / want mijn hooft is vol dauws / ende mijn hayr-vlechten vol druppelen der nachten: Staet op / haest u / myne vriendinne / myne duyve / myne schoone / ende komt / vertoont my u aensicht. Ick sal u trouwen in der eeuwicheydt / in recht-veerdicheyt / in 't oordeel / ende in bermhertichheydt / ende ontfermenissen. Ende ick sal u my trouwen in 't gheloove / en de ghy sult weten / dat ick den Heere ben. Cant. 2. Oseæ 2.

De siele

Cant.5. De siele spreeckt Christus aen als haren Bruydegom. Jck ben op-gestaē om u open te doen mijne alderliefste; mijne handen hebben gedruypt van myrrhe / ende mijne vingers waren vol vā de alderbeste myrrhe. Komt o mijnen alderliefsten bruydegom / die u geweerdight hebt my te roepen tot desen staet van uwe kinderen: ende hebt willē alhier soo wonderlijc wesen/geheel in de gheheele Hostie/gheheel oock in het alderminste deelken derselve/door eenen geestelijcken ende wonderbaren vont/ op dat wy niet na den vleesch en souden leven: maer in u/wiens ghenoechte ende sonderlingh vermaec/ is te wesen met

Prov.8. de kinderen der menschen. Och hoe soet is/o Heere/ uwen gheest / die om de soeticheden / die in u zijn/ aen ons uwe kinderen te verthoonen/ vervult ende versaet ons met het broot uyt den hemel gesonden;

Sap.12. 't welck in hem heeft alle soeticheyt / ende alle lieflijckheyt van smake! Komt o Heere in u huys/in uwen tempel welcken is mijne siele / die ick u duysentmael op-ghedraghen hebbe. Gaet uyt/ende be-

Cant.3. siet ghy Dochters van Jerusalem den Koninck Salomon in sijne croone / waer mede hem sijne moeder gecroōt heeft op den dach van sijnder bruyloft / ende in den dach van sijns herten blydschap.

Ierem.14. Maer eylacs / o soeten Jesu/ waerom sult ghy als eenen vremde linck wesen op d'aerde / ende als eenē reysenden man afwijckende/om te herbergē/Komt mijnē alder-liefsten/ ende neemt uwe woon-plaetse by my/ treckt my na u/ ende ick sal loopen na den

Cant.1. reuck van uwe salven. Want niemant en kan tot u komen/ 't en zy sake dat hy van u getrocken worde.

Psalm.118. Jck hebbe gedoolt als een schaep dat verloren was/ maer ick keere nu weder om uyt gheheelder herten. Keert u tot my/ende worpt achter uwen rugge alle mijne sonden : ick hebbe ghearbeydt in mijne suchtinghe / etc. als boven.

'S vrij-daeghs.

Isaiæ.52. Christus noodt de siele. Staet op / staet op / ende sit o Jerusalem / ontbindt de banden van uwen hals ghy ghevangene dochter van Sion:want dit segge ick/die uwen Heere ben:voor niet zijt ghy ghekocht ghewees̄t;

gheweest; ende sonder ghelt sult ghy verlost worden. Want ick hebbe u met eenen grooten prijs gekocht/ op dat ghy my alle eere sout bewijsen/ende my sout draghen in u lichaem. Ick hebbe u ghekocht niet met verganckelijck gout oft silver/ maer met mijn dierbaer bloedt. Ende hier-en-boven mijne stieren ende ghemeste beesten zijn gedoot/ende alle dingen zijn bereyt/komt ter bruyloft. Wat hebbe ick u konnen doen/dat ick niet gedaen en hebbe? Want wat is mijne goetheyt / oft welcke is mijne schoonheyt dan de terwe der uyt-verkozenen / ende den wijn die maeghden voordts-brenght. 1.Pet.1. Matth.22. Zach.9.

De siele spreeckt Christum aen, als haren Verlosser. O onuytsprekelijcke liefde! op dat ghy den knecht soudt verlossen/soo hebt ghy o Heere u overgelevert ende de doot gestorven! o IESU, alder-milsten Verlosser die uwen verworpen dienaer met u dierbaer bloet/ hebt willen rantsoenen ende op al-sulcke maniere hier wesen/ dat al is't dat de H. Hostie gedeylt worde/ u lichaem nochtans niet ghedeylt en kan worden/ende dat/ op dat ick mijn herte van u niet ghescheydt oft ghedeylt en soude hebben. Aensiet my ende weest mijns ghenadich / noch en veracht my niet/Godt mijnen Salich-maker/ mijne siele heeft naer u verlanght des nachts/ende tot u waecke ick in den morgen-stont. Mijne siele heeft dorstich gheweest naer u/ende hoe menich-vuldelijck dorst naer u mijn vleesch/ in't woest ende onbewandelt landt. Tot u hebbe ick mijne handen uyt ghereckt; want mijne siele is in uwe teghen-woordicheyt/als eene aerde dorre ende droogh sonder water. Ontfermt u mijnder Godt / naer uwe groote bermhertichheydt. Ontfermt u mijnder/ want ick ben alleen ghelaten arm ende ellendich. Ende waer sal ick my keeren van u aen-schijn / o mijnen Vader / ende mijnen verlosser van mijne vijanden/ die op my verbittert zijn? Wie ben ick/ maeckt my salich / want uwe recht-veerdich-makinghen heb ick versocht. Ick hebbe ghearbeydt in mijne suchtinge etc. als boven. Psalm.62. Psalm.50. Psalm.24. Psalm.118.

'S Sater-daeghs.

Christus noodt de siele. Komt in mijnen hof mijne suster/ Cant.5.

suster/ mijne bruydt / ick hebbe mijne myrrhe ghemaeyt met mijne kostelijcke specerijen ; ick hebbe mijn broodt gheghetem met mijnen honich / ick hebbe mijnen wijn ghedroncken met mijn melck.

Cant.2. Staet op/ haest u mijne vriendinne / mijne duyve/ mijne schoone / ende komt; want den winter is nu voor-by ghegaen/ den reghen is over-ghegaen / de

Cant.4. bloemen zijn ghesien in ons landt : Komt van Libanus mijne bruydt/ komt van Libanus/ ghy sult ghekroont worden.

De siele noodt Christum, als haren Vader, die haer alle glorie sal gheven. O Vader der toe-komende eeuwe/ o

Psalm.22. mijnen verheffer ende salicheydt! Och hoe overtreffelijck is uwe erveniſſe! Hoe groote saken hebt ghy ghereedt ghemaeckt voor de ghene/ die u vreesen ende beminnen/ o mijnen Godt/ die in mijne teghenwoordicheydt sulcke eene tafel bereydt hebt teghen alle de ghene / die my vervolghen; die u ghewaerdight hebt hier by ons te wesen/ onder beyde de gedaenten gheheel; ende neder te dalen / oock tot het minste teecken ende stemme van eenen qualijckl-levende Priester ; ende dat om mijnen t' wille: Verleent my/ dat bidde ick u/ dat mijne spijse zy/ uwen Godlijcken wille te volbrengen. En is't byaldien/

Exod.33. dat ick dese gratie voor u aen schijn gevonden heb/ dat ghy my u-selven hebt ghegheven/ soo thoont my u aensicht/ dat ick u kennen mach/ ende vinden/ na den welcken mijne siele grootelijcks verlanght: ende hoe worde ick benouwt tot der tijdt / dat dit geschiede! Vertoont my uwe glorie/ ende ick sal salich wesen. Weest uwes verlooren schaepkẽ gedachtich/ o goeden herder/ o alder-minnelijckſten Vader/ eñ vergeet uwen verloren sone niet. Ick bekenne wel/ dat ghy my niet van doen en hebt/ ende dat ick u niet profijtelijck oft nut en ben: maer ghy weet wel (soo ick hope) o Heere/ dat ick u beminne / ende dat ick ghedurichlijck naer u versuchte. Och hoe bemint zijn uwe tabernakelen Heere der heyr-krach-

Psalm.83. ten! Mijne siele verlanght ende flouwt nae de voorhoven des Heeren: ick hebbe ghearbeydt in mijne suchtinghen/ etc. als boven.

Schiet-

Schiet-Ghebedekens.

DAer en is gheene andere natie soo groot, dje sijne goden heeft hem soo by-komende, ghelijck onsen Godt teghenvvordich is alle onse ghebeden, Deut.4.

Eene ghedenckenisse sijnder vvonder vvercken heeft hy ghemaeckt, den bermhertighen ende ghenadigen Heere, spijse heeft hy ghegheven den ghenen die hem vreesen. Psalm. 110.

O heylighe maeltijdt, al vvaer Christus ghenut vvordt, vvaer ghedachtenisse ghehouden vvordt van sijn bitter lijden, de siele vvordt vervult met gratie, ende ons vvordt eenen pant ghegheven van de toe-komende glorie. Ghebedt van de H. Kercke.

AEN-MERCKINGHE OP HET XXX. BEELDT.

Let op alle uwe ghedachten / woorden / ende wercken; waer toe dat ghy-se doet: ter eeren Godts oft ter eeren uwes vijandts.

BEmerckt, dat ghy ghestelt zijt tusschen Godt eñ den duyvel uwen vijandt, ende bemerct neerstelijck, wie dat ghy in alle gedachten, woorden ende wercken dient, oft soeckt te behaghen: is't niet aen Godt? en begeert ghy niet te volbrengen sijnẽ heyligen, wel-behagelijckẽ, ende volmaeckten wille? Dus [A] offert hẽ u herte, eñ alle uwe vvercken, [B] uvvẽ goedẽ Engel sal de selve opdragen in sijne Goddelijcke tegẽ-vvoordicheyt ende voor [C] den throõ van de Goddelijcke Maiesteyt, die alle dingẽ in bermherticheyt sal loonen eñ kroonen. Maer soo ghy niet en vverckt na Godts vville om hem te behagẽ, maer uyt uvven eyghen vville, oft gedreven zijnde, door [D] giericheyt, oft [E] begeerlijcheydt des vleeschs, oft [F] hoovērdije des levens, oft [G] begheerte van eere ende grootachtinge; soo zijt ghy grootelijcks bedrogẽ: vvant u en staet hier af niet anders te vervvachtẽ, dan een handt vol roocks; ende sult soo veel doen als oft ghy [H] den duyvel uvve vvercken vvaert op-dragende, vvaer mede ghy als met af-gesneden rijs (is't dat ghy verloren gaet (eeuvveliicken [I] ghebrandt ende ghepijnight sult vvorden.

XXX 30

HET X. CAPITTEL.

Oeffeninghe van de suyvere meyninghe.

Bemerckt ten eersten / dat de suyvere meyninghe soo danich is / waer door den mensch iet doet / door dien dat het Godt alsoo behaeght / ende om dat Godt die sulcks begeert / 't selve weerdich is / ten opsichte van sijne ongemeten goedtheyt / op dat alle dingen / tot sijnder eeren souden gheschieden. Wat de suyvere meyninge is.

Dese is tweederley: d'eene is dadelijck / waer door iemandt metter daedt eenich werck tot Godt stiert; d'andere krachtelijck / ende is alsoo ghenoemt om dat de kracht der selver in alle andere wercken vloeyt / soo wanneer alsmen in 't beginsel van eenich werck oft 's morgens de selve wercken tot Godt met eene dadelijcke meyninge geschickt heeft. De dadelijcke moet men dick-wyls gebruycken / door dien dat het menich-mael ghebeurt dat de meyninge verandert wordt / al is 't dat iemandt 's morghens voor hem ghenomen heeft alle sijne wercken ter eeren Godts te stieren / oft dat hy eenige andere goede meyninge ghehadt heeft / by exempel / sijn werck te doen / door dien dat het over een komt met de rechte redene / oft op dat hy eenighe deughden soude moghen verkrijghen / die de Heyligen souden na-volgen / de sonden uytroeyen / de gratie Godts vermeerderen / sijnen even-naesten goedt exempel gheven / sijnen oversten onderdanich wesen / op dat hy salich soude worden. Maer dese moeten al ter eeren Godts gestiert worden / waer toe alle dinghen gheschapen zijn. Want hy heeft alle dingen gemaeckt om sijn eygen selve. Ende aldus / al is 't sake dat wy voor ons selven goet / deughden / ende glorie mogen begheeren / nochtans is 't dat wy getrouwe dienaers willen wesen / ende is 't dat onse sielen reyne bruyden Christi begheeren te zijn / soo en moeten wy voor ons selven geene bagge oft hals-cieraet eyschen / dan voor soo veel als onsen bruydegom dit selve begeert / ende hem dat aenstaet: Den soldaet van onsen Salich-maker en behoort gheen verciersel oft wapen te begheeren / dan waer door den selven hem begeert te beschermen. Hierom Prov. 16.

Psal. 3. Psal. 58. seght David aen den Heere: Ghy zijt mijne glorie/ ghy zijt mijnen lof: maer sijne stercke bewaerde hy voor den Heere/ende vercyschte alsulcke deughden/ op dat alle menschen Godt in hem souden loven ende dancken/ende op dat het vercierfel van de dienaren den Heere soude vereeren: hier toe noodde hy eenen-iegelijcken/ende verlanghde te vertellen / hoe groote saken/dat hem den Heere ghedaen hadde.

Het is profijtelijck in een werck veel goede meyninghen te hebben.

Bemerckt nochtans / dat het seer profijtelijck is/ dat men sy-selven in 't beghinsel van eenich werck veel meyninghe / oft verweckselen van gehoorsaemheydt/versterdinghe/ijver/verwerdinghe van wel-daden/danckbaerheyt/voor oogen stelle; want alsoo sal het gheschieden dat men verscheyden deughden sal beoeffenen/ende dat ons werck op-klimt gelijck een roedeken des roocks uyt de kostelijcke specerijen van myrrhe/ende wieroock/ende van alderley poeder des apotekers; al is 't dat de liefde Godts alleen ghenoeghsaem is/ende d'over handt heeft/ aenghesien datse alle d'andere in haer besluyt: want de liefde is verduldich ende goedertieren /etc.

Cant. 3.

1. Cor. 13.

De wercken die in haer selven noch goedt / noch quaet en zijn/ worden goet door de goede meyninghe.

Bemerckt ten tweeden / dat de goede meyninghe soo noodtsakelijck is / dat alle wercken / die in haer-selven noch goedt noch quaedt en zijn / sonder dese niet goedt en konnen wesen ; noch de wercken die in haer selven al goedt zijn / en konnen insghelijcks sonder dese niet profijtelijck oft goedt zijn aen den ghenen diese doet/ ghelijcker-wijs oock gheene quaede wercken/goedt en konnen wesen al is 't datse met eene goede meyninghe gheschieden. Want het en is tot gheender tijden gheoorlooft quaedt te doen / op dat daer eenich goedt soude moghen uytspruyten. Soo dan de wercken / die in haer-selven noch goedt noch quaedt en zijn/ worden goedt door de goede meyninghe / als souden moghen wesen/ koopen / arbeyden / studeren / sy-selven vermaken; de welcke niet verdienstelijck en souden wesen sonder dese suyvere meyninghe: ghelijck oock niet verdienstich en is / als iemandt een aelmoesse gheeft alleenelijck uyt een natuerelijck medelijden : want Godt en verghelt d' arbeyders niet/die noch voor hem in den wijngaerdt en wercken / noch op eenighe

ghe andere maniere hem en dienen. Waer uyt blijckt/hoe grootelijcks dat te achten is de suyvere ende heylighe meyninghe: want sy is van sulcker macht/datse die wercken die noch goedt noch quaet en zijn/goedt maeckt/ende verguldt alle dinghen als met het gouden roedeken van de liefde van Mydas/ende gheeft alle de ghedachten/woorden/ende wercken/het leven/fatsoen/ende wesen. Ende over-sulcks/is sy meer te weerderen/dan de wercken selve/ende is eene mijne van oprecht goudt/dat is van de liefde/een alder-beste,sause/ende het steunsel van alle goede wercken: welck steunsel/is 't dat het van aerde ghemaeckt is/ghelijck het werck van Nabuchodonosor; soo sal 't oock lichtelijck om verre vallen. Hierom en moet men niet soo seer beladen zijn/besonderlijck in de religie/al-waer alle dinghen hanghen aen den wille des Oversten ende van Godt almachtich/wat dat men doet/maer met hoe groote affectie ende begheerte dat men het selve doet. Hierom is 't oock dat de schrifture seght. Godt sach tot Abel/ende sijne affectien/ende daer naer tot sijne ghiften. Ende wy selve en achten de ghiften niet/dan als wy weten datse uyt een goedt herte/ende van goeder handt komen; soo dat wy de selve van onsen vijandt niet en souden begeeren t'ontfanghen: alsoo en behaghen Godt almachtich desghelijcks niet d'offerhanden der goddeloosen/ghelijck 't ghebleken heeft in Core/Dathan/ende Abiron. Hier-en-teghen de goede meyninghe doet/dat oock d'alder-minste dingen van ons ghedaen/seer groot van Godt gheacht worden; ghelijck het blijckt in de Weduwe/de welcke twee penninckskens offerden. Ons iet te doen om de helle oft om de galghe t'ontgaen al is het goedt/'t is nochtans gheheel slavelijck: iet te doen ten opsichte van den loon/die daer te verwachten is/dat is de maniere van doen/der huerlinghen: maer uyt liefde om Godt te behagen/dat is kinderlijck. Ende bemerckt gelijck den H. Augustinus seer wel seght/hoe dat ghy selver gedient wilt wesen/ende oft ghy van uwe huysvrouwe niet en wilt bemindt wesen/door dien dat ghy haer veel goedts doet: want anders

Daniel. 2.
Genes. 4.
Num. 16.
Marci 12.
August.

ders soude het te vreesen zijn/datse u verlaten soude/ als ghy in armoede soudt wesen.

Wat noodtsakelijck is/ op dat eenich werck verdienstich zy.

Bemerckt ten derden/dat het nootsakelijck is/op dat een werck verdienstich zy: ten eersten / dat het van alle kanten goedt zy: ten tweeden/dat den persoone Godt aen-genaem zy: ten derden/dat het gheschiede door eene goede meyninghe/het welck naer het ghevoelen van alle Godt-gheleerde/te verstaen is/ten minsten van de krachtelijcke meyninghe/die uyt desen wille spruyt/door den welcken den rechtveerdigē aen sy-selven Godt voor sijn laetste eynde stelt/ende dat hy Godt in alle sijne gedachtē/woorden ende wercken sal soecken: ende neemt voor hem/ den selven volstandelijck te dienen/ende in alle dinghen te behaghen. Ende alsoo als het quaedt eynde gheweert is/ soo worden de wercken van den rechtveerdigen/ oock sonder de dadelijcke meyninge tot Godt ghestiert; is 't by al-dien nochtans / dat het werck door gheene omstaende bedorven en wordt: maer de wercken/die noch goet noch quaet en zijn/ moeten met eene suyvere meyninge ende eynde verciert worden; te weten/ dat Godt heeft ghewilt dat sulcks gedaen soude wesen/om datse noodtsakelijck zijn/ oft om datse ons behulpich zijn tot eenich goet eynde/ oft wel/door dien dat de rechte redene sulcks vereyscht.

Men moet toe-siē dat de meyninge in het gheheel werck altijdt goedt blijve.

Bemerckt ten vierden / dat ghelijckerwijs als de meyninge in't beginsel kan bedorven worden/alsoo kan het selve oock gheschieden / in 't midden / ende somwijlen oock in't eynde. hierom moet men dit altijdts wel gade slaen/dat het onkruyt der ijdelheydt niet en wasse onder onse goede wercken / dat onsen wijn met gheen water ghemenghelt en worde/ende dat wy van den goeden wech niet af en wijcken.

De eyghene liefde bederft boven al de goede meyninghe.

Bemerckt ten vijfden / datter niet ghevonden en wordt/dat soo seer de goede meyninghe bederft/als d'eyghene liefde oft eyghen ghemack ende vermakinghen: waer in den mensch sijn eyghen baet is soeckende/ ende het ghene dat hem mede gaet / als geacht te wesen/etc. Maer hier-en-boven/oock alle andere affectien/'t en zy sake datse wel getemt zijn/ bederven dickwijls de meyninge/ende voor-komen de redene/

de redene / besonderlijck nochtans de ijdele glorie / ende de begheerte om een ander te behaghen / oft de vreese om eenen anderen te mishaghen.

Bemerckt ten sesten / al is't dat het gerecommandeert wordt / van de meyninge dickwijls te vernieuwen / dit moet nochtans sonder geweldt geschieden; ende het soude genoech wesen / het selve te doen voor al / 's morghens / 's avondts / voor de meditatie / voor het examen ende Misse / voor eenighe lichamelijcke oeffeninghe / voor den eten / voor de recreatie; maer besonderlijck alle uren / oft op sekere ende ghesette plaetsen ende tijden / ghelijck dit eenen-iegelijcken gheleghen is.

Dese oeffeninge moet sonder ghewelt gheschieden.

Bemerckt ten sevensten / de trappen van de suyvere meyninghe; den eersten is / niet doen oft laten ten opsichte van de menschen; den tweeden is / alle dinghen doen door de kracht van de goede meyninghe die men ghehadt heeft / 's morgens / oft op eenen anderen tijdt van dien dach; den derden is / dickwijls ende metter daedt de selve meyninge te vernieuwē / al is't dat dit geschiedt sonder eenigen smaeck van devotie; den vierden / als dit geschiedt met een vierighe liefde; den vijfden / als iemandt soo verre ghekomen is / dat is't dat hy somtijts door eenich ander eynde iet doet / nochtans terstont gelijc genootsaect wordt / om het selve Gode op te dragen / ende op den ghewoonelijcken wech wederom te keeren / door eene kloecke ende vrome liefde / waer door hy niemandt / dan Godt alleen / en begheert te behaghen.

Trappen vā de suyvere meyninghe.

Bemerct een achtsten / elf teeckenen; Ten eersten / sijne saken niet aengaen met eenighe beroerte / ende onsteltenisse; Ten tweeden / in't werck aldus voortsgaen / dat waert by al-dien / hy ghevraeght wierde / waer toe dat hy dat dede / waer henē dat hy reysde / als eenen reysenden man terstondt voor antwoorde soude gheven: Ick reysde derwaerts; ick doe't ter eeren Godts: ende in-dien hy ghewaer wierdt / dat hy in't minste van den rechten wech af-weke / terstondt wederom op den rechten wech soude keeren; Ten derdē / niet beanghst wesen / ende door het gene dat ons te doē staet niet te seer verstroyt wesen; Ten vierden / naer dat het werck ghedaen is / vereenight

Teeckenē vā de selve.

wesen in sy-selven/ende niet seer bekommert wesen wat d'andere daer af seggen sullen; Ten vijfdẽ/ niet ontstelt wesen als de sake niet ghelucklt en is na onse begheerte, Ten sesten/geen ijdele gedachten hebben naer het werck; Ten sevensten niet al te sorghvuldelijck aensie / oft daer veel prijsers/ toesienders/ende toehoorders zijn / etc. Ten achtsten/ de oordelen der menschen versmaden; Ten negensten/ in alle sinnelijcke dinghen seer matich wesen/ende gheeren hem onthoudẽ van nieusgierige ende saechte saken; Ten thiensten/alleen zijnde oft voor d andere/even neerstelijck sijne saken doen; Ten elfsten/tot alle dingen sy-selven over-gheven / noch iet menschen/oft vreesen.

D' eerste Meditatie van de suyvere Meyninghe.

Het bereydende ghebedt, als voren.

De voor-stellinghe der plaetse, sal wesen / te bemercken de gheheele wereldt/ende in't midden van den hemel Godt die het al vervult met benedictie/ ende hier-en-teghen den duyvel / het vleesch/ de wereldt/ende den eyghen wille / die alle dinghen in roere stellen/ door dien dat sy ons af-trecken van Godt die onsen Heere ende ons opperste goedt is.

Sonder de goede meyninge en zijn gheene wercken verdienstelijck.

HEt I. point. Bemerckt dat men noodtsakelijck om een van dese vier moet wercken/ende is't dat wy 't niet en doen ter eeren Godts/dat alle onse werckẽ door eene ijdelheydt gheheelijck in roock sullen veranderen / hoe heylich datse oock zijn. Och veel sullender ghevonden worden die by ghebreck van een goede meyninghe (alsse in de ure haers doodts gekomen sullen wesen) gheslapen sullen hebben haren slaep als mannen der rijckdommẽ: veel Koningen/ Princen / ende oock religieuse persoonen/ en sullen niet vinden in hunne handen. Den reyser door-wãdelt seer groote weghen/op hope dat hy eens rusten sal/ende om rijckdommẽ te bekomen; maer soo hy nae veel arbeydts/ niet en gheraeckt tot het ghene daer hy na ghetracht hadde/hoe grootelijcks is hy bedroeft ? Het selve sal u ghebeuren / als ghy den

Psalm. 75.

Ghelijckenis

wech

wech u leydende tot d'eeuwicheydt/ voor-komē sult hebben / ende bevinden sult / dat ghy te vergheefs gearbeydt hebt/ ende hier door anders niet behaelt en sult hebben/ dan pijnen ende tormenten. O soeten Jesu/ ick schame my dat ick iemandt anders opt in mijn leven / dan u bemindt hebbe/ met ghedachten/ woorden ende wercken: Voortaen sult ghy my wesen als een teecken op mijn hertte/ ende als een teecken op mijnen arm. Cant. 8.

Het 2. point. Bemerckt dat het eene soorte van afgoderije is / als den mensch/ Godt latende die hem tegenwoordich is/ aen den selven den rugge keert/ ende sijn aensicht keert naer eenen af-godt/ naer eenighe creature / oft naer sijnen eyghen wille ende gemack/ Godt/ ende Godts wille verachtende/ hier toe dient de sententie van den Propheet Samuel: Wederspannich te zijn is ghelijck de sonde der tooverijen/ ende niet te willen hooren is als dat groot misdaet der afgoderijē: hierom is't dat de gierigheyt eenen afgoden-dienst genaemt wordt/ ēn eene af-keeringe van Godt. Ende sy worden hen-lieden gelijck/ als ons den Psalmist-getuyght/ die se makē/ ende alle die in hen betrouwen. Maer ghy zijt mijnē Godt/ ghy zijt mijne glorie/ ghy zijt mijn eynde. Want alle sonde is gelijck eenē toekeer tot de creature als tot sijnen afgodt. O sal ick dan aenkleven/ o mijne hope/ het is goedt u aen te hanghen/ ende in ú mijne hope/ blijdschap/ ēn liefde te stellē. Bemerct ten tweeden dese gelijckenisse: Waer't sake dat den Koninck eenen verworpen mensch van niet op-gebracht hadde/ ende hem begift met veel gaven/ ende verheven tot hoogen staet/ om te vechten tegen den sijnen ende des Konincks doodt-vijandt: dat nochtans desen alsoo haest als hy hier toe gekomē soude wesen (gelijck nu geseydt is) hem ghingh begheven tot sijnen ghesworen vijandt/ ende hem oversch[?]ancke met des Konincks gifte/ tot dien eynde/ om dat hy den Koninck (in wiens teghenwoordicheyt dat dit al gheschiede) spijt soude aen-doen/ ende met sijnen vijant in-spannen: bedenckt eens hoe dit den Koninck ter herten soude gaen? Voeght dese gelijckenisse tot het ghene dat u te doen staet. Ende het is al even veel / oft ghy kleyne oft groote dingen den vijandt

Het is eene soorte vā afgoderije hem selven van Godt te keeren tot eenighe creature.

1. Reg. 15.

Psal. 113.

Gelijckenis.

presenteert: want de kleyne sonden zijn ghelijck eenen Godts-penninck van verraderye/ want het is den wech tot de selve. Eylaes! o Heere/ hoe menichmael hebbe ick d'een oft d'andere misbruyckt tot ydelheydt/ en hebbe de glorie verkeert in schande/ ende ben eenen spot ghewordeu aen mijne vyanden! Siet/ ick ben nu ghevanghen ende gheboeyt; gheeft my uwe handt/ seyndt my uwen H. Enghel/ op dat ick verlost zynde van al het verwachtē mijnder vijanden/ u mach singhen mijne glorie/ voor u mach leven/ en in der eeuwicheydt u ghebenedijden.

Een werck met goede meyninghe ghedaen/ gaet alle andere verre te boven.

Het 3. point. Bemerckt dat een werck/ het welck uyt eene suyvere meyninghe ghedaen is/ soo veel te boven gaet een ander/ al is't oock goet/ als den hemel een note te boven gaet/ oft de zee een druppelkē/ het gheheel aertryck een sandeken. Siet dan wat dwase koop-lieden dat wy zyn vergheleken/ met de kinderen deser wereldt. Bemerckt ten tweeden/ hoe dat de Heylighen alle neersticheyt ghedaen hebben/ om hare verdiensten te vermeerderen. Ten derden/ hoe grooteliicks dat ghy aen Godt verbonden zijt/ ten opsichte van vele gemeyne ende besondere weldaden/ die ghy van sijne milde hant ontfangē hebt. Boven al aenmerckt de weldaden vā uwe scheppinghe/ verlossinge/ bewaringhe/ ende van uwen roep. Insgelijcks dat Godt sy-selven soo dickwyls geeft tot eene spijse/ prijs ende loon van onse wercken; o Heere ick wete dat ick u gheheelijck toe-behoore/ door dien dat ghy my geschapen hebt; maer om dat ghy my oock verlost hebt/ ende om mijnen 't wille mensch ghe worden zijt/ soo soude ick u veel meer schuldich wesen dan my selven/ waer't dat sulcks in mynder macht ware; ende dat voor soo veel als ghy meerder zijt/ dan den ghenen voor den welcken ghy u ghesconcken hebt. Wat sal ick u dan wederom geven/ voor alle uwe bermhertichedē? Bemerct ten vierden/ dat den ghenen die in de meyninghe failleert/ in alles faillere/ want hy doolt in het eynde waer toe hy gheschapen is: ende ghelijckerwijs als den ghenen die op den wech doolt/ hoe dat hy verder komt/ hoe dat hy oock meer van den wech af wijckt: soo oock van gelijcken/ hoe dat iemant eene sake heftiger/ oft driftiger drijft/ oft/ hoe het werck

Bemerckinge vā Godts wel-daden.

Bernard.

Den ghenen die in de meyninghe failleert/ komt in alles te kort.

van

van meerder weerden is/is't datter de goede meyninghe ghebreeckt / hoe dat oock het ghene wy ter handen trecken/ sorghelycker en meer te vervloecken is. Wat blyft ghy/ o myne siele/ in de weghen van Egypten/om te drincken d'onreyne ende d'onklare vervnighe wateren! keert wederom ghy Sunamitische/ende aen-siet uwe Godt/den wech/het eynde/ende den Koninck van alle eeuwen/Amen.

T'samen-sprake / ghelijck wy inwendichlijcken sullen ghemoet wesen.

De tvveede meditatie van de suyvere meyninge, ende van de meeste glorie Godts te soecken.

De voor-stellinghe der plaetse, als boven.

HEt 1.point. Bemerckt ten eersten/hoe dat den Heere de gheheele wereldt gheschapen heeft/ als eene alder-schoonste woon plaetse / en daer in verscheyden dinghen tot profyt ende vermaeck van de menschen: ende dat wy brecke menschen in onse kleyne werelt qualyck aen onsen alder-mildtsten Koninck wederom willen geven 't ghene dat noodtsakelyck is/noch en bemercken niet wat hem aenghenamer; maer wel wat ons ghemackelycker is. Ten tweeden bemerckt hoe overvloedich dat hy heeft willen wesen in onse verlossinghe/alleenlyck om datse ons soo veel te profytelycker souden wesen/hoe wel dat oock een druppelken bloets meer als genoechsaem was om ons te verlossen; maer eylacs! hoe onachtsaem ende traech zyn wy/ om onse salicheydt/ ende het ghene dat syne meeste glorie aen-gaet / te vervoorderen! Bemerckt ten derden/hoe veel Sacramenten met andere gheestelycke hulpen en gratien dat hy ons verleent: en laet ons beschaemt zyn/is't dat wy iet soecken dat hem niet aengenaem en is. Want wat isser schoon ende goet/'t welck ons den alder-mildtsten Heere niet ghegheven en heeft.

De Goddelijcke mildtheydt/ende de breckheyt der menschen.

Het 2.point. Bemerckt hoe besorcht dat wy zyn om voor ons eyghen selven en voor ons vleesch te soecken al dat eerlyck/ ghemackelyck ende profytelyck is: ende niet teghen-staende dat wy onsen Heere ende Godt/veel meer affectie ende liefde schuldich zyn/hem nochtans het selve in't minste niet en bewysen/ja oock weygeren/ende luttel besorcht zyn van syne

Wy sorghen meer voor ons selven dan voor het ghene dat wy Godt schuldich zyn.

syne meeste glorie. Over-loopt uwe slappicheydt in het ghene dat Godt aengaet / ende ghy sult bevinden/dat ghy die anders niet en zyt dã een verworpen slave/uwen Heere aldus aen-spreeckt: Jck begheere eerlijcken van u onthaelt te worden / ende weest ghy met het alder-slechtste te vreden: Jck begheere insghelijcks dat desen mijnen mede-knecht/ ja oock uwen vyandt van u ende my eerlijcken ontfanghen worde/zyt ghy voor uwe eere selver sorchvuldich ; ende als't my sal gheneven / soo sal ick u aen-spreken/ende u eere bewysen. Want en zijn de menschẽ niet sorchvuldiger om wel met dẽ menschẽ te staen/ dan met Godt? ende als sy de vrientschap der menschen verloren hebben/meer ontstelt eñ onthecht / dan als sy de vriendtschap Godts verloren hebben ? en dienen sy de menschen niet veerdigher eñ neerstiger/bewysende haer alle eere/dan sy doen aen Godt den Heere ? Bemerckt ten tweeden/dat Godt als eenen Koninck iemandt mildelijck verscheyden kostelijcke giften uytdeylt/ende dat hy iet kleyns wederom begheert / al is't dat hy het selve niet van doen en heeft/op dat hy soude sien/hoe dat desen ghemoedt is/ die het selve ontfanghen heeft : ende denckt hoe seer dat het soude mis-staẽ/dat wy hier-en-teghen d'alder-slechtste saken / die men de honden qualijck soude voor-worpẽ/ wederom soude geven? Aldus doet hy/die syne quade lusten volght: welcke lusten wel met recht rasende honden genoẽt moghen worden/ende aen dese schenckt den mensch synen tydt/krachten / syne vernuftheydt / ende het beste van syn leven/maer aen Godt schenckt hy het ghene dat hy wil gunt zijn. Bemerckt ten derden/ dat de wereldtsche menschen alsoo de wereldt dienen / dat een - ieghelijck syn beste doet om in rijckdommen/ wel-lusten/etc. den meesten te zijn : hier-en-teghen dat Godt van de syne lauwelijck ende flauwelijck ghedient wordt/ende dat d'alder-slechtste dinghen hem ghegheven worden.

De quade lusten zyn als rasende honden / die men het beste voorworpt / ende voor Godt blijft het slechtste.

Alle dinghen zyn als niet voor Godt.

Het 3.point. Bemerckt ten eersten/dat alle dingen in Godts tegenwoordicheyt niet met allen en zyn/ ende dat wy ons behooren te schamen/ dat wy ten opsichte van iemandt anders onse wercken doen.

Vierichheydt der Engelen

Ten tweeden / dat de Heylighen / ende Enghelen haers

hare stemmen ende affectien verwecken / ende opheffen om Godt geduerichlijck te loven en te dancken / ende datse niet te min noch beschaemt zyn / datse soo luttel doē aen die hooge Majesteyt. Overleght / dat ghy in't midden van haer-liedē zijt; ende hoe grootelijcks dat ghy u behoordet te schamen / dat ghy soo slap zyt en traech / om de meeste glorie Godts te soecken / ende dat ghy som-wylen wel derret vragē / oft ghy dit oft dat tot de meeste glorie Godts gehouden zyt te doen! Ende eylaes! waer't sake dat Godt u alleen gave het gene daer hy in gehouden is / hoe luttel soude u voorwaer toebehoorē! Bemerckt ten derden / hoe dat hy aen ons / die syne ghesworen vyanden waren / schenckt ende gheeft d'alder-kostelyckste ghifte die daer te vinden is / te weten: sy-selven ende synen ghebenedyden Sone / ende den H. Gheest: ende dat uyt eene uyt-nemende / ende alder-meeste liefde / waer door hy ons oock bemindt heeft / meer om soo te seggen dan sy-selven / maer wy hier-en-teghen en hebben hem soo lief niet / als wy ons selven doen. Traecheyt der menschen

T' samen-sprake.

Ghebedt om de suyvere meyninghe te verkrijghen.

O Iesu, Koninck der Koningē, ende Heere der heyr-krachten, Wien te dienen, is heerschappije hebben, voor den vvelcken met rechte alle knien gebuyght vvordē, der hemelscher, der aertscher creaturē, ende die onder d'aerde zijn: Siet vvy zijn hier gestelt op den speel-vvagē van dese vverelt, van uvve milde handt, hebben vvy ontallijcke vveldaden ontfanghen, ende ontfangen noch dagelijcks, op dat Wy u souden dienen, loven, dancken, ende onse salicheyt Wercken. VVat sullen Wy doē, o mijnen Verlosser? Siet hier staen uWe, ende mijne alder-Wreetste vijanden, den duyvel, de Wereldt, ende het vleesch, die ghereedt zijn om my te trecken tot haren dienst, ende mijne lidtmaten tot de boosheydt, tot mijne eeuWighe schande ende bederveniss: maer ghy zijt mijnen Schepper, mijnen Koninck, mijnen alder-besten Vader, ende mijnen alder-goedertierensten Godt, die my duysendtmael Weder-houdē hebt, als ick in den afgrondt gevallen soude hebben, ende Weder-houdt my noch gheduerichlijck, die my u Philip. 2. De God der lycke weldaden.

eyghen bloedt dagelijcks tot een teecken van liefde schenckt; Wie sal ick dan dienen? sal ick u verlatende, geven aen mijne vijanden een Woordt, ofte ghedachte, oft eenich Werck, ende dat noch met mijne groote schade, ende uwe groote droefheydt? Ende *Waerom sal ick doch dat doen? sal 't Wesen, op dat ick voor de gheheele Wereldt u soude versmaden, ende aen u den rugge keeren? op dat ick als eenen afgoden-dienaer, eere soude bewijsen aen mijne ghesWore vijanden, ende op dat ick ten laetsten met uytgesochte tormenten van haer gepijnicht soude Worden, ende Wederom verloren gaen? ende oft ick hier de Wereldtsche eere al voor kreghe, Wat is't anders dan een handt vol roocks, den welcken oft ick verkregen heb, ick nimmermeer oprechtelijck en kan Weten, ende veel min kan ick desen behouden; oft ick sal hier voor verkrijghen eene korte ghenoechte, de Welcke de conscientie naderhandt ende het herte met onsprekelijcke tormentē pijnicht; maer ghy hebt my vander eeuWicheydt met eene oneyndelijcke liefde bemint, ende belooft my voor een Woort alleen een ghedachte, ende een Werck d'eeuWighe glorie, ende hier-en-boven hebt ghy my ontallijcke vveldaden bevvesen, ende bevvijst my de selve noch daghelijcks; ende sal ick u noch bespotten, ende uvve gaven dat is, mijne lidt-maten, ende mijne krachten tot uvver spijt ghebruycken? En laet my, o alder-soetsten Iesu, dus uytsinnich niet zijn: maer verleent my de gratie, dat ghelijck ick u my selven teenemael als eenen boom op-ghedraghen heb, ende op verscheyden, ja ontallijcke manieren u toe-behoore; dat ick oock desghelijcken de vruchten op sijnen tijdt soude moghen vvederom gheven, op dat ick van gheene dieverije met recht beschuldicht en vvorde, ende dat ghy my niet schrickelijck en zijt in den laetsten dach, op dat ick niet te vergeefs met de arbeyders voorts en kome, hebbende alle mijne vvercken ghedaen voor de vvereldt voor mijn eygen vleesch, ende vville, ende uvven alder-heylichsten vville veracht, vvant vvie loont den genen die voor hem niet en arbeydt? Maer ghy zijt, o Heere, mijnen alder-meesten loon: u begheere ick oock te dienen sonder loon oft sonder vergheldinghe. VVant vvie soude ick beter mijnen dienst*

Den loon des werelts.

Den loon Godts, oock voor kleyne wercken.

konnen bewijsen? aenghesien dat ghy zijt den alder-besten, den alder-wijsten, dē alder-machtichsten, den alder-goedertierensten, den alder-weerdichsten, ende die my op ontallijcke manieren alderliefst gehadt hebt. Vrijwillichlijck sal ick u offeranden op-draghen, ende ick sal uwen naem belijden, o Heere, ick sal u lief hebben sonder bedwanck, 'tzy dat ick ete, 't zy dat ick drincke, 'tzy dat ick iet anders doe; ick sal het al t' uwer eeren doen.

Practijcke om de suyvere meyninghe te oeffenen.

Op dat wy de voorseyde trappen allenghskens soudē mogen op-klimmē, is d'eerste practijcke, by sy-selvē t'over-legghen, watter is in elcke sake in't besonder dat wy beminnen, eñ het selve versterbē, op dat onse meyninghe daer door niet bedorven en worde. Hier naer, door eenighe van de voor-ghenoemde verweckselen sy-selven ont steken, ende bemercken hoe redelijck dat het is ter eeren Godts sijne wercken te stieren (ghemerckt dat wy hier toe geschapen zijn) liever, dan om den duyvel, de wereldt, oft onsen eyghen wille te gelieven, ende Godt te vergrammen door afgoderije, ghelijck de Heyligen spreken. Dit moet men eerstmael, door de meditatie wel diep in ons herte drucken, ende nader-handt onse wercken Gode op-draghen, ende tot den selven stieren. Ten eersten, 's morghens: Ten tweeden, in de Misse: Ten derdē, op elcke ure in't besonder: Ten vierden, in 't examen, over-legghende van te voren alle onse wercken, woorden, ende ghedachten, soo veel alsmen kan, ende de selve op-draghende aen de Goddelijcke Maiesteyt, ende dese vereenigende met de wercken vā Christus onsen Salich-maker: want alsoo sullense veel aenghenamer wesen in de teghenwoordicheyt Godts, bekleedt zijnde met het alder-suyverste goudt van sijne liefde. Hier naer moet men het teecken des H. Cruys ghemaeckt hebbende voor eenighe vernaemste werckē, ende daer naer tot d'andere die van minder weerde zijn, allenghskens voordts-gaen.

Proeft wat ghy in elcke sake bemint.

Hoe redelijck dat het is ter eeren Godts sijne wercke te stieren.

Draeght op voor Godt uwe werckē, vereenichtse met de wercken onses Heeren.

'S morghens dan, als ghy op-staet, sult ghy knielen, ende teghen u selven segghen: Siet ghy zijt gheschapen, om

'S morghens.

om Godt almachtich te dienen/niet den duyvel/de werelt oft het vleesch / etc. ende door dese bemerckinghe sult ghy op-draghen in 't besonder alle uwe wercken/ ghedachten ende woorden die ghy kondt voorsien/ende seggen: Jesus met alle die in den hemel/op der aerden/ ende onder d'aerde zijn/neme ick voor my alleen voor u

'S abondts. mijne knien te buyghen. 'S abondts in 't eynde van 't examen / sult ghy bemercken / dat den dach ende uwe wercken voor by zijn ghegaen / ende wat eene groote blydschap ghy soudt ghenieten / waer 't by al-dien dat ghy de selve met eene suyvere meyninge ghedaen hadt/ aen ghesien ghy mogelyck desen nacht sult sterven/dus moet ghy de selve verbeteren / wenschende dat ghy het al ter eeren Godts soudt mogen ghedaen hebben / ende dat ghy wederom uwe wercken / ende al het ghene dat u aen gaet Gode op-draeght/tot het naeste examen. De maniere om uwe wercken op te draghen / sal moghen dese wesen. Ten eersten/u herte op heffen tot Godt die ons teghen-woordich is / ende hem uwe wercken op-draghen tot sijne meeste glorie/het selve som-wijlen uyt-sprekende/maer meestendeel met der gedachten. Het is oock seer profijtich sijne wercken te vereenighen met de wercken van Christus onsen Salich-maker.

Schiet-

Schiet-Ghebedekens.

DEse salmen konnen ghebruycken: Wie isser te gelijcken by onsen Heere onsen Godt? Hem bemerckende/ niet alleen/oft hy alle eere weerdich ware / maer dien/ wien alleen alle eere ende glorie toe-komt. Psal. 113.

Wat heb ick in den hemel, ende sonder u wat heb ick gewilt op der aerden? Oft: Ghebenedijdt den Heere, alle de wercken des Heeren, als oft hy wilde seggen: Het behoort Godt al toe, ick en wille my niet met allen toe schrijven, ick en begheere tot uwen spijt, uwe gaven niet te misbruycken, o mijnen Godt. Psal. 72. Dan. 3.

Tot de meeste glorie Godts begheere ick dat te doen.

V zy lof, glorie ende dancksegghinghe in alle eeuwen der eeuwen. Amen.

Niet ons Heere, niet ons, maer uwen name gheeft de glorie. Psal. 113.

AEN-MERCKINGHE OP HET XXXI. BEELDT.

Wandelt in Godts teghen-woordicheydt/ ende weest vol-maeckt.

GEloofc ende laet u vastelijck voor-staẽ dat[A]Godt al-omme tegenwoordich is,ende dat hy met sijne[B]oogẽ,veel klaerder dan de sonne,alle dingẽ, oock uwe nieren, ja u herte selve door-siet. Hy siet[C]onse benautheden ende[D]bekoringẽ, om ons te helpẽ.Hy aenschout de slempers en dẽpers, die al-hier hare goedẽ ontfangen;hy siet[F] die berou hebbende, hier hare sonden beweenen,op dat hijse soude vergelden:ende [G]de quade, om die te straffen vroech oft laet. Dus hebt hem altijts voor ooghen,'tzy dat ghy[H]koopmãschap doet, 'tzy dat ghy eet oft drinckt:'tzy dat ghy [I] speelt,doet het al in sijne tegenwoordicheyt,[K]wandelt met hẽ,ende voor al, weet dat hy in[L] u herte tegenvvoordich is;handelt met hem van uvve saken;[M]kiest eenen staet des levens naer sijnẽ vville,ende let oock op uvve naturelijcke geneygelijckheyt: vvant dese is oock van Godt,ghelijck is alle [N] geestelijcke eñ [O] tijdelijcke macht. Godt werecket al in al,ende aen-raeckt alle dingen vã d'een eynde tot d'ander sterckelijck, ende schickt alle dinghen soetelijck naer sijne alder-grootste moghentheyt, wijsheyt ende goedtheydt.

XXXI 31

Het XI. Capittel.

Oeffeninge van de tegenvvoordicheydt Godts.

Het *Et bereydende Ghebedt*, als boven.

De voor-stellinghe der plaetse is, t'aenschouwen ghelijck een oneyndelijck licht/ het welck dese gheheele wereldt als een stippelken zijnde door straelt/ ende door-licht: want dese gheheele wereldt anders niet en is dan een druppel dauws in den morghen stondt. Sap. 11.

Het 1. point. Bemerckt o mijne siele/ alle de deelen des wereldts/ ende al het ghene datter in is/ oft boven is. de bosschen/ hollen/ etc. Ten tweeden/ het water: Ten derden/ de locht: Ten vierden/ het vier: Ten vijfden/ den hemel ende al het gene dat daer in is; ende dat hier niet met allen gevonden en wordt/ het welck Godt niet tot in't binnenste toe en door-grondeert/ oock de plaetse daer ghy tegenwoordelijck staet/ u/ ende alle het ghene dat u aen-gaet/ oock de dinghen die niet en zijn/ ende de oneyndelijcke plaetsen. O onghemeten Godt/ o mijnen Vader/ hoe groot is u huys! Is't dat ick in den hemel klimme/ daer zijt ghy; is't dat ic neder-dale ter hellen/ daer zijt ghy teghenwoordich: noch de hemelen der hemelen en konnen u niet begrijpen. Och/ hoe verblint zijn de kinderen der menschen/ die u niet en vreesen als haren Heere/ niet lief en hebben als haren Vader/ noch en worden door u haren Koninck te aenschouwen/ als vrome soldaten behooren te doen niet verkloeckt. Noch verweckt hier u gheloove ende liefde. Psal. 138.

Het 2. point. Bemerckt dat Godt al-omme tegenwoordich is/ door sijn wesen/ macht/ ende by-wesen. Ten eersté/ door sijn wesen/ wãt al-omme is waerachtelijck de alder-heylichste Drijvuldicheydt den Vader voorts-brengende den Sone eñ met hem den H. Geest/ soo dat ghy al-hier geluckSalich sout wesen/ waer't by al-dien dat ghy het licht der glorie haddet: weet dan dat ghy tot geender tijt alleen en zijt: eñ draeght u met eerbiedinge in Godts tegenwoordicheydt. Ten tweeden/ door by-wesen: want hy alle dinghen kent/ uwe bekoringhen/ oock uwe

nieren/ende al het gene dat u aen-gaet: dus soeckt hem alleen te behaghen / beveelt het hem al / die streckt van den eynde tot dē eynde/ daer onse voorsienicheden onseker zyn. Ten derden / door syne
Sap. 8. macht/de welcke met de wijsheydt ende goetheydt in alle ghescHapen dinghen uyt-schynt/ in gewichte/ghetal/mate/maniere/gedaente/ordre oft schickinghe/ substantie / kracht ende werckinghe / oorspronc/verloop/ende het eynde. Eñ dese dingē worden alle van Godt geroert ende onder-houden/d'eē geeft hy het wesen/d'ander het leven/ d'andere wel te passe te wesen/d'ander verstandt te gebruycken; soo dat waer't by al-dien dat hy sy selvē ontrocke/ alle dinghen souden te niet gaen. Ten laetsten / hy werckt soo wel het gene dat naturelyck is/ als boven-naturelyck;soo wel het gene dat konstelyck is/ als het gene dat sedelyck is;soo dat hy hier door gelyck als de siele in het lichaem kan gekent wordē. Hy aenschout ten laetstē in alle plaetsen/soo de goede/als de quade/ende een-iegelyck als oft hy alleen
Dan. 7. in de wereldt ware. Ende wie sal hem derren vertoornen/den welcken thien-werf duysentmael honderticH duysenden neffens hem heeft staende? Wie en sal ū/o onghemeten goedtheydt/niet beminnen/ die alle dinghen met uwen zeghen vervult / eñ ons al-tydt teghen-woordich zyt ? wie en soude u niet vreesen / o Heere / ende uwe ongrondeerlycke oordeelen ? wie en sal voor u niet willen wercken/ die alle dinghen al-omme doet / ende dat tot onser bate.

Het 3. poinr. Bemerckt ten eersten/o mensch/Godt ende de heylighe Dryvuldicheydt binnen u die het al door-siet/eñ dieper/ ende vaster met u vereenicht is/dan uwe siele met u lichaem. Ten tweeden / hoe dat hy syne volmaecktheden aen syne creaturē mede-deylt/ende oock aen u ghevende het wesen / verstandt/etc. ende besonderlyck het geloove ende gratie/waer door ghy synen sone zyt/ende hoe dat ghy door hem gaet en staet. Want in hem leeft eñ roert ghy ende alle uwe litmaten/ krachten/ende sinnen/ ontfangen van hem haer wesen ende de kracht om te wercken : ja dat meer is ghy wort van hem ommerommert/ ghelyck een kindecken in het lichaem van

syne

sijne moeder / ende hy is u voor eenen muer / voor een bedde / ende eene voester: ghy zijt in hem ghelijck eenen voghel in de locht / eenen visch in het water / oft ghelijck iemandt die in een groot licht ghestelt is / oft in een vier al-tijdts brandende / ende u nochtans niet veranderende / ende ghy soudt ontwijffelijck u niet veranderen / waer 't sake dat hy hem selven ontrocke. Ten derden / bemerckt hoe dat alle dinghen in uwe siele ghevonden worden / Godt ende de gheheele wereldt / de welcke door de poorten uwer sinnen in u komt: Ten anderen / hoe dat uwe siele haer selven kent / bemindt / ghedenckt / ende een beeldt / ende een woon-plaetse van Godt is: dus maeckt een kamerken in u herte met de heylighe Catharina van Senen / al-waer ghy den Heere soudt moghen aen-bidden ende te rade gaen / ghelijck sy van den Heere vermaent is ghewerst. O mijne siele bidt al-dus in het heymelijck / verblijdt u van den thresoor die u voor ooghen is: verheught u dat hy uwen beschermer / u licht / ende allen u goedt is: veracht al het ghene dat sijne Goddelijcke ooghen / die de sonne in klaerheydt verre te boven gaen / mishaeght. Stelt my / o alder-goedertierensten Heere nevens u / en wiens handt ghy wilt / laet teghen my strijden: dat mijn herte niet gedeylt en zy / ende dat ic niet en vergae / maer dat ick mach vol-herden in de liefde / ende in u alleen / ende ghy / o Heere in my. Iob. 17.

Het 4. point. Bemerckt eenighe besondere maniere / door de welcke Godt / sonderlingh in eenighe plaetsen is. Ten eersten / in den hemel / al-waer hy sijne glorie vertoont / ende verlanght daer naer. Ten tweeden / hy is besonderlijck op der aerden / al-waer hy eenich teecken gheeft van sijne teghenwoordicheydt / ghelijck als hy hem aen den Patriarch Jacob veropenbaerde / die terstondt gheseydt heeft: Voor-waer Godt is in dese plaetse / ende ick en wist het niet: desghelijcx is hy in de kercken ende bidt-plaetsen. Overleght hier verscheydẽ in-spraken Godts / ende bedanckt hem. Ten derdẽ / hy is op eene besondere maniere in de rechtveerdighe. Want die in de liefde blijft / die blyft in Godt ende Godt in hem. Ten vierden / in het heylich Gen. 28. 1. Ioan. 4.

Sacra-

Sacrament des Outaers. Ten vijfden, hy is in den hemel, aengaende syne menschelijcke nature, en beschickt al het ghene dat ons aen-gaet. Siet in hoe veelderley manieren dat Godt u teghenwoordich is, ende hoe na dat hy by u is, ende hoe verre dat hy nochtans van u is, als ghy sondicht, hem vergramt, ende hem vergheet? O Heere wat is den mensch dat ghy synder zijt ghedachtich?

Psal. 8.

Het 5 point. Bemerckt ten eersten, hoe schandich dat het is, dat Godt al-omme besich is, ende alle dinghen onder-hout om uwent wille, door alle dinghen u tot syne liefde treckt, u ontallijcke weldadẽ doet (want al het ghene dat eenighe creature ghedaen wordt, wordt ghedaen ten opsichte van den mensche, ende over-sulcks wordt het den mensche gedaen) dat hy u bewaert van menigerley quaden, (want geen quaet en isser dat u niet en soude konnen toe-komen) ende dat ghy hem nochtans niet gedachtich en zijt! Den H. Gregorius Nazianzenus seght: dat wy soo dickwijls niet en behoordẽ onsen aessem te her-halen, als wy wel en behoordẽ Godt ghedachtich te wesen. Want Godt doet ons ghedurichlijck weldadẽ aen, etc. Bemerckt ten tweeden, dat dese oeffeninghe soo noodtsakelijck is, dat Dionysius Rickelius wel derret seggen: de besonderlijcke oorsake te zijn, datter soo luttel menschen tot de volmaecktheydt gheraken, door dien dat sy haer tot andere oeffeningen begeven, ende niet tot dese, ende hy voeght daer by: Laet u ten minsten beweghen om dese oeffeningen dickwijls te gebruycken, de vermaninghen der heylighe Vaderen, die alle-gader t'samen als van eenen Meester, te wetẽ, den H. Gheest geleert zijnde, ons tot dese oeffeninghe vermanen. Bemerckt ten derden, hoe grootelijcks dat dit onsen S. V. Ignatius gheacht heeft, dit by-na alleen ghedurichlijck in-druckende, ende met den Koninckliycken Propheet David ende andere heylighen ghebruyckende. Ten vierden, hoe grootelijcks dat dit de heylighe Schrifture recommandeert, seggende: Soeckt den Heerẽ, ende wort versterckt, soeckt syn aensicht al-tijdt. In alle uwe weghen denckt op den Heere, ende hy sal uwe weghen stieren. Ende weder-om, hoe dickmaels vermaent

Greg. Nazianz. orat. de cura pauperibus præstanda.

Psal. 104

maent ons onsen Salich-maker alleen tot het ghebedt: ja dat meer is/ hy heeft ghesepdt: Men moet al-tydt bidden. Ten vyfden/ hoe dat dese oeffeninge ons de Engelen ende geluckfalige gelijck maeckt/ die al-tydt het aensicht van den hemelschen Vader aenschouwen. Want het aenschouwende leven is hier in dese wereldt een beghinsel van onse salicheydt. Ten sesten/ aen-siet de profijten/ die hier upt spruyten. Ten eersten/ het gheeft ons de suyverheyt des herten/ ende het bevrijt ons van de sonden: gelijck het ghebeurt is aen de vermaerde Thais/ ende den H. Ephrem. Ten tweedē/ hier door overwinnē wy de bekoringen / gelyck het blijckt in Susanna. Ende sonder dese oeffeninge wort den mensch terstondt oft een beeste door onkuysheyt/ oft eenē duyvel door grammoedicheydt/ ghelyck eenen sekeren Autheur seer wel seght. Ten derden/ hier door verkrijght men eene ghestadicheyt des herten in't ghebedt/ ende een stantvasticheyt in teghen-spoet/ als wy het al ontfanghen van de handt van Godt almachtich Ten vierdē/ men verkrijght oock de volmaecktheydt van alle deughden. Want door dese oeffeninghe wordt het herte met Godt vereenicht ende verlicht / soo dat men het sel ve oock uytwendelijck kan bemercken; ghelijckerwijs dat de sterren lichten / teghen over de Sonne ghestelt zijnde. Ten vijfden/ het brenght voordts eene groote liefde van Godt/ ende gheestelijcke vertroostinghen: want ghelijck de Schrifture van Josias seght: In alle monden sal sijne gedenckenisse als honich soet worden/ ende ghelijck dat musijck-spel in de maeltijdt des wijns. Ten laetsten / over-leght wat dat in menschelijcke saken doen soude de teghen-woordicheydt van eenen Koninck / Vader / Rechter/ Vriendt/ Bruydegom: de Fonteyne van alle goet/ in de teghen-woordicheydt van eenen die dorstich is; het Broodt in hem besluytende alle soetelijcken smake/ voor eenen hongherighen gestelt zijnde: het selve doet aen den menschen de teghenwoordicheyt van Godt al-machtich.

Luc. 18.

Dan. 13.

Eccli. 49.

Ghebedt om de teghen-vvoordicheydt Godts te verkrijghen.

Psal. 18. *DE hemelen vertellen uwe glorie, o oneyndelijcken Godt, ende alle creaturen roepen in mijne ooren: Groot is den Heers, ende groot is sijne macht, maer ooc mijne redene bespeurt u in dese uwe weghen, ende vindt u: Want al-omme schijnt uyt uwe wijsheydt, macht, ende goedtheydt, ende wy leven, roeren, ende zijn in u, ghelijck eene spongie in het midden van de zee, ende eenen voghel in de locht; ende hoe komet dat ick u niet teghenwoordich en kenne? ghy aen-siet my ghedurichlijck, ghy bemerckt alle mijne weghen met uwe scherp-siennge oogen, veel klaerder dan de Sonne, ende ick en sie u niet die nochtans al-omme zijt, ende uwe vvoon-plaetse in mijn herte hebt, boven my den throon uwes rijcks. Ghy zijt rondt-om my ghelijck het water, de locht, ende het vier, ende ghy zijt een zee van alle goeden; ende hoe sal ick konnen vlieden van u aenschijn? ost om beter te segghen, waer om en sal ick met vreese ende beminghe niet wandelen in uwe Goddelijcke teghen-woordicheydt, o rechtveerdighen Rechter ende goedertieren Vader! Is't wel moghelijck dat den mensch kan vergheten den ghenen die hem gheschapen heeft, ende die hem ontallijcke wel-daden bewesen heeft? Siet al het ghene datter ghevonden wordt, is om mijnent wille, niet voor hem, noch voor u; maer roepen eenpaerlyck, dat ick u soude lief hebben ende beminnen, ende dat ick u nimmermeer en vergheten, die my tot gheender tijden en vergheet, al ben ick uwes luttel indachtich, ende en houdt niet op van my alderley wel-daden te bewijsen. VVat is doch den mensch dat ghy*

Psal. 8. *sijns ghedachtich zijt? Ende al waer't dat dit luttel ware, en ververscht ons nochtans de memorie niet het ver-dencken van u bitter lijden ende smerten? ende en worden wy niet verweckt om u vierichlijck ghedachtich te wesen, door de groote liefde die ghy ons toont, dat ghy al-tijdt met ons hebt willen vvesen in het hooch-vveerdich H. Sacrament? O lief-hebber der menschen, hoe komet, aen-ghesien dat ick u in soo veel verscheyden ma-*

den manieren teghen-woordich hebbe, ende dat selve ghelaove, ende u nochtans niet en ontsie, niet en beminne oft en eere gelijck dat betaemt? Wat sal ick doen, o mijnen Godt, mijne toe-vlucht, mijne hope, mijne glorie ende mijne blijdschap? ghy kont my alleen vertroosten, ghy zijt alleẽ, die my kont versterckẽ. Komt ende verthoont my u aen-schijn, ende neemt uwe woon-plaetse by my. Stelt u als eenen seghel op mijn herte, als een teecken op mijnen arme, op dat ick in u ghedurichlijck mach blijven; ende in uvve liefde, op dat ick mach wandelen voor uwe Goddelijcke ooghen, alle de dagen mijns levens, ende dat ick in der eeuwichheydt? u aen-sicht mach aen-schouwen, u die daer zijt het verlanghen, ende de begheerte mijnder ooghen, Amen. Cant. 8.

Manieren ende Practijcken om de teghen-woordicheydt Godts te beoeffenen.

Bemerckt ten eersten met der herten/ende in eene stille plaetse/in het ghene dat ghy teghen-woordelijck sult sien/al-daer Godt door sijn wesen/ by-wesen eñ macht: Ten eersten/door sijn wesen: want hier door/geljjc bovẽ ghesept is/vervult hy hemel ende aerde/ ende hy is veel meer vereenight aen elcke creature/ dan de siele aen het lichaem. Ten tweeden/door sijn by-wesen: want hy alle dingen claerlijck ende bescheydelijck kent/ ende dat van der eeuwicheyt/ ende door-grondeert onse nieren/ ende ons herte. Ten derden/door sijne macht: want alle dingen geeft hy datse zijn ende onderhouden worden / ende werckt oock door de selve. Doet dit besonderlijck als u eenighe teghenheydt over-komt/ oft als u iemant eenighe weldaedt bewijst/ op dat het al mach ghestiert worden tot den ghenen van den welcken alle dingen voortkomen. Godt is alle dinghen. Door sijn wesen. Door sijn by-wesen. Door sijne macht.

Ten tweeden/overleght hoe dat wy in hem levẽ/roeren/aessemen ende wandelen/zijnde al-omme van hem om-ringhelt ende om-cinghelt. Wy leven ende wandelen in Godt.

Ten derden/ oeffent dese teghenwoordicheydt Godts op eene besondere maniere na de H. communie: ende dit niet alleen gheloovende / ende door over-peysinghe met redene/u voor ooghen stellende / maer hier by voegende gheloof/ hope ende liefde.

Ten vierden / aensiet hem als den ghenen die uyt den hemel alle uwe ganghen ende wercken gade slaet.

Men moet Godt in syn herte aenbidden ende te rade gaen.

Ten vijfden / dat ghy zijt als eenen tẽpel van den heylighen Gheest / ende aen-bidt Godt in 't sacrificie van u herte / ende gaet hem aldaer te radẽ ghelijck Moyses in het tabernakel. Want wat wijsheyt soude het wesen / de eeuwighe Wijsheydt ende Waerheyt by hem te hebben / ende niet sorghvuldich te wesen om synen wille ende raedt t'ender vraghen / aen-ghesien dat hy den Koninck ende den Heere der heyr-krachten is.

Ten sesten / aenmerckt neerstelijck de creature met de welcke de Goddelijcke wijsheydt haer-selven gheweerdight heeft te vergheliijcken / ghelijckerwijs zijn / eenen Leeuw / een Lam / eenen Hoeck-steen / etc. oft vã de welcke hy heeft willẽ lijden. Aldus wiert den H. Franciscus uyter-maten seer beweeght / aen-siende een lammeken: eenen anderen stierde alle dingen / die hem te voren quamen tot het lijden ons Heeren / by exẽpel / als hy een leer sach / oft eenich ghekrijsch hoorde / oft het ghe-klop van hameren / oft dat hy het sach reghenen: want hy met een danckbaer herte overdocht den bloedighen reghen / ende het ghereedtschap van het lijden onses Salich-makers.

Den H. Franciscus.

Alle creaturẽ verweckẽ ons tot den Goddelijcken lof.

Ten sevensten / wy konnen oock alle de creaturen als Godts weldaden / bemercken / ende ons laten voorstaen dat wy de selve tot ons hooren spreken: Ontfanght, gheeft wederom, ende wacht u wel: want is't dat se de menschen iet gheven / het welck van de milde handt Godts komt / sy vereyschen oock desgelijcks dat wy Gode danckbaer zijn / ende dat wy ons wel wachten van de selve te misbruycken / ende dat het behoorlijck is dat wy onse liefde wederom tot hem keeren.

Godt moet in alle oversten ghe-eert worden.

Ten achtsten / het is seer profijtich om de liefde ende de ghehoorsaemheydt te vermeerderen dat is tot alderley volmaecktheden Godt t'aenschouwen in alle redelijcke creaturen. Hierom eert in alle oversten / soo geestelijcke als wereldtlijcke / Godt al machtich / ende neemt hare gheboden als eene stemme de welcke van Godt komt: Want den ghenen / die u hoort / die hoort my seght onsen Salich-maker; ende die u versmaedt / versmaedt my.

Ick vermane hier dat het profijtelijcker is dat men met der herten / dan met de ghedachten de teghenwoordicheydt

dicheydt Godts oeffent/ ende dat het beter is met Godt te spreken / dan alleen iet te overdencken ; ja de affectie brenght veel bemerckinghen van selfs mede/ als zijnde de fonteyne der selver.

Een oodtmoedich ghebedt / ende het selve dick-wijls herhaelt ende uyt liefde ghesproken/plach ghemeynlijck dese gaven doorts te brenghen. Hier toe helpt oock seer het ghebruyck van eenige uytwendighe teeckenen/ ghelijck soude mogen wesen van eenen rinck/van het horologie/oft het slaen van de klocke/eenich beeldt / etc.

Schiet-Ghebedekens.

EN wilt u aen sicht van my niet af keeren, en wijct niet vvech in uvver gramschappen van uvven dienaer. Psalm. 26.

VVanneer sal ick komen ende openbaren voor 't aen-schijn Godts. Psalm. 41.

Siet op my, ende ontfermt u mijnder, vvant ick ben eenich ende arm. Psal. 24.

De ooghen des Heeren zijn op de rechtveerdighe, ende sijn ooren in hunne ghebeden. Psal. 33.

Ghelijck de ooghen der dienst-vrouvven op de handen van haerder vrouvven, al soo zijn ons ooghen tot den Heere onsen Godt, tot dat hy onser ontfermt. Psalm. 122.

Is't dat ick in den hemel klimme daer zijt ghy, is't dat ick neder-dale ter hellen daer zijt ghy teghen-vvoordich. Psalm. 138.

Voor-vvaer den Heere is op dese plaetse, ende ick en vvist dat niet. Gen. 28.

HET XII. CAPITTEL.
Oeffeninghe van de liefde Godts.

BEmerckt ten eersten/ dat de liefde is eene bewegheliickheyt des wils tot eenich goet. *Wat de liefde is.* Ten tweeden/dat de selve tweederley is/ d'eerste begeerlijck/ waer door wy iet lief hebben/om ons eygen profijt: *Begheerlijcke liefde.* de tweede van vrientschap/ waer door wy eene sake beminnen / aen de welcke wy eenich goet wenschen. *Liefde van vrientschap.* Ten derden/ aengesien dat wy niet begheerlijck en zijn nae iet dat ons on-bekent is/ soo bemerckt dat de kennisse van het goedt/ den oorspronck is van de liefde. Ende dese kennisse is drijderley; d'eerste/ waer door het goedt bekent wort/ is door hooren seggen/

ghelijck alser verhaelt wordt dat den wijn goedt is: ten tweeden/door het ghesicht: ten derden/door den smaeck. Hooren/in de liefde Godts/is der ghener die eerst beghinnen; sien/van die eenighen voordtganck ghedaen hebben; ende het smaken/van die vol-maeckt zijn. Hoordt my hoorende/seght den Propheet/ende eet het goedt. Hy vermaent ten tweeden/Weest ledich ende besiet't welck eyghen is/den ghenen die eenighen voordt-ganck doen. Ten derden/Smaeckt ende siet.

Isaiæ 55.

Psal. 45.

Bemerckt ten tweeden/dat hier uyt volght hoe datter meerder goedt is/hoe dat het lieffelijcker is/is't sake nochtans dat het ghenoech bekent is. Want dit is het eeuwich leven/seght den Heere/datse u kennen/die alleen den waerachtighen Godt zijt/ende die ghy ghesonden hebt Jesum Christum.

Ioan. 17.

Meditatie van de liefde Godts.

Het eerste voor-bereydtsel. Stelt u in Godts teghenwoordicheydt.

Het 2 bereydtsel, Bidt hem/dat hy u sijne liefde wilt gheven/'t welck het meeste is van alle sijne gaven.

HEt 1. point Bemerckt dat de Goddelijcke Majesteyt u dry krachten ghegheven heeft/de memorie/het verstandt/ende den wille: ende dat dese als tafereelen zijn/de welcke van hare voor-worpsels/oft verbetert/oft wel bedorven worden. Maer daer en is gheen edelder dan den wille. Want hoedanich de liefde is/soo-danich is oock den mensch: ende de liefde is sulcks als de sake die men bemint. Dus is't by al dien dat ghy iet goedts bemindt/soo zijt ghy goedt; is't dat het quaedt is/soo zijt ghy oock quaedt/is't dat het ghene 't welck ghy bemindt een al-der-beste sake is/soo sult ghy seer goedt wesen: want de siele is voor-waer meer daer sy bemindt/dan daerse het leven gheeft/ende wordt vereenight met het ghene datse bemindt/ende wordt het selve onder-worpen/ende in het selve ghelijck gheeyndt ende ghevoelt in haer allen d'affectien der selver even als haer eyghen; want die de rijck-dommen ende de schoonheydt bemindt/en ghevoelt die de veranderinghen der selver niet? Is't dat dese ver-

De 3. krachten zijn als 3. tafereelen.

De liefde is gelijck aen de sake die men bemindt.

gaets

gaet / soo vergaet oock met eenen desiele / die hier aen ghekleeft is. Is sy droevich / sy is oock droevich. Is sy blijde / sy is oock mede blijde / ende wel te vreden. Hoe veel saligher is't met Godt vereenight te wesen / ende eenen gheest met hem te hebben / ja oock Godt ghelijck te wesen / naer het segghen van dese Schrifture: Ick hebbe ghesepdt / Gyp zijt goden! Want sulcken siele vermach't al / in den ghenen die haer versterckt / ende sy en vreest niet / behalven hem. Dus sluyt dit by u selven / dat ghy den al-der-besten wilt wesen / den al-der-besten Godt beminnende: want is't dat ghy de al-der-schoonste dinghen soudt konnen ende meghen aenschouwen / ick en gheloove niet dat ghy soo dwaes soudt willen wesen / dat ghy liever eenighe leelijcke oft grouwelijcke dinghen soudt willen aen-sien? waer't by al-dien / dat ghy eene soete melodije soudt moghen hooren / soudt ghy liever een qualijck luyende willen aen-hooren? Is't sake dan dat ghy voor uwe sinnen soeckt / het ghene dat de selve al-der-meest soude konnen vermaken / waer om en soeckt ghy voor uwe liefde oock niet het al-der-beste goedt / op dat ghy tot de meeste goedtheydt soudt moghen geraken? maer ghy veronachtsaemt oock het selve / al hebt ghy dat aen de handt. Want daer en wordt niet weerdigher oft kostelijcker ghevonden dan Godt ende sijne goedtheydt: hier om mijne siele neemt voor u / dat ghy met vollen toe-staen sult lief hebben ende beminnen het alder-meeste goedt ende ghebruyckt by u selven dese redene: Is't sake datter eenighe wel-luste / ruste / ofte tijdelijck goedt te beminnen is / soo moet Godt boven al bemint worde; want al het gene dat men soude konnen wenschen / en is met hem niet te vergelijcken. Ja is't dat eenen mensch gheeft allen het goedt sijns huys voor de liefde / soo sal hy dat teghen de liefde gherekent als voor niet versmaden. Is't sake dan dat tusschen dese twee dinghen gheene ghelijckenisse en kan gevonden worde / soo moet men Godt bove al beminnen. Want is't dat ick iet beminne / overmidts dat het goedt is / soo moet ick voor-waer meer beminnen / het gene dat duysendt-mael beter is. Waerom

Die Godt bemindt wordt den alder-besten.

Cant. 8.

Anselmus.

loopt ghy dan herwaerts/eñ derwaerts/o mensch/ soeckende de goedẽ uwer siele/ ende uwes lichaems/ Bemindt een goedt/ het welck alle goeden t'samen in hem besluyt/ende het is ghenoech.

Godt is den mensch gelijck geworden om van de mẽsch bemindt te worden.

Het 2. point. Bemerckt waerom dat ghy iet bemindt; Ten eersten / door dien dat ghy over-een-komt van nature/aldus bemindt alle dier sijns gelijck. Ende op dat hier niet en soude ontbreken / soo heeft den ghenen die onsterfelijck was/ onse sterfelijcke nature aen willen nemen die van der eeuwicheyt was/is willen worden een kindeken van eenẽ dach. Is't sake dan / dat ghy den mensch lief hebt/ die met u mensch ghewordden is / hoe veel te liever moet ghy Godt hebben/die om uwẽ t'wille mensch gheworden is.

Ten tweeden / door dien dat den ghenen die ghy bemindt/tegenwoordich is. Maer wie is u naerder dan Godt/ die u op een sonderlinghe maniere naer by is door sijn wesen / by-wesen/ ende macht. Ghy waert binnen/seght den heyligen Augustinus/ende ick buyten/ende daer sochte ick u/ende op de schoone dinghen / de welcke ghy ghemaeckt hebt / was ick vervallen: ghy waert met my/ ende ick en was met u niet: de dinghen hielen my verre van u/ de welcke waer't dat sy in u niet en warẽ/ sy en souden niet wesen.

Den mensch en heeft niet nutter dan Godt.

Ten derden/men heeft iemant lief/ door dien dat hy profijtich is. Ende wie wordt daer ghevonden/ die ons nutter is/ dan Godt. Wie heeft u meer ghegheven in uwe tijdelijcke goederen/ende rijckdommen meer in ghetal / ghedurigher / beter ende gheriefelijcker? Die sijnen eyghen Sone niet en heeft ghespaert/ maer heeft den selven voor ons alle ghegheven. Ja dat meer is/daer en is gheen goedt/het welck van hem niet en komt. Alle alder-beste gave ende alle volmaeckte ghifte / komt ons van boven. Wie sult ghy eer beminnen? de fonteyne waer uyt alle goedt komt/ oft de gote/ door de welcke dit tot u komt? Godt die den oorspronck is/oft den ghenen die het selve tot u brenght? Godt is den oorspronck in hy selven/hy is die in alle creaturen mede werckt/ hy verweckt de milde ende goedt-hertighe/ hy ver-

Rom. 8.

soent

syent die eenighen af-keer van malckanderen heb-ben/hy is't alleen/die sijne hant opent/ende vervult alle dieren met sijnen segen ende benedictie.

Ten vierden/men bemindt iemant/door dien dat hy lieffelijck/minsaem/oft soethertich is. Maer wie isser doch lieffelijcker dan ghy zijt / o Heere Godt? Ick hebbe den Heere ghesien/seght Jacob / aensicht teghen aensicht / ende mijne siele is salich ghewor-den. Hierom heeft u / o Heere/ mijn herte ghesept: Mijn aensicht heeft u ghesocht / u aensicht sal ick o Heere soecken.

Daer en is niet minsaemer dã Godt

Gen.32.

Ten vijfden/wy beminnen iemant/door dien dat hy ons bestaet/ghelijck onse ouders : maer mijnen Godt/mijnen Schepper/ en heb ick van u niet ver-kreghen het ghene dat ick ben. En is hy niet uwen Vader/o mijne siele/eenen goeden/eñ voorsichtigen Vader/die u gheschapen/gemaeckt/ eñ besetten heeft? hy heeft hem hier-en boven gewerdight te worden onsen broeder/ ende voor sijne broeders sijne siele te pande te stellen . Ja dat meer is / hy seght klaer-lijck: Den ghenen die den wille doet/van mijnen he-melschen Vader/die is mijnen broeder /suster ende moeder. Ten laetsten / hy is uwen brudegom/ die ghesept heeft : Ick sal u my trouwen in't gheloof. O Sacrament in der waerheydt seer groot / ende een groot / ende sonderlingh teecken van eene uyt-nemende bermhertichheydt / ende liefde!

Niemant en bestaet ons naeder dan Godt.

Deut.32.

Osee 2.

Ten sesten/met eenen ghetrouwen vriendt/seght den Wijse-man en is niet te vergheleijcken . Desen bemindt men dickwijls meer dan sijnen eyghen broeder : maer mijnen ghetrouwen vriendt is mij-nen Godt. Want van sijne vriendtscap en worde ick niet uyt-ghesloten door eenen nieuwen vriendt die eerst aen-komt.

Godt is den alder-getrou-sten vriendt.

Het 3.point. Bemerckt wat persoonen / ende wat dat ghy in dese wereldt lief hebt ; eñ onder-vraeght u selven waer om dat ghyse affectie draeght / ende stelt dese liefde tot Godt die den oorspronck van alles is / ende seght : Ghy hebt dese dinghen / o Heere ghemaeckt / die schoon zijt / want sy zijn oock schoon : ghy die goedt zijt / want sy zijn goedt: ghy die zijt / want sy oock zijn: maer sy en zijn niet

Hy is de fonteyne van alle goedt.

August.

soo schoon / niet soo goedt / oft en zijn oock al-soo niet ghelijck ghy / die zijt haren Schepper / by den welcken / als andere dinghen worden ghelesen / soo en zijn sy noch schoon / noch goedt / ja dat meer is / en zijn oock niet.

GHEBEDT.

VVIe sal my gheven vederen als van eender duyve, ende ick sal vlieghen ende rusten in u mijnen Godt? vvant vvaer sal ick ruste vinden anders dan in u? van vvie, door vvie, ende in vvien alle dinghen gevonden vvorden; die alleen onveranderlijck, eeuvvich, den alder-besten, den alder-goedertierēsten ende den alder-minnelijckſten zijt. VVaer sal den blinden gaen dan tot u, die het eeuvvich licht zijt, verlichtende alle menschen? VVaer mede sal mijn herte versaedt vvorden dan met u, die de vvaer-achtighe ruste zijt? Is't dat iemandt eenighe soeticheydt begheert, ghy zijt d'on-sprekelijcke soeticheyt, ende ghy zijt vermakelijck. Is't datter iemandt ghevonden vvort die de schoonheydt behaeght, ghy zijt schoon mijne alder-liefste, vvit-blinckende, ende root-vervvich, den alder-schoōsten onder de geboren der menschen, naer den vvelcken d'Enghelen verlanghen t'aenschouvven, VVaerom sal ick u dan verlaten, die de fonteyne zijt van allen goedt ende schoonheydt ende my keeren tot de putten, die gheen vvater en konnen houden, dat is, tot de ijdele creaturen? Hebbe ick vvel oyt versaedt ghevveest, met de ghene, die ick ghenoten heb? En ben ick niet eer daer door ghelijck ghetergt ghevveest? Is't datter iemandt is, die naer sijn ghemack staet, ghy zijt d'op-rechte ruste in der eeuvvicheydt, ghy zijt de ghenoechte der sielen, ghy zijt den ghenen in den vvelcken ick my sal glorieren: Is't dat ick mijn vermaeck vvil nemen in iemandt lief te hebben, vvaer om en sal ick niet beminnen het opperste goedt, ende den ghenen, die my bemindt, o on-sprekelijcke ende on-eyndelijcke liefde, die my voor den beghinne des vvereldts bemindt hebt, die my alomme panden uvver liefden achter-gelaten hebt, die in duysendt ende duysent-der-hande manieren, in elcke creature in't besonder uvve liefde tot my-vvaerts bevvesen hebt.

Ay my, Heere, wee den ghenen, die soo versteent van herten is, dat hy door dese liefde niet vermorvvet en wordt, oft ten minsten door deselve niet verwermt en wordt. Ghy over-valt my met wel-daden, ende ick blijve al even flouw; ghy bewaert my ende draeght my ghelijcker-wijs een kindeken placht ghedraghen te worden, jae dat meer is, ghy wascht af mijne melaetschheydt, ende mijne sonden met u dier-baer bloedt. Verbaest u, ghy hemelen hier over, ende ghy hare poorten weest seer verwoest, want den Heere heeft hem gheweerdight ons groote wel-daden te doen. Komt ghy alle, die Godt vreest ende bemint, ende ick sal u verkondigen wat hy mijne siele al ghedaen heeft, hy heeft my gheleydt in sijnen wijn-kelder, hy heeft in my de liefde gheschickt. O ghy Cherubijnen ende Seraphijnen, die uwe voeten ende aensichten overdeckt, door dien dat ghy beschaemt zijt, dat ghy soo grooten goedt als is onsen Godt, niet meer en bemindt; ende hy en is nochtans voor u niet ghestorven, noch en heeft u niet ghewasschen in sijn bloedt, noch en heeft om uwen t'wille gheen dry-en-dertich jaren ghesłaeft, ende veel gheleden, maer hy heeft u met een woordeken gheschapen. O Heere, men soude moghen segghen, dat ghy gelijck droncken zijt van liefde, die dese Dalila dus bebert: en weet ghy niet, datse u verraden heeft aen de Philistijnen uwe ghesworen vijanden? Ghy weet dit al wel, o Heere, maer ghy zijt verduldich, ende lanck-moedich over de boosheydt der menschen; ende als wy u beghecket ende bespot hebben, ende dat onse siele geboeleert heeft met veel minnaers, soo ontfanght ghyse nochtans alsse weder-om keert tot u. Ende sal 't wel moghelijck wesen datse u noch weder om soude konnen vergheten, ende haer soude konnen begheven tot eene verganckelijcke creature? hy is voor-waer des doodts weerdich, o Heere Iesu, die voor u vveyghert te leven. Ick sal u leven, dien alle creaturen leven: vvant die u niet en leeft, die is nu andervverf doodt. Ick sal u dan leven, die voor my alleen gheleeft hebt, ende ghearbeydt hebt, ghestorven zijt, die my dit al ghegheven hebt, dat in de vvereldt is; ende vvaer 't dat dit niet ghenoech en vvaer, ghy soudt daer on-tvvijfelijck noch meer by voeghen. Maer o Heere, vvie heeft dese dinghen van uvve handt

Godt is ghelijck droncken van liefde tot den mensch.

ghesocht? sy en versaden my niet, sy en vermaken my gheensins; maer quellen my: vvant sy roepen aen mijne ooren van uvve schoonheydt ende goedtheydt: ende nae-de-mael dat ghy verre zijt van de uyt-vvendighe ooghen, ende in 't binnenste mijnder herten, soo hijghende naer mijnen aessem soecke ick u, ende ick en vinde u nochtans niet. Verthoont my u aen-sicht, ende het is my ghenoech, verthoont my u aen-sicht: komt, vvant ick naer u versuchte: vvaer om keert ghy u aen-sicht van my? is 't dat ghy my ghevvondt hebt met uvve liefde, gheneest my met de soeticheydt der selver. Maer dat uvven vville nochtans gheschiede; doet het ghene dat u belieft, niet dat my aen-ghenaem is. Is't dat ghy u van my vertrecket, zijt ghebenedijdt ende ghe-eert in der eeuvvicheydt: is 't dat ghy oock tot my komt, ghebenedijdt moet ghy vvesen. Nochtans en verlaet my niet t' eene-mael, noch en gaet niet verre van my, ende en laet my niet in een vervvoest landt; maer treckt my naer u, ende dat mijne siele al-tijdt meer zy, daer-se bemindt, dan daer-se leeft. Ay my, vvant mijne vvooninghe is verlenght! Maer aen-ghesien, dat u dit aldus belieft heeft, soo believet my oock vvel. VVant ick hebbe u mijnen vville op-ghedraghen, u behoort hy toe. Ick en begheere niet o Heere: dat ghy immermeer het mes vveder om gheeft inde handen van u kindt. Ick hebbe u siele ende lichaem op-ghedraghen; bevvaertse ende schicktse tot uvven dienst, ghelijck u dit behaghelijck is: Ick begheere al-tijdt een met u te vvesen, ende anders niet te vvesen dan om uvven t vville. Nochtans eene kleyne bede sal ick van u begheeren, ick verhope dat ghy mijn aen-sicht niet en sult beschaemt maken. O Heere en verlaet my niet, ende en vergheet my tot gheender tijdt: noch en laet niet toe, dat ick u oyt verghete. Dat my de doodt liever over-valle, dan dat ick sonder u leve, ost dat ick u mis-haghe. Maer verleent my dat ick u mach beminnen, ende eenen-ieghelijcken trecken tot uvve liefde. VVant ghy ghebiedt ons dit selver, ende dreyght ons, is't dat vvy anders doen, al is't dat vvy uvver liefde on-vveerdich zijn; maer ghy zijt dit overtreffelijck vveerdich, om van eenen-ieghelijcken bemindt te vvorden. Maer, o Heere, vvat ben ick doch, ost vvat batet u, dat ghy ghebiedt van my

Offerande synes selfs.

August.

beminde

bemint te werdē, ende ten zy sake, dat ick het selve doe, soo zijt ghy op my vergramt, ende ghy dreyght my grootelijcks te straffen? en is dese ellende niet groot genoech, dat ick u, niet en beminne? Och oft ick ghedurichlijck tot u versuchtede, o on-eyndelijcke soeticheydt; dat ick al-tijdt na u dorste, o fonteyne der levende vvateren; dat ick al-tijdt na u verlanghe die het verlanghen zijt, van het hemelsch Ierusalem, dat ick ghedurichlijck mijne ooghen op u gheslaghen hebbe, o alder-liefsten bruydegom mijnder siele; dat ick u al-tijdt leve, o mijn leven, dat ick al-tijdt voor u sterve; dat ick sonder op-houden naer u verlanghe ende hongherich zy, die my alleen kont versaden; ick sal tot u komen, die mijne toe-vlucht zijt; dat ick u al-tijdt in mijne ghedachten mach hebben, o eeuvvighe liefde; dat ick u al-tijt mach om-helsen met de armen mijnder siele, ende dat ick u niet en verlate, tot dat ick u met eene on-sprekelijcke blijdschap mach aen-schouwen, ende dat ick versaedt vvorde, ende u vast houde, ende in u vvoone, ende in u smelte, ende een met u zy, ende dat ick niet meer in my-selven en zy? En vergheet doch, o Vader, tot gheender tijden u kindt; en vergheet u schepsel niet, o bermhertighen Godt. Het is wel waer, dat ick niet met-allen en ben, ende ghy zijt het al; maer ghy hebt dit al om mijnen t'wille ghemaeckt, ende ghy en haet niet van al het ghene dat ghy ghemaeckt hebt? maer ghy hebt soo groote saken gheschapen, ende sulcke wondere dinghen gheleden om mijnen t'wille is 't dat ghy mijne ellende veracht, aen-siet uwe goedtheydt ende liefde. Dese sullen u segghen, dat ick u toe-behoore, ende ghy en kont niet laten van den selven my te gheven, want ghy d'eeuwighe VVaerheydt, het selve belooft hebt. Gheeft my dese liefde, ende dat ick de selve eenen-ieghelijcken mach aen-predicken, ende u hier in der eeuwicheydt beminnen, Amen.

Practijcke om sy-selven tot de liefde Godts te verwecken.

D'Eerste. Dese oeffeninghe komt over een met de teghenwoordicheyt Godts, ende van de suyvere meyninghe. Desgheliicks hier toe dienen d'oeffeningen van

den ijver/ ende van het lijden ons Heeren/ besonderlijck het mediteren der selver/gelijck oock dickwijls te letten op Godts weldaden; waer af wy hier vore op verscheyden plaetsen gesproken hebbẽ. Maer den korsten wech tot de liefde/ is het versterven/ besonderlijck van sijne eyghen liefde/ende van alle ijdelheyt/ende sijn herte op te heffen door de ghescha pen dinghen tot Godt.

Den korsten wech van de liefde is het versterven syns selfs.

Bemerckinge der volmaecktheden Goods.

De tweede. Het is oock goet/alle daghen in sijne meditatie eenighe bemerckinge voor ooghen te stellen van de vol-maecktheden van Godt al-machtich/ ende daer door het vier van de Godlijcke liefde in sy-selven t'ontsteken. Want daer en is gheene oeffeninghe/ die de oeffeninghe van de liefde Godts te boven gaet/aen-gesien dat gelijckerwijs den Apostel getuyght/1.Cor.13. alle andere dinghen sonder dese van gheender weerden en zijn; ende dese in eenen oogen-blick ons Gode alder aengenaemste maeckt/ende van vyanden vrienden/ ende van ellendighe/d'alder ghelucktichste maeckt.

Godt moet in onsen naesten bekent worden.

De derde. De welcke seer profijtich is/in sijnen even-naesten Godt te bekennen/ ende hem alle wercken van gedienstichheyt eñ liefde te bewijsen/als oft die aen onsen Salich-maker gedaen wierden. Dit is eene alder-soetste oeffeninge door de welcke wy veel by Godt konnen verdienen/ende den ghenen die niet met-allen ghebreck en heeft in sijne armen veel mede te deylẽ. Maer wy sullen hier af breeder spreken/ als wy sullen handelen/ van de liefde van onsen even-naesten.

Devote nuttinge des H. Sacraments.

De vierde. Devotelijck ende met groote eer-biedinge hem begeven tot het nutten van 't H. Sacrament/ ende niet uyt eene drooge ende dorre gewoonte alleen. Want men smaeckt alhier de gheestelijcke soeticheydt gheïjck in de fonteyne selve. Ondersoeckt u op de eygendõmen/ oft trappen der liefde/de welcke ghy vinden sult by den H. Bernardus/Bonaventura/Richardus/van de trappen der liefden. Den eersten-trap is/dat de liefde onverscheydelijc is/soo dat de siele met den Apostel soude moghen seggen: Wie sal my scheyden van de liefde Christi? Den tweeden/ datse onversadelijck is/ want het vier en seght niemermeer/het is genoech/ ende de gene/die met dit vier ontsteken zijn/en laten haer tot gheender tijden voorstaen/datse iet misdaen hebben/ende seggen altijdt datse onnutte knechten zijn. Den derden/ datse onverwinnelijck

Trappen der liefde.

1. Sy is onverscheydelijc

2. Sy is onversadelijck.

3. Sy is onverwinnelijc.

winnelijck is/want de liefde is sterck als de doodt/ ende veel wateren en hebben de liefde niet konnen uyt blusschen. Den vierden / datse vermakelijck is/ dat de siele (hier mede brandende) segghen mach/den Koninck heeft my ghelepdt in sijne wijn-kelders. Ick hebbe sijns ghedachtich ghewecst / ende ick heb my verblijdt. Den vijfden/ datse de siele door-wondt met vele vierighe begeerten / waer door wy wel souden willen/ dat een-ieghelijck Godt diende / ende doet haer beste om eenen-iegelijcken tot hem te trecke. Den sesten/ datse altijdt dorst heeft na Godt/ende na hem verlanght/hem altijdt voor ooghen heeft / ende dat alle creaturen haer dienen om hem ghedachtich te wesen. Den sevensten/datse begeert ende haeckt om met Christo vereenight te wesen / met een verdriet van dit leven/ghedreven zijnde door de liefde daerse mede ontsteken is.

Cant.8. 4. Sy is vermakelijck. 5. Sy doorwont de siele. 6. Sy is dorstich tot Godt. 7. Sy haeckt om met Christus vereenight te wesen.

Schiet-Ghebedekens.

WIe is gelijck den Heere onsen Godt, die in de hooghden vvoont, ende d'oodt-moedighe aen-siet, in den hemel ende op d'aerde? Psalm.112.

VVat hebbe ick in den hemel? ende sonder u vvat hebbe ick ghevvilt op der aerden? Psalm.72.

Ghebenedijt mijne siele den Heere, ende alle dat binnen my is sijnen heylighen naem. Psal.102.

Alle uvve vvercken moeten u belijden Heere, ende uvve Heylighen moeten u ghebenedijden. Psalm.144.

Groot is onsen Heere, ende groot is sijne macht, ende sijnder vvijsheydt en is gheen ghetal. Psalm.146.

HET XIII. CAPITTEL.

Oeffeninghe ende meditatie van de liefde van sijnen Even-naesten.

De voor-stellinghe der plaetse, bemercken de Heylighen/ scheppende uyt de glorie ende het gheluck van alle d' andere Heylighen/eene sonderlinghe blijdschap/ als oft dese haer eyghen ware / ende hoe dat onsen Salich-maker / als haren broeder / met haer handelt.

HEt I. point. Bemerckt ten eersten / ende ondersoeckt/oft ghy in der waerheydt in u bevindt de teeckenen

Teeckens van liefde tot sijnen even-naesten.

teeckenen der liefden tot uwen even-naesten. Van de welcke het eerste is / sijne eyghene bate niet te soecken/noch dat hem-selven aengaet; Ten tweeden/ hem verblijden in de wel-vaertt van sijnen even-naesten/ende van sijn qualijck-vaert hem bedroeven; Ten derden/sijn goedt ende geluck over al verbooreren/ ende het quaedt weyren; Ten vierden/liever sijn gebreck verdragen/ dan de liefde schenden/ende aldus vol-brenghen de wet Christi onses Salichmakers: want dat is eens anders laste draghen; Ten vijfden ghesprâecksaem ende lief ghetal wesen; Ten sesten/sijne gheestelijcke ende tijdelijcke goeden oock van selfs haer mede-deylen. Hier om kan dese liefde qualijck volmaeckt ghevonden worden onder de wereldtsche menschen / 't en zy datse goedt-hertich ende mildt zijn. Ten sevensten / niemandt lichtveerdichlijck teghen spreken/oft weder-staen. Bemerckt ten tweeden/dat de liefde/de vriendtschap/en d'eendrâchticheydt het eenich solaes is van dit teghen-woordich leven/sonder de welcke oock de dieren niet en konnen leven: ende soo-danich / datse oock van de Heydenen selve boven alle andere goeden gestelt is/ende geleke is by de sonne. Bemerckt ten derden / datter veel goedts ende ghemacks uyt de liefde komt/ende uyt de tweedracht niet met allē. Uyt de liefde komt/ons hulpe teghen onse vijanden/ die ons van alle kanten om-cingelen: daer is eene mede-deylinghe van alle goeden/ende eenen troost in't quaedt ende teghenheyt: Ten laetsten/al waerder twee vergadert zijn in den naem des Heeren/ daer is hy in't middē van hen. Ende wat kan daer ghebreken/ daer Godt hem gewerdight by te wesen om alle onse begeerten te verhooren? Want onsen Salich-maker seght: Is't sake datter twee van u-lieden over-een-komen op der aerden/ van al het ghene datse begheeren / sal hem gheschieden van mijnen Vader/die in den hemel is.

Gal. 6.

Math. 18.

Men moet Godt in sijnē naesten aenschouwen.

Het 2. point. Aen-siet Godt in uwen naesten/ende hoe dat onsen naesten met Godt ende onsen Salich-maecker vereenight is door de nature: want het is het maecksel ende het beeldt van Godt; maer door de gratie is 't Godts Sone / ende den broeder Christi/

Christi sijnen soldaet / sijnen weerdt / ende sijnen tempel / ja hy is hem sulcken vriendt / dat hy voor hem sijn bloedt / ende sijn leven gheschoncken heeft ende gheree dt soude wesen / het selve duysent mael voor eenen-iegelijcken te geven / waer 't van noode. Waer by ghevoeght moghen worden sijne gaven; het gelo of / hop / deughden ende grat ie / die in uwen naesten zijn / de welcke te verachten / ende alleen op den uyt-wendighen schijn / uwe ooghen te worpen / grootelijcks te berispen is. Het is / eene groote schā de voor-by te gaen soo veel oorsaken om iemandt lief te hebben / ende alleen te bemercken eene kleyne faute / die u eenen afkeer doet hebbē. Soudt ghy wel eenen acker verachtē / door diē datter wat onkruyt in wast? soudt ghy eenen penninck wech-worpen / N. overmidts dat hy van 't beste goudt niet gheslaghen en ware? Is 't sake dat ghy op u-selvē wel let / ghy sult voor-waer veel meer vinden / waerom dat ghy met recht veracht soudt moeten worden: het welck on-twijfelijck sal geschieden / door het rechtveerdich oordeel Godts / is 't by al-dien dat ghy uwen naesten vonnist; op dat u met de selve mate ghemeten worde / met de welcke ghy eenen anderen ghemeten sult hebben. Dit over-leyt hebbende / siet wie datter is / van den welcken ghy mogelijck eenē afkeer soudt mogē hebben / ende weeght de redenen van d' eene sijde / ende van d' andere / te weten / van de liefde / ende van den af-keer.

De fauten vā onsen naesten en moetē niet bemerckt worden.

Het 3. point. Bemerckt hier-en-boven / hoe groote vereenighe datter onder de menschen van noode is: Ende voor al / dat ghy door Godts ghebodt gehouden zijt eenen-ieghelijcken te beminnen / ghelijck u eyghen selven / ende dat den ghenen die dat ghebodt volbrenght die wet volbrocht heeft / ende dat het niemandē proffijtelijcker en is dan den genen die 't selve onder-houdt: want hy is van eenen-iegelijcke bemindt / ende is in eenen-ghedurighen / peys ende blijdschap / ende hy besit alle goederē; want hy verheught hem al-soo seer van de wel-vaert van sijnen naesten / als oft dese hem eyghen ware. Bemerckt ten tweeden / dat het niet genoech en is sijnen naestē lief te hebben / maer in sulcker voeghen / ghelijck Christus

De vereenighe onder de menschen is noodich.

Matth. 5.

Ioan.13. Christus ons lief heeft ghehadt. Ick ghebe u een nieu ghebodt/seght onsen Heere/ dat ghy malckanderen lief hebt/ghelijck ick u lief ghehadt heb. Soo
1.Ioan.3. dat den heylighen Joannes seght: Wy moeten oock onse sielen voor onse broeders stellen: Ende ghelijck den heylighen Apostel Paulus seght: Isser ee-
Philip.2. nighe vertroostinghe in Christo/isser eenich solaes der liefden/isser eenighe gemeynschap des gheests/ zijnder eenighe binnenste der bermhertichheden: soo vervult mijne blijdschap/ dat ghy een ghevoelen mooght hebben/ eene liefde hebbende: eendrachtich/ ende eenen sin hebbende/niet doende door twistinge/ noch door ijdele glorie/ maer in oodtmoedicheydt/ d'een d'ander hoogher achtende/niet elck aenmerckende dat sijne is/maer't ghene der anderen is. Bemerckt ten derden/dat onsen Salichmaker begeert heeft dat de menschen in sulcker manieren souden over-een-komen/ gelijck den Vader ende den Sone een zijn. Want aldus heeft hy gebeden van dese wereldt scheydende: Ick en bidde voor hen alleen niet/ maer oock voor de ghene/ die door hen woordt in my ghelooven sullen/op dat sy al een moghen zijn/ ghelijck ghy Vader in my zijt/ ende ick in u/dat sy oock in ons moghen een zijn/ op dat de werelt ghelooue/ dat ghy my ghesonden hebt. Bemerckt ten vierden/ dat het onser aller gemeynen vijandt is/ die de tweedracht onder ons stroyt/ ende wat eene groote boosheydt dat het is met hem te spannen tot sijn eygen bederv.nisse ende de bedervenisse van sijnen broeder/ ende dat de krachten die versaemt zijn door d'eendrachticheydt onverwinnelijck zijn. Ten vijfden/ overleght dat de mate waer mede wy onsen even-naesten beminnen/ is de mate/daer wy Godt mede beminnen/ ende dat de selve soo noodtsakelijck is/ dat den Apostel seght: Waer't dat ick sprake/met der menschen/ende der Engelen tongen/ ende de liefde niet en hebbe/ soo ben ick ghevonden als een luydende metael/ oft eene klinckende belle: Ende al hadde ick de Prophecije/ende dat ick kende alle verborghentheden/ende alle wetentheydt/ende al hadde ick al het gheloove/ alsoo dat ick berghen verroerde/ ende ick de liefde niet en hebbe/ soo en ben ick

Sterckte vereeninghe van Godt begeert.
Ioan.17.

Den boosen vijant is oorsake vā tweedracht.

1.Cor.13.

en ick niet. Ende is't dat ick totter armen spijse/ bedeyle alle mijne goeden / ende al leverde ick mijn lichaem/alsoo dat ick verbrandt worde/ende ick de liefde niet en hebbe/soo en batet my niet.

GHEBEDT.

O Iesu, oneyndelijcke liefde mijnen Godt, wie isser die hem kan verborghen van uwe hitte ende liefde? Isser wel eenich herdt 't welck soo verkildt is, dat het niet en smilte door uwe liefde, ende bloedt? Seyndt uyt uwen hooghen hemel dit vier in mijne beenderen, ghy, wiens vier is in Sion, ende wiens oven is in Ierusalem. Gheeft my gratie, die my ende mijnen naesten bemindt hebt, ende ons ghewasschen hebt in u dierbaer bloedt, dat ick u mach beminnen uyt gantscher herten, ende mijnen naesten om uwen t' wille, als uwen Sone, als uwen broeder, als uwen vriendt, ende uwe litmaet, want soodanich hebt ghy hem gheweerdicht te maken, ende te kennen te gheven, dat al wat aen my oft aen iemandt anders, oock aen uwen vijandt ghedaen wordt, u ghedaen wordt, ende dat den ghenen die ons raeckt, raeckt den appel van uwe ooghe. Verre zy dan van my, al waert dat my iemandt oorsake gaef van eenighen afkeer, ende dat hy hier door sy selven allendich ende katijvich maeckt, dat ick hier door nochtans my selven soude willen quetsen oft hinderen. Verre zy dat ick een verbondt soude maken met onsen alle ghemeynen vijandt, teghen uwe gheboden, die ghy ons achter ghelaten hebt. Ick wete voor-seker, dat in-dien ick anders niet en doe dan beminnen, die my lief hebben; 't welck oock de Heydenen ende Publicanē doen, dat ick gheenen loon ontfanghen en sal, noch u voor mijnen Vader hebben, die uwe sonne doet schijnen over de goede, ende over de quade, ende reghent op de rechtveerdighe ende onrechtveerdige. O hemelschen Vader, ick begheere uwen Sone te vresen door uwe gratie, ende te beminnen oock de ghene die my teghen zijn. Ick begheere dese uwe lievereye te draghen, o soeten Iesu, op dat een-iegelijck sie, dat ick uwen discipel ben, die oock voor de onrechtveerdighe de bittere doodt gestorven zijt,

Isaiæ 31.

Sijne vrienden alleen te beminnen/en is geen groote sake.

ende spijst ons uwe kinderen, ende broeders, met u H. lichaem, ende u dierbaer bloedt: die als ghy vermaledijdt wierdt, niet vermaledijdt en hebt, maer leverdet u-selven over, den ghenen die u onrechtelijck oordeelden. Ghy hebt uwe siele voor my te pande ghestelt, ick sal mijne siele desghelijckx gheerne voor mijnen naesten gheven: ick en begheere gheene vijandtschappen te draghen; maer ick sal vergheven den ghenen die my misdaen hebben, op dat ghy, aen den welcken ick veel duysendt ponden schuldich ben, my oock soudt willen verghevren ende quijtschelden: ende ick vergheve het haer-lieden uyt gantscher herten, ende begheere oock mijne vyanden, dienst, liefde, ende alle besondere teeckenen der selver te bewijsen: want sy my niet misdaen, oft ghequetst en hebben, maer ick my-selven; sy hebben my ghetoont, wie dat ick ben, te weten, eenen die sy-selven sottelijcken lief heeft, die niet een woordeken verduldelijck voor u en kan verdraghen, voor alle uwe pijnen ende smerten, voor alle de weldaden die ick van uwe milde handt ontfanghen hebbe, voor alle de ontallijcke sonden, ende boosheden die ick tegen u bedrevē heb. VVaer is dan mijne liefde? waer is de liefde, die sterck is ghelijck de doodt? de jaloersheydt hart als de helle?? al-waer de liefde is, al-daer wercktse oock ontwijfelijck groote saken, ende verdraeght desghelijckx: is't by al-dien datse niet ghereet en is om te lijden, het en is voorwaer gheene liefde. VVant wat en verdraeght men niet, om rijcdommen te bekomen, om eene ijdele ende verganckelijcke schoonheyt te behouden? de dagen vallen te kort, ende den arbeyt en is niet lastich door de grootheyt van de liefde der selver, ende sal my iet hart oft swaer vallen te doen, oft te lijden om de liefde te verkrijghen, welcke is den bant van de volmaecktheyt, het eynde van de wet, ende meerder dan alle de brandt-offeranden ende sacrificien? verleent my eene ongemeten liefde, mijnen Godt, dat ick in u mach blijven, ende ghy in my: want die in de liefde blijft, die blijft in u, ende ghy in hem.

Liefde tot sijne vyanden.

Marc. 12.

Practijcke om de liefde tot onsen naesten t'onder-houden.

TEn eersten/ men moet seer neerstelijck gadē slaen/ dat-ter gheen bitterheydt oft quaedt vermoeyen in ons herte en begint te wortelen. Het is qualijck geloovelijck hoe grooten af-keer des herten datter dickwijls voortskomt/ uyt een quaedt vermoeyen/ waer uyt naderhandt komen schadelijcke vijandtschappen/ door dien dat een kleyn vonceken van tweedracht in't beghinsel niet uytghebluscht en is gheweest. Ende dit is d'archlistigheydt van den duyvel der hellen, die hier door soect/ oock d'alder beste vrienden van malckanderen te scheyden. Het alder-beste remedie hier-en-tegen is/ de liefde/ ēn eenen grooten moedt te hebben. Want waer 't by al-dien dat ghy uwen naesten aen-spraeckt/ alsser eenich quaet vermoeyen in u op-ghe-resen is/ soo soudt ghy niet alleen het quaedt met goedt verwinnen/ maer oock het vermoeyen van het quaedt/ ende soudt in sulcker voeghen/ veel quaedts in 't beginsel konnen verdooven/ het welck na-der-handt qualijck uyt te blusschen is. Dus sult ghy alle dinghen uyt de wet der liefden in 't goedt keeren: want de liefde en denckt geen quaedt. Het is voorwaer sottelijcken ghedaen/ hem te laten voor-staen/ dat iemandt onsen vijandt is/ ende den selven sulcks maken/ alleen door ons vermoeyen. *De oorspronc van verbitteringe moet terstont ghe-weyrt worden.*

Ten tweeden/ niemant lichtelijck tegen sprekē. Want dit is seer schadelijck aen de liefde/ ēn niet en isser/ ghelijck den H. Ignatius placht te seggen/ dat vergheleken kan worden met de schade die aen de liefde aen-gedaen wordt. Hierom ist dat den Wijsen-man ons vermaent: Sone doet uwe wercken met saechtsinnicheydt/ ende boven der menschen glorie sult ghy bemindt worden. *Niemandt teghen te spreken.* *Eccl. 3.*

Ten derden/ eenen anderē voor-komen met weldadē ende eere/ maer besonderlijck met liefde. Daer en is niet dat ons meer tot de liefde verweckt/ dan eenen anderen in liefde te voor-komen: de liefde en wordt met gheenen anderen prijs/ dan met sijn eyghen selven ghekocht. *Eenen anderen voor-komen.*

Ten vierden / ondersoeckt oft ghy in u-selven bevint de teeckenen vā liefde/ die den Apostel verhaelt schrijvēde tot die van Corinthen. De liefde/ seght hy/ is verduldich/ sy is goedertieren. De liefde en benijdt niet/ sy en *Teeckenē der liefde tot onsen naesten.* *1. Cor. 13.*

doet niet qualijck/ sy en wordt niet op-ghebla sen/ sy en is niet eerghierich/ sy en soeckt niet dat haer toe-behoort/ sy en wordt niet ghekreyt sy en denckt geen quaedt/ sy en verblijdt haer niet van ongherechticheydt / maer sy verblijdt haer met de waerheyt: alle dingen verdraeght sy/ alle dinghen ghelooft sy/ alle dinghen hoopt sy/ alle dinghen verwacht sy.

Practijcke om sijne vijanden te beminnen.

TEn eersten/ te bemercken de weldaden / die ghy van dien mensch ontfanghen hebt / op den welcken ghy verbittert zijt.

Vergheetenisse van onghelijck. Ten tweeden te vergheten het onghelijck dat ons vā hem in voorleden tijden aengedaē is/ al is't dat het ons dickwijls te voren komt: Eñ alsoo als wy dies indachtich worden/ het selve ghelijck aen Godt quijt-schellen/ ende ons verwecken tot liefde.

Ten derden / hem aen spreken / ende sijne ghemeynschap gheensins schouwen: want een soet woordt/ maect veel vrienden/ ende vermorwet de vijanden.

Eccl. 6. Weldaden tot de ghene die ons haten. Ten vierden / hem eenighe weldaden bewijsen/ als voor hem biddende / oft iet anders lichamelijck betoonende. Is't dat uwen vijandt hongher heeft / soo spijst hem / is't dat hy dorst heeft / soo gheeft hem water te drincken. Want ghy sult vierighe kolen vergaderen op sijn hoofdt/ ende den Heere sal't weder-loonen.

Schiet-Ghebedekens.

Eccli. 28. DE mensch houdt tegen den anderen gramschap, ende hy soeckt van den Heere remedie.

Ibid. Vergheeft uwen naesten die u hinder doet, ende dan sullen u sonden oock vergheven worden.

Ibid. Op een mensch sijns ghelijck en heeft hy gheene bermherticheydt, ende hy bidt voor sijne sonden.

Marc. 4. Met wat mate dat ghy ghemeten hebt, daer mede sal u wederom ghemeten worden.

1. Ioan. 4. Is't dat iemandt seght, ick heb Godt lief, ende dat hy sijnen broeder hatet, die is eenen loghenaer.

Het XIV. Capittel.

T'samen-sprekinghe van de Contemplatie, oft het aen-schouwvende leven.

Den Begheerende. Ick hebbe veel hooren segghen van de Meditatie: ick wilde wel / dat ghy my iet wildet leeren van de Contemplatie.

Den oeffenaer. Het ghene dat ick uyt het lesen van verscheyden boecken gheleert hebbe / dat sal ick u gheerne mede-deylen: maer in't kort: want waer-toe hier veel woorden te ghebruycken? ghy hebt die fonteynen selve / den heylighen Bonaventura / de twee Dionysios Gerson / ende dese naervolghende treffelycke mannen / P. Paz / P. Puent / P. Arias / ende meer andere; ghy hebt hier en boven de Salighe Teresa. Dus hoort in't kort / het ghene dat ghy begheert. Maer bemerckt ten eersten / dat het eynde van het gheestelyck leven / ende van alle gheboden / ende raden is / de vereeninghe van onsen wille / verstandt / ende de krachten onser sielen met Godt (waer toe het versterven ghebruyckt wordt / door het ghebedt / ende de Meditatie wordt de ziele op-ghetrocken / ende door de Contemplatie / is die gelyck aen Godt ghehecht) dat is / dat men Godt soude beminnen; uyt gantscher herten / uyt gantscher sielen / ende uyt alle onse krachten / ende op dat dit geschiede boven alle aertsche dinghen / soo moet de siele haer boven haer selven verheffen / het welck gheschiedt / door de Meditatie; maer veel vol-maecktelycker door de Contemplatie / waer door / ghelyck dat Godt / ende alle Goddelycke saken klaerlycker ghesien worden / alsoo wordense oock vierichlycker bemindt.

Het eynde vã het gheestelyck leven.

Wat dat de Contemplatie in de siele werckt.

Den Begheerenden. Ende wat onder-scheydt isser tusschen het Mediteren / ende het Contempleren.

Aug. lib. de Spiritu, & anima.

Den Oeffenaer. De Meditatie / ghelyck den Heylighen Augustinus ghetuyght / is eene onder-soeckinghe van de verborghen waerheydt. Want dese soeckt de eeuwighe waerheydt door verscheyden redenen des verstandts / om de selve naderhandt te aenveerden ende te beminnen. Maer de Contemplatie is / ghelijck den Heylighen Augustinus bewijst / eene vermakelijcke verwonderinghe van de waerheydt de welcke ons nu klaerlijck vertoont wordt / oft wel ghelijck Richardus seydt / een ongheboonden ende klaer aen-schouwen der sielen / van alle kanten uyt-ghespreydt / als te weten de waerheydt / nu door de Meditatie ghevonden / ende de ooghen nu ghelijck onder-worpen is: Ghelijcker-wijs oft den Wijn / in de Wijn-druyve aen-ghesien wierde / ende dan nae-derhandt daer uyt gheperst zijnde / in een ghelas ghesmaeckt wierde / ghelijck ons seer wel beschrijft P. Puente.

Onderscheydenheydt tusschen de Meditatie ende Contemplatie.

lib. de contemplat.

Wat de Contemplatie is.

Ghelijckenis

Den Begheerenden. Ick hebbe de Contemplatie som-wylen / met dese ghelijckenisse hooren beschrijven / ghelijck oft een beeldt my voor ooghen ghestelt wierdt om daer op te letten: Het welck op tweederley manieren kan ghe schieden. De eerste is / is't dat ick elck deel in het besonder aendachtelijck bemercke / ende onder-soecke de ghesteltenisse ende schickinghe van de schaduwe ende koleuren / de levendicheydt / ende het over-een-komen van ghelijcke mate ende proportie / etc. De andere is / dat ick bemerckende / de fraeyicheydt ende schoonheydt van dit beeldt / mijn ooghen daer op ghehecht houde / om de ghenuchte de welcke ick daer uyt scheppe; ende dat ick door eene groote liefde tot de selve Schilderije ghedreven worde; ende dat dies te meer / hoe dat ick de selve klaerlijcker aen-schouwe / hoe dat ick min door eenighe andere begheerte elders ghetrocken worde. Waer uyt

Dit onderschil wordt noch met een andere ghelijckenisse verklaert.

uyt sal komen eene sorchvuldicheydt om de selve te bewaren / ende eenen yver om liever al / dan die te verliesen. De eerste maniere seghtmen ghelijck te wesen aen de Meditatie/de andere/de Contemplatie.

Den Oeffenaer. Dese ghelijckenisse is seer bequaem: Want in de Contemplatie verblijdt haer de siele in eene stille ende een-voudighe werckinghe des verstandts soo oock van de waerheydt de welcke met groote moeyelijckheydt door de Meditatie ghevonden is/ oft ons vertoont is door het licht des gheloofs. Maer die dese dinghen siet/ contempleert veel soeter/ ende lichter / ende wordt door hare teghen-woordicheydt meer beweeght/ dan die dese niet en siet; al is 't dat hy wel ghestudeert heeft soo in de Philosophie/ als in de Theologie/ende van dese selve saecken redenen kan gheven/ ende uyt-legghen: alsoo oock veel lichter/ met minder moeyte/ ende profytelycker betracht. men de selve saecke door de Contemplatie / dan door de Meditatie; Want die het selve door Contemplatie doet/ bemerckt met eenen op-slach des ooghs ghelijck de Coninghinne Saba dede / naer datse veel ghehoort/ ende verstaen hadde/ by exempel de wijsheydt van onsen Salomon in het regeren van dese wereldt: oft maeckt sy selven een bondelken van Myrrhe met den Heylighen Bernardus/ van alle de smerte ende pijnen van sijnen Heere ende Godt. Ende naer dat hy/ elck in het besonder bemerckt / ende onder-socht heeft / seydt ten laetsten door-wondt zijnde van liefde; Ick hebbe ghevonden den ghenen / den welcken mijn siele bemindt: ende houdt hem stille sonder eenighen arbeydt te doen / ghelijck eenen Voghel/ die naer dat hy veel om-ghedraeyt/ hooch ende leech in de locht ghevloghen heeft/ houdt hem vast in de locht / ende veracht alle de aerdtsche ende verganckelijcke

Andere beschrijvinghe van de Contemplatie.

dinghen. Den E. P. Paz heeft dit naer mijn goet-duncken seer bescheydelijck beschreven / als hy seydt: De Contemplatie is eenen boeck / een klaer ende seker in-sien van Godt / mede-brenghende eene verwonderinghe van hemelsche dinghen / op-houdende in de liefde / ende uyt de liefde spruytende. Want dit is het beghinsel / ende het eynde / dat wy Godt / ende onsen Heere Jesum Christum synen Sone / die al / ende alleen ons goedt is / souden moghen beminnen. Want het eynde van de wet / ende van de Contemplatie / is de liefde. Ende ghelijck Dionysius Carthusianus / seer wel seydt / de Contemplatie en mach niet ghenoemt worden het Contemplatijf leven / dan voor soo veel als een werck is voorts-ghebrocht van den wille door de liefde / ende door de selve liefde met het uyterste eynde verdienstelijck / ende met een vermaeck vereenicht: Want de kracht der liefde / is een instrument der sielen / die alsse ons herte uyt de wereldt treckt / ghelijck den H. Gregorius seydt / heft het selve om hooghe.

Dionysius Carthusianus.

Greg.

Den Verlangher. Is dan de Contemplatie / een werck van het verstandt / aen-ghesien datse ghenoemt wordt / een gheestelijck aenschouwen / oft een aen-sien ghegrondt in de waerheydt van het gheloove.

De Contemplatie is een werck des verstandts.

Den Oeffenaer. Ganschelijck: Want ghelijcker-wijs dat den mensch door de lichamelijcke ooghe / lichamelijcke saecken aen-siet; alsoo aenschouwt hy door het verstandt / het welck is als de ooghe der siele hemelsche dinghen / ende boven al Godt: ende de Contemplatie is een levende ende ghewillighe werckinghe / ende even-sulcks door het toedoen der Goddelijcker gratie ende werckinghen. Want hoe soude de selve verdiensten wesen / ten ware dat het ons werck ware! Want ghelijck den Heylighen Augustinus seer wel seydt / die u gheschapen heeft sonder u / en sal die u niet salich maken sonder u.

Den Verlangher. Waer uyt komt het dan / dat de Contemplatie som-wylen beschreven wort als een passie oft als iet dat wy lyden? Ende dat Dionysius verhaelt van den H. Hierotheus / dat hy ghewoon was Goddelycke saken te lyden.

Dionys. cap. 2. de divin. nomin.

Den Oeffenaer. Contemplatie wordt eene passie ghenoemt/oft iet dat wy lyden/als sy (menschelyck sprekende) vol-maeckt ende vol-komen is. Ten eersten / door dien dat de siele sonder arbeydt / siet/ ende bemindt/ als sy contempleert. Ten tweeden/ over-midts dat de Contemplatie de menschelycke krachten te boven gaet / ende is eene liberale ende boven-natuerlycke gave van Godt al-machtich. Want dē Heere treckt de siele naer hem; maer nochtans door den wille ende het verstandt / ende sy volght ende loopt naer den reuck van syne salven. Want de Contemplatie/gelyck den H. Bernardus seght/ gheschiedt door een voor-komen/ende by maniere van spreken / eene neder-dalinghe Godts tot de menschelycke nature / 't welck gheschiedt door syne gratie/ende eene verheffinge van de menschelycke nature tot het woordt Godts/door de liefde. Ende niemant en kan iemandē lief hebben/ oft volghen/ 't en zy sake dat hy den selven kenne ende sie; want naer het ghene dat onbekent is/en heeft men gheen verlanghen. Is 't dan dat iemandt contempleert / soo wordt syn herte op-gheheven tot Godt / ende aenschouwt den selven sonder eenich beletsel; ende door de liefde als door een gewichte wordt hy tot hem ghedreven/ende rust eyndelyck in hem. Door al dan wordt het herte op-gheheven in Godt/ ende klimt met Moyses op den bergh. Ten tweeden / is ghelyck op-getrocken aen-gaende den wille / ende het verstandt / soo dat het niet anders en denckt oft en begheert dan Godt ; ende om-helst hem met dese twee ermen / ende seght: Ick hebbe hem gevonden/ ende ick en sal hem niet laten gaen. Maer het is hier-en-bovē nootsakelyck dat d'imaginatie oft de verbeeldende kracht oock in stilte zy/ ende op-ghetoghen / op dat de verstrooytheden gheweert worden. Ten vierden/ som-wylen worden de uyt-wendighe sinnen in sulcker voeghen ghebonden / datmen niet en let op het ghene dat teghen-

In welcker voeghen de contemplatie eene passie wordt ghenoemt.

Effecten der contemplatie ende hoe die gheschiedt.

woordich is / ende en konnen de siele oock niet beroeren. Ten-lactsten / soo wordt oock het lichaem / in de Heylighen van de aerde op-gheheven: naer dese op-ghetoghentheydt / ende die aendachtighe bemerckinghe / soo volght de verwonderinge / ende hier naer de soeticheydt. Ende bemerckt met den H. Gregorius / dat onse ghewoonelijcke Contemplatie kort is / ende ghelijck den spronck van de sprinck-hanen die op-springhen / ende terstondt wederom neder-vallen op d'aerde; oft ghelijck de visschen / die som-wijlen uyt het water op-schieten / maer terstondt wederom in't water vallen: alsoo is't dat wy oock door de gratie Godts ons herte een weynich verheffen / maer worden na-der-handt terstondt wederom ghedwonghen te dalen tot de ghewoonelijcke Meditatie.

Onse contē-platien zijn gewoonelijck kort. Gregor. l. 31 moral. Gelijckenis.

Den Verlangher. Nu verstae ick wel / waer om dat de Contemplatie eene ruste ghenoemt wordt.

De contem-platie is een ruste der sielē

Den Oeffenaer. Het is eene waerachtige ruste / eene vervullinghe aller begheerten / de volmaecktheydt der deughden / den loon van de versakinghe syns selfs / het eynde des Ghebedts / ende een seer krachtich middel om te verkrijghen de suyverheydt des herten: het is de geluck-salicheydt van dit leven / en wordt oock aldus ghenaemt: ende ghelijck de gene die eeuwich-duerende is / in het aenschouwen ende beminnen van Godt al-machtich / gelegen is; alsoo oock is dese op haer maniere in alle beyde ghelegen. Maer alsoo langh als wy noch reysers in dese werelt zijn / soo is d'onse altijdt on-volmaeckt / al is't dat den on-sienelijcken Godt syne tegen-woordicheydt ons doet ghevoelen / door eene wonderlijcke ende soete werckinghe in onse siele; ende vergadert alle hare begheerlijckheden in hem alleen / ende brenght soo onse siele tot eene seer soete ende aenghename ruste.

Onse contem platie is hier seer on-volmaeckt.

Den Verlangher. Met wat neersticheydt moet ick my hier toe begheven?

Den Oeffenaer. Maeckt u hier toe ghereet / als dies on-weerdich wesende / door oodtmoedicheydt / eene volmaeckte ghehoorsaemheydt / ende over-gheven uwes selfs / ende bidt daer om gheduerichlijck / ende beveelt de reste de voorsichticheydt van Godt almach-

Bereydinghe tot de contemplatie.

machtich. Want een-ieghelijck en is daer toe niet gheroepen / ghelijck den H. Gregorius ghetuyght / oft en zijn daer toe alle niet bequaem / ghelijck zijn soodanighe die van nature weghen ongherust zijn / al is't dat Godt al-machtich de nature verbeteren ende vol-makē kan. Want het is eene uyt-nemende gave Godts / ende die niet gemeyn en is: ende ghelijck den heylighen Augustinus seght: Het is de Contemplatie alleen / die met recht alle verdiensten der rechtveerdichmakinghen / ende alle den arbeydt / die wy in de deughdt souden moghen te werck stellen / te boven gaet; ende hy vergheliijckt de selve met het goudt / ende de kostelijcke ghesteenten: want sy js seer bequaem / om ons tot de liefde / waer in de volmaecktheydt gheleghen is / te brenghen. Aug. serm. de tēpore 43. Weerdicheyt der contemplatie.

Den Verlangher. En raedt ghy my dan niet / dat ick daer naer trachte?

Den Oeffenaer. Ick rade het u wel / maer door dien wech / door den welcken u den Heere door de ghehoorsaemheydt sal leyden. Ende weet datter meer als eenen wech is; ende Godt en sluyt niemandt buyten: jae selve de slechte ende ongheleerde menschen / zijn hier toe veel bequamer om met den Heere te spreken. Den eersten wech is / waer door iemant syne eyghene liefde / hoovveerdicheydt / ende de begheerte van aerdtsche dinghen versaeckt. Want in eene quaedtwillighe siele / en sal gheene wijsheydt ghestort worden. Ende ghelijcker-wijs dat het lichaem / dat verdorven wordt / beswaert de siele; ende de aerdtsche inwooninghe / druckt nederwaerts dat verstandt het welck veel peysende is: alsoo en wordt daer niet gevonden / dat de vierichheydt der heyligher Contemplatie meer belet / als den roock van de aerdtsche begheerten / ghelijck eenen nevel vergadert van veel op-klimmende dompen / oft het ghewichte der liefde tot eenighe geschapen dingen / waer door de siele nederwaerts ghetrocken wordt. De wijsheydt en wordt niet ghevonden in't landt der ghener die sachtelijck leven sonder versterving he; den af-grondt seght / Sy en is in my niet / ende de zee / dat is het herte vā den mensch die seer bekōmert is / spreect in deser voegē: Door welckē wech men de gave der contemplatie moet soeckē. Rom. 12. Wat de contemplatie meest belet.

Sy

Iob 28. Sy en is met my niet / sy is verborghen uyt de ooghen der ghener die na den vleesch leven / ende de voghelen des hemels/dat is den hooveerdighen/ is sy onbekent.

Den Verlanghende. Och wie sal my geven vederen/ die David wenschte / als van eender duyve / ende ick sal vlieghen / ende rusten! Hoe sal ick gheraken tot de ruste die ghy soo seer prijst?

Richard. in Benjamin. p.1.c.79. Den Oeffenaer. Door de neerstichheydt / ghelijck Richardus leert/door den arbeydt van het werck/ door de neerstichheydt van de Meditatie/ door de neerstichheydt des Ghebedts oft der begheerten: eyscht dit dick-wyls / maer en poocht u hier toe niet / ghelijck sommighe onwijsselijck ende vermetelijck ghedaen hebben / dan alleen u-selven ghereedt makende door diepe ootmoedicheyt/ ende d'oeffeninghe van andere deughden/van het Ghebedt/ ende Meditatie. Vervoordert u dan tot de Contemplatie / besonderlijck door het versterven/ het beoeffenen van de deughden / ende het onderhouden der reghelen uwes staets; Want de siele moet van te voren van de begheerte van alle ghenuechte van tijdelijcke glorie ghesuyvert worden/ ghelijck den H. Gregorius leert/ende na-der-handt moetse haer begeven tot het aenschouwende leven.

Hoe dat men hem moet draghen ende ghereedt maken / om de gave der contemplatie te verkryge.

Gregor.6. moral.

Hier om is't dat wy in't leven van de Oude Vaders/ ende hare onder-wijsinghen / seer dick-wyls vermelt vinden/ van het gene dat ons in de deughden soude moghen onder-rechten; maer seer selden sult ghy achter-halen eenighe leeringhen die sy ons achter-gelaten hebben van de Contemplatie/oock niet de ghene die het Contemplatif / oft aen-schouwende leven toe-ghedaen waren/ maer hebben wel gheleert / het ghene dat d' oodtmoedicheydt / ghehoorsaemheydt/ over-gheven sijns selfs/de suyverheydt des herten aen-gaet. Want salich zijn de suyvere van herten/ want sy sullen Godt hier/ op eene sekere maniere/door een spiegel sien/ende daer naer aensicht teghen aensicht. Ick hebbe ghesepdt/ dat men voor al de hooveerdicheydt moet versterven/ want het Ghebedt alleen/ des ghenes die hem verootmoedicht/sal door de wolcken gaen. Ende voor de teeckenen van een Contemplatyf/ neemt dese

Matth.5. 1.Cor.13. Eccl.35.

Teecken-teeckenen vã een cõtemplatyf mensch.

die den H. Bonaventura gheeft / de ghehoorsaemheydt / d'ootmoedicheydt / een ander niet te oordeelen / sy-selven niet verheffen; want die waerachtelyck de Contemplatie toe-gedaen zyn / zyn d'alder-ootmoedichste / sy weten wel dat de ghene die het officie van Martha bedienē / dick-wyls Gode aenghenamer zyn / dan die Mariam naer volghen / al is 't dat dese het beste deel in syn selven verkosen heeft. Is 't dat ghy dan ootmoedich ende wel verstorven zyt; is 't dat u niet en beletten uwe behoeftighe sinnen (ghelyck in de siecken placht te gheschieden) uwe pynelycke sorghen / uwe knaghende sonden / oft de menichte van ydele phantasien ende gedachten u niet afen trecken / soo sal den Koninck u leyden in syne slaep-kamer. Bernard. serm. 23. in Cant.

Den Verlanghende. Maer wat oeffeninghen konnen ons helpen ende ghereedt maken tot de Contemplatie / behalvens het versterve / eñ het Gebedt? Oeffeningen die ons behulpsaē zyn om te contempleren.

Den Oeffenaer. Te sitten aen de voeten van onsen Salich-maker met Maria / hem aen-sien / mediteren / ende den ghecruysten Jesus te contempleren. Ghy zyt wel indachtich wat boeck dat den heylighen Bonaventura den H. Thomas van Aquinen ghetoont heeft? dit was een crucifix / het welck hy sy-selven voor ooghen stelde / ende met tranen begote. Voorwaer onsen Salich-maker Christus Jesus ende syn leven / is de deure / hy is den wech / de waerheydt / ende het leven.

Den Verlangher. Maer my dunckt datter veel zyn van de ghene die haer tot de Contemplatie begheven / de welcke achter-latende alle andere dinghen / voordts-loopen tot het bemercken van de Goddelycke volmaecktheden! Misbruyck ende abuys van vele contemplatiue.

Den Oeffenaer. Dit ghebeurt voorwaer menichmael aldus / besonderlyck in de ghene die hier in onervaren zyn / ende hen selven laten voor-staen datse wat zyn. Het waer beter dat sy eerst d'upterste plaetse verkosen / tot dat sy hoorden: Vrient klimt opwaerts. oft dese woorden: Staet op / haest u / myn vriendinne / myn duyve / myn schoone / ende komt / want den winter is nu voor-by / te weten / van de sonden; den reghen is over ghegaen van menigherhande phantasien / de bloemen der deugh- Luc. 14. Cant. 2.

Het is seer profytelyck te mediteren van Godts teghenwoordicheyt ende syne volmaecktheden

ven zyn ghesien in ons landt. Het is nochtans seer profytelyck te mediteren van Godts teghenwoordicheydt / ende syne volmaecktheden / aen-ghesien dat het voornaemste werck van de Contemplatie/ is het aenschouwen van Godt/voor soo veel als hy al-omme teghenwoordich is; jae dat meer is / in elcke Meditatie hem daer toe keeren / ende op-klimmen: voorts/de wel-daden van Godt al machtich dick-wyls met een danckbaer herte over-dencken / ende door het aenschouwen van de creaturen op-klimmē tot den Schepper der selver; besonderlyck nochtans/ ghelyck ick ghesepdt hebbe/ uyt de Meditatie van de mensch-wordinghe Christi / van de H. Maghedt Maria, ende andere Godts Heylighen. Maer bemerckt dat ghy van de volmaecktheden Godts/op tweederley manieren uwe Meditatie kondt aen-rechten.

Twee manieren om te mediteren vā de volmaecktheden Godts.

Ten eersten, door affirmatien/het welck geschiet als wy van Godt segghen / oft hem toe-schryven eenighe volmaecktheden: by exempel affirmerende Godt is al-machtich/ wys / rechtveerdich / goedt/ dē Schepper/ regeerder/beschermer/onsen Vader/ meester/medecyn/Salich-maker/ ende al het ghene dat eenen alder-besten Vader/ ende beschermer toe-gheschreven kan worden / dat moet hem met recht ende oneyndelycker meer toe-ghevoeght worden/ want met recht moeten wy hem dese ende ontallycke andere volmaecktheden toe-schryven. Ende dese maniere volght de konste der schilders naer/die altydt wat by voegen in het gene dat sy schilderen/ ende men kan daer niet ghenoech by voegen. Alsoo wordt Godt eeuwich ghenoemt/wiens eeuwicheyt soodanich is/al is't dat ghy geduerichlyck met der gedachtē duysentich duysent jaren daer by voeght/ soo en kan ons verstandt nochtans oock van verre tot het begryp des eeuwicheydts niet gheraken.

De tweede maniere.

Ten tweeden/door negatien/'t welck gheschiedt als wy iet van Godt weyren oft loochenen/gelyck als wy/ bemerckende de volmaecktheden der creaturen / de selve loochenen in Godt te wesen / noch dien niet toe en schryven / want dese volmaecktheden der creaturen eyndelyck zyn/ende vermenghelt met veelderley onvolmaecktheden; by exempel: Wy

segghen dat Godt gheen licht en is/ gheen wittigheydt/ schoonheydt/ vermakelyckheydt; maer iet 't welck dese dinghen oneyndelyck te boven gaet/ ende het welck al dese dinghen veel volmaecktelycker ende op een edelder maniere begrypt/ dat hy oneyndelyck/ onmerelyck/ onbegrypelyck/ eñ onuytsprekelyck is. Aldus seght den H. Bonaventura in den boeck van het kleyn goedt/ p. 3. Men seght dat Godt niet en is iet dat men ghevoelen kan/ maer dat de sinnen te boven gaet; niet iet dat men verbeelden kan/ maer dat boven onse imaginatie ende verbeeldende kracht is; noch iet sulcx datmen met den verstande begrypen kan/ maer dat ons verstandt verre te boven gaet. Dese maniere is veel verhevender/ ende wordt vergeleken met de konste van graveren. Maer het gene dat hier gheseydt is/ dient meestendeel tot het verstant/ eñ bemerckinge/ maer dẽ wille heeft hier in verre het voordeel: want desen/ aengesien dat alle dingen in Godt oneyndelyck zyn/ eñ datter in dese wereldt niet ghevonden en kan worden/ dat hier mede te vergelycken is; wenscht eñ begheert hem oneyndelyck te beminnen/ ende versoeckt al het ghene dat verganckelyck is/ ende acht het als vuylicheydt eñ dreck. Ende daer toe wordt de Contemplatie gestiert/ op dat de siele door liefde met Gode vereenicht/ eñ van alle ongeregelde affectien oft wercken der creaturen af-ghetrocken worde. Maer bemerckt dat den wille verscheydẽ wercken besluyt. Het eerste werck/ als ghy Gode veel ghelucks biedt/ ten opsichte van de volmaecktheden die in hem zyn/ eñ dat uyt eene brandende liefde/ hier in u verblydende/ soo dat ghy de selve seer mildelyck hem soudt willen gevẽ/ waer 't sake dat hem die ontbraken/ ende dat het in uwer macht ware. Het twede/ als ghy de volmaecktheden Godts boven al weeght/ alle dingen met Godt vergeleken/ veracht; u selven/ ende al het ghene dat u aen-gaet/ versaeckt/ op dat ghy hem alleen soudt mogen besitten/ hem alleen soudt mogen behagen/ die oneyndelyck te bovẽ gaet/ al datter in dese werelt gevonden kan wordẽ/ ja oock in ontallycke werelden/ waer 't datse van Godt geschapen wierden. Het derde/ waer door ghy hem soeckt te beminnen met

Ses wercken des wils/ die hy oeffent in 't contemplceren.

Het 2. werck.

Het 3. werck.

met de meeste affectie die u moghelyck is / ten opsichte van syne volmaeckthheden / die een-ieghelyck in't bysonder / oneyndelyck zyn / ende weerdich met oneyndelycke liefde bemindt te worden / ende waer door ghy wenscht d' affectien ende de begheerten van alle de creaturen t'samen / om de selve tot Godt al-machtich uyt gantscher herte uyt te storten / ende den selven uyt alle uwe krachten te beminnen. Het

Het 4. werck. vierde werck is / waer door ghy u verblydt van al het ghene dat Godt gheschapen heeft / ende noch daghelycks doet / besonderlyck tot dien opsichte / dat het van syne handt komt / ende van syne macht / die al-moghende is / den alder wysten / ende den alder-besten is.

Het 5. werck. Het vyfde / hem verheughen van de eere ende glorie / die d'Enghelen in den hemel Godt aen-doen; ende wenschen dat hem de menschen / ende alle creaturen / loven / eeren / ende dancken.

Het 6. werck. Het seste / verlanghen om met Godt vereenicht te worden door kennisse ende liefde / ende ghenieten dese vereeninge / ende in de selve rusten / waer mede hy met alle creaturen vereenicht is / door syn wesen / syne teghenwoordicheydt / ende macht.

Wat materien tot de Contemplatie bequaem zyn. Maer de volmaeckthheden Godts / en dienen niet alleen tot materie om te contempleren / maer oock syne wel-daden / de misterien ende verholentheden van het leven onses Salich-makers / ende syne woorden / in de welcke in der waerheydt / den geest ende het leven is / het over-dencken van de eeuwicheydt / ende van ons hemelsch Vader-landt / dese groote wereldt / ende wy selver / die eene kleyne wereldt ghenoemt worden; Ten laetsten / alle materie die tot de Meditatie dient / kan oock tot de Contemplatie ghevoeght worden / is't by al-dien datse tot de liefde Godts gheschickt wordt / ende datmen in dese sy-selven Godt voor ooghen stelt; welck is het eerste werck van de Contemplatie.

Den Verlangher. Ick soude wel willen weten / hoe dat men van de creaturen / tot den Schepper der selver moet op-klimmen.

Maniere om van de creaturẽ tot dẽ Schepper op te klimmẽ Den Oeffenaer. Aen-merckt de selve als Godts wercken / ende voor al syne Goddelycke teghenwoordicheydt / macht / wysheydt / goedtheydt die in haer uyt-schynt / ende anders syne volmaeckt-

heden /

heden/ende dat/ghelijckerwijs dat boven gheseydt is/ Gode de selve volmaecktheden toe-schrijvende; oft van hem weyrende het ghene / dat min volmaeckt is: want allen het goedt / dat in haer ghevonden wordt / komt van Godt / ende moet hem toe-gheschreven worden. Ende den meesten-deel kan oock ghevoeght worden tot de mensch-wordinghe ons Salichmakers/want hy hem gewerdight heeft den meestendeel te derven / ende veel pijnen om onsen t' wille onder worpen te wesen. Ghy kont het oock voegen aen den hemel/ al waer allen het quaedt/het welck hier ghevonden wordt/ uyt-ghebannen sal zijn/ende allen goedt overvloedelijck meerder sal zijn. Ghy kont oock uyt alle saken occasien nemen van danckbaerheydt; want is't dat ghy aensiet eenighe goederen/ die u oft een ander ghegheven zijn / dit zijn soo veel weldaden/ die u ghegunt zijn; is't dat ghy uyt liefde u verblijdt van het goedt van uwen evenaesten als of 't u eyghen goedt ware; is't dat ghy eenen anderen in ellendẽ siet/ ende dat ghy van de selve bevrijt zijt/ dit en is oock gheene kleyne wel-daedt;is't dat ghy met eenich quaedt besocht wordt/neemt dit als een remedie /'t welck u van Godt ghegheven wordt. Ende hier in kan men lichtelijck het geloof / hope/ ende sonderlingh de liefde oeffenen; want wy moeten ons vastelyck laten voor-staen/ dat het goedt dat wy ontfanghen hebben / ons van Godt ghegheven is/ende moeten verhopen/ dat wy van sijne goedtheydt noch meer ende meer sullen ontfangen. Ten derden/aengesien/dat hy ons dit al uyt enckele liefde verleent/soo is 't wel betamelijck dat wy den ghenen die ons soo lief gehadt heeft / wederom souden beminnen.

Alle saken geven ons occasie van danckbaerheydt.

Het is oock een besonder middel om tot de contemplatie te gheraken/hem te oeffenen in de suyvere meyninghe/in het over-gheven sijns selfs/ende in eenen op-rechten yver te ghebruycken. Want wy bemercken / dat de ghene / die eenen op-rechten yver der zielen ghehadt hebben / niet teghenstaende dat sy door de ghehoorsaemheydt dickwijls van dese stilte af-ghetrocken zijn ghweest/

Bequamen middel om tot de contemplatie te gheraken.

niet-te-min seer verheven hebben gheweest in de contemplatie. Ten laetsten/ het is eene seer krachtighe maniere/ ende middel om te komen tot de volmaecktheydt van de liefde/ ende de contemplatie/ hem tot Godt te keeren door aspiratien ende versuchtingen. Siet hier af breeder/ den H. Bonaventura in de reyse der siele tot Godt.

Andere middelen.

Den Verlangher. Ick sal hier mede op-houden/ is't dat u ghelieve my te gheven eenighe practijcken dienende tot de contemplatie/ by soo verre/ dat het u niet te moeyelijck en soude vallen.

Verscheyden practycken helpende tot de contemplatie.

Den Oeffenaer. D'eerste/ is eene vol-standicheydt in sijne oeffeninghe: De tweede/ eene lichamelijcke ruste: hierom is't dat wy lesen/ dat Maria was sittende: De derde/ alleen te wesen/ soo veel als onse maniere van leven toe-laet; want te veronachtsamen het ghene dat sijnen roep aen-gaet/ is een alder-meest belet. Hy sal alleen sitten/ seght den Propheet/ ende swyghen/ ende hy sal sy-selven boven sy-selven verheffen: De vierde/ sorghe draghen/ dat alle dinghen betamelijck ende ordentlijck geschieden/ 't zy in-wendelijck/ 't zy uyt-wendelijck/ 't zy oock in het ghene/ dat den lichame noodt-sakelijck is: De vijfde/ 't versterven ende verwinnen sijnder ghebreken/ besonderlijck nochtans de hooveerdije: De seste/ een wacker onder-houden van 't gene/ dat sijne maniere van leven eygen is: De sevenste/ geerne iet lijden: Hy heeft u verdruckt (seyde Moyses, met armoede/ ende heeft u Manna tot eene spijse ghegeven: Jacob heeft Godt ghesien/ als hy van sijnen broeder Esau verbolght wierde: den H. Joãnes/ als hy ballinck was: den H. Stephanus/ als hy ghesteenight wierde: De achtste/ danck-segginge; de slach offerande des lofs sal my vereeren: dit is den wech/ waer door ick u mijne salicheydt sal verthoonen: De neghenste/ al het ghene/ dat teghenwoordich is (als oft wy de doodt voor ooghen saghen) versmaden: ende dit is/ ghelijck met den Patriarch Abraham in de deure van sijn tabernakel sitten/ als hem Godt al-machtich vereert met een visioen der Enghelen: De thiensle/ vol-herdicheydt in 't bidden/ ende hulpe versoecken van de Heylighen

Thren. 3.

Deut. 8.

ghen/ maer alder-meest van de H. Moeder Godts Maria: De elfste/ eenen yver der siele: De twaelfste/de suyvere meyninghe: De derthienste/een ghedurich ghebedt ende meditatie: De vier-thienste/ de continuele oeffeninghe van de teghen-woordicheydt Godts: De vijfthienste/ eenen yver ende liefde tot sijnen naesten.

Den Verlangher. Op datter niet achter-ghelaten en worde/ noch en ghebreke/ het welck de contemplatie aen-gaet; bidde u/ my te willen uyt-legghen/ wat dat te segghen is/ het minnende oft bewegende ghebedt/ ende hoe het selve moet gheschieden.

Den Oeffenaer. Het minnende oft beweghende ghebedt/ wordt soo ghenoemt van de affectie/ de welcke hier in meest te werck ghestelt wordt. Want gheiijck P. Paz seght/ het is eene communicatie ende handelinghe met Godt/ waer door de siele achter-latende de redenen/ die men door het verstandt plach te over-legghen: ende veel meer aftreckende de sinnen van uyt-wendighe saken/ als oock de imaginatie oft verbeeldende kracht/ van alle lichamelijcke dingen/ die ons souden moghen verstropen: stelt haer-selven in Godts teghenwoordicheydt/ ende te vreden zijnde met sijne ghedachtenisse/ haer alder-meest begheeft tot affectien van liefde/ ende het ghene/ dat haer tot de selve soude moghen verwecken: soo nochtans niet/ datse alle andere affectien van gheloof/ hope/ danck-segghinghe/ lof ende over-ghevinghe uyt-sluyt/ maer begheert dit nu voor haer-selven/ nu voor eenen anderen: maer ghy sult my segghen/ is't sake dat Godt ons hier toe roept/ soo sal hy ons oock door sijne gratie voor-komen ende onder-wijsen. P. de Puente raedt nochtans/ dat de siele haer in de tegenwoordicheydt Godts soude vereenigen/ ende Godt soude aen-schouwen/ ghelijck hy was voor het beghinsel des wereldts/ alle dinghen vervullende/ ende in sy-selven ghenoechsaem/ ende datse haer late voor-staen datse als een stippelken alleen met hem/ ende in hem is; die alleen alle dinghen/ ende alleen voor sy selven genoechsaem is/ ende gheheel hare liefde in hem storte; oft oock dat sy bemercke hoe

Wat dat beteeckent het minnende oft beweghende ghebedt.

Tract. 3. c. 5. §. 2.

Hoe de siele de volmaectheden Godts profijtelijc overlegghen kā.

hoe dat Godt sy-selven bemindt/ende begrijpt/ende hem selven verheught over sijne volmaeckthe-den / ende dat hy alsoo in den af-grondt van sijne wijsheydt/ende goedtheydt als een droppelken ge-stelt zijnde / terstondt uyt ganscher herten in hem verandere. Ten derden / mach hy contempleren/ hoe dat Godt den Vader sy selven kennende den Sone voorts-brenght / ende dese twee persoonen malckanderen beminnende / voorts-brenghen den H. Gheest/ende hoe dat de Goddelijcke persoonen met eene oneyndelijcke volmaectheyt/hare eygen-dommen hebben: ende in deser voeghen in sy selven verwecken eenighe affectie van liefde tot de dry Goddelijcke persoonen/op dat hy een met haer-lie-den soude moghen zijn/aen-ghesien/dat de H.Drij-vuldicheydt door eene oneyndelijcke goedertieren-heydt hier toe haer weerdight.

Dese oeffeninghe/seght P.Paz/ is profijtelijcker/ is't dat de siele hier toe genoot wordt door de medita-tie:want de liefde treet het herte sterckelijcker af vā d' aertsche dingen verciert dat met deughden / ende het hert wort beter ende lichtelijcker gesuyvert/ ge-lijck den H.Bonaventura ghetuyght/ door het vier der liefden/dan door de wateren der tranen. Want de meditatie en is anders niet dan een sorchvuldich onder-soeck der zielē/waer door wy iet 't welck ons verborgen is ontdecken/op dat wy onse affectie sou-den onsteken/ende verweckt souden worden/om ons tot eenich goet te begeven/oft eenich quaet te schou-wen : ende ontwijfelijck het onder-soecken brenght arbeyt mede. Maer dese maniere vereyscht datmen van te voren in de meditatie gheoeffent zy geweest/ daer-en-boven eene sonderlinghe versterbinghe/ suyverheydt des herten/ eenen af-keer oock van de alderminste sondē/ende een neerstich beoeffenen der deughden:waer toe de selve oock gestiert moet wor-den/niet tot vertroostinghen; gulsicheydt/ oft ijdel-heydt. Ten tweeden/ sy vereyscht / ghelijck wy van de contemplatie gheseydt hebben/eene stilte der na-ture/ende den roep Godts;waer af den meester van het Gheestelijck leven oordeelen kan / ende een ie-ghelijck by zy selven bemercken /wat bewegingen

Bonavent.

Conditiē die vā noode zijn om het nuy-nende oft be-weegende ge-bedt te oeffe-nen.

ende

eñ treck dat ghy gevoelt tot dese maniere van biddẽ/ ende deselve volghen naer het goedt-duncken des ghenes/ van den welcken hy onder-wesen wordt.

Voorts en vereyscht niet alleen het gebruyck van de meditatie/ maer wordt hier meestendeel by ghevoeght/ ende ghelijck den Propheet Eliseus prophe-teerde/als hy den herp-slager eñ het foet geluyt hadde ghehoordt; alsoo moet hier de meditatie van het leven/ oft van de doodt ons Salich-makers / oft van de Goddelijcke volmaecktheden voren gaen/ ende aldus wordt de ziele verheven tot het minnelijck ghebedt. Ende in't beghinsel begheeftse haer tot verscheyden affectien ende begeertẽ; maer nader-handt tot Godt alleen / ende dat soo veel te langer/ hoe datse hier in meer vervoordert is. Men moet hier in het bedroch van den duyvel gade slaẽ/ gelijck in alle andere manieren van bidden. Want is't by aldien dat iemant gevoelt / dat hy door eene geestelijcke gulsicheyt/ oft hooveerdicheyt getrockẽ wordt/ende dat hy d'andere versmaedt; oft dat hy afghetrocken wordt van den yver van de ghehoorsaemheydt/ van het over-gheven sijns selfs/ ghedurighe versterringhe/ ende ten laetsten van het gene dat sijnen regel mede brẽght; dit is een claer teeckẽ/ dat hy van den duyvel bedroghen wordt.

4. Reg. 3.

Teeckenẽ vã bedroch des duyvels in dese maniere van bidden.

Den Verlangher. Ick wilde wel/dat ghy my dit door eenighe ghelijckenisse wat claerder uyt-leydt.

Den Oeffenaer. Leest dit aengaende P. Paz die hier van in't lange ghesch reven heeft maer hier tusschen neemt dit tot u voordeel.

Tom. 3.

Voor d'eerste oeffeninghe, ende het ghebruyck van het gheloove.

Aensiet den Heere teghen-woordich / als den ghenen van den welcken alle dingen haer wesen treckẽ, ende die d'eerste Waerheydt is. Ende ghelooft vastelijck het ghene dat hy van sy selven/ van sijnen Sone etc. veropẽbaert heeft; ende doet uwe belijdenisse met inwendighe woorden; Bidt dat onsen Salichmaker met u zy; ende wenscht dat een-iegelijck hem bekenne ende beminne.

Voor de tweede oeffeninghe van de Hope.

AEn-schouwt Godt als den alder-besten/ liberaelsten loonder/ uwen hulper / ende de fonteyne van allen goedt; ende betrout/ dat ghy door de verdiensten van sijnen Sone gratie verkrijghen sult/ die u nootsakelijck is/ om tot het eeuwich leven te gheraken; ende eyscht dit met een vast betrouwen.

Voor de derde oeffeninghe vande Liefde.

STelt u Godt voor ooghen / als den af-grondt van alle goederen; van den welcken het al komt; ende aenbidt hem/ die begheert van u bemindt te worden: ende eyscht eene seer breede liefde/ op dat ghy alle sijne gheboden soudt moghen onder-houden/ dat hem alle menschen souden lief-hebben, eene seer uyt-gereckte liefde/ wenschende hem in der eeuwicheydt te beminnen; een seer verheven liefde / waer door ghy alle aerdtsche dinghen soudt moghen versmaden: eene seer diepe liefde/ waer door ghy u onder alle menschen vernedert. Biedt hem veel ghelucks / ende verheught u van sijn goedt/ ende gheeft u gheheelijck over/ op dat ghy in alles sijnen alder-heylichsten wille ghelijck soudt moghen wesen: vereenight alle uwe krachten met hem / op dat ghy hem alleen mooght in uwe ghedachten hebben / ende hem alleen beminnen.

Den Verlangher. Ick vreese dat ick qualijck sal konnen oeffenen ende verkrijgen het gene dat ghy my/ tot noch toe uyt gheleydt hebt / want mijn imaginatie herwaerts ende derwaerts ver, troydt zijnde/ en blijft niet ghestadich op eene sake.

Den Oeffenaer. En quelt u hier nochtans niet in; daer zijn verscheyden weghen om tot de volmaeckt-heydt te gheraken. Want wie is't bekent / ghelijck den Propheet Job seght / door welcken wech / het licht ghesprendt wordt. Ende laet u dit vastelijck voor-staen / dat d'alder-beste maniere van vereeninghe om tot de contemplatie te komen is / sijnen wille in alles voeghen met den wille Godts; ont-steken wesende met eenen op-rechten yver der ziele/ hem geduerichlijck oeffenen in de Goddelijcke teghen-woordicheydt: hier in kan men niet lichtelijck bedroghen worden. Ende soo-danighe siele is

Job 38.

Den bequaemsten ende sekersten middel om tot de vereeninghe ende contemplatie te gheraken.

Gode

Gode almachtich dickwijls veel aenghenamer/ dan die haer begheeft tot hooghe contemplatien/ ende hier-en-tusschen sy is slap in de ghehoorsaemheydt/ traegh in de versterbinghe/ luy in den yver der sielen. Dese vereeninghe recommandeert de S. Teresa; boven al vermanende haer Religieusen/datse voor al/haer wel souden wachten van alle bedroch in hare gheestelijcke ruste ende contemplatie waer door sommighe somtijdts verflauwen in den yver/ ende de onder-danicheydt / op datse haer selven in de ruste van het ghebedt / uyt eyghen liefde / ende niet van Godt almachtich souden met geestelijcke ghenoechten vermaken. Want Godt en berooft niet de ghene die om sijnen t' wille arbeyden van haren loon / noch en laet oock niet te besoecken de ghene / die om sijnen t' wille den arbeydt aenveerden daer sy van hem toe ghesonden zijn/ al is 't dat haer de ruste seer aen-ghenaem is. Het welck de S. Teresa seyde bevroeft te hebben door experientie/ ende datse haer liet voor staen / dat dit de redene was / waerom / dat den duyvel van der hellen soo veel listen ende laghen leydt / om de ghehoorsaemheyt te vervechten; over-midts dat dese deughdt den alder-seker sten / alder-korsten ende den eenighen middel is / om sijnen wille met Godts wille te vereenighen. Cap 3. Lib. de fundatione c.5.

Ghebedt besluytende alle d'affectien der Liefden.

HEere onsen Godt, hoe wonderlijck is uwen naem over gheel aertrijck! Wie is ghelijck aen den Heere onsen Godt? Daer en is uwes ghelijck onder alle de machtige niet, o Heere, ende daer en is niemandt ghelijck uwe wercken. Groot zijt ghy, o Heere, ende uwer grootheyt en is gheen eynde. Ghy zijt machtich, ende daer en is niemandt, die uwen wille kan weder-staen. Ghy zijt goedt ende uwe bermherticheyt en heeft gheen eynde. Ghy zijt alleen onsen Heere, ghy zijt alleen goedt, ghy zijt alleen den alder-hoochsten. Ick verheughe my in alle uwe goederen o mijne genoechte, o fonteyne van alle goederen. Maeckt den Heere groot met my; ende laet ons sijnen naem verheffen met malckanderen. Maer wat is u groot maken, o Heere tot wiens grootheydt niet Psalm 8. Psalm. 111. Psalm. 85. Psal. 144. Psal. 33.

by-ghevoeght en kan worden? VVant ghy hemel ende aerde vervult, wiens schoonheydt alle schoonheydt te bovengaet; by wiens goedtheydt, gheene bermherticheydt, by wiens kracht, gheene macht verghelecken en mach worden. Ende waer't by aldien datter eenighe ghevonden wierde, ende dat in mijnder macht waer, ick soude de selve u mildelijck schencken, al waer het dat elcke creature in't besonder eenen hemel waer, vervult met claer-blinckende gheesten; ende al waer't dat alle de sandekens der duynen elck schoone werelden waren, ick soude die u gheven, want ghy dit weerdich zijt, om dat ick u beminne. VVaer't sake, dat ick in my besloten hadde d' affectie van alle de menschen, Enghelen ende Heylighen; ick soude u daer mede willen om-helsen, in u soude ick willen leven, ende sterven. Och oft ick alle de smerten ende pijnen van alle d' ellendige menschen mochte aen-nemen ende verdraghen, op dat uwen naem soude moghen verheven worden, op dat de menschen u souden moghen kennen, ende beminnen! VVant alle droefheydt ende pijne is kort ende licht om draghen aen den ghenen, die door uwe liefde droncken is, ende door de selve in u verandert wort. O mijn leven, o alder-meeste soeticheydt, o allen mijn goedt, hoe worde ick benouwt, tot dat ghy mijne begheerte vervult sult hebben, door de welcke ick u uyt gantscher herten, uyt gantscher sielen, uyt gantsch mijn verstandt, ende uyt alle mijne krachten beminne! Och oft ick een met u waer, ende ghy met my, dat mijnen wille, met uwen wille in alles over een quame! Siet, o Heere, die het herte ende de nieren door-siet, ick weet dat u bekent is, dat ick in der waerheydt niet en begheere buyten u; ende waer't by al-dien, dat ghy alle dingen settedet in mijn verkiesen, ick soude u mijnen wille weder-gheven, die ick u duysendtich duysendt-mael toe-eyghene. VVant ghy zijt den Heere, ende ick ben den knecht: ghy zijt de wijsheydt; ende ick ben een on-wetent kindt: ghy zijt de goedtheydt selve, ende ick ben vervult met alle boosheydt: ghy zijt den af-grondt van allen goeden, ende ick van allen quaden. Ghy zijt den Godt mijnder herten, mijne soeticheydt, mijne sterckte, mijne vreese ende mijne liefde. Och oft ick niet en kende buyten u,

och oft ick niet bemindt, niet bepeyst en hadde, dan u alleen, o zee van alle goeden: Ick soude zijn, als oft ick niet ghe weest en hadde van t lichaem mijns moeders over-ghedraghen zijnde tot het graf, ick soude doodt ghe weest hebben, ende mijn leven soude verborghen wesen met Christus in u mijnen Godt. Coloss. 3.

Oeffeninghe van aspiratien oft op-heffinghen des gemoets, over-loopende alle gheschapen dinghen, vervolghens de dry weghen.

Den suyverenden wech.

In desen wech wordt vereyscht ende verweckt leetwesen/schaemte/ ende vreese van de sonden.

Aspiratien rijsende uyt het over-dencken van de helle.

'T en waer dat den Heere my gheholpen hadde/mijne siele hadde seer na-by in de helle ghewoont! Och oft ick u noyt en hadde vergramt mijnen Godt! Psalm. 93.

Vyt het over-dencken der aerde.

Siet den Heere sal goedertierentheydt gheven / ende onse aerde sal vruchten voordts-brenghen. Ende ick ben ghewordẽ ghelijck een verlaten ende verwoest landt: Ick hebbe doornen voorts-gebrocht waer mede ick u/eylaes! o soeten Jesu ghekroont hebbe. Psalm. 84.

Vyt het over-dencken der beesten.

De beesten/ende alderhãde vee/serpenten/ende gevederde voghelen / ende alle kruypende dieren dienen u: ende ick hebbe gheleeft ghelijck een peerdt / ende muyl/ die gheen verstandt en ghebruycken / o mijnen Heere/ ende mijnen Godt. Psal. 148.

Vyt het over-dencken der menschen.

De kinderen deser werelt / zijn voorsienigher / dan de kinderen des lichts! Wat en heeft hare vernuftheydt niet ghevonden / op datse valschelijck ghelueckich soude moghen worden: Ende ick hebbe veel dinghen ghevonden om ongheluckich ende ondanckbaer te wesen. Luc. 16.

Vyt het over-dencken der siele.

Ghy hebt kostelijck gheweest in de ooghen van mijnen Godt/ want ghy hebt ghewasschen gheweest in het bloedt van sijnen Sone/ ende ick hebbe u soo lichtelijck
Psalm. 119. verkocht. Ay my/ seer langh heeft mijne siele eenen vreë delinck gheweest.

Vyt het over-dencken der wateren.

De water-vloeden hebben op-gheheven hunne stemme/ de vloeden hebben hunne baren opgheheven: maer
Psalm. 92. veel wateren en hebben uwe liefde/ o soeten Jesu/ niet
Cant. 8. konnen uyt-blusschen/ die ick eylaes! soo menich-mael verlaten ende uyt-gheblusscht hebbe.

Vyt het over-dencken van de locht.

Joann. 3. Den gheest blaest daer hy wilt; komt my te hulpe/ o Heere/ op dat ick mach verkoelt worden door uwe menichvuldighe ontfermhertichheden.

Vyt het over-dencken van 't vier.

Ghy zijt/ o mijnen Godt/ een verslindende vier/ ende hoe en ben ick niet ghesmolten o Heere? Ende sal ick in 't midden van uwe vierighe schichten/ van uwe weldaden/ noch al even koudt blijven?

Vyt het over-dencken des hemels.

O schoonen hemel/ hoe luttel hebbe ick u gheacht! hoe dier heeft het mijnen Heere ghekost/ dat ick u met hem soude besitten/ ende eylaes! ick hebbe 't versmaedt.

Vyt het over-dencken der Enghelen.

Verblijdt u/ o ghy Enghels over my sondaer penitentie doende/ ende versuchtende tot mijnen Heere/ mijnen Godt.

Den verlichtenden wech.

De aspiratien ende op-heffinghen des ghemoets der gheener/ die voordts-gaen in den wech der deughden/ dienen tot het verkrijghen der deughden/ ende het uyt-roeyen der sonden; het welck men behoorde ghedurichlijck te oeffenen/ om alsoo d'ijdele verbeeldingen van de voorleden sondē/ met dese ghedachten wech te drijven/ ende te versmachten.

Aspiratien

Aspiratien, spruytende uyt het bemercken van de helle.

Ghy hebt my verlost uyt den mondt des leeuws/ ende van de hoornen des een-hoorens mijne oodtmoedigheydt ende mijne verlaten siele/ uyt de macht van den rasenden hondt van der hellen: ende wien sal ick dienen anders dan u? Psalm.22. Eccli.51.

Vyt het over-dencken der aerde.

D'aerde/ die dickwijls den reghen op haer komende/ drinckt/ ende gheene vruchten voortbrenght/ is seer na by om vermaledijdt te worden/ maer ghy die den oprechten wet-gheber zijt/ sult ghebenedijdinghe geven/ ende ick sal gaen van deughdt tot deughdt. Heb. 6. Psalm.83.

Vyt het over-dencken der beesten.

Den os heeft sijnen besitter ghekent/ ende den esel de kribbe des Heeren: ende en sal ick u niet kennen/ ende in armoede uwe armoede na-volghen? Isaiæ 1.

Vyt het over-dencken der menschen.

Ghy en hebt alsoo niet ghedaen allen natien/ gelijck ghy my ghedaen hebt/ ende uwe oordeelen en hebt ghy hun niet gheopenbaert: hier om hebbe ick ghesworen ende een vast op-set ghemaeckt te bewaren d'oordeelen uwer rechtveerdicheydt. Psalm. 147. Psal.118.

Vyt het over-dencken der siele.

Ghebenedijdt mijne siele den Heere/ ende al dat binnen my is sijnen heylighen naem: op dat een-ieghelijck mach segghen/ dit is het saedt/ het welck den Heere ghesghent heeft. Psal.102.

Vyt het over-dencken des waters.

Ghebenedijdt den Heere alle wateren/ die boven de hemelen zijt: ende och oft ghy vermeerdert mocht worden/ door mijne tranen/ op dat ick boven sneeuw soude moghen wit worden. Daniel 3.

Vyt het over-dencken des lochts.

Mijnen mondt hebbe ick open ghedaen/ ende adem in-ghehaelt: want in uwe bermhertichheydt hebbe ick betrouwt.

Vyt

Vyt het over-dencken des viers.

Apoc. 3. Ghy raedt my / o Heere / dat ick van u soude koopen goudt dat gloeyende is: ontsteeckt my mijnen Heere / ende mijnen Godt: die de gheesten uwe Enghelen maeckt / maeckt my uwen dienaer / vierichende brandende in uwe liefde.

Psalm. 103.

Vyt het over-dencken des hemels.

Psalm. 101. Uwer handen wercken zijn de hemelen / sy sullen vergaen / maer ghy blijft altijdt; Gheeft my volstandicheydt / o Heere / dat mijne sonden ghelijck een kleedt verslijten.

Vyt het overdencken der Enghelen.

Psal. 90. Ghy hebt uwe Enghelen van my bevolen / datse my souden bewaren in alle mijne weghen: Maeckt o Heere datse my in hunne handen draghen / op dat ick niet wederom mijnen voet en stoote aen den steen / ende en valle / door mijne oude ghewoonten.

Den vereenighenden wech.

De volmaeckte menschen plachten meestendeel soo-danighe aspiratien te ghebruycken / waer door de siele ontsteken ende met Godt vereenight wordt door de liefde.

Aspiratien ende op-heffinghen des ghemoets spruytende uyt het bemercken der helle.

Hier branden uwe vijanden / ende sullen branden tot inder eeuwicheyt / maer mijne liefde sal van nu af / sterck wesen / als de doodt / ende mijne jaloursheydt sal hardt wesen als de helle.

Cant. 8.

Vyt het over-dencken der aerde.

Dat mijne aerde ghebenedijde mijnen Heere / ende vruchten voorts-brenghe op sijnen tijdt.

Vyt het over-dencken der menschen.

Psal. 65. Komt / ende hoort ghy alle / die Godt vreest / ende ick sal u vertellen hoe groote dinghen dat den Heere mijne siele ghedaen heeft. Och groote dinghen heeft hy de selve ghedaen / o mijne ghenoechte ende vermakelijcke verkoelinghe.

Vyt

Vyt het over-dencken der beesten.

De vogelen des lochts en saeyen oft en maeyen niet/ ende ghy o hemelschen Vader voedtse: aldus betrouwe ick oock / dat ghy my oock sult onderhouden / o mijne eenighe hope. Matth. 6

Vyt het over-dencken der siele.

Mijne siele is uwen tempel/komt Heere/ende neemt uwe woon-plaetse by my. Blijft ghy in my / ende ick in u/op dat ick een met u mach zijn;och wanneer sal ick u op het alder-vierichste lief-hebben! Psalm. 141. Psalm. 41.

Vyt het over-dencken des waters.

Mijne siele is voor u als eene aerde sonder water. Sy heeft dorst tot u Godt de levende fonteyne. Wanneer sal ick komē/ende my openbaren voor u aenschijn. wanneer sult ghy my droncken maecken met uwe liefde.

Vyt het over-dencken des lochts.

O eeuwighe Wijsheydt/oprechte liefde/ ende bemin-de eeuwicheydt! Ghy zijt mijnen Godt / tot u versuchte ick nacht ende dach / in-stort in my het oprecht leven: want ghy zijt mijn leven alleen.

Vyt het over-dencken des viers.

Ghy zijt ghekomen om het vier te brenghen op der aerden / ende ghy en begheert anders niet dan dat het ontsteken soude worden: ontsteeckt my met dat selve vier/op dat ick van uwe liefde mach smelten. Luc.11.

Vyt het over-dencken des hemels.

Ghy hemelen vertelt de glorie Godts / lovet ende danckt onsen Godt/ och wanneer sult ghy my geopent worden/ende dat ick hem sal vinden den ghenen / die mijne siele bemint? wanneer sal ick hem uyt gantscher herten beminnen? Psalm.18. Cant.3.

Vyt het over-dencken der Enghelen.

O Enghels/ die altijdt siet het aenschijn mijns Vaders/wanneer sal ick komen ende versaedt worden/als sijne glorie my verschijnen sal? Doet open uwe poorten ghy Princen/ ende wordt op gheheven ghy eeuwighe poorten/op dat ick mach smaken ende sien / hoe soet dat den Heere is. Matth.18. Psal.16. Psal.23.

Op-

Op-heffinghe des ghemoets uyt Ludovicus Blosius om eene vierighe liefde te verwecken.

O Alder minnelijcksten / alder secreetsten ende aldernaesten Bruydegom der heylighe sielen / ontsteeckt krachtelijck dat bidde ick u / mijn herte met den brandt uwer Goddelijcke liefde / op dat ick u mach beminnen uyt het binnenste mijnder siele / besoeckt my ghenadelijck / ende vervult mijn herte met uwe gratie / want ick verlange uyt gantscher herten na u / die de fonteyne zijt van alle soeticheydt.

O Heere Jesu / o vier welck ons soetelijck ontsteeckt / heymelijck schijnt / ende lieflijck rieckt / vervult gheheel mijn herte / o Koninck der Koninghen / Koninck der eeuwighe glorie / op dat ick naer u alleen verlanghe / tot u versuchte / om u minnelijck aenschyn te aenschouwen.

Door-wondt / o minnelijcken Jesu / het binnenste mijnder siele / met uwe alder soetste liefde: door-wondt mijn herte met uwe brandende liefde / op dat mijne siele gantsch na u verlanghe / ende t'eenemael smelte in uwe liefde / ende datse gheheel in u verandere.

Scheydt my gheheel van al 't ghene / dat op der aerden is / op dat ick u alleen vry ende los soude moghen aen-hanghen / dat ghy dat als eyghen besitter soudt moghen bewoonen. Dat uwen aldersoetsten reuck in my neder-dale / dat ick over-goten worde van de lieflijckheydt van uwe Goddelijcke liefde / die in my verweckt suyvere ende eeuwighe begheerten.

Gheeft my o Heere / dat ick vervult zijnde vande soeticheydt ende gheheel ontsteecken van den brandt uwer liefden / u mach uyt gantscher herten beminnen / ende uyt het binnenste mijnder siele / o alder minnelijcksten lief-hebber! dat ick u mach beminnen / o eenighe salicheydt mijnder siele / dat ick u mach beminnen / want ghy my van te voren hebt bemindt.

Verleent my o alder-schoonsten ende alder-liefsten Bruydegom Jesu / dat ick u al tijdt meer ende meer mach beminnen / ende dat uwe machtighe ende krachtighe liefde van my neme het ghewichte van alle aerdtsche begheerlijckheden / ende my ghebe / dat ick ghedurichlijck

Cant. 3.

richlijck mach loopen naer den reuck van uwe salven.

Druckt in mijn herte / mijnen alder liefsten ende alder-soetsten Bruydegom eene soete ghedachtenisse van uwen heylighen naem / die niet uyt-ghevaeght en kan worden / op dat ick al-tijdt naer u verlanghe / al-tijdt met het vier van uwe liefde brande / ende in den overvloedt van uwe liefde t'eenemael verdrincke.

O zee van heylighe liefde ende soeticheydt / mijnen Godt / komt ende schenckt my u-selven / geeft my dat ick uyt gheheelder herten met volle begheerten / ende met eene brandende affectie ghedurichlijck naer u mach verlanghen ende u stellen boven alle gheschapen creaturen / dat ick om uwen t'wille alle verganckelijcke ghenoechte mach versaecken / o mijn waerachtich ende alder-meest verheughen.

Voedt my / o Heere / die eenen hongherighen bedelaer ben / met een ghedurich invloeden van uwe Goddelijckheydt. Dit begheere ende versoecke ick oodtmoedelijck / dat uwe alder-krachtichste liefde / my t'eenemael doorwonde / vervulle / ende in haer verandere.

Verleent my / o alder-goedertierensten Salich-maker / dat ick door uwe liefde gheheel ontsteken mach worden / t'eenemael my selven mach verlaten / ende in u alleen mijn vermaeck nemen / u alleen mach kennen / ende ghevoelen.

O onghemeten af-grondt der Godtheydt / treckt my / ende verslindt my in u / treckt soo t'uwaerts de begheerten mijnder herten / ende vereenight de selve met u / dat ick ontbonden ende los mach wesen van alle andere dinghen.

Jck noode u / o soeten Godt tot mijne siele / u aenroepe / u versoecke ick uyt gantscher herten / o lieflijcke wellusticheydt van de alder-binnenste om-helsinghen / komt mijnen alder liefsten / komt o Heere / na den welcken ick duysentich duysent mael verlanght hebbe / op dat ick u inwendelijck soude moghen besitten / ende u met de armen mijnder siele op het alder-suyverste soude moghen omhelsen.

O licht altijdt lichtende / ende dat niemermeer verduystert en wordt / verlicht my; o vier 't welck al-tijdt brandt / ende noyt uyt ghebluscht en wordt / ontsteeckt my; o liefde / die altijdt ontsteken zijt / ende noyt en ver-

kloudt

flauwt/verslindt my/ ende verandert my in u.

O alder-aen-ghenaemste licht mijnder ooghen/ Iesv, drijft verre van my/ alle duysternissen ende verlicht my teenemael / met het klaerblinckende licht uwer gratie. Komt in myn siele / o oneyndelijcke soeticheydt / op dat ick uwe soeticheydt mach smaken / ende in u alleen my mach verheughen/ende rusten.

O mijnen alder-liefsten / ghy die ick alleenelijck begheere/ verleent my/ dat ick u mach vinden / ende ghevonden hebbende / mach vast houden/ ende met myne gheestelijcke armen vastelijck mach omhelsen. Naer u verlanghe ick/ o eeuwighe salicheydt / och oft ghy u my gaeft / ende my met u op het alder-volmaeckste vereenichde/ ende my droncken maeckte met den wyn van uwe Goddelijcke liefde.

Door-wondt/ o Heere / het binnenste mijnder herten met de schichten uwer liefden / ende laet neder dalen in t binnenste van myne koude ende flauwe ziele/eene salighe vlamme op dat ick ontsteken zijnde met den onbluschelijcken brant uwer liefden/ende door wont met de onsprekelijcke soeticheydt van uwen gheest/van my selven t eenemael af-ghetrocken my tot u alleen mach keeren.

Ontfanght my/ o alder-lieffelijcksten bruydegom Iesv, in de armen van uwe soete om-helsinghen / waer door mijnen verbrosen gheest mach smilten / ende branden. Doet open aen den genen die klopt/ende ontfanght een verlaten siele in de sale uwer liefden ende verbindt de selve gheheelijck met u.

Dat ick doch mach uyt u putten die levende wateren/ o honich-vloepende fonteyne / de welcke gheproeft hebbende / naer niet anders/ dan naer u en dorste. Dat in my nederdale den dauwe / van uwe alder-soetste liefde/ waer door ick overgoten zijnde soude moghen reyn ende suyver van alle aertsche begheerlijckheden/ende verbalste liefde behouden blijven.

O alder-liefste uyt alle beminde verleent my/ dat ick u gheheelijck toebehoore / ende dat ghy my in der eeuwicheydt by blijft. Vereenight my/ in sulcker voeghen met u/dat ick nimmermeer van u en kan scheyden/ geeft my u selven/ in sulcker voeghen/ dat vervult zijnde met de

de soeticheydt uwer vrede/ ghedurichlijck / met alle reynicheydt mijn vermaeck in u mach nemen.

O gherust ende suyver licht/mijnen Godt/doorstraelt mijne siele met uwe verlichtinghen. Voeght my met u op het alder-volmaeckste / o claer-blinckende sonne/ op dat d'aerde mijnder herten over-schenen zijnde met de hitte uwes krachts/ bloemẽ ende vruchten van heylighe liefde voorts mach brenghen.

Wel aen mijne eere / mijne vreughdt ende mijne oprechte ghenoechte / Heere Jesu / onsteeckt de vlamme uwer liefden / in 't binnenste mijnder herten / soo dat ick voortaen in dese wereldt niet en verkiese/ nerghens naer en verlanghe/dan nae u alleen.

O Heere/dat den Hemel/ d'aerde / ende allen het ghene / dat hier in begrepen is sonder u / my zy ghelijck eenen winterschen vorst. Dat ick in u alleen mijn vermaeck neme/ dat ghy alleen mijn verheughen zijt / dat uwe liefde in't binnenste mijnder herten alleen leve ende brande ende altijdt meer ende meer mach leven ende ontsteken worden.

Verschijnt / o claer-blinckende ende alder-aenghenaemste licht/op dat de duysternissen mijnder verblintheydt / in eenen alderschoonsten middach verandert moghen worden. Verciert / o soeten Jesu/ mijne siele/ met den glans uwer liefden/ die ghy bemindt: maeckt dese bet met het bet uwer liefden / het welck u aenghenaem is; weyrt van haer allen het ghene / dat u mishaeght/ende maeckt datse u in alles behaghelijck mach wesen.

O alder soetsten brandt / doet te niet het stof mijns wesens. Verandert my in u/ op dat ick door eenen knoop der liefden / die niet ontknoopt en kan worden/ aen u ghebonden mach zijn / mijn leven van u mach ontfangen/ ende als eene lelie mach groeyen in uwe teghenwoordicheydt.

O alderschoonste bloeme Jesu/o eeuwich leven/waer door ick mijn leven ontfange/ sonder het welck ick sterve;leven sonder het welck ick treure/o soet ende minnelijck leven/gheeft my / dat ick met u mach vereenight worden/ dat ick u mach omhelsen/ ende rustende in u/ door eene soete liefde / die den alder-aen-ghenaemsten vrede zijt/ heylichlijck mach sterven.

Verleent my/ o Heere/ dat mijne siele door de kracht van uwe brandende liefde/ by een vergadert/ ende door de soeticheydt van uwe liefde ghesmolten zijnde; t'eenemael in u soude moghen vloeyen; Besit haer/ o alder grootste ende onveranderlijckste goet/ besit haer/ op dat sy u mach besitten.

Doorwondt mijn herte/ doorwondet/ mijnen alder-liefsten met den alder scherpsten pijl uwer liefden/ op dat ick salichlijck op u mach verlieft blijven/ dat alle verganckelijcke dinghen my misnoeghen/ dat ghy my alleen behaeght/ alleen met uwe schoonheydt/ met de welcke niet te verghelijcken en is/ vermaeckt.

Doet te niet/ o soeten Jesu/ mijnen flouwen ende louwen handel/ende gheeft my/ dat ick u veerdich ende ongebonden/ met eene onversadelijcke vierichept mach volghen. Doet schijnen het ghesternte van uwe alder-vierichste liefde/welck my soo krachtelijck tot u drijve/ dat ick niet en leve dan in u.

O Jesu/eenighen vertrooster mijnder siele/ laet doch ghedurichlijck in my vloeyen uwe Goddelijcke gratie. Treckt my t' uwaerts met de krachtighe macht uwer liefden/ ende gheeft my eenen kus van uwe versoeninghe/waer mede gheteeckent zijnde/ ick anders niet en beminne/dan u alleen; want ghy zijt mijne vol-komen besittinghe/ende de gheluck-salicheydt mijnder siele.

Het XV. Capittel.

Oeffeninghe van de ghelijckformicheydt van onsen wille,met den Goddelijcken;ende den waerachtighen vrede der siele, waer toe alle gheestelijcke oeffeninghe gestiert wordt,ende waer door den voor-smaeck van het hemelsch leven ghesmaeckt wordt.

Ghelijckformicheyt met den Goddelijcken wille.

Wy hebben nu dickwijls boven gheseydt/ dat de vol-maecktheydt in de liefde gheleghen is; het welck alsoo veel te segghen is/als het selve willen/ ende niet willen dat Godt wilt/ ende niet en wilt; ende die soo verre ghekomen is/die is ontwijfelijck eenen man na het herte Godts: want soodanighen heeft

1 Reg.13.

heeft sijne passien ende ghenegelijckheden verstorven/ende rust in eenen aldermeesten vrede:in vrede is sijne plaetse ghemaeckt/ende sijne wooninghe in Sion. Ja selve dese ghelijck-vormicheydt is eenen korten ende behendigen wech tot de volmaecktheyt/ waer door den meester van Thaulerus van sy selvē bekent dat hy tot dese volmaecktheyt gekomen is. Het selve verhaelt Cesarius van eenen anderen/die in veel mirakelen uyt ghesthenen heeft; die door gheene andere oeffeninghe / dan door dese alleen/ oock tot de volmaecktheyt geraeckt was. Hier uyt spruyt eenen sekeren vrede; waer in dat de siele haren standt neemt / ende en wordt noch door voorspoedt / noch door teghen-spoedt on-matelijck beroert;maer is gevestight in Godt/als in het opperste goedt ende den sop van alle dingen/sy aenschout Godt rontsomme/ende boven al;sy siet onder haer/ hare begheerlijckheden/ ende alle andere sakē/ende sy rust volmaecktelijck in den Goddelijcken wille. Want gelijcker vrede is tusschen de gene/die al eene sake willen/ende niet en willen; soo gheschiedt het oock met ons / als wy anders niet en willen / dan Godt en wilt. Die aldus staet/ die staet ghelijck op het pasloot/ ende is vast in Godt ghegrondt. Oft wel wy hebben desen peys ende vrede/als de sinnen met den wille ende al dat ons aengaet/aen de redene ende Godt onder-worpen zijn. Want met der waerheydt/ mach men segghen/ datter veel vredes is den genen/die uwe wet beminnen o Heere. Daer en-tegen seght den Goddeloosen: Vrede/vrede/daer nochtans den Goddeloosen gheenen vrede en is.

Psal. 75.

Blos. in app. c. 5. Libr. 10. dial. cap. 6.

Vrede der siele.

Meditatie vanden vrede der sielen, oft vande gelijckvormicheydt van onsen wille met den Goddelijcken wille ghedeylt in thien deelen.

Het eerste voor-bereytsel, sal wesen sy-selven stellen met soo groote stilte van siele / ende van lichaem / als't moghelijck is/in de teghenwoordicheydt Godts.

Het tweede voor-bereydtsel, sal wesen Godt te bidden om te verkrijgen desen kostelijckē tresoor der siele/ ende de waerachtighe salicheydt in dese wereldt.

Schade van de on-gherustheydt des herten.

HEt 1. deel. Bemerckt ten 1. 't ghene/dat voorby is/ dat 't selve niet te herdoē en is/ eñ siet wat vrede dat ghy soudt ghenieten/maer't by aldien/dat ghy u hier in aen den wille Godts over-gegeven hadt/ ende wat hebt ghy gewonnen/u selven ontstellēde? niet-met-allē voorwaer/ dan dat ghy u quaet vermeerdert hebt/ 't welc ghy van u hadt konnen keeren/u selven in vrede houvende/eñ dat ghy ten langen laetsten altijt moet komen tot het overgeven uwes selfs/als tot de medecijne van uwe sieckte. Hoe veel beter soude het gewεest hebben in tijts remedie gebruyckt te hebbē om de sieckte te genesen? Denckt het selve van het gene dat teghenwoordich is/ende desgelijcks oock van het gene/ dat toekomende is/ ende voeght u in alles nae den wille Godts: want aenghesien dat by-na alle dingen zijn buyten uwe macht/ende dat ghy nouwelijcks iet en kont voorsien/ ende datter qualijck iet is daer ghy u af kont behoorden dan door bidden; hoe sult ghy u dan beter konnen voorsien / dan u-selven Godt almachtich gantsch ende gheheel bevelende? want al wat voorby is/ ghelijck ick nu ghesεydt hebbe / en is niet te herdoen/ende de toekomende dinghen worden hier by gevoeght met groote onsekerheyt. Wat wilt ghy dan beladen zijn? Voorwaer is 't dat ghy wilt bemerckē de schickinge ende ordre/ die daer is onder de naturelijcke saken ende hare ghedurighe werckinge/hoe datse in ontallijcke manierē omdraeyē; is't dat ghy bemerckt dat de menschen hare vrijheydt heouven/ende datse in duysendt ende duysendt manieren hare dinghen aen-leggen/ ende d'ontallijcke listen ende laghen van den duyvel vander hellen/soo sult ghy lichtelijc bevinden dat alle dingen ontallijcke ongelucken onderworpen zijn/van de welcke ghy niet en kondt voor-sien / noch veel min en konde veranderen. Ende gelijckerwijs dat ghy in veel dinghen u niet en quelt / overmits dat ghy siet/dat de selve anders niet en konnē geschieden; alsoo behoorde ghy in luttel oft veel sakē die u aengaen/u-selven oock over te gheven/ende in den wille Gods te rusten/eñ door Godt allēs beweeght te worden. Ende op dat dit soude mogen geschiedē/

Al wat voorby is / en is niet te herdoen.

maeckt

maeckt dat uwen wille van alle kanten los eñ vry
zy/ende nergens aen ghehecht oft gebonden. Soo-
danighe was den wille van den H. Apostel Paulus
nae dat hy bekeert was in een uyt-verkoren vat/
roepende: Heere/wat belieft u dat ick doe? Act. 9.
Bemerckt hierenboven hoe groot dat dit geluck is: want door het over-gheven sijns selfs/verbindt den mensch Godt t'sijn-waerts/op dat als hy sy selven/ende al wat hem aengaet/in sijne handen steit/ soude mogen een vat worden van weerde/ die hem ghelieft/ ende dat ter glorie; oft als hy ghereedt is uyt gantscher herten van hem gheleydt ende te recht gesticet te worden; oft als hy sy-selven worpt in sijne Vaderlijcke armen / op dat hy niet en valle. En laet ons dan in gheender manieren sorghvuldich wesen/maer laet ons de sorghe gheheelijck op hem worpē / hier voor alleēlijck besorght zijnde/ dat wy desen oogen-blick Godt alleen souden moghen behaghen/ seker zijnde van den voort-ganck. Die dan naer sijnen eyghen wille eenen anderen voort-ganck wenscht / die onderworpt sy-selven te vergheefs menigerhande beroerten; want ghelijck ick nu ghesept heb/'t is t'eenemael onseker hoe dat de saken sullen voleynden/oversulcks daer is luttel dat wy souden konnen verhopen / oft oock dat wy behoorden te vreesen; want het ghebeurt dickwijls dat sulcks 't welck soo 't scheen wy haddē behooren te vreesen/nochtās 'tselve moesten hopen/ende somwijlen contrarie. Wy souden dickwijls verloren gheweest hebben/ en hadden wy van te voren niet verloren gheweest: wy souden ongheluckich gheweest hebben/en hadden wy niet ellendich geweest. Godt heeft de kinderen van Israel door veel om-weghen in't landt van Beloften ghelept/ door dien dat hun dat nut ende profijtich was: hy heeft desghelijcks den Patriarch Joseph / ende den Koninck David/ door veel tegenspoets verheven. Bemerckt daerenboven dat Godt in alles een seker eynde heeft waer hy na tracht ende 't welck hy vervolght; eñ dat wy tot het selve oock sullen geraken/is 't dat wy onsen wille t'eenemael na sijnen wille voeghen/ ende anders oock niet; want anders doende / en sullen wy

Hoe groot eē gheluck dat het is/ sy-selven Godt over te gevē.

Philipp. 4.

1. Petr. 5.

niemermeer gerust zijn/oft wy en sullē niet komen tot het gene dat ons nut is. Gelijckerwijs dan dat wy behooren in alle tegenheyt ons over te gheven/ alsoo oock in alle andere saken en behooren wy anders niet te willen oft te begheeren/ dan dat Godt wilt ende begeert. Bemerckt nochtans dat wy van onsen t'wegen al moeten doen dat wy vermoghen/ ghelijck de schippers alle dingen gereet maken die noodtsakelijck zijn om te varen / ende daer na den windt van Godt al-machtich verwachten; hem is bekent wat wint dat hum bequaem is / eñ wanneer dat hy moet op-rijsen. Na dat wy dese neerstigheyt gedaen hebben / en moeten wy in geëder manieren sorghvuldich wesen wat ons overkomen sal: want dit soude te vergheefs ghearbeyt wesen/aenghesien dat dit aen ons niet en hanght: ende dat een-iegelijck ontwijfelijck meer gelucks sal hebben is't dat hy dese onnutte sorgh-vuldicheyt veracht/ende sijnen wille met Godts wille ghelijck maeckt. Ende 't is meer dan reden dat onsen Heere sijnē wille die goet ende heylich/ende ons nut is/eer volght / dan dat wy onse verblinde begheerten souden volghen.

Wy moeten van onse neerstigheyt doen als wy ons op Godt verlaten.

Isaiæ 7.

Wacht u dan wel dat ghy Godt niet te rade en gaet ghelijck Achas dede / ende dat ghy niet en wenscht dat men u antwoordt na uwe begheerte ende goedt duncken: is 't sake oock dat het anders gheschiedt/ wacht u wel van te murmureren ende teghen te spreken teghen Godt ende uwe oversten / ghelijck hier voor tijdts dede die Micheas teghen-viel.

Groote veranderinghen in menschelijcke saken.

Bemerckt ten 3. datter dick-wijls naer eenighe tijden ende ghevallen/groote veranderinghen zijn over-komen/ghelijck wy weten dat Saul/David/ Salomon/etc. over-ghekomen zijn. Ten tweeden/ aenmerckt den loop uwes levēs/ ende wat dat u al overkomen is;hier om en sluyt niet sekers by u-selven/dan alleen dat den wille Godts volbracht soude moghen worden. Ten derden/de tegenwoordige ghestelteniſſe van u leven / ende bemerckt of t daer eenich geluck in geleghen is/ ende in hoe veel manieren dat ghy ongeluckelijck sout konnen eynden; ende hier-en-tegen /dat ghy on-gheluckich zijnde/ tot groot gheluck soudt konnen geraken. Want dit

helpt

helpt grootelijcks/om te komen tot een over-gevẽ sijns selfs.

Bemerct ten laetsten/dat Godt van den beginne af alle dinghen gheschapen/ende tot een seker eynde gheschickt heeft met eene sekere mate ende gewichte; ende dat d' eeuwighe Wijsheyt/soo wel in groote/ als oock in de alderminste dingen doet/datter oock niet een sandeken ghероert en woꝛt sonder sijne beschickinghe. Aengesien dan/dat ghy noch den loop des werelts/noch de schickinghe des selfs en kont veranderen/ja selver oordeelt dat den selven/seker ende wel gheschickt is; waer om en sult ghy Godt almachtich niet betrouwen/het bestieren van u selven? O diepte der rijckdommen/van de wijsheyt/ ende wetentheydt Godts! hoe onbegrijpelijck zijn sijne oordeelen/ende hoe on-bespoꝛlich zijn sijne weghen! — Godt heeft alle dingẽ tot een seker eynde gheschickt. Rom. 11.

Het 2. deel. Bemerckt ten 4. dat Godt alsoo wel de minste/als de meeste saken tot sijn eynde schickt/ welck hem alleen bekent is. Wãt hy streckt van den eynde tot den eynde sterckelijck/ende hy beschickt alle dinghen soetelijck/ende het ghene dat hy eens vastelijck vooꝛ hem ghenomen heeft te doen oft toe te laten/dat en is niemandt machtich te beletten. Is't sake dan dat hem alle dingen in deser voeghen onder-worpen zijn/ende dat oock de alder-minste dinghen sijne vooꝛsichticheyt van der eeuwicheydt af onder-worpen hebben gheweest; is't dat hy de menschen oock/het welck verworpen creaturẽ zijn/ niet en vergheet/is't datter niet een bladt te verghеefs herwaerts oft derwaerts en waeyt; is't dat alle de hayrẽ van onsen hoofde getelt zijn/soo moeten wy wel alle dinghen sijner vooꝛsichticheyt toeschicken/ende onsen wille t'eenemael over-gheven/ op dat wy tot den waerachtigen vrede souden moghen gheraken: Want wie heeft hem weder-staen/ ende vrede ghehadt? Hier om is't dat de Eremijten hare ondersaten aldus onder-wesen; dat sy haer souden laten vooꝛ-staen/dat Godt ende sy alleen in de weereldt waren. Ende dit noemden sy te wesen eene groote oeffeninghe/alle dinghen vande handt Godts t'ontfanghen. Voeght u dan met David — Sap. 8. Oock d'alder minste dingẽ zijn der Goddelycke vooꝛsichticheydt onderwoꝛpẽ. Luc. 12. Matth. 10. Iob 9. Doroth. doct. 7.

naer het herte Godts/vol-brenghende alle sijne begheerten/noch en beklaeght u niet dat Godt dit oft dat instrument ghebruyckt om sijn werck te volmaken; hy is den werck-man/hy weet wat ons nut is/goede dinghen ende quade dinghen/ het leven ende de doodt/de armoede ende de eerlijckheydt zijn van Godt.

Act. 13.

Eccli. 11.

Godt is den oppersten ende alder-wijsten werck-meester.

Bemerckt ten 5. dat Godt is gelijck eenen konstighen werck-meester/ende dat hy ten eersten weet tot wat eynde alle dinghen in 't besonder voorsichtelijck gheschapen ende geschickt zijn/ende dat hy tot dien eynde oock eenen-iegelijcken de krachten van siele ende lichaem/ ende alle andere gaven ghegheven heeft. Want ghelijcker wijs dat hy in de gheheele wereldt ende hare deelen/ ende in het lichaem des menschs ende sijne litmaten/ besondere ghestelteniſſen/ende krachten/ ende gaven mede-ghedeylt heeft/ende dat na den eysch van hare uyt-werckinghen/al-soo oock in de H. Kercke/in de ghemeynte/ ende in de religie/heeft hy met een sekere schickinge eenen-ieghelijcken sijne gaven uyt-ghedeylt. Hierom wacht u wel /is 't dat ghy wijs zijt / de gaven Godts in eenen anderen te benijden / maer volght alleen de alder-beste gaven/te weten/het ghelove/ hope ende liefde/ende dat met eene sekere stilte: wãt dit werckt al eenen ende den selven gheest / die eenen-ieghelijcken uyt-deylt ghelijck het hem goedt dunckt. By avonturen/waer't dat u meer ponden ghegheven waren / ghy soudt soo veel te hoovaerdigher wesen /aen-ghesien dat ghy oock nu niet oodtmoedich ghenoech en zijt/maer al-tijdt na hoogher ende hoogher dinghen staet. Wat soude het als-dan wesen ? wat heeft de verheven wijsheydt Salomon ghebaet? met recht heeft David wel ghesepdt : Van de hoocheydt des daeghs sal ick vreesen / want van uwe slincker zijde vallender duysent/ende van uwe rechte zijde / dat is in voor-spoedt / sullender thien duysent vallen. Wat hebben oock Saul ghebaet sijne ponden ende offeranden?

Psal. 55.

Psal. 90.

Onbedachtheyt der gener die hem na de Goddelijcken wille niet en schicken.

Bemerckt ten 6. oft ghy niet wel te vreden en soudt wesen/waer't dat alle dingen naer uwen wille ghescheidden/ ende en souden dese dingen dan nochtãs niet

niet onvoorsichtelijck gheschieden / ende dickwijls qualijck? waerom en verblijdt ghy u dan niet veel meer / dat den wille Godts volbracht wordt / die heylich / goedt ende seer profijtelijck is? En soudt ghy u niet schamen te segghen: Ick begheere / o Godt / dat mijnen wille gheschiede / ende niet den uwen / want ick late my voorstaen / dat my dat profijtelijcker is: Ick en begheere u / die d' eeuwighe Wijsheydt zijt / in desen twijfelachtighen wech de verkiesinghe niet toe te laten / noch ick en begheere van u niet gheleydt te worden / al is 't dat ghy my het selve presenteert / ende al is 't dat ick wel weet dat u alleen den wech ende het eynde des selfs bekent is. Psalm. 4. On-gherustigheydt der ghener / die hunnen eyghẽ wille volgen.

Het 3. deel. Bemerckt ten 7. hoe aen-ghename sake dat het is / den hemel t'aenschouwen / ende als alle dingen in stilte zijn / de schickinghe die daer in het ommeloopen der hemelen ghedurichlijck ghehouden wordt; ende desghelijcks wat eene groote ghenoechte dat de gemeynte uyt den vrede schept; wat eene blijdschap dat de siele neẽt uyt den selvẽ vrede / ende seght met den Propheet: In vrede sal ick te samen slapen ende rusten. Bemerckt hier beneffens hoe dat alle dingen ruste soeckẽ. Want wat begeert den genen / die sijnen eygen wille onderworpen is / willen d'een doen ende d'ander laten / hier wesen / eñ van daer vertrecken / wat begheert hy anders dan ruste? nochtans is dat begheeren anders niet dan de meeste onruste te soecken / ende den oorsprõck der selver vermeerderen. Besiet dan voor al / wat dat ghy profijtich oordeelt voor uwer siele salicheydt / doet na-der-handt u beste / bidt Godt al-machtich om gratie / ende begheert al-tijdt een seker eynde / ende eenen sekerẽ voort-gãck / dat is / dat den wille Godts soude mogen geschieden; want anders sult ghy altijt ongerust wesen / ende ghelijck eenen siecken / sult u altijdt herwaerts ende derwaerts keeren / maer te vergheefs.

Bemerckt ten 8. dat de begheerte / die al te seer beanghst is om den vrede te bewaren / den selven ontstelt / ende het selve grijpt oock plaetse in d'andere deughden: dus sult ghy u oock over-gheven in het Anghst ende sorg buldicheydt belet den vrede.

ghene dat de verhebentheydt van de deughdt ende glorie aen gaet/ ende ghy sult alleen begheeren dat den wille Godts volbracht soude moghen worden/ ende niet besorghen dat dit oft dat niet en soude voordtsgaen. Den sone die sorghe draeght om den wille van sijnen vader te volghen/ende te vreden is met het ghene dat sijnen vader behaeght/die verkrijght veel lichtelijcker iet van eenen anderen: dien bedelaer is veel aenghenamer / die als hy weet dat hy ghehoort is/stil-swijghende verwacht het ghene dat men hem wil gheven / dan den ghenen die onverduldich is : wy moeten nochtans doen het ghene dat in onse macht is/ ende dan sal Godt ons helpen.

Beletselē die wy niet en kōnen weyrē en moeten ons niet onstellen. Psalm. 15.

Bemerckt ten 9. oft daer iet is dat u belet oft af-treckt van u voor-nemē/ende oft ghy het selve kont gheweyren; is 't dat ghy dit niet en kondt ghedoen/ ende dat het hier-en-tusschen uwe goede wercken seer schijnt te beletten / zijt nochtans gherust/ ende seght met den Propheet : Behoudt my Heere/ want ick hebbe in u ghehopt ; Jck hebbe den Heere ghe-seydt: Mijn Godt zijt ghy / want mijnder goeden en behoeft ghy niet. Ghy en moet u goet werck oock niet laten / oft niet kleynmoedich zijn door vreese van uwe sonden; want eylaes! daer ghebeuren veel grooter ende grouwelijcker sonden daghelijcks in de wereldt . Voordts is 't dat ghy dit wilt verbeteren/soo moet ghy voor al besorghen/dat ghy u niet en besmeurt met eens anders vuylicheydt/ u selven eenighe beroerte des herten onder-ghevende. Want wat begheert soodanighen ijveraer? en begheert hy niet datter vrede ghevonden worde in de siele van sijnen even-naestē/ soo met sy selven als met Godt? het mis-staet dan grootelijcks / dat men aen eenen anderen vrede wenscht/ende dat men den vrede die hem selfs aen-gaet/ veronachtsaēt ; want dit soude wesen/gelijck oft iemant eenen anderen soude willen houden / op dat hy niet en soude vallen / oft uyt het slijck willen trecken/ ende sy selven daer tot den ooren toe in steken. Aen-siet de onvolmaecktheden van uwe siele/oft het lichamelijcke sieckten waren; en bemerckt dat de ooghe van ons verstandt hier

in seer dickwijls blindt is/ende den wille bedorven/ het welck eene groote uyt-sinnicheydt is/bemerckt hier-en-boven dat de quade ghewoonte wel moghen ghelecken worden met eene rasernije. Maer dat het alder-beste is/ niet te onder-soecken het gene dat eenen anderen ghedaen oft ghesseydt heeft/'t en zy dat wy eenige ampt oft overheyt bedienen/het welck sulcks vereyscht. Is 't dat het ons van selfs ontmoet/ontschuldight dat / ende keert het ten besten : ende ten minsten denckt/dat hy 't dus best ghevonden heeft/ noch en weest niet verwondert dat hy van een ander ghevoelen is dan ghy. Hy heeft oock sijn verstandt/vonnisse/ende sijne oogen/ waer door hy ghestiert moet wesen / ende hy en kan gheensins uwe ooghen oft weeten ghebruycken : is 't dat ghy een oodtmoedich ghevoelen van u-selven hebt/soo sult ghy sijn ghevoelen beter achten dan u eygen. Maer al het ghene dat ghy siet dat ghy niet en kont verbeteren/ laet dat selve wassen met den Vader des huys-ghesins tot den ooghst. Aldus en worden de Heylighen in geender manieren beroert/ al is't datter ontallijcke sien verlooren gaen; maer sy verheughen haer in den Heere/ende tot dit gheluck ende gherustichcheydt is't dat eene geruste siele alder-naest ghenaeckt.

Wy en moeten eens anders saken niet onder-soecken.

Het 4. deel. Bemerckt ten 10. dat den ghenen / die wenscht dat den wille Godts in alles vol-bracht worde/altijt sijnen wille mach doen/ende aldus altijdt blijde zy; want daer en is niet dat hem wederstandt kan doen : maer die sijnen eyghen wille begheert ghedaen te hebben/ die moet veel tegenheyt verwachten/ aengesien datter soo veel verscheyden sinnen ghevonden worden alsser verscheyden hoofden zijn: maer die sonder eyghen wille leeft / sal altijdt Godts eyghen wille volbrenghen. Dus seght Dorotheus : Als ghy des morghens oft door den dach uyt-gaet/ laet u voor-staen dat ghy iet doen maken hebt door eenen seer grooten ende konstigen werck-meester/ende dat ghy gaet om te besichtigen 't ghene dat ghy wel weet/dat van alle kanten volmaeckt is/ende hierom van alle wijse mannen gepresen wordt: want alsoo doende/naer-de-mael dat

Blijdschap is de Goddelijcken wille.

Doroth. doct. 8.

ghy

ghy u selven voor onweetende kent / soo en salder niet in de wereldt zijn / dat ghy sult derren berispen / maer ghy sult u al-tijts in den wille Godts gerust houden.

De sinnen en worden niet versaedt. Eccles.1 Bemerckt ten 11. dat soo wie ruste soeckt in eenighe creature / dese anders niet en kan bekomen / dan niet versaedt te worden door de selve; maer d'ooghe en wordt niet versaet van sien / noch d'oore en wordt niet vervult van hooren / noch de siele / de welcke gheestelijck is / met eenighe tijdelijcke dinghen; noch daer en is gheen onder-schil / oft de sake gheestelijck oft tijdelijck is; is 't dat ghy mis-troostich zijnde ende dorre / met al te grooten sorghvuldichheydt haeckt ende snaeckt naer de vertroostinghen: want oock hier in een groot over-geven van noode is / om in peys ende in vrede te leven. Ja selve dat meer is / men komt dickwijls door verlatenheyde beter tot het ghene dat men door de vertroostinghe behoorde te soecken / te weten tot kennisse sijns selfs ende ootmoedicheydt. Hier om seyde den Propheet: Psalm.118. Het is my goedt dat ghy my verootmoedight hebt; soo dat oock den H. Apostel Paulus het steecksel des vleesch gheghegeven is gheweest / op dat de groot- 2.Cor.12. heydt der veropenbaringhen hem niet en soude verheffen. Hier om ghebruyckt by u selven dese redene / in al het ghene dat u over-komt: Dit is van Godt / ergo soo is 't my best dat ick mijnen wille schicke ende voeghe naer sijnen wille.

Ongeregelde sorghvuldicheyt beneemt de ruste. Bemerckt ten 12. dat de Heeren aen hunne ghetrouwe knechten / alle dinghen in sulcker voeghen belasten / datse oock selver niet weten en willen wat sy in haer huys hebben / ghelijck ons de Schrifture ghetuyght in het boeck Genesis van den Heere van Gen.39. den Patriarch Joseph. Is 't dat ghy eenen wijsen knecht wilt zijn / soo neemt voor u het selve naer te volghen / noch en wilt niet al te sorghvuldelijck onder-soecken / wat van u sal gheschieden: laet u dit Psalm.30. ghenoech zijn / dat uwe avonturen in de handen zijn van uwen alder-goedertierensten Heere. Die dit aldus doen / die leven al-tijdt gherustelijck; maer die haren eyghen wille toe-ghedaen zijn / veranderen / ghelijck de sotten / naer de veranderinghe van de mane /

mane/ende zijn duysendt ende duysent veranderinghen onder-worpen. Maer den ghenen die overgheghevẽ is aen Godt/ en heeft anders niet voor ooghen dan Godts wille te vol-brenghen/ende alle andere dinghen en treckt hy hem niet aen; hy en klaeght van niemant/hy en is niet verwondert dat dit oft dat gheschiedt is/ anders dan hy wenschte/ want sijnen wille / met den wille Godts over een komt: hy en wenscht niet dat dit oft dat soude ghebeuren / maer alleen dat Godts wille soude volbracht worden/ende daer in rust hy. Waer toe ons den heylighen Augustinus vermaent / segghende: Bemindt een goedt/waer in alle andere goeden begrepen zijn/ende dat is genoech/te weten den wille Godts / ende wat dat u over-komt / schickt het al derwaerts: ende hier om bidt hem gheduerichlijck dat u niet en geschiede / het ghene dat ghy wenscht/ sonder sijnen Goddelijcken wille/ghelijck gheleurt is den kinderen van Israel/ als sy verlanghden om vleesch te eten.

Het 5.deel. Bemerckt ten 13. dat den Heere u syselven daghelijcks schenckt/dat ghy insghelijcks u selven hem dickwijls op-ghedragen hebt/ ende dat ghy oversulcks/eensdeels uyt danckbaerheyt/eensdeels uyt een overgheven / hem alle de sorghe moet laten. Want is 't dat ghy dit niet en doet / soo doet ghy dieverije ende kerck-schenderije. Seght dan in alle dinghen: Doet/o Heere,/al dat ghy goedt vindt in uwe ooghen: want u behoordt het al toe / ende daer en wordt niemandt ghevonden / die uwen wille kan wederstaen. Het welck soo zijnde / soo weet voorseker / dat ghy niemermeer uwen wille en mooght vol-brenghen/wanneer dien strijt tegen den wille van Godt almachtich: ende hier om suls ghy te vergheefs met uwen wille teghen strijden/ als hy bermhertelijck u tot hem treckt/oft ghy sult ellendelijck vallen in duysendt ende duysent perijckelen / is 't dat hy u in 't wilde laet loopen als een ongheb onden peerdt.

Het is eene soorte van dieverye sy selvẽ van Godts willẽ te verscheyden.

Bemerckt ten 14 dat desen vrede ende gerustichheyt des herten / voor al moet besorght zijn: want als het hert beroert oft ontstelt is / soo en kander niet

De ongherustichheyt belet alle goede wercken.

niet goedts ghescheden / ghelijck de musijcke nimmermeer wel en luckt / als de snaren niet wel over een komen / noch oock eenich werck het welck met kromme ende slōme instrumenten op-gebout wort. Ende aen-gesien dat den vrede soo groot te achtē is; soo moet men liever alle dinghen verdraghen / dan dese verliesen / de welcke (ghelijck den Apostel seght) alle verstandt te boven gaet. Dus en laet dese kostelijcke peerle nimmermeer in eens anders macht / maer seght met den Apostel: Alle dinghen zijn my gheoorloft / maer ick en sal onder niemandts macht ghebracht worden: over-sulcks blijft al-dus onberoerlijck / ende al waer't dat dē hemel ende aerde het onderste boven ghekeert wierde / en weest nochtans hierom niet verbaest.

Philip. 4.

1. Cor. 6.

Bemerckt ten 15. dat desen vrede u niet ghegheven en kan worden van menschelijcke sakē / is't dat ter maer een sake en ontbreeckt: ghelijck het blijckt in Aman / die aldus sprack: Ende als ick alle dese dingen hebbe / soo dunckt my dat ick niet en hebbe / al-soo langh als ick sie Mardocheum sittē voor des Koninckx deure. Over-legh ende weet dat ghy nimmermeer gherust en kondt wesen / al waer't dat ghy alle de creaturen t'samen / oock de Engelen / tot uwen beliefte waert besittende. Waer om is 't dan dat ghy te vergheefs soeckt dit oft dat van de menschen te verwerven / 't zy jonste / 't zy eere oft rijckdommē / ende waer om is't dat ghy u met eene sake wilt versaden / aen-ghesien dat ghy dat niet machtich en zijt te doen met alle de creaturen / al waer 't datse in een ghesmolten waren? waer af seer wel seght den H. Augustinus: Ghy hebt ons tot u gheschapen / o Heere / ende ons herte is geheel ongherust tot dat het in u sijne ruste heeft. Ende de eeuwighe Wijsheydt seght: Wat batet den mensch is 't dat hy alle de wereldt wint / maer sijnder sielen verlies lijdt? De eerste redene hier af is / dat alle gheschapen creaturen in hondert ende hondert manieren veranderen / ende sonderlingh het herte van den mensch / dat nimmermeer in eenen doen en blijft. Waer uyt noodtsakelijck moet ghesch ieden / dat de siele die haer affectie op de creaturen stelt / al-tijdt verandere

Esther 5.

Alle de creaturen t' samē en komen dē mensch niet in vrede stellē

Matth. 16.

verandere ende ongheſtadich zy. De tweede/dat alle creature / door dien dat sy verganckelijck ende aertsch is / de siele niet en kan versaden / de welcke gheestelijck is/ghelijcker-wijs het geluydt de oogen gheen vermaeck aen doen en kan; oft het ghene dat men ghesien heeft / het ghehoor; oft de steenen / de maghe;oft den windt/den hongher;ghelijck wy boven in de 11. bemerckinge in't korte vermelt hebbē.

Groote arbeydt in korte ghenoechte der creaturē.

Het 6. deel. Bemerckt ten 16. met wat een grooten ende langh-durighen arbeydt / dat de korte ghenoechte die wy uyt de creaturen scheppen /te soecken is / ende hoe snooden ende verworpen sake dat het selve is: want qualijck hebben wy dese bekomen/ oft sy wordt ons ontnomen; oft is 't soo niet / soo woordt men meer ghepijnight / door de vreese van de selve te verliesen / als het vermaeck is / dat wy door hare teghenwoordicheydt ghenieten. Waer by oock ghevoeght mach worden / dat wy dick-wijls ons te vergheefs porren om daer toe te gheraken: ende bemerckt / hoe dat wy dese ghenoechte / uyt eenighe Godt-vruchtighe oeffeninghe/met minder moeyten souden konnen scheppen. Want een-ieghelijck wordt door sijne eyghene ghenoechte ghelijck ghetrocken / 't zy dat de selve uyt de eere/ jonste/oft rijckdommen ghenomen wordt. Ten laetsten / dese kan met luttel arbeydts uyt Godt / die de fonteyne is van alle goeden / die alomme teghen-woordich is / gheschept worden / ende dat sekerlijck ende in sulcker voeghen / dat men dese teghen onsen danck niet en kan ontnemē. Door-waer /waer't by al-dien dat ghy het thienste deel van den tijdt waert bestedende in de devotie die ghy overbrēght in ijdelheyt/ ghy soudt een veel suyverder ende oprechter ghenoechte scheppē /die oock na-der-hant met eene eeuwighe vergheldinghe beloont soude worden.

In Godt is het oprecht vermaec met minderen arbeyt te vinden.

Bemerckt ten 17. dat niemandt uyt eenighe creature oprechten troost en kan scheppen / 't en zy dat sijn siele in dē wille Godts ruste; want anders is sy kranck ende ongherust. Ende ghelijcker-wijs dat den genen die sieck ende kranck is/niet en kan vermakē noch sangh/noch kostelijcke maeltijden/noch eere;ghelijck oock het licht geen vermaeck mede en

brenght

brenght aen een ooghe die qualijck gestelt is: oft het gehoor verheught worden/ hoe soet dat het geluydt is/ als de ooren verstopt zijn; oft de spijse als de maghe ontstelt is: al-soo desghelijcks en kan de siele geen vermaeck gevoelen van eenighe creature/ alsse ongherust is: want dit anders niet by en brenght dan een kreuytsel ende verweckfel om iet nieus te begheeren: de welcke is t dat u by avonture ontbreken/ d'andere niet en baten. Al dus heeft Aman gesproken/ gelijck bové geseydt is/ alle sijn geluck vertelt hebbende: Ende als ick alle dese dinghen hebbe/ soo dunckt my dat ick niet en hebbe/ alsoo lanck als ick Mardocheū sie sitten voor des Koninckx deure. Eñ leert ons klaerlijck door sijn exempel/ datter tribulatie eñ bangicheyt is in alle siele van den mēsch die quaet doet: maer glorie/ eere ende vrede allē den ghenen die goedt doen. Want sulcken siele is altijdt blijde/ alsse Godts wille ende harē wille in alles siet volbrocht worden. Treckt dan hier uyt dat het voor al nootsakelijck is/ dat mē sijn ruste in Godt soecke/ oock op dat ghy de geschapen dingen wel soudt moghen ghebruycken. Dus neemt dit voor u te doen/ oft ghy sult anders te vergheefs arbeyden.

Amans. Ongherusticheydt. Esther 5.

Rom. 2.

Bemerckt ten 18. hoe sottelijck dat het ghedaen soude wesen/ voor moeyelijcke om-weghen te gaen/ als men dorstich is/ eñ dat men hier-en tusschē den cortsten ende den alder-rechtsten wech tot de fonteyne leydende/ soude voor-by gaen/ besonderlijck/ waer't by aldien dat men na der-handt al even wel langhs den selven wech om na de fonteyne te geraken/ soude moeten weder-om keeren/ ende dat dese omweghen niet alleen den wech langer en maken/ maer oock dat men den rechten wech te qualijcker na der-hant soude konnen vinden. Voeght dit aen de creature eñ aen de liefde/ door de welcke iemant in haer ruste soeckt: want de siele en sal in geene sake ruste vindē dan alleē in Godt hier om moet sy haer tot hem weder-keeren/ ghelijck de duyve die uyt de arcke ghesonden was/ de welcke buyten d'arcke gheene plaetse en vondt om te rusten.

Swaerheyt der gener die in de creaturen ruste soecken.

Bemerckt ten 19. dat ghelijck wy gepijnicht worden door het verlanghen naer de geschapen dingen/ als

De besittinghe der creaturen en kan selfs niet versaden.

als wy die niet en hebben / dat wy alsoo oock noch veel meer sullen ghequelt worden als wy die besitten. De doornen sullen als-dan noch veel meer steken / ende de begeerlyckheydt verwecken / als sy nu in ons sullen wesen / ende sy sullen ons niet min als onse vyanden in alles schadelijck wesen / aen-gesien datse dese kracht ghehadt hebben door het aen-sien alleen / ende door daer op te dencken. Ende wat is dit wonder / gemerckt dat het herte van dē mensch / soo wanneer 't eenighe creature onmatelijck bemindt / is / om soo te spreken / uyt syne natuerlycke plaetse : ghelycker-wys oock de creature / die wy begheeren tot ons te trecken / die wordt in sulcker voeghen oock uyt hare naturelycke plaetse gestelt. Want alle dinghen / eere / glorie ende liefde / moeten tot Godt alleen ghekeert worden / om wiens wille het al gheschapen is.

Bemerckt ten 20. dese woorden onses Salichmakers : Een-ieghelijck van u-lieden / wie niet en versaeckt al dat hy besit / die en mach mijnē discipel niet wesen. Is 't sake dan dat wy alle dinghen ten minsten met der herten versaken moeten / hoe sullen wy dan de dingen soecken / van de welcke wy oock de begheerten behoorden te versaken ? Luc.14.

Bemerckt ten 21. dat de siele / gelyckse door uytwendige goederen niet beter en kan worden / alsoo daer door oock niet gheruster en kan worden; gelyckerwys eenen muer niet en kan ghewit worden / door de witticheydt die verre van hem ghestelt is; noch het lichaem ghesont worden / omringelt zynde van veel gesonde lichamen: want soo wel het quaet als het goedt is buyten haer / ende in haer.

De siele en kan door uytwendige dingē noch beter noch geruster worden.

Het 8. deel. Bemerckt ten 22. datter niet en is dat de siele in ruste kan stellen / 't en zy dat het selve in haer besloten wort / ende dat sy 't verstae datse dat besit : ende de principaelste goeden deser werelt / ghelyck zyn jonste / vriendtschap / eere / lof / ēn prys / en konnen niemermeer sekerlijck oft immers niet langh besloten worden. Want den mensch en kan noyt verschert wesen dat hy de selve besit. Ende al waer 't dat hy dit voor eenen ooghen-blick wiste / soo is 't nochtans onseker / hoe langh dat dit sal dueren / want het herte des menschs en is niet te

gronderen / ende het wordt alle ooghen-blick veranderi. Ende wat zÿn anders vriendtschap / jonste / eere / etc. dan alleen het gevoelen dat een ander van ons heeft / het welcke meestendeel valsch is? want Godt kan alleen van den mensche oprechtelijck oordeelen.

Ydelheydt in alle dinghen.

Bemerckt ten 23. wat eene groote ÿdelheydt datter in alle dinghen ghevonden wordt / aen ghesien dat het by-na even veel is in alle onnoodighe ghe- schapen saké iet te hebben / ende hem te laten voorstaen dat men het selve heeft; ende oock dat het al 't selve is / gehadt te hebben / ende hem te laten voorstaen datmen 't gehadt heeft. Het welck soo zÿnde / is 't niet veel beter oprechte ende bestandighe ghenuechten ende ruste uyt Godt te scheppen?

Godt heeft alle dinghen tot sijne eere gheschapen.

Bemerckt ten 24. dat Godt alle dinghen om sy selven geschapen heeft / ende dat wy over sulcx niet anders en behooren te wenschen / dan dat alle dinghen mogen gheschieden tot sÿne meeste eere ende glorie / gelÿck 't in den slach-offer gheschiedt / sonder acht te nemen op ons selven / aen-ghesien dat sÿne oneyndelÿcke weerdicheydt ende goedtheydt dat gantschelÿck vereyscht. Want alle andere dinghen en zÿn van geender weerdē / ende sy en hebben niet te beduyden. Dus bidt Godt den Heere dat hy tot geender tyden iet en doe oft en late gheschieden na uwen wille / ende dat hy gheen achte en wil nemen van iet dat u aen-gaet / maer alleen van sy selven. Want en is 't niet onbetamelÿck dat nademael Godt alle dingen door sÿne kracht geschapē heeft / ende door de selve noch onder-houdt / om sÿne eere ende glorie / ende op datmen sÿnen wille vol-brenge / ende oock op dat alle creaturen hem onder-worpen souden zÿn / dat dies niet teghen-staende een verworpen wormken soude willen dat dese dingen niet ghestiert en souden worden daer sy toe gheschapen zÿn / maer alleen naer sÿn goedt-duncken / ende om dat hy soo doende / hem met Godt soude willen verghelÿcken? dat hy soude wenschen (segghe ick) dat dit oft dat soude gheschieden / dat hy dit oft dat officie soude bedienen / als oft Godt niet wys ghenoech en ware om desen oft dien te verkiesen / die den alder-bequaemstē is tot sÿnen dienst / om in dese

oft

oft in een ander plaetse/ stoele/ oft in dit ampt met de menschen te verkeeren.

Het 9. deel. Bemerckt ten 25. dat den vrede oft de ghenuechte/ die ghy in't besitten oft in het bekomen van eenighe gheschapen sake begheert te hebben/ veel lichter verkreghen kan worden als ghy het selve verloochent ter liefden Godts / oft om in den hemel te gheraken; want de Waerheydt ghetuyght ons: Soeckt eerstmael het rijcke des hemels/ ende alle dese dinghen sullen u toe-ghe-worpen worden. 'T welck waerachtich zijnde / waer om willen wy soo dwaes zijn/ van iet te vergeefs te soecken/ ende dat met grooten arbeydt/ aen-ghesien dat ons alle andere dinghen toe-ghe-worpen sullen worden/ is't dat wy het rijcke Godts alleen / dat is sijnen wille soecken? Hierom is't dat hy op eene andere plaetse seght: En wilt niet sorchvuldich zijn / segghende: Wat sullen wy eten oft drincke; want alle dese dinghen soecken de Heydenen. Aen-siet de vogelen des hemels / ende aenmerckt de lelien des veldts / etc. Aen-ghesien dan dat ons verboden wordt sorchvuldich te wesen/ oock voor nootsakelijcke dingen/ ende dat hy besonderlijck begheerde dat Religieuse persoonen sonder eenighe sorghe souden zijn / ghelijck de voghelen des hemels / die den hemelschen Vader voedt: voor-waer hy en sal oock gheen sorge voor ons dragen / is't dat wy teghen sijn ghebodt/ nieusgierich ende al te sorchvuldich zijn van het gene dat oock nootsakelijck is: want hem dit met rechte seer mishaeght/ als oft hy sonder ons toe-doen/ ons niet en wilde oft niet en konde vol-komelijck voorsien/ naer dat hy de gheheele sorghe van ons lieden t'hemwaerts ghenomen heeft / ende naer dat wy ons soo dick-wyls in sijne Goddelijcke handen bevolen hebben.

Het versmaden der creaturen brenght meer vermaeck als het genieten.

Matth. 6.

Onmoedighe sorchvuldicheyt van tijdelijcke saken.

Ibid.

Bemerckt ten 26. wat dat lichter is om tot vrede te geraken/ alle dingen te versmaden/ oft de selve te bekomen. Dit leeren d'ontallijcke menichten der heremytagien ende der kloosteren/ die tot dien eynde ervult hebben gheweest om tot ruste te gheraken/ die sy noch in het besitten van Koninck-rijcken/ noch in alle de wel-lusten des wereldts niet en hadden konnen vinden. Het welck soo kennelijck is

Den waerachtigen vrede is in het verlaten van wereldtlijcke dinghen te vinden.

 ghe-

ghewecst/oock door de natuerlijcke redene/dat hier om de Philosophen de waerachtighe salicheydt in de armoede gestelt hebben: ende om de selve redene hebben sy hare goden/ diese seyden dat alle dinghen mildelijck uyt-deylden/ naeckt ende bloot gheschildert. Maer het gene dat veel sekerder is/de Waerheydt selve getuyght ons dat in d'armoede d'eerste salicheydt ghelegen is/ ende sy belooft hondert fout alle den ghenen die hen hier in verstorven souden hebben: ende dat meer is / na dat de selve Waerheydt alle menschen genoodet hadde om tot haer te komē/om van haer vermaeckt te wesen/ende om te leeren datse sacchtmoedich ende oodtmoedich van herten souden zyn/ om alsoo oock ruste haerder sielen te vinden / heeft daer nochtans by-ghevoeght: 'T en zy dat ghy versaeckt al dat ghy besit / soo en mooght ghy mijnen discipel niet zijn. Ende wederom: Die niet en haet sijnen vader ende moeder/etc. ende oock mede sijn siele/die en mach mijnen discipel niet zijn: noch en sal dies-volghende gheen ruste oft vrede vinden / 't en zy dat hy het een met het ander upter herten verloochent sal hebben. Want hoe dat iemandt min gebonden is aen de aerdtsche dingen/ hoe dat hy lichtelijcker tot Godt / als tot syne oprechte rust plaetse sal vlieghen.

Matth. 5.

Matth. 11.

Luc. 14.

Ibid.

Bemerckt ten 27. dat wy niet alleē den vrede der sielen/met alle dingen te verloochenen/lichtelijcker en verkrijghen/maer oock al wat wy begeeren/behalven dat alle dinghen veel volmaeckter in Godt zijn. Want en sien wy niet dagheliicx/dat den ghenen die om Christus wille arm geworden zijn/hondertwerf ghegheven wordt? desghelijcks dat den genen die alle eere oprechtelijck versmaden ('twelck den hoovveerdighen oock noodtsakelijck moet doen/ maer ghedwongenlijck/ ende te vergheefs) meerder/ ende verhevender eere verkrijgen. Dat de gene die de wel-lusten die bitter zijn/versmaden/ door de soberheyt ende het onthouden van spijse/ dat die ghelijck in eene ghedurige maeltijt zijn: ghelijck Ludovicus Cornarius door eygen ervarentheyt ende oock van veel andere bewijst. Ja dat meer is/de gesontheydt wordt veel meer verkreghen door hem te onthouden van onnoodige ende schadelijcke dingē/

Hondertwerf voor de gene die iet om Godts liefde verlaten.

dan

dan door medecijnen / ende alle soorten van leckernyen. Hopt en sult ghy lichtelijcker den peys ende vrede vinden ('t welck nochtans het alder-meeste goedt is) dan door dese sake N. te verloochenen. Noch wy en moghen hier af niet twijfelen / aenghesien dat de Waerheydt hondertwerf belooft heeft oock in dese wereldt / den ghenen die iet om synent wille versaeckt: welcke Waerheydt niet te betrouwen / waer ongoddelijck. Matth.19.

Het 10. deel. Bemerckt ten 28. oft ghy dese sake N. van Godt begeert / ende mede oft ghy daer uyt vrede ende oprechte genuechte wilt ghenieten? want hier toe moet het al gestiert worden. Ick meyne dat ghy my sult seggen / ja: weet dan voor-seker dat ghy de selve van hem niet en sult verwerven / 't en zy sake / dat ghy dese verloochent / veracht / ende sonder eenige benautheyt gewenscht sult hebben. Want gelijck eenen goeden vader en geeft niet alleen synen sone geenen steen in de plaetse van broodt; oft in de plaetse van visch / geenen scorpioen; in de plaetse van medecyne / gheen fenijn / oft iet dat de sieckte soude voeden; oft oock gheen mes aen eenen die rasende is; maer dat meer is / hy en stelt hem 't selve oock niet van verre te vooren: alsoo van ghelijcken en sal ons Godt onsen Vader oock niet geven / daer hy siet dat wy toe genegen zyn: want dat soude ons al te seer beletten om hem ende ons opperste goedt te beminnen. Godt en gheeft ons niet 't ghene daer wy onmatelijck toe genegen zijn. Luc.11.

Bemerckt ten 29. dese woorden: De Wijsheydt streckt van den eynde tot den eynde sterckelijck / ende sy beschickt alle dinghen soetelijck; ende over-leght dat ons gheen van de twee eynden bekent en zyn / ende hoe onseker dat over sulcks alle onse voorsinnicheden zyn. Bemerckt hier beneffens dat ons leven anders niet en is dan een batement-spel; waer in dien alleen ghepresen wordt / die syne personagie wel speelt / hoedanich hy oock is. Voorts / aengesien dat onsen Heere / ende Salich-maker / u sy-selven t'eenemael gegeven heeft / ende om uwen t'wille synen wille / die oock den alder-heylichsten was / te buyten ghegaen heeft; ende ghekomen is / niet om synen wille / maer om den wille van synen hemelschen Vader te doen; met wat eene groote liefde / behoordet ghy oock u-selven over te gheven. Sap.8. De Goddelijcke voorsichticheyt is ons onbekent.

Alle creaturē zijn Godt onderdanich.

Bemerckt ten 30. dat alle creaturē van de hooch-ste tot de leechste, een-paerlyck op hare maniere den Goddelycken wille onderdanich zyn / ende hoe redelyck dat het selve is; ende hoe onbetamelyck dat het is / dat een wormken van der aerden sy selven gaet verheffen. Eñ hier om geeft u t'eenemael over uyt gantscher herten aen de Goddelycke goetheyt/ eñ doet dat met alle de chooren der Heylighen/ ende vereenicht het over-gevē uws selfs met hare alder-volmaeckste over-ghevinghe; ende uwen wille met den Goddelycken wille/ op dat ghy niet en wilt/ oft en begeert/ dan dat Godt wilt ende begheert/ ende om dat hy't wilt ende begheert: ja dat meer is/ dat ghy soo verre komt/ dat ghy niet-met-allen en begheert/ noch wesen/ noch leven/ maer alleen den be-haghelycken wille van Godt almachtich. Soodanige ghelyckformicheyt / seght den H. Bernardus/ trout de siele met het woordt: sulcke liefde is van haer-selven genoechsaem/ sy behaeght uyt haer-selven/ ende om haer-selven: dese liefde is haer-selven eene verdienste / ende eenen loon: sy en vereyscht buyten haer-selven / gheene oorsake / noch vrucht/ hare vrucht is haer ghebruyck. Ick beminne / om dat ick beminne. Ick beminne/ op dat ick soude beminnen/ etc.

Serm. 38.

GHEBEDT.

Ick bekenne, o Heere, dat uwe Woon-plaetse in vrede gemaeckt is; dus begeere ick dē selvē t'onder-houden, op dat ghy mijnen Heere ende mijnen Godt, met my soudt blijven, ende dat mijne siele in u soude rusten, ende hare ghenoechte in u soude nemen: Ick wete wel datter niet en is dat met desen vrede die in u ghe-vonden wordt te verghelijcken is, ende een ghe-rust herte gaet alle kostelijcke maeltijden te bovē. Verre zy dan van my, o Heere, dat my dese N. sake soude ontstellen, dat ick dese N. soude begee-ren, om dese N. soude bedroeft worden. VVant wie sal my eenich goedt konnen gheven, is't dat ick van den vrede beroeft ben? Ende waer om sal ick om dese verworpen dinghen het alder-meeste goedt van den mensch verliesen, te weten, den vrede mijnder sielen? Dat de kinderen deser wereldt hare ghenuechte

nemen

nemen in het ghene daer't hen belieft, ick sal my in u, o Heere Iesu verheughen. Ende ghy sult, alle droefheydt verdreven hebbende, een straelken laten schijnen in mijn siele, op dat ghy alleen aen de selve soudt moghen aengenaem wesen. En soude ick niet alle dingen verre van my moeten worpen, waer't sake dat ick den vrede mijnder siele soude moeten derven? want tot dien eynde worden alle dinghen begeert, op dat ons herte ruste soude moghen vinden; maer het sal altijdts ongherust wesen, tot dat het in u alleen sal rusten. VVaer om en sal ick dan niet versmaden het ghene dat oock verre ghestelt zijnde, door het aensien ende de begheerte alleen onse siele ontstelt? Verre zy dit van my, o Heere, wiens vrede alleen is, in uwen wille te rusten. Ghy weet wat datter nut ende profijtelijck is tot de glorie van uvven naem ende mijne salicheydt, ende icken vveet het niet; ende daer en vvordt niet een sandeken oft een hayrken gheroert sonder uvve Goddelijcke voorsienicheydt: ende hier om en mach ick my niet vervvonderen oft beklaghen. VVant uvven vville ende den mijnen is vol-bracht, den vvelcken ick u soo dick-vvijls opghedraghen hebbe, ende vveder om op-draghe, ende ick bidde u oodtmoedelijck, o eeuvvighe VVijsheydt, dat ghy niemermeer iet en wilt doen oft laten gheschieden naer mijn goedtduncken. Ick versake ende verloochene de selve, overmidts, dat u dit aldus belieft heeft, op dat my gheschiede naer u ghelieven; ende dat ick alsoo doende, in stilte soude moghen varen tot u, o Heere, die d'alder-sekerste havene der eeuwigher salicheydt zijt. Amen.

Godt alleen stelt de siele in ruste.

Practijcke om vrede ende ghelijckformicheydt te verkrijghen van onsen vville, met Godts vville.

TEn eersten, blieدt oock d'alderminste sonden, op het alder-neerstichste, ende onder-hout de alder-minste geboden. Want Jerusalem heeft eens sonde gesondicht, seght den Propheet Jsaias, ende daerom is sy ongestadich ghewordenn. Want alle sonde, brenght eenighe

Thren.1.

Alle sonde brenght ongerustigheydt mede.

ongherustigheydt mede/ eenighe beroerte / ende ontstel-tenisse ; ghelijck het blijckt in Cain/ Adam / etc. Want den goddeloosen mensch is / ghelijck eene zee die ont-stelt is / ende daer gheene stilte in ghevonden en worde. Och/ oft ghy ghelet hadt op mijne gheboden / seght den Heere soo soude uwe vrede/als eenen vloedt ghemaeckt hebben gheweest : maer voor den ongoddelijcken en is gheenen vrede.

Isaiæ 48.

Ten tweeden/overwint u-selven kloeckelijcken/ende onthoudt u/van het gene/ dat den vrede ontstelt. Want is 't dat ghy uwen vijandt / ende die de stilte der ghe-meynte in roeren stelt/weder-staet : waerom en begeeft ghy u niet met vollen toe - staen wech te nemen alle de beletselen van den vrede des herten ?

Bermhertich-heydt tot onsen naesten.

Ten derden / weest bermhertich tot uwen even-nae-sten/noch en oordeelt hem niet lichtelijck/oft en spreeckt hem niet stuer aen. Want den Heere seght : Leert van my/ dat ick saechtmoedich ben / ende oodtmoedich van herten ende ghy sult ruste vinden voor uwe siele.

Matth.11.

Ten vierden/ doet uwe dinghen standtvastelijck ende niet onberaden/ rijpelijck / ende met maten . Want al-soo doende / en sal ons niemandt met recht konnen be-rispen / noch elder ons eyghen conscientie/ noch wy en sullen niet lichtelijck ons beklaghen van het ghene dat wy eens ghedaen hebben. Want al te grooten haestich-heydt ontstelt de gheheele stilte / ende het accoort onser sielen.

Ten vijfden/treckt uyt alle dinghen iet/'t welck dient tot de deughdt ende de Godtvruchticheydt : hier uyt komt grooten vrede/ overmidts datter by na niet met-allen in de siele en komt dat de siele ontstelt : want het ghene dat buyten ons is en kan ons niet beweghen. Waer ghy neerstelijck op moet letten.

Godts tegen-woordicheyt.

Ten sesten/bemerckt al-omme Godts teghen-woor-dicheydt / ende voorsienicheydt / ende schrijft Godt alle dinghen toe. Het welck alder-meest / ende alder-vast ghegront is / oock meest aen-ghepresen / ende be-oeffent van de H. Vaders.

Ten sevensten / veracht de oordeelen van andere. Want niet en isser / dat soo seer den vrede ontstelt / dan daer in bevreest te wesen / ende daer naer sijn leven te schicken.

Ten

Ten achtsten/en hopet/ oft en vreest geene vergancke-lijcke dinghen / maer weest over ghegheven / ende rust met eene groote vrijicheydt in den wille van Godt al-machtich/ ende ghy en sult met dese werreldt geene veranderinghen onderworpen zijn. Want aen-ghesien dat den wille Godts altijdt volbracht sal worden/ watter komt oft niet en komt; soo sal u alsoo wel voorspoet/als teghenspoedt/nut ende profijtich wesen: ende ghy sult altijdt hebben het ghene dat ghy begheert: ende alsoo sullen alle dingen/ter wijlen dat ghy Godt lief hebt/in't goedt verkeert worden.

Hope ende vreese van vergancke-lijcke dinghen belet de ruste.

Ten neghensten/gheeft u-selven dickwijls over/ende beveelt u aen Godt almachtich met dit oft diergelijcke schiet-ghebedekens: O alder-soetsten vrede / mijne ghe-noechte/mijnẽ Godt: met wien in wien ende door wien alle dinghen zijn: ick en begheere niet met-allen buyten u/want ons herte is ongerust/tot dat het in u ruste/ dat in alles uwen alder-heylichsten wille geschiede/oft dat uwen wille ghesciede op der aerden als in den hemel. Welck ghebedt de Heylighe Gheertruydt somwijlen/ drij hondert ende vijf-en-dertich-mael /op eenen dach/ ghewoon was uyt te sprekẽ/ende verstaende/ dat dit eene seer profijtighe ende aen ghename offerhande was aen Godt al-machtich. Ende op dat dit profijtelijcker mach gheschieden / soo sal ick hier herhalen het ghene dat ick boven vermelt hebbe: dat het niet ghenoech en is/dat wy ons in het ghemeyn over-gheven / maer dat wy tot de saken in't besonder moeten komen/ ende elcke sake in't besonder over-gheven/als oft dit nootsakelijck ware ende als oft Godt dit van ons versochte/ waer inne wy ons soo langh moeten oeffenen / tot dat wy al de selve menschen blijven oft gheworden zijn in voor-spoedt ende in teghen spoedt / ende dat wy gheen veranderinge meer onder-worpen en zijn. Ja dat meer is/dat wy alle vreuchdt daer in stellen / als wy in verscheyden bekoringhen vallen.

Over-gheven van u selfs aen Godt.

Blos.

De practijcke hier af sal konnen wesen: Dat wy ons latẽ voor-staen/dat wy nu in d'een/nu in d'ander moeten ghebreeck lijden/als in troost/eere/ wetenschap/ gemack/ende waer in andere menschẽ overvloedich zijn; ja oock dat wy moeten gebreeck lijden van deughden eñ glorie in den hemel; dat dese oft eene ander tentatie/ oft

Practijcke om gherustheydt des herten te bekomen.

dit/oft dat onghelijck verdragen moet worden; dat men hier oft daer moet reysen; dat ons onse ghesontheydt/ rijckdommen/eere/naem ende faem/vriendtschap/vermaeck/, ja het leven selve sal benomen worden. Ende terstondt daer naer over-dencken/niet als oft dese dinghen van de menschen ons ontnomen souden worden/ maer ghelijck van Godt weder om gheeyscht/onsen wille gheheelijck hem over-ghevende/ ende dat uyt gantscher herten ende met groote liefde. Noch wy en moeten niet op-houden / tot dat wy in ons gevoelen een vol-maeckt over-gheven tot het een soo wel als tot het ander/ ghelijck onsen H. V. Ignatius vermaendt / als hy handelt van het verkiesen van saecken. Dit heeft de H. Gheertruydt uyt ghedruckt / als haer gheboden was van den Heere / te kiesen ghesondtheydt oft de doodt: want sy heeft gheantwoordt; Ick begheere ende verlanghe seer dat ghy mijnen wille niet en doet. Ende aldus was sy ghewoon te volherden in eenen grooten vrede. Want die verstaet dat hy in Godt alle dinghen heeft/ ende die alle andere dinghen niet met allen en acht / ende daeren boven bemerckt dat den Goddelijcken wille den alder-besten ende den alder-profijtelijcksten is/die is gheheel gherust. Hierom is't dat Thomas a Kempis seght; soo wie alle dinghen maer een en zijn/ ende alle dingen tot een treckt / ende alle dinghen in een aenschout / die mach ghestadich van herten wesen / ende in Godt vredsamich volherden.

De H. Geertruydt.

L. 1. c. 3.

Ten tweeden/overloopt somwijlen/ ghelijck in't beghinsel van't jaer vā de maent oft weke/eens oft tweemael daechs ja oock elcke ure/in't kort het gene datter in de wereldt droevich gheschiedt/ende bemerckt dat het selve u oock soude konnen gheschieden/ende geeft u over aē den wille van Godt al machtich. Ende aenschout al het ghene dat ghy in de wereldt siet gheschieden/ als vā hem ghedaen oft wel toe-gelaten. Oeffent u dickwijls/ maer besonderlijck als ghy u begheeft tot het gebedt/ in dese Goddelijcke ende profijtelijcke oeffeninghe: ende en voor-siet niet alleen al dat u mede gaet/maer oock dat u teghen is/ende siet oft ghy u niet met te grooten droefheydt en soudt laten over-vallen/oft met te sotten blijdschap/al te seer en sout uyt-storte/ waer't dat u dese dinghen in voor-spoedt oft in teghen-spoedt over quamen.

Alle dinghen gheschieden door Godts voorsichtigheydt.

Want

Wãt is't dat ghy de rechte waerheyt wilt aenschouwẽ/ ende den rechten wech wilt wandelen / soo drijft van u alle ongheregghelde blijdschap/ongeregelde vreese/hope/ ende droefheyt: want daer dese passien d'overhant hebben/daer is den geest al-tijt verdupstert/ende met eenen onbehoorlijcken toom ghebreydelt.

Ten derden/maeckt dat alle uwe wercken ende geleghentheden (ghelijck in alle wel-geschickte ordenen geschiedt) wel gheschickt zijn/ende onder-houtsche gelyck ghy siet dat alle goede Religieusen doen/ ende gelijc alle werck lieden alle dingẽ op hare mate/ ende recht-snoer passen; want alle saken behooren met den tijt ghemeten te wesen. Ende dit niet alleen / maer besorght hier enboven dat oock de alder-minste dingen die u aen gaen/ met eene sekere gheschickelijckheyt op sijne plaetse geteeckent zijn/gelijck ons de Procureurs ende Notarisen leeren. Sluyt dan by u selven soo veel als't mogelijc is/ wat/ende op wat maniere dat ghy dese maendt/weke/ dach / ende ure / uwe dinghen doen wilt : want dit siet ghy te werck gestelt te worden in alle wel gheschickte huys gesinnen ende rechter-plaetsen: maer ghy en moet nochtans hier in gheen benautheydt plaetse gheven. Hierom was't dat de salige moeder Teresa niet en wilde hebben dat men een sekere taeck soude onderhoudẽ/ van het ghene dat men moeste doen / op dat aldus alle anxstelijcke sorch-vuldicheydt soude wech-ghenomen worden. Eñ voor-waer aen-gesien dat ghy niet en weet wanneer dat ghy vã den Heere gheroepen sult worden/ soo moet ghy alle neerstichheydt doen om te behertem de sake daer ghy teghenwoordelijck mede besich zijt/ ende ghy moet besorghen datter niet by gheval en geschiede/ maer al wel bedacht: want het en betaemt eenẽ wijsen-man niet te segghen: Ick en dochter niet op / noch veel min betaemt dit aen een kint van den eeuwigẽ Vader/ die alle dinghen van der eeuwicheyt af geschickt heeft. Ende over-sulcks betamet eenen voorsichtigen mensch upter matẽ wel rijpelijc t'overleggen wat dat hy seght: ende dat met rechte/aengesien dat men ooc van eẽ ijdel woordt rekeninghe moet gheven; ende dat wy sien/ dat de kinderen deser wereldt soo sorchvuldich zijn om uptghelesen manieren van spreken by een te vergaderẽ/hoe veel te meer dan/behooren wy alle neerstichheyt te doen/

Goede ordeninghe ende geschicktheyt in alle onse wercken.

Voorsichticheyt in't spreken.

om Christelijck/ende als kinderen Godts te leeren spreken? Hier-en boven soo prijsen seer alle geestelijcke Leeraers dat men sijne gedachten soude schicken/ en sekere plaetse gheven / ende sijne voorbeeldende kracht alleen aen profijtelijcke saken te hechten/ende hierom is't dat-se soo seer aen-prijsen/ de oeffeninghe van de Goddelijcke teghenwoordicheyt: waer in onder andere/ hier hebben uytgeschenen de HH. Bernardus/ ende Hugo Lincolniensis/ die alsoo lichtelijck hare ghedachten buyten konden sluyten / eer sy haer begaven tot bidden / als Abraham hier voortijdts sijne knechten ende eselen aen den voet van den berch dede verwachten/ tot dat hy sijne offerhande vol-bracht hadde.

Schickinghe der gedachte.

Ten vierden / houdt u in stilte / ende buyten alle beroerte: wat de stilte/ende ruste des lichaems helpt grootelijcks tot de ruste der siele ; want ghelijck dat het water beroert ende ontstelt wort/als het dat geroert wort/ alsoo het lichaem gheroert zijnde / kan de siele qualijck gherust wesen.

Stilte des lichaems.

Ten vijfden / tot den vrede helpt oock grootelijcks/ eens anders ruste niet te beletten/ ghelijck Albertus bewijst in't 13. cap. van den vrede.

Ten sesten/ en moeyt u in gheender manieren met het ghene dat eenen anderē aen-gaet/ noch en ondervraeght hier af niet/ noch en hoort een ander daer niet af sprekē/ besonderlijck van nieuwe tijdinghen; want dese dingen plachten de hertē van de onvolmaeckte menschen met hope ende vreese te ontstellen.

Af-keeringhe van 'tghene dat een ander aengaet.

Ten sevensten/ veracht alle menschelijcke op-sichten/ denckende dat ghy Godt dient/ ende van hem uwē loon ontfanght/ ende niet van de menschen.

Ten achtsten / dickwijls te veranderen van plaetse/ oeffeninghe / ende van boecken / is schadelijck aen den vrede: want die aldus doet/ is lichtveerdich van herten/ na het ghetuyghen van den Wijsen man. Ten laetsten/ alsoo langh als ghy niet gheheel over-ghegheven en sult wesen / en sult ghy gheenen volkomen vrede vinden.

Schiet-Ghebedekens.

DEn kelck die my den Vader ghegheven heeft, en wilt ghy niet mijne siele, dat ick dien drincke? Ioan. 18.
Die u raeckt, die raeckt den appel van mijnder ooghen. Zach. 2.
Heere, wat wilt ghy dat ick doe? Act. 9.
Worpt alle uwe sorchvuldicheydt op hem; want hy heeft sorghe voor u-lieden. 1. Petr. 5.

HET XVI. CAPITTEL.

Van de merck-teeckenen onser salicheyt, waer door men in dese groote onsekerheyt kan sien oft men op den rechten wech is.

DEn H. Apostel Petrus vermaent ons / dat wy door goede wercké / onsen roep seker soudé maken; want niet en isser dat wy meer moeten beneerstighen / ende daer en wort niet-met allen gevondé dat troostelycker is te kennen eñ te weten in't midden van de groote onsekerheydt daer wy in gestelt zyn. Hierom sullen wy hier bemercken de teeckené die ons souden mogen sekerlyck leyden tot de havé van onse salicheydt / naer veel andere oeffeninghen, daer wy af ghesproken hebben / ende naer dat wy door-wandelt sullen hebben de dry weghen van dit leven / ghelyck oock te voren ghesept is. 2. Pet. 10. Teeckenen der uytvercozen.

Het eerste teecken is / een levendich / ende eenvoudich geloove / waer door men metter herten gelooft ter rechtveerdicheydt / ende met den monde wordt de belydenisse ghedaen ter salicheyt: hier door heeft Abraham ghelooft / ende het is hem ghereckent ter rechtveerdicheydt / ende met Noe zyn se salich ghewordé / alsoo veel alsser door de getuygenisse des geloofs beproeft gevonden zyn. Waer af / een seker teecken is eenen yver te hebben om het selve te verbreyden / eenen grouwel vã alle ketteryen / een eenvoudicheypt te volghen in't geloove / ende het ghene dat den mondt uyt-spreeckt / met ons leven ende manieren te belijden. 1. Een levendich geloove. Rom. 10. Rom. 4.

Het tweede / de ghebode Godts volstandelyck onder-houden / ende groote sonden schouwen / ende 2. Godts geboden volstandelyck te houden.

oprechtelyck naer Godt wandelen: want daer staet
Matth.19. gheschreven: Wilt ghy tot het leven in-gaen/onderhoudt de gheboden: Ende is't dat ons herte ons niet
en wroeght/ soo hebben wy betrouwen aen Godt/
1.Ioan.3. ende wat wy begeeren sullen/ dat sullen wy ontfanghen van Godt: want de liefde heeft dese voorsekeringhe/naer het ghene dat ons d'eeuwige Wysheyt
Ioan.14. seght: Soo wie myne gheboden heeft ende die onderhoudt/die is't die my lief heeft. Ick hebbe geseydt:
dat hier af een teecken is/oprechtelyck te wandelen/
want hier om is't dat David genoemt is geweest
een man naer het herte Godts: om de selve redens
is't oock gheweest/dat Ezechias Gode aengenaem
is gheweest / ende dat syn ghebedt verhoort is als
Isaiæ 38. hy was biddende: Ick bidde u hertelyck Heere/
weest doch gedachtich/hoe dat ick voor u ghewandelt heb in der waerheyt. Hierom was't dat Godt
soo seer was hatende de Phariseen / jae dat hy de
Publicanen ende lichte vrouwen voor haer-lieden
ghestelt heeft in't ryck der hemelen; want de ghe-
Iob 36. veynsde ende loose verwecken de gramschap Godts/
ende hier-en-teghen/al-waer de waerheydt uyt der
Psal.84. aerden ghesproten is / al - daer heeft de rechtveerdicheydt van den hemel uyt-ghesien.

3. Lyden ende teghenspoet. Het derde/is tribulatie/want is't by al-dien dat
Christus heeft moeten lyden/ende alsoo gaen in syne
Luc.24. glorie; Ende is't dat het van noode geweest is/dat
Tob.12. de bekoringe Tobias soude proeven om dat hy Gode
aengenaem was: Ende is't dat wy door veel tri-
Act.14. bulatien in't ryck der hemelen moeten komen; soo
sullen wy salich wesen met de heylighe Martelaren/is't dat wy met onsen Salich-maker ende syne
Rom.8. Heylighen lyden/op dat wy gheglorificeert souden
Rom.5. worden. Want de tribulatie brenght patientie
voorts/ende de patientie proevinge/ende de proevinghe hope / ende de hope en beschaemt niet. Dit
leert ons den heylighen Apostel Paulus met eene
schoone ghelyckenisse/ seggende: Dat Godt gheesselt elck kindt dat hy ontfanght: Ja den Heere sel-
Heb.12. ve seght: Die ick lief hebbe/die straffe ende kastyde
Apocal.3. ick. Het is onmogelyck seght den H. Hieronymus/
dat wy de teghenwoordige/ende toe-komende goeden souden ghenieten / dat men hier synen buyck/
ende

ende daer syne siele soude vullen/ ende daer nien van de wellusten/ tot de wellusten soude treden. Ende den H. Hilarius/ in den boeck van de H. Drijvuldicheyt: Dit is der Kercke eyghen/ datse als dan verwinne/ alsse bevochten wordt; als-dan wederstaet alsse bestreden wordt; als dan verkryghe/ alsse verlaten wordt. Ende den H. Ambrosius tot dien propooste seght: Ghelijckerwijs dat den wijngaerdt/ als hy ghebonden wordt/ opwaerts klimt/ ende af-ghesnoeyt zijnde niet en vergaet/ maer te meer wast; alsoo oock de Godt-vruchtighe menschen/ alsse ghebonden worden/ verheffen haer; alsse verootmoedicht worden/ klimmen om hooghe; alsse besnoeyt worden/ worden ghekroont.

Het vierde is/ d'aelmoesse toe-gedaen wesen. Want de mannen der bermhertichheydt/ worden kinderen Godts ghenoemt. Ja dat meer is/ seght den H. Gregorius Nyssenus: Is't dat het Godt almachtich wel betaemt/ bermhertich ghenoemt te worden/ waer toe wordt ghy anders verweckt door de woorden uwes Salich-makers/ dan dat ghy Godt soudt moghen worden/ als draghende het eyghen teecken van de Godtheydt? Waer mede seer wel over-een-komt/ den heylighen Gregorius Nazianzenus/ segghende/ den mensch en heeft niet dat soo Goddelijck is/ als dat hy wel doe aen eenen anderen. Salich zijn dan de bermhertighe/ want sy sullen bermhertichheydt verwerven. Het welck den Propheet bevesticht/ als hy seght/ Salich is den man/ die hem verstaet op den behoevigen/ ende den armen/ in den quaden dach sal hem den Heere verlossen: voor-waer in den dach des oordeels sal hy hem genadich zijn. Want de aelmoesse verlost van die doodt/ ende suyvert de sonde/ ende leydt ons tot het eeuwich leven; Ende ghelijck den H. Gregorius seght: Soo veel te volmaeckter is een-ieghelijck/ hoe veel te volmaeckter dat hy eens anders pijnen ghevoelt.

4. Bermhertichheydt. Greg. Nyss. lib. de beatitud. In orat. de pauper. & amore. Psal. 40. Tob. 12. Gregor. 24. Moral.

Het vijfde is/ arm van geest te wesen/ en sijn herte niet te stellen op de rijckdommen. Want d'eerste salicheydt is der ghener die arm zijn. Ende den Heere seght: Wee den rycken/ die hier hare consolatie ende troost overvloedichlijck hebben. Ende bevesticht

5. Armoede van Gheeste.

Matth. 19. bevestight dit in sulcker voeghen/als hy seght: Dat lichtelycker eenē kemel door een naelden-ooge soude gaen/dan dat den rycké mensch soude komē in't ryck der hemelē: Hierom is't/dat hy arme menschē heeft verkosen/oft wel soodanighe rycke / die door syne gratie soo ghestelt waren/datse terstont alle de rijckdommen verlaten hebben: maer heeft den jonghelinck verstooten die veel goets was besittende/ ende daer op syn herte stelde.

6. Oodtmoedicheydt. Matth. 11. Het seste is/d'oodtmoedicheydt: want hier door toont een Christen mensch/ dat hy eenen discipel is van Christus onsen Salich-maker/seggende: Leert van my/dat ick saechtmoedich ben/ ende oodtmoedich van herten. Ja dat meer is / den Heere heeft geseyt: Ten zy dat ghy bekeert wordt/ende wordt als kleyne kinderé/soo en sult ghy in't ryck der he-

Matth. 18. melen niet komen. Doet dan alle neerstichheyt/wie dat ghy zijt/om te sitten op de laetste plaetse: want

Luc. 14. alle die hem verheft/sal vernedert worden / ēn wie hem vernedert/sal verheven worden; noch den geest

Isaiæ 11. des Heeren en sal niet rusten/ dan op den oodtmoedighen ende den genen die stil is. Ende den H. Gregorius seght/datter een seker teeckē der verdoemde is/ hoovveerdich te wesen / ende der ghener die verkosen zyn/oodtmoedich te wesen. Ende den H. Augustinus. Den ghenen die ghy hoovveerdich siet wesen/en twijfelt niet oft het is een kindt des duyvels van der hellen.

7. Liefde tot onsen naestē. Het sevenste is/de liefde tot onsen naesten; want daer in/seght den Heere/sullen sy alle kennen/ dat

Ioan. 13. ghy mijne discipelē zijt/is't dat ghy liefde tot malcanderen hebt: maer besonder syne vijanden verge-

Luc. 16. ven/ende de selve wel doen. Vergheeft/en u sal vergeven worden/seght den Heere. Ende den Wijsen-

Eccli. 28. man: Vergheeft u'wen naesten die u hinder doet/ēn dan sullen u/(als ghy bidt) de sonden oock vergevē worden. Ende dit wort ons dagelijcks in-gedrucht

Luc. 6. in't gebedt ons Heeren/dat met de selve mate/daer wy mede gemeten sullen hebben/ons wederom ge-

Iudith 9. meten sal wordē. En wilt niet oordeelen/ende ghy

Chrysost. en sult niet geoordeelt worden. Ēn dit merckteecken past op de saechtmoedicheyt/ ende der ootmoediger ende saechtmoediger gebedt heeft den Heere

altijdt

altijdt behaeght. Waer af dit voor een teecke soude moghen dienen/ dat wy niet gheerne en hooren iet quaedts van onsen naesten verhalen / ende dat wy het selve veel min ghelooven. Ghelijck den ghenen die goedt is / niet lichtelijck quaedt vermoeyen en heeft: alsoo den ghenen die quaedt is / en heeft niet lichtelijck eenich goedt vermoeyen oft ghevoelen. Want waer in/ dat iemant een ander oordeelt/ daer in gheeft hy vonnisse over sijn eyghen selven. 'T is oock een goedt teecken synen even-naesten veel gelucks bieden / als het hem mede gaet. Want seght seer wel Seneca/ desen heeft veel deughden / die eens anders deughden bemindt.

Het achtste dickwijls gebruycken de H. Sacramenten van de biechte/ende van de H. Communie: want den Heere heeft geseyt: Soo wie mijn vleesch eet/ende mijn bloedt drinckt / die blijft in my/ ende ick in hem. Ende wederom: Is 't dat iemandt van desen broode eet / die sal inder eeuwicheydt leven. Het welck te verstaen is/in dien 'tselve devotelijck en Godtvruchtelijck gheschiedt; want waer 't dat het onachtsaemlijc geschiedde/soo soude het te vreesen zijn dat hy meer het oordeel voor sy-selven soude eten ende drincken / dan tot synder salicheydt. 8. Neerstich gebruyck der HH. Sacramenten. Ioan. 6.

Het neghenste is/geerne hooren/ende over dencken het woort Godts/ besonder vā het lyden onses Salich-makers; want Godt en laet niet onvergolden/'tgene wy aen sijn heylich lyden bewysen. Die uyt Godts is / seght den Heere / die hoort Godts woorden. Dit is een hart woordt voor de Goddeloose menschen / ende wie segghen sy sal dit mogen hooren: maer de Godtvruchtige herten/roepen uyt met den Koninckl‌ycken Propheet David: Hoe soet syn mijner keele uwe woorden/boven honich mijnē monde! Ende de schaepkens Christi hooren geerne syne stemme/ende kennen de selve/ ende volghense/ maer niet de stemme der vremdelingen. Ende sy en hoorense niet alleen / maer worden oock door syn woordt ghevoedt. Want den mensch en leeft alleen van den broode niet/maer van alle woordt/datter voort-komt uyt den monde Godts. 9. Liefde tot het woordt Godts. Ioan. 8. Ioan. 6. Psal. 118. Matth. 4.

Het thienste is/ over-ghegeven ende ghereedt te wesen / om den wille Godts te volghen: want te willen 10. Overgevē sijns selfs aē den wille Godts.

willen dat Godt wilt / ende niet willen / dat Godt niet en wilt / is een seker teecken vande vrientschap met Godt al-machtich. Soo wie doet den wille mijns Vaders / die in de hemelen is / desen is mijnen broeder / ende suster / ende moeder. Hierom is't dat David genoemt is gheweest een man naer het herte Godts / door dien dat hy in alles den wille van Godt almachtich vol-bracht. Waer op den H. Augustinus seer wel aen den Heere ghesept heeft: Dit is uwen alder-besten dienaer / die niet soo seer en soeckt dat van u te hooren / dat hy gheerne soude hebben; maer veel meer 't selve begheeren te doen / dat hy van u ghehoort sal hebben.

Math.12. Act. 13. &c. 1.Reg. 13.

11. Eenich kloeck ende mannelijck werck ter liefde Godts ghedaen.

Het elfste is / eens een mannelijck werck upt liefde oft upt eenẽ ijver te doen / gelijck Abraham gedaen heeft / den welcken naer dat hy dat vroom stuck upt-gherecht hadde / weerdich is geweest te hooren van den Heere: Ick heb by my selven gesworen / om dat ghy dese sake gedaen hebt / ende dat ghy uwen eenighen Sone niet en hebt ghespaert om my / soo sal ick u ghebenedijden / ende u saet sal ick vermenichvuldigen als de sterren des hemels / etc. Alsoo heeft Phinees ter liefden van synen Godt oock gram gheweest / ende heeft versoent de groote boosheydt der kinderen van Israel. Ende 'tis hem ghereckent ter rechtveerdicheydt van geslachte tot geslachte / tot in der eeuwicheydt toe. Sulcks is oock / hem te begheven tot een Religieus leven upt liefde / ende upt eenen yver van de eere Godts / ende alle dingen verlaten / om Christus naer te volgen. Want aldus verkrijghen wy d'overhandt vande wereldt / van't vleesch / van ons maechschap / van onsen vrijdom / ja van ons eygen leven; Hierom heeft den Heere aen syne Apostelen / ende aen alle de ghene die de voetstappen der Apostelen in-treden ghesepdt; Ghy die my ghevolght zijt / sult hondert-fout ontfanghen / ende het eeuwich leven besitten.

Genes.22. Num.25. Psal.105. Matth.19.

12. Sonderlinghe devotie tot de alderheylichste Maghet.

Het twaelfste is / eenen sonderlinghen dienst van de H. maghedt Maria / ende dit door het ghemeyn segghen ende over-een-komen van alle de Heyligẽ: Hierom wordtse ghenoemt / sterre der zee / stadt der toe-vlucht: ende moeder der bermherticheydt: Weest ghedachtich / seght den H. Bernardus / haer aenspre-

aenspreckende/o alder-goedertierenste Maghet/dat het van den beginne des werelts niet ghehoort en is gheweest/ dat den ghenen die syne toe-vlucht tot u neemt/die uwe hulpe aen-roept/ ende uwe ghebeden versoeckt / opt verlaten is gheweest. Ende met rechte / mach onse lieve Vrouwe tot haer nemen dese woorden van de Wysheyt: Salich is den man/die aen myne deure daghelycks waeckt/ende wacht aen de stylen mynder deuren; die my vindt sal 't leven vinden/ ende hy sal salicheydt scheppen van den Heere. Prov. 8.

AEN-MERCKINGHE OP HET XXXII. BEELT.

Bonavent. **Ghelijck/o alder-salichste Moeder den ghenen die van u veracht ende verstooten wordt/noot-saekelijck moet vergaen; alsoo / alle de ghene die haer tot u keeren/en konnen niet vergaen.**

BEmerckt, hoe dat de alder-heylichste maghedt, ende moeder [A] Maria, van Godt ẽn sijn hemelsch heyr, vereert wordt: volght dit naer: bemintse als uwe moeder, eertse als uwe meesterse, ẽn patroonerse, soo door [B] beloofde bevaerdẽ, als door vierighe gebeden; recht haer op, ẽn offert haer de wapenen uvver ijdelheydt, ende beveelt haer uvve Godtvruchtige, ende heylige begeerten; ghelijck gedaen heeft [C] den Saligen Ignatius, want sy is onse voorsprakerse, den troost [D] der bedructe; onse toe-vlucht in alle [E] bekoringen, de haven van die [F] schip-brake lijden, ende eene bijstant in alle tegen-heydt, aen alle die in haer betrouvven. Maer gelijck den H. Bernardus seght, op dat ghy soudt mogen vervverven de hulpe van hare ghebeden, soo en verlaet niet d'exempelen diese u achter-ghelaten heeft in hare heylige conversatie, ende laet ons verlanghen, (ghelijck den H. Bonaventura seght) tot haer in alle onse vvercken, ende sy sal ons openen het palleys der ghelucksaligher.

S. Ignatius.

H. Bern.

H. Bonav.

HET

A
F
E
D
B
B
B
XXXII
32

Het XVII. Capittel.

Meditatie van de na-volghinghe van de H. Maghedt.

V*Oor-stellinghe der plaetse.* Aenschout de H. Maghedt in't midden van het hemelsch paradys / omringhelt met eene ontallijcke menichte der Enghelen/ ende Heylighen Godts.

Het 2. *voor-bereydtsel.* Bidt haer datse u wil verkrijghen eene sonderlinghe affectie tot haer.

Het 1. deel. Bemerckt hoe dat de H. Maghedt tot haer selven ghemoet is geweest ; ende hoe datse nu eerst geschapen zijnde/ siende den af-grondt van de Goddelijcke goetheydt t'haerwaerts/haer selven als eenen niet / ende den af-gront van alle miserien ende allenden veracht heeft : want al was't datse met vollen verstande kende datse met soo veelderhande gaven verciert was/sy sach nochtans klaerlijck wie dat dese toe-behoorden/te weten Godt almachtich / ende datter niet en was dat men haer schuldich was/maer datse had konnẽ vallen in alle sorten van allende/ gelijck d'andere menschen/ eñ datse over-sulcx geene oorsaeck en hadde van haer selven te verheffen/maer datse aen Godt boven al/ seer verbonden was/ende niet machtich en was om het selve te betalen. Ende al-dus opgetrockẽ zijnde in den Heere/ begon se van als-doen te singhen : Mijn siele maeckt groot den Heere ; ende dat soo veel te meer/ hoe datse haer selven meer vernederde. Ondersoeckt oock uwen niet/ende uwen oorspronck/ ende aenschout den af-grondt van de Goddelijcke goedtheydt t'uwaerts. Ten tweeden/ hoe datse nu geboren zijnde / haer droech ghelijck andere kinderen/al was't dat hare deught van alle kanten uytblinckte. Bemerct hoe dat dese alder-salichste siele haer tot Godt/tot hare ouders / eñ tot alle andere menschen droech/met wat een ghevoelen datse van als-doen alle hemelsche saken was aenschouwẽde. Bemerckt ten derden/hoe datse drij jaren out zijnde / op-gheklommen is naer den tempel / ende hoe datse haer al-daer ghedraghen heeft tot hare over-

Kennisse haers selfs/ ende ootmoedicheydt.

Luc. 1.

sten/ende tot haers ghelijcks: sy diende al-tijdt een ander/tot alle dingen-was sy gereedt met een oot-moedich ende seeghbaer gelaet/soo dat alle de gene die haer aen saghen/ghedwongen waren om d'oot-moedicheydt ende de suyverheydt te beherten. Ten vierden/als sy nu wiste datse houbaer was/ op-ghetrocken wesende in haer ghebedt/soo wenschte sy/ waer 't by al-dien datse der wet soude moeten onderworpen wesen/ datse toch sonder haren maeghdom te hinderen/ eenẽ ootmoedigen eñ verworpen bruydegom soude moghen hebben / den welcken sy soude mogen dienen: ghelijckse oock met der daedt ghedaen heeft/in alles gehoorsaem zijnde : ende op datse haer selven niet en soude vereeren/ soo heeftse de verholentheden van de mensch-wordinghe van den Sone Godts versweghen : maer als Godt het selve aen de H. Elizabeth veropenbaert hadde/ soo heeft sy 't al aen Godt almachtich beginnen toe te schrijven/eñ hem groot te maken. Wt de selve oodt-moedicheydt in't hanteren met d'andere/gaf sy een ander altijt d'eerlijckste plaetse ; sy voor-quam een-iegelijck met eere eñ ghedienstichept/ ghelijck't geschiet is als sy de H. Elizabeth besocht heeft: sy onderhiel oock gheern de wetten die de sondaers onder-worpen waren/gelijck van de suyveringhe. Eñ door dien datse met haren Sone wasdom nam in ouderdom ende gratie voor Godt ende de menschẽ/ soo heeftse oock na sijn gheboorte meerder ootmoedicheydt ende armoede te Bethleem/ te Nazareth/ ende in Egypten onderhouden: sy was gheern de Koningen / eñ alle andere die onder hen waren onder- worpen / noch en wenschte niet te sitten noch aen de rechte/noch aen de slincke hant: maer na datse door dispensatie van haren Sone had konnen het ampt der Apostelen ende Priesteren bedienen/heeft sy liever in oodtmoedicheydt gehadt te dienen/dan door privilegie verheven te zijn. Ten laetsten/ soo heeftse in de doodt onses Heeren ghestaen neffens het cruys/ op datse deelachtich soude moghen wesen van 't spijt ende verwijt dat hem aen-ghedaen wert/eñ om de pijnen ende smertẽ van haren Sone dieper in haer herte te drucken. Eñ als sy na de hemelvaert ons Heeren met d'Apostelen den H. Geest

Hare presentatie.

Hare gehoorsaemheydt.

Hare suyverheydt.

Luc. 1.

Haren voortganck.

was

was verwachtende / soo heeft hy haer oodtmoedelyck op de leechste plaetse ghestelt / ende sy heeft naemaels met d'arme weduwen in alle oodtmoedicheydt haer leven over-ghebracht. Over-loopt nu den dach met haer / ende bemerckt alle hare wercken / by exempel / hoe datse haer ghedraghen heeft in't ghebedt / in hare kamer / door het huys / wandelende / met iemandt sprekende / etende / slapende / etc. Wt dese deughdt spruyt eene seer suyvere meyninghe / ende besiet eens hoe onvol-maeckt dat dickwyls uwe wercké zyn / by gebreck van dese deughdt. Sy en was niet ghehecht metter herten aen eenige creature / maer weder-stondt der sinnelyckheydt in alles / ende bekent dat dit het beletsel alleen is van de liefde Godts in u.

Het 2. deel. Bemerckt ten eersten / hoe dat de H. Maghet alle menschen toe-gedaen was / te weten uyter herten eensdeels om de gelyckenisse der nature / eensdeels om datse het beelt Godts eñ van haren Sone droeghen / eñ dat sy waren syn erf-genamen ghekocht door syn dierbaer bloedt. Bemerckt met wat eene affectie datse de goede menschen aenschoude / te weten / als ondersaten / vrienden ende kinderen die haer aen't cruys bevolen waren; noch daer en kan gheen moeder ghevonden worden / die hare kinderen in sulcker voeghen soude konnen beminnen / ghelyck syse beminde eñ noch bemindt: sy was haer veel geluck biedende als een alder-liefste Moeder / ende rekende haer-lieden goederen als oftse haer eyghen gheweest hadden / ende keerde haer tot Godt / die de fonteyne van alle goedt was / ende sy bedanckte hem uyter herten. Maer ghelyck de liefde sorchvuldich is / siende dat de selve konde falieren / soo badt sy Godt den Vader / ende synen gebenedyden Sone uyt gantscher herten / segghende: Onder-houdt doch / o Godt / het gene dat ghy in ons ghewrocht hebt / etc. Ten tweeden / siende eenighe quade menschen / soo heeft sy met eene pynelyckheyt des herté / nochtans met eene soetherticheyt medelyden met haer ghehadt: sy keerde alle dinghen in 't beste; sy verdroech het al verduldelyck / over-denckende dat het selve haer soude konnen ghebeuren; sy beminde se / als die het beeldt Godts voerden; sy

De liefde tot synen naesté.

Hoe datse de goede toe-gedaen was.

Hoe datse haer droech tot quade.

Hare verduldicheydt.

sachse aen/ als de ghene die wandelde op den kante des af-grondts van der hellen / ghebonden met de banden der sonden/ende omringhelt met de duyvelen der hellen / ende sy dede haer beste om haer-lieden moedt te gheven/ datse haer sterck souden houden ende niet vallen; ende gheheert zijnde met eenẽ brandenden yver tot Godt / wenschte sy met den H. Paulus verworpen te wesen; ende met Moyses uyt-ghevaeght te wesen uyt den boeck des levens/ op dat de sondaren souden moghen in 't leven blijven/ segghende: Over my kome/ o mynen Sone/ dese vermaledydinghe/ weest doch ghenadich / weest ghenadich. Daer naer als sy konde / socht sy eenen anderen te trecken / ende profijtelyck te zijn met haer lieffelijc gelaet ende soete sprake: al-soo heeft se Magdalenam ontfanghen / ende Petrum naer dat hy ghevallen was/ etc. Ten derden / als sy eenigen armen mensch sach / dien beminde sy op eene sonderlinghe maniere/ als aen haren Sone ghelyck wesende: ghelyck de Koninghen plachten de kinderen van Koninckltjcken stam ghebozen meer te beminnen: met dese arme verkeerde sy liever/ volgende hier in haren Sone/ die de herders/ visschers ende armẽ riep/ ende verkondichde het woort Godts: met de ryche ende machtighe had sy groot medelyden/ over-legghende dese woorden: Wee u-lieden/ ghy die ryck zijt; ende hoe swaer is't den rycken te komen in't rijcke van mynen Sone! Sy was hare overste oock sonderlingh toe-ghedaen / ende oversulcks bewees sy haer-lieden eene besondere eerbiedinge; sy was met eene groote liefde ende blydschap / oock tot den minsten winck onderdanich/ ghelyck sy ten eersten te kennen ghegheven heeft in de overste van den tempel / ende na-der-handt aen Joseph: sy en dede niet-met-allen sonder hen-lieden goedt-duncken / soo veel als 't moghelijck was/ maer sy gaf haer selven teenemael over in den wille van Godt al-machtich/ desen omhelsde sy uyt gantscher herten / met een groot betrouwen in Godt; ghelijckse klaerlijck bewesen heeft in de menschwordinghe / ende als sy heeft moeten vlieden in Egypten / ende van daer weder-om heeft moeten keeren/ etc.

Haren yver tot de sielen.

Hoe datse de armen toe-gedaen was.

Hoe datse haer droegh tot hare overste.

Het

Het 3. deel. Tot alle gheschapen dinghen was sy soo ghemoedt/ dat se niet en begheerde te vlieden oft te wenschen/ dan voor soo veel als Godt sulcx begeerde/ ende dat puerlijck streckte tot synder eeren; hier om was sy altydt in alle ghevallen vry ende gherust van herten: want sy en schreef niet-met-allen der creaturen toe/ maer alleen der Goddelycker voorsichtichheydt/ waer aen sy haer selven t'eenemael over-gaf/ met een gherust ende onberoerlijck herte/ wesende verheven boven alle menschelycke veranderinghen; 't zy datter armoede in syn gheboorte te lyden was/ ballinghschap/ oft vervolghinghe. Ten tweeden/ bemerckt wat eene groote versterving he der uytwendigher sinnen dat hier uyt spruyte/ hoe datse schoude allen het gene dat dese konde vermaken. Sietse hier wandelen/ spreken/ wercken/ bidden; ende bemerckt de seeghbaerheydt haerder ooghen/ haer stil-swijgen/ oft hare korte/ minnelijcke ende vredsame sprake. Want sy socht eene sake/ ende in eene sake vont sy het al. Och hoe salich is de siele/ die de Koninghinne des hemels hier in soeckt naer te volgen! Ten laetsten/ hier uyt quam voorts eene alder-suyverste liefde tot Godt/ waer door sy buyten-sluytende alle ydele verbeeldingen tot aller tyden/ vloogh sonder eenich belet naer den hemel/ anders niet begheerende dan den wille Godts/ eñ in haer selven vergaderende de krachten haerder siele/ soo was sy altijdt inwendelijck vereenicht/ ende in Godt ghehecht; sy en beminde niet dan Godt/ gelijck als oft Godt/ ende sy alleen in de gheheele wereldt ghewееst hadden; soo t'huys als buyten/ was sy altydt met Godt bekommert/ ende sy sach ghedierichlijck ghelijck de Enghelen doen/ het aensicht van Godt al-machtich/ haer herte altydts op-ghetrocken hebbende (het welck alle Leeraers seggen te wesen een kort begrijp van de volmaecktheydt.) Bemerckt oock wat begherten der liefden datse in de kindtsche jaren ons Salich-makers verweckt heeft/ in Bethleem/ in Egypten/ in Nazareth/ hoe datse hem om-helst/ ghekust/ eñ allen lieffelijcken dienst bewesen heeft. Ten derden/ bemerckt de Majesteyt ende verheventheydt van de H. Moeder Godts MARIA, ende om dit beter te doē

Hoe datse de gheschapen dinghen toe-gedaen was.

Hare versterv inghe.

Hare liefde tot Godt.

soo versiert eenen mensch den welcken naer het lichaem den alder-schoonsten ende den alder-volmaecktstē is/ dat hem naer de siele ende hare krachten oock niet en ghebreeckt/ ende dat hy in deughden verre te boven gaet alle d'andere Heylighen t'samen: by exempel/ in d'ootmoedicheydt den heylighen Franciscus/ in liefde den H. Paulus; ende dat hy met soo grootē gratie begaeft soude wesen/ dat hy hier door gheheelijck in Godt verandert soude worden/ ende eene schoonheydt soude hebben/ die alle de Enghelen ende Heyligen te boven gaet; hoe grootelijcks soudt ghy desen achten? Waer't by aldien dat Godt al-machtich hier en-boven hem met alderley eeren soude willen vercieren/ ende gantsch bekommert wesen om hem aldus te begaven/ ende aen den selven alle dingen soude willen onder-worpen/ hoe groot ēn verheven soude desen wesen? Als ghy dit al overdacht sult hebben/ soo weet dat ghy qualijck begonst hebt te begrijpen/ ende te letten op den afgrondt van alle gratien/ ende zee van alle schoonheydt/ ende op den thresoor van alderley gaven/ te weten/ de H. Moeder Godts Maria, welcken tytel van Moeder Godts/ alle andere tytelen verre te boven gaet: dus weet dat het Gode veel aenghenamer is/ dat ghy dese eert/ dan alle de Enghelen ende Heyligen t'samen; ende dat dese alleen Gode aen-ghenamer is (want sy is de Moeder Godts) dan alle de andere t'samen/ gelijck de mane boven alle d'andere sterrē blinckt. Hierom draeght u-selven haer op: want is't dat Godt seght/ dat het ghene't welck aen synen alder-minsten gedaen wordt/ hem ghedaen wordt/ hoe veel te meer dat aen syne alder-heylichste Moeder bewesen wordt.

De weerdicheydt van de H. moeder Maria.

Hare weldaden over de wereldt.

Bemerckt wat wel-daden dat ghy van de H. Maghedt ontfanghen hebt/ ende al de ghene die u aengaen/ ende siet datter by na niet een hoecxken in de wereldt ghevonden en wordt/ al-waer sy in mirakelen niet uyt en schynt. Over-leght wat de Heylighen van haer verkreghen hebben/ ende hoe datse haer toe-gedaen hebben gheweest/ soo dat men met recht mach seggen/ dat het een seker teecken is van onse verkiesinghe ofte Predestinatie haer sonderlingh toe-ghedaen te wesen. Bemerckt ten laetsten/

hoe

hoe dat den H. Gheest de H. Kercke in-ghegheven heeft den dienst van Maria die meerder is / dan die men d'ander Heylighen bewijst/ghelijck het blijckt Ten eersten/in den Salve Regina: Ten tweeden/in de Kercken / Feest - daghen / Broederschappen ende heylige Ordenen/ tot haerder eeren op-gherecht/in allen dienst/ Missen/Ghetijden/Psalters/Roosen-kranskens / in het luyen van de klocken drijmael daeghs/etc. Haere bijsonderen dienst in de heylige Kercke.

Ghebedt tot de H.Maghedt.

O Maria *Koninghinne van hemel ende van aerde, ghy zijt de hope van die in u betrouwen, ende de toe-vlucht van alle allendige; en keert u niet af van my allendich mensch, (o moeder der bermherticheydt) van my, die betrouwe door uwe bermherticheydt uyt het ghetal der katijvighe ghestelt te worden onder uwe kinderen. VVant tot u als tot eene middelaresse, ende de arcke des Heeren, keeren hare ooghen alle de gene die daer woonē in dē hemel ende onder d'aerde, de gene die voor ons zijn ghegaen, wy die nu noch leven, de ghene die ons volgen, ende al de ghene die oyt sullen gheboren worden. In u verblijden haer de Enghelen, de rechtveerdighe vinden glorie, ende de sondaren vergheveniſſe in der eeuwicheydt. V aen-sien met recht alle de creaturen, want door u, ende in u, ende uyt u, heeft de goedertieren handt van den alder-mogensten, het ghene dat hy gheschapen hadde, her-schapen. Ick aldus betrouwende, o Moeder, goedertierenste Moeder, kome als tot mijne eenighe toe-vlucht: aen-hoort toch de gebeden van uwen dienaer: aen-siet mijnen noodt, ende stiert mijne voeten in de paden uwer ghebοden. Van der eeuwicheydt zijt ghy gheschickt, ende eer de aerde gheschapen vvierdt, op dat hy u tot sijne ooghen soude op-heffen, die door de sonde ende andere allenden verdruckt lach, beschuldicht van de sonde, onseker van sijne salicheydt, ende van een-ieghelijck verlaten; op dat in u, ende door u, den misdadighen vergheveniſſe soude vinden, den bedroefsden troost, den verlaten sijnen toe-vlucht, den onvvijsen vvijsheyt, den sondaer* Bernard. Prov. 8.

recht-

rechtveerdicheydt, den rechtveerdighen volherdicheydt. Ghy zijt in der Waerheydt de stadt der toe-vluchte, de havene der ghener die schip-brake lyden, ende troost van alle de ghene die in u haer betrouWen stellen. Ghy zijt de sterre der zee, Wiens strale de gheheele Wereldt verlicht, Wiens licht blinckt boven in den hemel, ende daelt tot in de helle toe, door-lichtende oock de Wereldt, ende ontstekende meer de herten dan de lichamen, onder-houdt de deughden, ende brenght te niet de sonden. Ghy zijt voorWaer de alder-schoonste sterre van dese groote zee, verheven, blinckende door verdiensten, verlichtende door exempelen. O mijne siele, de Welcke Weet dat ghy in den vloedt van dese Wereldt, meer herWaerts ende derWaerts van de golven ende baren ghedreven Wordt, dan dat ghy op der aerden Wandelt, en keert tot gheender tijden uWe ooghen van het klaer-blinckende ghesterte des hemels, Welck is de heylighe maghedt MARIA, *'t en zy dat ghy Wilt loopen in uWe bederveniſſe. 'T zy dat ghy op-gheheven Wordt van de Winden der bekoringhen, 't zy dat u gemoeten de steen-rotsen van tribulatien, aen-siet dese sterre, aen-roept* MARIA. *Is't sake dat ghy ghedreven Wordt van de baren der hooveerdicheydt, van de golven van eer-giericheydt, achter-klap, nijdicheydt, af-jonsticheydt; aenschout dese sterre, aen-roept* MARIA. *Is't sake dat de gramschap, giericheyt, oft de bekoringe des vleeschs, het schipken uWer herten beroert hebben, Worpt uWe oogen op* MARIA. *Is t dat ghy verslagen zijnde door de grootheydt uWer sonden, beschaemt door de vuylheydt uWer ghemoet ende conscientie, vervaert door de grouWelijckheydt van het oordeel, beghint ghelijck te sincken in den afgrondt van de mistroosticheydt ende kleynmoedicheydt, denckt op* MARIA. *In alle perijckelen, in alle benautheyt, in alle twijffelachticheyt, denckt op* MARIA, *aen-roept* MARIA. *Datse niemermeer uyt uvven mondt en zy, noyt uyt u herte, ende op dat ghy door hare ghebeden mooght gheholpen vvorden, en vergeet niet het exempel dat sy u ghegheven heeft in hare heylighe conversatie. Haer volgende en doolt ghy niet: haer aen-roepende en mistrout ghy niet. Als ghy van haer ghehouden vvort, en sult*

Bernard. hom. 2 super missus,

ghy

ghy niet vallen; als ghy van haer beschermt Wordt, en hebt ghy niet te vreesen; van haer gheleydt zijnde, en sal het u niet verdrieten; als sy u ghenadich is, soo sult ghy voordt-gheraken; dus Wordt ghy gheWaer in u selven, hoe dat met recht haren naem is MARIA, *dat is, sterre der zee. In der Waerheydt ghy zijt, o H. Maghedt, d'alder-schoonste op-klimmende morghen-sterre, voor-bode van de toe-komēde Sonne onsen Salich-maker, voor-bode onser salicheydt. O salich ghesterte, der gener die daer sitten in de schaduWe van de doodt! Ghy zijt onse VrouWe, Want dat beteeckent uWen naem, ende Wy zijn uWe dienaren; ghy zijt de Koninghinne, vvy uvve ondersaten; ghy zijt de hope van de gheheele aerde, ghy zijt d'eere van onsen volcke, ghy zijt de glorie van Ierusalem. Veel dochteren hebben rijckdommen vergadert, maer ghy hebtse al te boven ghegaen. Ghy hebt alleen, als een tvveede Esther Assuerum, Godt den hemelschen Vader versoent, ende hebt gratie ghevonden in sijne ooghen. Ghy alleen de Waerachtige Iudith zijnde, hebt Holofernem den duyvel van der hellen overWonnen. VVeest ghedachtich, o Moeder, dat ghy om onsen't vville, ende uyt ons verheven zijt ghevveest: ghy zijt onse suster, onse Moeder, gheheel schoon zijt ghy mijne vriendinne, ende gheen smette en is in u, op dat als ghy gratie sult gevonden hebben by Godt, vvy oock, desgelijckx bermhertichheydt souden moghen vervverven door u, die onse moeder zijt, by den Vader der bermherticheydt, ende den Godt van alle vertroostinghe uWen Sone, onsen Verlosser. Hoe soudt ghy ons konnen vergheten, die uWe huys-ghenooten, ende van den huyse uWes Vaders zijn? Want den Koninck heeft u geleydt in sijnen Wijn-kelder, ende heeft de liefde in u Wel gheschickt, op dat, hoe dat ghy te meer verheven zijt boven de hemelen, ghy oock soo veel te meer soudt laten uyt-schijnen de stralen uWer bermherticheyt op der aerden. VVant ghy zijt de Moeder der schoonder liefden, ende der vreesen, ende der kennissen, ende der heyligher hopen: in u is alle gratie des levens ende der deughdt. Met recht heb ick dan mijn ooghen tot u op-geheven, die daer Woont in de hemelen, ende schickt alle dingen op der aerden. Ghy kont*

Maria sterre der zee.

Maria beteecken onse Vrouwe.

Prov. 3.

Esther 2.

Cant. 4.

Eccli. 24.

my

my helpen is't dat het u alsoo belieft: het is u al ghegheven van uwen sone, soo dat met recht aldus ghesproken heeft eenen uwen dienaer: aen uwen mondt hanght den troost der allendighen, de verloßinghe der ghevangenen, het vrij-laten der verdoemde, ende ten laetsten de salicheydt van alle. Ick sie dan dieper in met wat eenen yver van devotie hy heeft begheert dat wy u souden eeren, die de schoonheydt van de gheheele wereldt heeft willen stellen in u, o MARIA, *op dat wy souden bekennẽ, dat is't datter eenighe gratie, eenighe hope van salicheydt in ons is, dat het selve vã u is uyt-vloeyende. Laet ons dan, o mijne siele, uyt het binnenste onser herten, ende met alle onse begeerten, alle eere bewijsen aen* MARIA; *want soodanich is den wille van den ghenen die ons alle dinghen heeft begheeren te gheven door* MARIA, *desen segh ick is sijnen wille, maer tot onser bate. VVant dese moeder door hare goedertierenheydt, voor-siende in alles aen ons allendighe menschen, versoet onse bekoringhen, verweckt ons gheloove, versterckt onse hope, verdrijft ons mistrouwen, verkloeckt onse kleynmoedicheydt. Dese Maghedt is den ghebaenden wech, waer door onsen Salich-maker tot ons ghekomen is, voordts-komende uyt haer gebenedijdt lichaem, als eenen bruydegom uyt sijn slaep-kamer. Dus gevonden hebbende den wech, o mijn siele, laet ons beneerstighen, om door den selven tot hem op te klimmen, den welcken door haer tot ons nederghedaelt is; laet ons door haer in sijn gratie gheraken, die door haer in onse allenden ghekomen is. Laet ons gratie soecken, ende dat door* MARIA; *want die soeckt die sal vinden, ende en kan niet bedroghen vvorden. VVilt ghy eene voor-sprake hebben by Christum, o mijn siele? neemt uvve toe-vlucht tot* MARIA: *den Sone en sal voor-vvaer niet vvejgeren sijne Moeder te verhooren. Voordts al het ghene dat ghy vvilt op-dragen, vveest indachtich het selve aen* MARIA *te bevelen, is't dat ghy niet en begheert verstooten te vvesen. Sy is de leer der sondaren, dit is, o Moeder, mijn alder-meest betrouvven; dit is alle oorsake van mijne hope. Dat hy stil-svvijghe van uvve bermherticheyt ende ghenade, o gheluksalighe Maghedt, die ghevonden heeft, dat hy*

Bernard. hom. 4. super missus.

Bernard. serm. de nat. Virg.

Bern. serm. de Advent.

Maria is dẽ wech die tot Christũ leyt.

in noodt zijnde, van u niet gheholpen en is ghevveest. Het en is van den beghinne des vvereldts niet ghehoordt ghevveest, dat iemandt die sijne toe-vlucht tot uvve hulpe ghenomen ende u aen-beden heeft, van u verlaten is ghevveest. En verlaet my oock niet, o gebenedijde Maghedt, ende vvilt de selve gratie, die ghy in de ooghen van Godt al-machtich ghevonden hebt, aen de gheheele vvereldt veropenbaren, t'samen oock verlossinghe aen den misdadighen, ghenesinghe aen den krancken, sterckte ende vromicheydt aen den kleyn-hertighen, troost aen den bedruckten, hulpe ende bystandt aen den genen die in perijckel ghestelt zijn, Amen. Bernard. de Assump. B.V. serm 4

Practijcken om de heylighe Maghedt te dienen.

D'Eerste/ by getal hebben de wel-daden die wy door haer ontfangen hebben/ ende hier door onderhoudē in onse herten het vier van hare liefde/ eñ op hare feest-dagen eene sonderlinghe ghedachtenisse hier af houden/ ende eenighe bekentenisse van danckbaerheydt toonen. Ghedachtenisse vā hare wel-daden.

De tweede/ uyt d'affectie/ danckbaerheydt eñ liefde/ sijnen naem doen schrijvē in eenige Broederschap/ ende hare wetten onder-houden/ eñ eenighe verwilligen tot haren besonderen dienst, maer besonderlijck besorghen het op-rechten van hare Broederschappen/ oft haren voort ganck vereerstigen. Het is voorwaer eene droevighe ende beklaghelijcke sake te sien/ dat men hem laet voor-staen dat men veer eert is/ eenichsins ghereкent te moghen worden van de huys-ghenooten van eenighen Prince/ oft onder het ghetal der Schutters ende Schermers/etc. ende dat men iemandt qualijck daer toe kan brengen/ dat men hem stelle in het Broederschap oft de Sodaliteyt van onse lieve Vrouwe/ dat men hem laet voor-staen eenighe moeyelijckheydt te wesen daer geen en is/ende al waer't datter eenighe ware/dese nochtans te vlieden/ is een teecken dat wy luttel affectie hebben tot d'alder sekerste hulpe onser salicheydt. Broederschap van onse lieve Vrouwe.

De derde/dick-wijls d'Engelsche groetenisse te lesen; de H. Margareta van Hongherien/ vallende op hare knien/ las voor elck beeldt van onse L. Vrouwe datse vondt een Ave Maria: de H. Catharina van Senen/ noch een De Enghelsche groetenisse.

een kleyn kint wesende / dede het selve op elcken trappe in't besonder / ende sy boodt haer veel gheluckx datse de moeder Godts geworden was / in welck privilegie alle d'andere begrepen zijn. Hier om was't dat den H. Odilo hem seer nederwaerts buyghde in den lof-sanck Te Deũ, als dit veerskel upt-ghesproken wierdt / Tu ad liberandum suscepturus hominem non horruisti Virginis uterum; ende iemandt soude dit konnen na-volghen / heymelijcken de aerde kussende. Ende al is t datmen dese Engelsche groetenisse tot verscheyden eynden kan ghebruycken / nochtans aen-ghesien dat de H. Maghedt ende Moeder Godts Maria, alleen alle ketteryen geplettert heeft in de gheheele wereldt / soo is't gheraden de selve dick-wijls te stieren / om dese upt te roepen / ende tot beschermingh e van de H. Kercke.

Tot hare eere onse wercken beghinnen. Ten vierden / niet-met-allen beghinnen 't en zy dat wy haer / ende door haer / de eerstelinghen Gode op-ghedraghen hebben.

Devotie tot haer als de klocke klept. Ten vijfden / 's morghens / 's avondts / ende 's middaechs als men de klocke klept / de selve Maghedt hem voor ooghen stellen / hare benedictie ende seghen vereysschen: want dien sy gebenedijdt / sal gebenedijdt wesen: ende haer als-dan weder om tot eene patronersse ende voor-sprakersse verkiesen / door het Ghebedt / Heylighe Maria, etc. ende sijne beloften voor haer vernieuwen / is't dat men met de selve aen Godt verbonden is.

Alle daghen eenighe Ghebede tot haer spreken. Ten sesten / alle daghen drij dinghen tot haerder eeren doen. Ten eersten eenighe Ghebeden tot haerder eeren lesen / by exempel / de vijf Psalmen / de welcke beginnen van de selve letteren die haren naem maken / oft den Psaulter van den H. Bonaventura / oft de Ghetijden van onse L. Vrouwe: haer groeten in't in-gaen ende het upt-gaen van de kamer / oft van den huyse / oft wel als wy eenich van hare beelden ontmoeten: hare Litanien lesen voor eene salige doodt; den Magnificat, om haer alle gheluck te bieden van hare over-treffelijcke glorie ende weerdicheyt. Den Paus Paulus den Vijfden heeft ghegheven hondert dagen af-laets / alle den ghenen die een Ave Maria sullen lesen als sy de klock hooren slaen. Ten

Eenige versterfinghe doen. tweeden eenige versterfinghe doen / 't zy lichamelijcke / 't zy geestelijcke / op dat wy souden mogen na-volgen het exempel 't welck de H. Maghedt ons ghegeven heeft in

hare

hare heylighe conversatie/besonderlijck oock uyt roepen alle leelijcke ende oneerlijcke beeldē/ende Godtvruchtighe in de plaetse stellen. By na alle Godtvruchtige persoonen zijn ghewoon saterdaechs te vasten/ja in sommighe landen ghebruycken dit alle menschen. Ten derden/ te doen eenige lichamelijcke oft gheestelijcke aelmoesse; eenige dochters ten houwelijck bestedē/oft te helpen die haer willen begheven tot het kloosterlijck leven/is voor waer al prijsens weerdich / ghelijck oock is dickwijls te spreken van hare mirakelen/ende hoe dat men dese heylighe Maghedt soude konnen dienen/ ende oock openbaerlijck ghebruycken ende lesen het Roosen kransken/ het welck een breeder handelinghe vereyscht/eñ ick hier om kort te wesen voor-by gae/tot dat het den Heere anders sal voor-sien.

Eenighe lichamelijcke of gheestelijcke aelmoesse doē.

Ten sevensten/ick sal nochtans een woordekē hier by voeghen aen-gaende het lesen van het Roosen-hoepken/ te weten/dat hier in/gelijck in alle andere gebedē/eenighe bereydinge van noode is: Dus vernieut ten eersten/ de ghedachtenisse van Godts teghenwoordicheydt: Ten tweeden / over-leght eenich misterie eenen korten tijdt. Ten eersten als ghy den Credo oft het geloove leest/verweckt in u een levēdich geloove/daer na in de dry eerste groetenissen/hope/over-geven/ende liefde: In den Pater noster, ghelijck sommige doen/kondt ghy oock uwe meyninghe vernieuwen/oft wel groeten de wonden van onsen Salich-maker; ende leest daer na d'Engelsche Groetenisse/als oft de heylige Moeder al-daer teghen woordich waer. Ghy kont oock dit doen met verscheyden Chooren der Heyligen by exempel/ In het eerste thienken/met de Engelen: in het tweede/ met de Patriarchen; in het derde/met de Apostelen; in het vierde/ met de Martelaren; in het vijfde/met de Belijders; in't seste/met de Maeghdē. Daer zijnder sommige die in elck misterie/door haer/ als door eene alder beste Moeder / begheeren eenighe deughdt ende leenen ghelijck de selve van haer: ende als sy segghen: Weest ghegroet, voeghen sy daer met der herten by/alder-oodtmoedichste. De misteren worden ghemeynelijck dese navolghende ghegheven:

Gheruyck vā 't Roosenhoepken/ende in wat maneren.

De blijde.

1. De boodtschap van de mensch wordinge onses Heerē.
2. De besoeckinghe van de H. Elizabeth.

Misterien dienende tot het Roosenhoepken.

3. De gheboorte onses Heeren.
4. Het op-draghen onses Heeren in den tempel.
5. De vindinge van het kindeken IESVS in den tempel.

De droeve.

1. Het ghebedt ende het vanghen Christi in 't hofken.
2. De gheesselinghe.
3. De krooninghe.
4. Het draghen sijns cruys.
5. Het cruyssen ende de doodt onses Salich-makers.

De glorieuse.

1. De verrijsenisse onses Heeren.
2. Sijn hemel vaert.
3. De seyndinghe van den H. Gheest.
4. Het op-klimmen van de H. Moeder tot den hemel.
5. De kroninghe van de H. Moeder.

HET XVIII. CAPITTEL.

Daghelijcksche offeninghe oft Bedeylinghe der wercken, van den gheheelen dach.

Waer in onse volmaectheyt ghelegen is.

AEngesien dat de heylicheyt ende volmacktheyt daer in ghelegen is/ dat alle onse ghedachten/ woorden/ende wercken/ in ghewichte/ ghetal/ende mate ghedaen worden in de teghen-woordicheydt Godts/ heylichlijck/ en volmaecktelijck/ soo moetmen dit voor al beneersrige ende moete onsen Heere in alles naer-volghen. Want ghelijckerwijs dat hy alle sijne wercken op het alder-volmaeckste gedaen heeft/ soo moeten wy desghelijcks alle onse wercken soo volmaecktelijck volbrenghen als't ons moghelijck is/ uyt de kracht van Christus onsen Salich-maker/ ende met al de begeerte van de triumpherende/ ende strijdende kercke/ ende onder den naem van onsen Schepper/ als oft onse gheheele salicheyt/ ende alle de eere Godts/ ende het profijt van de gansche werelt aen een werck alleen waer hangende/ als oft wy tot dat werck niemermeer weder om en souden keeren/ noch eenich ander werc daer na souden volbrenghen. Niet dat wy tot ieder werck/ soo veel bemerckinghen te werck moeten stellen/ maer een iegelijck moet sy selve hier in eene sekere mate stellen

In welcker voeghen wy onse wercken moeten doen.

naer

maer het ingheven van den H. Gheest. Hierom/laet u voor-staen/dat het gene/dat ghy hier sult vinden by maniere van exempel oft toon-beeldt alleen ghestelt is. Maer ick waerschouwe u/van twee dingen. Ten eersten / dat op dat eenich werck oprechtelijck goedt zy dat het selve door geenen omstant bedorven en mach worden / maer dat het suyverlijck ter eeren Godts ghedaen moet worden; maer op dat het beter soude moghen worden dat het ghelijck in de teghen-woordicheydt van Godt almachtich gedaen ende hem op-gedragē kan worden/ daer-en-boven vereenicht met de wercken van onsen Salich-maker / ende van de Heylighen in 't-ghemeyn / oft in 't besonder / ende daghelijcks met meerder affectien kan ghedaen worden. Van de teghen-woordicheyt Godts / hebben alle Heylighe mannen dit ghevoelē; dat dese gelijck de siele is/van alle onse wercken / de fonteyne/ende een kortste begrijp van alle Godt-vruchticheydt/sonder welcke teghen-woordicheydt den goeden mensch seer haest / oft in een beeste / oft in eenen duyvel verandert wordt. Ten tweeden/soo moet men dit wel gaede slaen/dat men sy selven niet al te seer en bekommere/ ende door de menichte der ghedachten syn hooft en ontstelle/ende dat men gelijck het als dan placht te ghebeuren/ synen voortganck niet grootelijcks en belette.

Wat datter van noode is tot een goedt werck.

Middel om onse wercken te verbeterē.

De teghen-woordicheyt Godts is de siele onser wercken.

Men moet hem wachten van te veel t'aenveerdan.

Ghebedt, waer door onse wercken tot Godt ghestiert, ende met de wercken onses Salich-makers vereenicht konnen worden, het selve dient oock om sy selven te beschamen, ende inde tegenwoordicheydt Godts te oeffenen.

O Alle mijn goedt, mijnen Godt, mijne kracht, ick asschen ende stof der aerden; offere u dit vverck N. die alomme teghenvvoordich zijt, tot uvver glorie, in de vereeninghe van de verdiensten onses Salich-makers, Christi Iesu, *vvant uyt u, ende in u ende om uvven t'vville zijn alle dinghen.*

Dit Ghebedeken besluyt het mistrouwen sijns selfs/ de oodtmoedicheydt/ de op-draghinghe sijns selfs/ de suyvere meyninghe/ het bemercken van de tegenwoordicheydt Godts in alle dinghen/aenghesien dat wy hier door belijden/ dat uyt hem/ ende in hem/ alle dinghen voorts-komen/ ende zijn; jae selve dit laetste deel is een seer profijtelijck Schiet-ghebedeken/waer door alle onse wercken Gode toe gheeyghent/ ende in sijne teghenwoordicheydt ghedaen konnen worden/ ende is oversulcks ghenoechsaem.

Bedeylinghe van den gheheelen dach.

Hoe men des morgens den dach sal beginnen in het op-staen.

TEn eersten/ 's morghens/ als ghy wacker gheworden zijt/laet u voorstaen/dat ghy den hemel open siet/ende gheeyscht hebbende oodtmoedelijck van de H. Drijvuldicheyt/ende van onsen Salichmaker de heylige benedictie/seght aldus: Ghebenedijdt zy de Heylighe Drij-vuldicheydt, ende de on-verscheydelijcke eenicheydt, vvy sullen haer ghebenedijden, vvant sy heeft met ons bermhertelijck ghedaen: ende seghent u met het teecken des H. Cruys. Daer naer aenbidt Godt/met geloof/hope/ende de alder-meeste liefde/ die u moghelijck is/als allen u goedt: kust de ghebenedijde wonden van uwen Salich-maker/ ende neemt voor u hem te dienen/ ende niet uwe vijanden.

Verscheyden bemerckingē voor den morghen-stondt.

Bemerckt voorts ten eersten/ allen het gene dat Godt gheschapen heeft/ ende bedanckt Godt van de ontfanghen weldaden. Ten tweeden/ bemerckt waer toe dat ghy geschapē zijt/ waer dat ghy moet henen gaen/te wetē/om Godt almachtich te dienē/ ende hem uyt gantscher herten met alle de krachtē uwer siele aen te kleven; ende over-leght uwe ghewoonelijcke ghebreken/ ende neemt vastelijck voor u/Godt niet te vergrammen/ ende besonderlijck te schouwen het ghene/ waer teghen dat ghy u besonder examen in-ghestelt hebt. Ten derden/overdenckt wat u dien dach te doen staet/ ende wat uwen roep van u vereyscht: Is't dat ghy Religieus zijt/let op uwe beloften/ ende draeghtse Gode al op met eene aldersuyverste meyninge ende liefde. Ten vierden/

bemerckt / wat teghen-spoeden / dat u souden konnen ontmoeten van Godt / oft van den mensch / in siele / in lichaem / eere / rijckdommen; ende gheeft u-selven volkomelijck over / nu / ende in der eeuwicheydt. Aenroept hier naer de Heylighen / als oft sy tegenwoordich waren / voor al nochtans onse Lieve vrouwe / ende uwe Patroonen met den Enghel uwen Bewaerder / haer-lieden veel gheluckx biedende / ende hare bij-standt tot het verkrijghen van eenighe deughdt begheerende: voeght dan daer by het Gheloof, Onsen Vader, Weest ghegroet, de thien Gheboden, ende vernieut uwe beloften / is't dat ghy Religieus zijt / ende uwe eerste goede voornemens.

GHEBEDT.

I*Ck gheloove u, o mijnen Godt, ende allen mijn goedt; Ick stelle mijn betrouWen op u, o mijne eenighe Hope, ende beminne u uyt gantscher herten, ende neme voor my u op-rechtelijck uyt alle mijne krachten te dienen; ghy zijt al, ende alleen mijn goedt: Wat is't, dat ick buyten u begheere oft vreese, aengesien dat alle dinghen on-seker zijn; oft Waer in soude ick my konnen verblijden, oft bedroeven?* [over-loopt hier u voor-nemen, ende de teghenheden, die u souden konnen binnen den daghe ontmoeten:] *verleent my gratie, dat ick alle uWe gheschapen gaven mach ghebruycken, sonder u te mis-haghen. Siet icken begheere niet-met-allen, aen-ghesien dat my on-bekent is, vvat my nut is; maer ick love ende dancke u in alles, die het al zijt, ende dat uyt gantscher herten voor alle uvve ontfanghen vvel-daden; ende offere u mijn verstandt, mijnen vville, memorie, mijne sinnen, litmaten, ghedachten, vvoorden, vvercken, ende al dat my aengaet in de vereenighe van de verdiensten onses Salich-makers Christi Iesu tot uvve glorie alleen, ende niet mijnder vijanden. Ick neme oock in danck alle tegenheydt, als van uvve handt. Ick beghere mijne N. Oversten onder-danich te vvesen, ghelijck u-selven: eenen-ieghelijcken om uvven t'vville beminnen,*

ende met u, o mijnen Godt, o eeuwighe liefde, door liefde, ende het ghebedt ghebonden wesen. Och oft ick, ende alle menschen met my u lief hadden, ende ontsteken waren met den brandt uwer liefden, o Koninghinne der Enghelen, Moeder der bermhertigheydt, ende mijne eenighe hope. O ghy, alle Heylighe Enghelen, verwerft my eene oprechte liefde, de liefde van allen goedt onsen Godt; ende ghy Heylighen Enghel mijnen Bewaerder, verwerft my, dat Godt my teghen-woordich zy, o Heylighe Apostelen, verkrijght my het over-gheven mijns selfs; ghy Heylighe Martelaren de verduldicheydt; ghy Belijderen t versaken van allen het ghene dat sinnelijck is; ghy Maeghden suyverheydt ende reynicheydt: ende ghy mijnen Heylighen Patroon N. *dat ick mach sterven van liefde tot den ghenen, die om mijnen t'wille hem ghewveerdight heeft de doodt te sterven.*

Weest hier in dachtich den naem van den Patroon/ die u alle maenden valt/ met de deught ende de sententie.

'S avendts naer het examen oft onder-soeck der conscientie, van het welck wy de vijf pointen boven ghestelt hebben; te weten, ten eersten, danck-segghinghe: ten tweeden, om gratie bidden: ten derden, sy-selven onder-soecken: ten vierden, leedt-wesen van sijne sonden: ten vijfden, een voor-nemen van hem te beteren.

Hier naer

Over-loopt ten eersten / de pointen die ghy des daeghs daer naer sult mediteren/ is't dat ghy u hier in oeffent. Ten tweeden/ schickt 't gene/ dat u 's ander-daeghs te doen staet/ suyverende uwe meyninge: ende over-siet/ wat dat ghy doen/ seggē/ etc. wilt/ 't en zy dat ghy dit in u examen te voren ghedaen hebt/ ende let op u besonder examen. Ten derden/ kust de aerde: ten overlegghende/ dat ghy desen nacht moghelijck in stof sult veranderen: ten 2. door dien dat het woordt vleesch ghewoorden is/ geeft u selven hem t'eenemael over/ hem ootmoedelijc noodende/ dat hy morgen tot u hem gewveerdige

te

te komen. Ten derden / over-midts dat ghy door uwe sonden de alderslechtste plaetse u weerdich kēt/ verweckt leetwesen over uwe sonden: daer nae ontkleedt u/ende oeffent u in dancksegghinge/ oft in u beschaemte te verwecken/overdenckende(is't dat u dit aldus belieft/)'t lijden onses Salichmakers/ by exempel/als ghy u opperste kleet uyt-doet/ mooght ghy Godt dancken/dat hy om uwen t'wille naeckt ghestaen heeft in de geesselinge: aen het naeste kleet u-selven voor ooghen stellen het kleedt sonder naet/ twelck gheheel gheblevan is / ende begheeren de liefde: als ghy uwe schoenen ende onder-keussens uyt-treckt begheeren / dat ghy oprechtelijck soudt moghen wandelen / ende de affectien uwes herten ende liefde schicken; ende soo voorts over-dencken/ hoe dat onsen Salichmaker gestorven/ende sijn gebenedijdt lichaem van den cruyce ghedaen is ghewe eest / ende dat ghy oock eens sult moeten sterven. Daer naer stelt uwe Heylighen ontrent u bedde/ roeptse aen/ende leest u Gheloof, als oft ghy terstont soudt moeten sterven/Onsen Vader, den Weest ghegroet, Komt heylighen Gheest. Groet oock den Enghel uwen Bewaerder.

Maniere om sy-selven t'ontkleeden.

Als ghy u bedde open-slaet / denckt op het graf/ ende dat den tijdt haest komen sal / dat ghy daer sult moeten in-gheleydt worden /ende de ghelucki-ghe oft ongheluckighe eeuwicheydt sult be-erven: ende over-denckt / waer 't by-aldien / dat dit nu moeste ghjeschieden / wat dat u soude over-blijven van alle ydelheydt/ende wat ghy soudt behouden van een heylich leven. Seght daer naer: In uvve handen, o Heere, bevele ick mijnen gheest: hier by-voeghende het Ghebedeken / dienende om berouw te verwecken/ende versocht hebbende van de alderheylichste Drijvuldicheydt/de H. Maghet Maria/ende uwen Heylighen Enghel de benedictie / verweckt in u/ (als oft ghy soudt moeten van stonden-aen sterven) een vast gheloof / stercke hope ende liefde; ende is 't dat ghy eenen Religieus zijt / vernieuwt uwe beloften / ende kust de wonden van uwen Salich-maker. Hier naer / overleght iet aen-gaende de meditatie / oft eenighe ghedachten / waer

door ghy de liefde Godts in u soudt moghen ontsteken / ende de begheerte tot de H. Communie / keerende uwe ooghen / oft tot het hooch-weerdich H. Sacrament / oft tot den hemel.

GHEBEDT.

Dat hier ghe schiede als 's morghens. Ghy kont hier het ghene / dat ghy ghelesen ende ghesien hebt / by een voeghen. Datmen hier hem-selven gheheel marcke tot den toekomenden dach / ende let op de Heylige Communie.

OCh oft ick u, o mijnen Godt, ende mijn leven, morghen vol-maeckter mochte dienen, door een vierich ghebedt u mochte loven ende dancken, ende alle gheschapen dinghen versmaden, u alleen vreesen ende beminnen! vvant vvat sal ick hier uyt rapen, oft vvat hebbe ick daer uyt desen dach ghetrocken N. dan uvve goedtheydt, die alle dinghen volbrenght? Ghy zijt alleen goedt, ghy kont mijne siele alleen versaden? VVanneer sal ick u ontfanghen, ende op het alder-volmaeckste alle mijne vvercken tot uvver glorie doen N? Siet, mijn leven is kort, ende uwe liefde is sonder eynde, ende mijne voorleden sonden pramen my, o Iesu, op dat ick u soude beminnen, ende dienen. Helpt my dan door uwe smerten, door u leven, ende doodt. O alder-heylichste Maghedt, ende ghy alle Godts Heylighen, Apostolen, &c. staet my nu by, ende in de ure myns doodts. Siet ick trede ghelijck in het graf, on-seker van mijn leven ende salicheydt: och oft ick u noyt en hadde vergramt, o mijnen Godt! het is my uytter herten leedt, o mijnen Verlosser, ende ick neme vastelijck voor my gheholpen zijnde door uwe gratie, uwe gheboden ende reghelen te onderhouden, mijn Cruys gheerne te draghen, ende my te versterven, ende u, ende mijnen naesten uytter herten te beminnen. VVant Wat zijn alle verganckelijcke dinghen sonder u? ende en roepen dese dinghen niet al overluyde, dat ick u soude beminnen, aen-ghesien dat ghy alleen, allen mijn goedt zijt?

Het besonder examen.

Hier naer soudt ghy moghen het ghene / dat ghy ghelesen ende ghehoort hebt Godt-vruchtichlijck toe-voeghen / ende uwe aenstaende meditatie overlegghen.

De Me-

De meditatie van 's morghens.

TEn eersten / maeckt u ghereedt ghelijck boven ghesepdt is / ende siet wat affectien / ende bewe- ghelijckheden / dat ghy wilt verwecken / hoe dat ghy de meditatie begheert te voeghen tot uwe on- volmaecktheden / ende het besonder examen / ende om de liefde Godts te verwecken / over-denckende sijn Goddelijcke volmaecktheden / oft een van dese beghevende u tot de meditatie/neemt wy-water/ende dit doende / verweckt in u berouw van uwe son- den in 't ghemeyn ; ende terstont daer naer u selven beroodt:noedigende/ bemerckt Godt teghen-woor- dich/ende aen-bidt hem/ oeffenende u in 't gheloove/ hope / ende liefde / offert hem uyt een suyvere mey- ninghe de dry krachten uwer siele / ende begheert gratie om wel te mediteren/door het gebedt 't welck boven ghestelt is / in het 1. cap. van den 1. boeck/ oft met dit gebedeken: O Heere,ghy zijt my tegen-woor- dich, door u wesen, by-wesen, ende macht; weest oock met my door uwe gratie:vvant ick ghcloove in u,ende ick bemin- ne u, uyt gantscher herten;ick offere u, my selven,ende al het ghene dat my aen-gaet tot uvver eeren ; ick toe-heylighe u; de krachten mijnder ziele, op dat ghy al-tijdt mooght zijn in mijne ghedachten, dat ghy mooght zijn, mijn hope,mijn liefde,ende dat de selve in my ontsteken mach vvorden, ende vvassen,ende ick in u, die mijnen Godt zijt, ende allen mijn goedt.

Maer aenghesien / dat de meditatie eenen-ieghe- lijcken niet en dient / soo en moet men nochtans niet achter-laten/het lesen van eenen Godt-vruch- tighen boeck/den welcken handelt van de misterien des levens onses Salich-makers / oft van eenighe gheestelijcke onder-wijsinghe/oft immers lesen het ghene / dat iemandt Godt-vruchtelijck voor hem ghenomen heeft te doen/ oft te laten.

Bemerckt dat de meditatie / oft de gheestelijcke lesse/voor alle andere dinghen ghestelt moet wesen/ want' hier door de bermhertichepdt van Godt al- machtich tot ons neder-daelt / ghelijck David te kennen gheeft/segghende:Ghebenedijt zy Godt/die

mijn ghebedt niet af ghekeert en heeft / noch sijn bermhertichheydt van my / ghelijck den H. Augustinus op dese plaetse ghetuyght. Psal. 65. Maer dit moet al gheschieden op bequame plaetsen / ghesette tijden ende stonden / ende boven al in stilte; ende men moet hem wel wachten eenich deel / oock het minste niet van desen brandt offer te ontrecken ; Voordts men moet meerder sorghe draghen om d'affectien / ende goede voor-nemens te voeden dan om de bemerckinghen der redene / ende des verstandts te vervolghen.

Om eenich vermaen oft sermoon te hooren.

Bereydinghe van proffytelijck het sermoon oft eenich vermaen te hooren.

TEn eersten / overmidts / dat de wijsheydt niet en woont in eene siele / die der sonden onderworpen is / heft u hert in 't kort tot Godt / bedroeft zijnde van uwe voor-leden sonden / ende leght af alle sorghvuldicheydt ende bekommeringhe.

Ten tweeden / let neerstelijck ende devotelijck gelijck of Godt u selve aensprake / ende vermaende. Want ghelijck den H. Augustinus te kennen geeft / die het woordt Godts onachtsaemlijck hoordt / ende het selve laet vallen op der aerden / is alsoo wel berispens weerdich / als die het lichaem Christi onweerdelijck laet vallen. Ende eenen anderen Leeraer seght : men behoordt het woordt Godts t'ontfanghen / ghelijcker-wijs dat men het bloedt Christi ontfanght / ende d'over-blevelingen oft reliquien der Heylighen handelt.

Ten derden / voeght dit in het laetste tot u selven / ende maeckt een voor-nemen van het selve te wercke te stellen.

Een ghebedeken besluytende het ghene dat voor gheseydt is.

SVyvert ende reynicht mijn herte, o Heere, op dat het saedt van het vvoordt Godts in goede aerde mach vallen, ende vruchten voorts-brenghen. Ick verlanghe om het selve in saechtmoedicheydt des herten, devotelijck t' ontfanghen, als uwe

ende

ende ghelijck u dierbaer bloedt, ende ghelijckerWijs den krancken de medecijne ghebruyckt. Ick neme vastelijck voor my het selve my toe te voeghen, ende standt-vastelijck te Werck te stellen, ter eeren van uvven Heylighen naem, Amen.

Naer de vermaninghe oft het sermoon.

DAnckt Godt / ende neemt voor u te werck te stellen het ghene / dat ghy ghehoort hebt / overlegghende de gheleghentheden / die u sullen ontmoeten / met dese oft dierghelijcke woorden: Siet Heere dit is uvven vville, maer dien te vol-breughen en is niet in de macht des ghenes, die vvilt ende loopt, maer des ontfermenden Godts: dus neme ick voor my dit selve te doen (op sulcken tijdt, &c.) door uvve gratie, Amen. Komt Heylighen Gheest, vervult, &c.

Wat datmen na 't sermoō oft geestelijck vermaē moet doen.

Rom. 9.

Vergaderinghe van sinnen, als de ure slaet.

VErgadert uwe sinnekens alle uren op dese maniere. Onder-soeckt ten eersten / de ure / die ghepasseert is in Godts teghen-woordicheydt. Ten tweeden / vernieuwt in't ghemeyn de goede op-setten / die ghy 's morghens ghemaeckt hebt; ende oeffent de deughdt van u besonder examen / naer gheleghentheydt / het welck ghy in deser voeghen salt konnen doen / by exempel:

Profijtelijcke oeffeninghe / alsmen de ure hoort slaen.

O IESV, die voor my ghegeesselt hebt gevveest, vvat heb ick u vvederom ghegheven? vvat sal ick u vveder om geven? Ick beminne u uyt gantscher herten, ende ick offere u allen het ghene, dat my aen-gaet, vvanneer sult ghy komen? vvanneer sal ick door uvve gratie oodtmoedich oft N. vvesen. Dese selve recollectie oft vergaderinghe kan oock gheschieden met het lesen van sijnen Vader onse, met eene Godt-vruchtighe bemerckinghe ende aendachticheydt / by exempel / vernieuwende de teghen-woordicheydt Godts / met dese woorden: Onsen Vader, die daer zijt in de hemelen. In de eerste / begheerte / eyschende de suyvere meyninghe / aenghesien dat de selve daer in begrepen is. In de tweede / gratie begeeren. In de derde / het overgeven

sijns

sijns selfs; In de vierde, 't betrouwen van sijne Vaderlijcke voor-sichticheydt, ende een verlanghen naer de Heylighe Communie. In de vijfde, de liefde tot sijnen naesten. In de seste, d'oodtmoedicheyt, aenghesien dat wy met soo veel perijckelen omringelt zijn, ende gheen en konnen ontgaen sonder de hulpe van Godt almachtich. In de sevenste een voornemen van de sonde ende on-vol-maecktheden te schouwen, besonderlijck die wy arbeyden door ons besonder examen te verwinnen.

Als men eenich handt-vverck doet.

O Effent u hier in de teghen-woordicheydt Godts, heffende u herte tot hem, door het bemercken vande creaturen, maer sonder u selven ghewelt te doen; in het beginsel des wercks offert het selve aen Godt, ende vereenight dat met de verdiensten onses Salich-maeckers, ende als ghy u werck ghedaen sult hebben, bedanckt Godt ende draghet hem op.

Ghebedt voor 't handt-vverck.

Mijnen Heere ende Godt, wien alle dinghen dienen, ende onder-worpen zijn, ick offere my u wederom op dese ure, die moghelijck de laetste sal wesen tot eenen brandt-offer, ende dit werck in de vereenighe van de verdiensten, ende arbeyden van onsen Salich-maker Christus Iesus: Weerdight u, dit door my te vvercken, t'uwer eere ende glorie, Amen.

Ghebedt na 't vverck.

Ghy zijt Heere het beghin, ende het eynde, ick bedancke u, die niemandt van doen en hebt, dat ghy u ghewerdight hebt my te roepen onder uwe huys-ghenooten, ende dit door my te doen, daer nochtans sonder u niet ghedaen en is ghe-weest. V zy alle eere van u goedt, vergheeft my mijn quaedt, ende mijne on-volmaecktheden, ende ontfanght dit inde eenichheydt van alle wercken van C H R I S T V S *uvven Sone tot uvver eeren alleen, niet tot de mijne, Amen.*

Ter

Ter wijlen dat ghy eenich handt-werck doet/ fult ghy eenighe van dese naer-volghende sententien overlegghen.

Schiet-Ghebedekens voor de ghene, die vvercken.

Ghy sult de arbeyden uvver handen eten, salich zijt ghy, ende het sal u vvel vvesen. Psal.127.

Tot op dese ure toe, zijn vvy oock hongherich, ende dorstich, ende naeckt, ende vvy vvorden met hals-slaghen geslaghen, ende zijn sonder sekere sede, ende vvy arbeyden vverckende met onse handen. 1.Cor.4.

Soo vvie niet en vvilt vvercken, dat die niet en ete: salich is vvaer-achtelijck, die het broodt eten sal in het rijcke Godts. Luc.14.

De benedictie des Heeren maeckt rijck, ende met hem en sal gheene pijnelijckheydt ghevoeght vvorden. Prov. 10.

Een traegh mensch vvilt, ende hy en vvilt niet, maer de siele der ghener, die vvercken sal vet vvorden. Prov.13.

Arbeydt als een goedt ridder Christi. 2.Tim.2.

Salich zijn de dooden, die in den Heere sterven, van nu voorts seydt den gheest, dat sy rusten souden van hare arbeyden. Apoc.14.

Seyndt de vvijsheydt van de heylighe hemelen, dat die met my zy, ende met my arbeyde. Sap.9.

En vvilt niet arbeyden om rijck te vvorden, maer stelt uvver vernuftheydt eene mate. Prov.25.

Komt tot my alle, die arbeydet, ende belast zijt, ende ick sal u vermaken. Matth.11.

Arm ben ick, ende in arbeyden van mijnder jonckheydt af. Psal.87.

Om sijne Ghetijden te lesen.

Maeckt u hier toe ghereedt / ghelijck ghy u ghereedt soudt maken tot de meditatie/alle dingen doende op sijnen tijdt / noch en verkeert den nacht in den dach niet/te weten/lesende daeghs het gene/ dat ghy's nachts behoordet te lesen/ etc. Draeght oock groote sorghe van de ghestelteniffe des lichaems / als ghy met Godt begheert te spreken: ende vergadert uwe sinnen/ naer dat ghy ghelesen hebt. Siet hier af Richardum van de gherustheydt der conscientie/in het 26.cap.

Als

Als ghy iet gaet lesen, oft u begheeft tot studeren.

EEr ghy u begheeft tot de studien / bidt ende verweckt in u berouw / op-draghende u werck vereenight met de wercken van uwen Salichmaecker aen de Goddelijcke Majesteyt / ende seght: Komt Heylighen Gheest, laet neder-vvaerts dalen uyt de hemelen de stralen uvves lichts; vvant uyt u, ende in u, ende om uvven t'vville, is het al, o mijnen Godt, ende mijnen al. Maer leest daghelijcks een Godt-vruchtich boecksken / ghelijck dat ghedaen hebben / de alderheylichste mannen / Dominicus / Thomas / ende Bonaventura: maer dit en moet niet gheschieden by gheval / oft raschelijck / maer aen-dachtighlijck ende devotelijck / ten minsten den tijdt van eene halve ure / daer toe bestedende.

Als ghy brieven schrijven vvilt.

SOmmighe menschen zijn hier in grootelijcks bekommert / maer sy sullen dit profijtelijck doen / is't datse bedachtelijck ende Godtvruchtelijck dit volbrenghen ende ghedachtich zijn / dat ghemeynlijck het ghene dat eens gheschreven is / gheschreven blijft / oock by maniere van spreken / eeuwelijck.

Schiet-Ghebedeken.

O Heere Jesu / die my in uwe handen / ende in den Boeck des levens gheschreven hebt / verleent my / dat ick bedachtelijck / Godt-vruchtelijck / ende wyselijck mach schryven het ghene / dat eeuwich duren sal / tot uwer glorie / want van u / etc.

Het examen oft onder-soeck sijnder conscientie.

HOe dat soo het generael / als het bysonder examen moet gheschieden / sult ghy boven vinden: ende wacht u wel / van het selve achter te laten maer doet dit dickwyls / ten minsten / twee-maels

daeghs

daeghs/ende in 't kort tot elcke ure. Oordeelt hier u-selven/ als ghy ontbonden kont wesen van uwe sonden / is 't dat ghy begheert. Door-waer ghelijck den Heylighen Gregorius seght / hoe dat iemandt sy selven min kent oft aensiet / hoe dat hy oock min mis-haghen van sy-selven heeft: het welck soo veel te meerder wordt / hoe dat hy sy-selven in de teghenwoordicheydt Godts/ dickwijlder bemerckt. Waer toe den Propheet bequamelijck ghesevdt heeft: Den gheest heeft my op-gheheven ende op-ghenomen / ende ick ben verbittert wech ghegaen in de verbolghentheydt mijns gheests. Greg.l.23. Mor.c.5. Ezech.3.

Als men ter tafelen gaet.

Schiet-Ghebedeken.

Salich is hy, die broodt eten sal in't rijcke Godts. Luc.14.

ALs ghy u wascht/neemt vastelijck voor u matich te wesen / ende denckt op het bloedich badt van Christus onsen Salich-maker/oft op de ydelheydt des wereldts / oft op de hemelsche tafel / ende verlanght daer naer. Ter wijlen / dat ghy eet / versterft u al-tijdt iewers in / sonder datmen het selve bemercke / dat is / offert onsen Salich-maecker iet/daer ghy den alder-meesten treck toe ghevoelt/ ende ontreckt dat u-selven / op dat ghy dat met hem in der eeuwicheydt soudt moghen ghenieten: oft eet iet/dat u niet te smaeckelijck en is/ ter eeren van de galle/ die onsen Salich-maker ghesmaeckt heeft/ende en klaeght nergens af: 't is oock geraden te over-legghen des middaeghs eenich mysterie/ by exempel / de maeltijdt / daer Christus toe ghenoodt heeft gheweest ; oft wel te over-dencken aen het eerste gherecht/ de doodt / ende wat gherecht is dese voorstellen sal / oft wat spijsen dat de verdoemde in de helle aen-ghedient worden. Tot het tweede gherecht/denckt op het aventmael Christi / ende d'instellinge van't hooch weerdich H. Sacrament. Tot het derde/ op d'eeuwighe maeltijdt. Schouwt alle leckernijen / ende uyt-nementheydt. Dat u

ghenoech zy/dat het eetbare dinghen zijn/niet aen-lockende leckernijen: want de begheerlijckheydt/ sal ons noch spels ghenoech leveren. Wacht u oock van de spijse op te sloecken/en te ras te eten; hier-om seght eer ghy beghint te eten / nu ghesetten zijnde/ ten minstē eenen Vader onse voor de weldoenders/oft de overledene; ende let op het ghene datter gelesen wordt oft gheseydt wort / op dat ghy u niet seer uyt en stort tot de spijsen/ ende niet gheheel in die soudt zijn.

Bernard.

Na de tafel.

VErmaeckt u een weynich: maer eer ghy u geeft tot t'samen-spreken / vernieuwt in u de teghenwoordicheydt Godts/ende de suyvere meyninghe. Weest traegh in 't spreken / ende voorsichtich / ende bidt met den Propheet / Stelt Heere een wacht aen mijnen monde/ ende een deure des omstandts aen mijne lippen: want uyt u / in u / ende om uwen wille is het al. Want als-dan isser meer perijckel/ dan op ander tijden. Want meestendeel ghelijck den H. Gregorius seght het over-vloedich sprekē volght de maeltijden. In 't spreecken / ghebruyckt altijdt de alder-beste gheleghentheydt die ghy hebt van oodtmoedicheydt/op sijnen tijdt swijghende in niemants woorden varende; desghelijcks van liefde/ een ander eenich vermaeck aendoende; van ijver der siele iet goedts vertellende na gheleghentheyt. Hier naer/onder-soeckt u-selven/ende let op het toekomende / ende bidt den Heere / dat hy wille verbeteren/daer ghy in mis-daen hebt door sijne ghenade.

Greg. l. 1. mor. c. 5.

Het groeten van 't H. Sacrament.

IS 't dat de heyligen/ ende religieuse persoonen byna gheduerichlijck staen in Godts teghen-woordicheydt / soo is 't oock redelijck/ dat wy ten minsten eens/te weten ten tijden van het lof/ den Heere/ in het hooch-weerdich H. Sacrament groeten.

Bemerct hier toe in 't kort/ Ten eerstē/uwe voorleden sonden/ende verweckt leedt-wesen; Ten tweeden/ d' ontfanghen wel-daden/ ende weest voor die danck-

danckbaer: Ten derden / vernieuwt u goedt voornemen / ende is't by al - dien dat ghy een religieus zyt / oock uwe beloften: Ten vierden / offert u selven / ter eeren van het lyden ons Heeren / om iet tot synder eeren te verdraghen: Ten vyfden / oeffent u in't ghelooue / hope ende liefde. Ghy sult hier toe moghen ghebruycken het Ghebedeken welck wy ghestelt hebben voor de Misse / oft voor de Ghetyden.

Als de be-klocke slaet, 's morghens, 's middaechs, ende 's avondts, om den Weest ghegroet te lesen.

Leest d'eerste Groetenisse / oft Ave Maria, Godt danckende dat ghy van hem gheschapen zyt: de tweede / dat hy mensch gheworden is: de derde / dat hy u verlost heeft; draeght u selven op / ende al het gene dat u aen-gaet / aen sulcken milden wel-doender: ende is't dat het u soo belieft / voeght naer de derde groetenisse: Ghebenedijdt zy Godt den Vader, die my gheschapen heeft: ende sijnen eenigen Sone, die uyt den hemel op der aerden om my te verlossen neder-ghedaelt is: ende den H. Gheest, die my gheroepen heeft, ende met my ghedaen heeft naer sijne ghenade. Want uyt u, ende in u, ende voor u, is het al, mijnen Godt, ende mijnen al.

Als-men de Litanien vvilt lesen.

Stelt u hier / ten eersten / in de teghen-woordicheydt Godts / ende syn hemelsch heyr: ende eysscht van de moeder Godts / de Goddelijcke liefde: van de Engelen / eene suyvere meyninghe: van de Apostelen / ghehoorsaemheydt: van de Martelaren / verduldicheydt: van de Belijderen / armoede: ende van de Maeghdekens / reynicheydt. Als-men antwoordt / Verlost ons Heere: oft / Libera nos Domine. Over-denckt / hoe menigherley quaden dat ons omringhelen / ende begeert hier af bevrijdt te zyn. Als-mē leest / Wy bidden u, verhoort ons, oft, Te rogamus audi nos, siet hoe veel dat u ghebreeckt / ende begeert dat van de fonteyne van alle goedt / die voor u is.

Oeffeninghe voor den tijdt die ons over-schiet.

LEest/bidt/ oft over-leght het ghene dat ghy ghelesen oft gheschreven hebt; oft over-peyst de gheleghentheden die ghy hebt om de deughdt te oeffenen/die ghy in't besonder examen soeckt te verkrijghen. Oeffent u in Godts tegenwoordicheydt: oft/ voor-beeldt u verscheyden gevallen/waer door ghy naem ende faem/goederẽ ende vrienden soudt konnen quijt worden/ende voeght uwen wille/met den wille van Godt al-machtich.

Als ghy met iemanden moet verkeeren.

TEn eersten / stelt u Godt voor ooghen / die alleen machtich is de sielen te bekeeren / ende alle uwe wercken kan schicken: Ten tweeden / let op uwe pynen ende uwe ellenden/ende bidt om gratie. Aenroept den Enghel uwen bewaerder / ende van den ghenen daer ghy mede moet handelen / op dat ghy ghelucklelijck soudt moghen vol-brengen/het ghene dat u met hem te doẽ staet. En zijt niet overvloedich in woorden / maer weest soet / bedacht/ en vermelt niemermeer van eens anders ghebreken/oft dat tot uwer eere streckt/ende schouwt alle kyvagie.

Als ghy buyten moet gaen.

HEft u herte tot Godt/uyt het gene dat ghy ghesien / ende ghehoort hebt. Is't dat ghy Religieus zijt / ende dat ghy uwen naem in't uyt-gaen moet teeckenen / bidt dat den selven mach blyven geschreven in den boeck des levens ende bedanckt Godt dat hy u tot de religie gheroepen heeft. Ghy sult onsen Salich-maker moghen groeten in de armen die u ontmoeten / ende Godt bidden / dat hy haer lieden eene aelmoesse wil verleenen / oft selve uyt-deylen/is't dat het in uwer macht is. Is't dat ghy Religieus zijt / draeght sonderlinghe sorghe/ om de stichtbare seeghbaerheydt t'onder-houden/ want uyt eenen/ oordeeltmen van alle d'andere die in uwe Orden zijn.

Eer ghy eenich merckelijck vverck beghint.

VErecnicht u met u selven / vernieuwt uwe meyninghe / op Godt betrouwende / ende mistrouwende van u selven / ende stelt uwe handen aen't werck / alsoft dit het laetste soude wesen / ende eeuwelijck dueren: want een werck eens ghedaen / blijft eeuwelijcken ghedaen.

Schiet-Ghebedeken.

O Alle mijne kracht / mijnen Godt / voor u leve ick. Allen mijn goedt / weerdicht u dit laetste nu ende in der eeuwicheydt door my te wercken t'uwer eeren / ende niet van mijne vijanden / Amen.

Eer ghy eenighe ghedachten plaetse gheeft.

OVerleght hoedanich dat die ghedachten zijn / noch en betrouwt u niet op de ghene die al smeeckende u aen-komen; want sy zyn bedrieghelijck; noch en vreest d'andere niet te seer / want sy zyn u dick-wijls salich.

Schiet-Ghebedeken.

V Is bekent wat my nut is / mijne gheneuchte: ghy zijt / die ick behoorde te vreesen; buyten u en begeere ick niet / o mijnen Godt / ende mijnen al.

Door de Kercke gaende, seght:

ICk aen-bidde u / o alder heylichste Drij-vuldicheydt / met alle creaturen / ende voor al die uwen heylighen naem onbekent is / ende den selven lasteren. Ick gheloove in u / o eeuwighe Waerheydt; ick betrouwe in u / ende ick beminne u uyt gantscher herten / o onspuydelycke goedtheydt / Amen.

Gaende uyt uvve kamer, besproeyt u met Wij-vvater, ende seght:

HEylighe Maghedt Maria, wilt ons met uwen lieven Sone ghebenedyden.

Weder-om komende.

ALs oft ghy daer vont Godt u verwachtende/ met de H. Moeder/ seght: Wie sal my verleenen dat ick u alleen sal vinden, ende al mijn goedt, ende dat ick alle andere dinghen mach achten als vuylicheydt, op-dat ick u soude moghen ghenieten?

Als ons eenighe verstervinghe ontmoet.

DEnckt dat ghy aen Godt die begheert dat ghy aldus soudt doen/ moet antwoorden: Ghy vereyscht dit van my tot mynder bate/ o Heere Jesu/ ende aen-ghesien dat dit in myne macht is/ waer om sal ick dit weygheren te doen/ met myn eyghen schade/ u mishaghende/ende verheughende myne vyanden?

Als ghy eenighe verstervinghe doet.

TEn eersten/ vernieuwt uwe meyninghe: daer naer vereenight de verstervinghe/ met de wercken/ende smerten van onsen Salich-maker.

Als-men hem tot eenich spel oft vermaeck begheeft.

TEn eersten/moet men al-sulcken spelen schouwen die eenichsins naer de ghierichheydt strecken/het herte ontrusten/ de siele te seer bekommeren ende besich houden: want anders en is het gheen oprecht spel oft vermaeck. Ten tweeden/ men moet in't spelen groote maticheydt ghebruycken: ende daer en is niet leelijcker ghevonden gheweest, oock naer het ghevoelen der Heydenen/ dan hier mede veel tydts te verquisten/ ende een ledich leven te leyden. Ten derden/ men moet alle oneerlijckheydt in woorden/ ende twist/ neerstelijck schouwen.

Schietende Ghebedeken.

VErre zy van my dat ic uwes niet indachtich en soude zijn / o Heere Jesu / in het beghinsel van mijne blijdschap. ofte: O eeuwighe Wijsheydt / wiens ghenuechte is te verkeeren met de kinderen der menschen; siet ick sal voor uwe ooghen spelen / op dat ick u niet en soude mishagen; maer tot uwer eeren / soo het een Christen mensch betaemt / eerlijck soude vermaken / om na-der-handt uwe Goddelijcke Majesteyt kloecker te moghen dienen / Amen.

Oeffeninghen als-men hem tot de reyse begheeft.

SChickt alle dinghen van 's daeghs te voren / op dat ghy des morghens d'eerste Misse mooght hooren / ende van onsen Salich-maker de benedictie mooght ontfanghen. Leest voor al in 't beghinsel van de reyse / de Oeffeninghen die ghestelt worden voor den reysenden man / de Litanien / ende den Psalm: Ghebenedijdt den Heere alle wercken des Heeren / etc. daer naer begeeft u om te Mediteren / ende na-der-handt tot eene Godt-vruchtighe t' samen-sprake; leest daer naer u Roosen-kransken; en vergheet oock niet het ghemeyn / oft het besonder examen uwer conscientie.

In 't eynde van de reyse leest: Te Deum laudamus, oft / V Godt loven wy. &c. Ende aen-roept d'Enghelen van de plaetse daer ghy henen reyst.

Als ghy tot de gesette plaetse ghekomen sult vvesen, sult aldus bidden, is 't u moghelijck, voor het hooch-vveerdich H. Sacrament.

ICk aen-bidde u / o alder-heylichste Dry-vuldicheydt / die over al even tegen-woordich zijt / even voorsichtighen Vader; ick gheloove in u / ende bemin u uyt gantscher herten. Vergeeft my mijne sonden / ende gheeft my dat ick in dese plaetse met soodanige ootmoedicheydt / voorsichticheydt / ende liefde mach handelen / dat ick niemandt / soo van de ghene die teghen-woordich zijn / oft verre van hier zijn / erghens in en hindere oft te kort doe / maer dat

ick eenen-ieghelijcken goedt exempel mach gheven/ ende uwen naem heylich maken. Wanneer sal ick in u huys komen/ ende wanneer sal het wesen dat men my sal segghen/ dat ick rusten soude/ ende ophouden van arbeyden.

Om den dach, op den vvelcken dat men den staet sijns levens aenveerdt heeft, profijtelijck te vieren.

Den Religieus behoorde voorwaer/ naer het exempel van de Heylighen/ desen dach met alle eer-biedinghe te vieren; maer dit en moet niet min ghedaen worden/ van de ghene die in den houwelijcken staet ghestelt zijn; ende men behoort te overlegghen de fauten die wy in onsen staet te bedienen ghedaen hebben/de selve ootmoedelijck te biechten/ ende daer na het heylich Sacrament des Autaers t'ontfanghen; versoecken de Ghebeden ende Missen van d'andere/ Godt bedancken van sijne weldaden/aelmoessen uyt-deylen/naer het exempel van dien Ouderlingh/ den welcken op den dach dat hy in de religie herboren was/niet en weygherde van het ghene dat men van hem begheerde.

Het XIX. Capittel.
Oeffeninghe oft practijcke, om hem ghereedt te maken tot de doodt.

Het eynde van alle de wercken van ons leven/ is de doodt: waer toe wy alle onse ghedachten/wercken ende daghen moeten schicken/op dat wy souden mogen hebben eene ghelueckighe doodt. Want die wel gheleeft sal hebben/ en kan niet qualijck sterven: ende desen sal ghelueckelijcken leven/ die gheleert heeft wel te sterven: ende hy sal wel weten de konste om wel te sterven/ die al sijn leven langh de doodt al-tijdt voor ooghen ghehadt/ende hem van langher handt tot de selve ghereedt ghemaeckt sal hebben. Aen-ghesien dan dat alle wetenschap ende gheleerthendt/alle oeffeninghen/ende alle de daghen ons levens daer toe gestiert worden/op dat onse laetste ure ghelucksalich zy/ soo moeten wy oock van

dese handelen / die boven alle andere de kroone spant/ die d'eeuwicheydt mede brenght / ende die het steunsel ende eynde is van dese onse pelgrimagie / waer aen al ons gheluck van dit leven / ende oock mede van de eeuwicheydt hanght. Waer toe soo neemt dese verscheyden bereydtselen.

Ten eersten / weest dick-wijls der doodt indachtich / het welck de H. Kercke in den beginne van den Vasten vermaent / ende draeght over u een memoriael / het welck u hier toe soude konnen vermanen / gelijck wy som-wijlen sien gedaen te worden / als men iet wilt onthouden / hoe wel dat ons hier toe alle dingen oock genoechsamelijck vermanen / aen-gesien dat wy anders hy-na niet en sien dan leven eñ sterven / saken die op-komen eñ wederom onder gaẽ. Ja selve den H. Damascenus seght / datmen hier om / eñ niet alleen om hare eere te bewijsen / de gheeenten der Heyligẽ om-draeght; oft stelt u t'huys voor oogen eenich teecken / oft recht u selven op oock in u leven / (gelijck den H. Joannes Eleemosynarius / ende andere treffelijcke Prinçen ghedaen hebben) een graf in de kercke / eñ gaet dick-wijls derwaerts om hier op te letten ende uwẽ sterf-dach t'over-peysen: oft ten laetsten / kiest ende schickt van nu af de plaetse daer ghy begravẽ wilt ligghen in de Kercke / oft op het Kerck-hof. Men vertelt dat in het Klooster van Claravallen / altijdt een graf open staet / voor den genen die eerst sal sterven / het welck de Religieusen van dat Klooster dagelijcx besoecken om der doot indachtich te wesen. In een ander ordre heeft een-iegelijck een doodtkiste in sijne kamer. In een andere zijn de broeders gewoon malckanderen aldus te groeten: Broeder wy moeten sterven: ende den anderen antwoorden: Wy en weten niet wanneer. Siet ghy wel hoe grootelijcks dat alle Religieuse persoonen / de ghedachtenisse van de doodt ter herten ghetrocken hebben.

Ghedachtenisse des doodts.

Verkiesinghe der plaetse daer mẽ wilt begravẽ worden.

Ten tweeden / besorght dagelijcs te verkrijgẽ een teecken van uwe verkiesinge / besonder / 't welck aen gaet de bermherticheydt van uwen naesten: want met de selve mate / met de welcke ghy eenen anderen ghemeten sult hebben / sal u wederom ghemeten worden: ende salich zijn de bermhertighe; want sy sullen bermherticheydt verwerven. Hier af sullen wy voor al onder-vraeght worden in den dach des oordeels. Ghy sult hier af in

Teecken van verkiesinge tot de salicheydt.

het besonder konnen mediteren / in deser vooghedt: ten eersten / oft ghy de selve hebt / ende wat u belet / dat ghyse niet en hebt: ten tweeden / hoe dat de ghene die nu salich zijn / haer hier door verseckert hebben: ten derden / hoe dat ghy u voortaen hier toe sult begheven.

Aelmoessen. Ten derden / aen ghesien dat ghy eenen vremdelingh zijt op der aerden / seyndt uwe rijckdommen / die hier even wel vergaen sullen in u vader-landt. Dat al-daer u thresoor zy / al-waer gheenen dief aen en komt / noch gheen motte en bederft. Ja dat meer is / hebt een kofferken / waer ghy dagheliicks uwe aelmoessen in worpt; op datter gheenen dach verloren en gae / maer vermeerdert dagelijcks uwē thresoor in dē hemel door uwe deughdē.

Luc. 12.

Voor al nochtans oeffent u in de deughden die u in de ure des doodts / meest te stade sullen komen: Ten eerstē / van gheloove: ten tweeden / van hope: ten derden / van liefde: ten vierden / van berou der sonden / verduldicheydt / ende versterbinghe: want de krancke worden meest bevochten door onverduldicheydt. Ick bidde / dat ghy alle quade ghewoonten / met de deughden die haer tegen zijn / wilt verwinnen: leert de bekoringen weder-staen / op datse u niet en over-vallen / als u de krachten sullen ontbrekē / ende dat ghy als-dan in de haven selve schip-brake soudt lijden. Aldus is het onlanghs aen eenen ghebeurt / die van te voren wel ghebiecht zijnde / op den laetsten nacht van sijn leven weder om her-vallen is door begeerten in sijne oude sonden / ende heeft alsoo aliendichlijcken sijnen gheest gheghéven: die sijne biechte ghehoort hadde / verstaen hebbende daeghs daer naer / dat hy over leden was / maeckte hem terstondt gereedt / om het H. Sacrificie der Misse voor den over-leden Gode op te draghen; maer sijnen gheest heeft hem verschenen aen den voet van den autaer / het selve ver-biedende / te kennen ghevende dat hy eeuwelijcken ver-doemt was / om dies-wille dat hy wederom in sonde ghevallen was / door de quade ghewoonte die hy ghe-hadt hadde tot de sonde.

Oeffeninghe van het gheloove / hope / liefde.

Ten vierden / aenveerdt al het ghene dat u te doen staet / ghelijck oft ghy haest soudt moeten sterven.

Dagelijcsche bereydinghe tot de doodt. Ten vijfden / bereydt u dagelijcx ghelijck tot de doodt / als ghy u tot slapen begheeft; ende over-leght / oft ghy daer toe oock in der waerheydt wel gereedt zijt / hoe dat

ghy soudt wenschen als-dan gheleeft te hebben. Want wie weet wat hem in den toekomenden dach / veel min in den aenstaenden nacht sal overkomẽ? Och / hoe grouwelijck is't te overlegghen dat iemandt al slapende met eene sinckinghe oft catharre overvallen zijnde gevallen is in de handen van den levenden Godt: Ja dat hy van den Slaep / tot den Rechters stoel / tot de straffe / ende tot de eeuwighe doodt getrocken wordt! Hoe is het moghelijck soeten Jesu / dat iemandt gheloove / dat hem honderdt ende hondert perijckelen van alle kanten over het hooft hanghen van sijne vijanden / van sijne eere / leven / ende alle sijne goederen / ende dat hy nochtans hier op niet eens en wilt letten! Denckt 's morghens op staende / dat dit uwen laetsten dach sal wesen. Leest daghelijcks eenige gebedekens / by exempel / de Litanien van onse L. Vrouwe / voor eene salighe doodt / ende eert uwe heylighe Patroonen.

Ten sesten / slaet dit wel gade / dat ghy u gewent maect / tot al het ghene / dat u onvoorsiens soude moghen overkomen / oock als ghy ergens struenckelt / valt / oft eenich ghelupdt hoort / in u te verwecken berou geloof / hope / ende liefde / met een woordt by exempel: Het is my leedt, Ick gheloove, hope, ende beminne u, &c. Want aldus doende / sult ghy dusdanighe affectien / die ghy uyt eene Godtvruchtige gewoonte geleert hebt konnen vermeerderẽ / ende met den opslach van eene ooge u selven voorstellẽ. Aldus heb ick eenen Religieus gekent / die in 't uytspreken van de namẽ van Iesus, oft Maria, op elcke letter in't besonder / seer treffelijcke deughdẽ in sy selven verweckte. Och oft Godt gave / dat de soldaten aldus gheleert / ende onderwesen waren / ende in alle perijckelen bevrijt waren met den schilt vande vreese Godts! Dus behoorde men haerlieden t'onderwijsen / ende dat op het alderneerstichste / datse menichmael berou / ende eene suyvere meyninghe teghen alle onvoorsienelijcke doodt souden moghen vernieuwen.

Gheiwoonte van goede affectien / in al dat ons overkomt.

Ten sevenstẽ / stelt u selven ten minsten tweemael des jaers in deser voegen / als oft ghy soudt moeten sterven; ende dat / ter eeren vande doodt van Christus uwen Salich-maecker / ende op dat ghy van eene haestige doodt soudt mogen bevrijdt worden. Thomas a Kempis raedt dat men het selve soude doẽ als daer eenige groote feest

Levende verbeeldinge / als oft wy moesten sterven.

daghen op handen zijn / ende dit is voor-waer seer profijtelijck. Ja dit soude oock wel gheraden wesen / ten minsten alle maenden te doen / ende dat men alsoo sijn herte soude vergaderen / ende vernieuwen / ende met sy-selven over-leggen 't ghene sijnen voort ganck aengaet: maer dat behoorde twee-mael des jaers met meerdere bereydinge ghedaen te worden / als oft u van den Heere ghesteydt ware: Beschickt u huys, want ghy sult sterven, ende niet leven. Hier toe schijnt seer bequaem te wesen den goeden Vrij dach / op dat wy met Christo souden mogen sterven: desgelijcken den feest-dach van alle Godts lieve Heyligen / ende Alder-sielen dach / ter oorsake van de cerimonien / die als dan in de H. Kercke gebruyckt worden. Ende ghy sult u hier door in deser voegen schicken / als oft ghy waerachtelijck soudt moeten sterven / ende ghy sult oock eene generale biechte doen / van de ghene die ghy laetst gedaen hebt / is't sake dat sulcks gheraden ghevonden wordt: ende met sulcke neerstigheydt ende sorchvuldicheydt / als oft het de laetste soude wesen. Ende ghy sult hier om op den witte Donder-dach / ende alder Heyligen dach / het lichaem onses Heeren ontfanghen. Daer en boven doet dit / te weten / op den witten Donder-dach / ende goede Vrij dach / aen het graf onses Heere / oft op Alder-sielen dach / aen de graven van uwe ouders / is't datse al-daer zijn / is't niet / aen iemants anders graf: soo stelt u selven voor oogen uwe aen staende doodt / de benautheden die ghy als-dan sult ghevoelen / ende uwe uyt-vaert. Gheeft aelmoessen / naer dat uwen staet vereyscht / ende betaelt alle uwe schulden / oft is't dat sulcks niet ghelegen en is / steltse immers by ghescrifte. Ten laetsten / schept sulck eenen gheest / als oft ghy alle creaturen soudt moete verlaten / ende verweckt in u / eene nieuwe begheerte om Godt al-machtich te dienen. Ende dit niet alleen / maer schickt alle uwe saken / ghelijck u testament / etc. Och hoe salich is't / aenghesien dat de doodt onseker / ende ons al omme verwacht / de selve te verwachten / als oftse op eenen sekere dach ons toe-komen soude / ende op alle plaetsen / ende uren de selve verwachten. Maer aen-ghesien dat den goede Vrij-dach seer bequaem is tot de devotie / begeeft u als dan soo veel te langher tot de Godt-vruchticheyt / ende verweckt u tot de liefde Godts / ende her-leest

weder-

Isaiæ 38.

Bereydinghe tot sterve op den goeden Vrij-dach.

Generale biechte.

Ontfanghen des H. Sacraments op den witten Döder-dach.

Bereydinghe tot het verlaten der creaturen.

wederom op den Paesch-dach het ghene dat ghy versch by ghescrifte ghestelt hebt/ende voor u ghenomen hebt t'onder-houden. Waer't by al dien/ dat het u soo ghelegghen ware/dat ghy u eenen dach oft twee soudt konnẽ vertrecken/oft t'huys alleen houdẽ/oft in eenich Klooster wesen/ dit soude noch profijtelijcker wesen / op dat ghy aldus met onsen Salich-maker soudt mogen sterven ende weder-om verrijsen. Want is t dat wy mede in-gheplant zijn gheworden ter ghelijckenissen van sijnder doodt/ soo sullen wy oock der verrijssenisse deelachtich wesen. Rom 6.

Ten achtsten/over-denct dickwijls/ten minsten eens ter weken/hoe dat ghy d ure uwer doot/ende den laetsten strijdt wilt vol-brenghen. Want is't dat ghy u ghereedt soudt maken/tot den dach van uwe bruyd loft/oft eenighe triumphe / soo bemerckt dat desen dach soodanich wesen sal / den welcken u / oft eenwelijck gheluckich/ oft eenwelijck ongheluckich sal maken. Memorie van den laetsten strydt.

Als iemant haestelijck in perijckel van sterven komt/ soo rade ick teenemael dat hy hem terstont begeve om te verwecken berou van sonden/geloove/hope ende liefde/ende is t dat hy ghewondt is dat hy sijnen vijandt vergheve. Dat hy op den staenden voet om den Biecht-vader roepe/seggende: dat het hem seer leet is/al dat hy ghedaen heeft/dat hy begheert sijne biechtere spreken/op dat hy alsoo d'absolutie soude moghen ontfanghen / al waert dat hy nader-handt de sprake verloren hadde/eer dat den Biecht vader gekomen ware: ghelijck-men oock behoorde d'absolutie te geven/als't grootste gebiecht is/ ende als daer eenich perijckel is op dat den siecken van de doodt niet overvallen en worde; is't datter tijdts ghenoech is soo moet men de biechte volenden. In ghemeyn perijckel van oorloghe van schip-brake / van eenighe andere over-rompelinghe mach men over-luydt eene sonde, by exempel een leughen t'samen biechten/ ende t'samen d'absolutie ontfanghen. Bereydinghe in eenich haestich perijckel des doodts.

Eene andere bereydinghe sal dese vvesen.

ALs ghy eerstmael in sieckte ghevallen zijt/ weest ghedachtich de selve t'ontfanghen van de handt des Heeren / ende hem te bedancken; ja dat meer is / offert hem De sieckte moet van de handt Godts ontfanghen worden.

hem u-selven tot meerder saken te lijden / ende gheeft u gheheelijck over in sijne handen. Noch en stelt u betrouwen op den Doctoor niet / maer op Godt: Hoe wel dat den Doctoor oock moet geroepen worden / maer voor al den Doctoor ende medecijn der sielen / welck is den biecht-vader. Is't datter perijckel is / dat se t samen ontboden worde / ende bidt den Medecijn-meester dat hy u opentlijck / ende vrijelijck het perijckel te kennen ghebe / sijne vrijheydt gebruycke in u te genesen: want dit overgheven is Godt almachtich seer aenghenaem. Och oft Godt gave / dat de lichamelijcke medecijn-meesters toonden datse discipelen onses Salich-makers zijn / ende dat sy 't selve eynde voor ooghen hadden / het welck hy ghehadt heeft / die gewoon is / door de lichamelijcke sieckté / oock de sieckten der sielen te genesen! Och oft sy in tijts den siecken vermaenden om sijne siele te genesen / al is't oock datter geen perijckel naer den lichaem en is! Wãt alsoo en souden sy de siecken uyt eene Godtvruchtighe ghewoonte nimmermeer verbaert maken. Het is voorwaer eene wonderlijcke sake / dat men / alsser gesproken wert van een tijdelijck leven / soo besorght ende bekommert is / ende ter contrarie dat men soo traech is / ja dat men hem qualijck eens verroert om het eeuwich leven. Ende men moet niet aensiẽ / noch de geestelijcke medecijne achter-latẽ ofter perijckel is oft niet: want aengesien dat alle dinghen onseker zijn / soo en is men oock niemmermeer sonder perijckel. Ten minsten / moet men Godt almachtich versoenẽ / den welcken menich-mael de sieckten toe-seyndt / ende en gheeft geene gesontheyt / 't en zy dat de siele van te voren ghenesen is. Oock moeten wy beneerstigen / dat wy in den staet van gratie zijn op dat wy souden moghen verdienen / door het gene dat wy moeten lijden.

De Doctoren moeten oock voor de siele besorght wesen.

Let hier op.

Eenighe ghebedekens in't beghinsel van de sieckte.

Psal. 30. IN *uvve handen zijn mijne avonturen: 'tzy dat vvy leven, 'tzy dat vvy sterven, vvy behooren u toe, o soeten Iesu. Vvven* Rom. 14. *vville moet ghe schieden. Gheneest my Heere, ende ick sal ghene-* Matth. 6. *sen vvorden; behoudt my, ende ick sal behouden vvesen. VVant* Ierem. 17. *ghy doot ende maeckt vvederom levende, niet door het toe-doẽ* 1. Reg. 2.

van

van de Medecijn-meesters; ghy leydt tot in der hellen, ende brenght daer weder uyt. O hemelsche Vader dit is uwe weldaet het is uwen heylighen, wel-behagheliïcken, ende volmaeckten wille. Ick ghebenedijde u, ende gheve my teenemael over, tot alle het ghene, dat u, o eeuwighe wijsheydt sal ghelieven, nu, ende in der eeuwicheyt; oft seght met den H. Andreas. O goedt cruys, welck u cierfel gekregen hebt van de litmaten mijns Heeren, langh heb ick naer u verlanght, sorchvuldichlijck heb ick u bemindt, sonder op-houden heb ick u ghesocht; ghy zijt ghereedt ghemaeckt ghe weest aen den ghenen die naer u gehaeckt heeft, neemt my van de menschen, ende gheeft my wederom aen mijnen meester: op dat hy my door u ontfanghe, die my door u verlost heeft. Oft seght. Mijn herte is bereet o Godt, mijn herte is bereedt: Ick ben uwen knecht, ende uwer dienst-vrouwen Sone: ick en ben anders niet dan slijck ende aerde, ghy zijt den pot-backer; maeckt van my een vat van eere, ter eeren van uwen heylighen naem; houdt, brandt, kerst, maer spaert my in der eeuwicheydt. Psal. 56. Psal. 115.

Een ander ghebedt, na gheleghentheydt van den tijdt.

O Vader, o medecijn mijnder sielen, ghy weet wat my nut is. Ghy hebbet al rechtveerdichlijck gedaē, ende uyt groote liefde, ende door uwe wijsheydt: weest met my, dat bidde ick u in mijne tribulatie, op dat ick mijne siele mach besitten in verduldicheydt: Is 't dat wy 't goedt ontfanghen hebben van uwe Goddelijcke handt, waerom en sullen wy het quaedt oock niet ontfanghen ende een ooghenblick tijdts verdraghen, om d'eeuwighe glorie te beerven? Is 't dat ghy hebt moeten lijden, ende alsoo in gaen in uvve glorie, en behoore ick het selve niet te doen, sonder te murmureren? aengesien dat ick door ontallijcke sondē de helle soo menichmael verdient hebbe, daer ghy my nochtans soo veel ghereedt gemaeckt hadt; vvant ghy om mijnen t'vville, o oneyndelijcke goedtheydt, ende onsprekelijcke liefde, u gheweerdicht hebt te sterven? Iob. 2. Luc. 24.

Onder-wijsinghe der siecken. Dat hem den siecken wel wachte/ van eenige klachtẽ te doen aen de ghene die hem komen besoecken/ eñ dat hy in alles ghehoorsaem zy aen den Medecijn/ ende dat hy goede exempelen toone van oodtmoedicheydt/ ende verduldicheydt waer door hy d'andere verwecke/ om hem hier in naer te volghen ende segghe met Tobias: Tob. 13. Hy kastijdt ons, om onse onrechtveerdicheden, ende hy sal ons behouden, om sijne bermhertichheydt. Is't dat ghy soo ghestelt zijt/ dat ghy uwe oeffeninge niet en kont onderhouden/ over-leght als dan dit veersken: Psal. 15. Godt en behoeft mijnder goederen niet, ende het is hem aengenamer dat wy sijnen wille volbrenghen door lijden, dan dat wy den onsen doen, met veel uyt te rechten.

Neerstighe Biechte. Ten tweedẽ/ dat hy neerstich zy/ in hem wel te biechten/ ende berou te verwecken (want dickwijls worden onse sonden door de sieckte ghesuyvert) ende dat hy de aflaten verdiene die hy kan/ oft mach. Dat hy de moeyelijckheydt ende teghenheydt van de Doctoren eñ de medecijnen aenveerde ende verdraghe met alle oodtmoedicheydt: Is't dat hy ghelaten moet worden/ dat hy dencke/ op het bloedt dat onsen Salich-maker voor ons ghestort heeft, ende dat hy hem sy selven teenemael op-draghe: in-dien hy eenighen dranck moet innemen in de teghen-woordicheydt van eenen Priester/ dat hy begheere/ dat den Priester den selven soude willen seghenen: is 't datter niemandt en is/ soo kan hy selve/ het teecken des H. Cruys daer over maken/ ende niet soo seer in de medecyne/ als inde hulpe des Heeren betrouwen/ op dat hy niet berispt en worde ghelijck Asa/ van 2. Paral. 16. den welcken de Schrifture seght: Ende oock in sijne sieckte en heeft hy den Heere niet ghesocht, maer hy heeft meer betrouwen ghehadt in der medecijnen konste. Ende Sap. 16. de Wijsheyt vermaent het selve, seggende: Noch kruyt, noch plaestere en ghenas hem, maer u woordt Heere, dat al ghesondt maeckt. Dus sal hy moghen dit Schiet ghebedeken ghebruycken: Ieiem. 17. Gheneest my Heere, ende ick sal genesen worden, behoudt my, ende ick sal behouden wesen; want ghy zijt alle mijne eere.

Onthoudinghe van klaghen. Ten derden/ als hy van de vrienden besocht wordt/ moet hy toonen/ dat hy de sieckte van de handt Godts ontfanght/ hem onthoudende van klaghen/ ghelijck ghesepdt is: dat hy voor sijne doodt bev heere van de

ghene die daer teghenwoordich zijn / eenighe wercken van voldoeninghe / ende voor al de Heylighe Communie / ende biechte.

Ten vierden / hy kan oock tweemaels daechs het examen oft onder-soeck sijnder conscientie doen / oft alle ure is 't dat hy dit ghewoon is / oft het selve oock alsdan hem ghewennen maecken / ende in korten tijdt eenen langhen tijdt vervullen. Ende hy sal hier uyt een groot solaes ghevoelen / soo voor de siele / als voor het lichaem. Onder-soeck der conscientie.

Ten vijfden / dat hy daghelijcks voor / ende naer den middach begheere / dat men hem iet lese / uyt het leven van de Oude Vaders / uyt Thomas a Kempis / uyt het leven der Heylighen / van de oeffeningen der ghener die kloeckelijck de doodt aenveerdt hebben / waer af gheschreven heeft P. Buseus / van den staet der ghener die sterven : oft uyt P. Arias / van de tribulatie van het lijden ons Heeren / maer besonder uyt den H. Bernardus: oft wel de Psalmen / oft eenighe meditatien van de verduldicheydt / ende de voorsichticheydt van Godt almachtich / het Boecksken van P. Binet van den troost der ghener die sieck zijn: Ende dat hy hebbe / eene horologie vande passie Christi / met groote letteren ghescreven aen syn bedde / op dat hy sy - selven alle uren is 't hem moghelijck met Godt soude moghen vereenighen / ende Gode op-draghen. Gheestelijcke lesse.

Ten sesten / dat hy oock eenige sententien / aen de hant hebbe / de welcke hy soude mogen overleggen. Met dese sal hy hem moghen vertroosten / besonder als de pijnen vermeerderen. Over-leggen van eenighe goede sententien.

Ghelijck 't den Heere belieft heeft, alsoo is 't ghescliedt, den naem des Heeren zy ghebenedijdt. Iob. 1.

Uwen wille moet ghelchieden, op der aerden als in den hemel. Matth. 6.

Christus heeft moeten lijden ende alsoo gaen in sijne glorie. Luc. 24.

Ick heb ghesondicht, ende waerachtelijck misdaen, ende na dat ick weerdich was, en heb ick niet ontfanghen. Iob. 33.

Rechtveerdich zijt ghy Heere, ende recht is u oordeel. Psal. 118.

Desen niet soo ick wille, maer soo ghy wilt. Matth. 26.

Ten sevensten / op dat ghy u-selvē naerder tot de doot soudt mogen gereedt maken: Soo schickt ten eersten in tijdts Beschickinge van tijdelijcke goederen.

tijdts ende wijselijck van alle dat uwe tijdelijcke goederen aengaet/ maeckt een testament het welck redelijck ende klaer zy / ende niet eenen oorspronck zy van alle twee-dracht/ ende draeght daer in voor al sorghe voor uwe siele; gheeft wederom het ghene dat u niet toe en komt ende dat door de handen van de arme menschen/ op dat ghy hier namaels soudt moghen leven, hoe wel dat dit beter van te voren ghedaen wordt als men 'tselve noch kan ghebruycken. Want wederom te geven als men sterven moet/ is alsoo veel/ als de spijse over te geven: soo wanneer de maghe overladen is/ oft als ghy de selve niet machtich en zijt om te verteeren/ oft dat wy liever hebben/ dat onse vyanden bewaren ende houden voor een ontfangen wel daedt/ het gene ons anders vã onse vijanden genomen soude worden: oft wel eens anders goedt/ onghewillichlijck wederom geven/ aen den ghenen die dat toe-behoort / als ghy niet meer en kont beletten dat hy u hier toe niet en dwinght? Siet oft dese ghelijckenisse u de sake niet wel voor ooghen en stelt. Het

Godtvruchtige legaten.

ghene dat men Godtvruchtichlijck wilt legateren ende achterlaten/ kan in deser voegen bequamelijck geschieden: te weten aen de ghemeyne huys armen/ oft tot onderhoudt van religieuse persoonen/ van arme studenten oock middelen om arme menschẽ ten houwelijck te bestieden/ het vermaken van der Kercken/ oft vercierSel der selver / etc. Is 't dat den Heere u desen sin ghegheven heeft/ dat ghy van der aerden scheydende/ hem erf ghenaem maeckt/ soo sult ghy gheluckich wesen; want alsoo sal hy uwen erfgenaem wesen/ ende ghy den sijnen. Ende ghy sult aldus doende / overmidts dat ghy verhopt/ den Heere ghedurichlijck te loven ende te prijsen in den hemel / hier al waer ghy hem soo dickwijls niet u gaet vergramt hebt in uwe plaetse eenen anderẽ stellẽ die met het selve hem hier eeren sal. Ende is 't by al diẽ dat ghy eenen voor-vechter van sijn rijck/ eñ eenen ievéraer van sijne eere/ ende die het geloove onder d'ongheloovighe/ eñ ketters kan verbreydẽ/ in uwe plaetse door de gratie Godts kont laten/ soo mooght ghy u wel eeuwelijck verblijden. Dit sal oock konnen gedaen worden door uwe nakomelingẽ/ de welcke is 't dat ghy met tijdelijcke ende verganckelijcke goederen vermeerdert/ soudt de selve oock konnẽ met eeuwige ende waerachtighe goederen vermeerderẽ/ ende tot eenige Godtvruchtighe

tighe oeffeninghen verbinden/ het zy aelmoessen/ het zy om alle maenden te cõmuniceeren/ op dat uwe erveniſſe niet ongeheylight en zy/ maer Gode toe-behoorende. Ghy ſiet/ datmen ſijne erf-ghenamen landt ende ſandt achter laet/ op datſe de wapenen ende den naem ſouden moghen voeren: ghy ſiet datter heylighe krijghs-ordens ingeſtelt zijn/ dat is/ datter ſekere goederẽ tot dien eynde den Edeldom toegheeyghent zijn/ op datſe aldus tot de oeffeninghen van de Godtvruchticheydt/ door het aes van het tijdelijc profijt gelockt ſouden worden: waerom en kont ghy dit in u huys-gheſin niet navolgen/ op dat ghy aldus de nakomelinghen in de Godtvruchticheydt ſout mogen onderhoudẽ? Wat ſal eenen Religieus doẽ? hy beſit veel/ dat hy overlegghe/ hoe dat hy daer veel tot den Heere ſal konnen bekeerẽ/ dat hy ſoecke ſoodanige/ die in ſijne plaetſe Godt ſouden mogen dienen/ ende dit niet alleen door de ſelve daer toe te nooden/ maer veel meer door't gebedt/ ende goet exempel: Ende de gene die hy in deſer voegen als erf-genamen gewonnen ſal hebben/ moet hy oock/ ſoo veel als 't moghelijck ſal weſen onder-houden in den gheeſt: ende beſorghen dat ſy het ſelve naer volghen.

Ten achtſten/ ick rade ooc iet achter te laten aen ſijnen vyandt/ ende aldus te bethoonen/ dat wy kinderen zijn van den hemelſchen Vader/ tot den welcken den ſiecken reyſt: want de vervullinghe des wets is de liefde. *Weldoen aen ſijne vijandẽ.* *Rom. 13.*

Ten neghenſten/ men moet oock overleggen/ gelijck in de goederen/ wie dat wy de ampten/ die wy bediẽt hebben/ ſullen overſetten: wie dat daer toe bequaẽ zy/ ende wie dat deſe ſouden moghen ſalichlijck bedienen/ ende die de ſelve niet en ſoude misbruycken tot ſonden/ ende quaedt.

Ten thienſten/ maer men moet noch meerdere ſorghe draghen dat de kinderen wel opghevoedt worden/ ende beſorgen/ ſoo veel als dit menſchelijck mach geſchieden/ datſe eeuwelijck ſouden moghen ſalich weſen. *Sorghe voor ſijne kinders.*

Ten elfſten/ ſuyvert uwe ſiele in tijdts oock door eene generale biechte/ is't dat dit geraden ghevonden wordt van uwen biecht-vader. Is 't dat ghy eenighe vijanden hebt/ verſoent u met haerlieden: ende bidt ooc den uwen vergheveniſſe: want hierom is't dat het door de Wetten verboden wort dat den Doctoor de derde reyſe niet we- *Generale Biechte.*

derom keeren en soude/tot den genen/die sijner siele salichepdt veracht.

Ontfanghen des H. Sacraments.

Ten twaelfsten/ eysçht oock in't openbaer de heylige communie/noch ghy en moet niet beladen zijn/wat dat de menschen seggen/maer wat uwer siele profijtelijc is. Als u huys staet in den brant/en soudt ghy niet begheeren/dat men openbaerlijck het water soude halen? ghy zijt sieck naer den lichame / ende ghy en schaemt u niet dickwijls den Doctoor over u te laten komen: onse siele is kranck ende wy zijn vermijdt / dat den medecijn ende herder onser siele tot ons soude komen onse salichepdt/ ende onsen verlosser? Maer sy sullen seggē/dat ghy sult moeten sterven. Waer toe zijt ghy ghebozen / ende in de werelt ghekomen. Het is dickwijls eene andere sake in groote Heeren/ende Printen/aen de welcke de ghemeyne wel-vaert is hangende; maer in besondere persoonē/ en dunckt u niet / dat dit is / hem te schamen Godt almachtich te belijden: die ghy terstondt daer naer sult wenschen/dat u soude belijden voor geheel sijn hemelsch heyr / ende in den dach des oordeels voor gheheele de wereldt?

De H. Olie.

Ten derthiensten/eysçht de H. Olie/ter wijlen dat ghy noch u volle verstant gebruyckt/ ende is't dat het u moghelijck is/antwoordt op de ghebeden der H. Kercke:ten minsten verweckt in u berou tot elcke salvinge:daer na bedanckt Godt/ ende doet u lesen de navolghende belijdenisse. Ende slaet neerstelijck gade/ghelijck ick ghesept heb alle de ghelegentheden die ghy hebt om d'aflaten te verdienen/ten opsichte van de ghewijde medaillien/oft de Vergaderinghe/ oft de orde daer ghy in zijt. Het is voorwaer seer on-wijselijck ghedaen / de selve te veronachtsamen / ende te willen grouwelijcke pijnen onderworpen wesen/die ghy met een kort ghebedt/hadt konnen ontkomen. Oock en verdient niet alleen d'af laten selver/maer eysçht/oft doet door iemandt eyschen/datse als ghy overleden sult zijn/ ten opsichte van de medaillien/u d'aflaten toe willen voeghen. Ende laet oock de gheleghentheydt van te biechten niet voor by gaen/niet uyt eenige benoutheydt van conscientie/maer uyt eene begheerte om Gode te behaghen/ ende de gratie te vermeerderē. Dus als ghy de gelegētheyt van eenen biechtvader soudt hebben / soudt ghy oock alle dagen konnen

Verdieninge der aflaten.

biechten/

biechten/ende besonderlijck als de doodt aenstaende is.

Ten vierthiensten/onder houdt ten eersten/op het alder-neerstichste de ghehoorsaemheyt/ is't dat ghy Religieus zijt: want dit is eene alder-aenghenaemste offerhande aen Godt al-machtich. Ten tweeden/ en klaeght niemermeer over iemanden: en begeert niet besonders/ noch en laet het selve niet toe/maer oeffent de armoede. Ende gheeft in tijdts in handen van den Oversten/ alle kleyne dinghen die u aen-gaen. Ten derden/ wacht u/ soo veel als 't moghelijck is / dat ghy niet bloot ghesien en soudt worden / ende begheert dit van den Heere / ter liefden van de suyverheydt. Ten vierden/bidt de ghene/ die u komen besoecken/ datse de saken/ die ghy voor u-selven niet en kont bedienen/ voor u souden willen doē: ghelijck zijn mediteren/singen/ het hoochweerdich heylich Sacrament groeten/slechte ende verworpen officien bedienen. Ten vijfden/ biecht u/ ende communiceert/ is't moghelijck alle daghen. Daer naer leest den Confiteor/ende de Litanien. Ten sesten/bidt dat de ghene/die u komen besoecken/u iet goedts willen lesen/besonderlijck uyt het heylich Euangelie / ende van het eeuwich leven. Ten sevensten/ eyscht de benedictie 's morghens ende des avendts van den Priester / oft van den Oversten/ende doet het selve soo dickwijls als ghy eenighen dranck moet in-nemen.

Liefde ende oeffeninghe der ghehoorsaemheydt.

Ten vijfthiensten / besorght altijdt voor u te hebben eenighe devote beelden/ maer voor al/ het crucifix/ende heft dickwijls u herte op tot den Heere. Den H. Leeraer Augustinus hadde de seven Psalmen uyt-gheschreven/ die hy met groot berou las/segghende: Dat eenen Christen mensch sonder penitentie niet en behoorde te sterven. Hier na voeght daer by dat sommige mans/ als sy de doot gevoelden te genaken/ ja oock somtijts te voren hebben hunne huys-vrouwen ende kinderen uyt hunne ooghen doen vertrecken/ op datse haer t' eenemael met Godt den Heere souden moghen vereenigen/ ende haer gheheelijck souden af-trecken van wereldtsche saecken. Want den genen/seght den H. Leeraer S. Augustijn/ die van de sieckte over-vallen wordt/ ende verbaert is door de pijne/sal seer selden gheraken tot eene oprechte voldoeninge/besonder als de kinderen/ende de huys-vrouwe/die hy onmatelijc bemint heeft daer tegenwoordich

Devotie tot het crucifix/ ende heylighe beelden.

August. de pœnit. dist. 7. c. Nullus.

zijn/ende dat de werelt aenlockt. Gebruyct alsdan mannen die oprechtelijck goet zijn/die u mogen helpen om u tot de doot gereet te maken: beveelt aen soodanige persoonen uwe siele/die sorghe dragen voor hare eygen siele. Het is voorwaer prijsens weerdich/en dese persoonē behooren haer hier toe niet onachtsaemlijck te begevē maer ter wijlen dat den tijt toe-laet / soetelijck den siecken/naer dat het gheleghen is/met deughden te verciere/ende in de selve te stercken. Ghy sult u oock mogen laten voor-staen dat de Heyligen rontsom u bedde zijn/en voor al de H. Moeder Godts / die al onsen troost is: onderhout dit sorchvuldichlijc/en maeckt u hier toe gewendt ter wijlen dat ghy noch wel te pas zijt/de Heylighen op dese maniere/ghelijck oftse tegenwoordich waren/aen te spreken/ende u aen haer te bevelen.

Ghedenckenisse der HH. als oft sy tegenwoordich waren.

Ten sesthiensten / besorght dat u iemandt dickwijls met wijwater bespроeye/ende u Godtvruchtighe schietghebedekens in uwe ooren blase / waer door ghy soudt moghen vermaeckt worden inwendichlijck/ al ist oock dat ghy gheen teecken van leven en gheeft. Want hier door worden de siecken seer verheught / al ist dat sy het selve niet te kennen en konnen geven. Maer men moet als dan/voor al oeffenen het gheloove/hope liefde ende berou: ende hierom ist geraden te lesen de twaelf artijckelen des geloofs/ende devote versuchtingen tot Godt/ besonderlijck vp eē vergadert uyt de Psalmen/de welcke vol zijn van de liefde tot Godt/ende van betrouwen ende leetwesen/oft de naer volgende affectien: Ick geloove/o Heere/ick betrauwe in u / ende ick beminne u/ uyt gantscher herten/uyt geheel mijne siele/uyt gantsch mijn verstant/ende uyt alle mijne krachten. Och oft ick u nimmermeer en hadde vergramt! want van u / in u/ ende tot uwer eeren is het al.

Ghebruyck van het Wijwater.

Oeffeninghe van het ghelove/hope/liefde/etc.

Marc. 12.

Bemerckt/dat het profijtelijck is/alsoo langh als iemandt wel te pas is/hem te voorbeeldē/ende voor ooghen te stellen het Crucifix: ende kussen/ ten eersten de voeten met Maria Magdalena/ uyt een overvloedich ende minnelijck berou: Ten tweedē/ de knien/de welcke den Koninck der Koninghen om mijnen t'wille gebooght heeft in sijne mensch-wordinge ende passie/ en oeffent u in het gheloove : Ten derden/ de handen/ de welcke hy open ghedaen heeft / ende ons vervult met

Devote kussinge van het Crucifix.

alderley

alderley benedictie/ende verweckt de hope: Ten vierdē/ het herte/ende de syde/ende verweckt uyt gantscher herten/ affectien van liefde / ende worpt u in syne handen met een volkomen overgeven/ ende vernieuwt uwe beloften/is't dat ghy eenen Religieus zijt.

Bemerckt neerstelijck dat dit alleen/ al waer't dat u alle andere dinghen ontbraken / tot uwe salicheydt ghenoechsaem is.

Bemerckt hierenboven dat het gheraden is als ghy gaet slapen/met den Heere een verbont te maken/ ende belijden / dat alsoo dickwijls als ghy sult uwen aessem herhalen/ soo dickwijls oock soudt moghen uyt liefde na Godt verlanghen / ende u selven Gode opdraghen/ het welck soude moghen ghedaen worden in de vereenighe van alle de verdiensten onses Salichmakers / ghelijck oock de begeerten van het gene dat tot de salicheyt noodtsakelijck is/ende de danckseggingen voor ontallijcke ontfanghen wel-daden; op dat ghy alsoo op den wech gestelt zijnde/ soudt moghen beghinnen het ghene dat ghy in u Vaderlandt ghekomen zijnde / ghedurichlijck sult volbrenghen. Oeffeninghe voor de slaep.

Ten laetsten/als den tijdt ghekomen sal wesen / waer toe alle tijden ons verleent zijn/waer aen onse eeuwicheyt sal hangen/ dat den krancken hem soecke te bereenighen met Godt/ende dat hy daer toe het crucifix vast omhelse/met der herten/ende oock met sijne armen is't hem mogelijck/ ende houdende de keersse met d' andere handt/ segghende: Ick beminne u / o Heere Iesu/ uyt gantscher herten/ ende dat hy hier in volherde / tot den eynde /jae tot in der eeuwicheydt toe/Amen. Ende dat hy dickwijls herhale ende segghe / Iesus, Maria, op dat hy soude moghen vollen aflaet verdienen. Bereydinghe tot de laetste ure.

Van de bekoringhen, die den mensch in de sieckten plachten te over-komen, ende de remedien daerteghen.

D'Eerste is/van het gheloof: welcke bekoringhe men moet verachten/ ende in geender manieren hier tegen disputeren/maer men moet sijne ooghen op-waerts tot Godt stieren/seggende met groote liefde: Ick geloove, Heere, helpt mijne ongeloovicheyt. Ick gheloove het ghene, dat de heylighe Catholijcke Kercke ghelooft, ende anders Bekoringe tegen 't geloof. Marc.9.

 niet.

Teghen de hope. niet. De tweede/ van wãhope/ maer eene oprechte biechte ghesproken/ ende verweckt hebbende berouw/ soo en hebbẽ wy geen oorsake om te vreesen: Daer zijnder meer

Remedie tegẽ wanhope. voor ons/ dan tegẽ ons. Ende aengesien dat het onmogelijck is/ dat den mensch al't gene/ dat gepasseert is/ indachtich kan wesen/ ende dat hy de tegenwoordige omstanden/ ten opsichte van verscheyden verstroytheðẽ/ die men niet en kan bemercken/ ende het ghene dat toe-komende is gheensins en kan voor-sien; soo leert dat dit alleen van noode is/ dat ghy ter goeder trouwen/ ende rechtsinnelijck / het ghene dat uwe salicheydt aengaet/ soudt vervoorderen/ ende beveelt de rest aen de Goddelijcke goedtheydt. Al te groote benautheydt/ en is noyt profijtich: eens-deels door dien datse den mensch meer ontstelt/ ende min toelaet/ te letten op het gene dat sijne salicheyt aengaet: eens-deels door dien dat sy niemermeer de Godlijcke rechtveerdicheydt ten vollen en konnen voldoen/ maer moeten ten langhen laetsten op sijne bermhertichevdt betrouwen. Voorts oock door dien dat als wy't al ghedaen sullen hebben/ moeten belijden/ dat wy onnutte knechten zijn / ende anders niet hebben en sullen / ende oversulcks moeten ter goeder trouwen/

Teghenwoordicheydt der Heylighen. ende met menschelijcke neerstichevdt gherust zijn. Ten tweeden/ bemerckt ende let op uwen H. Engel/ de Heyligen uwe bewaerders als oftse by u waren / ende voor al/ op de H. Maget Maria/ die al onsen troost is/ welcke Heyligẽ van uwe verbeeldinge op eene sekere plaetse elck in't besonder gestelt zijnde / ende u bedde omringelende (gelijck rontom het bedde van Salomon stonden/

Teghenwoordicheyt Gods seventich stercke mannen) wilt aenroepen. Ten derden/ voor al denckt dat Godt/ almachtich by u is / ende ghebruyckt dickwijls soodanighe Schiet-gebedekens/ die u souden moghen ontsteken tot een betrouwen van Godt: ghelijck zijn.

Psalm. 30. In u Heere hebbe ick ghehop't, ick en sal niet beschaemt vvorden inder eeuvvicheydt.

Iob 13. Oock al sloeght ghy my doodt, o Heere Iesu, soo sal ick in u nochtans betrouvven.

VVeest gedachtich Heere, met vvat eenen kostelijckẽ prijs dat ghy my gekocht hebt, u behoore ick toe, maect my salich.

Psal. 26. O Iesu, alle mijne hope ende mijne toe-vlucht, mijnen behouder ende mijnen verlosser, al is't datter heyren teghen my opstaen

op-staen,soo en sal mijn herte niet vreesen, is't datter eenen strijdt teghen my op-staet, daer in sal ick hopen.

Maer my is 't goedt den Heere aen te kleven, te stellen in den Heere Godt mijne hope. Psal. 72.

Daer wort eene andere bekoringe gebonden van vermetentheydt ende bedroch / die ghy sult moghen verwinnen/andtwoordende met den Propheet: Ick ben een bedelaer ende arm,den Heere is voor my besorght, (als oft hy wilde segghen: Ick en ben niet van't ghetal der ghener die sulcks toekomt) den Heere draeght sorge voor my; ick sal den Heere sien in 't landt der levende, ende dat is my ghenoech Maer de vermetentheydt kan lichtelijck verwonnen worden met Godts gratie/is 't dat men alleen overleght / dat den mensch niet en weet oft hy de liefde oft den haet weerdich is. Wie salder doch ghebonden wordē/die niet met recht beschuldight en sal worden vā den Heere ende den Prince het sijne ghestolen te hebben/ als hy sy-selven vermetelijc te veel toeschrijft/ende op sy selven staet/ende het gene dat den rechter toegeschreven moet worden/ tot hem treckt / aenghesien dat alle onse rechtveerdicheden zijn/ gelijck 't laken der maensuchtigher vrouwen/ende dat ons geboden wordt oock vande vergheven sonden sonder vreese niet te wesen/behalven dat den Heere hier af ghesepdt heeft: Ick en sal mijne glorie eenen anderen niet gheven: seght dan met den Propheet: Tegen de bekoringhe van vermetēthept Psal.39. Eccle.9. Isaiæ 64. Eccl. 5.

Niet ons Heere, niet ons, maer uwen name gheeft de glorie. Psal.113.

Ghy hebt het al in ons ghewrocht, o Heere.

Als ghy ghedaen hebt al dat u bevolen is, soo segghet: Wy zijn onnutte knechten. Luc.17.

VVat is den mensch dat ghy sijns ghedachtich zijt, oft den Sone des menschen, dat ghy hem besoeckt? Psal.8.

Het is profijtelijck onsen Salich-maker t'omhelsen/ hem vast te houden met minnelijcke om-helsinghen/ ende in sulcker voeghen sijnen gheest in sijne handen te bevelen.

Belijdinghe van den ghenen, die op sijn sterven light.

O Alder-bermhertichsten Vader mijnen Godt, siet ick ben u schepsel, ghekocht met u dierbaer bloedt van uwen eeni-

ghen Sone, ende ick kome tot u mijnen Schepper, om wien ick gheschapen ben, om wiens wille ick gheleeft hebbe, om wiens ende in wiens handen ick oock begheere te sterven: ick kome tot u, tot wien ick duysentmael verlanght heb; ick kome tot u mijne ruste, mijne hope, mijne liefde, ende de begheerte mijnder oogen.

Psal. 119. *VVee my, dat mijne pelgrimagie verlenght is, ick heb ghewoont met de bewoonders van Cedar; och oft ick met den Apostel*

2. Tim. 4. *Paulus mochte segghen: Eenen goeden strijdt heb ick ghestreden, den loop heb ick vol-bracht; voordt-aen vvordt my bewaert de kroone der recht-veerdicheydt, die ghy my weder gheven sult, o*

Betrouwen op Godt. *recht-veerdighen Rechter! O Vader der bermhertigheydt, al is't dat ick den minsten ben van alle uwe discipelē, ende onweerdich uwen sone ghenoemt te worden; ick kome nochtans met een groot betrouwen, ende worpe my in de armen van uwe lieflijcke ende minnelijcke voor-sienicheyt ende ghenade, ende het is*

Leedt-wesen. *my leedt, dat ick u somwijlen verlaten heb, die de fonteyne zijt van de levende wateren, dat ick van u gheweken ben, die mijn leven zijn, die allen oogen-blick als oft ghy alle dingen vergeten hadt, mijns nochtans ghedachtich zijt gheweest. Och oft ick u niemermeer en hadde vergramt mijnen Godt, den Godt mijnder herten, ende mijnen al! Ontfanght, uyt het binnenste mijnder herten, dese mijne begeerte, ter vvijlē dat het noch den tijt is van ghenade, aen-siet my, ende weest mijns ghenadich. VVant ick hope dat ghy wel vveet, o mijnen Godt, dat ick u meer beminne dan mijn eygen selven, ende boven al datter is, oft soude konnen*

2. Tim. 1. *vvesen. Ick vvete vvie dat ick gheloooft heb, ick vvete dat ghy*

Psal 50. *machtich zijt den pandt mijnder herten te bevvaren, ick vveet dat ghy een ghebroken ende ootmoedich herte niet en sult verachten oft verstooten: vvant ick ben ghereedt, o Heere, ick ben ghereedt om uvven t'vville te doen. Ick vveet dat ghy bemint de ghene, die u beminnen, ende tot den selven sult komen, ende tot u nemen. O gheluckighe ure, als ick verlost sal vvorden van dit stervelijck lichaem! als ick tot u sal komen, vvāneer sal dit vvesen, dat ghy my sult komen vertroosten? Maer ick vertrecke, ick begheere uvve Goddelijcke goedtheydt in dit dal der tranen uyt gantscher herten op te offeren een sacrificie van lof-sanghen, op*

dat ghy my na der handt salicheydt soudt willen verleenen. Ick bedancke u dan duysentich duysentmael, dat ghy van der eeuwicheydt u gheweerdight hebt minnelijck mijns ghedachtich te wesen, ende op eenen sekeren tijdt my te schapen naer u beeldt; ende als de volheydt des tijdts ghekomen was, met het dierbaer bloedt van uwen eenighen Sone my te verlossen, soo dick-wijls my mijn sonden quijt te schellen, ende uyt de duysternissen der sonden weder om te brenghen in u wonderlijck licht. Maer wat sal ick u weder om geven, o Heere IESV, *dat ghy my soo menich-mael gespijst hebt met u heylich lichaem ende u dierbaer bloedt, voor alle de moeyelijckheden van u leven, ende u lijden; wat sal ick u weder om gheven, o Bruydegom mijnder sielen, mijnen alder-liefsten? den af-grondt van mijnen niet ende van mijne ellenden, aen-roept den af-grondt uwer goedtheydt, ende oneyndelijcker liefden in stemme van de vijf sluysen uwer bloedigher wonden: want hier in is al mijn hope ende mijn betrouwen; hier om ende ten opsichte van uwe onghemeten bermherticheydt, al is't dat ghy my wilt doodt-slaen, soo sal ick nochtans in u betrouwen, ende ick weet wel, o oneyndelijcke liefde mijnen Godt dat ghy my niet en sult beschamen, maer dat ick uwen heylighen naem sal belijden. VVie sal my verleenen dat ick u over sulcks mach om-helsen met d'affectie van gheheel het hemelsch heyr, van alle d'Enghelen, Heylighen, ende oock van uwe heylighe Moeder; op dat ick u met de stemme van alle de creaturen t'samen soude moghen loven, ende groot maken! neemt mijn herte tot mijnen brandt-offer, het welck ick u nu gheheelijck over gheve: mijne ooghen, datse u alleen, ende in u alle andere dinghen aenschouwen; mijne ooren, op datse niemandts anders stemme en kennen; mijne tonghe ende lippen, datse u souden moghen loven ende dancken; mijne handen, op datse u souden moghen ombelsen; mijne voeten, op dat ick tot u soude mogen komen. Ten laetsten, dat alle mijne lidtmaten ende beenderen souden moghen segghen: Heere wie isser uwes ghelijck? Dat mijne siele groot make den Heere, ende mijn binnenste, sijnen heylighen naem: ghebenedijdt mijn siele den Heere, ende en vergheet sijne weldaden niet. Ick versake alle tijdelijcke*

Danck-segghinghe.

Liefde ende vierighe begheerten.

Versaken vā tijdelijcke dinghen.

ende verganckelijcke dinghen, Want ick vinde't al in u alleen; Ick verloochene my selven, Want ick behoore u toe, ende ick leve nu, niet ick, maer ghy leeft in my Christe Iesu, ende ick beminne u uyt ganscher herten, uyt gantscher siele, uyt gantsch mijn verstandt, ende uyt alle mijne krachten. Stelt my dan nefsens u, ende datter kome wie dat het ghelieve, ende vechte teghen my: ende oft het soo quame, dat ick door de grootheydt mijnder sieckte, oft door bedroch van den vijandt anders dochte oft seyde, dat her-roepe ick van nu af, ende ick belijde in uwe Goddelijcke teghen-woordicheydt, o mijnen Godt, ende o alder-heylichste Moeder Maria, ende alle Godts Enghelen, dat ick in 't Roomsch ende Catholijck gheloove begheerte te leven ende te sterven: Ende ick betrouwe in mijnen Heere mijnen Godt alleen, in sijne verdiensten, ende beminne hem boven alle dinghen uyt ganscher herten, ende ganscher zielen, ende ick begeere hem te beminnen tot het eynde mijns levens toe. Al het ghene dat den vijandt my hier teghen sal in-gheven, en houde ick van geender weerde; maer ick versake, verloochene, ende vervloecke dat in uwe vierschare, o mijnen Godt; dit houde ick alleen voor mijn testament, ende mijnen uytersten wille in den dach des oordeels, het welck ick gereedt ben met mijn eyghen bloedt te teeckenen: ende daer voor, ghelijck oock voor u, o mijnen Godt, duysentmael de doodt te sterven, op dat ick voor u soude moghen leven, voor den welcken alle dinghen leven, dat ick voor u sterve o alder-soetsten Iesu, die om mijnent wille u ghewweerdight hebt te sterven.

Belijdinghe des gheloofs.

HET XX. CAPITTEL.

Contemplatie van het eeuwich leven, het eynde van onsen wech.

Het 1. voor-bereydtsel aenschouwt den hemel open/ghelijck boven bewesen is in't beeldeken van de eeuwicheydt/ oft van de blijdschap die uyt de deughdt spruyt.

Het 2. bidt den Heere/dat hy uwē wech al-soo wil stieren / dat ghy mooght komen tot het eeuwich leven/ende tot het eynde/waer toe ghy geschapen zijt.

HEt 1. point Bemerckt gelijck oft ghy dē hemel open saeght / ende ghelijck op eenen hooghen berch ghestelt zijnde / siet hoe dat de menschen op der aerden verscheydelijck arbeyden / ende over-leght waer toe dat alle dese moeyten aen-ghenomen worden / ende dat men sy selven stelt in soo veel perijckelen. Ghy sulter sommighe sien / die als door eenen schoonen wech / gelijck traps-ghewijse op-klimmen tot eeren / ende oock sult ghy sien verlanghen om tot Koninckrijcken te-moghen gheraken: slaet daer naer uwe oogen tot den hemel die open staet / ende hoort den Heere segghen: Komt ende besit het rijck / welck u bereydt is van het beghinsel des wereldts / ende 't welck ghy daghelijcks bidt dat u soude moghen toe-komen. Maer bemerckt wat dit voor een rijck is. Ten eersten / hoe over-vloedich van volcke. Isser eenich ghetal van sijne mans van oorloghe? seght Job. Aenschouwt de chooren der Enghelen / ende soo veel Heylighen van d' andere zijde / ende aen-siet dese / niet als borghers alleen / maer elck in 't besonder als wijse Koninghen / ende weet datse seer wijs ende machtich zijn / ende dat hare macht verre ende breedt streckt. Hier om is 't dat onsen Salich-maker ghenoemt wordt / den Koninck der Koninghen / ende hy belooft u / segghende: Soo wie verwint / die sal dese dinghen besitten / ende ick sal hem eenen Godt wesen / ende hy sal my eenen sone zijn. Ende wederō: Soo wie verwint ick sal hem gheven te sitten met my in mijnen throon / ghelijck ick oock verwonnen hebbe / ende ghesetē heb met mijnen Vader in sijnen throon. Ten tweeden / hoe veel goedē datter in dit rijck te vinden zijn. Daer is eene seer groote macht: want al het ghene dat de gelucksalighe wenschen / verkrijghen sy. Den ghenen die winnen sal / seght den Heere / ende bewaren sijne wercken / die sal hy macht geven over veel volcken. Och hoe veel rijckdommen ende wel-lusten zijn daer te vinden! ende suyver ende ongemengelt sonder eenighe miserie oft ellende: ende hoe wonderlijck is hier in de wereldt het goet met het quaet ghemenghelt. En slaet uwe ooghen niet / seght den H. Chrysostomus / op de Koninckljcke kroon / maer op den

Heerlijckheyt van 't rijcke Godts.

Matth. 26.

Overvloedicheydt der inwoonderen.

Iob 25.

Apoc. 21.

Apoc. 3.

Goederen eñ rijckdommen des hemels.

Apoc. 2.

Hom. 66. ad pop. Antioch.

op den over-vloedt van sorghe: noch en besiet sijn purper kleedt niet/maer sijn siele donckerder dan 't purper: de kroone en omcingelt soo nau sijn hoofdt niet/als de sorghvuldicheyt sijn ziele. Bemerckt nu eens/met wat eenen arbeydt dat men (sonder goedt oft quaedt aen te sien) staet om tot hoogheden te gheraken, daer om ghy/doet doch oock ghewelt om tot het rijck der hemelen te geraken/ ende nemet in met den gheweldighen: Ende stelt het selve voor al/ ende versmaedt alle ijdelheydt ende glorie deser wereldt door d' armoede.

Matth.11. Matth.6.

Kostelijckheyt des hemelscher Jerusalems.

Het 2. point. Bemerckt ten eersten / dat andere in dese wereldt met eene onversadelijcke begheerlijckheydt ghelt ende goedt vergaderen / ende nimmermeer en segghen/het is ghenoegh: maer bemerckt wat rijckdommen dat u ghereedt ghemaeckt zijn in de stadt van uwen Godt. De poorten van Jerusalem die u belooft zijn / sullen van sapphiren ende smaragden ghetimmert worden/ende van kostelijcke ghesteenten alle den om-ganck van hare mueren; ende de timmeragie van haren muer van den steē Jaspis/maer de stadt was van suyver gout ghelijck suyver gelas/ende de fundamenten van de stadts muren waren met alder-ley kostelijcke ghesteenten verciert/ende elcke poorte was uyt eene besondere peerle/ ende de straten der stadt waren suyver goudt; ende dit wordt voor u ghereedt ghewaeckt/ende wordt u gheoffert. Is't dat dit waer is/waer blijft ghy ghierighe/ ende die in dese wereldt staet na gheldt ende goedt? waer om acht ghy de aerde der dooden meer dan der levender? eenen voet aerde meer dan de schoone stadt Jerusalem?

Tob. 13.

Apoc. 21.

Het rijck Godts wordt ghleleken met eenē verborghen schadt.

Bemerckt ten tweeden / hoe dat onsen Heere onsen Godt/op dat hy ons herte af soude trecken van de rijckdommē by een te schrapen/ het rijck der hemelen vergeleckē heeft by eenen thresoor die in den acker verborghen is/ welcken den mensch vindende/verborght/te weten/door d'oodtmoedicheydt/ēn verblijdt zijnde/gaet/ende koopt den selven acker: desen thresoor is de Godtheydt. Hy heeft desen anderwerf verghelecken by eene kostelijcke peerle / de welcke is't dat iemandt begheert te koopen / moet

Met eene kostelycke peerle.

alles

alle dingen verkoopen. Dus Christen mensch/is't dat ghy het al hebt in eene peerle / ende in een thresoor besloten; waer om ontstelt ghy u soo seer/ waer om zijt ghy in verscheyden saken gedeylt/ aen-ghesien datter een sake van noode is? waer af komt het dat ghy tijdelijcke ende vergauckelijcke rijckdommen meer acht / dan die u eeuwelijck bereydt zijn?

Het 3. point. Bemerckt dat sommighe andere in sulcker voegen tot de begeerlijckheden des vleeschs ende de wellusten trachtē/ datse hier door oock hare eere ende goederen verquisten; maer bemerckt ghy dat u in den hemel een paradijs oft lusthof bereydt is/vervult met alderley genoechtē ende wellusten/ waer mede den Vader der bermherticheydt die plaetse voor u vervult heeft / waer af den Koninckl ijcken Propheet David al-dus seght : Sy sullen dronckten worden van de over-vloedicheydt uwes huys/ende met den vloedt uwer wellusticheyt sult ghyse te drincken gheven. Den Heere salse spijsen met het broodt des levens ende des verstants/ ende met het water der saligher wijsheydt sal hyse droncken makē. Bemerckt aldaer de maeltijdt des bruylofts soo rijckelijck ende over-vloedelijck ghereedt ghemaeckt/ dat Isaias seght: Gheen ooghe en heeft ghesien/ noch oore ghehoort/ noch in des menschen herte en is niet op-gekomen/'t ghene dat den Heere bereydt heeft den genen die hem lief hebben: Leght in de weegh-schale / den troost die de wereldt mede brenght/ende daer tegen die eeuwelijck sullen dueren / ende treedt in de ghenoechten uwes Heeren. Maer op dat ghy beter soudt moghen verstaen de grootheydt van de hemelsche goederen/vereenight u selven/ ende over-leght welcke dat hare lenghde/ breede/hooghde/ende diepte is. De lenghde is soo danigh/ datse eeuwelijck sullen zijn; gherust ende onveranderlijck/sy en sullen in der eeuwicheydt/ noch door den tijdt/noch door het ghebruyckē/ noch door eenich verdriet verminder t worden. De breedde is soo groot/datse alle gheluck in haer besluyt/'twelck het verstandt kan begrijpen/oft den wille begeeren. Ja dat meer is het verstandt sal vervult wordē met

Godt

Hemelsche wel-lusten.

Psal. 35.

Isaiæ 64.

Grootheydt der eeuwiger ghenoechte.

Hare lenghde

Hare breedde.

Ioan. 17. Godt die het opperste goedt is: want dit is het eeuwich leven/dat sy u kennen den eenighen waerachtigen Godt/ende den genen die ghy gesonden hebt Jesum Christum: hier sal oock by ghevoeght worden een vol-komen vermaeck van alle de sinnē. De rechtveerdighe sullen alle-ghelijck blincken gelijck de sonne/ende sy sullen de schoonheydt van de heylighe stadt van Jerusalem aenschouwen: sy sullen aen-hooren ghedurichlijck singhen Alleluya/ ende eene seer soete melodije/ sy sullen sonder op-houden Godt al-machtich hooren/ loven ende dancken/ jae selve oock haren eyghen lof/ na het uyt-wijsen van Math. 25. dese Schrifture: Wel aen goedē knecht/ēn ghetrouwen/want ghy over luttel goedts getrou hebt ghe-weest/gaet binnen in de blijdschap des Heerē: sy sullen insgelijcks smaken ēn sien/hoe soet dat dē Heere is/ēn sullen eten in't rijck Gods het broodt der Engelen/'t welck alle soeticheyt in hem heeft: sy sullen riecken eenen alder-lieffelijcksten reuck: ēn soo veel als't ghevoelen aen-gaet/dit en sal door gheen rouwicheydt gehindert/maer sal soetelijck sonder eenige oneer overgoten worden. Voorts bemerckt neerstelijck hoe verheven dat de hemelsche blijdschappē sullen wesen; daer en is niet van Godt ghescyapen dat hier by te gelijcken is. Want de ghelucksalighe verheugen haer in Godt ēn in sijne goedē. Ten eersten die inwendich zijn/gelijc zijn macht/wijsheyt goetheyt/miltheyt/soeticheyt ende schoonheyt: Ten tweeden/ uytwendighe/ te weten van de glorie/ de welcke hem toekomt ter oorsake vā de weerdicheyt van de menschelijcke nature vā Christus onsen Salich-maker/ vande volmaecktheyt van de H. Maget Maria/ uyt de schoonheydt van de triumpherende kercke/uyt de vromicheyt ēn victorien van de strijdende/ ten laetsten uyt al 't ghene dat in de wereldt schoon ēn uytnemende is. Van dese goedē die Godt aen-gaen/verblijdt haer de siele meer dan oftse haer eygen waren; want sy bemindt hem meer dan haer selven/ende uyt alle hare krachten. Ten laetstē/siet Hare diepte. wat eene diepte datter is van den hemelschen threfoor/ende van den af-grondt sijnder goedtheydt: sy is oneyndelijck/ende over-sulcks sullen daer uyt in

der

der eeuwicheydt al-tijdt nieuwe ende nieuwe blijdschappen den gheluckfalighen toe-komen.

Het 4. point. Bemerckt ten eersten / dat ghy niet alleen een rijck der hemelen in den hemel sult vindē / maer soo veel als daer gheluckfalige sielē gevondē sullen worden. Want behalven datse waerachtighe hemelen genoemt mogē wordē / eñ alder-volmaecste woonplaetsen / soo sult ghy u hier-en-bovē alsoo seer verblijdē van haer geluck / als oft dit u eygē ware / ter oorsake van de volmaecte liefde. Aen-siet dan de menichte der Engelen ende der Heyligē / biedt haer veel ghelucks ende u selven oock / datse soo menichvuldich zijn / ende ontsteken zijnde met eenen yver der zielen / soeckt dit ghetal noch meerder te maken. Ten tweeden / bemerckt wie dat ghy daer nu hebt voor vrienden eñ patroonen: aenschouwt hoe datse u gestadich aensien ende met open armen verwachten uyt de zee deser werelt / daer ghy in light en worstelt ende arbeydt op dat ghy soudt mogen komen in de haven des eeuwighen levens / daer de Heyligen om u veel ghelucks te bieden / van nu af beghinnen te singhen eenen blijden sanck. Blijdschap in de glorie der Heylighen.

Het 5. point. Bemerckt hoe schoon dat de lichamen van de gheluckfalighe in den hemel wesen sullen; want de rechtveerdige sullen blincken als de sonne in haers Vaders rijck / ende sullen wesen niet hebbende eenighe smette oft rimpele: Sy sullen onlijdelijck wesen / noch hongher noch dorst lijdende: sy sullen wacker wesen / ende sullen over ende weder loopen gelijck een klaer-schijnende licht in 't paradijs van haren Godt: sy sullen ten laetsten oock subtijl zijn / ende ghelijck Enghelen Godts. Hier na over-leght hoe redelijck dat het is hem te laten voorstaen / dat den hemelschen Vader sijne kinderen ende uyt-verkoren onsprekelijcke goederen gereedt ghemaeckt heeft / aenghesien dat hy inde werelde soo veel heeft willen gheven aen ballingen / misdadighe / ende die hem lasteren. Voordts let oock op de oneyndelijcke liefde van den Sone Godts / die met soo grooten prijs de selve dinghen heeft willen koopen / ende sijnen heylighen Gheest uyt den hemel seynden. Weest hier verbaest / o mijne siele / versuchs tot hem / Glorie der lichamen. Matth. 13. Apoc. 7.

tot hem / ende bemindt hem uyt gantscher herten / ende denckt al-dus by u selven: Zijnder sulcken genoechten te vinden / ende bē ick traegh ende slap? Zijn de ghenoechten des wereldts vuyl / ende sal ick daer op staen? Wat soude ick moeyten doen om tot d'eeuwighe te gheraken / waer't sake dat ick een levendich ghelööve hier af hadde / dat ick hoopte / ende dat ickse beminde?

GHEBEDT.

Hoe minnelijck zijn uvve tabernakelen, o Heere der heyrkrachten! mijn siele verlanght, ende flaut naer uvve voorsalen, mijn siele heeft dorst ghehadt tot Godt de levende fonteyne, vvanneer sal ick komen ende openbaren voor u aenschijn? Siet mijne siele die verlanght nae uvve salicheydt, ende sy verlanght naer u, vvant ick heb geloopen den vvech uvver geboden, ende ick hebbe ghearbeydt in uvven vvijngaert, o mijnen Godt. O mijne ruste, vvanneer sal ick in u mijne ruste nemē! vvanneer sult ghy alle droefheyt ende tranen van mijn oogen vagen! O fonteyne der levender vvateren, vvanneer sal ick droncken vvorden van uvve over-vloedicheydt! Och hoe groot is de menichvuldicheydt uvver soeticheden, die ghy verborgen hebt voor den genen die u vreesen! Al vvaer't dat ick maer een ure langh de selve eñ soude moghen smaken, ende soo soude ick nochtans veel hondert jarē alle de vvereltlijcke genoechtē geerne moeten derven: maer sy zijn eeuvvich-durende, ende u rijck, o mijnen Godt, en sal niemermeer eynde nemē, uvve blijdschap is altijt durende, ende uvve salicheyt vvort gemeten met een goede ende getaste mate. Alvvaer o mijne siele, alle deughdt sal vvesen te sien, het ghene dat ghy bemindt; ende d'alder-meest geluck te beminnen dat ghy siet: ende al-vvaer het salich leven in sijnen oorspronck gesmaeckt vvordt al-vvaer het aenschouvvē der vvaerheyt klaerlijck geopenbaert vvordt. Daer zijn d'Engelen die Godt altijt loven ende dancken al-daer is het geselschap van de hemelsche Borgers, aldaer is den lieffelijcken feest-dach der gener die van de moeyelijckheyt van dese pelgrimagie vveder gekeert hebben, al-daer is een vrolijckheydt sonder eynde, eeuvvicheydt sonder smette, schoon vveder sonder vvolcke. Al-daer sal't teghen-vvoordich vvesen datter bemindt

Psal. 41. — Aug. l. 22. de Ciuit. Dei. — Aug. sup. Ioannem Homil. Ego sum Pastor bonus.

bemint wordt; noch men sal niet verlangen naer het gene datter niet en is. Al datter wesen sal ende is, sal goedt wesen, ende ghy, o grooten Godt, ons alder-meeste goedt, sult het alder-geluckichste wesen. Aldaer sullen wy ledich wesen, ende sien; wy sullen sien ende beminnen; wy sullen beminnen ende prijsen het Goddelijck wesen, in 't eynde sonder eynde. VVant het ghene, o goedertieren Godt, dat ghy, ghereedt ghemaeckt hebt den ghenen die u beminnen, en kan men door het geloove niet begrijpẽ, door de hope niet aen-raken, door de liefde niet vatten, het gaet alle begeerten ende verlangen te boven; men kan het bekomẽ, maer 't en kan niet geweerdeert worden. O in der waerheydt, gheluckich ende glorieus ghefelschap! o heylige maeltijdt! o bancket daer men behoort naer te verlanghen! al-waer geene vreese en is, noch oock geene walghinge gevonden en kan worden, maer een versadinge met groot verlangen. O gheluckich paradijs! o landt van wel-lusten! tot het vvelck ick versuchte uyt dit dal der tranen: al-waer wijsheyt gevonden wordt sonder on-wetentheydt, memorie sonder verghetentheydt, verstandt sonder dolinghe, redene sonder donckerheydt: al-waer den mensch Godt sal aen-schouwen naer sijne gheltefte, ende ghenieten tot sijn vermaeck ende ghenoechte: sal jeughdich vvesen in der eeuvvicheydt, sal blincken inder vvaerheydt, sal hem verblijden in de goedtheydt. Met vvat sotticheydt zijn vvy dan bevanghen, dat vvy dorsten na de bitterheydt van de sondẽ, na de schip brake deser onghestadigher zee, na de ongheluckẽ van dese verganckelijcke vvereldt, ende om slaven te vvesen van eene on-goddelijcke tyrannie, ende dat vvy onse toe-vlucht niet meer en nemen tot het gheluck der heyligen, ende tot het ghefelschap der Enghelen? daer vvy sullen moghen proeven ende sien hoe soet dat den Heere onsen Godt is, ende hoe over-vloedich dat sijne uyt-nemende vvel-lusten ende ghenoechten zijn. O salich aen-schouvven, Godt te sien in sy-selven, hem te sien in ons, ende ons in hem met eene gheluckighe ghenoechte, ende met een ghenoeghelijck gheluck! O leven, o levendich leven, leven eeuvvelijck-durende, ende ghedurichlijck salich; al-vvaer is blijdschap sonder droefheydt, ruste sonder arbeydt, vveerdichheydt sonder achter-dencken, rijckdommen sonder vreese van

Aug. l. 22. de Civit. Dei.

Bern. in fut.

Hugo Vict. de anima c 4. l.

l. 4. c. 4.

ghenomen te Worden, ghesontheydt sonder slauvvicheydt, over-vloedicheydt sonder ghebreck, leven sonder doodt, onvergancke-lijckheydt sonder bedervenisse, gheluck sonder ongheluck! O soe-
Ioan, 14. *ten* I E S V, *in uvves Vaders huys zijn veel vvooninghen, ende ghy zijt ghegaen om my plaetse te maken; laet my doch komen in u rijck, naer dat ick de vvildernisse van mijne pelgrimagie door-reyst sal hebben; doet dat ick in u mach blijvē, o vvaerach-tigen vvijngaert, ende dat ick mach drincken van den nieuvven*
Isaiæ 41. *most in't rijcke uvves Vaders. Ick ben eenen vremdelinck ende pelgrim; maer vveest gedachtich, dat ghy my genomen hebt van het uyterste der aerden, ende van verre plaetsen hebt ghy my gheroepen. Als ick dan vermoeyt zijnde van den Wech, ende uyt dit leven komen sal, soo seght tot my, o alder-goedertierensten Heere mijnen knecht zijt ghy: ick heb u verkoren, ende ick en heb*
Isaiæ 43. *u niet vervvorpen: en vreest niet, vvant ick ben met u, en vvilt niet af-vvijcken, vvant ick ben uvven Godt. Van den tijdt af dat ghy eerlijck zijt ghevvorden in mijnen ooghen ende glorieus, soo heb ick u lief ghehadt, ick ben, ick ben den Heere, ende daer en is sonder my gheenen behouder. Hier om mij-nen behouder ick dorstich zijnde sal tot u komen, als tot de fon-teyne der levende vvateren, ende ghy sult my te drincken geven; hongherich zijnde, sult ghy my versaden, daer en sal niemandt honger oft dorst lijden, noch uWe dienaers en sullen geene hitte lijden, vvant ghy deernisse met haer hebbende, sult haer-lieden regeren, ende sult haer laven aen de fonteyne der vvateren; als ick droevich sal Wesen, sult ghy de tranen af-vvaghen van mijne ooghen; arm zijnde, sult ghy my vercieren met eene kostelijcke kroone; ellendich zijnde sult ghy my salich maken; naeckt ende bloodt zijnde, sult ghy my bekleeden met de kleederen der blijd-schappen; mis-troostich zijnde, sult ghy my vertroosten: ende daer en sal gheene droefheydt ghevonden vvorden, maer de sel-ve sal in blijdschap veranderen, ende ick sal u aen-schouWen, ende ick sal over-goten Worden met al-derley Wel-lusten, ende mijn herte sal hem vervvorderē, ende verbreyden, ende ic sal ver-staen dat ghy den Heere zijt, den vvelcken niet en sal beschaemt laten, de gene die hem vervvachten. Ic verbeyde Heere, ende ver-*

langhe dat ghy mijne vervvoestheydt sult stellen als vvellustichheden, ende hare verlatentheydt als uvven hof: Ick gheloove te sien de goeden des Heeren in t landt der levender: vvant blijdschap ende ghenoechte sullen al-daer gevonden vvorden: dancksegghinghe, lof ende prijsinghe, ende een eeuvvighe blijdschap over hare hoofden. In u, o Heere, hebbe ick ghehopt: doet doch bermherticheydt ende ghenade met uvven dienaer, op dat ick niet beschaemt en vvorde, in der eeuvvicheydt, Amen.

Practijcke om de liefde van den hemel in ons te verwecken.

WAt goederen dat ghy hier in dese werelt siet / betrouwt dat ghy andere door Godts ghenade sult hebben / die oneyndelijck beter zijn: Ten tweeden / is t dat u eenich quaedt ontmoet / denckt dat ghy hier af in der eeuwicheydt bevrijdt sult wesen: Ten derden / is't dat u iet ontnomen wordt / weet dat het selve door de verduldicheydt in de eeuwich durende thresooren besloten wordt; maer is't dat ghy iet versaeckt oft uyt de liefde Godts uyt-deylt / soo en moet ghy u niet alleen laten voor-staen / dat ghy dit alleen voor u selven bewaert / maer ghy moet beven dien oock voor-seker houden / dat u van uwen Heere / uwen Godt / hondert-mael meer weder om ghegheven sal worden.

Schiet-Ghebedekens.

GHeene ooghe en heeft ghesien, noch oore ghehoort, noch in des menschen herte en is niet in-ghevallen het ghene dat den Heere bereydt heeft, den ghenen, die hem lief-hebben. 1. Cor. 2.

My vvordt bevvaerdt de kroone de rechtveerdicheydt, die den Heere vveder gheven sal in dien dach, den rechtveerdighen Rechter, ende niet alleen my, maer oock, de ghenen, die sijne toe-komste beminnen. 2. Tim. 4.

Ick gheloove, te sien de goeden des Heeren in 't landt der levende. Psalm. 25.

VVeder om sal ick rontsomme over-trocken vvorden met mijnen velle, ende in mijn vleesch sal ick Godt sien. Iob 19.

SLVYT-REDENE

VAN DEN

GHEHEELEN BOECK,

ENDE

GHEBEDT TOT DE H. MAGHEDT MARIA.

ICk ben deſen drijderhanden wech doorkomen/o ſterre der zee/ alder H. Maghedt/niet door mijne krachten/ maer door u alleen/ na Godt almachtich gheholpen zijnde. Ick ben van u gelicht zijnde in de haven geraect/ met mijne penne/maer niet met mijn leven/niet met der daet maer met den wille ende de begheerte. Maer op dat dit niet te vergeefs en geſchiede/ ende dat als ick eenen anderen gepredicht ende den wech getoont ſal hebben/ſelve verworpen worde/ſoo bidde ick dat Chriſtus Jeſus onſen Salich-maker/die den wech is van t eeuwich leven/ de waerheyt ende het leven: my door u met der daedt dit wil verleenen / ende niet alleen my / maer oock alle de gene/die dit ſelve ſullen leſen/ende hare oogen tot u ſullen keeren als ballingen/kinders van Eva. Ende waer ſullen ſy haer beter keeren/ dan tot u/ beſonderlijck herwaerts ende derwaerts ghedreven zijnde door de baren ende tempeeſten deſer wereldt/die daer zijt de haven der gener/die in u betrouwen? waer ſullen ſy haer wenden/ worſtelende in den nacht der droefheydt / dan tot u/ die daer zijt de morghen-ſterre ende den opkomenden dageraedt? waer ſullen ſy hare toe vlucht nemen/die hier op deſe wereldt als pelgrims ende vremdelinghen gheſtelt zijn/ dan tot u/ die daer zijt de deure des hemels? op datſe door u in't landt van Beloften/ in haer hemelſch vaderlandt/daerſe toe gheroepen zijn/ ſouden mogen komen/ ende hare ſalicheyt van den Heere ſouden mogen ſcheppen. Neemt in danck/dat bidde ick u/deſe mijne begeerten/ ende van alle de ghene/ die naer u verlanghen/ ontfanght het gheene dat den Heere door my heeft belieft te wercken: want ick ſchrijve u dit ſelve toe/ende draghe u dit op/ op dat wy alle die door deſen wech ende waerheydt wandelen / ſouden moghen gheraken tot het eeuwich leven, Ieſum Chriſtum uwen Sone/Amen.

HET EYNDE.

Van de principaelste materien die dese dry Boecken in-houden.

Aelmoesse.

Siet *Tijdelijcke goederen.*

De

Creaturen Godts.

Cruys.

Siet *Lijden, teghenspoedt.*

Dach, over-brenghen van den dach.

Danckbaerheydt, dancksegghinghe.

Deughdt.

Treffe-

Doodt.

Duyvel.

Eeuwicheydt.

Eeuvvighe glorie des hemels.

Eenicheydt.

Enghelen.

Eyghen

Godt

Hemel.

Heylighen. Exempel der Heylighen.

De H. Kercke.

Hooveerdicheydt.

Den

Houwelijcken staet.

Huys-ghesin.

IESVS.

Siet CHRISTVS.

S. Ignatius.

Ionckheydt.

Kennisse sijns selfs,

Ketters. Ketterije.

Liefde tot sijnen even-naesten.

Liefde sijns selfs ende des vvereldts.

Lijdtsaemheydt. Lijden.

Siet *Verduldicheydt.*

De

De

Sy

Oordeel Godts.

Oodtmoedicheydt.

Relgie

Religie, Religieusen staet, leven.

Reynicheydt.

Sacrament der Penitentie,&c.

H. Sacramenten ende haer ghebruyck.

Schiet-ghebedekens. Soeckt, *Ghebedt.*

Scrupulen. Scrupuleusheydt.

Seeghbaerheydt.

Sieck, sieckten.

Siele des mensch.

Sinnen des mensch, sinnelijckheydt.

Soberheydt.

Siet *Maticheydt, Vasten.*

Sonde.

Vol-doen voor de sonde. Siet *Vol-doen.*

Staet van leven. Siet *Volherdicheydt verkiesen.*

Suyverheydt. Siet *Reynicheydt.*

Beraedt

VVat

Wille des mensch, ende vereeninghe met den goddelijcken. Siet *Over-gheven sijns selfs.*

Woordt Godts.

S. P. Xaverius.

Ydelheydt. Siet *VVereldt.*

Yver der sielen.

Eynde des Tafels.

SVMMA PRIVILEGII CÆSAREI.

FERDINANDVS, divina favente clementiâ, electus Rom. Imperator, semper Augustus diplomate suo sanxit, ne quis librũ cui nomen VIA VITÆ ÆTERNÆ, *auctore R. P. Antonio Sucquet. Soc.* IESV *Sacerdote*, per totum Romanum Imperium, aut regna ac Provincias Imperio subjectas præter Typographi, quem ad hoc ipse deligere voluerit, voluntatem, intra decennium imprimat, vel imprimi curet. Qui secùs faxit, præter exemplarium confiscationem, decem marcharum auri puri fisco Cæsareo inferendarum pœnâ multabitur, uti latiùs patet in litteris datis Viennæ, die VI. Martij, anno M. DC. XX.

Signat

FERDINANDVS.

Ad mandatum S. Cæsar. Majestatis proprium

Vt. I. L. Von Vlm.

R. Questenberg.

SVMMA PRIVILEGII PRINCIPVM BELGARVM.

ALBERTVS & ISABELLA CLARA EVGENIA, Archiduces Austriæ, Duces Burgundię, Brabantiæ, &c. Serenissimi Belgarum Principes, diplomate suo sanxerunt, ne quis librum cui titulus VIA VITÆ ÆTERNÆ, *à R. P. Antonio Sucquet, Soc.* IESV, *in Provincia Flandro-Belgica Provinciali* compositũ, præter ejusdem voluntatem ullo modo in Belgio intra decennium imprimat, aut alibi terrarum impressum in has inferioris Germaniæ ditiones importet, venalemve habeat. Qui secùs faxit, confiscatione librorum, & aliâ gravi pœnâ multabitur, ut latiùs patet in litteris datis Bruxellæ XIII. Decembris, anno M. DC. XIX.

Signat

Steenhuyse.

Facultas R.P. Præpositi Provincialis Provinciæ Flandro-Belgicæ.

Librum VIA VITÆ ÆTERNÆ *inscriptum, & à* R.P. *Antonio Sucquet Societatis nostræ confectum, atque à destinatis arbitris lectum & approbatum, ego Carolus Scribani Societatis* IESV *per Flandro-Belgicam Provincialis, ex auctoritate Admodum R. P. N. Generalis Mutij Vitellesci in lucem prodire permitto; & concedo facultatem typis eum mandandi. In cujus rei fidem hasce manu mea subscriptas, & sigillo officij mei munitas dedi Antuerpiæ,* 10. *Iulij, anno* 1619.

Carolus Scribani.

APPROBATIO.

Liber hic inscriptus VIA VITÆ ÆTERNÆ, *auctore* R.P. *Antonio Sucquet, Societatis* IESV *Theologo, est doctus, & nil nisi devotionem spirat, ac simul ad orationem instigat, ut etiam doctiores viam meditationum facillimè per hunc inveniant. Quare omni studio adnitendum puto, ut typis mandetur, quò in plurium hominum manus perveniat. Quod testor* 25. *Iulij, anno* 1619.

Egbertus Spitholdius S.T.L. Canonicus & Plebanus Antuerpiensis.

CVm prior editio libri hujus jam distracta sit, petierisque, Henrice Aertsens, ut eundem typis denuò possis recudere, diligentiæ tuæ fidens, potestatem tibi facio juxta privilegium Sereniss. Belgij Principum. Antuerp. 4. Februarij 1622.

ANTONIVS SVCQVET.

T'ANTWERPEN,

By Hendrick Aertssens / inde
Cammerstrate inde witte Lelie.
Anno 1622.

IHS